

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 10. september 2012

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu esimehe kõne

2. Vabariigi Presidendi kõne

Istungi rakendamine

3. Arupärimine omandireformi käigus Saksa-
samaale ümberasunute vara tagastamise kohta
(nr 167)

4. Arupärimine finantstehingute maksu
kohta (nr 174)

5. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Lauldakse Eesti Vabariigi hümn.

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, austatud Riigikogu, Vabariigi
President, president Rüütel, peaminister, mi-
nistrid, põhiseaduslikud ametikandjad, ekstsel-
lentsid, külalised! Avan Riigikogu XII koos-
seisu neljanda istungjärgu.

1. Riigikogu esimehe kõne

Ene Ergma

Austatud Vabariigi President, president
Rüütel, Riigikogu liikmed, peaminister, mi-
nistrid, põhiseaduslikud ametikandjad, Teie
Ekstsellentsid, daamid ja härrad! Tänavu möö-
dub kakskümmend aastat Eesti iseseisvuse
taastamise järel valitud esimese Riigikogu
kokkutulemisest. Samuti tähistame 1992. aasta
28. juuni rahvahääletusel vastuvõetud Eesti
põhiseaduse kahekümnendat aastapäeva.

Täna Põhiseaduse Assamblee liikmeid, kes
lõid põhiseaduse, mis on Eestit hästi teeninud.
See on võimaldanud meil minna käsumajandu-
selt üle turumajandusele, saada demokraatli-
kuks põhiseadusriigiks, kus austatakse ja kaits-
takse põhiõigusi ning toimib avaliku võimu
kohtulik kontroll.

Nende kahekümne aasta jooksul on põhi-
seadust muudetud ainult neljal korral. See kin-
nitab minu arvates eelkõige kahte asja. Esiteks,
Põhiseaduse Assamblee vaidlustes kokkule-
pete ja kompromisside tulemusena valminud
tekst on vastanud riikluse arengu vajadustele
ning võimaldanud saavutada erinevate valit-
suste eesmärgi. Teiseks, meil on kujunenud
põhiseaduse muutmise kultuur, mille kohaselt
jõustuvad üksnes niisugused muudatused, mi-
da poliitilised jõud üsna üksmeelselt peavad
Eesti arengu seisukohalt möödapääsmatuks.

Mitte keegi, ka meie põhiseaduse loojad, ei
osanud ilmselt unistadagi, et kaksteist aastat
hiljem ühineb Eesti Euroopa Liiduga ja selle
tõttu tuleb põhiseadust täiendada. Samamoodi
ei osanud nad aimata, et aastal 2012 oleme
silmitsi finantssüsteemi kriisiga, mis nõuab uut
lähenemist ja võib-olla ka põhiseaduse muut-
mist.

Nõustun nende ekspertidega, kes leiavad, et
kui tahame säilitada põhiseaduse kui autori-
teetse ja toimiva Eesti riigi alusdokumendi, tu-
leb meil hinnata, kas põhiseadus ikka kajastab
adekvaatselt praeguseks kujunenud riigiõigus-
likku tegelikkust. Võimalusele, et seoses are-
nuga Euroopa Liidus on tarvis põhiseadust
muuta, juhtis tähelepanu ka Riigikohus oma
hiljutises otsuses Euroopa stabiilsusmehhanis-
mi lepingu põhiseaduspärasuse kohta.

Meie ülesanne, head kolleegid, on püüda
neid arenguid hoolikalt silmas pidada ning aru-
tada, millised lahendused tagavad põhiseaduse
ja selle najal toimiva riigi kestlikkuse ning
meie põhiväärtuste säilimise ka järgmistel aast-
akümnetel.

Euroopaliku demokraatliku riigi kujunemi-
ne ei oleks olnud võimalik põhiseadusega loo-
dud institutsioonide sujuva koostegutsemiseta,
milles igäühel on oma roll ja vastutus. Riigi-
kogu on võimu legitimeerija ja õigusreeglite
kehtestaja, valitsus suurte otsuste ettevalmis-
taja ja elluviija, president riigi sümbol ja või-
mude tasakaalustaja, õiguskantsler ja Riigi-

kontroll väärnähtudele osutajad ning kohus põhiõiguste kaitsja ja konfliktide lahendaja.

Tagasi vaadates tuleb märkida, et arusaamad koostööst ja võimujaotusest ei ole alati ega kõiges kokku langenud. Näiteks meenuvad põhiseaduse kehtivusaja esimestest aastatest mitmel korral Riigikohtusse jõudnud vaidlused Riigikogu ja presidendi pädevuspiiride üle. Ometi on need aidanud korrastada institutsioonide suhteid ja tugevdanud põhiseaduslikku korda.

Pean ülimalt oluliseks – minu arvates eeldab seda ka meie tähtsaima seaduse mõte –, et põhiseaduslike asutuste koostöö rajaneks vastastikusel austusel. Riigikogu poolt vaadatuna ei ole kohane näiteks valitsusliikme parlamenti alaväärivastav seisukohavõtt. Ma ei taha öelda, et Riigikogu ei tohi arvustada. Kaugel sellest. On võimalik oponeerida poliitilisi initsiatiive ja kritiseerida vastuvõetud otsuseid, on võimalik taunida teatavaid käitumis- või teguviise, tendentse, kuid seda kõike tuleb teha rahvaesinduse väärikust alandamata.

Kriitikaks on parlament lihtne sihtmärk, sest parlament on kogu, kus esindatakse erinevaid seisukohti ja ettekujutusi riigi arengust ja rahva huvidest, kus vaieldakse ning kus toimub poliitiline võitlus mitmesugustes vormides. Parlament koosneb inimestest, kes nagu kõik teisedki võivad eksida. Head kolleegid! Meil tuleb meeles pidada, et ootused parlamendiliikmetele on kõrged ja iga rahvasaadiku eksimus jätab varju kogu Riigikogule. Kuid ärgem unustagem, et tegemist on põhiseaduskohase keskse demokraatliku institutsiooniga. Ka Riigikogu kohta kasutatud kujundlik väljend, mis esmapilgul paistab tabav ja vaimukas, võib kaugemas perspektiivis hakata oma elu elama ja kahjustada kogu demokraatlikku süsteemi.

Austatud Riigikogu! Suvi oli parlamendi rahandus-, põhiseadus- ja Euroopa Liidu asjade komisjonile töörohke. Täna nende komisjonide liikmeid panuse eest Euroopa stabiilsusmehhanismi lepingu ratifitseerimise ettevalmistamiseks!

On selge, et kellelegi meist ei ole meelepärane võlakriis, mis on haaranud endasse mitu eurotsooni maad. Kahjuks mõjutab nende riikide käekäik ka meid ja meie otsuseid. Diskussioon, mis ühiskonnas Euroopa stabiilsusmehhanismi lepingu ratifitseerimise käigus

toimus, ajendab mind küsima, kas vaatame Euroopa Liidus olemist kui finantstehingut. Kas tõesti ühines Eesti Euroopa Liiduga, pidades silmas ainult abi, mida jagatakse majanduslikult nõrgematele liikmetele? Arvan, et ka netomaksjaks olevate riikide maksumaksjad ei taha olla majanduslikult nõrgemate riikide doonorid.

Eesti on jätkuvalt nende Euroopa Liidu liikmete seas, kes saavad rohkem, kui annavad. See jääb nii ka järgmise finantsperspektiivi ajal. Jah, ka Eesti on saanud toetust väga paljudeks asjadeks, alustades külakeskuste ehitamisest ning lõpetades sotsiaalprojektidega ja teaduse investeringutega. Kokkulugemist väärriks seegi, kui palju töökohti on loodud tänu Euroopa abile.

Olen veendunud, et paljude inimeste jaoks oli Euroopa Liiduga liitumise põhjus palju sügavam: Euroopa Liit ja NATO tagavad Eesti turvalisuse. Mõelgem meie geopoliitilisele asukohale ja ajaloole. Meil pole paremat valikut kui Euroopa. Me oleme osa Euroopast.

Head kuulajad! Ühiskonna ootused on paljude küsimuste puhul suured. Kindlasti jätkab Riigikogu head tava arutada siin saalis olulisi teemasid, olgu nendeks avaliku sektori palgad, lastetoetused või hariduse ümberkorraldused.

Sel sügisel ootab meid tavapäraselt ees järgmise aasta riigieelarve menetlemine. Meie poliitikute ülesanne on leida arutelude kaudu optimaalne lahendus, kuidas kasutada riigi piiratud ressursse parimal viisil.

Loodan, et me kõik anname endast parima ja teeme head tööd. Soovin head algavat sügisistungjärku! Suur tänu! (Aplaus.)

2. Vabariigi Presidendi kõne

Esimees Ene Ergma

Härra president, ma palun teid Riigikogu kõnetooli!

Toomas Hendrik Ilves

Hea Riigikogu! Mu daamid ja härrad! Täna teie ette astudes oluks mul võimalik minna kergema vastupanu teed, rääkida pikalt parteide rahastamisest, anda kõigele karm ja hukkamõistev hinnang ning pälvida suure osa meedia ja avalikkuse aplaus. Jah, ma kavatsen ka erakondadest ja rahast rääkida, ent teen

seda veidi hiljem ning veidi teises võtmes ja tonaalsuses.

Esmajoones teen aga seda, mille eest ei kiideta. Ma kiidan teid, austatud Riigikogu liikmed, selle töö eest, mida te siin tegite kümnekonna päeva eest, kui ratifitseerisite Eesti Vabariigi nimel Euroopa stabiilsusmehhanismi lepingu. Sellel, miks seda lepingut vaja on, peatun ma edaspidi. Aga mulle avaldas muljet see viis, kuidas Riigikogu oma tööd korraldas ning koos sellega kummutas arvamuse, justkui oleks Eesti parlament taandunud valitsusest tulnud eelnõude vaikivaks heakskiitjaks. Meie põhiseaduse järgi on rahvas delegeerinud võimu teile, mu daamid ja härrad, ning te kasutate seda võimu. Te muutsite põhjalikult ja sisuliselt seda dokumenti, mis algselt teie kätte oli jõudnud. Te rookisite sealt välja pabelise õigusloome tunnused, mida nii mina kui ka paljud õigusteadlased on parlamendile aegade jooksul ette heitnud. Ma tänan teid selle eest!

Hea Riigikogu! Hea Eesti rahvas! Ükski riik ei saa tänapäeval üksi oma rahvale heaolu ja turvatunnet pakkuda, ei Ameerika Ühendriigid, Hiina, Venemaa ega Saksamaa. Meeldib see meile või mitte, aga majanduse ja julgeoleku asju otsustatakse riikide ühendustes. Eesti peab oma valikud tegema selles maailmas, just selles maailmas, ja praegu. Me ei saa muuta maailma üldisi reegleid, me ei saa muuta oma asukohta, aga meil on sõna- ja hääleõigus selles riikide ühenduses, kuhu kuulume.

Kas Eesti saaks sulguda enesesse, jääda kõrvale Euroopast, seejuures uuesti vabadust kaotamata, langemata tagasi meile võõrasse kultuuriruumi ja viletsusse? Vastus on ei. Eesti ja kõikide väikeriikide huvides on tugev Euroopa, kus arvestatakse ka väikeriikide rahvuslikku identiteeti. Niisiis, meie ainus võimalus on valida parimad partnerid. Eesti ongi valinud parimad partnerid. Meil on vaja rahu, vabadust, euroopalikku hoolivat kultuuri. Kõik riigid pingutavad selle nimel, et hoida enda lähedal riike, kes jagavad nende eesmärgi ja mõttelaadi. Nad teevad kompromisse, oma suurusest ja rikkusest hoolimata.

Euroopa Liit oli meie eesmärk viimased kakskümmend aastat. See paleus – jõuda tagasi Euroopasse, oma ajaloolisse päriskoju – kehtas meid ligi viisteist aastat takka, ehitamaks oma riiki selliseks, et see sobiks Euroopa mustriks.

Võime küsida, kas meil on läinud hästi. Jah, minu meelest küll. Eestil on läinud palju paremini kui enamikul neist riikidest ja rahvastest, kes said enam kui kaks aastakümnet tagasi võimaluse ise oma tulevikku valida. Ma ei hakka siin raamatupidaja kombel rehkendama, mitu miljardit eurot või krooni me oleme Euroopa Liidust saanud ja kui palju oleme vastu andnud. Raha on tähtis, ent euroopalikku elulaadi, meie ühiskonda valitsevaid väärtusi ei saa rehkendada ainult rahas.

Ma tean, et me peame oma saavutusi üha enam iseenesestmõistetavaks. Paljud usuvad, et just Eesti laulev revolutsioon kukutas Nõukogude Liidu. Paljud usuvad, et just meie säästlik suhtumine näitab edasiseks teed kõigile meie Euroopa sõpradele. Unustagem hetkeks see enesekeskele eduhinnang, mis meid soojendab, olgugi et selles on rohkem kui vaid terake tõtt. Võtkem omaks, et me oleme seal, kus me täna oleme, tänu sellele, et me oleme Euroopa Liidus, NATO-s, eurotsoonis, et meil on väärt sõbrad, liitlased ja partnerid. Hinnakem ausalt seda kõike ja siis mõelgem, mõelgem sügavuti, kas oleme valmis sellest loobuma. Kas või nõnda, et me oma otsustega asume nõrgestama Euroopa Liitu ja eurotsooni.

Hea Riigikogu! ESM-i sisulist arutelu varjutas nii siin kui ka peaaegu igas kodus väga lihtne, emotsionaalne ja eksitav küsimus: miks peab eurotsooni liikmesmaade kontekstis suhteliselt vaene Eesti kinni maksma meist rikkamate riikide viletsa eelarvedistsipliini ja üle oma võimete elamise? Ja kelle arvel see raha vajaduse korral välja makstakse? Kui sellised eksiarvamused on saavutanud nõnda suure leviku, oleme kõik midagi tegemata jätnud. Ma tahan, austatud Riigikogu liikmed, teilt tõsiselt küsida: kas te olete oma valijatele järjekindlalt selgitanud, mis on ESM-i sisu, mida see tähendab pankroti serval olevatele riikidele ja mida – see on kõige olulisem – see tähendab meile? Kui selgitused oleksid olnud piisavad, siis selliseid laialt levinud eksiarvamusi ei oleks.

Lõppastmes peame küsima: kas euroalasse kuulumine on Eestile kasulik või kahjulik ning kas tugev ja ühtne Euroopa Liit on Eesti rahvuslikes ja riiklikes huvides? Minu vastused neile küsimustele on ühesed ja selged. Jah, Eestile on kasulik tugev ja toimiv Euroopa Liit. Jah, euroalasse kuulumine – ning sellest

loogiliselt tulenevalt ka euroala püsimine – on Eestile kasulik. Kas või ainuüksi seetõttu, et taastus välisinvestorite usk ja kadus devalveerimise surve. Kui sellele survele oleks järele antud, kaotanuks märkimisväärne osa inimestest oma kodu. Meil ei ole võimalik oma kaup ja teenuseid müüa, kui meie partnerid on pankrotis. Kui me ei saa müüa, siis ei ole mõtet ka toota, ja kui pole mõtet toota, siis pole tööd. Kui ei ole tööd, siis ei ole heaolu ja ka ümberjagamise eeldused ei ole võimalik aidata, sest riigieelarve kuivab lihtsalt kokku.

Inimestel on loogiline küsimus: kas Eesti oleks saanud käituda kuidagi teisiti, mõistlikumalt, targemalt tulevikku vaadates? Mis on alternatiiv? Eesti rahvas on eeskujulikult haritud ja tark, Eesti rahvas väärib ausat selgitust. Me kõik muretseme ju kogu südamest. Kahjuks pole ESM-i ja Euroopa Liidu vastased sõnastanud ühtki läbimõeldud alternatiivset Eesti arenguteed.

Jälgides Eesti kiiret taastumist 2008. aastal vallandunud globaalsest finants- ja majanduskriisist, on võimatu mööda vaadata neist asjaoludest, mis taastumisele kaasa aitasid. Esmajoonel pean siin silmas väga praktilist asja ehk raha: see, et Eesti sai kasutada Euroopa Liidu eelarve raha ning oskas seda hästi kasutada, päästis meie majanduse ja riigi hullemast. Teiseks, meie asukoht ja kaubanduspartnerid. Eestit aitas meie ettevõtjate kiire kohanemine muutustega ning see, et meie kaupade peamised ostjad elavad Soomes, Rootsis ja Saksamaal ehk neis riikides, keda finantsraputused ja majandusraskused suhteliselt vähe puudutasid.

Nendest asjadest, meie Euroopas olemise mõttest rääkimine on iga poliitiku, mitte ainult presidendi esmane töökohus. Võime olla kindlad, et Euroopa Liidu ja eurosooni tulevikust räägitakse lähematel aastatel väga palju. Olgem siis selle arutelu aktiivsed osalised.

Mu daamid ja härrad! Seoses finantskriisiga on väga palju räägitud, et see oli eelkõige väärtuste ja usalduse kriis. Raha ja pangandus laiemalt püsivad usaldusel. Kui lühiajalise kasu nimel hakatakse võtma liiga suuri riske, siis usaldus kaob ja kogu süsteem kukub kokku. Kaob usaldus pankade vastu. Kaob usaldus nende riikide vastu, kes elavad laenuraha arvel. Kaob usaldus nende riikide vastu, kes küll lubavad, ent jätavad kohustused täitmata.

Kaob usaldus nende vastu, kes pole oma raamatupidamises olnud ausad.

Nüüd ongi ebaaususe ja üle jõu elamise kibedad viljad käes: valetati partneritele, valetati pankadele, kes andsid ausa raha- ja majanduspoliitikata riikidele laenu. Seda laenu ei kasutatud mitte innovatsiooniks, vaid jooksvate kulude katteks. Riigi töötajate tegelik tootlikkus ja sissetulek ning laenuraha arvel saavutatud võltsheaolu olid teravas vastuolus. Laenuleib ja laastutuli ei kesta kaua, seda teame ju kõik. Nii et meil pole põhjust kadestada hätta sattunud riike ega nende kodanikke. Kõige sellega on kaasnenud usalduskriis neis riikides endis. Ka riigid ja rahvad püsivad usaldusel, eriti väikesed riigid ja ühiskonnad, sh Eesti.

Eestil on läinud iseseisvuse taastamise järgsetel aastakümnetel oma saatusekaaslastega võrreldes hästi. Mõned põhjendavad meie edulugu sellega, et Eestil säilis okupatsiooni ajal iseseisvusaadet kandnud põlvkond. Mõned viitavad meie rahvuslikule identiteedile ja isegi nõukogude korra kiuste säilinud kodanikuühiskonnale. Vähem tähtis pole Eesti rahva usk oma riiki, perekonda ja kaaskodanikesse ning tahe iga päev ausa tööga panustada oma rahva käekäigu paranemisse. Oleme uskunud oma riiki ja, kuigi see võib kõlada võõristavalt, oleme rahvana usaldanud ka neid inimesi, kelle oleme valinud oma riiki juhtima. Oleme usaldanud oma poliitilist süsteemi rohkem kui nii mõnigi teine rahvas, kellega ühel ja selsamal ajal vabanesime Nõukogude okupatsiooni alt. Kui vaadata Euroopas ringi, siis näeme, et usaldus oma riigi vastu on siin üks suuremaid, ka usaldus Euroopa Liidu ja euro vastu. See usk ja usaldus on meie suurim väärtus, meie kapital. Me ju näeme, mis toimub neis riikides, kus usaldus on kadunud. Seda usaldust, seda usalduse kapitali peame hoidma kõigi raskuste ja kiusatuste kiuste.

Hea Riigikogu! Vastutus selle usalduse hoidmise eest lasub igal Eesti elanikul, igal Eesti kodanikul, ka kunstnikul, ärimehel või Tartu–Tallinna maanteel sõitval autojuhil. Aga kõige enam vastutavad selle usalduse hoidmise eest poliitikud mis tahes võimutasandil. Vastutab president, vastutate teie, head Riigikogu ja valitsuse liikmed, vastutab iga kohaliku võimu esindaja, vastutab iga ametikandja. Mis tahes mäng selle usaldusega nõrgestab, õõnestab ja kahjustab Eestit ning võib lõpuks hävitada

meie kõikide ühise riigi. Selleks pole rahvas küll kellelegi oma võimu delegeerinud.

Seetõttu olen ma väga mures, kui poliitika ja raha seosed ei ole laitmatult selged ja läbipaistvad. Olen mures, kui valijad ja rahvas hakkavad kahtlustama, et parteid ja nende esindajad riigivõimuasutustes elavad mingite oma, vaid neile endile teadaolevate ja vaid nende kohta kehtivate reeglite alusel. See ei ole enam meie unistuste Eesti, kus arvatakse, et võim on mingi suletud kast, klann või kartell. Vabas ühiskonnas ei saa võimukohad olla suletud. Vastupidi, alati peab säilima terve konkurents, aus kriitika, selge vastutus. Erafondade rahastamise süsteem, valimiskorraldus ja parlamendi töökord on hakanud konkurentsi piirama, valimisolukorras on tekkinud koguni kõlvatu konkurents. See ei meeldi Eesti inimestele. Ja õigusega ei meeldi.

Umbusku ja pettumust on lubamatult palju, liiga palju just sel aastal. Sellega käib kaasas viha. Jälgin murega seda tooni ja emotsiooni, mis kõlab meedia ja valitsuse arvamuste vahetuses. Vahel tundub, et siin pole eesmärk enam mitte riigi arengu ees seisvate valikute selgitamine, vaid püütakse teineteisele haiget teha. Meelega. Ja võimalikult palju.

Olen viimasel ajal päris palju lugenud sellest, kuidas presidendivalimisteks valmistuvas USA-s on meedia ja poliitikute ning poliitikute omavahelise kurjustamise, mõnitamise ja solvamise eskaleerumine hävitanud võimaluse leida hädavajalikke kompromisse, et riiki ja rahvast raskustest välja aidata. Seal võetakse lauseid kontekstist välja ja tümitatakse üksteist ning muutub võimatuks omavahel rääkida. Keegi ei kuula enam sisulisi argumente, arutelu asemel on ärapanemise võistlus.

Hea Riigikogu, hea Eesti rahvas, kas me ei liigu mitte samas suunas? Ühel hetkel saab sellest allakäiguspiraal. Koos sellega tekib põlgus meie poliitilise süsteemi, demokraatia ja Eesti riigi vastu. Tekib see, mille kohta oleme lugenud ajalooramatuid ning mida näeme juhtumas paljudes riikides, mis – ja mitte juhuslikult – vajuvad üha sügavamale majanduskriisi sohu. Sest kui riik ei ole enam oma ja usaldusväärne, siis kaotavad ka kodanikud soovi selle riigiga tegemist teha, sellega ausalt suhelda. Siis muutub kangelaseks see, kes suudab seda riiki ning riiki esindavaid poliitikuid ja ametnikke kõige kavalamalt alt tõmmata.

Head sõbrad! Nii nagu Eesti on oma, on kogu Euroopa oma murede ja rõõmudega oma, ja sellesse tuleb ka nii suhtuda. Hoolega. Vastutusega, nagu vabadele inimestele kohane. Vastutades oma sõnade ja tegude eest hoiame oma vabadusi ja demokraatliku riigi hüvesid. Muu hulgas hoiame oma vabadust arvustada vahel sõnu valimata poliitikuid ja riigivõimu, kartmata, et meid selle eest karistataks. Aga hoidkem need etteheited puhkudeks, kui poliitikud ja riigivõim selleks tõesti põhjust annavad. Näiteks siis, kui meie valitud rahvaesindajad – võimu mis tahes tasemel – suhtuvad lugupidamatusega kodanikesse, ei võta kuulda nende õigustatud või isegi õigustamata kaebusi ega seleta oma otsuseid. Siis irdume riigist ja rahulolematuse võimuga on paratamatu.

Kui poliitikud kurdavad, et neile tehakse liiga, siis võib sageli öelda, et jah, tehaksegi. Ent see on varasema suhtumise tagajärg, kumulatiivne vastumeelsus, mis lõpuks väljendub ülepingutatud reaktsioonides. See võib tõesti olla ebaadekvaatne mõnel üksikjuhtumil, eelnevat konteksti arvestades on see aga paraku täiesti ootuspärane.

Head kaasmaalased! Kui riik kodanikega ei arvesta, siis on demokraatlikus riigis süü alati kahepoolne. Kui kodanikud, vabakond, vabad kodanikud ise midagi ette ei võta, vaid vastutusest vabanedes ütlevad, et nemad küll poliitikaga ei tegele või oma elukeskkonna paremaks muutmise tegeledes muututakse ise – hoidku jumal selle eest – poliitikuks, siis jääbki meie eest otsustajate tegevus ainuõigeks.

Meile jääb kodanikena, vabade inimestena õigus olla pettunud ja kriitiline. Aga me ei pööra selga Eestile, oma riigile. Meie, ainult meie ise otsustame, missugust poliitilist kultuuri ja riigielu õhustikku me tahame. Kas bütsantslikku hirmuõhkonda, kus kodanikke käsitletakse omandi ja orjadena? Või sellist kavaldamist, kus seadused väänatakse poliitikute himudele vastavaks ning millest seejärel võtavad eeskujuna kõik ühiskonna liikmed? Või, nagu mulle tundub, tahame ja nõuame – tõesti nõuame ja ka töötame selle nimel – põhjamaist ausust ja läbipaistvust, kus riik on meie ühine omand?

Siit tuleneb ka minu vastus põletavale päevaküsimusele, kas üks minister peaks ametist tagasi astuma. Otsest kohustust tal selleks ei ole. Uurimine käib ja pole teada, kas asi üldse

kohtusse jõuab. Me võime tuua palju näiteid teistest riikidest, ka Euroopa Liidust, kus ministrid, samuti peaministrid ja presidendid, on olnud aastaid uurimise all, ent nad pole oma ametist loobunud. See valik on ministri enda, tema valitsuskaaslaste ja tema erakonna teha. Ma loodan, et nad kõik annavad endale selgelt aru, et seda valikut tehes kujundatakse Eesti poliitilist kultuuri, seda viisi, kuidas Eestis praegu ning edaspidi valitsetakse ja asju aetakse, seda, kas võim ja valitsemine on usaldusväärsed. Usaldus, nagu ennist ütlesin, on Eesti kapital, mille mahalaristamist ei ole võimalik sallida.

Hea Riigikogu! Usaldusega pole Euroopas praegu kõik korras. Nii peamegi muretsema asjade pärast, mis veel eile näisid loomulikuna. Aga eelkõige peame muretsema selle pärast, et suudaksime hoida Eestit parimas võimalikus vormis. Hoida õigel teel, kui lubate. Me peame taastama usalduse nii hästi ja ruttu, kui vähegi suudame. Tuleb lõpetada alatute võtetega üksteise ületrumpamine. Me peame suhtuma rahvasse suurima võimaliku austuse ja tähelepanuga, leidma võimaluse toetada neid, kes on hädas, kinnitada ka nende usku Eesti tulevikku. Seda ülimat soovi ja ülesannet on meie rahvas alati sõnadetagi teadnud. Ma tänan teid! (Aplaus.)

Esimees Ene Ergma

Ma tänan teid, härra president!

(Kõlab Juhan Liivi ja Peep Sarapiku laul "Ta lendab mesipuu poole".)

Esimees Ene Ergma

Eesti Teaduste Akadeemia meeskoori esituses kõlas meile kõigile hästi tuntud laul "Ta lendab mesipuu poole", see on Peep Sarapiku laul Juhan Liivi sõnadele. Täna Eesti Teaduste Akadeemia meeskoori lauljaid ning dirigente Andrus Siimonit ja Kuno Arengut! Teeme veel ühe suure aplausi!

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud kolleegid! Nüüd on aeg anda üle eelnõusid ja arupärimisi. Ma palun kõnepulti Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kaks seaduseelnõu. Esiteks, alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Teiseks, kaupade piirikontrolli tingimuste kooskõlastamise rahvusvahelise konventsiooni 9. lisa heakskiitmise seaduse eelnõu. Eelnimetatud kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Head kolleegid! Kõigepealt tervitan ka mina teid esimesel sügisistungjärgu päeval. Loodan, et see istungjärk tuleb poliitiliselt terav, kuid rahvale igatepidi kasulik. Aga nüüd tahaksin võtta härjal sarvist ja anda üle arupärimise lugupeetud keskkonnaministrile Keit Pentus-Rosimannusele. Mure on seotud metallivargustega, õigemini, nende kokkuostupunktide ebaseadusliku tegevusega, kes varastatud metalliga hangeldavad. Mõni päev tagasi alustas ka "Pealtnägija" oma hooaega muret tekitava saatelõiguga, mis, nagu ma aru sain, jätkub ka sel nädalal. Seal kirjeldati metallivargusi meie riigi jaoks tegelikult ka strateegiliselt olulistelt objektidelt. Nagu me teame, on hiljuti hukka saanud seitse inimest, kes on kukkunud avatud kanalisatsioonikaevudesse, mille luugid olid maha müüdnud. Nagu me teame, on kohustus metalli kokkuostu järele valvata Keskkonnaministeeriumi haldusalas tegutseval Keskkonnainspektsioonil. Seetõttu tahavadki meie fraktsiooni 16 liiget teada, kas saates esitatud asjaolud on Keskkonnaministeeriumile ja Keskkonnainspektsioonile uued või ei ole, mida on tehtud selleks, et seda probleemi vähendada ja kuidas üldse näeb välja kava selle probleemi likvideerimiseks Eesti ühiskonnas. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Olen juhatusel nimel vastu võtnud kaks seaduseelnõu ja ühe arupärimise. Kui seaduseelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus nende menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul. Kui

arupärimine vastab sellele seadusele, siis edastan selle otsekohe adressaadile.

Head kolleegid! Nüüd teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid: esiteks, Vabariigi Valitsuse s.a 30. augustil algatatud Rahvusvahelise Põllumajanduse Arengu Fondi asutamislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on maaelukomisjon; teiseks, Vabariigi Valitsuse s.a 30. augustil algatatud avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon; kolmandaks, Vabariigi Valitsuse s.a 30. augustil algatatud vangistusseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on õiguskomisjon; neljandaks, Vabariigi Valitsuse s.a 30. augustil esitatud Riigikogu otsuse "Riigi 2011. aasta majandusaasta koondaruande kinnitamine" eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; viiendaks, Vabariigi Valitsuse s.a 30. augustil algatatud välisõhu kaitse seaduse ja vedelkütuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; kuuendaks, Vabariigi Valitsuse s.a 30. augustil algatatud võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on õiguskomisjon.

Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 6. septembril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise "Taastuvenergia: oluline osaline Euroopa energiaturul" kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning teatise kohta arvamust andma majanduskomisjoni ja keskkonnakomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 20. september kell 16.

Olen edastanud Riigikogu liikmete arupärimise justiitsminister Kristen Michalile.

Riigikogu liikmed Olga Sõtnik, Valeri Korb, Eldar Efendijev, Lauri Laasi, Tarmo Tamm, Enn Eesmaa ja Viktor Vassiljev on võtnud tagasi oma s.a 15. mail esitatud arupärimise nr 169 riigikontrolör Mihkel Oviirile Eesti Interneti Sihtasutuse kohta.

Head kolleegid! Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 94 Riigikogu liiget, puudub 7.

Selle nädala päevakord on laudadel. Panen selle nädala päevakorra kinnitamise hääletusele. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 90 Riigikogu liiget, vastu oli 1, erapooletuid ei olnud. Nädala päevakord on kinnitatud.

3. Arupärimine omandireformi käigus Saksamaale ümberasunute vara tagastamise kohta (nr 167)

Esimees Ene Ergma

Alustame tööd päevakorra punktidega, st algab arupärimistele vastamine. Esimene arupärimine on Riigikogu liikmete Heimar Lengi ja Marika Tuus-Lauli 8. mail s.a esitatud arupärimine omandireformi käigus Saksamaale ümberasunute vara tagastamise kohta. Palun kõnepulti kolleeg Heimar Lengi!

Heimar Lenk

Head kolleegid! See arupärimine sai üle antud juba maikuu. Omandireform on Eestis justkui lõppenud, kuid viimastel kuudel on hakanud ilmne uued juhtumid, kui vara tagastamist on hakatud üle vaatama, on tekkinud uued kaasused, kui endised omanikud või nende järeltulijad on nõudnud asjade uuesti läbivaatamist. Sundüürnike seas levivad väga ärevad meeleolud, sest igauks võib uuesti oma kodu kaotada. Selliseid juhtumeid on ka olnud. Näiteks oli Tallinnas Nõmmel Metsa tänava maja nr 45 jäetud üürnikele. Kümme aastat tagasi seda ei tagastatud, aga nüüd hakati uuesti tagastama. Tegelikult tehti see otsus Harju Maavalitsuses peaaegu et ära.

Me esitasime üürnike liidu palvel peaministrile arupärimise, et saada teada, mis seisus tegelikult omandireform Eestis on, kas see on lõpetatud või lõpetamisel, kas vara tagastamine veel jätkub, miks ei ole valitsus hoolimata üürnike korduvatest palvetest pöördunud Saksamaa arhiivide poole, et iga maja puhul konkreetselt järele vaadata, kas omanikud said kunagi oma vara eest kompensatsiooni, kui nad Hitleri kutsel Saksamaale lahkusid, jne. Ma andsin koos Marika Tuus-Lauliga üle arupärimise, kus on viis küsimust. See puudutab seda osa meie rahvastikust, umbes 100 000 inimest, kes kaotas omandireformi käigus oma kodu ja kelle suure mure, suure traagika leevendamiseks pole valitsus kahjuks mitte midagi teinud.

Kuna vastused sel teemal on Riigikogu puldis olnud alati väga pealiskaudsed ja on kinnitanud seda, et vastajad teemat ei tunne, siis ma

annan, lugupeetud peaminister, teile Riigikogu ees üle ühe raamatu, mille on välja andnud Eesti Üürnike Liit. Ma olen ise selle raamatu autor. Siin sees on terve hulk traagilisi lugusid, mille on kirja pannud Eesti elanikud. Need lood räägivad omandireformi käigust ja selle reformi jubedustest.

Esimees Ene Ergma

Ma kutsun lugupeetud peaministri vastamiseks kõnepulti.

Andrus Ansip

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu! Head arupärijad! Vastan teie küsimustele.

Esimene küsimus: "Millal on Vabariigi Valitsusel kavas Saksamaale ümberasunute vara tagastamise uus kord kehtestada? Praegu käib protsess ametnike puuduliku kompetentsuse tasemel, mille käigus ümberasunutele kuulunud tagastatavates majades elavad üürnikud oma küsimustele komisjonist konkreetseid vastuseid ei saa. Sellise, uue korra kehtestamise vajalikkusele on osundanud Riigikohus läbi mitme kohtuotsuse." Riigikohtu üldkogu asus oma 10. märtsi 2008. aasta otsuses nr 3-3-2-1-07 seisukohale, et õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise kohalikud komisjonid peavad hakkama menetlema Saksamaale ümberasunutele kuulunud õigusvastaselt võõrandatud vara kohta esitatud avaldusi. Otsusest tulenevalt ei vaja tagastamismenetluste taasalgustamine lisaregulatsiooni, sest kohalikele komisjonidele tegutsemiseks vajalikud juhtnöörid sisalduvad üldkogu seisukohtades. Lisaregulatsiooni vajalikkus on olnud eelnevalt arutlusel nii Vabariigi Valitsuse, Riigikogu kui ka kohtu tasandil, kuid lõpptulemusena on jäänud domineerima Riigikohtu nimetatud otsust toetav seisukoht, et omandireformi aluste seaduses kehtetuks tunnistatud § 7 lõikes 3 nimetatud vara tagastamise ja kompenseerimise taotlusi tuleb menetleda kehtivate õigusaktide alusel. Pärast nimetatud sätte kehtetuks tunnistamist ei eristu selle sättega määratletud isikud enam millegi poolest teistest isikutest, kellele seadus annab õiguse esitada taotlusi õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamiseks või kompenseerimiseks. Riigikohus on teinud ainult ühe täpsustuse uute avalduste esitamise võimaluse kohta.

Teine küsimus: "Kes Teie arvates peaks kontrollima omandireformi aluste seaduse § 17 lõike 5 täitmist? Teatavasti kohustab see paragrahv majade tagastamisel ümberasunutele kontrollima, kas endine omanik on või ei ole Saksamaalt kompensatsiooni saanud." Vabariigi Valitsuse 28. augusti 1991. aasta määrusega nr 161 kinnitatud õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise avalduste esitamise ja läbivaatamise ning tõendite esitamise ja hindamise korra punkti 33 kohaselt kontrollitakse avalduste vastuvõtmisel, kas avalduses märgitud vara pole juba varem tagastatud või selle eest kompensatsiooni makstud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 20. veebruari 1989. aasta määruse nr 81 või muul alusel. Kogutud andmete põhjal langetab õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise kohalik komisjon otsuse, kas tunnistada avalduse esitanud isik omandireformi õigustatud subjektiks või jätta tema taotlus rahuldamata. Seega kontrollib omandireformi aluste seaduse § 17 lõike 5 täitmist õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise kohalik komisjon, kelleks pärast 2010. aasta 1. septembrit jõustunud seadusmuudatust saab olla üksnes vara asukoha järgne maakonnakomisjon.

Kolmas küsimus: "Seni on kompensatsiooni saamist kontrollinud vaid Tallinna Linnavalitsus ja saanud Saksamaa arhiividest real juhtudel teateid, et majade puhul, mis juba endistele omanikele tagastatud, on siiski tegu olnud ka eelneva kompensatsiooni maksimisega Saksa valitsuse poolt. Seega pole tagastamine olnud Eesti seadustele vastav. Kuidas on tagatud ümberasunutele tagastatud vara tagastamise vastavus ORAS-e § 17 lõikele 5? Lisaks Harjumaa-le on ümberasujate varasid tagastatud teatavasti ka Narvas, Pärnus, Tartus, Saaremaal, Viljandimaal ja mujal. Kes neid tagastamisi kontrollib?" Omandireformi aluste seaduse § 17 lõike 5 kohaselt ei ole isikul õigust nõuda selle vara tagastamist või kompenseerimist, mis on juba tagastatud või kompenseeritud. Seega tuleb võimalikku varasemat tagastamist või kompenseerimist kontrollida mitte ainult nn järelümberasujatega seonduvaid juhtudel, vaid kõigis vara tagastamise ja kompenseerimise menetlustes. Omandireformi õigusaktid määravad kindlaks õigusvastaselt võõrandatud vara kompenseerimise põhimõtted ja korra.

Nende õigusaktide alusel määratud ja välja makstud kompensatsioonide puhul on võimalik täpselt hinnata, kas varem saadud kompensatsioon on õiguspärane ja välistab teistkordse kompenseerimise. Vara ei saa pidada kompenseerituks, kui varasem kompensatsioon on väiksem seadusega ettenähtust.

Tunnistame, et tunduvalt keerukam on kvalifitseerida teistes riikides erinevatel eesmärkidel ja erinevas väärtuses isikutele määratud hüvitisi, toetusi, pensionilisid ja muid soodustusi, mis mingil viisil seostuvad Eestis võõrandatud varaga. Mis tahes üldine eeskiri nende hüvitiste määramiseks ja saamise tuvastamiseks võib osutuda puudulikuks. Vara tagastamise ja kompenseerimise eest vastutav Rahandusministeerium on asunud seisukohale, et muudel alustel määratud kompensatsioonide vastavust omandireformi aluste seaduse § 17 lõikes 5 sätestatud tingimustele on võimalik hinnata üksnes kaasusepõhiselt üldistest õiguspriinõidest ja konkreetsetest tingimustest lähtuvalt. Koostöös Justiitsministeeriumiga selles küsimuses kujundatud seisukohad on avaldatud Tallinna Linnavalitsusele ja kõigile õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise kohalikele komisjonidele adresseeritud kirjas 20. maist 2008 nr 1-1.13/5336.

Kokkuvõtlikult sõnastatuna võiks saadud hüvitis välistada vara tagastamise ainult juhul, kui selle suurus on ligilähedane võõrandatud vara väärtusele ja kui hüvitise saamise tingimuste hulgas ei olnud sätet, mis selge sõnaga säilitas hüvitise saajale vara tagasisaamise võimaluse. Mainituist esimene tingimus tuleneb omandi puutumatus ja kaitstuse põhimõttest, mis kajastuvad Eesti Vabariigi põhiseaduses ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis. Väljaspool omandireformi õigustikku määratud kompensatsioon, mis tuleks tunnistada vara tagastamist välistavaks, ei või olla oluliselt väiksem selle vara tegelikust, st harilikust väärtusest. Teine tingimus tuleneb teiselt riigilt saadud hüve olemusest. Kui selle eesmärk ei ole vara kaotusest põhjustatud kahju hüvitamine, mis välistab vara hilisema tagastamise, vaid teatud isikuteeringi toetamine solidaarsuspõhimõttel, et nad saaksid kohanduda uue sotsiaalse keskkonnaga, ja hüvitise andja teeb selgelt vahet nimeetatud eesmärgi ning perspektiivis võimaliku

restitutsiooni vahel, siis ei luba hea õigustava teise riigi seadusandja taotlust ja sellest tulevat õigustatud ootust eirata. Seejuures peavad aga vara tagastamist taotlevad isikud endale teadvustama, et tagastamisega kaasneb välistatu kohustus teiselt riigilt saadud hüvitis tagasi maksta. Muide, samalaadne hüvitamise põhimõte on kehtestatud ka meie omandireformi suhtes, seda erinormina Ida-Petserimaal ja Narva jõe tagusel Virumaal õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisnõude õiguse püsimisena. Neil aladel asunud vara eest saadud kompensatsioon ei võta isikult õigust nõuda sellisama vara tagastamist, kui see tulevikus võimalikuks osutub, kuid vara tagastamise korral peab ta Eesti Vabariigilt saadud kompensatsiooni tagasi maksma.

Kirjavahetusest Saksamaa Liitvabariigi ametiisikutega on saanud teatavaks, et lepingujärgsete hüvitiste või asendusvara määramist ja väljamaksmist või üleandmist on üksikjuhtudel võimalik tuvastada arhiivandmete põhjal, kuid osa asjakohasest arhiivimaterjalist on hävinud või pole uuringuteks kättesaadav. Rahandusministeerium on kohalike komisjonide taotluse alusel saatnud Saksamaa riigiarhiivile päringuid, et saada kokku 245 isiku kohta andmeid, mis võimaldaksid tuvastada, kas on saadud lepingujärgset hüvitist. Riigiarhiivilt saadud dokumentide hindamine on õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise maakonnakomisjonide pädevuses. Rahandusministeeriumi andmetel ei ole ühelgi juhul tuvastatud lepingujärgse hüvitise saamist või asendusvara omandamist. Pärast sõda maksis Saksamaa Liitvabariik teistest riikidest ümberasujate ja põgenike Saksamaale asunud isikutele solidaarsushüvitisi, mille määramisel arvestati mahajäetud või võõrandatud kinnisvara väärtust. Selle abinõu eesmärk ei olnud kaotatud vara eest adekvaatse hüvitise maksmine, vaid sisserännanud isikute jaluleaitamine. Muide, 1946. aastal hinnati ümberasujate, põgenike ja pagendatute arvuks toonasel okupeeritud Saksamaal 9,6 miljonit. See arv suurenes aja jooksul veelgi. Solidaarsushüvitiste kohta 1952. aastal vastuvõetud seadus Lastenausgleichsgesetz sätestas, et hüvitise vastuvõtmine ei võta isikult õigust nõuda vara tagastamist, kui see hiljem võimalikuks osutub. Vara tagastamise korral peab ta solidaarsushüvitise liitvabariigile tagasi maksma.

Sellest nähtub, et tegemist ei ole restitutsiooni välistavate kompensatsioonidega, nagu see on üldjuhul Eesti omandireformi raames antavate kompensatsioonide puhul, välja arvatud eespool mainitud Narva jõe taguseid ja Ida-Petserimaa alasid puudutav erinorm.

Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise kohalikud komisjonid on vara varasemat kompenseerimist mitmeti tõlgendanud. Tallinna Linnavalitsus on mitme tagastamismenetluse puhul tuvastanud solidaarsushüvitise saamise ning kuni 2010. aasta 31. augustini eksisteerinud õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise Tallinna linnakomisjon on tunnistanud need vara tagastamist välistavateks kompensatsioonideks. Hulk taotlejaid on linnakomisjoni otsuse vaidlustanud. Mõnes järgnevas kohtuasjas on kohus asunud linnakomisjoni toetavale seisukohale (nt Tallinna Ringkonnakohtu 15. juuni 2011. aasta otsus haldusajal nr 3-10-2818), mõnes kohtuasjas aga mitte. Paljud varasemalt järelümberasujatena määratletud isikutele kuulunud vara tagastamise ja kompenseerimise menetlused ja kohtuasjad veel jätkuvad ning on raske prognoosida selle äärmiselt keeruka protsessi lõpptulemusi. Praegu ei ole mingit alust väita, et vara tagastamine pole toimunud seadusele vastavalt. Vara varasemat võimalikku kompenseerimist kontrollib ja otsustab selle tagastamist taotlevate isikute tunnistamise omandireformi õigustatud subjektiks õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise maakonnakomisjon ning vara tagastamise otsuse teeb kohalik omavalitsus. Järelevalvet vara tagastamise üle teeb maavanem.

Neljas küsimus: "Millal Vabariigi Valitsus kavandab omandireformi lõpetamist?" Tsiviilseeritud maailma kogemus näitab, et omandivaidlused võivad kesta aastakümneid ja kauemgi. Eestis on 140 000 restitutsiooninõudest rahuldatud praeguseks ligi 139 000 ehk üle 99%. Siiski, Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm aastateks 2011–2015 näeb ühe eesmärgina ette omandireformi lõpetamise.

Viies küsimus: "Kas Vabariigi Valitsusel on kavas välja töötada rahalise kompenseerimise mehhanism oma kodu kaotanud üürnikele tekitatud materiaalse ja mittemateriaalse kahju eest, mille osaliseks tuhanded perekonnad Eestis said, kuid kellele pole seni mingit kompen-

satsiooni makstud?" Vabariigi Valitsusel ei ole kavas välja töötada täiendavaid kompenseerimismehhanisme endistele omanikele tagastatud eluruumide üürnikele. Läbi aegade on ses suhtes võetud erinevaid meetmeid, alates kunagistest nn EVP-laenudest ja lõpetades munitsipaalendamise toetamisega. Oma laadne kompensatsioon oli sisuliselt ka turuhinnast tunduvalt madalamate üüri piirmäärade pikaajaline kehtestamine. Kahju, et nii mõnigi omavalitsus sahkerdas pärast Nõukogude Liidu vägede Eestist lahkumist neile vägedele kuulunud ja muu talle kuulunud elamispinna lihtsalt niisama maha, selle asemel et seda erastada, ma kasutan küsijate tarvitatud mõistet, sundüürnikele. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Alustame küsimustele vastamist. Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Need olid väga huvitavad vastused, mitmeid momente polnud ma varem kuulnudki. Ma tahan öelda, et viimase aasta jooksul on sundüürnikud ja üürnike liit pöördunud korduvalt Saksamaa arhiivide poole. Kõik need järelepärimised (neid on kümnekond) on näidanud, et Saksamaale lahkunud järelümberasujad on saanud kompensatsiooni. On ka paar Riigikohtu otsust, mis on vara tagastamise õigusvastaseks tunnistanud. Aga minu küsimus on konkreetne. Te rääkisite lohutuskompensatsioonidest, või kuidas te neid nimetasitegi, ja ütlesite, et tõeline kompensatsioon peab olema maja hinna ulatuses. Härra peaminister, mis aasta hindadega opereerisite teie või opereeris minister, kes teile kõne ette valmistas?

Andrus Ansip

Küllap need, kes on kunagi kompensatsioon maksnud, on pidanud opereerima kompensatsiooni maksmise aegsete hindadega. Seda pean ma kõige loomulikumaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud peaminister! Kas teie meelest ei peaks valitsus ikkagi väga täpselt uurima neid kompensatsioone Saksamaa arhiivides? Nagu ka eelkõneleja ütles, on tuvastatud väga palju juhtumeid, kus see raha on kunagi, aastatel 1961–1970, välja makstud. Praegu omanikud kohtus lihtsalt keerutavad ja annavad valeandmeid ning nendes asjades tehakse teistpidi otsus. Kas ei peaks tegema väga üldise uurimise ja uurima konkreetselt iga juhtumit veel kord, et õiglus võidule pääseks?

Andrus Ansip

Aitäh! Nagu ma juba oma vastuses nimetasin, on Rahandusministeerium pöördunud Saksamaa Liitvabariigi poole 245 juhtumi puhul. Vastused, mis on saadud (kui neid on üldse olnud võimalik arhiivimaterjalide põhjal anda), on kõnelnud väga eriilmelistest kompensatsioonidest. Küllap see kajastub ka meie kohtu otsustes. Teatud juhtudel on kohus asunud seisukohale, et vara on juba eelnevalt kompenseeritud ja vara tagastamine pole seega seaduslik. Teistel juhtudel on, vastupidi, leitud seda, mida ka mina oma vastuses nimetasin, et kompensatsioonid, mis on ümberasujatele makstud, ei ole mõeldud vara hüvitamiseks, vaid uues keskkonnas elu alustamiseks. Sellistel juhtudel on kohus asunud seisukohale, et nendel isikutel on täielik õigus oma vara tagasi saada. Praktikast on mitmesugust. Nagu te ka ise oma küsimuses nimetasite, iga konkreetne juhtum vajab eraldi põhjalikku analüüsi. Joonlauaga lähenemine ei ole siin ilmselt kohane.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra peaminister! Kas kolleegid soovivad läbirääkimisi pidada? Avan läbirääkimised. Palun, kolleeg Heimar Lenk! Kaheksa minutit.

Heimar Lenk

Lugupeetud eesistuja! Härra peaminister! Ma alustan oma sõnavõttu, lähtudes teie kõnest. Te ütlesite suvaliselt, andmeid omamata, et Eesti kohtud on tihtipeale arvestanud ka seda, et majade eest on kompensatsiooni saadud, ja pole neid maju tagastanud. Mul on kahekümneaastane praktika ja ma olen kaua töötanud Eesti Üürnike Liidus, aga ma ei tea nimetada mitte ühtegi sellist juhtumit. Võib-olla

kusagil, mõnes teises kohas, on seda olnud, aga vähemalt Tallinna suurte ja kallite majade puhul ei mäleta ma selliseid juhtumeid. Kohtuotsused on olnud kõik ühesed: tagastada, tagastada ja veel kord tagastada.

Mida öelda peaministri esinemise kohta? Kahjuks keegi siin puldis omandireformi olemusse eriti ei süvene. Ometi ootavad tuhanded sundüürnikud (me nimetame sundüürnikeks neid, kes on oma kodu kaotanud meie silmis ebaõiglase omandireformi käigus) valitsuselt nende raske olukorra lahendamist. Tahetakse näha kas või valitsuse soovi sundüürnike muret mõista. Kuid omandireformi raskelt ülekohtuse olemuse mõistmist tuleb meil vist väga-vega kaua oodata. Ma ei kujuta ette, milline Eesti peaminister tuleks siia pulti ja paluks üürnikelt vabandust.

Tänaseni pole IRL-i ja Reformierakonna koalitsioon pakkunud võimalusi, kuidas heastada oma kodust välja tõstetud perekondadele nende materiaalne, aga ka moraalne kahju. Alati tekib küsimus, kuidas võis juhtuda, et iseseisva Eesti päevil sai kehtivate seaduste põhjal kümneid tuhandeid perekondi otse tänavale tõsta. Me oleme neid juhtumeid näinud küll filmilindilt, küll fotodelt. Ma ise tean ja ka üürnike liit teab paljusid neid juhtumeid. Meie nimekirjas on tuhandeid inimesi, kes tõsteti koos oma mööbli ja kassiga otse tänavale.

Kakskümmend aastat pärast omandireformi algust ja pikkade kohtuprotsesside tulemusena on selgunud, et hulk maju on endiste omanike järeltulijatele tagastatud seadusvastaselt. Nüüd tulen põhiküsimuse juurde. Saksamaa arhiivides saadud teatiste põhjal selgub, et kõik Hitleri kutsel Saksamaale ümberasunud, kelle maja kohta on üürnike liit järelepärimise esitanud, on kompensatsiooni ka saanud. Peaminister kasutab selle kohta nüüd uusi termineid. Viimased andmed tulid meile alles eelmisel nädalal, kui üks üürnike delegatsioon saabus tagasi Saksamaalt.

Üürnikud nõuavad, et riik ise pöörduks ametlikus korras Saksa arhiivide poole. Peaminister ütles, et 245 korral on seda tehtud. Kahjuks pole mina neist juhtudest kuulnud, ka üürnike liit pole neist kuulnud. Võib-olla on pöördutud, aga tulemusi ei ole kuskil avaldatud. Igal juhul tuleks see välja uurida. Tuleks teha uus arupärimine, et saada teada need

omanikud, kelle varanduse kohta neid järelepärimisi on tehtud.

Tekib küsimus, kui kaua see ülekohus kestab. Kakskümmend aastat on see juba kestnud. Kakskümmend aastat on Eesti riigis arutatud omandireformi olemuse üle, aga sundüürnike olukord ei ole karvavõrdki paranenud, võib-olla on isegi hullemaks läinud. Selle aasta kevadel selgus, et paljusid kohtuasju, mis olid lahendatud üürnike kasuks (kui võib seda sõna kasutada), hakatakse nüüd uuesti üle vaatama. Seda pärast seda, kui peaministri korraldusel anti pealinna majade tagastamise uurimine Harju maakonna kätte, kus on võimul reformierakondlased. Harju maavanem proua Rajasalu on seal päris tublit tööd teinud ja õige paljud perekonnad on taas ärevaks muudetud, sest pole teada, mis nendest majadest saab. Kümme aastat elati rahus, aga nüüd järsku selgus, et saabusid omanike järeltulijate järeltulijate järeltulijad, kes tahavad ikka seda Nõmme puumaja või kesklinna uhket kallist kinnistut tagasi saada.

Kurb on mainida, et kõiki neid traagilisi juhtumeid ühendab üks asi: tegemist on põhiliselt eesti perekondadega. Vene perekondi on see probleem väga vähe puudutanud, sest nemad elasid põhiliselt Mustamäel, aga eestlasi, kes elasid Pirital, Nõmmel, Pärnus ja Tartus, on see traagika väga palju puudutanud.

Kahjuks ütles ka õiguskantsler kevadel siit-samast puldist, et tema enam selle probleemiga ei tegele. Nüüd lihtsalt ei teagi enam, mida selle probleemiga peale hakata. Aga selge on see, et tuhanded inimesed on Eesti praegune võim, meie omaenda võim, mitte võõrriigi võim, kodutuks teinud. Kõik need inimesed pidid ilma ühtegi senti või kopikat kompensatsiooni saamata ostma endale kas uue korteri, kolima sugulaste juurde vms.

Eriti on üürnikke solvanud see, et valitsus ei mõista nende probleemi. Praegune peaminister pole sundüürnikele tehtud ülekohtu eest isegi vabandust palunud, kuigi eeskuju oleks ajaloost võtta. Austraalia valitsuse riigimehelikus võiks meile siin eeskujuks olla. Austraalia valitsus peaminister Kevin Ruddi isikus palus poolteist aastat tagasi Austraalia põliselanikelt andeks suure ülekohtu eest, mis tekitati aborigeenidele nende maad anastades, perekondi lahutades ja inimesi kodust välja ajades. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised.

4. Arupärimine finantstehingute maksu kohta (nr 174)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde: Riigikogu liikmete Inara Luigase, Rainer Vakra, Deniss Boroditši, Lembit Kaljuvee ja Kalle Laaneti 31. mail s.a esitatud arupärimine finantstehingute maksu kohta (nr 174). Palun kõnepulti kolleeg Inara Luigase!

Inara Luigas

Austatud Riigikogu juhataja! Lugupeetud kolleegid! 31. mail s.a andsime üle peaminister Andrus Ansipile arupärimise. Arupärimise sisu on finantstehingute maksud. Sissejuhatuseks niipalju, et Euroopa Parlament on kiitnud heaks raporti, kus tehakse ettepanek võtta vastu nõukogu direktiiv, milles käsitletakse finantstehingute maksu ja süsteemi ning millega muudetakse direktiivi 2008/7/EÜ. Euroopa Komisjon on pakkunud välja ka finantstehingute maksu määrad, nimelt, 0,1% väärtpaberite ja aktsiate eest ning 0,01% tuletusinstrumentide eest. Seda peab Euroopa Parlament täiesti sobilikuks. Arvatakse, et finantstehingute maksust peaksid vabaks jääma pensionifondide tehingud.

Euroopa Liidus on tehtud küsitlusi ja 66% küsitletutest arvab, et Euroopa Liidus peaks olema kehtestatud finantstehingute maks. Selle maksuteema aruteludel on rõhutatud, et finantstehingute maks on kriisist väljumise lahutamatu osa ja selle kaudu jagatakse ka kõiki kriisist tulenevaid koormisi õiglasemalt. Samuti on vaieldud selle üle, kuidas jaguneb finantstehingute maksust saadav tulu. Arvatakse, et osaliselt peab see tulu laekuma Euroopa Liidu eelarvesse, osa Euroopa Liidu liikmesriikide eelarvesse. Selle tõttu peaksid jääma väiksemaks ka Euroopa Liidu liikmesriikide sissetaksed.

Kui vaadata küsimust Eesti kontekstis, siis me oleme viimasel ajal sidunud ennast suurte kohustustega ja ka meil siin on tekkinud küsimusi, kust võtta see raha, et täita kõiki ESM-i ja EFSF-iga seotud tagatiskohustusi. Finantstehingute maksu on juba 1. augustist kehtesta-

nud Prantsusmaa. Soovime nüüd oma küsimustele vastuseid peaministrilt. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Inara Luigas! Palun teid, härra peaminister, kõnepulti!

Andrus Ansip

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Head arupärijad! Vastan teie küsimustele.

Esimene küsimus: "Milline on Vabariigi Valitsuse seisukoht finantstehingute maksu kehtestamisel?" Ühtse finantstehingute maksu direktiivi eelnõu kohta võttis Vabariigi Valitsus vastu seisukohad 17. novembril 2011. aastal. Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjon toetas Vabariigi Valitsuse võetud seisukohti eelmise aasta 28. novembril. Valitsus toetab põhimõtteliselt eelnõu eesmärke tagada liikmesriikide rahanduslik jätkusuutlikkus, suurendada Euroopa Liidu finantsüsteemi stabiilsust ning vältida konkurentsimoanutusi eri majandussektorite vahel. Samas jääb Euroopa Komisjoni eelnõus ebaselgeks, kuidas eelnimetatud eesmärke saavutada. Oleme valitsuse seisukohtades leidnud, et täiendavalt tuleks analüüsida finantstehingute maksu mõju Euroopa Liidu majanduse ja finantssektori konkurentsivõimele, sh seda, milline on selle mõju majanduse finantseerimisele ja selle struktuurile, samuti pikaajalistele investeringutele. Kaaluda tuleks finantstehingute maksu kohaldamisala piiramist selliste väärtpaberitehingutega, mis on kõige riskantsema iseloomuga ja seega kõige suuremaks ohuks finantsstabiilsusele. Finantstehingute maksu kohaldamisalast tuleb välisendada tehingud investeerimistoodetega, mis on suunatud pikaajalisele säästmisele ja rahvastiku vananemisest tulenevate demograafiliste riskide maandamisele. Konkurentsimoanutuste vältimiseks liikmesriikide vahel on oluline, et finantstehingute maks kehtestataks kõigis Euroopa Liidu 27 liikmesriigis, ning eesmärgiks peaks olema selle rakendamine ka globaalsel tasandil, vähemalt kõigis G20 riikides.

Euroopa rahandusministrid on finantstehingute maksu kehtestamise võimalusi korduvalt arutanud. Käesoleva aasta 22. juunil jõudis Ecofini nõukogu järelduseni, et komisjoni esitatud finantstehingute maksu ettepanek ei leia liikmesriikide ühehäälselt toetust, mis maksuküsimustes on Euroopa Liidus teatavasti nõu-

tav. Selget vastuseisu finantstehingute maksule on väljendanud näiteks Ühendkuningriik ja Rootsi. Siiski on Euroopa Liidu leppe artikli 20 ja Euroopa Liidu toimimise leppe artiklite 326–334 alusel võimalik edasi minna tõhustatud koostööga. Kui vähemalt üheksa liikmesriiki on valmis finantstehingute maksu vallas tõhustatud koostööd kaaluma, esitab komisjon arutamiseks uue ettepaneku. Kuna hetkel ainus realistlik stsenaarium ehk finantstehingute maksu rakendamine vaid osas liikmesriikides ei ole täielikult kooskõlas meie senise positsiooniga, siis arutab valitsus finantstehingute maksu teemat lähiajal uuesti.

Teine küsimus: "Eesti Pangal on seadusest tulenevalt kohustus anda nõu majanduspoliitilistes küsimustes Vabariigi Valitsusele. Millised on olnud Eesti Panga sammud ja soovituselised finantstehingute maksu kehtestamise osas?" Valitsus peab oluliseks Eesti Panga arvamust majanduspoliitilistes ja eelkõige finantsstabiilsuse küsimustes. Eesti Panga esindaja oli kaasatud finantstehingute maksu puudutava positsiooni kujundamisel eelmisel aastal ning kindlasti on seda ka edaspidi.

Kolmas küsimus: "Kuni käesoleva ajani on Eesti riik heldelt andnud maksumaksja raha riigieelarvest igasuguste nn tulemuuride (EFSF, ESM jne) ladumisse. Kas finantstehingute maks võiks olla alternatiiv jätkuvatele väljamaksetele, mis omakorda võimaldaks eelarveraha väärtuslikumat paigutamist siseriiklike kitsaskohtade lahendamiseks?" Komisjoni hinnangul on finantstehingute maksust saadav tulu 57 miljardit eurot, mis ei ole võrreldav EFSF-i või ESM-i mahtudega. Seda enam, et komisjon eeldas maksu kehtimist kõigis 27 liikmesriigis. Lisaks tuletan meelde, et ei EFSF-ile antud garantiid ega ESM-i kapitali sissemakset poleks me kuidagi saanud kasutada riigieelarve tavapärase kulude rahastamiseks, küll aga võib olla otstarbekas kasutada võimalikku finantstehingute maksu otseselt liikmesriikide finantsstabiilsuse tagamiseks, näiteks pangaprobleemide lahendamiseks tulevikus. Seda peaks aga kaaluma koosmõjus komisjoni hiljutise, 6. juuni 2012 algatusega, mille kohaselt peaks iga liikmesriik looma panganduskriiside haldamiseks fondi, mida finantseerisid samuti pangad sõltuvalt oma kohustuste mahust ja riskiastmest, näiteks pangandusmaksuna.

Neljas küsimus: "Üldjuhul pangad osutavad ettevõtluse seisukohalt samuti teenuseid, kuid teenuste eest ei tasuta majandustegevusega seotud makse, seega ollakse selles sektoris alamaksustatud. Kui finantstehingute maksuga loodetakse saada EL-is tervikuna 57 miljardit eurot lisatulu, kui suur võiks see tuluosa olla Eesti mastaabis, kui see oleks riigi rahanduse lisatulu?" Esialgsed arvutused pakkusid ühtse finantstehingute maksu kehtestamise korral Eesti maksutuluks ca 10 miljonit eurot. Eestis tehtavate finantstehingute hulk on teiste liikmesriikidega võrreldes väga väike. Võimalik maksutulu ei pruugi tähendada ka lisalaekumist Eesti riigieelarvesse. Komisjoni algne ettepanek nägi ette finantstehingute maksu kasutamist Euroopa Liidu eelarve omavahenditena. Niisamuti võib tulla kõne alla ka finantstehingute maksu kasutamine finantssüsteemi tugevdamiseks, nagu ma eelmise küsimuse vastuses mainisin.

Lõpetuseks tahan veel kord rõhutada, et komisjoni algse ettepaneku järgne finantstehingute maksu ühtne süsteem ei rakendu. Võimaliku tõhustatud koostöö raames kehtestatava finantstehingute maksu ettepaneku detailid on aga veel väljatöötamisel. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Teile on ka küsimus. Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh, austatud peaminister! Te mainisite oma kõnes, et valitsus arutab kindlasti juba lähitulevikus finantstehingute maksuga seonduvat. Kui Euroopa Liidu Nõukogu ka komisjoni selle ettepaneku heaks kiidab, siis on liikmesriikidel juba kohustus võtta järgmisel aastal vastu sellega seotud seadused. Millal valitsus võiks selle teema meile siia Riigikogusse tuua?

Andrus Ansip

Aitäh! Kui te mu vastust tähelepanelikult kuulasite, siis ma ütlesin, et ühtset finantstehingute maksu kõigile 27-le Euroopa Liidu liikmesriigile ei ole tänaste teadmiste juures võimalik kehtestada, sest mitmed liikmesriigid on kategooriliselt finantstehingute maksu kehtestamise vastu. Ma nimetasin oma vastuses ära Ühendkuningriigi ja Rootsi. Rootsi on meie puhul eriti oluline, sest meie rahandus on

Eesti majandusse tehtavate suurte investeringute kaudu Rootsi riigi rahandusega küllalt tugevasti seotud. Seega ühtset finantstehingute maksu Euroopa Liidule tervikuna praeguste teadmiste järgi ei tule. Võimalik on teha tihendatud koostööd Euroopa Liidu liikmesriikide vahel, ja juhul, kui koostööd on nõus tegema vähemalt üheksa liikmesriiki, saab selle koostöö edendamiseks kasutada Euroopa Liidu institutsioone. Need üheksa riiki, nad kogunevad hetkel, formeeruvad, ja kindlasti on juba neil see finantstehingute maks pisut erinev esialgu kõigile 27-le Euroopa Liidu liikmesriigile kavandatud finantstehingute maksust. Missugused on üksikasjad? Missugune peaks nägema välja uus finantstehingute maks? See ei ole praeguseks selge ei võimalikule initsiatiivgruppile ega ka kõigile ülejäänutele. Ma loodan, et Euroopa Komisjon esitab lähemal ajal Euroopa Liidu liikmesriikidele uue ettepaneku, et teha tihendatud koostööd finantstehingute maksu vallas.

Kindlasti on teil küsimus, miks rootslased on sellele vastu. Rootsised on kunagi praktiseerinud finantstehingute maksu ja selle maksu kehtestamise tagajärg ei olnud Rootsi kui finantskeskuse jaoks meeldiv. Finantstehingud lihtsalt kolisid Rootsist ära. Maks kehtestati mitmes osas. Kõigepealt lahkusid Rootsist suured aktsiatehingud, siis kehtestati võlakirjadele maks ja ka võlakirjatehinguid ei hakatud enam Rootsis tegema. Ehk need, kes on kunagi finantstehingute maksu lähemalt uurinud, leiavad, et sellise maksu kehtestamine on ideaalis kõige parem siis, kui see on ülemaailmne. See riik, kes eraldiseisvana sellise maksu kehtestab, võib suure tõenäosusega kaotada vastavas sektoris suure osa oma turuosast.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea peaminister! Võib-olla ma lasin kõrvust mööda, aga mulle kuidagi ei jäänud meelde, kui palju võiks hüpoteetiliselt laekuda Eesti riigieelarvesse lisamaksutulu, kui selline maks kehtestatakse.

Andrus Ansip

Aitäh! Ma selle numbri nimetasin oma ettekandes ja see võiks olla suurusjärgus 10

miljonit eurot. See tingiv kõneviis on arvestades Rootsi varasemat kogemust päris kohane, sest on riike, kus on loodetud saada lisatulu, aga praktikas lisatulu pole saadud, tehingud on ära kolinud, loomulikult pole siis ka makse laekunud. Vastupidi, maksu kehtestamine on majandust kahjustanud. See teema ei ole väga niisugune julge pealehakkamise teema. See vajab väga põhjalikku analüüsi. Kui hea arupärija ennist nimetas, et Euroopas 66% inimestest toetab finantstehingute maksu kehtestamist, siis see proportsioon langeb enam-vähem kokku ka nende riikide osatähtsusega, kus ülemaailmse finantskriisi ajal kasutati maksu maksja raha kommertsbankade päästmiseks. Euroopa Liidus on ainult kaheksa sellist liikmesriiki, kus kriisi ajal ei tulnud maksumaksja raha kasutada kommertsbankade päästmiseks. Ja loomulikult, nendes riikides, kus väga arvestatavas ulatuses kasutati maksumaksjate raha panganduse päästmiseks, on viha pankurite vastu üksjagu suurem kui nendes riikides, kus pangad tegutsesid nii kriisile eelnenud ajal kui ka kriisi ajal vastutustundlikult. Paljude jaoks ilmselt on see kuidagi harjumatu tõdemus, et tegelikult seda paksu täissöönud sigarit popsutavat pankurit, keda tuleks karistada, ei olegi olemas. Põhimõtteliselt on kõikide maksumaksjate jaoks, ka panganduses, et lõpuks tarbijad maksavad selle maksu.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Rohkem teile küsimusi ei ole. Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Kutsun kõnepulti kolleeg Inara Luigase.

Inara Luigas

Austatud Riigikogu juhataja! Austatud kolleegid! Lugupeetud peaminister! Ma olen kindlalt seda meelt, et tarbija ei tohiks küll rohkem makse maksta, ka ei tohiks ta kinni maksta kõiki neid kriisist põhjustatud suuri kulusid. Samas olen ma peaministrile väga tänulik, et ta meile siin saalis selgitusi andis. Põhjus, miks me selle arupärimise esitasime, oli nimelt see, et väga palju on Euroopa institutsioonide tasandil räägitud finantstehingute maksust. Eestis on see teema tagaplaanile jäänud, ka meedia võiks seda rohkem käsitleda. Oli aeg, mil me küsisime siin saalis, kas Euroopas on finantskriis, kas Euroopa on mingi

majanduskriisi meelevaldas. Peaminister vastas, et loll jutt suhu tagasi, mingit kriisi ei ole. Nüüd peaksime meiegi siin rohkem tähelepanu pöörama nendele teemadele, mida just praegu arutavad Euroopa institutsioonid. Kui rääkida finantstehingute maksust, siis ei tohiks tõesti paanikat külvata selles osas, et finantstehingute maksu maksab kokkuvõttes kinni maksu maksja ehk teenuste tarbija. Pigem peaks see tulema pankade oma taskust ehk teisisõnu, pangad ei tohiks endale lubada häbematus nõuda tasu näiteks Värska memmelt, kes müüb lehma maha ja kui ta tahab saadud raha panna, siis selle summa liigutamise pealt tuleb tal suuremat teenustasu maksta.

Samas peab olema ettevaatlik, et kui me ühe käega pankadele anname raha, siis samas me küsime seda raha tagasi. Mul on peaministrile ettepanek, et valitsus siiski arutaks neid teemasid, samuti Riigikogu rahanduskomisjon, kes on tubli komisjon ning paljude kriitiliste ja tähtsate küsimuste arutamisega hakkama saanud. Selle teema võiks lähiajal rahanduskomisjoni päevakorda võtta, et see saaks arutatud enne, kui me neid otsuseid tegema hakkame. Tõesti on suur vahe, kas finantstehingute maksu maksavad kinni tavalised teenuste tarbijad või nn spekulandid, kes teevad tehinguid mitmeid kordi päevas. Juba praegu on nende teenuste puhul soodustusi tehtud, neid teenuseid pole käibemaksuga maksustatud.

Vale jutt oleks see, et Eesti riik ei vaja riigieelarvesse lisaraha. Seetõttu me peame väga arukalt, väga ettevaatlikult finantstehingute maksu teemasse suhtuma, arutama seda siin saalis ning langetama maksumaksja seisukohalt õiglasi ja häid otsuseid. Aitäh peaministrile! Aitäh, kolleegid!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Inara Luigas! Lugupeetud peaminister soovib ka läbirääkimistes osaleda. Palun!

Andrus Ansip

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Head arupärijad! Ma palun, et te tulevikus asetaksite peaministri avaldused konkreetse ajalisel konteksti. Me mäletame kõik suurepäraselt, kuidas peaaegu iga Eestimaa inimene üritas olla majandusanalüütik ja ette näha, millal finants- või majanduskriis saabub. Kõik

ju mäletasid kooliõpikust, et vaba turumajandus areneb tsükliiliselt, igale tõusule järgneb langus.

Ma olen kindel, et inimestel, kes 2007. aasta lõpus rääkisid Eestit tabanud kõige sügavamast kriisist pärast teist maailmasõda, ei olnud mitte mingisugust arusaamist majandusest. Nad lihtsalt püüdsid olla oraaklid, ennustajad, kelle ennustus läheb täide. Aastal 2007, nagu te teate, ei olnud meil mitte mingisugust kriisi. Rahanduslikus ja üldse majanduslikus mõttes oli 2007. aasta Eesti riigis kindlasti üks parimaid. 2007. aastal me panime valitsussektori reservidesse 6 miljardit krooni. Kui see on kriis, siis sellises kriisis ma tahangi elada! Kõik tahaksid elada kriisis, mille korral eelarve ülejääk oleks 3% sisemajanduse kogutoodangust. Tööpuudus vähenes. Me kõik tahaksime elada kriisis, mille korral tööpuudus oleks 4%. Nii et hinnangute andmisel tuleb alati vaadata ajalist konteksti, millal mingisuguseid avaldusi on tehtud.

Nüüd finantstehingute maksust. Ka Euroopa Komisjoni poolt Euroopa Liidu 27 riigile pakutud variandi korral polnud ette nähtud maksustada kodanikevahelisi tehinguid ja tavaliste äriühingute vahelisi tehinguid. Oleks maksustatud umbes 85% finantsinstitutsioonidevahelistest tehingutest. Aga nagu me teame, need institutsioonid lõppkokkuvõttes teenivad ikkagi tavatarbijate arvel. Nii et kui kellelki nõutakse mingit suuremat maksuraha, siis küllap see kompenseerimist leiab ja lõpuks maandub maks ikkagi tavatarbija õlule. Küsimus on õigluses: kas need, kes kõige rohkem ebastabiilsust tekitavad, peaks ise ka riskifonde looma või jääb riskifondide loomine tavalise jaepanganduse ja jaepanganduse klientide hoolde? Neil on riskifondid praegu loodud ja nende maht on küllaltki arvestatav.

Meie pangandus on kriisis käitunud vastutustundlikult, paraku ei saa seda öelda kõigi Euroopa Liidu riikide kohta. Kui finantstehingute maks leiab toetust valdavas osas Euroopa Liidu maadest, siis mina isiklikult pean otstarbekaks Eestiski see maks kehtestada. Kui seda aga vähe toetatakse ja kui Rootsi seda üldse ei toeta, siis tuleks väga tõsiselt kaaluda, kas sellise maksu kehtestamine Eestis oleks otstarbekas. Ma juba ütlesin, et maksimaalselt me loodaksime saada sellest maksust 10 miljonit eurot, aga tegelikkus, nagu äsja esitatud näitest

selgus, võib viia selleni, et ei tule ühtegi eurot, tulevad ainult kahjud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Arupärimistele on vastatud.

5. Vaba mikrofon

Esimees Ene Ergma

Nüüd on aeg registreeruda sõnavõtuks vabas mikrofonis, seda saab teha peale minu haamrilööki. Palun, kolleeg Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Austatud juhataja! Head kolleegid! Täna on meil väga tähtis päev. Siin saalis on kaks väga tähtsat kõnet peetud ja ma pean tunnistama, et mõlema kõne puhul oli minu arvates väga palju kaasa mõelda. Kui alustada presidendi kõnest, siis ta rääkis väga pikalt ESM-ist ja kiitis Riigikogu ESM-i osas tehtud otsuste eest. Mina aga olen selles mõttes täiesti lahkteel, sest kui ma Riigikogu liikmena mööda Eestimaad, sh ka Saare maakonnas ringi liikusin, siis sain ikka väga tõsiselt võtta selle eest, et Riigikogu just selliseid otsuseid teinud on. Minu jaoks ongi küsimus, kus see tõde on. Kas see, mida president kiidab ja rahvas laidab, või see, mida rahvas kiidab ja president laidab? Mida me tegema peaksime? See ongi minu arvates Riigikogu liikme sisemise otsustamise küsimus. Teinekord on otsust teha väga keeruline ja raske.

Proua Riigikogu esimehe kõne aga oli minu jaoks väga suur üllatus. See oli täiesti uue kvaliteediga kõne, milles kutsuti korrale nii Riigikogu liikmeid kui ka ministreid ja soovitati neil käituda vastavalt nende positsioonile. Suur kummardus selle eest! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 16.43.

Istungi kestus 1 tund ja 43 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 11. september 2012
Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu esimese tööädala teisipäevast istungit. Head kolleegid, kas kellelgi on üle anda eelnõusid või arupärimisi? Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Head kolleegid! Annan Keskerakonna fraktsiooni nimel üle riiklike peretoetuste seaduse, töölepingu seaduse ja vanemahüvitise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Soovime selles seaduses muuta peatükke, mis on seni puudutanud või siis ei ole eraldi puudutanud kolmikuid. Kolmikute sünd on Eestis erakordne sündmus, mida tuleb ette vaid mõnel korral aastas. Lisaks kolmekordsele rõõmule toob aga kolmikute sünd perele kaasa ka väga suured väljaminekud. Kolmikute kasvatamine täisealiseks on märksa kulukam kui kolme üksikult sündinud lapse kasvatamine, sest kolmikute puhul puudub võimalus vanemate laste asju väiksematele edasi anda, ka kaasnevad kolmikute kasvatamisel samaaegselt tehtavad kolmekordsed kulutused nii söögile, riieteile kui ka laste huvi- ja sporditegevusele.

Vastu tulles kolmikute vanemate põhjendatud palvele soovime tagada, et kolmikute korral oleks ühekordne sünnitoetus 10 000 eurot ja vanemapalga määramisel peetaks erinevalt üksikute laste vanematest meeles kolmikute mõlemat vanemat. Ja kuna kolmikuid on nii vähe, siis oleks eelnõu vastuvõtmisel riigieelarvele vaid marginaalne mõju. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kas veel kellelgi on üle anda eelnõusid või arupärimisi? Ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu, Riigikogu juhatuse otsustab selle menetlusse võtmise vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele.

Nüüd annan edasi paar teadet. Kolmapäeval, 12. septembril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, rahandusminister Jürgen Ligi ja siseminister Ken-Marti Vaher. Teiseks, Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimise keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannusele.

Head kolleegid, palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks on registreerunud 94 rahvasaadikut, puudub 7.

Austatud Riigikogu liikmed! Kuna täna, maestro Arvo Pärdi sünnipäeval ei ole päevakorras ühtegi punkti, mida arutada, siis on istung lõppenud. Kaunist päeva jätku!

Istungi lõpp kell 10.04.

Istungi kestus 4 minutit.

Juhataja

L. Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 12. september 2012

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Superministeeriumi ehitamine
2. Õiguskaitseorganite koostöö KOV-ide sotsiaaltöötajatega
3. Kodualuse maa maksust vabastamine
4. Peretoetused
5. Sisekaitseakadeemia tulevik

Istungi rakendamine

1. Belgia Kuningriigi, Bulgaaria Vabariigi, Tšehhi Vabariigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Eesti Vabariigi, Iirimaa, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Itaalia Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Poola Vabariigi, Portugali Vabariigi, Rumeenia, Sloveenia Vabariigi, Slovaki Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Horvaatia Vabariigi vahelise Horvaatia Vabariigi Euroopa Liiduga ühinemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (221 SE) teine lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, austatud peaminister ja ministrid! Alustame tänast infotundi. Palun teeme kohaloleku kontrolli! Katkestame kohaloleku kontrolli.

Head kolleegid, palun teeme veel kord kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 40 Riigikogu liiget, puudub 61.

Tänases infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, rahandusminister Jürgen Ligi ja siseminister Ken-Marti Vaher.

1. Superministeeriumi ehitamine

Esimees Ene Ergma

Alustame esimese küsimusega. Palun, kolleeg Kadri Simson, küsimus peaminister Andrus Ansipile!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Minu küsimus puudutab ühte suurt riiklikult planeeritavat kinnisvaraprojekti. See on avalikkuses tuntuks saanud kui superministeeriumi projekt, kuhu plaanitakse koondada Rahandus-, Majandus- ja Kommunikatsiooni-, Sise- ning Sotsiaalministeerium. Kui veel aasta tagasi räägiti, et Tallinnas asuva Rahandusministeeriumi hoone kõrvale valmib teine torn ja vana hoone renoveeritakse, siis viimasel ajal on tulnud uudiseid, et Rahandusministeeriumi hoone on plaanis lammutada ja püstitada asemele kaksiktorn. Esialgse plaani järgi läheb see maksma 20–25 miljonit eurot. Millistest allikatest on plaanis projekti finantseerida ning miks ei ole võimalik vana hoonet renoveerida?

Andrus Ansip

Aitäh! Ega ma ennast väga suureks ehitus-ekspertiks ei pea. Ma saan rääkida seda, mida ma olen lugenud ja mida mulle on räägitud. Väga mõistlik on koondada teie nimetatud neli ministeeriumi uude hoonesse, mille asukohaks võiks olla Rahandusministeeriumi praegune asukoht. Nelja ministeeriumi ühte asukohta, ühte hoonekompleksi koondamisel hoitakse märgatavalt kokku kasutatavate ruumide pindala. See kokkuhoid tuleneb eelkõige saavutatavast sünergiast, sest teatavad ühistegevuseks vajalikud ruumid hakkavad rahuldama kõigi nelja ministeeriumi vajadusi. Praegustes ruumides, kus neli ministeeriumi paiknevad, ei ole ruumikasutus efektiivne. Palju ruumi on efektiivselt kasutamata ja paraku tuleb kõige selle eest maksta maksumaksjal. Ka energiasäästu prognoositakse uues majas vähemalt 50%. See

on niisugune asi, mida on vana maja remontides väga raske saavutada. Kui aga remontides olekski võimalik saavutada 50% või mõningate kavade kohaselt isegi 70% energiasäästu, siis ruumide kasutamise efektiivsust ei ole võimalik suurendada, kuna ruumijaotus on selles ehitises juba varasemalt kindlaks määratud. Seetõttu ongi Riigi Kinnisvara AS-i eksperdid leidnud, et on otstarbekas ehitada uus hoonekompleks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, esimene täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Kas te saate kinnitada, et on jõus plaan kolida uude superministeeriumi hoonesse aastal 2016? Te jätsite vastamata mu esimesele küsimusele, kust tuleb see investeering.

Andrus Ansip

Aitäh! Uue hoone ehitamist kavandab Riigi Kinnisvara AS ja ka investeering peaks tulema Riigi Kinnisvara AS-ilt. Missugused on ehitustähtajad ja hangete läbiviimise tähtajad, seda on minul küll päris võimatu kommenteerida. Praegu on tegemist projekteerimisega, projekt on esitatud avalikuks arutamiseks. Milleni viivad arutelud, millal projekt lõplikult valmib ja millal on võimalik korraldada riigihange ehitaja leidmiseks, seda on minul peaministrina praegu väga raske prognoosida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Ma saan aru, et hoolimata arhitektide liidu ettepanekust Rahandusministeeriumi olemasolev hoone säilitada toetate teie pigem seda, et selle asemele ehitataks uus hoone. Rahandusministeeriumi praegune hoone ehitati 1977. aastal. Kui me paneme siia kõrvale Mustamäe, mida asuti ehitama 1963. aastal, siis näeme, et valitsus julgustab korteriomanikke Mustamäe maju renoveerima. Kas ei ole imelik, et 1977. aastal ehitatud Rahandusministeeriumi hoonet on

mõttetu renoveerida, samas kui korteriomanikele soovitatakse just midagi muud?

Andrus Ansip

Aitäh! Küllap on korteriomanikel olemas konkreetset arvutused, mis kinnitavad, et ei ole mõistlik korterelamut maha lammutada, vaid mõistlik on seda elamut soojustada ja renoveerida. Aga mina olen tutvunud Rahandusministeeriumi kohta koostatud analüüsiga, mis kinnitab, et ministeeriumi uue hoone ehitamine on vana hoone remontimisest otstarbekam. Kõigepealt, ruumijaotus on praeguse hoone arhitektuuriga kindlaks määratud ja seda mingite väikeste kulutustega tänapäevasteks vajadusteks ümber kohandada ei ole võimalik. Teiseks, energiasäästüküsimused. Selliseid meetmeid, nagu korterelamu soojustamisel võetakse, et saada vajalik efekt, ei ole võimalik selle hoone puhul võtta. Ma ei pea ennast ehituseksperdiks, et arvustada tehtud analüüse. Ma saan lihtsalt usaldada seda, mida Riigi Kinnisvara AS on väitnud, kusjuures ta ei ole seda väitnud mitte ainult mulle, vaid ka avalikkusele. Arvutused kinnitavad, et rahalises mõttes ja kasutuse otstarbekuse mõttes on vana hoone remontimise asemel mõistlikum ehitada uus hoone.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Alustab Tarmo Leinatamm.

Tarmo Leinatamm

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud peaminister! Kindlasti saab lisaks igasugusele füüsilisele kokkuhoiule hoida kokku ka personali pealt. Kas te olete kaalunud, et võib-olla piisaks ühest superministrist selle ühe maja peale, sest üks peremees on ikka üks peremees?

Andrus Ansip

Ma ei pea ministeeriumide liitmist tänapäeva Eestis otstarbekaks. Kui ministeeriume ei liideta, siis ei ole ilmselt ka unistus superministrist väga kohane. Eesti on Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas üks kõige väiksema ministeeriumide arvuga riike. Ministeeriumide liitmine ei anna iseenesest rahalist kokkuhoidu. Ministeeriumide liitmine võib viia üksuste tihedamale koostööle, aga ministeeriumide liitmine ei pruugi tähendada seda, et ametnike

arv väheneb. Ma praegu ei leia, et oleks võimalik radikaalselt vähendada Rahandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi või teiste ühte majja kolivate ministeeriumide töötajate arvu.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Aga kust ikkagi, mis investeeringutest tuleb raha niivõrd suureks ehituseks? Näiteks tunnistati, et rahvusringhäälingu uue maja ehitus tuleb odavam kui vana remontimine, aga ometi otsustati teha vastupidi. (Ma küll ei toeta selle uue maja ehitamist.) Aga kust praegu see raha tuleb? Me näeme, kuidas meil n-ö igast otsast jääb raha puudu. Palgad on allpool arvestust, pikaajaline töötus kasvab, kärped on n-ö maha võtmata, vaesuses elab umbes veerand elanikest ja keskmine pension langeb. Kas on mõttekas praegu või lähitulevikus tulla välja niisuguse projektiga? Võib-olla oleks otsarbekam investeerida inimvarasse?

Andrus Ansip

Aitäh! Ma ei taha teemat väga keeruliseks ajada. Ma rõhutan veel kord energiasäästusargumenti. Kui uues majas on energiakasutus kaks korda efektiivsem, mis tähendab, et soojaarved vähenevad vähemalt 50%, aga mõningate arvutuste kohaselt isegi 70%, siis talupojamõistus ütleb, et mida varem praegune laristamine ära lõpetatakse, seda parem. See on puhas raha kokkuhoid. Kust ehituseks raha tuleb? Kõigepealt, see on Riigi Kinnisvara AS-i investeering. Riigi Kinnisvara AS saab maha müüa praegu mitme ministeeriumi katuses olevad hooned. Lõppkokkuvõttes ei ole küsimus mitte ainult selles, et ruumikasutus pindala mõttes paremaks muutub, vaid ka selles, et hoolimata väiksemast ruutmeetrite arvust luuakse juurde teatavad võimalused. Veel kord tuleb öelda, et karta ei tule mitte suuri väljaminekuid, vaid väikesi sissetulekuid. Kui projekt on tasuv ja korralikult läbi kaalutud, siis tuleb investeeringud ära teha ja arutu raiskamine lõpetada.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Õiguskaitseorganite koostöö KOV-ide sotsiaaltöötajatega

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Andres Anveltilt siseminister Ken-Marti Vaherile. Palun!

Andres Anvelt

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Möödunud suvel õnnestus mul käia mitmes väiksemas maakohas ja kohalikus omavalitsuses. Silma torkas probleem, et politsei ja sotsiaalhoolekande valdkond töötavad kahetsusväärsetel teineteisest lahus, infovahetus on puudulik ja koostöö jätab soovida. Peab tõdema, et sotsiaaltöötajad teenindavad üldjoontes ühe kohaliku omavalitsuse territooriumi, aga politsei kui riiklik süsteem teenindab palju suuremat regioonit. Samas puudutab see kõik väga paljuski ühesuguseid riskirühmi, sarnaste probleemidega inimesi. Koostöö abil oleks arvata-vasti võimalik paljusid kuritegusid ja õnnetusi ära hoida. Siit ka minu küsimus: kas sa isiklikult pead sellist olukorda rahuldavaks või oleks vaja selles valdkonnas midagi uuele tasandile viia?

Ken-Marti Vaher

Täna sind hea küsimuse eest! Ma ei pea olukorda rahuldavaks. On täiesti selge, et päris mitme ühiskonna väärnähtuse puhul on ametkondade toimival koostööl võtmetähtsus. Olgu selleks näiteks lähisuhtevägivald, millest on ka siin saalis päris mitmel korral juttu olnud. Lähisuhtevägivalla puhul on politsei, sotsiaaltöötajate, kohaliku omavalitsuse ja ohvriabitöötajate toimiv koostöö äärmiselt tähtis. Eestis on kahjuks leibkondi, kus ei ole olnud mitte ainult üks lähisuhtevägivalla juhtum, vaid neid on seal olnud päris mitmeid. Sotsiaalhoolekande seadus näeb ette kohustuse sellistele juhtumitele reageerida, politsei peab sotsiaalvaldkonnas töötavatele inimestele kohe teada andma, kui tegemist on eriti raskete lähisuhtevägivalla juhtumitega, mis puudutavad näiteks ka lapsi. Tuleb aga tõdeda, et päris mitmes omavalitsuses ei ole lastekaitsespetsialisti, heal juhul on olemas võib-olla üks sotsiaaltöötaja. Päris paljud Eesti omavalitsused on väikesed. Ka selles küsimuses tuleb välja Eesti omavalitsuste ebaühtlus. On tugevaid omavalitsusi, aga on märkimisväärne hulk selliseid omavalitsusi, kes ei

suuda mitmele ühiskonnas ja kogukonnas esinevale väärnähitusele adekvaatselt ega piisavalt reageerida. Lõpetuseks võib öelda, et politsei on selle aasta jooksul omavalitsustele edastanud palju enam infoteateid. Küsimus on loomulikult aga selles, mida nende infoteadete peale hakatakse ja kuidas probleemsete leibkondadega edasi töötatakse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Anvelt, esimene täpsustav küsimus!

Andres Anvelt

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Ma lähen siit edasi. Kas sa oskad anda kiire ülevaate, kui palju näiteks Siseministeriumil või tema valitsemisala asutustel on mingeid kehtivaid kokkuleppeid (välja arvatud muidugi sotsiaalhoolekande seaduse pandud kohustused) selliseks koostööks ja infovahetuseks kas kohaliku omavalitsuse või Sotsiaalministeriumi? Või on seda teemat puudutatud ka aruteludes regionaalministriiga?

Ken-Marti Vaher

Täna küsimuse eest! Ma veidi täpsustan statistikat, mis kajastab seda, kuidas politsei edastab kohalikele omavalitsustele infot lähisuhtevägivalla juhtumite kohta. 2011. aasta esimesel poolel anti kohalikele omavalitsustele teada ligi 400 juhtumist. Selle aasta esimese poolaastaga see arv 50% kasvas, selle aja jooksul edastati umbes 600 teadet. On selge, et ka registreeritud lähisuhtevägivalla juhtumite arv on suurenenud. Selle üks põhjus võib olla see, et ohvrid on hakanud riiki enam usaldama. Riik ehk õiguskaitseorganid on suutelised adekvaatsemalt reageerima nendele väga delikaatsetele juhtumitele, nagu lähisuhtevägivald tervikuna ju on. Selle tõttu on ka registreeritud juhtumite arv suurenenud. Peamiselt puudutab see kehalist väärkohtlemist (karistusseadustiku § 121), ka ähvardamist (§ 120). Koostöövormed on päris palju. Politsei- ja Piirivalveamet on siin tihedas n-ö koostöövõrgustiku kontaktis eelkõige Sotsiaalministeriumi, maavalitsuste sotsiaaltöötajatega, kindlasti ohvriabi- ja naiste varjupaikade töötajatega. Alles septembris, mõni päev tagasi kohtusid Politsei- ja Piirivalveameti, Justiitsministeriumi ja Siseministeriumi esindajad. Lepiti kokku, et

luuakse töörühm, mis keskendub ühiste põhimõtete väljatöötamisele, abistamiseks lähisuhtevägivalla ohvrid ja ennetamiseks lähisuhtevägivalla juhtumeid. Samuti on Politsei- ja Piirivalveamet koostöös Sotsiaalministeriumi, ohvriabi- ja naiste varjupaikade töötajatega planeerinud mitmeid infopäevi. On värsken-datud ka n-ö koostöömudeleid, selleks et jõuda kõige probleemsemate leibkondadeni.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Anvelt, teine täpsustav küsimus!

Andres Anvelt

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! See kõik on ideaalis muidugi ilus. Aga minu üks viimaseid kohtumisi toimus ühes Kesk-Eesti sotsiaalabikeskuses, mis asub maakonnakeskuses, kus on ka politseijaoskond. Nende kahe asutuse inimesed, ei juhid ega ka lihttöötajad, üksteisega nende aastate jooksul sisuliselt kohtunud ei ole. Küll aga teadsid mõlemad neid inimesi, kellega nad tegelevad. Siit ka minu küsimus: kas sa ei arva, et oleks vaja see probleem viia, nagu öeldakse, isiklikult tasemelt riiklikule tasemele, kuidagi ära reguleerida ja selle kaudu, nagu sa ise ütlesid, jõuda ka lähisuhtevägivalla tõsise ennetustööni?

Ken-Marti Vaher

Täna väga! Ma julgen sind selles osas korrigeerida, et pilt ei ole üldsegi mitte ilus. Ma andsin lühikese ülevaate sammudest, mis on ette võetud. Teha on aga palju. Lähisuhtevägivalla osas on, ma arvan, mingid tulemused hakanud ilmnema alles viimastel aastatel. Ma arvan, et kõige olulisem ongi just usalduse ülesehitamine lähisuhtevägivalla ohvrite ja riigi vahel, lähisuhtevägivalla ohvrite ja kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajate ning ohvriabi esindajate vahel. See aga võtab aega. Usalduse loomine võtab palju aega, selle purunemine käib hästi kiiresti. See on paratamatult aeganõudev protsess. Süsteemi loomine on äärmiselt oluline ja ebaühtluse vähendamine üle Eesti on väga tähtis. Nagu ma ütlesin, minu hinnangul on paljuski probleemiks ka omavalitsuste ebavõrdsus. On tugevaid omavalitsusi, kes suudavad selliste väga delikaatsete ja inimeste privaatsfääri riivavate probleemideni jõuda, nad on suutelised ka kindlaks tegema

probleemsemaid leibkondi. Ärgem unustagem, et 2011. aasta statistika kohaselt oli 70% tapmiste ja mõrvade motiiv tegelikult privaatsfääris toimuv: olmetülid, päris mitmel juhul joomingud, mis lõppesid äärmiselt traagiliselt. See näitab, et meil on palju teha, samas peame arvestama, et tegemist on privaatsfääriga. Sinna ei ole võimalik sekkuda uisapäisa, seda peab tegema väga tundlikult, hästi läbimõeldult ja ühtse süsteemiga. Individuaalsel lähenemisel, mis on omane just kogukonnakesksele politsei- ja omavalitsustööle, on siin võtmetähtsus.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Alustab kolleeg Marika Tuus-Laul.

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud siseminister! Kuna teema puudutab õiguskaitseorganeid ja kohalikke omavalitsusi, siis, kui lubate, ma natukene laiendan seda teemat ja puudutan pisut Lohusuu valla küsimust. Alles eile oli Postimehes väga pikk lugu, kus vallavanem kaebas, et ta kannatab tohutult n-ö Peipsi kalakuninga (te teate küll, kellest on jutt) surve ja psühhoterrori all ning vald jääb oma vähesestki rahast ilma, sest väikevallalt nõutakse väga suur summa välja. Mäletame sedagi, et ka IRL on ju varem oma erakonda haaranud seal mitmeid tegelasi, keda meie nimetame allilmategelasteks, kurjategijateks. Seal oli neist päris pikk nimekiri, neid inimesi on olnud väga palju. Ma küsingi: kas teie siseministrina ei ole siiski selle probleemi vastu huvi tundnud?

Ken-Marti Vaher

Küsimuse teema on õiguskaitseorganite koostöö kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatega. Me oleme käsitlenud ka lähisuhtevägivalda. Kui teile on teada mõni lähisuhtevägivalda definitsiooni alla käiv õigusrikkumine või võimalik õigusrikkumine, siis ma arvan, et te kindlasti annate sellest teada ja õiguskaitsejad reageerivad sellele koostöös omavalitsustega. Kui me räägime veel ühest nüansist, mis puudutab seda infotunni küsimust, siis ma arvan, et tuleks kindlasti rõhutada, et ressursse, mida riik kasutab lähisuhtevägivalda ärahoidmiseks, ei ole kunagi liiga palju, neid võiks alati suurendada. Ma võin

siia juurde öelda, et praegu on igas prefektuuris olemas konkreetne ametiisik, kes tegeleb just selle koordineeriva tööga, mida ma algses rõhutasin. Lähisuhtevägivalda ei ole võimalik likvideerida ainult politseil või omavalitsusel või lootes ainult ohvriabile või muudele sotsiaalvaldkonna meetmetele. Siin on vaja siduda kõik jõud kokku ja saavutada see, et lähisuhtevägivalda juhtumeid oleks vähem, et konkreetsete leibkondade probleeme suudetakst lahendada. Lähisuhtevägivaldas paljuski peegelduvad probleemid, mille põhjused ja juured on mujal. See on üks kuriteoliik, kus saavad kokku n-ö pehmem ja tugevam pool. Politseis on viimasel ajal märgatavalt suurendatud püüdu mõista teiste ametkondade toimimismehhanisme ja on püütud tulla vastu ka sotsiaalvaldkonnale, just nimelt selleks, et saavutada tulemust. Üksinda siin tulemust ei saavuta.

Esimees Ene Ergma

Viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Kalev Kotkas.

Kalev Kotkas

Täna, proua eesistuja! Austatud minister! Me jõudsime siin koos äratundmisele, et praegune olukord sotsiaaltöötajate ja politsei koostöös meid ei rahulda. Kas Siseministeeriumil on plaanis mõne konkreetse seadusandliku initsiatiiviga välja tulla, et seda koostööd tekitama hakata?

Ken-Marti Vaher

Aitäh küsimuse eest! Sotsiaalhoolekande seadus, mida on siin juba mainitud, toob üsnagi konkreetset välja need lähisuhtevägivalda juhtumid, mille puhul on kohustuslik teavitada kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajat. Need on väga konkreetset ära nimetatud. Ma ei ole see inimene, kes usub, et koostööd on võimalik kuidagi regulatiivselt peale suruda. Koostöö tuleneb pigem ametkondade juhtkonna ja ka ametnike arusaamast, et me tahame saavutada tulemust. Tulemus on praegusel juhul lähisuhtevägivalda juhtumite arvu vähenemine, kindlasti ka lähisuhtevägivaldast tulenevate traagiliste tagajärgede vähenemine (ma juba viitasin näiteks tugevale seosele tapmiste ja mõrvadega). Selle tulemuse nimel peavad asjasse puutuvad ametkonnad küsima, kuidas

nad saaksid olla n-ö eestvedajad, kuidas seda koostööd mõlemapoolselt üles ehitada. Kui politseile tekitab probleeme lähisuhtevägivalla juhtumite arv, siis omavalitsustele ja omavalitsuste sotsiaaltöötajatele tekitavad need leibkonnad kindlasti probleeme ka muudes valdkondades. Ühine pingutus on see, mis peaks viima selle koostöövormi ülesehitamisele ja tugevdamisele. Regulatsioonidega, riigi käsulaudadega, ma arvan, me väga kaugemale ei jõua. Meil on juba teatud õiguslik raamistik olemas. Ma pigem küsin alati seda, kuidas me praegustes raamidest saaksime seadust rakendada paremini, kui me oleme seda seni teinud. Teiseks võib küsida, kas tõesti seadus praegu takistab meid koostööd üles ehitamast.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Kodualuse maa maksust vabastamine

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Tarmo Tamme rahandusminister Jürgen Ligile. Palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Härra minister! Alates järgmisest aastast hakkab kehtima kodualuse maa maksuvabastus, mis kohalikele omavalitsustele tähendab tulude vähenemist. Millisel moel on Vabariigi Valitsus otsustanud kohalikele omavalitsustele selle saamata jääva tulu kompenseerida ja kas see kompenseerimismehhanism tagab, et ühegi omavalitsuse tulu ei vähene?

Jürgen Ligi

Aitäh! Nagu ka selles saalis on palju kordi räägitud, on plaanis see kompenseerida omavalitsustele eraldatava tulumaksuosa suurendamise teel. Skeem on üles ehitatud nii, et võimalus, et kellegi tulu väheneks, oleks minimaalne, aga välistada seda võimalust õnnestuks vaid erakordselt kalli hinnaga. Riik ja omavalitsus muidugi ei ole ka nii erinevad ja seoseta asjad, et seda muutust peaks kuhjaga kompenseerima, sest kodanikud elavad ju omavalitsustes, nende heaolu on oluline ka omavalitsustele. Üldjoontes on minimeeritud sellised kõrvalekalded, et midagi võiks mõnele omavalitsusele koormaks muutuda, kuid

skeem ise on piisavalt, ütleme, võimalusterohke. Omavalitsustes ei ole ju ka kehtestatud ühesugused maksukoefitsiendid, et me võiksime garanteerida, et mitte midagi ei muutu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm, esimene täpsustav küsimus!

Tarmo Tamm

Aitäh! Härra rahandusminister! Te võiksite välja öelda ka selle tulumaksuprotsendi tõusu. Nagu on teada, järgmise aasta riigieelarve on defitsiidis. Kas teie rahandusministrina oleksite toetanud seda, et see seadus nüüd rakendub, ja milline on selle seaduse hind riigieelarvele?

Jürgen Ligi

Aitäh! Eelnõu käsitlemine võiks toimuda ikka tavalises formaadis. Kuna see eelnõu on minu andmetel Riigikogule üle antud, siis oleks kena, kui me detailidest räägiksime selle menetlemise käigus. Minu praegune teadmine või mälestus on, et see protsent muutub 11,4-st 11,57-ks. Seal on veel nüansse. Riigieelarve kuludest rääkides: kompenseerimise summa on esimesel aastal natuke üle 10 miljoni ja teisel aastal üle 13 miljoni euro.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm, teine täpsustav küsimus!

Tarmo Tamm

Aitäh! Räägitakse, et selle seaduse rakendamise ja administreerimise läheb maksma umbes miljon eurot. Kas see on tõsi?

Jürgen Ligi

Ei tea kinnitada. Üks põhjus on see, et selleks on vaja tõepoolest tegelda infosüsteemi ja registritega. Aga see on hästi tülikas muudatus administreerimise seisukohalt, seda pean ma tunnustama. Alates juba sellest, et kodul puudub legaaldefiniitsioon. Registrid näiteks on üles ehitatud ju hoopis teise loogika järgi. Mis on täpselt kodu, mis on maaüksus, kas kodu näiteks asub ühel maaüksusel jne? On ka omandi- ja üürisuhted, mis asja keerulisemaks teevad. Nii et igal juhul ei ole see asi odav, seda ma kinnitan. Aga kas kõik registrite kor-

rastamise sammud on vajalikud ainult selle eelnõu heaks, seda ei julge ma öelda. Tõenäoliselt on sellest asjast ka laiem kasu.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Palun, Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud rahandusminister! Kodualuse maa maksust vabastamine on Riigikogus seadustatud. Kuid nüüd kostab signaale, et valitsus otsib kokkuhoiukohti ja soovib seda maamaksuvabastust laiendada riigimaale. See aga lööb valusalt omavalitsusi. Samas ei katsetagi seda kaotatud maamaksutulu omavalitsustele kompenseerida. Kas te täpsustaksite, millise riigimaa eest ei pea enam maamaksu tasuma, kas ainult ministriumide all oleva maa eest või hõlmab see ka muuseumide all olevat maad, riigimetsa ja polügoone? Kui palju omavalitsused selle planeeritava maamaksuvabastusega kaotavad?

Jürgen Ligi

Aitäh! Mul ei ole selle seaduse teksti siin ees. See formaat ei ole üldse mugav eelnõu nüansside arutamiseks. Aga me oleme võtnud hoiaku, et tegemist oleks tõepoolest riigiasutustega, mitte kõige riigile kuuluvaga. Näiteks ei saa seda vabastust Riigi Kinnisvara AS-ile kuuluv vara. Seal on nimelt üks lisanüanss juures, sest tegemist on aktsiaseltsiga. Loogika tulenes ikkagi sellest, et poliitiline idee saaks õiglaselt rakendatud. Kui seda asja omavalitsuste kaupa analüüsiti, siis ei olnud raske tähele panna, et mõni omavalitsus kasutas seda muudatust ettekäändena maksu tõstmiseks igal pool mujal kui nn kodualuse maa puhul. See oli poliitiline samm. Samas oli see lisakoormus riigile, kes oli ju lubanud selle mängu kinni maksta. Me mõõtsime seda nii ja teisiti. Kuhugi sinna riigiasutustealuse maa maksuvabastuse juurde me jääme. Ka maamaksuseaduses on see loogika, kes siis seda maamaksu peaks maksma, juba varasemalt olemas.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud rahandusminister! Mai lõpus võttis Euroopa Komisjon vastu eelarve-meetmeid ja majandusreforme käsitlevad soovitused. Ka spetsiaalselt Eesti jaoks oli tehtud eraldi dokument. Seal juhiti tähelepanu väga mitmele probleemile. Muu hulgas taotleti muudatusi vist vanemahüvitise süsteemis, mainiti noorte pikaajalist töötust jne. Komisjon tõi eraldi välja, et maamaksu kaotamine vähendab võimalusi eelarvetulusid suurendada (see formuleering oli pikem). Me oleme tavaliselt harjunud Euroopa ettepanekuid enam-vähem täitma. Kuidas me sellesse ettepanekusse suhtume?

Jürgen Ligi

Aitäh! Väga kena, et te seda meelde tuletasite. Mina olin ära unustanud, et seal seda teemat üldse käsitleti. Mis mul ikka öelda on? Ma olen ju ennegi Euroopa Komisjoniga nõus olnud. Tavaliselt olen ma nendega nõus.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra rahandusminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Peretoetused

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Heljo Pikhofilt peaminister Andrus Ansipile.

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud peaminister! Teatavasti on laste vajadused erinevad. Mõni tahab sporti teha, mõni tahab hoopis kõhu täis süüa. Kas enne, kui see kümme eurot välja arvutati, olid olemas uuringud selle kohta, millised vajadused lastel on? Seda nn vajaduspõhist lapsetoetust oleks ehk õigem nimetada lastega perede toimetulekutoetuse erijuhtumiks. Me räägime pigem riigieelarve võimaluste põhisest kümnest eurost. Muuseas, kümme eurot kompenseerib kolm pakki pelmeene ja kaks paari sokke kuus. Palun selgitage, mida te peate silmas vajaduspõhisuse all!

Andrus Ansip

Aitäh! Ma ei ole teie lähenemisega lapse-toetusele nõus selles osas, mis puudutab laste võrdsena käsitlemist. Ma saan aru, et teie peate

võrdseks käsitlemiseks seda, kui igale lapsele makstakse võrdne summa lapsetoetust. Te leiaste, et siis, kui kõigile makstakse võrdne summa, on kõikide laste vajadused võrdselt kaetud. Sellega ei saa mitte kuidagi nõus olla, sest perekondade elujärg on väga erinev. Mõistlik oleks maksumaksjatelt kokkukogutud rahaga toetada eelkõige neid, kellel riigi abi hädasti vaja läheb. 2011. aastal sai Eestis toimetulekutoetust umbes 7500 lastega leibkonda ja nendes leibkondades oli umbes 13 000 last. Reformierakonna pakutud täiendav, vajaduspõhine lapsetoetus puudutaks umbes 50 000 last. Aga see sõltub ka suhtelises vaesuses elavate laste osatähtsusest, võib-olla puudutab see 40 000, aga võib-olla 65 000 last. Nagu ma ütlesin, 2011. aastal kuulus toimetulekutoetust saavatesse leibkondadesse 13 000 last. Keskmiselt said need leibkonnad seda toetust kuue kuu jooksul. Umbes 23% kõigist lastega leibkondadest, kes said toimetulekutoetust, said seda terve aasta vältel ja 14% said toimetulekutoetust ainult ühe kuu jooksul. Aga aeg sai otsa, ma jätkan seda mõttekäiku teie järgmisele küsimusele vastates.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof, esimene täpsustav küsimus!

Heljo Pikhof

Aitäh! Ma loodan, et te sellele küsimusele vastates vastate ka mu esimesele küsimusele. Aga lisatoetus, mis oleks nagu suunatud vaesuse vähendamisele, ei saa meie seaduste järgi olla lapsetoetus, sest riiklike peretoetuste seaduse eesmärk on ju osaliselt hüvitada laste kasvatamise, hooldamise ja õppimisega seotud kulutusi. Kordan: eesmärk on osaliselt kompenseerida lastega seotud kulutusi, mitte aga aidata vaesuses elavaid lapsi. Seega ongi lapsetoetus juba praegu vajaduspõhine, sest lastega peredel on suuremad vajadused ja kui ei ole teatavas vanuses lapsi, siis peretoetusi ei saa. Minu küsimus on selline: miks te kohe alguses ei öelnud, et see, millega te välja tulete, ei ole lapsetoetuse reform, vaid hädasolevate lastega perede toimetulekutoetuse suurendamine?

Andrus Ansip

Aitäh! Kahju, et ma ei jõudnud oma mõttekäiku eelmise vastuse kahe minuti jooksul

lõpetada. Aga ma loodan, et teile jäi meelde, et toimetulekutoetust sai möödunud aasta jooksul 13 000 last 7500 leibkonnas ja keskmiselt said nende 13 000 lapse leibkonnad toimetulekutoetust aastas kuue kuu vältel. Kui taandada toimetulekutoetuse saajate arv terve aasta peale, siis näeme, et toimetulekutoetuse saajaid on aasta läbi umbes 6500. Nagu ma ennist nimetasin, vajaduspõhine lapsetoetus, seda lisatoetust võib saada koguni 65 000 last. Iga kümnes nende hulgas on toimetulekutoetuse saaja. Seega, teie väide, et see on lihtsalt mingisugune toimetulekutoetuse laiendus, ei ole õige. Toimetulekutoetuse saajaid on seal ainult kümnekond. Ma ei saa väga hästi aru ka niisugusest tohutust skepsisest vajaduspõhisuse suhtes. Kui te vaatate Euroopa Liidu liikmesriikide peretoetuste statistikat, siis näete, et Eesti tõrkab teiste liikmesriikide hulgas väga erilise silma. Jah, veel kaks riiki on Eesti-sugused. Eestis on vajaduspõhiste peretoetuste osatähtsus 0,000%. Täpselt samasugune on see osatähtsus Luksemburgis. Küpros erineb vajaduspõhiste toetuste poolest Eestist ja Luksemburgist õige pisut. Seal moodustab vajaduspõhiste toetuste osatähtsus SKT-s 0,001%. Ma ei arva, et me peaksime nii erilised olema, et me muust Euroopast üldse õppust ei taha võtta. Kui enamikus Euroopa Liidu liikmesriikides on vajaduspõhiste toetuste osatähtsus nullist määrgatavalt suurem, siis võiksime ka meie sellest eeskujult võtta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof, teine täpsustav küsimus!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud peaminister! Eestis elab vaesuspiiril või suisa süvavaesuses rohkem kui 63 000 last ja nendest tervelt 40% elavad ühe vanemaga peres. Üksi last kasvatav vanem on üldjuhul ema, sellest reeglist on vähe erandeid. Kas nn vajaduspõhise lapsetoetuse mõju on uuritud ja analüüsitud ka soolisest aspektist? Mis te arvate, kes meie riigis hakkavad vallas seda almust palumas käima, kas naised või mehed? Kas meeste enesetundele ja enesekindlusele mõjub selline süsteem hästi?

Andrus Ansip

Aitäh! Ei ole mingit mõtet esitada küsimust, millele te vastust ei ootagi. Iga inimene teab, et üksikvanemaga peres on selleks üksikvanemaks tavaliselt ema. On küll ka üksikisased, aga neid on üksikemadega võrreldes palju vähem. Aga ma ei ole nõus teie suhtumisega riiklikesse toetustesse. Riiklikke toetusi ei pea keegi pidama mingisuguseks armuanniks. Kui riigilt taotletakse toetust, siis ei pea seda mitte keegi, ammu mitte sotsiaaldemokraatlik poliitik, pidama almuse palumiseks. Kui riik on kehtestanud seadused ja normatiivaktid, mille alusel teatud kodanikel on õigus riigilt toetust saada, siis on see nende seaduslik õigus. Neid inimesi ei peaks keegi kuidagi alavääristama ega hurjutama.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kohapeal registreeritud küsimused. Alustab kolleeg Urve Palo.

Urve Palo

Hoolimata sellest, et sotsiaaldemokraadid on teinud valitsusele korduvalt ettepaneku ligi kümme aastat samal tasemel püsinud lapsetoetust kolmekordistada, pole valitsus seda ideed toetanud. Nüüd on Reformierakond tulnud välja vastupidise plaaniga tõsta mõnevõrra üksnes allpool suhtelist vaesust elavate laste lapsetoetust. See tähendab, et valdav osa 250 000 lapsest peab ka edaspidi leppima 19-eurose toetusega kuus. Eelkõige vajaduspõhist lapsetoetust rakendavad ka Kreeka ja teised Lõuna-Euroopa riigid. See tähendab, et lapse perekond peab enne vaesusesse langema, kui riik lapse kasvatamist toetama asub. See on viinud olukorrani, kus sündimus nendes riikides on peaaegu kaks korda madalam kui kõiki lapsi toetavates Põhjamaades. Minu küsimus teile on see: miks te soovite Eestile sama saatust ja miks te asute Eestist Kreekat tegema?

Andrus Ansip

Kulla proua! Ettepanek kolmekordistada mis iganes toetuse määra on väga üllas, kuid suhteliselt vastutustundetu. Võiks ju võistlevalt teha ettepaneku kolmekümnekordistada mingisuguse toetuse määra, aga sel juhul me oleksime õige pea hulga sügavamas kriisis, kui mis tahes Euroopa Liidu riik praegu on. Lausaliste toetuste suurendamine on kindel tee kriisi. Kui

meil on vahendeid ehk maksumaksja raha püüratud hulgal, siis vastutustundlik on neid vahendeid, mis on riigi kätte usaldatud, kasutada kõige efektiivsemalt. Me oleme põhjalikult analüüsinud mitmeid laste toetamise variante. Analüüside tulemusel oleme leidnud, et Reformierakonna pakutud vajaduspõhine lapsetoetus on maksumaksja raha kõige efektiivsem kasutamine, see on kõige õiglasem variant.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Leinatamm!

Tarmo Leinatamm

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud peaminister! Hoolimata sellest õhkkonnast, mis siin saalis valitseb, saavad Eesti inimesed tegelikult suuresti ikkagi aru, et vajaduspõhistest toetustest ei ole pääsu ning see on õige ja hea. Ma küsin lihtsalt: kust tuleb objektiivne ja adekvaatne informatsioon, kas pere või laps vajab vajaduspõhist toetust, kas ta kvalifitseerub või ei kvalifitseeru? Eesti inimesed on väga leidlikud. Me mäletame aastataguseid Eiki Nestori initsiatiive, kui terve Lõuna-Eesti elanikkond osutus puudega inimesteks, ja teame ka Tallinna olukorda, kus ühte korterisse on sisse kirjutatud 12 perekonda, et laps kesklinna kooli saada. Kas on asjatu loota inimeste siirusele ja aususele?

Andrus Ansip

Mina usun Eesti inimese siirusesse ja aususesse. Samas, inimeste initsiatiiv on tavaliselt tervitatav, aga et see initsiatiiv liiga vabalt vohama ei hakkaks, peab seadusandja seadma toetuste taotlemisele väga selged piirid, et maksumaksja raha tõepoolest efektiivselt kasutataks. Me oleme selle täiendava lapsetoetuse saamise kriteeriumiks pakkunud suhtelise vaesuse piiri. Suhteline vaesus on üle kogu Euroopa defineeritud ühtemoodi, s.o 60% mediaan-keskmisest sissetulekust selles riigis. Igal aastal on see üks kindel suurus eurodes väljendatuna. Kõigil inimestel, kes kvalifitseeruvad, on õigus seda täiendavat lapsetoetust taotleda. Aga ma ütlen veel lisaks vastuseks Urve Palo küsimusele, et vajaduspõhiselt makstakse lapsetoetust ka nendes riikides, kus elatustase on märksa kõrgem kui Eestis. Euroopa Liidus makstakse lapsetoetust vajaduspõhiselt koguni kaheksas riigis.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Kajar Lember!

Kajar Lember

Aitäh! Eelmise küsija järel on hea jätkata. Tunnen huvi selle meetme administreerimise vastu. Juba järgmise aasta suvel on plaanis see meede ellu viia. Ma saan aru, et praegu on arutlusel ikkagi see, et vajaduspõhisust hindab kohalik omavalitsus. Siin on variandid, et seda tehakse kas üks kord kuus, üks kord kvartalis või võib-olla ka üks kord aastas. Aga kuna see on juba järgmise eelarveaasta teema, siis kas on mõeldud ka selle peale, kui palju see tekitab administreerimisel lisakulu ja kas on plaanis seda omavalitsustele kuidagi kompenseerida?

Andrus Ansip

Aitäh! Alustan küsimuse lõpust: loomulikult, omavalitsustele tuleb tekkivad lisakulutused kompenseerida. Kui me saame hakkama toimetulekutoetuse administreerimisega, siis saame kindlasti hakkama ka vajaduspõhise lapsetoetuse administreerimisega, sest teatavasti on toimetulekutoetuse administreerimine märksa keerukam kui vajaduspõhise lapsetoetuse administreerimine. Toimetulekutoetuse taotlemisel tuleb taotlejal esitada dokumendid perekonnaliikmete tulude ja teatud valdkondades tehtud kulude kohta. Lapsetoetuse taotlemisel tuleb deklareerida vaid tulud, mingeid kulusid deklareerida vaja ei ole. Seetõttu pean vajaduspõhise lapsetoetuse administreerimist märksa lihtsamaks ülesandeks kui toimetulekutoetuse administreerimist.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Sisekaitseakadeemia tulevik

Esimees Ene Ergma

Viimane küsimus on kolleeg Priit Toobalilt siseminister Ken-Marti Vaherile. Palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea minister! Eesti Ekspressis ilmus hiljuti artikkel pealkirjaga "Parteide rahastaja ootab sisekaitseaka-

deemia kolimist oma krundile". Artiklis kirjeldati, kuidas Ida-Virumaal tegutsev ärimees Priit Kotkas töötab aktiivselt selle nimel, et Sisekaitseakadeemia koliks temale kuuluva arendusprojekti maale. Loo autor esitab küsimuse, kas on juhuslik kokkulangevus, et pärast Priit Kotkaselt sponsoritoetuse saamist asusidki Reformierakond ja IRL toetama Sisekaitseakadeemia kolimist Ida-Virumaale. Mina päris nii ei küsiks. Küsin hoopis Sisekaitseakadeemia üksuste kohta Piritall, Murastes ja Paikuseel. Need on kõik kinnisvara arendamiseks väga väärtuslikud piirkonnad. Kas Siseministriumiil on plaan vahetada Priit Kotkase Ida-Virumaal asuv krunt nende kolme krundi vastu, teha n-ö omamoodi maadevahetust?

Ken-Marti Vaher

Täna küsimuse eest! Ma arvan, et lugupeetud küsija on millestki väga valesti aru saanud. Sisekaitseakadeemia asukohaga on tegeldud juba päris mitu aastat. Teatavasti otsustas valitsuskabinet 2007. aastal, et Sisekaitseakadeemia asukohaks võiks saada Muraste. 2011. aastal kirjutati koalitsioonilepingusse võimalus kaaluda Sisekaitseakadeemia asukohana Ida-Virumaad. Sellega me ka tegeleme. IRL on kujundanud oma seisukoha. Meie seisukoht on, et nii julgeoleku- kui ka regionaalpoliitilistel kaalutlustel on oluline Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale viia eelkõige seetõttu, et Eesti riiki oleks selles piirkonnas enam. Minu enda lootus ja usk on selles, et see tekitab heas mõttes n-ö dominoefekti ning sellele eeskujule järgnevad muud arengud, võimalikud investeeringud ja majanduse elavnemine Ida-Virumaal tervikuna, sest tegemist oleks väga olulise objektiga Eesti riigile ja kindlasti ka olulise investeeringuga. Ettevalmistused ja analüüs praegu käivad. Me oleme ette valmistamas avalikku päringut, selleks et selgitada Sisekaitseakadeemia võimalikku asukohta. Me oleme lugenud meediast mitmeid pakkumisi, ka täna on ajakirjanduses avaldatud soovi, et Sisekaitseakadeemia paikneks Ida-Virumaal just ühes konkreetses kohas, aga need on kõik ainult soovid. Minu arust on äärmiselt meeldiv, et neid soove on üha enam. Ida-Virumaa inimestel ja ka ettevõtjatel on selge soov, et see samm tehtaks. IRL-i seisukoht on, et see võiks Ida-Virumaale tuua väga palju kasu ja aidata kaasa Eesti Vabariigi julgeolekule tervikuna.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal, esimene täpsustav küsimus!

Priit Toobal

Aitäh! Kuna te mu küsimusele tegelikult ei vastanud, siis ma teen teie elu lihtsamaks ja küsin sama küsimuse uuesti, aga veidi teises võtmes. Kas te võite meile kinnitada ja olete kindel, et teie või mõni teie erakonnakaaslane ei ole lubanud pärast Sisekaitseakadeemia Ida-Virumaale kolimist akadeemia praegusi maatükke just Priit Kotkasele?

Ken-Marti Vaher

Ei tea, kuidas selline lubadus teie arust välja võiks näha? Ma natukene selgitan teile, kuidas käib protsess koostöös Riigi Kinnisvara AS-iga. Riigi Kinnisvara AS on meie põhiline partner. Siseministeeriumil on kavas anda kogu oma kinnisvara üle Riigi Kinnisvara AS-ile, nii nagu valitsus, isegi mitmed valitsused on varasemalt kokku leppinud. Me valmistame ette avalikku päringut, millele vastavad ja mille põhjal esitavad pakkumisi need, kes selleks soovi avaldavad. Loomulikult valitakse välja parim. Mitte keegi ei saa anda ega ole andnud kellelegi mingisugust kinnitust, et Sisekaitseakadeemia võiks paikneda ühes või teises kohas, kuna praegu ei ole valitsuskabineti lõplikku otsust selle kohta, kus hakkab paiknema uus, loodetavasti ehitatav Sisekaitseakadeemia kompleks. Praegu asub Sisekaitseakadeemia teatavasti väga mitmes kohas. Tema kasutada on 60 000 ruutmeetrit, mida on ilmselgelt liiga palju. Me oleme analüüsi käigus juba jõudnud selle mahu märgatava vähenemiseni ja see töö jätkub. Nii et kogu see protsess on võrdlemisi algfaasis. Teatud seisukohad on kujundatud. Ma tutvustasin teile seisukohta, millest mina lähtun: IRL-i fraktsiooni seisukoht on, et Sisekaitseakadeemia tuleks viia Ida-Virumaale. Aga lõplike otsusteni läheb päris märkimisväärselt aega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal, teine täpsustav küsimus!

Priit Toobal

Aitäh! Selle aasta aprillis teatas teie koduerakond isamaalise otsuse või teie fraktsiooni

seisukoha, et Sisekaitseakadeemia tuleb viia Ida-Virumaale. On aga teada, et juba möödunud aasta lõpus kehtestati Priit Kotkase krun-dile detailplaneering Sisekaitseakadeemia tarbeks. Kui asi nii kindel oli, miks teie erakond sellest varem ei teatanud? Kas sellest ei võitu tulla IRL-i ehituslubade skandaal?

Ken-Marti Vaher

Aitäh küsimuse eest! Ma kardan, et segadus teie mõtetes ja küsimustes ainult suureneb. Ma olen püüdnud oma vastustega selles segaduses teatud korda luua ja võib-olla natuke selgust tuua. Ma kordan väga lühidalt üle. Sisekaitseakadeemia võimalik uus asukoht sõltub peale kõige muu loomulikult ka rahalistest vahenditest. Me loodame, et me leiame selle raha Euroopa Liidu uue finantsperspektiivi abil, mis avaneb 2014. aastal. Tegemist on mahuka investeringuga. Ülesanne, mis meie ees on, on eelkõige täpsustada võimalikku ruumivajadust. Kõige selle kõrval ei tohi kindlasti saada kannatada kvaliteetne õppekeskkond. Kui lõplik otsus on, et Sisekaitseakadeemia kolib mingisse kohta Ida-Virumaal, siis peame tagama, et õppejõud sooviksid selles õppekeskkonnas viibida, samuti peab see keskkond olema õppuritele meeldiv. Võitma peavad Ida-Virumaa majanduslik olukord ja Eesti Vabariigi julgeolekupoliitilised huvid, aga kindlasti tuleb tagada Sisekaitseakadeemias õppivate isikute professionaalne väljaõpe ja loomulikult nende edasised karjäärivõimalused õiguskaitseorganites.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra siseminister! Kuna infotunni aeg on lõppemas, lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

Suur tänu Riigikogu liikmetele küsimuste esitamise eest! Täna valitsusliikmeid ja peaministrit küsimustele vastamise eest! Infotund on lõppenud.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu esimese tööädala kolmapäevast istungit. Head kolleegid! Nüüd on võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, kolleeg Yana Toom!

Yana Toom

Lugupeetud proua eesistuja! Head kolleegid! Mul on au anda Keskerakonna fraktsiooni nimel üle riigi õigusabi seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille sisu, kui lühidalt öelda, puudutab seda, et oleks võimalik esitada taotlus riigi õigusabi saamiseks ka vene keeles. Kõnealune seadus lubab seda teha kahes keeles – eesti ja inglise keeles, vene keeles paraku mitte. Kevadel ma esitasin sama sisuga arupärimise ministrile ja sain vastuseks, et seda probleemi lahendavad õigusapteegid, aga väike uuring näitas, et nii see ei ole. Meil on ka linnad, kus õigusapteeki ei ole, seda isegi siis, kui kohtumaja on linnas olemas. Me teame kõik väga hästi, et viimane rahvaloendus näitas, et iga kolmanda Eesti elaniku emakeel on vene keel, ja paraku pole kõik veel eesti keelt ära õppinud nõnda, et saaks täita selle taotluse veatus eesti keeles. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Annan oma fraktsiooni nimel üle arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile. Selle teema on hinnatõusud ja pension. Nagu me kõik teame, Eurostati andmetel on Euroopa Liidu kõige kiirem toiduainete hinna tõus olnud just Eestis ja seda juba paaril aastal. Näiteks aastal 2011 tõusid toiduainete hinnad Euroopa Liidus keskmiselt 3,2%, Eestis aga kallines toit 8,5%. Rahandusminister Jürgen Ligi ütles, et meie sissetulekute kasv on olnud ikkagi hindade tõusust kiirem. Samas avaldas Statistikaamet augustis andmed, millest selgus, et keskmine pension on hoopiski langemas. Näiteks 2011. aastal oli keskmine pension 270,6 eurot kuus, mis on 1,1 eurot vähem kui aasta varem. Enne eelmist aastat langes keskmine pension viimati aastal 2000 ehk Mart Laari valitsuse ajal. Niisiis ei saa rääkida, et sissetulekud on hindadest kiiremini kasvanud. Inimesed, kelle ainuke sissetulekuallikas on tavaline pension, elavad kõik suhtelises vaesuses ja vajavad kiiret riigi abi. Meil on hulk küsimusi, nende hulgas ka see, kas miinimumpalgast madalam keskmine pension on piisav, et ära elada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Olen juhatuse nimel vastu võtnud ühe seaduseelnõu ja ühe arupärimise. Kui seaduseelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus selle menetluse kolme tööpäeva jooksul, ja kui arupärimine vastab seadusele, siis edastan selle otsekohe adressaadile.

Head kolleegid, nüüd järgmised teated. Riigikogu juhatus on menetlusse võtnud järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid: esiteks, Vabariigi Valitsuse s.a 10. septembril algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon – rahanduskomisjon; teiseks, Vabariigi Valitsuse s.a 10. septembril algatatud kaupade piirikontrolli tingimuste kooskõlastamise rahvusvahelise konventsiooni 9. lisa heakskiitmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon – majanduskomisjon; kolmandaks, Eesti Keskerakonna s.a 11. septembril algatatud riiklike peretoetuste seaduse, töölepingu seaduse ja vanemahüvitise seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon – sotsiaalkomisjon.

Riigikogu juhatus on kinnitanud Riigikogu liikme Kaja Kallase majanduskomisjoni esimeheks ja Riigikogu liikme Urve Palo majanduskomisjoni aseesimeheks.

Head Riigikogu liikmed, täna pärast täiskogu istungit toimub istungisaalis Eesti-Sloveenia parlamendirühma moodustamine. Rühma kokkukutsuja on Mart Nutt.

Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 88 Riigikogu liiget, puudub 13.

1. Belgia Kuningriigi, Bulgaaria Vabariigi, Tšehhi Vabariigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Eesti Vabariigi, Iirimaa, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Itaalia Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Poola Vabariigi, Portugali Vabariigi, Rumeenia, Sloveenia Vabariigi, Slovaki Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Horvaatia Vabariigi vahelise Horvaatia Vabariigi Euroopa Liiduga ühinemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (221 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Läheme tänase päevakorra juurde. Meil on arutada väga tähtis punkt. See on Vabariigi Valitsuse algatatud lepingu Belgia Kuningriigi, Bulgaaria Vabariigi, Tšehhi Vabariigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Eesti Vabariigi, Iirimaa, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Itaalia Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Poola Vabariigi, Portugali Vabariigi, Rumeenia, Sloveenia Vabariigi, Slovaki Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Horvaatia Vabariigi vahel Horvaatia Vabariigi ühinemise kohta Euroopa Liiduga ratifitseerimise seaduse eelnõu 221 teine lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli väliskomisjoni liikme kolleeg Imre Sooääre!

Imre Sooäär

Hea juhataja! Austatud kolleegid! Kui parafraseerida mõnda ministrit, siis tegu on äärmiselt hea eelnõuga ja ilmselt Riigikogu ajaloos

ka ühe kõige pikema nimetusega eelnõuga. Mida rohkem riike ühineb Euroopa Liiduga, seda pikemaks asjaomaste ratifitseerimiseel- nõude pealkirjad lähevad. Räägin pealkirjast sellepärast, et see on täna veidi erinev sellest, mis oli esimesel lugemisel, aga erinevus on ainult keeleline. Selle juurde ma kohe jõuan.

Niisiis, eelnõu 221 esimene lugemine toimus mäletatavasti siin Riigikogu täiskogu istungisaalis tänavu 15. mail. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 29. maiks ühtegi ettepanekut ei esitatud. Väliskomisjon arutas eelnõu uuesti 5. juunil 2012, kui tehti konsensuslikud menetluslikud otsused. Arutluse tulemusena leidis väliskomisjon, et enne lõpphääletust peaks komisjon Euroopa Liidu laiendamise temaatikat laiemalt käsitlema ja arutama, kus Eesti kogu liitumisprotsessis praegu on, millised on meie soovid ja väljavaated tulevikuks ning mis kandidaatriikides praegu toimub.

Euroopa Liidu laiendamise hetkeseisu ja tuleviku arutelu toimuski väliskomisjonis 10. septembril. Kutsutud olid Välisministeeriumi Euroopa ja Atlandi-ülese koostöö osakonna nõunik Kati Kiisverk ja lauäülem Renna Unt, kes andsid väga põhjaliku ülevaate Euroopa Liidu laiendamisprotsessist, ja seda mitte ainult Horvaatia kontekstis, vaid laiemalt. Räägitut väga lühidalt refereerides tuletan meelde, et Eesti mäletatavasti läks 2004. aastal kaasa viienda laiendamisringiga. Kuues laiendamine toimus aastal 2007, kui liitusid Bulgaaria ja Rumeenia. Nüüd on meil käsil seitsmenda laiendamise arutelu, mis puudutab Horvaatiat. Ühinemisläbirääkimisi peavad veel kandidaatriigid Island, Montenegro ja Türgi. Kandidaatriigid on veel Makedoonia ja Serbia ning potentsiaalsed kandidaatriigid Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina ning Kosovo. Kõikide kandidaatriikide hetkeseis arutati väliskomisjonis põhjalikult läbi. Keda huvitab, siis see informatsioon on väliskomisjonis saadaval, aga kuna see ei puuduta tänast eelnõu, siis ma pike- malt sellel ei peatuks.

Nagu alguses öeldud, tegi väliskomisjon eelnõus vaid keelelisi muudatusi, millega paranes eelnõu eesti keel. Pealkirjas tõstsime mõned sõnad ümber, et see eesti keele reeglitele paremini vastaks. Sisulisi muudatusi ei olnud. Lisasime ka viite Euroopa Liidu õigusaktidele

seoses laienemisega. Muid muudatusi eelnõus ei ole.

Komisjon arutas ka, et kuna pealkiri muutub, kas siis tuleks seda käsitleda muudatusettepanekuna. Aga kuna sisu ei muutu, siis väliskomisjoni ühine otsus oli, et muudatusettepanekuna seda vormistada ei ole vaja, seda saab pidada vaid keeleliseks muudatuseks. Väliskomisjon langetas järgmised menetluslikud otsused: saata eelnõu täiskogu istungi päevakorda 12. septembriks, teha täiskogule ettepanek teine lugemine lõpetada ja eelnõu seadusena vastu võtta, ettekandjaks aga määrata siinkõneleja. See on kõik. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Imre Sooäär! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Tarmo Leinatamm!

Tarmo Leinatamm

Hea ettekandja! Kas Horvaatia riigi raamatupidamislik arusaam ja finantspoliitika vaatab lõunasse või põhja?

Imre Sooäär

Aitäh, Tarmo, väga hea küsimuse eest! Umbes samasuguse küsimuse esitasin ka mina väliskomisjonis Välisministeeriumi nõunikele. On ju teatud kriteeriumid, mille järgi me saame otsustada, kas kandidaatriik on kõigi oma protsessidega liitumiseks valmis või mitte. Üks, mille põhjal me saame otsustada, on see, kas nad vaatavad põhja või lõunasse, nagu sina väljendusid. Ega meil tegelikult muid allikaid ei ole kui Euroopa Komisjoni raport. Euroopa Komisjon teostab kandidaatriikide seiret nii enne kui pärast liitumist. Seda analüüsitakse kuuekuuliste perioodide kaupa, viimane Euroopa Komisjoni raport on 25. aprillist 2012, järgmine peaks tulema sügisel.

Selle raporti põhjal ei ole võimalik hinnata liikmekandidaatide raamatupidamislikku loominguilisust, küll aga on võimalik hinnata seda, kuidas on riigi seadusandlus ja muud normatiivid viidud vastavusse sellega, mida Euroopa Liit ühinemiseks ette näeb. Me mäletame, kui palju Eesti pingutas aastal 2003, et 2004 Euroopa Liidu liikmeks saada, ja loomulikult soovime nüüd teada, kas ka praegused ja tulevased liitujad püksirihma pingutavad, et sellesse klubisse astuda, või tuleb meil kunagi hiljem leida, et on tehtud teatud raamatupidamis-

likke mõõndusi või kasutatud mingeid statistilisi skeeme, mida mõnede riikide puhul teatavasti varem tehtud on. Välisministeeriumi ametnikud kinnitasid, et alates Kreeka liitumisest, millele sa ilmselt vihjasid, on riikidele esitatavad nõuded tunduvalt rangemaks muudetud. See kehtis ka Eesti puhul, rääkimata praegustest ja tulevastest liikmetest. Ilmselt on kogemustest õpitud ja Euroopa Komisjon suhtub väga tõsiselt igasugustesse mõõndustesse ega luba neid. 25. aprilli raportis on loetletud mitmed Horvaatiale seatud ülesanded, mis nad peavad lahendama järgmise aasta alguseks. Kui nad seda ei tee, siis võib-olla jääb nende liitumine ära.

Ma rääkisin täna ka Eesti Vabariigi suursaadikuga Budapestis. Meil suursaadikut Horvaatias ei ole ja Priit Pallum tegeleb Horvaatiat puudutavaga Budapestis. Küsisin temalt, kas on veel mingisuguseid viimase hetke nõuandeid. Tema, meie ametliku esindaja arvates on Horvaatia liitumisprotsess igati seaduslik ja ta ei näe põhjust, miks peaks Eesti seda kuidagi pidurdama. Tundub, et nad saavad oma probleemidega ühele poole, nii nagu peab, järgmise aasta alguseks. Loomulikult on osal riikidel see leping veel ratifitseerimata, nad pole veel jõudnud seda teha. Kui teid huvitab, siis seni on lepingu ratifitseerinud Slovakkia, Ungari, Itaalia, Bulgaaria, Malta, Horvaatia, Läti, Tšehhi, Leedu, Küpros ja Austria. Ülejäänud teevad seda käesoleva aasta teisel poolel või järgmise aasta alguses.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peep Aru!

Peep Aru

Hea ettekandja! Kas sa veenad meid raportite ja lepingumaterjalide põhjal või on sul olnud võimalus ka isiklikult veenduda, et Horvaatia on selleks valmis?

Imre Sooäär

Hea küsija! Tuleb tunnistada, et ma olen tõesti Horvaatias käinud, küll mitte hiljuti, vaid mõni aasta tagasi. Tundus, et nad on teel Euroopa Liidu poole. See on muidugi hinnangu küsimus, kui valmis Horvaatia selleks on. Aga mõni aasta tagasi, kui mina seal käisin, tundus, et nad igal juhul pingutasid ja nende soov Euroopa Liidu osaks saada oli ilmselge –

alates kas või lennujaamast, kus olid kõik asjaomased keelelised muudatused tehtud, et Euroopa Liidust tulevad inimesed saaksid Euroopa Liidu keeltes infot, rääkimata tootlustuskohtadest, kus menüüd ei olnud muidugi mitte kõigis Euroopa Liidu keeltes, aga itaalia ja inglise keeles küll. Itaallasi käib Horvaatias kõige rohkem.

Meie peame nüüd otsustama, kas Eesti ratifitseerib selle lepingu või mitte. Väliskomisjon, nagu öeldud, toetab ratifitseerimist konsensusena. Loodame, et Horvaatia võtab seda kui meie antud väikest usalduse krediiti ja suhtub sellesse tõsiselt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arto Aas!

Arto Aas

Olles korduvalt Horvaatias käinud, võin isiklikult nende liitumise ainult heaks kiita. Aga mis juhtuks, kui Eesti mingil põhjusel ei ratifitseeriks täna seda lepingut? Millised oleks õiguslikud tagajärjed?

Imre Sooäär

Hea küsija! Kui me seda täna ei ratifitseeriks, siis ilmselt tuleksime selle juurde mingil hetkel tagasi. Meil on võimalik seda protsessi Riigikogus uuesti arutada. Loomulikult annaks see teatud signaali teistele riikidele, kes on lepingu juba ratifitseerinud, ja ka nendele, kes veel ei ole ratifitseerinud. See ütleks neile, mida Eesti asjast arvab. Kas me tahame just sellist signaali saata, on täiskogu otsustada. Aga nagu öeldud, väliskomisjon ei näinud põhjust jätta Horvaatiale usalduskrediit andmata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Hea ettekandja! Euroopa Liit on ju, võiks öelda, väikeses kriisis ehk otsib oma identiteeti. Usun, et ta selle kindlasti leiab. Mina olen seisukohal, et Euroopa Liit peaks pigem jätkama liitriigina, mitte riikide ühendusena. Kas väliskomisjonis oli arutluse all ka see, et järsku oleks meil kui Euroopa Liidu väikesel ja targal ning oma finantsdistipliinilt eeskujulikul riigil mõistlik Horvaatiale nõu anda, et vahest polegi õige sellesse ühendusse astuda enne, kui Eu-

roopa Liit teeb endale selgeks, mis ta siis tegelikult on? Äkki pärast on horvaadid õnnetud ja pettunud ning küsivad, miks te meile ei öelnud, et me astusime hoopis teise liitu, kui arvasime end astuvat?

Imre Sooäär

Aitäh hea küsimuse eest! Tegelikult, nii palju, kui minul informatsiooni on, Eesti seda ka teeb. Me nõustame Horvaatiat mitmes küsimuses. On meie firmasid, kes otsivad Horvaatias turgu, on meie firmasid, kes seal nõustamisteenust osutavad, sh ka meie laevakompaniid, transpordifirmad, IT-firmad. Tegelikult me oma kogemusi ja *know-how*'d juba Horvaatiale jagame ja ma loodan, et seda võetakse seal hästi vastu. Kui Eesti ratifitseerib Horvaatia liitumise lepingu, siis loodetavasti võimaldab see meie firmadel Horvaatias veel rohkem uut turgu avastada. Küllap võidaks Eesti sellest liitumisest kõige rohkem just tänu sellele, et meie turg avaneb sellesse piirkonda, mis on teatavasti sõdadest räsitud, ja me saame seal levitada euroopalikke väärtusi – neid väärtusi, millesse meie usume ja mille pärast meie oleme Euroopa Liitu astunud. Loodame, et see, mida Eesti asjast arvab, on neile laterna- või majakatuleks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mart Nutt!

Mart Nutt

Hea ettekandja! Ka mina olen väga suur Horvaatia ühinemise toetaja, aga ma vaataksin mõne aasta edasi. Vaataksin aega, kui Horvaatia on juba Euroopa Liidu liige ja silmitsi kahe järgmise otsusega: ühinemine Schengeni ja eurotsooniga. Kui vaadata praegu Horvaatia ettevalmistusi, mis mulje jääb: millal võib ta olla valmis nendeks kaheks järgmiseks sammuks? Rõhutaksin sellega seoses paari asjaolu. Mis puutub eurotsooniga ühinemisse, siis eeldatavasti me püüame vältida olukordi, mis on tekkinud vanades Euroopa Liidu riikides, eeskätt lõunapoolsetes. Mitmeid tingimusi nendes riikides ei täideta, uutes liikmesmaades aga küll. Kas Horvaatia täidab neid tingimusi juba praegu? Ja teiseks, Schengeni ühinemisel kerkivad üles väga keerulised küsimused. Horvaatiale on äärmiselt pikk riigipiir, eriti Bos-

niaga. Kuidas Horvaatia on valmis Schengeni *acquis*'d üle võtma?

Imre Sooäär

Mugav vastus oleks muidugi, et Riigikogu väliskomisjon nii põhjalikult seda teemat ei arutanud. Aga annan teile teada oma arvamuse. Seda sellesama informatsiooni kontekstis, mille väliskomisjon sai Välisministeeriumilt ja mis hindab Horvaatia seisut veidi laiemalt, mitte ainult liitumise kontekstis. Need teemad, mis sa, hea kolleeg, siin välja tõid – Schengeniga seotud piiriprobleemid ehk siis inglise keeles *border management*, millega tegeleb Frontex, ja teised teemad, mida sa puudutasid –, on nende jaoks väga kõvad pähtlid. Kui ette vaadata, mis saab Schengenist, mis saab euroga ühinemisest jne, siis tundub, et Horvaatial tuleb üsna palju tööd teha, et rahuldada nõuded, mis Euroopa Liit ühinemisraportis, millele nad juba praegu viitavad, on esitanud. Suured on ka kohtusüsteemi probleemid. Euroopa Komisjon on välja toonud eriti kohtusüsteemi inimressursi jätkusuutlikkuse küsimused. Kohtunikud vahetuvad väga tihti, kohtunike ametissenimetamine ei rahulda Euroopa Liitu. Osa nendest puudujääkidest tuleb Horvaatial liitumisläbirääkimiste raames likvideerida enne 2013. aasta esimest kvartalit.

Vaevalt et nad kõike seda suudavad kiiresti teha ning hakata kohe vastama Schengeni ja eurotsooni kriteeriumidele. Samas nii palju, kui on euroliitu astumiseks vaja, nad peavad 2013. aasta alguseks korda saama. Ilmselt osa liikmesriike selle taga praegu ootab, et oktoobris või novembri alguses tuleb uus Euroopa Komisjoni raport, mis veidi täpsemalt käsitleb teemasid, mis 25. aprilli raportis lahtiseks jäid ja mis Horvaatialle kodutööna teha anti. Kui need asjad saavad tehtud, siis ilmselt tuleb suurem ratifitseerimislaine teistes liikmesriikides tänavuse aasta lõpus. Ilmselt oodatakse see teine raport ära. Just sel põhjusel helistasingi ma täna meie suursaadikule, et tahtsin küsida, kas meil on põhjust jääda ootama raportit, mis tuleb kuu aja pärast. Tema hinnangul selleks vajadust ei ole. Ta on Budapestis resideerides üpris hästi Horvaatia seisuga kursis ja tema arvates on see riik siiani oma lubadusi täitnud. Kui Horvaatia soovib, et ülejäänud Euroopa Liidu riigid ratifitseeriks selle lepingu, siis

peab ta püüdma kõik asjaomased tingimused täita veel selle aasta sees.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Aidma!

Rein Aidma

Hea ettekandja! Ilmselt kasutab Horvaatia praegu Euroopa Liidu n-ö eelstruktuurivahendeid mitmesuguseks harmoneerimiseks jne. Kas komisjonil on teavet ja kas te ka arutasite, kuidas on Horvaatias lood selle raha kasutamise sihtotstarbelisuse ja otstarbekusega?

Imre Sooäär

Täpsemat ülevaadet sellise raha kasutamise kohta väliskomisjonil ei ole. Teame ainult nii palju, kui Euroopa Komisjoni raportis sellest juttu on – väliskomisjon tellis selle spetsiaalselt, et ka nendele küsimustele näkku vaadata. Ma olen selle raporti – see on küll ingliskeelne – põhjalikult läbi lugenud ja seda, et nad oleks liitumiseelseid toetusi väärkasutanud või et seal oleks selles vallas suuri kõrvalekaldu-misi, raportist küll ei nähtu. Pigem võib etteheiteid teha küsimustes, mis on seotud inimõigustega ja sõjakurjategijate tribunali ette toomisega – just õigusprobleeme heidetakse Horvaatialle ette. Liitumiseelsete Euroopa toetuste kasutamise osas ma etteheiteid raportist ei leidnud. See on paraku ainus dokument, millele ma saan toetuda. Ega meil otsest esindajat Horvaatias ei ole. Et ammendavalt vastata, oleks vaja põhjalikumalt analüüsi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Hea ettekandja! Sa võrdlesid seda protsessi natuke Kreekaga ja ütlesid, et peale Kreeka ühinemist on Euroopa Liit ja komisjon muutunud ettevaatlikumaks. Tegelikult oleks ju relevantsem võrdlus Bulgaaria ja Rumeeniaga, kellele anti ka teatud ühinemiskrediit. Nüüd kahetseb seda kibedalt nii üks kui teine, kaasa arvatud Euroopa Komisjon. Minu küsimus on: mis saab, kui meie ratifitseerime lepingu ja mõned teised ka, aga Horvaatia ikkagi ei täida järgmisel aastal oma lubadusi ega ela selle krediitilimiidi piires, nagu nad on tõotanud? Kas

siis on võimalik kogu protsessile tagasikäik anda?

Imre Sooäär

Väga hea küsimus! Seda arutas ka komisjon. Kõigepealt vastus su küsimuse esimesele poolele, kus kõlas viide Kreekale. Kreeka kujutab endast Euroopa Liidu laienemisprotsessis otsest piirjoont, sest pärast Kreeka ja Iirimaa liitumist karmistati märksa nõudeid, mille alusel Euroopa Liitu uusi liikmeid vastu võetakse. Oluline veelahe tekkiski pärast Kreeka, Iirimaa ja Portugali ühinemist. Eesti läks viiendas laienemisringis juba karmimatele nõuetele vastu, meie saime Euroopa Liitu rangematel tingimustel kui Kreeka. Pärast seda pole vähemalt Bulgaaria ja Rumeenia puhul mingeid suuri mööndusi tehtud, kui võrrelda erinevusi neljanda ja viienda laienemisringi vahel. Mõtlen just nõuete karmistamist.

Nüüd küsimus, kas Horvaatia suudab kursil püsida ja mis saab siis, kui ta seda ei suuda. Loomulikult rakenduvad kõik needsamad protsessid mis teiste liikmesriikide puhul. Pean silmas Euroopa kohtusüsteemi ja trahvimehhanisme – liikmesriikidele kukuvad teatud trahvid kaela, kui nad oma seadusi ja muid regulatsioone nõuetega vastavusse ei vii. Juhtub sama mis meil, kui päevakorra kerkis suhkrutrahvi kaasus, ning analoogilisi trahvinõudeid on teistele riikidele esitatud. Siis hakkab asjade klaarimine kohtutes ja pannakse hinnalipikud külge, kui suur üks või teine normist kõrvalekalle Euroopa Liidu kontekstis on ja kui palju riik peab trahvi maksma. Ega muud süsteemi minu arusaama kohaselt ei ole. Muidu peaksid ülejäänud liikmesriigid kokku tulema ja patustaja liidust välja arvama, aga seda pretsedenti siia maani olnud ei ole. Kõik käib ikkagi Euroopa kohtusüsteemi kaudu, kus riikidele nõuetest mittekinnipidamise eest sanktsioonid määratakse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu, teine küsimus!

Aivar Riisalu

Hea ettekandja! Ma tahaksin natuke edasi jonnida, kuna ma pean hääletama ja minu hääletamise aluseks saab olla ainult see, mis seisukohal on väliskomisjon, kes on minu jaoks kõrgeim kompetentsiorgan nendes küsimustes.

Kas väliskomisjon on arutanud seda olukorda, mis Euroopa Liidus praegu on? Tegelikult uued liitujad lausa trügivad sinna, mis seal salata. Isegi Türgi tahaks tulla ja võib-olla lõpuks võtame ka Venemaa vastu. Minu küsimus on: kas Eesti on kindlal seisukohal, et ükskõik kes tahab tulla, kõik on Euroopa Liitu teretunud? Meie ju tegelikult ise tublidena ei üritagi kellelegi näppu vibutada, et kuulge, siin ei tohi rumalusi teha, Euroopa Liit on juba niikuinii probleemne ühendus ja siia saavad tulla ikka vaid ülitublid riigid. Milline on Riigikogu väliskomisjoni ametlik seisukoht Euroopa Liidu laienemise osas? Kui kaugele võib sellel protsessil minna lasta?

Imre Sooäär

Otsest seisukohavõttu või hääletust väliskomisjonis sel konkreetsel teemal toimunud ei ole. Kuidas väliskomisjon selles küsimuses hääletaks, ma seega ei saa vastata. Küll aga saan vastata, et väliskomisjon on seni konsensuslikult toetanud Eesti riigi välispoliitikat, mis tähendab, et me oleme avatud Euroopa Liidu laienemisele juhul, kui need riigid, kes soovivad sellest klubist osa saada, sellesse liitu astuda, täidavad vähemalt sama rangeid nõudeid, nagu meie oleme pidanud täitma. Me usume, et laienemisega avardub meie turg ja et nii saab Euroopa tugevamaks. See on seni olnud väliskomisjoni otsuste n-ö filosoofiline alus, kui nii võib öelda. Aga loomulikult, ega väliskomisjon muidu ei oleks palunud Välisministeeriumil teha seda ülevaadet kogu laienemisest, ikka selleks, et vaadata protsessile näkku ja mõista, kas me oleme õigel teel. Seni me oleme Euroopa Liidu laienemist toetanud, pole näinud põhjust seda mitte teha. Millised võiksid olla järgmiste kandidaatriikide väljaваaded? Kas nemad võtavad Euroopa Liitu astumist sama tõsiselt, nagu meie võtsime aastal 2003? See on loomulikult küsimus neile. Kui nad võtavad seda sammu sama tõsiselt kui meie, siis julgen arvata, et väliskomisjon toetaks laienemist. Aga enne selle hääletamist tuleks väliskomisjonis spetsiaalselt sinu tõstatatud küsimust arutada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arto Aas, teine küsimus!

Arto Aas

Hea ettekandja, palun värskendage meie mälu: millal saavad Horvaatia esindajad omale positsioonid Euroopa Parlamendis ja Euroopa Komisjonis? Ning mis mahus need võiksid olla?

Imre Sooäär

Millises mahus? Palun vabandust, äkki täpsustate üle? Ei kuulnud hästi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arto Aas!

Arto Aas

Mitu kohta saab Horvaatia europarlamentis ja mis aastal? Ning samamoodi Euroopa Komisjonis voliniku koht – on see kokku lepitud?

Imre Sooäär

Konkreetselt seda küsimust väliskomisjon ei arutanud. Aga ma usun, et vastus on võimalik leida sellest samast oma 500-leheküljelisest dokumendist, mis teie ees laual on. Kui veidi aega võtta, siis küll selle leiab sealt üles, ja kui ei leia, siis me saame selle järele pärida. Konkreetselt me komisjonis nii detailidesse ei läinud. Aga subsidiaarsuse ja võrdse esindatuse printsiibid kehtivad kõigile liikmesriikidele. Need on üldised valemid, mis käivad kõigi kohta. Esindatus määratakse kindlate valemite alusel, mis arvestavad rahvastiku arvu jms. Ei ole põhjust arvata, et Horvaatia puhul tehakse mingeid erandeid, näiteks et nemad saavad omale europarlamentis mõne koha rohkem või mõne vähem. Temagi esindatus määratakse täpselt samade valemitega, mis kehtivad kõigi liikmesriikide puhul.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Neeme Suur!

Neeme Suur

Lugupeetud ettekandja! Horvaatia Vabariigi ühinemine Euroopa Liiduga on tähtis teema ja olnud muidugi väliskomisjoni tööplaanis. Kas väliskomisjon on küsinud ka rahanduskomisjoni ja Euroopa Liidu asjade komisjoni seisu kohta? Kui ei ole, kas te kavatsete seda teha? Kui ei kavatse, siis miks?

Imre Sooäär

Väliskomisjon otseselt nende arvamust küsinud ei ole. Eelnõu on läbinud esimese lugemise. Kõik komisjonid on suures saalis esindatud, kõigil komisjonidel on võimalus aktiivsust üles näidata iga eelnõu menetlemisel ja kui need komisjonid pidanuks vajalikuks väliskomisjoni töösse sekkuda, siis küllap nad oleks seda teinud. Minu arvates on nad piisavalt vastutustundelised. Väliskomisjon ei leidnud oma aruteludes põhjust konkreetselt selle eelnõu puhul teiste Riigikogu komisjonide poole pöörduda. Tegu on järjekordse välislepingu käsitlemisega, neid on Riigikogu saalis väga palju olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Sõerd!

Aivar Sõerd

Austatud ettekandja! Minagi olen riigivisiidi raames Horvaatias käinud ja vestelnud sealsete ametnikega. Tegemist on väga viisaka ja tubli riigiga. Aga mul on selline küsimus. Oma ettekandes te mainisite, et Horvaatias on itaaliakeelsed toidumenüüd juba väljas. Horvaatia on tuntud kui turismi sihtriik. Kas teile on teada, kuidas näiteks Itaalia turismisektor sellesse sammu suhtub? Kas nende arvates võiks see tähendada lisaväärtust kogu Euroopa Liidu turismisektori laienemise näol või nad hoopis kardavad, et konkurents kasvab ja see võiks Itaalia turismiturgu ohustada?

Imre Sooäär

Hea küsija! Itaalia teema on tegelikult väga oluline teema. Itaalia on liitumisläbirääkimiste protsessis näidanud kõige suuremat huvi üles just nimelt Horvaatia puhul, kuna Itaalia on seal märkimisväärsed investeeringud nii laevaehitusse kui ka kinnisvarasse, samuti turismitööstusse. Horvaatia rannikut külastavad turistid on valdavalt itaallased – just itaallased domineerivad Horvaatia turismimaastikul. Ma arvan, et seetõttu on itaallaste huvid nii või teisiti mängus. Mitmed Horvaatiale tehtud ettekirjutused ongi minu hinnangul lähtunud pigem itaallaste huvist, kuna Itaalia investeeringuid on Horvaatias kõvasti mängus. Itaallased on sinna väga palju investeerinud. Mis puutub menüüdesse, hinnakirjadesse jne, siis need on just sellepärast itaalia ja inglise keeles,

et paljud itaallased ei oska inglise keelt. Kaks suuremat teemat, mis praegu õhus on, on Horvaatia laevaehituse privatiseerimisega seotud küsimused. Ilmselt on ka seal itaallaste huvid mängus, kuna Itaalia laevaehitajad on Horvaatias päris aktiivsed. Seegi seondub kindlasti turismitööstusega, seal ehitatakse ka kruisilaevu. Nii et ilmselt Itaalia on kogu Horvaatia liitumisprotsessis üks võtmetegija. See riik võidaks sellest küllap kõige rohkem, kuna nende huvid investeringute näol on kõige rohkem mängus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh! Hea ettekandja ...

Imre Sooäär

Kellegi mobiiltelefon heliseb. Palun lülitage mobiiltelefon välja!

Esimees Ene Ergma

Läheme edasi. Palun, kolleeg Valdo Randpere, teine küsimus!

Valdo Randpere

Mu teine küsimus on selline. On sul, Imre, äkki teada, kas mõni nendest riikidest, kes veel ei ole lepingut ratifitseerinud, on otsustavalt eitaval seisukohal või kahtleb?

Imre Sooäär

Väliskomisjonile ei ole laekunud andmeid, et mõni nendest riikidest kahtleb. Nagu juba öeldud, ilmselt paljud suured riigid, näiteks Prantsusmaa, Poola, ka Rootsi ja Ühendkuningriik ootavad just seda uut raportit, mis peaks järgmisel kuul tulema. Aga meie suusaadiku arvates selles raportis mingeid anomaaliaid kirjas olla ei tohiks. Tegelikult võib arvata, et pärast selle raporti avaldamist annavad need riigid ratifitseerimisprotsessis oma jah-sõna.

Esimees Ene Ergma

Nii, proovime veel üks kord. Palun, kolleeg Väino Linde!

(Mikrofon undab.)

Imre Sooäär

Kas te saate kohta muuta, härra Linde?

Väino Linde

Ei saa.

Esimees Ene Ergma

Kahjuks on mingisugune probleem. Kui kolleeg Väino Linde andestab selle tehnilise apsu, siis rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Imre Sooäär!

Head kolleegid, nüüd on võimalus avada läbirääkimised. Ma näen, et kolleeg Marko Pomerants soovib oma sõna öelda.

Marko Pomerants

Lugupeetud eesistuja! Head ametikaaslased! Lugupeetud koalitsioonipartnerid Reformierakonnast! Ma loodan, et Imre andis teile väga head ja sisulised vastused. Kutsun teid üles selle eelnõu poolt hääletama! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Kuna selle seaduseelnõu kohta ei ole muudatusettepanekuid, siis võime minna lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud Riigikogu, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud Belgia Kuningriigi, Bulgaaria Vabariigi, Tšehhi Vabariigi, Taani Kuningriigi, Saksamaa Liitvabariigi, Eesti Vabariigi, Iirimaa, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Prantsuse Vabariigi, Itaalia Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Luksemburgi Suurhertsogiriigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Madalmaade Kuningriigi, Austria Vabariigi, Poola Vabariigi, Portugali Vabariigi, Rumeenia, Sloveenia Vabariigi, Slovaki Vabariigi, Soome Vabariigi, Rootsi Kuningriigi, Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi (Euroopa Liidu liikmesriikide) ning Horvaatia Vabariigi vahelise Horvaatia Vabariigi Euroopa Liiduga ühinemise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 221. Palun hääletada!

Poolt hääletas 75 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 1.)

Lugupeetud kolleegid, meie istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 14.43.

Istungi kestus 1 tund ja 43 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 13. september 2012

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Õiguskantsleri ettepanek eestikeelse hariduse piisava kättesaadavuse kohta (nr 16)

2. Õiguskantsleri ettepanek Eestis püsivalt viibimise absoluutse nõude kohta kodakondsuse taotlemisel (nr 17)

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ametikaaslased! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu esimese töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tutvustan teile eelnõu, mille ma Keskerakonna fraktsiooni nimel üle annan. See on põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu, millega me soovime täpsustada § 21. Selle paragrahvi lõige 3 on teema, mille ümber viimased neli-viis aastat on tulised vaidlused käinud. Praeguseks on selge, et sellises sõnastuses on see lõige väga ebamäärane ja on tekkinud mitmeid probleeme. Seepärast leiame, et on hädavajalik seda paragrahvi muuta. Koostöös Tallinna Ülikooli spetsialistidega ja aineõpetajatega oleme välja töötanud ettepaneku, et munitsipaalgümnaasiumis või selle üksikutes klassides, kus õppekeeleks on muu keel, peab kool tagama koos riigiga õpetajatele väga head ainealased teadmised ning eesti keele oskuse vähemalt C1 tasemel. Ainealastele teadmiste lisaks tagatakse eesti keele õppe toetuseks ja praktikaks eesti kirjanduse, ühiskonnaõpetuse, muusika, Eesti ajaloo ning inimgeograafia või ettevõtluse õpetus eesti keeles. See aineloend on vajalik selleks, et riik saaks toetada nii metoodilise

ettevalmistuse, lisatasude kui õppematerjalide ettevalmistusega. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu, vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele otsustab Riigikogu juhatus selle edasise menetlemise.

Lähem nüüd edasi teadete juurde. Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile. Riigikogu liikmed moodustasid eile Eesti-Sloveenia parlamendirühma.

Head ametikaaslased, viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 86 Riigikogu liiget, puudub 15. Täna on päevakorras üks täpsustus. Esimese päevakorrapunkti arutelul teeb põhiseaduskomisjoni nimel ettekande komisjoni esimees Rait Maruste ning kultuurikomisjoni nimel ettekande selle komisjoni esimees Urmas Klaas. Teise päevakorrapunkti arutelul teeb põhiseaduskomisjoni nimel ettekande samuti komisjoni esimees Rait Maruste.

1. Õiguskantsleri ettepanek eestikeelse hariduse piisava kättesaadavuse kohta (nr 16)

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Läheme tänase päevakorra punktide menetlemise juurde. Esimene päevakorrapunkt on õiguskantsleri ettepanek nr 16 eestikeelse hariduse piisava kättesaadavuse kohta. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks õiguskantsler Indrek Teder!

Indrek Teder

Austatud juhataja! Lugupeetud parlamendiliikmed! Kas eestikeelne gümnaasiumiharidus on igapäevase piisavalt kättesaadav ja kes peaks selle kättesaadavuse eest hea seisma? Sellise küsimuse esitan teile mõningate Eesti kohalike omavalitsuste katsete tõttu anda venekeelset

gümnaasiumiharidust, kuigi põhiseaduse § 37 lõige 1 sätestab igäühe õiguse haridusele ja lõige 4 ütleb, et igäühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Põhiseaduse § 14 järgi on põhiõiguste tagamine seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. Ükski põhiõigus ei tohi jääda õhku rippuma, põhiõigused peavad olema reaalsed.

Nagu me kõik teame, on vene koolides eesti õppekeelele üleminek seadustatud juba alates 1993. aastast, mil võeti vastu põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. Ikka selleks, et igäüks saaks eestikeelset õpetust. 2010. aastal vastu võetud põhikooli- ja gümnaasiumiseadus lähtub samast ning sätestab, et üldjuhul on munit-sipaalgümnaasiumi õppekeel eesti keel, erand-juhul võib aga õpetada muuski keeles. Seda aga vaid siis, kui selleks on olemas Vabariigi Valitsuse luba. Teadaolevalt pole Vabariigi Va-litsus kõnealust luba sugugi alati andnud. Va-litsuse keelule vaatamata on aga kohalikke omavalitsusi, kes püüavad pakkuda avalikkuse raha toel muukeelset haridust, muutes oma tegutsemisvormi avalikust eraõiguslikuks ning asutades erakooli. Erakooli asutamise taga on veendumus, et tegutsedes eraõiguslikus vormis, ei seo kohalikku võimu kohustus tagada eestikeelse gümnaasiumihariduse kättesaadavus. Sellisele veendumusele on alust andnud erakooliseadus, mis lubab erakoole eraõigusli-ke isikute kaudu asutada ka avalikul võimul ja mille § 15 lõige 1 sätestab, et erakoolis mää-ratakse õppekeel kooli põhikirjas. Seepärast analüüsisin kõnealust sätet põhiseaduslikkuse järelevalve korras. Leidsin, et avalikule või-mule kuuluvas eragümnaasiumis eestikeelse õpetuse asemel muus keeles hariduse andmine pole põhiseaduspärane, kui eelnevalt on kont-rollimata, kas võõrkeelse hariduse andmisel on tagatud igäühe õigus saada eestikeelset õpet.

Selgitan oma seisukohta natuke lähemalt. Hariduse andmise eesmärk on teatavasti ühelt poolt tagada inimese kasu – see oleks siis isiksuse areng, võimalus ühiskonnaelus tulemuslikult osaleda ja muud säärased olulised asjad –, teiselt poolt aga ühiskonna kasu: ühis-konna areng ja sidusus, demokraatia toimimine, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, jõuku-se kasv. Kuna antavast haridusest peab tõusma kasu nii inimesele kui ka kogu ühiskonnale, oleks õigus haridusele sisutühi, kui haridust ei saaks põhiseaduse §-s 6 sätestatud riigikeeles,

st ühiskonnaelu korraldamise keeles. Et õigus haridusele poleks pelgalt sõnakõlks ja haridu-sest tõuseks tulu nii inimesele endale kui ühis-konnale, kes inimest oma kulu ja kirjadega harib, on riik tulenevalt põhiseaduse §-st 37 õigustatud ja kohustatud tagama igäühele ees-tikeelse õpetuse ulatuses, mis annab inimesele keele näol tööriista enda ja ühiskonna elu kor-raldamisel. Seda kohustust peavad vastavalt põhiseaduse §-le 14 võrdselt täitma nii seadus-andlik kui ka täitevvõim, samuti kohalikud omavalitsused. Seejuures on seadusandja ko-hustatud looma õigusraamistiku, mis tagaks eesti keele õppimise võimaluse igäühele.

Erakooliseaduse § 15 lõike 1 kehtestamisel pole seadusandja aga nende põhiseaduse sätete järgi talitanud. Erakooliseadus lubab kohalikul omavalitsusel tegutsemisvormi valides otsusta-da õppekeele üle ise. Selliselt ei kontrolli riik, et igäühe õigus saada eestikeelset õpetust oleks tagatud. Kontrolli puudumisel võib tekkida olukord, kus ühel hetkel polegi eestikeelne gümnaasiumiharidus igäühele kättesaadav, seega on rikutud põhiseadust. Et seda ei juh-tuks, palun Riigikogul viia erakooliseaduse § 15 lõige 1 kooskõlla põhiseadusega. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu, austatud õiguskantsler! Teile on ka küsimusi. Jevgeni Ossinovski, palun!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud õiguskantsler! Kui seadusandja tahtest rääkida, siis milles teie meelest seisneb seadusandja tahe põhikooli- ja gümnaasiumi-seaduse § 21 lõike 3 puhul? Kas selleks on ainult see, mida te oma ettepanekus väidate? Tsiteerin: "Gümnaasiumiastmes õppekeele va-liku loamenetlusele allutamise eesmärgiks on tagada, et igäühel oleks tegelikult olemas või-malus saada eestikeelset õpetust." Kas see on selle lõike puhul ainuke seadusandja tahe? Sellega seoses jääb teie ettepanekust mulje, et valitsus keeldus Narva ja Tallinna mõnele koo-lile erandi võimaldamisest seetõttu, et sellisel juhul ei oleks tagatud igäühe õigus saada eesti-keelset õpet. Millel teie selline seisukoht põhi-neb ja kas teie valduses on mõni valitsuse ana-lüüs, mis näitab, et erandi tegemine oleks pii-ranud eestikeelse õppe kättesaadavust Tallin-nas ja Narvas?

Indrek Teder

Täna küsimuse eest! Õiguskantsler tegutseb põhiseaduse alusel ja ka seadusandja tegutseb põhiseaduse alusel. Paragrahvis 37 on väga selgelt öeldud, et hariduse andmine on riigi järelevalve all. Mida see tähendab? See tähendab, et haridusküsimused on riigielu küsimused. Järelikult otsustab riik oma täitevvõimu organi kaudu, valitsuse kaudu, kas eestikeelne haridus on kättesaadav või mitte. See on valitsuse pädevus ja see ei saa otse ega ka kaude, nagu praegu erakooliseaduse § 15 lõike 1 alusel proovitakse saavutada, libiseda kohaliku omavalitsuse kätte. See on oluline! See on kahe võimu pädevuse küsimus.

Teiseks, hariduse kättesaadavus on ka põhiseaduslik väärtus. Õigus saada eestikeelset haridust, nagu ma märkisin, ei ole pelgalt õigus, tegu on ka riigi kohustusega see tagada. See tagatakse riiklikul tasandil valitsuse langetatud otsustuste kaudu. Konkreetne vastus on, et see tuleneb otseselt põhiseaduse §-st 37.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Härra õiguskantsler! Minu arust on kogu küsimuse tuumaks printsiip, et avalik võim peab igal juhul järgima avalik-õiguslikke eesmärgi, olenemata sellest, missuguses juriidilises vormis ta tegutseb. Nii et ka juhul, kui avalik võim loob eraõigusliku struktuuri, peab see struktuur igal juhul samuti järgima ainult avalik-õiguslikke eesmärgi. Kas mõnes Eesti seaduses on see printsiip selgelt ja ühemõtteliselt kirjas või tuleb sellesse suhtuda nagu iseenesestmõistetavusse? Vahest oleks see vaja kuskil väga selgelt printsiibina sõnastada, et käesolev juhtum ei kujuneks mingiks pretse-dendiks ega püsiks lootus, et kui üks kord läheb läbi, siis hakatakse mõnel teisel juhul mõnes teises vormis avaliku võimu kasutamisel eraõiguslikke eesmärgi järgima.

Indrek Teder

Jah, ükskõik mis vormis avalik võim ehk siis riik või kohalik omavalitsus tegutseb, ta ei tohi oma põhieesmärkidest loobuda. Seda esiteks. Teiseks, kõnealusel juhul on eesmärk tagada eestikeelse hariduse kättesaadavus otseselt fikseeritud põhiseaduse §-s 37, ja seda

väga selgete sõnadega. Seda ei pea kuidagi tuletama, see on selgelt põhiseaduses kirjas – nii see, et riik korraldab hariduse andmist, kui ka see, et kohalik omavalitsus vastavalt §-le 14 ei saa hoiduda põhiõiguse tagamisest. Seega konkreetsel juhtumil on printsiip väga selgelt sätestatud põhiseaduses, mis on meile kõigile kohustuslik.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra õiguskantsler! Kui praktikas põhikool ei taga eesti keele oskust tasemel, mis võimaldaks gümnaasiumis eriaineid kvaliteetsel tasemel ja õppekavas sätestatud mahus eesti keeles omandada, ning valitsus ei võimalda seadusandja lubatud erandit, siis kuidas on võimalik tagada igapäev põhiseaduslik õigus haridusele, kaasa arvatud gümnaasiumiharidusele, mis on ju kohaliku omavalitsuse kohustus?

Indrek Teder

Peab arvestama, et minu ettepaneku eesmärk on, et erakooliseaduse § 15 lõike 1 alusel ei saaks kõrvale hoida põhiseaduse §-s 37 sätestatust. See on kõige olulisem. Samas, põhikooli puhul on põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, täpsemalt selle § 21, andnud kohalikule omavalitsusele volitusnormi õppekeele määramisel. Nii et põhimõtteliselt see volitusnorm on olemas ja see jääb väljapoole minu ettepanekut. Ma ei ole seda temaatikat kontrollinud ja ma jään oma ettepaneku juurde.

Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

Yana Toom

Ma võtan nüüd härra Alliku sõnadest kinni. Mul oli sama küsimus, aga vastusest härra Allikule ma vastust ei saanud. Ma saan aru, kui te tuginate sellele, et põhiseaduse § 37 lõike 4 esimene lause tagab igapäev õiguse saada eestikeelset õpet. Me teame, et kohustuslik õpe on meie riigis üheksa klassi. Me teame ka seda, et meil on väga suur osakaal venekeelsetel põhikoolidel. Kas teie hinnangul on nii, et pidades neid venekeelseid põhikooli, me eirame põhiseadust?

Indrek Teder

Nagu ma eelmise küsimuse puhul märkisin, see teema väljub minu konkreetse ettepaneku raamidest. Samas ma mingil määral juba vastasin sellele küsimusele, aga kordan nüüd. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lõige 2 sätestab, et põhikooli õppekeele otsustab valla- või linnavolikogu. Seega on riik põhimõtteliselt selle volitusnormi kohalikule omavalitsusele andnud. Täna kõne all oleva küsimusega me seda otse, tehniliselt võrrelda ei saa. Kas see norm on põhiseadusega kooskõlas või mitte, ma ei ole analüüsinud. Kui küsimuse esitaja leiab, et siin on vastuolu põhiseadusega, siis see on tulevikuarutelu teema. Aga seda ma seni analüüsinud ei ole. Formaalselt on kõnealune seaduse volitusnorm olemas.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Austatud õiguskantsler! Ma küsiksin veel kord sama asja üle. Kui me loeme põhiseaduse § 37, siis seal on selge sõnaga öeldud, et igaühel on õigus saada eestikeelset õpet. Toon võrdluseks, et minul on õigus teilt praegu küsida, aga seda kohustust mul pole, eks ole? Aga ma küsin: kas õigus võrdub kohustusega, kui kool soovib teisiti? Kuidas saab õigusest järsku kohustus?

Indrek Teder

Väga hea filosoofiline küsimus! Need õigused, mis on kirjas põhiseaduse II peatükis, on põhiõigused. Põhiõigus ei ole paljas deklaratiivne õigus, et mul on millelegi õigus. Põhiõiguse §-s 14 on selge sõnaga sätestatud, et põhiõigused peavad olema tagatud. Ja selle tagavad kõik avaliku võimu institutsioonid – nii riik kui ka kohalik omavalitsus. See tähendab, et õigusele lisandub avaliku võimu kohustus see tagada. Praegu me räägime sellest, et avalik võim ei täida oma kohustust. Õigus ei tohi olla deklaratiivne, see peab olema reaalne, kui ta on põhiseaduses kirjas.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Lukas, palun!

Tõnis Lukas

Austatud ettekandja! Ma arvan, et Riigikogu peaks tõesti selle paragrahvi lahti mõtestama ja erakooliseaduse põhiseadusega paremini kooskõlla viima. Aga kui lubate, ma laiendan pisut teemat ja puudutan koolikorraldust üldisemalt. Nimelt on erakoolide teema õppekeele teemaga tugevalt seotud, kuna munitsipaalkoolidest valmistatakse tegema erakoole, et saaks riigi hariduspoliitikast mööda minna. Minu küsimus on järgmine. Me oleme koos Keila kooli juhtumit analüüsinud. Kas munitsipaalkoolidest erakoolide tegemist ei saaks kuidagi õigusaktidega pidurdada?

Indrek Teder

Ma olen seda päris põhjalikult analüüsinud. Nagu minu ettepanekust nähtub, jõudsin lõpuks otsusele, et ma põhimõtteliselt ei välista kohaliku omavalitsuse võimalust sellist erakooli asutada. Väga raske oleks öelda, et kohalik omavalitsus ei võiks asutada erakoole, tõenäoliselt kutsuks see esile hulga vaidlusi. Küllap tekiks küsimus kohaliku omavalitsuse autonoomia väga tugevast riivist ja ma kahtlen, kas kohalikul omavalitsusel saaks sellise tegevuse ära keelata. See oleks küllaltki küsitav. Keila kooli puhul kerkisid üles natuke teistsugused probleemid. Seal oli küsimus kahtluses, et võib-olla seda vormi kasutades püütakse kehtestada õppemaksu. Minu teada seda ei ole kehtestatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Austatud õiguskantsler! Tahan küsida järgmise probleemi kohta. Kui me eelmises Riigikogu koosseisus arutasime PGS-i muudatusi ja seoses sellega ka vene gümnaasiumi probleeme, siis tekkis küsimus, kas Ida-Virumaal on piisav eesti keeles õpetajate ressurss, ja vastus oli, et ei ole. Ka praegu on probleem, et venekeelsed õpilased ei saa kvaliteetset eesti keele õpet. Mida teha, sest nende laste üldhariduse kvaliteet langeb? Aastaid võib vaielda, teha ettepanekuid, aga igal aastal tunnevad gümnaasiumilõpetajad, et nende hariduse kvaliteet pole see, mis oli näiteks viis aastat tagasi.

Indrek Teder

Tõepoolest, üleminek eesti keelele otsustati ära 1993. aastal. Minu meelest on probleemi juur ka see, et ühte muudatust, sisuliselt põhiseaduse järgimist on kogu aeg edasi lükatud. Samal ajal oleks võinud luua mõistlikud trepiastmed, et see ülesanne järk-järgult lahendada. Aga probleem on nii kaua üleval olnud, et minu arvates see tuleb lõpuks lahendada. Ja selleks on olemas meie avalik võim – nii riik kui ka kohalik omavalitsus –, kes peab leidma lahenduse, kuidas see reaalne küsimus sisuliselt lahendada, et ka põhiseadus oleks täidetud.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Herkel, palun!

Andres Herkel

Austatud õiguskantsler! Eestikeelse õppe küsimus pole ainus probleem, mida Tallinna linn on püüdnud lahendada teistmoodi kui Vabariigi Valitsus. Nüüd on selleks leitud üks erakooliseaduse säte, mida te panete ette muuta. Ma olen väga tänulik teie ettepaneku eest. Seda paragrahvi tuleb muuta. Aga Tallinnas on ametis nn Tallinna ombudsman. Kas te olete selle ametimehega kohtunud ja temaga seda küsimust arutanud? Kas tema pole suutnud linnavalitsust korrale kutsuda, et see oma avalikke ülesandeid täidaks?

Indrek Teder

See küsimus läheb arutatavast ettepanekust küll täiesti mööda, aga ma üritan sellelegi vastata. Kõigepealt punkt 1: õiguskantsler on täiesti avatud institutsioon. Kes tahab vastuvõtule tulla, see saab tulla. Ma olen kohtunud ka Tallinna linna ombudsmaniga ja arutanud temaga erinevaid teemasid. Põhiliselt on arutusobjektiks olnud hea halduse tava. Mina ei näe selles probleemi, et kohalik omavalitsus ombudsmani ameti asutab. See on mujal Euroopas vägagi tavapärane. Muidugi, küsimus on alati avaliku ressursi mõistlikus kasutamises, aga kui kohalik võim selle vajaliku leiab olevat, siis minu meelest on kohalikul võimul selleks õigus. See on kohaliku võimu autonoomia küsimus. Aga kõnealust teemat ei ole ma Tallinna ombudsmaniga arutanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Andrei Korobeinik, palun!

Andrei Korobeinik

Austatud õiguskantsler! Ma saan aru, et teie ettepanek puudutab erakoole, mille asutajaks on kohalik omavalitsus. Kui erakool on puhtalt eraõiguslik asutus, siis saab ta ise otsustada, mis keeles ta õpetab. Kas teie arvates teie ettepanek lahendab teie püstitatud probleemi täielikult või mitte? Kas juhul, kui kohalik omavalitsus näiteks asutab osatüingu või MTÜ, mis omakorda asutab erakooli või eraldab toetust erakoolile, mis on asutatud puhtalt erakapitalil, on see keeleküsimus lahendatud või mitte?

Indrek Teder

Minu ettepanek, tõepoolest, puudutab ainult riigi või kohaliku omavalitsuse poolt erakooli pidamist. Kui pikk see kett on, ei mängi kõnealusel juhul rolli. Kui erakooli pidajaks on eraõiguslik isik, siis on tegu teise õigusliku režiimiga, aga needki koolid peavad täitma erakooliseadust, mille § 15 lõige 2 puudutab keeleküsimust. Aga neil on suurem vabadus ja ma pean seda väga mõistlikuks. Erakooli asutamise ja pidamise õigus tuleneb põhiseadusest ja see annab meie koolikorraldusele vajaliku paindlikkuse. Aga minu konkreetne ettepanek, jah, puudutab ainult avaliku võimu tegutsemist.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud härra õiguskantsler! Mäletan neid istungeid ja mõttevahetusi, mis olid seotud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse vastuvõtmisega 2010. aastal. Siis ei räägitud ühtegi sõna eragümnaasiumidest ja seda pole tehtud ka järgnenud kahe aasta jooksul. Minu küsimus ongi: miks õiguskantsler alles nüüd äkki tuli oma ettepanekuga Riigikogusse?

Indrek Teder

Iga ettepanek nõuab eelnevat õiguslikku analüüsi. See ei ole puusalt tulistamine. Ma pean ikkagi põhiseaduse mõtteid ja sätteid korralikult analüüsima, ma ei saa ühtegi ettepanekut teha ilma analüütilise tööta. Ma ei saa olla täitevvõimu rollis, kes seadusloome protsessis aktiivselt osaleb ja probleemidele osutab. Institutsionaalselt on õiguskantsler ikkagi tagantjärele osutaja ja kontrollija. Mõningatel

erandlikel juhtumitel tõesti õiguskantsler sekub ka enne, aga siis hakkavad kaasa rääkima juba mitmesugused aspektid: kas jätkub ressurssi, kas selle tõttu, et õiguskantsler on midagi välja öelnud, ei teki situatsiooni, et on nagu mingisugune veksel välja antud ja et edasi järelkontrolli ei saa teha. Nii et õiguskantsler on järelkontrolli teostaja, kes peab asju analüütiliselt lahkama.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Lugupeetud õiguskantsler! Kõigepealt, kui lubate, teen enne küsimuse esitamist väikese märkuse. Te tegite otsa lahti ja sõnasite, et kui on tegemist erakooliga, siis ta võib töötada ka mõnes muus, mitte eesti keeles. Ma siiski julgen väita, et see päris nii ei ole, sest erakool peab taotlema koolitusluba. Koolitusloa üle otsustamisel kontrollitakse õppekava 60% riigikeeles läbimist, mis tõenäoliselt tähendab seda, et haridusministeerium koolitusluba lihtsalt erakoolile ei anna, kui ta töötab mõnes muus keeles. Väga tore oleks, kui te võtaksite seda natuke täpsustada. Aga minu küsimus on selline. Igäühel on õigus saada head, kvaliteetset gümnaasiumiharidust, praegu aga ei ole sugugi kõikides koolides selleks valmisolekut. Mida teie kui õiguskantsler saate öelda nendele lapsevanematele, kes on mures oma laste hariduse kvaliteedi pärast?

Indrek Teder

Kõigepealt sellest täpsustusest. Ma ütlesin, et erakooliseadus tagab teatud paindlikkuse, aga loomulikult ei saa see eristuda üldisest Eesti õiguskorrast. Ma viitasin ka § 15 teisele lõikele, see ju määrab selle raamistiku. Seda ma ei öelnud, et mõni kool võiks täielikult eirata kehtestatud norme. Ka koolitusloa andmisest keeldumise juhtumid on määratletud suhteliselt kitsaste raamidega. Aga see selleks.

Nüüd küsimus sellest, et avalik võim ei suuda teatud juhtudel tagada kvaliteetset haridust. Sel juhul tõuseb ikkagi üles küsimus koolisüsteemi reformist, mille ümber on käinud teravad vaidlused. Me ju kõik tahame, et meie haridussüsteem tagaks kõigile hea hariduse. Järelkult süsteemi tuleb muuta, tuleb arendada. Minu meelest ei vaidle selle vastu keegi.

Vaielda on põhjust selle üle, kuidas muuta. Aga see, et tuleb muuta, et tagada põhiõigused, on minu meelest väide, mille puhul pole millegi üle vaielda.

Aseesimees Jüri Ratas

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Lugupeetud õiguskantsler! Võtan teie viimasest sõnast kinni – see oli "põhiõigused". Arvan, et inimese põhiõiguste hulka kuulub ka õigus saada emakeelset haridust. Ja kui mõnes omavalitsusüksuses on väga palju teise rahvuse esindajaid, kellel on soov oma emakeeles õppida, miks neid siis seadusega nii kindlalt takistada? Las nad siis õpivad, kui nad tahavad! Võiks lasta niisuguse munitsipaalkooli luua, kui on soovijaid. See on vastutulek elanikkonnale.

Indrek Teder

Aga ka see õigus on ju tagatud. Põhikooli tasandil on see PGS-is selge sõnaga sätestatud, nagu ma ütlesin. Peale selle kehtib gümnaasiumide korral 60% eesti keeles õppe nõue, mitte 100% nõue. See on ju sellega tagatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud õiguskantsler, ma tänan teid teie ettepaneku ja ettekande eest ning samuti vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Head ametikaaslased, selle päevakorrapunkti raames on Riigikogu liikmel võimalus esitada igale ettekandjale üks suuline küsimus. Peale seda on läbirääkimiste voor, kus võivad osaleda kõik Riigikogu liikmed. Palun nüüd kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Rait Maruste!

Rait Maruste

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas õiguskantsleri ettepanekut oma 10. septembri istungil, kuhu olid kutsutud ka õiguskantsler Indrek Teder ja tema kantselei osakonnajuhataja, õiguskantsleri nõunik Kärt Muller, kes andsid asjakohaseid selgitusi ja vastasid komisjoni liikmete küsimustele.

Õiguskantsleri tõstatatud probleemil on laias plaanis kaks külge: põhiseaduslik ja üldseaduslik külge ning teisalt hariduselu korralduslik külge. Sellepärast on meil täna ka kaks

ettekannet: üks põhiseaduskomisjonilt ja teine kultuurikomisjonilt, kelle valdkonda kuulub hariduselu korraldus. Seetõttu kontsentreerisime meie oma arutelu selle probleemi lahkamisele põhiseaduse ja üldse seaduse vaatevinklist, jättes korralduslikud küsimused arutelust välja, kuigi need on omavahel seotud.

Kui vaadata, mis on õiguskantsleri ettepaneku sisu ja mida ta taotleb, siis see taotlus seondub üsna otseselt tõlgendusega, mis on kirjas põhiseaduses ja seadustes. Nii peabki olema. Kui me tuletame meelde, mis põhiseaduses kirjas on, siis selle preambulist loeme, et põhiseadus ja sellega kooskõlas olevad seadused peavad tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade. Edasi, põhiseaduse § 6 kinnitab, et Eesti riigikeel on eesti keel. Paragrahv 3 sätestab, et riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Niimoodi jõuame üldiste printsiipide tasandilt konkreetse tõdemuseni, et igäihel on õigus saada eestikeelset õpet. See on kirjas § 37 lõikes 4. Kui me siia lisame printsiibi, et õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus, siis saab enam-vähem selgeks, mis on olnud rahva tahe ja kuidas seda on vaja realiseerida konkreetsetes seadustes.

Me leidsime kokkuvõtvalt, et õiguskantsleri argumentatsioon on põhiseaduse ja seaduslikkuse vaatevinklist põhjendatud ning veenev. Ei ole tarvidust hakata seda siinkohal üle kordama. Toon esile ainult selle, et kohustus tagada õiguste ja vabaduste realiseerimine on võrdsel määral nii seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu kui ka kohalike omavalitsuste kohustus. Kohalik omavalitsus ei tohi kasutada teid, et nendest kohustustest kõrvale hoida või nende kohustuste sisu väänata või teistmoodi tõlgendada, kui see on põhiseaduses kirjas. Seetõttu leidsime, et mõne kohaliku omavalitsuse katse kasutada avaliku võimu pädevust luua eraõiguslik institutsioon, et sellest nõudest kõrvale hiilida, pole kooskõlas ei põhiseaduse mõtte ega sättega, sest põhiseaduse mõtte ja ka sätte kohaselt peab kohalik omavalitsus avaliku võimu üldisi eesmärgi taotlema. Kuidas seda teha, on hariduselu korraldamise küsimus, ja seda teemat valgustab lähemalt oma ettekandes kultuurikomisjoni esimees.

Meie lühike kokkuvõte on selline, et peame õigeks õiguskantsleri ettepanekut kui põhiseaduse ettepanekut toetada. Selle poolt oli viis komisjoni liiget, vastu kaks, erapooletuks jäi kolm inimest. Komisjon määras komisjoni nimel ettekandjaks siinkõneleja. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu, hea ametikaaslane! Teile on ka küsimusi. Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra Maruste! Õiguskantsler kirjutab meile, et avalikule võimule kuuluvas eragümnaasiumis eestikeelse õpetuse asemel muus keeles hariduse andmine pole põhiseaduspärane, kui eelnevalt on kontrollimata, kas võõrkeelse hariduse andmisel on tagatud igaühe õigus saada eestikeelset õpetust. Aga kui muukeelset erakooli asutada sooviv omavalitsus tõestab, et tema haldusterritooriumil või ka asutatavas erakoolis on piisavalt kohti eestikeelse õppe tagamiseks, pole aga piisavalt soovijaid, kas siis on sellise erakooli asutamine põhiseaduspärane? See tuleb loogiliselt õiguskantsleri tekstist, et on.

Rait Maruste

Hea küsija! Kogu probleemi uba on selles, kes asutab niisuguse eraõigusliku asutuse. Ole-nevalt sellest, kas selle asutab kohalik omavalitsus või seda teeb eraõiguslike isikute grupp, on õiguslik situatsioon täiesti erinev. On vahe, kas isikud on asutanud kooli puhtalt eraõiguslikul alusel või on seda teinud avalik võim, et oma põhiseaduslikest kohustustest kõrvale hiilida. Erainitsiatiivi korral sõltub hinnang palju sellest, mida erakooli asutajad asutamiskäigus on oma nõuded ja kehtib ka riigivõimu kontroll. Kui riigivõim täitevvõimu näol leiab, et see, mis on kirjas asutamiskäigus, on kooskõlas põhiseaduse eesmärkide ja konkreetsete normidega, siis on raske kommenteerida, mis sellest välja võib tulla. See on hüpoteetiline olukord.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud kolleeg! Mullu lõpetas Narvas põhikooli 9. klassi 461 õpilast. Nad tegid keeletaseme B1 lõpueksamid ja tulemus on selline, et keskmine tulemus oli 49 punkti võimalikust 100-st. Tasemetunnistuse sai 108 õpilast, st alla ühe neljandiku. Samas vastutab riik selle eest, et neil oleksid igati kvalifitseeritud õpetajad, korralikud õpikud, meetodikad jne. Kas sulle ei tundu, et see on põhiõiguse riivamine, kui kolm neljandikku lastest, kes õpivad peaaegu 1100 tundi eesti keelt, ei suuda kooli lõpetades riigi seatud tingimustele vastata?

Rait Maruste

Hea küsija! Tõepoolest, eesmärk, millest me räägime, on see, et riigikeelne haridus oleks kättesaadav ega tagaks mitte ainult tunnistuse saamise, vaid ka võimaluse täisväärtuslikult ühiskonnaelus osaleda, seda elu mõista, sellega kaasa minna ja kõikjal Eestis tegutseda. Kui selle tagamisel on puudujääke, millele te viitasite, siis see on hariduselu korraldamise küsimus. Olukorda tuleb parandada. Võib-olla ei saabu ideaalset olukorda kunagi, kuid ma mõõnan, et haridusministeeriumi ja kohalike haridusjuhtide sellealases koostöös on vahest võimalik üht-teist paremini teha. Samas see ei tähenda, et pole vaja silmas pidada nimetatud üldist eesmärki kui sellist ning vajadust hoida hariduselu kooskõlas põhiseaduse mõtte ja sättega.

Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

Yana Toom

Hea ettekandja! Mul on selline küsimus. Ma sain õiguskantsleri vastusest nõnda aru, et venekeelsete põhikoolide olemasolu ei riiva põhiseadust, kuna seadusandja on soovinud anda kohalikele omavalitsustele võimaluse valida õppekeelt. Kui seadusandja annaks sellise võimaluse ka gümnaasiumide puhul, kas siis teie hinnangul meil ei oleks selles vaidluses põhiseaduse riivet?

Rait Maruste

Ma kordan veel kord, et situatsioon on erinev, sõltuvalt sellest, kas kooli asutab kohalik omavalitsus või mingi eraõiguslike isikute grupp. Kui tegu on kohaliku omavalitsuse asu-

tatud erakooliga, siis ma ei näe võimalust, et sellele koolile antakse luba ignoreerida põhiseaduse eesmärki ja sätteid näiteks nii, et eesti keelt ehk riigikeelt õpetatakse kui võõrkeelt. Peab ikkagi olema tagatud õpetus eesti keeles, sest põhiseaduse § 37 ütleb ju otse, et igäühel on õigus saada õpetust eesti keeles. Kui on täidetud kõik tingimused, ka see 60% nõue näiteks, siis on koolitusloa andjate seisukohalt võib-olla asjad korras. Täpselt ma ei tea, see on juba hariduselu korraldamise küsimus.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Härra Maruste! Ma sain teie ettekandest teada, et põhiseaduskomisjoni otsus toetada õiguskantsleri ettepanekut ei olnud konsensuslik. Kas komisjonis oli juttu ka sellest, et võib-olla on õiguskantsleri ettepanek ekslik ja kõnealune säte erakooliseaduses ei olegi põhiseadusvastane? Või siis avaldati äkki arvamust, et see säte on küll ekslik, aga jumal sellega, las ta jääb ekslikuks? Kas oli kuidagi hääletuse motiividest ka juttu?

Rait Maruste

Täna küsimast! Motivatsioonist kui sellisest ei olnud juttu. Kogu probleem tekitas komisjonis üsna pika arutelu, kuid pigem oli arutlusaineks hariduselu korraldus ja mitte niivõrd põhiseaduse riive. Püüdsime siiski jääda meie komisjoni pädevuse piiresse. Mis motiividel inimesed hääletasid ja oma seisukohta kujundasid, see on igäühe enda kommenteerida. Ma ei oska selle kohta midagi lisada.

Aseesimees Jüri Ratas

Jevgeni Ossinovski, palun!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud ettekandja! Ma küsin teilt samasuguse küsimuse, nagu ma enne õiguskantslerilt küsisin – see on seadusandja tahte kohta. Õiguskantsler ei soovinud mulle vastata, kuna ta räägib oma ettepanekus ainult erakooliseadusest. Samas põhiseaduskomisjon kindlasti analüüsis teemat ikkagi komplekssemalt ja arutas sedagi, missugune oli seadusandja tahe PGS-i § 21 lõike 3 sätestamisel ja kuidas on

tagatud ka vene keelt rääkivate laste põhiseaduslik õigus saada kvaliteetset haridust.

Rait Maruste

Ega see lähemalt meie komisjonis arutamisel ei olnud. Ütlen veel kord, et see on rohkem hariduselu korraldamise küsimus kui põhiseaduslikkuse küsimus. Meie lahkasime probleemi sellelt pinnalt, nagu õiguskantsler selle meie ees tõstatas. Me ei saa sellest kaugemale minna. Aga kui see küsimus tõstatub, siis käivituvad sellega tegelemiseks järgmised protsessid, mille käigus tuleb vastuseid otsida. Kuid kordan veel: küsimus ei ole ju ainult selles, kas saada haridust ühes või teises keeles, pigem on eesmärk ikkagi saada head haridust riigikeeles, ennekõike selleks, et inimene oleks täisväärtuslik ühiskonna liige. See on nii iga inimese huvides kui ka ühiskonna huvides. Mina isiklikult olen natuke skeptiline küsimuses, kas kohalik omavalitsus võib asutada koole, mille õppekeel pole riigikeel. Kohalik omavalitsus on siiski kohustatud järgima põhiseaduse eesmärke ja sätteid. See on tema kohustus, mitte tema õigus. Õigus asutada teise õppekeelega koole laieneb eraõiguslikele isikutele – nendel on ühinemisvabadus ja muud säärased õigused, mis on ka põhiseadusega kaitstud. Aga jah, ma ei näe erilist perspektiivi sellel käigul, et kohalik omavalitsus asutab mingi eraõigusliku juriidilise isiku selleks, et põhiseadusest vaikselt mööda minna.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Austatud ettekandja! Nagu me rääkisime, õpilastel on põhiõigus saada kvaliteetset haridust. Praegu on olukord selline, et ei võimalda seda. On seadusandlik võim ja korraldav täitevvõim, on nõuded ja kontroll. Arusaadav! Aga vaat et tervik kokku panna, oleks vaja ikkagi kohustusi kuidagi konkretiseerida. Tuleb välja niiviisi, et aastaid on riigi kohustus õpilaste ees, nagu me rääkisime, täitmata. Kuidas teie arvate? Õpilaste õigused on siinsamas, meie kohustused aga justkui kuskil eemal, meie tegeleme praegu nõuete ja kontrolliga. Kuidagi nagu balanssi ei ole selles küsimuses. Mis on ikkagi kõige tähtsam?

Rait Maruste

Lugupeetud küsija! See on rohkem hariduselu korraldamise küsimus. Ma olen teiega nõus, et seades teatud tingimused, peab riik tagama ka nende täitmise võimaluse. Võib-olla tõesti on siin olnud mitmel põhjusel puudujääke või mittekorrakohast asjaajamist. Aga see on rohkem korralduslik probleem, mis ei tähenda, et sellega tuleks leppida või see heaks kiita. Tegu on pideva protsessiga, kus peab arvestama ka ühiskonna valmisolekut, arenguvõimalusi jne. Ja ega see ei ole meil siin Eestis mingisugune ainulaadne olukord. Sellistes olukordades on ka teised riigid, kuhu näiteks immigratsiooni käigus on tulnud sisse suur hulk inimesi, kes ei valda riigikeelt ega tunne kohalikku kultuuri, kuid ometi tuleb neile haridus anda. Ma arvan, et riik peab garanteerima vajalikud vahendid ja looma võimalused, et kõigile haridus paremini tagada. Mul ei ole midagi väita selle vastu, et see tuleb tagada, aga siiski koostöös kohalike omavalitsustega, mitte nende vastutegutsemise tingimustes.

Aseesimees Jüri Ratas

Olga Sõtnik, palun!

Olga Sõtnik

Lugupeetud ettekandja! Reformierakond ja Keskerakond on mõlemad liberaalsed erakonnad. Nüüd aga leidsin ma internetist sellise fraasi, et Reformierakond propageerib oma programmis selliseid klassikalisi liberaalseid väärtusi nagu üksikisiku vabadus ja valikuvõimalused, tema ülimuslikkus. Palun öelge, kas teie arvates kõnealune ettepanek ei kätke endas soovi piirata üksikisiku võimalusi valida, mis kooli panna oma laps õppima. Kas eesmärk pole piirata kohaliku omavalitsuse autonoomset õigust otsustada, milliseid koole asutada, ja kas see kõik ei piira mingil määral ka ettevõtlusvabadust? Kas teie arvates on see ettepanek kooskõlas teie liberaalsete väärtushinnangutega?

Rait Maruste

Tõepoolest, need väärtushinnangud on kõik laual. Kuid ma püüdsin teile selgitada, et see, mis on põhiseaduses kirjas – õiguste ja vabaduste realiseerimine –, on ka kohaliku omavalitsuse kohustus. Seega olukord, kus kohalik omavalitsus asutab erakooli, et vältida põhi-

seaduses kirjas olevate õiguste ja vabaduste realiseerimist, ei ole normaalne ning tuleb põhiseaduse sätte ja mõttega kooskõlla viia. Kui erakooli asutavad eraõiguslikud isikud või mõnda vähemusrahvusse kuuluvad inimesed, siis on olukord teine, siis hinnatakse situatsiooni koolituslubade väljaandmise ja muude tingimuste täitmise alusel. Seetõttu ma usun, et õiguskantsleri ettepanek ei piira kuigivõrd erakooli asutamise vabadust. See vabadus laieneb eraõiguslikele isikutele, mitte niivõrd kohalikele omavalitsustele ehk avalikule võimule. Nendel on omad piirid ees. Aga asutamisevabadus, ühinemisevabadus – see on ennekõike eraõiguslikele, üksikisikutele kuuluv õigus.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Lugupeetud ettekandja! Jäin teie eelmise vastuse peale kohe mõttesse. Olen jälginud teie arutelu ning ka kultuurikomisjoni ja põhiseaduskomisjoni arutelu sel teemal. Kui nüüd vaadata seda analüüsi, siis te rääkisite endale natuke vastu. Sest tegelikult, mida me arutame? Nii õiguskantsler kui ka teie olete öelnud, et erakooli asutamise vabadus jääb alles, et munitsipaalerakoole võib ka tulevikus luua, lihtsalt ei tohi ausalt öelda, et kool asutatakse selleks, et kehtestatud 60%-st või 40%-st mööda vaadata. Nii et põhimõtteliselt, kui Tallinn või Narva oleks loonud munitsipaalerakooli ja väitnud, et nõnda tahetakse anda paremat kunstiharidust, oleks see igati justkui õigustatud olnud. Aga kui asja olemusse süveneda, siis mul on selline küsimus. Kuidas te analüüsiksite põhiseaduse vaatevinklist, kui on kaalukausil see, et noor inimene saab väga hea riigikeele oskuse, olukorda, kui ei õpetata näiteks kehalist kasvatust kuues variandis eesti keeles, vaid õpetatakse näiteks ainult kaheksat ainet eesti keeles? Kas see on piisavalt põhiseaduslik?

Rait Maruste

Hariduse tase, hariduse kvaliteet on rohkem hariduse korraldamise küsimus. Aga ma olen nõus, et nii kaugele piirang ei tohi minna, et kohalikud omavalitsused ei võiks asutada haridusasutusi. Kuid jutt on praegu keeleõppest ja selle tasemest. Olukord, kus õppeasutuses õpe-

tatakse riigikeelt võõrkeele tasemel, ei ole kooskõlas sellega, mis põhiseaduses kirjas on ja mida põhiseaduses taotletakse. Kui praegu on riigipoliitika korraldusena kehtestatud see 60% nõue, siis see on täitmiseks. Sellest ei tohi kõrvale hiilida.

Aseesimees Jüri Ratas

Aadu Must, palun!

Aadu Must

Lugupeetud ettekandja! Mind huvitab tänase diskussiooni poliitiline taust. Jääb nagu kõlama kriitika kohalike omavalitsuste vastu, kes üritavat põhiseadusest mööda hiilida. Samas on mitme sajandi jooksul kohalike omavalitsuste ülesanne olnud seista vastu keskväimu teatud püüdlustele, kui need on kohalikele elanikkonnale vastuvõetamatud. Vaadates asjadele läbi oma kalli kodulinna Tartu prisma, olen ma välja kirjutanud terve rea ütlushiinest, kus reformierakondlik linnapea on kooliarutelu käigus lubanud, et nii rikas on Tartu linn küll, et organiseerida kas või üks erakool selleks, et venekeelne haridus jääks. Samuti olen kuulanud praeguse IRL-i esindajast volikogu esimehe sõnu, kes samuti on kinnitanud, et linn leiab vahendeid venekeelse hariduse toetamiseks ka erakoolireformi kaudu. Kas ma võin tänase arutelu põhjal summeerida: nad ründavad oma avaldustega Eesti põhiseadust?

Rait Maruste

Nii kaugele ma küll ei läheks. Ma ei arva, et Tartu linnapea ja teised Tartu inimesed ründavad põhiseadust. See teema, millest te rääkisite, on ühest küljest kohaliku hariduse korraldamise küsimus, aga kui me vaatame sellele probleemile laiemast aspektist – riik *versus* omavalitsus –, siis tuleb püüda leida mõistlik tasakaal. Praegu peab riiklik hariduspoliitika põhiseaduse, sellega kooskõlas olevate seaduste ja täitevvõimu aktide alusel tagama, et haridust antakse vähemalt 60% ulatuses eesti keeles. Eelduslikult peaks see tagama adekvaatse toimetulemise ühiskonnas, ühiskonnas toimiva mõistmise ja võimaluse kaasa rääkida ning seda nõuet tuleb täita. See ei ole kohaliku omavalitsuse ahistamine, sellel on üldine ja mõistlik eesmärk ning põhistus. Ma usun, et pinge kohalike omavalitsuste ja riigi vahel on

alati olnud ning jääb edaspidigi, kuid me ei tohi ära unustada ka üldisi huve ja üldist hüve nende taga.

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Austatud Rait Maruste! Mind praeguse küsimuse poliitiline pool ei huvita. See on kõigile selge – inetu, et mitte öelda jälk. Mind huvitab just selle asja õiguslik pool. Kui meil on põhiseadus ja seadused, mis panevad kohustusi ka omavalitsustele, siis kuidas saab väita, et ühe eraõigusliku isiku asutamine vabastab kedagi nendest kohustustest, mis tal põhiseaduse ja seaduste täitmisel on? Kui piltlikult öeldes siit maailmast välja minna, kui omavalitsus moodustab näiteks sihtasutusena mingi eraõigusliku toimetulekukooli, siis sellega ta ju ei väldi kohustust maksta vähekindlustatud peredele toimetulekutoetust. Kuidas saab üldse tulla selle peale, et ühe eraõigusliku isiku asutamisega me saame vältida seadusega pandud kohustuste täitmist?

Rait Maruste

Ma olen üldhinnanguna teiega nõus: see ei ole tee, kuidas vabaneda kohustuste täitmisest. Kuid siiski on võimalikud kaks olukorda, ma olen sellest mitu korda rääkinud. Kui eraõigusliku asutuse, on see siis haridusasutus või mingi muu asutus, asutab kohalik omavalitsus, mis on avaliku võimu osa, siis lasub tal kohustus tagada elanike õigused ja vabadused. Kui eraõiguslikud isikud teevad sedasama asja, siis on olukord õiguslikult natuke teistsugune ja eraõiguslike isikute asutatud kooli või muu asutuse kooskõla põhiseadusega, asutuse eesmärkide sobivust jne hindab riik selle kaudu, et väljastab või ei väljasta koolitusluba, asutamisluba jms. Nii et õiguslikult oleneb olukord sellest, kas mingisuguse institutsiooni asutab avalik võim või eraõiguslike isikute grupp.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Hea kolleeg! Õiguskantsleri seletuskirjas on öeldud, et eesti õppekeelele üleminek on olnud seadustatud juba alates 15. augustist 1993.

Praegu näeme, et seadus juba reguleerib õppekeelt, sätestades 60% ja 40% nõude. Sellega minu küsimus seotud ongi. Kas komisjonis arutati, millal on Eesti riik valmis üle minema täielikult eesti õppekeelele ja mida nõuab seadus 1993. aastast?

Rait Maruste

Austatud küsija, seda meie komisjonis ei arutatud. Seaduses on sätestatud ka eesmärk, mida riik või rahvas taotleb. Võimalik, et 1993. aastal see eesmärgina manifesteeriti, kuid selle teostamine praktikas on nõudnud aega ja pingutusi. See on ka mõistetav, sest tegu on pikaajalise sotsiaalse protsessiga, kus on vaja ressursse, on vaja korraldustööd ja üksmeelt. Sellel põhjusel on plaanide elluviimine veninud. Ma küll kindlalt ei tea, aga usun, et niimoodi on see olnud. Kas suhe 60 : 40 on õigustatud või mitte, on otstarbekuse hindamise küsimus. Küllap on konkreetsel ajahetkel ja konkreetses situatsioonis leitud, et just seda on võimalik teostada. Me elame selles ajas, kus me praegu oleme, ja võimaluste piires, mis meil kasutada on.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Hea kolleeg, kõigepealt tahaks sind tänada seadusest lähtuvate ja väga sisukate vastuste eest! Aga me teame, et põhiseaduskomisjonis langetatud otsus ei olnud konsensuslik. Ma tahan küsida: kas need, kes selle otsuse vastu olid, hääletasid sinu arvates poliitiliselt?

Rait Maruste

Ma ei oska seda kommenteerida. Seda tuleb küsida nende inimeste käest, kes niimoodi hääletasid. See jääb väljapoole minu pädevust.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Rait Maruste, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni esimehe Urmas Klaasi!

Urmas Klaas

Härra Riigikogu aseesimees! Austatud kolleegid! Kultuurikomisjoni päevakorras oli õiguskantsleri ettepanek eestikeelse hariduse

piisava kättesaadavuse kohta (nr 16) meie istungil esmaspäeval, 10. septembril ning teisipäeval, 11. septembril. Esimesel päeval me kuulasime õiguskantsleri ettekannet. Teda assisteeris Õiguskantsleri Kantslei osakonnajuhataja, õiguskantsleri nõunik Kärt Muller. Olime palunud ka haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo ning ministeeriumi kantsleri Janar Holmi selles küsimuses selgitusi jagama. Teisel päeval, 11. septembril tegi kultuurikomisjon otsuse. Selle otsuse järgi nõustus kultuurikomisjon õiguskantsleriga ning on seisukohal, et erakooliseaduse § 15 lõige 1 on põhiseadusega vastuolus ja erakooliseadus vajab põhiseadusega kooskõlla viimist. Selle otsuse poolt oli 5 kultuurikomisjoni liiget, 1 oli vastu, 1 jäi erapooletuks ja 2 komisjoni liiget ei hääletanud. Selline oli meie otsus.

Kultuurikomisjonis nagu ka täna siin saalis tegi õiguskantsler põhjaliku ettekande. Mul ei ole mõtet hakata seda refereerima ja kordama. Küsimused, mis komisjonis esitati õiguskantslerile ning haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoole, olid üldjoontes samad, mis esitati täna siin suures saalis, kuigi tänased küsimused on olnud märksa nüansirikkamad, sest ka küsijaid on siin võrratult rohkem kui komisjonis. Oluline on tähele panna, et haridus- ja teadusminister nõustus õiguskantsleri ettepanekuga ning pidas samuti vajalikuks erakooliseaduse sätteid analüüsida ja muuta.

Võtan komisjoni arutelud lühidalt kokku ja räägin kõne all olnud teemadest. Praegu on hariduse korraldamise küsimused väga tõsiselt päevakorral. Valitsus on algatamas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmist. Seetõttu tekkis küsimus, kas teha õiguskantsleri välja toodud probleemi lahendamiseks korrektiivse erakooliseaduses või piisab, kui me teeme neid põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses, mis on muutmiseks avatud. Selle üle oli arutelu. Me leidsime ja sõnastasime ka oma otsuse nii, et selline küsimus tuleb lahendada erakooliseaduse kontekstis.

Põhjalikult olid kõne all kohaliku omavalitsuse ülesanded. Kas kohalik omavalitsus täidab koole pidades avaliku võimu ülesandeid või on tegemist mingite muude ülesannetega? Aruteludes jäi ikkagi kõlama seisukoht, et kohaliku omavalitsuse ülesanne, tagades õigust haridusele, on tema kui avaliku võimu teostaja ülesanne ja kohustus.

Tõepoolest, ka siin te esitasite põhiseaduskomisjoni esimehele küsimuse olukorra kohta, kui on tegemist erakooliga ja kohalik omavalitsus on sinna kaasatud. Te küsisite, kas see on päris korrektne, et sellist teed mööda üritatakse mööda minna väga selgelt sõnastatud ja tõesti juba 1993. aastast printsiibina päevakorda võetud eestikeelsele õppele üleminekust. Kultuurikomisjon siin oma otsust ei kujundanud, selles kitsas küsimuses me ei hääletanud. Aga päris selge on, et need hariduskorralduslikud küsimused tulevad põhjalikumalt vaatluse alla nüüd, kui me erakooliseaduse muutmiseks avame. Loomulikult arutame neid ka põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse menetlemise käigus.

Sellega seoses tõstatus koolitusloa väljastamise küsimus. Küsimus oli selle kohta, kui erakool taotleb koolitusloa ja on näha, et siin võetakse ette mingeid trikitamisi, ning kohalik omavalitsus üritab mööda minna sellest 60 : 40 nõudest. Haridus- ja teadusminister ega meie komisjon ei sõnastanud imperatiivina põhimõtet, et see on lubamatu ja koolitusloa väljastamisel tuleb väga selgelt 60 : 40 printsiipi jälgida. Küll aga ütles minister, et tõenäoliselt on tarvis ka koolitusloa väljastamise kord üle vaadata. Küllap vist ei ole piisav, kui koolitusloa väljaandmisel ainult arengukavale tuginetakse. Aga ma rõhutan, et see oli vaid arutelu, komisjon siin otsust ei langetanud.

Komisjonis arutati ka natuke laiemat küsimust, kas me peaksime erakoolide tegevust üldse täpsemalt reguleerima, kas meil ei ole neid isegi liiga palju ning kas erakoolide asutamisel ja erakoolide tegevuses ei ole teatud anarhiat. Kõrgkoolide tegevus on koomale tõmbunud, meil ei ole enam üle 60 erakõrgkooli. Aga ka sellest räägiti ainult arutelude tasemel. Siingi komisjon otsust ei langetanud.

Kokkuvõtvalt võin öelda, et selle päevakorrapunkti arutelul tõstatus hulk koolikorralduslike küsimusi, mida me ei pidanud võimalikuks (see ei oleks ka puhtpraktiliselt võimalik) lahendada asuda, andes hinnangut õiguskantsleri ettepanekule nr 16. Need koolikorralduslikud küsimused kerkivad päevakorda põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse menetlemise käigus, mis on praegu valitsuses kooskõlastusringil. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Yana Toom, palun!

Yana Toom

Aitäh, austatud eesistuja! Hea ettekandja! Te olete asjaga kindlasti palju paremini kursis kui austatud õiguskantsler või austatud kolleeg Maruste. Ma pean silmas hariduslikku poolt. Õiguskantsleri analüüsis on nimelt selline ilus lause: "Võõrkeeletunnis ei õpita kõiki sõnu ja nende tähendusi, sh varjatud tähendusi. Ka ei selgu neis tundides eestlastele mõistetavate lausete sügavamad tähendused, alltähendused ja (ajalooline) taust." Aga me teame väga hästi, et neid õppeaineid, välja arvatud eesti keel, õpetavad tavaliselt venekeelsed inimesed, kelle eesti keel on paraku vigane. Ma palun teid lihtsalt täpsustuse mõttes tuletada kolleegidele meelde, millise õppeaine riiklik õppekava näeb gümnaasiumiastmes ette eesti keele õpet tasemel B2 või C1. Kas see on füüsika või mõni muu aine?

Urmas Klaas

Suur tänu, lugupeetud kolleeg! Ma ütlesin juba oma kõne alguses, et õiguskantsleri ettepanekut lahates püüdis kultuurikomisjon seda teha ikkagi selle küsimuse raamides, kas erakooliseaduse vastav paragrahv on põhiseadusega kooskõlas või ei ole. Tõepoolest, arutelu käigus kerkis üles ka laiemaid teemasid, aga selles küsimuses, mille teie praegu esitasite, me nii konkreetseks ei läinud. Ma ei tahaks selle päevakorrapunkti juures arutelu liiga laiaks muuta, aga ütlen, et ma saan suurepäraselt aru, mis probleemidele te viitate. Olen Eesti koolides ringi käinud. Kultuurikomisjon käis hiljuti Narvas ja kuigi seal ei olnud kõige tähtsamaks haridusküsimused, tulid need ikkagi ka jutuks. Nii et need teemad on meile hästi teada. Probleemid, millele te viitate, on kindlasti olemas.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kolleeg Marustega arutasin ma mullust aastat, teile pakun arutluseks seda, 2012. aastat. Sel aastal lõpetas Narvas põhikooli ja tegi

B1 taseme eksami 454 õpilast. Need on inimesed, kellele riik peab kindlustama eesti keele omandamise tasemel B1. Keskmiselt saadi 43 palli, mida on kuus palli vähem kui mullu. Ainult 108 inimest said tasemetunnistuse. Ütelge, palun, kuidas võib tõsiselt rääkida eesti keele oskusest gümnaasiumitasemel, kui põhikoolis ei suudeta 1100 tunniga saavutada, et lapsed omandaksid taseme B1.

Urmas Klaas

Aitäh, lugupeetud kolleeg! Ma võin teile vastata ja peangi vastama, et kultuurikomisjon seda konkreetset küsimust selle päevakorrapunkti raames ei arutanud, ning sellega võikski panna punkti. Aga paneme kolm punkti ja ütleme, et näiteks kultuurikomisjon on võtnud tõsiselt üles õpetajakoolituse ja õpetajate ettevalmistuse teema, sh õpetajate täienduskoolituse probleemid, millega me tuleme siia suurde saali. See on näiteks üks valdkond, mille raames teie esitatud probleemi saab käsitleda. Aga faktid, millel te peatusite, on loomulikult tõsised. Ka mulle näib, et siin tuleb Haridus- ja Teadusministeeriumil ning kohalikel omavalitsustel koos – mitte vastandudes, vaid koos – leida selline tee, et õpilased saaksid koolis võimalikult hea hariduse, mis võimaldaks neil Eesti ühiskonnas kenasti toime tulla.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Ma ei tea, kas komisjon seda teemat üldse puudutas, aga praeguse loogika kohaselt võiks ka mõni teine rahvusvähemus, kas või hiinlased, Eestis oma väikese erakooli asutada. Eesti meedia räägib Tuuli Roosma pere kolimisest Siberisse. Ma arvan, et kui mõni noor Eesti pere saaks väga hea pakkumise, et nad võiksid kolida paari aasta pärast Hiinasse, siis oleks sel perel päris kasulik lapsed hiinakeelses kooli panna. Kas teiste rahvusvähemuste koolid tuleksid Eestis kõne alla?

Urmas Klaas

Suur tänu! Need koolid tegutsevad. Ma ei tea, kas just hiinakeelne kool tegutseb, ilmselt mitte. Aga erakoolide ja ka rahvusvaheliste

koolide asutamine on täiesti lubatud. Need tegutsevad ja väga kenasti.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Nagu me rääkisime, põhiprobleem on selles, et venekeelsed õpilased ei saa kvaliteetset haridust. Selle kohta on ka graafikuid ja tabeleid tehtud. Kolleeg Stalnuhhin tõi näite viimase aasta kohta ja te nõustusite sellega. Olukorda on vaja parandada, me kõik teame seda väga hästi. Kuidas te hindate õiguskantsleri ettepanekut, mida me täna arutame? Kas see parandab situatsiooni?

Urmas Klaas

Aitäh! Kultuurikomisjon tegi oma otsuse selles ulatuses, mida õiguskantsleri ettepanek hõlmas. Need olid need raamid, mille alusel me tõime täna suurde saali kultuurikomisjoni ettepaneku. Mis puudutab koolikorraldust ja sellega otseselt seotud kvaliteetse hariduse kättesaadavust, siis need on kindlasti teemad, millega meie, Riigikogu kultuurikomisjon, ja valitsus peame edasi tegelema. Ma ei tea, millest lähtudes ja kuidas meie komisjoni liikmed hääletasid. Me ei tee ju mingit südametunnistuse või poliitilist kontrolli. Aga selge on see, et õigusliku nihilismi külvamist ei tohiks mitte mingilgi moel sallida.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Hea kolleeg! Põhivaidlus käib veel selle üle, kas vene koolides on tagatud 60%-line eestikeelne õpe. Ma küsin, millele see 60% nõue tugineb, kas siin on kasutatud mingit metoodikat. Kui see nõue oleks näiteks 55%, kas see vastaks põhiseadusele rohkem või vähem?

Urmas Klaas

Suur tänu! Pean taas ennast kordama: kuigi kultuurikomisjoni arutelud läksid laiemaks kui õiguskantsleri ettepanek, siis konkreetselt seda küsimust me ei arutanud. See ei olnud päevakorras. Aga miks see vahekord on 60 : 40?

Küllap on olemas kindlad seisukohad, mille alusel sellised otsused on langetatud. On hinnatud koolide valmisolekut selleks. Kas seda on tehtud õigesti või valesti, on teine küsimus. Seda me võime edaspidi arutada, kui me arutame erakooliseadust ning põhikooli- ja gümnaasiumiseadust. Aga palun, kolleegid, pane me tähele ühte asja. Eestikeelse õppe osakaal ja eestikeelsele õppele üleminek ei tule kellelegi, ei nendele koolidele, Haridus- ja Teadusministeeriumile ega omavalitsustele n-ö pikselöögina selgest taevast, vaid on ammu teada olnud, et selles suunas tuleb liikuda. Minu hinnangul oleks tulnud juba varem seda tõhusamalt teha. Ma ei kulda kedagi üle ega kurjusta kellegagi rohkem kui teistega.

Aseesimees Jüri Ratas

Aadu Must, palun!

Aadu Must

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud kolleeg komisjonist, ma palun juba ette vabandust! Ma olin ise komisjonis kohal ja seetõttu ei saa küsida nende teemade kohta, mida seal ei arutatud. Ometi on mul viimaste päevade arengust lähtudes tekkinud tohutu suur uudishimu ja ma küsin: kui me liigume Euroopa ühendriikide poole, ega me äkki nende piirangutega ei lõika ära meie noorte võimalusi omandada ingliskeelset haridust palju laiemas mastaabis, kui see on võimalik praegu?

Urmas Klaas

Suur tänu, lugupeetud kolleeg! Sellise küsimuse esitamise võimalus tekib sul kindlasti kultuurikomisjoni järgmistel istungitel.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea kultuurikomisjoni esimees! Kõigepealt peaks tegema märkuse, et me rääkisime kultuurikomisjonis üsna palju ka sisulistel teemadel. 60% ja 40% kaalutlust me tõepoolest meelde ei tuletanud. Aga oleks võib-olla kasulik öelda, et tegelikult ei ole siin taga analüüsi, vaid see on poliitiline otsus. Eelmisel PGS-i arutlusel oli see ainuke peatükk, millest me sisuliselt ei rääkinud. Oli tehtud otsus, et seda

me ei aruta. Sisu juurde tulles küsin ma sinu käest samasuguse küsimuse nagu eelmine kord. Me näeme, et kõik vene koolid ei ole valmis sellises mahus eestikeelset õpet pakku-ma. Näiteks on mõni kool öelnud, et neil on puudu kolm õpetajat, selleks et 60% õppes saaks toimuda eesti keeles, ja nad on palunud veidi ajapikendust. Nad on öelnud, et praegu on nad valmis selleks, et näiteks 20% õppes toimuks eesti keeles, järgmisel aastal jõuavad nad 40%-ni jne. Aineloendit analüüsid on see adekvaatne. Kas see on põhiseadusvastane käitumine?

Urmas Klaas

Suur tänu! Ma olen väga tähelepanelikult kuulanud neid küsimusi, kus on mainitud koo-likorralduslikke probleeme. Ma olen ka oma varasema töö tõttu teadlik, et sellised problee-mid on olemas. Loomulikult on see tee keeru-line, n-ö okkiline, aga ei tohi neid probleeme eitada. Kindlasti on tarvis nende asjadega väga tõsiselt ja mitmekülgsest tegelda. Aga see tee on tõepoolest keeruline. Kultuurikomisjon sõ-nastas oma tänase otsuse, ma veel kord tooni-tan, õiguskantsleri esitatud raamides.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud komisjoni esimees, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Head ametikaaslased, avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõne-tooli Liisa-Ly Pakosta! Kaheksa minutit.

Liisa-Ly Pakosta

Head kolleegid! Mul on tõsiselt hea meel kõnelda siin täna eesti keele ja normaalse de-mokraatliku riigikorra kaitseks, seda eriti olu-korras, kus üks Tallinna abilinnapea on selle arutelu tõttu juba ähvardanud aknaklaaside lõhkumisega ja odekolonni varastamisega.

Me arutame siin täna tegelikult päris iga-päevast küsimust, ehkki osale kolleegidele näikse segane olevat, mis vahe on erarahal ja avalikul rahal, õigusel ja kohustusel või mis seal põhiseaduses üldse kirjas on. Probleem, head kolleegid, millega õiguskantsler meie poole on pöördunud, on ju tegelikult avaliku raha kasutamine mittesihotstarbeliselt, mitte selleks ettenähtud korras. See puudutab täis-kasvanute erilisel tähtsat vastutusala, nimelt meie laste haridust.

Täna arutatav küsimus on ju ühtepidi aru-saadav igale koolijütsile. Kujutagem korra-ks ette olukorda, kus isa saadab poja poodi, et see ostaks kaks liitrit piima, ning annab selleks kaasa ühe euro. Pojakene käibki poes ära, ent ostab hoopis pulgakommi, sest ta ei hooli nõu-dest kulutada see euro kahe liitri piima ostmi-seks. Pulgakomm on tervisele ja hammastele muidugi kaunis kahtlase väärtusega, ent mitte selles pole põhiküsimus. Põhiküsimus on ikka selles, et piim jäi ostmata, piima ostmiseks poisi kätte usaldatud raha kasutati muul ja mitte kõige tervislikumal otstarbel. Jah, see on tõesti nii, et kõik, mis pole avalikule võimule lubatud, on sisuliselt keelatud. Samamoodi vastutustundetult on maksumaksja rahaga käi-tunud Tallinn. Maksumaksja raha on kasutatud eesmärgil, mis kõikide uuringute kohaselt pole teab mis tervislik, sest ilma hea riigikeeleos-kuseta on noorte inimeste tulevikuväljavaated oluliselt piiratumad, need noored on jäetud ilma eluks nii vajalikust stardikapitalist. Veelgi enam, Tallinna Linnavalitsus on selleks kasu-tanud kõikide maksumaksjate raha ja ta on seda raha valesi kasutanud.

Isamaa ja Res Publica Liit on seisukohal, et nendesamade noorte inimeste, tegelikult ju meie kõikide laste huvides tuleb seadusandjal suhtuda õiguskantsleri ettepanekusse täie tõsi-dusega.

Ent täna siin saalis on mitu korda kõlanud ka küsimus, kas pulgakommid tuleks üldse keelata, et ükski laps ei kulutaks edaspidi pii-ma ostmiseks mõeldud rahanatukest pulga-kommi ostmiseks, kui veel kord seda lihtsusta-tud võrdlust kasutada. Isamaa ja Res Publica Liidu selge vastus on ei. Isamaa ja Res Publica Liit toetab haridussüsteemi mitmekesisust ja valikuvõimaluste paljusust. Juba alates Isamaa 1992. aasta programmist on erakoolide võrd-väärne toetamine olnud Isamaa ja Res Publica Liidu üks lipukirjadest. Me toetame mis tahes võõrkeelte õpet ja leiame, et gümnaasiumiosas peab noortel inimestel olema laiaulatuslikult võimalusi ennast ka keeleõppe ja teiste kultuu-ride tundmise alal arendada. Ent seda ei tohi teha piima ostmata jätmise teel. Nii lihtne see ongi. Ma ei võrdle erakoole pulgakommiga, palun mitte valesi aru saada, rõhutan igaks ju-huks üle, vaid ma illustreerisin lihtsalt avaliku võimu rahakasutuse võimalikke väändkäike,

mida me loodetavasti pärast Riigikogu otsust kultuurikomisjonis kohendama hakkame.

Eesti keele ja kultuuri säilimine läbi ajaloo on meie jaoks väga oluline. Erakooliseaduse muutmisel tuleb tagada see, et Eestis avaliku raha eest ülalpeetav koolisüsteem tagaks tõepoolest igale noorele eesti kultuuri hea tundmise ning suurepärase keeleoskuse. Kui heale eesti keele oskusele lisaks soovitakse erakoolis näiteks süvendatult vene keelt ja kultuuri õpetada, siis on see ainult tervitatav. Mul oleks lapsevanemana väga hea meel, kui Tallinnas tõepoolest tegutseks tugev vene lütseum ja mõni mu lastest sinna õppima läheks, selleks et saada süvendatud teadmised vene keelest ja kultuurist. Nagu kolleeg Imre Sooäär juba ütles, tõenäoliselt on meil vajadus ka hiina ja jaapani keele ning paljude teiste keelte ja kultuuride süvaõppe järele, keelelise mitmekesisuse järele gümnaasiumiastmes, tegemata sealjuures mõõndusi heale riigikeeleoskusele.

Võrdne kohtlemine on Isamaa ja Res Publica Liidu jaoks samuti väga oluline. Meenutame siinkohal Tallinna Linnavalitsusele, et erakoolide toetamine avaliku rahaga on igati tänuväärne, ent lastel ei tohi teha vahet selle järgi, kas erakool on kohaliku omavalitsuse või eraõiguslike isikute asutatud. Kui Tallinn soovib eraharidust toetada, mis on ju iseenesest väga tänuväärne, siis tuleks seda teha võrdväärselt ehk pakkudes kõikidele Tallinnas tegutsevatele erakoolidele hoonet ning koolihoone ja koolipersonali täit ülalpidamist. Erakoolidest rääkides ei käi jutt siiski mitte kohaliku omavalitsuse asutatud erakoolidest, vaid eraõiguslike isikute asutatud erakoolidest. Nende jaoks erakoolide asutamise võimalus mõeldud ongi. Suur tänu tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Jaak Alliku! Kaheksa minutit.

Jaak Allik

Lugupeetud kolleegid! Austatud härra õiguskantsler! Ma tahan kõigepealt peatuda täna meie ette toodud probleemi tekkelool. Teatavasti kinnitab Vabariigi Valitsus põhikooli ja gümnaasiumi riiklikud õppekavad, milles on sätestatud pädevused eri õppeainetes, mille õpilased peavad vastava kooliastme lõpeta-
misel saavutama. Seadusega on sätestatud, et

koolis või klassis, mille õppekeel ei ole eesti keel, on eesti keele õpe esimesest klassist alates kohustuslik. Kool tagab niisuguses koolis või klassis eesti keele õppe korraldamise tasemel, mis võimaldaks põhikoolilõpetajatel jätkata õpinguid eesti õppekeelega õppeasutustes. Õppekava kohaselt tähendab see, et põhikoolilõpetaja valdab eesti keelt vähemalt tasemel B1 ja gümnaasiumilõpetaja tasemel B2. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus sätestab, et gümnaasiumi õppekeel Eesti Vabariigis on eesti keel. Samas võimaldab seadus Vabariigi Valitsusel anda gümnaasiumidele või üksikutele klassidele erandkorras luba viia õppetööd läbi võõrkeeles, st õpetada eesti keeles alla 60% õppekava mahust.

Kui praktikas kõiki neid nõudeid täidetak, siis me ilmselt meie ette toodud probleemi ei arutaks. Erakooliseadus kehtib 1998. aastast ja seni pole selle võimalik vastuolu põhiseadusega küll kedagi seganud. Praktikas aga näeme, et suur osa Tallinna ja Narva venekeelsete põhikoolide lõpetanuid ei valda eesti keelt tasemel B1. Teisalt on kaheldav, kas sellelgi tasemel on võimalik eesti keeles omandada kvaliteetseid ja gümnaasiumi õppekavas nõutavaid teadmisi, sest tase B1 tähendab, et saadakse aru vahetus suhtlemissituatsioonis kuuldust, kui vestlus toimub tavaliselt, igapäevaeluga seotud teemal. Õppekava, muide, ei nõua ka bioloogia, matemaatika või mis tahes teise aine oskamist eesti keeles, vaid lahutab selgelt keeleoskuse ja aineoskuse.

Ma ei tea kedagi, kes poleks arvamusel, et Eestis koolis käinud teiskeelne noor inimene ei peaks gümnaasiumi lõpetades oskama korralikult eesti keelt ja samas omama ka eriainetes õppekavades nõutavaid teadmisi võrdsel tasemel eestikeelse noorega.

Mida aga konkreetset, ilmselgelt vastuolulises olukorras teha? Siin on võimalik kaks lähenemist. Sotsiaaldemokraadid peavad õigeks oluliselt parandada eesti keele kui esimese võõrkeele õpetamist põhikoolis, et kõigis venekeelsetes koolides oleks lõpuks võimalik täita seaduses esitatud nõuet, nii et põhikoolilõpetajad saaksid jätkata õpinguid eesti õppekeelega õppeasutustes. Teist lahendust peab õigeks haridusministeerium: sundida õpilasi, kes eesti keelt korralikult ei valda, õppima gümnaasiumis 60% eriainetest eesti keeles. Kas selline sundus toob kaasa, et gümnaasiumi

lõpetades osatakse eesti keelt vajalikul tasemel, seda me veel keegi ei tea. Küll võib aga juba täna olla kindel, et selliste õpilaste teadmiste tase neile poolarusamatus eesti keeles õpitud eriainetes jääb gümnaasiumi lõpetades õppekavas nõutule alla ega suurenda nende noorte konkurentsivõimet kõrgkooli pääsemisel. Me oleme korduvalt väljendanud kartust, et selline n-ö sunnitult õnnelikuks tegemine võib rikkuda hulga noorte saatuse ning teha neist eesti keele ja Eesti riigi vaenlased.

Kohalikud omavalitsused, kes puutuvad kokku reaalse olukorraga koolides, tegid Vabariigi Valitsusele taotluse teha 14 gümnaasiumile seaduses lubatud erand. Peale saksakeelse gümnaasiumi ja kahe täiskasvanute gümnaasiumi keeldus valitsus seda teistes koolides tegemast isegi üksikutes klassides, soovimata mõista konkreetsete noorte ja nende perekondade olukorda, kes pole süüdi selles, et koolis, kus nad õppisid, pole seni suudetud põhikooli ja gümnaasiumiseaduse nõuet täita. Tallinna ja Narva omavalitsused olid seega asetatud sundseisu. Nad leidsid väljapääsuks idee asutada venekeelsed eragümnaasiumid nende noorte tarvis, kes pole suutelised kvaliteetselt omandama eesti keeles 60% ainekavast. Juhin tähelepanu, et ka nendes gümnaasiumides kehtib riikliku õppekava nõue omandada kooli lõpetamise ajaks eesti keel tasemel B2.

Sotsiaaldemokraadid pole vaimustatud sellisest seaduse mõttest kõrvalehiilivast teest, kuid me anname endale aru, et sellele sunnib omavalitsusi Vabariigi Valitsuse otsus keelduda seaduses lubatud erandi võimaldamisest. Õiguskantsleri täna arutatav ettepanek soovib ka selle võimaluse kohalikele omavalitsustele sulgeda, tuginedes argumentidele, et avalikku raha ei tohi kulutada seadusest möödahiilimiseks.

Samas on õiguskantsleri põhjendus, et eesti keele asemel muus keeles hariduse andmine pole põhiseaduspärane, kui eelnevalt on kontrollimata, kas võõrkeelse hariduse andmisel on tagatud igäihe õigus saada eestikeelset õpet, ilmselt mitmeti tõlgendatav. Tahan juhtida tähelepanu, et põhiseadus sätestab osas "Põhiõigused, vabadused ja kohustused" eestikeelse õppe kodaniku õiguse, mitte kohustusena. Kohustus see õpe igäihele võimaldada on muidugi omavalitsusel ja riigil. Aga ma kujutan ette, et omavalitsus võib tõestada, et ta on

taganud igäihele õiguse saada eestikeelset õpetust kas teistes sama omavalitsuse territooriumil töötavates munitsipaalkoolides või isegi kõnealuse erakooli teistes klassides. Selline õiguslik vaidlus laheneks ilmselt Riigikohtus, kuhu õiguskantsleril oleks oma kahtlusega olnudki õige pöörduda.

Meile tundub, et see küsimus ei ole täna meie ette toodud mitte niivõrd riigiõiguslikel, vaid pigem päevapoliitilistel kaalutlustel, sooviga Tallinna ja Narva linnavõimudele n-ö ära teha. Tegemist on keerulise pedagoogilise ja veelgi keerulisema poliitilise küsimusega, mistõttu on sotside arvates täiesti kohatu kasutada sellises olukorras põhiseadust kui poliitilise võitluse instrumenti. Tekkinud vastuolu kohaliku võimu ja riigi vahel oleks hõlpsasti lahendatav, kui valitsus lähtuks seadusest ja võimaldaks gümnaasiumiõppes teha erandi neile muukeelsetele noortele, kes pole praegu lihtsalt veel võimelised aineid eesti keeles kvaliteetselt omandama. See võtaks omavalitsustelt kindlasti ka soovi muukeelseid erakoole asutada.

Lugupeetud härra õiguskantsler! Vabandage, aga meie arvates olete kistud näotusse, aastaid kestnud vägikaikaveosse valitsuse ja Tallinna vahel. Selle eelmised etapid olid kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja maamaksuseaduse ümbertegemine, mis, muide, lõppkokkuvõttes tõi kasu Tallinna praegusele võimule. Me prognoosime, et kui parlament sätestabki teie soovitud keelu, siis võib arvata, et lähtudes elu nõuetest ning hoolides noorte inimeste tegelikest vajadustest leiavad omavalitsused ikkagi mõne uue tee kvaliteetse gümnaasiumihariduse tagamiseks ja siis tuleb valitsuskoalitsioon jälle Riigikogusse mingi eelnõuga, mis püüab seda takistada. Me leiame, et aktuaalset ja väga olulist hariduspoliitilist küsimust tuleks lahendada eelkõige õpilaste huvidest lähtudes, milleks on põhikooli ja gümnaasiumiseaduses loodud ka võimalus, andes valitsusele volitusnormi teha elu nõutud konkreetseid erandeid. Kui me aga vaatame tervikuna avaliku raha kasutamist erahariduse toetamiseks, siis näeme, et see vajab kompleksset läbitöötamist, kusjuures lahenduseks pole kindlasti lihtsalt formaaljuriidiline keeld, et omavalitsused ei või muukeelseid erakoole asutada.

Kuna meie arvates peaks parlament tegelema probleemi sisulise positiivse lahendamisega, mitte aga taas kord omavalitsustele lihtsa ärapanemisega, tegeliku probleemi ees silmi sulgedes, siis ei pea sotsiaaldemokraadid võimalikuks osaleda kõne all oleva küsimuse hääletamisel, sest mis tahes hääletus tähendab lihtsalt osalemist Toompea ja Tallinna vahelises lõpmatus poliitilises *show's*, unustades reaalsed venekeelsed gümnaasistid, kes vajavad riigivõimult mõistmist ja kindlust, et jätkata oma haridusteed Eesti Vabariigis. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Mihhail Stalnuhhini! Kaheksa minutit.

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud daamid ja härrad! Ma olen neljandat korda Riigikogus, aga esimest korda teatan teile, et esinen täna keeleõpetaja, mitte poliitikuna. Kujundlikult öeldes võtsin ma oma parteimärgi maha ja räägin teiega praegu õpetaja positsioonilt. Ma näitan teile üsna tavalist kümnenda klassi matemaatikaülesannet.

Kolm *mängijat* A, B, C *mängivad* järgmist *mängu*. Igal *mängijal* on paberileht, millele on *mängu alguses* kirjutatud *selle mängija nimi*. *Mängija* A valib ülejäänutest välja ühe *mängija*, kustutab **tema paberilehelt seal oleva nime** ja kirjutab **selle asemele enda paberil oleva**. Edasi sooritab samasugusel viisil käigu *mängija* B, siis *mängija* C ning seejärel siirdub käigujärg uuesti *mängijale* A. *Mäng* lõpeb, kui **kõigi mängijate lehtedel** on üks ja sama nimi ning võitja on see *mängija*, kelle nimi see on. Kas kellelgi *mängijatest* leidub võitev strateegia (strateegia, **mille järgi mängides** ta võidab **vastaste suvalise vastumängu korral**)?

Kui me võtame sealt ära kõik need erinevad kirjad, st kui oleks lihtsalt tekst ilma nende punaste, roheliste ja lillade tähtede, kaldkirja ja kõige muuta, kui seda kõike ei oleks, siis te näeksite pilti nii, nagu seda näeks eesti laps. Ta võtab teksti tervikuna, sest see on tema emakeel, selles keeles räägib ta kogu oma elu. Kui mõnele siin saalis võib see tunduda imelik, on tegelikult kõnelemisprotsess ja need protsessid, mis ajus toimuvad, üsna tihedalt seotud. Stereotüübid, mis ajus on elu jooksul tek-

kinud, aitavad ühel inimesel õppida ehk need ei sega teda, aga teist segavad.

Mida te praegu näete? Te näete, kuidas näeb seda ülesannet – jällegi üle kantud tähenduses – vene laps, kes õpib gümnaasiumis matemaatikat eesti keeles. Mida ta peab tegema peale selle, et see ülesanne lihtsalt matemaatiliselt ära lahendada? Vaadake, seal on mõned sõnaühendid rasvases šriftis. Need on need kohad, kus sõnade järjekord ei vasta sõnade järjekorrale vene keeles. See tähendab, et seda ülesannet lahendades peab ta need kohad enda jaoks fikseerima ja tõlkima, sest muidu ei vasta tulemus sellele, mida temalt oodatakse. Selles väikses tekstis on selliseid kohti kuue lause peale seitse. Kas teie suudaksite sellist pinget välja kannatada?

Nüüd teine asi. Siin on umbes 70 sõna (ma ei hakanud täpselt kokku lugema). Nende hulgas on 17 sõna, mille algus on ühetaoline. Nende tüvi on üks ja seesama, aga tegelikult on mõni käändsõna ja mõni on pöörd sõna, rääkimata sellest, et ühes kohas tuleb *des*-vorm sisse. Kogu selle informatsiooni peab ta oma ajast välja noppima. Tähendab, ta ei lahenda veel matemaatilist ülesannet, ta lahendab kõigepealt enda jaoks keelelist ülesannet.

Järgmiseks. Vaadake neid punaseid, lillasid ja rohelisi tähti: need on erinevad lõpud. Kuid on palju kohti, kus on näiliselt üks ja seesama lõpp, aga tähendus on erinev.

See on keeleteadus, see on keelepsühholoogia. Inimene ei ole suuteline omandama võrdväärset gümnaasiumiharidust võõras keeles, mis ei ole tema emakeel. Kui mul oleks rohkem aega, siis ma toaksin teile näiteid füüsikast, keemiast, ajaloo ja kirjandusest.

Keeleõpetajana saan ma aru, mida te teete. Te ei taha sundida haridusministeeriumi, et ta paneks paika korraliku keeleõppe. Vaadake, need arvud seal allpool (2011: 461 õpilast, B1 eksam, 49,01 (2,89)) käivad eelmise aasta kohta. Ma täpsustasin täna hommikul, et need andmed saadi eelmise aasta juunis. Kui täpselt öelda, siis õpilasi oli 479 ja 108 neist said tasemetunnistuse. See tähendab, et ainult veerand nendest on võimelised õppima gümnaasiumiastmes eesti keeles. Õpetaja ja inimesena tahan küsida sellelt pooltühjalt, tegelikult pea-aegu tühjalt saali paremalt poolelt: mida te teete, kas te ei saa aru, et see on lihtsalt laste vihkamine, teatud laste vihkamine? Te lihtsalt

mõnitate neid. Te ei taha tegelda sellega, et oleksid korralikud õpetajad, kes alates esimesest klassist eesti keelt õpetaksid, ja et meil oleks siin kirjas 479 õpilast ja 95 palli ning oleks niiviisi, et tasemetunnistus oleks kõigil. Miks me ei taha sellega tegelda?

Kasutades juhust kutsun teid 25. oktoobril külla. Tõenäoliselt toon ma siia ühe Narva lasteaia, kus keeleõppega tegeleb inimene, kes erinevalt ministeeriumist teab, kuidas seda teha, ja soovijad võivad näha, millise tulemuse see annab. Miks te ei taha pöörata tähelepanu sellele, et haridusministeeriumis töötavad täielikud diletandid, kes oskavad peale suruda, aga ei oska õpetada? Miks peavad lapsed kannatama?

Aga ma andsin teile selgituse. Nende probleemidega pörkavad lapsed kokku igas tunnis iga päev ja seda kolm aastat järjest. Kui te kunagi küsite enda käest, miks juhtub niiviisi, nagu juhtus näiteks ühe klassiga, mida ma isiklikult tean, kus õppis 32 last, kellest pärast lõpetamist 18 sõitis Eestist ära ja veel 7 või 8 on teadmata kus, tõenäoliselt ka väljaspool Eestit, siis selles ei ole süüdistada mitte kedagi muud kui ennast. Ma ei kutsu millelegi üles, ma lihtsalt näitasin teile, kuidas näeb pilt välja siis, kui arutelust võtavad osa need, kes asjast aru saavad.

Mul on palve stenogrammitalitusele, et selle ülesande tekst oleks ka stenogrammis sees, sest muidu pole võimalik aru saada, millest me siin rääkisime. Aitäh, kolleegid!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Jaak Allik juba esitas sotsiaaldemokraatide seisukoha arutatavas küsimuses, nii et mina lisan ainult ühe nüansi.

Õiguskantsler räägib õigesti, et igäühe õigus saada eestikeelset õpet on põhiseadusega kaitstud ning hariduse korraldamine ehk ka selle konkreetse eesmärgi täitmine on riigi järelevalve all. Mitte keegi seda muidugi küsimuse alla ei sea, nagu ka seda, et vene noored võiksid kooli lõpetades heal tasemel eesti keelt rääkida.

Mis puudutab selle ettepaneku ajendit ehk Tallinna ja Narva võimude plaane asutada era-kool, siis mõistagi ei ole see juriidiliselt kõige ilusam käik, kuid on ilmselgelt tingitud sellest, et valitsus ei ole andnud luba mõnel koolil venekeelset õpet gümnaasiumis jätkata.

Õiguskantsler kirjutab: "Gümnaasiumiastmes õppekeele valiku loamenetlusele allutamise eesmärgiks on tagada, et igäühel oleks tegelikult olemas võimalus saada eestikeelset õpetust." Kui see nii vaid oleks, st kui valitsus oleks oma otsuse tegemisel juhindunud sellest, kas selles konkreetses omavalitsuses eestikeelne haridus jääb pärast selle erakooli asutamist või venekeelse õppe jätkumist kättesaadavaks või mitte! Võtame näiteks Tallinna. Millest me räägime? Kui kaheksale koolile tehtaks erand ja need jätkaksid venekeelset õpet, mismoodi mõjutaks see eestikeelse hariduse kättesaadavust pealinnas?

Tegelikult on muidugi tegemist valitsuse poliitilise soovimatusega luua mõistlik ja paindlik süsteem, mis tagaks nii hea keeleoskuse kui ka kõrgel tasemel aineteadmised. Selline süsteem ei lööks kindlasti kõiki koole ühe puuga, vaid arvestaks koolide ja õpilaste regionaalseid ja hariduslikke eripärasid. Mõningateist kolleeg Stalnuhhin just ka rääkis. Narvas, Mustvees, Valgas ja Pärnus on väga erinevad integratsioonikeskkonnad ning loomulikult ei tohiks neid allutada ühele ja samale seadussättele. Seda ei ole seadusandja muidugi ka teinud, vaid on lubanud PGS-i § 21 lõike 3 alusel teha võimaluse korral erandeid.

Rõhutan veel kord, et valitsuse selline jäikus, mis on ka sulaselge eksperiment vene noortega, ei ole olnud seadusandja tahe. Milline seadusandja tahe erandite seadustamisel siis oli? Õiguskantsler ei soovinud minu sellele küsimusele vastata, kuna see väljuvat tema analüüsi raamest. Minu arvates ei ole võimalik analüüsida ka erakooliseaduse § 15 ja selle põhiseaduslikkust, analüüsivõime PGS-i tervikuna ja eriti PGS-i § 21 lõiget 3. Teisest küljest, õiguskantsler oma ettepanekus siiski opereerib seadusandja tahtega, mida ta ei soostunud mulle selgitama. Ettepanekus on öeldud, et Tallinna ja Narva võimud loodavad, et erakooli loomise kaudu "on neil võimalik Vabariigi Valitsuse otsust ja sellega seadusandja tahet eirata". Pange tähele, et valitsuse otsus võrdsustatakse siin seadusandja tahtega. Minu

küsimusele vastas õiguskantsler, et kuna hari-duse korraldus on riigi järelevalve all, siis seda korraldab valitsus ja kohalik omavalitsus ei saa tugineda paragrahville, millega seadusandlik võim võimaldab erandit teha, ning peab kuu-letuma valitsusele. Selles sõnavõtus on riik võrdsustatud valitsusega. Minu meelest on vä-ga huvitav kuulda sellist avaldust demokraat-liku ja parlamentaarse riigi õiguskantsleri käest. Me oleme küll harjunud teatud isikutel kuulma selles stiilis avaldusi nagu "Riik – see olen mina" või "Tallinn – see olen mina", kuid ma loodan, et õiguskantsler lihtsalt eksis oma formuleeringus ning peab siiski seadusandja ja valitsuse otsust kaheks eri asjaks.

Nagu ma juba ütlesin, analüüsimate põhi-kooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lõiget 3 ehk kogu erandi tegemise temaatikat ning loo-mulikult ka üldiselt venekeelse hariduse kva-liteetse andmise võimalust või võimatust ei ole minu meelest võimalik selles konkreetse küsi-muses seisukohta võtta. Niikaua kui terviklik-ku lähenemist ei ole, on tegemist puhtalt päe-vapoliitilise küsimusega. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Ur-mas Klaasi!

Urmas Klaas

Härra juhataja! Toon välja mõne printsiibi, mille alusel Reformierakonna fraktsioon täna hääletusel oma otsuse teeb, ja räägin sellest, mida on fraktsioonis arutatud.

Esiteks kommenteerin mõne sõnaga eelne-vaid sõnavõtte. Mul on väga kahju, et mõni kolleeg üritab lugupeetud õiguskantsleri insti-tutsiooni päevapoliitikasse tirida. Selline tege-vus ja sellised sõnavõttud on kindlasti taunita-vad.

Õiguskantsler viitas erakooliseaduse ühe sätte vastuolule põhiseadusega. Reformiera-konna fraktsiooni arvates on siin tegemist väga põhimõttelise küsimusega. Nimelt sellega, kas kohalik omavalitsus täidab temale kui avaliku võimu teostajale põhiseadusega pandud kohus-tust või ei täida, püüdes lihtsalt trikitada ning sellest kohustusest mööda hiilida. See print-siip, mis on põhiseaduses sõnastatud, on püha, põhiseadus on püha. Me leiame ühemõtteliselt, et sellest kõrvalehiilimine ei ole sallitav, ning nõustume õiguskantsleriga, et erakooliseadus

tuleb kindlasti viia põhiseadusega kooskõlla. Avalikul võimul on riigivõimu teostamisel oma ülesanded ja kohustused ning neist tuleb kinni pidada.

Selge on see, et meie koolikorralduses on terve hulk probleeme. Nendele probleemidele on ka siin saalis täna tähelepanu juhitud, sh eestikeelsele õppele ülemineku ettevalmistuse probleemile. Aga me kutsume üles kõiki kol-leege täiskogu saalis ja kohalike omavalitsuste töötajaid ühiselt pingutama ning tegema koos-tööd selle nimel, et saaks täidetud eestikeelsele õppele ülemineku eesmärk. Meie kõigi ees-märk peab olema, et Eesti inimesed Eesti riigis elades ja toimetades saaksid oma eluga võima-likult hästi hakkama ning kõigil oleks võimalik anda panus Eesti ühiskonna rikastamise ja ka omaenda elu kvaliteetsemasse korraldamisse. Nii et palun, ärge tegelgem vastandamisega, ärge tegelgem poliitiliste avaldustega õigus-kantsleri aadressil ega kirgede kütmisega vene noorte aadressil!

Reformierakonna fraktsioon toetab õigus-kantsleri ettepanekut ning hääletab vastavalt sellele. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Yana Toomi!

Yana Toom

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Ma tegelikult ei plaaninud siia tulla, aga mul tek-kis tungiv soov tänada Liisa-Ly Pakostat ja koos temaga kõiki teid, kes te vajutate kohe rohelist nuppu, selle eest, et te ikka jätkuvalt muretsete, et minu laps saaks piima ostetud riigikeeles. Ma tänan teid! Aga uskuge mind, ma oskan oma lapsele riigikeelt õpetada ka ilma selleta, et keegi väänaks kümnenda klassi füüsikatunnis vigases keeles tema ajusid. Siin on täna vähemalt viis või kuus korda kõlanud viide põhiseadusele ja põhiseaduse preambu-lile. Ma tuletan teile seda preambulit igaks ju-huks meelde. Mul on selline tunne, et me kõik mäletame ainult preambuli seda kohta, mis räägib sellest, et tuleb tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade. Tegelikult kõlab see preambul nõnda: "Kõikumatus usus ja van-kumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki, mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemäära-mise kustumatul õigusel ja välja kuulutatud

1918. aasta 24. veebruaril, mis on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele, mis on kaitseks sisemisele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, mis peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade – võttis Eesti rahvas 1938. aastal jõustunud põhiseaduse § 1 alusel 1992. aasta 28. juuni rahvahääletusel vastu järgmise põhiseaduse." Ma leian, et vabadusele, õiglusele ja õigusele rajatud riik on see, mida me peame kogu aeg meeles pidama ja millest me ei tohiks poliitilise voliga üle sõita. Mina Riigikogu liikme ja vene kogukonna esindajana leian, et praegu me riivame õiglust ja õigust. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Mailis Repsi! Kaheksa minutit.

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud õiguskantsler! Head kolleegid, Riigikogu liikmed! Viimastel aastatel on muukeelse kooli (või nagu täna siin on nimetatud, venekeelse kooli) tulevik Eestis olnud ju pidevalt poliitilise vaidluse all. Kahjuks on haridusküsimus või koolide tegelik olukord jäänud tihti täiesti kõrvale. Ka täna oleme siin keerulises juriidilises keeles rääkinud sellest, kes ja mis põhjusel ei tohi kõrvale kalduda kohustusest, et gümnaasiumiklassides mindaks üle eesti keelele. Oleme rääkinud ka protsentidest.

Aga samas ei ole õiguskantsler täna vastanud peamisele küsimusele, kas kõigile lastele tagatakse hea haridus, millega saaks siseneda tööjouturule, ning võimekus õppida edasi kõrgkoolis. Järjekordselt oleme unustamas, mis on meie peamine eesmärk. Gümnaasiumiõppe eesmärk on kvaliteetne haridus ja riiklikule õppekavale vastavad teadmised kõigis õppeainetes. Seega peame õpilastele tagama eelkõige teadmised õppeainetes. Teine, paljudede ka peamine ja üldse mitte vaidlusalune küsimus on kindlasti väga hea riigikeeleoskus. Seda soovivad kõik. Kõik ja vaieldamatult kõik soovivad head eesti keele oskust, seda soovivad venekeelsed noored, kellest käib jutt, ja ka nende vanemad. Seega ei vaidlusta ju keegi põhimõtet, et gümnaasiumis, kus eesti keel ei ole õppekeeleks, on eesti keele õpe kohustuslik ja lõpetaja peaks olema võimeline

edukalt sooritama eesti keele tasemeeksami. Eesti keelt ja eestikeelseid aineid tuleb õpetada sellises mahus ning sellise kvaliteediga, et koolilõpetaja saaks minna edasi eestikeelset kõrgharidust omandama või tööle. Kui meie eesmärk on, et lapsed saaksid keeletundidest väga hea eesti keele oskuse ja seda juba lasteaiast peale (tuletan meelde, et ka see kohustus on meil kokku lepitud), siis on võimalik ja paljude arvates ka vajalik toetada keeletunde praktikaga, õpetades mitmeid aineid eesti keeles. 1960. aastatest peale on süvaõppekoolides mõnda ainet õpetatud võõrkeeles. Pedagoogilised ja metoodilised teadmised on meil olemas, me saame neid edukalt kasutada. Lisaks on ju paljud inimesed, kes töötavad venekeelses koolis või ülikoolis, saanud Kanadast, Hollandist, Rootsist, Suurbritanniast ja mujalt kogemusi, kuidas ja mida on võimalik võõrkeeles edukalt õpetada.

Peame ühiselt aru saama, et eesti keeles kui võõrkeeles ei ole sisuliselt mõttekas ega võimalik õpetada teisi võõrkeeli, näiteks inglise, prantsuse, saksa, hispaania keelt, ka hiina keelt on nimetatud. Samuti ei ole mõtet lugeda sisuliseks keeleõppeks näiteks kehalise kasvatuse mitmesuguste kursuste õpetamist isegi väga soravas eesti keeles. Ka on mitmed teadlased tõestanud, et väga paljud õpilased ei ole võimelised omandama loodus- ja reaalseid võõrkeeles sellisel tasemel, nagu nad suudavad omandada emakeeles. Just seetõttu valiti 2002. ja 2003. aastal koostöös ülikoolide õppejõudude ja ainespetsialistidega välja just need ained, mis on praegu kohustuslikes ainekoostistes ning annavad õpilastele hea keelepraktika ja sõnavara, kuid samal ajal ei takista neid omandamast õppekavas ettenähtud aineid ega tegemast edukalt riigieksameid.

Kohustuslike ainete protsendi arvutamine ei taga riiklikul tasandil ühtlaselt korraldatud kvaliteetset eesti keele õpet. Riiklikul tasandil on vaja süsteemselt ja ühtlaselt korraldada eesti keeles kui võõrkeeles toimuv aineõpetus muukeelsetes gümnaasiumides, mis tagab ühtse kvaliteedi õpetajate täienduskoolituse ja riiklikult väljatöötatud õppevahendite abil ning annab riigile tagasisidet ja ka kontrollivõimaluse. Eriti andekatele õpilastele jääb alati võimalus õppida edasi eestikeelses gümnaasiumis. Venekeelsete gümnaasiumide õpilaste arvu pidev vähenemine näitabki seda tendentsi.

Samas tekitab praegune hirmutamise poliitika muret tekitava olukorra, kus eesti keeles õpetatakse aineid keeleliselt väga vigaselt ja ainealaselt tihti konarlikult ning lõpuks ei taga see ei eesti keele oskust ega ainealaseid teadmisi. Riiklikult ühtlane süsteem annab koolidele kindlustunde ja võimaluse leida nende ainete jaoks uusi õpetajaid ka just tänu riiklikule toetusele.

Meie kõigi eesmärk peab olema muukeelseid koole toetada, neile võimalusi anda ja neid ka ära kuulata. Usun, et kõik mõistavad, et kui ühed tugevamad gümnaasiumid Eestis, näiteks Tallinna Tõnismäe Reaalkool ja Narva Pähklime Gümnaasium, mille õpilased toovad meile rahvusvahelist tunnustust aineolümpiaadidelt, ütlevad, et nad ei ole veel valmis andma eestikeelset õpet 60% ulatuses, küll aga näiteks 38% ulatuses, siis tuleb neid kuulata. Tuleb korraks astuda poliitilisest vaidlusest välja ja küsida, miks see nii on, mis on puudu jäänud ja kuidas me saaksime neid koole toetada.

Gümnaasiumile esitatud kohustuslikus aineloendis on hulk aineid, mida ei saa igale noorele eesti keeles õpetada või mida omandavad väga vähesed. Teiseks on siin suur maht võõrkeeltele, nagu ma juba ütlesin, ning kehalisel kasvatusel. Aga on hulk aineid, mille eestikeelset õpet saab üheskoos riigiga – ja see on ju eelkõige riiklik huvi, meie kõigi huvi – sisuliselt ette valmistada.

Ma loodan, et meie kõigi eesmärk on tagada emakeelena muud keelt kõnelevatele inimestele suurepärase eesti keele oskus, ilma et kannataksid nende ainealased teadmised. Lisaks eesti keele õppele on muukeelse kooli gümnaasiumiastmes kohustuslik õppida eesti keeles eesti kirjandust, ühiskonnaõpetust (tuletan meelde, et see on ka kodakondsuseksami alus), muusikaõpetust, Eesti ajalugu ja näiteks inimgeograafiat või ettevõtlusõpetust, mis on uus aine ja üsna ilusasti ette valmistatud. See tagab noorele inimesele võimaluse eesti keelt praktiseerida, eesti keeles lugeda ja oma sõnavara arendada. Koolidele antakse aga kindlustunde, et riigi eesmärk ei ole trahvida ega hirmutada, vaid toetada ja nõustada. On väga oluline, et selles rahulikus õhkkonnas oleks võimalik õpilastele anda tagasi usaldus oma riigi, Eesti riigi vastu ning tekitada neis soovi anda oma panus Eesti riigi tulevikku. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Head ametikaaslased! Enne kui me hakkame lõpphääletust ette valmistama, ütlen selle kohta paar sõna. Nimelt panen juhatajana hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthääletenamus. Alustame hääletuse ettevalmistamist. Head ametikaaslased, kuna nüüd on meid saalis natuke rohkem, siis ma kordan üle, et juhatajana panen ma hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthääletenamus.

Head ametikaaslased, panen hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt on 44 ja vastu 20 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole. Ettepanek leidis toetust. (Tabel 2.)

Kuna Riigikogu toetas õiguskantsleri ettepanekut, teen Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152 kohaselt kultuurikomisjonile ülesandeks algatada eelnõu erakooliseaduse kooskõlla viimiseks Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Õiguskantsleri ettepanek Eestis püsivalt viibimise absoluutse nõude kohta kodakondsuse taotlemisel (nr 17)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on õiguskantsleri ettepaneku nr 17 arutelu. Ettepanek käsitleb Eestis püsivalt viibimise absoluutset nõuet kodakondsuse taotlemisel.

Head ametikaaslased! Enne kui me läheme päevakorrapunkti menetlemise juurde, lubage mul teile lühidalt tutvustada selle menetlemise korda. Kõigepealt on õiguskantsleri ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit, järgneb põhiseaduskomisjoni esimehe Rait Maruste ettekanne, mis kestab samuti kuni 20 minutit. Riigikogu liige võib mõlemale ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Pärast seda on läbirääkimised, kus võivad sõna võtta kõik Riigikogu liikmed. Pärast läbirääkimisi asume hääletama küsimust, kes on õiguskantsleri ettepaneku

poolt. Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthäälteenamus.

Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli õiguskantsler Indrek Teder!

Indrek Teder

Austatud juhataja! Lugupeetud parlamendi-liikmed! Nagu nähtub minu esitatud ettepanekust, mida ma loomulikult ei hakka teile ümber jutustama, palun teid viia kodakondsuse seaduses kodakondsuse saamise tingimused paiksustsensususe osas põhiseadusega kooskõlla.

Nimelt on kodakondsuse seaduse § 6 punktides 2¹ ja 2² koostoimes kodakondsuse seaduse §-ga 11 sätestatud absoluutne kaalutlusvaba paiksustsensususe nõue vastuolus põhiseaduse §-ga 29, mis näeb ette tegevusala ja elukutse valiku vabaduse, ja §-ga 11, mis sätestab, et õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Kui te minu ettepanekut toetate, tuleks need kodakondsuse seaduse sätted viia põhiseadusega kooskõlla tõenäoliselt selliselt, et lisada normi või normidesse kaalutlusruumi juurde, just nimelt konkreetsete juhtumite osas.

Minu poole on pöördunud avaldajad, kes on Eestis elanud aastakümneid ja oma elu püsivalt Eestiga sidunud. Mõlemad soovivad saada Eesti kodanikuks, kuid oma töö tõttu ei saa nad täita seaduses sätestatud absoluutselt kehtestatud paiksustsensust. Praeguse seaduse kohaselt peaks isik selleks, et omandada Eesti kodakondsus, sisuliselt loobuma oma elukutsest. Samas aga sätestab põhiseadus õiguse vabalt valida tegevusala ning ka selle, et isikuid tuleb kohelda võrdselt, olenemata sellest, milline on nende elukutse.

Möönan, et üldise käsitluse kohaselt ei ole kellelgi subjektiivset õigust saada naturalisatsiooni korras konkreetse riigi kodakondsust, kuna kodakondsuspoliitika kujundamist peetakse iga riigi suveräänsuse hulka kuuluvaks. Samas aga ei tohiks riik käsitleda isikuid meelevaldselt ega eirata täielikult teisi põhiõigusi ilma kaalutluse ja tugeva põhistuseta. Samuti on isikul tulenevalt põhiseadusest ikkagi õigus konkreetse juhtumi kaalumisele ehk sellele, et riik peab otsuse tegemisel hindama juhtumi asjaolusid. Riigi õiguskord, normistik peaks olema selline, mis võimaldaks leida tasakaalu riigi ja üksikisiku vahel.

Leian, et riigi ja inimese vahelise tiheda sideme tekitamisele võib paiksustsensus kaasa aidata, kuid paiksustsensust ei tohiks sätestada liiga jäigana, absoluutsena, nii et see ei võimalda teha erandeid, kaalutlusvabana. Kodakondsuspoliitika ei tohiks välistada nende inimeste kodanikuks saamist, kes on sisuliselt Eesti ühiskonna liikmed. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud õiguskantsler, aitäh! Teile on üks küsimus. Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Härra õiguskantsler! Eneseharimiseks ja ka stenogrammi jaoks esitan niisuguse küsimuse: kas kehtiv sätestus ei võimalda tõlgendada paiksustsensususega kooskõlas olevana selliseid juhtumeid nagu kaugsõiduautojuhi juhtum, kes täidab oma tööülesandeid Eestis registreeritud firma töötajana, või meremehe juhtum, kes täidab oma tööülesandeid Eesti lipu all sõitval laeval?

Indrek Teder

Kehtiv kodakondsuse seadus, jah, ei võimalda neid juhtumeid nii tõlgendada. Paiksustsensus nõuab väga järgalt just nimelt Eestis viibimist. Just need on need juhtumid, mida ma oma ettekandes ka kirjeldasin. Õieti kirjeldasin ma juhtumit, kus tegu oli kaugsõidumeremeestega, kes füüsiliselt ei viibinud Eestis kodakondsuse seaduses nõutava aja jooksul. Nagu öeldud, praegune kodakondsuse seadus sellist tõlgendust ei võimalda. Selles mõttes peaks seadust muutma, et arvestada näiteks kaugsõidumeremehi või teiste elukutsete esindajaid, kellel on Eestis pere ja kes maksavad siin ka makse. Paiksustsensus ei tohiks olla sisuliselt kodakondsuse kui sideme tekitamisel takistuseks.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud õiguskantsler, ma tänan teid ettekande ja vastuse eest! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Rait Maruste!

Rait Maruste

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas kõnesolevat õigus-

kantsleri ettepanekut oma 10. septembri istungil, kus olid kohal õiguskantsler Indrek Teder ja õiguskantsleri nõunik Helen Kranich, kes andsid ettepanekuga seoses asjakohaseid selgitusi.

Õiguskantsleri ettepanek, nagu ta selgitas, on alguse saanud kahest konkreetsest juhtumist, millest minu teadmist mööda vähemalt üks on käinud läbi ka Euroopa Inimõiguste Kohtust Strasbourgis (laevajuhi kaasus). Aga kuna Euroopa inimõiguste konventsioon ei näe ette õigust kodakondsusele, siis formaalsetel alustel me lükkasime selle seal tagasi, kuid see ei lahendanud probleemi. Probleem on alles.

See kaasus rajaneb kahel üksikjuhtumil, kuid vähemalt hüpoteetiliselt võib sama probleem tekkida ka näiteks pilootide või lennupersonali puhul, samuti ekspeditsiooni- või transpordifirmade puhul, kui autojuhid on sunnitud viibima väljaspool Eestit rohkem kui 183 päeva ja seda pidevalt, mitme aasta vältel. Seega on konflikt õigusliku regulatsiooni ja tegelike eluvajaduste vahel ilmne.

Eesti kodakondsuse printsiibid pandi paika 1990. aastate alul ja need on olnud sisult muutumatud kuni tänase päevani. Kehtiv õigus näeb ette, et inimene peab kodakondsuse saamiseks viibima Eesti territooriumil 183 päeva, s.o pool aastat, ja seda viis aastat järjest, ilma igasuguste eranditeta. Seega on see üsna jäik tingimus. Kuid aeg ja maailm meie ümber on muutunud. Kõik on muutunud globaliseeritumaks ja inimesed on hakanud rohkem liikuma. Peale selle, mis õiguskantsler esile tõi, on siin ju veel see element, et Euroopa Liidus on tööjõu vaba liikumise printsiip, st igapähe on õigus vabalt ringi liikuda ja kasutada võimalusi eneseteostuseks. Seega eeldaks ka Euroopa Liidu õigus nagu seda, et me ei saa seada sellist jäika kodakondsuse saamise tingimust.

Õiguskantsler rõhutas õigesti igapähe õigust ennast vabalt teostada ning seda, et kõiki inimesi, sõltumata nende kodakondsusest, tuleb võrdselt kohelda. Praegune regulatsioon ja sellekohane praktika ei võimalda seda põhimõtet aga täies mahus ja eesmärgipäraselt rakendada.

Me leidsime, et õiguskantsleri argumentatsioon on igati põhjendatud ning kooskõlas põhi-seaduse eesmärkide ja sätetega. Sel põhjusel toetas põhiseaduskomisjon õiguskantsleri ettepanekut nr 17. Tegime seda üksmeelselt ehk konsensusel, nagu meil räägitakse. Ma kut-

sun ka Riigikogu täiskogu üles seda tegema. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan teid! Teile on vähemalt üks küsimus. Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Küsin veel veidikene juuksekarva lõhkiajamiseks: kas praeguse sätestuse taustal on nõnda, et on olemas teatav vahe nendel meremeestel, kes töötades Eesti lipu all sõitval laeval viibivad Eesti maismaaterritooriumilt eemal rohkem kui sünnis, ja nendel, kes töötavad muu riigi lipu all sõitval laeval?

Rait Maruste

Hea küsija! Jah, Eesti lipu all sõitvad laevad on Eesti riigi territoorium ja seetõttu seda probleemi nendel laevadel väga ei ole. Küll aga on Eesti lipu all väga väike arv laevu. See kaasus siin on seotud sellega, et inimene leidis vaba eneseteostuse korras võimaluse töötada teise riigi firma omanduses oleval laeval. Samasugune olukord oli tegelikult ka sellel teisel isikul, kes oli lihtsalt laevapere liige. Praegu on olukord selline, et inimesed liiguvad maailmas ringi ja neil on õigus taotleda ametikohta, mis neile meeldib. Seda peaks õiguslik regulatsioon arvesse võtma. Meie praegune jäik regulatsioon seda ei võimalda. Tegelikult oleks õiguste ja vabaduste kaitse seisukohalt mõistlik, kui üksikjuhtumite puhul oleks sisse seatud kaalutusõigus, mida õiguskantsler ka soovitas ja millele ta oma ettepaneku tegemisel tugines. Üksikjuhtumid on jälgitavad ja kontrollitavad. Ei tule vaadata ainult formaalset territooriumil viibimise nõuet, vaid ka muid asju: kas inimesel on perekond Eestis, kas tal on muid sidemeid, kuhu ta maksab oma maksumid jne. Võib olla niimoodi, et sa asud küll füüsiliselt Eesti territooriumil, aga su süda ja vaim on kuskil mujal, ja võib olla ka vastupidi. Ühesõnaga, need asjad peaksid olema individuaalselt hinnatavad ja jälgitavad. See ei muudaks mingilgi määral meie kodakondsuspoliitika põhiolemust või sisu.

Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Selleks et seda lõhkiatud juuksekarva veel kord lõhki ajada, küsin ühe täpsustava küsimuse: kas tõesti on Eesti lipu all sõitev kaubalaev alati Eesti Vabariigi territoorium või kehtib see ainult juhul, kui see laev asub rahvusvahelistes vetes? Teise riigi sadamas viibides peaks see laev minu teada muutuma teise riigi territooriumiks.

Rait Maruste

Hakkame siis mereõiguse teemadel vaidlema. Üldine printsiip peaks ikka olema selline, et kui Eesti lipu all sõitev laev on rahvusvahelistes vetes, siis on see Eesti riigi territoorium, kui see laev asub aga lossimiseks-laadimiseks teise riigi sadamas, siis rakendub seal ka selle teise riigi õigus, kuid kapteni kontrolli all. See ei puutu sellesse teemasse. Jätame üksikasjad kõrvale. See ei ole selle küsimuse teema.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Jents, palun!

Kalle Jents

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Ma olen nõus kõigi nende argumentidega, mida esitas õiguskantsler ja mida esitasid sina. Aga mul on põhimõtteline küsimus. Jah, me räägime eranditest ja kaalutusõigusest. Kas äkki põhimõisted ei ole tänapäeva mõistes iganenud, st sõna "viibimine" võiks asendada hoopis sõnaga "elamine"? Võib-olla elan ma näiteks Eestis, nii nagu jutt oli, mul on siin perekond, ma maksan siin makse, aga 365 päeva aastas töötan ma Eesti riigi heaks Brüsselis tõlgina.

Rait Maruste

Täna! See on võimalik, et me termineid täpsustame. Aga ma arvan – võib-olla etteruttavalt, aga siiski –, et sõna "elamine" ei lahenda veel probleemi. See jätab alles vaidlemise

koha. Mida see elamine tähendab? Nagu praktika näitab, kipuvad ametnikud tõlgendama asja pigem kitsamalt kui laiemalt, mitte inimese õigusi rohkem arvesse võtvalt. Nii et pigem on õige tee see, kui me anname õiguse selliseks kaalutluseks, et lisaks Eestis elamisele või viibimisele võetakse arvesse muid olulisi tegureid, mis võivad olla seadusandja määratud, näiteks perekonna olemasolu, sotsiaalsed sidemed, kinnisvara omamine jms.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Seega võime minna õiguskantsleri ettepaneku hääletamise ettevalmistamise juurde.

Head ametikaaslased, panen hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 56 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Ettepanek leidis toetust. (Tabel 3.)

Kuna Riigikogu toetas õiguskantsleri ettepanekut, teen Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152 kohaselt põhiseaduskomisjonile ülesandeks algatada eelnõu kodakondsuse seaduse kooskõlla viimiseks Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Head ametikaaslased! Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud. Rohkem päevakorrapunkte ei ole. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 12.24.

Istungi kestus 2 tundi ja 24 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 17. september 2012

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine euroala tuleviku kohta (nr 179)
2. Arupärimine avaliku sektori palkade kohta (nr 184)
3. Arupärimine Eesti õpilaste haridustaseme kohta (nr 175)
4. Arupärimine elektrituru avanemise mõjude kohta kodutarbijale (nr 171)
5. Arupärimine AS-i Elering kulutuste kohta (nr 182)
6. Arupärimine alkoholi tarbimise kohta Eestis (nr 172)
7. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu IV istungjärgu teise töönädala esmaspäevast istungit. Head kolleegid, nüüd on aeg üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun kõnepulti Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab advokatuuri-seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust justiitsminister Kristen Michal. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Head kolleegid! Saadame meie lugupeetud keskkonnaministrile proua Keit Pentus-Rosimannusele arupärimise, millele on alla kirjutanud 11 Keskerakonna fraktsiooni liiget. Arupärimise teema on seotud Baltikumi suurima

poolkoksimäe põlenguga. Käesoleva aasta kevadel ilmnesid esimesed märgid, et Kohtla-Järve poolkoksimäe sisemus põleb, mäe küljele tekkis esimene põlengukraater. Suvel andis tõsisest põlengust poolkoksimäel märku õhku tõusev tugev väävlihai. Lisaks elanikele on põlengu pärast mures ka mäe sulgemise töid tegev ehitusfirma. Põlengu tõttu on mäe seisund nii ebastabiilne, et ehitusfirmad ei julge oma tehnikat enam mäe peale saata, sest varingud on ettearvamatud. Seoses sellega on meil proua ministrile seitse küsimust, millele tahaksime saada vastust. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Olen juhatuse nimel vastu võtnud ühe seaduseelnõu ja ühe arupärimise. Kui seaduseelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus selle menetlemise kolme tööpäeva jooksul. Kui arupärimine vastab sellele seadusele, edastan ta adressaadile otsekohe.

Nüüd mõningad teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid. Esiteks, Eesti Keskerakonna fraktsiooni s.a 12. septembril algatatud riigi õigusabi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Juhtivkomisjon on õiguskomisjon. Teiseks, Eesti Keskerakonna fraktsiooni s.a 13. septembril algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Juhtivkomisjon on kultuurikomisjon.

Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 13. septembril esitatud Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise, mis käsitleb valitsustevahelise kokkuleppe sõlmimist Maa seire Euroopa programmi (GMES) elluviimiseks ajavahemikul 2014–2020, kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning määranud teatise kohta arvamust andma rahanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 27. september kell 16.

Head kolleegid, palun kohaloleku kontroll!

Kohalolijaks registreerus 91 Riigikogu liiget, puudub 10.

Võime minna päevakorra kinnitamise juurde, kuid on üks täiendus. Eesti Keskerakonna fraktsioon palub jätta päevakorrast välja tänane päevakorrapunkt nr 4, milleks on Riigikogu liikmete Eldar Efendijevi, Enn Eesmaa, Mailis Repsi, Mihhail Stalnuhhini, Olga Sõtniku, Valeri Korbi ja Yana Toomi 13. juunil s.a esitatud arupärimine kooliõpikute kohta (nr 180). Selle täiendusega panen nädala päevakorra kinnitamise hääletamisele. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 91 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Nädala päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine euroala tuleviku kohta (nr 179)

Esimees Ene Ergma

Alustame tänaste päevakorrapunktide arutelu. Esiteks, Riigikogu liikmete Aadu Musta, Eldar Efendijevi, Ester Tuiksoo, Jüri Ratase, Kadri Simsoni, Kalev Kallo, Mailis Repsi, Mihhail Stalnuhhini, Peeter Võsa, Priit Toobali, Tarmo Tamme, Valeri Korbi, Viktor Vassiljevi ja Yana Toomi 11. juunil s.a esitatud arupärimine euroala tuleviku kohta (nr 179). Ma palun kõnepulti kolleeg Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Arupärimine euroala tuleviku kohta sai Riigikogus üle antud selle aasta juunikuus. Nagu te võite tähele panna, on see üle antud enne, kui meie rahandusminister sai suvel hakkama sellise väljajütlemisega, et väga paljud eurostabiilsust puudutavad otsused on kiired, konfidentsiaalsed ja võõrkeelsed ning Riigikogul nende puhul rolli ei ole. Hiljem seda väljajütlemist eri komisjonides selgeks rääkides oleme jõudnud ühele arvamusele: selle jaoks, et asi oleks läbinähtavam ja Eesti huvid ka euroalas paremini kaitstud, tulebki siinsamas Riigikogu saalis eurotsooni ohte ja võite rohkem arutada. Seetõttu on see arupärimine väga sobilik, et rahandusminister saaks praegusi arenguid Riigikogu liikmetele selgitada.

Nagu me teame, oli Euroopa Liit esialgu Euroopa riike hõlmav majanduslik ja poliitiline ühendus, aga aja möödudes on suurenenud

liidu roll rahandusküsimustes. Seetõttu on sõlmitud järjest mitmesuguseid kokkuleppeid. 1998. aastal leppisid 11 Euroopa riiki kokku ühisraha kasutuselevõtu tingimused ja võtsid 1999. aastal euro kasutusele sularahata tehingutes. Euroopa võlakriisi ajal on selgunud, et ainult Maastrichti kriteeriumid ei ole olnud piisav abi riikide rahanduspoliitika kujundamisel. Tõsi on, et suur osa riike kõigist Maastrichti kriteeriumidest kinni ei pea, kuid sellele vaatamata soovib Euroopa Komisjon suruda eurotsooni liikmesriike senisest enam eurokriteeriumide piiresse. Ta on tulnud välja mitme arvamusega, kuidas sekkuda riikide eelarve planeerimisse või karistada neid struktuurifondide raha külmutamisega.

Selle aasta juunikuus käis Jean-Claude Trichet välja Euroopa Liidu rahandusministri loomise idee. Me kõik panime tähele, et eelmisel nädalal tuli Barroso oma iga-aastases kõnes välja ettepanekuga kaaluda Euroopa föderatsiooni ideed.

Seoses selliste kiirete arengutega, kus järjest enam pädevusi antakse ära Euroopa Liidule, on meil viis küsimust rahandusminister Jürgen Ligile. Ma ei hakka neid üksikhaaval ette lugema, sest ilmselt on ministril kergem vastata, kui ta ise meie esitatud küsimused ette loeb. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kadri Simson! Palun teid, lugupeetud rahandusminister, kõnepulti vastama!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Täna kõigepealt selle arupärimise eest! Pean kohe ka ütleva, et ma ei saa piirduda ainult nende küsimustega, mille ettelugemist mult oodatakse, sest sellistele arupärimistele eelneb alati hulk kommentaare, kus näidatakse oma suhtumist küsitavasse ja valitsusse. Ma pean nendele vastama.

Kõigepealt minu väljajütlemistest, mida siin puldis nimetati. Ma ei ole pidanud ühtegi nendest kahetsema. Pean ütleva, et kui ma rääkisin kiiretest, konfidentsiaalsetest ja võõrkeelsetest asjadest seoses ESM-iga ja sellest, et Riigikogu täiskogu rolli on siin väga raske leida, siis vaatamata pikkadele ponnistustele Riigikogu ei leidnud seda rolli üles. Ka need

muudatusettepanekud, mis olid erineva kvaliteediga, ei pakkunud lahendust, kuidas saaks Riigikogu täiskogu arutada dokumente, mis on väga tehnilised ja võõrkeelsed, teha seda väga kiirelt ja lühikese aja jooksul, mida selliste otsuste iseloom tingib – see jäi üldse lahendamata. Keeleküsimused jäid ratifitseerimisel lahendamata, küll aga püüti täiskogu rolli suurendada. Kas seda suurendati siis? Tegelikult ei suurendatud, sest jäi nii, et konfidentsiaalseid asju täiskogu enda kaela ei võta, mis oli väga mõistlik otsus. Aga kiirus ja konfidentsiaalsus on täiesti kokkulangevad kriteeriumid. Need asjad, mis on konfidentsiaalsed, on meie teadmiste juures alati ka kiireloomulised. Nii et asjatu on etteheiteid teha.

Teine asi, mis sissejuhatuse kommentaaridest välja tuli, oli etteheide, et Maastrichti kriteeriumidest ei piisa, ja siis jällegi öeldi, et nüüd surutakse riike Maastrichti raamidesse. See on igal juhul üks vastuoluline mõttekäik. Ütleme, me kõik teame, et nendest kriteeriumidest pole piisanud. Kõigepealt, Maastrichti kriteeriumid on üleüldse eurosooni sisenemise kriteeriumid, mitte seal olemise kriteeriumid. See, et stabiilsuse ja kasvu paktis on numbrid samad, ei tähenda, et on korrektne rääkida just nimelt Maastrichti kriteeriumidest, aga olgu peale. Nende iseloomustamiseks tuleb öelda, et need on hästi nõrgad kriteeriumid, nende täitmist ei ole järjepidevalt kontrollitud ja kriisi suur õppetund on, et ühelt poolt tuleb karmistada neid numbreid ja teiselt poolt karmistada nende kohtlemist, kes siis nendest ja ka karmimatest numbritest kinni ei pea.

Aga katsume siis järgemööda ka küsimustele vastata.

Esimene küsimus: "Milline on Teie hinnang euroala rahandusministeeriumi loomisele? Kas see võiks aidata edaspidi ära hoida sellise kriisi kordumist?" Ega peale selle sõna siin asjal mingit täpsemat sisu ei ole. Nagu ma ka alguses kinnitasin, Euroopa rahandus on tulnud põhjalikult ümber ehitada. Meie, isiklikult mina olen olnud selle tuline pooldaja, rangemate reeglite ja rangema täitmise pooldaja. Seda, kas keegi nimetatakse tulevikus Euroopa rahandusministriks, mina ei tea. Ma ei oska öelda, mis on selle väljaütlemise kaugem sisu. Ma ei oska öelda, milline suhe võiks sellisel ametihel olla Euroopa rahandusvolinikuga, kellel on arusaadavalt funktsioonid olemas. Ma ei

oska öelda, kas Euroopa rahandusministril selle inimese käsitluses, kes seda sõna kasutab, võiks olla analoogia keskmise riigi rahandusministriga, kelle ampluaa on ju palju laiem, katab hulga volinike ampluaad. Nii et mina küll ei oska seda institutsionaalset poolt niiega teistpidi hinnata. Ma ei tea, mis selle sisu võiks olla ja kas sellest midagi teoks saab. Igatahes oleme ju ümber kujundanud – ja mul on olnud õnn selles osaleda – kogu Euroopa fiskaal- ja makromajanduspoliitika raamistiku selle nimel, et eelarveküsimused ja makrotasakaalustamatused ei lööks inimeste heaolu ja Euroopa tuleviku pihta. Aga sel sügisel võib asi saada täpsema sisu. On teada, et oktoobri ülemkogu arutab uusi sellealaseid ettepanekuid ja võib-olla selgub seal midagi, mida rahandusministrid veel ei tea. Üldiselt me oleme nende ülemkogude ettevalmistajad, aga vahel selgub, et riigijuhid lisavad ka midagi ootamatut senisesse protsessi.

Teine küsimus: "Kuidas võiks mõjutada Eesti olukorda eurovõlakirjade loomine?" Mina ütlen küll, et olen eurovõlakirjade suhtes, nii nagu teie ilmselt seda mõistate, st võlgade jagamine ja raha hankimine ühe üldise võlakirja kaudu, väga kriitiliselt meelestatud. Ma ei näe võimalust, et selline instrument oleks lähiajal vastuvõetav, sest kui laenamine saab olema odav, toetudes üksikute riikide usaldusväärsele majanduspoliitikale, siis nende riikide, kes kõige rohkem laenata tahaksid, stiimulid nõrgenevad ja neil tekiks igal juhul kiusatus, tekiks surve teistele riikidele, Euroopa Komisjonile, et need reeglid oleksid lõdvevad. Seda instrumenti luues me teame, et tekitame ahvatluse. Me ei tea, kas selle kasutamist õnnestub siduda senisest rangemate tingimuste seadmisega riikidele, kes vajaksid keskselt kehtestatud rangeid tingimusi, sest meie oleme oma tingimused kehtestanud endale vabatahtlikult.

Kolmas küsimus: "Kuivõrd arutatakse selliseid küsimusi üldse euroala rahandusministrite kohtumistel või on pigem need otsused juba selleks ajaks suurriikide poolt kokku lepitud?" Ma täpselt ei tea, mis küsimustest nüüd jutt on. Aga nagu ma eespool mainisin, üldjuhul üllatusi rahandusministritele ei ole. Me töötame projektid ikkagi läbi. See ei tähenda, et eri riigid, eri ametihed ei oleks oma initsiatiivides üllatusvõimelised, aga projektid

töötatakse ikkagi töögruppides, rahandusministrite nõupidamistel läbi. Isegi kui ülemkogus mõni selline kokkulepe või deklaratsioon sünnib, siis on see piisavalt üldine, selle täitmine sisuga jääb ikkagi töögruppide ja rahandusministrite kätte. Nii on senini olnud. Me ei ole selles asjas kindlasti kõrvalised ja see on ainult hea. Üldiselt on rahandusministrid praktilisemad inimesed kui poliitikud keskmiselt. Ja ega meie ka seal ju ei improviseeri. Me lähtume sellest, millised piirjooned on valitsused ja parlamendid meie tegevusele andnud. Ise astume peale iga kohtumist läbi ELAK-ist ja ELAK on siiani oma rolli igati hästi täitnud. Üldjoontes on ta asjadega kursis ja küsib asjalikke küsimusi. Eks siin küsijate hulgas ole ka ELAK-i liikmeid, kes seda teavad ja võivad kinnitada.

Neljas küsimus: "Kui palju on Teil olnud võimalusi euroala rahandusministrite kohtumisel kaitsta Eesti seisukohti?" Kas mul on olnud võimalust kaitsta Eesti seisukohti? Ma ei oska siin kuidagi ennast ja oma kodumaad kaitseasendisse seada. Kelle eest ma peaksin neid siis kaitsma? Selles võtmes ei tahaks ma mitte Eesti ja Euroopa suhteid käsitleda, et meil on kuskil mingid väga eraldi huvid ja seisukohad ning keegi siis ründab neid ja keegi ahistab meid. Tegelikult on ikkagi see, et oleme praktikas ja ka teoorias saanud kinnitust, et tugev ja hästikorrastatud Euroopa on meie huvides. Me kõik, kes me Euroopa tasemel koostööd teeme, teame seda.

Kui arutada seda asja põnevamalt, siis võiks ju otsida neid kohti, kus on meie ja Euroopa seisukohtade vastuolud. Ega selliseid selgeid vastuolusid väga palju ei ole. Ma ei taha seda näidet väga palju tuua, aga ESM-i võti näiteks. Seal sai lahing ikkagi suhteliselt üksi maha peetud, ilma selge koduse seljataguse ja soovituseta ning ka mõistmiseta rahandusministrite seas saime oma ESM-i võtme väiksemaks. Aga ega ma ei saa väita, et see oli nüüd sada protsenti puhas võitlus või õigluse võit, sest ka teisel poolel olid omad argumendid. Miks kasutati alguses keskpanga võtit? Keskpanga võtmes on suurem osalus meile kasulik ja, nagu meile õigesti öeldi, et kuidas me siis nüüd järsku ESM-is teistmoodi võtit tahame. No ikka tahtsime, ikkagi olid omad argumendid. Ikkagi see, kuidas "rahatrükk" või emissioonitulu jagamine on üks, tekib suhteliselt kergesti,

aga võtta kokku ühisesse katlasse maksumaksjate raha proportsionaalselt rohkem, kui on osa SKT-st, see on tugev pingutus. Ma arvan, et see oli üks vähestest näidetest, kus enam-vähem oli Eesti ja üldiste huvide vastuolu. Aga selliseid lahinguid ei ole hea palju pidada, sest neid hakatakse teinekord üle kandma ka muudele vaidlustele. Õnneks neid ei ole palju olnud.

Aga rääkides värskest muljest, kuidas te defineeriksite siis minu käitumist eelmise nädala reedesel ja laupäeval kohtumisel? Kolm korda sai neid seisukohti väljendatud. Kus seal siis see Eesti huvi on ja kus on vastuolu? Üks mu sõnavõtt puudutas seda ESM-i avaldust, mida sakslastelt nõudis Saksa kohus, st et on vaja avaldust, mis ütleks, et see, mis on ESM-i lepingus kirjas, ongi seal kirjas. Saksa minister ütles, et see on tegelikult naeruväärne arutelu, aga teeme selle ära, kui kohus nõuab. Minu seisukoht, mis ma ütlesin, oli, et kuulge, see on natuke problemaatiline, kui me ütleme ainult Saksamaa kohta. On ju selge, et tegemist on kokkulepitud asja ülekorrutamiselega. Me ei tohiks jätta muljet, et see on ainult kinnitus Saksamaa seisukohtadele, vaid see on kinnitus kõigi seisukohtadele. Kas siin oli nüüd siis Euroopa huvi või Eesti huvi – ma ei tea. Küll aga ma mäletan, kuidas teie, selle arupärimise auväärt ettekandja, andsite kolmapäeval, 12. septembril kommentaari, et Saksamaa kohtu otsus oli ehe näide sellest, kuidas üks riik kaitseb oma huve. Ma ei tea, mida te selle all mõtlesite. Kas siis valitsus kaitses või konstitutsioonikohus kaitses riigi huve või kuidas see oli? Tegelikult ju kinnitati ainult üle elementaarseid asju. Niipalju kui seni sellest otsusest teada on, ei olnud seal ühtegi avastust ega muudatust võrreldes sellega, mis on niigi teada ja kokku lepitud – et ainult parlamendid saavad riigi kohustusi suurendada. Ei olnud siin mitte midagi saksapärasest ega ootamatut. Täpselt sama juttu olen ma rääkinud nii Riigikohus kui ka Riigikogus ja veennud euroskeptikuid, et ei ole olemas sellist asja, et ootamatult saavad sisse mingisugused kokkulepitust suuremad nõudmised, millele parlament ei ole andnud oma heakskiitu. Ma pean tunnistama, et tükk aega olime siin eri arvamusel ka õiguskantsleriga, kes väitis midagi muud või talle anti sellist nõu, ütleme nii.

Mis siis veel? Võib-olla oli natuke egoistlikum sõnavõtt see, kui ma rääkisin oma kolleegidele ESM-i jõustumisega seoses, et vaa-dake, see asi läheb järjest keerulisemaks. Madalama elatustasemega riigid ei lepi sellega, et aina lõdvendatakse tingimusi riikide jaoks, kelle elatustase on kõrgem jne.

Kas mu aeg on piiratud?

Esimees Ene Ergma

Aeg on läbi!

Jürgen Ligi

Küsige siis veel, ma jätkan.

Esimees Ene Ergma

Jätkame küsimustega. Palun, kolleeg Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Ma tahtsin küsida selle viimase küsimuse kohta, milleni te ei jõudnud. Ma küsin ära, siis te saate sellele vastata. Täna tõenäoliselt mainitakse siin ka juba kurikuulsat Barroso kõnet, aga ma küsin hoopis muu kohta. Tähtsad ametihed Euroopas valmistavad teatavasti ette institutsionaalse reformi kava. Missuguseid muudatusi oleks teie kui rahandusministri seisukohast vaja Euroopa Liidu aluslepingutesse sisse viia? Kas te olete valitsuses juba arutanud neid teemasid? Milline on teie seisukoht, kas need muudatused on nii ulatuslikud, et Eestis tuleks korraldada rahvahääletus, viidates siin ka meie Riigikohtu otsusele, et Euroopa Liidu asjades on rahva mandaat ammendumas?

Jürgen Ligi

Aitäh! Kas ta on ammendumas või mitte, siin ma võiksin ka vastu vaielda, sest tegelikult ESM-iga seoses ei olnud põhjust sellist hinnangut anda. See oli ülepakutud hinnang, sest ESM ei muuda mitte midagi põhimõttelist. Kui keegi arvas, et Euroopa Liitu minnakse ainult raha saama ja ise mitte midagi tegema, siis need inimesed peavad muidugi pettuma. Aga meil on olnud Euroopa referendum, meil on olnud teadmine, et Euroopa Liit on muutuv märklaud, tol ajal kasutati formuleeringut "muutuv eesmärk". Ta ei ole valmis asi, ta muutub. Seda, et jõukuse kasvades kipuvad riigi panused suurenema, rahvas teadis, kui ta

hääletas. Meil on olnud parlamendi valimised, meil on olnud Riigikogu antud mandaadid, meil on olnud hulk parlamendi arutelusid. Meil on põhiseadus, mis keelab välislepingute ja eelarveteemalised referendumid. See kõik on paigas. Niisiis ma ütlen, et ESM-i või praeguste otsustega seoses ei ole ohtu, et Euroopa Liidu iseloom on muutumas.

Mis puutub uutesse algatustesse, siis eks me vaata, mida mõni tähtis mees lõpuks paberile paneb või üles tõstab. Praegu midagi sellist ametlikult ei ole. See, mis sõna keegi kasutab Euroopa Liidu puhul, kas see on suurem föderatiivsus või mis iganes, see tuleb alles sisustada. Praegu ei tähenda see veel mitte midagi erilist. Rahandusministrid mõtleavad just seda, mida me oleme väga erinevates dokumentides heaks kiitnud, mille nimed on nn 6-pakk, 2-pakk, fiskaalleping. Kogu Euroopa fiskaalja makromajanduslik raamistik on ju uus ja täpselt sellisena me seda käsitlemegi. Sinna juurde pisikese, mitte universaalse lahenduse-na, vaid lihtsalt ühe toetava instrumendina EFSS ja ESM – see kõik vastab meie ettekujutusele. Kui mina näeksin arengut, siis karmimate reeglite ja tugevamate apoliitilistest sanktsioonide suunas, sest meil on väga vaja, et meie majanduskeskkond käituks mõistlikult, ei ajaks ennast suurematesse võlgadesse ega lämmataks majanduskasvu, majanduse arengut üldiselt. Ma arvan, et me oleme teiega koos seda ka Euroopa Liidu asjade komisjonis piisavalt arutanud, kokku leppinud valitsuse seisukohti või, ütleme, kooskõlastanud, niisugune on täpne sõnastus. Mingit suurt üllatust, kvalitatiivset muudatust hetkel laual ei ole. Kui see lauale jõuab ja rahva antud mandaat tõesti ammendub, siis teda tulebki uuendada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud esineja! Ma puudutaksin veel kord Saksamaa konstitutsioonikohtu otsust. Me nägime, et kohus seadis rikkale Saksa riigile ikkagi teatud piirangud rahalistes sum-mades, seati n-ö eritingimused. Kui me vaata-me nüüd Eestit, siis te ütlesite, et ka meil on piirangud ees, et parlament saab kinnitada järgmise summa, kuid me teame, et neid hääli on siin üsna lihtne kokku saada. Kas meie

niisuguse pisikese, väikese riigina ei oleks pidanud hoopis rohkem välja tooma oma rahva huvisid? Kas saab siiski öelda, et Euroopa huvi võrdub täielikult Eesti huviga? Võib-olla peaks ikkagi spetsiifiliselt arvestama meie väikese riigi tingimusi?

Jürgen Ligi

Aitäh! Mina ei tea ühtegi Saksa kohtust tulnud uudist, mis oleks seniseid arusaamu muutnud. Ainus asi oli see, et ühte konkreetset paragrahi tuli deklaratiivselt üle kinnitada, see on praegu õhus, nagu ma ka rääkisin. See on see, et juhul kui keegi jätab oma kohustused täitmata, kas siis on nii, et kogu ESM-i ja teiste riikide kohustused suurenevad. Meie ei olnud seda kunagi niimoodi mõelnud ja ma rääkisin sama juttu juba maikuus Riigikohtus. Miks üldse selline kahtlus kerkis, sellest on mul raske aru saada. Kui riik A ei täida oma kohustusi, siis see ei tähenda, et riigi B kohustused lähevad parlamendi lubatust suuremaks. Minul ei olnud küll võimalik seda teisiti tõlgendada, aga igaks juhaks Saksa kohus ütles, et kuulge, öelge see üle. Noh, me ütlesime üle. Saksa kohus ei ole mingeid rahalisi piiranguid Saksamaale pannud. Niipalju kui mina olen aru saanud, oli see tegelikult n-ö esialgne õiguskaitse, jutumärkides, ma ei ole siin terminoloogiliselt ehk tingimata korrektne. Ta kinnitas seda elementaarset asja, mida mina olen ka kogu aeg rääkinud: üle parlamendi antud mandaadi ei saa riigi kohustused kasvada. Nii on kogu aeg arvatud.

Kas Eesti huvid või mitte – eks ma selle kohta ju vastasin. Ja mis põhiline: meie Riigikohtu otsus oli ju, et jah, see piirab suveräänsust, Riigikogu eelarve suveräänsust või kuidas see sõna täpselt oligi, aga see on vajalik. Mina oleksin jätnud selle alguse küll teistsuguseks. Minu sügav veendumus on, kui ESM-ist rääkida, et see loob Riigikogule ja riigile endale võimalusi juurde. Kui ESM on efektiivne – aga on juba selgeid märke, et ta on –, siis riigi rahalised võimalused paranevad, kahjud mini-meeritakse. Ühiselt riskide maandamine on palju odavam kui igäihe enda ponnistused. Ja kuidas seda üldse teha, kui väliskeskkond halveneb? Mis vabadus see on, kui sinust mitte midagi ei sõltu? See ei ole minu arust vabadus ja see käib ka finantsvabaduse kohta. Kui sa ainult võtad teadmiseks, mis mujal juhtub, ja

ei sekku, siis see ei ole minu arvates mingi suveräänsus. Aga noh, kui õigusteadlased olid laused kõik täpselt must valgel läbi töötanud, siis nemad niimoodi seda mõistsid. Mina räägin natuke vabamas keeles ja ütlen, et Eesti võimalusi ei piiratud, vaid avardati. Oht, et meie majandus kukub musta stsenaariumisse, on tunduvalt vähenenud, järelikult on ka uute kärbeta ja järeleandmiste tõenäosus tunduvalt vähenenud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Mul on küsimus euroala tuleviku kohta. Mõned euroala riigid, näiteks meie põhjanaaber, on tõsiselt arutanud nn plaani B: astuda eurotsoonist välja, kui tekib oht X. Mul on mitme poolega küsimus. Kas näiteks meie põhjanaabrid on arutanud neid ohte, mida meie ei ole arutanud? Küsimuse teine pool on seotud sellega, et võib-olla ka meie tegeleme sellise plaaniga B, juhul kui tekib see olukord X.

Jürgen Ligi

Aitäh! See on selline populaarne ja ahvatlev jutt, et plaan B ja olukord X. Aga ma võin kinnitada, et meie põhjanaabrid ei ole arutanud eurotsoonist lahkumist. Ametimehed ja -naised, kes on endale selliseid ütlemisi lubanud, on pidanud kahetsema ja neid leevendama. Neid leevendamisi on ka rahvusvahelises ajakirjanduses ikka ja jälle üle korratud, et näete, ütles, aga vaadake, mis välja tuli. Üks, kes on selliseid tugevamaid ümberlökkajaid, on olnud Alexander Stubb, Soome endine välis- ja nüüdne euroasjade minister. Ta on kinnitanud, et Soome koht on eurotsoonis. Samamoodi ei lase ka Jyrki Katainen sellistel hoiakutel paljuneda. Ja kui veel edasi põhjanaabritest rääkida, siis minu hea kolleeg, ma võiksin öelda, Olli Rehn, rahandusvolinik, on Soomes võtnud tugevalt sõna, et näete, Soome on saanud külge sellise märgi, et ta on eurovaenulik ja koostöös kehv. See on nende sisemine jutt, mina ei kinnita seda, aga see on nende endi tunnetus, et nad on selliste ütlemistega näppu lõiganud. Nad isegi ei ole seda niimoodi mõelnud, nagu pärast selgub. Aga mulje teeb neile endale muret. Mina küll ei saa väita, et Soome arutab

midagi, mida Eesti ei arutaks, on see siis plaan B või C. Riske me ju arutame, aga avalikke spekulatsioone teemal, et meil oleks väljaspool euroala kuidagi parem, ei ole mõtet üldse tekitada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Auväärt Riigikogu esimees, aitäh! Austatud minister! Ma usun, et olles ise euroala riik, on meie jaoks väga tähtis, et euroala stabiilsus ja usaldusväarsus oleks võimalikult suur. Ja kui kuulata viimastel aegadel spetsialistide ütlusi, siis pigem on euroala ja euro usaldusväarsus suurenenud kui vähenenud. Ma usun, et iga valuuta hea käekäik sõltub eeskätt tema usaldusväarsusest. Eks kõik partnerid teevad selle nimel tööd, et ta järjest rohkem ja rohkem usaldusväärne oleks. Kui analüüsida kas või viimaseid Euroopa Komisjoni presidendi sõnu ühendriikide suunas mineku kohta, siis kindlasti ei ole siin mitte väike osakaal finantspoliitikal. Mis võiksid olla järgmised sammud usaldusväarsuse tekitamisel?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma võib-olla ei suutnud seda mõttekäiku täpselt fikseerida, aga kui rääkida Euroopa Komisjoni presidendi sõnadest, siis ma soovitan lugeda eelviimast Economisti. Ma usun, et see oli see koht, kust ma lugesin, mis on nende ütleliste kontekst. Need ei ütle väga palju sisuliselt, aga ... Oh, kui ma nüüd oleksin jaksanud täpselt jälgida, kuhu te tahtsite jõuda. Kui te kordaksite küsimuse lõpu üle, võib-olla ma saaksin paremini küsimusele pihta?

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri, küsige veel lõpp üle!

Jüri Ratas

Suur tänu, Riigikogu esimees, et te sellise erandi teete! Seda võimalust ei ole ette nähtud, aga kui istungi juhataja seda lubab, siis aitäh! Minu küsimus on, et mis on järgmised sammud euroala usaldusväarsuse tekitamisel. Kui me ütleme, et ESM on nüüd põhimõtteliselt tehtud ja jõustub, mis need sammud võiksid siis olla? Kas minnakse seda teed, millele vih-

jas komisjoni president, või te näete rahandusministrite poolt mingeid teisi lahendusi?

Jürgen Ligi

Nüüd on palju selgem. Kui kaks korda ütled, siis jääb ministrile ka meelde. Mõtted olid natuke hajali. Barroso rääkis föderaalset Euroopast – või mis see täpne sõna oligi, neid sõnu on nii- ja teistpidi reastatud. Aga midagi uut ta ju ei öelnud. Seda, et teatud valdkondades on tsentraliseerimine riikidele kasulik, ei saa ka meie eitada. Rahandus on kõige eredam näide, aga ka paljud siseturu ja konkurentsiga seotud asjad. On ereda näiteid, kuidas ühtselt aetud asi on kõige paremini aetud asi ja kus majandusele oleks hea, kui kõik käituksid ühtemoodi.

Järgmised sammud? See raamistik on alles valmis saanud ja alles jõustuma hakanud. Kõige kriitilisem küsimus on, kuidas ellurakendamine hakkab minema. Seal on selliseid poliitilisi taganemise võimalusi, komisjoni kui apoliitilise organi otsuste blokeerimist, sanktsioonide vältimist, andeksandmist – sellist mängumaad on kogu sellel süsteemil sees. Arusaadavalt tahavad kõik riigid endale suveräänsuse ruumi jätta. Me ei tea, milline saab olema praktika. Mina loodan, et usaldusväarsus saab kinnitust kokkulepitu kõrvalekaldu-matu täitmisega. See on võib-olla kõige olulisem. Kui ma mõtlen natuke ettepoole, kas on mingisuguseid uuendusi tulemas, siis eks ma proovisin ka enne öelda, et laual midagi väga konkreetset ei ole. Saaks selle kokkulepituga efektiivselt ja, mis seal salata, ka efektselt hakama! Maailma on vaja veenda, et euroala on ennast ära remontinud ja ei anna enam järele, nii nagu aastatel 2003 ja 2004 suurriikide kokkuleppel juhtus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh! Härra rahandusminister! Te just ütlesite, et olete vastu võlakirjade tagasiostmisele, mida teeb keskpank.

Jürgen Ligi

Ei öelnud, täna ei öelnud.

Tarmo Tamm

Te ei poolda võlakirjade tagasiostmist. Nagu teada, on Saksa Bundestag kutsunud Euroopa Keskpanga juhi aru andma, et vältida võlakirjade tagasiostu. Kuidas meie saaks oma seisukohta kaitsta?

Jürgen Ligi

Aitäh! Arupärimises, millele, ma eeldan, olete ka teie alla kirjutanud, räägitakse siiski eurovõlakirjadest, mitte võlakirjade ostmisest teiseselt turult või ammugi mitte esmaselt turult. Kui nüüd rääkida Mario Draghi kutsumisest Bundestagi, siis miks mitte. Mõelge selles suunas, äkki tahate teha katset, kas ta tuleb Eesti parlamenti ka. Ma ei ole päris kindel, mis hakkab juhtuma, kui kõik 17 riiki tahavad temast parlamendi ees aruandja teha, sest üldiselt on keskpanga puhul eraldi kriitiline küsimus, et ta peab poliitilisest survest vaba olema. Ma ei usu küll, et parlamendi protseduur tähendab juba sõltuvust. Aga mis ma sellest arvan? Ma arvan, et on tohutult kahju, et Saksa keskpanga president jäi seal täiesti üksi, Mario Draghi plaani kriitikas. Minul on sellest kahju, sest rahandusministrite üritusel ei jää Saksa rahandusminister kunagi üksi, nii nagu ka Eesti ei ole kunagi üksi jäänud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Juku-Kalle Raid!

Juku-Kalle Raid

Suur tänu! Jürgen, euroliidu pooldajana ja selle tsooni pooldajana on mul enne küsimust väike märkus selle andmise ja saamise kohta. Sa rõhutad, et me ei läinud euroliidu vaid saama. See on täitsa tõsi. Aga minu meelest on väga suur vahe, sina kui liberaal peaksid sellest aru saama, kas üks toetus on mingi projekti või tegevuse jaoks või on see lolluste kinnimaksmise jaoks. Need on kaks isiasja. Aga sa oled siin oma vastustes ja kõnedes kasutanud ka sellist toredat väljendit nagu Eesti riigi huvid. Ole hea, palun defineeri mulle Eesti riigi huvid, lihtsalt sellepärast, et ma saaksin sind hiljem tsiteerida.

Jürgen Ligi

Hakkame siis otsast peale. Kõige eredamad kohad selles sõnavõtus olid jutud lolluste kinnimaksimisest. Mina ei tea, et Eesti oleks mõne

võõra lolluse kinni maksnud. Küll aga pean ma ausalt tunnistama, et Euroopa eelarve maksab Eestis lollusi kinni. Mitte et kõik oleks lollus, mis selle raha eest tehakse, aga sealhulgas on ka lollusi. See, mida teeb nüüd ESM, kui ma teie vihjest õigesti aru sain, on ikkagi tingimuste pealesurumine neile, kes lollusi teevad, ja tingimuseks on ennast muuta ja loomulikult maksta ise oma lollused kinni. See on pigem vastupidi. Pigem on sellel tagastamatul abil, mida me oleme siin rõõmuga vastu võtnud, ühise rõõmuga, omadus kinni maksta lollusi, st ka lollusi. Europrojektid ei ole kõik täielikult ega lõpuni targad, on ka selliseid asju, mida mingil juhul maksumaksja raha eest ei tuldaks isegi küsima, aga tundub, et kui on Euroopa maksumaksja raha, siis sobib teha. ESM on selgelt laenu andmine ja väga piiravatel tingimustel. Mõne arvates orjastavatel tingimustel, minu arvates mõistlikel tingimustel. Riigid ei pea mitte ainult seda raha tagasi maksma, vaid peavad ka ennast ümber kujundama.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Siin räägiti lollustest. Lollus on seisukoha küsimus, oleneb, mis seisukohalt vaadata, ja tavaliselt loll ikka arvab, et kõik teised on temast tunduvalt lollimad. Siin võib ju arutada, kas näiteks Kreeka on käitunud lollilt või targalt, kui ta laseb oma avaliku sektori võlgadesse, ja kas Eesti käitub targalt või rumalalt, kui ta laseb hoopiski erasektori võlgadesse. Aga igal juhul on teil tuline õigus, et euro ja ESM on avanud meile tohutud võimalused, ja neid võiks ju kasutada. Kuna me oleme ESM-i asutajaliikmed, on kõik võimalused praegu olemas, riik võiks tublisti võlgu võtta ja tõsta siis tohtrite palku, õpetajate palku, pumbata raha avalikku sektorisse. Meie elu oleks tunduvalt parem ja laseks selle kõik ESM-il kinni maksta. Kas teil ei ole kunagi sellist mõtet pähe tulnud?

Jürgen Ligi

Ei ole isegi unes pähe tulnud, et võlgade arvel ja veel enam plaani järgi tagastamata jäävate võlgade arvel kellelegi palka maksta. See on absurdne mõte, et me hakkaksime oma püsikulusid ja kohustusi inimeste ees laenu

arvel katma. Kas need inimesed on siis ajuti-
sed? Mis me nendega teeme, kas likvideerime,
kui laenu tagasimaksmise aeg tuleb? Nähta-
vasti on teie retsept jätta laen lihtsalt maks-
mata ja arvata, et nende inimeste heaolu on
juba tagatud. Ma olen sellele küll karmilt vas-
tu.

Kui rääkida nendest lollustest, siis mul on
eredalt meeles kõne, mille mõni aasta tagasi
pidas üks toonane maavanem meie fraktsioo-
nile ja milles ta kaitstes ühte europrojekti kui
maakonna tähtsaimat. Projekti maksumus oli
suurusjärgus 66 miljonit krooni. Tema mõte,
välja arvatud see, et üks siiluke tuli kasutusele
võtta – see siiluke oli minu teada eraomandu-
ses –, jäi täiesti arusaamatuks. Jäi arusaama-
tuks, miks me pidime kaks tundi seda kuula-
ma. Õnneks ei läinud see projekt käiku. Aga
selliseid iluasjakesi, mis tegelikult mingit
lisandväärtust tootma ei hakka, on siin ja seal
ikkagi kogu aeg loodud. On loodud asju, mis
ei ole jätkusuutlikud või vähem koledat sõna
kasutades kestlikud, need ehitatakse valmis ja
siis leitakse, et paha lugu, ülalpidamiseks ja
remondiks raha ei ole, või ei ole lapsi, kes nen-
de seinte vahele kooli või lasteaeda tuleksid.
Euroopa raha kui võõra antu kasutamine on ka
Eestis probleem, mitte küll nii suur kui palju-
des teistes riikides. Proovime kõik targemaks
saada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rannar Vassiljev!

Rannar Vassiljev

Aitäh! Osaliselt sa juba vastasid sellele
küsimusele ära, aga nagu sa mainisid, on meil
tehtud eurorahaga väga palju lollusi.

Jürgen Ligi

"Väga palju" on liialdus.

Rannar Vassiljev

Vahest sa tooksid mõned konkreetset näi-
ted, muidu jääb see natuke deklaratiivseks. Sa
küll väikse sissejuhatuse eelmise küsimuse
vastuses tegid, aga kas oleks tuua mõni konk-
reetne näide sellest, mis on ellu viidud?

Jürgen Ligi

Ma ei tahaks avada siin rindeid, sest ma
oleksin kindlasti ebaõiglane. Ühte ma maini-

sin, säästaks inimesi ja jätaks täpsustamata.
Olen ennegi öelnud, et minu arust EAS-ist ja-
gatavad toetused, mis tulevad suuresti eurora-
hast, on kummalised, nad ei anna pikaajalist
kasu. Mina ei saa aru, mis kasu on – nüüd ma
toon juba tuntud näite, kedagi uuesti õrrita-
mata – mustkunstniku lähetamisest miljonite
eest ookeani taha. Mida see Eesti majandus-
struktuurile või pikaajalisele arengule annab?
Sellele inimesele, tema meeskonnale küll, aga
kas see on majandus, mida me peame Euroopa
toel arendama – ma ei usu.

Eelmises küsimuses jäi õhku selline vastan-
damine, et kes laseb riigi võlga, kes laseb era-
sektori võlga, et riigid käituvad erinevalt. Eesti
ei ole lasknud erasektorit võlga, erasektor la-
seb enda ise võlga. Riikide vastutus on, et
nemad on see ankur, kes hoiab üldist stabiil-
sust. Ka üksikute hättasattunute päästmine on
lõppkokkuvõttes riigi võime taga kinni ja rii-
gid on väga erinevad. Kui Kreeka puhul saab
rääkida väga väikesest erasektori võlast, siis
teiselt poolt on tal jälle ülimalt suur riigivõlg,
Itaalia sama lugu. Aga on ka näiteid, kus kor-
raga on suurtes võlgades nii erasektor kui ka
riik – Küpros näiteks. Ta ei ole veel täpselt aru
saanud, millised on tema kohustused, mis on
tekkimas, sest abipalve on korrektselt esita-
mata. Küpros on langemas suurde ametlikku
riigivõlga, samas on ka erasektor korralikus
võlas. Seda seost, et väike riigivõlg tekitaks
kuidagi erasektori suure võla, ei eksisteeri. Ise-
gi sellist korrelatsiooni ei eksisteeri. Küll aga
võib öelda, et riigi eeskuju aitab inimestel käi-
tuda mõistlikumalt, kui enda meeolud diktee-
riksid. Ma arvan, et meie riigi eeskuju aitas
teatud hetkel ka erasektoril võlgu elamisest
kiiremini tagasi tõmbuda. Oleks riik kogu aeg
oma sõnumites manitsev olnud, siis oleks olu-
kord võib-olla veel parem olnud. Aga ega meil
ka tagantjärele hinnates siin laenubumi puhul,
avatud turu tingimustes palju peale sõnumite
edastamise teha ei olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud mi-
nister! Sa oled püüdnud oma vastustes – ja
mitte ainult täna, vaid ka varem – järjekindlalt
ette heita, et tahame Euroopa Liidust saada,

aga mitte kuidagi ei taha aidata, unustades seejuures alati mainimata ühe pisidetaili: Euroopa Liidust saavad kõik Euroopa Liidu uued liikmed, ka need, kes ei ole eurotsoonis, ainult et need, kes eurotsoonis ei ole, ei pea praegu ESM-iga tegelema. Võtame näiteks Läti, kes ei ole eurotsoonis ja kes suutis oma võlga ennetähtaegselt suures summas tagasi maksta. Läti majanduskasv on praegu üks Euroopa Liidu kiiremaid. Siit minu küsimus: milline oleks teie nõuanne Lätile, kas ta peaks eurotsooni astuma ja kui jah, miks ta peaks seda tegema?

Jürgen Ligi

Aitäh! Läti sellist nõu meilt ei vaja. Ta on pühendunud eurokriteeriumide täitmisele ja eurotsooni astumisele. Läti on ka enne meid heaks kiitnud ESM-iga liitumise. Nii palju kui mina sellest protseduurist aru saan, ma ei ole detailides võib-olla täpne, aga põhimõtteliselt on Läti parlament ESM-iga liitumise heaks kiitnud. See ei hakka loomulikult toimima nii nagu meie suhtes, aga Läti parlament on olnud palju kiirem kui Eesti parlament ja tegutsenud suurema kärata.

Kas meil on vaja Lätile nõu anda? Läti on läbi aegade vaadanud ikkagi Eesti kui eeskuju peale, meil ei ole vaja seda eraldi ette kirjutada. Aga kui vaadata riikide edetabelit, siis see ainult kinnitab, et nende suhtumine on ka praktiline. Peale ESM-i ratifitseerimise või heakskiitmise tempo, oleme siis sõnastuses ettevaatlikumad, on vähe asju, kus Läti on meist paremas seisus. Vaatame kas või üldist elatusaset, isegi hinnatäitajaid. Kui te võtate ühe lühiajalise majanduskasvu perioodi, siis üks, kus Läti on meist alati maas, on majandus-tsükkel. Meie majandus kasvas 7,6% eelmisel aastal, nende majanduskasv kipub olema üle 5% sel aastal. Majandus-tsükkel on seal alati hilisem kui meie oma ja samas oli nende langus kõigis näitajates tunduvalt rängem. Nende buum oli veel tõsisem sisemine mull kui meie oma. Meil on Lätiga hea teineteisemõistmine, ei ole vaja siin näpuga näidata ega süüdistada, me teeme koostööd ja mõistame üksteist. Ma ei tunne mingisugust vajadust sel teemal praalida. Ma ütlen, et on normaalne koostöö. Me teame, et Lätil on arenguruumi veel rohkem kui meil, ja nemad teavad seda edetabeleid vaadates. Olen käinud seal esinemas ja näinud võrdlusi, mis räägivad liigagi tugevalt siiski

Eesti kasuks. Mõneprotsendine majanduskasv ei muuda Läti olukorda nii kiiresti paremaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud rahandusminister! Eurotsooni tulevikust rääkides mainisite, et nii mõneski küsimuses on tsentraliseerimine riikidele kasulik. Seega jäi kõlama seisukoht, et te peate Eestile kasulikuks, kui senisest majanduslikust ja poliitilisest ühendusest võiks saada eelarveliit. Mina järeldan sellest, et kui eurotsoonist peaks alguse saama eelarveliit, siis tähendab see ka maksude ühtlustamist. Ma usun, et ma ei alahinda teie veenmisvõimet, aga mulle tundub, et teie veenmisest ei piisa tegemaks ülejäänud eurotsooni riikidele selgeks, et näiteks üksikisiku tulumaks peaks kõigil teistel muutuma Eesti oma sarnaseks. Pigem tähendab see ikkagi maksumuudatust Eestile. Kas sel teemal on ka räägitud, et Eesti maksusüsteem ei ole euroopalik?

Jürgen Ligi

Ma ei tea, mida te mõtlete eelarveliidu all, aga see, mida meie mõtleme, on ühtsed eelarvereeolid, elementaarne korralikkus, jätkusuutlik riigirahandus, võlgu elamise lõpetamine, makromajanduslik tasakaalustamine, riskide maandamine. Siin ei ole mingit vaidlust.

Mis maksusüsteemi puutub, siis ma olen ju sellest ennegi rääkinud ja Euroopa on ka niimoodi teinud. Ühtlustatakse kaudseid makse, mis on ühisturu küsimus. Kaudsete maksude ühtlustamine saaks toimuda ainult mingisuguse äärmiselt ränga surve olukorras, kusjuures ma ei ole veel näinud, et ka siis oleks seda juhtunud. Iirimaad, kes tuli abi küsima, survestati, et ta ettevõtte tulumaksu süsteemi muudaks. Ta ei andnud alla. Ta oli kõigega nõus, aga vaata seda tema ei tee, see on talle konkurentsiküsimus.

Kas otsestes maksudes on ühtlustumist? Jah on, kuni viimase ajani. Kriis tegi siin jõnksu. Oli ikkagi suund nii üksikisikute kui ka ettevõtete tulumaksukoormuse vähendamisele. Eriti vähendati – seda muidugi tasakaalustati mingite vaesematele suunatud meetmetega – just neid kõrgemaid astmeid. See on väga vaululine protsess, sest eelarved sõltuvad tulumak-

sust. Kui see on kord käest lastud, sinna on ehitatud aina uusi järke, siis see ongi kindel viis, kuidas majandust kinni jooksutada – maksustada kvalifitseerimat tööjõudu, maksustada kapitali ja öelda, et te ei ole siin teretunud rohkem kui selle võrra, mis te eelarvesse maksate. Tagajärg on majandusarengu kustutamise.

Aga nagu ma ütlesin, kaudsete maksude puhul on see ühtlustamine lausa regulatiivne. Käibemaksusüsteemis on küll auke, aga põhimõtteliselt on siin ikkagi reeglistik. Kui vaadata kriisimeetmeid, siis põhiline kriisimeede on igal pool käibemaksu tõstmine, täpselt nagu Eestiski. Kui ma noore ministrina kohtusin esimest korda Euroopa maksundusvolinikuga, siis ma pidasin talle sütitava kõne, kui nii võib öelda, üle laua, kuidas peaks tegelikult Euroopa maksusüsteemi muutma. Ta ütles, et on minuga täiesti nõus, aga vaat ei saa, need riigid siin on kuidagi teistmoodi. Majanduse poolest ei olnud meil mingeid eriarvamusi – käibemaksuerandite kaotamine, vajaduse korral käibemaksu tõstmine, maksukoormuse kaotamine töölt ja kapitalilt. Täpselt sama räägib Rootsi rahandusminister, kes on kindlasti üks Euroopa säravamaid, kelle majandus on üks säravamaid. Rootsi viimane otsus oli vähendada ettevõtte tulumaksu 26%-lt 21%-le. Mida meie oleme teinud? Vähendanud ettevõtte tulumaksu 26%-lt 21%-le. Täpselt samad numbrid, aga süsteem on veel soodsam. Rootsis läheb see raskelt. Seal on vasakpoolsed traditsioonid inimeste meeltes sees ja majanduse vajadustele mõtlemine käib natuke inertsemalt, aga nad on siiski samas suunas arenenud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peeter Võsa!

Peeter Võsa

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud minister! Nüüd juhtus küll pisikene äpardus. Me esitame küsimusi sellepärast, et vastuseid saada, ja teid toetav poliitik Juku-Kalle Raid küsis küsimuse, millele ta vastust ei saanud. Ma kordan seda küsimust, et te saaksite vastata ja Juku-Kalle teid tsiteerida. Defineerige, palun, Eesti riigi huvid!

Jürgen Ligi

Oi, ma ei lähe sellele libedale tee, et ma annaksin teile ühelauselise tsitaadi. Kui Võsa Pets tuleb kaameraga minult mingit tsitaati saama, siis ma kindlasti ka ei lähe sellele libedale tee. Aga oma ettekandes siin eespool ma juba ütlesin: kontekstis Eesti huvid *versus* Euroopa huvid on meil materjali väga vähe. On väga vähe näiteid, mille põhjal see definitsioon üles ehitada. Euroopa kontekstis on meie huvi tugev ja toimiv majanduspiirkond, ka tegelikult mõjukas välispoliitiline keskus ja nõnda edasi, julgeolekuliselt stabiilne koht. Igal juhul langevad meie ja Euroopa huvid nii palju kokku, et nagu ma alguses ütlesin, ma ei tahaks arendada debatti sellises vormis, et kuidas mina küll kaitsesin Eestit Euroopa ahistamise eest. Ma ei tahaks seda! Aga umbes nii te kirjalikult küsisite.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Vastates küsimusele meie põhjanaabrite kohta, oli juttu sellest, et mõned ametnikud muutusid seal vahepeal euroskeptikuteks ja said siis väga kiiresti kasvatust. Te ütlesite, et üsna lühikese ajaga selgitati neile, kuidas üks õige ametnik peab käituma ja rääkima. Äkki oskate meile jutustada, milliseid meetodeid kasutatakse Soomes, kui ametnikke on vaja niiviisi kasvatada? Äkki me saame siis paremini aru, miks meie ametnikud mõnikord nii imelikult käituvad ja nii imelikke asju räägivad.

Jürgen Ligi

Aitäh! Selles küsimuses oli ilmselt varjul mingi kibe kogemus, aga ma ei oska samale lainele asuda. Peaksite täpsustama! Mina ei saa Eesti ametnikele üldistavalt midagi ette heita. Ma arvan, et meie ametnikkond on professionaalne ja inimlik ega tee rumalusi. Mis meetodid on Soomes? Nii nagu Eestis juhtub ka Soomes seda, et poliitikute sõnu moonutatakse. Ma ei tea igal konkreetsel juhul, kas need sõnad, mis ajalehtedes ilmusid, olid täpselt need sõnad, mis poliitik ütles. Aga konkreetselt minu kolleegiga on täpselt samamoodi juhtunud nagu minugagi, et on lihtsalt valeta-

tud. Ma olen näinud uudist – ei tea, kas ma soome keelest küll täpselt aru sain –, et üks ajakirjanik lasti selle eest lahti, et ta oli minu kolleegi Jutta Urpilaise sõnu moonutanud. See ei olnud kohtu uudis, ma tahtsin juba hakata ütleva, et mindi kohtusse, aga ei. See oli ajakirjaniku vallandamine just nimelt väga tugevalt euroskeptilise uudise tekitamise eest. Soome kardab väga sellist mainet. Ta on Euroopas ennast vaevaga üles töötanud ja muretseb praegu selle pärast, et väljajätlemised või siis moonutused ei jäta temast teistsugust muljet. Ja muidugi on siin põhisisü sellel detonaatoril nimega põlissoomlus, kellega siis vahel valimiste ajal püütakse võistelda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Leinatamm!

Tarmo Leinatamm

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Võib-olla see teema oli siin täna juba arutusel, aga ma olin natuke eemal. Kas ka mõni teine riik peale Läti on teinud selgeid avaldusi, et ta soovib liituda euroalaga? Euroala tahab praegu ju vägisi nagu tuge saada. Kas käib ka mingisugune kulissidetagune Rootsi ja Taani moosimine, et nad tõstataksid selle probleemi päris tõsiselt, sest seal on see arutelu nagu vaibunud?

Jürgen Ligi

Ma võin öelda oma Rootsi ja Taani kolleegide kohta, et nad on alati olnud eurotsoonisõbralikud. Taani kroon on lausa euroga seotud ja nad tunnevad väga suurt vastutust Euroopa ees. Aga nende ühinemisel on klausel rahvahääletuse kohta, millest ei saa üle ega ümber. Rahvahääletusest ei saa üle ka selles mõttes, et kui kõik näpud näitavad eurotsooni poole, süüdistavad teda, siis on väga raske rahvast veenda. Kui mina peaksin veenma, siis ma juhiksin tähelepanu nende riikidele, jättes Rootsi ja Taani kõrvale, kes väljaspool on praalitud teemal, et nemad ühinevad eurotsooniga siis, kui eurotsoon muutub nende vääriliseks, kui ta lahendab oma kriisid ja on sama suur kui nemad. Vaatame elatustaset, vaatame laenu hinda, vaatame nende rahvusvaluuta käitumist, vaatame eelarvedistsipliini – praalida ei ole mitte millegagi. Mitte millegagi, olukord on selgelt kehvem. Ja sellega on selgelt võidetud,

et Euroopas eksisteerib üks suur valuuta. Nii et sellised avaldused on küünilised ja tegelikult ka vastuolus Euroopa Liiduga liitumise kokkulepetega, et eurotsooniga liitutakse esimesel võimalusel. Nüüd siis räägitakse kodus, et ei, eurotsoon ei ole meie vääriline, olles ise kaks korda vaesem, keskmiselt kaks korda kallima riigi võlatootlusega, suurema defitsiidiga kui eurotsoon keskmiselt. See on tegelikult oma-moodi küüniline eneseupitamise koht, kui näidata näpuga eurotsoonile, kes suurtest majandusjõududest on tegelikult tegelnud oma muredega kindlalt kõige rohkem, kes on oma eelarve ja makromajanduse regulatsiooni ümber teinud.

Läti ei räägi seda juttu, et viinamarjad on hapud, aga on riike, kes seda hapude viinamarjade juttu räägivad. Ma ei mõelnud siin Rootsi ega Taanit, kus on teised põhjused, ja nemad on ka teises positsioonis. Rahvast on seal raske veenda sellepärast, et need riigid on olnud äärmiselt solidaarsed muu maailma suhtes ja nad on Euroopa keskmisest jõukamad. Nemad on igal juhul panustamisel ja saamisel teistsuguse suhtega, kui on Eesti või Läti.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra rahandusminister, küsimustele vastamise eest! Avan läbirääkimised ja kutsun kõnepulti kolleeg Kadri Simsoni.

Kadri Simson

Ma arvan, et on kohane alustada oma sõnavõttu siira tänuga rahandusministrile, kes väga põhjalikult valgustas oma seisukohti seoses eurotsooni tulevikuga. Ma arvan, et kompliment rahandusministrile sisuka sõnavõtu eest on ka see, et saalis on vähemalt kaks korda rohkem Riigikogu liikmeid kui tavaliselt esmaspäeviti. Aga minu jaoks jäi kõlama rahandusministri arvamuse, et kui me peame defineerima Eesti riigi huvid eurotsoonis, siis neid nagu polegi, meie jaoks ongi Euroopa huvid. Mõnes mõttes on selles küsimuses andnud meile hoiatuse juba riigikohtunikud, kes ütlesid, et defineerides järjest enam enda huvid Euroopa huvidena annab Eesti ära enda pädevusi ja mandaat nende pädevuste äraandmiseks hakkab ammenduma. Nii et selliseid arutelusid nagu praegu on Riigikogus ees ootamas ilmselt veel palju. See aitab meil viia ennast teemasse

sisse ja ära hoida olukorda, kus öeldakse, et nüüd tuleb kiirkorras teha otsus mõnes komisjonis, sest ministril on kahe tunni pärast juba telefonikonverents, kus üks või teine seisukoht tuleb Euroopa ja eurosooni kolleegidele ära öelda.

Minister mainis ka seda, et meie huvides on, et eurosoonis oleksid karmimad reeglid ja tugevamad sanktsioonid. Tegelikult need karmimad reeglid ja tugevamad sanktsioonid ei pruugi Eesti jaoks midagi lihtsamaks teha, sest olukord, kuhu me oleme tänaseks jõudnud, on tekkinud just nimelt selle tõttu, et reeglid on olemas, aga keegi ei täida neid. Kui 1997. aastal võeti Amsterdamis vastu stabiilsuse ja kasvu pakt, siis see pidigi tagama, et liikmesriigid jätkavad jõupingutusi finants- ja fiskaaldistsipliini hoidmiseks ka pärast ühisraha kasutuselevõtmist, ja see tähendab, et Maastrichti kriteeriume peab riik täitma ka pärast euroalaga liitumist. Aga reaalsuses on tekkinud olukord, kus Eesti tahab rääkida, et 12 eurosooni riiki ei täida ettenähtud Maastrichti kriteeriumi 6%-lise võlakooormuse osas, aga me ei räägi sellest, et meie ei täida samuti mõnda Maastrichti kriteeriumi. Näiteks ei täida Eesti ju inflatsioonimäära. On kokku lepitud, et riigi inflatsioonimäär ei tohi hinnastabiilsuse mõttes ületada kolme kõige paremaid tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist inflatsioonimäära rohkem kui 1,5% võrra. Kui me vaatame tänavust või eelmist aastat, siis me näeme, et me rikume seda kokkulepet ja mitte keegi ei pööra sellele tähelepanu. Me täitsime seda määra ainult kõige sügavamas majanduskriisis. Nagu me teame, oli eelmisel aastal Eestis silmapaistev hinnatõus, Statistikaameti andmetel oli see 5%. Euroala väikseimad hinnatõusud olid Iiri maal (1,2%), Sloveenias (2,1%) ja Hollandis (2,5%). Kui me liidame need, jagame siis kolmega ja lisame veel lubatud 1,5%, siis saame teada, et Maastrichti kriteerium oli 3,4%, Eestis aga 5%. Ja selle aasta esimesed kaheksa kuud ütlevad, et Eestis on hinnatõus olnud 3,8%, aga Maastrichti kriteeriumisse mahtumiseks oleks see pidanud tänavu olema alla 3,1%. Nii et me täidame väga valikuliselt neid reegleid, mille puhul me nõuame karmimat distsipliini ja karmimaid sanktsioone, ise aga samas ei kõnele mõnest teemast üldse. Seesama paistab välja ka maksude teema puhul. Me õigustame ennast Euroopaga, kui on soov

tõsta käibemaksu, aga vaikime maha Euroopa tendentsi, kui seal on vägagi levinud maksusüsteem, mis teeb maksukergendusi väiksemalpalgalistele inimestele, ehk on astmeline tulumaks.

Kuna euroala tulevikust on saadud rääkida seoses väga erinevate teemadega ja arendada erinevaid teemasid ka küsimustes-vastustes, siis ma ütlesin siiski välja selle, et euroala tuleviku puhul ei ole kindel, kas kõigist neist abipakettidest piisab ja kas ESM-ist piisab. Ühel päeval saab ka neil, kes praegu ESM-i toetavad, kõrini, sest hea europlane olemine läheb liiga kalliks maksma. Seetõttu võib juhtuda, et sellele seisukohale, millel olen täna mina ja on meie fraktsioon, jõuavad mõni aeg hiljem ka need, kes täna väga tugevalt Eestile kohustusi võtavad. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kadri Simson! Lugupeetud rahandusminister soovib ka osaleda läbirääkimistes. Palun!

Jürgen Ligi

Ma tahaks selle lõppsõna kohta väikese kommentaari anda. Üldine soovitus ka kõige väljapaistvamatele Riigikogu liikmetele: unustage see Maastrichti kriteeriumide jutt ära. Maastrichti kriteeriumid on eurosooni siseneamise kriteeriumid ja mitte keegi ei viska meid eurotsoonist välja selle tõttu, et meie inflatsioon on üle 3%. Seda pole kunagi keegi arvanud, kui me juba eurosoonis sees olime. Küll aga pidime näitama finantsstabiilsust teatud aeg enne liitumist ja edaspidi täitma reegleid. Aga see, et meil on kõrgem inflatsioon – keegi ei arvanudki teisiti. Seda ei arvanud mitte keegi, et meie inflatsioon langeb täpselt eurotsooni keskmisele tasemele. Kõik teadsid, punkt 1, et eurosoonis on inflatsioon paremini kontrollitud kui väljaspool eurotsooni, ja punkt 2, et riikides, kus on madalam hinnatase ja kiire majanduskasv, nii nagu Eestis täpselt ongi, on inflatsioon keskmisest mõnevõrra kõrgem. Nii on meil juhtunud. Eri riikides on inflatsioon omakorda mõjutatud mitmesugustest teguritest välisturgudel. Eesti on igal juhul rohkem kui eurotsoon keskmiselt mõjutatud energia ja toiduainete rahvusvahelistest hindadest. Nii et unustage see kriteeriumide jutt ära.

Teine asi, mis tuleks ära unustada, on see hoiak, et ainult näiteks erakond X on kohustuste suurendamise vastu. Mina ütlen, et näiteks ESM-i laenupiiri suurendamise vastu võetakse Euroopas kogu aeg sõna. Mitmed riigid on öelnud, et see on 500, ärge lootke rohkem. Midagi peaks väga palju muutuma, et ka see valitsus tuleks Riigikogu käest küsima, et äkki tõstaks seda piiri. See ei ole tõenäoline. Praegu ei ole seda silmapiiril ja ma ei näe ka, et see kannatus enne ei katkeks. Täpselt seda ma ju oma sissejuhatavas kommentaaris ütlesingi või õieti ei olnud see sissejuhatuses, vaid siis, kui oli küsimus, kas ma kaitsen Eesti huve. Ei, ma pole kunagi öelnud, et Euroopa huvi ongi täpselt sama mis Eesti huvi ja Eesti huvi täpselt sama mis Euroopa huvi. Ma ütlesin seda, et nad ei ole peaaegu kunagi vastuolus. Ja sellest, mida ma tegin näiteks alles reedel, ma ju siin rääkisin. Minu sõnavõtt oli sellest, kuidas madalama elatustasemega riikide soov kaitsta jõukamaid saab otsa. Ärge lootke, et edaspidi on kõik võimalik, et me lepime tingimuste lõvendamisega ja aina uute abipalvetega jõukamate riikide poolt. Nii et asjata vastandate siin meid iseendale. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra rahandusminister! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised.

2. Arupärimine avaliku sektori palkade kohta (nr 184)

Esimees Ene Ergma

Meie järgmine arupärimine on Riigikogu liikmete Andres Anvelt, Eiki Nestori, Heljo Pikhofi, Helmen Küti, Indrek Saare, Jaak Alliku, Jaan Õunapuu, Jevgeni Ossinovski, Kajar Lemberi, Kalev Kotkase, Karel Rütli, Mart Meri, Neeme Suure, Rannar Vassiljevi, Rein Randveri, Sven Mikseri ja Urve Palo 30. augustil 2012 esitatud arupärimine avaliku sektori palkade kohta (nr 184). Palun kõnepulti kolleeg Rannar Vassiljevi!

Rannar Vassiljev

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Inflatsiooniteemaga just lõpetasime, aga ei saa ka meie oma arupärimise juures sellest ei üle ega ümber. Tulenevalt sellest, et Rahandusministeeriumil on kohustus pidada teiste ministee-

riumidega läbirääkimisi eelarveprojekti ja selle kulude põhjendatuse ning otstarbekuse üle, on sotsiaaldemokraadid esitanud rahandusminister Jürgen Ligile arupärimise avaliku sektori palkade kohta.

Hea rahandusminister on öelnud, et ta ei pea enda rolliks lubada kogu maailmale palgatõusu, et see olevat kuluministrite roll. Samuti on hea minister öelnud, et palgad on meil kasvanud rohkem kui hinnad. Need kuluministrid, kellele viidatakse, ehk siis haridus- ja teadusminister, kaitseminister, sotsiaalminister ja siseminister on olnud natuke teist meelt, eriti selles osas, mis puudutab just nende enda ministeeriumi valitsemisala. Haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo on öelnud, et loomulikult kuuluvad haridustöötajad, aga mitte ainult, nende hulka, kellel on õigustatud ootused suuremale palgale. Kaitseminister Urmas Reinsalu leiab: "Majanduskriisi ajal tuleb ikka teha valusaid otsuseid ja palgakärpeid, nüüd on aga inimesed teinud aastaid nurisemata oma tööd ning nad väärivad selle eest korralikku palka. Valitsus peab andma signaali, et selles suunas liigutakse." Sotsiaalminister Hanno Pevkur on andnud lubaduse tõsta tervishoiutöötajate palka kolme aasta jooksul vähemalt 10%, sh juba järgmisel aastal 5%. Siseminister Ken-Marti Vaher on öelnud, et ennekõike taotletakse järgmiseks aastaks lisaraha ministeeriumi valitsemisala palgafondi suurendamiseks.

Tulenevalt sellest ja vastuolust, mis valitseb teiste ministrite ja rahandusministri sõnade vahel, on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni liikmed esitanud rahandusministri kolm küsimust. Esimene neist puudutab haridus- ja kultuuritöötajate, politseinike, päästjate, kaitseväelaste ja meditsiinitöötajate reaalpalga muutumist viimase viie aasta jooksul. Me palume selle kohta anda ülevaate, millest peaks paistma välja see, kas ka nendes valdkondades on palgad kerkinud kiiremini, kui on olnud hinnatõus. Samuti palume hinnangut sellele, kui põhjendatud on nn kuluministrite soov tõsta oma haldusala töötajate palka. Kolmandaks küsime, kas meile varsti üleantavas riigieelarve eelnõus on mainitud ministrite lubadused ka realiseerunud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Rannar Vassiljev! Palun rahandusministri uuesti kõnepulti!

Jürgen Ligi

Enne otseseid vastuseid kolmele küsimusele, mis te olete esitanud, teeksin kolm üldisemat tähelepanekut. Te käsitlete siin tegelikult umbes kolme teemat. Üks on see, et te olete lugenud suvel Õhtulehte, sest just sellest lehest pärinevatele viidetele olete ehitanud üles sellise etteheitva arupärimise. Mina pean tunnistama, et mina tegin suvel tööd ja ei saanud Õhtulehte palju lugeda. Aga ma lugesin Postimeest ja soovitan teile ka. Juba nädal varem olin ma samasuguse loogikaga tehtud etteheitet 23. augusti Postimehes ümber lükanud. Ma reageerisin Postimehe teisel leheküljel esitatud väga isiklike halvustavate kommentaaride ja ka karikatuuri peale, kus kasutati minu sõnu ja tõsteti need hoopis uude teemasse, hoopis uude konteksti. Sisuliselt irvitati minu üle, et kuidas ma ei tea, et on olnud kriis, kuidas ma ei tea, et energiahinnad on siin tõusnud, et millest ma üldse räägin ja üldsegi ei sobi mitte millestki mitte midagi rääkida. Minu õiendus avaldati väga korrektselt ja selgelt kahetsust tundes. Te pidite seda nägema, enne kui te arupärimise esitasite.

See lause, et palgad on kasvanud kiiremini kui hinnad, kehtib 2011. aasta kolmandast kvartalist alates. See on siiani kehtinud, kuigi see polnud välja öeldud mitte nii pika vaate kontekstis, vaid ma andsin aru selle aasta esimese poolaasta majandustulemustest, väga täpselt piiritledes, millest ma räägin ja kui pika aja kohta saab väita, et palgad on kasvanud kiiremini kui hinnad ehk reaalsalpalgad on kasvanud. Teine koht, kus ma olen sama rääkinud, on majandusprognoos. Prognoosijate hinnangul kasvavad reaalsalpalgad ka lähima aasta jooksul ja minul on küll selle üle hea meel.

Teine teema, mida te arupärimises käsitlete, on jälle selline väga sümptomaatiline. Teatud kimp riigiameteid tõstetakse teistest kõrgemale ja vastandatakse kõigile teistele justkui väärtusetutele ametitele, küsitakse ainult nende kohta, et kuidas need hakkama saavad. Kõik see pannakse jällegi sellisesse statistilise keskmise konteksti, et ma peaksin ennast nagu süüdi tundma, et ma üldse räägin statistikast või prognoosidest.

Esiteks peab ütlema, et jah, 1. jaanuarist 2013 – härra Vassiljev, kui te kuulaksite korra! – ma vastutan avaliku sektori palgapoliitika eest või avaliku teenistuse eest üldisemalt või kuidas see täpselt kirjas on. Seetõttu esitasin sel aastal valitsusele juba ennetavalt palganalüüsi. Ma ei oleks pidanud seda tegema, aga ma esitasin selle eelarve kontekstis ja lükasin ümber selle vaate, mida kõik üksteise võidu esitavad. Ikka see jutt – päästjad, politseinikud, arstid, õpetajad! Arstid, õpetajad, päästjad, politseinikud – nagu teised ei olekski inimesed, nagu teistel ei olekski vajadusi, nagu nemad oleksid kõige suuremad hädalised. Vaat sellele suhtumisele ma hakkam vastu. See on ebaaus kõigi teiste ametite suhtes, mis ei ole vähem olulised. Nad ei ole nii populaarsed, aga nad ei ole vähem olulised! Ma ütlen lihtsalt, et ükski nendest ametitest ei kuulu minu haldusalasse. Kui te küsite, kui te tahate tõesti saada vastuseid nende konkreetsete ametite palkade suhtes, siis kõige ausam on küsida seda konkreetset ministrit ja küsida niimoodi: missugused struktuurilised ümberkorraldused on teil selle heaks tehtud, et palganõudmised saaks paremini rahuldatud? Sest palganõudmised on ju kogu aeg, raha aga lihtsalt peale ei voola, vaid riiki tuleb kogu aeg efektiivsemaks muuta.

Kui rääkida sotsidest, siis sotsidel oli üks minister ja esimees, tema nimi on Jüri Pihl. Te ei taha teda enam meenutada, aga mina ütlen, et just palga teemal või struktuuriliste ümberkorralduste teemal haaras ta härjal sarvist ja julges teha ebapopulaarseid otsuseid selle nimel, et väärt inimesed saaksid tulevikus rohkem väärt palka. Sisejulgeolek on meil ilmselgelt üks Euroopa kallimaid ja on olnud ka üks inertsemaid oma kulude ümberkorraldamisel. Tema oli üks ministritest, kes tegi seda. Minu vastutus kogu palgapoliitikas on esmalt selles, et eelarve oleks kestlik, et ei tuleks tagasilööke. Tuleb anda valitsusele aru, missugused võimalused on.

Kolmas teema oli riigieelarve. Riigieelarvest ma üldse ei räägiks, sest see ei ole valmis. Selleks on omad protseduurid ja vaidlused ees, homme vaidleme päev läbi jälle edasi, mingeid tulemusi praegu ju ei ole.

Aga nüüd küsimuste juurde. Esimene küsimus algab viitega Õhtulehele, et palgatõus on hinnatõusust kiirem. On tõesti, alates eelmise

aasta kolmandast kvartalist. Edasi palute tutvustada haridus- ja kultuuritöötajate, politseinike, päästjate, kaitseväelaste ja meditsiinitöötajate reaalpalka muutumist. Ma proovin. Ma ei arva, et mina olen siin see põhiline vastaja. Idee poolest, ma ütlen, on ka siin saalis inimesi, kes võiksid mind täiendada, aga nad on vist ära läinud. Üks neist oli minister sel ajal, kui me eelarve tegemisel mõningad vead sisse lasime, ja vähemalt üks arupärijate hulgast kuulus ka nn krokodillide komisjoni, kes tegi aastal 2008 vajalikud kärped. No mitte piisavad kärped, aga siiski.

Statistikaameti andmeil kasvas reaalpalk avalikus sektoris 2011. aastal nii nagu Eesti keskminegi 1%. Pange tähele! Ma räägin avalikust sektorist üldiselt, mitte teiste ministrite haldusaladest. Ja kui nüüd rääkida teie nn favoriitametnikest – need on politseinikud ja kaitseväelased –, siis nende puhul on tegemist ajalooliselt keskmisest suuremate palgakasvudega. Kui ilma politseinike ja kaitseväelasteta ning ka ilma vanglatöötajateta, kes umbes samasse kanti langevad, kasvas riigiasutuste keskmine palk aastal 2008, võrreldes 2006. aastaga, keskmiselt 48%, mis on selgelt jätkusuutmatu kasvuprotsent, siis nendel kolmel tegevusalal kokku oli kahe aasta jooksul palgakasv 78%. Vaat sealt tuleks vaatama hakata! Selles mõttes on korrektne, et räägite viiest aastast – tõepoolest, nii tulebki vaadata. Kus tehti viga? Nendes valdkondades, kus buumiajal mindi palgatõusudega kõige rohkem hoogu ja kus kõige rohkem küsiti küsimusi *à la* politseinikud, päästjad, arstid, õpetajad, tehti ka kõige suuremad vead. Ja kui tuli kriis, siis oligi nendes valdkondades kõige rohkem kohanemist vaja. Kõige selgemalt eristuvad siin politsei ja kaitsevägi. Kui vaadata 2011. aastat, siis seal kasvas reaalpalk 0,3%. Ta siiski kasvas, sest hinnad ju ka, nagu opositsioon siin äsja rääkis, kasvasid. Igal juhul oli see eelarvele koormus ja otsus palgu kasvatada oli langetatud. Sõjalise riigikaitse valdkonnas langes reaalpalk eelmisel aastal 0,1%. Seal andis see garanteeritud protsent SKT-st sellise tulemuse: minimaalne reaalpalka langus ehk enam-vähem inflatsiooniga sammupidamine.

Kõige suurem palgalangus selles seltskonnas oli aga päästjatel. Nende reaalpalk vähenes 2,4%. Selle ameti te olete õiglaselt ära nimetanud, aga mõnele teisele olete liiga teinud. Ja

kõige rohkem on kahju, et te ei ole nimetanud arupärimises sotsiaaltöötajaid. Kui me võrdleme neid ka meditsiini-, haridus- ja kultuuritöötajatega, siis sotsiaaltöötajate palgatase on kõige madalam ja nende vajadused on meie ülevaate puhul ilmselgelt kõige suuremad. Meditsiini-, haridus- ja kultuuritöötajate palga ostujõud vähenes 2011. aastal, seda tuleb tunnistada. Eelarvepitsitused, need kunagi tehtud vead istuvad meil eelarves nii sügavalt sees, et me ei suutnud siin inflatsiooniga kaasas käia, aga kõige suurem langus oli ikkagi sotsiaalvaldkonnas. Selle te olete jätnud nende populaarsete ametite loetelust välja. Politsei ja kaitseväge puhul ei olnud reaalpalka vähenemist, vaid oli kasv. Nii et paluks teha vahet ametitel, kui te tahate kaastunnet välja näidata.

Mis ma veel ütlen? Mida ühtlasem on olnud palga maksmine buumi ajal, ühesõnaga, mida mõõdukam palgatõus, seda väiksemad olid kriisiaegsed tagasilöögid. Just jõustruktuurides ja just sellesama saali, aga ka valitsuse valikulise lähenemise tõttu olid need tagasilöögid ja kannatused suuremad, kui need olid keskmiselt.

Teine küsimus: "Kuivõrd põhjendatuks ja otstarbekaks peate Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kaitseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Siseministeeriumi soove tõsta oma haldusala töötajate palka?" Ma arvan, et see on ülimalt põhjendatud soov. Selle nimel tulebki tööd teha. Aga põhiline allikas on loomulikult ümberkorraldused, eriti neis valdkondades, kus ümberkorraldused on jäänud kõige rohkem tegemata. Siin on meil üks väga hea näide, see on haridusvaldkond, kus minister ei ole mitte ainult jõulisi avaldusi teinud, vaid on teinud ka jõulisi plaane. Haridusvallas, õpetajate palkade vallas käivad soov teha ümberkorraldusi ja maksta palgu ikka ühte jalga. Ma ei saa küll väita, et Siseministeeriumis ei oleks sellist reformide tahet, aga seal läheb see asi natukene raskemini ja hästi palju teatud halvustamise saatel – et kõik on hirmsasti väsinud reformidest, et me oleme ikkagi teise kultuuriga, me ikkagi politseinikega kokku ei sobi. Sellist mundrikandjate hädaldamist ei ole tegelikult väga meeldiv kuulata, seda enam, et ümberkorralduste tulemus oleks lõppkokkuvõttes ikkagi väarikam palk. Inimesed ise või, ütleme, huvigrupid, veelgi täpsemini öeldes nende esindajad – ma ei saa kõigi nimel rääkida,

need on esindajad, kes on pääsenud meediasse – võiksid vähem pirtsutada ja rohkem sellele kaasa aidata, et palgatõusuks ruumi oleks. See on minu soovitus.

Kui nüüd soovidest rääkida, siis muidugi ei ole mõistlik rääkida kahekohalistest kasvu-protsentidest. See aeg tuleks ära unustada ja sellised avaldused on ainult kontraproduktiivsed. Meenutame ikkagi, et meie põhieelarve on endiselt miinuses, ta langes sinna buumi tõttu. Elasime varjatult võlgu ja juba kord võetud kohustuste tagasitõmbamine ei lähe kunagi samas tempos ega ole poliitiliselt võimalik. Alati on need suured agendad, mis räägivad ikkagi protsessi teisest suunast.

Nagu ma ütlesin, palga tõstmise soov on põhjendatud. Meil on kõigis ministriumides tekitatud selleks minimaalsed reservid, puudujääke on enamasti oluliselt vähendatud. Meie põhieelarve puudujääk on järgmisel aastal langemas suurusjärgus miinus seitsmelt miinus kahele. Aga me vaatame nende soovide puhul nii reformisoove, palgataset, haridust, sotsiaalseid garantiisid, volavust kui ka ajaloolist käitumist – kõike seda. Kui te mulle aega annaksite, siis ma toaksin teile mõned huvitavad faktid ka.

Esimees Ene Ergma

Ei ole võimalik, aeg on läbi!

Jürgen Ligi

Andke mulle küsimustega see võimalus, siis ma iseloomustan nende valdkondade palku konkreetselt.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra rahandusminister! Alustame küsimuste esitamist. Palun, kolleeg Tarmo Leinatamm!

Tarmo Leinatamm

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Eelarvet koostades on sul sahtlis kindlasti selline paber, kus on summeeritult kirjas kõikide valdkondade palgatõususoov, ilmselt on seal kirjas ka mingisugune summa miljonites eurodes. Kui vaadata siit akna poole, siis sealpool istuvad erakonnad näevad nende palgasoovide täitmise ühe, aga võib-olla ka ainsa võimalusena maksude tõusu. Kui suured peaksid siis olema näiteks tulumaks ja käibemaks, kui

lähtuda nendest kahest lisaraha tekkimise võimalusest?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei hakkaks üldse niimoodi mõtlema, sest see on ühepäevalahendus. Tagajärg oleks see, et kõik maksavad rohkem makse, aga süsteemid on korrastamata. Jube lihtne oleks igal aastal, kui raha puudu jääb, tõsta selle võrra makse. Aga nii ei saa ühe riigi rahandus töötada. Euroopas on seda sujuvalt tehtud aastakümneid ja sellega näppu lõigatud, meil tahetakse seda teha lausa hüppeliselt. Võiks ikkagi ka võõrastest vigadest õppida. Ma ütlen üle: need, kes kõige kõvemini sõna võtavad või kelle eest kõige rohkem sõna võetakse, ei ole palga poolest üldse kõige kehvemas olukorras, kui me neid favoriitgrupe omavahel võrdleme. Küll aga võib öelda, et need valdkonnad, kus palgast kõige rohkem räägitakse, on üldjuhul ka kõige kulukamad.

Rahvusvahelises võrdluses on meie haridussüsteem suhteliselt võttes üks kallimaid Euroopas (see on kulutuste poolest kolmandal või neljandal kohal), meie sisejulgeolek on täiesti tipus, kultuur oli vist Euroopas isegi esikohal. Kui riigikaitse saab järgmisel aastal 2% SKT-st, aga ikkagi räägitakse, justkui oleks palkadeks kusagilt kõrvalt lisaraha vaja, siis ma arvan, et see ei ole adekvaatne. Igal juhul on need protsendid tunduvalt suuremad, kui on Euroopa Liidus ja euroalas keskmiselt. Seda enam tuleb mõelda ümberkorraldustele kui palgakasvu allikale. Selle kokkuleppe on valitsus ka sõlminud. Enne kui me mingite tekitatud lisatulude kaudu mingis valdkonnas anname eraldi raha juurde (juhul kui me üldse anname), tuleb oma majapidamine ikka korralikult ära tuulutada, kõiksugu suusareisid ja ebaefektiivsed struktuurid tuleb ära kaotada. Vaat niimoodi.

Üks, mis jäi mainimata, on meditsiin. Meditsiinkulutused suhtena SKT-sse ei ole meil Euroopa mastaabis suured, kuid väga suur on raha kasutamise efektiivsus. Seda tõstetakse esile. Teistes riikides on siin tegemist tugeva kriitikaga. Teinekord kulutavad nad SKT-st kaks korda rohkem, aga tulemused ei ole paremad, järjekorrad ei ole lühemad. Samas võib öelda, et arstide kuupalk on meil ühena vähestest valdkondadest kasvanud, kusjuures arvestatavalt. Eelmisel aastal kasvas riigi rahastatud

sektoris, ütleme niimoodi, arstide keskmine palk üle 5%. Nii on see aasta-aastalt toimunud. On uskumatu, kui palju ikkagi on virisemist arstide liidu ja tema juhi poolt, kes on ka siin saalis. Loomulikult on siin küsimus rahvusvahelises konkurentsisis, aga õiglust ei ole selles jutus küll kopka eestki. Ka riigisektoris on palju kehvas olukorras ameteid piisavalt. Arstide keskmine palk on endiselt üle kahe korra kõrgem kui teistes valdkondades. Iga-suguste palganõudmiste ja streigiähvarduste puhul võiks jääda ikkagi viisakuse piiresse, ütleme niimoodi. Küll aga on madalama tase-mega meditsiinitöötajate olukord tõsisem. Tõsi, õdede palgas toimus väga korralik hüpe mõni aasta tagasi. Kui ma vaatan palgaaren-guid, siis näen, et 2006. aastaga võrreldes on areng siin olnud ikkagi üks arvestatavamaid. 2007. aastal tõusis õdede palk korralikult, ka 2008. aastal toimus väga korralik palgatõus. Kunagi tuleb piir ette. Ei saa niimoodi, et ühes valdkonnas tõuseb palk palju kiiremini kui teistes valdkondades.

Õpetajate kohta olen ma rääkinud, et kuigi valdavalt on tegemist kvalifitseeritud, kõrgharidusega tööjõuga, siis neid nüüd päris kõige viletsama palga saajate hulka ei ole ka viisakas lugeda. Kui välja arvata Tallinn, siis nad teenivad selgelt üle keskmise palga, nad saavad vähemalt kümnendiku võrra kõrgemat palka, kui nende piirkonnas keskmiselt saadakse. Võib öelda, et riik hoiab regioonides õpetajate elatustaseme kõrgemal, kui on kaalutud keskmine piirkonnas üldiselt. Ja minul on alati kahju, et keegi ei kaitse ametnikke. Kõik alaväärivad neid ja näitavad neile näpuga. Täna-gi kõlas siin mingisugune umbmäärane süüdistus. Nad ei ole seda ära teeninud, küll aga sõltub nende professionaalsusest riigis väga palju. Tihti on meil väga kandva valdkonna peal üks-kaks spetsialisti. Kui nad ära lähevad, tekib kohe probleem. Nii et kaitske vahel ka ametnikke, see on minu ettepanek. Nende pal-gasoovid on kogu aeg ära ununenud, mis ei tähenda, et buumi ajal ei oleks ka seal raha juurde kühveldatud rohkem, kui oli vaja, ja rohkem, kui oli jõudu. Aga küsige veel. Mul jäi üks küsimus hoopis vastamata. Kui te selle üle küsiksite, siis ma võiksin vastata.

Esimees Ene Ergma

Kas kolleeg Marika Tuus-Laul esitab selle küsimuse?

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Räägin veel kord hinnatõusust. On ju teada, et Eestis on paari aasta jooksul olnud Euroopa riikidest suurim hinnatõus ning ees on uued hinnatõusud. Kallinevad toasoe ja elek-ter, mis tekitab kõikide kaupade ja teenuste uue hinnaralli. Ma sain aru, et inflatsioon on teie meelest justkui põhjendatud. Aga kui me võrdleme Eurostati andmeid, siis näeme, et Euroopa Liidus kriisiaastail 2007–2010 tõusid palgad umbes 2%, Poolas isegi 12% ringis, Bulgaarias veelgi rohkem. Samal ajavahemi-kul Eestis Eurostati andmetel palgad 6% lan-gesid. Ma küsin nii: kui kannatlik teie meelest Eesti rahvas on ikkagi olnud ja kui kaua teie arvates veel oodatakse siin vaguralt palgatõu-su, ka ametnike palga tõusu?

Jürgen Ligi

Ma ei tea, mis 6%-lisest langusest te praegu rääkisite. Kriisi ajal vähenesid avaliku sektori palgad mituteist protsenti, palgakulud vähene-sid 17% või 13%. Suurtest tõusudest ma rää-kisin ka. Need suured tõusud on riigisektoris väga tihti ettevalmistus suurteks langusteks, seesama probleem on igal pool. Me ei tohiks küll kedagi ebamõistlike palgatõusude eest välja tuua, aga kuna te mainisite Bulgaariat, siis ütlen, et sealne majanduse nominaalkasv on samas suurusjärgus kui meil. Kuidas on neil riigisektoris võimalik mituteist protsenti palku tõsta, seda mina küll ei tea. Seal peab olema mingisugune korrelatsioon. Aga ei saa välis-tada, et Bulgaarias on maksukogumine tun-duvalt tõhustunud. Ega riik ikka heaolu ei keh-testa, riik korrastab ühiskonda ja loob eeldused heaolu kasvuks või halvematel aegadel säili-miseks. Veel kord: palgalangus on olnud tõsi-asi. Kui aga rääkida palgatõusust, siis toon välja ühe arvu, mida ma just hiljuti nägin. Siin on aastate ja andmetega väga suvaliselt ringi käidud, aga võin öelda, et Eestis on viimase 15 aasta jooksul palk kasvanud peaaegu 4,5 kor-da. See näitab, et meie valitud arengumudel on igas perspektiivis heaolu ikkagi oluliselt kas-vatanud. Meil ei ole siin mitte midagi häbe-neda ega halvustada. Hinnad on samal ajal

kasvanud üle poole vähem. Reaalpalga kasv on olnud rohkem kui kahekordne.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Täna, proua juhataja! Austatud rahandusminister! Minu küsimus on palgaläbirääkimiste kohta. Kas te teate, kas hetkel on pooleli või koguni lõppenud mõned palgaläbirääkimised erialaliitude või ametiühingutega, mis käsitlevad eri valdkondi ja sektoreid? Ja kui jah, siis milliseid valdkondi käsitletakse?

Jürgen Ligi

Minu ülesanne ei ole mingeid selliseid läbirääkimisi korraldada. Ma väidan, et sellised kollektiivsed üleriigilised palgaläbirääkimised võiksid olla ennast juba ammandanud. Euroopa praktika on olnud ikka ja jälle need soovitusel, mida just riigi kulutuste tõttu hätta sattunud riikidele on esitatud: mitte jäigastada palgasüsteemi kas seaduste või kollektiivsete kokkulepetega. Tingimused on väga erinevad. Ei ole nii, et lihtsalt kehtestame heaolu ja töstame palka ning arvame, et rahandus ja majandus ei jookse ühel hetkel kinni. Jooksevad küll. Ma arvan, et heaolu sellise järkjärgulise paranemise mudeli võiksid kõik omaks võtta. Tänapäeva maailmas ei ole lihtsalt kahekohalised kasvuprotsendid võimalikud, vähemalt mitte arenenud maailmas. Ega raha sellest juurde ei tule, kui keegi otsustab kellegi nurka suruda. Mina ei ole nõus selle lausega, mida ma lehest olen lugenud, et streik ei ole parim lahendus. Riigisektori streigiga on, nagu on. See ei ole üldse lahendus, see peidab probleemid ära ja tekitab ainult konflikti. Mitte mingi lahendus see ei ole. Kõik kannatavad. Me ei ela 19. sajandil, kui tõesti oli tegemist ekspluaateerimisega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh! Härra rahandusminister! Te rääkisite palju õiglusest. Ma tean, et see ei kuulu teie valdkonda ja te ei vastuta selle valdkonna eest. Aga ma küsin: kui õiglane see ikkagi on, kui

RMK juhi 6000 euro suurusele palgale lisatakse 15%?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei teagi, kas see 15% on korrektne, aga see ei ole õiglane. Ma olen sel teemal juba sõna võtnud. Ma olen oma esindajale andnud korralduse mitte leppida vähemalt selle esialgse tõusuga. Ma lõpptulemust ei tea, ma olen ära olnud. Nagu öeldud, see ei ole õiglane. Mina ei arva, et tegemist oleks tuumafüüsikaga, kus tuleks maksta tunduvalt kõrgemat palka kui riigijuhtidele. Inimesele endale sealjuures mul etteheiteid ei ole. Ma arvan, et meie vaated selliste valdkondade palkadele peaksid muutuma kriitilisemaks. On hulk riigiettevõtteid, kus ei ole mingit konkurentsi ega ole vaja erilist fantaasiat, aga raha saadakse mitte ainult Riigikogu liikmetest, vaid ka presidendist tunduvalt rohkem. See ei ole minu arust aus. Aga samas on riigiettevõtteid, kus vastutus on väga suur ja rahvusvaheline konkurents väga tugev. Nii et kõigi palkade kohta see ei käi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Sven Mikser!

Sven Mikser

Aitäh! Austatud minister! Nimetasite arupärimises loetletud ametnike sotsiaaldemokraatide favoriitametnikeks. Tegelikult on tegemist ametnikega, keda teie kolleegid, Vabariigi Valitsuse liikmed, on kostitanud otsesemate või kaudsemate lubadustega oodatava palgatõusu kohta. Seetõttu olidki nad arupärimises eraldi ära mainitud. Oma endist esimeest Jüri Pihli siseministrina meenutavad sotsiaaldemokraadid küll väga hea sõnaga. Ta saavutas näiteks liiklussurmade vähendamisel selliseid tulemusi, et tema järglasel oli raske saavutatud taset hoida. Teie komplimendid tema läbiviidud struktuursete reformide kohta võtame sotsiaaldemokraatidena kindlasti tänuga vastu. Aga ma küsin teilt kaitse- ja sotsiaalministri kohta. Üks ootab teie sõnul palgatõusuks raha kuskilt kõrvalt ning teise haldusalas on sotsiaaltöötajad, kelle õigustatud ootused on jäänud tähelepanuta, ja meditsiinitöötajad, kes suisa virisevad. Miks teie hinnangul on teie kolleegid nendes valdkondades oodatud ja vajalikud struktuursed muudatused tegemata jätnud?

Jürgen Ligi

Oi kui mitmeharuline jutt! Tahaks nagu kõik asjad ära õiendada. Virisemisest räägin ma arstide esindaja puhul. Vaadake tema olekut, vaadake tema tooni! Ta käitub alati ühtemoodi, sõltumata olukorrast ja teemast. See on kindlasti meditsiiniline probleem, aga meditsiini probleeme ei lahendata niimoodi, kui tulakse välja kümnete ja kümnete protsentide suuruste palganõudmistega. See ei ole mõistlik. Ma võin öelda, et haigekassa üldjoontes on struktureid muudatusi ju peale surunud, aga see poliitika võiks olla natukene jõulisem. Kuid eks igal poliitikal ole oma vastupoliitika. Polegi nii lihtne seda valdkonda ümber korraldada. Me kõik teame, et ka regioonidel on oma vajadused. Teie oma arupärimises tegite valiku ainult palga küsimise järgi, te panite oma loetelu kokku ajakirjanduse põhjal. Te valisite ministrid, kes on otsustanud midagi meedias öelda, ja need ei ole alati olnud täiuslikud mõtteavaldused. Ma olen lugenud kaitseministri sellist lauset, et tuleb veel arutada, kas raha palgatõusuks tuleb kaitse-eelarvest. Mis ma sellise kommentaariga teen? Ma unustan selle ära. Tegemist oli kas ajakirjaniku veaga või ministri kogenematusega. Ma tean ka, mis on haridusministri sõnavõtude taga. Seal on ambitsioon süsteem inertsusest lahti kangutada. Mitte kõiges ei ole ma temaga ühel meelel, aga ma kindlasti toetan tema püüdlusi raha õpetajate kasuks ümber jagada ja struktureid reforme teha. Kõrghariduse puhul on meil erimeelsusi võib-olla rohkem, aga keskhariduse puhul neid vaevalt on. Pigem on ta mulle siin autoriteet. Mis veel? Ega sotsiaalminister ei rääkinud muud kui seda, mida ta koos minuga haigekassa nõukogus otsustas (ka minu käsi on seal mängus). Ei tasu selliste ajakirjanduslike pudemete kaudu anda hinnanguid ei poliitikutele ega poliitikatele, muidu paistame kõik kaabakad välja. Olgem allikakriitilised!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh! Ma küsin samuti ühe organisatsiooni, nimelt Eesti Rahvusringhäälingu eelarveläbirääkimiste, sh palgaläbirääkimiste teemal. Ma ei küsi seda, kuidas te suhtute ringhäälingutöötajate palga tõusu, sest te kindlasti vasta-

te, et see on nõukogu pädevuses. Teil on õigus, see ongi nõukogu pädevuses. Küsin hoopis läbirääkimiste kui protsessi kohta. Eesti Rahvusringhäälingu seadus näeb ette, et ringhäälingu eelarvet kaitseb ringhäälingu nõukogu esimees ja seda rahandusministri juures. Kui aga nõukogu esimees Agu Uudelepp palus teilt audientsi, siis te mingil põhjusel keeldusite. Ma olen kuulnud ühe poole ehk nõukogu esimehe selgitusi selle kohta, kuidas asi oli. Mõtlesin, et küsin ka teie kui otseallika käest, kuidas see lugu siis tegelikult oli, kui Uudelepp tahtis n-ö läbirääkimistele tulla, aga teie ei võtnud teda vastu.

Jürgen Ligi

Aitäh! Kui te arvate, et ma olen selles mõttes hingetu inimene, et ma ei mõista palgasoo-ve, siis ma katsun seda arvamust ümber lükata. Olgu tegemist õpetaja, arsti või ajakirjanikuga, mul on tõesti kahju, et nad teenivad nii vähe. Ma olen ka ajakirjanikega sellest rääkinud, alles eelmisel nädalal rääkisin ühe peatoimetajaga. Minu arust on erakordselt kahetsusväärne, et ajakirjanike palk on hangunud ja seda on kärbitud. See mõjutab ka ajakirjanduse üldist tooni. Neil on teinekord raske üle olla isiklikust valust ja natukene ka lugejaid, ütlemet, positiivselt häälestada. Mis puutub Agu Uudeleppa, siis tema lükkas ümber ajakirjanduses, vist Delfis, ilmunud väite, et mina teda vastu ei võtnud. Mul on see kirjalikult olemas. Tema ei ole sellist lugu tekitanud. Minult ei ole Agu Uudelepp audientsi palunud, kui seda kokkusaamist nii nimetada tohib. Kui mulle oleks teada olnud, et Agu Uudelepp tahab minuga kokku saada, siis ma oleksin kindlasti otsinud selleks aja. Aga ma ei teadnud, et ta tahab kokku saada. Seal taga on muidugi üks Eesti Rahvusringhäälingu seaduse probleem. Seal on kuidagi kahemõtteliselt sõnastatud, justkui rahvusringhäälingu nõukogu esindaks rahvusringhäälingut eelarveläbirääkimistes. Aga samas ütleb Vabariigi Valitsuse seadus, kellega rahandusminister läbirääkimisi peab. See on n-ö 51 hääle seadus, põhiseaduslik seadus. See seadus ütleb, et rahandusminister peab läbirääkimisi ministrite ja põhiseaduslike institutsioonidega. Oleks ikka pöörane jama, kui ma võtaksin läbi rääkida, ma ei tea, taimekaitseinspektsiooni, kaitseväge ja rahvusringhäälinguga ning siis ministrid peaksid seda suppi sööma,

mina aga lihtsalt räägiksin läbi ja patsutaksin õlale, et õige, ma toetan sind. Ei saa niimoodi, lihtsalt ei saa. Ma arvan, et Agu Uudelepp on samal arvamusel. Seal on väike seaduse sõnastuse probleem. Ma tean, mis arvab sellest kultuuriminister. Ta arvab, et see on tõsine probleem. Mina arvan, et see ei ole tõsine probleem, aga me võiksime selle siiski kõrvaldada, et ei jääks muljet, nagu kultuuriminister ei saaks rahvusringhäälingut esindada. See on see probleem. Saab ja peab ning ma olen talle seda peale surunud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra rahandusminister! Eesti Panga Nõukogu esimees leiab, et õpetajate ja meditsiinitöötajate palka on võimalik tõsta läbi kohmaka riigiparaadi ühendamise. Need on tema sõnad. Kas teie, härra minister, toetate Jaan Männiku ettepanekut? Kui ei, siis miks?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma vihkan sellist konstruktsiooni nagu "läbi millegi". Vabandust, ma hakkan otsast peale! Kohmaka aparadi arvel me loomulikult seda püüamegi teha. Kohmakuste kõrvaldamine on põhiline palgatõusu allikas. Aga Jaan Männiku avaldus (ma nägin selle artikli pealkirja) ei põhine minu arust millelgi. Ma ei hakanud seda artiklit isegi avama. Tal ei ole sellealaseid teadmisi ega analüüsi. See on mugav seisukoht, mis mõni aasta tagasi oleks võib-olla olnud innovaatiline, aga praegu on see lihtsalt üks rutiinne arvamus, et ju need seal kuskil elavad liiga hästi ja ju on neid seal kuskil liiga palju. Ei, nii lihtne see asi ei ole. Aga samas on kõik valdkonnad saanud ülesande kohmakused ja ebaefektiivsused kõrvaldada ning suunata ressursse palgatõusuks. Nagu näha, statistika kinnitab, et reaalpalkadega on ühes ja teises valdkonnas edu saavutatud, need on hakanud kohati kasvama.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rannar Vassiljev!

Rannar Vassiljev

Aitäh! 1. oktoobriks peaks valitsusest meie kätte jõudma riigieelarve eelnõu. Arupärimise kolmanda küsimusega sooviti teada, kas selles arupärimises mainitud ministrite lubadused ja soovid realiseeruvad või mitte. Kas juba praegu on olemas vihjeid selle kohta, et neil, kelle ootused ministrid on üles kruvinud, on lootust suuremat palka saada?

Jürgen Ligi

Ma juba ütlesin, et me räägime sel aastal reaalpalka tõusust või minimaalsest vähenemisest, seda oludes, kus hinnatõus on olnud oodatust kõrgem ja palgad on liikunud samas suunas ka riigisektoris. Enamasti, kui ma sellest räägin, siis ma räägin makrotasandist, statistilisest aruandlusest või majandusprognoosist, aga kui täpsemalt vaadata, siis keskmine palk, kohati ka reaalpalk on juba kasvuteel olnud. Kõik ministrid said selle ülesande ja enamik nägi juba eelarveprojekti ette mõningase palgatõusu, kas protsendi või kaks. Me võime öelda, et esialgsel läbirääkimistel on protsent see suurusjärg, mida on võimalik lisada kerge vaevaga, suurem protsent nõuab juba rohkem vaeva. Kui valusate soovide täitmiseks leitakse mingid lisatuluallikad, siis ei saa välistada, et mõni valdkond saab ekstratoetust. Ma ütlen, et seda ei saa välistada, aga ma ei luba mitte midagi. Nagu öeldud, ei ole minu roll anda lubadusi. Mina räägin ikkagi eelarvest ja selle võimalustest.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Te vastamise alguses ütlesite, et 1. jaanuarist 2013 vastutate teie avaliku teenistuse eest. Vabariigi Valitsuse seaduse §-s 65 öeldakse, et Rahandusministeeriumi valitsemisalas on avaliku teenistuse arendamine. Rahandusministeeriumi koduleheküljel on kirjas, et Rahandusministeeriumi roll on avaliku teenistuse arendamine ja kõik tegevused sealt edasi. See kõik on olnud ka seni kirjas. Äkki te paari sõnaga täpsustate Rahandusministeeriumi rolli muutust seoses avaliku teenistuse korraldamisega? Mis siis järgmisest aastast toimuma hakkab?

Jürgen Ligi

See üldsõnaline kohustus nõuab sisustamist. Ma parem praegu ei annaks sellel teemal täpselt aru. Selle valdkonna inimesed alles süvenevad teemasse. Midagi me võime aimata ka selle järgi, mida on teinud Riigikantselei, aga tõenäoliselt hakkab Rahandusministeeriumi roll olema mitmekesisem. Ma ei ole praegu valmis andma aru asja kohta, mis saab meile osaks alles tulevikus.

Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Te jutustate meile Eesti edulugu protsentides. Te räägite sellest, et kulutused tervishoiule on meil 5,1% SKT-st, kusjuures Euroopa keskmine on 6,5%. See on enam-vähem sama suurusjärg ning kõik on väga hea ja ilus. Aga rahalises väljenduses on kulutused tervishoiule Eestis kolm korda väiksemad kui näiteks Soomes, neli korda väiksemad kui Rootsis ja kuus korda väiksemad kui Saksamaal. Täpselt sama toimub ka meie palkadega. Me võime siin rääkida protsentidest, aga rahvas ei söö ju protsent, rahvas sööb kartulit ja mõni juba isegi kartulikoori. Kui rääkida ministri palgast, siis rahandusminister saab niisama palju palka kui Saksamaal meditsiiniõde. Kas siis tõesti on teie tööd ühepalju väärt? Millal me võime rääkida ikkagi reaalistest summadest?

Jürgen Ligi

Aitäh! Reaalsemat asja kui protsendid statistikas ei eksisteerigi. See on üks parimaid orientiire üldse. Absoluutnumbrid tuleb eraldi konteksti panna. Niimoodi, alasti olukorras ei näita need arenguid peaaegu üldse. Protsent on konteksti pandud, see on juba mingi tuletis ja mingi hinnang. Mina soovitan küll proovida nendest protsentidest rohkem läbi närida, kui neid ka mitte süüa, nagu te ütlesite. Tervishoiukulutused on meil protsentuaalselt kasvanud. Tundub, et 5,1% on natuke vähendatud osatähtsus. Ma mäletan aega, kui see protsent oli nelja lähedal, praegu ma väidan, et 5,1% on natuke tagasihoidlikult öeldud. Aga see on see valdkond, mis teile on ilmselt kõige hingelähedasem. See on peaaegu ainus tundlik valdkond, mida olete teie ja on üldse mitmed Riigi-

kogu koosseisud esile tõstnud, kus me Euroopa mõõtmes, jällegi protsentides, natuke vähem kulutame. Võtame sisejulgeoleku, kultuuri, riigikaitse, hariduse – igal pool me kulutame hoolimata oma mõõdukast maksukoor-musest teistest rohkem. Katsuge ikkagi nendest protsentidest läbi närida ning öelda, et me saame riigina hästi ja efektiivselt hakkama. Ma lisan, et see koht, kus me teistest mitu korda vähem kulutame, on laenuintressid. Kui panna see tervishoiukulutuste konteksti, nagu te soovite, siis võib öelda, et laenude teenindamiseks, ainult intresside maksmiseks kulutab Euroopa peaaegu poole oma tervishoiukuludest. See on meie võimas reserv, mille abil saame hoida suurena kulutusi kultuurile, sisekaitsele, haridusele, riigikaitsele. Vahel tasub eeskujuti mitte võtta.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Kellega sa viimasel kahel-kolmel aastal ka ei räägiks, kui jutt kestab rohkem kui veerand tundi, siis hakatakse arutama, kes sugulastest, sõpradest või töökaaslastest on Eestist ära sõitnud, kus ta töötab ja millist palka saab. Välismaal töötavaid inimesi, kes on ära sõitnud juba tegelikult alatiseks, on liiga palju, tohutult palju, võiks lausa öelda. Kui te valitsuses või ministeeriumis arutlete palkade teemal, kas te analüüsitate ka tööjõuturu struktuuri? Palgaraha kokku hoides võib tekkida selline olukord, et varsti ei ole enam neid, kellele palka maksta.

Jürgen Ligi

Aitäh! Ei saa väita, nagu tuhandete päevakorrakpunktide hulgas, mida valitsus arutab, oleks palgateema osa väga suur. Kuigi ajalehepealkirjade järgi otsustades räägivad minu sõnul palgatõusust mingid muud ministrid, räägin mina sellest ilmselt siiski kõige rohkem, sest ma räägin sel teemal ka teiste ministritega. Asi pole mitte selles, et ma tahan oma haldusalas palgad konkurentsivõimelisena hoida, vaid selles, et ma pean ka teiste ministritega rääkima. Nii et me räägime kogu aeg palkadest, aga mitte ainult palkadest. Ma toon näite. Aastal 2007 koostati värske koalitsioonileping,

kus öeldi, et riigisektoris ei tohi palgakasv ületada majanduse nominaalse tootluse juurdekasvu. Oli mingisugune prognoos, et see nominaalne tootlus hakkab olema 14%. See oli enne 2008. aastat ehk kriisiaastat, mistõttu see kõlab nüüd irooniliselt, aga niimoodi eksperdid seda tollal hindasid. Minagi olin siis valitsuskabinetis kohal, tookord küll Riigikogu liikmena. Minu erakond tõstas küsimuse, et kui koalitsioonilepingus on selline punkt, aga palgakasv on 20% ja 30%, siis kuidas on see võimalik. Mis oli vastus? Vastus oli üsna üksmeelne: me ei tule sellega toime, meil ei ole andmeid, me ei hakka sellega tegelema, eelarve on juba siin ja me ei näri ennast sellest küsimusest läbi, aga eelarve on vaja esitada. Keegi tol korral seda vastust täpselt ei teadnud. Sellest ajast on kõvasti vett merre voolanud ja suhtumine muutunud. Hetkeolukorda iseloomustab see, et meil on tsentraalne personaliarvestus, me teame, kuidas inimesed haldusalades liiguvad, milline on töötajate voolavus ja palgatase. Me oleme selle arutelu valitsuses juba maha pidanud. Kes siis need kõige paremad ja kõige kehvemad on? Kas need, kes kõige rohkem meedia ja poliitilist tähelepanu saavad, on kõige kehvas olukorras? Ei ole. Kõige kehvat olukorda ei ole mõtet otsida favoriitide loeteludest. Kõige kehvem palgaseis on raudselt sotsiaaltöötajatel ja kultuuri- ja töötajatel, mitte nendel, kes kõige rohkem räägivad ja häält teevad. See on probleem. Me peaksime kõik oma suhtumist natuke ümber häälestama.

Aseesimees Jüri Ratas

Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh! Lugupeetud minister! Isiklik käitumine on ju kõige parem eeskuju. Pärast seda saab eeskuju laiendada ka teistele sektoritele. Kas sinu haldusalas töötavad inimesed võivad järgmisel aastal arvestada väikese palgatõusu ja kui nii, siis mille arvel see tuleb?

Jürgen Ligi

Aitäh! Kõik mitte. Nagu ma ütlesin, me oleme näinud hirmsat vaeva buumi ja kriisi tagajärgede likvideerimisega. Me oleme vähendanud põhieelarve puudujääki ja töötajate arvu. Selles oli Rahandusministeerium teistele

paratamatult eeskujuks. Palgakulud vähenesid kriisi ajal umbes viiendiku võrra, töötajaid jäi vähemaks. Aga ma üldse ei saada neid sõnumeid niimoodi avalikkuse kaudu. See on suuresti kantsleri valik, kes töötajatest võiks millelegi loota. Tulemustasude puhul ma olen võib-olla natukene oma ettepanekuid kantslerile peale surunud, aga mitte omavahelistes palgaliikumistes. Minu arust võiks haldusalas eeskujuks tuua Maksu- ja Tolliameti. Seal on ümber korraldatud juhtimisstruktuur, keskaste on kaotatud, struktuure on oluliselt muudetud. Tänu sellele räägitakse, et palgatõus on 5% või 10%. Need on reaalsed numbrid ja ümberkorraldused. Palgatõusuks eraldi raha ei ole küsitatud. Eraldi raha on Maksu- ja Tolliamet küll küsinud ning valitsuselt peale pikka võitlust ka saanud, aga selleks, et juurde palgata kontrollöre. See on eraldi projekt, see ei tähenda mitte midagi struktuursete ümberkorralduste kontekstis, aga tulemus on kümned miljonid otsest maksutulust, mida on võimalik mõõta eurodes, ja palju parem ülevaade maksupetturlusest. Revidentidesse panustamine on riigi rahanduse ja majanduse ausa konkurentsi seisukohalt erakordselt efektiivne rahapaigutus. Kõik erialad võivad kergemini hingata seetõttu, et me oleme panustanud ausasse maksude maksmisse, ütleme nii.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Kui jätta Rahandusministeerium kõrvale, siis teie sõnade järgi on igas ministeeriumis olemas reserv, mille arvel võib tõsta palku ja 1%-line palgatõus oleks justkui kindel. Kas see reserv on lihtsalt selle summa võrra suurenenud või suureneb reserv sisemiste ressursside ümberjaotamise teel?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei öelnud, et tegemist on reserviga. Ma ütlesin, et ministeeriumid on juba eelarveprojektis külmutatud tegevuskuludest hoolimata suurendanud panust palkadele keskeltläbi 1–2%, sest täpselt nii, nagu küsimustes kajastus – inimesed ei jaksa lõputult kannatada seetõttu, et meie rahandus buumiajal käest läks. Neile ikkagi tundub, et elu peab iga aastaga paremaks minema. Aga me oleme valit-

suses selle lisainventuuri kokku leppinud, me ei näe mitte kindlalt 1%, vaid näeme seda, et 1% on saavutatav kergema vaevaga. Kas suured ponnistused midagi lisaks toovad, seda ma ei tea, ja ma ei tea ka seda, kas lõpuks jääb üle veel mingisugune jääk või on mingi lisatulu, mida saab palkadesse üle kanda. Aga see kõik on selle tagajärg, et meie põhieelarve on viidud tõsisesse miinusesse liiga suurte palganõudmiste ja liiga suurte järeleandmistega aastatel 2006 ja 2007, aga eriti aastal 2008. Siis oli mõnes ametis ikkagi mitmekümneprotsendiline palgakasv ja samal ajal algas kriis. See on nii raske haav, et seda ei tõmba ühe aastaga kokku. Selleks läheb viis aastat, aga võib-olla ka rohkem.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Mihhail Stalnuhhini!

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma tahan teile selgitada, miks ma oma küsimuse esitasin. Nimelt oli täna riigieelarve kontrolli erikomisjonis arutlusel järjekordne Riigikontrolli audit kõrgkoolide tulemuslepingute täitmise kohta. Selles auditis oli üks graafik, mis oli tehtud Eurostati andmete alusel. See šokeeris mind väga sügavalt. Selle pealkiri oli "15–34-aastaste Eesti elanike prognoos aastani 2030". Andmed algavad seal aastast 2010. Kui summeerida seal toodud neli vanusegruppi, siis kokku oli nendes gruppides 2010. aastal 384 000 inimest. Kui vaadata, mida prognoosis Eestile Eurostat, kes, me peame tunnistanama, siiski tunneb oma asja, siis aastal 2030 nähakse nendes vanusegruppides summaarselt ette 278 000 inimest. See tähendab, et selline soliidne organisatsioon nagu Eurostat väidab, et 20 aasta jooksul (nüüd on jäänud ainult 18 aastat) väheneb teatud vanuses elanike arv 106 000 inimese võrra. Kui seda laiendada kogu elanikkonnale, siis koefitsient võiks olla 3–4, mis tähendab, et aastal 2030 on meid, Eestis elavaid inimesi, alla miljoni. Lisame sellele veel töömigratsiooni, sest inimesed lahkuvad tõesti massiliselt sinna, kus palk võimaldab inimese moodi elada. Kujutage siis ette olukorda, kui meid on 900 000 või vähem. Pensionärid ei sõida ju mitte kuskile, sest neil

pole kuskile sõita, ja nii ongi nende 900 000 või väiksema hulga inimeste seas umbes pool miljonit pensionäri.

Sellepärast ma küsisingi, kas palgapoliitika kindlaksmääramisel arvestatakse ka migratsiooni. On juba olemas oht, et 18 aasta pärast või varemgi, sest protsess dünaamiliselt muutub, alates umbes 2025. aastast on 15–34-aastaste inimeste arv enam-vähem 280 000. Siis lihtsalt ei ole neid, kes maksaksid sotsiaalmaksumu, millest saab aga maksta pensione, sotsiaaltoetusi jne. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Palun läbirääkimiste voorus Riigikogu kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

See on huvitav, et te selle tabeli tööite just palga kontekstis, sest demograafilised protsessid on ju palju pikaajalisemad ja lootus neid lihtsalt palgaotsustega käänata annab peaaegu olematu tulemuse. Palka saab ikkagi maksta nii palju, kui suur on ühiskonna tootlus. Demograafiliste tõdede teadmine oleks igal juhul vajalik kõigile, kes ei ole neid veel endale selgeks teinud.

Ma võin ikkagi viidata ajaloolistele asjaoludele. Eesti vabakssaamise ajal valitses kaks asjaolu. Ühelt poolt oli tohutu optimism ja teatud beebibuum, teiselt poolt oli kogu selle muutuse üks põhjus immigratsioon. Aastakümneid kaugelt sisseveetud tööjõud tekitas eestlastes tohutu eksistentsiaalse hirmu ja rahulolematuse. See faktor paraku pöördus. Ühelt poolt tekkisid emotsionaalsed probleemid, mis demograafiliselt kajastusid mitte-eestlaste hulgas. Kõigepealt tekkis suur väljaränne ning teiseks (see kehtib siia maani) harjumatus uute oludega ja väga madal iive. See on probleem, millele minu arust eelkõige vene valijate esindajad peaksid mõtlema. Nad peaksid julgustama oma rahvuskaaslast pidama Eestit oma koduks ja nägema Eesti arengut positiivses valguses. Ainult kindlustunde loomine võimaldab inimestel jääda paikseks, realiseerida end kodus ja saada lapsi. Asi ei ole lihtsalt selles, et palk on madal, vaid on ka tunne, et see siin on võõras paik. Kui poliitikud veel kaasa ässitavad ning igasuguseid keele- ja hariduskonf-

likte tõstatavad, siis läheb olukord ainult halvemaks.

On ju teada, et üleminek turumajandusele ja sotsiaalsed muutused tekitasid 1990. aastatel eestlaste seas tohutu demograafilise lünga. See kandub edasi. Praegu on sellest sügavast lüngast üle saadud, aga kindlasti ei ole iive endine. Meil ei ole noorte inimeste immigratsiooni, mis iivet üleval hoiaks, ja maailma võimalused on avanenud. Kui öeldakse, et see on kuidagi palgapoliitikaga lahendatav, maksame lihtsalt rohkem palka kui Inglismaal, siis sellele, andke andeks, tuleb vastata, et see on siiski eba-praktiline. Palju suurem ja tugevam mõju on sellel, kui me loome Eestile positiivsema maine ja aitame valijatel kõrvaldada puudujääke nende konkurentsivõimes. Ma võin olla siisimas kriitiline näiteks eestikeelsele haridusele ülemineku suhtes, sest ma pole kindel, kas seda liiga jõuliselt või ruttu peale ei suruta. Aga esiteks olen ma väga nõus sellega, et keeleoskamatus on põhiline tegur, mis halvendab venekeelse inimese konkurentsivõimet tööturul. Teiseks on erakordselt häid näiteid, kuidas selline ilma halvustamiseta üleminek annab ka koolidele konkurentsivõimes tohutult juurde.

Nii et julgustage oma valijaid! Julgustame kõiki valijaid! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

3. Arupärimine Eesti õpilaste haridustaseme kohta (nr 175)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume järgmise arupärimise juurde. Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Mihhail Stalnuhhini!

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud haridus- ja teadusminister! Ma loen teile ette ühe väikese lõigu arupärimise tekstist, et kuulajatel tekiks ettekujutus, millest me siin üldse räägime. Aga kasutades juhust ja juba siin kõnepuldil olles ei saa ma märkimata jätta, kui nahaalne võib mõnikord olla valitsuse esindaja seisukoht.

Kui võtta kokku see, mis praegu rahandusministri suust kõlas, siis tähendab see seda, et selles, et Eurostat prognoosib meile üsna kurba demograafilist seisu, on süüdi Stalnuhhin ja see, mida ta oma valijatele räägib. Kusjuures minister põhiseadusvastaselt jagab valijaid sinu omaks ja meie omaks. See on lihtsalt vaimustav. Aga see selleks.

Läheme arupärimise juurde. Selle teema on Eesti õpilaste haridustase. Jutt on nimelt sellest, et Eesti koolilaste õpitulemuslikkust on mõõdetud mitme rahvusvahelise uuringu raames, näiteks PISA uuringute abil. Eesti õpilaste üldine tulemuslikkus oli 2009. aastal toimunud PISA uuringus kõrge. Eesti hea koht on seletatav sellega, et enamik meie õpilastest on saavutanud korraliku baasoskuste taseme ning väga nõrku õpilasi on teiste riikidega võrreldes palju vähem. Siiski tuleb märkida, et võrreldes 2006. aasta uuringuga on Eestis suurenenud just nõrkade ja väga nõrkade õpilaste osakaal.

Sarnast joont on märgata ka keskmisest andekamate õpilaste tulemustes rahvusvahelisel matemaatikaolümpiaadil. Eesti meeskond võttis sellest üritusest esimest korda osa 1993. aastal, saavutades siis 56. koha 72 osavõtja seas. Pärast seda hakkas osalejate arv kasvama ja Eesti meeskonna koht tõusma. Rohkem kui kümne aasta jooksul oli Eesti viiendas või neljandas kümnes. Tipphetk oli 2001. aastal, mil Eesti meeskond saavutas 37. koha. Viimastel aastatel on olukord kahjuks muutuma hakanud. Suurim langus tuli 2008. aastal, mil Eesti meeskond jäi 90 osavõtja seas 73-ndaks. Olgu öeldud, et endise Nõukogude Liidu 15 liiduvabariigist võttis sellest olümpiaadist osa 14 riiki ja Eestist tahapoole jäi kas üks riik või kõige rohkem kaks riiki, ma täpselt ei tea. Aga ma seda asja vaatsin ja see on tõesti nii. Meist ees olid nii Kasahstan kui ka Valgevene, kellel olid tõesti väga head tulemused, aga eespool olid ka Usbekistan ja Kirgiisia. Murelikuks teevad aprillis toimunud üle-eestilise matemaatikaolümpiaadi kümnenda klassi tulemused. Nimelt tekkis võiduvõimalus isegi siis, kui koguti alla poole võimalikest punktidest. Kahe aasta pärast peavad aga need noored sooritama kohustuslikus korras matemaatika riigieksami. Siit ka meie mure.

Arupärimisele on alla kirjutanud 12 Riigikogu liiget. Me esitame ministrile viis küsi-

must. Aja kokkuhoiu mõttes ei hakka ma küsimusi ette lugema. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele nr 175 vastama haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Tervist! Austatud eesistuja! Head kuulajad ja küsijad! Päev on ilmselt ka küsijad ära väsitanud, vastajast rääkimata. Aga sellegipoolest lubage mul austatud küsijatele vastata. Ma alustan üldisemast hoiakust. Arupärimise sisesejuhatusest õhkub arusaama, just nagu oleks Eesti haridussüsteemiga midagi väga tõsist lahti, nii et selle pärast peaks sügavalt muretsema. Kohatu võrdlus endise Nõukogude Liiduga jätab mulle mulje, et osa inimeste nostalgia kadunud aegade järele ei ole vaatamata 20 iseseisvusaastale kuidagi kahanenud. Rahvusvahelised võrdlused, mis on tehtud peamiselt Eesti põhikoolide lõpetajate kohta, on andnud üldiselt päris häid tulemusi. PISA 2009. aasta testi järel nimetas OECD Eestit maailma edukaimate haridussüsteemide hulgas koos Jaapani, Hongkongi, Soome, Rootsi ja Islandiga. Selle üle tuleb kindlasti rõõmustada, aga tõsi on, et on terve hulk asjaolusid, mis ka nendest rahvusvahelistest võrdlustest välja tulevad ning sunnivad olemasolevat haridussüsteemi tänapäevastama ja püüdma veel paremaks muuta. Need järeldused, mida Haridus- ja Teadusministeerium on teinud nii rahvusvaheliste uuringute kui ka teiste analüütiliste tööde põhjal, on olulises osas kokku võetud sellesse seaduseelnõusse, mida me hariduskorralduse tänapäevastamise sildi all praegu valitsuses menetleme ja mis loodetavasti peatselt Riigikogu laudadele jõuab. Eelnõu märksõnad on koolide autonoomia suurendamine, otsustusvabaduse kasvatamine, vähem bürokraatiat, rohkem loomingulisust ja veel terve hulk teisi. Märksõnade hulgast ei puudu kindlasti ka õpetaja ja õpilase motivatsioon, mille oluline osa õpetajate puhul on palk. Nii et ma arvan, et laias plaanis võiks rahvusvahelist võrdlust, sh olümpiaadidel toimuvat, lugeda positiivseks, aga päris selge on, et saaks paremini. Meil on väga hea võimalus võrrelda ennast meie põhjanaabriga, kes tõepoolest on suutnud Eestist parema haridussüsteemiga välja tulla.

Nüüd vastan konkreetsetele küsimustele. Esimene küsimus: "Kas Haridus- ja Teadusministeerium on analüüsinud Eesti tulemusi erinevates uuringutes ja olümpiaadidel ning milliseid kokkuvõtteid Te analüüsist teeksite?" Nagu juba öeldud, me oleme seda teinud. Enamik nendest analüüsist on koos järeldustega huvilistele kättesaadavad Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleheküljel. Nii et kui huvi on sügavam, siis võib nende materjalidega seal tutvuda. Mida ma siin lühidalt ütlesin? Meie põhikool annab hea baashariduse. Ühtluskooli põhimõte toimib teiste riikidega võrreldes hästi. Olemasolnud lõhe eesti- ja venekeelsete koolide tulemuste vahel kahaneb. Muret tekitab terve hulga nõrkade koolide olemasolu. Paraku on märgata koolidevaheliste lõhede suurenemise tendentsi, mille all me mõistame sedagi, et nii selekteerimissüsteem kui ka osalt rahastamissüsteem on tinginud segregatsiooni koolide hulgas. Paljud väiksemad põhikoolid on sattunud majanduslikult kehvemasse olukorda, sest nendele ettenähtud raha suunatakse jätkusuutmatute gümnaasiumide ülalpidamiseks, halvendades sellega põhihariduse kvaliteeti ja kättesaamise võimalusi. Ka meie oleme märganud, et rahvusvaheliste olümpiaadide tulemused võiksid olla paremad, hoolimata nende tulemuste äärmisest volatiilsusest või hüplikkusest, mistõttu ühe või isegi paari aasta tulemustest on raske järeldusi teha. Aga me peame arvesse võtma tõsiasja, et paljud riigid treenivad rahvusvaheliste olümpiaadide jaoks oma meeskondi sihikindlalt ja spetsiaalselt, võttes need õpilased ära tavakoolist ja allutades nad aastatepikkusele eriettevalmistusele. Valdavas osas iseloomustab see totalitaarseid, pooltotalitaarseid või sinnapoolseid kalduvaid riike. Olen ise omal ajal Nõukogude Liidus sellega kokku puutunud, tean, mida see tähendab, ja olen veendunud, et vabas Eesti Vabariigis päris niisuguste meetodite kasutamine ennast ei õigusta. Sellepärast ei ole Haridus- ja Teadusministeerium planeerinud ka spetsiaalseid jõupingutusi selleks, et olümpiaadidel tiptaset saavutada. Pigem oleme seda pidanud vabatahtlikkusele ja vabal enesearendusel põhinevaks tegevuseks, mitte niivõrd riigile ja parteile medalite toomise süsteemiks, mida see mõningates riikides paraku ilmselt on.

Teine küsimus: "PISA uuringu tulemuste kohaselt oli Eestis OECD keskmisega võrreldes vähem tippsooritajaid. Millest on tingitud Eesti õpilaste nõrgem tase just kõrgematel saavutustasemetel?" See probleem on ilmselt suurem kui statistiline viga ja osutab seetõttu teatud süsteemsele probleemile. See tähelepanek korreleerub muude tähelepanekutega, mis puudutavad loominguulist lähenemist haridusele, loovuse arendamist, keerukamate seoste loomise oskust, väiksema tähelepanu osutamist fakti- ja teadmiskesksele õppele. Me püüame selles suunas mõjutada nii praktilist õppekava täitmist koolides kui muuta ka välishindamise süsteemi, mis nagu PISA testki ei peaks kontsentreerima mitte teadmiste kontrollile, vaid eesmärgiks seatud õpiväljundite, teatud pädevuse, kompetentsuse arendamisele. Nii et niisugune tähelepanek on asjakohane. Selle nimel Haridus- ja Teadusministeerium koos teiste partneritega töötab. Loodame, et see töö mingi aja pärast ka vilja kannab.

Kolmas küsimus: "2009. aasta PISA uuringu tulemused näitasid, et võrreldes eelmise uuringuga on tõusnud nõrkade õpilaste osakaal populatsioonis. Milline on Teie kui ministri hinnang, mis põhjustel on nende õpilaste osakaal tõusnud?" See on muutus, mis jääb statistilise vea piiridesse ja seetõttu väga tõsiseid järeldusi sellest teha ei maksa, ehkki märgina tuleb mees pidada niisuguse arengu võimalikkust. Samas, üldise taseme poolest on Eesti üks vähestest Euroopa Liidu riikidest Soome, Hollandi ja Belgia kõrval, kus nõrkade teadmiste ja oskustega õpilaste osakaal nii lugemises, matemaatikas kui ka loodusteaduses on väiksem kui Euroopa Liidu põhioskuste sihttase aastaks 2015 ehk 15%. Nii et nende õpilaste osakaal, kes kolmes valdkonnas ei suuda seda miinimumtaset täita, on siiski suhteliselt väike, aga selle protsendi kasv väärib kindlasti tähelepanu, kui see osutub statistilisest veast suuremaks.

Neljäs küsimus: "Kuidas toetab Haridus- ja Teadusministeerium keskmisest andekamate laste arengut ning koolide ettevalmistusi olümpiaadideks?" Olümpiaadide süsteem ja andekate täiendusõpe, nii nagu see on Eestis korraldatud, on paljudele riikidele pigem eeskujuks. Tõsi, see süsteem on välja kujundatud nõukogude ajal ja kannab seda pitsert ka veel praegu. Samal ajal on seda vabas Eesti riigis edasi

arendatud. Tartu Ülikooli Teaduskool kannab koos Tallinna Tehnikaülikooli ja Tallinna Ülikooli andekatele lastele suunatud programmidega siin kõige suuremat raskust. See tegevus on teiste riikidega, ka meist palju rikkamate riikidega võrreldes siiski üsna mahukas. Lisaks on veel riiklik uurimistööde konkurss, noorte leiutajate konkurss, Õpilaste Teaduslik Ühing, rahvusvahelised programmid GLOBE ja PSP, sotsiaalfondi meetmetest rahastatud programm "TeaMe" ja TEEME-projektid ning mitmed muud projektid, mida võiks ka minu arvates rohkem olla, aga kindlasti ei ole seda vähe. Veel kord rõhutan, et ainuüksi olümpiaadide tipptulemuste saavutamine ei tohiks olla ega peaks olema eesmärk omaette. Andekate laste laialdasem toetamine mitmel elualal aga väärib kindlasti edaspidist arendamist.

Viies küsimus: "Matemaatilisel eriliselt andekate laste puhul võib esineda puudujääke teistes ainetes. Milliseid tugistruktuure erilised lapsed vajavad ning kui paljudele need on täna kättesaadavad?" Eriline andekus on eriline andekus ja seda käsitleb Eesti haridusparadigma, nii nagu see praegu välja näeb, haridusliku erivajadusena. Seetõttu tuleb kõikides koolides pöörata niisuguste laste vajadustele suuremat tähelepanu. Oleme lisaks juba osutatud programmidele, mis konkreetset annet püüavad edasi arendada, näinud ette ka teenust, mida võiks pakkuda õppenõustamisteenuse arendamise kaudu piirkondlike õppenõustamiskeskuste võrgustikus, kus tuge saavad mitmesuguste erivajadustega lapsed, sh andekad lapsed, sest need erivajadused ei pruugi olla, nagu öeldakse, nende tugevus, vaid võivad olla ka nende nõrkus. Oluline on, et ilmselt tasub rohkem tähelepanu pöörata teadusandekate laste identifitseerimis- ja nõustamisteenuse laialdasemale väljaarendamisele, et neid talente, kui neid võib nii nimetada, varakult leida ja võib-olla leida neid ka nende laste hulgast, kelle puhul andekus välja ei paista, keda oleks vaja õpetajate ja kooli tugipersonali tasemel süsteemiliselt ette valmistada. Niisugune programm on Tartu Ülikooli Teaduskoolis ESF-i projekti raames käivitatud.

Selline oli üldine vastus. Ma rõhutan veel kord nagu sissejuhatuses, et raske on nii rahvusvahelisest võrdlusest kui ka olümpiaadide tulemustest lugeda välja alarmeerivaid trende või väga problemaatilisi arenguid. Pigem ole-

me üle keskmise tasemel. Me teame, kus on meie tugevused, ja loodame ka oma nõrkustele tähelepanu pöörata. Nagu juba öeldud, hariduskorralduse tänapäevastamine koos oma meetmete kompleksiga tugineb olulises osas nendele tähelepanekutele ja eksperdiarvamustele. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Teile on üks küsimus. Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Härra minister! Mitu last läks tänavu 1. septembril Eesti koolidesse?

Jaak Aaviksoo

Päris täpselt saame selle arvu teada siis, kui andmed Haridus- ja Teadusministeeriumisse laekuvad, aga see õige arv võiks olla üle 13 000 ja alla 14 000. Paraku tuleb tunnistada, et kohalike omavalitsuste ülevaade koolikohustuse täitmisest jätab ikka veel soovida, eriti suuremates linnades, sh pealinnas Tallinnas.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Mihhail Stalnuhhini! Kahaksa minutit.

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Palusin lisaega igaks juhuks.

Mõnikord paneb imestama, millise vihaga need, kes nõukogude võimu ajal said kõike – kortereid, välissõite, suurt palka, auastmeid, medaleid ja ordeneid –, armastavad teisi süüdistada mingis nostalgias. Eriti sellist lihtsat poissi nagu mina, kes Eesti iseseisvumise ajal sai 30-aastaseks ja nendest aastatest 26 oli elanud kas kommunaalkorteris, kasarmus või ühiselamus, oli töötanud manufaktuuris laadija ja ekspediitorina ning oli teeninud kroonus, sest ta ei pääsenud sellest, jne. Ma arvan, et võib olla täiesti solidaarne kirjanik Sergei Dovlatoviga, kes ühes oma raamatus kirjutas, et rohkem kui kommuniste vihkab ta antikommuniste. Mõte oli seal see, et tavaliselt need antikommunistid on endised kommunistid.

Kommenteerida vastuseid arupärimises esitatud küsimustele pole mingit mõtet peale

seda, kui me kuulsime lauset, et Eestist matemaatikaolümpiaadidel eespool olevad riigid saavutavad häid tulemusi, sest enamasti on need totalitaarsed riigid. Jumal sellega.

Ainsale küsimusele ei osanud minister ka vastata. Ma küsisin, kui mitu last läks 1. septembril Eesti koolidesse. Ma ei küsinud, kui mitu last läks esimesse klassi.

Ma tahan aga arupärimise lõpukõnes veel kord meelde tuletada, et selle sajandi alguses õppis Eesti koolides 208 000 last, kümme aastat hiljem oli neid juba 138 000 ehk 70 000 võrra vähem. Meile lubati, et teatud aja pärast laste arv koolides suureneb, sest väidetavasti pidi nii mõjuma vanemapalk. Seda lubati juba seitse aastat tagasi. Ma mäletan väga hästi seda artiklit, kus arvutati, et tänavu, sellel õppeaastal, 2012. aasta sügisel peaks Eesti koolides õpilaste arv jälle suurenema ja see peaks olema 142 000. Tegelikult lugesin ma ühest suurest nädalalehest möödunud nädalal, et selle aasta septembris läks Eesti koolidesse 134 700 õpilast. Seda hoolimata sellest, et praegu sünnivad lapsed sellel põlvkonnal, mis on kõige suurem. Sinna kuuluvad inimesed, kes ise sündisid 1980. aastate teisel poolel, kui laulva revolutsiooni ajal sündis Eestis igal aastal 23 000 – 25 000 last. Hoolimata sellest, et kuidagi pidi mõjuma vanemapalk, on lapsi koolides üha vähem.

Ma saan aru, miks härra minister teeb seda, mida ta koos oma ministeeriumiga teeb, ja miks ta nii närveerib. Ma tahan lihtsalt tähelepanu juhtida sellele, et see on meie ühine probleem. Eelmises arupärimises rääkisin ma Eurostati prognoosist, praegu räägin koolidest. Kui nii edasi läheb, siis on seitsme või kaheksa aasta pärast meie koolides lapsi veidi üle saja tuhande ja siis pole enam vaja kaua oodata, kui see arv väheneb veelgi. See on tõeline tragöödia. Selle nimel, et see protsess katkeks, peame kõik ühiselt tööd tegema. Kui vastik see ka ei oleks, me peame üksteisega siiski rääkima ja tegema õigeid otsuseid. Üks suur poeet ütles kunagi: "Ma ei usu neid, kes ütlevad: ma tean, kuidas peab." Me peaksime tegelikult nõu pidama. Sealhulgas selle üle, mis puudutab matemaatika õpetamist, selle üle, milline võiks olla venekeelse gümnaasiumi saatus, millised võiksid üldse olla koolivõrk ja koolisüsteem. Niikaua kuni üks, kaks või kolm meest võta-

vad endale õiguse otsustada kogu rahva eest, läheb tegelikult kõik allamäge. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

4. Arupärimine elektrituru avanemise mõjude kohta kodutarbijale (nr 171)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi järgmise arupärimise juurde, mis on tänases päevakorras neljas. Sellele vastab majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja, et ta arupärimist avalikusele tutvustaks! Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts! Arupärimise elektrituru avanemise mõjude kohta kodutarbijale koostasime 16 nädalat tagasi. Mõnes mõttes on päris kurb tõdeda, et 16 nädalaga ei ole arupärimine aegunud. Elektrituru avanemise kohta on kodutarbijatel ikka veel väga palju küsimusi.

2013. aasta 1. jaanuaril avaneb Eesti elektriturg kogu ulatuses. See tähendab, et ka kodutarbijad peavad hakkama ostma elektrit vabaturult. Ühest küljest on selge, et hoolimata võimalusest valida endale elektripakkuja ja Eesti Energia monopoli lõppemisest tarbija jaoks elektri hind siiski kasvab, kuna Nord Pool Spoti elektribörsi hind on suletud hinnast kõrgem. Teisest küljest toob elektrituru avanemine tarbija jaoks kaasa hulga segadust. Elektrituruseaduse alusel tekib tarbijal järgmisest aastast võimalus kas või iga kuu elektripakkujat vahetada. Selline võimalus tagab elektriturul täieliku konkurentsi ning tarbijal on alati võimalik valida kõige soodsam elektripakkuja.

Eesti Energia, kes on siiani nautinud Eesti elektriturul peaaegu monopoli staatust, kaalub aga tavatarbijale alates järgmisest aastast pakkuja fikseeritud hinnaga paketti, mis kohustab klienti vähemalt kuus kuud ostma elektrienergiat Eesti Energialt ning sunnib klienti loobuma õigusest sõlmida leping konkureeriva elektrimüüjaga. Enamgi veel, klient on sunnitud monopoliga sõlmitud lepingu varasema

lõpetamise eest leppetrahvi maksuma. Eesti Energia kommunikatsioonijuht on sellise trahvi sisseseadmist põhjendanud selliselt, et kui klient otsustab lepingu enne tähtaega lõpetada, siis see toob ettevõttele kaasa raskusi kliendile broneeritud elektri turul uuesti mahamüümisel ja seetõttu võib ettevõtte kahju kannatada. Selle põhjal jääb mulje, nagu elektrienergia oleks kaup, mis seisab kusagil laos riuli peal.

Meil on majandus- ja kommunikatsiooniministrile neli küsimust. Ilmselt hakkab lähinädalatel ka elektrituru avanemise kohta rohkem informatsiooni tulema. Juba täna oli Postimehes selle kohta põhjalik kirjatükk. Järgmistel nädalatel peaksid Eesti turul aktiivselt tegutsevad elektripakkujad oma hinnapakumistega välja tulema. Ma ei hakka neid nelja küsimust ette lugema. Ministril on mugavam vastata nii, et ta saab ise küsimused ette lugeda. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi, et ta arupärimisele vastaks!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Austatud arupärijad ja teised Riigikogu liikmed!

Esimene küsimus: "Kuidas on tagatud kodutarbijate erapooletu teavitamine elektrituru avanemisest? Kui suur on teavituskampaania eelarve?" Majandusministeerium korraldab koos partneritega teavituskampaania elektrituru avanemise kohta. Partnereid on meil seal õige palju, nende hulka kuuluvad riigiasutused, aga ka ettevõtted. Võimalikult palju kaasame teemaga enim seotud kodanikuühendusi ja mittetulundusliite. Kõikide tarbijate postkasti on tulnud turu avanemist tutvustav trükk. Avatud on informatiivne internetilehekülg www.avatud2013.ee. Avatud on ka kakskeelne infotelefon, mille number on 6 160 160. Majandusministeerium on kõigis maakondades korraldanud teabepäeva. Elektrituru osalistega sõlmiti märtsis turu avanemist käsitlev hea tahte lepe. Lepe allkirjastanud turuosalistes võtsid endale kohustuse anda tarbijatele igaikülgset ja ausat teavet, et aidata kaasa elektrituru sujuvale avanemisele 1. jaanuaril 2013. Sellele koostöölepele on alla kirjutanud majandusministeerium, elektrisüsteemihaldur Elering, Eesti Energia, Latvenergo, Baltic

Energy Services, Nordic Power Management, Eesti Energia Jaotusvõrk, võrguettevõtja Ram-si Turvas, Kuusalu Energia, VKG Elektri-võrgud, EPT Energia, Elveso, Maardu Elekter, Eesti Elektritööstuse Liit. Lisaks on leppega ühinemisest teatanud Imatra Elekter, Sagro Elekter ja Livilla. Dokument jääb avatuks ka edaspidi. Oleme informeerinud omavalitsusi ja ettevõtlusorganisatsioone ning loomulikult tutvustanud elektrituruga seonduvat temaatikat korduvalt ajakirjanikele. Koos partneritega on välja antud korteriühistutele mõeldud erivälja- anne. Lisaks ilmuvad sügisel ajalehtede vahel eriväljaandena mahukad teabelehed, samuti tuleb veel teine otsepostitus praktilise infoga kõikidele tarbijatele. Toimub turu avanemist käsitlev reklaamikampaania. Teavitamiskam- paania kuludeks on planeeritud kõige rohkem 300 000 eurot. Kui palju selleks reaalselt raha läheb, see sõltub ka ettevõtete kampaaniatest. Me hindame olukorda. Vajaduse korral moni- toorime sotsioloogiliselt inimeste teadlikkust ja hindame, milliseid sihtgruppe oleks vaja rohkem teavitada, kui küsitlused seda vajadust näitavad.

Teine küsimus: "Kuidas on Eesti Energia planeeritavad fikseeritud hinnaga tähtajalised lepingud kooskõlas avatud turu põhimõtete- ga?" Lepingu erinevate vormide, nii tähtajatu kui ka tähtajalise lepingu kasutamine annab avatud turul tarbijatele suurema valikuvaba- duse. Avatud turul on võimalik elektrit tarbida nii pidevalt muutuva börsihinna alusel kui ka kokkulepitud ajaks fikseeritud hinnaga. Eesti Energia on teatanud, et alustab avatud turul elektrimüüki 26. septembril. Siis avalikustab ettevõtte ka oma hinnapaketid. On küllalt tõe- näoline, et tarbijale pakutakse tähtajalise lepin- gu sõlmimise korral ka mõnevõrra soodsamat elektri hinda. Kuna tähtajalise lepingu puhul võtab müüja osa tururiske enda kanda, siis on tähtajalise lepingu enne tähtaega lõpetamisel omad kulud. Elektriturg ei erine selles osas muude teenuste turgudest. Ka teiste teenuste puhul on tavaline, et sõlmides pikaajalise le- pingu, saab teenusepakkuja pakkuda tarbijale soodsamat hinda, saades vastu kindluse, et le- pingu tähtaja jooksul tarbija tema teenust tar- bib. Sellised lepingud on üsna levinud näiteks sideteenuste puhul.

Kolmas küsimus: "Majandus- ja Kommu- nikatsiooniministeerium on pakkunud erine-

vaid prognoose elektri hinna tõusu kohta. Kui palju tõuseb kodutarbijate jaoks elektri hind prognoositavalt viimaste andmete põhjal 1. jaanuaril 2013?" Majandusministeerium ei prognoosi avatud turu elektri hinda. Olen ka varem selleteemalistele küsimustele vastates toonud välja elektri börsihindu eri perioodidel, mis on olnud senisest reguleeritud hinnast kõr- gemad, aga vahel ka madalamad. Kuna õige pea hakkavad elektrimüüjad sõlmima tarbija- tega järgmiseks aastaks lepinguid, siis saame varsti kõik tarbijatena näha konkreetseid pak- kumisi ja fikseeritud hinnaga lepingute osas saab pilt selgemaks. Rõhutada tuleks kahte asja. Esiteks, avatud turul sõltub elektri eest edaspidi makstav tegelik hind lisaks börsihin- dadele ka tarbija enda valikutest, sellest, kas ta eelistab fikseeritud hinnaga lepingut mingiks perioodiks või soovib osta elektrit vastavalt sellele, milline on parasjagu turuhind. Seega, mingit ühte ja kõigi tarbijate jaoks kehtivat hinda ei saa ühe numbrina prognoosida isegi siis, kui me teaksime ette järgmise aasta kesk- mist turuhinda. Teiseks tasub üle korrata, et elektrienergia moodustab *circa* kolmandiku keskmise kodutarbija elektriarest. Elektri hin- na muutust ei saa seetõttu samastada elektriar- ve kogumuutusega.

Neljas küsimus: "Need tarbijad, kes ei soovi või ei jõua enne 2013. aastat elektrimüüjat valida, ostavad elektrienergiat pärast turu ava- nemist üldteenuse raames. Kuidas toimub üld- teenuse puhul elektrienergia pakkuja määra- mine?" Elektriturseaduse § 76¹ kohaselt osu- tab väiketarbijale üldteenust võrguettevõtja, kelle võrguga tema elektripaigaldis on ühen- datud. Kui võrguettevõtja ise elektrienergiat ei müü, nimetab ta üldteenust osutama tegevus- looga müüja. See tähendab, et võrguettevõtjal on kohustus sõlmida mõne müüjaga leping üldteenuse osutamiseks. Infoks veel niipalju, et selliseid võrguettevõtjaid on Eestis kokku üle 30. Tegemist ei ole ainult ühe ettevõttega, nagu me tihtipeale arvame. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Teile on vähemalt üks küsimus. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh, lugupeetud minister! Te mainisite, et te olete elektrituru avanemisest tulenevaid

probleeme isiklikult omavalitsuste esindajatele tutvustanud. Mina olen kuulnud, et omavalitsused on seoses elektrituru avanemisega tõsise probleemi ees, sest praeguseks ei ole neile veel tulnud pakkumisi võrguettevõtjatelt. Samas on omavalitsused kohustatud tegema riigihanke, et endale avatud turul tarnija leida. Riigihanke ülesehitusest tulenevalt tekib paratamatult ajakulu, sest on ette nähtud oma aeg väljakuulutamise jaoks ja on veel ka vaidlustamise aeg. Nad on sellega hädas. Kas te olete sellest probleemist teadlik ja millist nõu te omavalitsusjuhtidele annate, et nad sellest olukorrast välja tuleksid?

Juhan Parts

Aitäh! Omavalitsused on osalenud näiteks maakonna infopäevadel. Kui on mingisuguseid jooksivaid probleeme, siis me oleme valmis neid arutama, ja kui lahendus sõltub riigist, siis oleme nõus seda kindlasti tegema. See, et tuleb korraldada riigihange ja et riigihankel on omad tähtajad, ei saa olla ühelegi omavalitsusjuhile uudis. Me võiksime omavalitsusjuhtidelt eeldada siin siiski suuremat professionaalsust kui tavakodanikelt. Elektrituru avanemine otsustati ju ära aastal 2002. Kui te viitate mingile konkurentsile, mille tõttu riigihanked võivad äparduda, siis see risk on iga hanke puhul olemas, aga ma loodan, et see ei realiseeru.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Me ei oska praegu aimata, kui palju elektri hind järgmisel aastal tõuseb. Pressist on läbi käinud kas 13% või 17%. Küsin veel seda, kas te oskate öelda, kas midagi muutub perioodilisuses. Millise aja tagant on oodata järgmisi hinnatõuse?

Juhan Parts

Aitäh! Alates 1. jaanuarist 2013 ei saa me elektri hinna puhul rääkida mingisugusest perioodilisusest. Edaspidi kujuneb hind turul, mille üks oluline ja läbipaistev vahend on Nord Pool Spot. Me võime kõik seda jälgida internetis, me teame selle järelevalvesüsteemi. Loomulikult seisavad meie ametkonnad, sh süsteemioperaator, selle eest, et reaalne börs

vahendina toimiks. Mingisugust perioodilisust ma ette ei kujuta. Milliseks kujuneb turusituatsioon elektri tootmise turul, see on väga põhimõtteline küsimus. Me teame, et meie turg avaneb ka füüsiliselt. 2014. aastal peaks olema olemas Estlink 2, mis tähendab võimalust kaubelda kahes suunas ja tunduvalt suurema hulga elektriga. Kindlasti mõjutab see ka siinses börsipiirkonnas kujunevat hinda. Me teame, et kolmandatel riikidel on huvi tulla siia oma elektrit pakkuma. Me teame, et meil teha se mitmeid investeringuid elektri tootmise, nii suuremaid kui ka väiksemaid. Kõik see kokku ühel või teisel moel kindlasti mõjutab tarbijahinda, millest me ju räägime. Igaks juhaks kordan veel üle: see süsteem, mis hakkab siin Eestis toimima, on ju võrdlemisi tuttav Põhjamaades Soomes ja Rootsis. Vaadates sealseid arenguid kümne aasta jooksul, me näeme, et elektri hind on olnud vahel väga tarbijasõbralik, isegi tunduvalt sõbralikum kui meie makstud reguleeritud hind, aga mitmel juhul, näiteks külmal talvel või mingite muude asjaolude puhul on hinnad olnud üsna karmid. Me siseneme mingis mõttes uude perioodi. Minu jaoks on täiesti mõistetav, et tarbijad on ettevaatlikud. Nii on alati selliste muutuste puhul. Ma arvan, et mõistlik diskussioon siin ja väljaspool seda saali, näiteks maakondades, on igati asjakohane. Küsijate esindaja viitas sissejuhatuses, et 160 päevaga, alates sellest ajast, kui te arupärimise esitasite (te olete ennast vahepeal välja puhanud), ei ole see teema aktuaalsust kaotanud. Ma oleksingi imestanud, kui nii oleks juhtunud, sest selle teema aktuaalsus hakkab lähenema oma tipule. Ma arvan, et veel umbes aasta aega on see teema väga aktuaalne.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud härra minister! Ma laien dan pisut seda teemat. Nagu juba öeldud, vaid kolmandiku elektriarvest moodustab elektri hind ja kolm neljandikku moodustab see osa, mida riik kontrollib nii võrguteenuste hinna, elektriaktsiisi, taastuvenergiatasu kui ka käibemaksu abil. Kas riigil on plaanis nüüd, kui meid ootab ees suur hinnatõus, tarbijale pisut vastu tulla ning vaadata üle maksud ja muud

tasud, et elektri hind võiks vähemalt selle võrra odavneda?

Juhan Parts

Aitäh! Ma saan siin rääkida taastuvenergia-tasust. Me väga loodame, et me jõuame selle seaduseelnõuga lähiajal Riigikokku. Me oleme saavutanud olemasolevate taastuvenergia tootjatega teatud kompromisskokkuleppe, millest tuleneb kohe leevendus tarbijale. Pikema aja jooksul see leevendus veel isegi suureneb. Kui me selle eelnõuga Riigikokku jõuame, siis saame rääkida detailidest. Ma arvan, et see toob kindlasti leevendust, aga selle tingimuseks on, et me suudame selle eelnõu jõustada järgmise aasta algusest. Mina teen kõik endast oleneva, et see nii saaks toimuma. Praegu on see eelnõu kooskõlastusel Justiitsministeeriumis, sealt läheb see valitsusse ja tuleb siis siia. See on üks reaalne asi. Elektriaktsiisi üle me oleme seisukohti vahetanud. Meil on erinevad seisukohad. Siin on lood nii nagu iga kaudse maksuga. Oletame, et teie arusaam on, et see aktsiis tuleks kaotada või seda vähendada. Sellest tuleks kokkuhoid kõigile, ka teie põlatud rikkastele inimestele ja minutaoliste keskklassi kuuluvatele inimestele. Mõistlikum oleks halvemini toimetulevatele inimestele näha vajaduse korral ette toimetulekutoetused. Elektriaktsiisi erandid aitavad siin tarbijaid suhteliselt vähe, mulle tundub. Te võite seda trummi pöristada, aga see lihtsalt on nii. Mis puudutab võrgutasusid, siis ma arvan, et Konkurentsiamet peab jälgima, et asjad toimuksid seaduse alusel ning kõik monopolide kulud oleksid kontrolli all ja põhjendatud. Nii see lõpparve siis kujuneb.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Kolleeg Kadri küsis, kuidas saavad kohalikud omavalitsused riigihankeid teha, kui neil ei ole, mille põhjal pakette teha ja nad jäävad ajahätta. Aga riigieelarve peab ju varsti kokku saama ja kuu lõpus peab see juba parlamenti tulema. Kuidas on riigieelarves arvestatud riigiasutuste tulevase elektrikulutusi, kas on arvestatud suuremaid kulutusi ja seega ka tulused suurendatud? Selleks peab ju valmis

olema. Kuidas on riigiasutuste puhul arvestatud elektri hinna tõusu alates 1. jaanuarist 2013?

Juhan Parts

Ma usun, et riigiasutuste kaupa on see eelarveprojektis esitatud võrdlemisi erinevalt. Seetõttu on see ka üks kabinetiarutelu teema. Rahandusministeerium peaks kokku võtma, kas üks või teine riigiasutus on näiteks oma majandamiskulude lisataotlust elektri hinna tõusuga põhjendanud. Ma arvan, et need, kes on seda teinud, on küllap aluseks võtnud Rahandusministeeriumi koostatud seletuskirjas toodud hinnangu elektri tootmise hinna kohta. Kas see nii läheb või mitte, seda on mul raske kinnitada. Rahandusministeeriumi prognoos on selles osas täpselt niisama usaldusväärne, nagu prognoos, mille aluseks Rahandusministeerium võtab hinnataseme maailma naftaturul. Eelarve tegemisel on see aluseks, kuid mis päriselt saab, seda näitab tegelik elu. Alati võivad eelarves tekkida mingid probleemid.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Härra minister! Kuidas te prognoosite, kas avatud elektriturud parandab või halvendab Eesti Energia majandustulemusi?

Juhan Parts

Mis puudutab konkreetset ettevõtet, siis ettevõtte järgmise aasta eelarve ei ole ju veel kinnitatud. See on väga tõsine küsimus. Ettevõtte jaoks sõltub tulemus sellest, kui palju ta suudab turuosa kasvatada, muutustest meie lõunanaabrite juures ja võimalikust mõjust põhjanaabritele. Ma arvan, et ettevõtte eelarvet koostada on kindlasti keerukam kui varem. Sellele küsimusele saab tegelikult vastata ettevõtte. Ma tean, et praegu ei ole järgmise aasta eelarve selles ettevõttes veel paigas.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Te vastasite tarbijahinna kohta, et te tegelete taastuvenergiamaksumudega, ja ütlesite, et aktsiisist ei

ole mõtet rääkida, sest see on niivõrd marginaalne asi, aga jätsite käsitlemata käibemaksu. Sellel on tegelikult väga suur osa, käibemaks pannakse ju viimasena kõigele otsa ja selle suurus on 20%. Kas valitsuses või ministeeriumis on mõeldud, et teatud vaesematele gruppidele, mitte ministritele või kellelegi sellisele, võiks siin soodustust teha? Ma ei küsi nalja pärast, vaid tõsiselt. Kus on selline hoob, mille abil valitsus või Riigikogu saaksid inimestele vastu tulla ja teha käibemaksus teatud muudatused, kui asi läheb drastiliseks?

Juhan Parts

Vastus on üsna sarnane sellega, mida ma ütlesin elektriaktsiisi kohta, sest sisuliselt on tegemist samasuguse asjaga. Valitsus ei ole eraldi käsitletud seda teemat, mingeid elektri käibemaksu erandeid. Riigikogu saab seda kindlasti otsustada. Aga kui me teeme erandi kõigile tarbijatele, siis on tagajärjeks see, et me sööme ära õpetajate palga tõusu ja pensionide tõusu. Seda peab valitsus kaaluma. Me tahame järgmisel aastal tõsta pensione, õpetajate, päästeametnike, politseinike ja vanglametnike palka. Me tahame põhimõtteliselt tõsta kõikide tublide Eesti inimeste palka.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Me oleme juba paar aastat kuulnud, et elektrituru avanemine toob kaasa konkurentsi. Kas te arvate, et see konkurentsielement elektriturul juba eksisteerib või hakkab see mõjuma alles järgmise aasta algusest?

Juhan Parts

Ma usun, et me peaksime seda protsessi vaatama ajalises perspektiivis kuni kolm aastat ja sealt edasi. Üleöö ei pruugi tekkida elektri võimsuse reaalselt pakkujat, kellel on huvi kohe siseneda Eesti jaeturule ehk hakata tegema n-ö lõpptarbijatega, keda teadupärast on Eestis sadu tuhandeid. Aga ma arvan, et mitmed muudatused ja turu avanemine toovad kindlasti kaasa uusi turule sisenejaid, ka neid, kes hakkavad töötama jaeklientidega. Elektri kohta ütlen ma veel kord, et tegelikult on meil praegu piirkonnas võimsusi üle, ennekõike

kolmandate riikide omi, mille kohta meil on eraldi regulatsioonid. Ma arvan, et kardinaalselt muutub olukord elektribörsil siis, kui valmib Estlink 2. See olukord peab muutuma ühes või teises suunas. Selle tulemusena on tarbijate olukord kindlasti parem, kui see seni on olnud. Selline konkurentsituatsioon ja turu olukord ei teki kindlasti üleöö. Ma arvan, et muutused hakkavad toimuma kohe, aga uus reaalsus tekib umbes kolme aasta perspektiivis.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Head kolleegid! Me kuulsime, et elektrituru avanemine võib kolme aasta perspektiivis tekitada uue reaalsuse, aga esialgu tähendab elektrituru avanemine kodutarbijatele siiski hinnatõusu. See hinnatõus ei peaks olema nii suur, seda oleks võimalik elektri hinna mitme komponendi kaudu pehmedada. On ju teada, et kodutarbija elektriarve koosneb viiest osast ja neist nelja saab riik otseselt mõjutada. Majandus- ja kommunikatsiooniminister rääkis siin, et käibemaksu ei ole mõistlik alandada ja ka aktsiisi ei ole mõistlik alandada. Samas moodustavad need koos võrgutasudega arvest päris märkimisväärse osa. Jutt, et kui elekter läheb kallimaks, siis selle võrra hakkab riik elektri pealt saama rohkem käibemaksu ja sellest saab maksta õpetajate, lasteaiatöötajate ja päästjate palka, on minu arvates tulevikulubadus. Me ei ole näinud, kui suurt palgatõusu õieti lubatakse. Praegu lubatakse 2% või 3% ja öeldakse, et sellega peab leppima.

Aga vaatame, mis on toimunud elektriturul enne turu avamist. Me näeme, et kõige suurem hinnatõusumootor on viimasel ajal olnud eluasemekulud. Need on need kulud, mille pealt kokku hoida ei saa, eriti sel perioodil, kui elus püsimiseks kulub energiat. Statistikaameti viimastel andmetel on eluasemekulud meil kasvanud 8,2%. Tõsi, midagi läheb odavamaks ka, näiteks sideteenus. Aga kui sideteenuse pealt võib kokku hoida, siis eluasemekulude tasumine on paratamatus. Lugesid Statistikaameti pressiteadet, saame teada, et võrreldes eelmise aastaga mõjutasid tarbijahinnaindeksit

ehk inflatsiooni kõige enam eluasemekulud, mis andsid kogu hinnatõusust üle 40%. Sellest omakorda kolm neljandikku andsid aastata-guse ajaga võrreldes 17,7% kallinenud soojus-energia, 13,7% kallinenud elekter ja 11,7% kallinenud gaas. Need on kahekohalised hin-natõusud. Ilmselt ei jää sellest tagasihoidliku-maks ka järgmisel aastal ees ootav elektri hin-na tõus. Samas räägitakse mõneprotsendilisest palgatõusust.

Valitsus ei peaks lööma käega ega ütleva, et hinnatõusu ei olegi võimalik pehmen-dada. Tuleks kasutada hinnatõusu pehmen-damise võimalust, mis aitab ka neid inimesi, kellel riigilt suuremat sorti sissetuleku kasvu oodata ei ole, näiteks toimetulekutoetuse saajaid. Pole kuulnud räägitavat, et suurendatakse lastetoetusi kõigile lastele või et toimetulekutoetuse puhul arvestatakse kõiki toetuse saajaid leib-konnas võrdselt. Aga need hinnatõusud, mida meile serveeritakse kui paratamatuid, mõjuta-vad just selliseid inimesi kõige rohkem. Neid hinnatõuse on võimalik pidurdada riigi maksu-poliitika abil, mis võiks lähtuda näiteks euroo-palikest arusaamadest. Euroopa riikides on elektriaktsiis vist viis korda odavam kui meil. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

5. Arupärimine AS-i Elering kulutuste kohta (nr 182)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume viienda arupärimise juurde. Sellele vastab majandus- ja kommunikatsiooniminis-ter Juhan Parts. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Kadri Simsoni, et ta tut-vustaks arupärimist Eesti avalikkusele!

Kadri Simson

Ma teadsin, et see arupärimine puudutab Eleringi ja jätsin eelmise arupärimise arutelul täpsemalt rääkimata võrgutasudest, mis moodustavad elektriarvest päris suure osa. See arupärimine käsitlebki Eleringi kulutusi. Ele-riding ületas suvel uudiskünnise sellega, et esitas Konkurentsiametile taotluse tõsta jälle võrgu-tasusid, järgmisel aastal soovib ta tasu tõsta 13,6%. Jälle üks kahekohaline hinnatõusu-

number! Arupärijad, kes esitasid arupärimise enne, kui Elering hinnatõusutaotluse sisse andis, on tahtnud teada järgmist.

Elering on teadupärast sõltumatu ja isesei-sev Eesti elektrisüsteemi haldur, kelle peamine ülesanne on kindlustada Eesti tarbijatele igal hetkel kvaliteetne elektrivarustus. Varustus-kindluse kui elutähtsa teenuse toimepidevuse kindlustamiseks peab Elering üleval ja arendab riigisest ülekandevõrku ja välisühendusi. Ülekandevõrgu korrasolekut rahastatakse võrgutasu eest, mille suuruse kinnitab igaks aas-taks Konkurentsiamet. Nende investeeringute jaoks nüüd võrgutasu tõusu soovitaksegi.

Kuna Eleringi tariifi muutus mõjutab teiste võrguettevõtjate kulusid, korrigeerib Konku-rentsiamet tariifi muutuse võrra kindla meetodi alusel ka nende võrgutasusid. Kokku on Eestis ligikaudu 35 võrguettevõtjat, neist suurim on Elektrilevi OÜ. Kui hinnatõus Konkurentsiametis kinnitatakse, siis suureneb ka kodutar-bija elektriarve. Me maksame võrgutasu selle jaoks, et võrguühendus oleks parem.

11. juunil juhtis riigikontrolör Mihkel Oviir Riigikogu tähelepanu sellele, et seoses maa-gaasiseaduse eelnõuga tuli pildile ka Elering. Riigikontrolör Mihkel Oviir ütles, et esimese Eesti-põhise analüüsi maagaasiseaduse eelnõu kohta tellis Elering, kes on ju loodud ja seatud hoolitsema hoopis elektrivõrgu eest. Hiljem, kui see eelnõu oli juba Riigikogu menetluses, valmisid kiirkorras veel kaks uuringut, mille tellis samuti Elering. Riigikontrolör juhtis tähelepanu, et selliseid uuringuid peab tellima Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, et oleks tagatud uuringute objektiivsus. Aru-pärijad arvavad ka seda, et Elering ei ole loo-dud gaasiuuringute rahastamiseks. Seega on ta kõigi elektriarvete tasujate raha kulutanud mittesihotstarbeliselt.

Kuna tegemist on majandus- ja kommuni-katsiooniminister Juhan Partsi haldusalas oleva ettevõttega, mida juhib Taavi Veskimägi, siis soovimegi saada vastust neljale küsimusele. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun arupärimisele vastamiseks Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommuni-katsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Austatud arupärijad! Ma vastan teie neljale küsimusele.

Esimene küsimus: "Kui palju läksid maksuma eespool nimetatud kolm uuringut?" Kõigepealt ütlen AS-i Elering tellitud Eesti gaasituruairengut käsitlevate uuringute nimetused, tööstajad ja hinnad: "Gaasituruairendamine Eestis", Pöyry Management Consulting, 191 000 eurot; "Gaasi ülekandevõrgu omandamine eraldamine", AS PricewaterhouseCoopers Advisors, 8000 eurot; "Eesti maagaasivõrgu eraldamisega seonduvatest poliitilistest ja tarnevõrgu riskidest", SA Eesti Välispoliitika Instituut, 2000 eurot. Kõik uuringud telliti riigihangete seaduse ja hangete korra alusel ning kõik uuringud on avalikud ja kättesaadavad Eleringi kodulehel.

Teine küsimus: "Miks ei tellinud antud uuringuid vahetult Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kelle ülesanne ning pädevus see peaks olema?" Lühike vastus on see, et need uuringud ei ole ainult poliitikakesksed, vaid nende uuringute lähteülesanne on märkimisväärses osas seotud ettevõtluse vaatega gaasituruairengutega seotud küsimustele. Selle tõttu, et meil riigina on vaja sellist erapooletut vaadet, otsustas valitsus 4. novembril 2010. aastal teha Eleringile ülesandeks arendada välja gaasialane pädevus, et uurida Eesti maagaasituruairendamise eeldusi, võimalusi ja mõjusid, arvestades Euroopa Liidu maagaasidirektiivis sätestatud eesmärgi Euroopa ühtse gaasituruairengutega seotud küsimustele. Selle tõttu, et meil riigina on vaja sellist erapooletut vaadet, otsustas valitsus 4. novembril 2010. aastal teha Eleringile ülesandeks arendada välja gaasialane pädevus, et uurida Eesti maagaasituruairendamise eeldusi, võimalusi ja mõjusid, arvestades Euroopa Liidu maagaasidirektiivis sätestatud eesmärgi Euroopa ühtse gaasituruairengutega seotud küsimustele. Nimetatud pädevuse loomise üks osa oli ka ettevõtete väliseksperdi kasutamine ja Eesti gaasituruairengutega seotud küsimustele. Nii et nii kõik need kui ka edaspidised uuringud, juhul kui on vaja edaspidi uuringuid tellida ja seda teeb Elering, on ennekõike ettevõtluse vaatega. Aga selleks, et me ei telliks topeltuuringuid, on majandusministri 27. aprilli 2011. aasta käskkirjaga loodud gaasituruairendamise komisjon, kelle tegevuse põhieesmärk on koordineerida Euroopa Liidu maagaasidirektiivi ülevõtmist ja realselt toimiva gaasituruairendamist Eestis. Sellesse komisjoni kuuluvad Riigikantselei, Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Konkurentsiameti esindajad. Kui riigil on huvi uuringutele omapool-

seid lähteülesandeid seada, siis need kooskõlastatakse gaasituruairendamise komisjoniga.

Kolmas küsimus: "Kuidas oli tagatud, et uuringud oleksid erapooletud, kui nende tellijaks oli ettevõtte, kes huvitub ise gaasivõrkude haldamisest?" Elering tegutseb avalikkuse huvides, nagu eespool öeldud, valitsuse otsuse alusel, kes näeb ühe võimalusena ette Eleringi tegevusala laiendamist. Ääremärkusena ütlen, et tegevusala laiendamist lõplikult otsustatud pole, aga seda ei saa välistada. Valitsus on sellise otsuse teinud ja seda on oma suunisega toetanud üldkoosolek. Need uuringud, nagu ma märkisin, ja tavaliselt ka lähteülesanded vaatab läbi maagaasidirendamise komisjon, selleks et oleks tagatud erapooletus. Kogu protsessi läbipaistvuse huvides ja uuringute erapooletuse tagamiseks kooskõlastas Elering teie mainitud uuringute lähteülesanded gaasituruairendamise komisjoniga. Seni ei ole olnud põhjust kahelda, et nende uuringute objektiivsus ei oleks tagatud. Nimetatud uuringuid refereeris maagaasiseaduse muutmise seaduse vastuvõtmisele eelnenud aruteludes korduvalt ka näiteks Eesti Gaas, mis peaks tõestama uuringute kõrget professionaalset taset ja objektiivsust. Loomulikult on uuringu teostajad selles valdkonnas rahvusvaheliselt väga kõrgelt aktsepteeritud.

Neljas küsimus: "AS-ile Elering tasutakse võrgutasu ülekandevõrkude korrashoiu eest. Kas see ei ole raha mittesihotstarbeline kasutamine, kui ettevõtte kasutab seda raha gaasialaste uuringutega tegelemiseks?" Konkurentsiamet kontrollib, et elektrivõrguteenuse osutamisega mitteseotud kulud ei oleks lülitatud võrgutasudesse. Kõiki kulusid, mis ei ole seotud elektrivõrguteenuse osutamisega, rahastatakse ettevõtte puhaskasumist ehk omanikutulust. Ühtegi sellist kulu ei saa Konkurentsiameti tehtava kulude põhjendatuse kontrolli tõttu arvata hinna sisse. Elering arendab gaasialast kompetentsi omanikutulu arvel Eleringi ainuosaniku 23. novembri 2010. aasta otsuse ning Eleringi nõukogu kinnitatud strateegia ja eelarvete alusel. See tähendab, et gaasituruairengutega seotud uuringuid ei tehta elektri võrgutasude, vaid omanikutulu arvel. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Teile on küsimusi. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma alustan repliigiga ühe teise ministeeriumi haldusalast. Nimelt tegi rahvusringhääling miljonitesse ulatuvaid investeringuid uue maja ehitamiseks ja selleks oli mitu aastat palgal mitu inimest. Kulutused tehti ära ja siis öeldi, et midagi välja ei tule ja keegi kulutatud raha eest ei vastuta. Teie ütlete, et Eleringile on antud ülesanne gaasialane pädevus välja töötada, aga veel ei ole otsustatud, et seda pädevust hakatakse selles ettevõttes rakendada. Kas te võite öelda, kui palju on kulutatud gaasialase pädevuse arendamiseks, mis ei ole praegu Eleringi sihtstarbeline tegevus?

Juhan Parts

Aitäh! Ma tahtsin öelda, et ei ole langetatud investeerimisotsuseid. Ma saan aru, et te pole kindel, kas kunagi jõutakse investeerimisotsusteni. Seda näitab elu. Kui on võimalik realselt saavutada Eesti tarbijate juurdepääs alternatiivsetele gaasiallikatele ning saavutada kõigi gaasi tarnimise ja müügiga tegelevate ettevõtete võrdne kohtlemine, aga selleks on näiteks mõistlik teha riigi äriühingul investering, siis tuleb seda teha. Võib-olla on seda mõistlik teha, kaasates muid investeerijaid, mitte riigiettevõtteid. Ma arvan, et mõlemad variandid on tõsiselt kaalumisel. See kõik sõltub väga palju lähiaastate arengutest. Ma ei julge võrrelda seda tegevust rahvusringhäälingu maja ehitamisega, sest ma ei ole kursis üksikasjadega. Mis puudutab muid kulusid, siis neid on. Ma olen valmis käima regulaarselt teile aru andmas Eleringi gaasituruga seotud kulutustest ja ma palun ka majandusaasta aruandesse Eleringil kirjutada eraldi väike lõik, mida te saate internetist lugeda. Aga me võime iga kuu siin kohtuda ja ma annan teile täpse ülevaate. Tegemist on avaliku teabega. Ma usun, et me teeme praegu riigi ja Eesti tarbijate seisukohast olulisi asju. Ma tahan loota, et me saavutame tulemuse mõistliku aja jooksul. Aga täiesti selge on, et kui praegu gaasiturul valitsevat olukorda peetakse justkui ideaalseks, siis see on loba sinisilmsetele. Tasub kuulata mitmeid allikaid ja vaadata arenguid ning püüda selle

järgi toimetada. Ma usun, et siin ei ole midagi mittediagnoositud. Vastupidi, need tegevused on väga vajalikud ja ma arvan, et neid tuleb võib-olla juurdegi. Kuid investeerimisotsuse tegemine on midagi täiesti muud. Võib-olla me suudame investeerida nii, et saavutame gaasiturul hea, realselt toimiva olukorra ega pea otseselt riigi vahendeid investeerima. See oleks kõige parem lahendus.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Võrguteenus on meil kallim kui elekter ise, hoolimata sellest, et kui on tugevam torm, siis on inimesed ikka ilma elektrita. Võrguteenus on meil kallim kui Soomes. Ees ootab järjekordne hinnatõus ja me ei saa teenusepakkujat valida. Miks peaks Eesti elektritarbija maksma kinni nn gaasiturul liberaliseerimise uuringud? Te ütlete, et ei maksagi ja see tuleb kasumist. Kust tuleb siis see kasum? Kas te olete nõus Riigikontrolli järeldusega, et raha ei ole kasutatud sihipäraselt?

Juhan Parts

Kui te seda Riigikontrolli järeldust täpselt tsiteerisite, siis ma ei ole sellega päris nõus. Riigikontroll vist tõstas sama küsimuse, mis ka arupärimises oli, et kas see on päris õige. Sihipärasust ma püüdsin teile selgitada. Jah, see on valitsuse selge otsus. Me vajame ettevõtet, kes tegeleb ettevalmistamise küsimustega. Ma arvan, et see ettevõtte peab selles faasis olema täiesti riigi kontrolli all. Arvestades riigi laiemaid huve energeetikavaldkonnas, ei hakka me ju neid uuringuid tellima ettevõtte käest, kellel on hoopis teistsugused huvid. Teisele küsimusele vastuseks ütlen, et see ei ole päris niimoodi. Ma saan aru, et raha on justkui üks ja sama, aga see ei lähe ikkagi nende kulude hulka, mille põhjal Konkurentsiamet regulaatorina kehtestab põhivõrgu tariifi. Ükskõik, kes seda põhivõrku haldab, kas täiesti riigile kuuluv ettevõtte või eraettevõtte nagu Soomes mitmel pool, sellisel reguleeritud hinnaga majandustegevusel peab mitte ainult õigusnormidest ja Euroopa elektriturul reeglitest, aga ka iga-päevasest majanduspraktikast tulenevalt olema teatud mõistlik kasum. Seda peab Konkurentsiamet arvestama. Sealt on võimalik võtta

omanikudividendi, kui see soov on. Meie ei ole seda võtnud, sest põhivõrgul seisavad ees väga rasked ja suuremahulised investeeringud, mida praegu juba ka tehakse. Aga elektritarbijale ei ole see otseselt kulu. Nii ei ole korrektne öelda.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Ega päris rahule selle vastusega jääda ei saa. Ju siis lõpptulemusena on Eleringi ainuke tulu ikkagi võrgutasud ja me peame esitama järgmise arupärimise, et saada selgust, kuidas Konkurentsiamet on nii lödva käega neid hindu kooskõlastanud, et tuleb nii palju tulu, et võib harrastada igasuguseid kõrvaltegevusi, mis ei ole põhikirjalise tegevusega seotud. Aga minu konkreetne küsimus on see: kui valitsus otsustas panna selle ülesande Eleringile ja tellida need uuringud, miks siis valitsus talle raha ei eraldanud?

Juhan Parts

Aitäh! Kui ajada näpuga järke teie juhtimisloogikas, siis tuleks nullsummamäng: me võiksime võtta Eleringist teatud hulgal dividendi ja anda talle see 190 000 eurot tagasi, et ta seda uuringut saaks teha. Aga samas ei oleks selles mitte mingisugust loogikat. Valitsuse otsust tuleks käsitleda ikkagi aktseptina, et selle ettevõtte tegevusvaldkond võib tulevikus laieneda. Loomulikult, kui me jõuame investeerimisotsuseni, siis see eeldab ettevõtte põhikirja muudatust jne. Ega ettevõtte ei ole mingis staatilises seisus, et ta ei või oma teenitud tulude abil tegevust ühel või teisel moel edasi arendada. Aga leebelt väljendades teeb nukraks see, et te kirjutate selle summa elektritarbijate kraesse. See ei ole majanduslikult korrektne. Eesti inimene ei ole nii rumal, et talle võiks sellist juttu rääkida. Ta saab aru, mis on kasum ja mis on kraesse kirjutatud asi. Seda esiteks. Teiseks, me peame vaatama ka kulude proportsioone. Me räägime täna – ma ei taha peast arvu öelda – tõenäoliselt hästi pisikesest osast Eleringi kuludest. Aga loomulikult tuleb igat senti lugeda. Selles mõttes tuleb teile au anda, et te neid asju uurite. Aga veel kord: tarbijate kraesse seda ei kirjutata.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Riigikontroll on juhtinud tähelepanu, et selliseid uuringuid peab tulevikus tellima Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Kas enne neid uuringuid olid teil Eleringiga mingisugused kokkulepped, kas te vestlesite või oli hoopis mingisugune omavaheline konkurents, kes neid uuringuid tellima hakkab?

Juhan Parts

Aitäh küsimuse eest! Ma ei saa aru, kust võtab Riigikontroll selle seisukoha, et selle uuringu peab koostama majandusministeerium. See on üsna julge, valgustusliku monarhi seisukoht. Minu arvates peab neid uuringuid, vastupidi, tegema ettevõtte, sest kui neid uuringuid ei tee ettevõtte, siis tõenäoliselt on lähteülesanne võrdlemisi ettevõtluskauge. Meid huvitab nende uuringute aspektist kõige rohkem see, et me oleksime äriuliselt kahe jalaga maa peal. Ei ole vaja teha mingeid üldisi, abstraktsid, poliitilisi analüüsidokumente. Eriti kaks nendest uuringutest, millele te oma arupärimises viitasite, on keskendunud just nimelt investeerimispotentsiaali loomisele. Investeerib ikkagi lõpuks see ettevõtte. See on oluline. Ma ei ole Riigikontrolli mõttekäiguga päris hästi kursis, ma ei tea, kuidas nad sellisele järeldusele jõudsid. On väga palju muid valdkondi (lennujaam, sadamad, raudtee), kus riigile kuuluvad äriühingud teevad turualaseid uuringuid. Kuidas saab öelda, et ministeerium peaks seda tegema, kui on oluline hoopis reaalne ettevõtlusepoolne vaade? Need on siiski erinevad lähteülesanded. Aga me peame mõnna, et me oleme gaasiturul sisenemas mingil kujul uude situatsiooni. Ma viitasin oma vastustes gaasiturule ametkondadevahelisele komisjonile, kes on lähteülesanded läbi vaadanud. Tavaliselt on jälgitud, et seal oleks sees otseselt riiki, valitsust või ministeeriumi huvitavaid küsimusi, selliseid laiemaid poliitikaanalüüse ja mõjusid puudutavaid teemasid. Mingist konkurentsist rääkida oleks väga kummaline. Kui valitsus sellise mandaadi andis, siis mida me siin konkureerime.

Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Üks lause teie vastuses kolleeg Luigase küsimusele pani kõik asjad paika. Te ütlesite, et te ei ole kursis Riigikontrolli mõttekäiguga. See seletab praeguse vestluse üsna hästi ära. Kas te kavatsete ikkagi läbi lugeda Riigikontrolli auditi, mis puudutab teie hallatavat või kureeritavat ettevõtet?

Juhan Parts

Aitäh! Kui ma nüüd ei eksi – võib-olla olen ma midagi kahe silma vahele jätnud, seda ei saa kunagi välistada –, siis tegemist ei ole auditiga, vaid te viitate Riigikontrolli ühele kirjale. Siin on suur vahe. Vaadake, kui ma ütlen, et ma ei ole kursis mõttekäiguga, siis ma ei pea silmas ühte lauset. Selle avalduse taga peaksid olema selgelt mõistetavad argumendid, et saaks jõuda järeldusele, et mingisugust uuringut – kujutage ette, et on olemas uurin-gumonopol – peab tegema ministeerium ja kui seda teeb üks täielikult riigile kuuluv äriühing ning see on väga spetsiifiline uuring, siis on lood tegelikult pahad-pahad. On ikka seisukoht! Ma kindlasti üldiselt jälgin, mida Riigikontroll kirjutab, aga ma räägin just mõttekäigust. Tühipaljad seisukohad, ausalt öeldes, mida need annavad? Mis vahet seal on, kes seda uuringut teeb? Ma püüdsin rõhutada just seda ettevõtjapoolset vaadet, mis on teinekord hoopis teistsugune kui see, mis saadakse siis, kui uuringu tellib ministeerium.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh! Härra minister! Te rääkisite väga palju äriühingust ja äri tegemise põhimõtetest. Aga kas on tavapärane, et Vabariigi Valitsus sekkub äriühingu juhtimisse ja annab äriühingule ülesande tellida teatud uuring?

Juhan Parts

Aitäh! Julgen oma praktika põhjal öelda, et see ei ole tavapärane. Aga tuleb arvestada, et see küsimus ei ole tekkinud ei tea kust, vaid me oleme ikkagi 2007. aastast peale tegelnud

gaasiturudirektiivi nn kolmanda paketi-ga. See direktiiv jõudis vastuvõtmiseni aastal 2009. Meie valitsuse ees seisis ülesanne seda direktiivi rakendada. Selleks oli loomulikult vaja lahendada teatud küsimused. Meil tuli lahendada küsimus, milline ettevõtte teeb vajalikke töid juhul, kui valitsusel on seda vaja, arvestades just nimelt gaasiturudirektiivi eesmärke. See on suhteliselt unikaalne olukord. Ma ei mäleta, et midagi sellist oleks väga palju teiste ettevõtete puhul ette tulnud. Aga unikaalsus tuleneb just nimelt nendest muutustest, mis toimusid selles valdkonnas aastatel 2009–2010 ja toimuvad praegu, aastal 2012.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Head ametikaaslased! Kas soovite läbirääkimisi pidada? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Arupärimisele on vastatud.

6. Arupärimine alkoholi tarbimise kohta Eestis (nr 172)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume järgmise arupärimise juurde, mis on täna kuues. Arupärijad on esitanud arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimist avalikkusele tutvustama Viktor Vassiljevi!

Viktor Vassiljev

Härra juhataja! Austatud minister! Maailma Terviseorganisatsioon on seadnud sihiks, et aastal 2015 ei tohiks alkoholi tarvitamine üheski riigis ületada kuut liitrit puhast alkoholi elaniku kohta aastas ja peaks olema nullilähedane alla 15-aastaste seas. Riikides, kus alkoholi palju tarbitakse, peetakse tõendus põhiseks ja kõige kuluefektiivsemaks strateegiaks sekumist rahvastiku tasemel. Sellised meetmed on kõrged maksumäärad, alkoholireklaami keelustamine, alkoholi kättesaadavuse vähendamine ja autojuhtide pistelised puhumiskontrollid.

Emori analüüsi kohaselt jõid eestlased eelmisel aastal varasemaga võrreldes 11% rohkem alkoholi, mis tähendab, et ühe elaniku absoluutalkoholi tarbimise mahuks kujunes 10,6 liitrit. Probleeme põhjustab ka see, et noored tarbivad liiga palju alkoholi. Aastal

2010 oli Eestis 13-aastaste kooliõpilaste hulgas alkoholi igakuiseid tarvitajaid tüdrukute seas 14% ja poiste seas 12% ning 15-aastaste seas vastavalt 30% ja 25%. Seda on palju rohkem, kui Maailma Terviseorganisatsioon aastaks 2015 eesmärgiks on seadnud. Muret tekitab ka asjaolu, et suurema osa ehk ligi poole tarvitavast absoluutalkoholist moodustab just kange alkohol, mille osakaal on võrreldes eelmise aastaga kasvanud. Seda, et alkoholi tarvitajate arvu tuleb kiiremas korras vähendada, näitab alkoholist põhjustatud haiguste tagajärjel surnud inimeste arv. Kui Eestis sureb alkoholist põhjustatud haiguste tagajärjel veidi üle viiekümne inimese saja tuhande 15-aastase ja vanema elaniku kohta, siis Rootsis ja Norras jääb see näitaja kümne surma piiresse.

Seoses eeltooduga on meil teile järgmised küsimused. Kuidas te hindate Sotsiaalministeeriumi tööd alkoholi liigtarbimise vastu võitlemisel, kui eelmisel aastal tarbimine kasvas koguni 11%? Mida on Sotsiaalministeeriumil plaanis ette võtta, et vähendada noorte alkoholi tarbimist? Kuidas plaanitakse WHO 2015. aastaks seatud eesmärk saavutada? Alkoholi tarbimise kõrge levikutasemega riikides peetakse efektiivseks alkoholireklaami keelustamist. Kui suureks peab alkoholi tarbimine Eestis kasvama, et Sotsiaalministeerium oleks valmis alkoholireklaami keelustama? Tervise Arengu Instituudi direktori hinnangul tuleks alkoholi tarbimise kasvavale trendile reageerida kohe, vähendades näiteks õlle kangust või õllepakendi suurust ning kontrollides alkoholi kättesaadavust. Kuidas te ministrina hindate eelnimetatud ettepanekuid? Kas ja millal on neid võimalik rakendada?

Sellise arupärimise esitasime meie, seitse Keskerakonna fraktsiooni liiget. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli sotsiaalminister Hanno Pevkuri, et ta arupärimisele vastaks!

Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head arupärijad! Alati on rõõm teie ees seista ja arutleda teid huvitavatel teemadel. Kuna arupärijate esindaja luges kõik küsimused ette, siis lähen kohe vastuste juurde.

Vastus esimesele küsimusele. Tahan juhtida teie tähelepanu kõigepealt sellele, et kui võrrelda alkoholi tarbimise trende, siis oleks mõistlik võrrelda võrreldavate uuringute tulemusi. Nimelt, me oleme pidanud õigeks, et alkoholi tarbimise trende on ühe ja sama meetodi abil kogu aeg uurinud Eesti Konjunktuuriinstituut. Põllumajandusministeerium tellis, tõsi, 2011. aastal uuringu Emorilt, aga kuna meetodid olid erinevad, siis me omalt poolt palusime Eesti Konjunktuuriinstituudil hinnata alkoholi tarbimist Eestis samasuguse meetodiga, nagu seda oli tehtud varasematel aastatel. Tulemused ei erine väga palju, aga mõnevõrra siiski. Selle uuringu tulemus oli 10,2 liitrit, mis näitab 7%-list tõusu. Aga see oli lihtsalt sissejuhatuseks.

Kui vaadata alkoholi tarbimise trendi kümne aasta jooksul, siis me oleme praegu enam-vähem samal tasemel, kus me olime kümme aastat tagasi. Kui majandus hakkas märkimisväärselt kiiremini kasvama, 2004., 2005., 2006. aastal ja eriti 2007. aastal, siis oli ka alkoholi tarvitamises kasvu näha. Mäletatavasti tarvitati 2007. aastal üle 12 liitri absoluutalkoholi inimese kohta. Selles mõttes on viimased kolm aastat, 2009–2011, olnud stabiilsed, tarbimine on kõik need kolm aastat olnud kümne liitri ümber. Pigem on positiivne, et mingi stabiilsus on olemas, aga loomulikult ei saa me sellega rahul olla. Tarbimine peab vähenema.

Kui vaadata meetmeid, siis loomulikult, nagu te ka ise oma arupärimist ette lugedes ütlesite, kõige olulisem osa on alkoholi hinnal. Alkoholiaktsiisi tõsteti 2008. aastal lausa kaks korda, 20% ja 10%, ning 2010. aastal veel 10%. Edasised tõusud on samamoodi kokku lepitud. See, mis kõige rohkem inimesi mõjutab, on ka ära otsustatud. Nagu andmed näitavad, mõjutab alkoholi tarvitamist selgelt inimeste rahakott. Tarbimine 2008.–2010. aastal oluliselt vähenes. 2011. ja 2012. aastal, kui inimeste keskmine sissetulek on jälle suurenema hakanud, on kahjuks näha, et inimesed tarbivad ka rohkem alkoholi.

Kui rääkida alkoholi tarbimisest noorte seas ehk vastata teisele küsimusele, siis sellega seonduvad väga selgelt ka paljud teised küsimused. Kindlasti arupärijad teavad – kui mitte kõik neist, siis vähemalt arupärijate esindaja teab –, et meil on valmimas alkoholipoliitika kontseptsioonidokument. Me palusime mäleta-

tavasti ka Riigikogus esindatud fraktsioonidel sellesse töösse oma panus anda. IRL-i ja Reformierakonna fraktsiooni esindajad on seal päris usinasti osalenud, arupärijatelt oleksime aga oodanud aktiivsemat osavõttu. Te osalesite ainult avakoosolekul. Kui te oleksite rohkem osalenud, siis oleks teil ilmselt vähem küsimusi meetmete kohta. Meetmeid räägitakse praegu töörühmades läbi. Eks me proovime selle aasta lõpuks selle asja kokku saada. Siis on mõistlik nendest meetmetest võib-olla natuke täpsemalt rääkida.

Lisaks sellele, et tehakse rohelist raamatut, mida ma mainisin, juurutab Tervise Arengu Instituut uut ühenduspõhist ennetusprogrammi koolides. See on mõeldud just noortele. Eeskujule võtnud Rootsis pikaajaliselt proovitud ja häid tulemusi saavutanud programmi. Selles on ette nähtud tegevused lastele ja lastevanematele ning samamoodi koolipersonalile. Loodame, et Tervise Arengu Instituudil läheb selle programmi rakendamine edukalt ja tulemused on varsti näha. Tasub meenutada, et uues õppekavas on rahvatervisele, sh alkoholi tarvitamisele, palju rohkem tähelepanu osutatud.

Kolmas küsimus käsitles WHO eesmärki. Siin tahaks teid natuke täpsustada. WHO eesmärk, millest te rääkisite, pärineb 1999. aastast. See sõnastati dokumendis "Tervis 21". Pärast seda on WHO liikmesriigid mitmeid programme üle vaadanud ja täpsustanud. Viimane, kehtiv programm pärineb aastast 2011 ehk eelmise aasta septembrist. WHO Euroopa regiooni liikmesriigid on kinnitanud Euroopa tegevuskava nimetatud strateegia rakendamiseks. Seda strateegiat, mida te mainisite, uuendati 2008. aastal. Kui vaadata globaalseid strateegiaid ja Euroopa tegevuskava, siis mõlemas on loobutud kõikide riikide jaoks arvuliste eesmärkide seadmisest ja rõhutakse eelkõige toimivate meetmete võtmisele. Kõik need meetmed meile sobivad. Meil ei lubata autoroolis mingisugust joovet, alkoholi käitlemist kontrollitakse rangelt, jaemüük on öösiti piiratud, on olemas tervisehoiatused, teavituskampaniad jne. Kõiki soovitusi, mida WHO jagab, oleme paljuski rakendanud. Mis puudutab meie enda eesmärke, siis me püüame seada väga ambitsioonika eesmärgi – kaheksa liitrit absoluutalkoholi inimese kohta aastas. Ma meenutan, et me oleme praegu kümne liitri

juures. Seega, see eesmärk tähendab tarbimise vähendamist 20%. Selle nimel tuleb meil kõigil palju tööd teha.

Neljas küsimus rääkis alkoholireklaamist. Seda ei tahaks enne pikemalt kommenteerida, kui kõik rohelise raamatu meetmed on tervikuna läbi käidud ja me saame neile koos otsa vaadata. Küll aga tahan ma järgmisele küsimusele vastamist alustades juhtida teie tähelepanu konjunktuuriinstituudi uuringule, mille kohaselt 70% Eesti elanikest ise arvavad, et nad joovad vähe või ei joo üldse. 70%! Samas tarbitakse 10,2 liitrit absoluutalkoholi inimese kohta. Kui inimeste käest küsiti, kes peaks alkoholiprobleemiga tegelema, siis üle poole vastajatest ütlesid, et inimesed ise. See annab mingisuguse suunise selle kohta, milline on inimeste arvamus: ma arvan, et ma ei joo, aga ma ise peaksin tegelema sellega, et joon.

Viies küsimus käsitles TAI direktori ettepanekuid. Loomulikult, mis puudutab erinevaid ettepanekuid, siis valdavas osas on neid sellesamas alkoholi raamkontseptsioonis käsitletud. Õlle kangusega seonduvalt tuleb meil muidugi arvestada ühtset Euroopa Liidu turgu. Me kindlasti arutame ka seda, kas alkoholi rohelises raamatus võiks teha Euroopa Komisjonile ettepaneku arutada üleeuroopalise alkoholipiirangu küsimusi, kas või näiteks seda, milline peaks olema toodetava õlle kangus. Kui me selle isegi Eesti sees ära reguleerime, siis miski ei takista kaupmehi toomast Eestisse kangemat alkoholi sisse ehk tarbijale oleks kangem alkohol ikkagi kättesaadav. Selliseid mõjusid tuleb samamoodi arvestada.

Loomulikult on lisaks sellele, et inimesed ütlevad, et nad peavad ise tegutsema, väga oluline see, et meil on tootjate ja vahendajatega olnud senini päris hea koostöö. Eneseregulatsiooni ei tasuks kindlasti alahinnata. Alkoholitootjad on ju kokku leppinud näiteks reklaami lisapiirangutes. Kui rääkida mahupiirangutest alkoholi absoluutprotsendi mõttes, siis igal juhul oleks alkoholitootjate endi eeskujule väga positiivne. Mõningaid näiteid (ma ei nimeta ühtegi konkreetset), et alkoholitootjad on mahuprotsente vähendanud, võib juba õllelehtidel näha. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Teile on küsimusi. Mihhail Stalnuhhin, palun!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Täna arutati rahanduskomisjonis ühte seaduseelnõu, mis näeb ette tõsta järgmise nelja aasta jooksul igal aastal alkoholiaktsiisi umbes 5%, kokku nelja aastaga 21,55%. Tekkis vaidlus, mis oleks tähtsam, et takistada noorte alkoholismi, kas tõsta kiiremini siidritaoliste alkoholi sisaldavate jookide, õllede jne aktsiisi või kangete jookide aktsiisi. Mida teie arvate, millest noored joomist alustavad ja mille tarbimist oleks tähtsam aktsiisiga tõkestada?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma olen võib-olla natukene kehv kaasarääkija, sest ise ma alkoholi iga päev ei tarbi. Ka noorena ei olnud mul seda au. Aga ega ümberringi toimuv ei jää märkamata. Ka uuringud, näiteks seesama konjunktuuriinstituudi uuring ja mitmed TAI uuringud on näidanud, et noored alustavad alkoholi joomist n-ö pikkade jookide ja magustatud jookidega. Rääkides aktsiisitõusust tuleb öelda, et igal juhul on mõistlik, et aktsiisi tõstetakse. Väga mõistlik on see, et turule antakse signaal, et aktsiisi tõstetakse mitu aastat järjest. Mida selgem on mitmeaastane perspektiiv, seda parem on teha ka järgmisi samme alkoholi tarvitamisega võitlemiseks, eriti noorte seas. Mina soovitan parlamendil küll see eelnõu võimalikult kiiresti seadusena vastu võtta. Kui seda on teil võimalik täiendada või saalis on üksmeel, et seda tuleks mingit moodi täiendada, siis palun! See, et alkoholiaktsiisi tõstetakse, on minu hinnangul üks tõhusamaid meetmeid alkoholi-vastases võitluses.

Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh! Hea minister! Mingis küsitluses kinnitasid 70% inimestest, et nad tarbivad alkoholi kas väga vähe või ei tarbi üldse. Üks alkoholismi kindel tunnus ongi see, kui inimene väidab, et ta ei joo liiga palju. Nii et sellest 70%-st nii mõnigi, ma usun, valetas. Aga asi ei ole üldse mitte vanades joodikutes, vaid ohtlik on see, et 30% 15-aastastest tarbivad alkoholi vähemalt kord kuus, kusjuures tüdrukud teevad seda rohkem kui poisid. Nendele, just nimelt noortele, on suunatud küllalt palju

reklaami, sest ega vanale joodikule reklaam suurt ei mõju. Kui me arutasime siin saalis alkoholireklaami keelustavat eelnõu, siis see ei läinud läbi. Aga mis on teie isiklik arvamus, kas keelustada alkoholireklaam või mitte?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma olen kindlasti nõus, et alkoholireklaami sätted tuleks ka selle raamdokumendiga seoses läbi vaadata. Selliseid ettepanekuid minule teadaolevalt tuleb. Mida tasuks teha? Toon ühe konkreetse näite. Praegu on nii, et kui me tuvastame ebaseadusliku reklaami, näiteks on alkoholireklaamis kasutatud alaealist või on tehtud mingit muud reklaamiseadusele mittevastavat reklaami, siis on järelevalvel võimalus ja õigus selle reklaami kasutamine vaidlustada. Tegelikult peaks olema õigus see reklaam kohe eestriist maha võtta. Seda võimalust minu teada praegu ei ole, kuigi see probleem on korduvalt päevakorral olnud. Reklaamitootja saab oma reklaamiminuti igal juhul kätte ja pärast maksab ära trahvi, mis talle määratakse. Selles mõttes ei ole järelevalve oma eesmärgi täitnud. Eesmärgi täidaks see siis, kui rikkumise tuvastamise korral võetaks see reklaam kohe eestriist maha ja siis menetletaks rikkumist edasi. Seda laadi regulatsioon reklaami näitamisega seondult tuleb ka siin saalis hakata seadustesse kirjutama, kui me nende ettepanekute suhtes oleme konsensus saavutanud. Muus osas, nagu ma ütlesin, on väga mõistlik see, et alkoholitootjad näitavad ise eeskuju. Eelmisel aastal sõlmiti kokkulepe, et mitte kasutada üht seaduse lünka. Nimelt oli situatsioon, et kui multifilm kestis üle kella kümne õhtul, aga algas pool kaheksa, siis selle filmi ajal oli võimalik näidata alkoholireklaami, mis on täiesti lubamatu. Niisugused asjad on tänaseks lõppenud. Selliseid üksikteemasid tulebki väga konkreetselt ja jõuliselt seadustes korrigeerida, et reklaamiandjatel puuduksid nihverdamise võimalused.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud sotsiaalminister! Ma tulen tagasi täna rahanduskomisjonis alkoholiaktsiisi tõstmise üle toimunud arutelu juurde. Nagu teada, lahja alkoholi aktsiis on praegu

madalam kui kange alkoholi oma. Arutelust jäi mulje, et endisel sotsiaalministril Eiki Nestoril on väga selge arusaam, milline alkoholiliik tuleks aktsiisipoliitikaga kättesaadavamaks teha ja milline mitte. Kas sotsiaalministrile ja Sotsiaalministeeriumile on teada uuringuid selle kohta, kas äkki peaks limonaadimaitsetelise alkohoolseid jooke aktsiisiga veelgi ebaatraktiivsemaks tegema? Kui jah, siis kas te tegite mingeid ettepanekuid aktsiisieelnõu kohta?

Hanno Pevkur

Aitäh! Jään vastuse võlgu. Minu mäletamist mööda on Tervise Arengu Instituut uurinud alkoholi tarvitamist noorte seas. Viktor Vassiljev tõstatas küsimuse, mis on need n-õ kanalid. Me võime selle TAI uuringu üles otsida, seal saab kindlasti mingit tuge nende debattide jaoks. Aga minu mäletamist mööda me Rahandusministeeriumi esitatud eelnõu kohta täiendusi ei teinud. Ma võin selle üle vaadata, aga kui nende dokumentide juures, mis rahanduskomisjonis on, neid täiendusi ei ole, siis ma eeldan, et neid ei olegi. Minu isiklik arvamus, jättes kõrvale sotsiaalministri ja ministeeriumi ametliku seisukoha, minu kui lapsevanema seisukoht on see, et magustatud joogid on lastele ja noortele palju atraktiivsemad kui kanged joogid ning seetõttu väärisksid need kindlasti kõrgemat hinda. Kui me vaatame noorte alkoholi tarvitamise harjumusi, siis hinnakomponent on seal kõige mõjusam tegur. Üldse näeme eri tootegruppide puhul seda, et hind määrab tarbija valiku.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Leian, et alkohol on Eestis liiga kergesti kättesaadav. Lugesin läbi mõned materjalid ja leidsin, et Rootsiga võrreldes on meil saja tuhande inimese kohta 43 korda rohkem alkoholipoode. Kuidas te valitsuse esindajana seda olukorda kommenteerite?

Hanno Pevkur

Aitäh! Kui me vaatame Rootsi kõrval Soomet, siis suhtarv on seal suhteliselt sama. Mis aga puudutab alkoholi tarvitamist, siis soomlased tarvitavad absoluutalkoholi niisama palju

kui meie. Me võime vaielda selle üle, mis on efektiivsem, kas mõjutada tarbijat hinna või kättesaadavuse kaudu. Seal on erinevaid pluss- ja miinusargumente. Me teame, et seoses öise alkoholimüügi piiramisega suurenes õhtuti ostetava alkoholi kogus oluliselt, seda eriti nädalavahetustel. Inimesed teadsid, et tuleb ette valmis osta, ja kui alkohol oli juba ostetud, siis küllap see ka ära tarvitati. Neid mõjusid, mis on seotud müügikohtadega, ei saa võtta päris üks ühele, ei saa arvata, et kui piirata müügikohtade arvu, siis see automaatselt vähendab alkoholi tarvitamist. See ei pruugi seda teha. Sealjuures tuleb arvestada, et sellisel juhul sõidetakse kaugemale alkoholi järele ja seda tehakse mõnikord ka purjus peaga, nii et needki mõjud, mis kaasnevad liiklusõnnetustega, tuleb hinnangusse arvestada. Need on need argumentid, mida tuleb arvestada müügikohtade puhul. Aga kui me võrdleme Eestit Soome või Rootsi, siis müügikohti on Põhjamaades vähem, kuid vaadates alkoholi tarvitamist puhtstatistiliselt, näeme, et Soomes ja Eestis on need kogused võrdsed.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Te olete alkoholipoliitikat meiega siin korduvalt arutanud. Oma varasemates sõnavõttudes olete olnud nõus ettepanekuga, et tanklatest kaoksid alkoholi sisaldavad joogid. Mulle väga meeldiks, kui pigem oleksid bensiiitantklates käsimüügiravimina müügil söetabletid või aspiriin, alkohoolseid jooke seal aga ei müüdaks. Kui kaugel on Vabariigi Valitsuses seaduseelnõu ettevalmistamine, et selline korralagedus Eestis lõpeks?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma ei ütleks, et meil kuskil korralagedus on. Minu meelest on eri kaubagruppide müük erinevates müügikohtades reguleeritud. Korralagedust ei ole. Iseküsimus on see, millised on valikud, millist kaubagruppi ühes või teises kohas osta saab. Nagu ma ütlesin, võiks oodata veel mõne kuu ja saata siis selle teema laiemale debateringile. Praegu käivad töörühmas viimased vaidlused meetmete üle. Meetmeid on päris palju olnud. Esialgne ver-

sioon on mul kaasas. Siin on ikka oi-oi kui palju lehekülgi. Teemale on komplekselt lähenedud, siin on soovitusi omavalitsustele, ürituste korraldajatele jne. Ma olen täiesti kindel, et kui see avalikkuse ette jõuab, siis me saame siin sel teemal veel mitu korda vestelda ja arutleda, kas üks või teine meede on õige.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Mihhail Stalnuhhini!

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Juba pikemat aega on meid kõiki, kes me Riigikogus oleme, ja kogu seda asutust nimetatud kummitempliks. Me ainult tembeldame seda, mida kuskil otsustatakse. See on tõesti nii ja see on inimestes nii sügavalt sees, et isegi sügavalt austatud sotsiaalminister ise ei märkagi, mida ta räägib, kusjuures ta räägib väga ime-likke asju. Peale seda, kui ta rääkis sellest, kuidas on aktsiis viimastel aastatel kasvanud, ütles ta, et aktsiisi edasine kasv on kokku lepitud ja otsus sõlmitud. Ma tuletan teile meelde, et üldjuhul ei tõsteta aktsiise kokkuleppega kuskil koridoris, neid otsuseid ei langetata Stenbocki majas või, ma ei tea, Livikos või kuskil mujal. See otsus võetakse vastu siin Riigikogus. Meile aga öeldakse otse näkku, et selle eelnõu suhtes, mis ei ole läbinud isegi esimest lugemist, on juba kõik otsustatud. Meie võime siin istuda, rääkida, mingi arvamusega välja tulla, aga asi on kokku lepitud ja otsus sõlmitud. Aktsiisi vastu ei ole mul mitte midagi. Mida kõrgem see on, seda rohkem see takistab joomist ja see on õige. Ma tuln siia, et teile seda lauset meelde tuletada. Mõnikord räägitakse meile selles saalis ka tõtt.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli sotsiaalminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Head Riigikogu liikmed! Ei ole minul soovi teile midagi ette öelda. Mina esindan siin Vabariigi Valitsust. Jah, Vabariigi Valitsuse tasemel on see kokku lepitud. Mis puudutab teie õigust sealt eelnõust midagi ära võtta, siis kui te seda tahate, on teil muidugi selleks õigus.

Tehke see ettepanek. Vabariigi Valitsuse selge ettepanek parlamendile, mis on valitsuses kokku lepitud ja mida mina siin praegu teie ees esindan, on see, et järgmise nelja aasta jooksul alkoholiaktsiis tõuseb. See on, jah, kokku lepitud Vabariigi Valitsuses, mitte siin. Kui te tahate selle ettepaneku kohta muudatusettepanekuid esitada ja pärast seda ettepanekut hääletada, siis on see teie õigus Riigikogu liikmena. Kui te tahate muuta aktsiisi väiksemaks, siis on see teie õigus, kui tahate muuta suuremaks, siis on ka see teie õigus. Mina esindan Vabariigi Valitsust ja olen uhke selle üle, et me esitasime eelnõu, mis näeb ette, et alkoholiaktsiis neli aastat järjest tõuseb. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

7. Vaba mikrofon

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Nüüd on kõigil võimalus peale haamrilööki registreerida ennast esinemiseks vabas mikrofonis. Palun kõigil, kes soovivad, seda võimalust kasutada! Palun Riigikogu kõnetooli Mihhail Stalnuhhini!

Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mõni aeg tagasi toimus selle aasta võib-olla tähtsaim – kui vaadata progressiivse inimkonna reaktsiooni – kunstiline sündmus, punkgrupi Pussy Riot kontsert ühes õigeusu kirikus Moskvast. Pärast seda korraldas meie kolleeg Raid selle punkgrupi toetuseks ühe ürituse (sellest võttis osa ka president Ilves), kus seda ansamblit toetati, sest see on kunst, see on poliitika, see on demokraatia jne. Pärast süüdistati narvalasi selles, et nad nagu ei saanud aru, mille eest võideldi, et tegelikult on see võitlus demokraatia eest. Mina arvan, et siiski oleks vaja seda pikemalt selgitada, sest – ma ei tea, kas te olete sellest teadlikud või mitte – Pussy Rioti jaoks ei olnud see kaugeltki esimene selline kunstiline üritus. Näiteks, kui te Google'i otsingusüsteemi kirjutate "Pussy Riot" ja lisate vene keeles sõna "bioloogiamuseum", siis viskab süsteem teile ekraanile terve paki pilte. Nimelt, mõni aeg enne kontserti kirikus tulid

selle punkbändi liikmed koos oma kallimatega bioloogiamuuseumi. Nad võtsid end riidest täiesti lahti ja siis korraldasid sellise, kuidas seda nüüd nimetadagi ... See oli puhas pornograafia. Kolm paari tegid seda traditsioonilisel viisil, kes eest-, kes tagantpoolt, neljas paar aga näitas, et sellega ei ole kõik võimalused ammendatud, vaid on ka teisi viise. See kõik toimus muuseumi ekskursioonile tulnud laste ja nende õpetaja juuresolekul. Piltidelt võite seda kõike näha. Ma arvan, et kui Raid korraldaks midagi säärast, võtaks ka riidest lahti, kutsuks külalisi ja korraldaks sellise toetusaktiooni, siis see oleks palju populaarsem kui mingi kontsert kuskil tänava ääres.

Enne seda üritust oli Pussy Riot ühes suures Moskva poes viis inimest üles poonud. See toimus sümboolselt. Poodi üles üks lesbi, üks gei ja kolm võõrtöolist Usbekistanist või Turmeenias. See on väga aktuaalne teema. Kui Raid oleks midagi sellist korraldanud mõnes Selveris või Prismas, siis see oleks tõesti võimalik toetust leidnud, sh narvalaste seas. Demokraatiat on vaja lihtsalt populariseerida, liiga vähe tehakse selleks, et seda populariseerida.

Mu aeg lõpeb, ma jõuan ainult ühe loo veel jutustada. Toimunud on veel üks kunstiline aktsioon. Palun nüüd vabandust, aga selle ürituse kohta on isegi video olemas. Kui te kirjutate Google'isse "Pussy Riot" ja venekeelse sõna "kuritsa", mis tähendab "kana", siis saate seda videot imetleda oma silmaga. Üks Pussy Rioti tüdruk läks toidupoodi ja toppis külmunud kana, mille ta letilt võttis, endale vagiinasse. Ta tegi seda muusika saatel ja poliitilised loosungid olid ümberringi. See kõik võeti videosse. See pidi tähendama, et toimub mingi kultuuriüritus ja kõrgel tasemel poliitikaüritus. Lõpp oli väga vägev. Pealekauba ta veel varastas selle kana ja raputas selle endast välja tänaval, kus ümberringi liikusid inimesed. Ma väidan, et kui meie kolleeg Raid korraldaks midagi selletaolist ... Me saame küll aru, et tal pole seda kana eriti kuhugi toppida, aga ta võiks võtta selle suhu ja viia poest välja.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ametikaaslane, jääme, palun, viisakuse piiridesse!

Mihhail Stalnuhhin

Ma püüan. Ma püüan olla viisakam kui need, kes seda huligaanset bändi presidendi juuresolekul toetasid. Minu arvates võiksid nad tähelepanu pöörata ka teistele üritustele, mida on korraldanud seesama punkbänd, ja näidata meile, milleks nad demokraatiat kaitsel tegelikult võimelised on. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Inara Luigase!

Inara Luigas

Austatud kolleegid! Ka minul on mure ja ma tahan seda muret teiega jagada. Kahju, et koalitsioonipartneritest ei ole mitte kedagi saalis. Aga ma räägin siiski.

Probleem on selles, et Maksu- ja Tolliameti tegevus kagupiiril teeb muret mulle ja paljudele teistele Eesti Vabariigi kodanikele. Alates juunist alustas Maksu- ja Tolliamet kõikide nende sõiduautode tugevdatud kontrollimist, mis toovad paagitäie kütust Venemaalt Eestisse, sundides autojuhte maksma tollimaksu ja teisi makse.

Me oleme siin saalis rääkinud, et piirikaubandus on selline kaubandus, mis on olnud ja mis jääb. Ka peaminister on öelnud, et see on neutraalne ja lubatav kaubandus. Maksu- ja Tolliameti tegevuse tõttu on sellest piirikaubandusest saanud sõna otseses mõttes salakaubandus, sest Maksu- ja Tolliamet ei ole pidanud vajalikuks teatud seadusi täpselt täita. Ma esitasin suvel arupärimised rahandusministrile ja õiguskantslerile. Rahandusminister juba vastas, õiguskantsler võttis vastamiseks veel aega.

Aga ma tahan tuua mõne näite, kuidas Maksu- ja Tolliamet seadust täidab. Näiteks sõidab auto A Eestist Venemaale, juht ajab oma asjad korda ja auto tuleb tagasi täis kütusepaagiga. Tolliametnik pilgutab silma ja auto sõidab sihtkohta. Siis sõidab auto B Eestist Venemaale, juht ajab seal oma asjad korda ja auto tuleb täis kütusepaagiga Eestisse. Tolliametnik võtab auto n-ö rajalt maha, inimene, kes ei tunne seadusi, maksab kõik maksud ja auto koos omanikuga sõidab edasi. Kolmas juhtum. Auto C sõidab Eestist Venemaale, juhil on äriviisa, ta ajab oma äriasjad korda ja tuleb Venemaalt täis kütusepaagiga tagasi. Auto plommitakse, see sõidab sihtkohta, plomm võetakse maha ja

vaadatakse paagis oleva kütuse kogust. Seal on pool täiskogusest. Maksuamet ei tee mingisuguseid ettekirjutusi, vaid saadab juhi koos autoga minema. Neljas juhtum. Auto D sõidab Eestist Venemaale, juht ajab oma asjad korda, tangib kütust, tuleb piiripunkti. Eesti toll ei luba Eesti Vabariigi kodanikul Eestisse sõita, sest tal on paagis bensiini üle normi. Kuna kodanikul puudub sularaha, et maksta kõiki makse, siis saadetakse Eesti Vabariigi kodanik sõitma mööda Venemaad, et ta sõidaks maha 20 liitrit bensiini, ja tuleks pooliku paagiga uuesti tagasi tollikontrolli. Paljud inimesed, kes on minuga kohtunud, on rääkinud neid lugusid, endal pisar silmas.

Me elame siiski õigusriigis. Maksu- ja Tolliameti selline käitumine on lubamatu. Ma olen nõus sellega, et Maksu- ja Tolliamet peab tegema oma tööd, ta peab seadusest tulenevalt kontrollima autosid, täitma seadust, aga ta ei tohi teha juhuslikke valikuid. See on lubamatu, kuidas nad seda teevad. Juba on liikvel igasugused jutud Maksu- ja Tolliameti töö kohta, selle kohta, miks osa autodest lubatakse üle piiri ja millal tuleb üle piiri tulla, ning on liikvel ka jutud altkäemaksudest.

Mul on väga kurb seda rääkida, aga selline olukord Koidula piiripunktis ja Luhamaal on. Ma väga ootan õiguskantsleri vastust ja lähiajal teen kindlasti uue arupärimise Rahandusministeeriumile, et täpsustada, kas maksu- ja tolliametnikud siiski teevad oma tööd vastutustundega. Kordan veel, et Maksu- ja Tolliameti selline käitumine piiril on täiesti lubamatu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Head ametikaaslased, rohkem kõnesoove ei ole. Vaba mikrofoni on lõppenud. Täna istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 19.21.

Istungi kestus 4 tundi ja 21 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 18. september 2012

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (217 OE) teine lugemine

2. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (238 OE) teine lugemine

3. Aruanne Eesti Arengufondi tegevusest 2011. ja 2012. aastal ning arengufondi uue strateegia tutvustamine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu teise tööädala teisipäevast istungit. Head kolleegid! Kas teil on soovi anda üle eelnõusid või arupärimisi? Eelnõude ega arupärimiste ülevõtmise soovi ei ole. Läheme teadete juurde.

Kolmapäeval, s.a 19. septembril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: kaitseminister Urmas Reinsalu peaministri ülesannetes, keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus ja välisminister Urmas Paet.

Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimise keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannusele.

Head kolleegid! Teeme kohaloleku kontrolli.

Hetkel on kohalolijaks registreerunud 90 Riigikogu liiget, puudub 11.

1. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (217 OE) teine lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme tänase päevakorra punktide menetlemise juurde. Esimene punkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu teine lugemine. Ettekandjaks palun põhiseaduskomisjoni liikme Kajar Lemberi!

Kajar Lember

Tere hommikust, head kolleegid! Meil on täna laual üks otsuse eelnõu, mida me oleme arutanud juba aprillist saadik. Selle kaks esimest punkti näevad välja nii: "1. Muuta Riigikogu 2011. aasta 5. mai otsust "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" (RT III, 09.05.2011, 3) ning nimetada riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikmeks Tarmo Tamm ja asendusliikmeks Olga Sõtnik. 2. Arvata riigieelarve kontrolli erikomisjoni koosseisust välja asendusliige Lembit Kaljuvee."

Taustast niipalju, et eelnõu 217 esitas Keskerakonna fraktsioon 18. aprillil. Esimene lugemine toimus siin saalis 12. juunil ja esimene lugemine lõpetati. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 26. juuni. Tähtajaks muudatusettepanekuid ei laekunud. Peale esimest lugemist arutas põhiseaduskomisjon eelnõu oma 11. septembri istungil, kui me tegime mõne keelelise täpsustuse. Põhiseaduskomisjon otsustas teha Riigikogu juhatusel ettepaneku suunata eelnõu täna teisele lugemisele ning eelnõu 217 otsusena vastu võtta. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kas ettekandjale on küsimusi? Ettekandjale küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovi.

vita. Kuna muudatusettepanekuid ei olnud, siis saame minna lõpphääletuse juurde. Valmistume lõpphääletuseks.

Head kolleegid, panen lõpphääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu 217. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 83 Riigikogu liiget, vastuolijaid ei olnud, erapooletuks jäi 6.

Eelnõu on otsusena vastu võetud. (Tabel 4.)

2. Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (238 OE) teine lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine päevakorrapunkt on Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu teine lugemine. Ma palun taas ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Kajar Lemberi!

Kajar Lember

Tere veel kord! Käesolev otsuse eelnõu käsitleb korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni moodustamise otsuse muutmist. Eelnõus tehakse ettepanek muuta Riigikogu 2011. aasta 5. mai otsust "Korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni moodustamine" ja nimetada korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni liikmeks Andrus Saare asemele Peeter Laurson ning asendusliikmeks Kaia Iva asemele Andres Jalak.

Eelnõu taust on see, et Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon esitas 28. mail selle otsuse eelnõu, mille esimene lugemine toimus 12. juunil. Esimene lugemine lõpetati. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks ettepanekuid ei laekunud. Põhiseaduskomisjon arutas seda 11. septembril. Peale keeleliste muudatuste muid muudatusi ei tehtud. Põhiseaduskomisjon otsustas teha Riigikogu juhatusel ettepaneku suunata eelnõu teisele lugemisele 18. septembril ehk täna ning eelnõu 238 otsusena vastu võtta. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Kuna muudatusettepanekuid ei ole, siis asume taas lõpphääletuse juurde.

Panen lõpphääletusele Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu 238. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 88 Riigikogu liiget, vastuolijaid ei olnud, 1 jäi erapooletuks.

Eelnõu on otsusena vastu võetud. (Tabel 5.)

3. Aruanne Eesti Arengufondi tegevusest 2011. ja 2012. aastal ning arengufondi uue strateegia tutvustamine

Aseesimees Laine Randjärv

Head kolleegid! Me läheme tänase kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on aruanne Eesti Arengufondi tegevusest 2011. ja 2012. aastal ning arengufondi uue strateegia tutvustamine. Tutvustan teile selle päevakorrapunkti arutamise käiku. Kõigepealt peab ettekande Eesti Arengufondi juhatuse esimees Tõnis Arro, tema ettekande pikkus on kuni 30 minutit. Seejärel saab ettekandjale küsimusi esitada. Iga Riigikogu liige võib ettekandjale esitada ühe küsimuse. Seejärel on läbirääkimised, kus sõna võtavad üksnes fraktsioonide esindajad.

Palun kõnepulti Eesti Arengufondi juhatuse esimehe Tõnis Arro! Kuulame teie aruannet.

Tõnis Arro

Tere hommikust, lugupeetud Riigikogu! Mul on suur au siin viibida. Tulin lausa varem kohale, et jõuaksin närvi minna, aga väga ei läinudki.

Arengufondi on teatavasti asutanud Riigikogu, nii et see minu aastakõne siin on umbes nagu poja kojutulek, kes tuleb ja räägib, mis ta vahepeal teinud on. Nagu ikka, on see veidike kohmetu olukord. Isa-ema küsivad, mis uudist, aga poeg ei teagi, mida rääkida. Sellepärast olen ma valmistanud ette korraliku presentatsiooni. Kuna fail on varest kohast lahti, siis te

näete ära olulised teemad, mis täna jutuks tulevad. Nüüd avanes faili algus.

Millest ma kavatsen rääkida? Ma tahan teile meelde tuletada, mis asi see arengufond on, ja kavatsen rohkem rääkida tulevikust. Nagu te teate, olen mina arengufondi juhi ametis olnud alles aprillist alates. Aastaruanne, mis on kõigile veebis kättesaadav, käib möödunud aasta kohta. Aruandeperiood hõlmab eelmise juhatusse aega, seetõttu ma sellest nii palju ei räägi. Kogu minu selles ametis oldud aeg on läinud sellele, et lisaks mõne ebamugava majandusküsimusega tegelemisele olen ma tegelnud meie uue strateegia viimistlemisega, mille arengufondi nõukogu on heaks kiitnud ja mida mitmel korral ka arutanud. Peamiselt sellest ma tahangi rääkida. Eelnevalt aga paar sõna sellest, mis see arengufond üldse on. Te seda muidugi mäletate, aga vahel on hea üle rääkida ka neid asju, mis on selged.

Meie missioon, mis on meile seadusega ette kirjutatud, on kaasa aidata Eesti majanduse arengule. On ka öeldud, et me peaksime seda tegema võimalikult mõjuval viisil. Need märksõnad, mis tulenevad seadusest, on teie ees: me peaksime kaasa aitama suure lisandväärtusega töökohtade tekkele, innovaatiliste ettevõtete tekkele, positiivsetele muutustele majanduses ja ettevõtlikkuse kasvule ühiskonnas. Selleks on meile seadus ette kirjutanud kaks põhilist tegevusvaldkonda, millega me ka tegeleme. Need on seire- ja kasvuprogrammid ning investeerimistegevus. Ma räägin rohkem investeerimistegevusest, mitte seire- ja kasvuprogrammidest, sest seire- ja kasvuprogrammid on meie uus strateegiline fookus, millel ma hiljem täpsemalt peatun. Nii et senisest tegevusest kõneldes räägin ma sellest, mis on toimunud investeringute valdkonnas.

Teie ees on meie portfelli ettevõtete logod. Me oleme seni investeerinud 8 miljonit eurot, praegu on meil ootel, investeerimisvalmis teine investeerimisfond, suuruses 12,5 miljonit eurot. Õigemini on sellest esimesed väljamaksed mõne jätkuinvesteringuna ka tehtud. Tähtis on aru saada, miks me seda teeme, miks me investeerime. Tegelikult mitte selleks, et teenida raha, selleks ei oleks avalikku investeerimisfondi vaja. Me investeerime selleks, et elavdada turgu ja ületada turutõrget. Milles see turutõrge seisneb? Kui te vaatate skeemi, mis ekraanil on, siis näete, et ettevõtete arengus,

eriti tehnoloogiaettevõtete ja innovaatiliste ettevõtete arengus (neid nimetatakse võõrkeelse sõnaga *start-up*) on laias laastus mitu suurt faasi. Esiteks on aeg, kui nad raha kullutavad ja kui enamik neist ebaõnnestub – need on n-ö seemnefaas ja *start-up*-faas. Siis tekib kasvufaas, kui nad hakkavad midagi müüma ja raha teenima. Kui me vaatame eraturgu, investeerimisfirmasid, riskikapitali, investeerimispanku, siis näeme, et nemad tegutsevad selles kasvufaasi osas. Nad huvituvad ettevõtetest, kes juba raha teenivad, kes on juba turul ja kasvavad. Aga keegi neist ei taha investeerida sellises faasis olevatesse ettevõtetesse, kus ettevõtte tähendab kahte inimest, kelle sülearvutis on üks äge esitlusmaterjal ja suurepärase idee. See ongi see turutõrge. Kui ei oleks selliseid investoreid nagu arengufond ja meiega koos investeerivad ingelinvestorid (need on jõukad eraisikud, kes otsustavad, et nad võivad investeerida väikseid summasid mõnesse firmasse, mida veel ei ole olemas ja mis suure tõenäosusega võib ebaõnnestuda), siis need firmad ei tekiks ega kasvaks suureks.

See seemne analoogia on iseenesest päris sobiv. Te teate, et iga taim kasvatab mitu korda rohkem seemneid, kui tal oleks paljunemiseks vaja, seda selle tõttu, et enamik seemnetest ei kasva kunagi taimeks. Näiteks männiseemnetest võib isegi 90% idanema minna, aga väikeseks taimeks metsas teiste puude all ei saa neist peaaegu mitte ükski, kui ei tule hoolitsev metsnik, ei tee valgustusraiet ega raiu teisi puid kõrvalt ära. Aga veel kindlam on seemned külvata istandusse, siis kasvab taimeks juba 70% seemnetest. Tegelikult võikski arengufondi investeerimisettevõtet, mis praegu kannab nime SmartCap, võrrelda puukooliga. Me korjame üles seemned, paneme need kontrollitud oludes kasvama, kastame ja toetame neid ning kui need on suureks kasvanud, siis müüme need kellelegi, kes paneb need kasvama kuskile veel viljakamasse keskkonda. Me ei tee seda kõike selleks, et raha teenida, vaid selleks, et meil oleks metsi ja parke, kus lapsed saaksid mängida, ning hingamiseks hapnikku, mida need puud toodavad. Tegelikult on hapnik, mida toodavad puud, võrreldav rahaga, mida toodavad ettevõtted. Me ei saa raha kuskilt mujal kui ettevõtete käest. See on asi, mis on ettevõtjatele iseenesestmõistetav, aga ühis-

konnas üldiselt kiputakse seda ettevõtjatest rääkides tihti ära unustama.

Kui vaadata konkreetset, mida me oma investeerimistegevuses teeme peale selle, et me investeerime nendesse varases faasis olevatesse ettevõtetesse, siis me tegeleme ka turu elavdamisega. Puukooli analoogiat jätkates võiks öelda, et me veenime inimesi, et aednikutöö on lahe ja nad võiksid ka seda proovida. Turu arendamise meetmete hulgas on sellel slaidil kaks logo: EstVCA ehk Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsioon ning FinanceEstonia. Need on kaks meie osalusel või kaasosalusel algatatud ettevõtmist. Slaidi paremal pool on keskkonna arendamise alla kuuluvad asjad, milles me ise osaleme või mida me ise teeme. SeedBooster on meie oma inkubaator, kuhu me võime kontrollitult kasvama panna mõne seemne. Aga siin on ka teised asjad, mis turul hästi toimivad, nagu Garage48 või Ajujaht. Me teeme nende ettevõtmistega koostööd ja toetame kõikvõimalikke asju, mis moodustavad selle *start-up*-ökosüsteemi, kus väiksed innovaatilised ettevõtted võiksid kasvada. Siin slaidi keskel on Startup Wise Guys. See on selline uus ettevõtmine, kus ka arengufond on investorina sees. See on kiirendi, kuhu konkursi korras valitakse idufirmad lühikeseks ajaks ja antakse neile kõikvõimalikku tuge, et nad võiksid mõne kuu pärast saada juba korraliku investeringu ja turule minna.

Meie investeerimispehmed on järgmised: me ei tohi kunagi võtta enamusosalust, me investeerime alati erainvestoriga koos ja meie investeerimisperiood on lühike, orienteerivalt viis aastat.

Siin on toodud mõni näide. Ma ei hakka nendest kõigest rääkima. Kui mõni neist huvi pakub, siis ma võin rääkida. Kas kedagi huvitab mõni nendest firmadest?

Cleveron on asi, mida ilmselt paljud on kasutanud. Alguses olid need postkastid SmartPOST-i nime all, nüüd on postkastid müüdnud, aga tehnoloogia ja arendus jäid Eestisse. Uus postkast võtab vähem ruumi, kuna see võib olla kas või kümne meetri kõrgune. Seal on üks luuk ja postkasti sees on robot, mis toob paki selle luugi juurde. See tehnoloogia on meie portfelli ettevõttes praegu olemas. Sellel tehnoloogial põhinevat teenust püütakse müüa välisturgudele ja seda päris edukalt.

Modesat Communications on meie kõige edukam juhtum. Ma ei tea, kas keegi pani tähele, aga eile õhtul tuli börsiteade Ameerika firmalt, kes meilt Modesat Communicationsi osaluse on ostnud. Me ei tohtinud seda enne öelda. See on meie kõige edukam juhtum. Võiks öelda, et meie abiga suureks kasvatatud puu on viidud väga heasse keskkonda, see istutati ümber Räniorgu. Aga selle juures on tähtis, et töötajad ja arenduskeskus jäävad siia. See firma veel laieneb ka, mis on väga tähtis.

Ma ei hakka kõigest teistest ettevõtetest rääkima. Mainin veel Now! Innovations LLC-d. See on mobiilparkimise tehnoloogiat maailmas müüv firma. Näiteks põhineb Moskva parkimiskorraldus õige varsti sellel tehnoloogial.

Tähtis on mõista, et meie investeerimistegevus on olnud edukas. Selles varases faasis, kus enamik ettevõtteid ebaõnnestub, oleme meie teeninud raha, mis on suhteliselt erakordne. Meie portfelli on täna rohkem väärt kui see, mis me sinna investeerinud oleme või kui palju sinna investeeritud on. Kõige tähtsam on see, et me oleme kaasanud esimese väga olulise välisinvestori, kes on omandanud firma, mida meie koos kaaspartneritega oleme arendanud.

Seda kõike me tahame veel paremini teha, aga siin on üks piirang: mida teha, et meil oleks hästi palju ettevõtteid, kelle hulgast investeringuid tehes valida? Kui Ränioru investeerimisfirmad vaatavad iga päev läbi kümneid või sadu äriplaane, siis meil on mõnikümneid ettevõtet, kelle käekäiku me jälgime, et näha, kas nad on investeerimisküpsed isegi nii varases faasis, kui meie investeerime.

Murekoht on see, et eestlased ei taha väga ettevõtjaks saada. Ülikoolilõpetajad unistavad pigem sellest, kuidas saada tasuv töökoht. Mõelge, mis juhtuks, kui noor inimene tuleb koju, ütleb, et neil oli koolis ettevõtlusloeng ja ta tahab saada ettevõtjaks. Mis ta ema või isa talle ütleks? Enamasti seda, et äkki püüaks laps endale ikka mõne korraliku töö leida. See on kurb, et me ei ole eriti ettevõtlikud. Me oleme umbes poole vähem ettevõtlikud kui inimesed Euroopa Liidus keskmiselt.

Me oleme arengufondis mõelnud, et ei piisa sellest väiksest torust, kus on meie n-ö varuks olevad ettevõtted, vaid me peame ehitama ühe suurema leetri, kuhu tõmmata hästi palju ini-

mesi. Me peame käivitama kasvuprogrammi, mille nimeks me paneme "Ettevõtlik Eesti".

See on kasvuprogramm, milles me näeme kolme põhilist komponenti: ettevõtlikkuse tiigrihüpe, äritreenerite programm ning ettevõtlikust laiemalt haarav seire- ja teavitustegevus.

Kõigepealt ettevõtlikkuse tiigrihüppest. See kahe otsaga toru tähendab, et ühest otsast lähevad inimesed sisse ja teisest tulevad ettevõtted välja. Alguses väiksed, hiljem loodetavasti suuremad, mõned on loodetavasti ka innovaatilised, tehnoloogiavaldkonna *start-up*'id. Kui kutsuda kokku kõik inimesed, kes Eestis vähegi võiksid huvi tunda ettevõtluse vastu, ja anda neile baasettekujutus ettevõtlusest, siis meie arvates võiks selliseid inimesi seitsme aasta jooksul kokku olla 100 000. Rohkem ei ole lihtsalt realistlik. Need 100 000 me saaksime kokku, eriti arvestades, et kui me pakuksime seda võimalust kõikidele abiturientidele, siis kohale tuleksid võib-olla pooled, kui kõikidele üliõpilastele, siis tuleks võib-olla viiendik, aga kui pakuksime ka kõikidele kaitseväelastele, siis nendest tuleks ikka enamik, sest seal käsk maksab. Nii me saame kokku juba 50%, ülejäänud 50% ehk 50 000 saaksime kokku avalikelt koolitustelt, turu pealt.

Me peame siin silmas äratuskoosoleku tüüpi ühepäevast koolitust. Mida sellega on võimalik saavutada? Me oleme veendunud ja paljud uurimused kinnitavad seda, et ettevõtjaks hakkamise peamised takistused ei ole kuskil mujal kui inimese peas. Inimestel on vale ettekujutus, et ettevõtjaks hakkamiseks peab olema väga palju teadmisi või väga palju raha ja enne, kui saab hakata raha teenima, tuleb väga palju kulutada. Neid eelarvamusi on võimalik ühepäevase koolitusega rünnata ja kõrvaldada. Inimesi on võimalik ümber veenda, et see ei ole tõsi. Oletame, et nendel koolitustel käib seitsme aasta jooksul 100 000 inimest. Tõenäoliselt enamik neist ettevõtjaks ei hakka, vaid nad lähevad koolitusest ära lihtsalt parema arusaamisega sellest, mis on ettevõtlus. Võib-olla suhtuvad nad küll oma lapsesse teistmoodi, kui see tuleb välja mõttega ettevõtjaks hakata. Nad loodetavasti ütlevad, et see oleks äge, ja küsivad, kuidas nad saaksid teda toetada. Aga 5000 inimest lahkuvad koolitusest võib-olla mõttega, et nad võiksid proovida. Nad jäävad uskuma, et need inimesed, kes on ettevõtjad, ei ole mingid erilised inimesed, nad

ei ole liiga palju targemad, vaid nad on sama-sugused nagu teised ja ka teised võivad proovida. See on õigupoolest esimene samm selleks, et saada ettevõtjaks: ka mina võin proovida! Teine samm on see, kui ettevõtte on asutatud ja esimene müük tehtud. Kolmas samm on see, kui inimene elab oma ettevõtetest, see on tema põhiline sissetulek. Neljas samm on see, kui ta võtab tööle kümnenda töötaja. Siis muutub ettevõtte juba professionaalseks ettevõtteks, ja ta võib ka suuremaks muutuda.

Nagu te statistikast teate, enamik Eesti ettevõtjaid ei jõua kunagi neljanda astmeni. Enamikus Eesti ettevõtetes on 1–9 töötajat. Veel kurvem lugu on see, et enamik nendest inimestest, kellel tuleb mõte, et ta võiks olla ettevõtja, ei tee seda kunagi teoks, ei jõua kunagi teise sammuni. Siin tuleb mängu meie programmi teine võtmekomponent – äritreenerid. Meil on plaan pakkuda kõigile nendele inimestele, kes tahavad ettevõtlust proovida, võimalust saada endale äritreener. See on kogenud ettevõtja, kes on võib-olla juba mitu ettevõtet asutanud ja kellel on natukene aega, tahtmist, missioonitunnet, võib-olla natukene edevust ja mingeid muid motiive veel, aga igatahes on tal natuke aega, mida ta tahaks noorte inimeste arendamiseks kasutada. Me anname talle spetsiaalse kvalifikatsiooni ja tellime talt professionaalset tööd selle aja ulatuses, mis ta tahab sellele tegevusele pühendada, on seda siis 500 või 1000 tundi aastas ehk veerand või pool tema töise tegevuse ajast. Me oleme arvutanud, et kui igale inimesele, kes tahab ettevõtlust proovida, anda kõrvale äritreener, kellel on aega temaga poole aasta või aasta jooksul süstemaatiliselt, 10–20 korda kohtuda, siis see peaks viima selleni, et kui neid inimesi, kes ettevõtlusega alustasid, oli 5000, siis sünnib umbes tuhat tüüpilist ettevõtet, mida muidu ei sünniks.

Nagu ma ütlesin, enamikus Eesti ettevõtetes on 1–9 töötajat. Statistika järgi toodab igaüks neist inimestest 16 000 eurot lisandväärtust aastas. See on väga väike summa, aga nii see paraku on. Kui tekib tuhat tüüpilist ettevõtet, kus on omanik ise ja paar töötajat, siis saadav lisandväärtus, mis hakkab igal aastal majandusse lisanduma, on 100 miljonit eurot. Kui lisaks nendele tuhandele sünnib veel sadakond edukat tehnoloogiavaldkonna *start-up*'i, kus lisandväärtus töötaja kohta on võrreldav

lisandväärtusega Eesti suurettevõtetes, mida on üle 30 000 euro, siis tuleb siit teine 100 miljonit eurot veel lisaks.

See kasvuprogramm on meie strateegiliselt keskne ettevõtmine järgmisel perioodil. Selle peamised tulemused on järgmised. Meil on laias laastus 95 000 inimest, kes saavad ettevõtflusest aru ja kes kiirgavad ühiskonda positiivset suhtumist ettevõtflusse, mis on väga tähtis. Sünnib tuhat uut ettevõtet ja sada edukat *start-up*'i, mille tulemusena on meil palju parem valida, kuhu investeerida. Lõpuks pole väheoluline see, et igal aastal lisandub meie majandusse 200 miljonit lisandväärtust. Suur tänu!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu ettekandjale väga kujundliku ja huvitava ettekande eest! Me läheme nüüd küsimuste juurde. Palun, Arto Aas!

Arto Aas

Suur tänu selle huvitava ettekande eest! Ka mina arvan, et arengufond on liikumas õiges suunas. Eelmisel perioodil oli arengufond pigem äri- ja poliitilise eliidi projekt, kuhu lihtsal inimesel väga asja ei olnud. Liikumine rohujuuresandile on väga õige. Minu küsimus on selline: kas selle programmi eeskujudena saame vaadelda mõnda varasemat Eestis sellises mahus tehtud projekti või arengufondiga sarnaseid organisatsioone lääneriikides? Kas varem on tehtud midagi samasugust, mille pealt saaks õppida, või minnakse praegu päris tundmatule alale?

Tõnis Arro

Aitäh! Kogu see programm on võrreldav niisuguse asjaga nagu iPad, mille sees ei ole ühtegi uut asja ega ühtegi uut leiutist. Ka meie ei ole ühtegi asja ise välja mõelnud, vaid kõik need asjad – äritreenerid, seda tüüpi koolitused, teavitustegevus, seireprogrammid, uurinud – on maailmas olemas. Meie arvates on selle programmi väärtus selle kõige kokkupanekus ühte süsteemi ja süsteemses rakendamises. See on uudne nii meie jaoks kui ka Eestis üldse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Suur tänu! Aitäh huvitava ettekande eest! Te ütlesite, et teile laekub kümneid taotlusi, mitte sadu või tuhandeid, mis oleks võib-olla ihaldatav eesmärk. Missugune on teile laekuvate taotluste ja nende taotluste, mida te rahuldade, proportsioon? Kas te taotlusi rahuldades olete tundnud mingit moraalselt kohustust, et äkki peaks tegema natuke hinnaalandust, ja olete vastu tulnud mõnele soovijale, kes tegelikult niikuinii välja ei vea?

Tõnis Arro

See proportsioon võib olla umbes 1 : 10. Aga see ei ole väga täpne, sest enamasti pööratakse meie poole soovidega, mille täitmine on seaduse alusel välistatud. Inimesed lihtsalt ei tea, millega võiks üldse meie poole pöörduda. Kui me räägime nendest taotlustest, mida me kaaluma hakkame, siis see suhe võib olla ka teistsugune. Meil on praegu sihikul mõnikümmend ettevõtet, kelle käekäiku me jälgime. Need võiksid kõik kõne alla tulla, kui nende areng on niisugune, et me võiksime tõsiselt hakata kaaluma nendesse investeerimist, tähendab, kui me esitame nende investeerimistaotluse eksperdikomiteele. Meil on iseseisev eksperdikomitee, kes vaatab meie investeringud üle, enne kui me neid teeme. Peaaegu kõik taotlused, mis me oleme eksperdikomiteele esitanud, on läbi läinud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Ma arvan, et päris kindlasti oli see kõige selgem, kujundlikum ja visioonirikkam arengufondi presentatsioon, mis siiani selles saalis on toimunud. Neid kuulamisi me oleme siin teinud ju igal aastal. Võib-olla mõned arvud olid tsipa optimistlikud, aga samas, kes latti kõrgele ei sea, see ei saa ka midagi. Arengufondi on nendel kuulamistel eelmistel aastatel kritiseeritud võib-olla pisiasjade, võib-olla ka suurte asjade pärast, aga puudus on olnud just visioonist. Siis on tulnud rohkem kõne alla arengufondi enda kulud, võimekus leida õigeid projekte, investeringud kasside-koerte Facebookidesse, üldse ebaõnnestunud investeringud jne. Kas teil on plaanis teha nüüd arengu-

fondi juhtimises ja n-ö olemasolus muudatusi? Visioon oli väga hea. Kas see kehtib ka teie enda kohta, n-ö arengufondi sees?

Tõnis Arro

Jah, me püüame ikka ajaga kaasas käia ja muutuda. Arengufondi on tulnud mitmed uued inimesed ja neid on veel tulemas. Püüame tuua oma majja ettevõtlikku vaimu. Kui on ettevõtlikke inimesi, kes võib-olla ei saa ennast täielikult meie tööle pühendada, siis me kasutame neid niisuguses ulatuses, nagu nad panustada saavad. Sellega toome teistsuguseid inimesi arengufondi juurde. Kõige üldisemalt võiks arengufondi muudatust kirjeldada nii, et me näeme peamise kasusaajana oma tegevusest tulevast või olemasolevat ettevõtjat. Mulle tundub, et varem on mõeldud, et peamine kasusaaja arengufondi tegevusest peaks olema otustaja ehk riigiametnik või poliitik. Ma arvan, et see ei ole õige lähenemine. Kõikides valdkondades, kus me praegu tegutseme, me püüame leida, kus me saaksime käivitada kasvuprogrammi, et aidata kas praegust või tulevast ettevõtjat. Kui me selle käigus jõuame mingi üldistuseni, siis me loomulikult paneme selle kirja ja poliitikud või tippametnikud võivad kasutada seda poliitikas, teha selle põhjal seadusi või võtta meetmeid.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik!

Jaak Allik

Lugupeetud härra Arro! Ka mina tänan väga huvitava ettekande eest! Ma sain aru, et teie juhtimisel hakkab arengufond ise initsiatiivikam olema, ta ei reageeri ainult teiste initsiatiividele. Sellega seoses on mul küsimus: kas teil on juba kaardil selline teatud arengupeetusega punkt, mille nimi on Narva, või kas te kavatsete selles suunas midagi ette võtta?

Tõnis Arro

See on õige küsimus. Aitäh! Ma püüdsin siin näidata Eesti kaarti selle mõttega, et meie arvates peaks meil sihikul olema terve Eesti. Ma arvan, et oleks vale rääkida, et ettevõtlus tähendab ainult IT-sektorit ja asub ainult Tallinnas. Suurem osa Eesti ettevõtlusest asub tõesti Tallinnas, kui me vaatame toodetud väärtust, aga kui me vaatame ettevõtete abso-

luutarvu, siis see nii ei ole. Kui me räägime IKT-sektorist, siis see on kindlasti väga tähtis ettevõtluse osa, aga kui me vaatame selle panust ühiskonda, siis seda on võib-olla ainult mõni protsent. Ma rääkisin suurtest äraraskoosolekutest, mida me tahame teha. Me arvame, et need ei peaks toimuma ainult Tallinnas, vaid näiteks ka Tartus, Pärnus, Narvas ja Jõhvis.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Aitäh! Hea ettekandja! Ma vaatasin, et Vikipeedia kohaselt on Riigikogu arengufondi omanik. Väikses dividendilootuses ma oma küsimuse esitangi. Samas loodan, et äkki on Vikipeedias näpukas ja ma ei pea oma majanduslike huvide deklaratsiooni muutma. Aga sinu ettekandest kumas läbi mõte, et te investeerite kasu lootmata. Sa tõid välja, et te olete investeerinud 8 miljonit ja portfelli väärtus on 9,9 miljonit ning see on nagu ime või vaat et vastupidi teie tahtmisele sündinud. Sa ütlesid ka, et te investeerite võrdsetel alustel erainvestoritega. Ma natuke tean neid, kes konkreetselt seal osalevad. Nemad küll tahavad kasumit. Ma loodan, et ka sina tahad kasumit. Tegelikult ei ole need mudelid ju päris sellised, et minnakse teadlikult kahjumi peale. Need üks või kaks projekti, mis õnnestuvad, peavad kuhjaga katma nende kaheksa ebaõnnestunud projekti kahjumi.

Tõnis Arro

See on õige märkus. Kui ma jätsin mulje, et me ei taha kasumit saada, siis see oli vale mulje. Tahame küll, aga see ei ole meie peamine eesmärk. Peamine eesmärk metsanduse analoogiat kasutades on see, et mets kasvaks ja me saaksime hapnikku hingata. See on peamine eesmärk. Kui me selle kõrvalt ka raha teenime, siis on väga hästi. Praegu on läinud selles mõttes erandlikult. Enamik, kes selles faasis tegutsevad, ju pigem kaotavad raha. Meil on selles mõttes erakordselt toredasti läinud, peab ütlema.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rein Randver!

Rein Randver

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Ka mina tänan teid selle avaliku investeerimisfondi esitluse eest ja soovin edu selle elluviimisel! Küsida soovin ma järgmist. Kas teie, olles lühikest aega juht olnud, olete kohtunud ka EAS-i esindajatega? Kas te näete siin ühisosa või dubleerimist või arvate, et mõlemad käivad õiges suunas ja oma rada pidi?

Tõnis Arro

Aitäh! EAS on meie esimene tähtis koostööpartner. Ma olen loomulikult EAS-i juhtidega kohtunud, on toimunud EAS-i nõukogu ja arengufondi nõukogu ühine koosolek. Need kontaktid on püsivad ja jätkuvad. Mis puutub dubleerimisse, siis seda siin ei ole. Ühtegi neist asjadest, mida ma oma kasvuprogrammis kirjeldasin, EAS praegu ei tee. Meie lihtsalt teeme ettepaneku hakata tegema neid asju lisaks nendele, mida EAS praegu teeb, töötades ka alustavate ettevõtetega. Need tegevused täiendavad teineteist väga hästi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh! Ka mina tänan ettekande eest, kuigi kohati mulle tundus, et kui ma olen jõudnud Riigikokku, siis ei peaks ma enam vajama nii lihtsate asjade nii lihtsat selgitamist. Aga minu küsimus on järgmine. Kuidas te olete rahul oma kapitaliseerituse tasemega? Kas riik eraldab teile piisavalt ressursse oma ambitsioonikate plaanide elluviimiseks või kui palju teil oleks raha juurde vaja, et normaalselt toimida?

Tõnis Arro

Meie põhiline probleem on, et me ei tea, kui palju meil raha on, ja me peame igal aastal nullist peale hakkama seletama, et meil on oma töö tegemiseks raha vaja. See ei ole minu arvates normaalne. Kui me räägime kasvu-programmist, siis seda me loomulikult ei saa finantseerida oma tegevuskuludest. Selleks oleks aastas vaja 3–4 miljonit struktuurifondide raha. Me loodame, et järgmisel perioodil selleks niisugune summa planeeritakse. Aga millega kapitaliseeritust võrrelda? Kui me räägime riskikapitalist, siis siin me jääme Soome loomulikult mitu korda alla, aga me jääme

natuke alla ka Lätile ja Leedule, kes varases faasis investeerivad. Me sellega väga rahul olla ei saa. Mis puudutab tegevuskulusid, siis kui on õige see, et arengufondi tegevuskuludeks eraldatakse järgmisel eelarveperioodil 1,2 miljonit eurot, siis see on summa, millega me toime tuleme. Ma ei taha öelda, et seda oleks liiga palju, aga kokkuhoidlikult elades me saame sellega hakkama.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaan Õunapuu!

Jaan Õunapuu

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ka minu poolt suur tänu teile ettekande ja tulevikuvisionide eest! Majanduskomisjon käis eelmisel nädalal arengufondis ja me saime põhiliselt käsitleda kasvuprogramme. Aga ei täna ega ka siis ei olnud jutuks väliskeskkonna mõjud Eesti majandusele. Ma mõtlen arenguid Euroopa turgudel, Ameerikas, Hiinas, üldse Aasias. Kuidas teie kui fondi uus juht näete Eestit kogu selle protsessiga haakuvat?

Tõnis Arro

Loomulikult ei eksisteeri Eesti omaette. Ettevõttel, millesse investeerimist me kaalume või kuhu me investeerime, peab olema mingi potentsiaal välisturul. Loomulikult, me jälgime tähelepanelikult, mis toimub meid ümbritsevas majanduses. Me ei saa seda kuidagi ignoreerida. Aga samas peame saavutama selle, et Eesti inimesed oleksid välisturgudest sõltumatud. Nad ei saa muidugi olla päris sõltumatud, aga nad peaksid iseendaga toime tulema. Võib-olla sellele eesmärgile on see, mida me keskse asjana teha tahame, esmajoones suunatud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lauri Luik!

Lauri Luik

Aitäh! Hea ettekandja! Mulle avaldasid muljet teie presentatsiooni lõpus olnud ambitsioonikad arvud, mis kajastasid inimeste kaasamist ja nende teavitamist ettevõtlusega tegelemisest. Kas te olete mõelnud, kuidas saaks teie ideed integreerida või seostada ka põhikoolide ja gümnaasiumide ettevõtlusõpetuse programmidega?

Tõnis Arro

Aitäh! See on väga õige küsimus. Praegu pakutakse koolides ettevõtlusõpet fakultatiivainena, 140 kooli on valmis seda tegema. Me oleme vaadanud, mida nad õpetavad, ja oleme veendunud, et põhiliselt on see algne idee ehk ettevõtlusõppe pakkumine moondunud majandusõppe pakkumiseks. Siin ei ole muud midagi teha kui neid õpetajaid ja koole aidata, valmistades ette paremaid ettevõtluse õppematerjale ja pakkudes paremaid kaasuseid. Iga ettevõtlusõpetaja teab väga hästi, et kui ta tahab ettevõtlusloengut pidada, siis võib ta hetkega laadida alla Harvardi kaasusi Bill Gatesi või Steve Jobsi kohta, aga ühe tavalise Eesti ettevõtja lugu, mis oleks professionaalselt ette valmistatud, on tal väga raske leida. Niisuguste lugude ettevalmistamine, nendest *case study*'de tegemine, võib-olla mingi väikese videofilmi materjali tegemine oleks niisugune asi, millega me saaksime aidata ettevõtlusõpetajaid, kellel praegu ei ole selleks tööks tegelikult mingisugust ettevalmistust ega kogemust. Ühiskonnaõpetuse õpetaja võib olla väga hea õpetaja, aga kui ta ei ole ise ettevõtlust õppinud ja tal ei ole kogemusi, siis on tema õpe, nagu ka õpik, pigem majanduskeskne. See õpe ei saa siis olla väga tulemuslik. Me tõesti tahame sellele väga kaasa aidata. Me oleme seda tegevust koos haridusministeeriumi ning majandusministeeriumiga alustamas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urve Tiidus!

Urve Tiidus

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Teie ettekandes kõlas mitmel korral sõnapaar "ettevõtlik vaim". Me teame, et ettevõtliku vaimu ja ettevõtlikkusega käib kaasas ka ebaõnnestumise risk. Ebaõnnestumisse suhtutakse riigiti väga erinevalt. Siin tuuakse positiivse eeskujuna alati USA-d, kus inimene võib mitu korda alustada, aga keegi ei materda teda sellepärast maha. Huvitav oleks teada teie hinnangut, kuidas Eestis on praegu lood ettevõtliku vaimu soodustamisega pärast ebaõnnestumisi. Ma loodan, et te saite mu küsimusest aru.

Tõnis Arro

Aitäh! See on väga hea küsimus. Ma arvan, et see suhtumine ei ole liiga hea, kui mitte

öelda, et see on päris halb. Ebaõnnestumisi ei aktsepteerita. Inimest, kes on läbi teinud pankroti, ei võeta kui kangelast, kes proovis, vaid ikka kui luuserit. Tal on väga raske n-ö turule tagasi tulla. Me oleme algatanud Eesti osaluse rahvusvahelises uurimisprojektis Global Entrepreneurship Monitor. See on 57 maal tehtav ettevõtluse uuring. Üks uuritav komponent seal on ka hirm läbikukkumise ees, mis on väga oluline näitaja ettevõtjaks hakkamisel. Me saame aasta lõpuks need andmed ja Eesti uuringuraporti kokku, siis ma räägin sellest lähemalt. Aga nii isiklikud kogemused, muljed ja vaatlused kui ka esmased andmed näitavad, et hirm läbikukkumise ees on liiga suur. Hoiak läbikukkumise suhtes ei soosi ettevõtlust.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Meelis Mälberg!

Meelis Mälberg

Aitäh! Hea ettekandja! Te ütlesite ühele eelnevale küsimusele vastates, et te näete oma tegevuspiirkonnana tervet Eestit ja olete valmis investeerima ka väljapoole suuremaid keskusi. Kas on mõnda head näidet eduka investeringu kohta väljapoole Tallinna? Kas teil on ideid, mida teha, et selliseid häid ideid tuleks ka väikestest kohtadest?

Tõnis Arro

Tegelikult ei ole üldse tähtis see, kus see firma füüsiliselt asub ja kus need kaks sülearvutiga poissi istuvad. Meie jaoks on ainuke piirang see, et ettevõtte peab olema registreeritud Eestis. Meie inkubaatoris või kiirendis on mitu ettevõtet, kes on tulnud siia väljastpoolt Eestit. Näiteid mul täna tuua ei ole, aga sellel, kus need ettevõtted asuvad, ei ole tegelikult tõesti mingit tähtsust.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andrei Korobeinik!

Andrei Korobeinik

Aitäh! Praeguses olukorras läheb suurem osa *start-up*'ide loodud lisandväärtusest välismaale. Eestis ei suuda need firmad raha teha ja kolivad investori juurde Ameerikasse või Inglismaale, sinna luuakse töökohad ja seal makstakse maksud, millest on kahju. Arengufond teeb tänuväärset tööd *start-up*'ide süsteemi

arendamise nimel. Aga kas ka investoritega on plaanis tööd teha, et nad kaaluksid investeringuid kinnisvarabüroode kõrval ka idufirmadesse, eriti arvestades, et presentatsioonist oli näha, et tootlus on täiesti arvestatav? Kas teil on siin mingid konkreetsed plaanid?

Tõnis Arro

On küll olemas konkreetsed plaanid ja ka konkreetsed saavutused. Näiteks, Startup Wise Guys, kiirendi, kus me oleme üks kümnest investorist. Ülejäänud üheksa on Eesti investorid, kes viis aastat tagasi ei mõelnudki sellele, et nad võiksid mõnesse *start-up*'i investeerida. See on konkreetne näide ja selliseid näiteid on veel. Kõik need investorid, kes meiega koos investeerivad, on hakanud investeerima idufaasis ja *start-up*-faasis ning nad ei ole seda varem teinud. Nüüd sellest probleemist, et kui me kasvatame ühe ettevõtte väga huvitavaks, siis mõni Ameerika investor ostab ettevõtte või selle tuumikosaluse ära. Tõepoolest hakkab nende ettevõtete peakorter enamasti asuma Bostonis või mõnes muus sellises linnas. Meie lootus on selles, et juhtub nii, nagu juhtus eile teatavaks saanud Modesati müügiga: arenduskeskus jääb Eestisse ning siia tekib juurde hulganisti kõrgepalgalisi, kõrget kvalifikatsiooni nõudvaid ja suurt lisandväärtust pakkuvaid töökohti, kusjuures töötajate palgad makstakse siin ja ka maksud makstakse siin. Teine lootus on meil see, et kui Eesti investor, kellel me aitame tuule tiibadesse saada, või Eesti ettevõtja läheb oma ettevõttega Silicon Valleysse ja saab seal suure investeeringu, siis ta ikkagi jätab midagi sellest Eestisse, võib-olla ettevõtte arenduskeskuse, aga võib-olla toob ta midagi investeeringust siia tagasi. Me töötame selle nimel, et tekitada selliseid firmasid, kuhu oleks huvitav investeerida. Tõepoolest, kui ettevõtja on Silicon Valleys, siis peab tal olema mingisugune põhjus Eestisse investeerida. See keskkond peab lihtsalt olema nii atraktiivne ja tore. Praegu meil natukene sellist kuulsust on. Eestist räägitakse kui huvitavast *start-up*-maast (*Estonian mafia* ja Eesti *start-uppers*'id maailmas). Nendes ringkondades on väga levinud selline Eesti kuvand, mis on võib-olla natuke parem kui tegelikkus, aga me peame seda ära kasutama ja katsuma ennast sellele järele aidata.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andre Sepp!

Andre Sepp

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Täna ka omalt poolt teid hea ja ettevõtlikkusele innustava ettekande eest! Aga minu küsimus käsitleb arengufondi tegevuse tulemuslikkuse sisehindamist. Kuidas te analüüsitate fondi tegevuse tulemuslikkust? Kas uue juhina on teil kavas seda võib-olla pisut avalikumaks muuta?

Tõnis Arro

Kui me räägime kahest põhitegevusest, siis investeeringute tulemuslikkus on väga selgelt mõõdetav sellega, kas meil õnnestub kaasinvestoreid kaasata ja kas ettevõtted jäävad elama. Kui me oleme teinud investeeringuid 16 ettevõttesse ja neist on seni ainult kaks ebaõnnestunud, siis on see väga hea tulemus. Mis puudutab teist poolt, näiteks seda kasvuprogrammi, mida ma praegu kirjeldasin, siis selle tulemuslikkus on mõõdetav igal sammul. Ma väga loodan, et meil õnnestub järgmisel aastal käivitada katseprojekt ja aasta pärast, kui ma uuesti siin olen, võin rääkida selle projekti tulemustest, sellest, kui palju inimesi käis meie ühepäevastel koolitustel, kui paljud neist hakkasid oma ettevõtte peale mõtlema ja kui paljud selle juba asutasid. Jah, ma tahaksin kõiki tulemusi väga täpselt mõõta ja nendest avalikult rääkida.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh! Hea ettekandja! Täna sisuka ettekande eest! Te olete investeerinud 8 miljonit eurot. Mitu töökohta on selle 8 miljoni euro eest loodud? Kui teil on valida, kuhu te siis investeeriksite, kas sellisesse ettevõttesse, kust tuleb rohkem raha, või sellisesse, kus saab luua rohkem töökohti?

Tõnis Arro

Töökohtade arvu jään praegu võlgu. Tavaliselt on *start-up*'ides kümmekond või vähem töötajat, nende meeskond on esialgu väike. Meie investeerimispõhimõtted on seadusega väga rangelt paika pandud. Ma enne tutvusta-

sin neid: sellel ettevõttel peab olema innovaatiline toode või teenus, tal peab olema väga suur potentsiaal ja tal peab olema potentsiaal toota suurt lisandväärtust pakkuvat toodet või teenust. Kui me räägime tehnoloogiaettevõtetest, siis selle valdkonna edukas ettevõtte võib lisandväärtus töötaja kohta olla 100 000 eurot või rohkem. Me peame selles ettevõttes nägema niisugust potentsiaali, see on peamine. Loomulikult, kui ettevõtte muutub edukaks, siis me arvame, et seal võib töötajaid olla 30, 40, 50 või mitusada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tõesti, Eesti inimressursside arendamine, ettevõtlikkuse algtõdede õpetamine ja inimestes ettevõtlikkuse kasvatamine on eesmärgina igal juhul tunnustamist ja märkimist väärt. See torkab silma ka teie kõnet varasemate arengufondi nimel siin saalis peetud kõnedega võrreldes. Aga sellegipoolest tahan küsida, millised on need selged eelised. Miks me peaksime kõike seda, mida arengufond teeb, finantseerima just avalikust rahast või millised on plaanid üha rohkem eraraha kaasata? Kui 8 miljoni suurusest investeringust on võimalik teenida 10 miljonit, siis see ei ole riskikapitalibisnis liiga suur tootlus, aga sellegipoolest on tulemus plussis. Äkki te avate ka neid plaane, kuidas arengufondi tegevusse kaasata üha rohkem eraraha?

Tõnis Arro

Üha rohkem eraraha on võimalik kaasata, kui investeeritakse rohkem avalikku raha. See on paradoksaalne, aga nii see paraku on. Kui me vaatame edukaid maid, kes on väga tugevalt oma *start-up*'ide süsteemi stimuleerinud, näiteks Iisraeli, siis näeme, et täpselt nii see ongi toimunud. Investeeritakse avalikku raha eraraha kaasates ja erainvestorile pakutakse koos avaliku rahaga investeerimisel väga soodsaid tingimusi. Kui me vaatame, mida arengufond on teinud, siis näeme, et me ei ole teinud ühtegi investeringut, kus niisama palju ei oleks investeerinud erainvestor. Aga me oleme investeerinud niisuguses riskifaasis, et erainvestor üksinda ei oleks siis sinna mingil

juhul raha pannud. Kui meil oleks rohkem raha investeerida, siis me investeeriksime rohkem ja suudaksime kaasata rohkem erainvestoreid koos meiega investeerima. Aga üksinda nad seda ei tee, sest see on liiga riskantne.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ühelt poolt on teie suurem rõhuasetus ettevõtlusõppele uues strateegias kindlasti õige, keskpikas perspektiivis toob see majanduses kaasa ka küllalt arvestatava kasvu. Teiselt poolt ütleb Eesti Arengufondi seadus selgelt, et üks arengufondi eesmärk on see, millega arengufond on siiani päris palju silma paistnud ehk arenguseire korraldamine. Sellisena on arengufond olnud ju küllalt olulisel määral teatud avangard nii Eesti poliitilises kui ka ühiskondlikus debatis, rääkides maailmamajanduslikest, ökoloogilistest, demograafilistest ja teistest trendidest 20, 30 või 40 aasta kontekstis. Kas te ka edaspidi täidate seda avangardirolli või tegelete nüüd eeskätt haridussüsteemi puudujääkide parandamisega?

Tõnis Arro

Üks arengufondi eesmärk on, et me peaksime olema mõjukad ja aitama mõjukal viisil kaasa majanduse arengule. See, mida ma kirjeldasin, on kõige mõjukam viis, mida me oleme osanud välja mõelda. Tõepoolest, arengufond on varem teinud väga palju raporteid, neid on ka siin saalis ette kantud ja jagatud. Meie arusaam on olnud, et hoolimata sellest, et sealhulgas on väga kvaliteetseid ja häid asju, ei ole nende levik ja mõju olnud kuigi suur. Seiretegevus muidugi ei lakka, seiretegevus kuskile ei kao. Ma ei rääkinud sellest kuigi palju, aga seiretegevus hakkab samamoodi olema fookustatum kui seni. On kaks põhivaldkonda, kus seiretegevus toimub: ettevõtlus ja rohemajandus. Me püüame mõlemas käituda selle põhimõtte järgi, mida ma varem kirjeldasin. Meie arvates ei ole peamine kasusaaja meie tegevusest mitte riigiametnik või poliitik, vaid kasusaaja peab olema ettevõtja. Õnnelik ja jõukas ettevõtja on see, kes majandust tegelikult kasvatab. Nii et kui me seiretegevuse abil saame millestki aru, siis me selle arusaama

põhjal ei üllita kõigepealt seireraportit, vaid püüame käivitada kasvuprogrammi, ja kui selle kasvuprogrammi tõttu on keegi kasu saanud, siis sellest võime teha järelduse ja üldistuse, mida võib kasutada näiteks seadusloomes. Seiretegevus jääb alles, aga see on senisest fookustatum. Me eeldame, et igas seireprogrammis, mille me käivitame, on meil olemas konkreetne partner, kes tahab ellu viia neid tulemusi, mis me oleme saavutanud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mati Raidma!

Mati Raidma

Suur tänu, ka minu poolt kiidusõnad selge ja lihtsa ettekande eest! Aga minu kui riigikaitsekomisjoni esimehe silmad kinnitusid eriti ühele slaidile, mille peal ma nägin auväärt mundrikandjaid. Siit ka minu küsimus. Muidugi, kui statistiliselt võtta, siis kõik mundrikandjad on koolis käinud ehk siis ilmselt ei sa nende kolme sihtgrupi puhul mehaanilist liitmist teha, seal on veidi kattuvust. Aga minu küsimus on: kas see oli vaid selline teoreetiline idee või on sellest natukene edasi mindud? Kas on ka kindralitega räägitud ja kui on, siis millised olid emotsioonid?

Tõnis Arro

Kolonelidega kindlasti on räägitud, ma ei tea, kas ka kindralitega. Aga nii ministeeriumi kui ka kaitsejõududega on meil sellest tõesti juttu olnud. Meil on järgmisel aastal plaanis pilootprojekt, mille raames me püüame sedasama ettevõtlusõpet ja -nõustamist pakkuda missioonilt naasvatele ja tsiviilellu tagasi pöörduvatele kaitseväelastele. Nii et põhimõtteliselt on idee, et kaitsejõududes võiks ajateenistuse teisel poolel pakkuda ettevõtlusõpet, ministeeriumi tasandil ja ka kaitsejõudude tasandil läbi räägitud ja käivitav projekt.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rein Aidma!

Rein Aidma

Hea ettekandja! Palju tänu sellise võib-olla mõnes mõttes lihtsustatud ülevaate eest, aga tõesti on huvitav Eesti olukorda võrrelda teiste riikide omaga, teise investeerimiskeskonnaga. Minu küsimus ongi sellele suunatud. Kui

me võrdleme Eesti praegust olukorda, olgu tegu maksu- või õigusliku keskkonnaga, kas arengufond on ka mõelnud selle üle, näiteks nõukogu tasemel, mis meil võiks olla õigusliku ja finantspoole pealt teistmoodi tehtud, arvestades meie vähest ressursi, aga samas suurt paindlikkust?

Tõnis Arro

On tõesti mõningaid asju, teemasid, mida võiks arutada. Me tegelikult tegelemegi sellega koos FinanceEstoniaga, mis on meie osalusel algatatud finantsteenuseid pakkuvate ettevõtete klaster. Ja ka me ise arutame mitmeid asju, mida võiks paremini teha. Näiteks võiks üks teema olla maksusoodustused investeringutele. Näiteks Soomes on aastakümneid sellega tegeldud ja nüüd lõpuks jõuti seaduseni, mis tõepoolest teeb sellise *start-up*'i investeerimise või ingelinvestori tegevuse palju atraktiivsemaks, kui Eesti seadused praegu võimaldavad.

Teine teema võiks olla järgmine. Ma näitaksin seda toru, kuhu me saaksime inimesi n-ö sisse tõmmata. Need firmad siis kasvavad suuremaks. Teoreetiliselt võiks sellise toru asetada ükskõik kuhu, mitte ainult Narva, vaid ka Narvast ida poole. Seal on ehk väga palju inimesi, kes hea meelega tuleksid ja asutaksid Eestis ettevõtte. Meil ei ole väga palju inimesi ja me võiksimme andekaid inimesi välismaalt juurde hankida. See eeldaks muidugi teatud poliitilist tahet, mis meie otsustuspädevusest väljapoole jääb.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Hea esineja! Mul on hea meel, et arengufond on härjal sarvist haaranud ja hakanud tegelema teemaga, mis on Eestis lähiajal ja võib-olla ka tulevikus üks kõige valusamaid teemasid. Kõik tahavad head palka saada ja hästi teenida, aga keegi ei taha ettevõtja olla ja sellega seotud riske võtta. Paljud isegi ei mõtle selles suunas. Aga mind huvitab see, et varem moodustasid arengufondi tööst suure osa eri valdkondade seired. Kui aktiivselt on osatud ja viitsitud neid kasutada? Kas on sellist analüüsi tehtud ja mis tuuled siin puhuvad?

Tõnis Arro

Me oleme natuke analüüsinud, kui hästi on arengufondi seireraportitega kursis näiteks riigikogulased. Ma julgen väita, et te olete nendega vähe kursis, pole neid eriti lugenud. Ühesõnaga, nende mõju on olnud väga väike.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Erki Nool!

Erki Nool

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud kõneleja! Minu küsimus on selline: kui palju te peate silmas huvisid või investeringuid, mis on seotud taastuvenergia ja rohelise energeetikaga? Millises suunas liikumine on? Muuseas, kui me vaatame arvutit, mis teil laua peal on, siis neli aastat tagasi oleks sellega Riigikogu hoones ainult lutsu visata saanud. See ei ühildunud mitte ühegi süsteemiga. Kui avara pilguga te lähenete investeringutele selles suunas, kuhu muu maailm läheb?

Tõnis Arro

See on üks meie põhitegevusi – vaadata, kuhu muu maailm läheb, ja otsida ka Eestis kedagi, kes võiks kuidagi neid trende ära kasutada.

Mis puutub energeetikasse ja rohemajandusse, siis need on meie seiretegevuse põhilisi fookusi. Sellest nädalast on meil ametis seiretegevuse uus juht Peep Siitam, kes tegeleb rohemajanduse valdkonna arendamisega. Meie rohemajanduse ja energeetika valdkonna põhitegevus on nagu kogu meie muu seiretöö suunatud sellele, et analüüsida maailma trende, jälgida, kuhu asjad liiguvad, ja siis uurida, kas Eestis on ettevõtteid, kes võiksid kasutada võimalusi, mis maailmatrendidest tulenevalt tekivad. Seejuures on vaja mõelda, kas me võiksime mingis vallas mängida rolli idee algatajana, toetajana, inimeste kokkutoojana selleks, et Eesti ettevõtjad saaksid avanenud võimalusi kasutada. Ma ei tea, kas see on piisav vastus, aga jah, me tegeleme selle valdkonnaga väga aktiivselt.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud arengufondi juhatuse esimees! Ma kõigepealt reageerin teie üle-eelmisele vastusele. Te ütlesite, et olete kelleltki siin saalis uurinud, milline mõju on olnud arengufondi raportitel, ja et see on olematu. Ma ei tea, kellega te rääkinud olete, aga julgen selgelt väljendada teistsugust arvamust. Need on olnud väga head raportid. Seetõttu ma küsiksin seirevaldkonna kohta. Teie presentatsioonist jäi mulje, et arengufondis on üks tööloik nagu taandarenenud, see ongi seesama seire. Samas andsite teada, et olete seirevaldkonnale leidnud uue juhi. Tõepoolest, arengufondi tegevus ei ole ühe mehe *show*. Kas te valgustaksite rohkem, mida te olete teinud arengufondi personaliga peale seda, kui teid valiti uueks juhiks?

Tõnis Arro

Aitäh küsimuse eest! Te omistasite mulle mõne väite, mida ma ei ole öelnud. Ma ütlesin, et raportite mõju on olnud väga väike, mitte, et see on olnud olematu. Need hinnangud on küll natuke sarnased, aga mitte päris üks ja seesama. Ja seda ma ka ei öelnud, et arengufondi seirele on leitud uus juht. Ma ütlesin, et uus rohemajanduse valdkonna juht tuli sellest nädalast tööle.

Aga mis on juhtunud arengufondi personaliga? Lahkunud on mõned inimesed ja mõned inimesed on juurde tulnud, mis on igapäevane ja loomulik asjade kulg organisatsioonis, kus toimub strateegiline pööre. Tuleb juurde uusi inimesi, keda on vaja uute ülesannete jaoks, ja mõned inimesed, kes on olnud teiste asjade jaoks tööle värvatud, lähevad ära. Väga palju seda ei ole juhtunud, küsimus on mõnes inimeses – neid on kolm või neli.

Arengufondi seirevaldkonnast veel niipalju, et see valdkond ei kao kuskile. Me püüame seireid teha niimoodi, et igal seireprojektile oleks konkreetne klient. Igal tegevusel peab olema konkreetne klient või kasusaaja. Näiteks kui me tegeleme rohemajandusega, siis on kasusaajaks rohemajanduse ja energeetika nõukojad ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Kui me tegeleme ettevõtlusega, siis me oleme ühelt poolt ise kasusaaja, kuna me vajame ettevõtluse seire tulemusi oma kasvuprogrammide täpsustamiseks. Kui me aga tegeleme näiteks ettevõtluse ja innovatsiooniga või ettevõtlusharidusega, siis on meie partnerid

nendes konkreetsetes seireprojektides või -programmides ministriumid, kellel on seda tulemust vaja.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kajar Lember!

Kajar Lember

Aitäh hea ettekande eest! Ma küsin riskide teemal. Olen absoluutselt nõus sellega, et ühest korralikust pankrotist õpib ettevõtja märksa rohkem kui paarist heast eduloost, aga kuidas seda pankroti- või läbikukkumishirmu maha võtta? Ühelt poolt on hea meel, et ka arengufond on oma tegevusega plussis, aga äkki peaks ka arengufond ja tema peamine koostööpartner EAS olema veelgi riskialtimad, et noori ettevõtjaid ja ettevõtteid n-ö endale tuppa saada ja neid aidata?

Tõnis Arro

Aitäh, see on väga õige märkus! Me peaksime olema suhteliselt riskialtid ega tohiks karta läbikukkumist. See on üks probleem, mis teelikult arengufondi investeringutega ikka kaasas käinud on. Ühest küljest on nagu avalikuse surve, miks te rohkem ei investeerite, aga samas, kui läheb mõni asi valesti, siis millegipärast just nendest tahetakse rohkem rääkida. Ent kui valesti on läinud näiteks 16-st kaks, siis see pole üldse palju. Eks me pea ise rohkem rõhutama, et ebaõnnestumine ettevõtmise varases faasis on iseenesestmõistetav. EAS-i eest ma aga ei saa rääkida. Eks nende tegevus ole määratud seaduste ja muude regulatsioonidega. Üldiselt mulle tundub, et kogu ettevõtlustoetuste valdkonnas on liiga palju keskenjäänud vigade vältimisele, selle asemel et vaadata, kus me võiks suuremat võitu saavutada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Siim Kabrits!

Siim Kabrits

Hea ettekandja! Minu küsimus on ka seire ja raportite kohta. Sain juba teie vastustest teada, et neid on plaanis jätkata. Aga kui palju te seireraporteid koostades teete koostööd pankadega, eriti pankade laenuosakondadega ja turuanalüüsides tegijatega? Kui vaadata, mis probleemid pankadel on, siis jääb mulje, et kui tegu on natuke spetsiifilisemate ettevõtetega, siis

puudub Eesti ettevõtluskeskkonnas korralik analüüsivõime. Ei ole piisavalt võrdlusmaterjali. Vahest võiks eelkõige selles vallas koostööd teha ja oma raporteid levitada? Või selline koostöö toimib?

Tõnis Arro

See on õige märkus. Ma ei saa öelda, et see koostöö praegu väga hästi toimib. Aga üldiselt me tahame olla väga koostööaltid ja koos töötada kõigiga. Meie põhimõte on, et me ei peaks püüdma teha midagi, mida keegi juba teeb. Selliseid analüüse tehakse nii Eesti Pankas kui ka kommertspankades, samuti ülikoolides ja muudes institutsioonides. Me ei tahaks olla dubleeriv ja püüda näidata, et me teeme midagi kellestki paremini. Meie eesmärk on teha teistega koos.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urve Palo!

Urve Palo

Hea esineja, kõigepealt soovin teile edu uues ametis! Minu küsimus aga puudutab koolitust. Teil endal on hästi pikk staaž selles valdkonnas ja sellepärast küsingi. Räägitakse, et Eestis on väike tootlikkus ja et see on väga suur probleem. Just sellepärast ei saa palgad tõusta. Kui me vaatame Soomet, Rootsit ja Norrat, siis jah, nii see on – seal on tootlikkus palju suurem. Ning kui Eesti inimene läheb sinna tööle, siis järsku tema tootlikkus kasvab. See viib mind mõttele, kas mitte üks põhjusi, miks meie tootlikkus väike on, ei ole meie juhtide kvaliteet. On ju teada, et Thatcher alustas omal ajal just juhtide koolitamisest. Ma ei muretse mitte niivõrd nende juhtide pärast, kes töötavad siin suurtes rahvusvahelistes ettevõtetes, sest nad on hästi koolitatud ja saavad pidevalt koolitust juurde, kuivõrd Eesti kapitaliga ettevõtete pärast. Mida võiks riik teha ja mida teie saaksite teha, et meie juhte koolitada?

Tõnis Arro

See on väga hea küsimus ja väga õige probleemipüstitus. Täpselt nii see ongi. Miks inimeste tootlikkus kasvab, kui nad lähevad mõnele teisele maale? Neid juhitakse paremini – väga lihtne! Mida meie saaksime teha? Meie programmis oli see alustavaid ettevõtteid käsitlev ettevõtlus- või äritreenerite programm,

millest ma rääkisin. Me oleme rehkendanud niimoodi, et me peaksime kavandatud seitsmeaastase perioodi jooksul koolitama igal aastal 20 äritreenerit. Kõik nad ju ei jää tegelema alustavate ettevõtetega. Mõni läheb mõnesse neist ettevõttest tööle, mõni hakkab ise midagi muud tegema jne. Seitsme aasta jooksul tekiks aga Eesti turule 140 äritreenerit. Need on professionaalsed nõustajad, kes võivad aidata nendel samadel ettevõtetel, kellel nad on aidanud turule siseneda, suuremaks kasvada. Ka keskmistel ettevõtetel võivad nad kasvada aidata.

Need äritreenerid või *business coach*'id, nagu neid inglise keeles nimetatakse, ongi minu vastus sellele küsimusele. Meie probleem on selles, et suuretted jõuavad oma töötajaid koolitada, väiksed mitte. See, mida Eesti juhtidel vaja oleks, pole mitte minna õppima ärijuhtimise magistriõppesse, vaid neil oleks vaja *coach*'i ehk treenerit, kes aitab neid nende igapäevastes asjades, käib nende juures kohal ja vaatab, kuidas nad tööd teevad. Üks minu lemmik-juhtimisgurudest Henry Mintzberg on öelnud, et juhtimist ei tohiks õpetada kellelegi, kes ei ole midagi juhtinud. Tema põhimõte on selles, et juht hakkab juhtima, hakkab saama kogemusi ja talle tuleb seejuures appi *coach* ehk treener. Selle treeneri abiga oskab ta oma kogemusi paremini mõtestada ja tema töö muutub efektiivsemaks. Mingisuguses klassiruumis aja veetmine ei ole kuigi mõistlik. Ühest päevast aitab, siis võib kohe hakata tegema.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peep Aru!

Peep Aru

Hea ettekandja! Kas arengufondi esitatud strateegias on kohta ka senioridele? Kas minusugune 60-aastane võiks ka kuuluda selle 100 000 hulka ja tulevikus ehk 5000 või 500 hulka?

Tõnis Arro

Absoluutselt! Olete väga teretulnud! Ma seletasin, et me 50% ulatuses püüame sihikule võtta noored. Põhjus on selles, et inimese elukaares on üks ettevõtlikkuse periood vanuses 15–25. Kui inimene selles vanuses teeb oma esimese ettevõtte, siis võib temast suure tõenäosusega saada päris ettevõtja. Kordan: suure

tõenäosusega. Aga on väga palju teistsuguseid näiteid. Need ülejäänud 50 000 – nende probleemi me kavatseme lahendada suurte saali-koolitustega Tartus, Narvas, Tallinnas, Pärnus. Sinna võivad tulla kõik inimesed, ükskõik kui vanad, ja sealt väljuvad inimesed, kes ütlevad, et mina tahan ka proovida, mul on äriidee, ma tahan selle mehe või selle naisega koos seda või teist teha. Kõik on teretulnud äritreeneri konsultatsioonidele ja ma tõesti arvan, et ei ole sugugi nii, et 60-aastane ei tohiks ettevõtja olla. Vastupidi, ta peaks ettevõtjaks hakkama.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Hea ettekandja! Ma ei ole just originaalne, aga minagi tahan teile öelda suure tänu huvitava ettekande eest. Küsimus on mul aga selline. Küllap te ettevõtjana ja nüüd arengufondi juhina olete nõus, et lisaks kapitalile, heale juhusele ja teadmistele on väga oluline ressurs inimene – seesama töötaja, ka seesama ettevõtja. Kuidas teile tundub, kas Eestis on mõni seadus, mis vajaks täiendamist või muutmist, et inimkapitali väärtustada? Või vahest vajame hoopis täiesti uut regulatsiooni?

Tõnis Arro

Ma ei usu, et meie seadustel midagi viga on. Tegelikult jääb meil inimesi lihtsalt puudu. Puudu jääb sedasorti inimesi, keda me oma haridussüsteemist ei saa, ükskõik, mida me teeks. Kui me saaksime siin teha midagi sellist, nagu näiteks Garage48 teeb Venemaal või Valgevenes või Ukrainas. Kaks päeva kestva ürituse jooksul tekib üks vägev tiim, kes tahaks tulla Eestisse inkubaatorisse, et keegi rulliks tema ees rohelise vaiba lahti ja ütleks: palun tulge siia, me anname teile aastase või viieaastase tööloa. See võiks küll olla.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Jents!

Kalle Jents

Hea ettekandja! Ka mina tänan teid hea ettekande ja kannatliku küsimustele vastamise eest! Ma küsin väga konkreetse küsimuse: kas teil on paika pandud mängureeglid, kui kõrge teie riskipiir on? Mõtlen ülempiiri, kui te in-

vesteerite. Ja kas eksisteerib ka alampiir, millest allapoole jäävatele plaanidele te lihtsalt ei hakka oma aega raiskama? Ja milline teil see bürokraatiapool või otsustusmehhanism on? Kui kaks taibut, nagu ütlesite, oma läpakaga teie uksest sisse on astunud, millal nad võivad juba raha saada?

Tõnis Arro

Meil on ülempiir ainult selles mõttes, et me ei tohi omandada enamusosalust. Peame piirduma vähemusosalustega. Alampiiri otseselt ei ole. Väiksemad seemneinvesteeringud, mida me kaalume, võivad alata mõnekümnest tuhandest eurost. Seemnefaas, millest räägitakse, on tegelikult kuni paarisaja tuhandeni. Mis veel ülempiiri puutub, siis ühest küljest on jah öeldud, et me ei tohi omandada enamust, vaid peame olema vähemusosanik. Aga põhimõtteliselt tuleneb see piir investeeringurahast, mis meil olemas on. Kui me räägime suurtest investeeringutest, siis võib-olla võiksime teha ainult paar-kolm investeeringut kogu oma varaga ja raha olekski investeeritud. Seda me aga ei taha. Me tahame rohkem ettevõtteid tekitada – pigem teeme väiksemaid, aga rohkem.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Lugupeetud ettekandja! Vajadus ettevõtlussektorisse pidevalt uusi ideid ja värsket õhku sisse pumbata ilmselt ei kao kunagi. Olukord muutub väga kiiresti ja ettevõtlussektor peab alati edukas olema. Teisiti ei saa. Ma tahan küsida strateegilises plaanis: mis te arvate, kuidas arengufond edasi areneb? Milline võiks olla teie ettekanne siin Riigikogus näiteks kümne aasta pärast?

Tõnis Arro

Nii kaugele ei julge mõelda. Mina olen ametisse valitud viieks aastaks ja äkki ma lähen pärast seda ettevõtlusesse tagasi. Ma ei tea, kas mulle antakse nii palju aega olla. Aga viie aasta pärast ma tahaks küll rääkida, et suur osa sellest kasvuprogrammist, mida ma täna olen teile tutvustanud, on edukalt realiseeritud ja et teine kasvuprogramm, mis puudutab *start-up* maastikku, käib täie hooga, *start-up*'e tuleb juurde ja igas programmiastmes on häid

tulemusi. Kui võiks unistada, siis ma alustaksin sellest, et Riigikogu ja arengufond on nagu vanem ja laps. Inimese eluaastad ja firma aastad ei ole ju täiesti kattuvad. Arengufond on viieaastane, aga mulle tundub, et ta on Riigikogu jaoks olnud nagu teismeline laps. Suhted ei ole olnud kõige paremad. Võib-olla laps on mõnikord arvanud, et ta on targem, ega ole käinud nõu küsimas, vaid õpetamas. Tahaks, et selles osas oleks meil asjad teistmoodi, et meil oleks küps suhe, et me kuulaksime üksteist ja arvestaksime üksteisega. Mulle tundub, et tänane istung on küll selles osas väga paljulubav.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tõnis Lukas!

Tõnis Lukas

Aitäh, Tõnis, didaktiliselt tugeva ettekande eest! Aga kui me arengufondi seadust siin Riigikogus tegime, siis oli Soome mudelina eeskujuks võetud standard, et suhteid luuakse ühiskonna tippudega, püütakse eri auditooriumides just juhtpositsioonil olevad inimesed viia innovatsiooni vallas ühele lainele. Siis tulevad vajalikud otsused justkui kergemini. See oli üks lähenemine. Nüüd sa ütled, et soov on elitaarsemast lähenemisest natukene eemalduda ja minna rohujuure tasandile. Ka võimalik! Olen sellega nõus. Koolides on muide õppeprogrammis praegu majandus- ja ettevõtlusõpe, need õppekavad võivad olla eraldi kas makromajanduslikud või suunatud ettevõtlusele. Kas te ka IT Akadeemia ja muude haridusprogrammidega edaspidi tegelete või mitte?

Tõnis Arro

Konkreetselt IT Akadeemiaga me enam ei tegele. See programm oli n-ö projekti juhtimise mõttes arengufondi projekt tükk aega ja nüüdseks on temast saanud see, mis saanud on. On mõned õppekavad ja lisafinantseerimine. Mis puutub haridusega tegelemisse, siis jah, ettevõtlus on meie prioriteet nii seiretegevuses kui selles mõttes, et me peame nii Haridus- ja Teadusministeeriumi kui ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga arutelusid selle üle, et me võiksime olla eestvedajad uue ettevõtlushariduse strateegia koostamisel. See sobib väga hästi meie muude töödega ja seda me tõesti tahame teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jüri Jaanson!

Jüri Jaanson

Mind väga huvitab teie seisukoht, kas Eestis on ettevõtlusele praegu seadusandliku poole pealt mingeid takistusi.

Tõnis Arro

Ma ei oska öelda, mis meil seadusandlikult võiks puudu olla. Eestis on ettevõtte asutamine väga lihtne. Ma ei tea, kas kuskil on see lihtsam. Ma ei saa öelda, et midagi on selles osas vajaka. Kindlasti võib kõiki asju paremini teha, aga konkreetset vastust mul selle kohta praegu ei ole.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aare Heinvee!

Aare Heinvee

Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus taandub avaliku ja erasektori sarnasusele või vastuolule. Erasektorit kindlasti iseloomustab teatud riskikapital, riskivalmidus, avalikku sektorit oleme harjunud nimetama riskivabaks. Samas erasektor ja avalik sektor kohati lähevad, neil on ka sarnaseid tunnuseid. Kas teil oleks soovitusi ka avaliku sektori arendamiseks teatud riskikapitali kasutamisega?

Tõnis Arro

Kui ma õigesti aru sain, siis te ütlesite, et avalik sektor peaks olema riskivaba. Kui me räägime riskikapitalist, siis riskikapital ei saa kunagi riskivaba olla. Samuti on riskantseid tegevusi. Kui me räägime alustavate ettevõtete toetamisest või nendesse investeerimisest, siis see on väga riskantne tegevus. Kui avalikus sektoris on üldiselt põhimõte, et avalik sektor peaks olema riskivaba või vähese riskiga, siis tuleks sellest põhimõttest selles punktis loobuda ja anda endale aru, et kui avalik sektor läheb riskinvesteeringuid tegema, siis need on riskantsed. Need on seda lihtsalt olemuslikult.

Meil on näiteid, kus *start-up*'idesse toetuse-na pandud avalikku raha püütakse tagasi küsida selletõttu, et prognoosid ei olnud õiged. Aga prognoosid ei saagi *start-up*'ide puhul kunagi õiged olla. Need on alati valed – see on rusikareegel. See on väga suur juhus, kui prognoosid juhtuvad õiged olema. Minnes tegema

asju, mis on oma olemuselt riskantsed, tuleb aru saada, et see keskkond on niisugune, nagu ta on. Ei saa eeldada, et kui avalik sektor läheb ja riskib oma rahaga riskikapitali turul, siis seal riski tegelikult ei ole. See ei ole võimalik! Mis puutub üldiselt avalikku sektorisse, siis selle sektori efektiivsuse suurendamisele võiks küll tähelepanu pöörata. Siin on arenguruumi kindlasti.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Hea ettekandja! Ma olen aru saanud, et arengufond on loodud laiade teemade ja tulevikueesmärkide arutamiseks. Samas on uus juhtkond lõpetanud sellise programmi nagu talendiseire, mis on minu arvates Eestis üks tõsisemaid väljakutseid. Samas ma näen, et arengufond on päris palju keskendunud igasugustele ettevõtlusteamadele, mis on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusalas, aga selles valdkonnas meil juba kaks riigi sihtasutust on: KredEx ja EAS. Nii et tegelikult hakkab mingil määral toimuma dubleerimine. Kas te ei karda, et selliste uute suundade korral arengufond ei täida seaduses seatud eesmärki ja kui fookust pidevalt kitsendatakse, siis kaob arengufondi mõte üldse ära?

Tõnis Arro

Ei karda, oleks lühike vastus. Ja ei dubleeri ka, oleks natuke laiendatud vastus. Mis puutub seaduses etteantud punktidesse, siis kõik, mida me teeme, tuleneb otseselt seadusest. Kui te räägite dubleerimisest, siis näiteks ettevõtlikuse arendamine on nii meile seadusega pandud eesmärkide kui ka EAS-ile seadusega pandud eesmärkide hulgas. Järelikult seaduse järgi me mõlemad peame sellega tegelema. Strateegiline fookus, mis minu arvates on meil väga hästi paigas, on edu saavutamise esimene eeldus. Selleks me püüamegi oma tegevust fookuseerida. Mis puutub talendiseiresse, siis kavandatud talendiseire programm oli niisugune, mille tulemused olid ette teada ja mille mõju oli ette teada. Seetõttu ma ei pidanud vajalikuks seda jätkata.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Sibul!

Priit Sibul

Austatud kõneleja! Mul on küsimus: kas need plaanid ja kavad on teil juba konkreetsemad ja detailsemad? Eriti huvitab mind see, et nagu eespool kõneldud, on paljudes koolides juba ettevõtlusõpe olemas. Kuidas see käib ning mis programmid ja muud meetmed abiturientide hõivamiseks olemas on ning mida planeeritakse edaspidi teha?

Tõnis Arro

Plaanid on konkreetsed selles mõttes, et me oleme planeerinud teatud summad, tegevused ja tähtajad – niisugused asjad. Rahastamine ei ole veel päris selge ja seetõttu läheb käivitamisega natuke aega. Mis puutub abiturientidesse, siis ma pidasin silmas seda, et kui korraldada ühepäevane äratuskoosolek, siis peaks see ideaalis olema selline koolitus, mida viivad läbi ettevõtjad. Nad räägivad sellest, mida nemad on teinud. Ja muidugi võiks seal osaleda ka mõni koolitaja. Ettevõtja all ma ei mõtle mitte koolitusettevõtjat ega projektikirjutamise ettevõtte omanikku, vaid päris ettevõtjat. Päris ettevõtjaid paar tükki ja üks koolitaja – näiteks niisugune tiim võiks olla. Loomulikult me peame sellise teenuse turult hankima. Me kujutame ette, et võiks olla kaks kuni kolm omavahel konkureerivat tiimi, kelle edasine rahastamine sõltub sellest, kui palju tuleb tänu nende koolitustele inimesi, kes tahavad oma äriidee kallal tööle hakata. Kui need tiimid on meil olemas, siis me võiksime koolidele välja pakkuda, et vaadake, teie asi on oma abiturientid saali kokku ajada, praktikute tiim tuleb päevaks kohale ja teeb teile niisuguse koolituse. See on meie ettekujutus sellest. Sama võiks toimuda ülikoolides. Me ei mõtle, et me peaksime sekuma õppekavadesse või -programmidesse. Me peaksime pakkuma üliõpilastele võimalust igal semestril osa võtta koolituspäevast, kus ettevõtjad selgitavad neile ettevõtluse põhiolulist.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Lugupeetud ettekandja! Paljud Riigikogu liikmed said postiga kutse osaleda äripäeval, mille korraldab ajaleht Äripäev. Ühe päeva kestev kursus või koolitus, kus osalevad meie

tippjuhid, maksab 100 eurot. Seoses sellega küsin teilt: missugune on arengufondi äritreenerite hinnapoliitika?

Tõnis Arro

Äritreenerite teenus peaks olema alustava ettevõtte esindajatele kas tasuta või sümboolse tasu eest. Samas äritreener, kui me räägime professionaalsest tegevusest, peaks saama oma professionaalse töö eest väärilist palka. Sellist tööd ei ole võimalik teha vabatahtliku töö korras. Sa oled tubli ettevõtja ning sult küsitakse, et äkki tuled ja räägid mõne noore inimesega. Tubli ettevõtja mõnikord tulebki ja räägib mõne tunni, aga ta ei räägi sadat või tuhandet tundi. Hinnapoliitika peab olema selline, et koolitusest kasu saaja saab seda sümboolse hinnaga või täiesti tasuta, koolitaja aga peab saama vääriliselt tasutud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Inara Luigas!

Inara Luigas

Austatud ettekandja! Te olete täna korduvalt rõhutanud seda, et investeeritakse sektoritesse, mis loovad kõrget lisandväärtust. Andsite lootust, et lisaks Tallinnale ja Tartule võib ühteist hakata toimuma ka Narvas või isegi Jõhvis. Minu küsimus on: kuidas on uute ideedega kaetud maapiirkonnad? Kas teil on mingeid häid näiteid nn päikeseideedest, mis on realiseerunud maapiirkondades?

Tõnis Arro

Jään vastuse võlgu. Ei ole häid näiteid praegu, pigem on hea kavatsus. Loodetavasti aasta pärast saan tuua sellegi kohta häid näiteid.

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Väga suur aitäh selle ettekande ja sisukate vastuste eest! Me asume nüüd läbirääkimiste juurde. Palun kõnetooli Tõnis Paltsi Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana!

Tõnis Palts

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Arengufondi eesmärk on toetada meie ettevõtlust, meie riiki nii, et me saavutaksime parema positsiooni kui teised riigid, teha seda

paremini kui ettevõtlusega tegelevad organisatsioonid teistes riikides. Tahaksin esimese punktina tõsta üles küsimuse, kas me ei ole hakanud selles kontekstis liialt oma naba imetlema. Ettekandja jutust käis kergelt läbi, kui te tähele panite, väikene võrdlus naaberriikidega. Riigi pakutud riskikapital aastatel 2006–2012 oli Eestis 20 miljonit eurot, Lätis 57 miljonit eurot. Mida see tegelikult tähendab? Seda, et sellel alal me jääme lätlastest iga aastaga aina rohkem maha. Loomulikult me tahaksime lätlastest paremad olla. Põllumajanduses me võrdleme iga päev toetusi Euroopa teiste riikide omadega. Minu arvates peakski seadma eesmärgiks eelkõige võrrelda samu toetusi teistes riikides. Raha selleks, et toetusi suurendada, meil on. Hiljaaegu andis üks riigiettevõtte Hiina majandusele otsetoetuse üle 30 miljoni euro, ja seda tagastamatu abi korras. Isegi kui me selle investeeringu, mida arengufond endast kujutab, kaotame, on see ikka mõistlikum kui Hiina majanduse toetamine.

Teine tähelepanuväärne ettevõtmine on n-ö ettevõtluskeskkonna loomine. Juhin teie tähelepanu sellele, et riigieelarves pole arengufondil püsivat positsiooni. Nii palju kui mina tean, küsib arengufond igal aastal toetuseks 1,2 kuni 1,5 miljonit eurot. Ma arvan, et riigieelarves peaks arengufondil olema samasugune rida, nagu on teistel sihtasutustel, nagu on teatritel, näiteks.

Agar mul on etteheide ka arengufondile endale. Ettekandja jutust käis läbi, et nendel on hea meel, kui osa nendest inimestest, kes Silicon Valleysse kolivad, mõtlevad ka Eesti peale. Ma arvan, et sellest on natuke vähe. Arengufond riskib natuke liiga palju sellega, et toetab uute ettevõtete tekkimisega liiga palju Silicon Valleyt – tinglikult öeldes Silicon Valleyt. Minu meelest ei analüüsi arengufond projektide valimisel küllalt kriitiliselt seda, kas need nn iduettevõtted hiljem oma teenitu või eelkõige siis selle väärtuse, mis nad maha müüvad, investeerivad kas kaudselt või otsest Eestisse. Tõsi, praegu ei ole veel väga halbu näiteid, aga see risk on väga suur.

Kokkuvõtteks kolm asja. Esiteks arvab IRL, et investeerimisportfelli tuleks suurendada vähemalt sama suureks, kui on lätlastel. Teiseks, fondi opereerimiskulude jaoks peaks olema eraldi eelarvepositsioon.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas pikendame?

Tõnis Palts

Viis sekundit, palun!

Aseesimees Laine Randjärv

Pikendame minuti.

Tõnis Palts

Ja kolmandaks: arengufond peaks projektide valikul rohkem jälgima seda, et väärtuse kasv investeeritaks otseselt või kaudselt Eestisse. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun järgmisena kõnetooli Jaan Õunapuu Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Jaan Õunapuu

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma arvan, et me saime täna hoopis teistlaadse visiooni arengufondi arengust kui varem. Härra Arro saab asutuse juhina hästi ära kasutada oma koolitajatausta. Täna oli tal küll võimalus siin meie ees rääkida pool tundi, aga ettekanne kestis 19 minutit. Nagu ma temalt oma küsimuses ka küsisin, oleksin tahtnud arengufondi juhi käest rohkem kuulda selle kohta, milliseks peab ta neid mõjusid, mis tulevad mujalt Euroopast, mis tulevad Aasiast ning Ameerika turgudelt ja ettevõtetelt.

Arengufondi varasematest ettekannetest on jäänud kõlama seisukoht, et enamik organisatioone ei sure mitte sellepärast, et nad teevad valesid asju, vaid nad teevad õigeid asju liiga kaua. Siin võib tuua paralleeli Eesti riigiga. Meil üritatakse jäärpäiselt kinni hoida maksu-, majandus-, haridus- ja regionaalpoliitika põhimõtetest, mis sobisid Eestile taasiseseisvusaja esimesel aastakümnel. Ei soovita isegi arutada selle üle, et aeg on edasi läinud ja see, mis töötas vanasti, nüüd enam edu ei too.

Riigi edu taga on inimene. Majandus ei arene kuidagi omaette. Kõik algab sellest, kui palju üldse inimesi on, millised on nende oskused ja võimed, ning lõpeb sellega, kui hea tervisega nad on ja kui palju on aktiivselt elatud aastaid. Seetõttu on sotsiaaldemokraadid veendunud, et rääkides majanduspoliitikast ja majanduse edendamisest, on oluline, et riik

suunaks oma fookuse inimestele. Sellest, milline on Eesti pere-, haridus-, tervise- ja regionaalpoliitika, sõltub Eesti pikemaajaline käekäik ja majanduse edu. Palju räägitakse sellest, et majanduse areng peab tagama ka üldise heaolu kasvu. See tähendab korralikku tööhõivet ja elanike ostujõudu, head haridust ja tervishoidu ning väljarände peatamist. Üks aitab teist. See tähendab, et riigi panust inimestesse, nende haridusse ja tervisesse tuleb käsitleda kui investeringut, mis aitab tagada majanduskasvu.

Ka igale ettevõtjale on kasulik, kui tema töötajaskond on väärikas, heade oskuste ja suure ostujõuga. Enam kui aasta tagasi avaldatud inimarengu aruande kohaselt pigem ei näe enda ja oma laste tulevikku Eestis ligi 100 000 Eesti elanikku, üle 400 000 ei osanud sellele küsimusele vastata. Ühesõnaga, lisaks 100 000 inimesele, kes on juba peaaegu otsustanud Eestist lahkuda, on veel 400 000 inimest, kes ei tea, kas nad elavad tulevikus pigem Eestis või mitte. Need arvud teevad sotsiaaldemokraate väga murelikuks. Millega me meelitame siia uusi talente, kui olemasolevad ei taha siia jääda?

Sageli tuuakse meie madalate palkade põhjuseks väike tootlikkus inimese kohta. Tõsi, keskmiselt on tootlikkus Eestis mitu korda väiksem kui näiteks Soomes, aga huvitav on seejuures see, et kui eestlane sõidab 80 km põhja poole tööle, siis tema tootlikkus järsku ei ole enam väike. Tekib küsimus, miks see nii on. Kas põhjus on töötajates või on põhjused mujal? On põhjuseks valed juhtimisotsused või miski muu?

Praegu on 80% eksportivatest ettevõtetest Eestis välisinvestorite käes. Nemad otsustavad, mida siin riigis toodetakse. Kas tegu on suure lisandväärtusega toodetega, millega kaasnevad ka kõrgemad palgad ja jääb rohkem raha tootjariiki või keskendutakse enam odava tööjõuga energiamahukale tootmisele?

Palun kolm minutit lisa-aega!

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, kolm minutit juurde!

Jaan Õunapuu

Praegu moodustab Eesti ekspordist põhilise osa väikese lisandväärtusega masinate ja seadmete, puidu- ja mööbli-, tekstiili- ja toiduaine-

tööstuse toodang. Osalemine majanduskoostöös teenuse- ja tootearenduse vallas, teenuste ekspordis, teadusuuringutes jne peab olema meie järgmine ekspordiprioriteet. See võimaldaks pakkuda tööd ka noortele spetsialistidele, kes leiaksid endale vastasel juhul ilmselt töö välismaal.

Tulles härra Arro tutvustatud kahe kasvuprogrammi juurde, peaks ütlema, et tegemist on väga tänuväärse tegevusega. Mul on tekkinud küsimus, miks ei ole sellega siiani aktiivselt tegeldud. Me teame kõik, et Eesti SKT elaniku kohta on 65% Euroopa Liidu keskmisest. Eestis soovib iseenda tööandjaks olla vaid 40% tööealisest elanikkonnast, Euroopa Liidus on keskmine näitaja 45%, USA-s 61%. Vaid 5,6% tööealisest elanikkonnast on meil ettevõtjad, Euroopa keskmine on 9%.

Loodan väga, et plaanid, mille abil soovitakse pooled abiturientid, 20% üliõpilasi ja 95% ajateenijaid hõlmata ettevõtluse õppimisega, annavad oma tulemuse. 100 000 inimest ning nendest selekteeritakse lõpuks välja 5000, kes sõelale jäävad ja Eesti riigi ettevõtlusesse oma panuse annavad – loodetavasti see seitsme või kaheksa aasta pärast ka realiseerub.

Mängu pandud summad ja võimalikud tootlusnumbrid, millega Tõnis Arro siin välja tuli – umbes 200 miljonit eurot seitsme aasta peale –, on küllaltki muljet avaldavad. Annaks jumal, et see kõik ka realiseerub.

Ja veel: ehk teil õnnestub ka tasemel äritreenerid koolitada. Teil on soov aastas 20 äritreenerit Eesti ühiskonda ja majandusse abiks tuua. Loodan, et see niimoodi ka läheb ja et järgmisel aastal siin arengufondi ettekannet kuulates meie peades ei tiksud teadmised, et fond on millegi sellisega hakkama saanud, mida ühiskond eriti heaks ei kiida. Ma mõtlen siin rohkem kui 1000-ruutmeetrist büroopinda ja vähem kui 20 töötajat sellel pinnal. Loodan, et see probleem on ära lahendatud ja et fondi tulemused räägivad iseenda eest, nii et Eesti inimesed ja Eesti ettevõtjad on fondiga rahul. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Aivar Riisalu Keskerakonna fraktsiooni esindajana!

Aivar Riisalu

Palun lisa-aega!

Aseesimees Laine Randjärv

Kaheksa minutit.

Aivar Riisalu

Hea juhataja! Head kolleegid ja lugupeetud arengufondi juht! Minu kõne tuleb selles mõttes konarlik, et ma panin selle kokku siin täna kuulnud erinevatest kildudest. Keskerakonna fraktsiooni seisukoht on selgelt see, et arengufond on Eesti riigile vajalik organisatsioon ja selle ellukutsumine oli omal ajal vägagi mõistlik. Riigil peab olema spetsialistidest koosnev sõltumatu institutsioon, kes kujundab visiooni, milliseks võiks kujuneda riigi üldine majanduspoliitika. Majandus teatavasti on kõikide asjade alus.

Oma eksistentsi esimesel perioodil oli arengufond suhteliselt normaalselt kapitaliseeritud struktuur. Siis sai ta kasutada Telekomidividende. Seoses Telekomidividende müügiga riigi poolt see kapital kadus ära ja sellest on loomulikult kahju, seda enam, et see kapital kadus just ajal, kus arengufond oleks kriisisituatsioonis kindlasti saanud kõvasti turgutada just sellist – kuidas ma ütlen? – toiduahelas natuke kõrgemal olevat innovaatilist ettevõtlust.

On selge, et me ootame arengufondilt eelkõige analüüsi selle kohta, mis võiks Eestis majanduse olukorra paremaks muuta, et ta otsiks uusi lähenemiseid. Mulle tuleb meelde üks väga sümpaatne arengufondi presentatsioon. Nimelt oli mul Riigikogu eelmises koosseisus au kuuluda majanduskomisjoni, kus arengufond presenteeris meile taastusravi ekspordi kava. Selles oli kirjas, kuidas kasutada Eesti haiglate infrastruktuuri kokkuleppel Põhjala riikidega näiteks Soome ja Rootsi pensioniealiste inimeste taastusraviks. Sellega sooviti Eesti tervishoiusüsteemi kapitali juurde tuua, riikidevahelise kokkuleppe alusel loomulikult. Võib-olla olekski see aidanud meil vähendada haigekassa eelarvest kinni makstavaid kapitalikuluseid, näiteks suurte monstrumhaiglate ülalpidamiseks. Miks see projekt ei ole kuhugi liikunud? Tekib küsimus, kes ikkagi peaks seda asja ajama.

Praegu on nii, et kui arengufond isegi töötab välja mingi väga hea mõtte, siis Eesti riigi valitsuse seisukoht on pigem see, et riik ei pea tegelema ettevõtlusega. Aga vahel on riigil mõistlik ettevõtlusega tegeleda, eriti meiesu-

guses väikeses riigis, kus need protsessid on ikkagi suhteliselt hästi jälgitavad ja juhitud.

Tänasest kõnest jäi kõlama, et eestlane ei ole ettevõtlik, et ta ei taha ettevõtlusega tegeleda. Toon teile lihtsa näite – või pigem mitte lihtsa näite. Ütleme, et inimesel tuleb mõte, et ta hakkab millegagi tegelema. Tal võib olla väga hea idee, ta võib teada näiteks väga head vorstiresepti või tal võib olla üsna selge arusaam millestki muust. Tavaliselt asutatakse meil ettevõtluses väiksemaid ettevõtteid, kes osutavad teenust või toodavad mingit suhteliselt, ei tahaks kasutada sõna "primitiivset", aga ütleme, mingit konkreetset produkti, mida on võimalik süüa. Heal juhul on võimalik seda toodet müüa või on siis võimalik kellelgi, nagu öeldakse, pead silitada ja selle eest raha küsida. Sellised ettevõtted on, nagu me teame, ühe kuni üheksa töötajaga keskmised ettevõtted ja kui tegu ei ole mingi IT-majandusega tegeleva projektiga, siis on päevselge, et arengufondi sellega mõtet minna ei ole. Panka samuti ei ole mõtet minna – sellel lihtsal põhjusel, et pangas ei võta seda inimest keegi tõsiselt. Ei ole mõtet minna ka EAS-i, sest sealgi ei võta teda keegi tõsiselt. Järelikult on inimesel oma mõtte kapitaliseerimiseks ainult üks võimalus: tunda kedagi, kes teab kedagi, kellel on raha. Siis aga võib tekkida ettevõtlusblokk sellest, et kui mina ütlen näiteks Peeter Võsale, et ma annan sinu hea idee realiseerimiseks kapitali, aga ma tahan saada sellist intressi ja kõik muud tingimused sinna juurde, siis Peeter Võsa loobub. Loobub oma koolitusfirma tegemisest, ja ongi kõik.

Tegelikult me väga palju deklareerime, et me arendame, koolitame, kasvatame. Aga kui me paneme selle koolitatud inimese praktilisse olukorda, siis teda tegelikult ei aita mitte keegi. Ma arvan, et siin on võti, miks eestlased nii väheettevõtlikud on. Nad ei pääse liikuma! Ideid on küll, aga lihtsalt ei suudeta alustada, sest natuke peab sul olema raha, et osta endale vähemalt märkmepaberit ja mobiiltelefon. Selles mõttes ma ei ole nõus arengufondi juhi väitega, et ettevõtlustakistus on põhiliselt meie peas. See tegelikult ei ole niivõrd meie peas, kuivõrd keskkonnas, sest Eestile omasele väikeettevõtlusele tuge andvat finantseerimise süsteemi meil ei ole ja selle tõttu võib meil päris palju häid ideid jääda realiseerimata.

Üks tänane tähelepanek veel. Hea kolleeg Tõnis Palts rääkis sellest, et arengufond on rahahädas ja selle finantseerimine tuleks viia vähemalt Läti tasemele. Minu, vanainimese mälus on aga selgelt meeles, et Tõnis Palts kuulub valitsuskoalitsiooni erakonda nagu ka meie majandusminister, kes samuti arengufondi asjadega võiks päris hästi kursis olla. Nii et ei maksa Riigikokku pulti halama tulla, et arengufondil raha ei ole. Otsustage see asi siis valitsuses ära!

Tõepoolest, lolle investeeringuid on Eesti riik teinud piisavalt palju. Andke see raha mõistlike meeste kätte! Sellest saaks ühiskonnale päris palju tuge ja siis oleks ka võimalolijatel lihtsam öelda, et näete, me oleme Eesti majandust turgutanud ning meid on tabanud erakordne õnn ja heaolu, nii et inimesed ei kipugi enam välismaale. Pean rahulolevalt tunnistama, et peaasjalikult lahkuvad Eestist Reformierakonna valijad, Keskerakonna omad jäävad paigale – neil pole kuhugi minna.

Kokkuvõtteks võiks öelda, et Keskerakonna fraktsiooni seisukoht on arengufondi selgelt toetav. Soovime neile sitkust ja jõudu ning loodame, et meie riigi valitsejad leiavad võimaluse neid normaalselt rahastada. Riigi ülesanne ongi oma inimesi, eelkõige just ettevõtlikke inimesi toetada, juhatada neid õigele teele, anda nendele võimalus. Nii saab meie kõikide elu parem. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun kõnepulti Kaja Kallase Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

Kaja Kallas

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Täna on siin väga palju räägitud arengufondi uuest suunast ja kõike seda, mis on varem tehtud, on väga palju ka kritiseeritud. Mina siiski alustaksin sellest, et arengufondis on tehtud väga palju häid asju. Seal on tehtud häid seireid ja häid uuringuid ning meie ehk siis otsustajate ja äriühingute ülesanne on nende uuringute ja seirete tulemusi õigesti kasutada.

Härra Riisalu on küll lahkunud, aga ma tahtsin talle informatsiooniks öelda, et näiteks seesama taastusravi temaatika on saanud väljundi sellises klastris nagu Medicine Estonia. Eri meditsiiniettevõtted panevad oma pead kokku, et mõelda, kuidas saaks teha nii, et me

ekspordiksime pigem meditsiiniteenust, mitte arste. Positiivseks näiteks selle kohta, mis on arengufondi seiretest välja kasvanud, võib tuua ka FinanceEstonia klatri, kus finantsteenustega tegelevad ettevõtjad on oma pead kokku pannud, et arutada, kuidas seda sektorit paremini Eestis arendada.

Täna arutatud teine tähtis arengufondiga seotud teema puudutab riskikapitali. Riskikapital on riski kapital. See tähendab seda, et selline investeerimine on alati seotud riskiga. Kui nüüd vaadata arengufondi investeeringuid, siis need on olnud siiski edukad või suhteliselt edukad. Muuseas, tulen korra tagasi eelmise kõneleja sõnade juurde. Ta ütles, et anname raha mõistlike meeste kätte, kes siis otsustavad, kuhu oleks see parem paigutada. Pean vajalikuks mainida, et arengufondi investeringu juht on naine. Selline väike vahemärkus.

Arengufondi puhul on väga oluline – see haakub ka uue juhi pakutud strateegiaga –, et nendest edulugudest, mis on välja kasvanud kas arengufondi seiretest või siis loodetavasti kasvavad sellest uuest kasvuprogrammist, tuleb rohkem rääkida. Ma ei ole nõus kolleeg Tõnis Paltsiga, kes esitas üleskutse, et me peaksime kuidagi piirama toetust saanud ettevõtjate minekut suurde maailma. Me ei saa seda piirata! Meie turg on paraku väike, meil on 1,3 miljonit inimest ja kui ettevõtjal on sedavõrd kaalukas ja hea idee, et ta suudab sellega olla edukas Londonis või Ameerikas, siis me peaksime tema üle uhked olema ja tema tegevust igati soodustama. Ma usun, et küllap selline ettevõtja, kellele ei ole mingeid piiranguid seatud, ka Eestisse investeerib. Küllap ta meenutab Eestit tänutundega ja kindlasti see tänutunne ei väljendu mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes Eesti suunal.

Seega uuele juhile tuleks kindlasti soovida jõudu uue strateegia elluviimisel. Meie kõigi huvides peaks olema, et Eestisse tekib rohkem ettevõtjaid, kes loovad ettevõtteid, mis võtavad inimesi tööle. Nendele inimestele makstakse palka, mille pealt makstakse makse, ja selle maksuraha abil saame aidata neid, kes omadega päris hästi toime ei tule. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Läbirääkimised on lõppenud ja kogu päevakorrapunkti käsitus samuti.

Meie tänane istung on lõppenud. Soovin kõikidele kaunist päeva jätku ja tänan veel kord kõiki, kes selle huvitava ülevaate ette valmistasid! Kõike head!

Istungi lõpp kell 11.57.
Istungi kestus 1 tund ja 57 minutit.

Juhataja

L. Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 19. september 2012

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Eesti investeringud Kreekas
2. Ühtekuuluvusfondi raha kasutamine
3. Eesti osalemine rahvusvahelistes organisatsioonides
4. Sõjaveteranide sotsiaalsed tagatised
5. Keskkonnaministeeriumi haldusalas toimuv

Istungi rakendamine

1. Õiguskantsleri ettepanek toetusstreikidest etteteatamise kohta (nr 18)
2. Õiguskantsleri ettepanek toote nõuetele vastavuse seaduse § 42 lg 4 lausete 1 ja 2 põhi-seadusele vastavuse kohta (nr 19)
3. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (248 SE) esimene lugemine
4. Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (257 SE) esimene lugemine
5. Rahvusvahelise Põllumajanduse Arengu Fondi asutamislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (262 SE) esimene lugemine
6. Kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu (255 SE) esimene lugemine
7. Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (249 SE) esimene lugemine
8. Võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (266 SE) esimene lugemine
9. Äriseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (258 SE) esimene lugemine
10. Vangistusseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (264 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu liikmed! Tere päevast, austatud valitsusliikmed!

Alustame infotundi. Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 49 Riigikogu liiget, puudub 52.

Tänases infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: kaitseminister Urmas Reinsalu peaministri ülesannetes, keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus ja välisminister Urmas Paet.

1. Eesti investeringud Kreekas

Esimees Ene Ergma

Läheme esimese küsimuse juurde. Palun, kolleeg Kadri Simson, küsimus kaitseminister Urmas Reinsalule!

Kadri Simson

Lugupeetud kaitseminister peaministri ülesannetes! Kui Eesti riigi erasektoril on õnnestunud Kreekasse investeerimist vältida, siis Eesti riik on paraku otsustanud Kreekasse EFSF-i kaudu investeerida. Kui Riigikogu koalitsionisaadikud kiitsid heaks Kreekaga sõlmitava vastastikuse mõistmise memorandum, siis räägiti, et Eesti vastutab Kreeka laenude eest maksimaalselt 305,2 miljoni euro ulatuses. Kui suur osa sellest Eesti antud garantiist on käiku läinud?

Urmas Reinsalu

Ma tahan rõhutada, et Eesti Vabariik ei ole andnud Kreekale ühtegi laenu ning riigikassa ei ole kasutanud Eesti finantsvarasid otse Kreeka võlakirjade ostmiseks. Kreekale on laenu andnud Euroopa Finantsstabiilsuse Fond ning tulevikus hakkab andma ESM. EFSF ja ESM laenavad ise turult raha ning selle raha laenavad nad edasi Kreekale osade kaupa. Mis puutub Eesti osasse EFSF-is, siis EFSF-i kaudu on Kreekale kokku välja laenatud 73,9 miljardit eurot, Eesti osakaal EFSF-is on 0,0027%, mille järgi Eesti osakaalule vastav

EFSF-i laen Kreeka puhul oleks 199 miljonit eurot.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, esimene täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud minister! Teie erakonnakaaslane Sven Sester ja veel mitmedki on nimetanud Euroopa stabiilsusmehhanismidesse paigutatud raha investeringuks. Millise nime annate teie Euroopa stabiilsusmehhanismidesse paigutatud Eesti maksumaksja rahale?

Urmas Reinsalu

Ma ütlesin nõnda, et tavatähenduses, nii nagu Uno Mereste on majandusterminega investeringut defineerinud, on finantsinvestering pikaajaline rahapaigutus ärilise kasu saamise eesmärgil. Loomulikult ei kujuta keegi praeguses olukorras ette, et EFSF ja ESM on loodud ärilise kasu saamise eesmärgil. Nende otstarve Euroopa raha stabiilsuse tagajana on hoopis muu, ja just nimelt finantskriisi mõjude leevendamine. Rahaline kasu ei ole nende moodustamise eesmärk. Selles mõttes siin sõna "investering" kasutamine tavatähenduses võib olla eksitav. Kuid härra Sester ei eksinud sugugi. Ta tsiteeris meie ESM-i asutamislepingut puudutava seaduse eelnõu seletuskirja, kus on juttu ESM-i olemusest. Et täpne olla, tsiteerin seda minagi. Seletuskirjas on öeldud: "Riigieelarves kajastuvad ESM-i sissemakstava kapitali sissemaksud finantseerimistehinguna, täpsemalt finantsvarade suurenemise tehinguna – osaluse soetus rahvusvahelises organisatsioonis. Raamatupidamises võetakse tehing samuti arvele osalusena, st mitte kuluna, vaid finantsvarana."

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud minister! Teie kolleeg ja teie erakonna aseesimees Juhan Parts andis eile Postimehele intervjuu, kus ta muu hulgas ütleb, et ainult eemalseisjale jääb mulje, et IRL-i ja Reformierakonna poliitika on identsed. "See ei ole nii. Reformierakonna inimesed on tuge-

vad eurooptimistid ja püütakse vältida mis iganes alternatiivseid vaateid, kuid IRL-is on eurorealistid." Kas te selgitaksite, mille poolest eurooptimism ja eurorealism Eesti puhul erinevad?

Urmas Reinsalu

Ma arvan, et Juhan Partsil oli eilses Postimehes väga hea intervjuu. See avas meie poliitilisi probleeme üsna avameelselt ja avameelsus on hädavajalik ka selleks, et ühiskonnas meie poliitika suhtes usaldus tekiks. Ma nimetaksin IRL-i positsiooni eurokonservatiivseks positsiooniks ja see lähtub tõdemusest, et solidaarsuse aluspõhimõte on, et kõik peavad olema võimelised oma kohustusi täitma. Arvan, et sellest on kantud ka Euroopa Rahvapartei poliitika praeguse finantskriisi lahendamisel. On hea meel, et täna hakkab Riigikogu arutama just nimelt lepingut, mis käsitleb finantsstabiilsuse tagamist sellega, et tugevdatakse järelevalvet riikide eelarvedistsipliini üle. See on selgelt konservatiivne lähenemine, mis ühtib IRL-i arusaamadega.

Esimees Ene Ergma

Jätkame nüüd kohapeal registreeritud küsimustega. Palun, kolleeg Arto Aas!

Arto Aas

Austatud ettekandja! Te olete siin küll peaministrina, aga mul on Kreeka kontekstis küsimus teile kui kaitseministrile. Kuidas Kreeka täidab raskes majandusseisus oma kohustusi NATO ees ja milline on selle riigi kaitsekulutuste tase? Pean silmas meedias kõlanud uudiseid, et Kreeka ostis raskel kriisiajal väga kalleid kaitsevahendeid. Ka Eestis on peetud debatti, kas me peame raskel ajal oma kaitsekulutusi nii kõrgel tasemel hoidma. Äkki oskate kommenteerida?

Urmas Reinsalu

Euroopa Liidu ja NATO liikmesriigi kaitseministrina saan ma väljendada ainult ühemõttelist üleskutset kõigile NATO riikidele juhendada oma kaitsekulude puhul põhimõttest, et need moodustaksid 2% sisemajanduse kogutoodangust. Me peame aru saama, et kui me kõneleme sõjalise julgeoleku tagamisest Euroopas, peavad kõik Euroopa partnerid olema valmis rahaliselt panustama. Seetõttu oleks

mul võimatu teha Kreekale tema finantsolukorra tõttu erand ja riigile ette heita, et ta on üle 2% sisemajanduse kogutoodangust riigi sõjalisse julgeolekusse panustanud.

Mis puutub Eesti olukorda, siis eraldada sel eesmärgil 2% sisemajanduse kogutoodangust on minu arvates ainuõige ja mõistlik poliitiline otsus. Loodan, et see hoiak püsib, sest see võimaldab meil üles ehitada pikaajaliselt jätkusuutliku kaitseplaani. Tänavuse aasta lõpul seisab meil ees järgmise kümne aasta riigikaitse arengukava koostamine ja see kava lähtub samuti sellest 2%-st. Kui vaadata praegu meie majanduse olukorda ja nende riikide majandusseisu, kes on meie põhilised ekspordipartnerid, siis olustik ei anna küll alust ülevoolavaks optimismiks, aga olen kindel, et meie majandus liigub ülesmäge. Selle märk on ka tõsiasi, et suvises majandusprognosis on järgmise aasta sisemajanduse kogutulu ülespoole korrigeeritud. Nominaalsummades peegeldab see ka riigikaitsekulutusi.

Esimees Ene Ergma

Nüüd veel kaks viimast kohapeal registreeritud küsimust. Palun, kolleeg Rannar Vassiljev!

Rannar Vassiljev

Küsimus teile kui peaministrile ESM-i ja EFSF-i kohta, kuigi neid võib teatud tingimustel käsitada ka kui kaitsevahendeid, vähemalt majanduskeskkonna mõttes. Te mainisite siin eurooptimiste ja eurorealiste ning lisaks veel eurokonservatiive. Kuidas teile tundub, kas oma loomult on EFSF ja ESM pigem n-ö eurooptimistlikud, eurorealistlikud või eurokonservatiivsed majanduslikud kaitsevahendid?

Urmas Reinsalu

Ütlen nõnda, et eurokonservatiivne rahapoliitika eurosoonis poleks lasknud tekkida olukorral, kus liikmesriigid on võtnud kohustusi, mida nad ei ole võimelised jätkusuutlikult täitma. Seetõttu ei EFSF ega ESM pole vaadeldavad eraldi majandusideoloogiliste nähtustena, vaid need on praeguses kriisis praktilised abinõud. Kui me kõneleme filosoofilistest või põhimõttelistest eeldustest, mis on meid finantskriisi, riikide võlakoormuse probleemini viinud, siis kahtlemata konservatiivne hoiak

on, et üle jõu ei tohi elada. Üle jõu ei tohi elada perekond, riik ega ka üks valuutaruum, kus eurosoon on loodud.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Lugupeetud kaitseminister! Te nimetasite siin seda 2% meie sisemajanduse kogutoodangust. Ma teen väikese kõrvalepõike. Meil on väga palju vaeseid lapsi, vaeseid ja probleemseid perekondi. Kas on ajaloost teada fakte, et kaitsekulude arvel on ajutiselt mingil moel toetatud puudust kannatavaid rahvagruppe? Ütleme, et loodusõnnetuste puhul muidugi tuleb sõjavägi rahvale appi, aga kas ei ole mõnes riigis võetud kaitsekulude eelarvest raha, et rahvast rasketel hetkedel toetada?

Urmas Reinsalu

Küsimus on selles, et ega meil ei ole mõtet iseennast petta. See, milleks me raha kulutame, ongi see eesmärk, milleks me raha kulutame. Kui me soovime Eesti riiki kaitsta ja soovime sellesse panustada ka rahaliselt, siis see riigikaitse 2% ei ole mõeldud mitte kuhugi aruande esitamiseks. See on mõeldud selleks, et meil oleks iseseisev kaitsevõime, et meil oleks sõjaline kaitsevõime tegutsemiseks koos oma sõjaliste liitlastega. Selle peab see 2% tagama ja see on optimum, mille me oleme oma poliitikas aluseks võtnud. Aga loomulikult tuleb meie riigis ka sotsiaalprobleemid lahendada. Olen kindel, et peagi, kui järgmise aasta riigieelarve koostamise läbirääkimised haripunkti jõuavad, leiavad ka need küsimused mõistliku lahenduse.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Ühtekuuluvusfondi raha kasutamine

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Andres Anveltilt keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannusele. Palun!

Andres Anvelt

Lugupeetud proua juhataja! Hea peaminister! Päevaleht kirjutas selle nädala alguses sellest, kuidas Euroopa Pettusevastane Amet ehk OLAF on algatamas protsessi, küsimaks Eesti riigilt tagasi summat üle 9 miljoni euro. See nõudmine on seotud teie ministeeriumis, küll enne teie ametisse asumist, korruptsioonikuriteos süüdi mõistetud ametniku tegevusega veeprojektide riigihangete korraldamisel. Kas te oleksite nii hea ja selgitaksite, kuidas sai kohtuotsuses nimetatud 350 000 krooni suurusest kahjust kasvada OLAF-i uuringus nimetatud võimalik nõue üle 9 miljoni euro?

Keit Pentus-Rosimannus

Hea küsija! Ma alustan sellest, et tagasi nõuet seni esitatud ei ole. Tegu on ühe Euroopa Komisjoni allüksuse ettepanekuga ja loomulikult Eesti, nagu ka selles teie viidatud ajaleheartiklis kirjas oli, ei nõustu selle ettepanekuga. Jutt on Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu finantseeritud veeprojektist. Meie riigi seisukoht, et me ei nõustu ettepanekuga 9 miljonit eurot tagasi nõuda, tugineb eelkõige asjaoludel, et rahalist kahju ei ole tekitatud, projekt on edukalt ellu viidud ning projekt on olnud vajalik. Selle vajalikkust ei olegi keegi küsimärgi alla seadnud. Tegu on aga Kohila vallas tänapäevase veemajandusüsteemi ehk veevärgi ehitamisega. Veel kord: rahalist kahju ei ole, projekt on edukalt lõpule viidud ja konkreetne nn probleemne isik, kes osales küll hindamiskomisjoni töös, kuid ei hinnanud selles projektis mitte ühtegi alalõiku, ei ole saanud seda otsust mõjutada. Ka on kõik hilisemad sõltumatud hindamised kinnitanud, et rahastamise osas oleks otsus niikuinii olnud just selline, nagu see oli. Me leiame, et ettepanek raha tagasi nõuda on ebaproportsionaalne ja põhjendamatu. Samas on tõsi, et konkreetne ametnik, kes muide juba alates 2011. aastast Keskkonnaministeeriumis ei tööta, oleks pidanud ennast selle hindamiskomisjoni tööst taandama, aga jättis selle tegemata ja rikkus nõnda eeskirju. Kuid veel kord: hindamistulemust ja Kohila veeprojekti see ei mõjutanud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Anvelt, esimene täpsustav küsimus!

Andres Anvelt

Aitäh, hea minister, ammendava esimese vastuse eest! Aga mul on täiendavalt selline küsimus. Teades OLAF-i suhteliselt resolutsioonset käitumist ning tema ettepanekute-otsuste tähtsust Euroopa Komisjoni silmis, võib arvata, et kuna kuritegu on tuvastatud, siis Euroopa Komisjon ikkagi mingisuguse summa Eesti riigilt tagasi nõuab. Mul on järgmine küsimus. See projekt tehti Kohila valla kaasfinantseerimisel ja tänu projektile loodud väärtused kuuluvad selle valla OÜ-le Kohila Maja, tolle projektdokumentatsiooni, mille alusel kuritegu toime pandi, tegi aga Keskkonnaministeeriumi ametnik. Kui see päevakorraletõuseb, siis kes peaks teoreetiliselt selle kahju kandma, kas Keskkonnaministeerium või Kohila vald?

Keit Pentus-Rosimannus

Ma ei ole nõus minema sellisele libedale spekulatsioonile, ennustamiseks, milline saab olema Euroopa Komisjoni lõppotsus. Veel kord: tegu on esialgu ühe allüksuse ettepanekuga, mis puudutab 2008. aastal tehtud Keskkonnainvesteeringute Keskuse otsust Kohila veemajandusprojekti rahastamise kohta. Milline tuleb lõplik otsus, ei oska ei teie ega mina ega keegi Eesti esindajatest praegu ennustada. Seda ennustada ei ole võimalik. Veel kord: selle projekti hindamine oli õiguspärane. See, et konkreetne ametnik aastaid tagasi komisjoni tööst ennast ei taandanud, oli eeskirja rikkumine, kuid see ei mõjutanud hindamisotsust. Raha on kasutatud eesmärgipäraselt, eesmärk on saavutatud. Kohila inimesed on saanud korraliku ja kaasaegse veevärgi, mida Euroopa Liidu direktiivid kohustavadki Eestit tagama. Kahju tekitatud ei ole. Sellega ma ei nõustu, et on tekitatud kahju. Ja veel kord: Eesti on sellesama teie viidatud OLAF-i ettepaneku vaidlustanud, me ei nõustu sellega. Lõpptulemust ei taha ma ennustada, aga arvan, et Eesti positsioon on üsna tugev, kuna raha on kasutatud eesmärgipäraselt ja hindamisprotsess on olnud õiguspärane.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Anvelt, teine täpsustav küsimus!

Andres Anvelt

Ma küsin natuke laiemalt. Kui see kahetsusväärne juhtum aset leidis, kommenteeris teie eelkäija minister Tamkivi seda järgmiste sõnadega: "Juhtub jah, kuid kui tegemist on suurte rahade ja suurte projektidega, siis inimesed mõnikord eksivad." Nüüd on aastad mööda läinud ja see kahetsusväärne juhtum Eestile kindlasti kuulsust ei too. Ma küsin: kuidas on ministriumis praegu töö korraldatud, et ministriumis ametnikel, kellel võiksid olla kuritegelikud kavatsused, ei oleks võimalik oma firmasid projektide eri staadiumides kaasata? Kas selle tagab sisekontroll või millised meetmed on nende aastate jooksul tarvitusele võetud?

Keit Pentus-Rosimannus

Alustan sellest, et Keskkonnainvesteeringute Keskus, mis on Euroopa Liidu raha vahendamisel keskkonnavaldkonnas rakendusüksuseks, on üks kõige tõhusama kontrollimehhanismiga üksusi. Enamgi veel, tegu on ainsa rakendusüksusega, mis on saanud juhtimise kontrolli süsteemide auditeerimisel kõige kõrgema kategooria hinnangu. Nii et kontrollsüsteemid on tugevad ja kindlasti ei saa seda üht vaidlusalust näidet laiendada kogu süsteemile. Küll aga on neid kontrollimehhanisme veel täiendavalt tugevdatud. Kui me räägime rikkumiste osakaalust või ka tagasinõuete osakaalust, siis selle aasta seisuga moodustavad tagasinõuded võrreldes kõigi väljamakstud toetustega alla 1%, täpsemalt 0,11%. See on väga väike näitaja. Kui te aga vaatate üldse kõiki tehtud otsuseid, siis jääb nimetatud protsent alla 0,1 – see on 0,05%. See näitab, et süsteem on olnud efektiivne. Selles osas mingeid järeleandmisi loomulikult teha ei saa. Kontroll peab olema tõhus, peab olema korralik ja see, et niisugused juhtumid jõuavad lahenduseni ka kohtus, on üks tõend, et süsteem tegelikult toimib. Kui tegu on eeskirjade rikkumisega, siis sellele saadakse jälile ja asjaomased isikud saavad karistuse.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust! Alustame kolleeg Helmen Kütitist.

Helmen Kütt

Austatud minister! Kas teie nimetatud argumendid, et raha on kasutatud otstarbekohaselt ja sellega ei ole probleeme, on ainsad argumendid, mis Eesti oma seisukohtades Euroopa Komisjonile toob? Või on mingeid argumente veel, kui te esitate oma vastulause?

Keit Pentus-Rosimannus

Kuna tegu on käimasoleva vaidlusega, siis väga detailselt ei ole seda siin vahest mõistlik käsitleda. Aga loomulikult on meie argumendid põhjalikumad. Ent kinnitan veel kord: tõepoolest, raha on kasutatud eesmärgipäraselt ja raha kasutamisel on kinni peetud kõigist riigihangete nõuetest. Eesmärk oli Kohilas, umbes 4000 inimesega piirkonnas, kaasaegse vee- ja kanalisatsioonivõrgu väljaehitamine, ning see on saavutatud. See on kindlasti väga kaalukas argument.

Samamoodi kordan veel kord, et konkreetne isik, kellele küsija viitas, ei osalenud vaidlusaluse projekti ühegi lõigu hindamisel, olgu siis tegu teostatava uuringu, finantsanalüüsi või keskkonnamõju hindamisega. Neid hinnanguid andsid teised eksperdid. Keskkonnainvesteeringute Keskus, nagu ma juba ütlesin, on täiendavalt hiljem teostanud mitu sõltumatut hindamist – tahtsime olla kindlad, et tehtud otsus oleks olnud sama olenemata sellest, kas see konkreetne inimene osales või mitte. Kõik need sõltumatud eksperdid kinnitavad, et Kohila veeprojekt oli vajalik ja see otsus oleks sündinud nii või teisiti. Lihtsalt üks inimene kümneliikmelisest hindamiskomisjonist hääletas samamoodi selle otsuse poolt. Teil on vahest hea teada, et too otsus sündis 2008. aastal ühel häälel, ei olnud nii, et selle ühe inimese hääle oleks olnud kuidagi kaalukeeleks. Kõik olid veendunud, et Kohila vajab uut veevärki, ja sellest tulenevalt kõik kümme komisjoni liiget hääletasid selle ettepaneku poolt.

Esimees Ene Ergma

Ja palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Kalle Palling!

Kalle Palling

Samasse valdkonda kuulub järgmine teemakäsitlus. Ütleme, et ühe veeprojekti ehitamise raha kasutamise üle otsustas ka volikogu liige, kes oli ühtlasi sedasama teenust osutava ette-

võtte omanik. Volikogus veeprojekti rahastamise otsuse langetamisel hääletas too volikogu liige oma ettevõttele raha eraldamise poolt ja see raha läks Keskkonnainvesteeringute Keskuse veeprojekti vallapoolseks kaasfinantseeringuks. Kas teie näete siin võimalikku vastuolu?

Keit Pentus-Rosimannus

Nii kiiresti on hinnangut väga keeruline anda. Üldiselt, kui tegu on Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu toetatud projektiga, siis veel kord: kontrollimehhanismid, sh ka hilisemad kontrollimehhanismid on väga põhjalikud. Kontrolli teostab täiendavalt ka Rahandusministeerium. Nii et peaksin kõikide asjaoludega täpsemalt tutvuma, et saaksin anda toodud näitele konkreetse hinnangu. Veel kord: kui tegu on Keskkonnainvesteeringute Keskuse otsusega struktuurifondide raha kasutamise üle, siis otsused langetab kokkuvõttes Keskkonnainvesteeringute Keskuse juhatus. Kui me räägime hindamiskomisjonidest, siis need ei koosne ühest või kahest inimesest just nimelt sellepärast, et vältida võimalikku väga suurt ühe või teise inimese mõju. Hindamiskomisjonides on palju liikmeid ja komisjoni seiskoht on lõpliku otsuse tegijale ehk siis juhatusel soovituslik. Ent kui kellelgi on alust arvata, et on mingisuguseid rikkumisi, siis loomulikult tuleb sellest kohe teada anda. Aga veel kord: Keskkonnainvesteeringute Keskuse otsused läbivad väga põhjaliku kontrolliahela ja seetõttu, nagu ma ütlesin, on seal rikkumisprotsent väiksem kui kõikides teistes rakkendusüksustes. 0,11%, kui tegu on sadade miljone eurodega, on väga väike näitaja. Ent loomulikult oleks tore, kui rikkumisi üldse ei oleks. See meeldiks ka mulle.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Eesti osalemine rahvusvahelistes organisatsioonides

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Ester Tuiksoolt välisminister Urmas Paetile. Palun!

Ester Tuiksoo

Austatud välisminister! Kas te võite öelda, kui paljudes organisatsioonides on Eesti eri ministeeriumide või ministeeriumide haldusalade kaudu liige ja kui palju me aastas maksame organisatsioonide liikmemaksu?

Urmas Paet

Aitäh hea konkreetse küsimuse eest! Me osaleme eri ministeeriumide ja riigiasutuste kaudu 400 rahvusvahelise organisatsiooni töös. Neist 99-s ei ole liikmemaksu ja 301-s on. Nii et 301 organisatsioonis me maksame liikmemaksu. Selle aasta eelarves on liikmemaksudeks kokku 20,77 miljonit eurot, järgmisel aastal on see summa samas suurusjärgus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo, esimene täpsustav küsimus!

Ester Tuiksoo

Täna väga konkreetse vastuse eest! Täna on Riigikogu päevakorras ka üks punkt, mille järgi Eesti saab ilmselt liikmestaatuse põllumajanduse arengu fondis. Kas te oskate öelda, kui paljudes organisatsioonides me veel liige ei ole ja kui paljudega me liitume? Ja kas te selle tänase punkti kohta oskate midagi selgitada?

Urmas Paet

Kõigepealt, muidugi on number 400 päris suur ja seetõttu me hakkasimegi suve algul koos kõigi teiste ministeeriumidega koostama ülevaadet meie liikmelisusest rahvusvahelistes organisatsioonides. Eesmärk on, et me kuuluksime ikkagi ainult nendesse rahvusvahelistesse organisatsioonidesse ja teeksime liikmemaksude näol kulutusi, millel on mõtet. Ei saa vältida, et selle ülevaate tulemusena tekib ettepanek mõnest organisatsioonist lahkuda. Aja jooksul on ehk aktuaalsus kadunud või ei ole meie liikmeks olek muul põhjusel põhjendatud. Nii et see näitaja võib mõnevõrra väheneda.

Ma täpselt ei tea, kui palju üldse on rahvusvahelisi organisatsioone, aga neid, kus me ei osale, on minu arvates sadu, kui mitte tuhandeid. Rahvusvahelised on ju ka paljud regionaalsed organisatsioonid nendes maailma piirkondades, kust Eesti kaugele jääb.

Täpselt ette öelda, kas üldse ja kui, siis kui palju sel või järgmisel aastal ühinemisi tuleb, täna ei saa. Ilmselt neid tuleb, aga need on mõned üksikud. Kui vaadata valitsevat trendi, siis suhteliselt suur liitumiste hüpe on toimunud viimasel kahel aastal, enne seda oli asjade seis aastaid stabiilne. Nii et kui üldist pilti vaadata, siis ma pigem arvan, et lähematel aastatel suurt järjekordset ühinemislainet ei tule. Nagu ma ütlesin, valmiva analüüsi-ülevaate tulemusel võib tekkida otsus, et mõnest organisatsioonist on mõistlik lahkuda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo, teine täpsustav küsimus!

Ester Tuiksoo

Austatud välisminister! Aitäh nende vastuste eest! Üks aktuaalne teema on viimasel ajal olnud WTO. Nimelt, augustis sai WTO liikmeks ka Venemaa. Eesti põllumajandustootjad on lootnud kaubanduse elavnemist pärast seda, kuid seda elavnemist ei ole toimunud ja see on sektorile probleemiks. Palun selgitage oma info põhjal, millised arengud võivad seoses Venemaa astumisega WTO-sse ees seista ja millised lootused võiksid Eestil sellega seoses olla!

Urmas Paet

Kõigepealt, kindlasti on kergem elada, kui ükskõik mis asjades on ootused adekvaatsed. Ei maksa ebaadekvaatselt kõrgeid lootusi hõlmitada, vahest tuleb neis pettuda ja siis tunded ennast kuidagi kehvasti. Nii et ootused peaks õigel tasemel olema.

Mis puutub Venemaa liitumisse WTO-ga, siis ma olen ka varem öelnud, et iseenesest me oleme ju toetanud Venemaa astumist sellesse organisatsiooni. Vähemalt teoorias peaks majanduskeskkond, sh rahvusvahelise majanduse keskkond Venemaaga suhtlemises selgemaks muutuma. Seda muidugi eeldusel, et Venemaa hakkab tõepoolest kõiki WTO põhimõtteid võimalikult kiiresti järgima. Aga tõe kriteerium on praktika ja on päris kindel, et kõigi nende põhimõtete juurutamine ja ka käitumismallide seadmine võtab aega. Üleöö ei toimu midagi. Mõningad asjad, mis on selgemini mõõdetavad, on ju ka toimunud ja toimumas. See puudutab just mõningate kaubagruppide

tollitariifide ühtlustamist ja nende erisuste kaotamist, mis võib-olla olid ennekõike poliitiliselt motiveeritud. Aga jah, üleöö murrangut ei ole keegi ennustanud ja seda ei olegi põhjust teha. Pigem on see rahvusvahelise kauplemiskultuuri küsimus. Kahjuks on näha ka trendi, kus mingisuguseid poliitilisi ja majandusliku iseloomuga küsimusi tahetakse omavahel siduda. Näiteks praegu soovib Venemaa suhteliselt kiiresti saada Euroopa Liidult viisavabadust Venemaa teenistusspasse omanikele ja kinnitab, et kui seda ruttu ei juhtu, siis võidakse teatud Euroopa Liidu riikide lennukompaniide meeskondadelt hakata viisasid nõudma, et üldse saaks Venemaale lennata. Seostatakse kaks asja, mis omavahel sellises seoses olla ei tohiks. Ja kahjuks on näiteid veel.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Arto Aas!

Arto Aas

Kui hetkeks NATO ja Euroopa Liit kõrvale jätta, siis millistes rahvusvahelistes organisatsioonides on eestlased kõige aktiivsemad? Kus on oodata, et eestlased murravad läbi tippjuhtkonda, ja millistest organisatsioonidest nende 400 hulgas on meie jaoks kõige rohkem kasu olnud?

Urmas Paet

Ma loodan, et kõigist nendest 400 organisatsioonist on kasu olnud, või oli vähemalt siis, kui otsustati nendega ühineda. Nagu ma ütlesin, aja jooksul võib see kasutegur muutuda. Nende 400 hulgas on organisatsioonid, kuhu me astusime 1990. aastatel, ja nüüd on kas mõni organisatsioon muutunud või meie vajadused ja ambitsioonid muutunud. Selle nimekirja ülevaatamisega me tegeleme.

Kui vaadata, millistes tähtsates rahvusvahelistes organisatsioonides on Eesti inimesi olulistel positsioonidel, siis neid ikka on. Kui võtta kas või Euroopa Liidu välisteenistus, siis Eesti on seal saavutanud kordades rohkem ametikohti, kui võiks eeldada meie rahvaarvu ja kogu Euroopa Liidu elanike arvu suhte järgi. Üks olulisi ja poliitiliselt kõige nähtavamaid ametikohti on näiteks Rahvusvahelise Kriminaalkohtu liikmesriikide assamblee president. Praegu on selleks Eesti diplomaat Tiina Intel-

mann. See on väga tähtis koht poliitiliselt ning ka õigusriikluse seisukohalt, täpsemalt kõikvõimalike massikuritegude ärahoidmise seisukohalt. Aga meie inimesi leiab ka teistest ÜRO allorganisatsioonidest, samuti rahvusvahelistest finantsorganisatsioonidest. Nii et kui vaadata proportsionaalset esindatust, siis kindlasti Eesti on rahvusvahelistes organisatsioonides oma inimestega esindatud suuremal määral, kui meie rahvaarv eeldaks.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Sõjaveteranide sotsiaalsed tagatised

Esimees Ene Ergma

Palun, Marika Tuus-Laul, küsimus kaitseminister Urmas Reinsalule!

Marika Tuus-Laul

Austatud härra minister! Paari nädala eest te avaldasite nõrdimust selle üle, et Afganistanis raskelt haavata saanud sõdurid, kellel oli jalg amputeeritud, tunnistati sotsiaalosakonnas täiesti terveks. Puuet neil ei tuvastatud ja seetõttu nad jäävad ilma sotsiaaltoetustest, mis on puuetega inimestele ette nähtud. Ütlesite, et selline olukord tuleb kohe likvideerida, et see on jabur ja te ei aktsepteeri seda. Võib-olla paljud on unustanud, aga just teie olite eelmises Riigikogu koosseisus sotsiaalkomisjoni esimees ja neid küsimusi me arutasime korduvalt. See oli ju alles poolteist aastat tagasi, kuidas teile ei tulnud see olukord tuttav ette ja miks te varem sellele lahendust otsima ei hakanud?

Urmas Reinsalu

Austatud küsija! Tõepoolest, mul oli eelmises parlamendi koosseisus au juhtida komisjoni, kuhu, mul on hea meel, ka teie kuulusite. Aga mis puutub sellesse praktilisse probleemi, siis ma pean mõistlikuks, et me kehtiva süsteemi haavata saanud kaitseväelaste koha pealt üle vaatame. Ma olen selle kohta sotsiaalministrile oma märgukirja saatnud ja me kindlasti asjalikus koostöös saavutame kokkuleppe, mis käsitleb nende Eesti eest võidelnud meeste ja naiste toetamist, sotsiaalset rehabilitatsiooni ja nende tervise taastamist puudutatavat abi. Minu

konkreetne ettepanek lähtub sellest, et meil on olemas väga hästi toimiv kaitseväge tugikeskus, kelle ekspertide arvamust peaks kindlasti ekspertiiis arvesse võtma. Kaitseministeeriumi juhtimisel organiseeriti kevadel nende konkreetsete juhtumite analüüsimiseks aruteluring koos Sotsiaalministeeriumi töötajatega ning nüüd on töötasandil saavutatud kokkulepped, mis leidsid kajastuse ka selles, et kaks kaitseväelast said uue menetluse käigus positiivse vastuse ning neile on määratud puue. Mis puutub kahte ülejäänud vigastatud kaitseväelasse, kelle puhul see konkreetne juhtum päevakorrale kerkis, siis nende taotlused on praeguses menetluses tõepoolest saanud negatiivse vastuse, kuid minu selge seisukoht on, et kaitseväge jätkab nende ravi ja rehabilitatsiooni.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul, esimene täpsustav küsimus!

Marika Tuus-Laul

Küsimus loomulikult ei puuduta ju ainult kaitseväelasi, probleem on hoopis laiem. Meil on 130 000 puuetega inimest, pluss siis need, kellel puuet ei tuvastata, nagu selle juhtumi puhul on. Kui palju kordi küsisin mina isiklikult, aga ka paljud teised komisjonis, et kui tõesti inimesel näiteks jalg puudub, miks ta peab seda järjest tõestama, et tal jalga ei ole. Inimese olukord saab ainult hullemaks muutuda, mitte paremaks, aga ometi ta tunnistatakse terveks. Miks need ekspertarstid siis niimoodi otsustavad ja miks seda tehakse paberipõhiselt? Arstid ei näegi puudega inimest! Kui palju meil on olnud juttu rehabilitatsiooniplaanidest, sellest, et inimesed neid ei saa, jne, jne. Ja me oleme ikka nii sotsiaalminister Pevkurilt kui ka teilt vastuseks saanud, et olukord on selline, nagu on, ja mingeid lahendusi te pole näinud. Kas teil täna on lahendusi? Kuidas te suudate valitsuses tõestada, et puuetega inimesed on tõepoolest hädas ja süsteem lonkab?

Urmas Reinsalu

Kui rääkida konkreetset sellest juhtumist, siis see vajab reaalselt lahendust. Ma olen oma ettepanekud teinud, need puudutavad vigastada saanud kaitseväelaste rehabilitatsiooni süsteemi ja nende sotsiaaltoetusi. Tahan anda teada ka seda, et Vabariigi Valitsuse tegevuskavas

on kokku lepitud veteranide poliitika koostamine, mis võib kaasa tuua muudatusi praegu kehtivates õigusaktides. Eesti eest võidelnud ja välismissioonidel osalenud mehi ja naisi tuleb tunnustada – nii neid, kes on saanud vigastada, kui ka missioonil käinuid laiemalt. Neid inimesi tuleb toetada ja neile vajadusel abi pakuda.

Mis puutub üldisse sotsiaalvaldkonna korraldusse puude määramisel, siis eesmärk, mis eelmisel parlamendi sotsiaalkomisjonil oli, pole kuhugi kadunud. Süsteem peab olema üles ehitatud inimesesõbralikult, aga silmas pidades ka seda, et asjaomane halduskoormus oleks võimalikult väike. See ei puuduta üksnes puude määramise menetlust, vaid ka väga erinevaid muid sotsiaalkindlustuse ja sotsiaalhoolekande valdkondi. Abi peab olema tõhus, abi peab lähtuma vajadustest ja sellega peab kaasnema võimalikult vähene asjaajamine nii menetlejatele kui ka ennekõike inimesele endale.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul, teine täpsustav küsimus!

Marika Tuus-Laul

Noh, neid plaane on ju tehtud, aga midagi pole muutunud ei eelmise koosseisu ajal, kui teie erakond oli valitsuses, ega ka nüüd. Aga et teile meeldib rohkem kaitseväelastest rääkida, siis ma küsin: praegu on seis selline, et ilma puudeastmeta ei ole seaduslikku alust amputeeritud jäsemete asemel proteeside saamiseks. Kuidas need küsimused siis lahendada? Inimesed peavad proteesid ise ostma. Millal see olukord saab lahendatud? Ja ma mõtlen loomulikult probleemi laiemalt, ei pea silmas ainult kaitseväelasi.

Urmas Reinsalu

See küsimus on tõepoolest arutamist leidnud. Õiguslik muudatus, mis probleemi lahendab, jõustub uue kaitseväeteenistuse seaduse raames, mis hakkab kehtima järgmise aasta 1. aprillil. Mis puutub õiguslikku alusesse, siis kehtiv seadus seob selle puudega, aga kaitseväes kehtib oma diskretsiooniõigus, mis puudutab toetuse pakkumist vigastada saanud kaitseväelastele, ning see võimaldab juba praegu kohaldada seda uuest seadusetekstist tulenevat õigust. Siin probleemi ei ole. Aga selles asjas

on kindlasti mõistlik selgus saavutada ja sellekohased ettepanekud ma olen ka teinud.

Mis puutub laiemalt puudega inimeste toetamisele, siis see on üks väga tõsine teema, mis on valitsuse tegevuskavas eraldi välja toodud. Üks valdkond on puudega inimeste tööturuteenused. Me teame, et ka majandusbuumi ajal oli üks grupp inimesi – just nimelt puudega inimesed –, kes tööd ei saanud, kuigi neil oleks olnud soov kas osajaga või vastavalt oma terviseseisundile tööd teha. Nende inimeste tööhõive oli võrreldes ülejäänud ühiskonna omaga väike: 20%. Ma arvan, et meie tööturupoliitika on see üks tõsine valdkond. Me peame ettevõtjaid motiveerides ning puudega inimeste täiendus- või ümberõpet arendades ja vajadusel seda õigusliku menetlusega soodustades selle probleemi lahendamisele kaasa aitama.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Palun, kolleeg Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Austatud minister! Ma olen natuke mures seisukohtade pärast, mida te oma intervjuudes olete väljendanud. Ühes "Reporterit" saates antud intervjuus te tõite näite, et kaitseväes töötav inimene, kes teenib 700 eurot kuus, ei saa hakata maksma turuhinda korteri eest enne, kui tema palk tõuseb. Aga seda hinda peavad praegu maksma ka alampalka teenivad emad ja paljud teised väikese sissetulekuga inimesed, näiteks noorempedagoogid, kes ei ela ametkondlikul pinnal. Praegu ma kuulen siin seda, et kaitseväelastele – sügav kummardus nende ees, kel on mõni jäse amputeeritud või kes on muul moel vigastada saanud! – tulevad erisoodustused, eri-rehabilitatsioonimeetmed. Aga kui inimene, kes töötab kodumaal ja annab oma parima Eesti hüvanguks, kaotab siinsamas Eestis käe või jala, miks peavad tal olema teistsugused hüvitised kui kaitseväelastel?

Urmas Reinsalu

Ma arvan, et meie sotsiaalhoolekande süsteem peab olema üles ehitatud solidaarsusele, mis toetab erivajadustega inimeste tervist, nii nende toimetulekut kui ka tööle rakendamist, kui nende tervis seda võimaldab ja neil see huvi on. Samas tahan rõhutada, et tõepoolest

on olemas üks eriline rühm inimesi – need on Eesti riigi julgeoleku ja Eesti riigi vabaduse eest võidelnud inimesed, kes on välismissioonil haavata või muul moel vigastada saanud. Minu selge arusaam on, et seda rühma inimesi peab ühiskond olema valmis eriliselt toetama ja neile oma lugupidamist avaldama. Kokku on aastatel 2000–2012 raskelt vigastada saanud 41 Eesti kaitseväelast, üldse aga on sõjalistel operatsioonidel kehavigastusi saanud veidi üle 100 kaitseväelase.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Peeter Võsa!

Peeter Võsa

Härra minister! Siin seda küsimust arutades tulebki välja meie traagika, et me tekitame ise probleeme selleks, et neid pärast lahendada ning tubli ja vajalik tunduda. Te kuulsite sotsiaalkomisjoni ja tekitasite sõjaveteranide hoolekandes probleemi. Siis saite uue ameti, komisjone omaenda tekitatud probleemi otsa ja asute seda nüüd lahendama. Väga tubli! Millal siis saavad praegu päevakorral olevad sõjaveteranide sotsiaalprobleemid lahendatud?

Urmas Reinsalu

Ma ei ole põhimõtteliselt nõus väitega, et kui jutt on reaalsest võimalusest sotsiaalhoolikandeks, siis meie riigi poliitika ei pea seda üheks oma eelistuseks. Kui me vaatame sotsiaalkulude osakaalu meie riigieelarves, siis see on kasvanud. See on ilmselgelt reaalne prioriteet, millest lähtutakse rahaliste valikute tegemisel eri eelarvete puhul. See osakaal on ka majanduskriisi ajal kasvanud, mitte kahanenud. See on olnud teadlik poliitiline valik.

Mis puutub konkreetselt vigastada saanud kaitseväelaste küsimusse, siis tegu on reaalse praktilise probleemiga, mis vajab lahendamist. Olen selle kohta oma ettepanekud esitanud ja ma loodan, et meil õnnestub jõuda otsusteni lähiajal. Laiem küsimus puudutab meie veteranide, välismissioonidel osalenud meeste ja naiste toetamist. See kuulub üldise veterani- poliitika valdkonda, loodetavasti kiidab valitsus selle poliitika heaks juba selle aasta lõpus. Veterani- poliitika ei sünni aga mitte kabinetivaikuses. Ma loodan tõsisele koostööle parlamendi riigikaitsekomisjoni ja sotsiaalkomisjo-

niga ning loomulikult vigastada saanud sõjameestega, samuti teiste välismissioonidel käinud ja tegevteenistuses olevate kaitseväelastega.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Keskkonnaministeeriumi haldus- alal toimuv

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Priit Toobalilt keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannu- sele. Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Lugupeetud minister! Viimasel ajal on avalikkuse terava tähelepanu all riigilt palka saavate inimeste töötasu, peamiselt see, kui palju kellegi palk tõuseb ja kas üldse tõuseb. Olen kuulnud sel teemal sõna võtmas peamiselt siseministrit, haridus- ja teadusministrit ning sotsiaalministrit ja sellele teemale on pühendatud ka tänaõhtune ERR-i poliitikasaade "Foorum". Kuidas on lood Keskkonnaministeeriumi haldus- alal? Kas tunnete survet palkade tõstmiseks ning kas teie ministeeriumi haldus- alal töötavatel inimestel on lootust palgatusule?

Keit Pentus-Rosimannus

Ma tänan selle huvi eest keskkonna valdkonna vastu! Arvan, et kui me räägime järgmise aasta eelarve koostamisest ja teemadest, mis eelarveläbirääkimiste ajal kõige teravamalt päevakorral on, siis palgad ükskõik mis sektoris või valdkonnas on üks põhilisi arutlusai- neid. See, et ootus palga kasvule on igas valdkonnas olemas, on teada meile kõigile, nagu on teada ka see, et eelarve koostamise käigus püütakse leida võimalusi palgakasvuks, mis ei tooks kaasa hüppelist palgarallit. Vajadus palgakasvuks on kõikides sektorites igal juhul olemas. See on ka teema, millele eelarveläbi- rääkimiste ajal otsivad lahendust kõik ministrid, sõltumata sellest, mis valdkonna eest nad vastutavad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal, esimene täpsustav küsimus!

Priit Toobal

Seda me oleme saanud mitmete meediaväljaannete vahendusel lugeda, et vajadus palgatõusuks on ja eri huvigrupid avaldavad selleks ka survet. Aga te ei vastanud mu küsimustele, kas teie ministeeriumi haldusalas töötavatel inimestel on järgmisel aastal lootust palgatõusule või ei ole.

Keit Pentus-Rosimannus

Teie küsimus oli, kas on lootust. Vastus on: jah, on küll. Ja mitte ainult Keskkonnaministeeriumi valdkonnas, vaid ka kõikides teistes valdkondades, kus vajadus palku tõsta on teada ja näha kõigile.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal, teine täpsustav küsimus!

Priit Toobal

Hea minister! Järgmisena küsin RMK kohta, aga mitte RMK juhi palga tõusu kohta. Me oleme saanud lugeda, et rahandusministril on tekkinud idee viia RMK börsile. Küsin teie kui selle haldusala eest vastutava ministri käest: kas selline plaan on? Võib-olla te valgustaksite ka parlamendiliikmeid, kui selline idee on.

Keit Pentus-Rosimannus

Te praegu eksitate nii oma kolleege kui ka avalikkust. Mina olen lugenud, et niisugusest plaanist on rääkinud teie fraktsioonikaaslane, kes hetk tagasi Riigikogu saalist lahkus. Rahandusministril sellist kava ei ole ja mulle on jäänud täiesti arusaamatuks, miks Lauri Laasi, kes säärase teatega meedias esinenud on, sellise spekulatsiooniga üles astus ja kust ta niisuguseid väiteid võtab. Riigikogu liikmetele kindlasti on teada, et Riigimetsa Majandamise Keskus ehk RMK ei ole mitte äriühing. See on riigi tulundusamet ja juba puhtõiguslikult ei ole võimalik riigi tulundusametust börsile viia. Usun, et see on elementaarne teave, millega te tegelikult kõik kursis olete. Selliste spekulatsioonidega ei ole mõistlik edasi minna. Mingisugustki võimalust RMK börsile viia ei ole ja

igal juhul puudub ka vajadus Riigimetsa Majandamise Keskuse tegutsemisvormi muuta. Tegu on asutusega, mis ei tegele ainult metsa majandamisega, vaid mis on teinud eriti viimasel ajal väga tublit tööd ka looduskaitse vallas. Väga palju on investeeritud selsse, et inimesi rohkem metsa tuua. Nendele inimestele, kes ei armasta võsas sumbata ja tihnikutest läbi murda, on loodud väga mitmesuguseid mugavaid võimalusi. See on töö, mida äriühing sellises mahus ja sellisel kujul teha ei saaks. Tulundusamet RMK täidab seda rolli aga väga hästi. Mingit börsile viimise plaani valitusel ei ole ja arvatavasti teie kolleeg Lauri Laasi ei pidanud seda ettepanekut ka väga tõsiseks, kui ta sellega ajakirjanduses esines.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Alustame kolleeg Tarmo Tammest. Palun!

Tarmo Tamm

Proua minister! Minu küsimus on ka RMK kohta, aga see ei puuduta börsile viimist, vaid RMK juhi palka, mis tõusis 6000 eurolt 7000 euroni. Kui härra rahandusminister esmaspäeval siin Riigikogu ees esines, oli ta hästi kriitiline ja pidas seda palgatõusu põhjendamatuks. Kuidas teie kui selle valdkonna juht seda kommenteerite? Kas peate seda põhjendatuks või olete nõus härra rahandusministriga?

Keit Pentus-Rosimannus

Nagu te teate, RMK-d juhib nõukogu ja teeb seda metsaseaduse alusel. Vastavad raamid on ette andnud seadusandja. Keskkonnaminister RMK nõukogusse ei kuulu. Aga loomulikult ma olen valmis omalt poolt hinnangut andma. See on suures osas sarnane seisukohaga, mida on väljendanud rahandusminister. Lahendus, millele nõukogu viieks aastaks uue lepingu sõlmimisel jõudis, on tekitanud väga palju küsitavusi ja pahameelt. See kriitika ja pahameel on väga paljus õigustatud. Samas tuleb tähele panna ka seda, et minu teada nõukogu arutas sedagi, kas oleks mõistlik kuulutada välja uus konkurss. Nõukogu alustas palgaläbirääkimisi veel palju-palju kõrgemalt tasemelt. Ainsa nõuetele vastava kandidaadina konkursile tulnud Aigar Kallase palgasoov oli veel märksa kõrgem sellest, milles nõukogu

lõpuks kokku leppis. Kui konkurss oleks kuulutatud nurjunuks, oleks see tähendanud, et vara suuruse poolest teine riigiasutus oleks ilmselt pooleks aastaks jäänud juhita. Ja see kindlasti ei oleks olnud hea lahendus. Aga veel kord: hinnangute ja kriitikaga tolle nõukogu määratud palga kohta ma suures osas nõustun.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud keskkonnaminister! Kas vastab tõele, et RMK-l on väga suur investeerimisvajadus ja et otsitakse viise, kuidas neid investeeringuid rahastada?

Keit Pentus-Rosimannus

Loomulikult on RMK-l investeerimisvajadus ja loomulikult otsitakse iga päev viise, kuidas neid vajadusi rahuldada. Sellega on praegune juhtkond väga hästi hakkama saanud, investeeringuid on tehtud nii, nagu nõukogu sihid ette seadnud on. Need investeeringud ei puuduta ainult vajadust metsa majandamisega tegelda. Investeeringud peavad silmas ka eesmärki luua inimestele rohkem võimalusi metsas käia. Samuti tegeleb RMK teadupoolest juba mõnda aega looduskaitsealaste töödega – RMK-l on kohustus neid töid teha. Ka looduskaitsealaseid töid ilma rahata ei tee, needki vajavad investeeringuid. RMK on tegutsenud väga mõistlikult ja suutnud kõik investeerimisvajadused katta. Selleks on seni vahendeid leitud ja leitakse kindlasti ka tulevikus. Nii et kui teie küsimus oleks veidi teisel kujul püstitatud, siis ma vastanuks, et mingisuguseid probleeme vahendite leidmisega RMK-l ei ole.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise. Head kolleegid, meie infotunni aeg on läbi saanud. Täna kolleegide küsimuste esitamise eest ja täna ministreid küsimustele vastamise eest! Infotund on lõppenud.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu teise töönädala kolmapäevast istungit. Ma näen juba, et on soov üle anda kas arupärimisi või eelnõusid. Palun, kolleeg Heljo Pikhof!

Heljo Pikhof

Lugupeetud proua juhataja! Head Riigikogu liikmed! Annan Sotsiaaldemokraatliku Erakonna nimel üle vanemahüvitise seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu väljatöötamise tingis vajadus hõlbustada lapsevanemate toimetulekut ja leevendada perede majanduslikku olukorda mitmike sünni korral. Eelnõu kohaselt antakse kaksikute, kolmikute ja enamate mitmikute sünni korral mõlemale lapsevanemale õigus lapsehoolduspuhkusele jääda ja vanemahüvitist saada ning kehtestatakse uus peretoetuse liik: kolmikuid ja enamaid mitmikuid kasvatava pere toetus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Priit Toobal!

Priit Toobal

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Minul ja veel 11 Keskerakonna fraktsiooni liikmel on üle anda arupärimine siseminister Ken-Marti Vaherile. See puudutab siseturvalisust. Ajal, mil Siseministeeriumi energia näib olevat suunatud üksnes Sisekaitseakadeemia kolimisele Tallinnast Ida-Virumaale, on jäetud tähelepanuta riigi siseturvalisus. Politseiametnikud tõdevad, et peamiselt ressursside puudumise tõttu on vähenenud kogukonnapõhine politseitöö. Viidatud on ka tõsiste puudustele juhtimises. Näiteks jälgitakse ülima täpsusega kütuseliimidist kinnipidamist, mis tähendab minimaalset patrullimise võimalust.

Maaleht tõi 6. septembril lugejateni elulise loo, kus kirjeldati Türi elanike hirmu pätikampade ees. Kohalikud elanikud kardavad väljas liikuda, politseile ei julgeta avaldusi kirjutada ning kohalikku politseid süüdistatakse koostöös kriminaalse taustaga isikutega. 15. septembri Vikerraadio saates "Rahva teenrid" viitas ajakirjanik Rasmus Kagge väga tõsistele probleemidele sisejulgeolekus.

Samasugustest probleemidest olime harjunud kuulma 1990. aastate alguses, mil meie õigusruum ja Eesti riik olid oma arengu alguses. Maalehest loetu ja Vikerraadiost kuuldu põhjal on selgunud, et politsei keeldub avaldusi vastu võtmast, patrullidele antakse peksta, kohalik kriminaalpolitsei ülem on mees, kelle poeg on toime pannud narkokuritegusid, autosid pannakse põlema ja kodusid pekstakse kurikatega puruks. Nende probleemide valguses on meil siseministrile viis küsimust. Need puudutavad Politsei- ja Piirivalveametis toimuvat, Päästeametis toimuvat ja ka Sisekaitseakadeemia võimalikku kolimist Ida-Virumaale Vairava valda. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Olen juhatuse nimel vastu võtnud ühe seaduseelnõu ja ühe arupärimise. Kui seaduseelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis juhatuse otsustab selle menetluse kolme tööpäeva jooksul. Ja kui arupärimine vastab samale seadusele, siis edastan selle otsekohe adressaadile.

Nüüd mõningad teated. Riigikogu juhatuse on võtnud menetlusse Vabariigi Valitsuse s.a 17. septembril algatatud advokatuuriseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu.

Austatud Riigikogu liikmed! Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub siin istungisaalis toetusrühma "Demokraatia ja kodanikuõiguste eest Valgevenes" asutamiskoosolek, mille kokkukutsuja on Juku-Kalle Raid. Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 85 rahvasaadikut, puudub 16.

Head kolleegid, palun tähelepanu! Täpsustame päevakorda! Täna esimese päevakorrapunkti juures, milleks on õiguskantsleri ettepanek nr 18 toetusstreikidest etteteatamise kohta, teeb sotsiaalkomisjoni nimel ettekande komisjoni esimees Margus Tsahkna. Täna teise päevakorrapunkti juures, milleks on õiguskantsleri ettepanek nr 19, teeb majanduskomisjoni nimel ettekande selle komisjoni esimees Kaja Kallas. Täna kümnenda päevakorrapunkti juures, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud vangistuseseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistuseseadustiku muutmise seaduse eelnõu 264 esimene lugemine, teeb

juhtivkomisjoni nimel ettekande õiguskomisjoni liige Andres Anvelt.

1. Õiguskantsleri ettepanek toetusstreikidest etteteatamise kohta (nr 18)

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene punkt on õiguskantsleri ettepanek nr 18 toetusstreikidest etteteatamise kohta. Tuletan teile meelde, kuidas me seda menetleme. Kõigepealt on õiguskantsleri ettekanne 20 minutit, siis põhiseaduskomisjoni liikme Väino Linde ettekanne 20 minutit ja seejärel varem Riigikogu menetluses olnud seaduseelnõu juhtivkomisjoni ehk sotsiaalkomisjoni esimehe Margus Tsahkna ettekanne 20 minutit. Riigikogu liige võib esitada igale ettekandjale ühe suulise küsimuse. Seejärel toimuvad läbirääkimised. Sõna võivad võtta komisjonide ja fraktsioonide esindajad ning ka teised Riigikogu liikmed. Läbirääkimiste järel paneb istungi juhataja hääletamisele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthälteenamus. Kui Riigikogu toetab õiguskantsleri ettepanekut viia kollektiivse töötüli lahendamise seadus põhiseadusega kooskõlla, teeb Riigikogu esimees sotsiaalkomisjonile ülesandeks algatada eelnõu kollektiivse töötüli lahendamise seaduse kooskõlla viimiseks Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Alustame! Õiguskantsleri ettepanek nr 18 toetusstreikidest etteteatamise kohta. Palun kõnepulti ettekandjaks õiguskantsler Indrek Teder!

Indrek Teder

Austatud juhataja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Õigusstreikida on põhiseaduse järgi isiku põhiõigus. Streik kui selline on töötaja käsutuses olev legaalne vahend oma huvide ja õiguste eest seismiseks. Eestis on streigiõigus tagatud laiemalt, kui põhiseadus otsesõnu ette näeb, kuna seadus lubab peastreigiga samal ajal korraldada ka toetusstreike. Toetusstreigi mõistet ja sisu täpsemalt määratletud ei ole, kuid olemuslikult on see kollektiivne aktsioon mõeldud nende streikivate töötajate toetuseks, kes seisavad sel moel oma huvide ja õiguste eest. See tähendab, et toetusstreigis osalevate töötajate ettevõttes või asutuses töötüli ei ek-

sisteeri ning streikijad ei seisa otseselt enda huvide eest. Kuna toetatakse nn peastreigis osalejaid, on toetusstreigi eesmärk avaldada täiendavat survet tööandjale, kelle vastu peastreik suunatud on. Tegemist ei ole oma tööandja vastu suunatud aktsiooniga, seega ei tohiks ka toetusstreikijate eesmärk olla oma tööandjale ulatusliku kahju tekitamine ega riigi toimimise või elanikkonna kahjustamine.

Kehtiva korra järgi piisab toetusstreigi korraldamiseks üksnes kolmepäevasest etteteatamisest. Seejuures on tööandja legaalsed võimalused oma õiguste eest seista väga piiratud. Tal puuduvad peastreigis ettenähtud vahendid, ta ei saa pöörduda riikliku lepitaja poole ega streigi kulgu mõjutada, kui tema ettevõtte ja peastreigiga hõlmatud ettevõtte vahel puudub seos.

Kuna peastreigist tuleb ette teatada vähemalt kaks nädalat, saab toetusstreigi korraldamise otsust kaaluda suhteliselt kaua. Samal ajal ei pruugi tööandjad enne toetusstreigi korraldamise teate saamist võimalikku tööseisakut kuidagi ette näha ega saa seetõttu vajalikke ümberkorraldusi läbi mõelda, sest toetusstreigi korraldamiseks pole nõutav ettevõtetevaheline seos. Kuna toetusstreigi korraldamiseks ei ole nõutav tööandjatevahelise mõjuliini olemasolu, siis ei saa näiteks IT-teenuseid pakkuva ettevõtte juhtkond loogiliselt ette näha, et kusagil korraldatav peastreik, ütleme laevatehases, võiks endaga kaasa tuua toetusstreigi nende ettevõttes. See tähendab, et toetusstreik tuleb sellele tööandjale ebameeldiva üllatusena ning asjaomase teate saamisel tuleb tal asuda oma tegevust võimaliku kahju minimeerimiseks aktiivselt ümber korraldama. Muu hulgas tuleb teavitada oma partnereid ja vajaduse korral, näiteks elutähtsate teenuste puhul, ka avalikkust. Elutähtsaid teenuseid pakkuvad ettevõtted peavad tagama teenuste järjepideva osutamise. Nad vastutavad avalikkuse ees ning nende teenuste kättesaadavusest võib sõltuda inimeste elu, tervis või julgeolek. See ei ole valdkond, kus tööseisak võiks toimuda läbimõtlemata, ebameeldiva üllatusena. Mida lühem on etteteatamise tähtaeg, seda keerulisem on ettevõtjal muidugi tööd nii ümber korraldada, et tema ja avalikkus ülemäära kahju ei kannataks. Sellepärast on oluline, et ettevõtja saaks toetusstreigi toimumisest võimalikult vara teada.

Kui arvestada ka töötajatelt nõutavaid samme ning toetusstreigi eesmärki, on kindlasti selge, et kõigest kolmepäevase etteteatamistähtajaga kaasnevad osapoolte õigused ja kohustused ei ole proportsionaalsed.

Streigiõiguse võib tagada põhiseaduses nõutust laiemalt – sellega ma olen täiesti nõus –, kuid sellele vaatamata tuleb järgida põhiseadust ja rahvusvahelise õiguse nõudeid. Streigiõiguse kasutamise kaasnivad õigused ja kohustused peavad olema tasakaalus. Kolmepäevane etteteatamistähtaeg seab ettevõtja ebamõistlikult raskesse olukorda, kuna nii lühikese ajaga ei ole tööandjal ja tema lepingupartneritel võimalik olukorrale reageerida, eriti veel siis, kui tööandja ei saa streigi kulgu mõjutada.

Etteteatamistähtaja mõistlik pikendamine riivab osapoolte põhiõigusi vähem. Kehtestades toetusstreigist etteteatamiseks pikema tähtaja, ei rikutaks põhiseadusega tagatud streigiõigust ning toetusstreigi läbiviimine ei muutuks sisuliselt võimatuks. Pikema etteteatamistähtaja kehtestamise korral saavad avalikkus ning tööandjad toetusstreigi toimumisest varem teada ning töötajate aktsioon võib saavutada laiema kõlapinna. Tänu sellele võib toetusstreigi mõjususe isegi suurened, sest toetusstreikijate tööandjale antakse parem võimalus leida viise peastreigi tööandjale mõju avaldamiseks. See mõju avaldamine aga ongi ju toetusstreigi peamine eesmärk. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur aitäh, austatud õiguskantsler! Teile on ka küsimusi. Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Lugupeetud õiguskantsler! Mul on selline küsimus. Kevadel, kui toimusid need toetusstreigid, mille puhul kehtis liiga lühike etteteatamistähtaeg, oli tegelikult üks probleem veel. Põhistreik oli vähemalt osaliselt välja kuulutatud ametiühingute keskliidu poolt, kes meie seaduste kohaselt üldse ei tohiks põhistreiki välja kuulutada. Kui juba põhistreik ise on seadusandja silmis kahtlase väärtusega, kas siis toetusstreiki tohiks teha? Kas see ei ole üks küsimus, millega õiguskantsler peaks siia saali tulema, et see puudujääk seadustikus likvideeritud saaks?

Indrek Teder

Ma ei ole seda küsimust analüüsinud. Võt-sin lihtsalt ette teema, mis on üleval olnud, kui ma ei eksi, aastast 2004, ja tulin teie ette, et see ära korraldada. Igasuguseid keerulisi, emotsionaalseid ja muul põhjusel raskeid küsi-musi tuleb lahendada probleemide kaupa, ana-lüüsida need läbi ja otsida mõistlik, tasakaa-lukas lahend, mis oleks igati proportsionaalne. Aga rõhutan, et seda teemat, mille kohta te küsisite, ma ei ole analüüsinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Andrei Korobeinik, palun!

Andrei Korobeinik

Austatud õiguskantsler! Milline võiks teie arvates olla mõistlik etteteatamistähtaeg toetusstreigi puhul?

Indrek Teder

Ega õiguskantsler ei saa ju seadusandjale dikteerida, milline see lahendus võiks olla. Samas ma oma arvamust mitesiduvalt võin ju väljendada. Igal juhul mitte kolm päeva, täht-aeg võiks jääda nädala piiresse. Kaks nädalat on põhistreigist etteteatamise tähtaeg ja ma oletan, et nädalaga on võimalik ka lepingupart-neritega suhted klaarida. Ja arvestada tuleb ka muid asjaolusid, näiteks et saaks kasutada ka kohtusse kaebe, esmase õiguskaitse võimalust. Kohus peab saama sisuliselt asja analüüsida, mis kolme päeva puhul on vägagi küsitav.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Härra õiguskantsler! Teie ettepaneku kirjali-kust pikemast versioonist ma sain teada, et see küsimus oleks äärepealt leidnud sündsä lahen-duse juba hiljemalt 2006. aastal, kui oleks sõl-mitud sotsiaalpartnerite kokkulepe. See siiski ei teostunud. Kas te ütleksite, mis asjaoludel see tookord teostamata jäi? Mis võisid olla selle blokeerijate motiivid või polnud seal õieti mingeid motiive, vaid lähtuti lihtsalt ideoloogiast, et mida halvem, seda parem?

Indrek Teder

Kahjuks mul selle kohta informatsiooni ei ole. Saan lihtsalt öelda, et sinnamaani see läks

ja siis jäi seisma. Mina leidsin, et oleks ikka korrektne jõuda asjaga sinnamaani, kuhu põhi-seadus õiguskantslerile volituse jõuda annab. Leidsin, et kui probleem on lahendamata, siis õiguskantsler tuleb siia kõnepulti ja teeb teile ettepaneku, aulikud parlamendiliikmed, ja siis te otsustate, jah või ei. Ma ei tea, mis need põhjused olid.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud õiguskantsler, ma tänan teid ette-kande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Palun nüüd Riigikogu kõnetooli põhisea-duskomisjoni liikme Väino Linde!

Väino Linde

Auväärt Riigikogu! Auväärt istungi juhata-ja! Eesti ei ole väga suurte streigitraditsiooni-dega maa, aga üht-teist on meil selles vallas juhtunud ja üht-teist on ka praegu õhus. Nii et see oli läinud teisipäeval, 11. septembril, kui põhiseaduskomisjon muude oluliste päevakor-rapunktide seas arutas ka õiguskantsleri kirja-likku ettepanekut nr 18. Kohal oli ka õigus-kantsler ja temaga ühes üks ametnik õigus-kantsleri ametkonnast. Komisjoni istungil kommenteeris õiguskantsler meile asjaolusid, mis ajendasid teda seda ettepanekut Riigiko-gule tegema.

Juttu oli sellest, et kollektiivse töötüli la-hendamise seadus, mille § 18 lõikes 3 on sä-testatud ka toetusstreikidest etteteatamise kol-mepäevane tähtaeg, kehtib sellises redaktsioo-nis 1993. aastast. Nii et see seadus on meil üsna kaua kehtinud. Selgitati, et kolmepäevane tähtaeg on ebapiisav selleks, et tööandja jõuaks oma tööd piisavas mahus ümber korral-dada ning õigel ajal ka lepingupartnereid tea-vitada. Rääkisime ka sellest, et toetusstreigi eesmärk on avaldada toetust põhistreigis osa-lejatele, olla nendega solidaarne, ning et toe-tusstreik võib toimuda ka ajal, millal on välja kuulutatud töörahu.

Kõiki neid asjaolusid arvestades on õigus-kantsler ka varem Riigikogu poole pöördunud. Eelmine õiguskantsler tegi seda 2004. aastal, aga mingit lahendust küsimusele ei olnud ja nüüd pidas õiguskantsler vajalikuks seda veel kord Riigikogule meelde tuletada.

Kinnitan, et seekord olid põhiseaduskomis-joni liikmed kõik harva esineval üksmeelel. Leidsime, et õiguskantsleri seisukoht, et kol-

mepäevane etteteatamistähtaeg ei ole toetusstreikide puhul piisav, on õige ja otsustasime kõik üheskoos tema ettepanekut toetada. See, kui pika tähtaja peaks kehtestama, kui me asume seadust muutma, on omaette vaidlusküsimus. Aga selge on, et kolm päeva on tähtaeg, mis loob mõlemale poolele kunstlikke takistusi: ühelt poolt tööandjale, kes ei suuda nii kiiresti oma asju ümber korraldada, ja teistpidi ka toetusstreikijatele endile. Nii kurb-naljakas, kui see ka pole, aga tähtaeg kolm päeva võib ka neile soovimatu tagajärje kaasa tuua. Toon näiteks kevadise juhtumi, mis seostus Eesti Energiaga. Kehtis kolmepäevase etteteatamise tähtaeg ja taheti toetusstreiki korraldada, aga selle kolme päevaga ei jõua ju midagi läbi rääkida ega ka muuta. Tööandjal polnud muud võimalust kui pöörduda oma huvide kaitseks kohtusse. Ja mida sai nii kiiresti teha kohus? Ta sai esialgse õiguskaitse eesmärgil hoopis selle toetusstreigi ära keelata.

Niiviisi siis põhiseaduskomisjon otsustas, nagu ma ütlesin. Meil oli juttu ka sellest, et maailm on erinev, riigid on erinevad. Olevat ka selliseid riike, kus toetusstreigid on täiesti keelatud, lubatud on ainult põhistreigid. Aga me ei tundnud huvi, mis riigid need on või kuidas ja mis. Me leidsime, et toetusstreigi võimalus iseenesest on kindlasti põhiseaduspärane, küll aga ei ole praegune tähtaeg õigustatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu, hea ettekandja! Teile on vähemalt üks küsimus. Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Ma lähtun selles küsimuses samast teadmistest, millest ma lähtusin oma küsimuses õiguskantslerile. Nimelt, et küsimus oleks 2006. aastal äärepealt lahendatud, aga siis äkiliselt see blokeeriti või blokeerus. Kas te oskate öelda, millist õigushüve kaitseb või taotleb selline lähenemine, et toetusstreigist etteteatamise tähtaeg oleks nii lühike kui võimalik? Jällegi on küsimus motivatsioonist, miks on seni mõistlikuma tähtaja kehtestamist blokeeritud. Millist õigushüve sellega võidakse taotleda?

Väino Linde

Hea küsija! Ma ei oska sellele küsimusele vastata, kuna see seadus võeti vastu 1993. aastal, mil mina selles ametis veel riiki ei teeninud. Tolle ammu vastu võetud kollektiivse töötüli lahendamise seaduse 18. paragrahvi kahes lõikes on jah märgitud kolm päeva. On kirjas, et toetusstreigi etteteatamise tähtaeg on kolm päeva ja et toetusstreik ise ei või kesta üle kolme päeva. Aga tol ajal, 1993. aastal oli majanduslik olukord teine, majanduslik seotus teistsugune. Võib-olla siis lihtsalt arvati, et kolm päeva on piisav. Aga praegu pole see ei töötajate ega ka tööandjate seisukohalt õigustatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Mul on küsimus, mida ma hea meelega oleks küsinud õiguskantslerilt, aga kuna anti luba ainult üheks küsimuseks, siis ma küsin sinu käest, hea Väino. Eks õiguskantsler kuule ka. Teine teema, mis meil kevadel üles kerkis, oli, kas Eestis on poliitilised streigid lubatud või mitte. Ühest küljest need seaduses lubatud ei ole, aga pahatahtlik tõlgendus on andnud võimaluse väita, et tegelikult need ei ole keelatud ka. Kas põhiseaduskomisjon on koostöös õiguskantsleriga või iseseisvalt arutanud, et ka selle teema võiks üles võtta ja üheselt ära reguleerida?

Väino Linde

Väga õige ettepanek, hea kolleeg Valdo! Jah, miks ka mitte! Siis me saaksime poliitilise streigi määratlusega ka võib-olla ühele poole ja sel juhul ei saaks seda terminit enam kerge käega kasutada, teadmata, kas tegu on poliitilise streigiga või mitte. Kui streik vastab teatud tunnustele, siis on see poliitiline streik, ja kui ei vasta, siis ei ole. Praegu on see meil määratlemata. Loodan, et Riigikogu suur saal arvestab põhiseaduskomisjoni ettepanekut toetada õiguskantsleri seisukohta. Kui me nii täna üheskoos hääletame, siis see annab meile võimaluse asuda seadust muutma. Ja miks mitte seda laiemalt käsitleda, kui õiguskantsler siin täna viitas.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Hea ettekandja! Üldiselt eestlased või üldse eestimaalased ei ole end eriti mässumeelsetena näidanud. Tõsi, aeg-ajalt teatud huvigrupid proovivad streiki organiseerida ja selleks, et üldse mingit tulemust saavutada, püütakse kogu aeg ka mingisuguseid toetusstreike korraldada. Kas komisjonist käis läbi kartus, et meil ühiskond ongi kogu aeg mingil toetusstreigi lainel, kui üks väike grupp otsustab põhistreikijatena streikima hakata? Kas komisjonis oli juttu, et järsku tasuks kaaluda nende riikide praktikat, kus toetusstreigid on keelustatud? Eestis on see oht täiesti olemas, et kogu aeg käib üks toetamine.

Väino Linde

Põhiseaduskomisjon neid seisukohti, mis sa välja tõid, õiguskantsleri ettepaneku raames ei arutanud. Ma mõõnan, et selle ettepaneku võib teha siis, kui me asume kollektiivse töötüli lahendamise seadust muutma. Aga usutavasti ma väljendan kõigi põhiseaduskomisjoni liikmete arvamust, kui kinnitan, et eelkõige me siiski loodame streikida soovivate töötajate kainele mõistusele ka toetusstreikide küsimuses.

Aseesimees Jüri Ratas

Andrei Korobeinik, palun!

Andrei Korobeinik

Hea ettekandja! Üks küsimus, mille ma esitasin ka komisjoni istungil, jäi paraku vastamata. Ühe teise seaduseelnõu menetlemise käigus sain ma teada, et elutähtsate teenuste osutamine on reguleeritud hädaolukorra seadusega. Veel sain aga teada, et seal on kirjas ainult valdkonnad, mitte teenusepakkujad. Minu küsimus on: kellele toetusstreigi piirangud rakenduvad? Kus kohas on kas selliste teenusepakkujate või ametnike nimekiri? Kas näiteks lennujaama koristajad tohivad pikema etteteatamise korral toetusstreiki korraldada?

Väino Linde

Eks meil tule lahti võtta kollektiivse töötüli lahendamise seadus ja hädaolukorra seadus, mis reguleerib elutähtsate teenuste osutamist. Üks käsitleb streikimisega seonduvat ja teine riigi kohustusi oma maa ja rahva ees, et tagada elutähtsad teenused. Edaspidi võib-olla on

võimalik seada teistsugused tähtajad nende toetusstreikide puhul, mida kavatsetakse korraldada elutähtsate teenuste osutamise valdkonnas. See on edasise arutelu küsimus. Nagu sa tead, nii põhjalikult me põhiseaduskomisjonis teemat ei käsitlenud ja mul oleks väga raske praegu öelda, milline võiks olla põhiseaduskomisjoni seisukoht selles küsimuses.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Jents, palun!

Kalle Jents

Hea ettekandja! Ega te komisjonis ei arutanud teemat, kas põhistreigi puhul võiks tähtaega pikendada? Ega väga palju võimalusi toetusstreigist etteteatamise tähtaega pikendada ei olegi, kolmelt päevalt ehk nädalale. Igal juhul peab see tähtaeg olema lühem kui põhistreigile kehtestatu. Kas põhistreigist etteteatamise tähtaeg on piisav? Kas te seda arutasite?

Väino Linde

See on hea küsimus, aga komisjon pööras põhitähelepanu siiski ainult toetusstreigist etteteatamise kolmepäevase tähtaja võimalikule põhiseadusvastasusele. Nii et kõik see edasine õnn või õnnetus saab olla otsustatud selle seaduse muutmise käigus, kui peetakse vajalikuks muude tähtaegade üle diskussiooni pidada.

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Austatud Väino Linde! Kuulanud ära õiguskantsleri ettekande ja sinu ettekande ning rahvasaadikute küsimused, on mul ettepanek küsimuse vormis. Kas sa oleksid nõus põhiseaduskomisjoni ettevõtmisel korraldama ühe seminari laadis ürituse streigiõigusest ja kollektiivsest tööõigusest? Et ei oleks kahtlusi, et keegi püüab seal midagi oma kasuks teha, võiks sinna esinema kutsuda kellegi Sotsiaalministeeriumist, kus on kindlasti olemas inimesi, kes teavad, mis on ILO streigiõigus. Nad viiksid selle seminari läbi, aga sinna võiks kutsuda ka õiguskantsleri nõunikud. Neile kõigile tuleks see kasuks. Kas sa oleksid valmis põhiseaduskomisjoni nimel sellist seminari korraldama?

Väino Linde

Põhiseaduskomisjoni liikmena ei saa ma kogu komisjoni nimel vekslaid välja anda, aga usun, et kui meile tuleb kirjalik ettepanek, siis kindlasti komisjon arutab seda. Miks mitte säärane seminar korraldada, kui seda teemat peetakse vajalikuks sellises vormis arutada. Aga praegu ma ühtegi vekslit välja ei anna.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid küsimustele vastamise eest ja vekslite mitteandmise eest! Läheme edasi! Palun Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni esimehe Margus Tsahkna!

Margus Tsahkna

Lugupeetud juhataja! Head rahvasaadikud! Sotsiaalkomisjon arutas õiguskantsleri ettepanekut nr 18 viia kollektiivse töötüli lahendamise seaduse § 18 lõige 3 põhiseadusega kooskõlla oma tänavusel 17. septembri istungil. Õiguskantsleri arvates ei ole kollektiivse töötüli lahendamise seaduses kolmepäevane toetusstreikidest etteteatamise tähtaeg põhiseadusega kooskõlas. Õiguskantsleri põhilisi põhjendusi oma ettepanekule oli, et toetusstreigist etteteatamise tähtaeg on ilmselgelt liiga lühike selleks, et ettevõtjad, sh elutähtsate teenuste osutajad, suudaksid oma tööd hädavajalikus mahus ümber korraldada. Komisjoni töös osalesid külalistena õiguskantsler Indrek Teder, Õiguskantsleri Kantselei I osakonna juhataja Kärt Muller, Sotsiaalministeeriumi tööelu arengu osakonna juhataja Thea Treier ja sama osakonna peaspetsialist Mariliis Proos.

Komisjon leidis, et õiguskantsleri tõstatatud probleem eksisteerib ning toetusstreikidest etteteatamise tähtaega tuleks muuta. Komisjon küsis õiguskantsleri käest ka, milline see tähtaeg võiks olla. Õiguskantsler vastas, et see on muidugi seadusandja arutada ja otsustada, aga nagu ta täna ka siin Riigikogus ütles, võiks tähtaeg olla ühe nädala ümber. Peastreigist etteteatamise tähtaeg on ju kaks nädalat. Sotsiaalkomisjon kujundas oma seisukoha õiguskantsleri ettepaneku suhtes ja otsustas konsensusena toetada õiguskantsleri ettepanekut nr 18 viia kollektiivse töötüli lahendamise seaduse § 18 lõige 3 põhiseadusega kooskõlla. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Head ametikaaslased, kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eiki Nestori! Palun, kaheksa minutit!

Eiki Nestor

See dokument ise ja ka arutelu selle ümber räägib sellest, et kollektiivsete töösuhete praktika on meil kasinavõitu ja seda on ka teadmised selles vallas. Kolleegi küsimus poliitiliste streikide kohta oli õigustatud. Rahvusvaheline tööõigus räägib üht ja eri riikides on erisugused seadused. Ka meil ei saa korraldada streiki näiteks selle nimel, et Riigikogu saadetak laiali või et Reformierakond või Keskerakond ära keelataks. Selliseid nõudmisi streigi vormis esitada ei saa. Kui aga jutt on mingist seadusandlikust aktist, mida Riigikogu arutab – on see pensioniseadus, töötuskindlustuse seadus, mis iganes –, kui keegi tunneb, et tema õigusi on selles seaduses riivatud, siis ei tohi rahvusvahelise tööõiguse põhimõtete alusel streiki keelata ja demokraatlikes riikides seda ei keelatagi.

Kõnealuse eelnõu puhul on tegu toetusstreikidega, mille kohta on meil ka praktika sellest aastast, sh viimasest kuust võtta. Tegemist on streigiga, kus avaldatakse toetust tegelikult streikivatele inimestele. See oli meil nii õpetajate streigi puhul, mille kuulutas välja haridustöötajate ametiühing ja mitte keegi teine. Teised ainult said seda toetada, see oli õpetajate toetamiseks. Ma ei leia, et ka praegu kehtiva seaduse järgi oleks midagi valesi olnud. Kui transporditöötajate ametiühing teatas toetusstreigist, said kõik sellest õigel ajal teada ja mitte kedagi see ei häirinud. Ja juhtus ka nii, et palju pikema aja jooksul teatasid oma toetusstreigist ette raudteelased, aga kuna nende tööandja andis asja kohtusse, siis inimesed ei julgenud streikida. Kes siis ikka tahab osaleda ürituses, mis võib olla seadusvastane. Hiljem kohtuvaidlus vaibus, aga tööandja saavutas kohtuga ähvardamisega oma eesmärgi.

Viimane toetusstreik Eesti töötajate huvides kuulutati välja Soomes, kus sadamatöölised tegid hoiatusstreigi, minu mälu järgi neljatunnise. Selle mõtte oli toetada Eesti sadamatöölise soovi sõlmida kollektiivleping. Aga jah,

kui tegemist on teiste toetamisega, siis kehtivad tõesti teised tähtajad. Streigi pikkus on piiratud, seda ei saa liiga kaua teha, ja on ka teine etteteatamise tähtaeg. Eks siin ole ka selge loogika, sest põhistreik võib teinekord tekkida tundide jooksul ja ei ole mõtet hoiatusstreiki korraldada nädal või kaks hiljem, kui see põhistreik juba lõppenud on.

Kõnealuse ettepaneku puhul on kõige kurvem see, et kui oleks tegu kokkuleppega Eesti tööturu osapoolte vahel, et seda tähtaega peaks muutma, siis minu meelest tuleks seda toetada. Kui seda aga niimoodi ühepoolset peale presitakse, siis see pole õige. Ning õige ei ole see eelkõige seetõttu, et Õiguskantsleri Kantsleil ei ole aru saanud, milles on asja tegelik põhjus. Asja tegelik põhjus, mis paneb ka meid muretsema, on hoopis muus. Nimelt, elutähtsates valdkondades tuleks kokku leppida kindel teenuste maht, mis tagatakse ka streigi ajal. Praegu me loeme uudiseid tervishoiutöötajate streigi kohta ja võib eeldada, et haiglate liit ja tervishoiutöötajate ametiühingud on omavahel põhimõtteliselt kokku leppinud, millised need mahud peavad olema. Lehest saab lugeda, milliseid teenuseid streigi ajal pakutakse, milliseid mitte. Seadus eeldabki, et sellised kokkulepped peaksid olema igal alal, kuna just konkreetse valdkonna tööandjad ja töötajad teavad kõige paremini, kui suur hädavajalik teenuste maht on. Keegi neist sel alal targem ei ole.

Aga meie seadus ütleb ka seda, et kui neid kokkuleppeid ei ole – ja neid valdavalt ei ole, sest neid ei ole keegi sõlminud –, siis on õigus see maht määrata Vabariigi Valitsusel. Vabariigi Valitsus 20 aasta jooksul seda teinud ei ole ja see on tegelik probleem, millega peaks tegelema. Kui on kokku lepitud, millises mahus teenused saavad igal juhul täidetud, ja see kehtib nii põhistreigi kui toetusstreigi puhul, siis ei ole mingit vahet, kas toetusstreigist teatatakse ette kolm päeva või seitse päeva. See ei ole antud kontekstis üldse oluline. Nii et õiguskantsler ja tema kantselei võiks tegelda hoopis küsimusega, miks ei ole tagatud need meile kõigile hädapärast vajalikud miinimummahud. Miks ei ole neid kokkuleppeid? Ja kui neid kokkuleppeid ei ole, miks Vabariigi Valitsus ei ole midagi otsustanud? See on palju olulisem! Kas mingi asi on ette teada kolm päeva või seitse päeva, ei ole absoluutselt oluline.

Lootes, et kollektiivseid töösuhteid käsitlev seadustik leiab ajakohastamist mõistlikul moel ehk siis tööandjate ja töötajate ühingute omavahelisel kenal kokkuleppel, mina kindlasti hääletan selle ettepaneku vastu. Mina mingit vastuolu põhiseadusega küll ei näe.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Kõigepealt ütlen sissejuhatuses, et mina kavatsen ettepaneku poolt hääletada. Minu arvates on igati põhjendatud, et toetusstreigist etteteatamise tähtaega soovitakse pikendada. Lisaks sellele tahan ära öiendada mõned eksi-arvamused, mis siin saalis täna on kõlanud. Jutt rahvusvahelisest tööõigusest, näiteks. Sellist asja nagu rahvusvaheline tööõigus ei ole olemas. On olemas ILO, kes on välja andnud mõned konventsioonid, millega riigid kas on ühinenud või mitte. Mis puutub ILO konventsioonidesse ja poliitiliste streikide käsitlemisse nendes, siis ka selles osas on mõned ebatäpsused õhku jäänud. Nimelt, ILO ei toeta mitte kuidagi poliitilisi streike, ta pigem hoiatab nende eest. Ta annab väga kitsa määramise, millal võiks poliitilise streigi ette võtta: ainult juhul, kui see on otseselt suunatud tööalastele suhetele mõju avaldamisele. Aga poliitilise streigi kui nähtuse eest ILO väga selgelt ja konkreetselt hoiatab ning kinnitab, et sellised streigid võivad pigem kaasa aidata demokraatia murendamisele kui selle tugevdamisele.

Mis puutub sündmustesse kevadel, siis tahaksin teile meelde tuletada, et üks probleem ja kogu tänase teemaarenduse ajend oli ju see, et Eesti Ametiühingute Keskliit kuulutas välja streigi. See tähendab, et 17 ametiühingute keskliidu töötajat, kellel ei ole kollektiivlepingut, kellel ei olnud mingit töötüli, kes absoluutselt ei järginud kehtivat seadust, mis puudutab kollektiivsete töötülide lahendamist, kuna see seadus tegelikult neile üldse ei aplikeeru, kuulutas välja põhistreigi ja kutsus teisi ametiühinguid toetusstreike korraldama. Mõned ametiühingud ei taibanud, et see on libe tee, ja kuulutasidki välja toetusstreigi ametiühingute keskliidu streigi toetuseks. Teised taipasid, et nii päris ei lähe, ja ütlesid, et nad toetavad hoopis õpetajaid ja keda iganes veel,

kellel tegelikult on õigus välja kuulutada põhi-streik ja kes seda ka tegid. Et edaspidi selliseid olukordi vältida, peakski põhiseaduskomisjon minu arvates vaatama nendele probleemidele natuke laiemalt, pidades meeles ka seda, mis Eestis toimunud on. Mina, nagu öeldud, kavatsen kindlasti selle ettepaneku poolt hääletada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised.

Head ametikaaslased, asume õiguskantsleri ettepaneku nr 18 hääletamise ettevalmistamise juurde. Lubage enne hääletusele panemist paari sõnaga selgitada, mille ma panen hääletamisele. Panen hääletamisele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthäälteenamus.

Head ametikaaslased, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt? Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt on 59 Riigikogu liiget, vastu 11 ja erapooletuid ei ole. Ettepanek leidis toetust. (Tabel 6.)

Kuna Riigikogu toetas õiguskantsleri ettepanekut, teen vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 152 sotsiaalkomisjonile ülesandeks algatada eelnõu kollektiivse töötüli lahendamise seaduse kooskõlla viimiseks Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Oleme esimese päevakorrapunkti menetluse lõpetanud.

2. Õiguskantsleri ettepanek toote nõuetele vastavuse seaduse § 42 lg 4 lausete 1 ja 2 põhiseadusele vastavuse kohta (nr 19)

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume teise päevakorrapunkti juurde, milleks on õiguskantsleri ettepanek nr 19 toote nõuetele vastavuse seaduse § 42 lõike 4 lausete 1 ja 2 põhiseadusele vastavuse kohta. Lubage kõigepealt lühidalt tutvustada menetluse korda, mis tuleneb Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-dest 149–152. Kõigepealt on õiguskantsler Indrek Tederi ettekanne kuni 20 minutit. Peale seda tuleb põhiseaduskomisjoni liikme Väino Linde ettekanne kuni 20 minutit ning seejärel Riigikogu majanduskomisjoni esimehe Kaja Kallase ettekanne kuni

20 minutit. Riigikogu liige võib esitada igale ettekandjale ühe suulise küsimuse. Peale seda on läbirääkimiste voor, kus võivad osaleda kõik Riigikogu liikmed, ja siis me asume ettepanekut hääletama. Küsimus on nagu eelmiseski päevakorrapunktis: kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt? Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthäälteenamus.

Mul on suur au paluda ettekandeks Riigikogu kõnetooli õiguskantsler Indrek Teder. Palun!

Indrek Teder

Austatud juhataja! Lugupeetavad parlamendiliikmed! Juba mainitud toote nõuetele vastavuse seaduse § 42 lõike 4 laused 1 ja 2 võimaldavad teha ka standardid kohustuslikuks, kuigi samas on seal sätestatud ka üldreegel, et standardid on soovituslikud. Põhiseadusvastasus selles seisnebki, et osutatud säte võimaldab teha standardi kohustuslikuks. Käesolevat teemat käsitledes pean ma vajalikuks üle rõhutada, et minu ettepanek ei käsitle Euroopa Liidu kohustuslikke standardeid. Ettepanek keskendub ainult nendele standarditele, mis on kõnealuste sätetega kohustuslikuks tehtud Euroopa Liidu õigusest sõltumatult.

Et põhiküsimusest oleks kergem aru saada, toon välja kolm ettepanekus toodud asjaolu, mille tõttu osutatud säte praegusel kujul on põhiseadusvastane. Seejuures märgin, et iga asjaolu ka eraldi võetuna näitab normi põhiseadusvastasust.

Alustan ettepanekus toodud tagantpoolt. Kõigepealt punkt üks: pädeva organi probleem kohustusliku standardi kehtestamisel. Juhul kui standard, mingi tehniline lahendus või menetlus kehtestatakse kohustuslikuna, kerkib paratamatult üles pädeva organi probleem. Teatavasti on põhiseaduse § 3 lõiget 1 sisustades rõhutatud, et täitmiseks kohustuslikud saavad olla ainult õigusnormid, mille on vastu võtnud kohast menetlust järgides organ, kellele on põhiseadusega antud pädevus kehtestada üldkohustuslikke õigusnorme. Standardi kehtestamisel ei ole järgitud kumbagi põhimõtet. Puudu on kohane menetlus ja puudu on ka pädev organ.

Teiseks: kohustusliku standardi kättesaadavuse probleem. Õigusnormide avaldamise nõue tuleneb õigusriigi printsiibist. Normi avaldamine on seaduse kättesaadavuse eeldus

seks ja riigil on ka kohustus tagada avaldatud seaduste kättesaadavus. Kui kehtestatakse standard kohustuslikuna, tekib praktiliselt ületamatu probleem: kuidas seaduse jõuga standard kättesaadavaks teha? Standardid teatavasti on kaitstud autoriõigusega ja nendest koopia saamine on tasuline. Seega ei ole järgitud ja tõenäoliselt ei ole võimalikki järgida seaduse kättesaadavuse põhimõtet.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma palun vabandust! Ma palun, head ametikaaslased, saalis vaikust! Saalis on lärm ja see segab kuulajaid ja ettekandjat. Palun!

Indrek Teder

Kolmandaks lähen kõige olulisema juurde: standardi olemuse juurde. Olemuselt on ja saab olla standard soovituslik. Seda, et standard on soovituslik, on rõhutanud ka Riigikohus ühes oma lahendis, tuues välja, et eesmärk, miks standard kehtestatakse, on kohustuslik, on täielikult siduv. Näiteks võib tuua ohutuse. Ja selles ei tohi teha mingeid järeleandmisi. Küll aga on eesmärgini jõuda võimalik mitut teed pidi ja standard on ainult üks võimalikest teedest, kuigi optimaalselt on see võib-olla arengutasemelt kõige parem tehnoloogia. Paljudel juhtudel on eesmärk, milleni tuleb jõuda, kas siis toote ohutus, kvaliteet, mis on kompleksne mõiste ja võib sisaldada ka ohutust, samuti mõõdetavus või ühilduvus taristuga.

Seega, tehes ühe või teise standardi järgimise kohustuslikuks, on õigusaktis sätestatud nii õiguslikku tähendust omavad asjaolud, näiteks eesmärgina ohutus, kui ka tee eesmärgini jõudmiseks. Samas võib olla teid, kuidas õigusaktiga seatud eesmärki saavutada, teisigi. Lihtsustatuna kajastab standard ju olemasoleva tehnoloogilise arengutaseme võimalikult optimaalset tehnoloogiat või menetlust eesmärgi saavutamiseks. Sellest tulenevalt oleks põhiseadusvastane välistada teiste n-õ tehnoloogiliste või menetluslike reaalsete teede võimalust. Rõhutan: reaalsete teede võimalust. Seda öeldes ei mõtle ma, et latti võiks allapoole tuua näiteks ohutuse valdkonnas. Pealegi on enamik standardeid ju oletatavasti soovituslikud, aga neid järgitakse. See, et olemuslikult on standard soovituslik, ei tähenda, et mingi isik ütleb, et ta ei soovi lihtsalt standardit järgida.

Ma soovin rõhutada, et standard on ainult üks võimalus eesmärgi saavutamiseks ning teoreetiliselt on olemas ju ka teised võimalused. Samas kordan veel kord: kui keegi sooviks standardit mitte järgida, lasuks temal täielik tõendamise koormus ja seda ka praegusel juhul. Kui isik ei sooviks järgida soovituslikku standardit, peaks ta tõendama, et tema saavutab eesmärgi võrdväärsel tasemel standardiga.

Seega saab väita, et üldiselt on soovituslik standard ikkagi faktiliselt siduv. Samas ei tohiks faktilist siduvust samastada juriidilise siduvusega. Maailmas on ju äärmiselt palju asju, mis on meie jaoks faktiliselt siduvad, kuid seaduses seda kirjas ei ole.

Kokkuvõtteks märgin, et kui lähtuda standardi olemusest ja pidada seda soovituslikuks teeks eesmärgi saavutamise poole, on lahendatud ka eespool käsitletud pädeva organi ja kohustusliku standardi kättesaadavuse probleemid. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud õiguskantsler, ma tänan teid! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks põhiseaduskomisjoni liikme Väino Linde!

Väino Linde

Hea Riigikogu! Hea Riigikogu istungi juhataja! 11. septembril arutas põhiseaduskomisjon oma istungil teise päevakorrapunktina praegu arutatavat õiguskantsleri kirjalikku ettepanekut numbriga 19 "Toote nõuetele vastavuse seaduse § 42 lg 4 lausete 1 ja 2 põhiseadusele vastavuse kohta." Kuulasime ära, nagu ikka, ka õiguskantsleri kommentaarid sellele ettepanekule ja esitasime talle küsimusi. Seegi kord otsustas põhiseaduskomisjon harvaesinevas üksmeeles õiguskantsleri ettepanekut toetada. Tõepoolest oleks tarvis toote nõuetele vastavuse seadust sel moel muuta, nagu õiguskantsler ette paneb.

See seadus loob võimaluse näha õigusaktides ette kohustuslikke viiteid standarditele. Selle tulemusena omandab ühe eraõigusliku organisatsiooni poolt vastu võetud ja autoriõiguslike piirangute alla käiv standard sisuliselt seaduse jõu. Siiski pidas õiguskantsler ka meie komisjoni istungil vajalikuks väita, nagu ta täna ka siin ütles, et kui lähtuda ettevõtlus-

vabadusest, vabast ühiskonnast ja ka põhiseaduses toodud vaba eneseteostuse põhimõttest, siis peaksid inimesed saama kasutada mitmesuguseid erinevaid viise ja võimalusi kas või toote ohutuse tagamiseks. Standardi järgimine on siiski vabatahtlik, see ei saa olla kohustuslik, muidu see ehk pärsiks loovat mõtlemist mingites olulistes majandusarengu küsimustes. Võib ju olla hoopis paremaid võimalusi.

Rääkisime ka Euroopa Liiduga seonduvast. Näiteks et alates 2015. aastast peaksid telefonilaadidajad olema ühesugused. Üldises kõnepruugis võib öelda, et tegemist on standardiga, aga tegelikult on kõne all hoopis ühilduvus. Euroopa Liit kehtestab teatud süsteemidele ühildumiseks üldised normid ja osa Euroopa Liidu standardeid on meile Euroopa Liidu õiguse puhul kohustuslikud.

Kõike kokku võttes ütlen veel kord, et õiguskantsleril tundub õigus olevat ja põhiseaduskomisjon teeb ettepaneku tema seisukohta toetada ning asuda vastavalt seadust muutma. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Teile on vähemalt üks küsimus. Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Austatud ettekandja! Kas komisjon arutas seda, et kui seda seadust siin Riigikogus kunagi menetleti, siis kas selles protsessis tõesti ei tekkinud kellelgi kahtlust, et võib-olla need kaks paragrahvi võivad olla põhiseadusega vastuolus? Kas siin on tegu väikese näpuveaga, mida ikka komisjonides võib juhtuda?

Väino Linde

Võib siiski arvata, et päris näpuveaga tol hetkel tegemist ei olnud. Näiteks mõni aeg tagasi vastu võetud liiklusseaduses räägitakse ka mingisugusest kohustuslikust standardist – helkurvestide, jalgrattakiivrite ja mille osas iganes. Sellega võib-olla üritati rahva vaba taht ohuslikus mõttes suunata. Aga jah, minu arvates on selle seaduse muutmine igati õigustatud. Ning see on kogu põhiseaduskomisjoni arvamus. Mismoodi täpselt peaks need sätted edaspidi kirja panema, selle otsustamisel kindlasti head kolleegid majanduskomisjonist aitavad meid. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Tamkivi, palun!

Jaanus Tamkivi

Hea ettekandja! Saan aru, et tegemist on sellise õigusteoreetilise arutelu ja vea parandamisega. Aga et laiemalt mõista, millega on tegu, ma küsin otse: mis pärast selle seadusmuudatuse tegemist praktilises elus muutub?

Väino Linde

Praktilises elus eesmärk tagada toote ohutus säilib ja peab säilima. Kui on tõesti mingi kohustuslik ohutusnõue, siis see peaks toodama edaspidi seadusesse, mitmesugused muud standardid, mida kasutades on võimalik ehitajal või mingil tootearendajal või masinatöötuses oma tööd kergemini teha, võiksid olla vabatahtlikud. Aga see ei välistaks seda, et see tootearendaja või ehitaja kasutab ka teisi võimalusi, mis võib olla keerulisem ja raskem, aga innovaatilisem. Selline võimalus peaks tal olema. Praegusest seadustikust ei pruugi saada seda välja lugeda.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun nüüd kõnetooli ettekandeks majanduskomisjoni esimehe Kaja Kallase!

Kaja Kallas

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Majanduskomisjon arutas õiguskantsleri ettepanekut sel esmaspäeval, 17. septembril. Kutsutud olid õiguskantsler Indrek Teder ning majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts koos kahe ametnikuga. Ma ei hakka õiguskantsleri seletusi uuesti ette lugema, peatun aga lühidalt arutelul, mis komisjonis tekkis.

Ühelt poolt tõusetus küsimus sellest, et kui me muudame toote nõuetele vastavuse seadust, aga kohustuslikud viited on ka teistes seadustes, siis kas see lahendab tekkinud olukorra või peaks neid teisi seadusi samuti muutma. Õiguskantsler leidis, et kui me muudame ainult seda ühte seadust, siis see likvideerib probleemi, aga sellega ei olnud nõus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ametnikud, kes väitsid, et probleem jääb endiselt õhku, sest teistes seadustes võivad need kohus-

tuslikud viited alles olla. Ettepanek oli, et nad teevad õigusliku auditi, otsivad välja kõik need seadused, kus on viide toote nõuetele vastavuse seadusele, ja teha see siis paketina korda. Arutelu all oli veel see, kas selle tõttu, et kaob ära viide standardile, võib tekkida palju õiguslikke vaidlusi. Õiguskantsler arvas, et ei teki, kuna faktiline siduvus jääb ikkagi, kuigi juriidilist siduvust nendel standarditel ei ole. Teiste sõnadega eesmärki, mida need standardid kannavad, peab olema ikkagi võimalik tõestada.

Arutelu kokkuvõtteks aga otsustati konsensussega õiguskantsleri ettepanekut toetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Võime minna õiguskantsleri ettepaneku nr 19 hääletamise ettevalmistamise juurde. Head ametikaaslased, enne kui me asume hääletama, lubage mul selgitada hääletamise protseduuri. Panen juhatajana hääletusele küsimuse, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt. Ettepaneku vastuvõtmiseks on nõutav poolthääletenus.

Head ametikaaslased, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt? Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 56 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Õiguskantsleri ettepanek leidis toetust. (Tabel 7.)

Kuna Riigikogu toetas õiguskantsleri ettepanekut, teen vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 152 majanduskomisjonile ülesandeks algatada eelnõu toote nõuetele vastavuse seaduse kooskõlla viimiseks Eesti Vabariigi põhiseadusega.

Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

3. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (248 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste

muutmise seaduse eelnõu 248 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks sotsiaalminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu 248 kannab pealkirja "Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu". Eesmärk on lahendada riiklike pensionide, toetuste ja hüvitiste määramisel esile kerkinud probleeme ja samuti tehnilisi küsimusi, mis seaduse rakendamisel on ilmnenud. Eelnõus sätestatakse riikliku pensionikindlustuse seaduses tunnistaja ütluste andmise regulatsioon pensioniõigusliku staaži tõendamiseks. Reguleeritakse ennetähtaegselt vanaduspensionile saanud isikute üleviimist teist liiki pensionile, sätestatakse lapseas haigestunud isikutele senisest soodsam pensionistaazi arvutamise alus töövõimetuspensionisaamiseks, täiendatakse välislepingu alusel pensioni maksmise sätteid, kehtestatakse rahvastikuregistri andmete kasutamine pensionistaazi tõendamisel, muudetakse riikliku pensionikindlustuse registri vastutavat töötajat ning riiklikku pensionikindlustuse registrit puudutavaid sätteid.

Nüüd muudatustest natuke täpsemalt. Eelnõuga võimaldatakse pensioniõigusliku staaži tõendamist Sotsiaalkindlustusameti pensionikomisjonis ka tunnistajatega. Praegu toimub tunnistajate ülekuulamine vaid kohtus. Samuti ühtlustatakse vaiete lahendamise korda ning nähakse ette, et kõik vaided lahendab SKA juures asuv vaidluskomisjon. Praegu lahendatakse pensioniametite otsuste peale esitatud vaideid üldjuhul pensioniametite pensionikomisjonides. Üks muudatus on pensioniameti nimetuse kaotamine seadustes, see asendatakse nimetusega Sotsiaalkindlustusamet. Eelnõus on reguleeritud üleminek töövõimetuspensionilt ennetähtaegsele vanaduspensionile, kui isik on juba varem saanud ennetähtaegset vanaduspensionit. Kehtiv seadus ei näe kahjuks sellist võimalust ette. Vanemahüvitise seaduses reguleeritakse vanemahüvitise maksmine vanema kohtuliku karistamise korral ja seda täpsemalt juhul, kui kohus mõistab isiku süüdi ja karistab teda reaalse vabaduskaotusega ning vanem on kinnipidamisasutuses koos lapsega.

Sellisel juhul peatatakse vanemahüvitise maksmine vabaduskaotuse kandmise ajaks.

Eelnõu kohaselt avaldab Sotsiaalkindlustusamet järgmise kalendriaasta vanemahüvitise ülempiiri suuruse hiljemalt kalendriaasta 1. maiks. Ülempiiri arvutamise meetodika ei muutu. Praegu teatavasti kinnitab igal aastal selle arvutusliku summa Vabariigi Valitsus.

Kokkuvõtteks võib öelda, et eelnõu on äärmiselt mahukas, kuna me oleme ette pannud täpsustada ja muul moel muuta teisi pensionide ja toetuste-hüvitiste maksmist reguleerivaid seadusi. Meil on hea meel, et Riigikogu sotsiaalkomisjon peab õigeaks eelnõu esimene lugemine lõpetada. Loodame, et need seadusmuudatused saavad mõistlikult kiiresti Riigikogus menetletud ja ebatäpsused kõrvaldatud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Selle eelnõuga tahetakse ära võtta vanemahüvitis nende laste eest, kes koos oma vanematega või ema või ka isaga viibivad vangis. Kas te oskate öelda, kui palju Eesti Vabariigis praegu lapsi vangis on?

Hanno Pevkur

Läbi aegade on ette tulnud üks-kaks juhtumit aastas, kus vanem on vanemahüvitise saamise ajal koos lapsega vangis olnud. Neid juhtumeid ei ole väga palju, aga õigusselguse huvides on mõistlik ja korrektne, et see küsimus saaks selge õigusliku regulatsiooni.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks sotsiaalkomisjoni liikme Helmen Küti!

Helmen Kütt

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Annan ülevaate sotsiaalkomisjoni istungil tänavu 10. septembril toimunud Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 248 aru-

telust. Istungil osalesid külalistena sotsiaalminister Hanno Pevkur, sotsiaalministri nõunik Anni Tooma, Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna pensionipoliitika juhi kt Liidia Soontak ning sama ministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna hüvitiste ja toetuste poliitika juht Katre Pall. Hanno Pevkur tegi komisjonis ülevaate riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõust. Kuna ka täna siin antud ülevaade oli põhjalik, keskenduksin pigem küsimustele, mis komisjonis tekkisid.

Eelnõus sätestatakse pensionikindlustuse seaduses tunnistajate ütluste andmise regulatsioon pensioniõigusliku staaži tõendamiseks, reguleeritakse ennetähtaegset vanaduspensionisaanud isikute üleviimist teist liiki pensionile, sätestatakse lapseas haigestunud isikutele senisest soodsama pensionistaaži arvutamise alus töövõimetuspensionisaamiseks, täiendatakse välislepingu alusel pensioni maksmise sätteid, kehtestatakse rahvastikuregistri andmete kasutamine pensionistaaži tõendamisel, muudetakse riikliku pensionikindlustuse registri vastutavat töötajat ning riiklikku pensionikindlustuse registrit puudutavaid sätteid.

Mis puutub vanemahüvitise seadusse, siis selles täpsustatakse vanemahüvitise maksmist vanema kohtuliku karistuse korral ja selle kohta oli sotsiaalkomisjonil küsimusi. Uuriti, milleks see seadusmuudatus vajalik on ja kui palju on inimesi, keda see puudutab. Selgitusi selle kohta andsid meile nii sotsiaalminister Hanno Pevkur kui ka Katre Pall. Katre Pall selgitas, et ettepanek selline muudatus teha tuli Justiitsministeeriumilt, kelle poole omakorda oli pöördunud Harku vangla. Ettepanekut vanemahüvitise maksmisel kõnealune muudatus sätestada põhjendati tõsiasjaga, et neile naistele ja lastele, kes viibivad kinnipidamisasutuses, on seal tagatud ülalpidamine, toit ja riided, ka ei lähe selle hüvitise maksmine kinnipidamisasutustes kokku vanemahüvitise maksimise ideoloogiaga. Küsiti, kas vanglate sotsiaaltöötajad on nimetatud ettepanekuga kursis ja nõus. Vanematel on siiski laste ülalpidamiseks vaja teha kulutusi ka vanglas ja kas neil selleks ikka raha piisab? Vastus oli, et tänavu on vanglas koos vanemaga kolm last. Nimetatud seadus puudutab lapsi vanuses kuni 18 kuud – just nii kaua makstakse vanemahüvi-

tist. Vanglas vanema juures saab laps olla kuni kolme aasta vanuseni. Rohkem küsimusi sotsiaalkomisjonis sellel teemal ei olnud.

Komisjon langetas neli konsensuslikku otsust: võtta eelnõu päevakorda täiskogu 19. septembri istungil, esimene lugemine lõpetada, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 3. oktoober kell 18 ja määrata komisjonipoolseks ettekandjaks teie ees esineja. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrán eelnõu 248 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoobri 2012 kell 18.

Esimene lugemine on lõppenud ja kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

4. Ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu (257 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud ravimiseaduse muutmise seaduse eelnõu 257 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks sotsiaalminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Selle seaduse eesmärk on üsna lihtne. Täpsemalt on meil ettepanek luua õiguslik alus retseptikeskuse vastutava töötaja rolli üleandmiseks Sotsiaalministeeriumilt Eesti Haigekassale. Kehtiv seadus näeb ette, et vastutav töötaja on ministeerium ja volitatud töötaja haigekassa. Arvestades retseptikeskuse töö iseloomu, teeme ettepaneku muuta seadust nii, et vastutava töötaja rolli üleandmisega haigekassale läheks sisulinegi vastutus süsteemi toimimise eest organisatsioonile, kes kogutavate andmetega ka otseselt kokku puutub. Meie arusaama järgi on haigekassal piisav kompetents, et tagada süsteemi toimimine ja vajaduse korral probleemidele operatiivselt reageerida. Vastutava töötaja rolli üleandmisega välistatakse ka ministeeriumi ja haigekassa dubleerivad tegevused.

Kui vaadata jõustumisaega, siis paneme Riigikogule ette, et see võiks olla 1. aprill 2013. Selle ajani on ministeeriumil vastutava töötajana retseptikeskuse majutuskeskkonna osas kehtiv leping Elion Ettevõtted AS-iga.

Lisaks retseptikeskuse vastutava töötaja rolli muutmisele täpsustatakse eelnõuga ka apteegiteenuse osutaja kohustust sisestada paberandjal väljastatud retsepti andmed retseptikeskusesse viivitamatult pärast retsepti saamist. Kehtiv õigus näeb ette, et andmed tuleb sisestada kolme tööpäeva jooksul retsepti saamisest arvates, kuid nii pikk tähtaeg on kahjuks tinginud mõningatel juhtumitel valeandmete esitamise retseptikeskusesse. Eelnõuga ei muudeta põhimõtet, et andmeid ei pea kohe retseptikeskusesse sisestama, kui retseptikeskust ei ole võimalik objektiivsetel põhjustel kasutada. See säte jõustub ühe kuu möödumisel Riigi Teatajas avaldamise päevast, sellest peaks apteegiteenuse osutajatele piisama, et muudatus ellu viia. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on ministrile küsimusi? Austatud minister, küsimusi ei ole. Ma tänan teid! Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks sotsiaalkomisjoni aseesimehe Yana Toomi!

Yana Toom

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Seda eelnõu arutas sotsiaalkomisjon oma istungil 10. septembril s.a. Küsimusi peaaegu ei olnud, kuna eelnõu on lihtne ja lühike. Ainuke küsimus oli seotud sellega, kuidas saavad olema lood rahastamisega seoses sellega, et retsepti haldamise koormus läheb nüüd üle haigekassa eelarvesse. Minister kandis ette, et Sotsiaalministeerium enam neid kulusid ei kannab. Neid kannab edaspidi haigekassa. Igapäevane serverite majutus ja hooldus aga läheb odavamaks, sest haigekassa on palganud ja koolitab inimesi, kes hakkavad ise serverit hooldama. Ta ei pea teenust kuskilt väljast ostma.

Sotsiaalkomisjon otsustas oma istungil esitada eelnõu täiskogu istungil arutamiseks 19. septembril, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, määrata muudatusettepanekute tähtajaks 3. oktoober 2012 kell 18 ja ettekandjaks Yana Toom. Kõik need neli otsust tehti konsensussega. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Juhtivkomisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Määrän eelnõu 257 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoobri 2012 kell 18.

Esimene lugemine on lõppenud ja neljanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

5. Rahvusvahelise Põllumajanduse Arengu Fondi asutamislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (262 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud Rahvusvahelise Põllumajanduse Arengu Fondi asutamislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 262 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannuse!

Keit Pentus-Rosimannus

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Lubage mul Vabariigi Valitsuse nimel ja põllumajandusministrit asendades tutvustada Rahvusvahelise Põllumajanduse Arengu Fondi asutamislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu. Täna oli ka infotunnis juttu rahvusvahelistest organisatsioonidest, kuhu Eesti kuulub, ja siin on siis üks järjekordne seaduseelnõu, ratifitseerimaks ühe olulise fondi asutamislepingu.

Miks sellise ettepanekuga välja on tulnud ja miks ühe järjekordse rahvusvahelise organisatsiooniga ühinema peaks? Esiteks on tegu meie Põllumajandusministeeriumi panusega Eesti välispoliitika eesmärkide saavutamisse. Eesti peab olema võimeline reageerima maailmas toimuvatele muutustele. Ja teiseks, me näeme vajadust olla julgeoleku kindlustamiseks järjest tihedamates seostes ka kaugemate piirkondadega. Näitena võib tuua arenguriikides toimunud rahvusvahelist olukorda destabiliseerivad nn toidumässud.

Tähtis on see liitumine kindlasti ka arengukoostöö aspektist. Arengukoostöö on üks välispoliitika haru, mille kaudu tuleb esile ka riigi

globaalne vastutus. Eesti on seadnud oma eesmärgiks, et 2015. aastaks oleks meie panus ametlikku arengukoostöösse vähemalt 0,17% RKT-st ehk rahvamajanduse kogutoodangust, samal ajal kui OECD riikide üldine siht on saavutada viis korda kõrgem näitaja ehk siis 0,7%. Olla selle fondi liige oleks üks selliseid meetmeid, mille abil Eesti saaks rakendada ametlikku arenguabi, mis aitaks kaasa ka selle sihtmärgi saavutamisele.

Lisaks on Eesti järjepidevalt uurinud võimalusi, kuidas aidata kaasa Eesti ettevõtjate sisenemisele uutele turgudele. Fondi kaudu avaneks eri sektorite firmadel võimalus osaleda fondi projektide või programmide rakendamiseks käivitatud kaupade, teenuste ja konsultatsioonide pakkumistel, mis on avatud ainult fondi liikmetele. Usume, et Eestis on mitmesuguseid kogemusi ning meie ettevõtete teenused ja tooted võiksid huvitada ka ülemaailmsete organisatsioonide kliente.

Põllumajandusabi ülemaailmne tähtsus on märkimisväärselt kasvanud ja enamikus Eesti arenguabi sihtriikides on põllumajandusel oluline osa tööhõives ja ka sissetuleku tagamisel. Eesti kogemused ja teadmised on kindlasti suurepärase potentsiaal, mis annab võimaluse mängida olulisemat välismajanduspoliitilist rolli. Me ise oleme mitmete partnerite jaoks innustav eeskuju ja sihtriigid on Eesti poole abi saamiseks aina enam pöördunud. See on muidugi positiivne.

Teine suurem ühinemise põhjus ongi luua võimalused kahe- ja mitmepoolseteks konkreetse suunitlusega projektideks, kus meie Põllumajandusministeerium näeb võimalust kaasa rääkida. Leiame, et paljusid arenguprobleeme on kõige tõhusam lahendada riikide teadmisi ja ressursse ühendades. Viimast saab kõige tõhusamalt teostada just rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu, et muu hulgas vältida tegevuste dubleerimist ja tagada iga riigi panus valdkonnas, mis on talle kõige lähedasem. Meie töö peamine sisu on reformikogemuste edasiandmine, mille vastu tunnevad põhjusega enim huvi just idapartnerluse riigid, aga järjest enam ka Balkani riigid ja Türgi.

Hea Riigikogu! Põllumajandusministeerium on planeerinud 2012. aasta eelarvesse fondi esmaseks sissemaksiks 45 000 eurot. Nii et rahaline kate on selleks praeguses eelarves täiesti olemas. Fondi rahastamine toimub finants-

varude täiendamise teel, mille üle otsustatakse üldjuhul iga kolme aasta tagant, mil fondi nõukogu võib otsustada vajalikkuse üle kutsuda liikmeid üles tegema lisisissemakseid. Eestil kui fondi liikmel avaneks samamoodi võimalus mõjutada sissemaksete suuruse kujunemist. Põllumajandusministeeriumi prognooside kohaselt peaks Eesti iga-aastane lisisissemakse jääma sellesama esmase sissemaksega samasse suurusjärku. Järgmisest aastast alates on kavas ka hilisemad sissemaksed Põllumajandusministeeriumi eelarves ette näha. Samuti on plaan alustada tulevast aastast aktiivset koostööd oma strateegiliste partneritega juba fondi raames. Nii et, hea Riigikogu, palun seda eelnõu toetada! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud keskkonnaminister, ma tänan teid! Teile on vähemalt üks küsimus. Andres Jalak, palun!

Andres Jalak

Austatud minister! Millise sektori ettevõtjad võiks sellest ühinemisest kasu saada? Kellele teie arvates võimalused avanevad?

Keit Pentus-Rosimannus

Seda on keeruline prognoosida. Küsimus on, kuhu piir tõmmata. Neid ettevõtteid, kes eelkõige idapartnerluse sihtriikides tegevust arendada võiksid, on kindlasti väga palju. Aga arvan, et pigem on see üleskutse kõigile. Mingisugust väga selget piiri vahele tõmmata ja ütelda, kellel konkreetselt oleks sobilik tulla ja huvi üles näidata, ei saa. Eks kõik ole kinni pealehakkamises ja ettevõtlikkuses ning nii pealehakkamist kui ettevõtlikkust on meil minu arvates iga sektoris.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud keskkonnaminister, ma tänan teid ettekande ja vastuse eest! Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli maaelukomisjoni liikme Terje Trei!

Terje Trei

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Maaelukomisjon arutas Rahvusvahelise Põllumajanduse Arengu Fondi asutamislepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 10. septembri istungil. Eelnõu tutvustas põllumajan-

dusminister Helir-Valdor Seeder, keda täna asendas keskkonnaminister. Keit andis küll põhjaliku ülevaate, aga ma võtaksin eelnõu lühidalt veel korra kokku.

Eelnõu eesmärk on ratifitseerida Rahvusvahelise Põllumajanduse Arengu Fondi asutamisleping. Fondi eesmärk on mobiliseerida lisaressursse, mis oleksid liikmetele põllumajanduse arendamiseks soodsatel tingimustel kättesaadavad. Eesti sissemaks fondiga liitumisel on 45 000 eurot, mis on Põllumajandusministeeriumi selle aasta eelarves juba olemas, ja nagu me kuulsime, on vajalik raha ka tulevasteks perioodideks kavandatud. Püsivaid suuri rahalisi kohustusi see Eestile kaasa ei too. Samas annab liikmesus ka Eesti ettevõtjatele võimaluse osutatavast abist vajadusel osa saada.

Komisjoniski kõlas küsimus, millised ettevõtted asjast kasu saaksid. Härra põllumajandusminister vastas, et tõenäoliselt eelkõige IT-sektori ettevõtjad. Veel küsiti komisjonis meie rahalise panuse kohta, millest siin juba juttu oli. Tunti ka huvi, kes sellesse organisatsiooni praegu kuuluvad. Põllumajandusminister andis vastuse, et liikmed jaotuvad laias laastus kolme rühma: on OECD riigid, kes on peamised maksjad; on OPEC-i maad, kelle hulgas on nii maksjaid kui ka saajaid, ja ülejäänud on peamiselt saajad.

Komisjon otsustas konsensusena saata eelnõu täiskogule esimeseks lugemiseks 19. septembril, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ning määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva, nagu Riigikogu kodu- ja töökorra seadus ette näeb. Seega on muudatusettepanekute tähtaeg 3. oktoober kell 18. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimissoovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Määratud eelnõu 262 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoobri kell 18.

Esimene lugemine on lõppenud ja viies päevakorrapunkt käsitletud.

6. Kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu (255 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannuse!

Keit Pentus-Rosimannus

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! See seaduseelnõu käsitleb Keskkonnaministeeriumi tegevusvaldkonda kuuluvaid teemasid. Me soovime seaduseelnõuga täpsustada juba kehtiva seaduse sätteid ja viia seaduse kooskõlla Euroopa Liidu õigusega.

Kui lühidalt kokku võtta selle seaduseelnõu kõige olulisem muudatus, siis võib öelda, et muudatuse sisu on see, et kutselise kalapüügi valdkonnas tegutsevate krooniliste seadusrikkujate elu läheb veel kibedamaks ja karistused karmistuvad. Juhul kui te meie esitatud seaduseelnõu toetate, hakkab edaspidi kalapüügieeskirja tõsiste rikkumiste korral kehtima nn karistuspunktisüsteem, mis tähendab, et iga rikkumise eest kantakse kalalaevatunnistusele vastavalt rikkumise astmele karistuspunkte. Maksimumkaristus on, et kalalaevatunnistus tunnistatakse lõplikult kehtetuks ehk selle laevaga ei ole enam võimalik kala püüda. Tõsiste rikkumiste puhul on korraka võimalik saada isegi 12 trahvipunkti, seda siis, kui kala püütakse keeluajal, ilma loata ja lisaks ei alluta inspektorite korraldustele. Kalalaevatunnistus tunnistatakse lõplikult kehtetuks, kui täis on saadud 90 karistuspunkti. See on üks olulisemaid muudatusi.

Teine oluline muudatus on palju positiivsema poole pealt. See peaks rõõmustama kõiki neid, kes püüavad kala Peipsi, Lämmi- või Pihkva järvel. Nimelt teeme ettepaneku muuta kehtivat seadust nii, et lubatud püügimahtu ehk rahvakeeli öeldes kvooti Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel püüdmiseks oleks võimalik kehtestada poole aasta kaupa. Me oleme siin teiega mõttevahetuses nii infotunnis kui ka arupärimisele vastates selle üle varem mõtteid vahetanud ja tuleme sellise ettepanekuga nüüd teie ette. Kui püük on aasta peale ühtlasemalt jaotatud, siis see aitab kaluritele kindlustada

pisut stabiilsemaid püügivõimalusi ja stabiilsemat sissetulekut. Ka teadlased, kelle soovitude alusel konkreetsed püügilimiidid kehtestatakse, on oma soovitude aluseks võtnud eelduse, et püük jaotub aasta peale pigem ühtlaselt, pool kvoodist püütakse välja esimesel poolaastal ja teine pool teisel poolaastal. See on teine olulisem muudatus selles seaduseelnõus.

Samuti sisaldab eelnõu muudatust, mille kohaselt harrastuspüük ilma kalapüügiõigust tõendava dokumendita või harrastuspüügiõiguse eest mobiilmakset tasumata on endiselt selline rikkumine, mis toob kaasa trahvi, kuid seda ei kvalifitseerita enam väga tõsiste rikkumiste hulka. Nimetatud rikkumised ei kujuta kalavarudele sellist ohtu nagu näiteks püük keelatud vahenditega või keelatud kohas ja ajal, mistõttu on tegemist rikkumistega, mille puhul ühekordse keskkonnakahjunõude esitamine on kõige proportsionaalsem.

Ka saab eelnõuga selgemaks, millistel kalalaevadel peab olema satelliitjälgimissüsteem. Selle süsteemiga peavad olema varustatud merel kalalaeva kalapüügiloa alusel kala püüdvad laevad, kuid kaluri kalapüügiloa alusel rannapüügil kasutatavatele paatidele see nõue ei kehti, tulenevalt Euroopa Liidu määruse erandist.

Eelnõuga antakse keskkonnaministrile volitus kalapüük ajutiselt peatada, kui me ei täida Euroopa Liidu kalanduspoliitika eesmärke, näiteks juhul, kui mõnda liiki kala püütakse lubatust rohkem ja komisjon seetõttu püügi sulgeb.

Need on olulisemad muudatused, mida see eelnõu sisaldab. Ma palun sellele eelnõule Riigikogu liikmete toetust! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli keskkonnakomisjoni liikme Annely Akkermanni!

Annely Akkermann

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Keskkonnakomisjon arutas seda eelnõu esmaspäeval, 10. septembril. Meile andis eelnõust ülevaate Ain Soome. Minister rääkis selle

eelnõu juba põhjalikult lahti, ma lisan mõned aspektid, mis ministril jäid välja toomata.

Valitsus võib 60 päeva jooksul pärast Euroopa Liidu püügivõimaluste kehtestamist kehtestada määrusega kalapüügiks Läänemerel kaluri kalapüügiloa alusel lubatud aastase saagi veealade ja maakondade kaupa ning püüasustusega väikesaarte püsielanikele püüasustusega väikesaarte kaupa kalaliigi kohta, mida püüavad nii kalalaeva kalapüügiloa kui ka kaluri kalapüügiloa alusel püüdjad.

Komisjonis tekkisid mõned küsimused. Küsiti näiteks seda, miks satelliitsüsteemi on vaja kasutada üksnes suurematel kalalaevadel. Ain Soome põhjendas, et seadust ei ole vaja muuta rangemaks kui Euroopa Liidu määrus. Rannapüügil kasutatakse väikseid, kinnise ruumita paate, süsteem võib saada vett ja mitte funktsioneerida. Samuti küsiti, kust jookseb tõsiste ja teiste rikkumiste piir. Võib-olla jäi välja toomata ka see, et politseiasutusele antakse lisaks menetlusõigusele järelevalveõigus kalapüügiseaduse täitmise järelevalve tegemiseks.

Komisjon otsustas, et Riigikogu juhatusele tehakse ettepanek saata kalapüügiseaduse eelnõu täna esimesele lugemisele, eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoober 2012 kell 16. See on kõik.

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Läbirääkimissoove ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrän eelnõu 255 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoobri 2012 kell 16.

Eelnõu esimene lugemine on lõpetatud ja kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

7. Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (249 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume seitsmenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineeri-

mise ja juhtimise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingule, mida lühendatult kutsutakse fiskaal- või fiskaalstabiilsuse lepinguks, kirjutasid 2. märtsil alla 25 Euroopa Liidu liikmesriiki, kõrvale jäid Ühendkuningriik ja Tšehhi Vabariik. Lepingu peamine eesmärk on tõhustada eelarvedistsipliini ja majanduspoliitika koordineerimist.

Lepinguga nõustunud riigid lubavad, et eelarve iga-aastane struktuurne puudujääk ei ületa poolt protsenti SKT-st. Reegel tuleb riigisisel tasemel sätestada põhiseaduses või muus iga-aastase eelarveprotsessi suhtes siduvas aktis. Eestis sobib selleks riigieelarve seadus. Liikmesriikidele jääb tasakaalus eelarve sees endiselt õigus teha poliitilisi valikuid. Tulude ja kulude kirjete kontrolli pädevust Euroopa Liidule üle ei anta. Leping sätestab ka kohustuse vähendada ülemäärast võlataset (üle 60% SKT-st), selle kohustuse täitmata jätmise korral alustatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlust täpselt nagu eelarvedefitsiidi puhul. Luuakse automaatne korrigeerimismehhanism, mis käivitub kriteeriumidest kõrvalekaldumise korral. Mehhanismi määrab kindlaks liikmesriik ise komisjoni ettepanekutest lähtuvate ühiste põhimõtete kohaselt. Me töötame neid põhimõtteid veel välja ja seda teeb ka Euroopa Komisjon. Oluline seos on lepingul ESM-iga. Abi saavad ESM-ist vaid need riigid, kes on fiskaalstabiilsusleppega liitunud või vähemalt asunud seda jõustama.

Leping jõustub 1. jaanuaril 2013 tingimusel, et vähemalt 12 euroala riiki on selle ratifitseerinud. Eelarve tasakaalu reegel tuleb riigisisel õiguses fikseerida ühe aasta jooksul jõustumisest alates. Riigieelarve seaduse eelnõu, mis lepingu põhimõtted meie õiguses sätestab, esitatakse Riigikogule 2013. aasta esimeses kvartalis. Ma pakun, et sellega võiks muuta riigieelarve seaduse riigi finantsjuhtimise seaduseks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Ka Nõukogude Liidus olid liiduvabariikidel oma eelarved, õigus prioriteete seada ja midagi eelarves ümber tõsta. Praegu jäetakse meilegi see võimalus, aga siiski on tegemist teatud määral meie finantsvabaduse piiramisega. Kas te oskate ette näha, milliseid samme selles suunas võib veel tulla?

Jürgen Ligi

Aitäh! Võrdlus Nõukogude Liiduga on kindlasti ebakohane. Selle te tõite küll asjatult. Ja ei saa öelda, et Nõukogude Liidu rahandus oleks hästi lõpetanud. Tõepoolest, eelarve suveräänsus jääb riikidele alles, kuid reeglid, mida meie oleme vabatahtlikult järginud, kehtestatakse nüüd kokkuleppega üle Euroopa. See on meile erakordselt oluline, sest just selle lõdva reeglistiku tõttu valitseb Euroopa ja eurotsooni suhtes maailmas suur umbusaldus, mis pärsib majandusaktiivsust. Kas midagi on veel tulemas? Ei ole välistatud, et sellel sügisel jõuab mõni initsiatiiv, ütleme, küpsesse faasi. Midagi arutab oktoobris ka ülemkogu. Ma ei ole selle päevakorraga kursis. Aga üldine suund on ikkagi see, et mis puudutab rahandust, siis makromajanduspoliitika, makromajanduse regulatsioonid ja eelarvepoliitika allutatakse ühtsetele reeglitele. Mina ei näe, et meil võiks midagi selle vastu olla. Me ainult võidame sellest. Aga üldiselt tundub see ülesehitus enam-vähem valmis olevat, probleem on ainult selles, kas seda süsteemi hakatakse jõuliselt rakendada. On märke, et võib-olla tõstetakse jälle mingisugused kompromissid konkreetsetel juhtudel lauale.

Aseesimees Jüri Ratas

Sven Sester, palun!

Sven Sester

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Mul on küsimus seoses struktuurse puudujäägiga. Kuigi selle eelnõuga vähendatakse puudujääki 1%-st 0,5%-ni, on tegemist siiski negatiivse arvuga. Kas iseenesest on kaugemas

perspektiivis jätkusuutlik lubada liikmesriikidele negatiivset struktuurset puudujääki?

Jürgen Ligi

Ma täpsustan, et ega siiani struktuurse puudujäägi reeglit ei olnud, oli nominaalse puudujäägi reegel, mis Maastrichti lepinguga oli ära määratud – 3%. Aga see on üks lisaindikaator, mida tuleb jälgida. Nominaalselt võib riik olla heas seisus, aga peidetult puudujäägis. Meie olime sellises olukorras buumi ajal, kui me peidetult elasime üle jõu. Jälgida tuleb ka rahavooge, mida seovad igasugused finantslepingud. Meie puhul on näiteks Eesti Energiasse paigutatav raha väga suur ja see seob meie reserve. Ka Estonian Air on hästi kulukas. Siin räägitakse väga palju ESM-ist, aga kõige kulukam meile on praegu kindlasti Eesti Energia. Jätkusuutlikkuse kohta ütlen niipalju, et eksisteerib selline arusaam, et riik saab majandust elavdada ka tuleviku arvel. Sellepärast see kompromiss sõlmiti. Euroopas on hulk mõjuvaid riike, kes eelistaksid lõdvemat raha- ja fiskaalpoliitikat. Eks nendega kompromissi leidmise jaoks see mööndus siin kirjas ongi. Mina ütlen, et me ei peaks kunagi laskuma struktuursesse miinusesse, sest see ei aita, eriti just väikest riiki see ei aita. See maksab kätte, see ei ole tegelikult jätkusuutlik valik. Kriis näitas, et kõik riigid, kes läksid struktuursesse puudujääki, peavad nüüd tagantjärele seda kahetsema, sest on võlgadest sõltuvad ja ainuüksi võlaintressid moodustavad väga suure osa nende majandusest. See ongi võib-olla piisav vastus.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Anvelt, palun!

Andres Anvelt

Aitäh, härra juhataja! Hea rahandusminister! Siin sai mainitud, et kaks riiki – Tšehhi Vabariik ja Ühendkuningriik – jäid sellest lepingust välja. Kas saaks lühidalt anda ülevaate, mis neil oli selle lepingu vastu? Kas nad olid selle mingi osa vastu või kogu põhimõtte vastu?

Jürgen Ligi

Aitäh! Brittide kohta ma ütleksin, et tegu on põhimõttelise opositsiooniga väga paljule, mis Mandri-Euroopas juhtub. Iseenesest sealne

praegune valitsus ei arva, et eelarvedistsipliin poleks vajalik, aga nad ei taha siduvaid reegleid väljastpoolt. Praegune valitsus on konsolideerimisega kindlasti palju vaeva näinud. Tšehhide kohta mul täpset seletust ei ole. Kurioosumina see igatahes tookord mõjus. Isegi britid, kes selle lepinguga ei liitunud, on olnud natuke kimbatuses, et kas nad ikka tegid hea valiku. Aga Tšehhi on teatavasti Kesk-Euroopa üks euroskeptilisemaid piirkondi. Seda seletada on keeruline, aga ma ei ole Tšehhi ekspert. Ma arvan, et neil ei ole väga sügavaid sisulisi põhjusi, leebelt öeldes, miks sellest kõrvale jääda.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Lukas, palun!

Tõnis Lukas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Alles hiljuti oli aeg, kui me majanduspoliitilisi küsimusi arutades istusime hea meelega brittide esindaja kõrval, sättisime end ühele pildile ja rääkisime, et meil on ühised põhimõtted asjade korraldamiseks. Nüüd on see aeg jäänud selja taha ja meil on teised mõttekaaslased. Kui kaugel, natuke ülekantud tähenduses küll, sellest kokkuleppest võib olla järgmine võimalik kokkulepe maksusüsteemide ühtlustamise kohta?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma väidan, et väga kaugel. Maksusüsteeme loodetavasti ühtlustatakse kaudsete maksude osas, aga otseste maksude kohta on vaated väga erinevad. Need, kes on läinud astmeliselt kasvava maksustamise peale, on tegelikult ikkagi probleemide ees. Sellest sõltuvusest on raske välja tulla, kuigi see majandusele selgelt hea ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid ettekande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe Sven Sesteri!

Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Räägin siis majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingu ratifitseerimise seaduse eelnõust 249. Rahandus-

komisjon arutas seda eelnõu oma korralisel istungil 11. septembril s.a. Algataja esindajana tutvustas eelnõu rahandusminister Jürgen Ligi.

Paari lausega annan veel korra eelnõu kohta üldinfot. Eelnõuga ratifitseeritakse majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise leping, mille eesmärk on kindlustada majandus- ja rahaliidu majanduslikku alust, võttes vastu eeskirja liikmesriikide eelarvedistsipliini tugevdamiseks fiskaalkokkuleppe abil, tõhustada liikmesriikide majanduspoliitika koordineerimist ja parandada euroala juhtimist.

Räägin paarist teemast, mida komisjonis selle eelnõu menetlemisel arutati. Üks teema oli eelarve tasakaalu reegli kirjutamine riigi-eelarve baasseadusesse. Minister ütles eelnõu tutvustades, et kavandatav seadusmuudatus peaks jõustuma 2013. aastal ja praegu valmistatakse Rahandusministeeriumis eelnõu ette. Eelnõuga tehakse vajalikud muudatused riigi-eelarve baasseaduses. Samamoodi nagu siin saalis olid ka komisjonis kõne all Ühendkuningriik ja Tšehhi, kes ei ole lepingut ratifitseerinud. Küsiti, kas nende kohta ei kehti sel juhul fiskaalkokkuleppe reeglid. Eelnõu algatajate esindajana andis minister informatsiooni, et nende kohta kehtivad stabiilsuse ja kasvu pakti ning Euroopa Liidu aluslepingute nõuded, aga fiskaallepingu sanktsioonid neile kahele riigile ei laiene.

Komisjonis oli teemaks ka automaatse korrigeerimismehhanismiga seonduv küsimus. Saime vastuse, et tuleb luua automaatne korrigeerimismehhanism, mille puhul jälgitakse Euroopa Liidu õigusest tulenevaid kriteeriume, keskpika perioodi eelarve eesmärki või selle saavutamisele suunatud kohandamiskava. Nendest kõrvalekaldumisel peaks see mehhanism käivituma automaatselt. Mehhanismi määrab kindlaks liikmesriik, kuid Euroopa Komisjoni ettepanekutest lähtuvalt ja ühiste põhimõtete kohaselt. See muudatus automaatse korrigeerimismehhanismi osas on Rahandusministeeriumis ettevalmistamisel.

Küsi ka sunnimehhanismide kohta: kui liikmesriik ei täida lepingut, mis siis juhtub? Vastus oli, et kui reegleid ei ole sisse viidud riigisisesse õigusesse (Eestis me sellega praegu tegeleme), siis Euroopa Komisjoni ettepanekul pöörduvad lepinguosalisel Euroopa Kohtusse. Kui rikutakse reegleid, siis üldjuhul

järgneb kohtusse minek ja sellele järgnevad ka trahvid.

Komisjonis oli küsimus, et kui suur osa riike rikub juba praegu neid kriteeriume, mida hakatakse riikides heaks kiitma, siis kuidas selles olukorras käituda või mida nende riikidega tulevikus tehakse. Vastuseks anti, et enamik neid riike on juba praegu nn protseduuri all ja kehtestatakse reeglid, mida kõik peavad järgima. Tuleb kokku leppida, et võlgu vähendatakse. Ka see on tulevikus riigisisises õiguses kirjas. Siingi määratakse kindlaks sanktsioonid.

Veel tunti huvi, mis vahe on stabiilsuse ja kasvu paktil ning fiskaalepingul. Vastus oli, et stabiilsuse ja kasvu pakti reeglid ei ole kirjas riigisisises õiguses, küll aga hakkavad fiskaalepingul reeglid seal kirjas olema. Uued reeglid on ka tunduvalt karmimad. Selle kohta andis minister mõned minutid tagasi ülevaate, et struktuurse puudujäägi termin kui selline tuuakse õigusesse sisse ja pannakse väga selgelt ka arvud paika.

Komisjon langetas otsused võtta eelnõu Riigikogu täiskogu päevakorda 19. septembril, esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrata kümme tööpäeva ehk 3. oktoober kell 6. Kõik otsused langetati konsensusega. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Ettekandjale küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Määratud eelnõu 249 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoobri 2012 kell 18.

Esimene lugemine on lõpetatud.

8. Võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (266 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me asume järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli justiitsminister Kristen Michali!

Kristen Michal

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu ikka, on tegemist väga hea eelnõuga. Eelnõuga muudetakse võlaõigusseadust ja selle eesmärk on võtta Eesti õigusesse üle komisjoni 2011. aasta 14. novembri direktiiv 2011/90/EL, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2008/48/EÜ I lisa II osa, milles sätestatakse lisaemeldused krediidi kulukuse aastamäära arvutamiseks.

Eelnõuga kavandatakse muudatused puudutavad tarbijakrediidilepingutes krediidi kulukuse määra arvutamist. Krediidi kulukuse määr on krediidi kogukulu tarbijale, mis on väljendatud aastase protsendimäärana kasutusse võetud krediidi summast või krediidi ülempiirist. Tegemist on näitajaga, mille eesmärk on anda tarbijale enne lepingu sõlmimist teavet tarbijakrediidilepinguga seotud kogukulu kohta aastas ning võimaldada tarbijal erinevaid tarbijakrediidipakkumisi nende kulukuse alusel võrrelda.

Tarbijakrediididirektiiviga 2008/48/EÜ on juba loodud regulatsioon krediidi kulukuse määra arvutamise kohta. Uue direktiiviga täpsustatakse ja täiendatakse tarbijakrediidi regulatsiooni, täpsemalt, krediidi kulukuse määra arvutamise lisaeldusi, mida kasutatakse siis, kui krediidi kulukuse määra arvutamise ajal ei tea pooled veel mõnda arvutamiseks vajalikku näitajat, näiteks krediidi kasutusse võtmise aega, lepingu kestust, tagasimaksete summat või nende tegemise aega jne.

Muudatuste üldine eesmärk on tagada kõikvõimalike krediiditoodete jaoks selgete lisaelduste olemasolu krediidi kulukuse määra arvutamiseks. Ühtsete ja täpsustatud reeglite olemasolu võimaldab krediidi kulukuse määra arvutada ühtsetel alustel ja ühetaoliselt. See tähendab, et kõik krediidiandjad teevad seda ühtemoodi ning seda kõigis 27-s Euroopa Liidu liikmesriigis.

Krediidi kulukuse määra ühetaoline arvutamine tagab, et krediidi kulukuse määr oleks tarbija jaoks tõepoolest võrreldav näitaja ehk võrreldakse omavahel võrreldavaid näitajaid. See annab tarbijale paremad võimalused teha krediidi võtmise kohta kaalutletud otsus, mis omakorda tähendab paremat tarbijakaitset.

Muudatused puudutavad eeskätt selliseid krediidi kulukuse määra lisatingimusi, mis kohalduvad krediitkaartidele. Eesti turul mõju-

tavad eelnõuga kavandavad muudatused eelkõige määratud tagasimaksega krediitkaarte ja püsimumaksega krediitkaarte.

Eelnõuga täpsustatakse krediidi kulukuse määra arvutamise lisatingimuste kasutamist järgmistest aspektidest. Täpsustatakse, et üheaastast lepingu kestust ja kaheteistkümne võrdse tagasimakse tegemist tuleb krediidi kulukuse määra arvutamisel eeldada nii tähtajatute tarbijakrediidilepingute korral kui ka selliste tarbijakrediidilepingute korral, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta teatud tähtaja jooksul või pärast teatud tähtaja möödumist, mille järel võib krediidi taas kasutusse võtta. Täpsustatakse samuti, et kui põhisumma tuleb igal maksetähtpäeval tagasi maksta täies ulatuses ühe maksena, loetakse krediidi kulukuse määra arvutamisel, et edaspidi võetakse krediiti kasutusse ja tagasimaksed tehakse ühe aasta jooksul. Lisaks luuakse krediidi kulukuse määra arvutamisel kasutamiseks uus tingimus krediidi kasutusse võtmise kuupäeva kindlaksmääramiseks, kui see ei ole krediidi kulukuse määra arvutamisel veel teada. Sellisel juhul loetakse, et esimest korda võetakse krediiti kasutusse tähtpäeval, mis toob kaasa kõige lühema ajavahemiku krediidi kasutusse võtmise tähtpäeva ja esimese tagasimakse tähtpäeva vahel. Samuti luuakse krediidi kulukuse määra arvutamisel kasutamiseks uued tingimused olukordadeks, kus tagasimaksede tegemise aeg või summa ei ole ka olemasolevate tingimuste põhjal määratavad. Eelkõige tuleb sellisel juhul eeldada, et tagasimaksimine toimub krediidiandja esitatud tähtpäeval ja tingimustel. Lisaks direktiivi ülevõtmiseks vajalikele muudatustele täpsustatakse eelnõus tagasimakse tähendust, selleks et kõrvaldada mõningad tõlgenduslikud probleemid, millega krediidiandjad on kokku puutunud.

Siinkohal ma lõpetan. Vabariigi Valitsuse esindajana toetan esimese lugemise lõpetamist. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Marika Tuus-Laul, teie küsimus!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud minister! Just teie kõne viimast lauset ma oma küsimuses tahangi käsitleda. Siin ei ole ju tegemist ainult direktiivi

kohaldamisega, vaid siia on sisse toodud Eesti Pangaliidu ja Eesti Liisingühingute Liidu lobitöö tulemusel valminud muudatusettepanek, mis kitsendab tarbijate õigusi. Miks ei piirdu tud ainult direktiiviga ja miks see siia sisse toodi, miks ei tehtud selle kohta eraldi seadust?

Kristen Michal

Täna teid selle küsimuse eest! Ma nägin, et te olete sellel teemal ka kirjatüki kirjutanud või vähemalt uudistes sellest räägiti. Samuti oleme saanud selle teema kohta kirja Lilleküla Seltsilt. Vähemalt seaduseelnõu autorite nimel julgen ma öelda, et see hirm (seda hirmu väljendavad ju Lilleküla Seltsi kiri ja ka teie küsimus), et intressilt saaks nõuda lisaviivist, tundub meile alusetu. Meile on natukene selgusetu, miks see hirm on tekkinud. Küll aga oleme nõus seaduseelnõu menetlemisel seda küsimust hoolega läbi vaatama. Ma usun, et ka komisjon teeb seda. Kui sellel hirmul peaks mingi alus olema, siis kindlasti tuleb siin otsida tarbijasõbralikumat lähenemist. Tegemist ei ole kellegi lobitegevusega, mis oleks kuidagi lubamatult seaduse loojate poolt seadusesse sattunud. Julgen öelda, et tegemist on sellesama paragrahvi, § 416 muutmise, ja selleks eraldi seadust teha pole lihtsalt otstarbekas. Sellest see kaalutus ongi lähtunud. Aga veel kord: kui teie ja Lilleküla Seltsi väidetav probleem esineb, siis ma olen täiesti kindel, et me asume selles küsimuses tarbija poolele.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Tavapärast võetakse eurodirektiive üle ilma riigisiseste täiendusteta. Kas te oskate seletada seda protseduuri, kuidas ja mis menetlusetapis tulid need täiendused siia juurde?

Kristen Michal

Aitäh! Teie küsimus on kindlasti asjakohane. Ma olen samal arvamusel (see tuleneb ka kõikidest hea õigusloome põhimõtetest), et kui vähegi võimalik, ei peaks eurodirektiivide ülevõtmisel lisama sinna ühtegi sellist riigisisese õiguse muudatust, mis on väga kaalukas või tegelikult muudab selle eelnõu suunda. See

oleks nagu nõobile pintsaku külge õmblemine. Mulle tundub, et praegu seda siiski tehtud ei ole. Oleks lihtsalt üsna kummaline ühe tõlgendusprobleemi kaotamiseks teine eelnõu teha. Sellest ongi seaduseelnõu loojad lähtunud. Ma veel täna hommikul vestlesin ametnikega, kes kinnitasid, et see on olnud ka nende eesmärk.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marika Tuus-Laul, teine küsimus!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Te mainisite, et paljudel ühiskondlikel organisatsioonidel on hirm, kuigi seda hirmu nagu ei tohiks olla, sest siin ei ole mingit ohtu. Millega te juriidiliselt tõestate, et seda ohtu ei ole? Miks siis ei ole seda muudatusettepanekut kooskõlastatud Tarbijakaitseameti, Eesti Tarbijakaitse Liidu ega paljude teiste institutsioonidega?

Kristen Michal

Aitäh! Nagu ma eelnevalt ütlesin, see, mis on must valgel eelnõu tekstis kirjas, ongi arutelu ja tõenduse objekt. Seda saab ka komisjonis arutada ja lõppkokkuvõttes on seadusandja ju lugupeetud Riigikogu. Komisjonis saab selle kõik põhjalikult läbi arutada. Veel kord ütlen, et olles vestelnud oma ministeeriumi inimestega, olen veendunud, et kindlasti ei ole selle seaduseelnõu eesmärk tarbijavaenulikkus. Meile on natuke mõistetamatu, kust see probleem on tekkinud. Aga kui küsimused on üleval, siis tuleb meil selgitada. Võib-olla on "ühiskondlikud organisatsioonid" palju öelda, kui ainult üks organisatsioon, Lilleküla Selts, on meile selle kohta kirja saatnud, aga see ei vähenda sellele küsimusele vastamise olulisust. Igal juhul tuleb vastata ja küsimus tuleb selgeks saada.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Kadri Simson, teine küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Eestis on niimoodi, et mõnikord on lubatud kõik see, mis seadusega ära keelatud ei ole, ja teinekord on keelatud kõik, mis seaduses lubatud ei ole. Kas te oskate öelda, kus selles seaduses on kirjas, et intressilt intressi võtta ei tohi?

Kristen Michal

Te viitate jälle sellele küsimusele, mille me oleme juba läbi arutanud. Ma usun, et me saame seda komisjonis pikemalt arutada. Ma arvan, et see tõlgendus, mida Marika Tuus-Laul on oma väljaütlemistes kasutanud, ei ole lõpuni korrektne. Sellel hirmul ei ole tõepoolest alust. Aga veel kord ütlen, et komisjonis saab seda kõike ju arutada. See kõik on sellesamas eelnõus kirjas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Eesti Pank teatas, et neil ei ole eelnõu kohta märkusi, aga Eesti Pangaliit tegi selle eelnõu kohta oma ettepanekud. Seoses sellega tahan küsida teilt, härra minister, kas te võite kuidagi kommenteerida Eesti Panga ja Eesti Pangaliidu erinevaid positsioone.

Kristen Michal

Mul on küll väga raske kellegi positsiooni täiendavalt kommenteerima hakata. Kõik ettepanekud, mis on lisandunud, on ju eelnõu seletuskirjas olemas. Kui vaja, võime need komisjonis ükshaaval läbi arutada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea minister! Seda eelnõu arutab õiguskomisjon, aga mina paraku õiguskomisjoni ei kuulu. Ma pigem jagan kolleegide muret seoses tagasimakse mõistega. Võib-olla te räägite ka suurele saalile lühidalt ja väga selges keeles lahti, mis muutub selles tagasimakse mõistes. Kuidas on praegu ja kuidas hakkab olema siis, kui see seaduseelnõu seadusena vastu võetakse?

Kristen Michal

Nagu ma teile seletasin, see on seesama teie kolleegide tõstatatud probleem. Te peate komisjonis olevaid kolleege usaldama, kaasa arvatud Marika Tuus-Lauli, midagi üle ei jää. Sellesamas komisjonis see eelnõu läbi vaadatakse. Nagu ma rääkisin, ei saa seaduse teksti kirjutanud inimesed aru, kust see hirm tekib.

Aga veel kord ütlen, et kõigisse osapooltesse tuleb suhtuda lugupidamisega. Kui on küsimusi, siis selleks ju seadusloomeprotsess ongi, et neile vastus saada. Seaduslooja vaatab lõppkokkuvõttes sõnastuse üle. Ma julgen öelda, et õiguskomisjoni tegevus ei ole kunagi kandnud poliitiliste erimeelsuste pitserit. Ka selle seaduseelnõu arutelu kindlasti seda pitserit ei kannu. Me saame selle mure läbi arutada.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem küsimusi ei ole. Palun kaasettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni liikme Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Head kolleegid! Lugupeetud juhataja! Õiguskomisjon arutas seda eelnõu oma tavapärasel istungil 10. septembril. Istungist võtsid osa Kalle Laanet, Andres Anvelt, Kalle Jents, Marika Tuus-Laul, Neeme Suur, Peeter Võsa, Siim Kabrits ja Valdo Randpere ning nõunikud Carina Rikart ja Linnar Liivamägi. Puudus Igor Gräzin. Kohal olid justiitsminister Kristen Michal, ministri nõunik Madis Timpson ja eraõiguse talituse nõunik Kristiina Koll. Komisjoni liikmetele tutvustati eelnõu ja vastati küsimustele.

Võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõus kavandatu kohaselt võetakse Eesti õigusesse üle komisjoni direktiiv, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu varasema direktiivi 2008/48/EÜ I lisa II osa, millega sätestatakse lisaeldused krediidi kulukuse aastamäära arvutamiseks.

Eelkõnelejale juba esitati mõned küsimused ja eriti terav oli küsimus, kus kohas on must valgel kirjas, et nüüd ei saa intressilt viivist nõuda. Ma julgen sellele ise vastata. Minister ei teinud otsest viidet paragrahvile, mina teen selle. Intressilt viivise nõudmise keeldu reguleerib võlaõigusseaduse § 113 lõige 6, mida selle eelnõuga ei muudeta. Sellepärast ei saa ka edaspidi nõuda intressilt viivist. See paragrahv, mida siin muudetakse, § 416, millega seoses on tekkinud väike küsimärk Lilleküla Seltsil, mõnel õiguskomisjoni liikmel ja võibolla mõnel inimesel veel, ei reguleeri intressilt viivise nõudmise keeldu, ei puuduta seda teemat. Seda paragrahvi muudetakse, aga see ei ole selle teemaga seotud. Selles mõttes on hirmud täiesti asjatud. Aga minister enne rõhutas

ja me oleme seda ka Marika Tuus-Lauliga arutanud, et meil ei ole midagi selle vastu, kui seda komisjonis edasi arutatakse ja jõutakse tarbijasõbraliku lahenduseni. Selle muudatusega ei ole tõesti seotud kellegi mingit salaplaani ega lobitööd. Küsimus on lihtsalt krediidi kulukuse määra arvestamise ühtlustamises. Teine punkt, millest te kinni haarasite, oli sõnade "osamakse" ja "tagasimakse" kasutus, et neid defineeritakse kuidagi erinevalt. Tegelikult pole siin probleeme olnud mitte niivõrd pankadel, kuivõrd laenuvõtjatel, kes on neid sõnu tõlgendanud eri viisi, aga vaidlustes on nad alati kaotanud. Nüüd see ebakõla kõrvaldatakse ja võetakse kasutusele ühtne termin "tagasimakse". Selle sisu on, et inimene, kellel on võlgu, ei pea selleks, et lepingut ei katkestataks, maksma mitte ainult summa põhiosa, vaid ka intressi. Siin oli varem väike arusaamatus. Mõni inimene arvas, et, kui ta maksab tagasi laenu põhiosa, aga intresse ei maksa, siis lepingut katkestada ei saa. Tegelikult on saanud seda kogu aeg teha. Nüüd on see selgelt ka kirjas. See peaks vältima laenuvõtjale ebamugavat olukorda, kui ta rikub lepingut, ise sellest teadlik olemata.

Komisjon, nagu öeldud, arutas teemat ja võttis vastu konsensuslikud otsused: saata see eelnõu täiskogu päevakorda täna, 19. septembril, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, määrata ettekandjaks Valdo Randpere, st mina, ja kui esimene lugemine lõpetatakse, siis teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoober 2012 kell 16.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Palun, Marika Tuus-Laul Keskerakonna fraktsiooni nimel!

Marika Tuus-Laul

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Nagu juba öeldud, selle eelnõu puhul on üldjoontes tõesti tegemist Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi rakendamisega Eesti õigusruumis. See direktiiv on tarbijakaitselise eesmärgiga. Sellega soovitakse saavutada, et inimesele oleks krediidilepingu sõlmimisel arusaadav, millise kohustuse ta lepinguga endale võtab, ja et tarbijale oleks selge krediidi kulukuse määr. Ent sellesse eelnõusse, mis kohal-

dab tarbijaid kaitsva sisuga direktiivi, on pangandusringkondade lobitöö tagajärjel ministereid sisse peitnud meie meelest saatanliku ja tarbijavaenuliku nüansi, mis on nii hästi varjatud, et esialgu ei paistagi välja. Nimelt on eelnõusse toodud selle kooskõlastusringilt pärinev Eesti Pangaliidu ja Eesti Liisingühingute Liidu subjektiivne muudatusettepanek, millel ei ole direktiiviga mitte mingit seost. Seletuskirja kolmandast peatükist selgub, et tahetakse tagasiulatavalt teha kohustuseks viivitusintress võlausaldaja kasuks. Tagasiulatava jõuga on see muudatus sellepärast, et tarbijal oli lepingu sõlmimisel sellest sätestest erinev arusaam. Me leiame, et selline õigusloome on vastuolus põhiseaduses sätestatud õiguspärase ootuse printsiibiga.

Pangandusringkondade ammune unistus on olnud nõuda viivist ka intressi tasumisega viivitamise korral. Siiani sai tarbijakrediitilepingus viivist nõuda vaid tasumata põhisummalt, sest intress on üldjuhul ju tarbijaga kokulepitud tasu raha kasutamise eest ning selle arvestamine lõpeb lepingu lõppemisega, sh krediidi tagastamise nõudmisega. Me oleme kindlad, et kahte intressi korraga nõuda ei saa, kuid eelnõusse on peidetud võimalus, et tulevikus saaks viivitusintressi küsida. Panganduse huvigrupid leiavad, et osamakse mõiste pole üheselt mõistetav, sellest ei saada ühtmoodi aru. Nüüd tahetakse sätestada nii, et tagasi makse hõlmaks nii põhisummat kui ka intressi, samuti muude võimalike tasude maksmist.

Rõhutan, et intressilt viivitusintressi küsimine pole kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Euroopa Kohus on analüüsinud direktiivi, mis käsitleb ebaõiglasi tingimusi tarbijalepingutes. Seal on öeldud, et liikmesriigid peavad sätestama piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mida müüjad või teenuseosutajad tarbijatega sõlmivad. Seega tuleks direktiivi tõlgendada nii, et liikmesriigi sellega vastuolus olevad õigusnormid on tühised.

On selge, et ei pangaliit ega liisingühingute liit pole just tarbijate huve esindavad huvigrupid. Selles mõttes on väga imelik, et ettepanekut võlaõigusseadust selliselt muuta ei tehta eraldi eelnõus, vaid vargsi, kasutades selleks tarbijaid kaitsva Euroopa direktiivi Eesti õigusesse toomist.

Võime tõesti järeldada, et valitsus nagu ei soovigi, et tema kodanikud kunagi võlgadest vabaks saaksid. Praegu tundub küll, et tehakse kõik, et inimesed ennast veelgi rohkem võlgadesse mässiks. Võib vaid ette kujutada, mis juhtub näiteks SMS-laenudega. Kõigepealt on röögatud intressid, näiteks 200%, ja siis tulevad intressilt veel viivised! Meie arvates on tegemist pankade ja kiirleenuandjate lobitööga.

Seletuskirjas pole viidatud ka seadusmuudatuse mõju analüüsile, sellele, kui palju kasvab võlgnike arv, kas muudatus on proportsionaalne, kui vaadata suhet "tarbija *versus* pank". Tegelikult kaitstakse siin ikkagi pankade huve. Kummaline on seegi, et seadusmuudatuse projekti ei ole kooskõlastatud Tarbijakaitseametiga, Eesti Tarbijakaitse Liiduga, Finantsinspeksiooniga ega Konkurentsiametiga. Oleme teada saanud, et tarbijakaitsega kooskõlastati see n-ö enne selle punkti lisamist.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas soovite lisaiega?

Marika Tuus-Laul

Poolteist minutit.

Aseesimees Laine Randjärv

Kaks minutit.

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Kui ma õiguskomisjonis viivitusintressi problemaatika kohta küsimuse esitasin, veenis meid Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna nõunik, et sellist probleemi selles eelnõus ei ole. Vaatame seda edaspidi!

Võiks küsida, kas Eestis tõlgendab praegu seadusi ikka veel kohus või teevad seda hoopis pangaliit ja liisingühingute liit, keda toetavad ministereid ja valitsus.

Lähtuvalt eelöeldust teeb Keskerakonna fraktsioon kindlasti parandusettepaneku. Me väga loodame, et komisjon võtab seda arvesse. Mina arvan küll, et me ei peaks oma otsustes siin Riigikogus olema nõus pangandusringkondade ärimudeliga ega selle teenistuses ja ühtlasi tarbijate vastu. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas on veel kõnesoove? Kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Määrän

eelnõu 266 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoobri 2012 kell 16.

Selle eelnõu esimene lugemine on lõpetatud.

9. Äriseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (258 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli justiitsminister Kristen Michali!

Kristen Michal

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tegemist on jälle ühe väga hea eelnõuga, millega muudetakse päris mitut seadust. Eelnõu peamised eesmärgid jagunevad kaheks: äriseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muudatusteks ning kinnistusraamatusseaduse muudatusteks. Järgnevalt peatun sellel, mis selle eelnõu seaduseks saamise korral Eesti õiguskorras muutub.

Alustan äriseadustiku ja sellega seotud seaduste peamistest muudatustest. Nagu te seletuskirjast lugeda võite, on äriregistrit puudutavas osas muudatusi ajendanud eelkõige uue menetlustarkvara kasutuselevõtt äriregistris. Senine äriregistri tarkvara, millega kohtu registriosakondades määrusi ja kandeid on tehtud, on kirjutatud 14 aastat tagasi. Nagu te arvata võite, on see oma aja ära elanud. See ei vasta enam tänapäeva turvanõuetele. Uus menetlustarkvara võimaldab täielikult rakendada ISKE nõudeid kõrgema turvaklassiga infosüsteemile. Samuti on paberil peetava registri kohta käivad sätted aegunud ning neid on vaja kohandada selliselt, et need sobiksid elektrooniliselt peetavale registrile, mis omakorda vähendab halduskoormust, kiirendab menetlust ning vähendab registripidamise kulusid. Eelnõuga luuakse registriosakondadele ka võimalus lahendada teiste osakondade kandeavaldusi ning teha kandeid. See muudatus aitab ühtlustada registriosakondade töökoormust. Lihtsamaks on muudetud ka ühinemise, jagunemise ja ümberkujundamise avalduste menetlemine. Registriosakonnad asuvad küll füüsiliselt samas asukohas ja menetlevad oma piirkonna

ettevõtjate avaldusi, kuid tänu muudatusele võib avalduste menetlemist jagada ka teistesse registriosakondadesse. Muudatuse eesmärk ei ole osakondades struktuuriliste muudatuste tegemine. Muudatus ei mõjuta määruskaebuse esitamise korda, kuna tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohaselt lahendab määruskaebuse kohus, kes vaidlustatava lahendi tegi. Kehtima jääb ka põhimõte, mille kohaselt edastatakse määruskaebus ringkonnakohtule selle maakohu kaudu, kelle koostatud kandemäärust määruskaebusega vaidlustatakse.

Muudetud on ka ühinemise, jagunemise ja ümberkujundamisega seotud avalduste menetlemist. Üldjuhul pidi varem avaldusi lahendada mitu registripidajat. Muudatuse kohaselt liidetakse avaldused ühte menetlusse ja kõiki avaldusi lahendab üks registripidaja. Kannete tegemise järjekord sellega ei muutu: esmalt tehakse deklaratiivne, seejärel konstitutiivne ja viimasena kustutamiskanne. Vajaduse korral saab teise piirkonna registripidaja teha avaldusi lahendavale registripidajale vajalikud dokumendid skaneerimise ja salvestamise teel kättesaadavaks.

Toon välja ka selle, et eelnõuga kehtestatakse seaduse tasandil päringutasud äriregistri andmetega tutvumise eest vastava veebilehe kaudu. See tähendab, et äriregistrisse kantud andmete väljastamise eest võetavad riigi teenustasud viiakse vastavusse Eesti Vabariigi põhiseaduse §-s 113 sätestatud nõudega, mille kohaselt tuleb riiklikud maksud, koormised, riigilõivud, trahvid ja sundkindlustuse maksed sätestada seaduses. Arvestades eeltoodut täpsustatakse äriseadustiku § 70 järgmiselt. Selgelt sätestatakse põhimõte, et juurdepääs elektroonilise äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri ning kommertsandiregistri andmetele on tasuline. Tasumäärad kehtestab justiitsminister, see määr võib olla kuni kaks eurot ühe päringu või päringuobjekti kohta. Tasu maksmisest on vabastatud isik enda kohta päringu tegemisel ning kehtivate kandeandmete kohta päringu tegemisel. Tasu maksmisest on vabastatud ka avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja teised isikud, kes vajavad andmeid seaduses sätestatud avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks. Isikul endal on võimalik ka praegu tasuta tutvuda registritesse kantud andmetega, samuti kehtivate kandeandmetega, mistõttu ei ole tegemist sisulise muudatusega. Oluline on

rõhutada, et tasuliseks ei muutu mitte päringu tegemine, vaid päringu tulemuseks saadud andmetega tutvumine, välja arvatud eelnimetatud juhud, mille puhul on andmetega tutvuda võimalik tasu maksmata.

Niipalju siis äriseadustiku muudatustest.

Peatun põgusalt ka kinnistusraamatuseaduse muudatustel. Nii nagu registriosakondade puhul, millest oli juttu eespool, kaotatakse ka kinnistusosakondadelt piirang, mille kohaselt tohib kinnistusosakond pidada kinnistusraamatut ainult tema tööpiirkonnas asuvate kinnistute kohta. Me arvame, et selle tulemusena väheneb kinnistusosakondade töö- ja halduskoormus. Kinnistamisavaldust, mis on seotud mitmes kinnistuspiirkonnas asuva kinnistuga, ei pea enam menetlema kaks, kolm või neli kohtunikuabi, vaid üks.

Teiseks täpsustatakse kannete ja kandemääruste tegemise korda. Luuakse õigusselgus, st täpsustatakse, millistel juhtudel tuleb määrus vormistada ja millistel mitte. Kehtiv sõnastus ei ole selge. Eelnõuga seda täpsustatakse.

Kolmandaks kehtestatakse seaduse tasandil päringutasud kinnistusraamatu andmetega tutvumisel vastava veebilehe kaudu. See tähendab, et kinnistusraamatusse kantud andmete väljastamise eest võetavad riigi teenustasud viiakse vastavusse Eesti Vabariigi põhiseaduse §-s 113 sätestatud nõudega.

Siinkohal ma lõpetan. Vabariigi Valitsuse esindajana toetan kindlasti eelnõu esimese lugemise lõpetamist. Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni liikme Siim Kabritsa!

Siim Kabrits

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu õiguskomisjon arutas seda eelnõu oma 10. septembri koosolekul. Koosolekust võtsid osa komisjoni esimees Marko Pomerants, liikmed Kalle Laanet, Andres Anvelt, Kalle Jents, Marika Tuus-Laul, Neeme Suur, Peeter Võsa, Siim Kabrits ja Valdo Randpere ning nõunikud Carina Rikart ja Linnar Liivamägi. Puudus Igor Gräzin. Samuti olid kohale kutsutud justiitsminister Kristen Michal, ministri nõunik Madis Timpson ning

õigusloome ja arenduse talituse nõunikud Berit Loog, Piret Saartee ja Kristi Uiho. Äriseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu tutvustati komisjoni liikmetele ja vastati ka komisjoni liikmete küsimustele. Komisjonis kerkis üles eelkõige küsimus, et kui see eelnõu jõustub 1. novembril, siis kas see aeg on reaalne. Õiguskomisjoni liikmed said vastuseks, et tarkvara poole pealt on 1. november täiesti reaalne tähtaeg, tarkvara peaks selleks ajaks valmis olema.

Otsustati saata eelnõu täiskogu päevakorda 19. septembril, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoober kell 16 ja määrata ettekandjaks Siim Kabrits. Otsused olid konsensuslikud. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Ettekandjale küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Määrati eelnõu 258 muudatusettepanekute tegemise tähtajaks s.a 3. oktoobri kell 16.

Seaduseelnõu esimene lugemine on lõpetatud.

10. Vangistusseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (264 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud vangistusseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Taas kord palun ettekandeks kõnetooli justiitsminister Kristen Michali!

Kristen Michal

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tegemist on jälle ühe hea eelnõuga. Nagu ikka, peatun ma oma ettekandes esmalt eelnõu eesmärgil. Kui seda püüda hästi lühidalt formuleerida, siis võib öelda, et eesmärk on lahendada vangistuse täideviimisel ning vanglateenistuse korralduses praktika käigus tekkinud küsimusi. Karistusseadustiku muutmise tuleneb vajadusest paremini kontrollida süüdimõistetuid, kes on allutatud kriminaal-

hooldaja järelevalve alla. Kriminaalhooldus-seaduse muutmine korrigeerib aja jooksul tähtsuse kaotanud regulatsiooni kriminaalhooldusametnike töös. Järgnevalt teen ülevaate peamistest muudatustest, mis plaanitakse õiguskorda sisse viia.

Vangistusseadust täiendatakse juhtudega, mil vanglal tuleb keelduda kinnipeetavale lühivõi pikaajalise kokkusaamise võimaldamisest. Nimelt ei ole praegu sellised juhud seaduse tasandil sätestatud ning sisalduvad vangla sisekorraeskirjas, mis on kehtestatud ministri määrusega. Kuna aga tegemist on isikute õigusi puudutava küsimusega, siis peaks see olema kirjas seaduses.

Eelnõuga täpsustatakse ka seda, milliste esemete omamine on kinnipeetavatele keelatud. Kehtestatakse võimalus seoses õppimise ja töötamisega vanglast välja lubatud kinnipeetavale kohaldada lisagarantiina elektroonilise valve seadet, mis kinnitatakse kinnipeetava jala külge. Praegu on kõigil kinnises vanglas karistust kandvatel kinnipeetavatel vanglariietus. Eelnõuga sätestatakse juba praegu praktilikas toimiv regulatsioon, mille kohaselt tavavanglas kannab kinnipeetav isiklikku riietust.

Erinevate distsiplinaarsete mõjutusvahendite olemasolu tagamiseks täiendatakse distsiplinaarkaristuste loetelu uut liiki karistusega, milleks on isikliku raadio, televiisori või muu vajaliku elektriseadme kasutamise keelamine. Eesmärk on tagada kinnipeetavate parem käitumine. Tähtaeg kuni 45 päeva on valitud analoogselt kartserikaristuse pikkusega.

Seadust täiendatakse kinnipeetava poolt alkoholi või narkootikumide tarvitamise tuvastamise regulatsiooniga, mis hakkab olema samasugune nagu politsei ja piirivalve seaduse regulatsioon. Vähendamaks politsei töökoormust keelatud ainete tarvitamise tuvastamisel on mõistlik anda kontrollimise õigus ka vanglateenistusele. Seda enam, et tegelikult on juba korraaitseadusega, mis ei ole küll veel jõustunud, ette nähtud võimalus, et politsei või seaduses sätestatud juhul muu korraaitseorgan võib jooabuseisundi kahtluse korral kontrollida isiku organismis alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine esinemist. Kinnipeetavate jooabuse võib kontrollida ka indikaatorvahendiga. Kui kinnipeetav nõuab tõenduslikku alkomeetrit või vereproovi, peab ta selle ise kinni maksma,

juhul kui analüüs osutub positiivseks. Samasugune regulatsioon kehtestatakse kriminaalhooldusalustele.

Vangistusseadust täiendatakse ka sätetega, mis võimaldavad vanglateenistuse ametnikul reageerida õigusrikkumisele, mis on suunatud küll vangla vastu, kuid toime pandud väljaspool vangla piiret. Kõige levinum näide on siin juhtum, kui isik üritab nn ülevisete abil vanglasse keelatud esemeid toimetada. Muudatuse kohaselt saaksid vanglaametnikud selgesõnalise õigusliku aluse sellisel juhul see isik vajaduse korral ka jõu abil kinni pidada ning neil oleks õigus teda kinni pidada kuni politseile üleandmiseni.

Lisaks muudetakse eelnõuga konkreetsemaks ja põhjalikumaks vanglaametnike tausta- ja tervisekontroll. Taustakontrolli laiendatakse tulevikus ka abipersonalile (nt kokad ja koristajad) ning juba teenistuses olevatele vanglateenistujatele ning Justiitsministeeriumi vanglate osakonna teenistujatele. Tervisekontrolli põhimõtted muudetakse analoogseks politsei ja piirivalve tervisekontrolliga.

Eelnõuga laiendatakse politseile ametiabi andmise võimalusi. Kui praegu saab vanglateenistusest kasutada ametiabi korras vaid relvastatud üksust, siis tulevikus laieneks see võimalus ka teistele vanglaametnikele ning Justiitsministeeriumi vanglate osakonna teenistujatele. Muudatuse eesmärk on tõhustada halduskoostööd ja laiendada riigiasutuste koostöövõimalusi.

Tagamaks kannatanu õigust saada informatsiooni süüdimõistetu poolt karistuse kandmise kohta (nt karistuse kandmisele asumine, karistuse täideviimine, samuti kriminaalhoolduse käik) kehtestatakse kannatanu õigus saada igal ajal vanglalt sellekohast teavet.

Kriminaalhooldusseaduses täpsustatakse neid sätteid, mis annavad kriminaalhooldusametnikele õiguse kontrollida kriminaalhooldusalusele kohtu poolt pandud kohustuste täitmist. Näiteks võib kohus määrata, et süüdimõistetu ei tohi käitumiskontrolli ajal tarbida alkoholi. Selleks et keelu järgimist kontrollida ning tagada, et keelu rikkumine ka tagajärje kaasa tooks, tuleb kontrollle läbi viia jooksvalt. Kui kriminaalhooldusalune keeldub kontrollist, on tegemist kriminaalhooldaja kontrollile mitteallumisega, mida loetakse kontrollinõude rikkumiseks.

Ka peab kriminaalhooldusalune edaspidi igal juhul kriminaalhooldajalt elukohast lahkumiseks luba taotlema, kui ta soovib välismaale minna, seda sõltumata päevade arvust. Kehtivas õiguses ei pea isik luba küsima juhul, kui ta soovib minna välismaale lühemaks ajaks kui 15 päeva.

Siinkohal ma lõpetan. Vabariigi Valitsuse esindajana toetan kindlasti esimese lugemise lõpetamist. Täna kõiki tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Valdo Randperel on küsimus.

Valdo Randpere

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma lugesin selle eelnõu läbi ja vaatasin natuke ka kehtivat seadust. Siin on tehtud selline muudatus, et riigivastase kuriteo toimepanijatel tekib vanglavälise suhtlemise piirang. See on iseenesest kiiduväärt mõte. Aga samas on seal nimetatud erisubjektid, kellega riigivastase kuriteo toimepanija võiks siiski igal juhul kokku saada. Need on advokaat, notar ja vaimulik, mis on ju põhjendatud, aga lisaks on nende hulgas ka konsulaartöötaja. Mina ei saa aru, miks peaks riigivastase kuriteo toimepanijal olema võimalik kohtuda konsulaartöötajaga. Kas see on näpukas või ongi seadusandja tahe ja taotlus selline?

Kristen Michal

Aitäh! Selles seaduseelnõus on sees regulatsioon, millega kehtestatakse riigi vastu suunatud kuritegude eest süüdimõistetutele teatud piirangud. Ma arvan, et see on kohane. Eks selle üle saab komisjonis ja ka mujal debatteerida, millised need piirangud peaksid olema. Nende piirangute kehtestamise kord on väga selgelt sätestatud. Te puudutasite seda küsimust põgusalt ka õiguskomisjonis. See on minu meelest üsna kohane küsimus. Vaatasin järele. Vangistusseaduses on teatud kohtades puudu sõnad "oma riigi". Kõik ju mõistavad, et oleks äärmiselt kentsakas, kui keegi reedaks Eesti riigi ja kohtuks siis selle riigi, kelle heaks ta seda tegi, konsulaartöötajaga ilma igasuguse järelevalveta. See oleks tõepoolest seadusandja apsakas. Igal juhul tuleb sõnastust selgemaks muuta. Ma arvan, et eelnõus tuleb see ära parandada, sinna tuleb lisada sõnad "oma riigi", et pilt oleks selge.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Mul pole midagi selle seaduseelnõu vastu, ma tahan küsida lihtsalt eneseharimise mõttes. Vangistatul on keelatud omada ja tarbida iga-suguseid mõnuaineid, alkoholi jm. Aga kuidas on lood tubakatoodetega? Kas need ei kuulu teie arvates mõnuainete hulka? Lisaks küsin, kuidas suhtutakse sigarettide, piibu ja sigarite kõrval põsktubakasse.

Kristen Michal

Aitäh! Ma arvan, et arstina te ütlete, et tubakas on üldiselt selline kraam, mille sihikindel tarbimine viib vääramatult teatavate tulemusteni. Tulemused ei ole positiivsed ei inimesele endale, meditsiinisüsteemile ega ülejäänud maksumaksjatele. Vanglates on tegelikult suitsetamist piiratud juba paljude aastate vältel, palju varem, kui mina justiitsministriks sain. Ütleme, et selgelt ja oluliselt on näha ka korrelatsiooni: kui vanglates rakendatakse karmimat korda tubakapiirangute järgimisel, siis suureneb kohe kaebuste arv. Juba nüüd on need piirangud väga arvestatavad, on ette nähtud teatud ruudukesed suitsetamiseks ja sigaretid asuvad eraldi kapis. Ei ole enam nii, et kõigil on suitsupakk n-ö laual ja taskus ning käib tohtu vahetuskaup. See peaks ammu lõppenud olema.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ministrile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni liikme Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Head kolleegid! Hea juhataja! Lugupeetud minister! Kannan teile ette ülevaate Riigikogu õiguskomisjoni istungist, kus arutati sedasama küsimust, millest minister teile juba rääkis, ehk vangistusseaduse, kriminaalhooldusseaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu 264.

Istung toimus 10. septembril 2012. Kohal viibisid kõik õiguskomisjoni liikmed, välja arvatud Igor Gräzin. Nõunikest olid kohal Carina Rikart ning Linnar Liivamägi. Kohal olid ka minister Kristen Michal, ministri nõunik

Madis Timpson ning Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Einar Hillep.

Minister juba kandis ette, mida see seadus endast kujutab. Tegelikult on see seadus vajalik selleks, et viia seadused üldjoontes vastavusse reaalse eluga. Vangistus ja kriminaalhooldus liiguvad ju täpselt samuti ajas ja ruumis nagu muud õigussuhted.

Mida siis komisjonis räägiti? Kolleeg Randpere küsis sisuliselt sama küsimuse: mispärast on konsulaaresindaja nende isikute loetelus, kellega kokkusaamisi ei lubata pealt kuulata? Nagu hea kolleeg Valdo, tegin ka mina endale tausta natuke selgemaks. Ega isegi konsulaarsuhete Viini konventsioon seda ette ei näe. See näeb ette, et konsulaarametnik võib vabalt suhelda lähetajariigi kodanikuga, kes on näiteks arestis või vahi all, ja tema juurde pääseda, aga vähemalt artiklis 36 ei ole mingisugust rahvusvahelist reeglit, et see peaks toimuma täielikult nelja silma all. Ma arvan, et me võiksime seda õiguskomisjonis järgmine kord tõsiselt arutada. Kolleeg Laanet küsis, kas sellist piirangut on ka mõnes meie lähiriigis. Justiitsministeeriumi esindaja selgitas, et selline piirang on olemas Suurbritannias.

Kolleeg Neeme Suur küsis, kas vanglateenistuse ametniku kehalise ettevalmistuse nõuete sätestamine ei too kaasa personalimuudatusi kinnipidamisasutustes. Kui see seadus vastu võetakse, hakkavad kinnipidamisasutustes kehtima sisuliselt ju samad nõuded nagu politseis ja piirivalves. Kolleeg Suurt huvitas just, kas see muudatus puudutab tugiteenistuse ametnikke. Me jõudsime arusaamale, et ka seda punkti tasuks edasisel menetlusel täpsustada.

Õiguskomisjoni esimees Marko Pomerants küsis vabanemistoetuse kohta, mida seaduseelnõu täpsustab. Praegu jääb seaduseelnõus se-gaseks, kas seda makstakse ainult vahistatu-tele, kui nad on vabanenud, või ka nendele isikutele, kes on viibinud eelvangistuses. Seaduseelnõu teeb siin selget vahet. Selguse huvides ütlen, et eelnõu täpsustab ainult eelvangistu-dest vabastamisega seonduvat.

Peale arutelu komisjonis otsustati konsensuslikult saata seaduseelnõu täna täiskogu päevakorda, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrata 3. oktoober kell 16. Ettekandjaks otsustati määrata siinkõneleja. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Määratud eelnõu 264 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. oktoobri 2012 kell 16.

Seaduseelnõu esimene lugemine on lõpetatud. Koos sellega on lõpetatud tänase päevakorra punktide käsitlemine. Soovin kõikidele kaunist õhtu jätku!

Istungi lõpp kell 16.43.

Istungi kestus 3 tundi ja 43 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 20. september 2012

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Olulise tähtsusega riiklik küsimus: Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamise ja osalusdemokraatia arutelu

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, head ametikaaslased, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu teise töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Kõnesoove ei ole.

Liigume edasi teadete juurde. Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimise siseminister Ken-Marti Vaherile.

Head ametikaaslased, viime läbi kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 70 Riigikogu liiget, puudub 31.

1. Olulise tähtsusega riiklik küsimus: Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamise ja osalusdemokraatia arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Alustame tänase päevakorrapunkti menetlust. Päevakorras on olulise tähtsusega riikliku küsimusena Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamise ja osalusdemokraatia arutelu. Head ametikaaslased, enne kui me läheme arutelu juurde, lubage lühidalt tutvustada ka seda arutamise korda, mis tuleb meie armsa kodu- ja töökorra seaduse §-st 153. Kõigepealt on vabühenduste liidu esindaja Tarmo Jüristo ettekanne kuni 20 minutit, seejärel küsimused ja vastused. Pärast seda on regionaalminister Siim-Valmar Kiisleri ettekanne kuni 20 minutit ning seejärel küsimused

ja vastused. Kolmandaks on põhiseaduskomisjoni esimehe Rait Maruste ettekanne kuni 20 minutit ja pärast seda taas küsimused ja vastused. Olgu siinkohal öeldud, et kõik küsimuste ja vastuste voorud on samuti limiteeritud 20 minutiga. Riigikogu liige võib selle päevakorrapunkti juures esitada ettekandjatele kokku kuni kaks suulist küsimust. Pärast seda on läbirääkimiste voor, sõna võivad võtta Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide liikmed. Mul on suur palve, et kõigepealt esineksid fraktsioonide esindajad! Arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta.

Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks Vabühenduste Liidu esindaja Tarmo Jüristo!

Tarmo Jüristo

Austatud Riigikogu! Vähem kui kaks nädalat tagasi pidas president Ilves siinsamas ruumis Riigikogu uue istungjärgu avakõne, mille keskseks teljeks oli Eesti poliitikas ühtaegu igivana ning samas ka päevakajaline teema, nimelt usaldus.

Kuigi Eesti meediat jälgides võib olla seda raske uskuda, on meie institutsionaalse poliitika usaldusnäitajad olnud kuni kõige viimase ajani Euroopa keskmisega võrreldes tähelepanuväärselt kõrgel. Nüüd võib siin täheldada muutust. Täpsetest statistilistest usaldusmääradest vahest olulisemgi on nihe avalikus debatis, kus ei arutleta enam mitte ainult konkreetsete isikute või erakondade pädevuse ja populaarsuse üle, vaid tõstatatakse küsimusi meie tänase poliitilise korra legitiimsuse ja väljavaadete osas üldse. Viimastel kuudel on mitmed inimesed – nii poliitikud, akadeemikud kui ka ajakirjanikud – juhtinud tähelepanu, et usalduse kahanemine erakondade ning avaliku võimu institutsioonide suhtes on ohtlik tendents, et see ei ole pelk ebameeldivus praeguste võimuerakondadele, vaid võib olla ohuks millelegi palju laiemale. Ka mulle tundub, et see on tõsine probleem ja et sellega tuleb tegelda. Samas ei ole ma sugugi veendunud, et

meie eesmärgiks peaks olema pelgalt usalduse taastamine ja tagasipöördumine õnnelikku minevikku, kus kodanikud usaldasid valitsust ja erakondi, kus nad olid valmis usaldama poliitika poliitikute kätte. Mulle tundub, et meie praegune olukord ei ole mitte ainult probleem, vaid on ka võimalus. Võimalus mitte minna tagasi, kus me kunagi oleme olnud, vaid edasi sinna, kuhu me tahaksime jõuda.

Tallinna Ülikooli kodanikuühiskonna uurimis- ja arenduskeskus tegi hiljuti laiapõhjalise uuringu Eesti elanike kodanikuühiskonda puudutavatest väärtustest ja käitumismustritest. Sellest koorub välja huvitav pilt. Eesti ühiskonna väärtused 2012. aastal on selgelt orienteeritud pigem kaasava ja osaleva ühiskonna ning poliitika poole. Uuringu kohaselt kaldus ligemale 2/3 vastajatest eelistama osalusdemokraatlikke hoiakuid ning umbes neljandik Eesti elanikkonnast teeb seda järjepidevalt, mis lubab juba rääkida osalusdemokraatlikust orientatsioonist. Järjekindlalt mitmesuguste esindusdemokraatlike hoiakutega nõustujaid oli vastanute hulgas kokku kõigest 3%. Käitumismustrite poolel on pilt selles osas märksa tagasihoidlikum ja see tõstatab küsimuse, milles on asi, millest tulenevad käärid inimeste väärtuste ja ootuste ning tegeliku käitumise vahel.

Vaatamata sellele, et meie omariikluse aluseks nii eelmise sajandi alguses kui ka 20 aastat tagasi, 1990. aastatel, oli laiapõhjaline kodanikuliikumine, on tänases Eestis väga sügavalt juurdunud kahetsusväärset kitsas arusaam poliitikast. See arusaam näeb poliitikat kui võimuvertikaali või -püramiidi, mille alumises otsas on kodanikkond ning ülemises peaminister ja president. Selliselt nähtuna on vabakond justkui poliitika lasteaed, mis paremal juhul on sisendiks pärispoliitikale, mis aga ise kogu ühiskonda puudutavaid otsuseid langetada ei suuda ega saa.

Mulle tundub, et selline nägemus ei vaeseta mitte ainult vabakonna mõistet, vaid poliitikat tervikuna. Kui parlamentaarne ja erakondlik poliitika on vertikaali küsimus, siis vabakond on poliitika horisontaalne mõõde, see, mis annab talle avarust, sidusust ja hõlmavust.

Üks vertikaalse nägemusega seotud probleem on see, et vabakonna ja avaliku võimu suhted on raamistatud valdavalt avaliku võimu terminitega. See kirjelduskeel ei vasta sageli

sellele, kuidas vabakonna aktiivsed inimesed ise oma tegemisi näevad. Tihti ei ole siin küsimus sugugi ainult selles, et erineva perspektiiviga inimesed mõistavad samu termineid eri moel (mida nad kahtlemata teevad), vaid selles, et neil eri poliitikaväljadel võib samal sõnal või terminil olla radikaalselt erinev sisu. Üks suurepärase näide on siin selline oluline sõna nagu "häääl", millel on eesti keeles kaks omavahel seotud, kuid siiski erinevat tähendust. Kodanikuna on meil justkui kaks erinevat hääält. Üks selline, mille me valimistel kellegi kasuks ära anname ja mida inglise keeles näiteks tähistab sõna *vote*, teine aga see, mis võimaldab meil end teiste jaoks kuuldavaks teha, inglise keeles siis vastavalt *voice*. Kui vertikaalse poliitika puhul on valuutaks häääl, mida saab valimiskasti lasta, siis vabakond põhineb kodanike häälel paljusel, hääletel, mida ei saa kokku lugeda ega üksteisele taandada. Siit saab ilmseks ka üks nende kahe poliitilise mõõtme pingekohti. Vertikaalselt nähtud poliitika on ülespoole ahenev. Mida kõrgemale seal liikuda, seda vähem eri arvamusi ning seisukohti see võimaldab, seda vähem on seal ruumi horisontaalsele dimensioonile. Kuid demokraatia ei ole teadmiste valitsus, see on arvamuste valitsus. Eestis on kodanikuühiskonna ja avaliku võimu suhetes paljud asjad üsna hästi ja seda mitte ainult rahvusvahelises võrdluses, kus me selles osas sageli kiita saame. Üks selle tunnistus on muu hulgas ka tõsiasi, et mina täna siin seisan ja kõnelen. Ma ei esinda siin Eesti kodanikuühiskonda, vaid olen lihtsalt üks selle paljudest häälest, mis täna teie poole pöördub, ja see on paljulubav algus.

Siin ma tahaks tulla tagasi nende käärde juurde Eesti inimeste väärtustes ja käitumismustrites, mida ma eespool mainisin. Kui me räägime kodanikuaktiivsusest tänases Eestis, siis ilmselgelt ei ole asi selles, et inimesed ei tahaks ühiskonna asjades kaasa rääkida või neis osaleda. Kindlasti ei ole asi selles, et nad ei hooliks, küll aga tundub, et probleem on võimalustes. Ma ei pea siinkohal silmas küsimust, kas kõigil on võimalus mingil moel kaasa rääkida, vaid küsimust, kui mitmel erineval moel on meil kodanikena võimalik kaasa rääkida ja osaleda. Küsimust, kas poliitika peaks olema vaid erakondade mängumaa, kas kaasamine on asi, mida saab teha ainult riik vabakonnaga. Või äkki on ka vastupidi, kas vaba-

kond saab kaasata riigi? Kas avaliku võimu ja vabakonna koostööd saab näha ainult kaasamise kaudu tähenduses, et kuulame ära ja võimaluste piires võtame arvesse, või oleks võimalik sammhaaval ja laiemalt avada ka otsustamist ennast, nii et vabakonna hääled oleks kuuldav terves poliitilises protsessis, sihtide seadmisest ja probleemide piiritlemisest kuni lahenduste valiku ning nende elluviimiseni? Kahtlemata tähendaks see tänases mõttes poliitilise välja radikaalset avardamist ja ma saan aru, et see väljavaade võib tunduda hirmutav. Teisalt tundub mulle aga, et usaldus, mida ma oma sõnavõtu alguses mainisin, on kahepoolne asi. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu, hea ettekandja! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? Ärge palun minge ära, sest teile on üsna tublisti küsimusi. Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Jälgin teie liidu ja teie seltskonna tegemisi üsna pidevalt. Täna sellest ettekandest ja ka teie varasematest väljütlemistest on mulle jäänud mulje, et te kuidagi nagu vastandate kodanikuühiskonda, vabakonda ja erakondi. Mina leian, et erakond on üks osa kodanikuühiskonnast ja kuulub vabariiklaste hulka. Mis põhjusel te leiate, et erakonnad justkui ei ole osa kodanikuühiskonnast ja vabariiklastest?

Tarmo Jüristo

Aitäh küsimuse eest! Kindlasti ma ei leia, et erakonnad ei ole osa vabariiklastest või kodanikuühiskonnast. Ma püüdsin oma kõnes isegi rõhutada seda, et need ei ole asjad, mis peaksid olema samal skaalal ja vastanduma. Ma püüdsin rõhutada, et parlamentaarne poliitika ja vabariik on poliitilise välja eri mõõtmed. Nad ei välista üksteist, nad täiendavad üksteist.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra Jüristo! Kas teil isiklikult või Eesti Vabariiklaste Liidul, keda te esindate, on mingi visioon või nägemus, kuidas

võiks või tuleks muuta Eesti valimiseadusi, nii Riigikogu kui kohaliku omavalitsuse valimise seadust, et vabariiklaste hääled muutuks olulisemaks?

Tarmo Jüristo

Ilmselt võib siin eri inimestel olla terve hulk erinevaid arvamusi. Mina isiklikult pean ütlema, et ma ei kujuta ette, isegi ei näe seda võimalust, et valimiseadus peaks olema see tööriist, mis muudaks vabariiklaste rolli või osalust tänases Eesti poliitikas. Mulle tundub, et valimiseadus on just nimelt rohkem seotud selle vertikaaliga.

Aseesimees Jüri Ratas

Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh! Hea ettekandja! Ettekanne oli lühike ja suhteliselt tabav, aga tekitas ka küsimusi. Kuuludes kolme mittetulundusühingusse, millest üks on loomulikult erakond, üks on spordiklubi ja üks on Rotary klubi, olen ma tihti mõtisklenud, milline on vabariiklaste sise- ja väliste suhte suhe, kui palju on selliseid vabariiklaste, kes organiseerituna soovivad ühel või teisel moel poliitikat kujundada, ja kui palju on neid, kes midagi vastu tahtmata annavad oma osa ühiskonnale, näiteks kas või Rotary klubi kaudu nõrgemate abistamiseks. Kas on olemas selline arusaam, milline see protsentuaalne jaotus võiks laias laastus olla?

Tarmo Jüristo

Protsentuaalset jaotust mul kindlasti ei ole võtta, aga minu jaoks on küsimus ise veidi probleemne, kui püstitada see selliselt, et kui inimesed teevad asju ilma selle eest midagi vastu tahtmata, kas see ei võiks olla osa poliitikast. Pigem tahaksin argumenteerida natuke avarama või laiemaga poliitilise nägemuse poolt. Rotary klubi on selle mõiste järgi samamoodi osa poliitikast. Kas spordiklubid on osa poliitikast, ma ei tea, ka neil on oma osa poliitilisel väljal.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Lukas, palun!

Tõnis Lukas

Aitäh hea ja lööva ettekande eest! Aga te nimetasite, et poliitilise spektri, teie sõnastuses pildi laiendamine võiks olla kellelegi hirmutav. Keda te silmas pidasite? Keda see õieti võiks hirmutada? Ja siia kõrvale satelliitküsimusena: kui palju on teie arvates praegu olemas selliseid vabaihendusi, mittetulundusühinguid või natuke teisel platvormil sihtasutusi, kes tegelevad maailmavaate arendamise ja levitamise, n-ö maailmavaate sihtasutusi?

Tarmo Jüristo

Aitäh! Kui ma kasutasin esimeses osas sõna "hirmutama", siis ma ei pidanud kindlasti mitte silmas hirmu vabakonna või kodanikuühenduste ees selles mõttes, nagu oleks see kuidagi ähvardav jõud kellelegi teisele. Keda ma silmas pidasin? Ma pidasin kahtlemata silmas pigem institutsionaliseerinud poliitika osa ja pöördusin selles suhtes teie kõigi poole. Mida ma hirmu all silmas pidasin? Küsimus on pigem selles, kas usaldatakse seda, kui me avaksime ka poliitilise otsustamise kodanikuühiskonnale, kas see tegelikult toimib. Kas seda on võimalik teha, kas me saame niimoodi mingeid probleeme lahendada või tekitame neid endale juurde? See oli pigem see, mida ma hirmu all silmas pidasin. Ja ma ei taha seda kuidagi kirjutada maha mingi foobiana või öelda, et see on kohatu hirm, vaid see on asi, millele võiks otsa vaadata ja sellega tegelda.

Kas saaks meelde tuletada, mis oli küsimuse teine pool? Maailmavaatega seoses ei oska ma praegu niimoodi vastata, see tahaks põhjalikumat lähenemist. Kahtlemata on Eestis terve hulk vabaihendusi, kes tegelevad küsimustega, mis on vähemalt osaliselt maailmavaatelised. Kui taandada see küsimus maailmavaate sihtasutustele, siis selliseid organisatsioone, ma ei tea, võib-olla ei ole Eesti vabakondade seas. Aga ma arvan, et see ei peaks olema vabakonna küsimus, vabaihendused ei pea olema funktsioonikesksed, kuid nad puutuvad oma töödes eri väljadel kokku ka selle küsimusega.

Aseesimees Jüri Ratas

Arto Aas, palun!

Arto Aas

Aitäh ettekande eest! Igal mündil on kaks poolt ja õigustega peavad käima kaasas kohustused, eriti kui me räägime usaldusväärsusest ja pikaajalisest usalduslikust suhtest. Iseenesest teie ettepanek, et vabakondade roll otsuste langetamisel poliitikas peaks olema suurem, kõlab ju väga loogiliselt. Aga kuidas peaks välja nägema selle mündi teine pool, vastutus nende otsuste eest ja vastutuse kandmine, mis suuremate õigustega kaasneb?

Tarmo Jüristo

Ma ei tea, kuidas kodukord ette näeb, ma tahaksin hea meelega esitada vastuküsimuse ja küsida, mis laadi vastutust te silmas peate. Milles see vastutus peaks seisnema?

Aseesimees Jüri Ratas

Seda võimalust, et hakata küsima Riigikogu kõnetoolis Riigikogu liikmete käest, teil kahjuks ei ole. Kas soovite edasi vastata või läheme järgmise küsimuse juurde?

Tarmo Jüristo

Ma arvan, et läheme järgmise küsimuse juurde. Sellisel kujul esitatuna ei saa ma küsimusele vastata.

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, mul on suur au anda nüüd küsimuseks sõna meie tänasele sünnipäevalapsele. Palju õnne, Remo Holsmer! Palun, teie küsimus!

Remo Holsmer

Aitäh, hea istungi juhataja! Eelmise küsimuse jätkuks. Demokraatlikus ühiskonnas on inimestel võimalus anda häält, nagu te oma ettekandes ütlesite, ja nad annavad häält erakondadele, kes nende eest otsustavad. Tulles tagasi vastutuse juurde, mille kohta minu pinginaaber eelnevalt küsis, ma arvan, et ta mõtleski seda vastutust, et juhul kui on antud hääl, siis on ka erakonnad, kes selle eest vastutavad. Võib-olla te kirjeldate neid ettepanekuid, kuidas vabakonnad saaksid otsustusprotsessis rohkem kaasa rääkida, kuidas te seda näete. Ma loodan, et küsimus oli nüüd mõistetav.

Tarmo Jüristo

Aitäh! Neid näiteid võiks tuua terve hulga. Isegi selleksamaks ettekandeks valmistudes mõtlesin, kas neid kõne sees tuua, ja otsustasin seda siiski mitte teha. Aga kui konkreetset küsimusele vastata, siis üks selline hästi päevakajaline ja konkreetne näide, millest viimasel nädalatel on palju juttu olnud ja kus vabakonna puutumus on selgelt olemas, on erakondade rahastamine ja küsimus, kas seda oleks vaja ümber korraldada. Just hiljuti sai ümber tähtaeg, kus mitmed vabakonna esindajad ja organisatsioonid tegid selles küsimuses põhiseaduskomisjonile oma ettepanekud. Lihtsalt näitena või spekulatsioonina ma pakun siinkohal välja sellise mõtte, et ehk oleks võimalik teha seda asja niipidi, et vabakond tegeleks selle küsimusega ja kaasaks sellesse riigi. Kas oleks võimalik mõelda olukorrale, kus nende lahenduste otsimise, väljapakumise temaatika oleks kodanikuühiskonna käes? Mulle tundub, et see oleks vähemalt huvitav mõte, huvitav idee, mismoodi liikuda. See võiks olla üks näide, kuidas otsustusprotsess saaks laieneda. Kui vastata veel põgusalt, siis võtame näiteks sellesama DASA-de ja MSA-de küsimuse, mis enne üles tuli. Kui vaadata sellele protsessile retrospektiivis, siis tegelikult oli vabakonnal selles protsessis selgelt osalus n-ö veto kaudu. Kuna oli terve hulk kriitilisi häáli, siis pandi see protsess seisma. Minu mõte või küsimus on, kas seda laadi koostööd oleks võimalik ka n-ö ametlikult vormistada, seda praktikat jätkata ja süvendada, teha seda mitmekülgsemaks, mitte lihtsalt ainult nii, et antakse sisenedit ja siis tehakse valju häält, kui midagi ei sobi.

Aseesimees Jüri Ratas

Urve Tiidus, palun!

Urve Tiidus

Lugupeetud istungi juhataja ja lugupeetud Tarmo Jüristo! Te kasutasite väga tagasihoidlikult oma võimalust vabaihenduste liitu esitleda ja võib-olla natuke ka ennast kiita. Aga nüüd ma küsin teie käest, millise saavutuse üle te vabaihenduste liidu esindajana kõige rõõmsam või õnnelikum olete. Mis te olete oma organisatsiooniga teinud?

Tarmo Jüristo

Siin on nüüd ilmselt väike arusaamatus juhtunud. Esiteks, ma ei tea seda. Ma kindlasti ei ole seotud vabaihenduste liiduga, ma ei ole vabaihenduste liidu esindaja ega juhataja. Ma ei tea, mis teil seal kirjas on. Nagu ma oma kõnes ütlesin, ei esinda ma siin vabakonda, ma lihtsalt räägin ühena selle häältest.

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi. Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea ettekandja! Teie eelmine vastus oli iseenesest väga selge, seepärast palun teie isiklikku seisukohta ühes küsimuses, mis praegu aktuaalne on. Täna lõpeb kooskõlastusring põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse arutelus. Üks teema, mida Riigikogu liikmetel kaaluda tuleb, on kohaliku kogukonna ja huvitatud isikute kaasatus otsustamisse lasteaedades ja koolides. Praegune seadus näeb ette, et lasteaedades ja koolides on juhtimisel esindatud ka kohalik kogukond ja kohalikud huvigrupid ehk siis lapsevanemad ja vanemate õpilaste esindajad. Samas kostab vastuhääli mõnedelt inimestelt, kes ütlevad, et nood on rumalad, takistavad asutuse juhtimist ja et inimesi ei tuleks niimoodi otsustamise juurde lasta. Milline on teie seisukoht? Kuidas peaksid Riigikogu liikmed käituma? Mida nad peaksid kaalutlema, millega arvestama? Palun põhjendage, kas lubada või mitte!

Tarmo Jüristo

Ma kardan, et sellele küsimusele sisuliselt vastates väljuksin selgelt oma kompetentsi piiridest. Minu isiklik seisukoht või isiklik sümpaatia ei peaks ettekande valguses ilmselt olema kuidagi üllatav – see on loomulikult pigem kaasamist pooldav. Kahtlemata tekitab selline asi mitmesuguseid muresid ja probleeme. See on just seesama hirmu küsimus, mida ma enne püüdsin oma vastuse raames avada. Igasugune otsustusprotsessi, arutusprotsessi avamine toob vähemalt potentsiaalselt kaasa probleemi, et tegelda tuleb erinevate seisukohtadega, mille kõigiga me ei pruugi nõus olla. Mõned inimesed võivad olla asjatundmatud, mõned võivad olla kiuslikud. Aga ma kardan, kuidas nüüd öelda, et see on üldse üks demokraatia olemuslik külg. Kui me ajaksime taga kõige

efektiivsemat, kõige muretumat ja lihtsamat meetodit, kuidas asjade üle otsustada, siis ei oleks vaja ka seda saalitait inimesi siin. Monarhia on efektiivsem, kiirem ja kergem meetod otsuseid langetada kui demokraatia ja Riigikogu.

Aseesimees Jüri Ratas

Protseduuriline küsimus, Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh! Meil on päevakorras selgelt kirjas, et esimese ettekande peab vabaihenduste liidu esindaja. Puldis olev ettekandja on mitmel korral väljendanud, et ta ei esinda vabaihendusi. Ilmselt on ta seetõttu ka raskustes teatud küsimustele vastamisel. Äkki te saaksite istungi juhatajana selgitada, kas on juhtunud mingi eksitus?

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ametikaaslane! Ma ütleksin, et see küsimus on nagu naelapea pihta esitatud. Ka mina olen selle üle viimased kolm-neli minutit juurelnud. Ma tean, kes on siin Riigikogu kõnetoolis, kuid ma tunnistan, et ma ei tea täpselt, keda ta esindab, ja olen palunud see selgeks teha. Nagu te teate, hea ametikaaslane Tõnis Kõiv, olulise tähtsusega riiklike küsimuste arutelusid valmistavad ette komisjonid. See on üks võimalus. Ja tõsi on see, et põhiseaduskomisjon, kes on tänase arutelu ette valmistanud, on sellise kirja meile esitanud. Ausatud Tarmo Jüristo, ma pöördun nüüd teie poole: kas ma saan õigesti aru, et teie nime ees peaks olema "vabaihenduste esindaja", ilma selle liiduta?

Tarmo Jüristo

See on tõepoolest küsimus naelapea pihta. Mulle tundub, et see viib tagasi ühe minu eelmise ettekande keskse teema juurde, mis on täpselt just see pingekoht vabakonna ja erandpoliitika või siis parlamentaarse poliitika vahel. Ma saan loomulikult aru, et lihtsalt selle fakti tõttu, et ma seisan siin selles kohas ja räägin selles ruumis, paigutun ma, ükskõik kui väga ma ise püüaksin ka sellest kuidagi eemale hoida või pääseda, kellegi esindamise raamidesse või diskursusesse. See on just see, millele ma tahtsin enne viidata ja öelda, kuidas kodanikuühiskonna puhul tekib sageli see mu-

re, et asju avaliku võimu terminitega kirjeldades me räägime millestki muust kui see, mida inimesed ise arvavad end tegevat.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Austatud protseduurilise küsimuse küsija, hea ametikaaslane Tõnis Kõiv! Kolmas ettekanne on meil põhiseaduskomisjoni esimehelt Rait Marustelt. Ma usun, et ta klaarib selle asja siis täpselt ära. Samas, kuulanud esineja ettekannet ja vastuseid küsimustele, on minu meelet jutt käinud küll täielikult Eesti kodanikuühiskonna arengukonseptsioonist, selle rakendamisest ja osalusdemokraatiast. Nii et oma aruteludes pole me sellest temast tegelikult mööda läinud.

Laine Randjärv, palun, protseduuriline küsimus!

Laine Randjärv

Hea juhataja, teie mikrofon ei tööta!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan selle märkuse eest, aga ma usun, et häält on kuulda. Kui te ikka ei kuule, siis tuleb võtta juhatajapoolne vaheaeg ja mikrofon korda teha. Laine Randjärv, palun, protseduuriline küsimus!

Laine Randjärv

Ma soovin lihtsalt täpsustada, et ma olin enne sõnavõtu järjekorras ja siis esitasin protseduurilise küsimuse. Nüüd läheb minu küsimus jällegi väga kaugele järjekorra lõppu. Kuidas seda olukorda nüüd lahendada selles mõttes, et ma olin järjekorras peale Kalev Kallot? Ma soovin küsimuse esitada pärast Kalev Kallot.

Aseesimees Jüri Ratas

Lahendame selle küsimuse ikka heatahtlikult ja rõõmsameelselt ja teeme nii, et te saate küsida selles järjekorras, kuidas te olite registreeritud. Kõigepealt ma palun saali operaatorit, et me taastaksime kuus ja pool minutit selle voo aega. See protseduuriline küsimus võttis lihtsalt nii palju aega, et me võtame kuus ja pool minutit aega tagasi. Läheme küsimustega edasi. Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Suur tänu ettekandjale lühikese ja konkreetse ettekande eest! Ka mul tekkis organisatsiooni suhtes keerulisi küsimusi. Loen kodanikuühiskonna arengu kohta ja ma tean, et kodanikuühiskonna väga suured koostisosad on kümned tuhanded inimesed, kes kuuluvad Kaitseliitu, priitahtlike päästjate hulka jne. Teema sisust ma sain jällegi aru, et nendest nagu juttu ei ole. Ilmselt on osalusdemokraatia ja riigijuhtimises sõna andmisel siin oma eripärad. Kas te arvate nemad ka vabakonna hulka – mina arvan, et nad on kodanikuühiskonna osa –, ja kui neid ei arvata sinna, siis kuhu nad kuuluvad?

Tarmo Jüristo

Aitäh! Ma ei näe küll mingit põhjust vabakonna mõistet sellisel moel kitsendada, et nimetatud organisatsioon lihtsalt välja jätta. Teistpidi mulle jällegi tundub, et näiteks Kaitseliidust rääkides ei olegi võib-olla väga kohane näha seda organisatsiooni demokraatia võtmes. Ma olen nõus, et Kaitseliidu või muude selliste asjade puhul on keeruline rääkida võib-olla osalusdemokraatiast kõige levinumas mõttes, aga teistpidi ma jälle küsiks, kas seal on võimalik rääkida esindusdemokraatiast. Mulle tundub, et see on natuke teistsuguse kategoria organisatsioon. Aga mulle tundub küll, et see on osa kodanikuühiskonnast, see on osa sellest, kuidas kodanikud üheskoos võtavad midagi ette selleks, et oma üldist ühiskondlikku keskkonda muuta või parandada.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Mina olen vabakonna esindaja ikka väga ja väga. Siin ma käin ainult tööl ja see on ka kõik. Vabakonna esindajana ja olles kuulunud sellise, ma ütlesin, rahvaliidumise juhatusse, nagu oli Vaba Euroopa, kes oli seotud referendumiga, võin öelda, et kogu see meie massiliikumine jne läks euroreferendumil ühesõnaga puusse. No läks ja nüüd me sellega elame. Aga mul on tollest ajast jäänud üks mure. Kui siin oli jutt, et peab olema nende, s.t riigimeeste ja meie, vabaihenduste dialoog, siis kuidas see dialoog peaks välja nägema? Sellepärast et me küll rääkisime, aga ühendusena Vaba Euroopa

me tol hetkel ei tundnud, et meie teema on soovitatav. Me ei olnud mitte ainult otsustusprotsessis, vaid me ei olnud 2003. aastal eriti isegi mitte ärakuulatavad. Kuidas seda olukorda muuta?

Tarmo Jüristo

Väga hea küsimus ja kardetavalt ei ole siin kuskilt kotist välja võtta lihtsat lahendust, mis maailma uueks muudaks ja mille peale kõik pirrud lõkendama lööksid. Ütleme nii, et ega siin mingit muud lahendust ei ole kui see, mida me praegu teeme. Sellepärast kasutasin ma oma ettekandes ka just seda väljendit või kõnekujundit, et see on juba omaette julgustav märk, et mina täna siin sellisel moel räägin. See on midagi uutset, see on midagi sellist, mida oleks väga raske ette kujutada terves hulgas Euroopa riikides, keda me muidu tahame endale eeskujuks seada. Ja ma arvan, et sedasama teemat adresseeris väga hästi just see 6,5-minutiline protseduuriline kõrvalepõige.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ma tuleksin tagasi selle küsimuse juurde, mis minu arust jäi kolleeg Arto Aasale vastamata, kuna soovisite esitada vastuküsimust. Niisiis ikkagi vastutusest. Kui poliitikutel läheb midagi puusse, siis järgmine kord annavad sellele oma hinnangu valijad ja üks või teine võib-olla ei osutu valituks. Aga et ei tekiks küsimust, püüan veidi selgitada. Oletame, et mõni vabaihendus tegutseb tubli survegropina ja on võimeline läbi suruma mingi otsuse, mille lõpuks peavad formuleerima poliitikud. See otsus läheb puusse, poliitikud saavad pärast karistada, aga initsiaatoreid, vabaihenduse esindajaid ei ole kusagil. Ma sooviksin ikkagi teada, kuidas te näete ka vabaihenduste vastutust n-ö oma tegevuse lõpptulemusena saavutatud otsuste või asjade eest.

Tarmo Jüristo

Ma ei ole kindel, kui otstarbekas on käsitleda seda, kui poliitik jääb tagasi valimata, karistusena. Seda võib näha selles võtmes, aga ma ei näe, miks peaks. Teistpidi ma tahan öelda, et seesama n-ö tagajärg seisab vastamisi ka iga

inimesega, kes tegutseb kodanikuühiskonnas. Mina tegelen kodanikuühiskonnas samamoodi terve hulga küsimustega ja teen seda terve hulga erinevate mooduste kaudu. Mõnel juhul olen ma konkreetset mingis juhtorganisis. Kui ma näiteks Heateo Sihtasutuse nõukogu liikmena teen mingi halva otsuse, siis on sellel see tagajärg, et kuidas ma saan selles organisatsioonis jätkata. Ja isegi mitteformaalselt, isegi siis, kui suhe ei ole kuidagi formaliseeritud, on meie tegudel tagajärjed, on see siis Riigikogu saalis, on see perekonnas, on see ükskõik kus mujal. Kui vaadata vastutuse ja karistuse küsimust, siis ma ei näe kuidagi, et see teema oleks vabakonnas vähem oluline või et sellistel tegudel oleks vabakonnas vähem tagajärgi.

Aseesimees Jüri Ratas

Laine Randjärv, palun!

Laine Randjärv

Suur tänu! Hea Tarmo Jüristo! Mul on ka üks täpsustav küsimus. Kuna üks tänase arutelu teema on Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine, siis lähekski selle teema juurte juurde. Ettekandes ei olnud arengukontseptsioonist kahjuks eriti palju juttu. Võib-olla te paari sõnaga tutvustate seda arengukontseptsiooni, mida rakendada tuleks.

Tarmo Jüristo

Ma kardan, et arengukontseptsiooni tutvustamine kindlasti ei mahu juba kas või mulle vastamiseks antud ajalimiidi piiresse. See, mida ma küll püüdsin riivamisi puudutada seoses arengukontseptsiooniga või tuua välja ühe aspekti, mida aruteluks avada, oli just nimelt see, mida muu hulgas on mainitud ka Tallinna Ülikooli uurimuses, mida ma siin tsiteerisin. Küsimus on selles, et arengukontseptsiooni puhul, mis iseenesest on kahtlemata vajalik, kahtlemata oluline ja hea dokument, mis on aidanud väga palju kaasa kodanikuühiskonna arengule ning kodanikuühiskonna ja avaliku võimu suhete arengule Eestis, tuleks endale aru anda ja silmas pidada, et see on kirjutatud ühest väga spetsiifilisest vaatenurgast lähtudes. Kui kasutada selle arengukava keelt, vaateid ja meetodeid, siis me võib-olla ei pane tähele paljusid aspekte, muresid, seda, millises võtmes näevad oma igapäevast tegevust need inimesed, kes tegutsevad vabakonnas. See oli see

asi, mille ma tahtsin välja tuua. Arengukava kohta üldiselt ei oska ma midagi kokkuvõtvat öelda, kui teil on spetsiifiline küsimus mõne selle punkti kohta, siis ma võin püüda vastata.

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Aitäh! Kümme aastat on nüüd asi toimunud ja Riigikogu on selle heaks kiitnud. Minu meelest peaks nii sellele horisontaalile kui ka vertikaalile muret tegema üks ja sama teema. Kui meie inimeste käest küsitakse, millised teemad on nende südamele kõige lähemal, siis paraku selline asi nagu demokraatia on kuskil pingerea lõpus, kui mitte päris viimane, siis eelviimane. Seetõttu puudub peale selle arutelu siin ka laiem arutelu kaasamise, konsensusdemokraatia, mille iganes üle. Mida teha selleks, et see teema oleks seal kuskil kõrgemal?

Tarmo Jüristo

Ma arvan, et sellele saab vastata kahte moodi. Ühelt poolt on võib-olla nii, et senikaua, kui meil on demokraatiaga asjad suhteliselt hästi, ei ole see igapäevane küsimus. Demokraatia oli hästi suur küsimus 90. aastatel, siis, kui me olime ise valmis hästi palju ette võtma selle nimel, et seda saada. Nüüd, kui see on käes, kui see on igapäevane üldine raamistik, milles me toimetame, siis võib-olla selle tähtsus ei koida inimestele igapäevaselt sellisel moel. Teine moodus sellele küsimusele läheneda on minu arvates see, et väga sageli inimesed tegutsevad, on poliitilised ilma seda endale ise teadvustamata. Nende praktikad on need, mis haakuvad demokraatiaga, mis haakuvad riigi tegemistes osalemisega, aga nad ei näe seda tingimata selles võtmes. Minu isiklik konkreetne kogemus siin puudutab just nimelt asja, mis eelmise aasta lõpus sai natuke ka meedias tähelepanu ja laiemalt teadvustatud. See oli Pühajärve kooli kaasus, kus ma jõu ja nõuga püüdsin olla abiks kohalikule kogukonnale, kes võitles oma kooli avatud hoidmise eest. See oli suurepärase näide olukorrast, kus oli koos terve hulk inimesi, kellel oli hästi konkreetne praktiline mure. Mida nad ei teadvustanud enda jaoks poliitilises plaanis, oli see, et oma olemuselt on see küsimus, kuidas avalik võim või kohalik võim toimib selles

kohas. Aga tulles omavahel kokku, tegeldes selle probleemiga, said nad ise selgelt poliitilisteks. Kui ma protsessi lõpus nendega rääkisin, siis oli nihe väga selgelt nähtav, nad nägid, et see on demokraatia küsimus, see on küsimus, kuidas nad saavad oma häälega osaleda oma elu korraldamises ka valimistevahelisel ajal. Et see hää ei ole lihtsalt mitte see, mis anti kohalikule omavalitsusele ja mida nelja aasta pärast küsitakse uuesti, vaid et see on pidev protsess ja pidev kaasasolemine.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Tarmo Jüristo, ma väga tänan teid ettekande ja vastuste eest! Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks regionaalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Paljudele võib tunduda, eriti pärast Tarmo Jüristo sõnavõttu, et maailm on kuidagi kummuli kukkunud, et nähtused ja protsessid, mis pikka aega on olnud vertikaalsed, on nüüd üha enam horisontaalsed. Võib öelda, et vertikaalne või hierarhiline ei ole enam moes, nüüd on moes kõik see, mis on horisontaalne ja egalitaarne. Esindusdemokraatia on vertikaalne ja vabakond väidab ennast olevat horisontaalne. Kui küsida täna mõne eestlase käest, kumb on ägedam, kas poliitikut ja erakonnad või vabakond ja õhinapõhisus, siis vastust me üldjuhul teame. Ka meie tänane arutelu vabakonna küsimustes peaks olema horisontaalne, kuigi praegust korda me ilmselt nii nimetada ei saa, ja ma arvan, et auväärt Riigikogu võiks kaaluda võimalusi, kuidas muuta sellise arutelu formaati mõnevõrra horisontaalsemaks.

Austatud rahvasaadikud! Tänavu möödub kümme aastat EKAK-i vastuvõtmisest ja kaks aastat eelmisest arutelust siin Riigikogus. 2010. aasta detsembriks, kaheksa aastat pärast EKAK-i vastuvõtmist, oli kodanikuühiskond saanud korraka meil popiks ja nähtavaks. Aga see muudatus ühiskonnas ei saanud toimuda üleöö, selleni viis aktiivsete inimeste pikaajaline töö. Mis nähtus see vabakond täpselt on ning milleks ja kellele ta kasulik on, neid teooriaid ja tõlgendusi on rohkem kui üks. Ka Tarmo Jüristo ütles täna, et ta räägib ühena paljust. Siiski on vabakond ka minu arvates muutunud viimase paari aastaga palju julgemaks,

aktiivsemaks, poliitilisemaks, ja poliitilisemaks heas mõttes. Rohkem inimesi tahab ise osaleda oma elu mõjutavate otsuste tegemisel. Minu arvates on see positiivne areng ja ma võin öelda, et just sellist riiki ma tahtsingi.

Veel paar aastat tagasi piirdus suure osa inimeste arusaam vabakonnast ja selle olemusest pisut utreeritult Uue Maailmaga, millest oldi kuulnud, ja "Teeme ära!" talgutega, kus oldi käidud. See tundus põnev ja huvitav, aga pisut hägune. Nüüd on see arusaam juba palju laiem ja sügavam.

Kui ma kaks aastat tagasi teile siitsamast kõnepuldist ühe oma vastutusala, kodanikuühiskonna saavutustest aru andsin, siis oligi peamiselt juttu uutest avangardsetest kodanikualgatustest ja kodanikuühiskonna toetavast infrastruktuurist. Kodanikuühiskonna sihtkapital ehk KÜSK on jätkuvalt suurendanud ühenduste võimekust. Hiljutine poliitikauuringute keskuse Praxis koostatud KÜSK-i mõjude hindamise raport kinnitab, et tegu on võimeka kodanikuühiskonna arengumootoriga. KÜSK-ist on teiste hulgas toetust saanud nii "Teeme ära!" kui ka Uus Maailm, lisaks neile veel ligi 200 ühenduse projektid, mis kõik on andnud panuse vabakonna arengusse.

Eelmine aasta oli vabatahtliku tegevuse aasta. Selle aasta raames algatasime kolme sektori vahelise koostöö pilootprojekti, kus era- ja avaliku sektori professionaalidest vabatahtlikud käisid abiks vabatahtlikes. See oli esimene kolme sektori vaheline vabatahtlikku tegevust edendav ja ühenduste võimekust suurendav koostööprojekt maailmas, seda just tänu avaliku sektori osalusele. Ka ma ise osalesin vabatahtlikuna ja võin kinnitada, et meie avalik sektor saab ja tahab toetada vabakonna arengut lisaks raha eraldamisele ka oma oskusteabega.

Kui rääkida rahast, siis 26. märtsil 2009 kiideti Vabariigi Valitsuse kabinetinõupidamisel heaks kodanikuühenduste riigieelarvelise rahastamise korrastamise kontseptsioon. Kontseptsiooni eesmärk on luua kodanikuühenduste riikliku rahastamise terviklik süsteem riigi ja kohaliku omavalitsuse tasandil. Kontseptsiooni põhimõtteid viiakse ellu kodanikuühenduste riikliku rahastamise korrastamise programmi rakendamise kaudu. See programm rakendus möödunud aasta sügisel ning lõpeb 2013. aasta kevadel. Sellesse on kaasatud vabatahtlike,

ministeeriumide, kohalike omavalitsuste ja eri fondide esindajad.

Kui ma eelmisel korral rääkisin EKAK-i ühiskomisjonist ja sellest, kuidas me ei suutnud kompetentsi ja autoriteeti ära kasutada, siis täna peatun põgusalt selle ühiskomisjoni uuendamisel. Selle aasta aprillis kuulutasime välja avaliku konkursi ühiskomisjoni vabaühenduste esindajatest uute liikmete leidmiseks. Kuigi avaliku konkursi korraldamine nõuandva kogu liikmete leidmiseks ei ole üldlevinud praktika, oli see valikuviis edukas. Tänu sellele said komisjoni liikmeteks ühiskondliku kandepinnaga jätkusuutlike ühenduste motiveeritud esindajad. Riigi esindajateks on ministeeriumi valdkondlikud eksperdid ja sihtasutuste juhid. Värske töökorra järgi aga hakkab ühiskomisjon lisaks varasematele ülesannetele andma ka hinnangut EKAK-i koostööpõhimõtete võimalikele rikkumistele ja tõlgendama EKAK-i koostööpõhimõtete sisu. Edaspidi on võimalik pöörduda kriitiliste tähelepanekutega ühiskomisjoni poole, kui tuntakse, et teine osapool on nende suhtes EKAK-i koostöö põhimõtteid rikkunud. Need olid mõned näited tulemustest, millega võime rahul olla.

Loomulikult on ka asju, mis vajavad uuesti arutamist ja läbimõtlemit. Nendest teemadest oli samuti põgusalt juttu kaks aastat tagasi. Need on kaasamine ehk osalusdemokraatia ning loomulikult Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon ise. Kõigepealt EKAK-ist. Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon on strateegiline dokument, mille Riigikogu võttis vastu 2002. aasta 12. detsembril, aga arengukontseptsiooni ettepaneku koostamist alustati juba 2000. aasta kevadel Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu juhtimisel. Tegemist on väga hea tekstiga, mida soovitan kõigil isiklikult läbi lugeda. Siiski, EKAK-i võib pidada tollaegse eliidi kokkuleppeks, mis sisaldas ootusi ja väärtusi, millel ei olnud sellel ajal ühiskonnas laia kandepinda. Täna on see olukord muutunud. KÜSK-i tellitud uuringu, mis käsitles kodanikualgatust toetavaid väärtusi ja käitumismustreid Eesti elanikkonnas, eelmisel nädalal esitletud raporti andmeid Tarmo Jüristo juba põgusalt tsiteeris. Sealt selgus, et enamikule Eesti elanikkonnast on omased pigem suuremat poliitilist kaasatust taotlevad hoiakud. Keegi ei

kahtle, et kodanike hoiakud toetavad osalusdemokraatiat praegu rohkem kui kümme aastat tagasi. Selline hoiakute muutus ei saa toimuda tühja koha pealt. Järelikult, julgen öelda, on vaatamata üldisele trendile süüdistada poliitikutid kõikides surmapattudes ilmselgelt vastu võetud ka õigeid otsuseid. Otsuseid, mis on toetanud ja toetavad osalusdemokraatia ja kodanikuühiskonna arengut, kuigi need otsused on teinekord olnud visad tulema.

Millistest otsustest ma räägin? Näiteks kaasamise heast tavast, mille värskeima versiooni võttis Vabariigi Valitsus vastu eelmise aasta lõpus. Eelmine kaasamise hea tava kehtis aastast 2005. Kaasamise kohta on tulnud palju kriitikat, tihti põhjusega. Praxise 2010. aastal tehtud kaasamise analüüsist tuleb välja, et küsitlusele vastanud ministeeriumiametnikest 25% ei tea, mil määral ministeerium järgib kaasamise hea tava põhimõtteid, sest vastaja ei ole kaasamise hea tavaga kursis. 34% ametnike hinnangul järgitakse nende ministeeriumis kaasamise head tava, 40% arvates järgitakse vaid osaliselt. Samas tuleb siinkohal kindlasti mainida, et kaasamise hea tava on minu teada vastu võetud veel ainult kolmes riigis: Soomes, Suurbritannias ja Horvaatias. Nii et, kodanikud kriitikud, andke aega atra seada, ükski muutus ei tule üleöö.

See, et ükski muutus üleöö ei tule, ei tähenda, et me rohkem pingutama ei peaks. Kasust, mida kaasamine annab, saavad ilmselt kõik aru ja ükski hea mõte ei tohiks minna Eesti riigis kaduma sellepärast, et me oleme liiga väiksed. Kui inimesed tahavad kaasa rääkida, siis tuleb neile see võimalus anda. Mida rohkem vaateid meil ühele probleemile on, seda terviklikuma pildi me kokku saame, ja mida lähemal on probleemile seisja, seda praktilisemat informatsiooni me temalt saame. Need on üldarusaadavad kaasamise kasud. Samas peab kaasamine olema tasakaalus vajadusega langetada tarku otsuseid mõistliku tempoga, takerdumata lõpututesse aruteludesse, väited stiilis "analüüsime veel" ei tohi muutuda vajalike otsuste pidurikangiks.

Palju räägitakse selles kontekstis erakonnadest. Minu arvates on kiiresti muutuv poliitilises keskkonnas erakonnad võimelised muutuma küll, kuid see muutus võtab samuti aega. Eestlased on väga kohanemisvõimeline rahvas, kuid sotsiaalsed institutsioonid on oma

olemuselt inertsed. Ka esindusdemokraatias annab poliitikutele legitiimsuse ikkagi rahvas. Kuid kui olemasolevaid erakondi enam ei usaldata, siis tulevad lihtsalt uued.

Osalusdemokraatiat toetavad hoiakud mõjutavad kindlasti ka erakondade toimimist. Praegust olukorda võiks võrrelda 1970. aastate Ameerika autotööstusega. Ameeriklased tootsid suuri autosid, sest nad arvasid, et nende kaasmaalased armastavad sõita ainult suurte autodega. Siis tulid jaapanlased, kellel oli teistsugune töökultuur ja kes tegid väiksemaid autosid, mis võtsid vähem kütust. Vaatamata autotöösturite kavatsusele kõikvõimalikke turutõrkeid tekitada ja subsiidiume saavutada, muutsid ameeriklased oma autoostuharjumusi ja lõpuks oli ikkagi sunnitud muutuma ka kohalik autotööstus.

EKAK-iga oleme seadnud endale sihiks osalusdemokraatia edendamise. Osalusdemokraatia eeldab aga olukorda, et kodanikud näevad enda aktiivset rolli poliitikas. See tähendab, et kodanikud soovivad osaleda ühiskonna probleemide arutamisel ja lahendamisel ning soovivad teha koostööd. Aga kui palju meil selliseid kodanikke siis on? Tallinna Ülikooli kodanikualgatuse uuringust selgub tõsiasi, et ligi 2/3 vastajatest küll tahab, et poliitikud kodanikke rohkem kaasaks, kuid ainult 18% vastajatest osaleb aktiivselt mõnes kodanikualgatusliku organisatsiooni tegevuses. Passiivseid liikmeid on veel lisaks 13% ja see suhtarv ei ole viimase viie aastaga muutunud. Sellise suhtarvuga oleme Põhjamaadest kõvasti maas, samas edestame enamikku Ida-Euroopa riike. Kõige sagedamini märgiti organisatsiooni mittekuulumise põhjuseks huvipuudust. See on vastuolus hoiakute tasandil väljakujunenud taotlusega olla rohkem kaasatud ühiskondlikesse protsessidesse. Tahetakse, et poliitikud kaasaksid, kuid ise ei soovita osaleda. Sellise olukorra peamiseks põhjuseks peavad vastajad ise rasket majanduslikku olukorda, mis ei võimalda osaleda. Organisatsioonivälise tegevuse kaudu lisandub kodanikualgatuslikule tegevusväljale küll uusi tulijaid, kuid tagasihoidlikul määral. Uuringust selgub, et kodanikualgatuslikku tegutsemist mõjutavad kõige enam need omadused ja tunnused, mida harilikult omistatakse n-ö keskklassile: hea haridus, majanduslik toimetulek ja üldine huvi ühiskonnas ja poliitikas toimuva vastu. Seega on meil

osalusdemokraatiast rääkides peamiselt tegemist ikkagi veel eliidiga, mitte rohujuuretasandi demokraatiaga. Ka osalusdemokraatia eeskõnelejad on osa eliidist, meeldigu see neile või mitte.

Samas on see loomulik, seda kinnitab ka teiste riikide kogemus: kui inimesed saavad jõukamaks, siis nad otsivad alternatiivseid eneseväljendusviise, milleks on ka suurem kaasalöömine ühiskonnaelus. Kaasalöömine sooviga panustada sotsiaalsete muudatuste elluviimisesse võib lõppeda ka rahulolematusega – soovitud muudatust ei toimu, sest avaldatud arvamust ei võeta kuulda. Rahulolematust tuleb kergesti, kui ootused ületavad võimalusi. Täna näeme sellist rahulolematust ühiskonnas palju. See võib omakorda mõjutada kodanikuaktiivsust ja osalusdemokraatia arengut. Kuid ma usun, et eelkõige kasvatakse aktiivseks kodanikuks juba maast madalast ja et meie koolidel on selles kanda suur roll. Paljudes meie koolides antakse teadmisi edasi distsiplineerivas formaadis – üks räägib seistes klassi ees ja teised on sunnitud kuulama – ning selline praktika ei soodusta oma peaga mõtlemist ega kriitilist meelt. Õpetajaid selles loomulikult süüdistada ei maksa. Me ise peame seda laadi haridust tähtsaks, soovides oma lastele parimat. Ja nii nagu paljud õpetajad ei julge loobuda oma klassis kontrollist, et soodustada õpilaste osalust, reageerivad ka paljud ametnikud ja poliitikud võimu ümberjaotumisele ühiskonnas.

Ametnikele tähendab kaasamine eelkõige lisatööd. Kevadel Riigikogu konverentsisaalis toimunud demokraatia arendamise konverentsil esitas Jüri Adams intrigeeriva väite, et kui tema oleks ametnik, siis tema küll ei kaasaks, sest kui kogu aeg on vaja kaasata, millal siis veel oma tööd tegema peaks? Daniel Vaarik vastas selle peale, et kaasamine ongi ametniku töö. Kodanikud tahavad, et poliitikud kaasaksid kodanikke otsustusprotsessidesse ka valimistevahelisel ajal. 2010. aastal läbi viidud valitsusasutuste kaasamispraktika analüüsis selgus, et neis, keda pole viimase kahe aasta jooksul poliitika kujundamisse kaasatud, valis peaaegu neli inimest viiest vastuseks: "Mind pole kutsutud." Kodanikud tahavad osaleda otsuste tegemises, see aga tähendab poliitiku puhul teatud määral võimust loobumist. See ei ole kerge, sest see on midagi uut ja ükski uus

asi ei juurdu kergelt. Aga kõigele vaatamata võime nüüd väita, et meil on osalusdemokraatiat soosivad hoiakud.

Mida on vaja teha, et osalusdemokraatia edasi areneks ja tõesti rohujuure tasandile jõuaks? See on see küsimus, kuidas kasvatada aktiivsemaid ja poliitikast huvituvaid inimesi. Selleks on meil vaja selliseid koole, kus õpetajatel on suurem vabadus ja vastutus ja kus meie lapsed saavad parimat kodanikuharidust, mis lisaks teadmiste andmisele kasvatab ka kodanikuaktiivsust. Meil tuleb rohkem tähelepanu pöörata noorte vabatahtlikule tegevusele, et juba varases eas oleks võimalik tutvuda kodanikualgatusliku ühistegevusega. Meil on vaja rohkem võimekaid ja riigi rahakotist vähem sõltuvaid elujõulisi kodanikuühendusi, kes teevad rohkem koostööd ja suudavad rohkem uusi liikmeid kaasata. Me peame tagama ühendustele piisavalt vaba ja turvalise tegutsemiskeskonna. Ning kindlasti on meil vaja majanduskasvu, et inimestel oleks tasuv töö ja jääks aega tegelda eneseväljendusega, olgu see siis poliitiline või mitte. Meil, poliitika kujundajatel, on loomulikult vaja rohkem ja sisulisemalt kodanikke kaasata ning ajakohastada poliitika kujundamise ja riigivalitsemise praktikat. Ühiskond muutub kiiresti ja meil tuleb muudatustega sammu pidada.

Austatud Riigikogu, see nimekiri ei olnud kindlasti lõplik, kuid sellega ma lõpetan. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Teile on ka küsimusi. Kuid, head ametikaaslased, enne kui me läheme küsimuste juurde, on mul suur au tervitada meie pressirõdul Bundestagi liikmeid! Eesti ja Saksamaa vahel on alati olnud hea koostöö. Ma soovin teile jõudu siin Riigikogus ja üldse Eestimaal! *Herzlich willkommen!* (Aplaus.)

Asume nüüd küsimuste juurde. Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Kui me räägime kaasamisest kodanikuühiskonnas, siis tihti võtmes "kodanikuühiskond ja erakonnad", "kodanikuühiskond ja valitsus", "kodanikuühiskond ja Riigikogu" ehk tsentraalsel tasemel. Kohaliku omavalitsuse tase-

mel tulevad need teemad tihti alles siis päevakorra, kui omavalitsus tahab näiteks mõnda kooli kinni panna. Minu küsimus on esindusdemokraatia ja osalusdemokraatia vahekorra kohta. Mis te arvate, kas kohalike omavalitsuste arvu oluline vähendamine pigem soosib osalusdemokraatiat või vastupidi? Kas osalusdemokraatia seisukohast on omavalitsuste arvu vähendamine pigem positiivne või negatiivne protsess? Lõppkokkuvõttes peab ju olema ka midagi, kuhu saada kaasatud. Kui lõpuks jääb alles väga vähe kohalikke omavalitsusi, kuidas siis selle osalusdemokraatiaga on?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Mina olen seisukohal, et väga väikesel elanike arvuga omavalitsustes on kodanikuühenduste tegevus mõnes mõttes pärsitud. Kui kohalikus omavalitsuses elab näiteks sada või mõnisada inimest, siis sisuliselt tegutseb omavalitsus seal tihtipeale külaseltsina. See võtab inimestelt ära võimaluse kodanikualgatus korras oma elu korraldada. Kui kohalik omavalitsus tegutseb sisuliselt külaseltsina, siis ei jää seal enam n-ö hapnikku ega vaba ruumi tõelise kodanikualgatus jaoks. Ma arvan, et suurema elanike arvuga omavalitsus jätab rohkem võimalusi vabakondlikule tegevusele. Iseasi on see, kus see piir on. Selle üle võib vaielda. Aga kindlasti ei ole see piir nii madalal, nagu võiks arvata Eesti kõige väiksemate omavalitsuste elanike arvu põhjal.

Aseesimees Jüri Ratas

Andre Sepp, palun!

Andre Sepp

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea minister! Pragmaatikuna on mul üks küsimus konkreetse näite varal. Sel kevadel, nagu me kõik teame, tõusis üheks aktuaalseks teemaks ACTA ja sellega seonduv. Soovimata ACTA sisu avada, tekitati ühiskonnas liikumine, mille liikmed nimetasid ennast internetikogukonnaks. Loomulikult oli see mitteformaalne liikumine. Siit ka minu küsimus. Kas selliste ühekordsete ehk teemapõhiste (neid võiks võib-olla ka nii nimetada) huvirühmade teke on praegu uus suund vabauhenduste arengu teel? Kas te oskate seda kommenteerida?

Siim Valmar Kiisler

Ma arvan, et see ei ole väga uus suund. Mulle tuleb oma kogemustest kohe meelde näiteks Nõmme Tee Selts, mis on tegutsenud väga aktiivse kodanikuühendusena. Samas loodi see omal ajal võitluseks ühe tee rajamise vastu Nõmme linnaosas. Ma arvan, et seda praktikat on olnud läbi aegade. Eks elu näitab, millised ühendused jäävadki ühekordse aktsiooni ühenduseks ning millised kasvavad ühekordsest aktsioonist välja ja muutuvad laiapõhjalisemaks kodanikuühenduseks.

Aseesimees Jüri Ratas

Priit Sibul, palun!

Priit Sibul

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Mul on küsimus vabaihenduste vastasseisu kohta. Härra Jüristo rääkis siin sellest, et üks erakondade ja teiste vabaihenduste vastasseisu põhjus on tõenäoliselt see, et see keel ja mõtteviis on kas liiga ametkonna- või poliitikukeskne. Kas teie arvates on siin põhjuseks veel midagi ja millised need põhjused üldse on? Kas selleks võiks olla rahastamine? Äkki on poliitikutel hirm, et võib-olla tuleb liiga palju ideid ja keegi tahab end jälle parteiks muuta? Millised on teie arvates need põhjused, mis on selle vastasseisu tekitanud?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Nagu täna ka juttu on olnud, ega seda piiri ei ole nii lihtne tõmmata. Kui me räägime erakondadest, siis erakondadel on tuhandeid ja tuhandeid liikmeid. Erakondadesse kuuluvate inimeste arv on Eestis võrreldav teistesse vabaihendustesse kuuluvate inimeste arvuga, eriti kui me korteriühistud kõrvale jätame ja neid siin ei käsitle. Kindlasti on põhjuseks erinev keel ja erinev lähenemine. Tõesti saadakse samadest asjadest erinevalt aru. Aga ma arvan, et väheks on jäänud ühte põhimõtet ja väärtust, mis on ka EKAK-is kirjas. Mul on EKAK praegu ees, siin on peatükk "Koostööpõhimõtted ja väärtused". Mulle meeldib väga selline väärtus nagu austus. EKAK juhib tähelepanu, et austus peab olema vastastikune. Kodanikualgatusel ja avalikul võimul on poliitikate kujundamisel ja teostamisel erinev, vastastikku täiendav roll. Ma julgen öelda, et ka n-ö vabakonna esindajad ei ole oma välja-

ütlemistes avaliku võimu kohta alati sellest printsiibist kinni pidanud, kui pehmelt väljendada. Ka see on kindlasti tekitanud karuseid tundeid ja umbusku.

Aseesimees Jüri Ratas

Marianne Mikko, palun!

Marianne Mikko

Suur tänu! Ma siiski arvan, et me kuulume kodanikuühiskonna mõttes pigem postkommunistlike riikide kui liberaalsete demokraatlike riikide hulka. Ma olen ainult pooleldi nõus teie mõttega, et selleks, et olukorda parandada, peaks koolides olema kodanikuõpetus paremal järjel jne. Ma väidan, et teine osa siin peaks olema ühiskondlik olemine tervikuna, nii et kodanik tunneks, et tema hää ja mõtted on väärtustatud. Siit minu küsimus: mida te ministrina isiklikult olete ära teinud, et kodanikuühiskond Eesti Vabariigis juurduks? Ma tahaksin hea meelega kuulda paarist-kolmest teost, mis konkreetselt jutustavad sellest, et kodanikuühiskonna seisund on tänu teie tegevusele paranenud.

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Mul oli mõni aeg tagasi EMSL-i eestvedamisel huvitav kohtumine Iraagi Kurdistanis delegatsiooniga. Delegatsiooni liikmed küsisid minult, kuidas mina kui valitsuse liige saan kodanikuühiskonda juhtida. Ma ütlesin, et ma ei juhi, kodanikuühiskonda ei saa juhtida, see areneb ikka ise. Aga kui te küsite, mida võin ma välja tuua, siis arvan, et viimase aja ja ka minu ametisoleku aja suurim plusspoolele kantav asi on Kodanikuühiskonna Sihtkapitali käivitamine ja selle hea töö. Ma võin ette lugeda mitmeid programme, mida me KÜSK-i kaudu oleme ellu viinud. Igal juhul on tänu KÜSK-ile vabaihenduste võimekus selgelt kasvanud. Seda ei saa keegi eitada.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Täna on palju räägitud koostööst ja kaasamisest, aga ka vastutusest. Kui me valmistasime ette tasuta kõrghariduse reformi, siis, julgen väita, kaasati kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonid väga palju. Selle mus-

ternäide oli vahest see, kuidas oma huvide eest seisid üliõpilased. Julgen ka väita, et kolmveerand üliõpilaste esindusorganisatsioonide ettepanekutest võeti arvesse. Mõnevõrra hämmingus olin ma siis, kui kuulsin üliõpilaste kategoorilist väidet, et nende ettepanekuid ei arvestatud. Siit minu küsimus: kuidas sulle tundub, kas kahepoolne koostöö areneb ka nõnda, et kodanikuühiskond ja vabakond tunnevad, et nende hääl ei ole mitte ainult piits ametniku või poliitiku turjal, vaid see tähendab ka vastutust?

Siim Valmar Kiisler

Eks selle kaasamisega nii ole, et kui varem Eestis kurdeti, et ei kaasata, siis nüüd kurdetakse, et kaasatakse formaalselt ehk ei kaasata sisuliselt. Need ongi erinevad kaasamise staadiumid: üks asi on saata midagi kooskõlastamiseks ja arvamuse saamiseks, teine asi on korraldada konsultatsioone ja sisuliselt, avatult arutada, millised on võimalused partneri arvamust arvestada. Loomulikult eeldab see ka partneri vastutustundlikku käitumist. Ma ei söanda konkreetset näidet kommenteerida, sest olemata selle komisjoni liige ei oska ma hinnata, kui paljusid ettepanekuid arvestati ja kui paljusid mitte. Aga teiselt poolt peab mõistma, nagu ma ütlesin, et kuskil tuleb leida tasakaal ja see ei tähenda ainult ühe osapoole huvide täielikku arvestamist. Sellest peab ka teine pool aru saama. Siin küsiti enne Tarmo Jüristolt vastutuse kohta. Tegelikult on EKAK-is sõnastatud 11 eesmärki. Minu lemmikeesmärk nende hulgas on kodanike vastutustunde arendamine oma pere, kaaskodanike, kodukoha, riigi ja maailma ees. See ei tähenda ainult võimalust midagi nõuda, vaid see tähendab ka oma rolli ja iseenda vastutuse tajumist, mis peab sellega kaasas käima.

Aseesimees Jüri Ratas

Reet Roos, palun!

Reet Roos

Täna! Lugupeetud minister! Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni, millest täna siin on räägitud, tehti omal ajal kaua ja põhjalikult. Oli neid, kes arvasid, et isegi liiga kaua. Täna on see nüüd mõnda aega oma elu elanud. Kuidas teie arvates sellel kontseptsioonil üldiselt läinud on? Kas see vajab

täiendamist või on seal kõik nii hästi kirjas, kui just vaja on?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Ma meelega täna tsiteerin siin EKAK-i, et selle dokumendi vastu rohkem huvi tekiks ja seda ka loetaks. Nagu ma algses sõnavõtus ütlesin, on see minu arust väga hea tekst, mis on koostatud juba päris tükk aega tagasi. Me oleme ühiskonnana selgelt liikunud nende eesmärkide, koostööpõhimõtete ja väärtuste poole. Võib-olla tundub praegu, et oi, mis nüüd on lahti läinud ja miks sellised meeleolud. Tegelikult ongi seda tahetud, et oleks osalusdemokraatia, võetaks sõna, osaletaks otsustusprotsessis. Ega selles midagi halba ei ole, vastupidi, seda ongi ju soovitud. Ma arvan, et EKAK-i uuendamise suurim väärtus oleks see, kui sellele dokumendile pööratakse rohkem tähelepanu, sellega tegeldaks ning loetaks veel kord läbi need põhimõtted, neid tsiteeritaks, kasutataks ja vaieldaks nende üle.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Jalak, palun!

Andres Jalak

Aitäh! Austatud minister! Erakonnad saavad päev-päevalt järjest rohkem hurjutada selle pärast, et neil on liiga palju raha, nad saavad liiga palju raha ja jumal teab, kuidas nad seda veel kasutavad. Milline on sinu arvamus kodanikuühiskonna organisatsioonide rahastamise kohta? Kas neil on olnud piisavalt vahendeid ja kuidas neid on kasutatud?

Siim Valmar Kiisler

Mulle tundub, et neile, kes raha saavad, tundub alati, et seda on vähe, aga neile, kes raha annavad, tundub, et seda on palju. Mis puudutab kodanikuühenduste rahastamist, siis seal on mingid absorbeerimise piirid. Ei ole mõtet neid rahaga üle ujutada ja loota, et kohe tuleb tulemus. Tulemus tuleb ikkagi järkjärgulise kasvamise ja arenguga. Neid arenguvõimalusi on olnud ja ka rahastamisvõimalusi on väga erinevaid olnud. Vabähendused saavad raha väga mitmelt Eesti riigi eelarve realt. Ma ei hakka siin neid kõiki üles lugema, aga raha eraldatakse neile hasartmängumaksust, Euroopa struktuurifondidest ja ka sellest samast paljuräägitud KÜSK-ist. Kuid mulle teeb muret,

et eelkõige pärast masu saabumist meie armsale kodumaale on rahastamine muutunud väga avaliku sektori keskseks. Me peame tõsiselt mõtlema sellele, kuidas kasvatada vabaihenduste võimekust saada rohkem raha erasektorist. Kui vabaihenduste rahastamises on väga suur osakaal avalikul sektoril, siis tekitab see paratamatult rohkem pingeid avalikus debatis ja ka erakondade rahastamise teemal tekib siis rohkem pingeid. Kui rahastamisallikad on mitmekesisemad, siis vabaihendid tunnevad ennast turvalisemalt, nad ei tunne ennast nii väga ohustatuna potentsiaalsest olukorrast, kui avalik sektor neid äkki enam endises mahus ei rahasta. Siis on debatt vabam ja ma arvan, et ka suhtumine erakondade rahastamisse rahumeelsem.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, hea juhataja! Härra minister! Sellel kevadel suleti Eestis teatavasti üheksa päästekomandot. Oli lootus, et nende asemele tekiwad vabatahtlikud päästekomandod. Kuidas on see lootus täitunud ja mitu vabatahtlikku päästekomandot nende üheksa asemele on loodud?

Siim Valmar Kiisler

Ei oska kindla arvuga vastata, sest ma ei ole selleks küsimuseks valmistunud. Aga ma tean, et järgmise aasta eelarve aruteludel on väga valusalt kõne all olnud lisavahendid just vabatahtlikuks tegevuseks päästevaldkonnas. Ma loodan, et need arutelud lõpevad edukalt ja me saame seda valdkonda täiendavalt toetada. Mis puudutab vabatahtlike komandode loomist, siis minule jäi mulje – võib-olla ma küll eksin –, et mitmed kohalikud liidrid ei olnud sisuliselt huvitatud vabatahtlike komandode käivitamisest, kuni oli vähegi lootust, et riiklik komando kohapeal säilib. Taheti tõestada, et vabatahtlik tegevus selles valdkonnas ja selles paigas ei ole lihtsalt võimalik ning sellepärast peaks kindlasti säilima riiklik komando. Nüüd, kui otsused on tehtud ja selles suhtes on rahu, et lähiaastatel, vähemalt minule teadaolevalt, rohkem muudatusi ega sulgemisi ei tule, saavad ka vabatahtlikud oma tegevust üles ehitama ja seda vajadust katma hakata.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon ja arengukavad käsitlevad riiki ja kodanikuühiskonda kui partnereid. On teada ühe partneri ehk riigi volitused ja see, kes riiki selles küsimuses esindab. Näiteks tänasel arutelul esindab riiki Riigikogu ja täitevvõimu nimel esindate igapäevases tegevuses riiki teie. Kuidas on küsimus selle teise partneri – olgu nende partnerite suhe siis horisontaalne või vertikaalne, see ei ole oluline – esindatuse ja esindajate volitustega? Me olime siin tunnistajaks kummalisele olukorrale, kus selle teise võrdväärse partneri esindaja, konkreetne füüsiline isik, ei teadnud ka ise, keda ta esindab ja kuidas ta siia on sattunud. Kuidas need asjad on igapäevases tegevuses lahendatud?

Siim Valmar Kiisler

Nagu ma ütlesin, EKAK-i ühiskomisjonis me lahendasime selle küsimuse lihtsalt konkursiga, kus kandideerisid mitmed vabaihendid. Aeg-ajalt kerkib üles teema, et ega n-ö partneri poolele ei ole tekkinud omalaadne eliit või hierarhia, kus omakorda keegi hakkab tundma, et see ei ole enam osalusdemokraatia, vaid ta on sattunud kuhugi hierarhiasse. Ka seda laadi süüdistusi on olnud. Üldiselt on vabakond suutlik, mobiilne ja ka avalikult sõna võttes nii-võrd aktiivne, et kui seda laadi olukord tekib, siis tekib ka kohe väga tugev kriitika ja need, kes on võtnud endale esindusfunktsiooni, reageerivad sellele kohe. See on kuidagi töö käigus lahenenud.

Aseesimees Jüri Ratas

Indrek Saar, palun!

Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud minister! Väikese mõttemõlgutusena teemal, mida üks või teine sõna meile tähendab ja kuidas me seda kasutame, tahan hetkeks tulla selle juurde, mida me peame silmas kaasamise all ja mida osalemise all. Kaasamisel on, mulle tundub, natukene selline maik man, et tõepoolest tuleb kaasata, kaasa lohistada, järele vedada, sestap on võib-olla osalemine see, mis kirjeldab täpsemini, mida

kodanikuühiskond tegelikult ootab. Te kirjel-
dasite uuringut, mille tulemustest ilmnas, et
viimase viie aasta jooksul ei ole reaalselt osa-
levate inimeste protsent mitte kriipsu võrragi
suurenenud. On ilmselt kokkusattumus, et
niisama kaua olete teie olnud seda valdkonda
kureeriv minister. Minu küsimus: millised on
edukamad näited ettepanekute kohta, mida te
olete valitsuses esitanud ja millega te olete
provotseerinud reaalselt osalemist ning mida
teie kolleegid on rakendanud? Kus on nende
tulemusi juba näha?

Siim Valmar Kiisler

Provotseerimisega pole me tegelnud, küll
aga oleme koputanud kolleegide südametun-
nistusele ja kutsunud ministerrüüme üles, et
kõigis neis oleks olemas kaasamiskoordinaa-
tor. Kindlasti on ministerrüüme kaasamiskoor-
dinaatorid üleminekuperioodi lahendus. Nagu
ma ütlesin, kaasamisega peab igapäev tegelema
igapäevatööna, aga niikaua, kui on näha, et
kaasamist on vähe, on oluline, et riigiasutuses
konkreetne inimene või inimesed vastutaks
kaasamise eest.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid ettekande
ja vastuste eest! Palun ettekandeks Riigikogu
kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Rait
Maruste!

Rait Maruste

Austatud juhataja, lugupeetud Riigikogu
liikmed ja kodanikuühiskonna esindajad! Näib
olevat sümbolne ja tähenduslik, et ajal, kui
möödub kakskümmend aastat ehk üks inim-
põlv Eesti omariikluse ja riigiinstitutsioonide
taastamisest, oleme suunanud fookuse sellele,
kuidas rahvast rohkem kaasata ja osalusde-
mokraatiat tõhusamaks muuta.

Oma jutu sisulist osa pean aga paraku alus-
tama selgitusega. Kuna kuni eilse tööpäeva
lõpuni polnud mulle kättesaadav härra Jüristo
tänapäevase ettekande tekst, siis ei saa ma temaga
diskussiooni astuda, tema tõstatatud küsimus-
tele vastata ega temaga dialoogi pidada, vaid
pean monoloogina rääkima sellest, mida ma
ise ja minu juhitud komisjon vajalikuks ja
õigeks on pidanud.

Kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni
võttis Riigikogu vastu 12. detsembril

2002. aastal, peaaegu kümme aastat tagasi. Po-
le kahtlust, et selle kümne aasta jooksul oleme
nii demokraatias kui ka tehnoloogias teinud
läbi suure ja kiire arengu. Ilma kahtluseta vaja-
me senise arengu kriitilist hindamist ja mõtes-
tamist ning uute eesmärkide seadmist, samuti
on vaja leida tõhusamaid töövorme. Seda mitte
ainult sellepärast, et nimetatud kontseptsiooni
viimane lõik kohustab parlamenti seda teemat
üle kahe aasta olulise tähtsusega riikliku küsi-
musena arutama. See on üldse meie elu oluline
küsimus.

Kodanikuühiskonna ehk *civil society* all
mõistetakse maailmas veidi erinevaid asju,
kuid EKAK-i järgi mõistetakse selle all "ini-
meste omaalgatuslikku koostööd oma huvide
järgimiseks ning avalike asjade arutamises ja
otsustamises osalemiseks, samuti seda koos-
tööd võimaldavaid ühendusi, võrgustikke ja
institutsioone". Vabariiklused tunnustavad –
vähemalt oma eetikakoodeksi põhjal – mõtte-
viiside erinevust ning ühenduste ja nende ees-
märkide mitmekesisust. Vabariiklused koos-
töö, sh koostöö erakondadest vabariiklusedega
ehk suurte MTÜ-dega, põhineb heatahtlikul
partnerlusel, vastastikusel lugupidamisel ja
tunnustamisel.

Selleks et ühiskond toimiks normaalselt ja
demokraatlikult ning ühiskonnaliikmed vastas-
tikkult rahuldaval viisil läbi saaksid, on vaja
kolme olulist eeldust. Esiteks, suutlikku ja tõ-
husat avalikku sektorit, teiseks, tugevat äri-
sektorit, kolmandaks, aktiivset kolmandat sektorit
ehk nn vabakonda, nagu meil viimasel ajal
tavaks on olnud rääkida. Ei vaja ülerõhutamist,
et ükski neist ei saa toimida ilma teiseta, teise
arvel, teist kõrvale tõrjudes või temaga kon-
frontatsioonis olles. Üks ei saa läbi teiseta. De-
mokraatia lahutamatu osa on oskus koos toi-
mida, üksteise rolli ja vastutust adekvaatselt
tajudes.

Eestis on hinnanguliselt 35 000 MTÜ-d,
sihtasutust, seltsingut. Viimaste täpsem arv on
selgusetu, sest seltsingute õiguslik regulat-
sioon on väga üldine ja nad ei vaja tingimata
õiguslikku registreerimist. Eesti kodanikuühis-
kond, selle organiseeritus ja teadlikkus on tei-
nud läbi märkimisväärse arengu ning väärib
igati tunnustamist. Vabariiklused annavad
tööd umbes 4–5%-le tööjõulisest elanikkon-
nast. Rahandusministerrüüme andmetel eraldi
möödunud aastal seitse miljonit eurot

MTÜ-dele otsetoetusteks ning kokku võisid nad esitada taotlusi 67 miljonile eurole mitmesuguste projektide, programmide ja tegevuste jaoks. Taotluste rahastus tuli ja tuleb väga mitmesugustest allikatest Eestis ja väljaspool Eestit. 2008. aastal alustas tegevust Kodanikuühiskonna Sihtkapital ja tegi seda edukalt.

Toon esile kolm aspekti. Esiteks, EKAK-i järgi on kodanikuühiskonna üks eesmärk inimeste omaalgatuslik koostöö oma huvide järgimiseks. Rõhutan: oma huvide järgimiseks. Teiseks, vabaihendused annavad tööd umbes 4–5%-le tööjõulisest elanikkonnast. Kolmandaks, möödunud aastal oli neil kasutada seitse miljonit eurot otsetoetustena ning taotluste abil oli võimalik saada 67 miljonit eurot mitmesugustest finantseerimisallikatest. Mõõngem, et see on oma huvide esindamiseks vägagi märkimisväärne avaliku raha hulk, mille kasutamise üle otsustab vabakond ise, ning selle kasutamise reeglid on märksa liberaalsemad kui avalikus sektoris. Usun, et suurema vabaduse jätmine selles on taotluslik. See on oluline selleks, et kodanikuühiskond tunneks, et ta on vastutustundlik ning teda usaldatakse. Lõppkokkuvõttes tuleb ühiskonnale tervikuna kasuks, kui inimesed tunnevad end vastutavana ja käituvad sellest lähtudes.

Tõsi, see raha on mõeldud ka avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks. Sellest tahan lähemalt rääkida. Võib vajada lähemat selgitust, mida tähendab avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemine.

Kui vaadata väga laias pildis, siis me kõik – vabakondadesse kuuluvad inimesed, erakondade liikmed, avalikud teenistujad ja äriinimesed – oleme kodanikud, ühiskonnaliikmed. Me kõik kokku oleme oma mõttes kodanikuühiskond. Meil kõigil on oma huvid, eesmärgid, õigused ja kohustused, igaüks oma segmendis. Me kanname vastutust oma riigi, rahva ning põhiseaduse ees. Sellest tulenevalt pole alust vastandada üht sektorit teisele, olla konfrontatsioonil või käsitleda üksteist vaenulikul.

Ei saa mööda vaadata sellest, et riigivõim on usaldusväärne ja suurema legitiimsusega, tema otsused läbikaalutumad ja rohkemate inimeste huvidele-ootustele vastavad, kui ta kuulab ära kõik, keda otsus puudutab ja kellel asja kohta midagi öelda on. Kodanikuühiskond on üks kanal, keskkond, kus ühiskonnaliikmed

saavad kokku ja iseorganiseerumise korras vaidlevad, väljendavad oma arusaamu ja ootusi ühiskonna asjade suhtes. Arusaamad ja otsustused on kaalukad ja usaldusväärsed ainult siis, kui toimib demokraatlik informeerimise ja kaasamise protsess ka kodanikuühiskonna sees, kui arutus ei taandu üksikute kõvasõnaliste liidrite egotripiks. Kuid ka siis, kui sisedemokraatia toimib hästi, ei saa me unustada, et konkreetne MTÜ või MTÜ-d või isegi katusorganisatsioon on üks, kuid kaugelki mitte ainus ühiskonna segment või huvigrupp. On ka teisi, kes samuti tuleb ära kuulata ja kellel on õigus oma arvamus välja öelda. Seejuures võib nende seisukoht olla vastuolus kodanikuühiskonna teiste liikmete või teistes sektorites väljendatuga. Kuid paratamatus on see, et võimuvastutuse kandja peab lõpuks ettepanekute paljususest hoolimata tegema ühe otsustuse.

Tahan väita, et õigus osaleda ja olla ära kuulatud ei tähenda veel seda, et tuleb teha just nii, nagu üks osapool soovib. Teisisõnu, üks osapool ei või otsust dikteerida või tema omast erinevat otsust maha teha. Usun muu hulgas, et korralikud lobitöö tegemise reeglid aitaksid meid edaspidi parema üksteisemõistmiseni.

Teiseks tahan osutada tänapäeva tehnoloogiast tulenevale probleemile arvamuste väljendamisel ja edastamisel. Oleme üle elanud olukorra, kus Riigikokku lähetati kopeerimis- ja kleepimismeetodil ühte lakoonilist arvamust kümnete, isegi sadade viisi. Leian, et see ei ole sobiv viis sisuliselt arutleda ega argumenteerida. Kodanikuühiskonna katusorganisatsioonid peaksid võtma endale rolli ja vastutuse, et organisatsiooni sees oma liikmete arvamused üldistada ja kujundada ühtseks dokumendiks, ühtlasi ära näidates, kes avaldas arvamust ja kuidas kokkuvõtte sündis. See ei ole kapriis, vaid üksteist austav ja arvestav viis ühise asja ajamisel, sest mõlemad, nii võimukandjad, keda praegu esindab Riigikogu, kui ka vaba ühiskond kasutavad oma töös avalikku raha ja lõppkokkuvõttes ajavad nad ühte asja.

Kolmandaks, me oleme tänase kokkusaamise ja arutluse formaati kasutanud juba mõnda aega – kümme aastat. Me räägime EKAK-ist komisjonis ja suures saalis üldiselt. Kaldun arvama, et see formaat on sellisel kujul ammen-dumas. Esiteks on kodanikuühiskond end tõestanud ja see on välja arendatud, see on saanud ühiskonna lahutamatuks ja tunnustatud osaks

ning puudub vajadus veel ja veel üksteist selle vajalikkuses ja tähtsuses veenda. On tulnud aeg fookustada üksikutele teemadele, et olla konkreetsem ja produktiivsem, mis parlamendi tasemel tähendab vahetut koostööd ühe või teise Riigikogu komisjoniga, sõltuvalt kokkulepitud teemast. Kõik Riigikogu tööga kursis olijad teavad, et suur saal ei paku sisuliseks diskussiooniks ega koostööks kõige sobivamaid võimalusi, aga tõhus produktiivne koostöö peaks olema see, mida mõlemad osapooled taotlevad. Eestis jagub probleeme, mida koos arutada. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan teid! Teile on küsimusi. Aivar Kokk, palun!

Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea ettekandja! Täna on pikalt räägitud senise kodanikuühiskonna plusidest ja miinustest. Aga mida sa arvad, milliseks võiks tulevikus kujuneda kodanikuühiskonna areng?

Rait Maruste

Hea küsija! See on ennekõike kodanikuühiskonna otsustada, mida ja kuidas nad tahavad teha. Ma usun, et kodanikuühiskond, nagu me seda täna teame ja tunneme, on tulnud, et jääda. See on ühiskonna loomulik ja paratamatu osa. On aga päevselge, et see teeb läbi arengut, nagu teeb läbi arengut ka ühiskond, mis pidevalt teiseneb. Nii et mina jätaaksin selle küsimuse nende inimeste otsustada ega hakkaks neile ette ütleva, mida nad peaksid tegema ja kuhupoole arenema.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

Helmen Kütt

Täna! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimusele te tegelikult ettekande lõpus juba vastasite. Mulle tundub ka, et see formaat, kui iga kahe aasta tagant lihtsalt kuulatakse ettekannet ja siis arutatakse, on oma aja ära elanud. Mul ei olegi nagu küsimus, ma lihtsalt väga toetan seda mõtet, et see arutelu võiks toimuda tunduvalt sagedamini, mitte iga kahe aasta tagant, sest need inimesed, kes täna ka siin on esinenud, teevad väga head tööd.

Rait Maruste

Ma olen teiega nõus. Ilmselt lisaks sellele, millest te rääkisite, me peaksime fookustama üksikutele teemadele, kas siis haridusele, keskkonnale või mingile kolmandale, neljandale või viiendale teemale. Aga kui lihtsalt üksteist veel kord üldiselt veenda, siis see ei vii meid väga palju edasi.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tallinna Ülikool tegi aastatel 2009–2010 ühe uurimuse, mis käsitles väljaspool Eestit töötavaid inimesi ja nende sotsiaalseid võrgustikke ning ka Eestis töötavaid võõrriikide kodanikke ja nende sotsiaalseid võrgustikke. Nagu me teame, kodanikuühiskond põhineb eelkõige sotsiaalvõrgustikel. See uuring tõi välja, et inimesed, kes töötavad teisel pool piiri, kaotavad oma eelmise sotsiaalse võrgustiku ja neil on väga raske ka uut sotsiaalset võrgustikku luua. Nad jäävad n-ö vahepeale. Me teame, et väga paljud inimesed töötavad väljaspool Eestit ja see arv aina suureneb. Kas teile teadaolevalt on kodanikuühiskonna seisukohalt olnud arutelusid või ajurünnakuid sellel teemal, kuidas hoida neid inimesi meie sotsiaalses võrgustikus või kuidas neid hoida kodanikuühiskonna liikmetena? Kas selles suunas on mingisugust tööd olnud?

Rait Maruste

Hea küsija! Mina ei pea ennast selle valdkonnaga väga hästi kursis olevaks inimeseks, aga seda, millest te räägite, võrgustike ühildumist ja võrgus olemist, peaksime kindlasti arutama edaspidi näiteks Riigikogu tasandil ja siis kodanikuühiskonna tasandil. Aga see ei ole suure saali teema ja ma ei oska teile niimoodi käigult vastata. Kuid ma tajun, et see on oluline probleem.

Aseesimees Jüri Ratas

Indrek Saar, palun!

Indrek Saar

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tänan väga konkreetsete ettepanekute eest, kuigi mitte kõigiga neist ei ole minul isiklikult võib-olla

põhjust nõustuda. Aga need olid vähemalt väga selged ettepanekud ja diskussioon saab kindlasti jätkuda. Ma tahtsin küsida, kuidas sa põhiseaduskomisjoni esimehena kommenteerid praegust olukorda. Natuke rohkem kui aasta tagasi, 2011. aasta suvel, teatas värske justiitsminister Kristen Michal, et õigusloome arengusuundadest tulenevalt tahab ta hea seista hea õigusloometava rakendamise eest, mis on üks osa osalusdemokraatiast ja kaasamisest. Sellele on järgnenud peaministri avaldused ACTA teemal, rahandusministri mitmekülgsed avaldused EFSF-i ja ESM-i teemal, töötuskindlustusmaks muutmine väga selgelt ühe poole veendumustest tulenevalt jne. Mis juhtus Kristen Michaliga? Kuhu on jäänud soov head õigusloometava rakendada ja kaasata?

Rait Maruste

Hea küsija! Mina ei ole see inimene, kes Kristen Michali eest räägib. Kui põhiseaduskomisjoni tuleb mingi eelnõu, mis oluliselt puudutab rahvast või kodanikuühiskonda, siis me püüame ikka küsida rahva käest. Viimasena võin ära märkida sellesama erakondade rahastamise teema. Me pöördusime paljude arvamusi liidrite ja institutsioonide poole, sh kodanikuühiskonna esindajate poole, et nad esitaksid oma arvamuse, mida nad ka tegid. Me püüame need läbi vaadata ja leida neile mingisuguse ühise nimetaja. Aga ministri eest mina siin paraku rääkida ei saa.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Hea ettekandja! Ma olen sinuga täiesti nõus, et kodanikuühiskonda, vabakonda ja Riigikogu vastandada ei saa, seda enam, et kindlasti on vähemalt kaks kolmandikku Riigikogust vabakonna üks aktiivsem osa. Tegelikult istub siin väljaspool igasugust kahtlust vabakond, vähemalt vabakonna suurem või, ütleme, aktiivsem osa. Aga nüüd kerkib üles üks teine küsimus. Ma küsin kui jurist juristilt. Vabaiühenduste definitsioonis on sees, et nad esindavad mingisuguseid oma huve, need võivad olla vaated või muud sellised asjad. Siit tekib küsimus, kuidas seostada kodanikuühiskonna struktuuride olemasolu väljaspool parlamenti. Siin on üks osa kodanikuühiskonnast,

seal aga on teine. Kuidas seda seostada lobeerimispraktikaga? Lobigrupil on spetsiifilised õigused. Kas see puudutab kõiki või mitte? Näiteks olen mina vabakonna esindaja, aga ma ei saa olla lobist.

Rait Maruste

Vabakond või kodanikuühiskond koosneb väga erinevatest grupeeringutest ja seda ei saagi mingisugusele süstemaatikale allutada ega väga hierarhiseerida. Ma kujutan ette, küll võib-olla natuke fabuleerides, et lobireeglid ei peaks käima mitte ainult äri sektori kohta, vaid ka vabaiühenduste kohta, sest vabaiühendused võivad teinekord esindada ka teatud ärilisi huve. Mis iganes printsiibil nad organiseeritud on või mis iganes huve nad taotleavad, aga reeglid, selleks et tuua oma sõnum seadusandja ette, peaksid olema kõigile ühised. Ma usun, et eelseisval ajal ongi meie üks suuremad ülesandeid lobireeglite läbitöötamine, nende kooskõlastamine ja kehtestamine. See muudaks oma huvide esindamise võrdsematel alustel olevaks, selgemaks ning läbinähtavaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Arto Aas, palun!

Arto Aas

Aitäh! Erakondade rahastamise kohta on kõlanud süüdistused (eriti värvikalt kõlasid need DASA-de debati ajal), et riik ja poliitikud ei toeta vabakonda ning krahmavad kogu raha iseendale. Need on olnud äärmiselt teravates toonides süüdistused. Äkki sa kordad neid summasid, mis mahus Eestis vabaiühendusi riigieelarvest toetatakse, ja ütled, kas võrdluses DASA-dega on see suur või väike summa?

Rait Maruste

Ma ütlesin need andmed Rahandusministeeriumist saadud informatsioonist lähtudes: seitse miljonit eurot tuleb otsetoetustena ja 67 miljonit eurot on ette nähtud mitmesugusteks projektideks, programmideks ja tegevusteks. Viimasel juhul tuleb rahastus nii Eestis kui ka väljaspool Eestit asuvatest allikatest. Nagu te mäletate, saavad erakonnad riigieelarvest teatud hulga raha. DASA-de jaoks oli ette nähtud 900 000 eurot. Selle summa üle võib vaielda, raha kutsub alati esile vaidlusi, kuid ma usun, et DASA-d iseenesest on õige idee. Kui me

vaatame, millest Eestis rohkem puudu on, kas sõnakatest inimestest või teatud doktriinist, ideoloogiast, maailmavaatest, siis minu arvates on rohkem puudu sellest, et erakonnad ja nende esindajad järgiksid teatud ideoloogiat, doktriini, maailmavaadet, mis suunaks nende käitumist ja mille tõttu nende käitumine oleks rohkem ettearvatav. Kui see osa on nõrgemini läbi töötatud, siis saavad otsustavaks ühed isikud ja nende ambitsioonid või päevaprobleemid ning ühiskond ei ole võib-olla nii stabiilne, kui ta võiks olla.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Lukas, palun!

Tõnis Lukas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud komisjoni esimees! Üks küsimuse esitaja avaldas arvamust, et erakonnad ongi mittetulundusühingud, peaaegu seltsid, et me räägime erakondade puhul samalaadsetest ühendustest, nagu me arvame n-ö vabaihenduste hulka kuuluvat. Kas see regulatsioon, mis erakondi siiski teiste hulgast eristab, on juriidiliselt piisav, et öelda, et erakonnad ei ole tavalised mittetulundusühingud ega kuulu samasse ritta, või on sinu meelest õiguslikult tegemist siiski mittetulundusühingute ühe erivariandiga?

Rait Maruste

Täna! Sisuliselt on need üks ja seesama asi. Vahe ei ole mitte kvalitatiivne, vaid kvantitatiivne. Erakond on suure liikmete arvuga, organiseeritud ja reguleeritud. Selles mõttes on see mittetulundusühingu, nagu sina nimetasid, erivariant. Muud erinevust peale kvantitatiivse ma ei näe.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan teid ettekandja ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole.

Head ametikaaslased, avan läbirääkimised. Ma palun, et kõigepealt kõneleksid fraktsioonide esindajad! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Aadu Mustal!

Aadu Must

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Me oleme väga rikkad, vähemalt oma kogemuste ja traditsioonide poolest. Sellistel traditsioo-

nidel, mida nüüd propageeritakse kui kodanikuühiskonna atribuute, on olnud väga oluline osa kogu meie ajaloos. Üht-teist sellest traditsioonist on erinevate riigikordade ajal ikka üles ka leitud. Näiteks võiks tuua Eesti hea talgutraditsiooni, mis mõnikord on küll kuulutatud mingiks väga uueks algatuseks.

Eesti rahvuskultuuri võimas arengumootor on olnud mitmesugused kodanikuühendused. Lähemalt räägib sellest ilmeka pealkirjaga raamat "Seltsid ja ühiskonna muutumine: talupojaühiskonnast rahvusriigini". Kodanikuühiskond ei saa olla mingi üleriigiline institutsioon, vaid ühenduste viljaka koostöö keskkond. Selles peab eluruumi olema mitmesugustel vabaihendustel, seltsidel, ühingutel, mõttekaaslaste või koguni hobikaaslaste ühendustel ja kogudustel.

Kodanikuühiskond on seotud kodanikualgatusega, konkreetsete inimeste ja konkreetsete kohtadega. Ehkki näiteks Tartu Linnavalikogus istuvad väga targad inimesed, tuleb mõnikord välja, et terves hulgas Supilinna arengu küsimustes on tark nõu küsida just Supilinna Seltsilt, sest mida lähemal tegelikule elule otsused tehakse, seda odavamad ja otstarbekamad need on. Need on palju odavamad kui siis, kui otsustamine delegeerida pealinna või näiteks meie kujuneva ühisriigi pealinna Brüsselisse.

Aga kodanikuühiskonna nurgakivi – nii räägivad meile Euroopa kolleegid ja targad raamatud – on kohalik omavalitsus, seda ka Eestis, nii oli ajaloos ja nii on täna. Eesti riiklik iseseisvus oleks üldse mõeldamatu meie rahva eelneva poolesaja-aastase omavalitsuskogemusega. Just omavalitsuses õpiti ära, mis on poliitika, mis on demokraatia, mis on demagoogia, mida tähendab maksustamine, mida eelarve, mis asi on enamus või vähemus, mis asjad on kompromissid. Poliitikud teavad, et eri võimude, sh seadusandliku ja täidesaatva võimu, aga ka kohaliku omavalitsuse ja kesk-võimu vahel eksisteerib paratamatult vastasseis ja teatud rivaliteetki. Vaat siit need Eesti omapärad algavadki!

Tori põrgu mütoloogias, mis on ammendamatu poliititehnoloogiate kogemuste kogu, on keskne tegelane vanatühi. Kui tema käest küsiti, mida teha siis, kui poisivolask on juba suur, aga lugeda ei oska, soovitas vanatühi ruttu uue lapse teha, sest nii on meeldivam ja ehk oskab

see uus laps kohe lugeda. Umbes nii üritame meie kodanikuühiskonda arendada: puutüvest ei räägi, aga lehtedest ja ehetest meeldib meile rääkida küll. Selle asemel et kodanikuühiskonna alusmüür korda teha, räägime sellest, kuidas tuleb keegi ja lisaks oma tööle ka teiste tegemata töö kohe ilusasti ära teeb. Kuni me räägime, et kohalikud omavalitsused ei ole piisavalt pädevad ja seal on halvad inimesed, mistõttu nende pädevust tuleks kärpida või ülesanded kellelegi teisele anda, seni saame rääkida ainult ilma vundamendita kodanikuühiskonna ehitamisest.

Kodanikuühiskonna oluline tunnusjoon on see, et välditakse kodaniku võõrandumist riigist ning luuakse võimalused tema loomingu- lise initsiatiivi kaasamiseks ühiskonnaelu korraldamisse. Kodanikuühiskonna ehitamisele pürgivas Euroopa Liidus püütakse keskvalit- suse ja kohaliku omavalitsuse vastuoludest üle saada ja nende koostööst sünergiat leida selle- ga, et riik ja kohalikud omavalitsused ei ole teineteisega ülemuse ja alamuse, vaid partne- rite positsioonis. Seadusandja hoolitseb aga selle eest, et kohalikel omavalitsustel oleks oma ülesannete täitmiseks piisav ja kesk- võimu suvast sõltumatu tulubaas. Muide, mulle isik- likult õpetas neid lihtsaid tõdesid omaaegne Tartu linnaeape Andrus Ansip.

Eestis on selle partnerluse koha peal praegu paraku mingid kummalised sündroomid. Kir- janduses kasutatakse mõne vakra poliitiku kohta sellist mõistet nagu "hiire sündroom". Selle skeemi peategelaseks on hiir, kelle jaoks ei ole kassist võimsamat ega hirmsamat looma. Sellepärast teeb ta kõik täpselt vastupidi selle- le, mis kassile meeldiks. Nii käitudes usub ta ise, et käitub täiesti sõltumatult, eriti kassist. Eesti poliitikas teisenes see naljakas lugu juba aastaid tagasi Savisaare sündroomiks, mis tä- hendab seda, et valitsev koalitsioon peab mit- meid seadusi – tuletage meelde kas või kuulsat soolise võrdõiguslikkuse seadust – ümber tegema täpselt nii, et see jumala eest kassile ei meeldiks. Meie ministrid on sellesse rolli nii hästi sisse elanud, et isegi kui nad vastavad mõne Kagu-Eesti paiga arengutega seotud kü- simustele, ei kuule te mitte seda, kuidas on lood Räpinas, mille kohta küsiti, vaid Tallin- nas.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, kas te soovite aega juurde? Kolm minutit.

Aadu Must

Aitäh! Halvem on see, et kui Keskerakond, Tallinn, Savisaar ja kohalik omavalitsus kipu- vad kellegi arvates sünonüümid olema, siis see takistab kohaliku omavalitsuse ja ka kodani- kuühiskonna arendamist.

On veel üks probleem, millega kodaniku- ühiskonna rajajad peavad kokku puutama. See on rahvusküsimus. Ajalimiit lubab mul seda vaid riiwata, aga ma siiski mainin ära ühe joo- ne. Kahe maailmasõja vahel domineeris kõi- kides Euroopa riikides põhirahvuse apoloogia, mille paratamatu osa oli mõningane üleoleku- tunne rahvusvähemuste ja tavaliselt ka naaber- rahvaste suhtes. Kodanikuühiskond, mille poo- le Euroopa Liit jõuliselt püüdleb, ei sea see- vastu esikohale mitte rahvuse, vaid riigi lojaal- se kodaniku, sõltumata tema rahvusest või na- havärvist. Kui ma ühel esinemisel seda aspekti mainisin, ei saanud ühe siin saalis esindatud erakonna esindaja mainimata jätta, et ma olen liiga palju Moskva televisiooni vaadanud. Aga teate, mina rääkisin Euroopa Liidu dokumen- tidest.

Kui keegi märkas, et midagi sellest jutust, mida ma täna rääkisin, tuli tuttav ette, siis, tõepoolest, vanatühjast rääkisin ma juba 2007. aastal sellesamas saalis sellesama küsi- muse arutelul. Aga teate, midagi olulist ju muutunud ei ole. Kodanikuühiskonna rajami- seni on meil pikk tee käia. Meil on selle jaoks rikas ajalooline kogemus, targad naised ja me- hed parlamendis, omavalitsustes ja kogu ühis- konnas, kes oskavad õppida nii enda kui ka teiste edu- ja kadulugudest. Teadagi, loll õpib ainult oma vigadest, kui üldse õpib, tark see- vastu ka teiste omadest ja ajaloost.

Jõudu kõigile, kes kodanikuühiskonna loo- misele mõistuse ja jõuga kaasa aitavad! Kind- lasti liigume soovitud eesmärgi suunas! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Priit Sibula!

Priit Sibul

Austatud istungi juhataja! Kolleegid! Minister! Külalised! Meile meeldib rääkida edust ja imetleda oma naba. Ometi tuleb tunnistada, et on palju valdkondi, kus enamik edust seisab alles ees ja tehtud on vähe. Ka täna kõne all olev valdkond on üks selline, kus edusammud alles ees seisavad, ja siin tuleb võib-olla mitte edusammud, vaid mõned lihtsamad asjad uuesti sõnastada. Minu arvates on kõige parem näide selle kohta see, kuidas kuus ja pool minutit arutati, kas meie ees kõneleja esindab kedagi, ja kui, siis keda ta täpselt esindab, jne. Sellest, mida ta rääkis, sain mina täieliku kindluse, et inimene esindas nii mind kui ka paljusid teisi vabaihenduste esindajaid, ja mul mingeid probleeme ei olnud. Ma arvan, et siin ei pea esinema ainult institutsioonide esindajad, aga eks see ole rohkem juba meie töökorra küsimus.

Vabaihenduste elujõulisuse hindamise indeksi põhjal on Eesti Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest kõige paremate näitajatega. Kui seda hinnata skaalal 1–7, kus 1 tähistab kõige paremat tulemust ja 7 kõige halvemat, siis Eesti näitaja on 2, Lätil 2,7 ja Leedul 2,8. Kuigi tegemist on enesehinnanguga ja eestlastele meeldib olla kõiksugu tabelite tipus, midagi see uuring siiski peegeldab. Lisaks hindavad ühendused loomulikult ka iseennast.

Aga selleks, et edu saavutada, on vaja sihte ja tegutsemist. See on valdkond, kus me ise saame palju ära teha, nii igapäev isiklikult kui ka erakonnad. Erakonnad saavad siin olla ja peaksid olema eestvedaja rollis, aga mitte domineerima. See võib-olla ongi senine suurim probleem. Kodanikuühiskond ei sirgu ülevalt alla, nii nagu ei sirgu ülevalt alla ka ükski teine asi siin maailmas. Kõik kasvab ikka alt üles. Kuid selleks, et midagi saaks kasvada, on vaja kasvamist toetavat elukeskkonda. Ilma sellise keskkonnata hakkub ka kõige sitkem bakter.

Olgu öeldud, et mina usun erakondade poolt veetavasse ühiskonnakorraldusse ja demokraatiasse. See roll saab olla oluline ja laitmatu vaid juhul, kui erakonnad on avatud, valmis kuulama ja arvestama. Siin on erakondadel võimalik end kindlasti parandada ja õppida teistelt kolmanda sektori organisatsioonidelt. Praegu aga tundub mulle, et koostöö asemel on pigem kujunenud vastasseis. See ei vii meid

sugugi edasi ega paranda olukorda mitte kuidagi.

Ma näen siin kahte peamist põhjust. Esimene põhjus on tõenäoliselt ebavõrdsus või see, et paljudele tundub, nagu valitseks rahastamisel ebaõiglus, nagu erakonnad oleksid teiste kolmanda sektori organisatsioonidega võrreldes rahaliselt paremas seisus ja stabiilsemalt rahastatud. Aga ma juba ütlesin, et ma pean seda ühelt poolt põhjendatuks, arvestades erakondade rolli. Teine põhjus on see, et ülejäänud organisatsioonid on kokku kutsutud erinevatel põhjustel. Võime jagada need põhjused laias laastus kaheks. Ühed organisatsioonid on ellu kutsutud selleks, et realiseerida asutajate erahuve. Ma arvan, et siin ei ole avalikkusel vaja väga palju täiendavalt panustada. Teised organisatsioonid on aga asutatud mõne avaliku probleemi lahendamiseks või idee elluviimiseks. Nende puhul on lisapanustamine kindlasti põhjendatud.

Kuid siiski on ühendustel vaja vabadust ja piisavalt turvalisust. Riik peab tagama küllaldase rahastuse ja vajaliku õiguskeskkonna, et ühendused saaksid kestlikult tegutseda. Euroopa sotsiaaluuringu 2010. aasta andmetel on viimase 12 kuu jooksul mõnes muus organisatsioonis või ühingus töötanud 5,9% Eesti elanikest. Soomes on see näitaja 38,8%, Lätis ja Leedus 2008. aasta andmete põhjal vastavalt 3% ja 4,7%.

Palun lisaiega!

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit.

Priit Sibul

Teine probleem rahastamise kõrval, tundub mulle, on hirm. Me kipume olema enesekesksed ning nii mõnelgi korral, kui meile pakutakse abikätt, siis kahtlustame, et tegemist on uue tulija ja konkurendiga, kes tahab meie eest kas mõnda ideed või head tegevust ära napsata. Ärgem olgem nii paranoilised! Eesti demokraatlik kultuur on alles arenemisjärgus. Me peaksime rohkem tähelepanu pöörama kodanikuharidusele ja kriitilise mõtlemisega kodanike kasvatamisele. Selleks, nii nagu juba eespool korra öeldud, tuleks õpetada ka ühiskonnaõpetuse õpetajaid, et koolides ei annaks ühiskonnaõpetust ainult ajalooõpetajad, vaid inimesed, kes sellele ainele täielikult pühen-

duda saaksid. Samas peame õppima üksteist austama, kuulama ja koostööd tegema. Kodanikuharidust antakse nii koolis kui ka kodanikuühendustes. Viimati nimetatud peaksid olema demokraatia kooliks. Kuid kuna viimastel aastatel ei ole nendesse väga palju uusi liikmeid tulnud, peaksime uurima, kas ühendustevälistes kodanikualgatuslikes tegevustes, näiteks võrgustikud jms, toimub demokraatlike väärtuste ja praktikate õppimine, juurutamine ja juurdumine.

Mina omalt poolt kodanikuühiskonna toetusrühma eestvedajana võin öelda, et Riigikogu kodanikuühiskonna toetusrühma paremad päevad seisavad kindlasti veel ees ja meie tegutsemine tulevikus on aktiivsem, kui on olnud siiani. Soovin meile kõigile tõsiseid arutelusid, rääkimist, aga ennekõike kuulamist ja arvestamist! Palju edu meile!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun järgmisena kõnetooli Eiki Nestori Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Kuna ma lähen kindlasti selle teemaga hoogu, siis palun lisaiega!

Aseesimees Laine Randjärv

Kokku kaheksa minutit.

Eiki Nestor

Hea minister kasutas väljendit "täna kukuti siin käpuli" või "kummuli" või midagi sellist. Ma ütlen ausalt, et mitte midagi sellist ei olnud. Kõik on nii nagu kümme aastat tagasi, sama vaidlus jätkub. Minu sügav kummardus Kaja Kallasele ja Laine Randjärvele, Jüri Rata-sele ka. Kui ma vaatan veel kahte rida, siis jään natuke nukraks, aga see ei ole praegu oluline. Oluline on pigem see, et lähenemine on täpselt sama. Me ei ole hakanud teemat paremini mõistma.

Minu kindla veendumuse järgi ei ole enamusdemokraatia sellisel kujul enam isegi mitte demokraatia eilne, vaid juba üleilne päev. Tänapäeval, kui kõik meeletu kiirusega targaks saavad ja informatsioon liigub punktist a punkti võimalikult ruttu, on tee, kuhu edasi minna, see, et me räägime vähem enamusdemokraatiast (me ei saa sellest küll lahti, sest sellel

on omad plussid) ja rohkem konsensusdemokraatiast, koos töötamise demokraatiast, kokkuleppedemokraatiast, kõigest sellest.

Piltlikult öeldes ei ole suhtumine muutunud. Ühed on veendunud, et kuna nad on välja valitud ja nad langetavad seetõttu otsuseid ning selle tulemusena võib neid teatud juhul ka kinni panna, siis seetõttu on nad teistsuguses olukorras kui need, kes ikka ja alati vabaks jäävad. See küsimus kerkis täna väga ilusasti esile. See on kogu aeg ühesugune olnud, aga täna ilmnes see natuke imelikus kontekstis, et kes sa selline oled.

Ilmselt vastukaaluks sellele, et üks pool vabakondadest ehk poliitika on asja selliselt suhtunud, on tekkinud ka teine pool. Ma teeksin natuke ninanipsu sõpradele rõdul ja mujal. Mina arvan, et ei ole mõistlik pahandada poliitikutega seetõttu, et nad peavad kandideerima ja hääli koguma. Nad ei ole seetõttu roojased, rumalad ega midagi muud hullu. Pidada ennast seetõttu paremaks, et valimistel ei kandideeri ja hääli ei kogu – see pole ka aus! Tegelikult me oleme ühes paadis, teeme ühte asja, ühed ühtemoodi, teised natuke teisiti.

Selle kümne aasta jooksul on tase olnud väga ebahütlane. On kohti, kus peab rääkima, et miks ei kutsuta osalema ega kuulata. Samal ajal on kohti, kus need valimiste kaudu volitused saanud tegelased otsustavad koos muul moel volitatud kodanikuühiskonna esindajatega tähtsaid riiklikke küsimusi.

Ka nende kümne aasta jooksul on toimunud üks suur sisuline muudatus, kui üks sinnamaani riigi täidetud funktsioon läks üle avalikõiguslikule isikule. Minu suureks kurvastuseks aktiivne, tubli poliitik, kes tollel ajal oli justiitsminister ja praegu on kultuuriminister, pidas seda järeleandmiseks sotsiaaldemokraatidele. Ma olen päris kindel, et me ei ole selle eest ühtegi häält võitnud. Ma ei kujuta ette, et keegi oleks seda eriti tähele pannud. Meil oli hoopis teine eesmärk. Me tahtsime leida ühiskonnas kõige õigema ja otstarbekama koha tõsise ja tegeliku probleemi suhtes otsuste langetamiseks. See probleem on tööpuudus. See oli ainuke eesmärk, muud eesmärki pole meil olnud.

Kindlasti on huvitav ka vastupidine asi. Ühtpidi on ilmselt loomulik, et sellised aktiivseid või teemapõhised kogukonnad tekivad ruttu, aga tavaliselt on need suunatud millegi

vastu, harvem on need millegi poolt. Igapäevases töös on tekkinud teistsugune probleem. Ma tean, et on püütud anda vabakondadele otsustusõigust, näiteks et nad otsustaksid kas või seda, kuidas peaks linnaosas olema liiklus korraldatud. Kes peale nende ikka paremini teab, kas tänav peab olema ühe- või kahesuunaline? Huvitava kombel on nad sellest loobunud ja arvanud, et nende asi ei ole seda otsustada.

Ma toon veel ühe näite. See on vana tõsine teema. Kahju, et Rait ei saa praegu siin olla. Selle teemaga võiks tegelda põhiseaduskomisjon. See teema on järgmine: kuidas saaks muu ühiskond senisest paremini osaleda Riigikogu töös. Mäletate, see on igivana vaidluse koht, kui avatud või kinnine peab Riigikogu töö olema. Meil on praegu üks koosolekuvorm, nimelt komisjoni koosolek, kinnine, juhul kui komisjon ei otsusta teistmoodi. Komisjoni esimehel on õigus kutsuda sinna inimesi väljastpoolt komisjoni koosseisu. Põhjus, miks nii on, on neile, kes on selle teemaga rohkem tegelnud, teada. Selgub, et alati ei pruugi tulla kasuks, kui komisjoni koosolekud avalikuks teha, sest siis muutub koosolek valimisdebatiks või "Foorumi"-laadseks telesaateks. Selles ei ole midagi halba, aga halb on see, kui selle koosoleku kõrval peetakse veel mingi teine koosolek, mis on mitteametlik, ja otsustamise koht on siis mitteametlik koosolek. Seetõttu tuli meile üks mõte. Meil on niikuinii hulk tublisid ühendusi, kes Riigikoguga kogu aeg koostööd on teinud. Eriti tänuväärne on see töö minu teada olnud kultuurikomisjonis, kus on seda aastaid tehtud. Teistes komisjonides on see töö olnud juhuslikum. Kodukorra järgi sõltub kõik komisjoni esimehe otsusest. Me pakkusime ühe võimaluse ja saatsime selle meile teadaolevatele kõige aktiivsematele seadusloomes osalejatele väljaspool seda saali. Aga ma pean ütlema, et me võtsime aja maha, sest vastused olid seinast seinast. Oli neid, kes ütlesid, et seda kõike on liiga vähe, ja oli neid, kes ütlesid, et kõik on väga hästi, mitte midagi ei ole vaja muuta. See võiks olla teema, mida näiteks põhiseaduskomisjon võiks edasi arendada, et keegi jälle ei ütleks, jumala pärast, et see on sotsiaaldemokraatide võit. Meil oli see lihtne mõte, et me olime korduvalt näinud, kuidas komisjoni töö käigus enne kodanikuühiskonnaga kokkulepitud suured või muud

asjad muutusid millekski muuks ja mitte keegi ei saanud aru, kes seda tegi. See ei ole aus!

Aseesimees Laine Randjärv

Hea ettekandja! Kaheksa minutit on kahjuks läbi.

Eiki Nestor

Elagu tugevad vabakonnad, nende seas ka tugevad erakonnad!

Aseesimees Laine Randjärv

Väga suur tänu! Järgmisena palun kõnetooli Paul-Eerik Rummo Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

Paul-Eerik Rummo

Igaks juhuks palun juba ette lisaiega!

Aseesimees Laine Randjärv

Kaheksa minutit.

Paul-Eerik Rummo

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud asjahuvilised! Ma võiksin alustada elava näitega, kuidas reformierakondlaste ellukutsutud Liberalismi Akadeemia on algatanud vaba mõtte kojad kõigi huvitatud ja asjatundlike inimeste kaasamiseks ajurünnakutesse, et leida parimaid lahendusi rahva ees seisvatele konkreetsetele probleemidele. Esmased kogemused lastetoetuste teema ühisel läbitöötamisel ja süsteemi muudatuste kavandamisel on väga head. Ma kasutan siinkohal juhust, et tänada seda suurt hulka osavõtjaid, kellela peatselt siia saali jõudev eelnõu poleks kuidagi suutnud saada selgepiirilist ja realistlikku kuju.

Niisiis võiks Reformierakonna fraktsiooni nimel alustada hooplemisest selle värske näitega. Kuid ma ei tee seda. Miks? Sellepärast, et kodanikkonna kaasamisest avaliku võimu poliitikate kujundamisse on – juurdunud ettekujutusest hoolimata – saanud pigem reegel, see ei ole midagi tavatut. Enam või vähem põhjendatud kurtmisest kaasamise vähesuse, puudumise või formaalsuse üle on saamas läbitud etapp, nagu me ehk oleme, küll veel vahelduva eduga, üle saamas ka sellest lastehaigusest, et vabakonna au ja uhkus seisneb enese vastandamises riigiaparaadile ja valitsusele ning, mis eriti naljakas, erakondadele kui tegelikult ju vabakonna ühele keskmisest tegusamale osale.

Siit tekib küsimus, kas kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon, mille toimimist me siin saalis igal teisel aastal arutame, pole oma sünnist möödunud kümne aasta jooksul kuidagi märkamatuks aeguma hakanud. Pidagem silmas ka seda, et selle kinnitamisele või heakskiidule eelnes juba eelmisel aastatuhandel mitu aastat eeltööd. See on tugevasti riigikeskne dokument, kui seda lugeda kodanikuvabadust ja inimeste algatusvõimet austava pilguga. Jutt käiks küll nagu riigist ja kodanikuühiskonnast kui võrdsetest partneritest, paradoksaalselt jääb aga pigem kõlama, et riik on see, kes loob endale meelepärase rahva, ja mitte vastupidi, nagu see ajaloo alati käinud on. Vabakond ei ole vaba, kui tema sõltumine riigist – mentaalne, moraalne, materiaalne – on sedavõrd suur. Samas on praeguse kodanikualgatuse silmapaistvamad näited ("Teeme ära!", Eesti Küla liikumine Kodukant, taaskasutusliikumine, "Noored kooli", suur hulk vabatahtlikke kaasa-tõmbavaid heateoalgatusi, rääkimata väiksema mastaabiga, aga seda käegakatsutavamate kohalike kogukondade algatustest igapäevaelu korraldamiseks, nagu seda on linnajaoeltsid) tõepoolest kodanikualgatused, mitte riigi ülalt alla suunatud kaasamised.

Kui kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon ja selle rakendamine on andnud oma panuse kasvupinna loomisesse sellise nähtava aktiivsuse kujunemiseks, on see oma olemasolu õigustanud. Kuid nüüd on aeg edasi minna. Selleks on olemas ka n-ö protseduuriline väljakutse, sest kontseptsiooni kehtiv rakenduskava ammendub 2013. aastaga. Ehk tasuks jätkukava väljatöötamisel värskendada ka kontseptuaalseid aluseid. Keskendumine riigi patrooneerivale rollile ja, rõhutan, kogu teema ülepolitiseeritus on ainult üks aegumise märke.

Teiseks tahan rääkida sellest, et kodanikuühiskonna struktuur, toimimise viisid ja vormid on plahvatuslikult muutunud ning see vajab analüüsi ja mõtestamist. Ideede, informatsiooni, meeleolude, mõttevahetuste, algatuste – kõige selle, mis iseloomustab inimeste spontaanset ühiselu, levi ja toimimine on suuresti kandunud sellesse ruumi, mida juurdunud klišeega nimetame virtuaalseks, aga mis tegelikult on nii reaalne, kui veel olla saab. Sotsiaalmeedia oma foorumite ja muu sellisega on teinud ühiskondliku suhtluse seniolematult dünaamiliseks ja mobiilseks ning, paradoksaalne

küll, üheaegselt niihästi killustatuks kui ka seesmiselt läbipõimunuks. Formaliseeritud ja registritesse kantud selgepiiriliste organisatsioonide kõrvale on astunud kiiresti tekkivad, muutuvad ja kaduvad *ad hoc* aktsiooni- ja üheteemaklubid netis ja mobiilvõrgustikes. Kõigest sellest pole ega saagi olla märki eelmisel aastatuhandel sigitatud kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis. Aga seda muutust arvestamata pole tänasest ja homsest tsiviilühiskonnast tegelikult üldse võimalik rääkida, veel vähem seda kuidagi arendada või mõtestada.

Paar sõna kodanikuharidusest. Tihti tajub avalik võim, tajuvad profipoliitikud ning tajuvad oma valijatega suhtlevad erakonnad oma tegevuse ja ideede selgitamisel, osalemise ärgitamisel ja kas või selleksaam kaasmisega, et räägitakse üksteisest mööda, ja seda lihtsalt erineva ettevalmistustaseme tõttu. Muu halva hulgas viib selline asi vältimatu vajaduseni asendada asjalik jutt primitiivse populismiga ja, mis veel hullem, asendada mõistlikud, pika sihikuga otsused lühiajalise, näiva edu jahtimisega tuleviku arvel, sest nii on nõrgalt ette valmistatud inimestele mõistetavam. Kodanikuharidus väljaspool formaalharidussüsteemi on ülioluline asi, aga eeskätt ühiskonnaõpetus koolides lausa nõuab kardinaalseid muutusi nii õppekavade, õppemeetodite kui ka reaalse eluga sidumise seisukohast, et tuntuks põhimõisteid ja tajutaks, mida need tähendavad. Oleme teinud siin esimesi samme.

Kõik öeldu ei tähenda, et ka senise kontseptsiooni raames ei saaks mõndagi olulist ja vajalikku veel ära teha. Näiteks, avalike teenuste delegeerimine valitsussektorilt vabakondadele pole veel saavutanud seda ulatust, järjepidevust ja usaldatavust, millest võiks olla olulist abi nii pädeva kodanikuaktiivsuse paremal rakendamisel kui ka avaliku rahalise ressursi mõistlikumal kasutamisel. Põhjalikumalt läbitöötamist ootab sotsiaalse ettevõtluse mõiste ja selle õiguslik sisustamine. Lisaks on kaasatuse ja osalemise küsimuses oluline, nagu siin juba räägitud, lobitöö reeglite ja hea tava väljakujundamine.

Head koosviibijad! Reformierakonna sünnidokument oli kodanike riigi manifest. Liberaalse demokraatia vaimus asetab see riigielu keskmesse algatusvõimelise, omil jalgel seisva ja toimeka kodaniku, mitte riigilt almusi,

taganttorkimist ja käekõrval talutamist ootava alama. Selles suunas töötamegi, see on ainuvõimalik, et riik ja rahvas püsiksid ning rahvas elaks kvaliteetset elu. Tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Väga suur tänu! Järgmisena on sõnavõtuks registreerunud Tõnis Lukas. Palun!

Tõnis Lukas

Lugupeetud juhataja! Igaks juhuks soovin kolm minutit juurde. Et oleks süda rahul ja rahulik rääkida ega peaks kogu aeg muretsema kellaaja pärast.

Aseesimees Laine Randjärv

Kaheksa minutit kokku.

Tõnis Lukas

Head kolleegid! Kallid külalised! Väga austatud stenogramm! Mina Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Seltsi juhatuse liikmena olen väga rõõmus, et lõpuks on langetatud otsus, et Eesti Rahva Muuseumi hakatakse ehitama. Ma ei tea, kas selle otsuse langetamise üks eeldus oli Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Seltsi väga aktiivne tegevus. Me tegime avaldusi ja oleme igas oma eluavalduses toetanud Eesti Rahva Muuseumi ning katsunud tuua Raadile palju inimesi, lootes, et nad lahkuvad sealt rõõmsa tundega ja kirjutavad kohalikesse lehtedesse, et Eesti Rahva Muuseum on üks vägev koht. Võib-olla viis see tegevus lõpuks otsuseni, et Eesti Rahva Muuseumi uus kodu tuleb Raadile, aga võib-olla oli see lihtsalt illustratiivne tegevus meie, st Eesti Rahva Muuseumi sõprade südamerahuks.

Ma arvan, et seltside ja ühenduste üks tegetsemismotiiv ongi paljuski enesest kasu tundmine või enese kasulikkuse tajumine ja oma konkreetse südamevalu või rõõmu väljalamine, mitte ainult poliitikas ja poliitiliste otsuste langetamises osalemine. Nii et seltsitegevus ja kodanikuühiskond on oma eluavalduste kirjus reas palju keerulisem, ütleme, palju mitmekesisem, kui me võib-olla selles debatis "Meie ja kodanikuühiskond" siin tahame lasta välja paista.

Minus tekitas ikkagi küsimusi see, et kui siin räägiti kodanikuühiskonna ja meie, näiteks Riigikogu suhtest, siis paar korda kasutati sõna "nemad", et kui kodanikuühiskond tahab mi-

dagi saavutada, siis nemad peaksid tegema seda ja meie toda. Vastandamine "nemad" ja "meie" on väikses ühiskonnas ju tegelikult kurioosne.

Ma räägin teile lühikese loo. Kui ma olin Bonni ülikooli juures stažeerimas, siis minuga samas instituudis töötas üks itaallane. Me käisime mitu kuud koridoris teineteisest mööda ja siis otsustasime, et peaks lähemalt tutvuma. Leppisime kokku, et järgmisel päeval saame kokku. Aga kus? Mina ütlesin, et kindlasti itaallased kogunevad Bonnis kusagil, vaatavad jalgpalli jne, et kutsugu ta mind sinna. "Ei, mina seda ei tea," kõlas vastus. Ütlesin, et küsigu saatkonnast järele, kus itaallased koos käivad. Järgmisel päeval kohtusime ja ta oli näost valge. Ta oli, jah, saatkonda helistanud. Seal ei käitunud temaga väga viisakalt, vaid talle tehti märkus saatkonna töörahu rikkumise eest: "Niisugust väikest asja küsite saatkonnast! Kust meie teame, kus itaallased käivad?" Mina rääkisin talle, et siinsamas nurga taga on Eesti saatkond, ma käin seal saadikuga juttu ajamas ja teised eestlased käivad ka vahel. Ta oli õige imestunud. Itaalia ühiskonnas on distantsid nii suured! Ühele perekonnale on suur asi, kui mõni selle perekonna liige 50 aasta jooksul on saanud öelda tere mõnele diplomaadile või kohtuda tuntud poliitikuga. Meie ühiskonnas distantsi peaaegu ei ole, me oleme kõik omad. Mina seletasin talle seda sellega, et me vabanesime alles hiljuti ning me oleme kõik seltsiliikumisest, rahvaliikumisest tulnud. Ka poliitikud olid veel kümnekond aastat tagasi rahvaliikumise liidrid ja seetõttu ei olegi meie ühiskonnas distantsi.

Ma arvan, et me peaksime seda olukorda hoidma. Väikese ühiskonna ainuke võimalus on kasutada kõiki oma ressursse. Me ei tohiks tekitada vahet "meie" ja "teie" vahele, me kõik oleme kodanikuühiskond. Ühiskond ongi terve, muidu ei saaks seda sõna "ühiskond" kasutada.

Täna oli siin väike intsident. "Keda te siin õigupoolest esindate?" oli küsimus. Võib-olla me tõesti oleme harjunud paragrahvi taga ajama ja juuksekarva lõhki ajama, et kõik peab olema korra järgi ja kui on esindatus, siis peab olema õige inimene esindamas. Natuke maad veel, ja me jõuame tagasi ühe koloriitse poliitiku ütluse juurde, et las nad jäävad oma liistude juurde, mis nad tulevad siin poliitikast

rääkima. See oma mängumaa ettekujutamine on jällegi üks vale asi. Ma tuletan meelde, et kümmeaastat tagasi oli tollal paaril korral rahva suure toetuse saanud erakonnal selline edupeapööritus või teab mis, aga igal juhul oli neil taotlus ka kohalikel valimistel valimisliidud ära kaotada, et oleksidki ainult parteinimekirjad ja partei otsustaks n-ö totaalses vertikaalis, mis toimub, seda ka esindusdemokraatias. Õnneks see tollal läbi ei läinud ja ma ei kujuta ette, et keegi selle juurde praegu tagasi pöörduks.

Kui me ütleme, et rahvas teostab oma või mu valimistel, ja tahame, et kodanikuühendused selles osaleksid, siis me peaksime kutsuma inimesi üles kohalikel valimistel valimisliite moodustama ja pidama oluliseks, et ühendused tuleksid ja lööksid kaasa parteide nimekirjades, aga kui see ei ole mingil põhjusel võimalik, siis tehku oma valimisliite. Selline reaalse võimaluse loomine, valimisliitudele võrdsete võimaluste tekitamine, et nad saaksid valimistel kandideerida kõrvuti erakondadega, on tegelikult tervikliku kodanikuühiskonna arendamiseks väga oluline.

Mul on väga hea meel, et põhiseaduskomisjon on oma viimastes tegevustes näidanud, et ta on avatud. Nii mõnigi kord oleme meie, poliitikud, või on osa poliitikuid (ma ei tahaks ise sellesse gruppi kuuluda) natuke naeruvääristanud seltside esindajaid: me kohtume nendega küll, aga mis neil öelda on, nad ei tunne isegi seadust, teevad naeruväärseid ettepanekuid, tegelikult on see kõik juba tehtud. Jah, meile meeldiks, kui ettepanekuid esitataks

ainult paragrahvide järgi, formaliseeritult ja lihtsalt, et me saaksime need kohe seadustesse panna. Aga nii ei ole. Inimesed tulevad oma ideedega. Ma tõstan esile seda, kuidas põhi-seaduskomisjon on töötanud erakonnaseaduse kallal, mis ka tegelikult väljendab demokraatia struktureerimist ja seda, kui vabalt me laseme ühiskonnal kaasa rääkida ühiskonna asjades. Seadusmuudatusi lasti esitada vabauhendustel ka ideede kujul, mitte formaliseeritud paragrahvidena. See on väga hea kaasamismetod, sest meie asi on nendest ideedest midagi välja selekteerida ja paragrahvid valmis teha. Nii et ei saa olla mingit vahet "nende" ja "meie" vahel.

Täna põhiseaduskomisjoni ja vabakondi tänase ettevõtmise initsieerimise eest! Täna kõiki, kes kodanikuühenduste kaasamisel on kaasa löönud, ning valitsust, kes siiski otsustas Eesti Rahva Muuseumi ehitada!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu Tõnis Lukasele! Rohkem sõnavõtte registreeritud ei ole, sulgen läbirääkimised. Täna istung ja ka istunginädal on lõppenud. Soovin kõikidele töist jätku! Kohtumiseni uuel nädalal!

Istungi lõpp kell 12.21.

Istungi kestus 2 tundi ja 21 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 24. september 2012

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine korruptsioonikahtluse kohta seoses ehitusloata ehitistega (nr 173)
2. Arupärimine elumaa maamaksust vabastamise kompenseerimise kohta (nr 178)
3. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärku kolmanda töönädala esmaspäevast istungit. Head kolleegid, nüüd on võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Kõigepealt palun kõnepulti Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud esimees! Lugupeetud Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab kaks seaduseelnõu. Esiteks, tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Teiseks, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 211/2011 "Kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu. Nimetatud seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Kristen Michal. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Mul on mitme Keskerakonna fraktsiooni liikme nimel üle anda arupärimine kultuuriminister Rein Langile. Lennusadama vesilennukite angaaride renoveerimine on kindlasti väga tähtis ettevõtmine ühe möödunud sajandi alguse insenerimõtte ehitustehnoloogia tippu

tähistava objekti päästmisel ja selle toomisel tagasi uuele elule. Samas on ajakirjanduses ilmunud mitmesuguseid pretensioone küll seoses ehitaja osaliselt lõpetamata töödega, küll seoses tellija võlgadega tehtud tööde eest ja muudki. On teada, et näiteks Nordecon on s.a 13. septembril Eesti Ekspressi artiklis "Ehitaja: meremuuseum tegi rehepappi" väitnud, et lisaraha nõudmise aluseks on olnud täiendavalt ilmnunud praod. Samas on Eesti Meremuuseumi vesilennukite angaaride rekonstrueerimise riigihanke hankedokumendi "Hankija juhised" punktis 2.3.2 kirjas järgmine lause: "Kui tehnilise kirjelduse dokumentatsioonis esitatud mahud erinevad jooniselt või tööde tegemise kohast fikseeritavatest mahtudest, ei ole pakkujal õigust nõuda sõlmitud hankelepingus fikseeritud ehitustööde maksumuse muutmist." Seega on Eesti Meremuuseum hankijana vastavaid riske ette näinud ning riskid on pandud töövõtja kanda. Riigihangete registrist nähtub aga, et Eesti Meremuuseum on korraldanud kolm täiendavat riigihanget, kus pakkumisi on küsitud ainult Nordeconilt ehk tehtud on väljakuulutamisetähtaegade läbirääkimistega hankemenetlus. Seoses sellega on meil mitu küsimust.

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Enn Eesmaa!

Enn Eesmaa

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Räägitakse ja üldiselt ka arvatakse, et üks pilt, foto võib olla kõnekam kui tuhat sõna. Meie arupärimise aluseks on aga video. Video, mida me keegi poleks ka parema tahtmise juures soovunud näha. Ja sellepärast ma esitan koos mõne kolleegiga arupärimise välisminister Urmas Paetile.

Mäletate, kui Gruusia president Mihhail Saakašvili aastal 2008 ametisse astus, rõhutas pidustustel osalenud Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves, et Eesti on Gruusia

tugev, kuid nõudlik toetaja. President tõi välja, et Eesti ja ka teised Euroopa Liidu riigid toetavad endiselt Gruusia reforme demokraatia, kodanikuühiskonna ja turumajanduse arendamisel.

Selle aasta 18. septembril avalikustas Gruusia kohalik opositsiooniline telekanal võika video, kus kohalikud vangivalvurid peksavad alasti kistud vange ja vägistavad neid kumminuiadega. Video lekkis ühe endise vangivalvuri kaudu, kelle sõnul piinati vange kogunisti Gruusia siseministeeriumi käsul.

Üks õigusriigi põhitunnuseid on inimõiguste tunnustamine. Vangide alandamine nii võikal viisil riigis, kus Eesti on olnud nn vanema venna rollis, on häbiväärne. Silmas tuleb pida, et niisuguse riigisisese vägivalla puhul on peamised kannatajad eeskätt Gruusia rahvas, Gruusia riik ja Gruusia riigi demokraatia. Kui üks õigusriigi alustalasid, milleks on inimõiguste austamine, on puudulik, võib öelda, et Eesti ei ole olnud ülemäära nõudlik Gruusia toetaja.

Eeltoodust lähtuvalt on meil härra välisministrile kolm küsimust. Neist esimene kõlab nii: "Millise hinnangu annaksite Teie inimõiguste tunnustamisele Gruusias?" Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Olen juhatause nimel vastu võtnud kaks seaduseelnõu ja kaks arupärimist. Kui seaduseelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus nende menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul. Kui arupärimised vastavad samale seadusele, edastan need otsekohe adressaatidele.

Head kolleegid, nüüd annan edasi teated. Esiteks, Riigikogu juhatus on menetlusse võtnud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni s.a 19. septembril algatatud vanemahüvitise seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu ning määranud selle juhtivkomisjoniks sotsiaalkomisjoni. Riigikogu liikmed moodustasid eelmisel neljapäeval Valgevene demokraatia ning kodanike õiguste ja vabaduste toetusrühma.

Ja nüüd palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

Lugupeetud Riigikogu, läheme nüüd selle nädala päevakorra kinnitamise juurde. Päeva-

kord on teil laudadel, panen hääletusele selle kinnitamise. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 81 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Päevakord on kinnitatud. Läheme tänase päevakorra juurde.

1. Arupärimine korruptsiooni-kahtluse kohta seoses ehitusloata ehitistega (nr 173)

Esimees Ene Ergma

Esimene arupärimine on Riigikogu liikmete Mihhail Stalnuhhini, Valeri Korbi, Vladimir Velmani, Lauri Laasi, Peeter Vösa, Viktor Vasiljevi, Ester Tuiksoo ja Mailis Repsi tänavu 30. mail esitatud arupärimine korruptsiooni-kahtluse kohta seoses elamisloata ehitistega (nr 173). Palun kõnepulti kolleeg Mihhail Stalnuhhini!

Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud proua juhataja! Sellise arupärimisega ma olen siin puldis juba kolmandat korda ja nende sisu on olnud enam-vähem üks ja seesama. Tuletan põgusalt meelde, et 15. märtsil 2011 avaldas Riigikontroll aruande "Ehitustegevus kiire elanike arvu kasvuga omavalitsustes". Selle koostamise käigus kontrolliti kaheksat valda, mis asuvad Tallinna ja Tartu läheduses. Kontrolliti kokku 85 ehitist ja selgus, et nendest 48 uusehitisel ei olnud ehitusluba. See on selge Eesti Vabariigi seaduste rikkumine ja esimest korda küsisin koos mitme kolleegiga siin saalis 9. aprillil justiitsminister Kristen Michalilt, kes peaks selle probleemiga tegelema. Tema näitas näpuga oma kolleegile siseminister Ken-Marti Vaherile. 28. mail sai räägitud ka härra Vaheriga, tema näitas näpuga meie lugupeetud regionaalministrile. Nagu ma aru saan, on täna meie tähtsaim küsimus, kelle poole näitab regionaalminister. Kes peaks tema arvates Eesti Vabariigis tegelema seaduste rikkimisega? Kuna meist sõltumatutel põhjustel sai seekordne arupärimine adresseeritud regionaalministrile, siis palume tal vastata kolmele küsimusele.

Esiteks: "Kuidas Teie ministrina olete reageerinud antud aruandele?" Ma räägin praegu Riigikontrolli aruandest. "Kes peaks uurima Teie meelest antud 48 ehitusloata uusehitise puhul korruptsiooni võimalikkust?"

Teine küsimus: "Kuidas on võimalik, et eelmise aasta Riigikontrolli aruandes esitatud korruptsioonikahtlusele ei ole siia maani lihtsalt reageeritud? Kas Te ei leia, et keegi peab saama materiaalselt heaolu, et ametnikud ei tee sellisel puhul ettekirjutusi ega määrata sunniraha?"

Ja kolmas küsimus: "Kui palju jälgite regionaalministrina Riigikontrolli aruannete tulemusi?"

Sellele arupärimisele on alla kirjutatud kaheksa Riigikogu liiget. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mihhail Stalnuhhin! Palun nüüd kõnepulti regionaalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Vastan küsimustele järjekorras.

Esimene küsimus: "Kuidas Teie ministrina olete reageerinud antud aruandele? Kes peaks uurima Teie meelest antud 48 ehitusloata uusehitise puhul korruptsiooni võimalikkust?" Ma reageerisin selles aruandes viidatud probleemile juba enne aruande avalikustamist. 16. detsembril 2010. aastal saatsin märgukirja kõigile omavalitsustele, juhtimaks tähelepanu registriandmete ebatäielikkusele ning vajadusele neid korrastada. Seda aga, kas ehitusloata uusehitiste puhul võis tegu olla korruptsiooniga ehk teiste sõnadega, kas juhtudel, kui ehitis valmis ilma ehitusloata, võisid esineda korruptsioonivastases seaduses sätestatud alused isiku vastutusele võtmiseks, saavad uurida vastavad pädevad asutused, kelle ülesanne on võimaliku korruptsiooni tuvastamine, menetlemine ja tõestamise korral ka karistamine.

Teine küsimus: "Kuidas on võimalik, et eelmise aasta Riigikontrolli aruandes esitatud korruptsioonikahtlusele ei ole siia maani lihtsalt reageeritud? Kas Te ei leia, et keegi peab saama materiaalselt heaolu, et ametnikud ei tee sellisel puhul ettekirjutusi ega määrata sunniraha?" Juhin tähelepanu asjaolule, et reeglina ei informeerita süütegude uurimisest avalikkust. Seetõttu ei ole ka minul võimalik vastata, milliste isikute suhtes on algatatud uurimine ja kas üldse on. Riigikontroll on pädev kontrolli käigus tuvastama korruptsioonijuhtumeid ning kui nad neid kontrolli käigus tuvastavad, siis

alati on sellest õiguskaitseorganeid teavitatud. Aga laiemalt peaks need küsimused lahendama asjasse puutuvad ametkonnad, sh kohalikud omavalitsused. Auditi vastusest tuleb välja, et osalt on kohalikud omavalitsused oma tegemata tööd tunnistanud ning olukorra korrastamise käsile võtnud.

Kolmas küsimus: "Kui palju jälgite regionaalministrina Riigikontrolli aruannete tulemusi?" Ma jälgin regulaarselt Riigikontrolli aruannete tulemusi. Ma tänan ka Riigikogu riigieelarve kontrolli erikomisjoni, kes on mind korduvalt kutsunud omavalitsusi ja omavalitsusliite käsitletud auditite aruteludele. Väga murelikuks teevad mind viimase aja Riigikontrolli auditites sisaldunud hinnangud omavalitsuste ja omavalitsusliitude võimekusele. Olen ühte meelt Riigikontrolliga, kes näiteks selle aasta alguses ilmunud auditiaruandes "Avalike teenuste pakkumise eeldused väikestes ja keskustest eemal asuvates omavalitsustes" nentis taas, et paljud omavalitsused on liiga väikesed, et kõiki teenuseid oodatud tasemel pakkuda. Kulukust arvestades ei oleks igas omavalitsuses nende tagamine ka mõistlik, samuti ei oleks teenuste pakkumiseks võimalik palgata vajalikul hulgal kvalifitseeritud spetsialiste. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Hakkame küsimustega peale. Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Hea minister! Siin on tegemist küsimusega, mis puudutab ehituslubasid. Kuidas teile isiklikult tundub, kas riik ja omavalitsused ei ole ehituslubade menetlemist liiga keeruliseks ajanud? Kõik võtab liiga palju aega ning üks seab teist, omavalitsus seab riiki või siis ei tee riigiametnikud kõiki toiminguid nii, nagu vaja oleks. Millest see on tingitud, et mõnede ehituslubade menetlemine võtab kuid ja isegi aastaid aega?

Siim Valmar Kiisler

Praegu on koostamisel ehitusseadustiku eelnõu. Selle kodifitseerimine on toimunud juba 2007. aastast saadik ja sellega seoses on ka need küsimused arutusel. Loodetavasti saab see eelnõu lõpuks nii küpseks, et selle saab Riigikokku tuua. Eks siis saavad ka need küsi-

mused arutatud. Kui te minu hinnangut küsite, siis minu arvates teatud planeerimismenetlused on kohmakad. Aga kui me räägime lihtsast eluaseme ehitamise loa väljastamisest, siis minu arvates on nende puudujääkide puhul tegemist pigem hooletusega ja muidugi ka omavalitsuste sooviga saada endale võimalikult palju maksumaksjaid. Seetõttu on kahetsusväärset silm kinni pigistatud ja lastud ilma loata edasi ehitada. Aga omavalitsused on nüüd lubanud kõik korda ajada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud härra minister! Sellel teemal mitte ainult teie kolleegidega, vaid ka Riigikontrolli inimestega vesteldes oleme tihti kuulnud, et omavalitsustel puuduvad selleks vahendid, et palgata piisavalt inimesi, kes ehitusjärelevalve ja konkreetselt nende ehituslubadega tegeleks. Kas selline olukord annab võimaluse massilist ebaseaduslikku ehitamist kuidagi moodi nivelleerida? Kas see võib olla mingiks vabanduseks, et olukord selline on? Küsin seda teilt kui inimeselt, kes tegeleb regionaalprobleemidega.

Siim Valmar Kiisler

Tõepoolest, ehitusjärelevalve teostamine oma territooriumil on vastavalt ehitusseaduse § 59 lõikele 2 kohaliku omavalitsuse pädevuses. Tõsi ta on, et paljudes omavalitsustes on haldussuutlikkusega probleeme. Aga kui sellele olukorrale otsa vaadata, siis korralagedus ehituslubade väljaandmisel on valitsenud pigem omavalitsustes, kes teistega võrreldes on suhteliselt võimekad ja kelle sissetulekud on suhteliselt head. Ka elanike arv ületab neis Eesti mediaankeskmisi näitajaid tunduvalt. Seepärast sedalaadi vabandusi ei maksa välja käia, et meil lihtsalt ei olnud raha. Nagu ma enne mainisin, tegu on lihtsalt sooviga saada endale maksumaksjatest elanikke juurde. Just sel põhjusel on lastud lihtsalt ehitada. Minu arust on see tõsine probleem. Aga buumiajad on möödas ja ma loodan, et olukord on paremaks läinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud minister! Te ütlesite äsja end teadvat, mis valdades korralagedus ja ehituslubade puudumine tavalisem on. Avaldasite lootust, et asi on paremaks läinud. Aga kas te olete midagi selleks teinud, et see korralagedus lõpeks?

Siim Valmar Kiisler

Nagu ma ütlesin, juba 2010. aastal ma pöördusin omavalitsuste poole, et see asi korda tehtaks. Kordan, et tegu on omavalitsuste pädevusega, ja kui on kahtlusi mingis korruptsioonis, nagu arupärijad on viidanud, siis sellega peavad vastavad organid tegelema. Regionaalminister ei saa anda hinnangut, kas kuskil on korruptsiooni või ei ole, selleks on ikkagi vastavad asutused olemas. Teatavasti omavalitsused ei allu regionaalministrile. Me saame neid korrale kutsuda, pöörduda nende poole, aga kokkuvõttes on meie omavalitsused ikkagi väga autonoomsed.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra regionaalminister! Avan läbirääkimised. Palun kõnetooli kolleeg Mihhail Stalnuhhini!

Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma arvan, et sellega me selle ringi ka lõpetame, sest loogiline oleks selle arupärimisega edasi minna ainult ühe adressaadini, ja see oleks peaminister. Samas pole minu arvates midagi mõttetumat kui rääkida konkreetsest asjast meie peaministriga. Nii et sellega me lõpetame. Aga siinkohal tahan selgitada härra regionaalministrile, et ta on täna siin sellele arupärimisele vastamas ainult seepärast, et tema peale näitas näpuga siseminister ja me pidime selle võimaluse ära kasutama.

Aga praegu tahaksin teile rääkida hoopis midagi muud. Olles olnud poolteist aastat selles Riigikogu koosseisus, olen kõvasti ümber hinnanud oma arvamust ühest või teisest riigistituatsioonist. Näiteks pole mul enam mitte mingit austust ei kapo ega prokuratuuri vastu – otsustades selle järgi, millega nad tegelevad –, aga seda enam on kasvanud austus Riigikontrolli vastu. Tean nüüd paremini, millega Riigikontroll tegeleb, kui suure tööga pidevalt, aastast aastasse, kuust kuusse, hakkama saab.

Miks meil tekib üha rohkem mitmesuguseid skandaale? Miks ajab meile see, mis riigis toimub, üha rohkem hirmu peale? Juba õige masiliselt esitatakse küsimust, kus see seadusriik siis on. Kus on see põhiseadus, mida me peaksime täitma?

Võib-olla on asi ka selles, et meil ei pöörata tõsiselt tähelepanu sellistele asjadele nagu Riigikontrolli auditid. Need on mõnikord aga lihtsalt rabavad. Tuletan teile meelde seda auditit, mis oli seotud Kaitseministeeriumi valdkonnaga, ja näiteid sellest, kuidas rikutakse riigihangete seadust. Ma tean omavalitsusi ja terveid piirkondi Eestis, kus ühe taolise rikkumise eest oleks kongi saadetud kümneid inimesi. Samas on ministeeriumides lubatud seadusi rikkuda, venitades neid paremale, vasakule, ülevalt alla või kuidas iganes soovite. Küsimus on selles, et me ei tee piisavalt järeltööd sellest auväärsest tööst, mida teeb Riigikontroll. Me ei sunni valitsust ega ministeeriume oma tööd tõesti parandama.

Minu isiklik kogemus annab mulle võimaluse teile jutustada, kuidas 2003. või 2004. aasta alguses – täpselt ei mäleta – Riigikontroll kontrollis Narva asjaajamist. Narvale tehti 37 märkust, mille põhjuste likvideerimiseks oli tehtud kindel kava. Kolm aastat me kirjutasime Riigikontrollile, kuidas on parandatud üks või teine asi, kuni 37 märkusest ei jäänud alles mitte ühtki. Null! Kõik ettekirjutused olid täidetud. Ma ütlen ausalt, et see aitas meil oma tööd korraldada rohkem vastavalt normidele, nii, nagu pidi olema.

See on üks mõttekoht. Me peaksime kõik rohkem sõna võtma ja arutama, kuidas teha nii, et Riigikontrolli töö oleks praktikas meie elule suurem mõju. Kui hakkab edaspidigi niiviisi olema, et teile tuuakse taldriku peal 48 seadusrikkumist, millest eeldatavasti mõned on seotud korrupsiooniga, ja sellele ei soovi reageerida ei justiitsminister, ei siseminister ega üldse keegi, siis siin riigis, teate, midagi on mäda. Midagi on juba väga korrast ära. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised.

2. Arupärimine elamumaa maamaksust vabastamise kompenseerimise kohta (nr 178)

Esimees Ene Ergma

Järgmine arupärimine on Riigikogu liikmete Kajar Lemberi, Kalvi Kõva, Eiki Nestori, Jaak Alliku, Helmen Küti, Jevgeni Ossinovski, Jaan Õunapuu, Rannar Vassiljevi, Neeme Suure, Rein Randveri, Andres Anvelti, Kalev Kotkase, Mart Meri, Indrek Saare ja Sven Mikseri tänavu 6. juunil esitatud arupärimine elamumaa maamaksust vabastamise kompenseerimise kohta (nr 178). Palun kõnepulti kolleeg Kajar Lemberi!

Kajar Lember

Tervist, head kolleegid! Nagu juba ette loetud, andsime 6. juunil sisse arupärimise elamumaa maamaksust vabastamise kompenseerimise kohta. Koduomanike maamaksust vabastamise seaduse eelnõu seletuskirjas on kirjas, et seaduse rakendamisega ei kaasne otseseid riigieelarvelisi kulusid ega tulusid. Seadusmuudatuse mõju kohalikele eelarvetele oli Rahandusministeeriumi esialgsel hinnangul 17 miljonit, nüüdseks on nad seda arvu küll vähendanud, aga nende sõnul tuleb see katta riigieelarvelistest vahenditest. Lubati ka seda, et enne 2013. aastat sätestatakse kord, kuidas kohalikele omavalitsustele püsivalt tagada seadusega sätestatud üleriigilise koduomanike maksusoodustuse tõttu saamata jääv tulu. Praeguseks on selgunud, et vaatamata eelnõu menetlemisel lubatule ei soovita või ei suudeta seal toodud eesmärgi täita ning seaduse rakendamisega kaasneb paljudes omavalitsustes otsene raha puudujääk. Valitsuse pakutud või planeeritud kompenseerimismehhanism seda siiski õiglaselt ei kata. Sellest lähtuvalt oleme regionaalministrile esitanud seitse küsimust ja loodame neile täna vastused saada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kajar Lember! Palun lugupeetud regionaalministri veel kord kõnepulti!

Siim Valmar Kiisler

Austatud Riigikogu! Vastan ükshaaval kõikidele küsimustele.

Esimene küsimus: "Mitmel omavalitsusel plaanitav kompenseerimise süsteem tulused vähendab, võrreldes maamaksu laekumise vähenemisega?" Kõigepealt märgin, et elamumaa ja riigiasutustealuse maa maksuvabastuse kompensatsiooni kogusumma vastab kohaliku omavalitsuse koondtulude vähenemise suurusele. Rahandusministeerium on Maa-ameti andmete põhjal teinud indikaatiivsed arvutused, kui suur võiks olla maksimaalne kodualuse maa maamaksu laekumise kaotus. Nendes arvutustes ei ole arvestatud maade omanike rahvastikuregistrijärgseid aadresse ning hetkel kehtivaid maamaksu määrasisid. Rõhutan, et tegemist on prognoosiga. Aga selle kohaselt 226 omavalitsusest enam kui 200-s tulud kompensatsioonimehhanismi rakendamise tulemusena kasvavad. Prognoosi kohaselt võib maksimaalselt kuni 10% omavalitsustest olla selliseid, kus juhul, kui kogu kodualuse maa omanikud on kõik rahvastikuregistri järgi konkreetse omavalitsuse elanikud ning taotlevad kohe maksuvabastust, võib maamaksu laekumise vähenemisest tingitud kaotus olla suurem kui üksikisiku tulumaksu kasv. Tegelikuses kõik maad nendele tingimustele ei vasta ning ei ole tõenäoline, et tulud tegelikuses vähenevad. Seal, kus maa hind on kallim ja seetõttu maamaks suurem, võib osa inimesi maamaksuvabastuse saamiseks küll elukoha registreerida oma kinnistule, kuid sellega koos liigub sellesse omavalitsusse ka inimesega seotud tulumaks, mis võib omavalitsusele lisatulu tähendada.

Kordan, et prognoosis ei ole arvestatud, kui paljud maaomanikud tulenevalt maamaksu vabastuse võimalusest ennast vastava omavalitsuse elanikuks registreerivad ja nõnda üksikisiku tulumaksust laekuvat osa suurendavad. Konkreetseid arve ühe omavalitsuse täpsusega ei ole. Inimesed ju vahetavad elukohta ning seda, kas nad maamaksuvabastuse kehtima hakkamisest tulenevalt otsustavad muuta oma elukoha andmeid rahvastikuregistris, mis on aluseks maamaksuvabastuse saamisele, ei ole võimalik täpselt prognoosida.

Teine küsimus: "Kui selgub, et elamumaa maksuvabastusest on tekkinud omavalitsustele oluliselt suurem puudujääk, kui planeeritav katteallikas katab, siis kas ja kuidas on valitsus valmis selle vahe kompenseerima?" Eelarveläbirääkimistel Omavalitsusliitude Koostööko-

guga on Rahandusministeeriumi esindajad korraldvalt väljendanud seisukohta, et kompensatsioonimehhanismi mõju vaadatakse üle paari aasta jooksul peale selle rakendumist ning vajaduse korral tehakse korrektiive.

Kolmas küsimus: "Laekumise vähendamise kompenseerimisel on arvestatud Rahandusministeeriumi majandusprognoosist tuleneva tulumaksu laekumise kasvuga, mis peaks olema ühtlane kõigis omavalitsustes. Juhul kui Rahandusministeeriumi majandusprognoos tulumaksu tõusu osas osutub reaalsest optimistlikumaks, siis mis saab neist omavalitsustest, kus kasv on madalam kui keskmine?" Arvestuste aluseks oli Rahandusministeeriumi kevadprognoos, mille kohaselt pidi kohalikele omavalitsustele laekuva tulumaksu summa olema 707 miljonit eurot. Sellest optimistlikuma sügisprognoosi kohaselt aga laekub omavalitsustele üksikisiku tulumaksust 722 miljonit eurot. Seega pigem oli arvestuste aluseks tegelikkusest pessimistlikum prognoos.

Neljas küsimus: "Maksutulu, mis tugineb omandipõhisele maksustamisele, on omavalitsuste tulubaasis oluliselt stabiilsema iseloomuga kui tulupõhine maksutulu. Kuidas kavatses valitsus toimida juhul, kui planeeritavale muudatusele (kodualuse maa maamaksu asendamine tulumaksuosa tõstmisega) järgnevatel aastatel oluliselt langeb konkreetsele omavalitsusele laekuv tulumaks ning vahe saamata jäänud maamaksu ning kompensatsiooniks mõeldud tulumaksu vahel suureneb veelgi?" Kodualuse maa maksuvabastuse kompenseerimiseks on valitsus ette näinud omavalitsustele laekuva tulumaksuosa suurendamise, kuna tulumaks on parim viis tulude vähenemist kompenseerida – see on lihtne viis ega tekita samas bürokraatiat juurde. Tulumaksuosa suurendamine tagab ka omavalitsuste võrdse kohtlemise, tasandusfondist toetust saavatel omavalitsustel aga leevendab jaotusvalem maksuvabastusest põhjustatud tulubaasi võimalikku puudujääki.

Arvestada tuleb ka asjaoluga, et kokkuvõttes on kohalike omavalitsuste tulubaasi silmas pidades enamiku omavalitsuste puhul siiski tegemist suhteliselt marginaalsete summadega, mis omavalitsuste suutlikkust ei eraldi ega tervikuna oluliselt ei mõjuta. Arutluse all olev 13 miljonit eurot moodustab 2013. aastal omavalitsuste kogutuludest vähem kui 1%. Kogu maamaksu laekumine – arvestatud on kõiki eri

sihtotstarbega maid – moodustab 3–4% omavalitsuste tuludest.

Viies küsimus: "Maa maksustamise protsenti võib omavalitsus ise muuta. Üksikisiku tulumaksu määr on määratud riigi tasemel ja omavalitsus seda ise muuta ei saa. Kuidas on kavandatud muudatus kooskõlas koalitsioonilepingus kajastatud põhimõttega omavalitsustele iseseisva tulubaasi suurendamisest?" Vastuseks märkin, et perspektiivis ei mõjuta maa maksuvabastuse kompensatsioon kohalike omavalitsuste tulubaasi iseseisvust negatiivses suunas, sest üks maksutulu liik on asendatud teisega. Kompensatsioon ei ole vastuolus Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga, sest omavalitsuste tulubaas aastate jooksul suureneb. Maamaksuvabastuse eeldatav maksimum kogumõju on umbes 13,3 miljonit eurot. Tulumaksusummad tulevastel aastatel suurenevad ning omavalitsuste jaoks on tegu täiendava tulu kasvuga.

Kuues küsimus oli, et sõltuvalt krundi suurusest ja asukohast on rakenduv maksuvabastusel erinev mõju kodukuludele. Kui suure osa kodudega seotud elamumaast moodustab seaduse rakendumisel maksuvaba osa? Vastuseks tuletan kõigepealt taustaks meelde, kuidas maksuvabastust arvestatakse. Maamaksuvabastust arvestatakse 1500 ruutmeetri ulatuses tiheasustusega alal, s.o linnas, vallasiseses linnas, alevis ja alevikus, ning üldplaneeringuga kohaliku omavalitsusüksuse või maakonnaplaneeringuga maavanema poolt tiheasustusega alaks määratud alal ja kahe hektari ulatuses mujal. Kodualuseks maaks loetakse isiku omandis olevat elamumaa sihtotstarbega maad, kui sellel maal asuvas hoones on isiku elukoht vastavalt rahvastikuregistrisse kantud elukohaandmetele. Kui ühel isikul on kaks või enam kinnistut, siis maamaksuvabastus antakse ainult sellele kinnistule, kus on tema rahvastikuregistrijärgne elukoht. Kui see kinnistu on tiheasustusega alal suurem kui 1500 ruutmeetril, siis tuleb ülejäänud maa eest tasuda maamaksu. Kuna elamumaid võivad kasutada ka ettevõtted ning isikud võivad omada mitut elukohta, jääb Rahandusministeeriumi analüüside kohaselt vähemalt 10% elamumaast endiselt maksustatuks. 2013. aastal jääb prognoosi kohaselt maksustatavaks umbes 30% elamumaast. Sellist proportsiooni kinnitab ka 2012. aastal Tallinna linnas läbiviidud maa-

maksuvabastuse kogemus. Arvestuse kohaselt moodustab kodudega seotud elamumaa 70–90% ja see kasvab aastatega. Sellise mõjuga on kohalikule omavalitsusele mineva tulumaksuosa suurendamisel ka arvestatud. 2013. aastaks kavatakse tulumaksuosa suurendada 0,17 protsendipunkti võrra ehk 11,4%-lt 11,57%-le ning 2014. aastaks veel 11,57%-lt 11,6%-le.

Seitsmes küsimus: "Hea õigusloome tava näeb ette asjasse puutuvate osapoolte arvamuse ärakuulamise. Milline oli kohalike omavalitsuste esindusorganisatsioonide ja omavalitsuste endi arvamus planeeritava muudatuse osas ja kui suur osa omavalitsustest toetas muudatust ja kui suur osa oli selle vastu?" Omavalitsusliitude esindajatega on kodualuse maa maksuvabastuse kompenseerimise teemal arutatud mitmes Omavalitsusliitude Koostöökogu ja valitsuskomisjoni eelarveläbirääkimiste rahandus- ja maksupoliitika töörühmas. Omavalitsuste esindajate arvamused on seal ära kuulatud. Omavalitsusliitude Koostöökogu esialgne seisukoht on fikseeritud 23. aprillil 2012. aastal allkirjastatud läbirääkimiste vahetprotokollis ning läbirääkimiste lõpp-protokolli eelnõus, mille kohta üleriigilised liidud praegu oma hinnangut kujundavad. Just praegu toimub üleriigiliste omavalitsusliitude volikogude ühine istung, kus omavalitsused lepivad kokku ühised seisukohad järgmise aasta riigieelarve osas. Praegu peaks see koosolek veel kestma.

Omavalitsusliidud on seni läbirääkimislaua taga esindanud seisukohta, et kodualuse maa maksusoodustus tuleks kompenseerida, lähtudes maamaksuseaduses sätestatud maksimumalusest võimalikust maamaksu määrast – see on 2,5% maksustamishinnast aastas – ka neis omavalitsustes, kus seni ei olnud rakendatud maksimummäära, mitte maamaksu laekumise tegelikust mahust 2011. aastal, mis on rakendatava kompensatsioonimehhanismi aluseks võetud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Rannar Vassiljev!

Rannar Vassiljev

Kõigepealt, ma kindlasti ei julgeks võrdusmärki seada tegelikkuse ja Rahandusministeer-

riumi suvise majandusprognoosi vahele. Aga miks me sellise arupärimise üldse esitasime? Eelmise aasta kevadel ehk siis peaaegu poolteist aastat tagasi me arutasime siin tõsiselt maamaksust vabastamise teemadel ja siis öeldi, et hea oleks, kui see kompenseerimise mehhanism võimalikult ruttu omavalitsusteni jõuaks, soovitatavalt juba 2011. aasta lõpus. Nüüd on sellest debatist poolteist aastat möödas, aga meieni see kompenseerimise eelnõu jõudnud ei ole. Miks nii?

Siim Valmar Kiisler

Eelnõu oleks võinud varem valmida küll, selle kriitikaga olen nõus. Samas on kompenseerimise mehhanism laias laastus omavalitsustele ikkagi suhteliselt kaua teada olnud. Nagu ma ütlesin, varasematel läbirääkimistel on seda mehhanismi arutatud. Selles mõttes ei tohiks see omavalitsustele üllatusena tulla.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Palun nimetage need umbes 20 omavalitsust, kus kaotus maamaksu laekumistes on suurem kui tehtud prognooside järgi tulumaksuprotsendi tõstmisest saadav tulu! Ütlesite, et neid on 20 ringis. Olge hea, loetlege need!

Siim Valmar Kiisler

Neid on kuni 20.

Eiki Nestor

Loetlege siis need kuni 20!

Siim Valmar Kiisler

Nagu ma ütlesin, täpset prognoosi ei saa sellepärast teha, et me ei tea täpselt, kuhu inimesed end elanikena 1. jaanuariks 2013 sisse registreerivad. Sellest sõltub maksustamine. Nagu ma ütlesin, kui suhteliselt suure sissetulekuga inimene registreerib ennast omavalitsusse, kus tal on kinnistu, siis see on seaduslikult täiesti lubatud ja õige tegevus. Kui selle tõttu omavalitsusel jääb selle kinnistu pealt kodualuse maa maamaks saamata, siis võib tänu selle inimese tulumaksule saadav summa saamata jäänud maamaksu ületada. Arvutada, kas üks või teine konkreetne omavalitsus võib või kaotab, on praegu keeruline. Seda aga

võin öelda, et ilmselt on kaotajateks omavalitsused, kus maa hind, eriti just elamumaa hind on suhteliselt kõrge ja kus veel ei kehti kodualuse maa maksuvabastus. Näiteks Tallinnale või Harku vallale, kuigi nendes omavalitsustes on maa hind suhteliselt kõrge, tähendab see tegelikult võrreldes aastaga 2012 lisatulude laekumist tänu täiendavale üksikisiku tulumaksu protsendile. Aga eelnimetatud kahe kriteeriumi kokkusattumisel võib omavalitsusel summade laekumine suure tõenäosusega väiksem olla. Rõhutan veel kord: väga raske on öelda, kui palju uute registreeritud elanikega kaasnev täiendav tulumaksu laekumine seda puudujääki kompenseerib.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kotkas!

Kalev Kotkas

Austatud minister! Kodualuse maa maksuvabastus võib luua olukorra, kus näiteks üks lapsevanematest jääb lastega sissekirjutatuks Tallinnasse majja, teine aga registreerib ennast suvilasse ja nii saab üks pere kaks maamaksuvabastust. Teise ringi efektina me loome sellise olukorra, kus me oleme täiesti sassi löönud pildi, mis peab peegeldama rahvastiku jaotust omavalitsuste lõikes. Me saame rahvastikuregistri, mis ei vasta tegelikkusele. Kas sellise olukorra provotseerimine oli teie teadlik valik?

Siim Valmar Kiisler

See ei pruugi sugugi olla ühepoolne protsess. Näiteks kui inimene elab tegelikult mõnes pealinnalähedases omavalitsuses, aga on mingitel põhjustel end registreerinud Tallinna elanikuks – põhjusi selleks on teatavasti mitmesuguseid –, siis seoses võimalusega saada kodualuse maa maksuvabastus on kindlasti inimesi, kes registreerivad end oma tegelikku elukohta. Nii et see võib tähendada ka andmete korrastamist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Neeme Suur!

Neeme Suur

Hea minister! Ma ei saanud kuigi hästi aru vastusest küsimusele nr 5. Maamaksu saab omavalitsus mõjutada, üksikisiku tulumaksu ei saa omavalitsus mõjutada. Küsimus oli selle

kohta, kuidas see on valitsuse tegevuskava ja koalitsioonilepinguga kooskõlas. Te ütlesite, et on kooskõlas, aga ma loen siit otsesõnu, et üldise suundumusena peab väikeste kohalike maksutulude, suure osatähtsusega riigitoetuste ja nn kohaliku iseloomuga riiklike maksude asemel oluliselt suurenema omavalitsuste roll oma maksutulude kujundamisel. Ma küll ei loe siit välja, kuidas need asjad saavad olla kooskõlas. Siin on ilmselge vastuolu. Äkki sa seletad seda uuesti?

Siim Valmar Kiisler

Küsimus nr 5 oli, kuidas on kavandatud muudatus kooskõlas koalitsioonilepingus kajastatud põhimõttega suurendada omavalitsuste iseseisvat tulubaasi. Rõhutan, et ka üksikisiku tulumaks kuulub iseseisvasse tulubaasi. Ja kui me räägime ümberjaotamisest, siis on ju tihti väidetud, et peaks rohkem mõtlema väikese iseseisva tulubaasiga omavalitsustele. Palju on räägitud näiteks tasandusfondi suurendamisest. Praegune tulumaksuosa suurendamine tähendab kindlasti iseseisva tulubaasi suurendamist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Härra minister! Kui rääkida kohaliku omavalitsuse tulumaksuosa kasvust, siis tegu ei ole kindlasti kohaliku omavalitsuse iseseisva tulubaasiga. Hiljaaegu vähendati seda tulumaksuosa 0,5%, nii et mis iseseisvusest me siin räägime. Samal ajal on see lihtne mehhanism, mis ei tekita juurde bürokraatiat, seda on lihtne administreerida. Kodualuse maa maksuga seotud süsteemi rakendamine toob aga kaasa tõelise bürokraatia. Minu teada järgmise aasta riigieelarvesse on arvestatud isegi miljon eurot selleks, et seda administreerida. On see siis ratsionaalne ja tark tegu?

Siim Valmar Kiisler

Tõepoolest, miljon eurot on ette nähtud omavalitsustele uue süsteemi kasutuselevõtmisega seonduvate andmete korrastamiseks. Samas juhin tähelepanu, et tegelikult peaksid need andmed omavalitsustel juba korras olema, aga nüüd saavad nad võimaluse täiendav korrastus ette võtta. Kas see on ratsionaalne?

Jah, ma arvan, et kodualuse maa maksuvabastus on väga mõistlik ja ratsionaalne otsus meie Eesti elanike jaoks. Me ei saa alati vaadata, kuidas oleks kasulik ühele institutsioonile, näiteks ministeeriumile või mõnele teisele avaliku sektori asutusele. Me peame ikka kokkuvõttes lähtuma sellest, kuidas see Eesti elanikkonda mõjutab. Ja kindlasti on see kasulik Eesti elanikele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kajar Lember!

Kajar Lember

Küsiks asjaomaste summade täpsustamise kohta. Kui me ei ole võimelised iga omavalitsuse lõikes seda summat prognoosima, millel siis ikkagi põhineb see hinnanguline 13 miljonit, mis algselt oli 17 miljonit?

Siim Valmar Kiisler

Ma esimeses vastuses juba ütlesin, et meile on teada, kui palju meil hinnanguliselt elamumaad on, ja teame, kui palju elamumaalt laekus 2011. aastal maamaksu. See summa on täpselt teada. Küsimus on, kui suur osa elamumaast jääb selle maksuvabastuse alt välja, kuna omanik on näiteks juriidiline isik. Ning osal omanikel on mitu kinnistut, maamaksuvabastuse saavad nad ainult ühelt. Nii et osa elamumaa suhtes see vabastus mitte kunagi ei rakendu. See on see loogika.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Randver!

Rein Randver

Austatud minister! Poliitiline otsus ehk seadus on vastu võetud juba mõni aeg tagasi, aga rakenduslikud korrad on veel loomata ja tõenäoliselt tuleb segadust väga palju. Seda me aimame ka teie esinemisest praegu. Minu küsimus puudutab tõsiasi, et on ka selliseid kortermaju, kus on mitme sihtotstarbega kortereid – on tavalised korterid ja on ka äripinnad. Kas rakendusotsuste eelnõudes on sedagi käsitletud, et kortermajades on ka äripinnad ja kuidas sel juhul peaks maksustamine toimuma?

Siim Valmar Kiisler

Minu teada on Rahandusministeeriumil ette valmistatud maamaksuseaduse eelnõu täpsustused, mis käsitlevad ka sedalaadi erijuhtumeid, kui kinnistul on mitu otstarvet. See arupärimise teemat ehk kompenseerimist küll otseselt ei puuduta, aga jah, need asjad on eel nõus lahti räägitud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Austatud minister! Te ütlesite, et kindlasti on see seadus omanikele kasulik. Ma vaidleksin siiski vastu. Kui omanikud sellest maksust vabastatakse, tuleb kodanikel ikkagi maksta makse selleks, et see seadus rakenduks. Ja nagu siin saalis juba kõlas, ei ole selle seaduse rakendamine kaugeltki odav ettevõtmine. Olen rääkinud paljude elanikega ja nendest vestlustest tuleb hoopis vastupidine arvamus välja. Pigem on inimesed nõus ka kohalikesse eelarvetesse makse maksma, et omavalitsustelt paremaid teenuseid saada. Mida te ütlesite nendele kodanikele, kes oleksid nõus endiselt maamaksu maksma?

Siim Valmar Kiisler

Ma soovitan nendel inimestel küsida oma kohaliku omavalitsuse pangaarve number ja kanda see raha sinna üle, kui selline soov on. Väga huvitav oleks teada saada, kui palju 2013. aastal selliseid inimesi on. Seda esiteks. Teiselt poolt, nagu ma tähelepanu juhtisin, pigem jääb see raha kokkuvõttes summana korjamata üleriigilisesse eelarvesse, sest kohalike omavalitsuste tulumaksuprotsenti ju tõstetakse, üldist tulumaksu aga ei tõsteta. Tegelikult toimub ju ümberjagamine niipidi, et võrreldes tänasega läheb suurem osa kogutavast tulumaksust edaspidi kohaliku omavalitsuse eelarvesse ja väiksem osa riigieelarvesse. Küllap te nõustute, et aastate lõikes me näeme ikkagi pigem absoluutse tulusumma kasvu ja seega ka tulumaksust kogutava summa kasvu, maamaksu summad aga püsivad ilma ümberhindamiseta enam-vähem samad. Kauges perspektiivis tähendab suurem tulumaksuprotsent kindlasti enamat tulu kui stabiilselt ühel tasemel püsiv maamaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Õunapuu!

Jaan Õunapuu

Lugupeetud minister! Minu meelest selle protsessi puhul võib küll öelda, et riik järjekordselt näitab kohalikele omavalitsustele koha kätte. Rahanduslik sõltuvus keskvõimust on täiesti ilmne. Te ise ka tunnistasite, et see eelnõu oleks pidanud olema juba tükk aega varem valmis, aga kahjuks seda ei ole veel ka tänasel päeval mitte. Valitsuse tegevuskavas on kirjas, et tuleks oluliselt suurendada omavalitsuste rolli oma maksutulu kujundamisel. Kuidas läheb praegune asjade seis valitsusliidu programmiga kokku, seda minu mõistus ei võta. Kas te oskate seda seletada?

Siim Valmar Kiisler

Rahanduslik sõltuvus keskvõimust kindlasti ei suurene. Ma ei saa sellega nõustuda! Suurem tulumaksuosa ei tähenda kindlasti suuremat sõltuvust keskvõimust.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Lugupeetud regionaalminister! Kui selle seaduse rakendamiseks on riigieelarves ette nähtud üks miljon eurot, et seda protsessi omavalitsustele kergemaks muuta, siis palun öelge, kuidas see üks miljon jaguneb: kas proportsionaalselt omavalitsuste vahel või tuleb raha saamiseks taotlused esitada? Kuidas omavalitsused seda halduskuludeks vaja minevat raha saavad taotleda?

Siim Valmar Kiisler

Seda raha omavalitsused eraldi taotlema ei pea. Rahandusministeerium jagab selle proportsionaalselt vastavalt omavalitsuste suurusele laiali.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud minister! Kuidas selle seadusega ikkagi on: kas ühele perele võimaldatakse vaid ühes kohas maa maksuvabastus või on seda võimalik ka teises kohas saada? Härra Kotkas

tõi oma küsimuses sellise näite, aga te ei andnud sellele vastust.

Siim Valmar Kiisler

Üks omanik saab maamaksuvabastuse ühe kinnistu osas, kui ta seal elab. Me eeldame, et inimesed on ausad ja esitavad oma elukoha kohta õigeid andmeid. Ilmselt võib eeldada ka, et kui inimene on kinnistu omanik, siis suure tõenäosusega mingi olulise osa oma ajast ta seal kinnistul ka veedab. Kui pereliikmed omavad eri kinnistuid ja registreerivad oma elukohad eraldi, siis ilmselt me peame üldjuhul eeldama, et nad ei soovi riiki petta. Aga tänapäeval on tõesti probleem määratleda, kus kellegi elukoht on. Näiteks kus härra Kotkase elukoht on? Inimesed on väga liikuvad ja ühemõtteliselt öelda, kas mõne inimese elukoht on näiteks Hiiumaal või Tallinnas, ei ole alati lihtne. Aga üldiselt me eeldame, et inimesed esitavad ausad andmed.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra minister! Avan läbirääkimised. Palun kõnepulti kolleeg Kajar Lember!

Kajar Lember

Hea, et mõned inimesed on veel saali kuulama jäänud. Aga tänase teema kokkuvõtteks tahan öelda, et koduomanike maamaksust vabastamise seaduse eelnõu seletuskirjas kinnitati, et seaduse rakendamisega otsesid riigieelarvelisi kulusid ega tulusid ei kaasne. Seadusmuudatuse mõjuks kohalikele eelarvetele pakkus Rahandusministeerium eelnõu koostamise ajal ca 17 miljonit, millest juuni lõpuks oli regionaalministri kirja põhjal ühele omavalitsusele saanud juba 13 miljonit. Neid kommentaare oleme ka täna siin juba kuulnud. Paari kuuga suudeti 4 miljoni euro võrra seda muret vähendada ja mul ei ole küll kindlust, et see mure riigi poolt vaadates veelgi ei vähene. Aga nendest prognoosidest ei taha ma väga pikalt rääkida, kuigi pean tervet seda valimis-lubaduse tulemust pehmelt öeldes hinnangu-liseks.

Seaduse algatajate sõnul kaetakse omavalitsuste eelarvete puudujääk riigieelarvest. Algatajad pidasid vajalikuks enne 2013. aastat sätestada kord, kuidas kohalikele omavalitsustele püsivalt – rõhk on sõnal "püsivalt" – tagada

maksusoodustuse tõttu saamata jääv tulu. Kuulanud aga ka tänaseid ministri vastuseid, saan tõdeda, et ühelt poolt on teemaga tegeletud, kuid valitsuse planeeritav kompenseerimise mehhanism ei suuda siiski omavalitsustele saamata jäävat tulu õiglaselt hüvitada. Maamaksust tekkiva tulubaasi asendamine tulumaksu kaudu laekuvate summadega ei taga minu hinnangul õiglast proportsiooni omavalitsuste lõikes. Tekkigu see vahe kas või 10% omavalitsustel, aga ka nende peale tuleb mõelda, sest erineva maksustamisaluse tõttu on mõju omavalitsustele ikkagi väga erinev.

Lisaks ei saa mainimata jätta, et maksutulu, mis tugineb omandipõhisele maksustamisele, on omavalitsuste tulubaasis märksa stabiilsema iseloomuga kui tulupõhine maksutulu. Nii et kohe päris kindlasti on see samm vastuolus koalitsioonilepingus kajastatud põhimõttega omavalitsuste iseseisvat tulubaasi suurendada.

Tagatipuks deklareerib regionaalminister juuni lõpus ühele omavalitsusele saadetud kirjas: "Riigikogu otsus vabastada kodualune maa maamaksust on osa koalitsiooni poliitikat vähendada inimeste kodudega seotud kulusid ja anda koduomanikele kindlustunne, et maamaksu tõttu ei pea nad loobuma kodust." Ma isiklikult ei tunne küll kedagi, kes tunneks kedagi, kes oleks Eesti omavalitsustes kehtiva maamaksu tõttu oma kodust pidanud välja kolima. Küll aga tean inimesi, kelle jaoks kodukulud – pean silmas põhiliselt elektri- ja küttekulu – on ületanud taluvuse piiri ja nad on olnud sunnitud kodukohta vahetama. Samuti tean inimesi, kes on oma kodu teise vastu vahetanud sellepärast, et saada laps lasteaeda või kooli, või seetõttu, et töökoht on kadunud. Kuid tundub, et praegusele koalitsioonile need tõsiasjad probleemiks ei ole, oluline on – seda ka vaatamata mõne rahandust tundva ministri vastuseisule muuseas – ühe osapoole valimis-lubadust täita. Mulle tundub, et siiani ei ole suudetud aru saada selle sammu reaalsest tagajärjest.

Ühe järelduse saab veel teha. Kaotatud tulubaasi tahetakse hüvitada muudatustega rahvastikuregistri regulatsioonis. Kindlasti muudab see uuendus rahvastikuregistri natuke jaburamaks, kui see praegu on. Inimesed käituvad ratsionaalselt ja tõenäoliselt tõesti registreerivad oma elukohad mujale. Kas omavalitsused peavad hakkama tulevikus ka n-ö suvila-

omanike järgi lasteaiakohti planeerima, seda näitab meile tulevik.

Olen sada protsenti nõus, et Eesti inimese koduga seotud kulude ja sissetulekute suhe on paigast ära, kuid selle populistliku sammuga seda probleemi ei lahendata, neid tekitatakse nii riigile kui omavalitsustele juurde. Tänan kuulamast! Loodan väga, et sellest diskussioonist on vähemalt nii palju kasu, et kui me edaspidi tahame välja hõigata suuri ja kulukaid valimislubadusi, siis me enne mõtleme ka nende reaalse rakendamise võimalikkusele ja mõistlikkusele. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised.

3. Vaba mikrofoni

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid, nüüd on võimalus pärast minu haamrilööki registreeruda sõnavõtuks vabas mikrofonis. Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Austatud kolleegid! Eelmisel nädalal ma andsin lühikese ülevaate sellest, mis toimub meil piiri-tollipunktides. Rääkisin ka ametnike tegevusest Koidula piiripunktis. Juttu oli sellest, kuidas ametnikud vaatavad kõiki reisijaid, kes tulevad Venemaalt, auto bensiinipaak täis, ja kuidas seda aktsiisimaksu kohapeal maksatakse.

Sissejuhatuseks tahan öelda, et Riigikogu liikmete ülesanne ei ole ainult siin saalis seadusi vastu võtta, vaid teinekord isiklikult kogeda seda, kuidas seadused elus toimivad. Eelmise nädala lõpus oli mul lausa kohustus käia Venemaal ja ma tegin selle reisi, läbides Koidula piiripunkti. Eesmärk oli kohtuda Setumaa esindajatega ja samas soovisin näha, kuidas töötab praegune piiriületuse süsteem, kuidas kogutakse makse inimestelt, kes toovad kütust Venemaalt rohkem, kui on lubatud määr.

Kuna sõitsin kaasreisijana autos, mis oli Venemaal käinud 21. augustil, oli väike kartus, et meile tehakse mingeid etteheiteid, et me käitume kuidagi ebakorrektselt. Läksin igaks juhuks Maksu- ja Tolliameti punkti, et küsida, kas peaksime deklaratsiooni täitma või mida me üldse peaksime silmas pidama, et pärast

tagasi tulles ei oleks mingeid sekeldusi. Reaktsioon sellele üllatas mind tõsiselt, ja seda väga halvast mõttes. Tolliametnikud käitusid tõesti väga halvasti. Olin varem kuulnud kaebustest, et tolliametnikud ei selgita inimestele seadusi. Jah, seadus kehtib küll ammu, aga kuidas kontrolli täpselt tehakse, ei ole tolliametnikud reisijatele selgelt seletanud, ja ise seda kõike läbi tehes sain sellele üksnes kinnitust. Suvel esitasin ma sel teemal kirjaliku arupärimise rahandusministrile. Rahandusminister vastas mulle, et maksuhaldur on reisijaid informeerinud erineval moel. Näiteks on piiril saadaval voldikud, mida ametnikud ka omal algatusel jagavad. Lisaks voldikutele on koostatud põhjalikum infomaterjal, mis on kättesaadav piiri-tollipunktides. Kuna sellise selgituse ma Rahandusministeeriumist sain, siis palusin nüüd ka endale seda voldikut ja kõiki asjaomaseid dokumente, mida ma saaksin piiri-tollipunktis lugeda. Vastuseks öeldi mulle, et kui te tulete piiri ületama, siis peate eelnevalt endale selgeks tegema, millised eeskirjad Eesti riigis kehtivad. Kuna olin kuulnud, et maksuvabalt saab Eesti riiki täispaagiga sisse sõita üks kord kuus ja üks kord nädalas vaid sihtkohta jõudmiseks, siis palusin selgitada, mis seadus lubab sellist ettekirjutust kehtestada. Mulle öeldi, et seda kusagilt lugeda ei saagi, see on Urmas Koidu otsene ja suuline korraldus. Kui ma küsisin, kas piiripunktis on see määrus olemas, tahaksin seda lugeda, siis öeldi, et ei ole. Kui ma küsisin, kust seda lugeda saab, siis öeldi mulle, et ei saagi, sest see on ametisiseseks kasutamiseks.

Ühesõnaga, mina kui heauskne reisija lähen piiri-tollipunkti ja küsin nende tööd reguleerivaid dokumente, aga mulle öeldakse, et need ei olegi avalikuks kasutamiseks. Seega ma pean uskuma seda, mida mulle maksu- ja tolliametnik ütleb. Kui ma julgesin esitada veel mõned küsimused, siis läks see olukord päris inetuks kätte.

Tahan küsida, kuidas saab Tolli- ja Maksuameti juhtkond vastu võtta selliseid määrusi, mis on justkui avalikuks kasutamiseks ja mida kõik reisijad peavad teadma, aga samas on need salastatud. Neid ei väljastata, neid ei saa lugeda Ametlikest Teadaannetest ning me peame lihtsalt uskuma neid maksu- ja tolliametnike, kes meile selgitusi annavad.

Ja see käitumine, kuidas seda sulle selgitatakse ... Ma pean ennast küllaltki tugeva närvikavaga inimeseks, aga isegi mina hakkasin kõhklema, kas ma ikka olen Eesti Vabariigi kodanik ja kas ma tõesti suhtlen meie oma riigi maksu- ja tolliametnikega. Isegi Maxima poodides on parem teenindus kui meie piiri-tollipunktides. Mul on hea meel, et Kagu-Eesti saadikurühm tuleb homme kokku ja me kohtume Maksu- ja Tolliameti esindajatega. Ega ma vist aega juurde ei saa?

Esimees Ene Ergma

Ei saa.

Inara Luigas

Proua Ene, ma võtan selle teadmiseks. Tulen siis järgmine kord uuesti. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun! Aga jah, viis minutit on vaba mikrofoniga aeg. Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan istungi.

Istungi lõpp kell 16.07.

Istungi kestus 1 tund ja 7 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 25. september 2012

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimusena arutelu põhiõiguste ja vabaduste riivete üle Eestis ning Kaitsepolitseiameti ja prokuratuuri olukorra analüüs

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kolmanda töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Head kolleegid, kas kellelgi on soovi tulla üle andma eelnõusid või arupärimisi? Eelnõusid ega arupärimisi ei ole mitte kellelgi üle anda.

Läheme teadete juurde. Kolmapäeval, s.a 26. septembril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, justiitsminister Kristen Michal ja regionaalminister Siim Valmar Kiisler.

Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimised kultuuriminister Rein Langile ning välisminister Urmas Paetile.

Nüüd, head kolleegid, teeme kohaloleku kontrolli.

Hetkel on kohalolijaks registreerunud 82 Riigikogu liiget, puudub 19.

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimusena arutelu põhiõiguste ja vabaduste riivete üle Eestis ning Kaitsepolitseiameti ja prokuratuuri olukorra analüüs

Aseesimees Laine Randjärv

Esimene päevakorrapunkt on arutelu põhiõiguste ja vabaduste riivete üle Eestis ning Kaitsepolitseiameti ja prokuratuuri olukorra analüüs. Ma tutvustan teile riiklikult olulise

küsimuse arutelu kodukorda. Kõigepealt on Riigikogu liikme Kadri Simsoni ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit, sellele järgnevad küsimused ja vastused (kuni 10 minutit). Järgmisena esineb Tallinna abilinnapea Kalle Klандorf, tema ettekanne kestab kuni 20 minutit. Küsimusi esinejale saab esitada 30 minuti jooksul. Kolmas ettekandja on Leon Glikman. Tema ettekanne kestab kuni 20 minutit, küsimusi saab talle esitada 30 minuti jooksul.

Head Riigikogu liikmed! Igaüks teist võib selle päevakorrapunkti arutelul esitada ettekandjatele kokku kaks suulist küsimust. Palun, Paul-Eerik Rummo, protseduuriline küsimus!

Paul-Eerik Rummo

Mul on protseduuriline küsimus selle päevakorrapunkti ettekandjate kohta. Ma ei taha vaidlustada kellegi isikut, aga mul on põhimõtteline küsimus. Kahe ettekandja, selle fraktsiooni esimehe, kes on päevakorrapunkti algatanud, ning eksperdi, kelleks on vandeadvokaat, arutelul osalemise mõte on arusaadav. Aga missugune puutumus selle teemaga on ühe linna abilinnapeal?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh selle protseduurilise küsimuse eest! Juhatuse pädevuses ei ole otsustada, kes esineb. Esinejad kinnitatakse juhatuses selle fraktsiooni ettepaneku alusel, kes riiklikult tähtsa küsimuse päevakorda paneb. Palun, Igor Gräzin, protseduuriline küsimus!

Igor Gräzin

Küsimus on selles, et Kadri, meie hea kolleeg, käitub meie kodukorra kohaselt, kolleeg Leon on aga professionaalne advokaat, kelle kohta kehtivad advokaadi käitumisreeglid. Kas mingisugused käitumisreeglid kehtivad siinses arutluses ka näiteks abilinnapea kohta?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh küsimuse eest! Ma usun, et igasugused käitumise hea tava reeglid kehtivad kõiki inimeste kohta, kes selle maamuna peal elavad. Ma usun, et sellega me saame hakka-

ma. Arutelu lõpetavad läbirääkimised. Kõnega puldist esinevad hea tava kohaselt kõigepealt fraktsioonide esindajad ning seejärel teised Riigikogu liikmed ja komisjonide esindajad. Pärast arutelu lõpetamist Riigikogu otsust vastu ei võta.

Me asume päevakorrapunkti arutama. Ma palun kõnepulti Riigikogu liikme Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud kolleegid! Head külalised! Ma pean sissejuhatajaks tegema ühe repliigi. Minu sõnavõtu juurde kuulub ka 22-leheküljeline memorandum. Istungi juhataja võttis vastu otsuse, et ta ei luba seda jaotada laudadele ega panna ka saali tagaosas olevatele riulitele. Seetõttu on selle memorandumi eksemplarid saali kõrval laual. Ma ei pane pahaks, kui minu ettekande ajal keegi teist soovib püsti tõusta, minna ja võtta see memorandum, sest tegemist on tõepoolest huviväärse dokumendiga. Võib-olla mõni võtab selle teksti ka oma kolleegide jaoks, siis ei lähe saal minu kõne ajal päris tühjaks.

Ma arvan, et septembrikuu viimane nädal on väga kohane selle teema tõstatamiseks. Me oleme üle saanud aasta alguse ärevusest ja suutnud teha põhjaliku analüüsi Eesti situatsioonist. Pinged on niivõrd vähenenud, et Eesti õigusruumi kohta tehakse juba nalja. Kui asi muutub humoorikaks, siis on näha, et esimesed pinged on möödas. Mõni aeg tagasi kuulsin juristidelt nalja nende turuosa kohta. Nimelt ei peaks Eesti eesmärk olema mitte viie rikkaima riigi hulka jõuda, vaid saavutada hoopis olukord, kus kõik elanikud oleksid mingi õigusrikkumise eest karistatud. Loomulikult on sellel naljal ka oma professionaalse kretinismi külg, sest see tähendaks, et juristide elukutse esindajate pakutavale teenusele oleks retsidiivsuse tõttu olemas ilmselt jätkusuutlik hiigel-turg. Kahjuks on sellel naljatlemisel omamoodi tõepõhi all. Justiitsministeeriumi enda avaldatud andmete alusel oli Eestis juulikuu seisuga karistusregistrisse kantud 444 383 ko-

danikku. Tegemist on jahmatava arvuga, eriti kui arvestada, et teatud osa elanikkonnast on alaealised.

Kas me tõesti oleme kriminogeenne rahvas või on viga milleski muus? Nimetatud statistika viitab ühiskondlike suhete ülekriminaliseerimisele või sellele, et liiga paljusid tegusid käsitletakse väärtelise, samuti tõsiasjale, et asjaolude kindlakstegemisel, mida erialaselt nimetatakse menetluseks, on mindud lihtsustamise, kiirustamise ja kokkuleppe teed. Kriminaalmenetluses ja väärtelise menetluses laialt praktiseeritavad nn liht-, kiir- ja kokkuleppemenetlused tähendavad formaalselt just seda.

Eesti meedia kajastab kõikvõimalikke õigusrikkumisi ebamõistlikult palju, võrreldes muude uudistega. See mulje on mul tekkinud isikliku kogemuse põhjal. Ma ei ole näiteks BBC-d või Soome televisiooni jälgides tähele pannud, et õigusrikkumistele pühendataks seal sedavõrd palju tähelepanu kui meie meedia-kanalites. Selline uudistežanr, kus teatatakse, et on algatatud menetlus, on meedias üks kõige rohkem kasutatuid. Ma arvan, et oleks loomulik, kui uudiskünnise ületamiseks peaks õigusaldkonnas ikkagi midagi erakordset toimuma. Kahjuks loob kodanike masskaristamine ja toimuva disproportsionaalne kajastamine ühiskonnas teatava, täiesti eriilmelise poolpatoloogilise õhustiku, nii et isegi peaminister kinnitab poliitikute permanentset jälitamist ja telefonikõnede pealtkuulamist, ärimehed ühendavad ärikohtumistel telefone toitepatareidest lahti ja riigi president esineb riigiteleviiooni erakorralistes uudistes valikuliselt avaldustega.

Mõistusele pole vastuvõetav, et me oleme kuritegelik rahvas. Järsku pole viga rahvas, vaid milleski muus? Näiteks selles, et õiguse rakendamine on muutumas konveierlikuks. Jõuametkonnad kasutavad oma menetlushuvi läbisurumiseks nii seadusloomet, muutmaks ahtamaks oponentide menetlusvõimalusi, kui ka vahetut sekkumist õigusemõistmisesse ja asja otsustavate kohtunike mõjutamist. Meenutagem, et pooleliolevas nn maadevahetusprotsessis on see asjaolu ehk kohtuniku mõjutamine sõnaselgelt kohtuotsusesse märgitud. Vandeadvokaat Alar Urm on kirjutanud Eesti Ekspressis artikli, kus ta on toonud näiteid ühe teise kohtuniku mõjutamise kohta. Meie kolleeg, Euroopa Inimõiguste Kohtu endine kohtunik Rait Maruste on väljendanud muret, et

kokkuleppemenetluste liigne ülekaal on viinud õigusemõistmise kohtusaalist tegelikult prokuratuuri ja sisuline õigusemõistmine toimub sealsetes kabinettides. Olgu märgitud, et viimaste aastate statistika põhjal vaadatakse vaid umbes 4% kriminaalasjadest läbi nn üldmenetluse korras, kuigi üldmenetlus on tavaline viis kohtupidamiseks, selline, nagu me kohtuistungitavaliselt endale ette kujutame. Olukord tekitab seda enam muret, et võimusedemete kaudu on prokuratuur võimeline suruma läbi peaaegu ükskõik millise seadusmuudatuse, mis on talle kasulik.

Ilmselt kaldun ma nüüd väga erialasesse diskussiooni, aga mainin siiski, et juristid on kurtnud kohtupraktikas esinevat ja üha enam levivat liigselt madalat tõendamisstandardit, nii et süüdimõistmine võib põhineda meelevaldsetel ja põhjendamatu süüstava kallakuga järeldustel, jättes tähelepanuta mõistuspärased alternatiivsed võimalikkused. Eesti kohtueelne menetlus ei põhine euroopalikul poolte võrdsusel ja võistlevusel, vaid minevikust pärit nn inkvisitsioonilisel uurimisel, kus õigust mõistetakse kohtueelses staadiumis, jällegi mitte avalikul kohtuistungil kohtusaalis, vaid uurija kabinetis.

Kapo aastaraamatus avaldatakse isikute kohta negatiivset informatsiooni, ilma et raamatus mainitud inimesed oleksid seadust rikkunud. Põhjenduseks öeldakse, et nende käitumine pole kooskõlas valitsuse eesmärkidega ja valitsuse mingite avaldamata määrustega või salajase teabega, mida isikutele, kelle mainet kahjustavad andmed on avaldatud, aga ei näidata. Selline olukord on tekkinud hoolimata sellest, et isegi Riigikohus on osutanud, et ausa ja õiglase kohtumenetlusega pole kooskõlas olukord, kus isik mõistetakse süüdi või tema suhtes rakendatakse muud negatiivset tagajärge peamises osas informatsiooni põhjal, mida isikule ei näidata ega tutvustata. Samuti ei mahu traditsioonilise ja lääneliku liberaalse demokraatia raamidesse sõnavabaduse piiramine sel teel, et keelatakse kritiseerida valitsuse poliitilist kurssi.

Ei ole vaja kõrget haridustaset, mõistmaks, et põhiseaduse § 43 kohaselt peab igale sõnumisaladuse riivele eelnema kohtu luba. Eesti seadused paraku võimaldavad teatavatel juhtudel seda põhiseadusliku õiguse olulist riivet ka kohtu loata. Isegi pärast jällitustegevuse lõppe-

mist ei saa isik teada, mis põhjusel ja kuidas teda jälitati, sest see on välistatud seoses riigisaladusele juurdepääsu piiranguga. On üldteada, et kohtutele salajaseks jälitustegevuseks esitatud taotlused on formaalsed ja peaaegu universaalsed, neid saab kasutada igal juhtumil. Loobutud on põhimõttest, et seda taotlust peaks iga juhtumi puhul eraldi sisuliselt põhjendada. Praktikas on tavaline, et kasutatakse kopeeritud põhja, enamik kohtu väljastatud lubadest on samalaadsed. Olgu märgitud seegi, et jälitustegevusega tõendite kogumine peaks ka kehtiva seaduse alusel olema erandlik, praktikas on aga erandlik see, kui selline mugav tõendite kogumise viis jäetakse kasutamata. Selliseid tähelepanekuid võib tuua palju. Tegemist on tendentsiga, mis näitab, et riik liigub hiilivalt isiku põhiõiguste piiramise poole ja me lepime selle kui paratamatusega.

Demokraatia tähendab üksikisiku jaoks eelkõige isikuvabaduste olemasolu ja reaalselt võimalust neid vabadusi faktiliselt kasutada. Isikuvabaduste põhjendamatu ja liigne piiramine on ohusignaal laiemas tähenduses. Meil on tekkinud ohtlikud märgid inimeste riigist võõrandumise kohta.

Miks me oleme sellisesse olukorda jõudnud ja mida oleks vaja teha, et olukorda minimaalseltki tasakaalustada? Sellisesse olukorda oleme jõudnud eelkõige seetõttu, et poliitiline võim üritab kasutada õiguskaitseorganeid oma poliitiliste eesmärkide saavutamiseks ehk vahendina poliitilises võitluses. Seda eesmärki on lihtsam saavutada, kui seadused teevad kodanike järel luuramise üha mugavamaks ja lihtsamaks. Teiste sõnadega: meie anname teile parema relvastuse, andke teie meile vastu lubatud paremad tulemused poliitiliste vastaste heidutamisel.

Riigikogu eelmises koosseisus neli aastat minu kolleeg olnud Ain Seppik on riigi peaprokuröri nimetanud parteiprokuröriks. Olles temaga lähedalt koos töötanud, võin öelda, et Ain Seppik enne mõtleb, kui ütleb, ja kui pole vaja öelda, siis jätab ütlemata. Nii et ma usun, et ta teadis, mida rääkis. Õiguspraktika on tema tähelepanekut kinnitanud.

Mõistlik oleks kujunenud olukorras kavandada teatavaid samme, et paremini kaitsta meie põhiseaduses nimetatud olulisi õigusvaldkonna väärtusi. Ma mainin neist mõne. Põhiseaduse § 3 – piiranguid isikule võib

kehtestada üksnes avaldatud seaduse alusel. Põhiseaduse § 10 – õiguskindlus. Põhiseaduse § 11 – proportsionaalsus. Põhiseaduse § 13 lõige 2 – riigi omavoli keeld. Põhiseaduse § 14 – tõhus menetlus ja õiguste efektiivne kaitse. Põhiseaduse § 26 – eraelu puutumatus. Põhiseaduse § 43 – sõnumisaladus ja kohtu luba erandite korral. Põhiseaduse § 45 – sõnavabadus. Ma lõpetan põhiseaduse §-ga 123, mis näeb ette ratifitseeritud rahvusvahelise õiguse prioriteedi. Teen viite ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile, mille artikkel 6 sätestab ausa menetluse, artikkel 8 privaatsuse ja artikkel 13 õiguste efektiivse kaitse. Oluline on, et märgitud põhiväärtused ei oleks õigusruumis deklaratiivsed, vaid praktiliselt rakendatavad.

Seega, mida oleks vaja kohe üle vaadata?

Ettepanekutest rääkimist alustan kohtunike julgeolekukontrolliga. Korrigeerimist vajaksid kohtute seaduse §-d 54 ja 54¹, mis reguleerivad julgeolekukontrolli. Praegu teeb kohtunikuks pürgija ja Riigikohtu esimehe julgeolekukontrolli kapo. Seaduses olev julgeolekukontrolli nõue on mõistlik ja põhjendatud, aga kui seda teeb organ, kes on ise samal ajal kriminaal-asjade menetleja ja ka kohtuvaidluse üks pool, siis pole vajalikul määral tagatud kohtunike sõltumatus. Pole raske arvata, miks selline oht esineb ja kuidas seda võidakse ära kasutada. Küsigem, kas kapo endised töötajad Pöder ja Dressen olid näiteks sedavõrd kutse-eetilised, et nad mingil juhul ei oleks osutatud seost oma seadusvastaste eesmärkide saavutamiseks ära kasutanud? Mõeldav oleks luua vastav erioorgan või reformida kapot nii, et ta uurimisorganina üldse vahetult ei tegutseks või ei teeks seda nii ulatuslikult. See välistaks või vähendaks vahetu menetlushuvi puudumise korral kiusatust kedagi või midagi mõjutada.

Siit ma jõuangi teise ettepanekuni: kapo pädevuse täpsustamine. Kapo pädevus oleks vaja täpsemalt kindlaks määrata ka seetõttu, et kohtueelne uurimine on seadusega rangelt reglementeeritud tegevus, aga vastuluuretegevusele riigid au- ja eetikakoodeksit kehtestanud ei ole. Seega on ühes ja samas riigiasutuses ühendatud tegevused, mille seadusandlikud alused ja tegevuspõhimõtted on täiesti eripalgelised. Põhimõte "eesmärk pühitseb abinõu" ja mentaliteet "meile on kõik lubatud" on ker-

ged imbuma seadusega täpselt reguleeritud kohtueelsesesse menetlusse.

Samuti arvan, et täpsustamist vajab riigivastutuse seadus. Muutmist ja Euroopa kohtupraktikaga vastavusse viimist vajab riigivastutuse seadus seetõttu, et praegu oleks seda õigem nimetada pigem riigi vastutusest vabastamise seaduseks. Riigi vastutuse alused on ebamõistlikult piiratud. Õigusemõistmisest tekitatud kahju eest vastutab riik vaid juhul, kui kohtunik pani toime kuriteo. Euroopa Kohtu lahendites on riigi vastutuse alused tunduvalt laiemad. Pole mõistlikku põhjendust, miks riik ei võiks vastutada kahju eest samasuguses ulatuses ja samal viisil nagu teised isikud.

Mööda ei saa minna ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist. Meie seadused ja kohtupraktika peavad vastama vähemalt konventsiooni miinimumstandarditele. Seal on näiteks selline standard, et jälitustegevus on lubatud ainult kaaluka ühiskondliku huvi korral, mitte aga mugavusvahendina. Jälitustegevusele peaksid kohalduma üksikasjalikud reeglid.

Pole kahtlust, et kodanike massiivne varjatud jälgimine viitab politseiirrigile. See on lubatud ainult juhul, kui seda on vaja demokraatlike institutsioonide kaitseks, sedagi *ultima ratio* põhimõttel. Jälitustegevust võiks algatada sisulise kaalutusõigusega tehtud kohtuniku otsuse alusel, mitte aga loa andmisega valmis trükitud plangil. Eesti statistika kohaselt on kohtud viimastel aastatel rahuldanud 97–98% pealtkuulamistaotlustest. See näitab, et taotluste hindamise protseduur on niisama sisukas, nagu oli valimiste hindamine Nõukogude Liidu valimistulemuste põhjal. Enamik karistus-seadustiku kuriteokoosseise võimaldab pealtkuulamist. Selline olukord ei ole mõistlik.

Viimaseks peatun ühel ettepanekul, mis võiks kujunenud olukorras Eestis tõsiselt kaalumisele tulla. See on vandekohtu institutsiooni loomine. Meie riigi ja ühiskonna areng on küps sellise põhimõttelise otsuse vastuvõtmiseks. Hoolimata deklareeritud süütuse presumptsioonist on õigusemõistmine meie kohtutes siiski süüdistava kallakuga. Otsuste langetamisel osaleb Eesti oludes piiratud arv isikuid. See on märkimisväärne negatiivne asjaolu, arvestades riigi väiksust ja suletud suhtlusringkonda. See loob liigse võimaluse menetluse kohtuväliseks mõjutamiseks. Hooli-

mata meie demokraatlikust riigikorrast ei käi kehtiv kohtusüsteem piisavalt kiiresti kaasas ühiskonnaelu muutustega. Vandekohus on kohus, kus süüdimõistmine ja karistuse määramine on isikuti lahku viidud: vannutatud mehed ja naised otsustavad vaid süüküsimuse, kutseline kohtunik annab aga teole õige juriidilise hinnangu ning määrab seaduse põhjal karistuse. Vandemehed valitakse tehniliselt mingil juhuvaliku printsiibil, näiteks valijate nimekirjade alusel, telefoniraamatu järgi või tehakse valik arvuti abil. See minimeerib kohtuasja menetlusvälise mõjutamise. Vandemehi on võimalik taandada, kui peaksid ilmne erapooletust kõigutavad asjaolud. Vandekohtusüsteemis on ette nähtud vandekohtu valimine, mille käigus selgitatakse välja võimalikult erapooletu vandekohtunike kogu. Vandekohtu olemasolu lõpetaks levinud jutud kallutatud jõududest, sest küündimatu ja puuduliku kohtueelse uurimismaterjali alusel on raske kedagi süüdi mõista. Süüdistust ei viidaks kergekäeliselt kohtusse ja valelik süüdistatav ei taotleks kergekäeliselt asja lahendamist vandekohtus, sest talle on teada tegelikud asjaolud, mida on raske endakasuliselt esitada. Vandekohtu puhul rakenduks tegelikult poolte võistlevuse printsiip menetluses. Vaieldamatult muudaks see rangemaks nõudmisi poolte, nii prokuröri kui ka advokaadi kutseoskusele. Loomulikult on vandekohtule vastuväiteid, eelkõige tehnilist ja organisatsioonilist laadi ning ka maksumusega seotuid, aga Eesti oludes võiks vandekohus vabalt piirduda kõigest kuue liikmega. Eesmärk ei ole mitte kogu senine kohtukorraldus pea peale pöörata, vaid seadustada selline võimalus raskemate kuritegude ja veel mõne teatavat liiki kuriteo puhul. Ühiskond vajab tasakaalu. Riigikogu ülesanne ei ole mitte heaks kiita seaduseelnõusid, mis peavad silmas ühe poole huve, vaid tasakaalustatult kaaluda kujunenud situatsiooni.

Ma tänan teid tähelepanu eest! Viimase kümne sekundi jooksul annan istungi juhatajale üle minu kõne juurde kuuluva memorandumini. Ma loodan, et see lisatakse istungi stenogrammi. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Asume nüüd küsimuste ja vastuste juurde. Palun, Enn Eesmaa!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Austatud ettekandja! Sa viitasid oma sisukas ettekandes vandeadvokaat Alar Urmi artiklile Eesti Ekspressis. Ta kirjeldab seal prokuratuuri ja kaitsepolitsei taktikat nii: "Taktika on, et läbi otsitakse korraga töökoht, sõidukid, kodu ja suvekodu. Kui kahtlustata- vaid on mitu, siis kõik võimalikult ühel ajal. Sellega koos valmistatakse ette pressiteated, vähemalt avalikkuse tähelepanu väärivate juhtumite puhul. Samas võetakse ülekuulatuilt allkirjad vaikimiskohustuse kohta." Kui vandekohtu eesmärk on muuta konkreetne kohtukoosseis erapooletumaks, siis kas tegelikult ei muutu vandekohus meie praegusest kohtukoosseisust mõjutatavamaks? Mõte on ju selles, et meedia kaudu on võimalik nn lihtinimesi ja nendest moodustatud vandekohtu kolleegiumi kergemini mõjutada kui professionaal- seid kohtunikke.

Kadri Simson

Aitäh küsimuse eest! Selles küsimuses oli mitu osa. Nii väga kui ma ka tahaksin, ei saa ma ajalises piirangust tulenevalt pikemalt peatuda vandeadvokaat Alar Urmi Eesti Ekspressis ilmunud väga huvitaval artiklil. Aga meediamanipulatsioonide eest ei ole me kaitstud ka praegu. Seda illustreerib maadevahetuse kohtuotsus, milles kohtunik Valeri Lõõnik heitis kapo peadirektorile Raivo Aegile ette katset meedia kaudu kohtuotsust mõjutada. Vandekohtunikud võivad küll meedia vahendusel lihtsamini mõjutatavad olla, aga selle vastu on võimalik võtta mitmeid meetmeid. On võimalik reguleerida meediasuhtlust protsesside ajal, sätestades menetluspoolele piirangud teatud teemade käsitlemisel kohtumenetluse vältel. Nende rikkumise korral võiks rikkujat ähvardada distsiplinaarvastutus või kohtu määratud sanktsioon või trahv. Samuti tuleks sellisel juhul kaaluda vandekohtu kasutamises riikides väljatöötatud meetet, et suure meedia tähelepanu korral saab vandekohtunikke muust maailmast eraldada. See tähendab nende paigutamist protsessi ajal näiteks hotelli või muusse kohta, mida kohus turvab. Me teame, et seda praktikat kasutatakse näiteks USA-s.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Minul tekkis küsimus seoses kohtunike n-ö julgeolekukontrolliga kapo poolt. Mis annab alust arvata, et kapo ametnikud peaksid potentsiaalseid kohtunikke kontrollides käituma kas soosivalt või patte andeksandvalt? Julgeolekukontrolli ei tee ju kapo menetlusosakond, vaid vastuluureosakond, aga neil puudub igasugune huvi kriminaalmenetluse vastu.

Kadri Simson

Ma näen, et elavalt reageerib sellele küsimusele julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni esimees, aga ma arvan, et ei ole põhjendatud arvata, et kapo vastuluureosakond ja menetlusosakond omavahel ei suhtle. Tegemist on siiski ühe organisatsiooniga ja ühise juhtkonnaga. Seega ei ole vastuluureosakonna ja menetlusosakonna huvid täielikult lahutatavad. Teiseks võib vastuluureosakonnal olla otsene seos kriminaalmenetlusega, sest vastuluurelistest tegevusest võivad välja kasvada kriminaalalajad. Sellele vastuolule organisatsiooni sees on tähelepanu juhitud ka enne minu tänast esinemist.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aadu Must!

Aadu Must

Aitäh, lugupeetud juhataja! Me oleme Kaleviga pinginaabrid ja ühes komisjonis ning ka küsime ühtemoodi, kuigi me eelnevalt selles kokku ei leppinud. Aga tõepoolest, mullegi jäi kõrvu õiguskaitse meetodiline ja volituste pool. Kapo menetlusosakond uurib kriminaalasju, milleks tihti tehakse jälitustoiminguid ehk, teisisõnu, talle on antud samad volitused mis vastuluureosakonnale. Seega, äkki ei olegi selles mitte midagi halba, kui kapo menetlusosakond ja vastuluureosakond oma töös sarnaseid või samu meetodeid kasutavad?

Kadri Simson

Aitäh! Ma arvan, et küsimus on üldistes reeglites ja mentaliteedis, mis mõlema tööga kaasneb. Vastuluureline tegevus kuulub valdkonda, kus reegleid on vähe ning eesmärk pühitseb abinõu. Kriminaalmenetlus on aga väga konkreetsete menetlusreeglitega, mistõttu tuleb menetlejal suhtuda talle antud õiguste

rakendamisse konservatiivselt. Vastupidine käitumine on meid toonud tänasesse päeva, kus põhiõiguste rikkumine kriminaalmenetluse käigus on pigem reegel kui erand. Ma arvan, et ilma lisagarantiideta läheks asi ilmselt veelgi kaugemale. Eestis puudub igasugune vajadus hoida vastuluurelist ning kriminaalmenetluslikku tegevust n-ö ühes majas, seetõttu on mõistlik need valdkonnad lahutada, et vähendada omavoli võimalikkust ning tagada paremini põhiõiguste ja vabaduste kaitse. Ma arvan, et see võiks olla see valdkond, millega Riigikogu kapo komisjon lisaks järelevalvele tõsisemalt tegelda võiks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea esineja! Selle memorandumi laudadele jagamise keelamine tegi sellest niivõrd kuuma dokumendi, et see kadus hetkega, kuid seal eespool olevat seda praegu veel saada. Ütlen ka ajakirjanikele, et minge võtke sealt. Aga selles memorandumis on palju juttu vandekohtust. See on meile pigem võõras teema. Me teame, et see on selline Ameerika meetod. Kas ja millal oleks ikkagi mõeldav see Eestis kasutusele võtta? Nagu me teame, neid otsuseid tehakse meil juba kohtueelses staadiumis. Võib-olla oleks see ikkagi palju ausam?

Kadri Simson

Vandekohus on tõepoolest traditsiooniliselt rakendamist leidnud angloameerikaliku õiguskultuuriga riikides. Eesti puhul on aga oluline silmas pidada, et 2004. aastal, kui jõustus kriminaalmenetluse seadustik, siis me võtsime uue suuna ja pöördusime võistleva menetluse poole. Võistleva menetluse keskne väärtus on võimalikult erapooletu ja sõltumatu kohus, keda menetluspoolel proovivad veenda oma positsiooni õigsuses. Olles võtnud omaks võistlevuse põhimõtte, mis tuleneb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklist 6, peame tegema pingutusi, et tagada maksimaalne erapooletus ja sõltumatus. Viimastel kuudel on tulnud välja mitu juhtumit, kus kohtunikke on varjatult mõjutatud. Meie õnneks on mõned sellised mõjutamisjuhtumid tulnud avalikkuse ette ja me saame seetõttu neile kohtunikele pakkuda avalikkuse tuge ja

kaitset. Need juhtumid näitavad, et oluline võimu tasakaalustamine on praegu puudu. Suur osa meie kehtivast õigusest pärineb Euroopa Liidust. Tullis korra päevapoliitikasse ütlen, et ESM-iga liitudes me andsime mõista, et me oleme valmis osa oma suveräänsest otsustusõigusest ära andma. Vandekohus oleks samm teises suunas. Vandekohus oleks demokraatia ülim väljendus. Vandekohtu kaudu saab osa võimust anda otse sellele, kellele võim demokraatlikus ühiskonnas kuuluma peaks. Vandekohus tähendab kohtuvõimu tagasiandmist rahvale. Teine oluline punkt vandekohtu puhul on see, et nii jagataks meie väikeses ühiskonnas vastutust vandemeeste ja kohtuniku vahel: vandemehed teevad otsuse ja kohtunik määrab karistuse karmuse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kuigi aega on jäänud ainult 24 sekundit, luban esitada veel ühe küsimuse ja kuulame ära ka selle vastuse. Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Aitäh! Lõpus läks asi vussi. Võistleval protsessil ja vandekohtul ei ole mingit seost. Inkvisitsioonikohus, teatavasti, on võistlev. Seda esiteks. Teine asi on vandekohus ja anglo-ameerika õiguskultuur. No tule taevas appi! Venemaa ja Prantsusmaa – kus siin anglo-ameerika süsteem on? Kolmandaks, mulle tundub, et te olete palju lugenud Ameerika raamatuid. Näiteks, Harper Lee raamatus "Tappa laulurästast" mõistavad vandemehed süütu inimese süüdi. Advokaat Anatoli Koni saavutas Zassulitši kohtuasjas, et süüdi olev inimene mõisteti õigeks. Miks sa arvad, et olukorras, kus Eesti kriminaalprotsessi lahutamatu osa on sellised menetluslikud toimingud nagu prokuröri intervjuu, kapo juhi meenutused ja arvamused jne, nendes tingimustes, kus selles väikeses riigis kõik toimub ajalehe kaudu, ei muutu vandemehed lintšikohtuks? Kas ei ole nii, et professionaalne kohtunik on Eestis viimane, kes veel õiguse eest seisab?

Aseesimees Laine Randjärv

Vabandust, ettekandja! Protseduuriline küsimus Mihhail Stalnuhhinilt.

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Selgitage meile palun! Pool tundi tagasi te ütlesite, et küsimuste ja vastuste vooruks on aega kümme minutit. See aeg sai täis siis, kui sai täis 15 sekundit kolleeg Gräzini sütitavast kõnest. Te hakkate tavaliselt selles olukorras kella helistama ja peatate kõne. Milline eriline staatus on kolleeg Gräzinil, et ta võib rikkuda reglementi, millest te rääkisite alles pool tundi tagasi?

Aseesimees Laine Randjärv

Ma vastan sellele küsimusele. Kodu- ja töökorra seadus võimaldab poolleioleval toimingu lõpule viia. Ma eelnevalt hoiatasin, et see küsija saab küsimuse esitamiseks samamoodi ühe minuti nagu kõik teised. See tuleneb kodu- ja töökorra seadusest. Palun, kolleeg Igor Gräzin, protseduuriline küsimus!

Igor Gräzin

Kuna siin nimetati minu nime, siis kolleeg Stalnuhhinile vastu tulles võtan ma oma küsimuse tagasi. Seda enam, et minu küsimusele on väga raske vastata. Teeme nii, nagu ma ei oleks midagi rääkinud.

Aseesimees Laine Randjärv

Ma luban siiski ettekandjal vastata. Palun!

Kadri Simson

Aitäh! Ma arvan, et Igor Gräzin lõi hea algatuse selle jaoks, et peale ettekandeid võiks toimuda ka tuline sõnavõttude voor. Seda ma ütlesin lihtsalt repliigi korras. Jah, ma olen lugenud palju raamatuid, nende hulgas USA-s väljaantud raamatuid. Ära hoidmaks lintšiva vandekohtu teket, nagu te seda nimetasite, vandekohtunikke valitakse ja elimineeritakse need, kes on ilmselgelt tugevate eelarvamustega.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu ettekandjale! Ma palun järgmiseks kõnetooli Tallinna abilinnapea Kalle Klandorfi!

Kalle Klandorf

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Riigikogu liikmed! Viimasel ajal on Tallinna Linnavalituse poole pöördunud mitmed Tallinna elanikud, sh meie linnas tegutsevad ärimehed. Nad

väidavad, et riigi õiguslase tegevuse hetkeolukord ei vasta nende ootustele, milline õigusriik peaks olema. Inimesed tunnevad enast hirmunult, nende aktiivsus on riigi tegutsemise tõttu pärsitud, riigis lokkab üleüldine hirm õiguskaitseorganite ees. Võib-olla peitub siin ka väike vastus Paul-Eerik Rummole, minu heale endisele kolleegile 1991. aastast, kes küsis, miks ma siin kõnepuldis olen.

22 aasta vältel olen saanud jälgida Eesti õiguskaitseorganite arengut nii seest- kui ka väljastpoolt. Jõustruktuuride areng käib käsi-käes seaduste arenguga ning menetlusnormid ja -tavad on aastatega läbi teinud suuri muutusi. Üha rohkem võib riigi jõuametkondade tegevuses märgata ebademokraatlikke ilminguid ja üha vähem pööratakse tähelepanu inimeste õigustele, mis on kirja pandud meie põhiseaduses. 20 aastat tagasi vastu võetud põhiseadus oli tolle aja kohta üks demokraatlikumaid, kuid aastate möödudes muutuvad poliitikute tõlgendused sellest üha ebademokraatlikumaks. Kannatajaks on kodanikud, nende põhiseadusest tulenevad õigused ja vabadused. Seoses sellega soovin ma peatuda mõnel aspektil, mis on seotud kehtiva kriminaalmenetluse seadustikuga ning selle käsitlemisega kodanike põhiõiguste ja vabaduste kontekstis.

Eelmise riigikorra ajal töötasin aastaid Tallinna linna kriminaaljälituses, alustasin lihtsa inspektorina ja lõpetasin osakonnajuhatajana. Tol ajal kehtis eeluurimistöös ja kriminaaljälituses selline mõiste nagu sotsialistlik seaduslikkus. Praegu ajab selline mõiste naerma. Kuid vaadates seda auditooriumi, kellele ma täna räägin, arvan, et ilmselt üsna paljud teist on seda sõnaühendit kuulnud. Lühidalt öeldes puudutas see õiguskaitseorgani töötaja igasugust väärtgevust või tegevusetust, seda alates kriminaalmenetluse või jälitustegevuse tähtaegadest kinnipidamisest ning lõpetades füüsilise jõu väärkasutamisega.

Nüüd soovin veidi rääkida menetlustähtaegadest. Alustan jälle tagasivaatest meie lähiajalukku. Nõukogudeaegne kriminaalprotsessi koodeks, mis kehtis osaliselt kuni 1994. aastani, sätestas menetluse läbiviimise tähtajad, mille jooksul tuli asi kas kohtusse anda või menetlus lõpetada. Koodeksi § 111 käsitles eeluurimise tähtaegu: "Eeluurimine peab olema lõpule viidud hiljemalt kahe kuu jooksul. Selle tähtaja hulka arvatakse aeg kri-

minaalasja algatamise päevast kuni päevani, mil toimik süüdistuskokkuvõttega või määrusega kriminaalasja saatmise kohta kohtusse meditsiinilise iseloomuga mõjutusvahendite kohaldamise otsustamiseks saadetakse prokurörile või kuni kriminaalasja menetluse lõpetamiseni või peatamiseni. Eeluurimise tähtaega võib maa- ja linnaprokurör pikendada kuni neli kuud." Praegu menetlus selliseid tähtaegu ei tunnista.

Menetlustähtaegade puudumine on viinud selleni, et menetleja võib ükskõik kui kaua isiku tegevust uurida, tema eraellu ja muusse elutegevusse sekkuda ning seda ilma igasuguse õigusselgusega. Inimestele jääb mulje, et riik ei hooli nende kannatustest ja riigil on ükskõik, mis kodanikuga juhtub. Missuguseid eesmärke võiks teenida küünilisuseni küündiv suva menetlustähtaegades? Selle kõige olulisem tagajärg, mis võib muidugi olla ka eesmärk omaette, on kodanikes ebakindluse tekitamine, inimestesse hirmu sisendamine ja neilt valmisoleku võtmine oma õigusi kasutada. See tähendab õigusriikluse tühistamist. Nõnda on praegust olukorda kirjeldanud professor Rein Ruutsoo. Tal on kahtlemata õigus, sest teadmatus, sh teadmatus menetlustähtaegade pikkusest, on menetlusosalistele koormav. Kehtivad seadused annavad õiguskaitseorganitele võimaluse peaaegu lõputuks varjatud kohtueelseks menetluseks. Menetlustähtaegade puudumise tõttu on meie kriminaalmenetluses saanud võimalikuks sellised rekordilised saavutused nagu ühe inimese vahetpidamatu jälitamine kahe aasta vältel. Ma ei tea, et sellist praktikat oleks esinenud nõukogude aja viimasel kümnendil, kuigi toona me elasime autoritaarses riigis. Paradoksaalsel kombel tunduvad nõukogude aja lõpus kehtinud seadused praegustest mõneski osas demokraatlikumad. Mõnele sellisele juhtumile viitan edaspidi oma kõnes.

Järgmine teema, millest soovin rääkida, on vastutus. Kohtunikud Eha Popova ja Märt Toming on rääkinud kohtutoimikutes esitatud ülekuulamisprotokollidest, mis olid sõna-sõnalt sarnased. Need protokollid oli koostanud politseikomissar. Ma ei süüdistata komissari, kes on lõpetanud Paikuse politseikooli või heal juhul Sisekaitseakadeemia. Kes peab menetluse eest vastutama, kas mitte prokurör? Mis selliseid vigaseid menetlusi tingib? Meie riigi

juhtivad kohtunikud on arvanud, et lollus või lohakus, aga kindlasti ka vastutuse puudumine. Keegi ei kahtle, et prokuratuuris töötab palju heade teoreetiliste teadmistega inimesi, kuid praktikat on neil kasinalt. Näiteks on paljud meie tuntud advokaadid teeninud leiba ka õiguskaitseorganites või prokuratuuris, mis on andnud neile palju suurema praktilise kogemuse. Seetõttu on neil ka laiem vaatenurk. Loomulikult ei saa kõiki vigu põhjendada kogemuste puudumisega, kindlasti on küsimus ka isiklikus vastutuses ja südametunnistuses. Ma ei ole kuulnud, et keegi oleks pidanud vastutama nende kõmuliste protsesside eest, mis on kohtus lõppenud täieliku õigeksmõistmisega. Keegi ei vastuta ja ammugi ei saa keegi karistada. Kas keegi on pidanud kandma vastutust Leo Kunmani või Mart Viisitamme protsessi eest? Millega saab tagantjärele õigustada tema ja tema abikaasa massilist jälitamist, kes andis selleks korralduse ja kes selle eest vastutab? Hoolimata massiivsest jälitamisest ei leitud talle süüks pandud tegusid. Miks jälitusametnikud ei pea vastutust kandma, miks ei ole karistatud neid protsesse suunanud jõudu – prokuröri?

Võib ju öelda, et iga õigeksmõistva otsuse puhul ei saa menetlejaid karistada. Väga õige. Aga kui menetluse algstaadiumis on n-ö palja silmaga näha, et sel puudub perspektiiv? Minu isiklik arvamus juba Viisitamme loo alguses ajakirjanduses avaldatu põhjal oli see, et süüdistusel puudub kohtuperspektiiv. Nii läkski. Seda oleks pidanud kohe pärast mingite andmete teatavaks saamist taipama ka kaitsepolitsei ja prokuratuuri töötajad. Mulle tundub, et kaitsepolitsei oma tegevuses kohtuperspektiivist ei hooligi ja nende eesmärk on asi iga hinna eest kohtusse viia. Näiteks keeldus kohtueelne menetleja Viisitamme süüasjas menetluse käigus üldse alibitõendeid vastu võtmast. Neid sai süüdistatav esitada alles kohtus. See-ega eelnes nuriprotsessile mõttetu menetlus, mis ei olnudki tõest huvitatud. Sama toimus ka maadevahetuse protsessis teie kolleegi Ester Tuiksoo puhul, keda süüdistati vastuteenena korteri kasutamise võimaluse saamises. Tuiksoo soovis juba menetluse käigus näidata, et korterit ei saanud kasutada ja seda ei kasutatudki. Nimelt puudusid selles korteris lambid, lülitid ja köök. Kohtueelne menetleja neid

tõendeid vastu ei võtnud ja nii arvestatigi alibit alles kohtus.

Aga ei, oma vigu uurimisorganid ei tunnista, vaid ajavad oma jonn. Tagajärjeks on riigi raha eest hulga inimeste tagakiusamine. Menetlusliku nurisünnituse eest keegi isiklikult ei vastuta, kuid riik pidi kohtualustele kahju tasuna maksma 1,25 miljonit krooni: Mart Viisitammele 688 000 ja Simmo Saarele 558 000 krooni. Ei saa siis imeks panna, kui lolluse ja jonnimise kõrval kõlavad sarnaste protsesside puhul süüdistused poliitilises tellimustöös. Avaliku teenistuse seadus võimaldab kahju tekitanud ametnikult selle välja nõuda, kuid säärastest sammudest pole avalikkuses kuulda olnud. Nii uurijad kui ka prokurörid on asunud mugavale seisukohale, et riik maksab nende valestardi kinni. Kui tegemist on poliitilise tellimusega, siis peabki tellija kulud kandma. Aga kui tegemist on lihtsalt küündimatusena? Vene aja lõpus, mida ma mäletan päris hästi, poleks ükski uurija või prokurör, kes oleks asja selliselt menetlenud, edaspidi enam oma kohal töötanud, vaid ta oleks ise uurimise alla sattunud. Selline vastutus distsiplineerib.

Niisiis, selle näite puhul tekitati riigile kahju rahalises väärtuses, aga kahtlustatavale ehk hiljem süüdistatavale tekitati lisaks moraalset kahju. Juba ainuüksi kriminaalmenetluse alustamine ja toimingute läbiviimine, ilma et oleks kasutatud konkreetseid sunnivahendeid, häbimärgistavad kahtlusalust või süüdistatavat. Õigeksmõistmine, aga ka kriminaalmenetluse lõpetamine ei kustuta kriminaalmenetluse negatiivset ja isikut häbistavat mõju. Mulle teeb samas rõõmu, et tänu hiljutistele sündmustele, mis puudutasid meie justiitsministrit ennast, on kahtlustatava või süüdistatava avaliku häbistamise ning õiguste kaitse temaatika olulisus jõudnud ka ministri teadvusse. Kriminaalmenetluse seadustikus ignoreeritakse kriminaalmenetlusega kahtlustatavale või süüdistatavale põhjustatava kahju temaatikat. Selle asemel on meil riigi poolt isikule alusetult vabaduse võtmisega tekitatud kahju hüvitamise seadus ja riigivastutuse seaduse § 15, mis samuti reguleerib õigusemõistmisel tekitatud kahju hüvitamist. Riigikohtu üldkogu 2011. aastal tehtud neljas otsuses sisalduv ühine kokkuvõtlik vastus on, et kriminaalmenetlusega põhjustatud kahju hüvitamise kord on põhiseadusvastane, sest seal ei sisaldu juba mainitud kahju. Sää-

rasele olukorrale on korduvalt tähelepanu juhitud ka riigikohtunik Eerik Kergandberg.

Tulles veel kord tagasi vastutuse teema juurde, ütlen, et tänaseni on teadmata, kas karistati või võeti vastutusele neid inimesi, kes upitasid riigireetur Herman Simmi aastate jooksul järjest tähtsamatele ametipositsioonidele. Kui keegi oleks viitsinud uurida endiste kolleegide arvamust tema isikuomaduste kohta, siis oleks riik reetmata jäänud ja Herman Simm oleks näiteks mõne turvafirma lihtne töötaja, seejuures väga punktuaalne töömees. Kes olid tema toetajad ja mentorid kaitsepolitseis, ministeeriumis, valitsuses, kes on tema tegude eest kaasvastutajad? Mulle tundub, et seda ei ole tahetud väga täpselt uurida ega teada saada. Vastuseta jäi ka küsimus, kes vastutab selle eest, et ühe kriminaalasja menetlemine kestab kaheksa aastat, toimikus on 40 000 lehekülge, millest ainult umbes 5% on kohtus menetlemiseks kõlblikud, ning jälitustegevuse menetlemisega on rikutud menetlusnormi. Te saate loomulikult aru, et see kohtuprotsess ei ole veel lõppenud, aga see on esimese astme kohtu järeldus. Selle teema lõpetuseks tsiteerin Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimeest Rait Marustet, kes vastas küsimusele maadevahetusprotsessi kohta nii: "Ärgem unustagem, et saaga taga on reaalsete inimeste ruineerimine ja põhiseaduslike õiguste intensiivne riive läbi aastate."

Mulle teeb muret veel üks menetlustoiming, millest on viimasel ajal palju juttu olnud. See on läbiotsimine. Läbiotsimise temaatika tõusis päevakorrale pärast seda, kui Kaitsepolitsei amet Keskerakonna kontori põhjalikult läbi oli otsinud. Nagu mäletame, sumbus läbiotsimise ettekäändeks olnud kriminaalasi vaikselt tõendamata sohu ja süüdistused esitati lõpuks hoopis teises küsimuses, mille ajend oli läbiotsimisel kaasavõetud paberipakk, millel polnud läbiotsimisega tegelikku seost. Tulen tagasi 1994. aastani kehtinud kriminaalprotsessi koodeksi juurde. Seal käsitles läbiotsimist ja kaasavõetavaid esemeid § 140, mille pealkiri oli "Esemete ja dokumentide äravõtmine läbiotsimisel ja võetusel": "Läbiotsimisel ja võetusel peab uurija ära võtma ainult need esemed ja dokumendid, millel on kriminaalasjas tähtsust. Esemed ja dokumendid, mida võib omandada ainult eriloal ja see luba antud juhul puudub, võetakse ära, olenemata nende seosest

kriminaalasjaga." Selle läbiotsimise disproportsionaalsusele viitas ka Rait Maruste, kui ta ütles ühes oma intervjuus: "Mind häiris tõsiselt, et 500-eurose väidetava altkäemaksu pärast aeti Keskerakonna bürood läbi otsima mitukümmend kapo töötajat. Midagi on siin totaalselt paigast ära. Sarnasel juhtumil Euroopa Inimõiguste Kohtus Strasbourgis poleks hetkegi kõheldud, et teha otsus – see oli ebaproportsionaalne jõukasutus. Jõu kasutamine peab olema vastavuses taotletava eesmärgiga, Keskerakonna kontori läbiotsimine seda polnud. Kui jätta see tähelepanuta, siis kapo ja prokuratuur arvavad, et ühiskond kiitis selle heaks. Järelikult kiidetakse heaks ka nende järgmised sammud. Siis hakatakse varsti juba 50 euro pärast läbi otsima ja kinni pidama. Jõustruktuuride missioonile ja kohale osutamine võib vahel kasuks tulla." Seda ütles Rait Maruste.

Tema sõnadele pole enam palju lisada. Juhin siiski tähelepanu paarile asjale. Esiteks, läbiotsimise regulatsioon, mis võimaldab prokuröri kui süüdistusfunktsiooni kandjal anda ühepoolselt lubasid läbiotsimiseks, on ennekuulmatu. Kui jätta kõrvale kuriteo tõkestamise erijuhtumid, siis tehakse läbiotsimisi Euroopa õigusnormide kohaselt vaid kohtu loal, kaalutusõiguse alusel ehk viimase meetme põhimõttel. Teiseks, läbiotsimise ohvri õigused vajavad kaitset. Seadus peab välistama, et võetakse ära asjasse mittepuutuvaid materjale, näiteks arvuti kõvakettaid, kus on erakirjavahetus vms. Sellele on taas viidanud Rait Maruste. Kolmandaks, kuna põhiseaduse § 43 võimaldab sõnumisaladuse riivet üksnes kohtu loal, siis tuleb seda arvestada võõraste kirjade, sh läbiotsimisel äravõetud elektronkirjade lugemisel. Kes vastutab, kui inimeste eraelulised vestlused või telefonikõned on lekitatud ajakirjandusse? Milline võib olla sellise toimingu eesmärk ja miks ajakirjandus sellisele manipulatsioonile allub? Ka mina olen ühe sellise manipulatsiooni ohver olnud, kui ajakirjanduse lekitati Ivo Parbuse ja Elmar Sepa jutuaamine, mida kuulati pealt Parbuse kabinetis. Õnneks ei tee ma säärastest asjadest välja, mul on piisavalt paks nahk ja ma olen ka nendes ametkondades töötanud. Lindistuse lekitaja täitis oma eesmärgi ja ajakirjanik sai peatoimetajalt kiita. Mis mul selle vastu olla saab! Aga on inimesi, kes elavad sääraseid asju raskemalt

üle. See võib põhjustada neile suurt pinget või isegi terviseprobleeme.

Paratamatult tekib hulk küsimusi nii õiguskaitseseorganite kui ka meedia tegevuse kohta. Mäletame ju hästi, et jõuametkonnad võtsid läbiotsimise käigus kaasa ühe koalitsioonipartei ja ühe juhtiva opositsioonipartei aastatepikkuse asjaajamise materjalid. Mis on selle eesmärk? Kas see kõik oli seotud ikka ainult eeluurimisega? Selles võib kahelda. Kas kogu info, mis ei ole seotud eeluurimisega ning pole vajalik selle läbiviimiseks, jääb ikka uurimis- asutuse seinte vahele ja on kaitstud sõnumisaladusega? Ma kahtlen selles. Eelnevad lek- ked ajakirjandusse ei tekita minus kindlus- tunnet. Seoses sellega on prokuratuur võtnud endale erakordse vastutuse. Muidugi võib ma- terjalide lekitamist ajakirjandusse alati põhjen- dada sellega, et lekitajaks on kaitsjad. Selline jutt on koomiline ja mõeldud ainult lollidele. Advokaadid loevad pahatihti jälitusmaterjale ajakirjandusest veel enne, kui toimikud on nei- le üle antud. Ja veel, miks peaksid kaitsjad olema huvitatud oma klientide mõnitamisest ajakirjanduses? Ma ei hakka siin pikemalt pea- tuma sellel, kes kuhu mida lekitab. Üks väga austusväärne jurist on mulle tunnistanud, et tavaliselt leiab ajakirjanik pealtkuulatud ja salvestatud tekstiga mälupulga oma postkastist ja mõistab, et selle teksti avaldamiseks on luba antud. Pange tähele, et materjalid ilmuvad sissetöötatud skeemide alusel alata samades väljaannetes.

Jõuametkondade ja meedia ühistööna luuakse meil paranoilisi hoiakuid, et Eesti on üdini korrumppeerunud riik ja korralikult elada saab siin vaid altkäemaksu toel. Kindlasti aitab sellisele kuvandile kaasa see, et jõustruktuurid võtavad erakordseid ja jõulisi meetmeid. Tule- tan meelde, et Eesti püsib korrupsiooni taju- mise indeksi tabelis tublis kolmandas kümnes, see koht oli vist 22. Seetõttu tekib mul küsi- mus, kelle huvides meedia ja jõustruktuurid tegutsevad, tekitades väikeses Eestis mas- sipsühhoose. Ajakirjanduse lammutav hoiak on ohtlik, nende jaoks on tihti olemas vaid mustvalged lahendused ning saavutatu on eba- piisav.

Tänapäeva Eesti ajakirjandus on väga kil- lustunud ja eripalgeline. Juba ammu on raske suuremat osa sellest pidada neljandaks või- muks. Ühiskonna valvekoer on kolletanud,

meelelahutuslik, sensatsioonihimuline, analüü- sivõimetu ja oma arvamust peale suruv. Täna jutuks olevates küsimustes manipuleerivad meedia arvamusega jõud, kes ei oska või ei taha ise oma tööd tulemuslikult teha. Konteks- titut informatsiooni avalikuks tehes kahjus- tavad need jõud riigi toimimist ning seavad kahtluse alla meie õigussüsteemi toimimise. Sellist olukorda ei saa demokraatlik riik endale lubada. Sellised isemoodi seadustõlgendused on viinud selleni, et Eestis on vahistatute hulk ühe elaniku kohta üks suuremaid mitte ainult Euroopas, vaid kogu maailmas. Praegu oleme vahistatute arvu poolest 100 000 elaniku kohta samal tasemel USA, Venemaa, Läti, Leedu ja Lõuna-Aafrika Vabariigiga. Meil istub vanglas 252 inimest 100 000 elaniku kohta. Me võrd- leme ennast alati Põhjamaadega: Soomes on see arv 59, Rootsis 70 ja Norras 73. Isegi Ru- meenias, Bulgaarias ja Türgis on need arvud palju väiksemad. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Me jätkame küsimustega. Prot- seduuriline küsimus, Igor Gräzin.

Igor Gräzin

Kuna Kadri alustas angloameerika teemat, siis ma ütlen: *objection, Your Honour, please erase from record!* Seda sellepärast, et üks osa Klandorfi jutust oli *immaterial, irrelevant and improper*. Probleem on nimelt selles, et austa- tud esineja tegi viiteid käimasolevatele krimi- naalasjadele. Üks nendest asjadest on kassat- sioonmenetluses ja teises asjas on menetlust alustatud. Igasugune viide nendele asjadele ku- jutab endast põhiseadusega vastuolus olevat võimude tasakaalustatuse printsibi rikkumist. Angloameerika traditsiooni kohaselt tuleks need kohad ettekandja suurepärasest kõnest protokollist kustutada. Kas te olete minuga nõus?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Võtame selle informatsiooni teadmi- seks. Palun, Paul-Eerik Rummo, teie küsimus!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Minu küsimus oli mõeldud Kadri Simsonile, aga temale küsimuste esitamise aeg sai otsa. Ma usun, et ka härra Klandorf on piisavalt informeeritud, et sellele vastata. Ei

ole mitte mingisugust kahtlust, et parlamentaarse demokraatia korral on kõik riigielu sfäärid, kaasa arvatud õiguskaitseorganite tegevus, rahvaesindajate kontrolli all ja peavadki seda olema. Kinnitage palun, et tänase teema ettevalmistamisel tegid algatajad koostööd selliste parlamentaarsete struktuuridega nagu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon, õiguskomisjon ja põhiseaduskomisjon ning samuti selliste vabade ühendustega Riigikogus nagu inimõiguste rühm või kodanikuühiskonna toetusrühm. Siis ei jääks muljet, nagu oleks selle teema tõstatamisel tegemist ühe erakonna või isegi Tallinna Linnavalitsuse huvidega.

Kalle Klandorf

Aitäh, hea küsija! Miks ma Tallinna esindajana siia sattusin? Teatavasti ei ole Tallinna Linnavalitsusel otse võimalust algatada seadust või seaduse muutmist. Seda esiteks. Teiseks, te nimetasite mitut organisatsiooni. Kahtlemata on nende kogemused väärtuslikud. Enamjaolt olen selle, millest ma siin rääkisin, võtnud ajakirjandusest. Olen vestelnud kaitsepolitsei ja keskkriminaalpolitsei ametnikega ning kohtunikega. Nii et mis puudutab teisi organisatsioone, siis ma olen ammutanud oma teadmised meediast ja olen vestelnud ka otse inimestega.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Teen ühe tehnilise vahemärkuse. Ma palun panna õigeks kell, mis möödab küsimuste ja vastuste voo aega! See kell praegu ei käi. Hetkel on küsimuste esitamise algusest möödunud kaks minutit ja kolmkümmend sekundit. Kuna küsimusteks ja vastusteks on kokku aega 30 minutit, siis praeguse seisuga peaks olema aega jäänud umbes 27 minutit. Palun, Andres Herkel!

Andres Herkel

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma jätkan Paul-Eerik Rummo küsimust, millele te tegelikult ei vastanud. Te viitasite mitmel korral Kaitsepolitseiametile. Ka selles memorandumis, mida siin on reklaamitud, käsitlevad neljast punktist kaks kapo pädevust ja tegevust. Riigikogus on julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon, kuhu ka mina kuulun. Ma ei ole seal tähele pannud Keskerakonna esindajate katseid kujundada selle komisjoni tööplaani ja

tuua komisjoni ette neid punkte, mis on siin täna kajastust leidnud. Viimasel korral ei tulnud tööplaani kohta mitte ainsatki ettepanekut. Miks see niimoodi on? Kus oleks teie arvates õigem neid küsimusi arutada, kas julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjonis või Riigikogu suures saalis?

Kalle Klandorf

Aitäh teile küsimuse eest! Ma kahjuks ei viibi ega saagi viibida julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni koosolekutel. Sellepärast ei saa ma öelda, kas Keskerakonna fraktsioon on selle tööplaanide kohta mingeid muudatusettepanekuid esitanud. Ma ei kuulu kahjuks ka Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni. Mis puudutab seda, kus neid küsimusi arutada, siis kindlasti tuleks neid arutada mitmel pool, et juhtida tähelepanu võimalikele puudustele ja vajakajäämistele, mis meie seadustes võib-olla on. Ma ei arva, et Riigikogu suur saal oleks selleks väga vale koht.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik!

Jaak Allik

Lugupeetud härra Klandorf! Ma esitan küsimuse teile kui meie luure- ja vastuluureorganite ajalooa ilmselt hästi kursis olevale inimesele. Mul on 15 aasta jooksul olnud kaks korda võimalus jälgida, kuidas siseminister üllatusega loeb sellist teost nagu kaitsepolitsei aastaraamat. Ma olen teinud sellest järelduse, et kaitsepolitsei on selle teose avaldamisel täiesti sõltumatu. Kas te oskate öelda, millal ja kelle algatusel selline teos meie lugemislauale ilmub ning kas tal on analooge ka teiste maailma riikide vastuluure- ja luureorganite tegevuses?

Kalle Klandorf

Aitäh! Ma arvan, et see aastaraamatu traditsioon on kaheksa, aga võib-olla üheksa aastat vana. Kaheksa aastat tagasi, kui ma õigesti mäletan, võis Kaitsepolitseiameti peadirektor olla Jüri Pihl, aga võib-olla oli direktor juba Aldis Alus. Mis puutub teistesse riikidesse, siis ega ma sellega nii väga kursis ei ole. Paljudes riikides on kaitsepolitsei politseiga ühtne struktuur. Politsei aastaraamatuid olen lugenud küll, Soomes näiteks ilmuvad sellised ajakir-

jad. Aga teiste riikide kohta ma väga täpselt ei oska öelda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra esineja! Te ütlesite, et kapo ja kripo ehk kriminaalpolitsei tegevus tekitab ühiskonnas laushirmu. Võib-olla te mõne sõnaga laiendate teemat ja ütlete, millal teie arvates see hirmutunne ühiskonnas tekkis, kas kohe pärast taasiseseisvumist või aastaid hiljem?

Kalle Klandorf

Aitäh! Ma arvan, et see on sündinud järkjärgult. Kohe peale taasiseseisvumist sellist tendentsi näha ei olnud. Minu meelest on praegune peaminister esimene peaminister, kes on öelnud, et inimesi jälitatakse igal pool. Need asjad on tulnud välja kohtuprotsessidel. See on avalik teave. Ei ole mingi saladus, et ärimehed püüavad vesteldes oma mobiiltelefonidest vabaneda. Ma tean kontoreid, kus otsitakse võimalusi muuta pealtkuulamiskindlaks kabinette, kus toimuvad töönõupidamised. Jah, see võib olla paranoiline, aga hirm on üleüldine.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Ei sinu ega ka eelneva ettekandja kõnes ei märganud ma ettepanekuid või arvamusi Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni funktsioonide kohta. Ma kasutangi juhust ja küsin, millised peaksid olema funktsioonid tsiviilkontrolli teostamiseks kaitsepolitsei kui näiteks vastuluureasutuse üle.

Kalle Klandorf

Aitäh! Mis puudutab kaitsepolitsei komisjoni, siis see on kahtlemata vajalik komisjon. Selle nimetus ei ole kaitsepolitsei komisjon, ma läksin võib-olla natuke liiga isiklikuks. Selle komisjoni töö on vajalik, aga kas ka tulemuslik, see on teine küsimus. Kui see ka on tulemuslik, siis laiematele hulkadele ehk inimestele ei ole selle komisjoni töö tulemuslikus teada. Võib-olla väga spetsiifilistest pabe-

ritest saaks selle kohta lugeda. Ma olen seda asja veidike uurinud. Enn Tarto väitis juba 1997. aastal, 15 aastat tagasi (mulle tundub, et kohati kehtib see praegugi, kuigi sellesse komisjoni kuuluvad mõned väga tugevad professionaalid, keda on võib-olla raske haneks tõmata), et kõik on läinud isevoolu teed, toimub ainult mingisugune vestlus kaitsepolitsei peadirektoriga, kes räägib just nii palju, kui ta tahab, ja seda, mida ta tahab. Ta väitis, et see ei ole mingi tõsine kontroll. Nii et kui tahetakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses midagi muuta, siis kõigepealt tuleb paika panna kontroll eriteenistuste üle. Ma tean, et sellel komisjonil on oma põhimäärus, mis on väga kena, aga minu arvates on selles komisjonis üks uurimine ikkagi poolikuks jäänud. Siamaani ei ole selget vastust, kuhu kadusid need logifailid.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Oma ettekannet alustasid sellega, et mitmed ärimehed on pöördunud Tallinna Linnavalitsuse poole kaebustega, et õiguskaitseorganid ei käitu nendega objektiivselt. Kas Tallinna Linnavalitsuse poole on pöördunud ka ettevõtjaid, et küsida nõu, mida teha, kui Tallinna Linnavalitsus ei käitu ettevõtjatega objektiivselt?

Kalle Klandorf

Aitäh! Jah, ma alustasin oma kõnet niimoodi, et viimasel ajal on Tallinna Linnavalitsuse poole pöördunud mitmed Tallinna elanikud, sh meie linnas tegutsevad ärimehed. Nad on meie poole pöördunud oma murega. Nad ei ole selles küsimuses meilt loomulikult mingit abi saanud, sest meil ei ole selleks pädevust. Aga selleks ma täna siin seisangi, et tuleb anda ühiskonnale selge signaal, mis meie riigis toimub ja kas see läheb nii ka edasi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Aitäh! Kas ei oleks olnud sobilikum seda teemat riiklikult tähtsa küsimusena arutada mingil muul ajal, mitte sellel ajal, kui õigus-

kantsler parasjagu menetleb taotlust kahelt Keskerakonna fraktsiooni liikmelt saadikupuumatuse äravõtmise kohta?

Kalle Klandorf

Aitäh, härra Nestor! Ma kahjuks ei tunne nii hästi parlamendi kodukorda. Mind on siia kutsutud ja ma esinen siin.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Jents!

Kalle Jents

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Nii teie kui ka Kadri Simsoni ettekandes oli üpris palju kriitikat jälitustegevuse kohta. Ma oleksin tahtnud seda Kadri käest küsida, aga aeg lõppes otsa ja ma küsin teie käest. Me menetlesime kevadel siin saalis jälitustegevuse põhimõttelisi muudatusi. Kuidas teile tundub, kas need muudatused, et teavitamine paraneb ja kahaneb kuriteoliikide arv, millele võib jälitustegevust kohaldada, on piisavad? Igal juhul Keskerakonna fraktsioon rohkem muudatusettepanekuid seaduseelnõu kohta ei esitanud.

Kalle Klandorf

Aitäh! Ma arvan, et need muudatused, mis te vastu võtsite, on kindlasti väga vajalikud, aga minu arvates ei ole need piisavad. Ma ei tahaks ette rutata. Meie järgmine kõneleja räägib nendest küsimustest täpsemalt.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea ettekandja! Üks aspekt, mida puudutasite täna teie ja millest rääkis Kadri Simson ning mida on ka ajakirjanduses mitmel korral arutatud, on see, et peaks olema ette nähtud üsna kindel ja piiratud aeg, mis aja jooksul alates eeluurimise alustamisest peaks asi olema kas lõpetatud või kohtusse antud. On räägitud lausa kuust ajast. Milline on teie hinnang, kas see oleks praegu väljakujunenud tava arvestades võimalik, kui palju asju siis reaalsetl kohtusse jõuaks ja kas see annaks ka mingit tulemust?

Kalle Klandorf

Aitäh! Ma arvan, et see eeluurimistähtaeg on ebamõistlik. Õigemini, seda tähtaega ju ei ole. Tuleks kehtestada mõistlikud tähtajad. Ma natuke juba puudutasin seda teemat. Siin on veel probleeme, aga see on veidi pikem jutt. Mis puudutab seda, kas aeg peaks olema fikseeritud, siis minu arvates, jah, see peaks olema fikseeritud. Meie kohtusüsteem, sh meie riik, ei tohi töötada tulemuse peale. Kui me töötame tulemuse peale, siis tulemus on selline, nagu arvud näitavad. Nagu Kadri ütles, ainult 4% kohtuasju arutatakse üldmenetluses ehk 96% asjadest üldse ei arutatagi kohtus, õigemini, arutatakse formaalselt ja siis minnakse kokkuleppemenetlusele. Ma toon mõne aasta tagused arvud: kokku oli Eestis 10 244 kriminaalasja, üldmenetluses menetleti neist 815 ehk 8%, 9429 kriminaalasja ehk 92% menetleti lihtmenetluses. Nii me tegime ühe aastaga 9429 kriminaalkurjategijat Eestisse juurde.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Te viitasite kõne alguses nõukogudeaegsele kriminaalprotsessi koodeksile kui mingile pa-leusele. Tulin eile Valgevenest ja võin kinnitada, et see koodeks kehtib selles riigis endiselt, aga seaduslikkusest euroopalikus mõttes on seal kindlasti veel äärmiselt vara rääkida. Kas te kõrvalseisjana, aga varasemas mõttes ka asjatundjana, mööndes, et igas ühiskonnas võib olla probleeme õiguskaitseorganitega ja ilmselt on neid ka Eestis, võite öelda, milliseid samme Riigikogu võiks astuda ja peaks astuma pärast seda, kui me oleme täna selle riiklikult olulise küsimuse ära arutanud?

Kalle Klandorf

Aitäh! Esiteks arvan ma tõepoolest, et see on riiklikult tähtis küsimus, kui 56% riigi kodanikest on ühel või teisel viisil karistatud. Ma arvan, et see on ebamõistlikult suur protsent. Minu andmetel (võib-olla ma eksin) on 40% Riigikogu liikmetest käinud ühel või teisel põhjusel ülekuulamisel. Minu meelest ei ole see mõistlik. Loomulikult, nõukogude ajal olid paljud asjad ilustatud, ka kriminaalprotsessi

koodeksis ja kriminaalkoodeksis. Ma ei räägi sellest. Ma räägin, et me peaksime võtma mõnel määral üle need otsused või kiirendama nende ülevõtmist, mida on teinud Euroopa Inimõiguste Kohus, mis on sealt läbi läinud jne. Me peaksime need sisse kirjutama oma kriminaalmenetluse seadustikku. Kui me hakkame tähelepanelikumalt jälgima, mis otsuseid Euroopas on vastu võetud, siis julgen väita, et me peaksime kriminaalmenetluse seadustiku täiesti ümber kirjutama, mitte seda ainult parandama.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Järgmine küsija on Mihhail Stalnuhhin, kes esitab oma esimese küsimuse.

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Üks tüüpiline nähtus Eestis on see, et enne, kui toimub kohus, saadab prokuratuur välja pressiteate, kui ta on mingid süüdistused kohtusse edastanud. Need on tavaliselt sõnasutatud üheselt: inimene on süüdi, ta on kurjategija jne. Mis sa arvad, kuidas saaks sellest olukorrast välja tulla? Äkki aitaks see, kui prokuratuuril oleks kohustuslik lisada pressiteadetele süüdistatava või tema advokaadi arvamus, või tuleks panna keeld peale teatud kõneviisidele? Süüdistuse esitamisel peaks siiski kõik olema tingivas kõneviisis, mitte teisiti. Kuidas sellest probleemist võiks jagu saada?

Kalle Klandorf

Aitäh! Sellest probleemist on raske jagu saada. Ma ei mäleta, kas viis, seitse või rohkem aastat tagasi, kui eeluurimisjuhtumid anti üle prokuratuurile, siis anti prokuröridele ka täielik vabadus pressis esineda. Politseil keelati see sel ajal ära ja prokuratuur võttis selle üle. Nad olid kogenematud, ei osanud rääkida, ei teadnud, millest rääkida, sest, olgem ausad, ega siis prokurör väga igasse eeluurimisse ei puutu. Ta võib küll seda juhtida, aga teinekord saab ta toimiku kätte alles siis, kui toimik on juba kokku pandud. Mida ta siis teab sellest rääkida? Nagu ma enne ütlesin, meie seadused on võib-olla päris normaalsed, aga see, kuidas neid täidetakse, on iseküsimus. Teistpidi võttes, ma ei arva, et kui prokuratuur teeb pressiteate, siis peaks advokaat kindlasti hakkama seal millelegi vastama. See muutuks labaseks

sõnasõjaks ajakirjanduse veergudel. Aga ma taunin küll seda, et kahtlustatavalt protsessiosaliselt võetakse allkiri selle kohta, et ta ei tohi mitte midagi öelda pika aja vältel, kuid prokuratuur võib kõike öelda. Kas ta alati õigesti ütleb, selles ma veendunud ei ole. Aga teate, see sõltub inimestest, mitte seadusest.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peep Aru!

Peep Aru

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Võib-olla viitab see, et meie riigis on väga suur liht-, kiir- ja kokkuleppemenetluste osakaal, hoopis sellele, et uurimistöo on tehtud väga kvaliteetselt ja kohtupingi ees ei ole millegi üle vaielda? Kas te riiklikult tähtsa küsimuse ettevalmistamisel ka seda aspekti analüüsisite?

Kalle Klandorf

Aitäh! Tegelikult võiks öelda, et kriminaalmenetluses on teatud paragrahvid, mille puhul võiks kasutada kokkuleppemenetlust, ja on asju, mida ei saa lahendada kokkuleppemenetlusega, aga mida me ikkagi kokkuleppemenetlusega lahendame. Kriminaalmenetlus on jaotatud astmeteks, meil on esimese, teise ja kolmanda astme kuriteod. Lihtsamate astmete puhul võib teha kokkuleppemenetlusi, ma ei kahtle selles. Aga juhtub, et inimene lööb lihtsalt käega. Ta teab, et ta saab kas väikse rahatrahvi või tingimusliku karistuse, ja ta on sellega nõus. Oma kõne selles osas, milleni ma ei jõudnud, oli mul plaanis tsiteerida meie kohtunikke, kes on öelnud, et väga paljudel juhtudel – seda uurimust mina teinud ei ole, ma viitan siin kohtunike sõnadele – on nii, et kui toimiks pikk protsess, n-ö pärismenetlus, siis kukuksid need süüdistused kohtus kokku. Ma ei tea, kas see on hea või halb. See on teie otsustada, kuidas seda asja lahendada. Minu arvates on praegu ebamõistlikult palju kokkuleppemenetlusi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Yana Toom!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Hea ettekandja! Ma jätkan Mihhail Stalnuhhini alustatud teemat. Mina meediainimesena tajun väga hästi, et

meil suureneb nende ajakirjanike osakaal, kes on suures sõltuvuses oma allikatest, kes ootavad n-ö mingisugust poolsalajast infot ega vaeva ennast selle kontrollimisega, vaid panevad selle kohe lehte. Aga samas ütles austatud peaminister, vastates Riigikogu saalis minu küsimusele seoses kapo aastaraamatuga, tegelikult väga õige asja välja: see on Eesti riigi oodatuid perioodikaväljaanne. See tähendab ju seda, et me kõik anname endale aru, seda teeb ka meie austatud valitsusjuht, et Eesti rahvas justkui ootab sellist nõiajahti. Kas te ei ole selles valguses liialt optimistlik, pakkudes kõiki neid asju, kui arvestada, et rahvas tahab seda aastaraamatut lugeda?

Kalle Klandorf

Aitäh! Üldiselt olen ma optimistlik inimene, aga teistpidi võttes on ka liigne optimism halb. Mis puutub kõige oodatumasse perioodikaväljaandesse, siis, tõepoolest, peaminister tsiteeris siin vist ühte ajakirjanikku. Mis seal salata, tahaks ise ka ju seda lugeda. Kapo mulle seda ei saada, aga kapo töötajate kaudu ma ikkagi saan selle ajakirja, kui see ilmub. Tore on ju vaadata, kelle pildid seal aeg-ajalt on. Ma mõni aasta tagasi leidsin sealt isegi oma endise hea sõbra Toomas Sildami pildi. Nii et see on oodatud väljaanne, aga tekib küsimus, kes seda ootavad ja kellele seda informatsiooni antakse. Seal on ka kinnitamata informatsiooni. Nüüd öeldakse küll, et see on võib-olla ennetustöö. Aga need ei ole tihtipeale objektiivsed andmed, mis seal avalikustatakse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Rääkisid rohkem prokuratuuri vastutusest, aga on ju ka riigiametnike avalduste alusel, ajakirjanike artiklite alusel algatatud kriminaalasju, mida menetletakse mõnikord üks, kaks või kolm aastat. Hiljem lagunevad need täielikult koost ja kohtuprotsessi ei näegi. Inimesed aga on selle tugeva pressi all. Tahangi sinult kui kogemustega inimeselt küsida: mis teha, et suurendada kõikide ametnike vastust?

Kalle Klandorf

Aitäh! Ma jõudsin siin juba paari sõnaga rääkida, et on olemas riigivastutuse seadus ja avaliku teenistuse seaduses on selleteemaline paragrahv olemas. Ma küsisin ühe jõuametkonna juhtivtöötajalt, kas nad ei ole mõelnud, et nad võiksid nendes küsimustes võtta teinekord vastutusele ka mõne oma töötaja. Aga mulle öeldi selle kohta niimoodi, et jah, nad on neid asju isekeskis arutanud (nii et arutelu ikkagi toimub), aga see seadus on nii pagana halb, et selle abil ei ole õieti kedagi võimalik vastutusele võtta. See oli tema vastus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Võsa!

Peeter Võsa

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud ettekandja! Meie nagu teiegi deklareerime avalikkusele oma majanduslikke huvisid. Paljud kaitsepolitsei töötajad, nagu ma olen kuulnud, on ka aktiivsed ärimehed, samas ei tea avalikkus sageli kaitsepolitsei töötajate nimesidki, rääkimata nende ärihuvidest. Ometi menetleb just kaitsepolitsei korruptsioonikuritegusid. Kas siin ei või olla tegu huvide konfliktiga? Kas poleks mõistlik viia korruptsioonikuritegude uurimine kapost hoopis majanduskuritegusid uuriva politsei pädevusse, et sellist olukorda vältida?

Kalle Klandorf

Aitäh! Sellel peatus veidi ka Kadri Simson, kui ta rääkis eeluurimise alluvusest. Aga mis mina selle kohta ütlen? Võib teha nii ja naa. Teate, iga uus asi on unustatud vana hea asi. Ma mäletan, kui nõukogude ajal, 1988. aastal, marssisid Tallinna miilitsavalitsusse sisse julgeolekutöötajad, kes teatasid, et nad on nüüd majanduspolitseinikud. Nimelt toimus julgeolekus puhastus ja need inimesed, kes olid tegelnud seal selliste asjadega, saadeti tööle miilitsasse. Ma ei näe selles midagi halba, nad tugevdasid oluliselt meie ridu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Enn Eesmaa, teine küsimus!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Hea ettekandja! Küsimustele vastuseid andes oled sa rõhutanud, et see või

teine osa sinu ettevalmistatud kõnest jäi ajannappuse tõttu ette kandmata. Paljud ei loe trükimaterjale. Võib-olla sa lühidalt refereerid, mis olulised teemad jäid sul ettekandes puudutamata.

Kalle Klandorf

Aitäh! Näiteks, tõkendi kohaldamine enne süüdistuse esitamist. Sellest olen ma veidi ka rääkinud. Lühidalt võib öelda, et praegu on selline seis, et meil võetakse kahtlustatavaid vahi alla. Tuletan meelde, et nõukogude ajal oli nii, et kui kahtlustatav võeti vahi alla, siis pidi talle kümne päeva jooksul süüdistuse esitama ja siis ta muutus süüdistatavaks. Praegu istuvad kahtlustatavad kinni kuni kuus kuud. Mina nimetan seda šokivangistuseks. Sellest ma tahtsin rääkida. Olen saanud juba mainida liht- ja üldmenetluse vahekorda. Kõne pikemas lõpuosas oleksin tahtnud rääkida sellest, kes peaks kontrollima meie jõustruktuure. Aga sellel teemal olen ma ka enne ajakirjanduses artikleid avaldanud. Nii et kellel on huvi, võib neid lugeda. Need asjad jäid mul rääkimata.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Mihhail Stalnuhhin, teine küsimus!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Just nimelt selle kuue kuu pikkuse šokivangistuse kohta ma tahtsingi küsida. Tuleb välja, et siin on mingi kinnine ring: kui juba on mindud sellist teed, et inimest on kuus kuud kinni hoitud, siis pärast, kas või nui neljaks, peab tema süü ära tõestama, sest muidu, ma oletan, võivad tagajärjed teatud töötajate suhtes olla piisavalt karmid. Kas siin ei ole tegemist sellise trikiga, et kui juba läks selleks kuuekuuliseks vangistuseks, siis on uurijad sundlukorras ja peavad iga hinna eest kas või midagi ära tõestama?

Kalle Klandorf

Aitäh! Jälle pean tulema selle juurde, et iga uus asi on unustatud vana. Ega nõukogude ajal teistmoodi ei olnud. Nõukogude ajal oli nii, et inimene kas lasti eeluurimise käigus lahti või võeti vahi alla. Kui inimene võeti vahi alla, siis oli vaja tõestada, et ta on süüdi, muidu rakendati sellele töötajale suhtes sanktsioone. Ma rõhutasin, et nüüd töötajate suhtes sanktsioone ei

rakendata, riik võtab kõik enda kaela ja maksab kõik külma näoga kinni. Teine asi on see, mis mul jäi kõnes rääkimata, et kuueks kuuks vahi alla võtmine on ebamõistlikult pikk aeg. Tahan juhtida tähelepanu sellele, et inimene saab oma vabastamise kohta apellatsiooniga esitada alles kahe kuu möödudes. Kaks kuud istub ta tuima näoga ära. See ongi see šokivangistuse osa sellest kuuest kuust.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem küsimusi ei ole ja ka aeg on täis. Enne järgmist ettekannet teeme kaheminutilise pausi, sest seatakse üles ettekandeks vajalik tehnika. Me jätkame kell 11.32.

V a h e a e g

Aseesimees Laine Randjärv

Me jätkame istungit. Kell on 11.32 ja ettekandeks on kõnetoolis Leon Glikman. Palun!

Leon Glikman

Austatud Riigikogu liikmed! Suur tänu, et te olite nõus mind ära kuulama! Mind kutsuti siia õiguseksperdina ja ma võin teile kinnitada, et mitte ükski erakond ega fraktsioon ei ole mulle sõnu suhu pannud. Ütlen seda just seetõttu, et väga paljud, kes ei taha süsteemi demokratiseerida, eelistavad õiguslikule dispuudile ideede autori isiku ründamist ja seda ka ajakirjanduse kaudu. Te saate kontrollida, et ma olen sama rääkinud paljudes artiklites ja intervjuudes ning ka menetlusdokumentides. Aga igal rahvasaadikul on seaduseelnõu algatamise õigus ja ma olen loomulikult valmis kõigi demokraatlike algatustega kaasa minema.

Teine asi, mille ma tahan kohe selgeks teha, on järgmine. Ma olen seisukohal, et õiguskaitseorganid teevad üldjuhul väga head ja korralikke tööd. Aga tuleb mees pidada, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon mõjutab eelkõige tavalise, korraliku, süsteemi hammasrataste vahele jäänud isiku olukorda. Karjääririkurjategija konventsioonist väga palju lugu ei pea. Kuid tavakodanikke, kellele on põhjendamatute kriminaalasjadega tekitatud ülimalt suuri kannatusi, kelle tervist, vara, mainet jne on hävitatud, on väga palju. Ma julgen öelda, et suur osa minu tsiviilklientuurist on ühel või teisel teel sattunud riigipoolsete rünnakute alla, mis iseenesest ei ole

normaalne. Probleem seisneb eelkõige selles, et meie kriminaalmenetlust reguleerivad seadused, samuti jätustegevuse regulatsioon ei vasta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni nõuetele. Tegelikult tuleks üle minna täiesti uuele kriminaalmenetluse süsteemile. See võtaks muidugi väga palju aega, aga hädapäraste muudatuste tegemiseks oleks juba ammu aeg. Ma kutsun teid üles seda tegema.

Haldus- ja tsiviilkohtumenetlused on meil ilmselt ühed kõige paremad Euroopa Liidus. Need on tänapäevased, õiglasel ja vastavad kõigele, mida näeb ette Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 6. Kriminaalmenetluse reeglistik kahjuks kaugeltki selline ei ole. Ma arvan, et oleks vaja vastu võtta kõige hädavajalikumad muudatused. Ma räägingi nendest. Loomulikult ei ole ma seadusandja, ma saan lihtsalt nõu anda.

Ma teen ka ühe kriitilise märkuse. Minu arvates lähevad üha enam põhiõigusi piiravad seadusmuudatused Riigikogus liiga lihtsalt läbi. Ma ei ole, ausalt öelda, näinud nendel teemadel tugevat parlamentaarset diskussiooni. Näiteks, kui põhiseaduse § 43 ütleb sõnaselgelt, et sõnumisaladust võib riivata üksnes kohtu loal, siis minu arvates ei tohiks vastu võtta seadust, mis lubab sellist riivet prokuröri määruse alusel.

Mis on kõige suuremad õnnetused meie kriminaalmenetluses? Selleks on, esiteks, inkvisitsiooniline kohtueelne uurimine ja, teiseks, jätustegevus. Eesti on väike. Vähe asju jõuab siit Euroopa Inimõiguste Kohtusse ja see kohus menetleb üliväikest osa asjadest. Aga kui me vaatame mitteamendavat nimekirja, siis näeme, et põhiõiguste rikkumine on siiski süstemaatiliselt korduv teema. Kui Euroopa Inimõiguste Kohus ütleb, et selline menetlusviis on vastuolus konventsiooniga, ja tuleb veel üks lahend, kus uuesti öeldakse Eesti kohta, et tegemist on konventsiooni rikkumisega, siis tuleks ikkagi päris palju mõelda. Sama puudutab näiteks karistusseadustiku tagasiulatuvat mõju. Selline menetlussüsteem on kaasa toonud selle, millest juba rääkisid eelmised kõnelejad. Esiteks, õigeksmõistmisi peaaegu ei ole, seetõttu minnaksegi kokkuleppemenetlusele. Täielik õigeksmõistmine 0,6% ulatuses – see on midagi sellist, mis toimus nõukogude ajal. Ma ei räägi seda loomulikult mitte selle-

pärast, et ma seda aega taga igatsen, aga tol ajal saadeti ju suur osa asju tagasi kohtueelsele uurimisele, mida praegu ei tehta. Vahistatute hulk on üle mõistuse suur. Karistusregistris on kirjas üle poole süüvõimelisest elanikkonnast. Üks probleem siin on just puudulik menetlusseadus, mis tekitab täieliku lootusetunde, hirmufooni ja ka ebamäärasuse tuleviku suhtes.

Põhiprobleem on, nagu ma juba mainisin, inkvisitsiooniline kohtueelne uurimine. Kellele küll tuli pähe selline süsteem nõukogude ajast üle võtta ja miks seda pole reformitud, see on mulle täiesti arusaamatu. Ma ühes artiklis võrdlesin seda tagaajast viidud vana Moskvi-šiga, mis risustab aeda ja mitte kunagi enam sõitma ei hakka. Sellisele vildakale süsteemile ei ole võimalik rajada võistlevat kohtumenetlust. Võistlev kohtumenetlus, mis rajaneb inkvisitsioonilisel eeluurimisel, on automaatselt ebaõige, kuna on ükskõik, mida ehitada mäda-sele vundamendile, see lihtsalt ei toimi.

Kohtueelses uurimises ei ole pooled võrdsed. Prokuratuuril on eriõigused süüdistatava ja kaitsja suhtes, kellel sisuliselt ei ole mitte mingisuguseid õigusi, välja arvatud formaalne taotluste esitamise õigus. Nende taotluste rahuldamise kohustust loomulikult kellelgi ei ole ja neid taotlusi ka ei rahuldata. Ma olen ise kogunud alibitõendite vastuvõtmise keeldu. Kuna advokaadieetika ei võimalda mul konkreetseid asju nimetada, siis ei hakka ma seda praegu tegema. Aga Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ning Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite kohaselt, mis on meile kohustuslikud, peab olema tagatud n-õ võrdsete relvade põhimõte. Hiljuti tehti jällegi lahend Eesti vastu, *Leas versus Eesti*. Ilmselt te teate seda. Süüdistatavale ei tutvustatud jätustegevuse aluseks olevaid materjale, mistõttu ei olnud võimalik teostada kaitseõigust. Euroopa Inimõiguste Kohus tuvastas põhiõiguste rikkumise. Pärast seda on Riigikohus küll teinud ühe lahendi, mis on kooskõlas lahendiga *Leas versus Eesti*, aga minul näiteks ei ole siiani veel õnnestunud jätustegevuse aluseks olevate materjalidega tutvuda.

Tegelikult midagi uut leiutada vaja ei ole, kuna Euroopa Inimõiguste Kohus on täielikult lahti kirjutanud, milline on aus, võistlev ja võrdne menetlus. See tuleks lihtsalt meie menetlusseadusesse üle võtta. Ega kuritegevuse

vastu võitlemine ei väheneks, aga seadus oleks lihtsalt kooskõlas konventsiooniga. Lisaks vabastaks see väga suured ressursid, sest praegu tõesti menetletakse täiesti mõttetuid asju. Nende ressursside abil võiks võidelda tõsise tava-kuritegevuse vastu.

Eelkõnelejad juba rääkisid kohtueelse menetluse tähtaegadest. Need tuleks küll kehtestada. Iseenesest ei ole peaaegu mitte kuskil Euroopa Liidus sellist menetlussüsteemi kui Eestis, seetõttu on ka raske leida Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendeid sel teemal. Aga midagi sarnast on olemas Venemaal ja on olemas ka lahendid Venemaa vastu. Euroopa Inimõiguste Kohus on õigesti öelnud, et isikut ei saa niivõrd pikaks ajaks panna ebakindlasse olukorda. Aga praegu võidakse ükskõik millist kriminaalasja marineerida ükskõik kui kaua, hoolimata sellest, et inimesel ei ole võib-olla aastate jooksul mingit elukvaliteeti, ta tervis hävitatakse, ta ei saa ennast teostada, tegutseda äris jne. Nii mõnigi veedab päris pika aja ka vahi all. Euroopa Inimõiguste Kohtu põhimõte seisneb selles, et need tähtajad ei alga mitte vahistamisest kui äärmuslikust meetmest, vaid esimesest põhiõiguste riivest, ükskõik mis see siis on. Kui inimest on pealt kuulatud, tema juures on tehtud läbiotsimine, ta on välja kutsutud menetleja juurde, siis sellest momendist hakatakse aega arvestama. Miks ei võiks neid menetlustähtaegu kehtestada, see jääb mulle täiesti arusaamatuks. Need võiksid olla sõltuvuses sellest, kas isik on menetlusosaline või mitte. Kui on tegemist latentse kuriteoga ja kahtlustatavat ei ole, siis menetlegu, kui kaua tahavad. Aga kui hakatakse isiku põhiõigusi piirama, siis peaks selleks piiriks olema esialgu näiteks kaks kuud, nagu oli nõukogude ajal, ja eeluurimiskohtunik võiks vastavalt olukorrale tähtaega pikendada. Kui tõesti õnnestus leida mingisuguseid tõendeid ja veenda eeluurimiskohtunik nende abil ära, siis miks mitte. Aga praegune ebamäärasus on täiesti lubamatu.

Teine asi, mis on sellega seotud, on kahjude hüvitamise süsteem, millele on juhtinud tähelepanu Riigikohus ja paljud õigusteadlased. Siin on probleem muidugi väga suur. Praegu on niimoodi, et põhjendamatu kahtlustuse või süüdistusega seotud riskid kannab isik, kelle vastu on selline põhjendamatu rünnak tehtud. See on vale. Selle riski peab kandma riik ja

seetõttu peab ta ka kahju hüvitama. Siin on mitu põhiseaduslikku alust. Esiteks, põhiseaduse § 25 näeb ilma igasuguste seaduse reservatsioonideta ette kahju hüvitamise. Teiseks on siin minu arust väga oluline võrdse kohtlemise põhimõte. See, et riik valis ühe isiku rünnaku objektiks, ei tohi isikut panna teistest halvemasse olukorda. See on võrdse kohtlemise põhimõtte, ütleme, algfaas. Seetõttu tulebki isik, kelle suhtes sellist menetlust läbi viiakse, panna võimalikult lähedasse olukorda sellise olukorraga, kui põhjendamatu kahtlustust või süüdistust ei oleks. Kui näiteks praegu isikult võetakse põhjendamatult vabadus või teda lõputult marineeritakse uurija juures ja tema kodus tehakse läbiotsimine, siis sisuliselt ta adekvaatset kompensatsiooni ei saa, hoolimata sellest, et ta ei ole süüdi. Aga põhiseaduse § 22 kohaselt ei ole ta süüdi, kuni ei ole jõustunud kohtuotsust. Ka see tuleneb konventsioonist.

Veel üks asi, mis on meie menetlusseaduses väga halvasti, on nn absoluutse menetluse põhimõte. Küsimus on selles, et piisab pealekaebusest, vihjest, ajaleheartiklist, ükskõik millest, ja menetleja on kohustatud alustama väga koormavat menetlust. Seda ei ole mitte kellelegi vaja ja minu arust ei ole see nii ka mitte kuskil maailmas. Peaksid olema ikkagi täiesti ilmsed kuriteole viitavad asjaolud, et asja menetleda.

Teine asi, mis viitab täiesti steitistlikule ja paternalistlikule süsteemile, on erasüüdistusajade puudumine. Ma ei tea teist riiki maailmas, kus üldse puuduksid erasüüdistusajad. Isegi nõukogude ajal olid paljud isikuvastased kuriteod erasüüdistusajad. Miks neid ei ole, see jääb täiesti arusaamatuks. Kui kannatanu ei taha menetlemist, siis miks on vaja menetleda? Ressursse jääks kõvasti üle ja oleks võimalik tõsise kuritegevusega tegelda.

Veel üks probleem on kohtumenetlus. Kui süüdistusakt on kohtusse esitatud, siis kehtiva menetlusseaduse alusel tuleb see igal juhul lõpuni menetleda. Vahel kestab see aastaid. Väga tihti näen ma oma praktikas, et prokuratuuril ei ole tõendeid, ka kohtunik näeb ja rahvakohtunikud näevad, et ei ole tõendeid. Miks ei võiks kohtunik nii nagu igal pool mujal maailmas asja ära lõpetada, kas siis süüdistatava taotlusel või omal algatusel? See hoiaks jälle tohutult ressursse kokku. Kohtud on väga üle koormatud, nad saaksid fookuse suunata

tõsisematele asjadele. Tõendite puudumine selgub ju juba kohtulikult uurimisel. Kui on näha, et süüdistus ei suuda tõendeid esitada, võiks kohtunik anda lisatähtaja, öelda, et teda ei ole suudetud veenda, ja asja lihtsalt ära lõpetada. Niimoodi tehakse seda igal pool maailmas.

Kindlalt on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga vastuolus vahistuse regulatsioon. Sellele on ka Euroopa Inimõiguste Kohus tähelepanu juhtinud. Ma näitasin slaididel Eesti vastu tehtud lahendeid. Härra Klandorf mainis õigesti, et vahistuse põhjendatuse kontrolli saab nõuda kahe kuu möödudes. Ma täpsustan seda. Kohus ei pea selles suhtes üldse tegema mitte mingisugust põhjendatud määrust ja põhjendatuse kontroll ei ole ka edasikaevatav. Kujutage ette, mida tähendab inimesele kaks kuud ära istuda! Üldtähtaeg kujunebki kuueks kuuks. Ma ütlen omast kogemusest, et ilma jõustunud kohtuotsuseta (seega ei saa isikut lugeda süüdiolovaks) istuvad vanglas sellised inimesed, kes ei ole teistele sugugi ohtlikud, küll väikeses ulatuses pistise andjad ja võtjad, küll väidetavad arvutikurjategijad. Sellised inimesed ei istu Euroopa õigusruumis vanglas, kõige hullemal juhul kannavad nad elektroonilise valve võru. Vanglakaristus on ju väga kallis! Teine probleem on selles, et inimesel puudub igasugune tõhus menetlus enda kaitseks. Inimene ei näe tõendeid, mille alusel teda tahetakse vanggi panna. Tal ei ole õieti mitte mingisugust võimalust kaitseõigust teostada ja ta kobab pimeduses. Samas ei ole tal võimalik tuua oma tunnistajaid nagu igal pool mujal maailmas, et näidata, et ta ei ole ilmselt nii paha inimene, kes tuleks kindlasti vanggi panna.

Üks kõige hullemaid valulapsi Eestis on jälitustegevuse regulatsioon. Seda tuleks kindlasti muuta. Härra Jents küsis aastal 2013 tehtavate muudatuste kohta. Minu arvates, andke andeks, on need suhteliselt hirmuäratavad, kuna need veel ja veel suurendavad jälitusbaasi. Nüüd on jälitustegevus võimalik näiteks konfiskeerimise eseme leidmiseks, kui arvatakse, et see asub mingi isiku valduses. Ettekäändeks võib tuua väidetava kuriteo ettevalmistuse, samas ei ole kuriteo ettevalmistus tavaliselt üldse kriminaliseeritud (jätame kõrvale mõne koosseisu, nt terroristlik akt). Meil võimaldavad 70% karistusseadustiku koosseisudest jälitus-

tegevust. Seda on rohkem kui Moldaavias, keda Euroopa Inimõiguste Kohus on selle eest nahutanud. Meil rahuldatakse peaaegu kõik jälitustegevuse taotlused. Moldaavia sai naha-tada 90% eest. Euroopa Inimõiguste Kohus ütles, et igasugune sisuline kontroll seetõttu puudub. Aga miks see puudub? Seetõttu, et meie seadus ei vasta konventsioonile. Seadus peaks lahti kirjutama kohtu poolt diskretsiooniõiguse teostamise alused: milliseid põhiõigusi riivatakse, millise isiku osas, kas jälitustegevus on isikule üldse piisavalt ettenähtav, kas isik on ennast pannud vastavasse olukorda, et teda oleks vaja jälitada. Tavaliselt lähtutakse Euroopa õigusruumis nn *numerus clausus*'e printsiibist. Ütlen veel viimase lausena, et oluline rikkumine on ka see, et jälitustegevus ei ole sisuliselt vaidlustatav. Tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu ettekandjale! Me asume küsimuste ja vastuste juurde. Palun, Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra esineja! Teie kõnet kuulates hakkas päris hirm, kui kuulsime andmeid, et aastas mõistetakse ligi 10 000 inimest süüdi ja me küünime jälitustegevuse poolest juba Moldaavia tasemele. Usaldamatus on ühiskonnas nii levinud. Mis te elukogenud advokaadina arvate, kas tegemist on eesti rahvusliku iseloomuga või põlvkonna loomusega või on riigikord ise muutumas inimvaenulikuks, nagu täna on siin saalis selgunud? Mingi põhjus peab ju olema, kui asjad on nii hullud ja näitajad nii jubedad.

Leon Glikman

Mina usun inimeste võrdsusesse, seetõttu ütlen, et kindlasti ei ole tegemist rahvusliku iseloomuga. Tegemist on õigusliku regulatsiooni puudustega. Kui seadus kirjutaks täpselt lahti, millistel juhtudel on jälitustegevus lubatud, millistel mitte, mida peab kohus arvestama jälitusloa andmisel, ja kui kitsendatakse nende koosseisude arvu, millal on võimalik jälitustegevust teostada, siis, ma usun, loksuks kõik paika. Ma ei ütle, et jälitustegevus on tervikuna halb. Seda on tõesti vaja raskete kuritegude avastamiseks. Euroopa Liidus on sellised kuriteod tavaliselt lisaks riiklikku julgeolekut ohustavatele kuritegudele ka näiteks inim-

kaubandus ja narkovedu suures ulatuses. Aga oluline on see, et tavaline inimene ei satuks jälitustegevuse ohvriks. Meil on paraku nii, et kas või suhtlus avaliku teenistujaga toob kaasa võimaluse, et sind kuulatakse pealt. Teiseks, nagu juba mainiti, võid sa sattuda ka ajakirjandusse seoses oma väljaütlemistega ning veel enne seda, kui kaitsjad ja süüdistatavad on toimikud kätte saanud. Ma arvan, et probleem on siin ikkagi väga kehvast seadusest.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marika Tuus-Laul, teine küsimus!

Marika Tuus-Laul

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud esineja! Te olete öelnud, et te pole 30-aastase advokaadistaaži jooksul, millest kümme aastat kuulus nõukogude perioodi, veel näinud niivõrd tõendamata kohtuasja, nagu oli maadevahetusprotsess, mis kahjuks jätkub ja mille tagajärjel pühitati kaardilt üks partei. Kui palju meie jõustruktuurid teie meelest tegelevad just opositsiooni tagakiusamisega ja mahasurumisega ning kas see protsess on teie arvates poliitiline?

Leon Glikman

Ma ei tahaks kommenteerida neid kohtuasju, mis on veel menetluses. Ma võin laiema üldistuse baasil öelda, et nii mõnigi asi oleks nõukogude ajal, kui kõik oli tõesti kohutav, läinud täiendavale uurimisele ja siis vaikselt ära kustunud. Ka siis oli õigeksmõistmisi ilmselt umbes niisama palju kui praegu. Aga jah, asjad saadeti tagasi ja need lõpetati. Praegune menetlusseadus ei võimalda asju tagasi saata, need tuleb lõpuni menetleda. Kuid kas on tegemist opositsiooni tagakiusamisega, sellele ei tahaks ma praegu vastata, kuna see on jälle seotud konkreetse kohtuasjaga. Nagu me näeme, menetletakse praegu asju ka koalitsioonipartnerite suhtes. Minu arvates on sellised menetlused disproportsionaalsed ja mõttetud. Kõik ressursid tuleks panna tõsise kuritegevuse ohjeldamiseks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja, suur tänu kõigepealt teie ettekande eest! Minu küsimus puudutab Riigiprokuratuuri ja juhtiva riigiprokuröri käitumist, väljaütlemisi ja tegutsemist. Mai lõpus lugesin imestusega ühte uudist: "Juhtiv riigiprokurör Heili Sepp kutsus eile pärast reformierakondlase Silver Meikari neli tundi väldanud ülekuulamist inimesi üles sellistest juhtumitest teada andma ja lubas neile vastu puutumatus." Küsin teie kui väga tuntud ja kogenud advokaadi käest: kas see, kui juhtiv riigiprokurör ja prokuratuur juba ette lubavad puutumatused indulgentsi, on seadusega kooskõlas?

Leon Glikman

Jälle pean ütleva, et ma käimasolevat kohtuasja ei taha kommenteerida. Aga mina ei leia küll menetlusseadusest sellist sätet, mis võimaldaks teha lepingu, nagu tehakse anglo-ameerika riikides, et üks saab puutumatused ja teine annab ütlusi. See on prokuröri diskretsooniküsimus, kas ta lõpetab kriminaalasja näiteks oportuuniteedipõhimõttel, kuna aidati kaasa tõe tuvastamisele. Aga sellist kokkuleppevormi seadus ette ei näe. Nii et kui see õnnetu inimene annab ütlusi ja pärast nõuab lepingu täitmist, siis selleks seaduslikku alust ei ole. Angloameerika süsteemis on olemas tasakaalustav mehhanism, seal ei ole võimalik rajada süüdimõistvat kohtuotsust valdavalt selle isiku ütlustele, kellega on tehtud kokkulepe. Aga meil on ju võimalik rajada süüdimõistev otsus asjast huvitatud isiku ütlustele, ühe isiku ütlustele, kaassüüdistatava ütlustele ja isegi kaudsete tõendite kogumile. Meil ei ole seda tasakaalustatud mehhanismi. Meil ei saakski sellist kokkulepet tegelikult teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Karel Rütli!

Karel Rütli

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Tsiviilkontrolli tõhususest ning inimeste põhiõiguste ja vabaduste riivist on selles saalis ka varem palju juttu olnud. Riigikogus on moodustatud julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon. Ma julgen väita, et sellel komisjonil on kõik volitused selleks, et teha tsiviilkontrolli n-ö parimal viisil. Aga kui tõe-

näoliseks peate olukorda, et mingil põhjusel on kellegi suhtes algatatud kriminaalasi, seda isikut on jälitatud, pealt kuulatud, tema eluruumidesse on paigaldatud salvestusseadmeid jne, aga see inimene ei saa mitte kunagi teada, et tema suhtes on kriminaalasi algatatud? Ehk kuidas on meil lood teavitamisega?

Leon Glikman

Küsimus koosnes kahest osast. Esiteks, julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni pädevus on muidugi tunduvalt väiksem kui teistes parlamentaarsetes demokraatiates. Väljakujunenud demokraatiates on sellistel komisjonidel menetleja õigused. Kui neile ei anta ütlusi või kui antakse valeütlusi, siis seda vaadeldakse kriminaalkuriteona. Samuti on sellistel komisjonidel õigus nõuda dokumente, teha kohapeal revisjoni jne. Meil piirdub selle komisjoni töö ikkagi ettekannete ärakuulamisega. Nii et päris see see ei ole, aga ma ei ütle, et praeguses raamistikus ei saaks seda järelevalvet paremini teha. Kuid see on juba julgeolekuasutuste seaduse küsimus, mitte menetlusseaduse küsimus. Kriminaalmenetluse seadustiku järgi tehakse kohtulikku kontrolli. Aga teavitamissüsteem on kehv. Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite kohaselt on igal isikul üldjuhul õigus teada, kui tema suhtes teostati jälitustegevust. Meil on see menetlusseadusesse sisse kirjutatud, 2013. aasta 1. jaanuaril kehtima hakkavas seaduses võib-olla pisut põhjalikumalt. Aga probleem on selles, et seal on terve hulk reservatsioone ja kindlasti hakatakse neid ära kasutama. See on puhtalt prokuröri diskretsiooniõigus, kas ta teavitab või ei teavita. Aga isegi kui ta teavitab, siis mida see annab? Võimalus jälitustegevust vaidlustada on nullilähedane. Praeguse seaduse järgi ei saa kahtlustatav ega süüdistatav seda õieti üldse teha, nad saavad seda teha ainult oma kohtuasja menetlemise ajal, mitte enam. Isikul, kes oli näiteks süüdistatava vestluskaaslane, on teoreetiliselt küll võimalik halduskohtusse pöörduda, aga see kõik on reguleerimata. Selle teadmisega, et tuleb olla teinekord ettevaatlikum, on ka väga vähe peale hakata. Minu praktika on näidanud, et tegelikult peetakse tõendiks või kahtlust äratavaks asjaoluks täiesti ilmselgeid nalju või keelelibastumisi. Inimene ei saa nendest ohtudest hoiduda. Lühidalt

öeldes on selle komisjoni pädevus ebapiisav ja ka seadus on ebapiisav.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja, tänan sisuka ettekande eest! See peaks meid kõiki mõtlema panema. Aga minu küsimus on selline. Me loeme sageli meediast, et kedagi on kahtlustatud või kellelegi on esitatud süüdistus, aga pärast selgub, et need inimesed on õigeks mõistetud. Ma saan aru, et riigi käest nad moraalse kahju hüvitamist nõuda ei saa. Aga kas nad meedia käest saavad seda nõuda?

Leon Glikman

Saavad küll. Valeandmete esitamine on isenesest õigusvastane, sõltumata sellest, nagu Riigikohus on öelnud, kas need andmed põhinevad kellegi teise arvamusel, isiklikul veendumusel või kuulujutul. Nii et seda saab nõuda. Aga kohtupraktika on selline, et saadavad summad on väga nadid. Kui minnakse meedia vastu kohtusse, siis mina soovitan küll klientidel üldse mitte varalist hüvitamist nõuda, vaid nõuda lihtsalt selle teate kummutamist. Tavaliselt meedia kummutab selle ise ära, aga ta teeb seda kuskil viimasel leheküljel. Kui kriminaalasi läheb suure aplombiga lahti, siis artikkel selle koha ilmub mõnel esimesel leheküljel ja artiklist jääb mulje, justkui isik oleks kindlasti süüdi. Siin tavaliselt mingit kahtlust ei ole. Kui aga kohtuasi päädib õigeksmõistmisega, siis erilist meediakajastust ei ole. See on, jah, meie meedia eripära. Mujal meedia võimudes pigem kahtleb, meil seda millegipärast ei ole. Ma ei ole meediateadlane, ma ei oska seda seletada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin, teine küsimus!

Igor Gräzin

Hea kolleeg, aitäh hiilgava esituse eest, nagu alati! Seniajani ma teadsin ja ka meie kolleegide hulgas on olnud arvamus, et meie kriminaalmenetluses on sügavad vead, aga need on kogu aeg tundunud üksikvigadena. Pärast sinu ettekannet saan aru, et meie kriminaalmenetlus vajab kapitaalset reformi ja kri-

minaalmenetlusse on inimõiguste rikkumine sisse programmeeritud. Nüüd küsimus isiklikult sulle: kuna meie juristidena kujunesime välja n-ö teisel pool Atlandi ookeani, ütle mulle, palun, kas sa tagantjärele oled endalt küsinud, mis siin Eestis 1990. aastate alul toimus, et selline kriminaalmenetlus sai üldse sündida? Kuidas see nii läks?

Leon Glikman

Ma olen ise mõelnud just selle inkvisitsioonilise kohtueelse menetluse peale. Ilmselt oli see mugav, nõukogude süsteem võeti lihtsalt üle ja see kuidagi toimus. Siis püüti sellele rajada võistlevat menetlust, mis ei ole võimalik, sest need on vastandlikud süsteemid. Nii läks ja nüüd ei taheta sellest kahjuks loobuda. Sellest saaks aegapidi loobuda. Sul on täiesti õigus, et süsteem vajaks väga põhjalikku reformi ja uue seaduse kirjutamist. Aga kui teha paarkümmend seadusmuudatust, mis viiksid menetluse enam-vähemgi konventsiooniga kooskõlla, oleks see juba päris kõva samm edasi. Tegelikult saate teie seda teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Jents, teine küsimus!

Kalle Jents

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Täna on päris palju räägitud eeluurimise menetlustähtaegade reglementeerimise vajadusest ja ka sa ise puudutasid seda oma ettekandes. Aga täna ei ole räägitud kohtupidamise staadiumist. Me teame juhtumeid, kus eeluurimine on veninud aastaid, aga on ka neid juhtumeid, kui inimesi on ruineeritud aastatepikkuse kohtupidamisega. Mis sa arvad, kas ka siin oleks võimalik tähtaegade kehtestamisega midagi paremaks muuta? Küsimuse teine pool käsitleb tundlikku teemat, mida sa ka just puudutasid, meediat. Ironiseerides võib küsida, kas kohut ongi vaja pidada. Sest tihti mõistetakse meil inimene esimest korda süüdi juba siis, kui menetlust alustatakse, teist korda siis, kui esitatakse kahtlustus, ja kolmandat korda siis, kui esitatakse süüdistus. Mis siis enam kohut pidada!

Leon Glikman

Iseenesest võiksid ka kohtumenetlusel olla tähtsajad. Need peaksid kehtima aga ainult

juhul, kui süüdistatav ise ei põhjusta asja venitamist. Pahatihti on tõesti süüdistatav see, kes asja venitab. Aga ilmselt oleks ikkagi parem, kui tegemist oleks kohtu diskretsioonilise otsusega: kui kohtunik näeb, et mõistliku aja jooksul ei õnnestu ühtegi süüdistuse tõendit esitada, siis ta lihtsalt lõpetab menetluse ära. Sellisel lõpetamisel on igal pool maailmas õigeksmõistva otsuse tagajärg. Kui süüdistatav tahab just sisulist õigeksmõistvat otsust, siis on iseasi, siis tuleb kohtuasi lõpuni menetleda. Jah, ma olen küll sellega kokku puutunud. Kahjuks ei tohi ma meie menetlusseaduse järgi prokuröri küsida, et näidaku lõpuks ära, kus on tõend selle kohta, et minu klient lubas anda või andis altkäemaksu. Näidaku ära ja me saaksime edasi minna. Seda tavaliselt ei näidata. Ka kohtunik näeb, et midagi sellist ei ole. Siis võiks kohus asja ära lõpetada. Ma ei ole kindel, kas seda tuleks menetlustähtaegadega seostada, kuna asjad on väga ja väga erinevad.

Aga teine küsimus puudutas meediat, mul läks selle täpne sõnastus meelest. Vabandust!

Aseesimees Laine Randjärv

Seda saab Kalle Jents järgmise küsimusega täpsustada. Palun, Arto Aas!

Arto Aas

Aitäh selle tõsise ettekande eest! Te rääkisite väga palju kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste vähesest tagamisest. See jutt tekitas muret. Aga minu küsimus puudutab hoopis tunnistajate õigusi ja Eesti praktikat võrdluses muu Euroopaga. Et oma küsimust ilmestada, toon ühe näite. Inimene kutsutakse tunnistajana mingi kahtlustuse raames välja, aga selle kohtumise käigus pannakse talle ette tema pangaväljavõtted või mingid muud dokumendid. See tähendab, et tema kui tunnistaja kohta on tehtud teatud menetlustoiminguid. Tunnistajal teadupoolest puudub õigus ütlustest keelduda. Kuidas peaks tunnistaja sellisel juhul käituma? Kas need õigused on Eesti riigis piisavalt reguleeritud või võib siin olla ka põhiõiguste riive?

Leon Glikman

Tegelikult on seadus selles osas paranenud. Tavaliselt on seadus teinud vähikäiku ja põhiõigusi piiranud, aga tunnistajate osas on tehtud muudatused, et tunnistaja võib tugiisiku, näi-

teks advokaadi või kellegi teise menetleja juurde kaasa võtta. See välistab tunnistaja otsese ähvardamise. Teisest küljest, inkvisitsiooniline kohtueelne uurimine tekitab jällegi tohutu probleemi: tunnistaja kutsutakse välja, teda kuulatakse pikalt üle, menetleja paneb kirja selle, mis talle meeldib, tugiisik ei saa küsimusi esitada, aga pärast seda on tunnistaja oma ütlustega kohtus seotud. Väga tihti on nii, et tunnistaja tahab anda kohtus hoopis teisi ütlusi, kuna ta oli ülekuulamisel paratamatult surve all. Siis avaldatakse tema eelmised ütlused ja öeldakse, et ta rääkis tõtt kas siis või räägib nüüd, aga igal juhul on valeütluste eest kriminaalasi kaelas. See on üks väga suur probleem. Teisalt, niimoodi tema suhtes menetlustoiminguid teha ei saa, aga pangaväljavõtte näite kohta tuleb öelda, et ma ei tea riiki, kus pangasaladus oleks nõrgemalt kaitstud. Piisab, kui menetleja teeb lihtsalt pangale järelepärimise, selleks pole ette nähtud mitte mingisugust menetlust. Mujal on tavaliselt vaja kohtuniku luba, siis alles saadakse need dokumendid. Menetlusseaduse järgi võib isikule näidata tema andmeid, mis on pangasaladusega kaitstud, ja lõpuks ongi kogu see pangasaladus toimikus. Loomulikult ei ole see otseses kooskõlas põhiõigustega, aga siin on vähemalt toimunud mingi edasiliikumine selles mõttes, et tunnistaja saab advokaadi kaasa võtta. Enne oli süsteem täiesti masendav. Aga jah, kui ütlusi tahetakse kasutada isiku vastu, siis on tal õigus ütluste andmisest keelduda. Kuid seda ei ole alati väga lihtne teha, sest kohe vastatakse, et ju ta on siis süüdi ja teda kuulatakse nüüd üle kahtlustatavana. Tugevam inimene ei murdu, aga nõrgem murdub. Ma ei ole praktikas kunagi näinud, et õiguskaitseorgan oleks sundinud tunnistajat valeütlusi andma, aga ma tean paljusid juhtumeid, kui on püütud neid ütlusi kirja panna teatud nurga all, nii nagu oli menetlejale soodus. Kui tunnistaja on tugev isiksus, siis palub ta selle ära parandada, sest muidu ta ei kirjuta alla, ja seda tehaksegi. Aga kui ta on väga pikka aega surve all olnud, siis ta ikka annab sellised ütlused, mis on süüdistusele soodsad, ja kohtus on ta nendega seotud. Jällegi, see on selle inkvisitsioonimenetluse üks idiootsusi. Igal pool mujal maailmas kutsutakse mõlema poole tunnistajad kohtuniku ette ja siis toimib ka risküsitluse õigus. Nii selgi-

tataksegi tõde välja. Ma ei saa aru, miks seda kardetakse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kaja Kallas!

Kaja Kallas

Aitäh! Hea kolleeg! Te rääkisite pikalt sellest, et meil on väga suur süüdimõistmiste protsent ja ka jälitustegevuse lube annavad kohtunikud väga palju. Ühtlasi rääkisite sellest, et need protsendid olid samasugused ka nõukogude ajal. Kohtunikud on meil teatavasti eluajaks ametisse määratud. Paljud kohtunikud tulevad ju eelmisest süsteemist või on olnud selles eelmises süsteemis osalised. Kas teie hinnangul võib siin olla seos? Kas võistlev menetlus ei hakkagi meil tööle, kui kohtunikke määratakse eluajaks? Kas reformi mõte ei peaks olema ka siin midagi muuta?

Leon Glikman

Ma ütlen ausalt, et ma tean vanast süsteemist pärit kohtunikke, kes on teinud palju õigeksmõistvaid otsuseid, ja uuest süsteemist pärit kohtunikke, kes on teinud süüdimõistvaid otsuseid, mis on pärast tühistatud. Ma ei usu, et need asjad oleksid väga tugevas korrelatsioonis. Probleem on esiteks väga kehvast menetlusseadusest, mis ei taga kaitseõigust. Kui sa ei saa teostada kaitseõigust, siis sa ei saa ju kohtuniku veenda, et inimene ei ole süüdi. Teine põhjus on ilmselt kohtunike koolituse süsteem. Rohkem tuleks selgitada, milline on euroopalik tava, kuidas vaatab asjadele Euroopa Inimõiguste Kohus ja milline on tõendite hindamise süsteem mujal. Aga see on väga huvitav küsimus. Näiteks, kui ma läheksin tsiviilkohtusse selliste tõenditega, nagu läheb prokurör kriminaalkohtusse, siis sellest tekiks mul hirmus pahandus. Ma arvan, et kohtunik helistaks advokatuuri aukohtusse ja ütleks, et advokaat Glikman on hulluks läinud, ta tuleb mingite täiesti mõttetute asjadega kohut tülitama, kuigi mingeid tõendeid ei ole. Aga kriminaalasjas lähevad need tõendid läbi, tõendite standard on seal hoopis teine. Kui ma saaksin sama seaduse ja sama tõendusliku baasi alusel vaielda kriminaalasjades, siis see oleks täielik õnnistus. Aga tegelikult on kriminaalõigus seotud inimõigustega ja kriminaalmenetluse seadustik peaks olema tunduvalt liberaalsem kui

tsiviilkohtumenetluse seadustik. Kuid faktiliselt see nii ei ole. Näiteks, mitte ükski kahju hüvitamise asi ei läheks tsiviilkohtus läbi selliste tõenditega, millega läheb läbi nii mõnigi altkäemaksuasi või mingi päris tõsine kriminaalasi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal, teine küsimus!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Minu teine küsimus käsitleb Riigikogu liikme puutumatus teemat. Kuidas teie praegusest seadusest aru saate? Kas Riigikogu liikme kodu võib läbi otsida? Kuidas teie üldse praeguste seaduste raames aru saate, mis on Riigikogu liikme puutumatus?

Leon Glikman

See on väga segane teema. Parlamentaarses demokraatias on selle puutumatus mõte see, et parlamendi liige saaks vabalt väljendada valijate tahet, et ta oleks täiesti sõltumatu ja saaks parlamendis rääkida, mida ta tahab. Sisuliselt see puutumatus aga ei tööta. Mina ei tea ühtegi puutumatuse äravõtmise juhtumit. Võib-olla on neid olnud, aga mina ei ole neist kuulnud. Ma arvan, et kui tegemist on Riigikogu liikme tegevusega seotud uurimisega, siis peaks puutumatus igal juhul olema tagatud. Lõppude lõpuks ei ole õiguskaitseorganid valijad. Ikkagi valija on see, kes otsustab, kas Riigikogu liige on piisavalt väärikas teda esindama, mitte aga õiguskaitseorgan. See oleks minu arust täiesti vale, kui piisaks lihtsalt sellest, et menetleja esitab näiteks süüdistuse, ja, eks ole, Riigikogu liige on sundviskes. Teine küsimus on see, kui see menetlus ei ole üldse seotud tegevusega rahvasaadikuna. Kui Riigikogu liige näiteks sõidab kellegi purjuspäi surnuks, siis on teine asi. Siis on puutumatus äravõtmine õigustatud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Väino Linde, teine küsimus!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Minu küsimus sulle on võib-olla isegi liialt mustvalge, seda teatud määral tahtlikult. Kui seadus nõuabki prokuratuurilt uurimise juhti-

mist, selle läbiviimist, süüdistavate tõendite kogumist, mitte aga tõe väljaselgitamist või ka teatud juhtudel sellest süüdistusest loobumist, siis mida enam me saame neilt tegelikult nõuda?

Leon Glikman

See on väga õigustatud küsimus. Algselt oli prokuratuuril ja ka menetlejal objektiivse ja igakülge uurimise kohustus. See peaks olema imperatiivne just sellise inkvisitsioonilise kohtueelse uurimise puhul, mis meil mingi veiduse tõttu on säilinud. Aga praegu on prokuratuur ainult süüdistusfunktsiooni täitja. Järelikult on ta huvitatud vaid sellest, et leida süüd tõendavaid tõendeid, mitte mingil juhul sellest, et võtta vastu õigustavaid tõendeid. Inkvisitsioonilisel eeluurimisel puudub mõte, sest siis peaks ju toimima uurimisprintsip. Kui nad keelduvad ka kaitsjalt tõendeid vastu võtmast, siis ongi nii, et asi lihtsalt visatakse kohtusse ja see on täiesti ühepoolne. Kuigi kaitsja esitab oma tõendid, tuleb jällegi menetlusliku veiduse tõttu kogu see asi lõpuni menetleda ka siis, kui kohtunik näeb, et tõendeid tegelikult ei ole või need on kummutatud. Millegipärast on igakülge objektiivse uurimise printsip eemaldatud. See võiks nii olla, aga siis peaks olema ka tasakaalustav mehhanism, kaitsjal peaks olema võrdne õigus tõendeid esitada. Paljudes riikides see nii on. Kaitse esitab taotluse tõendite kogumiseks ja on kohustuslik see rahuldada, välja arvatud siis, kui tõend ei ole ilmselt asjakohane. Siis on mehhanism olemas, aga meil ju mehhanismi ei ole. Ühel on kõik eriõigused süüdistatava suhtes ja teisel ei ole üldse mitte mingisuguseid õigusi ega vahendeid. Selles ongi süsteemi puudus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Yana Toom, teine küsimus!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Ma tegelikult ei ole kindel, et seda küsimust on õige esitada teile, aga ma siiski küsin. Kadri Simson ütles oma ettekandes, et meil on 440 000 inimest kantud karistusregistrisse. Sisuliselt tähendab see, et iga teine täiskasvanud elanik on karistusregistris. Kas teie hinnangul on see n-õ adekvaatne, arvestades meie käitumist, või on maailmas ka riike, kus kõik elanikud on karistusregistris,

see on täiesti tavapärane ja pole siin eriti midagi karta?

Leon Glikman

See puudutab nii süütegusid kui ka kuritegusid, aga kindlasti ei vasta see meie inimeste käitumisele. Mina ei ole suuremat protsenti mitte kuskil näinud. Ju siis riik on meil ikka natuke kiuslikum kui mujal. Mina ei tunneta Eestis küll suuremat kriminogeensust kui nii mõneski teises Euroopa riigis, kus ma liigun, pigem vastupidi, sest õhtul saab rahulikult jalutada, keegi kallale ei tule. Aga karistatuse protsent on meil millegipärast suur. Ilmselt on selle suure protsendi põhjustanud tavalised korralikud inimesed, kes on n-ö vahele jäänud. Ütleme nii, et fookus on liiga palju suunatud tavainimeste vastu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm, teine küsimus! Küsimuse esitamiseks on aega üks minut.

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Te ütlesite, et Eestis on suur probleem pangaandmete kaitsega. Kuidas te seda põhjendate? Kas põhjus võib olla selles, et emapangad on teistes riikides? Mis selle asja põhjus võib olla?

Leon Glikman

Seda reguleerib ainult riigisisene seadus. Isegi kui on tegemist välispanga filiaaliga, on ta ikkagi allutatud Eesti seadusele. Ma ei taha küll konkreetseid asju nimetada, aga olen ise käinud välisriigi kohtus seoses sellega, et Interpol oli tahtnud ligipääsu minu kliendi arvele. Seda probleemi lahendas kohtunik. Otsust sai edasi kaevata, kui lahend tehti isiku vastu, aga kui lahend tehti isiku kasuks, siis näiteks Interpol enam edasi kaevata ei saanud. Minu arvates on tõesti ebanormaalne, et kõik saavad pangaarvele ligi, kaasa arvatud kohtutäiturid. See nimekiri on nii pikk. Ka see on privaat-sfääri kuuluv küsimus.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu ettekandjale! Küsimuste-vastuste aeg on läbi saanud ja me asume järgmise punkti juurde, milleks on läbirääkimised. Kõigepealt saavad sõna fraktsioonide esindajad.

Palun, Igor Gräzin Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

Igor Gräzin

Head kolleegid! Me jõudsime järeldusele, et kriminaalõiguslik süsteem, mis baseerub nõukogude haridusel ja Soome televisiooni vaatamisel, ei saa garanteerida inimõigusi. See on see, mille me oleme alates 1994. aastast saanud. Ma olen nõus Väino Lindega ja tahan teda toetada. See on kahjuks ka üks tänaseid järeldusi: mida me saamegi sellise seaduse korral nõuda! See on meie tehtud seadus, millest tuleneb paratamatult see, et üks või teine inimene, kas prokurör või kapo töötaja, teeb seda või teist.

Kaheksa minutit, palun!

Aseesimees Laine Randjärv

Kolm minutit juurde.

Igor Gräzin

Üks kõige kuulsamaid ajaloolisi isikuid Ivan Julm on öelnud kirjas Kurbskile: "Eks me kõik ole inimesed."

Millisel juhul on inimene vaba? Inimene on vaba siis, kui tema ülemused ei ole oma tegevuses vabad. Selleks on välja mõeldud võimude lahususe printsiip. See ei ole tööjaotus, vaid põhimõtteline küsimus. Seadusandja ei saa oma otsuseid ise ellu viia. Valitsus ei saa mitte midagi teha, kui tal pole raha, mida seadusandja ei anna. Kohus ei saa mitte midagi teha, kui pole seadusi, ja kohus ei saa paljusid asju teha, kui pole täitev-korraldavat võimu. Niipea, kui need kolm asja kokku jooksevad, saavad nemad kolmekesi seal üleval inimese vastu küll.

Me oleme rääkinud võimude lahususest kui põhiseaduslikust printsiibist. Aga see läheb sügavamale, kui paistab. Kohtuasjadest on läbi jooksnud jabur lugu: juurdlust toimetav politseiorgan, läbiotsija ja ekspert oli üks ja sama isik. Taevane arm, kuidas on see võimalik! Muidugi viskas kohus selle tõendi välja. Läbiotsija ja eksperti ühendamise tähendab lihtsalt seda, et ekspert otsib neid asju, mille põhjal saaks ekspertiisi teha. Ja ongi kõik. Seda ei tohi põhimõtteliselt olla! See on ju võltsing.

Läheme edasi. Me võime öelda, et toimuvad sisekontrollid ja on ka parlamentaarne kontroll. Ma ei tea, kuidas on lood Eestis, aga

olles lugenud välismaa raamatuid, pean ütleva, et sisekontrolli juhid on tõenäoliselt inimesed, kes esimesena seadusi rikuvad. Vähe-malt on see nii USA-s, Prantsusmaal ja mujal. Minu teada oli ka Pöder mingi sisekontrolör.

Teine asi on see, et sisekontroll ei asendu, nagu nüüd selgub, ka parlamendi tasemel. Nii palju kui ma tean, on julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni liikmed kõik ausad, tublid, töökad ja südametunnistusega inimesed. Aga mida nad teha saavad? Nad ei tohi midagi teha, sest parlamentaarne kontroll on sümboolne, menetlusõigused puuduvad jne. Teiste sõnadega öeldes on meil olemas õigussüsteem, mille üle tegelikult kontroll puudub. On räägitud, et prokuratuur teeb, aga kohus kontrollib. Oota sa! Kohus kontrollib viie, kuue või seitsme aasta pärast, kui asi üldse kunagi sinna jõuab. Väga hea oleks, kui kohus arutaks asju kiiremini. Aga minu arvates on eesmärk see, et asi üldse jõuaks kellegi sellise kätte, kes ei ole menetleja.

Eesti kriminaalprotsessi eripära on see, et tahetakse teha riigi elu lihtsaks ja lõbusaks. Me räägime efektiivsusest, kiirusest ja otstarbekusest ning pärast imestame, kuidas sellised protsessid on võimalikud. Meil on võrdväärset kohtuinstantsid: kaitsepolitsei, advokaat, prokuratuur ja Eesti Ekspress. Kusjuures mitte ükski instants ei tohi puudu olla, sest meie süsteemis muidu protsess ei käivitu.

Me oleme ise ka patused. Marika, anna mulle andeks, aga sinu küsimus oli väga ebarõõmsed. Sa nägid, kuidas mu kolleeg ei saanud sulle vastata, sest ta pidi jääma delikaatseks. Ka Riigikogu ei tohi tegelda mitte ühegi menetluses oleva asjaga. Oleks minu teha olnud, siis mina oleksin istungi juhatajana siis, kui sa kasutasid sõna "maadevahetus", öelnud: "Sõna ära võetud." Sellepärast, et kohtul on õigus vabadusele.

Mis saab edasi? Menetlustähtaegadest ja teistest asjadest räägiti siin palju. Ma lisan ühe asja juurde. Reformierakonna ammune idee on menetlustähtaegade taastamine. Ma loodan, et nüüd läheb see asi kiiremini. Praegu on menetlustähtaeg määratud sõnaga "mõistlik". Kas te Murphy seadust mäletate: "Kui pikk on minut, sõltub sellest, kummal pool tualettruumi ust te olete"? Kaks päeva vanglas on kindlasti palju pikem aeg kui kaks kuud Nizza päikselisel rannal. Me oleme oma elu ja kõigega tõesta-

nud, et mõistliku tähtaja arusaam on Eesti riigis lõplikult väärastunud. Tähtajad on esimene asi, millest alustada. Aga see ei ole kaugeltki viimane asi.

Ma olen Leonile väga tänulik, et tänu tema-le, mitte enam minu igavese virisemise tõttu, on siin saalis läbi jooksnud üks väga oluline arusaam: asi ei ole kolmes paragrahvis, vaid kriminaalprotsess on täna sea ja käo ristsuguti, meil on vedanud, et meil nii vähe inimesi kinni istub ja et meil on nii head protsessid, sest seadus võimaldaks hullemat.

Ma ütleksin nii: Eesti tuleb tagasi saada. "Eesti" all ei mõtle ma riiki, vaid Eesti inimesed peavad oma riigi endale tagasi küsima. Nad peavad seda niimoodi üles ehitama hakka-ma, et sõnad "prokuratuur", "kohus", "kaitsepolitsei" jms ei tekitaks hirmu, et nad ei näeks neid kui kirvest või nuiat, kui asutusi, kes ajavad poliitilist asja. Ma ei usu, muide, et ükski neist asutustest oleks seotud ühegi erakonnaga. Nad ajavad kõik lihtsalt oma isiklikku ja mitte alati austusväärset asja. Bürokratiat õigustab ennast alati ise, sinu ja minu arvel. Täna!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma täpsustan: kas teiste fraktsioonide esindajad ei soovi läbirääkimistel sõna võtta? Kõigepealt annan sõna fraktsioonide esindajatele. Palun, Marko Pomerants Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel! Kaheksa minutit.

Marko Pomerants

Tere päevast, hea eesistuja, lugupeetud kolleegid, rahvasaadikud, esinejad! Minu meelest oli täna tegemist sellise olukorraga, kus me ühe päevakorrapunkti raames käsitlesime kahte täiesti erinevat päevakorrapunkti. Üks nendest oli lugupeetud vandeadvokaat Leon Glikmani ettekanne selle kohta, milline olukord on meil kriminaalmenetluses põhiõiguste riive kontekstis ja millised on võimalused olukorda parandada. Teine päevakorrapunkt oli riiklikult tähtis küsimus, mida hakata peale kapo ja prokuratuuriga. Ma väga loodan, et järgmistel kordadel, kui fraktsioonid valmistavad ette mõne riiklikult olulise küsimuse arutelu, siis me teeme kõik midagi teistmoodi ehk meil on olemas materjalid, mille abil saaks enne asjale otsa vaadata (see ei tähenda seda, et ei peaks olema tähelepanelik konkreetse punkti menet-

lemisel) ja saaks ka erinevaid seisukohti koguda.

Meil on suur mure selle pärast, et käib mingisugune mõjutamine. Igor Gräzini üleskutset järgides ma seda ühte sõna suhu ei võta, aga ma sattusin eile õhtul vaatama ühte telekanalit, mis levib üle Eesti ilma rahata. Ma nägin, et ühe lugupeetud lehe peatoimetaja samuti arutas, kuidas meie kohtusüsteemis on asjad käinud ja kuidas ühe poliitiku vahi alla võtmine 2003. aastal mõjutas asju isegi niivõrd, et tehti mingisugune teine valitsus. Naeruväärne! Ma võin teile rahulikult öelda, et maaelu jätkub ka peale Rahvaliidu kadumist, olgu selle protsessiga, kuidas on. Homme antakse siin üle riigieelarve seaduse eelnõu ja põllumeestele on seal kenasti ette nähtud 24,3 miljoni euro eest otsetoetusi.

Nüüd konkreetse seaduse vildakusest. Kolleeg Kalle Jents juba juhtis tähelepanu sellele, et kui me menetlesime seaduseelnõu 175, mis tegeles kriminaalmenetluse küsimustega ja just jälitustoimingutega, siis ei esitanud tegelikult ükski erakond siin Riigikogu saalis õieti muudatusettepanekuid. Vähe sellest, Keskerakond ei osalenud isegi selle eelnõu lõpphääletusel.

Kui tulla ettepanekute juurde, mida tehakse selles nn memorandumis, siis tuleb öelda, et loomulikult võib seada eesmärgiks ka kuritegude mitteavastamise. Kui me räägime olukorra muutmisest näiteks selles osas, et läbiotsimise puhul peaks olema kirjas kõik, mida võib otsida, ja samal ajal ütleme, et erakirjadesse suhtumisega on seotud väga suur põhiõiguste riive, siis võtame näiteks sellise läbiotsimise, kui orderi peal on kirjas, et otsitakse kahte pangatšekki või sularaha ülekande tšeki. Sellisel juhul me ei arutaks (õigemini, me ei arutagi, aga selle üle arutavad asjaomased instantsid), kuidas ühe inimese erakirjavahetus satub sinna, kuhu see ei peaks sattuma.

Nüüd räägin sellest, kes peaks tegema kohtunike julgeolekukontrolli. Teatavasti puutuvad nad kokku riigisaladusega ja seetõttu on seda kontrolli vaja. Ma arvan, et ei ole põhjust arvata, et kui seda julgeolekukontrolli teevad kapo ametnikud, siis kogu edaspidise elu (kohtunikud määratakse tõepoolest ametisse eluajaks) on n-ö kohtunike munad kapo ametnike pihus. See ei ole tõsiselt võetav. Kindlasti ei ole tegemist organisatsiooniga, kes otsustaks selle üle, kas kohtunikukandidaat sobib oma

ametisse või mitte. Kapo rollidest on palju räägitud. See on seadusandja tahe. Korrektiivne on tehtud ka selles osas, millised on need menetlused, mida Kaitsepolitsei amet peaks läbi viima. See teema kindlasti meie laual on.

Nüüd vandekohtu ideest. Ma ütlen nii, nagu Villu Reiljan on öelnud, et ma ei ole küll tippjurist, aga arvan, et tegemist on kindlasti intellektuaalselt huvitava ideega, kuid ka järgmiste Riigikogu valimiste eel me seda mõtet Keskerakonna valimislubadustest ei leia. Aga mine sa tea.

Mis puudutab Leon Glikmani ettekannet, siis kindlasti saime õigusloomeprotsessi jaoks ridamisi mõtteid, mille analüüsiga tasub eelnõusid menetledes tegelda. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun kõnetooli Andres Anvelti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Andres Anvelt

Proua juhataja! Head kolleegid! Võtan igaks juhuks kaheksa minutit.

Aseesimees Laine Randjärv

Kaheksa minutit.

Andres Anvelt

Siia tultes olid mul suhteliselt vastakad ootused, mida loota tänasest päevast, sellest oluliselt tähtsa riikliku küsimuse arutelust. Kokkuvõttes sain ma kaks ühes, nagu vana hea kõõmavastase šampooni puhul.

Ma alustan arutluse teisest poolest. Kuulasin lugupeetud advokaadi Glikmani esinemist. Ta tõi esile need väga paljud probleemid, mida siit puldist olen kas mina ise või on mõned teised opositsioonikolleegid, samuti mõned koalitsioonikolleegid välja toonud. See puudutab meie kriminaalmenetluse teatud vildakust just selles suunas, et aastate jooksul on antud ülemäära vabadusi või õigusi nendele menetlusasutustele, kes peaksid õiguskaitset tagama. Põhjus võib olla väga lihtne: me oleme nii poliitikas kui ka täitevvõimuses jäänud puhkama sellisesse mugavasse voodisse. Selge on see, et mugavam on ju voodis süüa kui tõusta püsti ja minna laua äärde. Seetõttu ongi toimunud paljud protsessid kriminaalmenetluse lihtsustamiseks just uurijate kasuks. Ma tuletan natuke

meelde selle seaduse saamisluhu. Kehtiva seaduse, mida me siin kõige rohkem kritiseerisime, ehk uue kriminaalmenetluse seadustiku võttis 2003. aasta 12. veebruaril vastu tollane koalitsioon ehk Keskerakond ja Reformierakond.

Suhteliselt uue olijana Riigikogus, kuid, ütleme, igipõlise poliitikavaatlejana julgen väljendada oma arvamust. Täna arutelu esimene pool oli vähemalt minu jaoks nagu üks Eesti telesaade "Kaks kanget". Me kuulsime süüdistusi selle kohta, kuidas prokuratuur on kallutatud, kapo luurab peaaegu kõigi Eesti kodanike ja mittekodanike järele, meedia on sisuliselt manipuleerija, kes liigutab kõigi meie teadvust ja mõistust, ning kuulsime sedagi, et see kõik on kuidagi kallutatud võimuerakonna poole.

Samas, kui seda kritiseerijat vaadata, siis mida me näeme? Me näeme, et sellesama Tallinna oma õiguskaitseorganis on üle 60% töötajatest ühe erakonna liikmed (õnneks meil suures riigis, nagu öeldakse, seda ei ole) ja me näeme meediat, mis minu meelest manipuleerib inimesega rohkem kui igasugune muu meedia, mis on palju sõltuvam kui see, mida meile pakutakse tasuta üle Eesti paberil ja võib-olla ka õhtul vabalevi kaudu televiisorist.

Mis ma tahan öelda? Ma tahan öelda, et needsamad kaks suurt kanget, kes täna omavahel siin mingil määral kemplevad, võiksid vaadata peeglisse ja natuke võib-olla ka ennast kritiseerida. Kuidas on juhtunud nii, et needsamad kaks erakonda on praegu ühe ja sama õiguskaitse ning ühe ja sama meedia huviorbiidis kõige tähtsama ja suurema teemana? Väga lihtne. Ma arvan, et probleem on just rahvast kaugenemises ja selles, et inimesed tahavad kuulda, mis teist edasi saab, kuidas teil läheb ja kuidas te varsti võib-olla jälle koos veel karmima kriminaalmenetluse seadustiku vastu võtate, kus prokuratuuril on veel suuremad õigused ja kohut siis võib-olla tõesti üldse vaja ei ole. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma täpsustan: kas Mihhail Stalnuhhin esineb Keskerakonna fraktsiooni nimel? Ei esine fraktsiooni nimel. Sel juhul annan sõna Kalle Laanetile. Palun!

Kalle Laanet

Austatud juhataja! Head kolleegid ja külalised! Ma alustan Ameerika pastori ja teoloogi Reinhold Niebuhri sõnadega: inimese õiglustunne teeb demokraatia võimalikuks, kuid tema kaldumus ebaõiglusele teeb selle vajalikuks. Õiglustunne on alati selline kahetine asi. Kui proua juhataja ütles enne, et kõigepealt annab ta sõna fraktsioonide esindajatele ja alles siis mulle, siis ka see on õiglustunde küsimus. Mina demokraatide esindajana tundsin küll, et minu õiglustunnet on riivatud.

Minu arvates on täna arutelu suuresti üles ehitatud sellele, et õiglustunnet on riivatud siis, kui need inimesed või organisatsioonid, kelle pihta on kuskilt turmtuld antud, tunnevad end sellest puudutatud olevat, mitte siis, kui demokraatlikus ühiskonnas valitsevad kokkulepitud reeglid ning neid üritatakse järgida ja nende järgi käituda. Väga paljudel puhkudel me kipume minema seda teed, et eesmärk pühitseb igasuguse abinõu, mis minu arvates ei ole õige.

Kuid tänasest päevast rääkides pean tunnistama, et teemad, mida siin käsitleti – vastutus, kriminaalmenetluse tähtsajad jne –, on kindlasti arutlust väärt. Sellega peaksid vähemalt ettevalmistavas faasis tegelema spetsialistid ja andma siis meile, parlamendiliikmetele, mingisuguse produkti läbitöötamiseks. Aga kindlasti ei tähenda see seda, et me peaksime seda teemat siin suures saalis poliitiliselt lahmivalt arutama, mis ei vii kuhugi välja või viib ainult selleni, et seda käsitletakse vähemal või suuremal määral meedias. Meedias aga käsitletakse seda täpselt sellest tulenevalt, kellele või millele see meediaväljaanne kuulub.

Kõik ongi selles mõttes väga suhteline. Me peaksime minu arvates suutma olla teatud küsimustes, eriti sellistes, mis puudutavad õiglust ja õigusriiki, üle isiklikest ja parteilistest huvidest. Me peame nägema riiki ja rahvast tervikuna. See on kõige olulisem.

Kui teema algatajad oma silmas palki ei näe, aga teiste silmas pindu näevad, siis ma arvan, et see võib selle teema arutelu siin saalis muuta veidi naeruväärseks. Tegelikult aga on teema sisuline ja vajalik. Nii et ma soovin kõigile kolleegidele jõudu ja tarkust tegelda teemadega sisuliselt. Lõpetan Henry Fordi sõnadega: "Ära otsi süüid, vaid otsi rohtu." Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Stalnuhhin! Kaheksa minutit.

Mihhail Stalnuhhin

Lugupeetud kolleegid! Ma ei armasta teoretiseerida, sellepärast jutustan järjekordse konkreetse loo. Teile võib see huvi pakkuda sellepärast, et teie olete need inimesed, mehed ja naised, kellega võib iga kell täpselt sama lugu juhtuda. Teist see ei sõltu.

Elas kord Ida-Virumaal Narvas üks tore mees, kes sai Narva abilinnapeaks. Tema isiklikust majanduslikust olukorrast rääkides peab mainima, et tema abikaasa sai oma vanematelt kas kingituseks või päranduseks, ma seda täpselt ei tea, väikese korteri Narva-Jõesuus. 26 ruutmeetrit oli selle korteri kogupind. Korteri oli väga kehvas seisus ja mees hakkas seal remonti tegema. Abilinnapeal selleks tööks aega ei ole, seetõttu palkas ta firma. Ta sõlmis lepingu ja tegi kolme korraga ära kõik maksed. Kõik tehti ametlikult.

Ma arvan, et igapähega meist võiks juhtuda täpselt samamoodi, midagi imelikku siin ei ole. Imelikud seigad tulid veidi hiljem. Ühel mittetoredal päeval tulid tema kabinetti politseinikud ja suur hulk ajakirjanikke seisis linnavalitsuse ees. Kabinet otsiti läbi, mehel väänati käed selja taha ja ta viidi vangi. Seal istus ta kümme päeva. Tema perekond ei teadnud, kus ta on, kas Narvas või mõnes teises kohas, neile ei antud võimalust temaga kohtuda. 11. päeval tuli üks ametnik tema juurde ja ütles, et kirjutagu ta alla avaldusele, et ta loobub olemast Narva abilinnapea ning samal päeval on ta vabades, kui ta aga alla ei kirjuta, siis istub kuus kuud. See oli raske valik, ma pean tunnistama, väga raske. Üks teine mees, kellest ma teile täna jutustada ei jõua, tegi valiku, et ta ei kirjuta alla, ja istuski täpselt kuus kuud, kusjuures süü oli enam-vähem samasugune nagu sellel mehel, kellest ma teile praegu räägin. Tema aga kirjutas alla. Kui ta aresti pandi, siis kirjutasid kõik lehed temast juba nagu kurjategijast. Siis, kui ta loobus abilinnapea kohast, kirjutati temast jälle kui kurjategijast, kes on oma süü üles tunnistanud. Siis, kui prokuratuur andis asja kohtule üle (see juhtus mõni aeg tagasi), kirjutati temast jälle kui ehtsast kurjategijast.

Tegelikult süüdistatakse teda praegu järgmises asjas. Ma loodan, et te ei hakka seda kuuldes naerma. Firma, kes tegi remonti, ostis ehitusmaterjali. Firma tegi seda ametlikult ühes ehitusmaterjalide poes. Kuna firmal on, selge see, üsna suured ostud, siis saadi ka hinnaalandust. Tegelikult on ka minul selle poe kliendikaart olemas, millega ma saan 12% hinnaalandust. Firma soodustus oli millegipärast väiksem, 9%, ja see summa oli mälu järgi öeldes 459 eurot. Praegu süüdistatakse seda inimest, endist abilinnapead, selles, et ta oli midagi teinud selle firma heaks, konkretiseerimata, mis see oli. Seda tehakse selle alusel, et tema korteri remondi jaoks ostetud ehitusmaterjalilt saadi 459 eurot allahindlust. Tal on ees pikk ja nõme kohtuprotsess, tal on tohutud kulutused ja temast on eluks ajaks kurjategija tehtud. Mida mõtleb tema pere? Millise tunde-ga elavad tema kõrval poeg ja naine? See kõik toimub õigusriigis, mille nimi on Eesti.

Täna räägiti siin sellest, et ei ole tegemist poliitikaga. On, on. Kahjuks võiksin ma teile siin õhtuni jutustada nendest juhtumitest, mida on avastanud Riigikontroll ja kus on olemas kuritegu, ei ole mitte ainult kahtlus, vaid see kuritegu on silmaga näha. Aga nendes probleemsetes kohtades ei soovi mitte keegi midagi teha. Kuid kui ühes linnas on vaja võimulolijaid vahetada, siis kasutatakse selleks politseid ja prokuratuuri. Kohtu kohta ei taha ma praegu midagi öelda, aga neid kahte kasutatakse kindlasti. Selline lugu võib juhtuda igapähega, kes siin saalis on. Näiteks minuga, sest mina omal ajal aitasin probleeme lahendada, kui Narva sai pikkade aastate jooksul investeringuid ja tekkis palju probleeme, millega oli vaja tegeleda. Ma olen osa võtnud sellest projektist, mille arendaja oli meil Rimi kaubanduskett. Mul on olemas selle kaubandusketi kliendikaart. Nüüd küsin ma iseendalt, mis sellest saab. Siia on kirjutatud, et selle abil saab mingit soodustust. Äkki mõtleb keegi jälle mingi asja välja, sest elu on muidu liiga igavaks läinud? Äkki selle alusel, et ma saan mingeid boonuspunkte, on võimalik ka minu suhtes mingi kriminaalasi algatada? Me elame väga kummalisel ajal!

Kui me näeme, et toimub midagi kohutavat, siis on jälle kuulda seda juttu, et kõiges on süüdi nõukogude süsteem. Kallikesed, me oleme üle 20 aasta elanud iseseisvas Eestis. Lõpetage juba! Kui 20 aasta jooksul ei ole või-

malik endisest süsteemist loobuda ja üles ehitada see, mis meile sobib, kuhu me siis kõlbame? Kui kolleeg räägib siit puldist, et Eesti rahvas peab küsima – mitte nõudma, vaid küsima – oma riiki endale tagasi, siis kas see ei ole naeruväärne, kui see kõlab koalitsiooni kuuluva Riigikogu liikme suust?

Ma tahan isiklikult tänada kõiki, kes täna siin esinesid! Minu arvates ei olnud see tühi pauk. See arutelu jääb meelde ja annab meile võimaluse edasi mõelda. Selge on, et me peame kõik süsteemi parandamisega tegelema. Ma loodan, et see on selge ka Reformierakonnale ja IRL-ile, muidu võib kunagi teiega ja meie kõigiga juhtuda täpselt samasugune lugu, nagu ma teile rääkisin. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ei oleks täna pulti tulnud, kui mul ei oleks just fraktsioonide sõnavõtude tõttu emotsioone tekkinud. Kui Keskerakonnast rääkida, siis ma arvan, et ka mina olen julgenud aeg-ajalt ühteist öelda ja mitte alati ei ole ma oma erakonna kaastellega nõus olnud. Minu arvates on täiesti normaalne, et nii suures erakonnas on eriarvamusi.

Aga ma arvan siiski, et tänane teemapüstitus on olnud erakordselt vajalik. Vaieldamatult on siin hästi palju emotsioone. Kui me paneme ühele kaalukausile 500 euro suuruse väidetava annetuse ja selle tagajärjel toimepandud repressioonid isikute suhtes ning teisele kaalukausile elamisloa, mille alusel Eestisse imporditi inimesi, kelle taust oli pehmelt öeldes täiesti talumatu, siis on mul küll selge sõnum IRL-ile ja eelkõige härra Pomerantsile: ega IRL-i kadumisega ei kao maaelu kuskile. IRL-i kadumine ongi Eesti poliitilisse maastikusse juba selgelt sisse programmeeritud, seda näitavad ka reitingud. Kurb. Sellepärast, et see annab ju Reformierakonnale võimaluse varsti üksinda riiki valitseda. Ja Reformierakond hakkabki üksinda valitsema, sest Keskerakond ei saa väga palju riigivalitsemises osaleda, sest meil on Priit Toobal, kes, mõelge peaga, vist küll ei võtnudki seda 500 eurot, aga tädi Maali teab, et ju ta ikka selle raha sai, aga võib-olla ka ei saanud, kuid vahet enam pole.

Tegelikult on selliste protsessidega mõjutatud Eesti poliitilist maastikku. See ei puuduta mitte üksinda Keskerakonda, vaid puudutab ka IRL-i ja puudutas vaieldamatult Rahvaliitu. Sotsid, teie olete järgmised, peale seda, kui IRL läinud on. Ärge arvake, et teil läheb paremini, sest ka teie ei mõtle alati niimoodi, nagu Eesti riigis mõtlema peaks.

Loomulikult ei ole meil õigust arvustada kohtusüsteemi. See on täiesti mõistlik. Loomulikult võtame mina ja Igor Gräzin igal pühapäeval üsna suure riski, sest me peame vähemalt igal teisel korral prokuratuuri suhtes kriitilised olema. Ma küsin endalt kogu aeg, millal mind kinni võtma tullaakse. Ükskord läksin ise kaitsepolitseisse küsima, mis toimub. See oli selle 500 euro loo ajal. Mina olin selle inimesega suhelnud peaaegu terve suve ja ajanud temaga erinevaid asju. Ma küsisin, miks nad mind kinni ei võta. Vastust ei saanud, aga hirm on küll.

Iga päev panen ma autosse koti puhta pesuga, sest mul ei lähe meelest üks 2000. aasta oktoobripäev, kui neli meest astusid uksest sisse, viisid mind koju, kus toimus läbiotsimine, ja lugesid suures toas mu padrunid üle. Ise ütlesid: "Sulle ei pidanudki ise viskama, sul on neid juba niigi rohkem." Lõppes see kõik mitte millegagi, aga auk hinge jäi terveks eluks. Kui ma siis Keskkriminaalpolitseist öhtul kell pool üheksa väljusin ja küsisin, kas nad mu koju viivad, sest mu mobiiltelefon oli katki tehtud, öeldi: "Kao ära, raisk, muidu jääd siia 48 tunniks." Siis ma jalutasin Balti jaama, kaks automaati kaelas ja kaks vintpüssi õlal. Need olid seaduslikud relvad. Arvake ära, mitu taksot mind koju viia tahtis? Aga see on juhtunud ja minu hinges on auk.

Kui ma kuulan täna siin kõike seda, siis ükskõik, kes siin räägib või ükskõik kellega need asjad Eestis on juhtunud, tuleb öelda, et sellist riiki me pole ju tahtnud. Sellise riigi eest ei sõdinud meie vanaisad Sinimägedes, sellise riigi eest ei sõdinud meie vanavanaisad vabandussõjas. Kas varsti on käes see aeg, kui mehed hakkavad Sirgi kombel hotelliakendest surnuks kukkuma? Kas me sellist Eestit tahtsime? Sellist Eestit meie ei tahtnud. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Meil on jäänud istungi lõpuni poolteist minutit. Kas Peeter Võsa saab viie minutiga hakkama? Palun, Peeter Võsa!

Peeter Võsa

Lugupeetud eesistuja! Austatud kolleegid! Kui mina osutusin Riigikogusse valituks, siis ma ei tea, mis põhjusel või millele tuginedes, aga kahel korral proovisid härrased teatavatest asutustest (ma jätan nimed ja asutused nimetamata) mind meelitada ja manipuleerida mind teie järele nuhkima. Täpselt, te saite õigesti aru, sooviti, et ma hakkaksin pealekaebajaks. Minul on julgust tulla siia teie ette ja sellest rääkida, sest mina sellise tegevusega, nimelt keelekandmise ega pealekaebamisega pole elus mitte kunagi tegelnud ega hakkagi tegelema. Ma loodan, et nendel inimestel, kes minuga niimoodi käitusid, on täpselt samamoodi nii palju julgust, et sellest ka avalikult rääkida. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Tänapäevane istung on lõppenud. Päevakorra teine punkt, mis jäi käsitlemata, nihkub homse istungi päevakorda. Kõike head!

Istungi lõpp kell 13.00.

Istungi kestus 3 tundi.

Juhataja

L. Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 26. september 2012

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Tervishoiutöötajate streik
2. Läbirääkimised omavalitsustega
3. Sinimäe kooli taastamine
4. Kohtumenetluse kiirendamine
5. Maamaksust vabastamine
6. Tugispetsialistide palgad

Istungi rakendamine

1. Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (186 SE) teine lugemine
2. Maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (241 SE) teine lugemine
3. Avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu (263 SE) esimene lugemine
4. Planeerimiseseaduse muutmise seaduse eelnõu (247 SE) esimene lugemine
5. Välisõhu kaitse seaduse ja vedelkütuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (267 SE) esimene lugemine
6. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktiivi seaduse muutmise seaduse eelnõu (268 SE) esimene lugemine
7. Õppetootuste ja õppelaenu seaduse ning maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (236 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, austatud peaminister ja ministrid! Alustame tänast infotundi. Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 48 Riigikogu liiget, puudub 53.

Tänases infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, justiitsminister Kristen Michal ja regionalminister Siim Valmar Kiisler.

1. Tervishoiutöötajate streik

Esimees Ene Ergma

Läheme küsimuste juurde. Kuna meil on kaheksa küsimust, siis saan kohapeal registreeritud küsimusi lubada maksimaalselt kaks. Kõigepealt siis kolleeg Kadri Simsoni küsimus peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister! Tervishoiuvaldkonna töötajate streik algab 1. oktoobril. Eesmärk on pidurdada arstide ja õdede Eestist lahkumist ning peatada tervishoiusüsteemi lagunemine. Samas sotsiaalminister Hanno Pevkur on mitmel korral kinnitanud, et tema tervishoiutöötajatega ühe laua taha ei istu. Meditsiinitöötajad on sellest järeldanud, et Sotsiaalministeerium ei soovi nende probleemide lahendamise tegeleda. Hoolimata sellest, et kvaliteetne arstiabi tundub olevat üks valitsusliidu eesmärgid – vähemalt nii on kirja pandud –, ei soovi või ei suuda sotsiaalminister vastutust enda peale võtta. Ja olukorras, kus Eesti tervishoiusüsteem on ilma juhita, on mul tekkinud küsimus, kas ei ole aeg, et valitsusjuht võtaks vastutuse endale, kui valdkonna minister seda võtta ei soovi?

Andrus Ansip

Te tõlgendate sotsiaalministrit küll väga suvaliselt. Teie viidatud avaldusi pole sotsiaalminister kunagi teinud. Viimasel ajal kohtub ta pea iga päev ka arstide esindajatega ja peab läbirääkimisi. Teie väide selle kohta, et sotsiaalminister nendega ei kohtu ja läbirääkimisi ei pea, ei pea paika. Samas on tõsiasi, et palgaläbirääkimistel ei ole sotsiaalminister või peaminister või Vabariigi Valitsus arstidele partneriks. Arstide partneriks selles küsimuses on haigla juhtkond. Palgaläbirääkimisi peaksid nad pidama haigla juhtkonnaga. Järgmisena on olemas Eesti Haiglate Liit ja edasi, kui sel tasemel ei saa läbirääkimisi peetud, siis tuleks

pidada läbirääkimisi haigekassaga. Mitte mingil juhul ei maksaks kellelgi võtta hoiakut, et me mängisime demokraatiat, aga nüüd tuleb Kim Jong-ili endaga rääkida, tema lõpuks langetab otsused. Ei-ei! Kui meil on avalik-õiguslik haigekassa, siis nii tulebki seda võtta. Tuleb sotsiaalpartneritega korralikult läbirääkimisi pidada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, esimene täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister Ansip! Selle peale, et teil on sarnasusi Kim Jong-iliga, ei oleks mina küll tulnud. Aga ju peeglisse vaadates tulevad teil sellised mõtted. Ent minu küsimus on järgmine. Praegu on ju selge, et arstidele, hooldajatele ja õdedele ei ole pakutud mitte midagi, mis takistaks jätkuvat tervishoiutöötajate väljavoolu. Teiepoolseid lahendusi ei ole ja ma saan teie esimesest vastusest aru, et teie arvates see polegi valitsuse probleem. Samas, haigekassa nõukogu esimees on seesama sotsiaalminister. Haigekassa reservid võeti aasta alguses langetatud otsusega valitsuse otsese kontrolli alla. Mis on teiepoolne lahendus, et 1. oktoobril streik ei algaks? See streik ju mõjutab tuhandeid Eesti patsiente?

Andrus Ansip

Ma väga soovin, et need, kes streikima kutsuvad, ikka mõistaksid, mis on Eesti ühiskonnas reaalne teostada ja mis on täiesti eba reaalne. Ma võtaksin siin tsiteerida nõudmisi: arstide miinimumpalka tahetakse 2013. aastaks tõsta võrreldes praegusega 29% ning 2014. aastaks praegusega võrreldes 50%. Eriarstiabi õdedel soovivad sotsiaalpartnerid tõsta miinimumpalka 2013. aastaks 44% ja 2014. aastaks võrreldes praegusega 67%, hooldajatel 2013. aastaks 53% ning 2014. aastaks 81%. Üldarstiabis oleksid miinimumpalga tõusud 2013. aastal võrreldes kehtiva teenusehinnaga arstidel 68%, õdedel 72% ning hooldustöötajatel 68%. Võrreldes praegusega oleks 2014. aastaks üldarstiabis miinimumpalga tõusud järgmised: arstidel 96%, õdedel 101% ning hooldustöötajatel 99%. Ma küsin: kellelt see raha võtta? Kas võtame pensioneid vähemaks, võtame õpetajatelt palka natuke maha või on

päästetöötajatel, politseinikel suured palgad? Kust peaks tulema kahekordne palgatõus? Arsti keskmine palk praegu on 1704 eurot. Õigemini mitte praegu, vaid möödunud aastal oli 1704 eurot. Selliste nõudmiste rahuldamine on täiesti ebareaalne! Kui midagi tuleb, siis tuleb see kindlasti patsientide arvel – kas nende rahakoti arvel või nende heaolu arvel. Haigekassa võimalused on järgmisel aastal hulga suuremad, kui need sel aastal on. Haigekassa eelarve suureneb 55 miljonit eurot ning arstidele tuleb sealt palgatõus 3% ja õdedele palgatõus 6%.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine täpsustav küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Teie kirg protsentide vastu on teada. Aga viimane protsent, mida me kuulsime, oli Eesti Energia hinnapakumine: elektri hinna tõus kodutarbijale on 58%. Nii et arstidele pakutav palgatõus 3% tundub jäävat ka kõige tagasihoidlikumatele inflatsiooninumbritele alla. Minu küsimus aga on selline. Te ütlesite, et haigekassa suhtes tuleb säilitada realistlik meelelaad. Paar aastat tagasi oli Reformierakonnal selline lubadus, et teeme sotsiaalmaksuvabastuse kõrgepalgalistele. Nüüd te ütlete, et haigekassa võimalused on piiratud. Kas see tähendab, et Reformierakond on loobunud oma priskete aegade lubadusest kehtestada sotsiaalmaksuvabastus suu repalgalistele?

Andrus Ansip

Ei, sellest lubadusest me loobunud ei ole. Tolle lubaduse täitmise tulemusel peaks meie arusaamise järgi sotsiaalmaksu laekumine kasvama, sest kõrgepalgalisi töötajaid peaks Eestisse juurde tulema. Ma ei toeta ettepanekut maksustada lausaliselt kogu dividenditulu sotsiaalmaksuga, sest niiviisi me võiksim Eestist ettevõtluse eemale peletada. Nende asjadega tuleb delikaatselt ringi käia! Ma arvan, et arstid on ka erinevas seisus. Intensiivraviosakondade, kirurgia, kardioreanimatsiooni arstid on ilmselgelt üle koormatud ja samal ajal alatasustatud. Mõnes uues valdkonnas on aga palgad märksa kõrgemad, kuigi töö intensiivsus on väiksem. Paraku me põrkame kokku jälle

sellega, et me täpselt ei tea, kui palju keegi palka saab. Kui öeldakse, et möödunud aastal on arstide keskmine palk olnud 1704 eurot, siis paljud arstid ütlevad, et nad ei ole unes ka näinud niisugust palka. Mul on ettepanek ka arstide palgad avalikustada. Kõikide maksumaksjate rahast palka saavate inimeste palgad võiksid olla avalikud, siis me saaksime rohkem informatsiooni, läbipaistvus suureneks. Meil oleks argumenteeritud otsuste tegemiseks pinnas märksa parem.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust, nagu ma alguses ütlesin. Kõigepealt kolleeg Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Lugupeetud peaminister! Te tõite rea palganumbreid, millega rahvast hirmutatakse – et vaadake, kui hästi nad teenivad, mis nad ometi streigivad. Tegelikult need arvud ei näita mitte ühe töökoha palka, vaid tavaliselt saab arst niisugust palka poolteise või kahe kohaga töötamise korral. Nad on tõepoolest üle töötanud. Ning te jätsite nimetamata nende nõudmiste teise poole: lisaks palgatõusule nõuavad arstid riigilt ka tervishoiu täielikku reformi. Sest paistab niimoodi, et meie tervishoiusüsteem ei ole jätkusuutlik, kui kasutada moodsat sõna. Me teeme haigekassa rahaga haiglatele remonti, ehitame seinu ja katuseid ning kõik meie haiglad, aktsiaseltsid on kasumit tootvad ettevõtted. Mul on teile küsimus: kas on kavas käivitada Eestis lähimatel aastatel tervishoiureform, nii nagu teie kõrval istuv justiitsminister kavatseb riigireformi teha?

Andrus Ansip

Ka tervishoiusüsteemis toimuvad reformid pidevalt. Suur haiglate võrgu reform, mida nõutakse, on ju põhiosas tehtud. Meil oli kümme aastat tagasi haiglaid kümme korda rohkem: 200 praeguse 19 asemel. Haiglate reform on tehtud. Ma ei ole kindlasti nõus nendega, kes tahaksid teha mingisugust kardinaalset tervishoiusüsteemi reformi. Ma ei ole nõus nendega, kes ütlevad, et meie tervishoiusüsteem on huku äärel jne, jne. Kõik Maailma Terviseorganisatsiooni uuringud, OECD uuringud ja muud uuringud, millega mina olen tutvunud, kinnitavad ühemõtteliselt, et üheski Euroopa

riigis ei kasutata tervishoiu raha nii efektiivselt kui Eestis. Ning kui me siin Eestis kasutame maksumaksja raha tervishoiu väga efektiivselt, siis ilmselgelt ei ole põhjust hakata kogu süsteemi pea peale pöörama. Kindlasti on selles süsteemis ebavõrdsust üksjagu palju, kuid süsteem tervikuna tagab Eesti inimestele arstiabi kättesaadavuse paremal tasemel, kui see on näiteks Soomes. Võiksime mõelda, kas meil ikkagi tasub seda hästi toimivat süsteemi pea peale pöörata. Samas palgaerinevused on eri erialadel meditsiinisüsteemis paraku tõesti päris suured. Muidugi on ka meditsiinisüsteemi minu hinnangul lisaraha vaja. Aga tuleb aru saada, et see lisaraha saab tulla vaid potentsiaalsete patsientide või laiemalt öeldes maksumaksjate taskust. Riigil anonüümsetest allikatest seda raha võtta ei ole ja seepärast on argumenteeritud diskussioon sel teemal väga oodatud.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Härra peaminister! Läbirääkimised kollektiivlepingu sõlmimiseks käivad juba tükk aega ja nende käigus on sotsiaalminister saatnud kirja arstide liidule ja tervishoiutöötajate kutseleiidule, kus ta kirjutab, ma tsiteerin: "Sotsiaalministeerium kinnitab jätkuvalt valmisolekut jätkata sotsiaaldialogi tervishoiu rahastamise küsimustes Arstide Liidu ja Tervishoiutöötajate Kutseleiiduga. Samas juhime teie tähelepanu asjaolule, et Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas on vaid kaks asutust, kes on tööandjaks teie esitatud lepinguprojektis nimetatud töötajatele ja kes saavad olla läbirääkimiste pooleks." On nimetatud need kaks asutust: Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus ja Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskus. Mul on nüüd küsimus: kelle valitsemisalasse kuuluvad siis tervishoiuasutused ja kes on Eestis see ametiisik või institutsioon, kes vastutab tervishoiusüsteemi jätkusuutliku toimimise eest?

Andrus Ansip

Vastutab Riigikogu, vastutab valitsus, vastutab sotsiaalminister, aga palgaküsimustes on meditsiinitöötajatele läbirääkimiste vastaspoole

leks üldjuhul haigla juhatus. Haiglad võivad teatud küsimustes teha koostööd ja see koostöö toimub Eesti Haiglate Liidu vormis. Sel juhul on arstide esindajatele partneriks haiglate liit, teatud küsimustes võiks partneriks olla ka haigekassa. Seega nii, nagu ei ole palgaläbirääkimistel arstidele teiseks pooleks minister või valitsus, ei ole nad ka streigiküsimustes teiseks pooleks. See ei tähenda seda, et haldusalas toimuva eest ei vastutaks ministeerium ning laiemalt valitsus ja ka Riigikogu. Kuid palgaküsimustes on läbirääkimiste partneriks haigla juhatus.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Läbirääkimised omavalitsustega

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Kajar Lemberilt regionaalminister Siim Valmar Kiislerile. Palun!

Kajar Lember

Teatavasti alles hiljuti lõppesid Omavalitsusliitude Koostöökogu ja valitsuskomisjoni sisulised läbirääkimised. Nende põhieesmärk oli kohalikele omavalitsustele stabiilse ning seadustel ja Euroopa kohaliku omavalitsuse hartal põhineva tulubaasi kindlustamine. See peaks tagama kohalikele omavalitsustele seadustega ja seaduste alusel pandud ülesannete täitmiseks vajaliku tulubaasi ning garanteerima kohalikuks arenguks vajalikud investeeringud ja omavalitsuste jätkusuutliku arengu. Kuidas te ministrina hindate: kas seekordsete läbirääkimiste lõpptulemus vastab eesmärgile?

Siim Valmar Kiisler

Nende läbirääkimiste eesmärk on paika pandud riigieelarve seaduse §-s 9 ja seal näha seda tunduvalt kitsamalt, kui teie siin praegu välja ütlesite. Seal on ette nähtud läbi rääkida kohalike omavalitsuste eelarvete tasandusfondi suurus riigieelarve eelnõus ja eelarvete tasandusfondi jaotus. Kui jääb üles lahkarmusi, siis valitsus annab ka need koos riigieelarve seaduse eelnõuga Riigikogule menetleda. Meie läbirääkimiste sisu on loomulikult palju laiem. Me räägime läbi haridusvald-

konna, sotsiaalvaldkonna ja ka keskkonnaküsimustes, st me räägime väga erinevatel teemadel. Osas asjades me oleme tänavu kokkuleppele jõudnud, osas mitte. Midagi ei ole teha, riigieelarve kavandamise protsess on kokkulepete ja tasakaalu leidmise protsess. Mõnes valdkonnas – toon näiteks teehoiu, mille probleemid on aastaid tekitanud kirgi üles kütvaid arutelusid ja suuri pingeid – on tänavu rahastuses kokkuleppele jõutud. Omavalitsuste ja riigi esindajate seisukoht on sama. Aga on valdkondi, kus omavalitsused on teistsugusel meelel, eelkõige pean silmas omavalitsuste tulubaasi puutuvat. Soovitakse taastada käreteelset olukorda. Ka ei olda rahul mitte niivõrd haridustoetuse suurusega tervikuna, vaid sellega, kuidas haridustoetust jagatakse sisemiselt. Üldiselt on nii, et oleks tahtnud rohkem, oleks tahtnud suuremaid summasid, aga kokkuvõttes on leitud lahendus, mis nende rahaliste võimaluste juures oli võimalik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kajar Lember, esimene täpsustav küsimus!

Kajar Lember

Selle eest tuleb teid kindlasti tunnustada, et n-ö valimistaasta eelarvetesse vähemalt kohalikele teedele üks väike rahasumma juurde läheb. Aga nendesse läbirääkimistesse asumise eesmärk on ikkagi see, et omavalitsuste esindajad ja valitsus saavad protokollid allkirjastatud. Seejuures võib olla ka lahkkelide protokoll. Tänavu on protokoll mitmendat aastat järjest jäänud allkirjastamata ja nii ma küsin: kas lahkarmused jäid ikkagi liiga suureks või mis on teie hinnangul põhiprobleemid, et koostööprotokollid ei ole suudetud viimastel aastatel sõlmida?

Siim Valmar Kiisler

Jah, tõepoolest, sel aastal omavalitsusliitude esindajad ei allkirjastanud seda protokollid, aga näiteks eelmisel aastal allkirjastasid. Ei ole õige, et see on mitu aastat järjest juhtunud. Ning vaheläbirääkimiste protokollid omavalitsusliitude esindajad allkirjastasid. Selles suhtes ei olnud teie info täpne.

Aga eks selle allkirjastamisega on, nagu on. Läbirääkimiste protokollid on kokku 20 lehekülge. Mul on need siin olemas ja ma loodan

väga, et Riigikogu liikmed eelarve arutelul tutvuvad ka selle lisamaterjaliga eelarve juures ja uurivad, milles täpselt erimeelsused on seisnenud. Omavalitsusliitude esindajad on suuliselt kinnitanud, et kõik eriarvamused on protokollis korrektselt kirja pandud. Mis puutub allkirjastamise fakti endasse, siis ma võrdleksin seda Riigikogu stenogrammi allkirjastamisega: me võime selle allkirjastada või mitte, aga see, mis välja öeldi, on seal ilmselt õigesti kirjas. Aga laharvamused, nagu ma juba ütlesin, puudutavad eelkõige tulubaasi taastamist ja haridusvaldkonna rahastamist. Ka viimane on küsimus, mille omavalitsused selgelt välja toovad. Kokkuleppele jõuti selles osas, et õpetajate kasv on prioriteet – see on nii omavalitsusliitude kui valitsuskomisjoni liikmete seisukoht. Eriarvamused on just haridusvaldkonna rahastamise kitsamates küsimustes, need puudutavad näiteks tugispetsialistide palgaraha ja investeeringukomponente.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kajar Lember, teine täpsustav küsimus!

Kajar Lember

Ma väga loodan, et valitsus soovib kasvutada õpetajate palka, mitte õpetajaid. Aga omavalitsustel on järgmise aasta eelarvega seotud tõesti kaks suurt probleemi, nagu te mainisite. Üks nendest puudutab kindlasti põhikooli- ja gümnaasiumiseadust, mille spetsiifilisemaid nüansse tuleb selle valdkonna ministri käest küsida. Teine suur probleem on kindlasti see, et järgmise aasta riigieelarve kohaselt teeb kohaliku omavalitsuse iseseisva tulubaasi unistus minu hinnangul totaalse taandarengu. Kas ka regionaalministri arvates on mõistlik, et omavalitsuste eelarvesse jõudvat tulumaksu ja maamaksu käsitatakse edaspidi riigieelarves edasiantavate maksudena? Kas neid tuleb edaspidi teie arvates võtta riigi toetusena kohalikele eelarvetele või on need vahendid riigi ülesannete täitmiseks?

Siim Valmar Kiisler

Kindlasti ei ole tegemist toetusega. Ülekantav maks ei ole toetus. Ma tõstasin selle küsimuse ka valitsuses eelarvearutelul. Me arutasime seda üsna pikalt ja valitsuse seisukoht on, et kui meil on mingid tulud, mida koguvad

riigiasutused, kaasa arvatud Maksu- ja Tolliamet, siis need peaksid kajastuma ka selles dokumendis, mis Riigikogule esitatakse. Seni on olukord säärane olnud, et need summad kajastuvad riigieelarve seaduse eelnõu seletuskirjas, aga mitte nendes arvudes, mis on põhitekstis. Valitsuse seisukoht on, et need võiksid kajastuda põhitekstis. Ent need summad, kui palju maksu kogutakse ja mis on ülekantavad, reguleeritakse ikkagi tulumaksuseadusega. Selles osas riigieelarve seadus muudatusi ei tee. Kui me räägime tulubaasist tervikuna, siis protokollis, mis teile eelarve eelnõu lisamaterjalina üle antakse, on kõik need protsendikasvud täpselt kirjas. Toon lihtsalt võrdluseks välja, et omavalitsuste eelarve tulude kasv on järgmine aasta võrreldes käesolevaga 4,29%, tulubaasi kasv aga 7,29%. Nii et üldiselt asjad liiguvad paremuse suunas, kuigi tahaks muidugi rohkemat.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kohapeal registreeritud küsimused. Palun, kolleeg Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Austatud minister! Mina tahaksingi esitada küsimuse, mis puudutab haridusinvesteeringuid. Väga paljud omavalitsused üle Eesti on mures selle komponendi kadumise pärast 2013. aastal. Varasematel aastatel on omavalitsused võtnud laene, teinud suuri investeeringuid ja parandanud koolide seisukorda, remontides neid ja muul viisil vajadustele kohandades. Nad arvestasid, et see raha on edaspidigi riigieelarves olemas. Mida nüüd need kohalikud omavalitsused tegema peavad, et toime tulla? Samuti on terav probleem see, et jääb olemata koolide tugipersonali palk, mis varasematel aastatel omavalitsuste käsutuses oli.

Siim Valmar Kiisler

Kõigepealt nn investeeringukomponendist, mida on kogu Eesti omavalitsuste peale ehk 226 omavalitsuse peale kokku tänavu 3,2 miljonit eurot. Rõhutan, see on terve Eesti peale kokku. Kui me vaatame seda arvu ja investeeringutoetusi, mis viimastel aastatel riigieelarvest on kohalike omavalitsuste haridusinvesteeringuteks eraldatud, siis need arvud ei ole absoluutselt võrreldavad. Suurusjärg on võibolla ühe kooli toetus, aga ainuüksi regionaal-

sest toetusprogrammist nimega KOIT kava on viimastel aastatel toetatud 70 kooli. Lisaks teised programmid, CO₂ kvoodi raha ja palju muudki. Selles kontekstis need summad ei moodusta sugugi suurt osa.

Küsimus tekib tõesti siis, kui mõned omavalitsused, nagu te nimetasite, on võtnud laenu või kasutanud Riigi Kinnisvara AS-i oma kooli kordategemiseks. Eks see ole arutelu koht. Need omavalitsused, kes tõesti üldse ei ole saanud riiklikke toetusi – ma rõhutan, et enamik on –, aga kui mõni ikkagi ei ole üldse saanud teiste toetusprogrammide raames investeringutoetust, siis võiks asja arutada. Vahest võiks minna kompromissile ja võimaldada neile edaspidi teatud määral investeringutoetust. Aga seda me arutame veel haridusministriga, siin on küsimus tasandusfondi määruuses ja ka põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses, mille muutmise eelnõu on haridusminister just esitanud.

Mis puutub tugispetsialistidesse, siis ma olen teiega nõus, et koolipsühholoogi ja koolilogopeedi palga arvel ei tohi õpetajate palka tõsta. See on ka teema, mis põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise kontekstis läbi arutatakse. Ma rõhutan, et omavalitsused ja valitsuskomisjon on kokku leppinud, et õpetajate palga tõus on prioriteet ning omavalitsused peaksid sellesse ka mingil määral panustama. Ent ka logopeedi ja psühholoogi töö on vajalik.

Esimees Ene Ergma

Nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus. Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Austatud minister! Päris varsti on riigi tasemel eelarve arutelu ja varsti algavad ka kohalikel omavalitsustel oma eelarvete arutelud. Mõnes osas lähtub riigieelarve riiklikest programmidest ning ka omavalitsused teevad ja täpsustavad oma arengukavasid. Mul on selline küsimus. On olemas riiklik Ida-Virumaa programm. Kas Ida-Virumaa omavalitsused on teiega pidanud läbirääkimisi selle sihiga, et riiklik programm sisaldaks ka neid ettepanekuid, mis on omavalitsuste tehtud? Seda ühelt poolt. Ja teiselt poolt: kas omavalitsused oma arengukavades lähtuvad sellest riiklikust programmist? Tähtaeg on juba varsti käes.

Siim Valmar Kiisler

Kui me räägime üleriigiliste omavalitsusliitudega peetavate läbirääkimiste kontekstis, siis nendel ei arutatud eraldi Ida-Virumaa tegevuskava küsimusi. Küll on meil selle tegevuskava täitmise jälgimiseks moodustatud komisjon, kuhu kuuluvad inimesed ka omavalitsustest ja seal on need teemad päevakorral. Praegu on koostamisel uus Ida-Viru maakonna arengukava, mille eelnõu tutvustati hiljaaegu ka Toompeal – seda mitte küll siin majas. Kindlasti jälgivad Ida-Viru omavalitsused huviga, mis toimub järgmise Euroopa Liidu finantsperioodi arutelude käigus. Eks see puuduta ka Ida-Viru programmi toetamist. Nii et selles mõttes läbirääkimised käivad, aga mitte selles komisjonis, millest siin juttu oli.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Sinimäe kooli taastamine

Esimees Ene Ergma

Järgmine on kolleeg Valeri Korbi küsimus peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Valeri Korb

Lugupeetud härra peaminister! Eelmise neljapäeva öösel vastu reedet juhtus Ida-Virumaa kohutav õnnetus. Me kõik teame seda, et Vaivara vallas puhkes tulekahju Sinimäe põhikoolis ja tuli saadi kontrolli alla alles reede lõunaks. Hoone sai suuri kahjustusi nii põlengus kui ka kustutusveest. Kas Vabariigi Valitsus on arutanud Vaivara vallale erakorralise abi pakumist?

Andrus Ansip

Abi tuleb ikka küsida. Minu meelest on Vaivara Vallavalitsus käitunud väga vastutustundlikult, kui ta on koolimaja hoone ära kindlustanud. Minu teada Sinimäe koolihoone oli kindlustatud ja kindlustus katab tekkinud kahju. Praegu on küsimus selles, kas hoone taastada endisel kujul, nagu mulle teadaolevalt kindlustusfirma soovib, või ehitada väiksem koolimaja. Vana koolimaja on mõeldud 162 õpilasele, aga koolis käib praegu 56 õpilast. Ma olen kindel, et Haridus- ja Teadusministeerium selle kooli probleemide lahendamisest

kõrvale ei jää, aga põhilises osas peaks kooli remondivajadused katma kindlustus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb, esimene täpsustav küsimus!

Valeri Korb

Aitäh vastuse eest, lugupeetud peaminister! Kas teie ei leia, et sellised juhtumid nagu Vaivara vallas toimunu näitavad, kui üliolulised on päästekomandod ka väikestes maakohtades? Kas Vabariigi Valitsusel on Sinimäe kooli põlengu juhtumit arvestades plaanis teha muudatusi Eesti päästekomandode skeemis?

Andrus Ansip

Päästekomandode teema on hoopis iseseisev teema ja ma olen päris veendunud selles, et need reformid, mis on Eesti päästesüsteemis tehtud, on olnud väga vajalikud. Ka päästesüsteemis tuleb maksumaksja raha kasutada võimalikult säästlikult, võimalikult väheste vahenditega saavutada maksimaalne efekt. Ja mulle teadaolevalt selle koolimaja põlengu puhul päästjatele etteheiteid kellelgi ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb, teine täpsustav küsimus!

Valeri Korb

Lugupeetud peaminister! Meieni on jõudnud info, et kustutustööde ajaks jäi Narva linn ilma ühegi päästekomandota. Aga Narvas elab 65 000 inimest. Suur linn! Kuidas teie hindate olukorda, kus nii suures linnas pole mitu-mitu tundi ühtegi päästeautot?

Andrus Ansip

Suuremate tulekahjude puhul juhtub ikka niiviisi, et mitme asula päästekomandod sõidavad välja kustutama. Kindlasti ei saa lahendus olla see, et me hoiame igaks juhuks maksumaksja raha eest päästekomandosid üleval, lootes, et ehk kunagi leiavad nad rakendust. Ma ei taha ühelegi päästetöötajale varju heita, kuid olgu öeldud, et üks hiljuti suletud komandodest oli selline, kus aasta jooksul oli ainult kaks väljakutset. Üks oli kulupõleng ja teine, ma täpselt ei mäleta, aga vist oli kassi puu otsast alla toomine. Sellisel puhul on ilmselge,

et need inimesed ei suuda oma kvalifikatsiooni säilitada. Seda ei suudeta, kui ei tule silmitsi seista reaalse päästetegevusega. Pigem ikkagi suured elupäästevõimekusega komandod kui väikesed ja väga piiratud võimekusega komandod.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid, ma toonitan, et praegu arutatava teema on Valeri Korb sõnastanud nii: Sinimäe kooli taastamisest. Palun jääme selle teema piiridesse! Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Hea peaminister! Teie esimesest vastusest härra Korbile ma sain aru, et valitsus suhtub tõsiselt ja toetavalt nende probleemide lahendamisse. Tahaksin omalt poolt lisada soovitusi, et valitsus peaks silmas, et tegemist on ikkagi idapiirilise kõige lähema eestikeelse maakooliga. Vaatamata sellele, et kindlustus on olemas, oleks siin kindlasti vaja valitsuse moraalset tuge ja küllap ka materiaalsel tuge. Ma usun, et valitsus seda teemat ka oma istungil arutab. Kas see on nii?

Andrus Ansip

Kui on vajadus, siis me kindlasti seda teemat valitsuse istungil arutame, aga vajaduse olemasolu selgub siis, kui on selge, mis sellest koolimajast edasi saab: kas taastatakse vana hoone ja selle taastamise hüvitab täielikult kindlustus või otsustatakse ehitada uus hoone. Õppekeel ei saa hoone taastamise otsuse tegemisel määrav olla. Ja olgu täpsustuseks öeldud, et eesti keeles õpib selles koolis 18 õpilast, vene keeles 19 õpilast ja keelekümblusklassides 19 õpilast.

Esimees Ene Ergma

Nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus. Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister! Teile esitatud küsimuse teema on küll Sinimäe kooli taastamine, aga senimaani, kuni koolihoone taastatakse, on neil õpilastel vaja ka kuskil õppida. Ma saan aru, et Vaivara Vallavalitsus on leidnud lahenduse ja paigutanud lapsed teistesse

valla hoonetesse, aga see toob vallale kaasa kulutusi. Näiteks peab koolitransport olema teistmoodi korraldatud. Teie pakutud lahendused, et vaatame, kui palju hoone renoveerimine maksma läheb, eks vajadusel läheme appi, on küll positiivne sõnum, aga kas te ütlete ka seda, et sellisest erakorralisest olukorrast tekkinud lisakulude puhul võib vallavalitsus pöörduda Vabariigi Valitsuse poole ja tema reservist toetust paluda?

Andrus Ansip

See on mõeldav, aga valitsuse reservfondist raha eraldamine sõltub eelkõige muidugi taotluse sisust. Ma tean, et suurem osa õpilasi kavatakse suunata Sillamäe Astangu Kooli ja osaliselt jätkub õppetöö valla munitsipaalvõi ka erapindadel. Kõiki see vallast Sillamäele sõitmine ei tohiks puudutada. Aga veel kord: kui on abitaotlus, küllap seda põhjalikult arutatakse. Mul ei maksa siin spekuleerida selle üle, missugune saab olema valitsuse otsus võimaliku taotluse korral.

Esimees Ene Ergma

Aitäh, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Kohtumenetluse kiirendamine

Esimees Ene Ergma

Järgmine on kolleeg Valdo Randpere küsimus justiitsminister Kristen Michalile.

Valdo Randpere

Lugupeetud minister! Heauskse meediatarbijana ja ka siin Riigikogu saalis olnuna eilset diskussiooni meelde tuletades on mul jäänud vägisi mulje, et Eestis on tegemist õiguskaitseorganite ja kohtusüsteemiga, mis on erakordselt ebaefektiivsed. Ma tahtsingi teie käest küsida, kas see mulje on petlik või see on päriselus tõepoolest niimoodi. Ja kui see on päriselus niimoodi, siis mida Justiitsministeerium kavatab ette võtta, et meie kohtumenetlused kiireneks, et süsteem muutuks efektiivsemaks?

Kristen Michal

Hea küsija! Mina arvan, et teie mulje on mõnevõrra eksitav. Mina ei arva, et kohtusüsteem on Eestis kuidagi ülemääraselt ebaefektiivne. Eks igas süsteemis ole alati parandami-

se ruumi. Kui me võrdleme oma andmeid muu Euroopa andmetega nendes valdkondades, kus need on võrreldavad, siis kohtusüsteem on kindlasti Eestis efektiivsem kui Euroopas keskmiselt. Menetlusajad on lühemad ja see tegelikult ongi see mõõdupuu, mille järgi saab mõõta, kui kaua kohtus aega veedetakse.

Aga mida kavatakse teha? See on tõsi, et valitsusel ja koalitsioonil on seatud eesmärk, et kohtumenetlus peaks olema läbitav saja päevaga. Varasematel aastatel on räägitud ja me oleme seda ka siinsamas saalis arutanud, et kohtumenetluses tuleks menetlusnorme muuta nii, et ei oleks kahjustatud protsessi tasakaal. See tähendab, et kõigil on võimalik protsessis ühel või teisel viisil osaleda ja kõikide osapoolte huvid on alati piisavalt kaitstud. Sellega me kindlasti tegeleme edasi.

Väga positiivne on minu meelest see, et valitsuses on kinnitatud eelarve, et 2013. aastal me saame väga oluliselt panustada inimvarasse. Kohtusüsteemi tipptegijate ehk kohtunike palga tõus on võimalik aasta keskel sellisel juhul, kui eripensionide reform õnnestub selleks ajaks kokku leppida. Esialgne valmidus selleks, ma tean, on olemas. Nüüd on vaja ka koera sabast üle saada ehk leppida kokku, kuidas täpselt olemasolevad pensionid indekseeritakse ja mis kuupäevast kaotatakse uued eripensionid.

Mis puutub kohtu personali ja struktuuri, siis ei ole just saladus, et juristide palgad on erasektoris üsna kõrged. Kohtukonsultantide palk aga on praegu pisut üle 800 euro, mis ei ole kvalifitseeritud juristile üldse mitte konkurentsivõimeline palk. Ka selles vallas astume tänava vajalikke samme.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valdo Randpere, esimene täpsustav küsimus!

Valdo Randpere

Kui natukene detailsemaks minna, siis ma saan aru, et mingid plaanid on olemas. Aga mida sa ise rõhuasetuse kohta ütleksid: kas peaks eelkõige olemasolevaid seadusi muutma või pidama rohkem silmas administratiivseid ja töökorralduslikke ettevõtmisi?

Kristen Michal

Me teeme ju mõlemat. Me muudame seadusi – ja seaduste üle otsustajad istuvad ju siin saalis, mitte täitevvõimu harus. Koostöös kohtuvõimu ehk kohtutega, kes on sõltumatud, me arutame ka seda, kuidas tuleks kohtute endi arvates nende tegevust parandada. Juba 2013. eelarveaastal me panustame hästi palju sellesse, et oleks olemas meeskond, kes aitab kohtunikel võimalikult kiiresti õigust mõista, et õigusemõistmine oleks kiire ja kvalifitseeritud. Lisaks on käivitatud administratiivsed tegevused: kasutusele on võetud ja võetakse uued IT-süsteemid, mis aitavad tööd täiustada. Alles hiljuti me otsustasime siinsamas saalis riigilõive alandada. Me kiitsime heaks üsna innovatiivse põhimõtte, et elektrooniliste kanalite kaudu kohtule dokumentide esitamine on odavam, ja see ongi kohtu poole pöördumise hinda kõvasti alla viinud. Kõike seda me oleme teinud. Ma ei alatähtsustaks ühtegi meedet, ei administratiivset ega inimestesse panustamist, aga mul on hea meel, et pärast rahaliselt raskemat perioodi on riigil nüüd võimalus juba inimestesse rohkem panustada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valdo Randpere, teine täp-sustav küsimus!

Valdo Randpere

Nii õiguskomisjonis, kuhu ma kuulun, kui ka eile siinsamas saalis oli kõne all seegi, et eeluurimise aeg on Eestis väga pikk. Tegelikult tähtaegu nagu ei olegi. Kas on mingeid mõtteid, kuidas võiks seadustikku muuta nii, et eeluurimisel tekiks kindlad tähtajad, mille piires peaks eeluurimine toimuma. Õiguskomisjonis, nagu öeldud, on selle üle diskuteeritud ja sellel ettepanekul on palju poolehoidjaid, aga samas väljapakutud ideed omavahel vastukäivad. Kas Justiitsministeeriumis on selle üle mõtteid mõlgutatud?

Kristen Michal

Justiitsministeeriumis mõlgutatakse pidevalt igasuguseid mõtteid. Ja see mõte ei ole kuidagi uus. Ma tean, et õigusringkondades on õigusteoreetikud ja -praktikud seda arutanud pikka aega, see idee ei ole eile sündinud – te viitasite siin eilsele arutelule. Teema on olnud üleval pikka aega. Ja ma võin meenutada aegu,

mil eeluurimistähtajad kehtisid. Eks ühiskonnas valitse kõikide selliste õiguste tagamise osas teatav ühine arusaam. Kui seadusandjaridades on tekkinud mõte, et tuleks arutada, kas eeluurimisele on vaja tähtajad kehtestada, siis minu arvates tuleb täitevvõimul ehk antud juhul Justiitsministeeriumil kindlasti seda analüüsida. See ongi minu vastus.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kaks kohapeal registreeritud küsimust. Kõigepealt palun kolleeg Kalle Laanet!

Kalle Laanet

Lugupeetud justiitsminister! Ma läheksin siit sellesama küsimusega edasi. Lugupeetud vandeadvokaat väitis eile, et kriminaalmenetluse tähtajad puuduvad kahel riigil, Eestil ja Venemaal. Selles osas te Valdo küsimusele juba mingil määral vastasite. Minu küsimus on konkreetsem: kas Justiitsministeerium on analüüsinud üleüldise kriminaalmenetluse tähtaegu kuni kohtumenetluseni, eriti just nimelt tõsisemate ühiskonda kimbutavate kuritegude puhul? Kas olete mingit sellist analüüsi teinud?

Kristen Michal

Analüüsimine käib pidevalt. Nii et saan vastata: jah, analüüs on tehtud. Kindlasti on ka teile teada, et omal ajal allkirjastasid siseminister ja justiitsminister sellise asja nagu Laulasmaa deklaratsioon, kus on määratletud, mis on olulisemad kuriteoliigid ja millega eriti tegeletakse. Sellest võibki tuua ühe näite, kuidas see analüüs on toimunud. Uuritakse näiteks alaealisi puudutava kuritegevuse eeluurimistähtaegu, kui pikalt midagi menetletakse. Hea meel on kinnitada, et kuna alaealisi puudutavad menetlused on võetud prioriteediks, on need tähtajad ilmselgelt lühemaks muutunud. Seal on samm edasi astutud ja ilmselt astutakse tulevikus neid samme veelgi. Seega vastus on: analüüsi on tehtud ja nende tulemused on kindlasti kättesaadavad. Aga jah, kui on huvi spetsiifilise küsimuse vastu ja seadusandjaridadest kostab soov analüüsida eeluurimise menetlustähtaegu Eestis ja muu maailma praktikat, siis kindlasti me seda ka teeme.

Esimees Ene Ergma

Viimane kohapeal registreeritud küsimus. Palun, kolleeg Rait Maruste!

Rait Maruste

Austatud minister! See, et ministrid deklareerivad tähtaegade jälgimist ja prioriteete, on kena, aga tegelikult kriminaalmenetlus käib ikka seadusraamatu järgi. Ma osaliselt sain oma küsimusele vastuse vastusest Valdo Randpere küsimusele tähtaegade kohta, aga omalt poolt märgin minagi, et tähtajad on asjad, mis määravad kogu kohtupidamise kiiruse ja sellepärast on kohane nende juurde edaspidi tagasi tulla. Te ütlesite, et üks tahk on seadusandlik initsiatiiv ja teine administratiivne tegevus. Ma küsin siis: milliseid administratiivseid samme te astute selleks, et näiteks kohtuniku üleviimine ühest kohtust teise ei käiks ministeeriumi kaudu, vaid kohtusüsteem võiks selle ise operatiivselt otsustada? Ehk teisisõnu: kas kohtuhalduse reformis on ka mingisugust liikumist?

Kristen Michal

Eks te vastust sellele küsimusele natukene aimate. Kohtuhalduse reformi on juba arutatud ja küllap arutatakse ka tulevikus. Kogu kohtuhalduse reformi võti on aga mõnes mõttes ikkagi poliitikute käes. Võimalusi kohtusüsteemi enesekorralduslikku alget arendada, et kohtud võiksid ise paindlikumalt vastutada kvaliteetsema ja kiirema menetluse eest, mis teenib ju nii inimeste kui ka Eesti majanduse huve, on mitmesuguseid. Eeskätt ongi see küsimus võib-olla rohkem poliitikutele, kuna tuleb teatavat konsensust otsida.

Aga mis puutub administratiivsesse poolde, siis selles vallas käib üsna tihe töö koos kohtusüsteemi ja kohtute haldamise nõukojaga. Ma julgen arvata, et see inimestesse panustamine, näiteks kohtujuristide ametikohtade loomine, mis teenib eesmärki panna kokku kohtusüsteemi tipptegijate tugimeeskond, õigustab end. Usutavasti saab sellest kasvulava, kust hakkavad tulema uued kohtunikud. Pole saladus, et seni on paljud kohtukonkursid läbi kukkunud seetõttu, et ehkki kohtuniku palk võib tunduda kõrge, ei tulda sellise palga peale kohtunikuks. Seetõttu on just inimestesse panustamine lähiaastatel võib-olla kõige olulisem asi, mis me teeme.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Maamaksust vabastamine

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Rannar Vassiljevilt peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Rannar Vassiljev

Hea peaminister! Me arutasime siin eelmise aasta kevadel elamualuse maa maamaksust vabastamist. Tol ajal avaldati arvamust, et kindlasti tuleks omavalitsustele võimalikult varakult teada anda, milline hakkab olema kompenseerimismehhanism, ja et sellega võiks suhteliselt kiiresti tulla ka Riigikogu ette. Tänavu veebruaris ma küsisin teilt, kuidas selle eelnõuga lood on. Siis te vastasite, tsiteerin: "Eelnõu on ilmselt kusagil valmimas. Kui te oleksite esitanud konkreetse küsimuse, oleksin ma võinud konkreetse ministri eest vastuse anda, mis staadiumis see eelnõu praegu on." Nüüd on pool aastat aega olnud asja täpsustada ja ma küsin sellesama küsimuse uuesti. Mis seisus asi on?

Andrus Ansip

Eelnõu on kooskõlastamisringil. See tähendab seda, et õige pea peaks see jõudma nii valitsusse kui ka Riigikokku.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rannar Vassiljev, esimene täpsustav küsimus!

Rannar Vassiljev

Me oleme sotsiaaldemokraatidena rahanduskomisjonis küsinud mitu korda ülevaadet, kuidas kompenseerimismehhanism katab ühe või teise omavalitsuse puhul saamata jäänud tulu, mis oleks elamualusest maast maamaksu näol laekunud. Meieni see ülevaade jõudnud ei ole. Kas teie olete seda Rahandusministeeriumis valminud salajast dokumenti näinud? Kui jah, siis kas oskate öelda, mitu omavalitsust uue korra tõttu kaotab ehk mitme omavalitsuse puhul kompenseerimine oma eesmärki ei täida?

Andrus Ansip

Salajase dokumendiga kindlasti tegemist ei ole. Mulle meenub, et ma ise olin koos rahandusminister Jürgen Ligiga siinsamas infotunnis, kui ta täpselt samasisulisele küsimusele vastas. Kompenseerimine on kavandatud kohalikele omavalitsustele mineva üksikisiku tulumaksu määra suurendamisega 11,4%-lt 11,57%-ni järgmisel aastal ja edasi 11,6%-ni. *Summa summarum* kogu saamata jääv tulu kohalikele omavalitsustele kompenseeritakse. Tegemist on ka ülekompensatsiooniga. See tähendab seda, et valdav osa Eesti kohalikest omavalitsustest ehk üle 200 omavalitsuse seeläbi võidab, aga hinnanguliselt umbes paarikümmend omavalitsust mingis osas kaotab. Täielikult, 100% elamualuse maa maksuvabastuse tõttu saamata jäänud tulu kõigile omavalitsustele tulumaksu määra tõstmisega kompenseerida pole võimalik. Aga olgu öeldud, et *summa summarum* kompenseeritakse, võitjaid on kümme korda rohkem kui kaotajaid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rannar Vassiljev, teine täpsustav küsimus!

Rannar Vassiljev

Küsimus on teile kui peaministrile, et te annaksite hinnangu oma kabineti liikme tööle. Kas see tempo, et ühte seaduses olevat paragrahvi parandatakse peaaegu poolteist aastat, on teie meelest hinnatav rahuldava hindega? Või paneksite ministrile pigem mitterahuldava hinde?

Andrus Ansip

Alati saab igat seaduseelnõu koostada ka kiiremini, aga praegusel juhul on ju kõigile omavalitsustele maamaksuvabastuse tõttu saamata jääva tulu kompenseerimise mehhanism juba suhteliselt pikka aega teada olnud. Ka määrad, mille alusel kohalikud omavalitsused saavad üksikisiku tulumaksu rohkem, on avalikkusele teada ja minu meelest kohalike omavalitsuste võimalusi järgmiste aastate eelarveid planeerida pole konkreetse seaduse mittevastuvõtmine küll kuidagimoodi kitsendanud. Aga ma mõõnan, et see eelnõu oleks võinud kiiremini valmida. Samas tuleb tunnistada, et eelnõuga on seotud mitmed komplikatsioonid. Need ei puuduta seda määra, vaid maksuva-

bastust tervikuna. Näiteks on oluline teada, kuidas see toimib näiteks üürikorterite puhul, liisingu abil soetatud korterite puhul jne. Mul on hea meel, et Rahandusministeerium on nende küsimustega väga põhjalikult tegeleenud.

Esimees Ene Ergma

Jätkame kohapeal registreeritud küsimustega. Palun, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Härra peaminister! Täna seaks päevaks on selgunud, et riigieelarve kulu kodualuse maa maksuvabastuse tõttu on 14 miljonit eurot, sh 1 miljon eurot kulub administreerimiseks. Nagu me teame, on järgmise aasta riigieelarve ka defitsiidis. Kui tark tegu on riigieelarve defitsiiti teadlikult suurendada? Vajadust selle seaduse rakendamiseks praegu ei ole.

Andrus Ansip

Minu meelest on maamaks õiglane maks. Aga õiglane on see ainult siis, kui seda õiglaselt rakendatakse. Teadupärast kõik kohalikud omavalitsused ei rakendanud kodualuse maa maksu õiglaselt. Olgu veel kord meenutatud, et mõned Tallinna suhteliselt tagasihoidlike kruntide omanikud pidid maksma 25 000 või isegi 50 000 krooni maamaksu aastas. See ei räägi kindlasti õiglasest maksustamisest, vaid pigem inimese omandi järkjärgulisest konfiskeerimisest omavalitsuse poolt. Loomulikult ei saa seda tolereerida ühegi riigi valitsus, ühegi riigi parlament.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Lugupeetud peaminister! Esmaspäeval vastas regionaalminister meie selleteemalisele arupärimisele, et erandjuhud, millele ka teie oma vastuses viitasite – näiteks liisitud elamispiinad ja teatud äripinnad elamutes –, reguleeritakse kas siis erimäärusega või sätestatakse selles seaduses, mille eelnõu praegu on kooskõlastusringil. Kuidas siis on: kas see saab sätestatud seaduses või tuleb selle kohta erimäärus?

Andrus Ansip

Kuna seaduseelnõu on kooskõlastusringil, siis ma ei kipuks selle kohta hinnanguid ja kommentaare praegu andma. Kui see jõuab valitsusse, siis valitsus arutab seda põhjalikult ja saadab seejärel eelnõu edasi Riigikogule arutamiseks. Minu hinnangul aga tuleb need erandid kindlasti reguleerida seaduses.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

6. Tugispetsialistide palgad

Esimees Ene Ergma

Järgmine on kolleeg Tarmo Tamme küsimus regionaalminister Siim Valmar Kiislerile. Palun!

Tarmo Tamm

Härra minister! Te osaliselt juba vastasite küsimusele, kuidas on järgmisel aastal lood tugispetsialistide palkadega. Te olite toetaval seisukohal, et seda raha ei tohiks kohalikele omavalitsustelt ära võtta. Kui see raha liigub riigieelarvesse õpetajate palkadeks, siis see tähendab seda, et kohalikud omavalitsused jäävad sellest ilma. Näiteks Tartu linna puhul tuleks minu mäletamist mööda selleks katteallikaks leida vanas rahas 10 miljonit krooni. Kui tugev minister te olete ja kas te suudate seda lõpuni kaitsta, et see raha jääks ikkagi tugispetsialistide palkadeks?

Siim Valmar Kiisler

Te tõite siin Tartu näite, aga kogu Eestis on olukord tegelikult väga erinev. Kahjuks ei ole väga ühtset mudelit, et saaks öelda, et kõik teevad nii. Meil on valdasid ja linnu, kes maksavad tugispetsialistidele omavalitsuse eelarvest täiendavalt palka, on omavalitsusi, kes maksavad tugispetsialistidele riigi haridustoetuse summadest, ja on ka segavariandid, et osaliselt makstakse siit ja osaliselt seal. Ja mis seal salata, on ju ka koole, kus ei ole üldse tugispetsialiste.

Mis oleks õige lahendus? Seda reguleerib põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõu, mille haridusminister kooskõlastusringile saatis. Mina tegin ettepaneku anda võimalus, et kohaliku omavalitsuse volikogu otsusega saab

kuni 10% õpetajate töötasudeks ettenähtud summadest eraldada tugispetsialistide töötasuks. Olen seda arutanud ka haridusministriga. Minu arust see võiks olla üks mõistlik kompromiss. Kindlasti me ootame ära ka omavalitsusliitude seisukohad, kas on õige see määra omavalitsustele anda, et nad saaksid oma prioriteetide üle otsustada. See on siis omavalitsuste otsus. Nagu ma ütlesin, kõik omavalitsused on nagu valitsuse esindajadki seisukohal, et õpetajate palk on prioriteet. Aga samal ajal olen ma veendunud, et näiteks psühholoog ja logopeed on koolis vajalikud, alati ei piisa sellest, et lapsevanemad pöörduvad eriarsti poole. Ning kõik lapsevanemad ei oskagi seda vajadust märgata, nii et kooli abi on oluline. Ma seisan selle eest ja ma usun, et me leiame mõistliku kompromissi.

Esimees Ene Ergma

Palun ilmselt viimane täpsustav küsimus, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Härra minister, seda on meeldiv kuulda, et õpetajate palk on prioriteet. Aga kuidas seda ellu viia, kui kohaliku omavalitsuse eelarvetest saavad palka ka lasteaiaõpetajad ja huvikooli õpetajad? Senine kohalike omavalitsuste rahastamine järgmiseks aastaks optimismi küll ei sisenda.

Siim Valmar Kiisler

Õpetajate palga tõusu sisaldab järgmise aasta eelarve kindlasti. Kokku on riiklik haridustoetus 7,5 miljonit eurot suurem kui tänava ja see on mõeldud just õpetajate palga tõstmiseks. Küsimus on selles, kui palju on omavalitsused võimelised täiendavalt panustama. Absoluutsumma suureneb ja ma juhin tähelepanu, et toimuvad ju ka ümberkorraldused ning teiselt poolt õpilaste arv väheneb. Nii et kokkuvõttes ikkagi hariduse rahastamine selgelt kasvab.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

Head kolleegid, meie infotunni aeg on läbi. Riigikogu liikmetele palju tänu küsimuste esitamise eest, valitsusliikmetele aga palju tänu vastamise eest! Infotund on lõppenud.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kolmanda töönädala kolmapäevast istungit. Nüüd on eelnõude ja arupärimiste üleandmise aeg. Alustame kolleeg Eiki Nestorist.

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon algatab tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse. Seaduse ülesanne on laiendada tervishoiuvaldkonna avaliku sektori tulu baasi ning tagada selle süsteemi suutlikkus oma ülesannetega toime tulla nii praegu kui ka pikemas perspektiivis, suurendada raviteenuste kättesaadavust, vähendada koolitatud töötajate lahkumist Eestist ja võimaldada ravikindlustamata isikutele üldarstiabi samadel tingimustel kindlustatutega, mis vähendab vajadust finantseerida vältimatu abi ja kiirabi kulusid. Lühidalt kokku võttes, kui kaua me siin laiotame käsi ja ütleme, et raha ei ole? Sellest arstide ega õdede palk ei tõuse, ravijärjekorrad ei lühene ja soodusravimite nimekiri ei pikene. Meie ettepanek on tasuda riigi muudest tuludest ka üldarstiabi teenuse eest, nii nagu seda tehakse praegu vältimatu abi korral. Eelnõu jõustumise tähtaeg on meie ettepaneku kohaselt 1. jaanuar 2014, sest selleks on vaja muuta riigieelarve strateegiat.

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Yana Toom!

Yana Toom

Proua eesistuja! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel on mul au üle anda arupärimine sotsiaalminister härra Hanno Pevkurile. Arupärimise teemaks on noorte arstide lähtetoetused. Nagu me teame, on käesoleval aastal noortel arstidel, kes asuvad tööle maale, võimalik taotleda riigilt kuni 15 000 euro suurust lähtetoetust. Samas teame, et ükski noor arst ei ole seni seda võimalust kasutanud. Lähtudes sellest esitame härra ministrile viis küsimust. Nende seas küsime ka, kas lähtetoetuste tingimused määrati arvestades huvigruppide seisukohti või ei küsitud nende arva-

must. Praegu jääb vägisi selline mulje, et arvamust kas ei küsitud või ei võetud kuulda.

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Austatud Riigikogu juhataja! Lugupeetud kolleegid! Viis demokraatide ühenduse liiget esitavad arupärimise õiguskantslerile. Arupärimise sisu on Venemaa Föderatsioonist Eesti Vabariiki sisseveetava kütuse aktsiisiga makstamine ja sellega seonduv tolliametnike tegevus. Käesoleva aasta 24. juunil esitasin kirjaliku küsimuse õiguskantslerile ja õiguskantsler vastas, et ta peab võtma natuke aega, esitama arupärimise Rahandusministeeriumile ja menetlema seda tegevust. Ma väga loodan, et aeg on nüüd nii kaugemale jõudnud ja õiguskantsler on selle asjaga süvitsi tegelnud. Kuna ta jättis suvel paljud küsimused vastamata, siis loodame, et seekord vastab õiguskantsler meie kõikidele küsimustele.

Eile oli Kagu-Eesti saadikurühma kohtumine Maksu- ja Tolliameti direktori asetäitjaga. Peame tunnistama, et olukord on läinud piiritollipunktides päris inetuks, sest Maksu- ja Tolliameti töötajad mitte üksnes ei anna reisijatele madala kvaliteediga vastuseid, vaid viivad neid lausa eksitusse, sest väidavad, et Maksu- ja Tolliametis on olemas määrused, mis teevad reisijatele kitsendusi. Tuleb välja, et selliseid määrusi pole kunagi olnud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatusel nimel olen vastu võtnud ühe seaduseelnõu ja kaks arupärimist. Kui seaduseelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus selle menetluse kolme tööpäeva jooksul. Kui arupärimised vastavad nimetatud seadusele, edastan need otsekohe adressaatidele.

Mõningad teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetluse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid:

Vabariigi Valitsuse s.a 24. septembril algatatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse nr 211/2011 kodanikualgatuse kohta rakendamise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on põhi-seaduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 24. septembril algatatud tulumaksuseaduse

muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon.

Riigikogu juhatus on kinnitanud Riigikogu liikme Andres Herkeli lahkumise Euroopa Liidu asjade komisjoni liikme kohalt ning Mart Nuti asumise Euroopa Liidu asjade komisjoni liikme kohale.

Head kolleegid, teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

1. Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (186 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Täpsustame päevakorda. Eile jäi meil käsitlemata teine päevakorrapunkt, milleks oli põhiseaduskomisjoni algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse, Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 186 teine lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme kolleeg Andres Herkeli! Üks moment! Igor Gräzin, palun, protseduuriline küsimus!

Igor Gräzin

Ma ei saanud täielikult protokollit kontrollida, aga eile ma palusin ja juhatus nõustus sellega, et protokollist tuleb kustutada kõik need kohad, mis lähevad vastuollu põhiseadusega. Need on nimelt igasugused viited konkreetsetele käimasolevatele kohtuasjadele. Istungi juhataja noogutas ja nii see jäi. Ma hakkasin protokollit lugema ja viited konkreetsetele kohtuasjadele on vähemalt kahes kohas sees. Miks neid kustutatud ei ole?

Esimees Ene Ergma

Selle küsimusega tegeldakse. Palun, lugupeetud Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Kas juhatus sooviks minu abi selle küsimusega tegelemisel? Ma leian need kohad üles, kusjuures ma arvan, et mina leian neid ehk rohkem kui juhatus. On ju nii, Janek, me teeme sinuga ära?

Esimees Ene Ergma

Kui te soovite meile abi anda, siis olete alati teretulnud. Palun, kolleeg Andres Herkel!

Andres Herkel

Austatud Riigikogu esimees! Austatud kolleegid! Valimiseaduste muutmise eelnõu algatas põhiseaduskomisjon s.a 22. veebruaril. Sellele oli eelnenud veel pikk eelnõu ettevalmistamise protseduur kõigi Riigikogu fraktsioonide osavõtul ja esimese lugemise läbisime siin saalis 8. mail. Tookord oli ka päris palju küsimusi ning elav arutelu. Eelnõu puudutab eeskätt elektroonilise hääletuse läbiviimise teatud aspektide täpsustamist, auditeerimist ja tulevikus võimalikku verifitseerimist. Muudatusettepanekute tähtajaks, 22. maiks laekus hulk muudatusettepanekuid kolleegidelt Keskerakonna fraktsioonist ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioonist ning Riigikogu liikmelt Tõnis Lukaselt. Lisaks on komisjon vahepeal menetlenud hulga ettepanekuid, mida põhiseaduskomisjon ise algatas koostöös Vabariigi Valimiskomisjoni spetsialistidega. Tuleb veel märkida, et 8. mail viisime läbi üsna põhjaliku kuulamise ja arutelu interneti teel hääletamise kontrollitavuse küsimuses. Seal oli kõneks ka konkreetne viis, kuidas kontrollida, ja selle töökindlus.

Konkreetselt muudatusettepanekutega me töötasime 12. juunil ja 18. septembril. Jällegi olid kohal Vabariigi Valimiskomisjoni esimees Alo Heinsalu ja Riigikogu Kantselei valimiste osakonna nõunik Priit Vinkel.

Kuna eelnõu eri aspektid said esimesel lugemisel käsitletud, siis ma keskendungi põhiliselt olulisematele muudatusettepanekutele, mis kajastuvad ka ettepanekute tabelis. Kõigepealt aga üks üldine printsiip, millest komisjon lähtus: me tegeleme selle eelnõu kontekstis siiski ainult nende muudatusettepanekutega, mis puudutavad eelnõu teematikat ehk on nii või teisiti seotud elektroonilise hääletuse ja hääletamise korraldamisega, jättes kõrvale kõik need asjad, mis puudutavad juba valimisüsteemi kui sellist või valimiskampaania kuuludele lae seadmist. Ma tänan siinkohal sotsiaaldemokraatide fraktsiooni, kes võttis oma ettepaneku valimiskulude lae kohta komisjoni istungil tagasi, olles selle enne esitanud ühes teises protsessis põhiseaduskomisjonile, kus me tegeleme erakondade rahastamise küsimu-

sega. Ka Keskerakonna fraktsioon võttis ühe ettepaneku tagasi. Tõnis Lukas oma ettepanekut, mis puudutas avatud nimekirjade sissevii mist Riigikogu valimistel, tagasi ei võtnud, kuid komisjon asus seisukohale, et kui seda teemat käsitleda, siis tuleks seda teha lahus käsitletavast eelnõust ja elektroonilise hääletuse korraldamisest.

Nüüd aga muudatusettepanekutest konkreetsemalt. Ma toon esile kõige olulisemad. Kõigepealt eelnõu pealkirja muutmine, mis on igati loogiline. Kui kolleegid aktsepteerivad, siis oleks selle eelnõu pealkiri "Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus". Lisaks valimisseadustele ja rahvahääletuse seadusele muudetakse ka näiteks Riigikogu kodu- ja töökorra seadust. Muudatusettepanek nr 2, mille on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, on samuti väga oluline. Ettepanek puudutab seda, et valimisagitatsiooni keeld valimispäeval jääb alles. Ma tuletan meelde, esialgu oli eelnõus sees, et seda keeldu enam ei rakendata. Põhjendus oli see, et elektrooniline hääletamine, samuti eelhääletamine muutub järjest populaarsemaks ja et selle keelu sisu kaob just nagu ära. Aga olles seda komisjonis mitmel korral uuesti arutanud ja lähtudes ka Justiitsministeeriumi seisukohast, jõudsime oma analüüsis tagasi selleni, et traditsioon on samuti teatud väärtus ja sellise keelu mahavõtmine ei ole praegusel ajal võimalik kõige mõistetavam.

Siis oli Keskerakonna fraktsiooni ettepanek, mis puudutas seda, et anda kõikides valimisjaoskondades võimalus eelhääletada juba kümnest päevast kuni seitsmenda päevani enne valimispäeva. Seda komisjon ei toetanud, arvates, et piisab, kui nendel päevadel saab hääletada maakonnakeskustes. See tooks endaga kaasa ka võrdlemisi suure rahalise koormuse. Põhiseaduskomisjon tegi ettepaneku lõpetada elektrooniline hääletus viimasel eelhääletamise päeval senise kella 20 asemel kell 18 ehk kaks tundi varem. Tõenäoliselt on ka siin mingi harjumus kujunenud ja inimesi tuleb aegsasti teavitada. Põhjendus on lihtsalt see, et eelnõu aine on suurel määral verifitseerimine: valija peab ka elektroonilise hääle andmise puhul olema kindel, et tema hääle just sellisena kohale jõuab, nagu ta on tahtnud. Seega mida teha juhtumil, kui elektroonilise hääletuse aeg lõpeb samal ajal kui eelhääletuse aeg ja elekt-

roonilist häälet valimisjaoskonnas enam muuta ei saa? See kahetunnine lõtk tähendab siis seda, et soovi korral saab inimene, kui ta ei ole oma elektroonilises hääles kindel, minna valimisjaoskonda ja hääletada traditsioonilisel teel, mis põhivalimispäeval teatavasti ei ole lubatud.

Muudatusettepanekuga nr 5 toome sisse uue võimaluse, kuidas valimispäeval kasti koju tellida. Seni sai seda teha kella 16-ni, aga nüüd toome aja kahe tunni võrra tagasi, kella 14-le. Samal ajal lisandub aga üks oluline võimalus: teatud tingimustel, andes oma isikukoodi ja muud asjasse puutuvad andmed, mis võimaldavad kohalikul valimiskomisjonil inimest tuvastada, saab kasti kojutoomise soovi edastada ka telefoni teel, nii nagu see kunagi varemgi võimalik oli.

Muudatusettepanek nr 6 on analoogilise sisuga, kuid kaugemale minev. Komisjon arvestas seda Keskerakonna fraktsiooni ettepanekut osaliselt. Muudatusettepanek nr 7 puudutab komisjonide liikmetele tasu maksmise sätestamist seaduse tasandil. Järgmine muudatusettepanek toob sisse uuenduse, mis lõpetab ühe seni kasutusel olnud protseduuri. Eelhääletamise ajal antud paberhääled loeti varem kokku eraldi, nüüd aga leidis valimiskomisjon, et selleks ei ole olulist vajadust, need loetakse koos valimispäeva hääletega kokku pärast valimisprotseduuri lõpetamist, pärast kella kaheksat. See teeb valimised muu hulgas ka vaatlejatele läbipaistvamaks, kui need protseduurid ei toimu kusagil eraldi tubades, eri aegadel.

Härra Lukase ettepanekust ma juba kõnelesin ja ülejäänud ettepanekud on valdavalt tehnilise sisuga. Ma ei peatuks neil pikemalt, välja arvatud kõige olulisemal ehk siis põhiseaduskomisjoni esitatud muudatusettepanekul nr 16, millega nähakse ette, et elektroonilise hääle kontrollimine, verifitseerimine ei rakendu enne 2015. aasta Riigikogu valimisi. Samal ajal aga näeme ette võimaluse, et 2013. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel on võimalik elektroonilise hääle kontrolli süsteemi katsetada. Sellest ei tulene mingisuguseid õiguslikke järeldusi, küll aga annab see meile lisateavet elektroonilise hääletamise kontrolli süsteemi toimimise kohta, et me saaksime olla kindlad selle rakendamisel, nagu me ette näeme, 2015. aasta Riigikogu valimistel. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Andres Herkel! Jätkame küsimustega. Palun, kolleeg Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea ettekandja! Minu küsimus puudutabki seda, millega te lõpetasite, ehk hääle verifitseerimist. Mäletan ühte eelmise aasta lõpus toimunud komisjoni koosolekut, kus osalesid nii valimiskomisjoni poolt tunnustatud IT-ekspertid kui ka valimiskomisjoni esindajad. Nemad kinnitasid – see on ka protokollis olemas –, et nemad on valmis rakendama hääle verifitseerimise süsteemi juba 2013. aasta kohalikel valimistel. Mis siis vahepeal juhtus, et see on nüüd vähemalt kahe aasta võrra edasi lükatud? Seaduse praegune sõnastus ei anna lootust, et see 2015 kehtima hakkab, sest kirjutatud on "mitte varem kui". Võib juhtuda, et aasta pärast tulla selle juurde tagasi ja öeldakse, et ei hakka kehtima varem kui näiteks 2017. aastal. Mis vahepeal juhtus, kuigi nii IT-ekspertide kui ka Vabariigi Valimiskomisjoni poolt oli valmisolek olemas ja lubadus antud?

Andres Herkel

Aitäh! Vahepeal juhtus see, mida härra Toobal isegi teab. Kõigepealt, osutus sellele protokollile puudutab aega, kui eelnõu ei olnud isegi veel mitte algatatud. Kahtlemata võivad plaanid olla optimistlikud, aga me peame neid tagasi tõmbama sõltuvalt sellest, milline on meie valmisolek. Nimelt korraldas Riigikogu põhiseaduskomisjon 8. mai istungil, nagu ma eespool juba osutasin, interneti teel hääletamise kontrollitavuse kohta päris põhjaliku kuulamise. Spetsialistid vastasid tervele reale küsimustele, kuidas see kontrollimoodus konkreetselt toimib, ja jõuti järeldusele, et lisaks e-hääletuse süsteemile võib korrupsiooni võimaldada ka kontrolliseade, ja meil ei tekkinud kindlust, et seda saab rakendama hakata ilma katsetamata. Katsetamine kohalikel valimistel, ütleme, lokaalselt valitud keskuste või üksuste kaupa, on ilmselt aga kõige loogilisem katsetamise moodus.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Andres Herkel! Avan läbirääkimised ja palun kõnetooli kolleeg Priit Toobali!

Priit Toobal

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Elektroonilise hääletuse teemal oleme pidanud mitu üsna tulist debatti. Tänavu kevadel jõudsimel lõpuks niikaugemale, et Riigikogu fraktsioonid tunnistasid ühiselt vajadust see teema käsile võtta. Positiivne oli, et Riigikogus moodustati e-valimiste töörühm, mis analüüsis pikalt ja põhjalikult elektroonilise hääletamise sisu ning kaasas oma töösse ka mitmeid eksperte, näiteks Ahto Buldas, Sven Heiberg, Tarki Martens, Jan Willemson ja Priit Vinkel. Mul on hea meel, et töörühmas olid esindajad kõigest fraktsioonidest ning rühma juht Valdo Randpere käsitles teemat täie tõsidusega. Seega oli vähemalt algus äärmiselt lootustandev.

Töörühm jõudis tulemuseni, et e-hääletuse turvalisuse suurendamiseks on vaja luua hääle kohalejõudmise kontrolli süsteem ehk seesama eespool räägitud verifitseerimine. Kahjuks aga otsustati põhiseaduskomisjonis, et põhiline, e-hääletamise verifitseerimise süsteemi loomine lükatakse edasi 2015. aastani. See on Keskerakonna fraktsiooni hinnangul põhimõtteline viga, mis laseb liiva kogu senise e-valimiste töörühma töö.

Miks on see kontrollisüsteem nii oluline? See on oluline just seepärast, et interneti teel hääletamine on tõusnud populaarsuselt teiseks hääletamisviisiks. Eelmainitud eksperdid rõhutasid selle fakti juures, et just populaarsus võib muuta e-hääletuse mitmesuguse motivatsiooniga ründajate jaoks paeluvaks sihtmärgiks. Ekspertid kinnitavad, et võimekas arvutihuviline – rõhutan, huviline, mitte tipphäkker – suudaks luua kahjurvara, mis võib muuta või tõkestada elektroonilist hääletust nii, et valija ise ei pruugi sellest teada saada. Seega ütlevad eksperdid, et elektroonilise hääletamise usaldusväärsuse kontrollimiseks tuleb anda valijale võimalus kontrollida, kas tema hääle on muutmata kujul ka serverisse kohale jõudnud.

Mind teeb murelikuks eksperdi hinnangu fakt, kusjuures tegemist on valimiskomisjoni poolt tunnustatud ekspertidega, et massiline rünne elektroonilise hääletamise vastu on 2013. aastal lihtsamini teostatav kui kunagi varem ning senise ilma kontrollita kontseptsiooniga edasi minnes puuduvad meil tulevikus usaldusväärsed vahendid niisuguste rünnete täismõõdulisteks arvestamisteks.

Tuletan meelde, et põhiseaduskomisjoni 17. jaanuari istungil kinnitasid IT-eksperdid, sh ka valimiskomisjoni esindajad, et on olemas suutlikkus saada elektroonilise hääletamise verifitseerimise tehniline lahendus valmis juba 2013. aasta kohalikeks valimisteks. Seega ei saa Keskerakonna fraktsioon nõustuda, et e-hääletuse usaldusväärsemaks muutmiseks vajalik põhipunkt eelnõust välja jäetakse või selle rakendamine edasi lükatakse. Valijale peab 2013. aastal olema tagatud võimalus kontrollida oma elektroonilise hääle kohalejõudmist.

Ma usun, et Eestis on piisavalt IT-eksperthe, kelle abil see tehniline lahendus välja töötada. See on riigile ja demokraatiale ülimalt oluline. Kas me oleme siis e-riik või ei ole? Arvestades seda, et eelnõust on välja jäetud e-hääletuse verifitseerimise süsteemi sisseviimine, teeb Eesti Keskerakonna fraktsioon ettepaneku eelnõu lugemine katkestada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Andrei Korobeinik!

Andrei Korobeinik

Austatud kolleegid! Selle seaduseelnõu näol on tegemist kompromissiga erinevate poliitiliste vektorite ja ka meie soovide ning tehniliste võimaluste vahel. Valimised on üks tähtsamaid demokraatia instrumente ja iga demokraatliku riigi huvides on valimisaktiivsust suurendada. Mida rohkem inimesi valimistel osaleb, seda paremini peegeldavad valimistulemused valijate tahet.

Eesti on täna kõige vabama internetiga riik maailmas. Legendaarne TechCrunch kirjutas oma eilses artiklis, et Eesti liidripositsiooni oluline põhjus on suurepärased e-teenused, nagu näiteks unikaalne internetivalimiste süsteem. E-valimised on hea näide sellest, kuidas internetti saab demokraatia tugevdamiseks kasutada. E-valimiste peamine eesmärk on tõsta valimisaktiivsust ja viimased kümme aastat on näidanud, et me oleme õigel teel. Kuigi Eesti alustas oma e-valimiste teekonda esimesena maailmas ja on teistest riikidest kaugemale jõudnud, ei ole e-valimise süsteem ja protseduurid meil veel lõplikult valmis. Uuendatud valimisseadus on oluline samm õiges suunas. E-valimiste skeem muutub läbipaistvamaks ja mugavamaks.

Meil õnnestus sellesse seaduseelnõusse sisse programmeerida mitu olulist asja, näiteks statistika avaldamine e-hääle jaotuse kohta, mida eelmistel valimistel ei olnud, samuti e-hääletamise ja e-valimise aegade ühtlustamine, mis muudab e-valimise protsessi valijale arusaadavamaks.

Mitu tähtsat muudatust ootab meid veel ees. Näiteks jõuame järgmisteks valimisteks rakendada elektroonilisel teel valijate nimekirja, mis võimaldab hääletada ükskõik mis jaoskonnas. Tehniline teostus võtab kahjuks rohkem aega. Kuid selle ja ka teiste teemade juurde tuleme kindlasti tagasi.

Reformierakonna arvates on tegemist olulise ja vajaliku seaduseelnõuga ja ma kutsun teid üles seda toetama! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Andrei Korobeinik! Palun kõnepulti kolleeg Mihhail Stalnuhhini! Kaheksa minutit.

Mihhail Stalnuhhin

Proua juhataja! Lugupeetud daamid ja härrad! Esindan oma isiklikku arvamust ja olen siin sel põhjusel, et eile kõlas siin saalis ühe koalitsioonisaadiku suust selline lause, et Eesti rahvas peab küsima oma riigi endale tagasi. Räägime siis sellest seoses valimisprotsessiga. Demokraatia on tõenäoliselt leiutanud vanad kreeklased ja neil oli oma ettekujutus ka valimisprotsessist. Kui Ateenas läks valimisteks, siis kõige vanemad kirjeldatud protsessid toimusid niiviisi, et pandi paika üks savipott, selle kõrval olid mustad ja valged kivid, kõik hääleõiguslikud linnaelanikud kõndisid mööda, võtsid ühe kivi ja panid sellesse potti. Seega oli tagatud valimiste salajasus, igapähe oli võimalik teha isiklik valik jne. Ühesõnaga, demokraatia. Kujutame ette, et tollal oleks ilmunud välja üks isik või isikute grupp, sellised progressistid, kes ütlevad, et kõigil ei ole mugav, selleks et kõik saaksid osa võtta, on neil ettepanek, et igapähe saab hääletada suvalises kohas, näiteks mere ääres. Meil on kompu, neil on meri, seal elab keegi Neptunus, üks jumal. Soovija võib merre musta või valge kivi visata, pärast me kuulame lainete sosinat ja Neptunus teatab meile, kui palju on musti kive ja kui palju on valgeid. Ja kui te nüüd veidike mõtlete, siis te saate aru, et see ongi elektroonilise

hääletamise mõte ja sisu. Vaevalt see Ateenas oleks läbi läinud. Ma arvan, et sellised mehed oleksid saanud süüdistuse võimu ülevõtmise katses ning oleks eluks ajaks linnast välja aetud.

Aga nüüd meie hääletamissüsteemi juurde. Ma olen kunagi oma elus töötanud täiesti väikeste lastega, lasteaia vanema grupi vanuses lastega, esimese-teise klassiga. Sellest ajast peale olen kindel, et illustratsioon annab mõnikord palju rohkem kui hästi palju tihedat teksti. Seepärast on mul teile täna olemas ka üks illustratsioon – seesama kaardipakk. Kui ma tulen valimisjaoskonda hääletama, siis on minu ees valimiskomisjon (näete, siin on valimiskomisjon) ja on vaatlejad (teie olete vaatlejad). Mina vaatan, mida mulle pakutakse, ja valin siit pakist suvalise kandidaadi. Te ei tea, mis valiku ma tegin, seda ei tea valimiskomisjon ja teie, vaatlejad, ei tea ka seda. Aga milles ma olen kindel, on see, et ma tegin oma valiku, panin täpselt selle numbri, mis ma valisin, ja see ei kao mitte kuskile, sest siin istuvad hundi nägudega needsamad vaatlejad, kes ei lase mitte kellelgi selle kasti kallale minna. Kõik vabade valimiste tingimused on täidetud.

Kui ma hakkam hääletama elektrooniliselt, siis ma teen ka valiku, ma vaatan ja valin, aga seekord ma võin teile täitsa vabalt näidata, mis ma valisin. Miks? Kas on kindlustatud, et inimesel, kes hääletab kodus suvalisel ajal, ei ole kõrval kedagi? Ei ole. Me ei suuda seda kindlustada, nii et see võimalus on olemas. Kas on kindlustatud, et kõrval ei istu mõni ülemus, kes lihtsalt survestab seda inimest? Ei ole. Kas on kindlustatud, et keegi ei hääleta minu ID-kaardiga? Nii et see valik on täitsa avatud. Nüüd ma pean edastama oma hääle hääletussüsteemi programmile. Lugupeetud kolleeg Aivar, kas sa aitaksid kaasa? Tema on täna hääletussüsteemi rollis.

Esimees Ene Ergma

Vabandage, meil ei ole siin mingisugust kaasaaitamist, te suudate väljendada end ka suuliselt. Palun, härra kolleeg, istuge maha!

Mihhail Stalnuhhin

Ei, ta võib siin seista. Ta ei räägi mitte midagi, ta on hääletu ja kõik, mis mul on jäänud teha, on talle see hääle üle anda. Me tegime trenni, aga viis meetrit on maksimaalne kau-

gus. Püüa! Sai kätte, tore! Kas ma saan kontrollida, kas tal olid taskud tühjad, et seal midagi ei olnud? Kas ma saan kontrollida, et ei toimu ühest taskust teise laadimine? Kust ma üldse tean, mis seal on? Ma saan ainult küsida: "Kulla hääletamissüsteem, ütles, palun, kas see, mis sa kätte said ja mis on registreeritud, on täpselt see, mille ma valisin?" Tegelikult võib vastata ükstepuha mida, aga kokkulepitult ta vastab, et jah, see on täpselt see. Aga ma ei saa seda kontrollida, teie ei saa seda kontrollida, valimiskomisjon ei saa seda kontrollida. Nii viisi toimib see hääletamissüsteem ja pärast hakkab siis neid hääli taskust välja tõstma. Ütle, palun, mis sul rinnataskus on?

Esimees Ene Ergma

Veel kord: palun, te võite küll seal seista, aga mitte ...

Mihhail Stalnuhhin

Aivar, kui sa tagasi marsid, siis näita, võib-olla on sul teistes taskutes ka veel midagi.

Esimees Ene Ergma

Palun istuge oma kohale!

Mihhail Stalnuhhin

See on elektrooniline hääletamine. Ja kõik elektroonilised hääletamised, mis on Eestis toimunud, pole legitiimsed selles elektroonilise hääletamise osas. See on täiesti läbipaistmatu süsteem. Kulla kolleegid! Kui murtakse sisse Pentagoni leheküljele, kui lõhutakse nende faile, kes saab siis kindel olla, et mingi hääletussüsteem teeb täpselt seda, mida me soovime? Nii et ma kordan veel kord: see on minu isiklik arvamus. Aga ma tean mitut kõrgetasemelist programmeerijat, kes valimispäeval ei kasuta oma komput. Nad käivad valimisjaoskonnas ja hääletavad seal, sest see on ainus tingimus, kuidas kindlustada, et sinu hääle jõuab sinna, kuhu ta peab jõudma. Ja kui keegi koalitsioonist nõuab, et Eesti rahvas peab küsima oma riigi endale tagasi, siis mina ütlen selle asja peale: Eesti rahvas peab ennekõike tagasi saama õiglase ja põhiseadusele vastava hääletamissüsteemi. Tal peab olema võimalus valida seda võimu, mida ta tahab, mitte seda, mida võib-olla keegi on talle pähe määrinud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kajar Lember!

Kajar Lember

Head kolleegid! Valimisi käsitlevate seaduste ajakohastamine on vajalik. Eelnõu põhi-fookuses on elektrooniline hääletamine ja valimiste korralduse täpsustamine ning seda on kindlasti vaja teha. Eestis on elektroonilist hääletamist tõepoolest kasutatud kokku juba viiel korral ja see on muutunud üha populaarsemaks. Eks meie roll on üritada muuta see võimalikult kvaliteetseks ja korrektseks. Teemaga on vaja tegelda ja sotsiaaldemokraadid on algusest peale toetanud mõtet moodustada elektroonilise hääletamise korraldamiseks spetsialistidest koosnev eraldi valimiskomisjon. Me toetame ka seda, et uus eelnõu sätestab seaduse tasemel e-hääletamise süsteemi auditeerimise, mis annab lootust, et peale katsetusi järgmisel sügisel saab valija edaspidi võimaluse kontrollida, kas tema antud hääl on kohale jõudnud või mitte. Loomulikult, nagu ka eelkõnelejad on välja toonud, on palju turvalisusriske ja -probleeme, aga me siiski loodame, et masinad on targad, teinekord targe- madki kui inimesed ja see süsteem siiski tulevikus käivitub. Ja alati on inimestel, kes masinat ei usalda, võimalik minna jaoskonda ja anda oma hääl seal, see võimalus jääb ju kindlasti alles.

Lisaks kõikvõimalikele tehnilistele ja korralduslikele uuendustele, mis peaksid muutma e-hääletamise aina paremaks, on sisulise tähtsusega kindlasti see, et edaspidi saab elektroonilise hääletamise tulemused teada valimisjaoskonna täpsusega. Seni avaldati need valimisringkonna täpsusega. Ma arvan, et see suurendab elektroonilise hääletamise läbipaistvust ja usaldatavust.

Eelnõu esimese lugemise ajal sai negatiivse asjaoluna välja toodud see, et eelnõu juures oli punkt, millega kaotatakse valimisagitatsiooni piirangud valimispäeval. See oleks justkui pidanud looma valimiskasti juures hääletamisel võrdsed võimalused eel- ja e-hääletamisega. SDE oli selgelt selle vastu, me tegime vastava muudatusettepaneku ja mul on hea meel, et see sai komisjonilt konsensusliku heakskiidu. Ka valitsus oli seda meelt. Ma tõesti arvan, et nendel valijatel, kes tahavad valimispäeval jaoskonda minna, on sellest piirangust hea meel,

sest nad ei pea tulevikus enne valimisjaoskonda jõudmist läbima seiklusrada mitut värvi telkide vahel. Pigem on SDE seisukohal, et ühiskonna ootustele vastu tulles peaksime astuma piirangutega veelgi sammu edasi, vähendama kampaania mahtu ja suurendama kontrolli kulutuste üle.

Selle eelnõu ajakohase menetluse huvides olime tõesti valmis, nagu komisjoni ettekandja välja tõi, mõned oma muudatusettepanekud tagasi võtma, kuid me oleme esitanud need juba erakondade rahastamise teemaliseks aruteluks. Loodame ka, et koostöö põhiseaduskomisjonis jätkub, ja eelkõige tahaks loota, et valitsuse juhtpartei liikmed, kes tõi oma ettepanekud küll hilinevalt, tegelevad selle teemaga siiralt edasi. Vähemalt oma paberis on nad toetanud meie mõtet, et kontrolli tõhustamisega ja teiselt poolt valimiseelarvete mahu piirangutega tuleb edasi minna. Ma usun, et selle teema osas punktides jõutakse põhiseaduskomisjonis konsensuslike otsusteni. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Kajar Lember! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Palun vabandust! Palun, kolleeg Andres Herkel!

Andres Herkel

Aitäh, proua juhataja! Me ei jõudnud kolleeg Tõnis Lukasega ilmselt kokkuleppele, kumb läheb enne kõnepulti. Ma tahtsin tegelikult tulla viimasena, et vastata mõnele väitele, mis siin on kõlanud. Kõigepealt, Priit Toobali entusiasmi selles osas, et mida varem me verifitseerimist rakendame, seda parem, me ju põhimõtteliselt jagame. Aga nagu järgmine kõneleja Andrei Korobeinik ütles, ei ole see ainult poliitiline kompromiss, vaid on kompromiss meie heade soovide ja tehnilise valmisoleku vahel ehk 2013. aasta katsetusfaas kohalikel valimistel on siiski vajalik.

Mis aga puudutab härra Stalnuhhini fundamentaalse usaldamatuse avaldamist elektroonilise hääletuse kui sellise suhtes, kuni valimiste legitiimsuse küsimärgi alla panemiseni, siis see on siin saalis üllatav ja minu meelest absoluutselt mitte asjakohane. Ma tuletan meelde, et lisaks kõigele muule toimub elektroonilise hääletussüsteemi auditeerimine. Ka see auditeerimisprotsess muutub sõltumatute spetsialistide poolt edaspidi veelgi üksikasjalisemaks,

veelgi selgemaks. Eesti ei kuulu nende riikide hulka, mille puhul valimiste legitiimsust saab kuidagimoodi küsimärgi alla seada. Meie puhul ei ole ka niisuguseid vaatlusmissioone, mida nii ühe kui teise demokraatiaga suuremates raskustes oleva riigi suhtes rakendatakse. Küll aga on OSCE/ODIHR-i vaatlejad üksikasjalikult jälginud meie elektroonilise hääletuse süsteemi ja selle rakendamist, sest me oleme pioneerid, ja nad täiesti leiavad, et see on moodus, millega tuua rohkem valijaid valimisprotsessi. Me teeme head tööd, aga selle süsteemi arengul tuleb silm peal hoida. Ka arutatavas eelnõus kajastuvad mitmedki nende tõstatatud probleemid ja me töötame nendega edasi. Aga tulla siia pulti rääkima kivide viskamisest Neptunusele – see ei kõlba minu meelest mitte kuhugi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Andres Herkel! Palun, kas Priit Toobalil on repliik?

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Kuna tõesti mainiti mu nime ja Andres Herkel mainis minu entusiasmi, siis ma tahan öelda, et see entusiasm ei ole laest võetud. Kuni viimase põhi-seaduskomisjoni koosolekuni ja kõikidel elektroonilise valimise töörühma koosolekutel kinnitasid nii IT-eksperdid kui ka valimiskomisjon, et nemad saavad 2013. aasta kohalikeks valimisteks verifitseerimise süsteemiga valmis.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Ma palun kõnepulti kolleeg Tõnis Lukase!

Tõnis Lukas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Ma pean paar sõna ütleva, sest siin oli juttu minu tehtud muudatusettepanekust. Tõepoolest, selle seaduse menetlemise käigus ja ka täna siin olen ma saanud isegi rohkem või sama palju positiivset tähelepanu, kui ma sain seda Keskkonnainvesteeringute Keskuse nõukogu koosseisu kinnitamise eelnõu ette kandes. See innustab muidugi edasi tegutsema ja natuke ka iseloomustama, miks ma tegin just selle seaduseelnõu puhul muudatusettepaneku muuta valimiskorda.

Ettepaneku sisu oli tõesti ühtlustada valimiskorda ja kujunenud valimistraditsiooni arvestades tulla inimestele vastu, et nad saaksid aru, mis tüüpi valimised Eestis on, et on avatud valimised. Enamasti kasutatakse meil valimistel avatud nimekirja meetodit. Ka Riigikogu valimistel on lihtsam aru saada häälte liikumisest, kui ei ole vastuolu näiteks ringkonnas antud häälte liikumises ja pärast häälte liikumises üldnimekirja kaudu. Mõlema aluseks oleks avatuse printsiip, kui üldnimekirjas selline printsiip aktsepteeritakse, sest ringkonnas on avatud nimekirja meetod juba olemas.

Olen kuulnud selle ettepaneku kohta mitmesugust kriitikat. Üks vastuväide on olnud, et siis on eri suurusega ringkondade kandidaadid ebavõrdses olukorras. Kinnitan veel kord: ettepaneku sisu oli, et hääli kaalutakse ja rohkem hääli saanud isik liigub nimekirjas edasi ja oma eesmärgi poole saada Riigikogu liikmeks kiiremini ja eelistatult, võrreldes sellega, kes on saanud vähem hääli. Loomulikult arvestatakse ka valimisringkonna suurust ja saadud häälte hulka võrreldakse selles ringkonnas valimistel antud häälte hulga.

On öeldud, et see võib tuua Riigikokku liialt palju avalikkusele tuntud inimesi ja võib vähendada vähetuntud inimeste võimalusi Riigikogu liikmeks saada. Riigikogus on olnud eelmistes koosseisudes ja on ka praegu tuntud teleinimesi, lauljaid, kunstnikke, linnapäid ja teisi tuntud inimesi. Ma arvan, pea püsti! Te olete hästi hakkama saanud ja karta, et see, kes saab rohkem hääli, on riiklusele kuidagi ohtlikum, ka muidugi ei tasuks.

Mis puutub sellesse, et elektroonilise hääletamisega seotud muudatusi on vaja teha kiiremini, siis ma täiesti aktsepteerin seda, aga kindlasti ei tohi mõne valimiskorra teema arutelu nelja aasta jooksul välistada. Demokraatia meie ümber või demokraatiatunnetus rahva hulgas muutub selle ajaga. Praegu oleks meil minu meelest vaja näidata, et me ei ole betoneerunud siia tsitadelli, vaid avardame nii era-kondade süsteemi käsitlust kui ka valimiskorda, ning selles mõttes on väga hea ja tore, et põhiseaduskomisjoni liikmed, komisjoni esimees ja paljud inimesed veel on arvanud, et ettepanek iseenesest vajab arutelu. Praeguseks on ka neid Riigikogu liikmeid, kes on juba valmis selle ettepaneku eraldi eelnõuna esitama, aga ma arvan, et võtame samm-sammult ja

rahulikult. Põhiseaduskomisjon tegeleb ka nende teemadega, nii et ükski üritus ei sure. Ma aktsepteerin täiesti vajadust elektroonilise valimissüsteemiga edasi liikuda.

Esimees Ene Ergma

Aitäh, kolleeg Tõnis Lukas! Ma saan aru, et kolleeg Marko Pomerants soovib sõnavõttu kohapealt, kaks minutit. Repliiki ei ole? Kõigepealt ma kutsun kõnepulti kolleeg Aivar Riisalu, kuna ta on varem registreerunud. Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Hea juhataja! Head kolleegid! Mina olen selline õnnetu parlamendiliige, kes peab kogu aeg tulema pulti hetkeemotsioonide ajel. Täna sõnavõtt polnud ka sugugi planeeritud. Progressiivse noore inimesena, särasilmse noormehena olen ma siiralt igasuguse innovatsiooni poolt ja arvan, et ka minu valijad kasutavad tulevikus üsna aktiivselt e-hääletuse võimalust ja e-hääletajate osakaal minu valijaskonnas kindlasti kasvab. Seetõttu ma arvan, et kui mõne oponenti meelest on olemas mingisugused mustad jõud, kes e-hääletust täielikult ignoreerivad ja arvavad, et see asi on saatanast, siis need mustad jõud, kui sellised mustad jõud üleüldse olemas on, ütleme parem, inimesed, kellele e-hääletus tekitab küsimusi, ei võitle mitte e-hääletuse kui nähtuse vastu ja neil on tegelikult ju täpselt samasugune õigus saada oma küsimustele vastuseid.

Oleme ausad, väga paljud spetsialistid, kes ei eita e-hääletuse vajalikkust, on öelnud, et tema auditeerimise võimalused peaksid olema senisest sügavamad. Masinad on kahjuks inimese poolt juhitud ja ei ole hetkel veel meist targemad ehk selle tõttu on masinatega võimalik üht-teist, nipet-näpet ette võtta küll. Küsimus on lihtsalt selles, kus need masinad asuvad, kelle kontrolli all nad asuvad, kuidas tahetakse käituda ja võib-olla isegi ei taheta käituda.

Rohkem seisan ma siin puldis sellepärast, et minul tekkis täna küsimus meie parlamendi korralduse kohta. Kui keegi tuleb ja paneb siia lauale *laptop*'i ja näitab meile sealt ülevalt ekraanilt *PowerPoint*'i, siis ei ole häda mitte midagi. Kui vabalt, demokraatlikult valitud parlamendiliige proovib mängida Riigikogu saalis serverit, lausumata sõnagi, siis sekkub

Riigikogu juhataja, üritab teda paika panna ehk võtta temalt ära tema täieliku saadiku-mandaadi sees olev vabadus mängida serverit, segamata istungit, ja liikuda selles saalis ringi, kus ta tahab liikuda. See oli see, mis mind hämmastas. Kui on olemas mõni pool, kes julgeb e-hääletuse üle arutleda, öelda välja mingisuguseid vastuargumente või paluda valitsejatel süsteemi parandada, kas siis tõepoolest on vaja kõik sellised katsed maha suruda? Maha suruda lausa selliste võtetega, et Riigikogu liige ei tohi olla server. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Ma arvan küll, et Riigikogu liige ei tohi olla server, sest ta ei ole võimeline seda olema. Palun, Marko Pomerants, sõnavõtt kohalt, kaks minutit!

Marko Pomerants

Aitäh! Tegelikult ma üldse ei soovinud esineda, aga ma ei tunne kodukorda. Mul tekkis selline küsimus: kui Riigikogu liige kuuleb oma nime kõnepuldist hüütavat, kas ta tõesti peab siis vastulause tegema või on tal võimalus ka keelduda?

Esimees Ene Ergma

Loomulikult on võimalus ka keelduda, aga tal on võimalus esineda. Ma loodan, et rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

Läheme muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Seaduseelnõu kohta on 19 muudatusettepanekut. Esimese muudatusettepaneku on esitanud põhiseaduskomisjon, arvestatud täielikult. Teise on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, arvestatud täielikult. Kolmanda on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Ma palun kolmandat muudatusettepanekut hääletada!

Esimees Ene Ergma

Suurima heameelega.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele kolmanda muudatusettepaneku, mille on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 19 Riigikogu liiget, vastu oli 51, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust.

Neljanda muudatusettepaneku on esitanud põhiseaduskomisjon, arvestatud täielikult. Viienda muudatusettepaneku on esitanud põhiseaduskomisjon, arvestatud täielikult. Kuuenda muudatusettepaneku on esitanud Eesti Keskerakonna fraktsioon, on arvestatud osaliselt. Seitsmes muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. Kahesjas muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. Üheksas muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. Kümnes muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. 11. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. 12. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. 13. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. 14. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. 15. muudatusettepaneku on esitanud Tõnis Lukas, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata, kuid vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 ei tule see hääletusele. 16. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Ma palun 16. muudatusettepanekut hääletada!

Esimees Ene Ergma

Hääletame 16. muudatusettepanekut. Hea Riigikogu, panen hääletusele 16. muudatusettepaneku, mille on esitanud põhiseaduskomisjon ja mis on arvestatud täielikult. Palun hääletada!

16. muudatusettepaneku poolt hääletas 64 Riigikogu liiget, vastu oli 15, erapooletuid ei olnud. Ettepanek leidis toetust.

17. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. 18. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult. 19. muudatusettepanek on põhiseaduskomisjonilt, arvestatud täielikult.

Head kolleegid, me oleme läbi vaadanud kõik muudatusettepanekud. Kuid Riigikogu juhatusele on saanud palve Eesti Keskerakonna fraktsioonilt, kes teeb ettepaneku Eu-

roopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse, Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 186 teine lugemine katkestada. Meil tuleb seda ettepanekut ka hääletada. Läheme lõpprotseduuri juurde.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse, Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 186 teine lugemine katkestada. Palun hääletada!

Poolt hääletas 17 Riigikogu liiget, vastu oli 63, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud toetust ja seaduseelnõu 186 teine lugemine on lõpetatud.

Palun, Igor Gräzin, milles on küsimus?

Igor Gräzin

Ikka seesama asi. Kakskümmend minutit tagasi oli Riigikogu kodulehel üleval eilne stenogramm ja seal olid sees kõik need avaldused, mis olid suunatud sellele, et mõjutada käimasolevaid kohtuasju. Rõhutan, et võimude lahususe printsiip ei luba seda. Ma arvan, et põhiseadusvastased osad tuleb stenogrammist kõrvaldada. Stenogramm on praegu üleval ebajuriidiliselt ja täiesti valesti. Palun võtame ta maha, teeme korda ja siis läheb uuesti üles!

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud Igor Gräzin, te näete, kus ma praegu istun. Ma olen veendunud, et inimesed tegelevad sellega. Mina ei saa praegu midagi maha võtta. Ma istun siin ja inimesed läksid sellega tegelema. Palun, ärme jätkame seda diskussiooni! Palun, kolleeg Priit Toobal, küsimus!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Kui Igor Gräzin pakkus ennast Riigikogu juhatusele appi, siis ma pakun ka ja tuletan Riigikogu juhatusele meelde Riigikogu kodu- ja töökorra seadust, kus on kirjas, et kõik, mis Riigikogu täiskogu puldist räägitakse, kuulub Riigikogu stenogrammi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Mul on protseduuriline küsimus. Ma küll ei saa aru, mis põhimõttel hakatakse stenogrammist midagi välja võtma, aga kas juhatusel on kavas, kui te näiteks mõne kõne või mingi osa sellest maha võtate, teatada sellele, kes konkreetset siin saalis rääkis midagi, mida ei tohi rahvale teada anda, et mingi osa tema kõnest või terve kõne on maha võetud?

Esimees Ene Ergma

Ma ütlen veel üks kord: mina ei ole praegu suuteline selle asjaga tegelema, ma juhatan praegu istungit. Mis küsimused veel on? Mingisugust mahavõtmist stenogrammist ei toimu. Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Ma pean kahjuks Stalnuhhinile ja teistele kolleegidele selgeks tegema: me leppisime siin kokku, et eksisteerib võimude lahususe printsiip, me arutame probleeme, aga me ei sekku kohtu tegevusse. Täna on kohus läinud otsust tegema ja kohtul on õigus lugupidamisele ja vabadusele. Ja kui meil eile jätkus mõnes sõnavõtus häbematus vihjata sellele, milline peab tulema kohtu otsus, siis ma arvan, et see on põhiseaduse otsene rikkumine. Selles ja ainult selles on küsimus, kusjuures selle tõstata esimest korda seoses angloameerika süsteemiga Kadri Simson. Ma lihtsalt toetan teda.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Me jätkame praegu oma istungit ega diskuteeri selle üle, mis oli eilses stenogrammis. Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Aitäh! Austatud juhataja! Et teile natukene appi tulla, on mul protseduuriline küsimus seoses sellega, mis siin praegu toimub. Nii ei ole, et suvaline rahvasaadik tõstab käe püsti, nimetab ennast serveriks või milleks tahes ja hakkab lihtsalt rääkima. Kui on midagi rääkida, siis peaks esitama protseduurilise küsimuse. Minu protseduuriline küsimus kõlab nii: kas me ei võiks edasi minna?

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Ma juba ütlesin, et me võiksime edasi minna. Suur tänu, et on ka rahvasaadikuid, kes saavad aru, et meil on praegu istung, aga mitte serverite arutelu!

2. Maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (241 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 241 teist lugemist. Ma palun ettekandeks kõnepulti rahanduskomisjoni aseesimehe kolleeg Rannar Vassiljevi!

Rannar Vassiljev

Aitäh! Head kolleegid! Maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta muudatusettepanekute tähtajaks Riigikogu liikmetelt, fraktsioonidelt ega teiselt komisjonidelt ettepanekuid ei tulnud. Küll aga otsustas rahanduskomisjon koostöös eelnõu algatajaga teha eelnõus mõned täiendused. Need täiendused võib võtta kokku kolme valdkonda. Esimene puudutab kohalikke omavalitsusi ja nende õigust sõlmida Maksu- ja Tolliametiga haldusleping, andmaks kohalike maksude puhul maksuhalduri kohustused üle Maksu- ja Tolliametile. Eesmärgiks on siin efektiivsus ehk teatud maksude puhul võib eeldada, et Maksu- ja Tolliametil on selles valdkonnas välja kujunenud suurem kompetentsus kui kohalikel omavalitsustel. Seetõttu on mõistlikum, kui maksuhalduriks on Maksu- ja Tolliamet. Lisaks antakse kohaliku omavalitsuse üksuste volikogudele õigus kehtestada teede ja tänavate sulgemise maksu deklaratsiooni vorm. Seni neil seda õigust ei olnud.

Teise muudatusettepanekuga antakse maksusaladusele juurdepääsu õigus ka maksuhalduri tegevust auditeerivale isikule. Mõte on see, et kui Rahandusministeerium ühendab oma siseauditi üksused, siis oleks neil võimalik maksuhalduri tegevust auditeerida.

Kolmanda muudatusettepanekuga lükatakse seaduse jõustumise tähtaeg kahe kuu võrra edasi. 1. oktoober, mis oli algne tähtaeg, on kohe ukse ees ning see ei ole piisav aeg, et seadus välja kuulutada ja seadusest tulenevad korrektiivid ka tegevusse sisse viia.

Komisjon otsustas teha Riigikogule ettepaneku teine lugemine lõpetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, kas teil on ettekandjale küsimusi? Ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita.

Alustame eelnõu 241 muudatusettepanekute läbivaatamist. Laekunud on kolm muudatusettepanekut, need kõik on juhtivkomisjonilt ja neid on arvestatud täielikult. Esimene, teine, kolmas. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

3. Avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu (263 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu 263 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Partsi

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Valitsus esitab teile avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduse muutmise eesmärk on teha avalik teave, ennekõike riigi käes olevad andmekogud ja tulevikus moodustatavad andmekogud, taaskasutatavaks. Sellega oleks meil võimalik stimuleerida uute toodete ja teenuste loomist erasektoris, kui neil on piisav, lihtne, ajakohane ligipääs riigi kogutavatele andmetele.

Seaduse sisu iseloomustamiseks märgin kolme olulisemat asja. Esiteks, me täiendame seadust avaliku teabe taaskasutuse mõistega. Teiseks, taaskasutamise oluline eeldus on, et see osa avalikust teabest, mis peaks olema taaskasutatav, oleks kättesaadav nn masinloetaval kujul. Kui te lubate, siis masinloetavuse tehnilist definitsiooni, mida seaduseelnõu pakub, ma siin ette lugema ei hakka, aga põhimõtteliselt peaks see tähendama, et avalikud andmed ei ole kättesaadavad tavalise

PDF-failina, vaid sellisel moel, mis võimaldab andmete tulevastel kasutajatel neid tunduvalt lihtsamalt analüüsida ja süstematiseerida ega nõua ebaproportsionaalseid pingutusi.

Kolmandaks, eelnõuga täiendatakse nn kuulupõhisuse põhimõtet. Selle kohaselt peab teabevaldaja andma selgitusi avalikule teabele juurdepääsu ning taaskasutamise eest võetavate tasude kujunemise kohta. Võetavad tasud ei tohi olla liialt piiravad ja põhjendamatult konkurentsi kahjustavad. Kulude arvestamiseks on antud selgem põhimõte, mille järgi taaskasutamisest saadavad tulud ei tohi ületada taaskasutamisse andmise kulusid, millele võib lisanduda teenuse jätkusuutlikkuse tagamiseks ettenähtud mõistlik amortisatsioonikulu.

Vahemärkusena ütlen, et see kulude teema väärib kindlasti ka siin saalis sisulist arutelu sel põhjusel, et valitsusesiseselt oli eri ministeeriumide valduses olevate andmekogude omapära arvestades mitu seisukohta. Oli seisukoht, et juhul kui andmed on taaskasutatavad ja masinloetaval moel esitatud, peaksid need olema tegelikult laiale ringile isikutele tasuta kättesaadavad. Ütlen ära, et mina isiklikult toetan ka seda seisukohta, kuid meil on olemas andmekogusid ja ka tulevikus võib ette tulla andmekogusid, mis oma tegevuses või investeeringuteks võivad nõuda teatud kulusid. Sellisel juhul võimaldab ka Euroopa Liidu tänane õigus võtta andmete erasektori käsutusse andmise eest tasu ja selle tasu võtmise põhimõtted on seadusega reguleeritud. See on mõneti valitsusesisene kompromiss, arvestades meie andmekogude praegust olukorda. Ma ei välista, et tulevikus võiks selle teema juurde tagasi tulla ja asja arutada. Juhul kui me tahaks seda praegu radikaalselt muuta, kehtestada tasuta kasutusse andmise printsiibi, siis me peame arvestama selle mõju eelarvele.

Kindlasti tasub märkida, et kõigi nende avalike andmete taaskasutatavaks tegemine ja masinloetavale kujule viimine ei tähenda ühelgi moel järeleandmist privaatsuse ja autoriõiguse printsiipides. Teisisõnu, me saame rääkida, et nendes andmemassiivides on ikkagi andmeid, mille privaatsuse ja autoriõiguse kaitse peavad olema jätkuvalt tagatud. See tähendab, et need andmekogud langevad selle seaduse objekti alla ja andmekogude valdajad peavad sellega arvestama. Loomulikult annab seadus ka Andmekaitse Inspeksioonile dele-

gatsiooni, et seda jälgitaks. See jääb kindlasti oluliseks põhimõtteks.

Eraldi veel seaduseelnõu ettevalmistamise protsessist. Üks arutelu teema oli, milline osa avalikust teabest, nii nagu seda on kehtivas avaliku teabe seaduses mõistetud, peaks kuuluma taaskasutatavaks tegemisele. Valitsus on pakkunud teile välja ühe osa avalikust teabest – need on ennekõike andmed, mis vastavalt avaliku teabe seadusele kuuluvad andmekogu mõiste alla. Me arvame, et arvestades asja teatud uudsust, on see esimene ja mõistlik samm. Tulevikus me ei tohiks välistada ka muude avaliku teabe mõiste alla kuuluvate andmete sellisel kujul kättesaadavaks tegemist, aga andmekogude puhul – ma julgen öelda, et selliseid andmekogusid on suurusjärgus 600 – on nende printsiipide rakendamine siiski väga põhimõtteline samm edasi. Ma kutsun teid üles seda eelnõu sisuliselt arutama ja heaks kiitma. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, teile on vähemalt üks küsimus. Andrei Korobeinik, palun!

Andrei Korobeinik

Aitäh! Palun, kas on võimalik täpsustada Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi seisukohta. Teiste Euroopa riikide ja Ameerika Ühendriikide näited tõestavad, et tegelikult toob tasuta juurdepääs andmetele hoopis riigieelarvesse raha juurde. Tänu sellele õnnestub erasektoril luua rakendusi, mida riik omakorda ei pea siis looma, ei pea neid toetama, ja ka maksud laekuvad selle tõttu. Kas ministeeriumi seisukoht on lõplik, et me praegu ei aruta tasuta juurdepääsu andmist ehk vaikimisi räägitakse selle seaduse tekstis tasu võtmisest?

Juhan Parts

Aitäh! Veel kord kordan: majandusministeeriumi algne seisukoht oli, et kõik andmed peaksid olema tasuta kättesaadavad. Loomulikult me loodame, ja ma arvan, meil on mõneti põhjendatud ootus, et neid andmeid kasutades on võimalik luua tooteid ja teenuseid, mis iseenesest aitavad kaasa majanduse arengule. Valitsuse praegune seisukoht on teha see kompromiss, arvestades mõne andmekogu toimimise eripära, arvestades nende n-ö siirdeid eelarvesse. Ennekõike on jutt nendest andme-

kogudest, mida peab Justiitsministeeriumi hallatav Registrate ja Infosüsteemide Keskus. Selle tõttu tehti selline kompromiss, kulupõhine. Kaalumiskoht on minu arvates see, et kui me räägime mingitest uutest andmekogudest või ka väga spetsiifiliste kulutuste tegemisest sõltuvalt andmekogu spetsiifikast ning rakendame taaskasutatavuse ja masinloetaval kujul kättesaadavuse printsiipi, aga samas riigi seisukohast tuleb teha suhteliselt eaproportsionaalseid kulutusi, siis võiks olla selline juriidiline võimalus, et osa kulusid kantakse nende andmete tegelikule, vahetule kasutajale. Umbes sellisest põhimõttest lähtub ka Euroopa Liidu asjaomane direktiiv, st et teatud juhtudel tasu ei välistata. Oleneb sellest, kui sisuliseks me saame praeguses arutelus minna, me peaksime kindlasti kaasama ka kolleegid ministrid ja siis me võime selle arutelu uuesti avada. Aga praegu, ma julgen öelda, on see mõne registri puhul üsna märkimisväärne eelarveline siire. Selleks, et need andmekogud saaksid toimida, peame leidma neile kohe otsese kulukatte riigieelarvest. Mulle meeldiks rakendada seda printsiipi 100%-liselt ja ma oleks valmis seda toetama, aga valitsuses me peame tegema kokkuleppeid ja leidma lahendusi, mis toimivad kõigi ministeeriumide puhul.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Teile on veel üks küsimus. Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Kui ma loen selle seaduse eesmärki, siis seletuskirjas on öeldud järgmiselt: "Seaduseelnõu algatamise vajadus seisneb Euroopa Komisjoni osutatud rikkumiste parandamises Eesti õiguskorras. Kuna Euroopa Komisjoni väitel ei ole Eestis tagatud avaliku teabe taaskasutamise seonduvad õigused või need lahendused kehtivas õiguses ei ole piisavalt õigusselged ..." Minu lühike küsimus on: kas te selgitaksite lihtsate sõnadega, millest Eesti kodanikud on kuni tänase päevani ilma jäänud?

Juhan Parts

Aitäh! Ma ütleksin kõigepealt niimoodi, et vaidlus Euroopa Komisjoniga taaskasutamise direktiivi täieliku rakendamise üle on omaette habemega lugu. Mina ei rõhutaks selle eelnõu

puhul mitte niivõrd seda tõenäoliselt teile kui väga euromeelsele inimesele olulist kohusetundlikku direktiivide rakendamist, vaid loodavat võimalust anda teatud ressursid erasektori kasutusse innovatsiooniks. See on täna olulisem sõnum. Jah, on õige, et selline arutelu on olnud, ja ma loodan küll, et selle seaduseelnõuga me võtame nüüd ka selle vaidluse maha. Nii et lõppkokkuvõttes nagu kaks kärbest ühe hoobiga.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Andrei Korobeiniku!

Andrei Korobeinik

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas eelnõu 263 oma korralisel istungil 17. septembril 2012. aastal. Eelnõu arutamisel osalesid külalistena eelnõu algatajad ehk Vabariigi Valitsuse esindajad, nimelt justiitsminister Kristen Michal ja sama ministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunik Sandra Mikli ning loomulikult ka põhiseaduskomisjoni liikmed.

Kristen Michal selgitas, et kuigi eelnõu valmistas ette Justiitsministeerium, kuulub avaliku teabe kättesaadavaks tegemise temaatika majandusministri valdkonda. Ja tõepoolest, täna esines Riigikogus ettekandjana Juhan Parts, mitte Kristen Michal. Eelnõu eesmärk on viia Eesti õigusaktid vastavusse Euroopa Parlamendi nn *open data* direktiiviga, mis on muide pärit aastast 2003. Teiste sõnadega on eelnõu eesmärk avaliku teabe taaskasutatavaks tegemine. Selle abil õnnestub stimuleerida uute toodete ja teenuste loomist erasektoris, mis pikas perspektiivis säästab maksumaksja raha, kuna riik ei pea neid teenuseid ise looma ja nende peale raha kulutama.

Andmete taaskasutamise oluline eeldus on, et andmed on kättesaadavad masinloetaval ehk siis digitaalsel ning struktureeritud kujul. Mõned riigiteenuste andmed ei ole praegu masinloetavad ja neid tuleb vastavasse formaati viia, mis tähendab riigile umbes 50 000 eurot lisakulu aastas. Vanade andmete kättesaadavaks tegemiseks on eelnõus ette nähtud üleminekuperiood.

Oleme komisjonis uurinud, miks otsustas valitsus küsida avaldatud andmete kasutamise eest raha, kui samas paljudes teistes Euroopa riikides seda ei tehta. Vastuseks oli, et nii loodab Eesti riik raha säästa. Suure tõenäosusega jääb see aruteluteemaks ka tulevikus. Selle ja teiste arutelude jaoks on aega kuni selle aasta 10. oktoobrini, mille põhiseaduskomisjon kuulutas välja parandusettepanekute esitamise tähtajaks. Komisjon otsustas määrata eelnõu ettekandjaks mind ja teha ettepanek võtta eelnõu Riigikogu täiskogu 26. septembri istungi päevakorda. Komisjon tegi ka ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Kõik otsused olid tehtud konsensussega.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud ettekandja! Teile on vähemalt üks küsimus. Jevgeni Ossinovski, palun!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Te vihjasite sellele, mida me võime lugeda ka eelnõu seletuskirja kooskõlastustabelist. Mõned organisatsioonid, kaasa arvatud Eesti Interneti Kogukond, on juhtinud tähelepanu sellele, millest ka teie rääkisite, avaandmete tegeliku kättesaadavuse probleemile. Kui teistes riikides saab neid tasuta, siis meil tahetakse teha seda kulupõhiselt. Kas te oskate öelda, kuidas see teistes riikides on, ja milline oli põhiseaduskomisjoni seisukoht selles osas? Kui meil on tubli e-riik, kas siis tasub kitsendada andmetele ligipääsu sellega, et teeme selle tasuliseks?

Andrei Korobeinik

Paljudes teistes riikides on see tasuta, mõnes ei ole. Tõepoolest, mainitud Euroopa Parlamendi direktiiv võimaldab ka raha küsida. See seaduseelnõu on kahtlemata samm õiges suunas sellepärast, et tänu sellele tekib juurdepääs andmetele, mida praegu ei saa ka raha eest kätte. Aga see, kas raha võtmine tegelikult säästab raha Eesti riigi jaoks või vastupidi, tasuta andmete avaldamine toob Eesti elarvesse rohkem raha sisse, on minu arvates arutelu küsimus ja sellest me oleme rääkinud ka põhiseaduskomisjoni istungil. Ma usun, et nii selle seaduse menetlemisel kui ka tulevikus me tuleme kindlasti selle teema juurde tagasi.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrán eelnõu 263 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 2012. aasta 10. oktoobri kell 18.

Esimene lugemine on lõpetatud ja kolmas päevakorrapunkt käsitletud.

4. Planeerimisseaduse muutmise seaduse eelnõu (247 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud planeerimisseaduse muutmise seaduse eelnõu 247 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli regionaalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Planeerimisseaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärk on lahendada neid probleeme, mis on tekkinud eelkõige joonehitiste planeerimisel, nende planeeringute elluviimisel ja ka üldise õiguselguse tagamisel selles küsimuses. Kõigepealt ütlen, mis on joonehitis. Joonehitis on seaduse mõistes riigimaantee, raudtee, torujuhe või kõrgepingeliin. Ühesõnaga, sellised ehitised, mis üldjuhul läbivad mitut kohalikku omavalitsust. Kehtiva seaduse kahe paragrahvi koosmõjus on tekkinud selline probleem, et kui maakonnaplaneeringuga pannakse paika joonehitise asukoht ja maakonnaplaneering ka kinnitatakse, siis kehtiva sõnastuse kohaselt tuleb kõik joonehitise asukohasse puutuv kanda vastavatesse omavalitsuste üldplaneeringutesse ja sisuliselt alles pärast seda jõustub maakonnaplaneering. See tähendab, et kuni omavalitsuse üldplaneeringut ei ole muudetud, joonehitise asukoht juriidiliselt justkui ei jõustukski. Teine paragrahv, § 30 räägib tänases sõnastuses sellest, et kui kohalik omavalitsus võtab vastu ja viib sisse muudatused üldplaneeringusse või detailplaneeringusse, siis on tekkivate piirangute puhul kohe võimalik esitada kohalikele omavalitsustele nõue, et see kinnisasi võõrandataks kohe ja õiglase tasu

eest. Tagajärg on see, et kohalikud omavalitsused ei ole huvitatud maakonnaplaneeringus ettenähtud joonehitiste kinnitamisest oma üldplaneeringutes, nähes, et see võib kohe kaasa tuua rahalisi kohustusi. Tekib kummaline olukord, kus ühelt poolt on asukoha valik tehtud, kõik on sellega isegi nõustunud, aga juriidiliselt on planeeringu elluviimine takistatud. Selle olukorra lahendamiseks oleme ette pannud kõigepealt muuta § 29¹ lõiget 5 ja tuua sinna sisse selline lause, mis kehtestab nõude, et kohalik omavalitsus teeb maakonnaplaneeringule vastavad muudatused oma üldplaneeringus 30 päeva jooksul maakonnaplaneeringu kehtestamisest.

Teine ettepanek on tunnistada üldse kehtetuks § 30 "Kinnisasja võõrandamine", kuna viiendas peatükis, kus võõrandamisest räägitakse, on tegelikult ette nähtud kaks võõrandamise meetodit. Paragrahv 30 räägib kinnisasja võõrandamisest, mis lähtub võlaõigusseaduse loogikast, ja samas on ka § 31, mis räägib sundvõõrandamise kohaldamisest planeeringu elluviimiseks. Kuna Riigikogu on eraldi vastu võtnud sundvõõrandamise seaduse ja see reguleerib võõrandamisprotsessi täpselt, põhjalikult ja ka omaniku jaoks palju selgemalt, siis ei ole kahe paralleelse mehhanismi käsitlemine siin seaduses enam põhjendatud. Mõttekas on jääda selgelt § 31 juurde, kus räägitakse sundvõõrandamisest. Siis oleks see protsess selgem ja ka omavalitsustele arusaadavam, nad saavad vastu võtta oma üldplaneeringud, oma detailplaneeringud ja teavad täpselt, milliseid kohustusi see nii läbirääkimistel kui ka võõrandamisel omavalitsustele kaasa toob. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan! Teile on küsimusi. Palun, Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Aitäh, istungi juhataja! Hea minister! Me teame, et planeeringud on kokkulepete ja kompromisside kogum, ja kui tõesti maakonnaplaneeringus saavutatakse kokkulepe mingi joonehitise rajamiseks, siis tuleb selleks teha märge kohaliku omavalitsuse üldplaneeringusse. Varem oli see aeg piiramatu, nüüd me paneme piiri, et see tuleb ära teha teatud päevade jooksul. Kui aga kohalik omavalitsus soovib veel oma rahvaga nõu pidada, rahvakoosoleku

kokku kutsuda, siis ei pruugi see 30 päeva olla piisav. Minu küsimus on: kas teie arvates me selle ajalise piirangu sisseseadmisega ei vähenda mingil määral osalusdemokraatiat?

Siim Valmar Kiisler

Ei, osalusdemokraatiat me ei vähenda, sellepärast et ka maakonnaplaneeringu menetlemisel on ette nähtud samasugused avalikustamise mehhanismid, osalusdemokraatia, osalemise võimalused. Kindlasti on näiteks kohalikul omavalitsusel või kohalikel elanikel vajaduse korral võimalik ka maakonnaplaneering vaidlustada, vaideid esitada, kuni kohtumenetluseni välja. Kui ühel hetkel on otsus ära tehtud ja maakonnaplaneeringu jaoks see kompromisside tulemus välja valitud, siis ei ole lihtsalt otstarbekas kogu aruteluga uuesti otsast peale hakata, sest see kompromiss oli enne samasuguste mehhanismide abil leitud. Kui küsida, kas sellist kohustust üldse kohalikele omavalitsusele panna, siis õigusselguse mõttes on ikkagi oluline, et kui inimesed vaatavad kohaliku omavalitsuse üldplaneeringut, siis on sinna peale kantud kõik objektid ja piirangud. Mitte nii, et nad peavad veel täiendavalt läbi vaatama maakonnaplaneeringu. Kuna kaasamisprotsess on enne juba olnud, siis ei ole vaja seda uuesti läbi teha. Kui on kahtlus, et kohalik omavalitsus, kohalik volikogu mingitel põhjustel ei kogune nii tihti või võib tekkida mingeid tehnilisi probleeme, siis võib Riigikogus arutada, kas 30 päeva on piisav või peaks see aeg olema natuke pikem. Aga ma arvan, et piiratud peab see aeg olema, sest kui ta on maakonnaplaneeringus niikuinii juba kehtestatud, siis inimesed peavad sellest teada saama ka kohalikkude üldplaneeringut vaadates, ja mida varem nad seda teada saavad, seda parem lõppkokkuvõttes kõigile. Nii et õigusselguse mõttes nad tuleb sinna planeeringule ikkagi kanda.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Jätkan sama teemat. Pisut tehnilised need planeeringualased küsimused võib-olla on, aga kindlasti vajalikud. Regulatsiooni ettepanek on nüüd selline, et maakonnaplaneeringuga kehtestatud joonob-

jekt kantakse üldplaneeringusse. Iseenesest see otsustusprotsess, mida omavalitsus viib läbi üldplaneeringu puhul, on väga reglementeeritud, avalikustamised sinna-tänna jm. Aga nüüd on selline asi, et 30 päeva jooksul kantakse objekt üldplaneeringusse. Ise ütlesite ka, et äkki volikogu ei kogune nii tihti. Igal juhul on tegemist omavalitsuse otsustusprotsessiga. Omavalitsus otsustab, kas midagi kantakse üldplaneeringusse sisse, see on omavalitsuse otsustus. Kas see kandmise moment ei peaks olema äkki seaduses täpsemalt kirjeldatud? Ja jällegi seesama küsimus, et kui kandmine eeldab otsust, kas siis 30 päeva on piisav?

Siim Valmar Kiisler

Tegelikult on see sõnastus ka kehtivas seaduses olemas. Praegune sõnastus on selline, et pärast joonehitise asukohavaliku maakonnaplaneeringu kehtestamist kantakse joonehitise asukoht vastavasse varem kehtestatud üldplaneeringusse. See kandmine on sätestatud ka praegu kehtivas seaduses. Nüüd me täpsustame, et seda tuleb teha piiratud aja jooksul. Olen nõus, et ka komisjon võiks täiendavalt arutada, kas on vaja täpsemalt lahti kirjutada, mida kandmise all mõeldakse. Selle võib igal juhul läbi rääkida ja siis täiendavalt kajastada. Ma rõhutan: see ei tähenda uue planeeringu tegemist, me lihtsalt kanname selle informatsiooni, mis tuleneb maakonnaplaneeringust, ka omavalitsuse planeeringule, et inimestele oleks üheselt arusaadav. Inimesed ei peaks lugema korruga mitut planeeringut, et oma info kätte saada.

Aseesimees Jüri Ratas

Ülo Tulik, palun!

Ülo Tulik

Aitäh! Hea minister! Tegemist on kindlasti hea seaduseelnõuga, aga nagu te ka ise ütlesite, toob see kohalikele omavalitsusele kaasa rahalisi kulutusi. Kas te näete seda probleemi, et võib-olla hakkavad kohalikud omavalitsused sel juhul taotlema riigilt teatud rahalisi vahendeid?

Siim Valmar Kiisler

Ei, vastupidi. Praegu on olukord, kus näiteks võetakse vastu maantee planeering, tegemist on riigimaantee ehitamisega, ja vajaduse

korral kannab näiteks sundvõõrandamisega seotud kulud meil riiklik Maanteeamet. Aga nüüd tekib olukord, et omavalitsus peab selle Maanteeameti trassi kandma ka üldplaneeringusse ja kehtiva sõnastuse järgi võib ta pärast seda, kui maaomanikule on tekkinud piirangud, kohe pöörduda just omavalitsuse poole, et ole hea, astume läbirääkimistesse, osta minult see kinnistu ära. Nüüd on vastupidi, me võtame just selle pinge omavalitsuselt maha. Omavalitsus ei pea asuma kohe omanikult tema kinnistut võõrandama. Juhul kui näiteks riiklik Maanteeamet asub maanteed rajama, siis ta lähtuvalt sundvõõrandamise seadusest tulenevatest protseduuridest peab neid läbirääkimisi juba ise otse omanikuga ja selles mõttes kohalik omavalitsus just vabaneb rahalistest kohustustest. Seetõttu on kohalik omavalitsus ka valmis vabamalt tegelikke olukordi fikseerima ja üldplaneeringus ära näitama, kus need piirangud tulevikus kehtima hakkavad. Võib öelda, et mõnes mõttes mängitakse ju praegu peitust, kui teatud piirangute kandmist planeeringusse lükatakse edasi. Teatakse küll, et tulevikus tuleb sinna joonehitis, aga seda otsust ei fikseerita, et omanik ei saaks nõuet esitada tulla.

Aseesimees Jüri Ratas

Arto Aas, palun!

Arto Aas

Aitäh! Ka minu arvates on see vajalik ja igati loogiline eelnõu. Küsiks in aga, millised õiguslikud tagajärjed või sanktsioonid kaasnevad sel juhul, kui kohalik omavalitsus mis tahes põhjusel 30, 50 jne päeva jooksul ei kannata joonehitist oma planeeringusse. Kas siis on ainult kohtutee või on ka muid läbirääkimise võimalusi?

Siim Valmar Kiisler

Väga hea küsimus! See on üks valus teema. Meil on mitmeid omavalitsusi, kes ei täida ka praegu planeerimisseadusest tulenevaid sätteid. Olen siin Riigikoguski rääkinud, et osal omavalitsustel on siinamaani üldplaneering üldse vastu võtmata. See oleks juba aastaid pidanud tehtud olema, aga omavalitsused lihtsalt ei täida seda sätet. Otseselt karistusi omavalitsustele selle eest määratud ei ole. Üldiselt on eri toetusmehhanismide puhul, näiteks kui on

teatud riiklikud investeringuprogrammid, aeg-ajalt esitatud mingeid tingimusi või püütud suunata omavalitsust oma seaduslike kohustuste täitmisele. Kuigi ka siin saalis on tihti kõlanud väited, et omavalitsuste autonoomiat on kõvasti piiratud, julgen ma küll öelda, et Eesti omavalitsuste autonoomia on üsna hea tervise juures. Ka kehtiv planeerimisseadus annab omavalitsustele teiste Euroopa riikidega võrreldes isegi tavatult suure autonoomia. Omavalitsustel on väga suur otsustusõigus. Pigem on siiani olnud tegemist veenmisprotsessiga.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Planeerimisseaduse muutmine on päris keeruline lugu nii riigi kui ka omavalitsuse korraldajate tasemel. Seaduses on öeldud, et seadus jõustub Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval. Kas te ei ole mõelnud, et vaja oleks võib-olla paar-kolm kuud, et selle seaduse täitmist tuleks alustada 1. jaanuarist järgmisel aastal?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Üldjuhul on tegemist ikkagi olukorra lihtsustamisega. Kui me vaatame seda omavalitsuste seisukohast, siis nagu ma juba selgitasin, võtab see omavalitsustelt pigem maha praegu neid vaevavat pinget, et äkki kinnistu omanik tuleb nõudeid esitada. Omavalitsusliitudega on see läbi räägitud. Ma arvan, et see informatsioon on levinud, ja kui me räägime joonehitistest, siis selle protsessiga on omavalitsuste planeerijad hästi kursis. Näiteks kui me räägime riigimaanteede planeerimisest, siis nii või naa on see teadmine olemas. Tegelikult siin midagi üleöö ei juhtu. Kui nüüd võetakse vastu mõni maakonnaplaneering, siis on omavalitsustel niikuinii olemas see teadmine, et nad peavad selle kandma oma üldplaneeringusse. Ma arvan, et sellega ei tohiks olla probleeme. Kindlasti ei ole see mingi väga jäik või põhimõtteline küsimus. Kui Riigikogu arvab, et üleminekuajaks võiks natuke pikem olla, siis on see võimalik. Reaalses elus on meil praegu aga probleem just maanteede planeeringutega. Suur töö on ära tehtud, omavalitsustega on ka

kokkuleppele jõutud, maanteede planeeringud on paika pandud, asukohavalikud on kõik tehtud, aga sellesama seaduse viibimise tõttu lükatakse neid otsuseid edasi, joonehitisi lihtsalt ei kanta oma üldplaneeringusse, et vältida võimalikke kohustusi kinnistuomanike ees. Ma arvan, et õigusselguse loomiseks võiks seadus siiski jõustuda võimalikult kiiresti.

Aseesimees Jüri Ratas

Arto Aas, palun!

Arto Aas

Aitäh! Eeldades, et enamik omavalitsusi seadusi täidab, peame mõtlema nendele piiripealsetele juhtumitele. Ma jätkan sealtsamast, et kui mõni omavalitsus ühel või teisel põhjusel ei kanna nõutavaid asju 30 päeva jooksul üldplaneeringusse, siis tekib olukord, kus omavalitsuses kehtib nii maakondlik planeering kui ka sellest erinev üldplaneering. Kas muude ehitustegevuste ja protsessidega saab sellisel juhul maakonnaplaneeringu alusel edasi minna või takerdub joonehitise rajamine ikkagi senikaua, kuni see on kohaliku omavalitsuse planeeringutesse sisse kantud?

Siim Valmar Kiisler

Muudatusettepaneku loogika on ikkagi see, et maakonnaplaneering jõustub pärast seda, kui maavanem on sellele alla kirjutanud. Selguskirjas on ka välja toodud, et eelnõu aitab tagada üldist õigusselgust ja kaotab senise vastuolu planeerimisseaduse § 29¹ lõike 5 ning Vabariigi Valitsuse seaduse § 87 lõike 4 vahel. Kui Vabariigi Valitsuse seadus näeb ette, et maavanema korraldus jõustub allakirjutamise päeval, kui aktis eneses ei ole kehtestatud hilisemat päeva, siis praegune planeerimisseaduse sõnastus ütleb, et maakonnaplaneering, mis on ka üks akt, millele maavanem alla kirjutab, jõustub järgmisel päeval pärast joonehitise asukoha kandmist kõigisse joonehitise asukohavaliku ala kehtestatud üldplaneeringutesse. Jõustumist ei ole nüüd selles muudatusettepanekus enam eraldi lahti kirjutatud, mis tähendab, et ta jõustub nii nagu kõik muud maavanema otsused.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni liikme Arto Aasa!

Arto Aas

Austatud Riigikogu! Riigikogu majanduskomisjon arutas planeerimisseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis rahvasuus on tuntud rohkem kui 247 SE, oma 18. septembri istungil. Komisjoni istungile kutsutud regionaalminister Siim Valmar Kiisler ning Siseministeeriumi nõunik Külli Heinla andsid ülevaate eelnõu eesmärkidest ja sisust ning vastasid komisjoni liikmete küsimustele.

Kordan veel kord üle eelnõu eesmärgid. Esiteks, lahendada planeerimisseaduse rakendamisel joonehitise planeerimisel tõusetunud probleemid. Joonehitised on maanteed, raudteed, torustikud, kõrgepingeliinid. Teiseks, lihtsustada maakonnaplaneeringute menetlemist. Kolmandaks, aidata kaasa avalikes huvides vajalike taristute rajamisele ja üldise õigusselguse tagamisele tervikuna. Juriidilised muudatused võrreldes kehtiva seadusega on iseenesest üsna tagasihoidlikud. Eelnõu §-ga 1 muudetakse planeerimisseadust ja sätestatakse, et pärast joonehitise asukohavaliku maakonnaplaneeringu kehtestamist kantakse joonehitise asukoht ja maakonnaplaneeringuga määratletud maa- ja veealade üldised kasutamistingimused vastavasse varem kehtestatud üldplaneeringusse 30 päeva jooksul maakonnaplaneeringu kehtestamisest arvates. Samuti tunnistatakse kehtetuks planeerimisseaduse § 30, sest sätte eesmärk on ebaselge ja sellel puudub selge juriidiline sisu.

Hästi lühidalt komisjonis toimunud arutelust, mis oli kahtlemata sisukas ja põhjalik. Oli küsimus, kas ja kuidas seadusmuudatus muudab eraomanike ning kohalike omavalitsuste õigusi ja kohustusi. Uuriti, kas eelnõu on ikka kooskõlas põhiseadusega, ja täpsustati neid küsimusi, mida olid tõstatanud Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Eesti Linnade Liit. Põgusalt mainis neid teemasid juba ka minister oma ettekandes. Tuleb öelda, et kõik küsimused said komisjonis ammendavad vastused ja ühtegi sisulist probleemi üles ei jäänud. Eelnõu esitajate ja majanduskomisjoni liikmete vahel oli igati harmooniline üksteisemõistmine.

Lõpetuseks komisjoni otsustest. Esiteks, saata planeerimiseaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks 26. septembril. Teiseks, teha täiskogule ettepanek eelnõu 247 esimene lugemine lõpetada. Kolmandaks, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtjaks kümme tööpäeva. Kõik otsused langetati konsensuslikult.

Kui teie huvides on, et Eestis Rail Balticu raudtee rajamine või selliste suurte riigimaanteedega nagu Tallinna–Tartu või Tallinna–Pärnu–Ikla maantee rajamine muutuks kiiremaks, lihtsamaks, siis palun ka teil seda eelnõu toetada! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on vähemalt üks küsimus. Nee-me Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Olen veendunud eelnõu vajalikkuses, aga täpsustan siiski detaile. Ei saa olla niimoodi, et omavalitsuse üldplaneeringus on kaks joont. Üks joon on üldplaneeringu joon, teine joon seal kõrval on maakonnaplaneeringu joon ja inimene peaks aru saama, kumb on kumb. See tähendab tegelikult, et ühe planeeringu kandmine teise planeeringusse muudab igal juhul seda teist planeeringut ehk üldplaneeringut. Omavalitsuse üldplaneeringu kehtestamine ja selle muutmine on igal juhul omavalitsuse otsus, mitte tehniline toiming. Eelnõu seletuskiri ütleb, nagu oleks tegemist pelgalt tehnilise toiminguga. Tegelikult see niimoodi ei ole. Seni on omavalitsustes – ma saan aru, et venitatakse jne – olnud selline praktika, et sügisel, kui tehakse üldine ülevaatamine, viiakse kõik muudatused sisse ja kinnitatakse omavalitsuse otsusega. Praegu eelnõu ei käsitle seda sissekandmist kui otsustusprotsessi, aga ta peaks seda tegema. Või kuidas komisjon sellele vaatas?

Arto Aas

Aitäh! Tuleb tunnistada, et komisjonis me esimesel korral seda nii detailselt ei arutanud. Aga ma arvan, et peale tänast arutelu siin saalis mõtleme nende probleemide peale natuke sügavamalt. Küllap me teeme nüüd töörühma, võtame uuesti eri osapooled laua taha ja arutame, kuidas see kõik reaalsuses välja näeb.

Iseenesest kõik osapooled saavad ju ilmselt aru, et see on vajalik ja õige, siin ei ole küsimus mingis päevapoliitikas või parteipoliitikas. Muidugi on kummaline, et omavalitsuse esindajad ei tõstatanud neid probleeme. Neil oli mure selle koha pealt, kas tõepoolest tuleb mingeid kohustusi juurde. Neid ei tule, pigem jääb omavalitsustel kohustusi vähemaks. Oli veel see mure, et eelnõu algtekstis käsitleti ka olulise ruumilise mõjuga objekte, mis on praegusest eelnõust välja jäänud, me räägime ainult joonehitistest. Aga jah, maaomavalitsuste liidud ja linnade liidud neid reaalse eluga seonduvaid küsimusi oma pöördumistes ei tõstatanud, vähemalt ei olnud seda nendes materjalides, mis olid komisjonile kättesaadavad. Me kindlasti arutame seda esimese ja teise lugemise vahel.

Aseesimees Jüri Ratas

Ülo Tulik, palun!

Ülo Tulik

Aitäh! Hea kolleeg! Kui vaadata tervikuna, siis see seaduseelnõu puudutab ainult joonehitisi. Aga meil on pikki aastaid olnud probleem Nursipalu harjutusväljakuga, mida me oleme seadustanud viimased, ma ei tea, kas kuus või seitse aastat. Ega te komisjonis ei arutanud, et natukene laiendada seda ringi, võib-olla ka prügimägede ja selliste harjutusväljakute peale?

Arto Aas

Ei, esitaja on teinud selle valiku, et kui me räägime planeeringute poolest, siis jutt on ainult joonehitistest. Oluline on veel teada, et Justiitsministeerium tõenäoliselt koostöös teiste ministeeriumidega valmistab ette kõigi ehitus- ja planeerimisalaste seaduste muutmist ja kodifitseerimist. See on hästi suur töö, seal on väga palju detaile ja küsimusi. Tõenäoliselt on valitsuse soov olnud lahendada keerulisemaid küsimusi tervikuna selle n-ö planeerimis- ja ehitusseadustiku muutmise käigus.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrán

eelnõu 247 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 2012. aasta 10. oktoobri kell 18.

Esimene lugemine on lõpetatud ja neljas päevakorrapunkt käsitletud.

5. Välisõhu kaitse seaduse ja vedelkütuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (267 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud välisõhu kaitse seaduse ja vedelkütuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 267 esimene lugemine. Mul on hea meel anda sõna keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannusele. Palun!

Keit Pentus-Rosimannus

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Käesoleva eelnõuga kõrvaldatakse välisõhu kaitse seadusest puudujäägid, millele Euroopa Komisjon on meie tähelepanu juhtinud, võetakse täielikult üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/81/EÜ ja võetakse üle ka mitmes teises direktiivis kirjas olevad mõisted ja nõuded. Näiteks teiste Euroopa Liidu riikidega ühtsete arusaamade tagamiseks võetakse üle direktiivide 2001/81/EÜ ja 2009/30/EÜ põhimõisted, nagu heide, biokütus ja biomass. Et lõpetada senine teatav mõistete mitmeti mõistetavus, sätestatakse eelnõuga ka äkkheite, tehnoloogilise äkkheite ja avariilise äkkheite mõiste, mida praegustes õigusaktides ei ole määratletud. Äkkheidete arvestamine on nõutav käitise saasteallikatest välisõhku eralduva saasteaine lubatud heitkoguse ja aruandeaasta tegeliku heitkoguse määramisel ka välisõhu saaste lubade andmisel, käitlejate aruannete esitamisel ja saastetasude maksmisel. Äkkheiteid on arvestatud ja arvestatakse riigi saasteainete heitkoguste koondaruannete ja prognooside koostamisel. Seaduse muutmise saasteallikate käitajate välisõhu kaitse alased kohustused põhimõtteliselt ja sisuliselt ei muutu.

Muudatustest veel. Selleks, et meie maanteetransport muutuks ohutumaks, odavamaks ja keskkonnasäästlikumaks, peavad rehvide tootjad ja tarnijad hakkama kasutama oma toodetel energiamärgist rehvide kütusesäästlikkuse ja teiste oluliste parameetrite kohta,

mis tarbija jaoks muudab valiku tegemise kindlasti lihtsamaks.

Seadusega kehtestatakse ka volitusnorm, millega kinnitatakse kütusesekre andmekogu määrus. Andmekogusse koondatakse ja seal avaldatakse kütusesekre andmed. See andmekogu on juba praegu Keskkonnauuringute Keskuse koduleheküljel täiesti olemas ja jälgitav, nii et igäüks teist, kes tangib kütust, kes kasutab autot, saab konkreetset oma kodutankla kohta ka neid andmeid selles andmebaasis vaadata.

Kütuse müüjatele seatakse eelnõuga täiendav kohustus tarbija nõudmisel teavitada tarbijat bensiini ja diislikütuse biokütusesisaldusest ja eri bensiinisegude sobivast kasutamisest. Need on olulisemad muudatused. Palun Riigikogul valitsuse esitatud eelnõu toetada! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, teile on vähemalt üks küsimus. Arto Aas, palun!

Arto Aas

Aitäh! Austatud minister! Viibides üsna tihhti Tallinna lähedal, õigemini Harjumaal Kehra lähedal, tungib ninna ebameeldiv hais, mis on pärit Kehra paberivabrikust. On arusaamatu, kuidas see aastal 2012 veel võimalik on ja kuidas inimesed seal kohapeal seda hommikust õhtuni taluvad. Kas see seaduseelnõu aitab ka seda probleemi lahendada?

Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! See seaduseelnõu otseselt selle probleemiga ei tegele. Küll aga olen ma ka ise nimetatud paberivabrikus kohal käinud ja esitanud sama teema kohta küsimusi sealse ettevõtte juhtidele, kes on praeguseks teinud juba päris suuri investeeringuid, et seda probleemi leevendada ja mõne aasta pärast loodetavasti päris olematuks muuta. Paberi tootmisega ei kaasne mitte ainult Eestis, vaid ka teistes riikides selline ebameeldiv lõhn, paraku käib see ebameeldiv lõhn selle juurde. Aga jah, loomulikult tuleb teha kõik selleks, et see probleem oleks väiksem, ja minu hinnangul on ettevõtete juhid seda täiesti adekvaatselt teadvustanud ning teevad pingutusi, et olukorda seal kohapeal paremaks muuta.

Aseesimees Jüri Ratas

Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Te mainisite, et selle eelnõuga muutub maanteetransport turvalisemaks, odavamaks ja energiasäästlikumaks. Põhjenduseks oli see, et lähtuvalt eelnõust märgistatakse rehvid edaspidi mürataseme, kütusesäästlikkuse ja ohutuse eesmärgil. Kuidas täpselt muutub Eesti maanteetransport ikkagi seoses selle märgistamisega turvalisemaks, odavamaks, energiasäästlikumaks?

Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Praegu on olukord, kus näiteks rehvide ostmisel kõigi teie loetletud kriteeriumide kohta alati infot saadaval ei ole. Ja puhtalt see, et tarbija saab edaspidi teha oma ostuotsused kogu seda infot arvesse võttes ja et selle info avaldamine on kohustuslik, võimaldab teha mõistlikumaid valikuid ning seeläbi muuta ka meie maanteetransporti keskkonnasõbralikumaks ja kindlasti ohutumaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli keskkonnakomisjoni esimehe Tõnis Lukase!

Tõnis Lukas

Austatud juhataja! Head kolleegid! Minister andis eelnõust põhjaliku ülevaate ja ma ei hakka neid eelnõu häid punkte siin üle kõnelema. Paar küsimust, mis komisjoni liikmed esitasid ettekandjatele, kes eelnõu komisjonis tutvustasid, olid seotud uue klassifikaatoriga, mille järgi hakatakse heiteid tulevikus täpselt kindlaks määrama. Selles määratluses on võib-olla uued asjad, mida tuleb endale ette kujutada, ja ette kujutada on parem, kui neid asju kirjeldatakse tulevikus vastavate määrustega valitsuse tasemel. Praegu peame aga rahulduma sellega, et heideteks on nimetatud näiteks müra- ja valgusheide. Komisjonis oli paar küsimust valgusheite olemuse kohta. See tundub uudne, aga on iseenesest loogiline. Astronoomid on kasutanud valgusheite või valgussaaste mõistet juba kaua aega.

Üht küsimuste valdkonda siin juba puudutati – see on rehvide märgistamisega seonduv. Rohkem küsimusi komisjoni liikmetel ei olnud ja komisjon tegi lihtsasti ja heas koosmeeles otsused: määrata käesoleva seaduse menetlajaks või komisjonipoolseks ettekandjaks komisjoni esimees, tuua eelnõu täna saali, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja paluda määrata muudatusettepanekute tähtajaks 10. oktoober s.a kell 16.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Hea ettekandja, teile on vähemalt üks küsimus. Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja, hea kolleeg! Kui me oma väikeses ühenduses arutasime selle seaduse mõjusid ja seda, kuidas me peaksime käituma, siis Inara Luigas küsis teie komisjoni liikme Rainer Vakra käest, kas õhk muutub meil puhtamaks pärast seda, kui see seadus jõustub, aga Rainer ei osanud vastata. Võib-olla sina oskad.

Tõnis Lukas

Kindlasti muutub meil õhk puhtamaks. Muide, õhk muutub puhtamaks ajalises jaotuses võib-olla ka ilma selle seaduseta, aga kui see seadus on vastu võetud, on õhk puhtam kui praegu. Sest näiteks Kiviõlis, mille välisõhu olukorraga me eile komisjonis põhjalikult tutvusime, muutub õhk iga päevaga puhtamaks. Järelikult, kui me selle seaduse paari nädala pärast vastu võtame, on õhk puhtam kui praegu.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Ma palun vabandust! Head ametikaaslased, kui te soovite küsimusi esitada, siis palun olge operatiivsemad. Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Ma luban, et olen järgmine kord kiirem. Selle seaduse seletuskirjas on öeldud, et tarbijat on kohustatud teavitama bensiini ja diislikütuse biokütusesisaldusest ja eri bensiinisegude sobivast kasutamisest. Minu küsimus on: kuidas see praktikas välja kujuneb? Ma lähen tanklasse, võtan 10 liitrit bensiini ja ütlen müüjale, et ma palun selgitust, seejärel

tuleb pool tundi selgitust ja siis ma ütlen, et ma palun korrata? Või käib see selgitus kuidagi voldikute või mingite teiste vahenditega?

Tõnis Lukas

Olge esimesel kuulamisel tähelepanelik! Küsimus ei puuduta ju mitte ainult neid tank-laid, kus on olemas teenindaja, kes saab juha-tada, et seal, sellel müürilehel on informatsio-n olemas, vaid puudutab ka selliseid tank-laid, kus teenindajat kohapeal ei ole. Nendel puhkudel peab olema võimalik informatsiooni lugeda. Eri bensiinisegude kohta peaks rohkem informatsiooni olema ka kütuseid pakkuvate firmade kodulehekülgedel.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan! Nüüd roh-kem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esin-dajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirää-kimissoove ei ole. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrän eelnõu 267 muudatuseettepanekute esitamise tähtajaks 2012. aasta 10. oktoobri kell 16.

Esimene lugemine on lõpetatud ja viies päevakorrapunkt käsitletud.

6. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu (268 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud alko-holi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu 268 esimene luge-mine. Ma palun Riigikogu kõnetooli rahan-dusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Sel-le seaduseelnõuga tehakse ettepanek tõsta aastatel 2013–2016 alkoholiaktsiisi määrasid 5% aastas eesmärgiga suurendada mõistagi riigi-eelarve tulusid, aga ka pidurdada alkoholi kät-tesaadavuse paranemist. Sellest ettepanekust on avalikkust teavitatud juba kevadel, mil me koostasime riigieelarve strateegiat. Me peame sellist pikaajalist etteteatamist oluliseks ka tootjatele – nad peavad ette teadma, et neid ootab sujuv mõõdukas maksutõus. Hinnangu-

liselt suurenevad aktsiisi tõstmise tulemusena riigieelarve kassapõhised maksutulud 7 miljonit eurot 2013. aastal, 22 miljonit 2014. aastal, 40 miljonit 2015. aastal ja 60 miljonit 2016. aastal. Selle 5%-lise tõstmise tulemuse-na tõuseb uuel aastal alkoholi jaehind sõltuvalt alkohoolse joogi liigist keskmiselt 0,6–3%. Tõus 3% puudutab viina jaehinda. Kuna akt-siisi osatähtsus viina jaehinnas moodustab ligi-kaudu 50%, toob see mõistagi kaasa ka suure-ma hinnatõusu. Õlle puhul on aktsiisi osatäht-sus jaehinnas 16% ning aktsiisitõusu mõju hin-nale on 1%. Alkoholiaktsiisi tõstetakse järk-järgult ka sellepärast, et mitte stimuleerida sa-laturgu. Meie ettepanek on, et seadus jõustuks 1. jaanuaril 2013. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on ka küsimusi, austatud minis-ter! Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Härra minister! Eile sai rahvas teada, kui palju meil elektri hind 1. jaanuarist seoses va-baturule minekuga võib tõusta. Enam-vähem võib igauks selle välja arvutada. Me teame, et elektri lõpphinnas on küllaltki suur osa riigi-maksudel. Täna me räägime aktsiiside seaduse muutmise seoses alkoholist, aga siin seadu-ses on ka elektri- ja kütuseaktsiis sees. Kas ei oleks ilus midagi neist vähendada? Kas valit-suses sellest on juttu olnud, et ehk võiks elekt-riaktsiisi vähendada? Võib-olla saaks seda sellesama seaduseelnõu menetlemise raames teha? Teiseks lugemiseks teeks sellise ettepa-neku ja kiidaksime selle ka heaks. Mis teie sellest arvate?

Jürgen Ligi

Mina ei kuulu nende hulka, kes teavad, kui palju järgmine aasta elektri hind tõuseb. See on börsihind ja meil pole sellest täpset tead-mist. Ka ei ole õige väita, et elektriaktsiis moodustab elektri hinnast olulise osa. See osa on üsna marginaalne ja kindlasti halvim, mida võiks turupõhisele hinnale üleminekul teha, on võidelda selle mõju vastu maksu alandami-sega. Esiteks on see ainult ajutine, ühekordne, teiseks me kingiksime sellega ainult eelarve tulud ära. Börsihind sellest ei alane, kahaneb riigi saadav summa. Nii et väga vale samm! Seda on rahandusministrid paari aasta eest

väga üksmeelsele järeltulele jõudnuna arutanud. Meie valitsuses ei ole sellist ettepanekut isegi mitte päevakorraks kerkinud. Aktsiiside eesmärk on ikkagi kahjulike kõrvalmõjudega kaupade tarbimist piirata ning energeetika toodab väga kahjuliku kõrvalmõjuga kaupa.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Anvelt, palun!

Andres Anvelt

Austatud minister! See on igati positiivne, et aktsiisi tõstetakse, nagu öeldakse, selliste pahade kõrvalmõjudega kaupadel. Aga igal positiivsel ettevõtmisel on sageli negatiivne külg. Te oma ettekandes rääkisite ka salaturust. Ma küsingi mineviku kohta. Meil on alkoholiaktsiisi järjest tõstetud. Kas Rahandusministeeriumil on käepärast mingid analüüsid selle kohta, kas alkoholiaktsiisi tõstmine on kaasa toonud salaturu elavnemise? Milline see seos on olnud?

Jürgen Ligi

Muidugi on meil need analüüsid. Mida kõrgem on aktsiis ja mida järsemini tõuseb, seda suurem on stiimul piltlikult öeldes varastada. Aga kui me tõstame aktsiisi ja sedakaudu jae-hinda üldise ostuvõime kasvust aeglasemalt, nagu me oleme pidevalt teinud – küll ühe väikse erandiga kriisiaastatel –, siis stiimulit salaturu elavnemiseks eriti pole, selle turu tasuvus on väike. Teine asi on, et eks me pea aktsiisikaupade puhul panustama kontrollile, mitte võtma hoiakut, et kuna salaturg on, siis pole maksu võimalik kehtestada. See on üks säärane tasakaalumäng ja me püüame seda tasakaalu tunnetada.

Aseesimees Jüri Ratas

Deniss Boroditš, palun!

Deniss Boroditš

Hea ettekandja! Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et seaduse muutmisel on kaks eesmärki. Üks on see, et riigi tulud suurenevad 5% aastas, teine eesmärk on vähendada alkoholi tarbimist. Siit minu küsimus: kui palju teie arvates alkoholi tarbimine väheneb, kui me samm-sammult seda aktsiisi tõstame?

Jürgen Ligi

Võib öelda, et alkoholiaktsiisi tõstmisega me pidurdame kättesaadavuse paranemist.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Austatud minister! Ma küsin sama küsimuse, mille esitasin rahanduskomisjonis. Te lubasite komisjoniliikmetele, et vastate nendele küsimustele. Kas on tehtud võrdlusi, kuidas tõusevad alkoholi hinnad Lätis? Aktsiisi tõusuga ju alkohol kallineb. Näiteks Kagu-Eestis on võrdlus Lätiga tähtis. Lätis on alkohol odavam ja võib tekkida olukord, kus hakatakse suures koguses alkoholi naaberriigist sisse tooma. Kas selliseid võrdlusi on tänaseks päevaks tehtud?

Jürgen Ligi

Mul mingid andmed siin on, aga ma ei hakka kõiki arve üksikshaaval siin puldis ette lugema. Ma annan need komisjonile, nii palju kui meil neid olemas on. Läti on olnud ühelt poolt huvitatud sellest, et me koordineeriksime omavahel aktsiisipoliitikat, teiselt poolt aga on Läti edu salaturu kontrollimisel kehvem olnud. Neil ei ole võimalik nii lihtsalt seda hinda tõsta. Aga võrdlus Lätiga on muidugi asjakohane.

Aseesimees Jüri Ratas

Deniss Boroditš, palun!

Deniss Boroditš

Ma proovin oma küsimust teistmoodi sõnastada. Olete rehkendanud riigi tulu suurenemist aasta-aastalt. Järgmine aasta on see kasv 7 miljonit, aga aastal 2016 juba 60 miljonit eurot. Mis mahu pealt te olete seda riigi tulu suurenemist arvestanud? Kas maht on võrreldes tänavusega sama või see baasmaht väheneb või suureneb? Kui väheneb või suureneb, siis mis protsendi võrra?

Jürgen Ligi

Tarbimismahu suurt muutust ei ole meil põhjust prognoosida, sest tegemist on nominaaltulude kasvust aeglasema hinnatõusuga ja tarbimise trendid on sissetulekutega seotud. Need on mudelis arvestatud. Nii et üldjoontes võib öelda, et mingisuguseid olulisi muutusi

tarbimises ei ole ette näha. Aktsiisi tõus pidurdab kättesaadavuse kasvu, seda on võimalik prognoosida. Aga selge, et toiduainete ja alkoholi tarbimine üldiselt kipub tulude kasvades suurenema.

Aseesimees Jüri Ratas

Meelis Mälberg, palun!

Meelis Mälberg

Austatud minister! Minu küsimus on salaturu kohta. Kas te hinnanguliselt oskate öelda, kui suur võib salaturu osakaal praegu alkoholi ja sigarettide müügil olla?

Jürgen Ligi

Neid arve ma ei riskiks siin teile välja pakuda. Iga kord, kui mul on seda näitajat vaja, küsin ma ametlikult maksuameti hinnangut. Välja käidud arvud on alati hästi erinevad, sõltudes arvutusmeetodist. Ma ei riski praegu üritada. Kui viinatootjad sellest räägivad, siis on salaturu näitajad hästi suured, meie püüame seisu neutraalselt ja kainelt hinnata.

Aseesimees Jüri Ratas

Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Hea minister! Kuulates oma pinginaabrile antud vastust, jäi mulle lõpuks üks asi arusaamatuks. Kui te olete arvestanud, et tarbimine jääb samaks, siis loomulikult riigi tulud suurenevad. Aga siin seaduse mõjust rääkivas lõigus on kirjutatud, et alkoholiaktsiisi määra tõstmine vähendab alkoholi tarbimist. Kas alkoholi tarbimine teie arvestuse kohaselt väheneb või mitte?

Jürgen Ligi

Te teate, et minister ei kirjuta seletuskirju sõna-sõnalt. Sellepärast ma olen oma ettekandes ja vastustes kasutanud formuleeringut "pidurdab kättesaadavuse paranemist". Ma arvan, et see on korrektne väide.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud härra minister! Vabariigi Valitsus võttis tänavu aprillikuus vastu otsuse, et

tõstame ajavahemikus 2013–2016 alkoholiaktsiisi 5% aastas. Aga siin kõrval on kirjutatud, et alkoholiaktsiisi määrasid tõstetakse üldise hinnatõusuga samas tempos. Kas ma saan õigesti aru, et üldine hinnatõus on valitsusel juba programmeeritud kuni 2016. aastani, ja see on 5% aastas?

Jürgen Ligi

Te ei saa õigesti aru. Esiteks, valitsus ei programmeeri hinnatõusu ja kontrollib seda õige kaugelt. See kontroll on teatud piirini võimalik ja selle piirini me oleme üldiselt ka läinud. Teiseks, aktsiis ei ole lõpphind, aktsiis on osake lõpphinnast ja selle mõju lõpphinnale on tunduvalt väiksem kui tema enda määra tõus.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahanduskomisjoni liikme Aivar Sõerdi!

Aivar Sõerd

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu rahanduskomisjon arutas alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu 268 tänavu 17. septembril. Istungil tegi minister ülevaate eelnõust, arutelul osalesid eelnõu ettevalmistajate esindajatena Rahandusministeeriumi tolli- ja aktsiisipoliitika osakonna juhataja ja sama osakonna peaspetsialist. Eelnõu algatajad rõhutasid seda, et alkoholiaktsiisi määrad tõusevad, ja seda läbivalt 5% võrra aastas. Anti ülevaade sellest, kui palju riigieelarve tänu sellele lisatulu saab, ja avaldati lootust, et see 5% tõusu salaturu osakaalu eriti ei suurenda. Ka tootjad on eelnõust teadlikud ja arvavad, et tulevad toime. Tarbijale jääb hinnatõus – aktsiis on ju osa hinnast – vahemikku 0,6 kuni 3%. Mida lahjem toode, seda väiksem kallinemine.

Komisjonis oli päris põhjalik arutelu. Komisjoni liikmed küsisid, miks seadus näeb lahjema alkoholi puhul aktsiisimääraks ette 15,56. Miks just see määr, samas kui kõrgem määr on 34,97? Küsijale selgitati, et see tuleneb sellest, et ühtedel toodetel on eri ühiku kohta kehtestatud erinevad määrad. Küsiti naaberriikide aktsiisipoliitika kohta – mitte ainult Läti, vaid ka Soome ja Venemaa aktsiisipoliitika kohta,

kuna nende aktsiisipoliitika otsused on meile olulised. Üldiselt on teada, et Soomega on meil vahe neli korda: Soomes on aktsiisid neli korda kõrgemad. Venemaa puhul on vastupidi: Venemaal on need kaks korda madalamad. Ja nagu minister juba ütles, Läti on selles küsimuses hästi ettevaatlik, kuna neil on salaturu ohjeldamisega suuremaid probleeme kui meil.

Komisjoni liikmed avaldasid muret selle üle, kas me ei pane ennast liigselt raami, kui me neljaks aastaks kirjutame alkoholiaktsiisi poliitika ette. Kas me end liiga rangelt raamidesse ei aseta, võib-olla tehakse teisigi ettepanekuid? Arutelu tulemusel jäi kõlama seisukoht, et pigem on see positiivne, kui riik viib ellu maksupoliitikat, mis on ettearvatav. See annab tootjatele täiendava kindluse ja on samas kooskõlas riigieelarve strateegiaga, mis teatavasti ka tehakse nelja aasta peale ette.

Veel kõlas sama küsimus mis siin saaliski täna: kas see 5% tõusu tähendab seda, et inflatsioon kirjutatakse meile lausa ette? Nii see kindlasti ei ole. Komisjoni liikmed tundsid huvi, kuidas aktsiisitõus mõjutab tarbimist. Ma ei hakka vastust üle kordama – selgitus oli sama, mille minister siin ette kandis. Lisaksin juurde aga seda, et teatav mõju on muudatusel kindlasti turismile. Samas oli komisjoni liikmetel informatsioon, et Soome riik plaanib ka aktsiise tõsta, aga lahjadel toodetel 10% ja kangetel 5%. Uuriti, miks nii. Selle kohta oli selgitus selline, et Soomes ei ole need proportsioonid päris hästi paigas ja neid tahetakse nüüd korrigeerida. Kõlas ka küsimus laevafirmasid puudutavate erisuste kohta. Miks maksustatakse laevadel erinevalt sellise kauba müük, mida kohapeal tarbitakse? See säte on meil seaduses olnud pikemat aega ja seda ei ole põhjust muuta – oli eelnõu algatajate seisukoht. Tulenevalt sellest, et eelmine aktsiisitõus hakkas kehtima mitte aasta algusest ehk 1. jaanuarist, vaid 1. veebruarist, küsiti, kas seda ei peaks ka nüüd tegema. Meile selgitati, et seekord ei ole sellel mõtet, ja komisjon nõustus sellega.

Kokkuvõtteks nii palju, et arutelu põhiteemad olidki erinevate alkohoolsete jookide erinev maksustamine, aktsiisi 5%-lise tõusu põhjused ja piisavus, tarbija käitumine, aktsiisipoliitika naaberriikides. Mõned komisjoni liikmed avaldasid muret selle pärast, et just lastele ja noortele huvi pakkuvate lahjade

alkohoolsete jookide hea kättesaadavus on probleem. Arutati, kuidas oleks võimalik just noori alkoholist eemal hoida. See oli muidugi asjakohane tähelepanu pööramine.

Komisjon tegi konsensusliku otsuse saata eelnõu täiskogu istungi päevakorda 26. septembriks ja määrata ettekandjaks siinkõneleja. Ka teeb komisjon ettepaneku esimene lugemine lõpetada – selle poolt oli kuus komisjoni liiget, vastu ei hääletanud keegi ja erapooletuks jäi kolm liiget. Muudatusettepanekute tähtjaks võiks määrata 10. oktoobri kell 18.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Teile on vähemalt üks küsimus. Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Hea ettekandja! Mul on küsimus, mis sai esitatud ka ministrile. Minister vastas, et tarbimine jääb samaks, aga eelnõus on konkreetselt kirjas, et alkoholiaktsiisi määra tõstmine vähendab alkoholi tarbimist. Minister vastas ilusasti, et tema ei kirjuta ju eelnõusid sõna-sõnalt ja et tema kasutas esinedes teistsugust formuleeringut. Mul on küsimus teile kui komisjonipoolsele ettekandjale: kas komisjon ka ei süvene lausetesse ning lähtub põhimõttest, et ega me ei peagi teadma, kes mida täpselt eelnõusse kirjutanud on? Kas siis selle eelnõu eesmärk on vähendada alkoholi tarbimist Eesti ühiskonnas või mitte?

Aivar Sõerd

Ma arvan, et suuremale osale komisjoni liikmetest oli ministri samasisuline selgitus komisjonis täiesti arusaadav ja pean ütleva, et mina sain ka sellest päris hästi aru. Minister viitas põhjendatult sellele, et inimeste sissetulekud järgmistel aastatel kasvavad, ja see on muidugi äärmiselt positiivne. Palgatõusu on oodata – erasektor planeerib palgatõusu ja natuke riik ka. Ning nagu toiduainete puhul, suureneb ka alkoholi tarbimine, kui sissetulekud kasvavad. Seega paraneb alkoholi kättesaadavus ja eelkõige seda paranemist alkoholiaktsiis pidurdama peabki. Aga kui teil on sügavam huvi alkoholi tarbimise statistika kohta, siis rahanduskomisjoni nõunik saatis kõigile komisjoni liikmetele ühe huvitava materjali. See on konjunktuuriinstituudi koostatud "Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aasta-

raamat 2011". Seal on päris hästi valitsevad trendid kokku võetud. Näiteks on kirjas, et kui kriisiaastatel inimeste sissetulekud vähenesid, siis kahanes ka alkoholi tarbimine, ja teised sellised seosed. Just nimelt pidurdada kättesaadavuse paranemist – see on kindlasti üks selle seaduse eesmärke lisaks sellele, et riigieelarvesse on tulusid juurde vaja.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Anvelt, palun!

Andres Anvelt

Hea ettekandja! Te oma ettekandes ütlesite, et rahanduskomisjonis viibinud Rahandusministeeriumi esindajate arvates ei too selle seaduse jõustumine kaasa salaturu osa olulist suurenemist. Kui suurt mahtu selle mitteolulise kasvu all mõeldakse? Ka minister ütles, et arvamused salaturu osakaalu osas on erinevad, aga umbes veerandi turust peaks see moodustama. Kas oli sellest juttu, mida Rahandusministeeriumi esindajad prognoosivad, kui suur see salaturu mitteoluline kasv võib olla?

Aivar Sõerd

Mul väga palju rohkem lisada ei ole. Uurintulemusi mul kaasas ei ole. Eks need ole erinevad. Tootjad hindavad tavaliselt salaturu osakaalu hästi suureks, Konjunktuuriinstituut kasutab oma metoodikat, Rahandusministeeriumil on oma metoodika. Kui me räägime alkoholiaktsiisi tõusust, siis 5% on selline n-ö miinimumsamm, millega aktsiisipoliitikasse sekkuda. Vahest näiteks 10% oleks natuke riskantne just salaturu elavnemise ohtu silmas pidades. Aga mina usun küll Maksu- ja Tolliameti võimekusse.

Lisaks ministri jutule tahaksin rõhutada ühe sammu tähtsust, mille me tegime juba 2005. aastal. See oli alkoholi maksumärkide kasutuselevõtt. See süsteem on päris palju salaalkoholi tõrjumisele kaasa aidanud. Loomulikult me oleme mures ka kütuse salaturu pärast, aga võib-olla tubakas on praegu veelgi suurem probleem. Selle salaturu maht on Konjunktuuriinstituudi hinnangul 57 miljonit eurot. Risk on siin selles, et näiteks Venemaalt tulevad Venemaa maksumärkidega tubakatooted üle piiri nendes kohtades, kus piiri valvatakse nõrgemini, mitte läbi ametlike piiripunktide. See on praegu üks riskikoht, aga

muidugi alkoholi salaturg on seda ka alati olnud. Alkoholiaktsiisi poliitikat kavandades on salaturu aspekt väga tähtis. Muidu oleks riik võib-olla isegi julgem, aga me peame tõesti nimetatud riski arvestama.

Aseesimees Jüri Ratas

Meelis Mälberg, palun!

Meelis Mälberg

Hea ettekandja! Kas te arutasite teemat ka sellest vaatevinklist, milline võiks olla muudatuse mõju meie ettevõtlusele, meie ettevõtjatele? Ilmselt peale tootjate, keda see kõige otsesemalt mõjutab, annab see tunda ka turismisektoris ja meelelahutusäris. Kuidas võiks see aktsiisitõus neile mõjuda?

Aivar Sõerd

Aitäh, väga õigesti püstitatud küsimus! Me natuke seda tõesti käsitlesime. Võin öelda, et ma olen kohtunud tootjate ja muude ettevõtjatega ning nad on öelnud, et muidugi neile see ei meeldi, et riik aktsiisi tõstab. Samas nad on rõhutanud, et see tõus ei ole ülemäära suur, ja ettevõtjad on isegi kiitnud valitsust selle eest, et nüüd on selge aktsiisipoliitika olemas – muidugi, kui me selle seaduse ikka heaks kiidame. Aktsiisipoliitika on neljaks aastaks ette määratud ning see annab neile kindluse. See on väga tähtis. Seda on just alkoholitootjad rõhutanud. Turismisektor on ka kindlasti sellest mõjutatud. Aga võrreldes Soome, Rootsi ja teiste riikidega on meil hindades ikka veel väga suur erinevus. Ja meie turismisektor on tugev ka ilma alkoholikaubanduse tegurita. Loodan, et see seadus ei häiri turismisektorit ülemäära palju.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Hea kolleeg! Te valgustasite põhjalikult, mida küsiti ja mida komisjoni liikmed arvasid. Aga küsin teilt, nagu ma ka ministri käest küsisin: kas te seoses elektri hinna suure tõusuga järgmisest aastast ei arutanud aktsiiside seadust muutes, et riik võtab praegu elektriaktsiisi neli korda rohkem, kui Euroopa Liit nõuab, ja ehk võiks elektriaktsiisi vähendada

inimestele vastu tulla? Kas keegi komisjoni liikmetest sellist küsimust ei tõstatanud?

Aivar Sõerd

Jah, sääraseid paralleele võib tõmmata, aga me räägime praegu alkoholiaktsiisist ja ka komisjon jäi selle teema raamidesse. Ma tean, et seda küsimust on teiste eelnõude puhul arutatud ja on ka eraldi algatatud eelnõud elektriaktsiisi muutmiseks. Olgem aga ausad, elektriaktsiisi osatähtsus elektri hinna komponentide hulgas on suhteliselt väike ja kui seda vähendada, nii nagu üks seaduseelnõu ette paneb, siis see minu arvates kuigi suurt mõju hinnale ei avalda. Tõesti, elektriaktsiisi osakaal elektri hinnas on suhteliselt väike. Nii nagu ministergi väga õigesti ütles, pigem see hinnale erilist mõju ei avaldaks, küll aga jääks riik oma osast ilma.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud komisjonipoolne ettekandja! Ma arvan, et ma pean teile appi tulema. Tõepoolest, alkoholiaktsiisi arutades ei räägitud elektriaktsiisist, sest ülejärmisel nädalal on teil võimalik komisjoni nimel ettekannet tehes anda hinnang Keskerakonna fraktsiooni algatatud elektriaktsiisi alandamise eelnõule. Aga ma teen teile ettepaneku: kui te kahe nädala pärast Riigikogu kõnetooli tulete, ärge rääkige, mida teie usute, vaid vaadake selgeid arvutusi, mis näitavad, et elektriaktsiisi alandamine aitab hinnatõusu pehmeneda. Minu küsimus on aga alkoholiaktsiisi kohta. Kui kauaks alkoholiaktsiisi määrad nüüd püsima jäävad ja millal tuleb järgmine tõus?

Aivar Sõerd

Aitäh, et te mulle appi tulite! Teie abi on väga väärtuslik. Tänan selle eest! Aga eelnõus on väga selgelt kirjas, et määrad kehtestatakse aastateks 2013, 2014, 2015 ja 2016. Arvan, et see on piisav kindlus ja vajadust seda muuta ei teki.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Avan läbirääki-

mised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Ühiskonnas on ilmselt teatud patte, mille keelustamine ei ole võimalik, ja et inimesi nendest võimalikult eemal hoida, kasutatakse sellist asja nagu aktsiis. Kui me nüüd võrdleme erisuguseid meetmeid – reklaamipiiranguid ja mis iganes muid abinõusid –, siis kõigist nendest on aktsiis kõige mõjuvõimsam. Sellest sõltub kõige rohkem, kui palju me kättesaadavust piirata suudame. Vaieldamatult on selles mõttes tegu tähtsa eelnõuga ja kindlasti tuleb selle esimene lugemine lõpetada. Sissetulekute kasvades peaks alkoholi kättesaadavus jääma samaks ja ma arvan, et kellelgi teist ei ole eesmärki kättesaadavust suurendada.

Mis on aga Eestis rohkem kui viimase kümne aasta jooksul toimunud? On toimunud üks ja sama asi: me tõstame kas kahe, kolme, nelja või viie aasta perspektiivis seda aktsiisi ühtemoodi. Mis tähendab seda, et osa tooteid sellel turul kaotab kättesaadavuses vähem, osa rohkem. Kui me vaatame tarbimist, siis konjunktuuriinstituudi andmed näitavad, et see ongi meie turgu mõjutanud. Kasvab lahjema alkoholi tarbimine. Inimestele, kellel on teatud tarbimis- ja elukogemus, näib see ilmselt mingitpidi ka loogiline. Oma nn empiiriliste vaatluste tulemusena on jõutud järeldusele, et nii võikski ju olla. Sellele on aastaid vastu vaieldud inimesed, kes tegelevad rahvatervisega. Nendel on juba teatud tarbimiskogemusega aktsiisimaksjate suhtes oma seisukoht. Nende arvates on suurem probleem noorte puhul, kes alles hakkavad seda aktsiisi maksma. Nad on sel teemal elavalt vaieldud ja öelnud, et kui me Eestis neli aastat veel samal moel jätkame, tähendab see laias laastus seda, et seaduse mõju nooremale põlvkonnale on soovitud vastupidine. See töötab vastu eesmärgile, mida me tahame rahvatervisest saavutada.

Kutsun Riigikogu sotsiaalkomisjoni üles seda eelnõu arutama. Loodan, et Aivar Sõerd eelnõu vedajana ja rahanduskomisjon leiavad võimaluse rääkida selle üle natuke laiemal ringiga kui tootjad ja poliitikud ning lähtuvad seejuures muustki kui ainult tulust. Seda enam, et kõigi eelduste kohaselt on nii, et kui eelnõus

muudatusi teha, siis see mõjub riigieelarve tuludele positiivselt. See kindlasti ei mõjuta eelarvet halvasti, vaid vastupidi, annab suurema tulupoole.

Aktiisipoliitika puhul on tõesti mängus kaks poolt, mida siin minister nimetas ja mille kohta ka küsijad elavalt küsisid. Ta ei saa teile täna vastata, kas eelnõu jõustumine vähendab või suurendab tarbimist. Ta lihtsalt ei tea seda. Aga ta vastas õigesti, kui ütles, et aktiisi muutmine hoiab kättesaadavuse taseme enam-vähem samana. Tegelikult me peaksime rohkem mõtlema asja sisule, sellele, kellele mis on kättesaadav ja mida aktiisidega teha saab. Ja mitte ainult riigi tulusid silmas pidades, vaid ka kättesaadavuse seisukohast. Mina ei kuulu nende hulka, kes kipuvad seda laadi eelnõusid sildistama. Nii et räägiks siin rahvatervise eest hoolitsevate inimestega, ilma et kasutaks seejuures mingeid silte! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Määrän eelnõu 268 muudatuseettepanekute esitamise tähtajaks 10. oktoobri kell 18.

Esimene lugemine on lõppenud ja kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

7. Õppetoetuste ja õppelaenu seaduse ning maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu (236 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Liigume seitsmenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud õppetoetuste ja õppelaenu seaduse ning maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 236 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Austatud eesistuja! Head rahvasaadikud! Jõudsimegi ära oodata. Seistes siin teie ees mõni aeg tagasi, kui arutasime kõrgharidusreformi, sai lubatud, et õppetoetused, mis vajaduspõhisel alusel peaksid saatma kõrgharidusreformi, jõuavad samuti Riigikokku. See aeg on kätte jõudnud ja mul on hea meel, et

saan valitsuse poolt tänavu 28. mail Riigikogule üle antud õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seaduse eelnõu teile tutvustada. See on eelnõu, mille sisuks on üliõpilastele vajaduspõhise õppetoetuse loomine. Nagu juba öeldud, see üliõpilase majanduslikke võimalusi arvestav toetus seostub Riigikogus juba heaks kiidetud kõrgharidusreformiga.

Mõni sõna selgituseks. 10. mail vastu võetud ja 2013. õppeaasta vastuvõtust üliõpilastele kohaldatavad muudatused eeldavad üliõpilase senisest suuremat pühendumist õpingutele. Kui me suurendame nõudlikkust, on igati põhjendatud, et kui üliõpilane seda vajab, on riik valmis teda õpingute läbimisel toetama. Senine 55-eurone õppetoetus asendub järk-järgult 135 euro suuruse vajaduspõhise õppetoetusega, mis on ette nähtud kõrghariduse omandamisega kaasnevate kulude katmiseks. Praegune toetus, mida põhilises osas eraldatakse kõrgkoolidele, lähtudes riigieelarvelistel kohtadel õppivate üliõpilaste arvust, jõuab 1/6-ni üliõpilastest. Selle suurus on 55 eurot ning selle määramisel arvestatakse eelkõige õpitulemusi ja 10% ulatuses üldmahust ka majanduslikke vajadusi. Selle asemele tuleb järk-järgult 135 euro suurune vajaduspõhine õppetoetus.

Käesolev seaduseelnõu ei puuduta õppelaenu. Kuni 1920-eurone õppelaen jääb alles ja vastupidi etteheidetele, mis on kostnud, jääb üliõpilasele täielik õigus töötada sobivas mahus sobival töökohal. Põhimõttelise muudatusena on senise ainult õpitulemustel põhineva põhitoetuse asemel vajaduspõhise õppetoetuse määramise aluseks üliõpilase ja tema perekonna majanduslik seis. Samas ei tähenda see, et õppetulemuste arvestamisest täielikult loobutakse. Esiteks on vajaduspõhise õppetoetuse saamise eeldus õppekava läbimine igal semestril vajalikus mahus ning teiseks nähakse tublidele ja riigile eriti olulistest valdkondades õppivatele üliõpilastele ette uut laadi tulemus- ja erialastipendiumid. Õpetajakoolituses õppivatel üliõpilastel on need juba olemas. Neid vajalikele erialadele ja ka õpitulemustele sihitatud erialastipendiumeid – neid olekski mõistlik nimetada stipendiumideks, mitte õppetootusteks – on samuti kavas kasvatada.

Veel üks oluline mõttearendus. Kõrghariduse omandamine loob eeldused edukamaks toimetulekuks edaspidises elus ning seetõttu on loomulik, et õppimise toetamisest võtab osa

ka üliõpilase perekond ja tudeng ise püüab samuti anda mingi panuse. Eelnõu keskpunktis on noored, kes kõrgharidust omandades on enda ja oma perekonna majanduslikust olukorrast tulenevalt ebasoodsamas seisus. Üliõpilase perekonnaliikmeteks, kelle sissetulekud vajaduspõhise õppetoetuse taotlemisel arvesse lähevad, loetakse kuni 26-aastase tudengi vanemad, alaealised õed-vennad ja need õed-vennad, kes kas kõrgharidust või kutseharidust omandades saavad õppetoetust. Vähemalt 26-aastane üliõpilane või ka noorem tudeng, kes on abiellunud või saanud lapsevanemaks, loetakse omaette leibkonda kuuluvaks ning siis arvestatakse toetuse määramisel, kui suured on üliõpilase, tema abikaasa ja laste sissetulekud.

Majandusliku seisu kindlakstegemiseks on erinevaid võimalusi, kuid eelnõus on selleks valitud viis, mis võimaldab võimalikult suure osa vahenditest maksta õppetoetusena üliõpilastele, kulutamata taotluste menetlemise süsteemi ülalpidamiseks ja taotluste menetlejate palkadeks olulist osa süsteemi toimimiseks vajalikest vahenditest. Seetõttu arvestatakse vajaduspõhise õppetoetuse määramisel Maksu- ja Tolliameti registri andmeid üliõpilase ja tema perekonna sissetulekute kohta toetuse taotlemisele eelnenud kalendriaastal. Kui need sissetulekud jäävad perekonnaliikme kohta alla suhtelist vaesuspiiri, mis oli 2011. aastal 280 eurot, on üliõpilasel õigus õppetoetusele. Lähitudes Eesti Hariduse Infosüsteemi ning Maksu- ja Tolliameti andmetest, võiks 2013. aasta sügissemestril saada toetust 37% õpinguid alustanud noortest.

Loomulikult on valiku küsimus, kas selle suhteliselt vähekuluka, aga eri- ja hädajuhtusid mitteametava süsteemi asemel oleks mõistlik luua toimetulekutoetuse taotluste menetlemisega sarnane skeem, mis erandeid arvestab, aga neelab samas märksa enam raha, mida muidu saaks maksta õppetoetusteks. Meil on kuulda olnud retoorikat, nagu muutuks kõrgharidusreformi ja vajaduspõhise õppetoetuse juurutamise süsteemiga üliõpilase elu üleöö keeruliseks. Minu arvates tuleks aga rohkem keskenduda sellele, mida uus süsteem tudengitele ja ülikoolidele juurde annab. Praegu peavad pooled õppivad noored sõltumata sellest, kui edukalt või edutult nad õpivad, tasuma osalist õppemaksu. Tulevikus ei pea edukas üliõpilane oma õppekulusid kinni maksma.

Lisaks sellele suureneb õppetoetusteks ettenähtud summa süsteemi täielisel rakendamisel kahekordseks: seniselt 8,8 miljonilt eurolt 17,6 miljoni euroni. Juba 2013. aasta riigieelarves, mille valitsus eile vastu võttis, on selleks kavandatud lisaraha enam kui 3,5 miljonit eurot.

Kui te selle seaduse vastu võtate, siis võiks öelda, et seadusandja tasemel on loodud eeldused tervikliku kõrgharidusreformi käivitamiseks. Aitäh neile, kes hääletasid kõrgharidusreformi poolt ja kes panustasid muul moel selle seaduse vastuvõtmisse! Järgmisest sügisest võime kindlad olla, et iga sisseastumisenõudnud täitnud ja edukalt õppiv täiskoormusega üliõpilane saab õppida tasuta ja lisaks sellele kahekordistuvad õppetoetused eelkõige neile, kes seda kõige rohkem vajavad. Eeldused selleks on loodud.

Samas on selge, et seda süsteemi, mille valitsus ning Haridus- ja Teadusministeerium koos partneritega on välja pakkunud, saab paremaks teha. Siin on terve rida poliitilisi valikuid, mille üle tasub vaielda. Olgu selleks näiteks teema, kas võiks määrata õppetoetused ühe summaga ja ühe lävendiga või muuta need astmeliseks. Vaielda võib ka selle üle, kuidas võiks leibkonda piiritleda, kas seda laiendada või ahendada, või selle üle, mismoodi ikkagi kindlaks teha vajadus õppetoetuse järele. Võimalikud on erinevad lahendused. Mina ning teised Haridus- ja Teadusministeeriumi inimesed oleme valmis konstruktiivselt nendes arutlustes osalema. Loodetavasti saame selle seaduse enne jõule koju kutsutud, sel juhul on uue õppeaasta alguseks olemas kindlustunne, et vajaduspõhised õppetoetused tulevad. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, teile on ka küsimusi. Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Hea minister! Kindlasti on tegemist väga mõistliku ja vajaliku eelnõuga, mille arutelu on ühiskonnas leidnud laia vastukaja ja üliõpilased on käinud kohtumas meiegagi. Ohku jäi üks küsimus, mis mindki konkreetselt huvitas. Inimestel on valimisõigus 18-selt, 21-selt võivad nad olla Riigikogu liikmed, aga kui me nende toetustest räägime, siis paneme nad justkui 26. eluaastani, juhul kui nad pole abiel-

lunud, oma vanemate leibkonda ja õdede-vendadega seda eestlaste käes olevat piskut rahanatukest jagama. Kas te arvate, et see on normaalne, et me nii kõrge eani laseme üliõpilastel olla koduse leibkonna liikmed?

Jaak Aaviksoo

Ma usun, et 26-aastased väga kõrgesse ikka veel jõudnud ei ole ja et vaatamata nendele formaalsetele argumentidele ja vastuoludele, mis te välja tõite, on mõistlik ja praktiline eeldada, et vanemad oma lapsi ka kõrgkooliõpingutes toetavad. Seda teeb praegu enamik peresid, igäiks vastavalt oma võimalustele. Kes teeb suuremaid või väiksemaid ülekandeid, kes paneb kaasa koti kartuleid või aitab muul moel. Nii on aastakümneid, kui mitte aastasadu tehtud. Ja niimoodi käituvad vanemad ka täna, ikka vastavalt võimalustele. Arvata, et see kuidagi seadusesse ei sobi, on minu arvates ebaõige.

Aga veel kord: kui soovitakse täpsemate kriteeriumide üle debateerida, siis on see võimalik. Eelnõu, mis välja käidud on, on koostatud ka rahvusvahelist praktikat arvesse võttes. Nii mõneski riigis eeldatakse vanemate panust ka palju kõrgemas eas ning näiteks Saksa konstitutsioonikohus on arutanud 40-aastase üliõpilase hagi oma vanemate vastu, kes tema pikale veninud õpinguid enam endises mahus toetada ei soovinud. Praktikaid on erinevaid ja see on tõepoolest poliitilise valiku koht.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud haridusminister! Ma kuulasin teie ettekannet ja vastust esimesele küsimusele ning mul tekkis mõte, et kõnetoolis seisab konservatiivse erakonna esindaja, et te esindate konservatiivset maailmavaadet. Kas te seda seaduseelnõu välja töötades olete mõelnud ka selle peale, et Eesti noorte seas ei ole selline konservatiivne samm nagu abiellumine enam väga populaarne? Selle seaduseelnõuga aitate kindlasti tudengite abiellumisele väga tõsiselt kaasa. Kas see ongi tolle eelnõu peidetud eesmärk?

Jaak Aaviksoo

Teie mure minu konservatiivse maailmavaate pärast on mulle sümpaatne. Võin teile kinnitada, et niisugused mõtted tulid mullegi pähe. Aga sellest ei saa ometi Eesti rahvale midagi halba sündida.

Aseesimees Jüri Ratas

Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Hea minister! Mina olen nüüd 26. ja 40. eluaasta vahel, nii et ma ei tea, kas pidada ennast nooreks või mitte. Aga mind lausa häirib see, et eelnõu väljatöötamisel on lähtutud eeldusest, et õppimise kulutuste katmisel osaleb üliõpilase perekond. Samuti on võimalus võtta õppelaenu – õppelaenu küsimus käib mitmest seletuskirja punktist läbi. Kas te tõesti toetate samasugust lähenemist ka kõigi teiste toetuste puhul? Kas riik edaspidi peabki loomulikuks, et kodanik on sunnitud toimetulekuks laenu võtma?

Jaak Aaviksoo

Alustaks kõigepealt sellest, mil moel haridusministeeriumi arvates üliõpilane ülikooliõpingute ajal toime tuleb. Ta võiks toetuda kolmele sambale ja loomulikult, kui üks sammas on piisavalt jäme, siis teisi polegi vaja. Aga igal juhul peaks need kolm sammast koostoides tagama selle, et noor inimene saab õpingud kui mitte luksuslikes, siis vähemalt askeetlikes tingimustes läbida.

Need kolm sammast on siis esiteks perekonna või leibkonna tugi, kuhu kindlasti arvatakse ka üliõpilane ise. Väike tõine jõupingutus õppetööst vabal ajal tuleb ka laiemas plaanis kui ainult rahalises mõttes kasuks, olgu see siis erialasel tööl või ka mingil muul moel. Isegi nõude pesemine ja tänavate pühkimine ei ole üliõpilastele kindlasti alandav, pigem lugupidamist vääriv tegevus, sest see eeldab paremat toimetulekut ka tulevikus ja toetab ühiskonda laiemalt. Nii et perekonna ja tudengi omaenda panus on mõistlik. Ja see on mõistlik ka seepärast, et me ju teame, et kõrgharidusel on ka isikliku kasu dimensioon lisaks avalikule huvile. Kõrgharidusega inimesed on kõrgema palgaga, väiksema töötusriskiga, tervemad jne. Nii et kindlasti, isiklik panus oma hariduskulude katmisse on mõistlik.

Samas on riigipoolne tugi nendele, kes seda tõepoolest vajavad, väga vajalik ja mul on kahju, et seda süsteemi siiani ei ole olnud. Nii et õppetoetuste kehtestamine on ka põhjendatud. Ja nende kahe vahel eksisteerib paindliku instrumendina õppelaenu süsteem, mida kaugegtki kõik üliõpilased ei vaja, aga need, kes vajavad, kindlasti tervitavad. Too süsteem ei tööta kommertsalusel ning riik toetab seda omalt poolt riskide maandamise ja reeglite sätestamisega. See instrument on enamikus riikides kasutusel ja usutavasti on see kohane ka Eesti Vabariigis, nii et selle ärakaotamist kindlasti ei ole mõistlik vaagida. Loodan, et see vastus rahuldab teid.

Aseesimees Jüri Ratas

Aadu Must, palun!

Aadu Must

Lugupeetud minister! Mulle on ääretult sümpaatne, et te ei näe mitte ühte, vaid kahte, kolme ja nelja eri sammast, eri allikat, mis aitavad tudengil toime tulla. Kohati jääb küll mulje, et pere peale on pandud liiga suur kohustus, eriti kui pere ei ole jõukas. Aga küsimus on mul teine. Väga hästi rääkisite sellestki, et tööd tuleb ka natuke teha. Kas teie arvates riik saaks sellele rohkem kaasa aidata, luues noortele paremaid võimalusi ja soosides tööandjaid, kes saaksid näiteks veerand koor-musega rakendada tudengeid erialalähedasel töö! Kas riigil on võimalusi töökeskkonda paremaks muuta?

Jaak Aaviksoo

Põhimõtteliselt kindlasti on. Aga ma hakkaksin seda repliiki ühest otsast harutama. Praeguse süsteemiga võtab riik endale tegelikult täiendavaid kohustusi noorte õpingute toetamisel. Kindlasti ei saa eelnõus pakutut käsitada niimoodi, et nüüd nad tulid ja panid raske koorma leibkondade õlule. Ei, me võtsime üliõpilastelt ja nende perekondadelt koormat vähemaks, sest vähemasti osa peresid saab nüüd loota täiendavale toetusele.

Nüüd töökohtade loomisest. Ma olen hästi ettevaatlik kõikide sammude suhtes, millega riik hakkaks kunstlikult töökohti looma. Ma ei tahaks muutuda irooniliseks ega parteipoliitiliseks, aga üsna siit Riigikogu lähedalt on tuua näiteid sammude kohta, mis võib-olla kõige

paremini ei ole välja tulnud, ehkki ma täiesti mõistan soovi uusi sotsiaalse orientatsiooniga töökohti luua.

Aga vahest neid võimalusi siiski on ja paljud ülikoolid teevad seda oma sisemisest loogikast, korraldades oma haldus- ja teadustööd. Ent hea näide on ka see, et kui noored inimesed ei saa erialast tööd laboris või abiõppejõuna, töötavad nad Ameerika ülikoolide söökla-tes nõudepesijate ja koristajatena. Niisuguseid võimalusi peaksid ülikoolid looma eelkõige oma lähiümbruses, aga muidugi tuleb tervitada ka seda, kui erialastele töökohtadele eelistatakse üliõpilasi või doktorante. Aga ma ei usu, et riiklik sekkumine sellesse on kõige parem tee.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Austatud minister! Täna on korduvalt juttuks olnud õppelaenu süsteem, õppelaenu saamise võimalus. Üliõpilased ootavad ka õppelaenu süsteemi muutmist. Kas teie arvates on seda süsteemi vaja kaasajastada? Ehk võiks õppelaenu saamise võimalused lähitulevikus üle vaadata?

Jaak Aaviksoo

Ma olen oma loomult suur kaasajastaja. Vastan, et kui üldhariduse kaasajastamisest aega üle jääb, siis kindlasti. Aga kui veidi tõsisemat tooni kasutada, siis kindlasti on seal midagi, mida saaks ja tuleks paremaks teha, arvestades rohkem üliõpilaste huve ja võib-olla ka muutes riigi tagatiste süsteemi. Praegu tulevad need kohustused liiga suures mahus ja liiga kiiresti maksumaksja kaela. Peaks vaatama, et ka finantsasutused võtaks sellest suhteliselt hästi garanteeritud õppelaenu süsteemist suurema vastutuse enda kanda.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Lugupeetud ettekandja! Kõigepealt ma tänan, et ministereium on tulnud välja eelnõuga, mille eesmärk on suurendada õppetoetusteks minevaid summasid kaks korda. Minu arust on see väga suur toetus meie tudengitele. Aga küsimus on kaheosaline. Esimene pool: me

oleme komisjonis varem rääkinud, et üks variant oleks anda kogu see õppetoetuste rahapott tudengite endi kätte jagada. Mida te sellest arvate? Teine pool: kas te selgitaksite, miks on suhtelise vaesuse piiri määramise valem selle eelnõu puhul teistsugune kui see, mida rakendatakse näiteks lastetoetuste puhul?

Jaak Aaviksoo

Kõigepealt: kes võiks neid toetusi jagada? Kindlasti on mõeldavad lisaks riigile ka teised osapooled, eelkõige ülikoolid või siis üliõpilasorganisatsioonid. Aga siin on kaks suurt probleemi, mis sunnivad seda väga tõsiselt kaaluma, enne kui nende kasuks otsustada. Esimene on andmetöötusega seotud küsimused. Kui riik töötleb tema poolt juba kogutud andmeid, siis on tegu ühe andmetöötlejaga. Kui Maksu- ja Tolliameti andmed peaks üle antama kolmandatele isikutele, siis sellega on seotud terve hulk praktilisi, aga ka õiguslikke ning muid probleeme ja riske. Rääkimata sellest, et see muudab kogu süsteemi kohmakamaks. Seepärast olen siiski üsna veendunud, et riiklik jagamine on efektiivsem ja usaldusväärsem.

Teine probleem on seotud jagaja riskidega. Mängus on suhteliselt suured summad nii riigi jaoks tervikuna kui ka toetust saavate isikute jaoks ning nende jagamisel tuleb kanda ka õiguslikku vastutust ja riske, omades samas suhteliselt tagasihoidlikku ressursi nii omakapitali mõttes kui ka kompetentsuse mõttes. Me peaksime väga tõsiselt koos üliõpilasorganisatsioonidega mõtlema, kas nad tõepoolest soovivad neid riske kanda ja tagada kogu seda kaaskäivat protsessi. Eriti olukorras, kus meie väljapakutud süsteem on üsna automaatne, nii et tegelik diskretsioon jagaja tasemel on peaaegu miinimumini viidud. Tegemine on suhteliselt bürokraatliku koormaga, millega on seotud bürokraatlikud ja õiguslikud riskid. Kui midagi läheb valesti, näiteks arvutiprogramm rehkendab kuidagi teistmoodi, kui peaks, ja raha läheb valedele isikutele, siis võib selle jagajal ühel hetkel vesi ahjus olla. Ma arvan, et Riigikogu kultuurikomisjon saab kaaluda kõiki poolt- ja vastuargumente ning selgitada võimalikele pretendentidele, et viinamarjad ei pruugi nii magusad olla, kui nad paistavad.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Teie eelnõu seletuskirjas on üsna täpselt prognoositud, et 37,3% esimese kursuse üliõpilastest peaks järgmisel sügisel kvalifitseeruma selle toetuse saamiseks. Tähendab, nende leibkonnas on sisetulek alla 280 euro isiku kohta. Aga kas te oskate prognoosida, kui palju neist jääb teiseks semestriks järele, kui me nõuame neilt 30 ainepunkti kogumist, mis vaevalt võimalik on, kui käia tööl, nagu te pakkusite? Mis te arvate, kui eelnõu niisugusena läbi läheb, kui palju jääb neid, kes kvalifitseeruvad toetuse saamisele peale esimese semestri lõppu?

Jaak Aaviksoo

Raske on uskuda, et neid juurde tuleb, aga mõnevõrra vähemaks jääb kindlasti. Aga täpsemaks mina minna ei taha mitte. Ärme väga muretseme! Mõtleme natuke selle peale, et kui me omal ajal ise ülikoolis käisime, siis ei tulnud kõne allagi, et võlgnikud oleksid stippi saanud, ja kuidagi oleme me isegi siia Riigikokku välja jõudnud. Nii et väga hull see süsteem olla ei saanud. Ent kui veidi tõsisemalt rääkida, siis arutage seda – kui see on ebaõiglane, siis muudame seda. Aga siis me peame kuskil koomale tõmbama, sest ega maksumaksja rahakott ei ole kummist. See on niisugune tasakaalu otsus. Ent arutame kultuurikomisjonis, kui on häid ettepanekuid, siis need tulevad kaalumisele.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

Helmen Kütt

Austatud haridus- ja teadusminister! Vastates ühele eelmisele küsimusele te ütlesite, et seaduseelnõu väljatöötamisel on arvestatud ka rahvusvahelist praktikat. See on muidugi suurepärane, ainult et kahju, et mitte kõikide seaduste puhul pole seda tehtud. Toon näiteks lapsetoetuse. Austrias makstakse seda ka ülikoolis õppivale noorele või õigemini tema perele, toetust saab 24. eluaastani. Meil lõpeb see 19. eluaastal. Ka on Austrias üliõpilase vanemale makstav toetus tunduvalt suurem kui alaealise lapse vanemale. Aga see selleks. Küsi-

mus on: kas te teate, et sellest aastast on muutunud õppelaenu saamise tingimused pankades? Minu poole on pöördunud üksikvanemad. Olukord on väga keeruline. Kui enne oli võimalik vanaemal või vanaisal olla teine käendaja ema või isa kõrval, siis nüüd on tõmmatud piir: see on 65 eluaastat. Seega 66-aastane ka väga kõbus inimene ei saa olla oma lapselapse laenu käendaja.

Jaak Aaviksoo

Ma tean seda. Aga kuidas sellesse suhtuda? See on kindlasti üks teema, mille üle me võiksime pankadega riigi nimel läbirääkimisi pidada ja arutleda siis nende käendajate kriteeriumide üle. Kuna lõppvastutus on üht- või teistpidi niikuini riigil, siis vahest võiksid finantsinstitutsioonid empaatilisemad olla. Aga eks siin ole ka pankadel omad argumendid. Praegu ma neid ei tea ja sellepärast rohkem ei diskuteeriks.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Austatud minister! See seadus selekteerib välja üliõpilased, kelle puhul keskmine sissetulek perekonnaliikme kohta jääb alla suhtelist vaesuspiiri, ja sätestab, et nendel noortel on õigus saada vajaduspõhine õppetootust. Kui perekond on aga sellises vaesusriskis, et ta saab toimetulekutoetust, kas siis see vajaduspõhine õppetootus loetakse pere sissetuleku hulka ja nii jääb pere toimetulekutoetusest ilma? Kuidas sellega on?

Jaak Aaviksoo

Eelnõu ettevalmistamisel tõepoolest eeldati, et pere sissetulekute hulka loetakse kõik sissetulekud. Ma tean, et Riigikogu on jõudnud seisukohale, et lapsetoetusega seoses oleks selles printsiibis mõistlik teatud kompromisse teha. Kui te samasugusel arvamusel olete ka õppetootuse maksmise puhul, siis saan haridusnimesena seda põhimõtet ainult tervitada. Aga jällegi, eks Sotsiaalministeeriumil ja Rahandusministeeriumil ole omad argumendid ja needki peaks ära kuulama, enne kui otsustada, kas seda teha niipidi või teistpidi.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Härra minister! Saamaks vajaduspõhine õppetootust ja vabanemaks vanemate rahakotist, peaks abielluma. Kas teile ei tundu, et võivad hakata tekkima fiktiivsed tudengite abielud, mis ei tähenda seda, et nad tegelikult koos elavad?

Jaak Aaviksoo

Ei, niisugust hirmu mul küll ei ole. Suurem hirm on, et on tegelik kooselu, aga abielu ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Lugupeetud ettekandja! Ütlesite oma ettekandes, et kõige lihtsam oleks õppetootust vajavate tudengite määramisel aluseks võtta eelmise aasta tuludeklaratsioonid, et tõenäoliselt on see üks kindlaimaid allikaid. Aga olukord võib ju väga äkitselt muutuda. Näiteks eelmise aasta deklaratsiooni järgi võib-olla ei olnud veel õppetootust vaja, aga vahetult enne aasta vahetust või aasta algul võis keegi peres töötaja jääda ja sel aastal oleks toetust vaja. Eelmise aasta deklaratsioon aga näitab, et ei peaks saama. Kuidas sellised juhtumid võiksid olla lahendatud?

Jaak Aaviksoo

Loomulikult ei pruugi vanade andmete põhjal langetatud otsused enam adekvaatsed olla. See kõik on arusaadav. Aga nagu ma püüdsin põhjendada, selle süsteemi pluss on lihtsus ja odavus. Ning odavus mitte selles mõttes, et maksumaksja hoiaks raha kokku, vaid et ka bürokraatiale kuluda võib raha jõuaks toetust vajavate leibkondadeni. Kui niisugune hädaabi – kui seda niimoodi nimetada võib – erandjuhul tarvilik on, siis see on mõtlemise koht. Mõtlemise koht selles mõttes, et toimetulekutoetusel on praegu operatiivsem mehhanism. Arutage siis teie või arutagem koos, kas vajaduspõhiseid õppetootusi peaks tõesti tegema operatiivsemaks, ja kui peaks, siis kuidas seda teha nii, et asjaomased kulud üle pea ei kasvaks. Ega meil siin mingit jäika positsiooni ei

ole. Nagu juba öeldud, süsteem on püütud teha administratiivselt õhukeseks, et maksimaalne hulk rahast jõuaks toetust vajavate inimesteni.

Aseesimees Jüri Ratas

Ester Tuiksoo, palun!

Ester Tuiksoo

Austatud minister! Selle seaduseelnõu puhul on palju räägitud kuni 26 eluaastast tudengi puhul. Te rõhutasite siin puldis täna mitu korda, et see on olnud poliitiline valik. Mina pigem eeldasin, et te olete tuginenud uurin-gutele või mingile statistikale, aga võib-olla te oletegi seda teinud. Ma küsingi: kas selle ot-suse taga on ainult poliitiline valik või ka mingi uurimistöö.

Jaak Aaviksoo

Mina ei ole kunagi arvanud, et poliitiline valik peaks olema voluntaristlik või lähtuma millestki, mis ei ole andmetega kinnitatud. Inimestel on erinevad arusaamad ja praktikad ning seepärast peab poliitiline valik olema alati informeeritud valik. Samas ei saa ükski uuring vastata lõplikult küsimusele, kas kõnealune piir peab olema 26 või 25 või 27 aastat. Selles mõttes on tegu poliitilise valikuga. Aga midagi fundamentaalset nendest teaduslikest uuringutest välja tulla ei saa. Nagu ma juba ütlesin, on hästi teada, et pered toetavad oma lapsi kõrg-hariduse omandamisel, ja ühiskond üldjuhul ka eeldab seda. Enamik inimesi peab seda loomu-likuks, et nii oma laste kui ka tuttavate laste hariduse omandamisele aidatakse jõudumööda kaasa. Kuhugi selle piiri peab tõmbama ja praegu on see tõmmatud 26 aasta juurde, aga nagu juba öeldud, see on vaidlemise koht. Usun aga, et me petaksime iseennast, kui me läheksime seda teed, mida siin on propagee-ritud, et tõmbame piiri täisealiseks ehk 18-aas-taseks saamise juurde. Mida me sellega saavu-taksime? Me looksime tegelikult kunstlikke uusi väikesi perekondi või leibkondi, mis funktsionaalselt ei pruugiks peredena toimida, ja lihtsalt paisutaksime seda vajaminevat sum-mat, kuna õppetoetust hakkaksid nõudma ka inimesed, kes uhkete autodega ülikooli ümber liiguvad. Endise rektorina võin ma kinnitada, et teatud hulk selliseid tudengeid on täiesti olemas ja nende oskus igasugu taotlusi esitada on teinekord õige imekspandav. Ka niisuguste

riskide vältimiseks on leibkonna praegusel moel piiritlemine põhjendatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Austatud minister! Mul on mõnes mõttes emotsionaalne küsimus. Pärast seda, kui me kohtusime tudengite esindajatega, tekkis selli-ne arusaam, et praktiliselt riigi pool neid ei kuula ja üldiselt ignoreerib nende ettepane-kuid. Seepärast nad on eelnõu pakutava süsteemi vastu. Samas te puldist mitu korda kinni-tasite, et olete valmis konstruktiivseks dialoo-giks, ja pakkusite välja ka mõned teemad. Siit on mul selline küsimus. Kas te oskate ütelda, mis teemad, mis valdkonnad on avatud läbi-rääkimisteks tudengitega? Ja teiseks: kas teil on ka mingid kindlad positsioonid, mida läbi-rääkimistel enam jutuks võtta pole mõtet?

Jaak Aaviksoo

Mis puutub tudengitega läbirääkimistesse, siis tõsi ta on, et mõni organisatsioon on võt-nud üsna selgeid poliitilisi hoiakuid selle eel-nõu suhtes ja avalikkuses häälekalt sellele eel-nõule vastandunud. Tegelikult aga on tudengi-organisatsioone Eestis palju rohkem, mitte ainult see üks ja kõige uhkem. Arvamus üli-õpilaste hulgas on ka väga palju. Võib-olla oleks kõige targem öelda niimoodi: enamik üliõpilaste soove ja ettepanekuid on tegelikult arvesse võetud. Arvesse võtmata on jäänud mõned ettepanekud – vahest on neid kolm või neli –, mis ühes või teises mõttes taanduvad lihtsale soovile maksta võimalikult paljudele ja võimalikult palju. Ehk siis ideaalis kõikidele üliõpilastele ja vähemalt 1000 eurot – seda ma muidugi utreerin. Aga kuskile tuli see piir tõm-mata. Me leidsime, et õppetoetuste mahu kahe-kordistamine on ühiskonnale mõistlik koorem, toetamaks üliõpilasi. Seda ühelt poolt. Teiselt poolt saame nii jõuda enam kui kolmandiku kõige enam puudust kannatavate noorteni ja toetada neid sellises mahus, mis võimaldab, üsna askeetlikult küll, aga siiski toime tulla. Aga loomulikult, kui oleks rohkem üliõpilasi, kes õppetoetust saaksid, ja seda ka suuremas summas, siis ma usun, et see neile meeldiks.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Härra minister! Nagu võiski ette arvata, kujuneb üheks suuremaks vaidlusküsimuseks ilmselt see, mis vanuseni peavad inimest tema kulutuste katmisel aitama tema vanemad, üldse perekond. See on inimlikult ka hästi mõisteta- v. Küsimused, mille puhul riik või sootsium sek- kuvad regulatiivselt inimeste eraelulistes, perekondlikes suhetesse, on ikka väga hel- lad. Te ütlesite enne, et üks 40-aastane üliõpi- lane on oma vanemad isegi kohtu ette veda- nud, kaasust on arutanud lausa Saksamaa konstitutsioonikohus. Ega te juhtumisi ei tea, missuguse lahendi kasuks Saksamaa konstitut- sioonikohus sel puhul otsustas?

Jaak Aaviksoo

Vabandust, aga tegu on juhtumiga üsna pal- jude aastate tagant, kui ma Saksamaal elasin ja töötasin. Ent kohtulahend oli enam-vähem sel- line, et ühest küljest põhiseaduskohtunikud leidsid, et perekonnal on tõepoolest vastavalt Saksa seadustele kohustus toetada oma järe- tulijate õpinguid, aga üksnes mõistlikus ma- hus. Üliõpilaselt endalt aga eeldab see vastu- tundlikku käitumist. Too tudeng ei olnud 40. eluaastaks kraadideni jõudnud ja konstitut- sioonikohus leidis, et ei ole mõistlik toetada seaduste bukvalistlikku tõlgendust, et elu lõpu- ni peab oma last toetama. Kasutades kaalu- tusõigust, vabastas kohus vanemad kohustu- sest katta oma keskikka jõudnud järeltulija koolituskulud. Enam-vähem niisugune see ot- sus oli. Eks see sisuliselt ongi kaalutuskoht. Ka meie eelnõus on see 26 aastat kokkuleppe küsimus, mitte jumalast või põhiseadusest tu- lenev piir.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud härra minister! Meil on tuden- geid, keda nimetatakse andekateks, ja nemad tänasel päeval saavad reaalselt toetusraha. Mul on sellega seoses küsimus: kui see eelnõu Riigikogus heaks kiidetakse, mis saab ande- katest tudengitest ja nende toetustest?

Jaak Aaviksoo

Ma arvan, et meil on tudengeid, keda mitte ainult ei nimetata andekateks, vaid kes ka on andekad. Ma juba ütlesin, et õppetoetus on meil praegu 55 eurot kuus ja seda jagatakse üsna suurele hulgale noortest. Minu arvates see ühelt poolt kuigivõrd ei motiveeri ja teiselt poolt ka ei toeta neid andekaid üliõpilasi. Kui me seda süsteemi edasi arendame ja asutame lisaks vajaduspõhiste õppetoetustele seniste 55-euroste õppetoetuste asemele tulemus- ja erialastipendiumid, siis need peaksid olema märksa suuremad. Ilmselt on keskmine palk liiga ambitsioonikas eesmärk, aga üsna kesk- mise palga lähedane summa see võiks olla. Aga seda saaksid tõesti oivikud, keda ei ole mitte kolmandiku ega isegi mitte viiendiku jagu, vaid ilmselt veelgi vähem. Ainult nemad saaksid pretendeerida niisugustele toetustele.

Lisaks sellele tasuks meil toetada nii mo- raalselt kui ka regulatiivselt mitmesuguseid kodanikuühiskonna initsiatiive. On ju olemas palju stipendiume, mille on loonud erafondid, eraettevõtted. Neid pakuvad ülikooli juures tegutsevad fondid nii Tartu Ülikoolis kui ka Tallinna Tehnikaülikoolis. Tean seda täpselt. On ka vilistlasorganisatsioonide stipendiumid, mis valdavalt on suunatud just väga motiveeri- tud ja edukate noorte toetamiseks. Aga kind- lasti peaks olema ka riiklik süsteem palju suuremate stipendiumide näol kui senised 55-eurosed toetused. Ma olen üsna kindel, et need tulevad. Nende väljatöötamine peaks ole- ma osa sellest ettevalmistustööst, mis käib Ha- ridus- ja Teadusministeeriumis seoses uue fi- nantsperioodiga 2014–2020. Ilmselt ei tule need küll niisuguses mahus, nagu loodetud, aastaks 2013, aga aastaks 2014 peaksid need olema paigas.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Kirjutasite 25. mail 2011 alla Vabariigi Valitsuse eitava hinnangu sotsiaaldemokraatliku fraktsiooni esitatud seaduseelnõule nr 13, mille sisuks oli õppelaenu kustutamise jätkamine enne 1. juulit 2009 laenu võtnud ja avalikku teenistusse siirdunud üliõpilastele. Selles hinnangus te lubasite, et üliõpilaste sotsiaalsete garantiide

süsteemi väljatöötamise raames on kavas käsitleda ka õppelaenu tagasimaksmisega seonduvaid küsimusi. Täna meile esitatud eelnõus neid küsimusi pole käsitletud. Mis on teie lubadusest saanud? Kas te hakkate tegelema õppelaenude temaatikaga ja kui hakkate, siis millal?

Jaak Aaviksoo

Õppelaenu temaatikaga me oleme tegelenud ja kavatseme edasi tegeleda. Lubadust, et see käsitlemine leiab kajastamist üleantavas eelnõus, pole mina andnud. Ma püüan anda ikka mõistlikke, mitte ebamõistlikke lubadusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Urve Tiidus, palun!

Urve Tiidus

Lugupeetud minister! Üks kõrgharidusreformi ja ka selle eelnõu eesmärke on ju see, et üliõpilased saaksid kasutada õppimiseks vajaminevat aega efektiivsemalt. See täies mahus õppekava täitmine ei ületaks väga palju nominaalaga, kõige parem aga oleks, kui see mahub sellesse aega. Mis te prognoosite, kui palju olukord sellest paremaks läheb?

Jaak Aaviksoo

Kõigepealt ma õiendaksin ära üsna levinud eksiarvamuse, et haridusministeerium tahab või suisa mina isiklikult tahan, et ülikoolid muutuksid kaitsevääsarnasteks asutusteks, kus aastaga või nelja aastaga täidetakse 100% ettenähtust. See kindlasti ei ole eesmärk. Kindlasti jäävad alles ja arenevad needki õppevormid, mis sobivad täisajaga töötavatele inimestele. Sellisel juhul aga on minu meelest õigustatud nendelt õppuritelt osalise õppemaksu küsimine. Neil on töökoht olemas ja on mõistlik, kui nad palgarahaga osa õppekulutusi katavad. Praegu jõuab nendest, kes teadlikult peavad õppimist oma põhitööks, nominaalajaga õpingute lõpuni sõltuvalt ülikoolist kümnendik kuni kolmandik. See näitaja peaks kindlasti paranema – kas nüüd poole võrra või suisa kaks korda, on mul raske ennustada. Aga isegi kui paranemine oleks 30% ehk siis keskmine õppeaeg või diplomini jõudmise aeg kahaneks praeguselt kuult-seitsmelt aastalt näiteks viiekuue aastani, on see väga suur kokkuhoid. See hoiab kokku vahendeid, hoiab kokku noorte

inimeste aega. Nad tulevad varem tööturule. Nii et õpingute efektiivsuse kasvatamine ei ole pelgalt n-ö tehniline eesmärk. See on nii avalikes huvides kui ka erahuvides kui ka ülikoolide huvides, sest kogu protsessile kulub lihtsalt vähem ressursi.

Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

Yana Toom

Hea minister! Ma jätkaksin Helmen Küti puudutatud teemal, millel nagu ei ole, aga samas siiski on seos praeguse küsimusega. Mõtlen pankade kehtestatud piirangut, et käendaja peab olema noorem kui 65 aastat. Ma usun, et sel teemal on midagi öelda meie võrdõiguslikkuse volinikul. Aga millal on ministeeriumil või valitsusel plaanis istuda pankadega ühe laua taha seda probleemi arutama? Sest peale üksikvanemate on ka töötud vanemad ning tihtilugu vanaema-vanaisa ongi ainsad, kes tudengi õppelaenu käendada saavad.

Jaak Aaviksoo

Hea küsija! Te suisa kiusate mind selle 65 eluaastaga. Ma ütlesin üsna selgelt, et see on teema, mis peaks olema valitsuse ja pankade läbirääkimiste laua peal. Minu paremat teadmist pidi on septembrikuu see aeg, kui Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Rahandusministeeriumi eksperdid peaksid ministritele panema lauale memo, kui kaugele nad on jõudnud. Käenduse teema on üks osa sellest paketist. Aga millal see seadusmuudatuse ettepanek tuleb, on mul väga raske öelda. Tahaks ruttu, aga saab nagu ikka.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

Helmen Kütt

Lugupeetud minister! Kui suured summad on eile valitsuses heakskiidetud 2013. aasta eelarves ette nähtud tulemusstipendiumide maksmiseks? Mainisite neid ka oma ettekandes.

Jaak Aaviksoo

Tulemusstipendiumid ja erialastipendiumid ei ole selle eelnõu teema ning seepärast ei ole mul neid arve käepärast. Annan need teada

väljaspool saali, kui olen need välja otsinud. Siin vastata püüdes ma lihtsalt vaataksin lakke ega annaks teile ilmselt mõistlikku vastust.

Aseesimees Jüri Ratas

Jevgeni Ossinovski, palun!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud minister! Praegu saab õppetoe-
tust 40% riikliku koolitustellimuse raames õp-
privatest noortest ehk ligi 20% kogu üliõpilas-
konnast. 2011. aastal kulus selleks 8,8 miljonit
eurot ja te ütlesite, et uue süsteemi rakendu-
misel see summa kahekordistub. Kuna ka
õppetoetuste summa üldjoontes kahekordistub,
siis lihtne aritmeetika ütleb, et keskmiselt
saaks seda uut õppetoe-
tust umbes 20% üliõpi-
lastest. Kas ma tegin selle lihtsa aritmeetilise
tehte õigesti? Ja kui tegin, siis mis saab nen-
dest 17% üliõpilastest, kes tegelikult toetust
vajaksid, aga kellega te arvestate ainult esime-
sel semestril?

Jaak Aaviksoo

Kõigepealt, eks iga mehe rehkendus jää
tema enda südametunnistusele. Mina teie reh-
kendust küll hindama ja parandama ei hakka.
Mul ei ole põhjust kahelda nendes rehkendus-
tes, mis Haridus- ja Teadusministeeriumis teh-
tud on, ja nende arvude eest Haridus- ja Tea-
dusministeerium ka vastutab.

Aseesimees Jüri Ratas

Urmas Klaas, palun!

Urmas Klaas

Austatud minister! Mul on hea meel, et
lisaks perekonna toetusele, vajaduspõhisele
õppetoetusele ja õppelaenule on ometi kord
siin saalis jutuks tulnud ka stipendiumid. Sti-
pendiumide maksmise aluseks me oleme sead-
nud käivitatud kõrgharidusreformi. Seda ei
maksa unustada. Mina selle vajaduspõhise õp-
petoetuse paneksin tegelikult üleüldse viima-
sele kohale, mitte ei räägiks sellest nii palju,
aga kindlasti on see vajalik. Ent et seda saada,
tuleb õpitav õppekava läbida 100%. Te ütle-
site, et seda on võimalik natukene allapoole
tuua, mingi rotatsioon kehtestada. Kas te val-
gustaksite suurt saali, millised on olnud asja-
omased mõttekäigud? Miks just nimelt selline
piir on õppekava täitmise osas pandud?

Jaak Aaviksoo

Ega siin midagi imepärast ei ole. Kui me
õppekava täitmise lati allapoole viime, siis
kvalifitseerub õppetoetuse saamisele lihtsalt
suurem hulk inimesi ja siis on vaja märksa
rohkem raha. Kui raha on nii palju, kui seda on
maksumaksja käest kätte saadud, siis tuleb
seda kuidagi jagada ja mingeid kriteeriume
kehtestada. Ei ole häid ideid, missugused need
kriteeriumid peaksid olema. Kui on võimalik
kehtestada erinevaid, ütleme, ka kvaliteedi kri-
teeriume kvantiteedi kriteeriumi kõrval – ehk-
ki see õppekava nominaalajaga läbimine sisal-
dab ka ju kvaliteedi komponenti, ega see üks-
nes kvantiteet ei ole –, siis arutame seda kul-
tuurikomisjonis. Ma tean, et üliõpilased on tei-
nud ettepaneku piiriks seada 85% või 75%
õppekavast. Kuskile allapoole võib selle piiri
tõmmata, aga sel juhul tuleb vaadata, kus me
siis koomale tõmbame. See on nagu kahe otsa-
ga vorst või kangireegel – võidad jõus, kaotad
tee pikkuses. Nii mind õpetati.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Ma pöördun tagasi selle vanusepiiri juurde,
kust alates laps enam ei ole laps. Oli väga hu-
vitav kuulata teie juttu tollest Saksa konstitut-
sioonikohtu lahendist. Ma sain sellest nõnda-
moodi aru, et kui me siin Eestis püüame seda
vanusepiiri paigutada sinna või tänna – kas
sinna, kus täiskasvanuks saamise piir on muu-
de seaduste järgi, või mingisse muusse koh-
ta –, siis Saksamaa seadustikus ilmselt see
vanusepiir üldse puudub. Lihtsalt vanemad
peavad toetama oma järeltulija õpinguid. Kas
meil äkki ei oleks mõistlik Saksamaalt eeskujuga
võtta ja lahendada kohtupretsedentide kaudu
küsimus, millistel puhkudel on otstarbekas ja
põhjendatud teatud eas inimese toetamine pe-
rekonna poolt ja millistel ilmselt mitte? Võib-
olla kohtupretsedent lahendaks selle ära.

Jaak Aaviksoo

See mõttearendus on mulle sümpaatne. Ar-
van, et me paljudel juhtudel oleme oma sea-
dustega läinud liiga formalistliku ja positivist-
liku käsitluse teed ning teinekord kipub terve
mõistus nendega hätta jääma. Eks siis tulevad
mängu igasugu jock skeemid ja tekivad muud

probleemid. Tõepoolest, niisugune tavaõiguslik lähenemine, mida toetaksid kohtupretsedendid, oleks mitmeski küsimuses mõistlik. Kas konkreetset selles küsimuses, ma kahtlen. Kardan, et segadus läheks liiga suureks. Ent minu taha see ei jää. Kui seda mõtet kultuurikomisjonis ja kogu Riigikogus viljakalt arendatakse, siis minu taha see muudatus kindlasti ei jää.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Ma täpsustaks oma esimese küsimuse teist poolt, millele jäi vastamata, kuna ma panin kaks küsimust kokku. Kuidas ikkagi on suhtelise vaesuse piiri arvutamise? Miks on õppetööstuste määramisel suhtelise vaesuse piiri arvutamise valem üks ja lastetoetuste määramisel teine? Miks see ei võiks olla ühtsetel alustel määratud?

Jaak Aaviksoo

Ega mul head vastust ei ole. Ma olen kuulnud nii ministeeriumi kui ka valitsuse argumentatsiooni, aga täpselt ma ei tea. Jätaksin siin poole valimata. Lähenemisel, et siduda see piir teatud protsendiga keskmisest palgast, on oma loogika. Aga võib lähtuda ka teistsugusest loogikast. See on jällegi teema, mille puhul ma oma arusaamadega väga peale ei käiks.

Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

Yana Toom

Austatud minister! Ma palun juba ette vabandust – tean küll, et seda juba küsiti täna saalis. Aga ma tean ka seda, et vastusest ei saadud aru. Nii et küsin veel kord, ja väga selgelt: kas õppetööstust arvestatakse sissetulekuna toimetulekutoetuse määramisel?

Jaak Aaviksoo

Esitatud eelnõu on koostatud arusaamises, et see arvestatakse toimetulekutoetuse määramisel sissetulekute hulka. Lähtutud on põhimõttelisest seisukohast, et toimetulekutoetuse määramisel lähevad arvesse kõik sissetulekud. Nagu juba öeldud, lastetoetuste aruteluga seoses on siin saalis leitud kompromiss, mida põ-

himõtteliselt saab ka täna arutatava eelnõu puhul rakendada. Otsustage teie, mina võin sellesse debatti sekkuda ainult sel määral, et kinnitan: kui haridustoetused parandavad leibkondade olukorda, siis on mul selle üle ainult hea meel.

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Härra minister, mul on väga praktiline küsimus. Teemaks on avalikus teenistuses töötavate inimeste õppelaenu tagastamine. Ma ei hakka siin arutlema, kes kus mida ütles. Issand sellega! Meil on lahendada praktiline asi, meil on menetluses eelnõu, mille esimene lugemine on lõppenud. Täna te ütlesite, et te tegelete sellega. Mis meie siis peaks tegema? Meil oleks lihtsam, kui minister täna ütleks, mis kuupäevaks ta mingi järelduse, otsuse, mis iganes ettepanekuni jõuab. Olge hea ja täpsustage!

Jaak Aaviksoo

Mida ma saan teile lubada? Te ju teate, et otsus, mis puudutas riigiteenistusse või laiemas mõttes avalikku sektorisse tööle asunud inimeste õppelaenu kustutamist, on võetud vastu kahest argumendist lähtudes või kahel põhjusel. Esimene põhjus on selles, et see kustutamine looks avalikule teenistusele erasektoriga võrreldes tarbetud eelised töötajate valimisel. Niisugune avaliku teenistuse privilegierimine ei ole riigiõiguslikult põhjendatud. See ei oleks laiemas mõttes mõistlik, see moonutaks tööturгу. Selle seisukohaga võib nõustuda ja võib mitte nõustuda. Omal ajal otsustati ühtemoodi, hiljem otsustati teistmoodi. See on poliitiline valik ja ma ei argumenteeriks ei üht ega teist lahendust.

Teine põhjus oli seotud riigieelarve tasakaalu küsimustega. Kui hakati otsima, kuidas on riigieelarves võimalik säästa avaliku sektori vahendeid, siis leiti, et seda on võimalik teha, loobudes teatud hetkest alates seda õppelaenu kustutamast. See on eelarvepoliitiline otsus. Jällegi võib vaielda, kas see oli toona põhjendatud või ei olnud, kas selle regulatsiooni peaks taastama või ei peaks seda taastama. Praegu ei valitsuses ega ministeeriumis niisuguseid ettepanekuid ettevalmistamisel ei ole ja ma ei saa ka lubada, et Haridus- ja Teadus-

ministeerium niisuguse ettepaneku valitsusele esitab. Aga iga kord, kui me arutame üliõpilaste toimetulekut, nende motivatsiooni, on see teema ühe argumendina laual.

Aseesimees Jüri Ratas

Jevgeni Ossinovski, palun!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud minister! Te ei tahtnud minu eelmisele küsimusele vastata, aga tegelikult ma küsisingi haridusministeeriumi arvutuste kohta, mille eest te tahtsite vastutada. Kolleeg Jaak Alliku küsimuse peale ei tahtnud te öelda, kui suur protsent üliõpilastest teisel semestril õppetoetust saama hakkab, aga kui vaadata summasid, mis te olete planeerinud, siis tuleb välja, et te olete ikkagi arvestanud mingisuguse arvuga ja minu aritmeetika kohaselt see arv on 20%. Mis see tegelikult on? Annan teile võimaluse vastata. Minu teine küsimus aga puudutab seda, et septembris 2011, kui te tutvustasite vajaduspõhiste õppetoetuste süsteemi põhimõtteid, te ütlesite, et kavas on säilitada senised toetused erivajadustega üliõpilastele ja et vajaduspõhine õppetoetus on suunatud ka nendele. Sellest eelnõust ma erivajadustega üliõpilasi ei leia. Kuidas on plaanis uue süsteemi korral nende toimetulekut parandada?

Jaak Aaviksoo

Kõigepealt küsimus protsentidest. Teie rehkenduste järgi tuli 20%. Ma ütlen teile veel kord: mina ei kiida õigeks ega laida halvaks teie rehkendusi. Mina niisugust rehkendust teinud ei ole, küll aga võin teile öelda, et need ebamäärasused on selles mudelis sees täiesti arusaadavatel põhjustel. Niisuguste rehkenduste usaldusväärsus sõltub väga paljudest parameetritest. Me näiteks ei tea, kui paljud üliõpilased hakkavad nüüd innukalt õppima ja sooritavad oma studiumi normajaga, kuigi nad varem täitsid õppekavast 75%. Me ei tea seda, kui palju langeb välja üliõpilasi, kes kogusid üks või kaks ainepunkti semestris. Uue seaduse kohaselt muutuvad nad eksternideks ja nendele üliõpilastele ettenähtud õigused ja soodustused ei laiene. Nii et usaldame seda rehkendust, mis meie ette pandud on, ja kujundame kogu süsteemi vastavalt praktilistele otsustele, mida üliõpilased ja ülikoolid selle reformi käigus teevad. Ühte ma võin teile küll

öelda: ega see paat nüüd ümber ei lähe. Ja kui keegi kurdab, et üliõpilaste olukord läheb halvemaks – mõned meie oponentid väidavad järjekindlalt, et selle seaduse tõttu jäävad tudengid lõplikult nälga –, siis ma ütlen teile, head oponentid: kui kaks korda rohkem raha teeb üliõpilaste olukorra kevemaks, siis võib seda raha ka kaks korda vähendada. Aga ülejäänud üliõpilastele, kes arvavad, et kaks korda rohkem raha on ikka kaks korda rohkem raha, kulub uus süsteem minu arvates marjaks ära.

Aseesimees Jüri Ratas

Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Härra minister! Suur tänu suurepärase ettekannde eest! Mul on küsimus terminoloogia kohta. Nimelt, kolm-neli minutit tagasi te kasutasite sellist terminit nagu – ma palun vabandust, aga ma tsiteerin – "jopski". Selliseid sõnu kuigi tihti siin saalis ei kuule. Mul on küsimus: kas te saaksite seletada, mis keelest see sõna pärineb ja mida selle sõna tüvi originaalkeeles tähendab?

Jaak Aaviksoo

Eks siin saalis kuule kõike. Selles mõttes see saal ongi eriline koht, et siin kuuleb kõike ja sellest saavad kõik endale tarvilisi järeldusi teha. Kui mina aga tõesti jopski ütlesin, siis mõelge ise, mida ma sellega mõtlesin. Mina täiendavaid kommentaare lisama ei hakka.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Lugupeetud minister! Seda õppetoetuste seadust arutades on siin kõlanud üsna mitu põhimõttelist seisukohta, ka teie kui ministri omi. Minu meelest oli üsna huvitav teie väide, et toetusteks on antud kaks korda enam raha. Siit tulenebki minu küsimus, mis jäi ka kultuurikomisjonis õhku. Loomulikult vajaduspõhise õppetoetuse puhul ei saagi täpselt öelda, kui palju selleks raha vaja läheb. Kas asjaomaste arvutuste alusreeglistik on eelarve tegemise protsessis välja kujunenud vastavalt sellele, millised on eelarve võimalused, ja vastavalt sellele on ka tingimused kehtestatud? Või on tehtud ka mingeid üldisemaid analüüse,

enne kui on arutatud, millised on rahalised võimalused?

Jaak Aaviksoo

Ütleme niimoodi, et see on klassikaline mu-na ja kana probleem. Loomulikult on kõige alguses, juba enne igasuguseid uuringuid ja statistikat, mingisugune aimdus, kui palju neid leibkondi võiks olla, kus see vajadus on suur. Me ju loeme lehest, kui palju on meil töötuid, kui palju on vaesuses olevaid lapsi ja puudust kannatavaid peresid. See suhtarv peaks olema alates 15 ja 20%-st kuni 30%-ni. Niisugune on taust.

Sellest lähtudes on tehtud ka mingid esialgsed ressursihinnangud ja arvatud, et kui õppetoetust vajab nii suur protsent leibkondadest, kui palju umbes võiks raha vaja minna. Koalitsioonilepingu sõlmimise käigus on reserveeritud teatud summad, mis pidid käiku minema aastast 2015. Me teadsime, et reform eeldab vajaduspõhiseid õppetoetusi. Eelarveprotsessis me püüdsime leida raha juba järgmisest aastast ja ka leidsime. Seega me hakkasime tegelikult koalitsioonilepet ellu viima kaks aastat kokkulepitust varem. Ega see lihtsalt ei läinud, aga me leppisime kokku samades summades, nagu toona arutati. Kindlasti on sisendiks ka toetuste kahekordistamine süsteemi täielikul rakendamisel. Me ju poliitiliselt tajume, et kui ikkagi raha on kaks korda rohkem, siis on ka kaks korda parem. Kolm korda rohkem oleks veel parem, aga eelarve piirid tulevad ette. Aga kõik need rehkendused, kõik need tabelid on hästi suured, hästi kirjud ja hästi keerulised. Väga laias laastus võib öelda, et iga kolmas või neljas leibkond peaks toetusele ligipääsu omama, ja sellest me lähtume. Ent vastavalt sellele, kuidas üliõpilased käituma hakkavad, saab süsteemi toimimise käigus korrigeerida.

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Austatud minister! Vaadake, üldiselt hästi õppivale, kuid nigela sissetulekuga pere tudengile on minu meelest enam-vähem ükskõik, kas toetusraha jõuab tema pereni toimetulekutoetusena või õppetoetusena. Kui saadav summa jääb enam-vähem samaks, siis nad ei võida

ju lõppkokkuvõttes midagi. Kui ma seda eel-nõu just sellel esitatud kujul loen, kuigi te olete ka vihjanud, kuidas võiks seda muuta – võiks julgemaltki, aga hea küll –, siis ma näen ...

Jaak Aaviksoo

Siis ma peaksin ju erakonda vahetama. Niisugust mõtet mul ei ole küll olnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Teil ei ole tulenevalt meie kodu- ja töökorrast õigust sekkuda Riigikogu liikme küsimuse esitamisse. Palun austage siin täiskogu saalis kehtivaid reegleid! Annan Eiki Nestorile juurde vähemalt 40 sekundit. Palun, Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Täna juhatajat osutatud abi eest! Ma tean, kui keerukas see probleem tegelikult on. See keerukus hakkab pihta juba kontseptsioonist, mis siia on sisse kirjutatud. Eelnõu positiivne külg saab seisnema selles, et registreeritud abielude arv suureneb. See, et mõni tudeng võib-olla kuu aja pärast enam oma abikaasa nime ei mäleta, on kõrvaline. Muud uba ma ei näe, miks on vaja lähtuda just sellisest kontseptsioonist.

Jaak Aaviksoo

Palun vabandust, et mu reaktsioon nii äkiline ja emotsionaalne oli! Aga oma ilmavaadet ma siin puldis küll vahetama ei hakka.

Eiki Nestor

Ei olegi vaja.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu liige Eiki Nestor! Palun austame ministrit, kui ta küsimusele vastab! Läheme edasi. Palun, minister!

Jaak Aaviksoo

Aitäh toetuse eest, härra eesistuja!

Aseesimees Jüri Ratas

Seis on 1 : 1.

Jaak Aaviksoo

Muidugi on toimetulekutoetuse, vajaduspõhise õppetoetuse ja lapsetoetuse teema arutle-

mist väärt. Ma veel kord ütlen, et minu poolt ei tule mingeid takistusi ka lahenduse puhul, et õppetoetust toimetulekutoetuse määramisel ei arvestata. See ei lähe minu ilmavaatega vastu-ollu. Aga üliõpilastest olen mina küll natukene paremal arvamusel kui hea küsija. Üliõpilaspõlves tehakse igasuguseid asju ja mõni võib-olla tõesti mingil põhjusel ühel päeval ei mäleta, kellega ta eile abiellus, aga seda, et õppetootused hakkavad massiliselt fiktiivabielusid tootma, mina meie üliõpilastest ei usu mitte. Ma ei hirmutaks sellega ei ministrit ega rahvasaadikuid ega üliõpilasi endid. Küllap nad saavad oma eraelu korraldamisega vastutustundlikult hakkama, sõltumata õppetoetusest.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Repts, palun!

Mailis Repts

Hea minister! Te olete siin üsna selgelt öelnud, et pigem kuulaksite üksikuid üliõpilasi ja eri ülikoolide tudengiesindusi kui nende katusorganisatsiooni. Aga too katusorganisatsioon on väga veenvalt selgeks teinud, et 135 euroga näiteks Tartu linnas, kui elad ühiselamus, ei ole võimalik hakkama saada. Te olete üsna kaua Tartu Ülikooli rektor olnud ja kindlasti kursis Tartu hindadega. Kuidas teie täna hindaksite: kas on 135 euroga võimalik hakka-ma saada, kui perel ei ole võimalik tudengit toetada?

Jaak Aaviksoo

135 euroga Tartus hakkama saamine oleks väga suur vägitükk. Võib-olla keegi suudab, aga ma ei arva, et see võiks mõistlik olla. Kohe, kui ma mingi arvu nimetan, on jälle palju tüli majas, aga ega ma seda tüli nii palju ei karda, et mingeid mõistlikke oletusi ei julgeks välja öelda. On inimesi, kes ütlevad, et 300 või 400 võiks see piir olla. Eks ta kuskile sinna vahele jää. Me teame, et miinimumpalk on märksa madalam, aga me teame ka seda, et noorel inimesel ei ole korterit elu jooksul muretsetud ja üldse on tema vajadused objektiivselt suuremad kui täisealistel või juba pensioniikka jõudnud inimestel. Nii et 300 ja 400 euro vahele kuus võiks see summa ulatuda.

Ma juba ütlesin, et see summa peaks koosnema kolmest sambast. Esiteks, leibkonna toetus, nii palju kui seda on. Aga kui sissetulek

on umbes 280 eurot leibkonnaliikme kohta, siis keskel läbi 100 eurot võiks sealt saada. Kui perel tõesti midagi anda ei ole, siis on omaette olukord. Ehk saab üliõpilane ise lisada mingi töise sissetuleku. Teiseks võtame selle 135 eurot ja paneme sinna juurde. Ja siis veel õppelaen, mida on õigus võtta. Kui tegu on mingisuguste halbade asjaolude kokkulangemisega, et ei ole käendajaid ja endal ka töövõimet ei ole, et on null sissetulek, siis võib tõesti tekkida kriitiline olukord. Aga veel kord: 135 eurot ei ole piisav ja keegi ei arvagi, et see on piisav. Lisaks sellele peab olema teine sissetulek enda poolt ja õppelaen. Ja kui siis ka kokku ei tule need 400 eurot – ka seda võib olla –, siis on tõesti eriolukord, mille lahendust ei paku ka parim seadus.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid ettekande eest ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks kultuurikomisjoni liikme Priit Sibula!

Priit Sibul

Austatud koosoleku juhataja! Head kolleegid! Minister juba ütles, et see eelnõu on meil menetluses selleks, et kõrghariduse reform saaks rakenduda nii, nagu ette nähtud. Kuna eelnõust oli pikalt juttu nii ministri ettekandes kui küsimustes-vastustes, siis mina annan põgusa ülevaate sellest, kuidas me kultuurikomisjonis seda teemat oleme käsitlenud.

Alustuseks olgu öeldud, et enamik käsitletud teemadest on ka komisjonist esimese lugemise kontekstis läbi käinud. Esimest korda arutati õppetoetuste ja õppelaenu seaduse ning maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõu 28. mail, kui komisjoni istungil osalesid ka haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo, Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik Sille Uusna ja sama ministeeriumi kõrghariduse osakonna juhataja Mart Laidmets. Üks olulisimaid teemasid oli täna ka siin tõstatatud õppekava 100% täitmise nõue vajaduspõhise õppetoetuse määramisel. Arutati, et ehk võiks seda piiri veidi allapoole nihutada. Teine teema oli toimetulekutoetuse ja õppetoetuse vaheline seos, millel minister õige mitmes vastuses peatus. Kolmas teema, mis istungil minu arvates kõige olulisemana käsitlust leidis, oli seesama

26 eluaasta küsimus ehk see, kui kaua vanemad peavad oma lapsi toetama.

Teist korda oli eelnõu kultuurikomisjonis arutelul tänavu 4. juunil. Sel koosolekul otsustati konsensusega, et komisjoni esindaja eelnõu menetlemisel ja ettekandmisel on siinkõneleja.

Kolmandat korda arutasime eelnõu 17. septembril. Siis olid kohale kutsutud Eesti Üliõpilaskondade Liidu juhatuse esimees Eimar Veldre, aseesimees Monika Maljukov ja sotsiaalpoliitika nõunik Marleen Pedjasaar. Eesti Õpilasesinduste Liitu esindasid juhatuse esimees Liina Hirv ja avaliku poliitika nõunik Helena Veldre. Samuti olid koosolekul Eesti Lastevanemate Liidu juhatuse liige Aivar Haller ning esindajad Ivar Tröner ja Meelis Resev. Üliõpilaskondade liidu esindaja pidas vajaduspõhist õppetootust kui sellist vajalikuks ja mõistlikuks ning kiitis selle eest nii eelnõu ellukutsujaid kui komisjoni. Nende peamine ja täiendav ettepanek aga oli, et toetus peaks olema varieeruv. Nad ei olnud veel isekeskis otsustanud, kas see tuleks järkudes kehtestada kümne või viie euro täpsusega või kogunisti euro täpsusega, aga see peaks lähtuma üliõpilase tegelikest vajadustest. Ning too varieeruv toetus peaks ulatuma umbes alampalgani.

Teine teema, mille Eesti Üliõpilaskondade Liit tõstatas, oli leibkonna paindlikum määratlemine. Sellestki on täna siin juttu olnud. Ka õpilaste jaoks kõige olulisem küsimus oli seotud leibkonna mõistega. Ettepanek on 26-aastaselt üliõpilast perekonnaga mitte siduda, kui ta majandab iseseisvalt. Ka arvati, et 100% õppekava täitmise nõude võiks tuua allapoole. Nõue võiks olla 85% täismahust – sellest piisaks, et vajaduspõhist õppetootust taotleda. Toetuse määr võiks nende meelest olla kuni 290 eurot. Täiendav ettepanek, mis otseselt seda eelnõu ei puudutanud, oli korrastada õppelaenusüsteem. Õppelaenu puhul toodi peamiste probleemidena esile selle raske kättesaadavus – seegi teema käis täna saalist läbi. Kahe käendaja asemel võiks nende arvates nõuda riigi käendust. Võla tagasimaksmine peaks olema paindlikum ja peaks olema ka õppelaenu hüvitamise süsteem. Samuti soovisid noored, et õppelaenu regulatsioon hakkaks kehtima ka nendele üliõpilastele, kes on sisse astunud enne 2013. aastat.

Eesti Lastevanemate Liit pidas kõige suuremaks probleemiks perekonna vastutuse kasvu, samas kui nende meelest puudub tolle vastutuse toetuse skeem. Aluseks peaks võtma mitte perekonna, vaid leibkonna ning toetused peaksid olema võimalikult kaalutluspõhised. Eelnõu näeb ette jagada neid ühetaolise jaotusprintsipi alusel.

Kõiki neid teemasid arutati komisjonis pikalt ja põhjalikult, aga konkreetseid seisukohti enne esimest lugemist suures saalis loomulikult ei kujundatud. See töö seisab komisjonil alles ees.

Komisjon on pöördunud ka teiste komisjonide poole. Meil olid sel hetkel laual juba sotsiaalkomisjoni ja õiguskomisjoni seisukoht. Õiguskomisjon oli teinud ettepaneku, mida me ka arvestasime. Me pöördusime põhiseaduskomisjoni poole, et nad seda 26 aasta küsimust uuriksid – kas see ikka on põhiseaduspärane. Kui see teada, siis saame teemaga sisuliselt edasi minna. Samuti oli oma hinnangu andnud Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond.

Veel oli komisjonis arutelul, kas kogu süsteem peaks olema tsentraalne, nii nagu see praegu eelnõus ette nähtud on, või võiks otsustamine käia üliõpilastele võimalikult lähedal.

17. septembri koosolekul otsustati konsensusega teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu istungi päevakorda täna ja esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute tähtjaks võiks määrata s.a 12. oktoobri kell 10 hommikul. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Teile on ka vähemalt üks küsimus. Urmas Klaas, palun!

Urmas Klaas

Hea ettekandja! Ma soovin täpsemalt küsida sinu ettekande selle osa kohta, kus sa rääkisid vajaduspõhiste õppetootuste administreeerimisest ja küsimusest, kas see peaks jagatama tsentraalselt ühes kohas või võiks see vastutus ja ülesanne kuidagi jaotatud olla. Kuidas üliõpilaskondade liit vaatas ettepanekule, et vastutus võiks jaotatud olla? Kas tuli välja erinevaid seisukohti ka üliõpilaskondade liidu sees?

Priit Sibul

Niipalju kui mina aru saan, on üliõpilaste seas tõesti erinevad seisukohad. Üliõpilaskondade liit, kes meil komisjonis oli, ütles, et nemad lähtuvad seaduseelnõu arusaamast, et õppetoetuste menetlemine hakkab olema tsentraalne. Mulle jäi aga mulje, et osa ülikoolide juures tegutsevaid ühendusi on valmis toetama ka teistsuguseid lahendusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Hea ettekandja! Mul on selline küsimus. Võib-olla ma lasin selle info kõrvust mööda ja sa rääkisid järelepärimisest õiguskomisjonile ka, aga minu meelest sa ei teinud seda. Sa rääkisid põhiseaduskomisjonist ning õigus- ja analüüsiosakonnast. Aga te tegite ju ka õiguskomisjonile järelepärimise, küsisite arvamust selles eelnõus sätestatud 26 aasta vanusepiiri kohta. Tegelikult te küsisite, kuidas see suhestub meie perekonnaõigusega, ja meie vastus oli, et ei suhestu absoluutselt. Me tegelikult hoiatasime, et ei ole hea kasutada eri seadustes erinevaid mõisteid ning erinevaid pere-, vanuse- ja muid piire. Kas te arutasite seda ja kui arutasite, siis mis seisukohale jõudsite?

Priit Sibul

Enda meelest ma korra seda mainisin, aga kui ei maininud, siis tõesti, see teema oli meil komisjonis jutuks. Nagu te viitasite, me arutasime seda ja vastavalt teie ettepanekule pöördusime põhiseaduskomisjoni poole. Õiguskomisjon väitis, et nad ei jõudnud sätte põhiseaduspärasust kontrollida, aga viitas sellele, et eri seadustes on regulatsioonid erinevad ja need kaks asja ei sobi kokku. Samas kinnitati, et tuleks seda põhiseaduspärasust kontrollida ja et seda komisjon ka teeb. Me ootame põhiseaduskomisjoni seisukohta selles küsimuses.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Liisa-Ly Pakosta!

Liisa-Ly Pakosta

Ma palun kolm minutit lisaaega!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kaheksa minutit!

Liisa-Ly Pakosta

Austatud juhataja! Head kolleegid! Head Riigikogu istungit jälgivad üliõpilased ja nende vanemad! Täna me arutame esimest korda Riigikogus tudengite täiendavat toetamist olukorras, kus see täiendava toetuse summa on järgmise aasta riigieelarves reaalse rahana ka olemas. Lisaks olemasolevatele õppetoetustele rakenduvad alates 1. septembrist 2013 vajaduspõhised õppetoetused, milleks on riigieelarves ette nähtud 3,6 miljonit eurot. Õppetoetuste täies mahus rakendumisel kasvab õppetoetuste kogumaht 17 miljoni euron. Õige harva juhtub, et mõnda toetust lausa kahekordistatakse. Sedakorda, kui aluseks võtta praegune umbes 56-eurone majanduslik toetus, saab seda toetust küll kinnitada. Kuidas täpselt, kuidas kõige otstarbekamalt ja kõige õiglasmalt tudengitele riigieelarvest toetust jagada, selle otsustamise ühine töö seisab meil järgmistel nädalatel Riigikogus ees ning Isamaa ja Res Publica Liit on juba ette väga tänulik iga konstruktiivse parandus- või täiendustepaneku eest, mis aitaks meil oma valimislubadust ühise töö tulemusena veelgi paremini täita.

Vaatame korraks suuremat pilti. Suur osa küsimustest, mis on kõlanud täna siin saalis, mis on olnud arutusel komisjonis ja ka sotsiaalvõrgustikes, on tegelikult lähtunud sellest, mismoodi perekond, laps, täiskasvanud laps ja riigi toetused omavahel suhestuvad. Meenutagem üheskoos, kuidas see suur pilt laias laastus välja näeb. Lapse sündi ja päris abitut iga, mil lapsevanemat on lapse kõrvale vaja 24/7, toetavad sünnitoetus ning vanemahüvitis – viimane peaks muidugi olema märksa paindlikumalt korraldatud –, lisaks ka lapsehooldustoe- tus. Kohe, kui laps on kaela kandma hakanud ja ületanud oma esimese haridusliku künnise ehk oskab ise potil käia, siseneb ta haridussüsteemi: esmalt lasteaed, seejärel ainsa kohustusliku kooliastmena põhikool, edasi gümnaasium või kutsekool või gümnaasium pluss kutsekool, mis on juba palju targem valik. Igatahes saab laps kuni gümnaasiumi või kutsekooli lõpetamiseni ehk kuni 19-aastaseks saamiseni

riigilt lapsetoetust. Kõiki lapsi toetatakse ühtemoodi universaalse toetusega ning lisaks sellele saavad väiksema sissetulekuga pered veel toimetulekuks abi. Peale otse peredele minevate toetuste jagatakse maksuraha ümber ka teenustena. Lasteaiakuludest maksab pere vaid väikese osa, põhikoolis tuleks seaduste kohaselt vanemal osta vaid riided ja plokkflööt ning gümnaasiumis lisaks sellele veel ka lõunasöök. Kutsekooli õppima mineva noore vanemad saavad eriti kergendatult ohata, sest kutsekoolis katab riik tõesti kõik õppuri hädatarvilikud kulud, piltlikult öeldes kõik peale riiete ja hambaharja. Ülikooli õppurite vanemate koorem oli senimaani hoopis raskem. Pooled tudengid on maksnud ja maksavad viimast aastat veel praegugi õppemaksu. Tasuta lõunasöökidest pole juttugi olnud. Loomulikult ei saa tudeng enam ka mingit lapsetoetust.

Esimene suurem koormuse langus lastega peredele on juba seadusena vastu võetud. Nimelt on õppemaksuta võimalik õppida kõikidel Eesti haridusastmetel. Ainsaks erandiks on jäänud lasteaed. Tasuta kõrgharidus on riigieelarve kuludesse lisanud 6,1 miljonit eurot, mis läheb konkreetset tasuta kõrghariduse rakendamiseks, lisaks sellele veel 4 miljonit eurot ülikoolidele baasraha suurendamiseks. Saame öelda, et need 10,1 miljonit eurot võimaldavad vähendada perede õppemaksukohustust. See on väga vajalik, ent mitte piisav. Täiendava peretoetusena lisandub praegu arutlusel oleva eelnõu kohaselt raskemas olukorras olevatele peredele tudengitoetus, mis on sisuliselt uus täiendav perede toimetulekut toetav rahaline toetus.

Minu ettepanekul peaks see uus toetus kindlasti olema lahutatud senisest toimetulekutoetuse maksmisest ehk teisisõnu mitte olema uue toetusena arvestatud pere sissetulekuks perele toimetulekutoetuse määramisel. Samasugust loogikat kasutas koalitsioon juba edukalt ka uute täiendavate lapsetoetuste juures. Seega, uusi, lisandunud lapsetoetusi ei arvestata sissetulekuks toimetulekutoetuse maksamise määramisel. Vastasel korral tekiks olukord, millele Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees Margus Tsahkna on ka kultuurikomisjoni liikmete tähelepanu juba juhtinud: õppetootust saava tudengi tõttu võib toimetulekutoetusest ilma jääda tema hoopis teises linnas elav perekond, kes toimetulekutoetust väga vajab ja

keda eemal õppiv tudeng ju oma 135 euroga kuidagi ülal pidada ei suudaks. See pole tõesti asja mõte.

Eelnõus on mitmeid punkte, mis vajavad veel läbiarutamist, aga seda tuleb teha tem-pokalt, et vajalik raha jõuaks üliõpilasteni juba järgmisest õppeaastast. Toon lisaks täna siin saalis üles kerkinud probleemidele, mida nimetas ka arutelus aktiivselt osalenud Eesti Lastevanemate Liit, veel mõned näited. Näiteks, kas elatise maksmise kohustust tuleks samuti pikendada 26. eluaastani, juhul kui jää-dakse mõlema vanema sissetulekuga arvesta-mise juurde? Kas poleks ehk otstarbekam kasutada perekonna määratlemisel seni toimetu-lekutoetuse maksmisel aluseks olevat leib-konnamudelit? Kas võiks tõesti summat ühe tudengi kohta vähendada või toetust anda ast-meliselt, nii et toetust saaks veel rohkem tu-dengeid?

Ma rõhutan üle, et võrreldes praeguse suhtelise vaesuse piiriga, rääkimata absoluutse vaesuse piirist, näeb eelnõu seda toetust ette palju laiemale ringile tudengitest. Perede ring ei lähtu vajaduspõhise õppetootuse puhul mitte suhtelise vaesuse rahvusvahelisest definitsioo-nist, vaid tegelikult toob sisse uue definitsioo-ni. Näiteks on peres ema ja kaks last. Kui vanem laps on tudeng ja noorem laps saab veel 19-eurost lapsetoetust, siis selle väga tubli pere tudeng kvalifitseeruks täiendavale üliõpilase rahalisele toetusele juba siis, kui ema brutopalk on kuni 1050 eurot kuus, mis polegi sugugi nii väike summa. Võrdluseks, et praegune majanduslik toetus on näiteks Tartu Ülikoolis 55 eurot ja septembrikuus soovib ülikool mitte taotleda seda tudengitel, kelle leibkonna-liikme keskmine sissetulek on kuni 150 eurot kuus. Vahe on märgatav.

Vastuseks Lauri Luigele nii palju, et Isamaa ja Res Publica Liit on esitanud eelnõu, kus last peetakse täieõiguslikuks pereliikmeks ehk teda ei arvestata väiksema koefitsiendiga pereliik-meks. Tahan tänada kõiki, kes on oma ettepa-nekuid juba esitanud, ning soovin akadeemilisi ja viljakaid arutelusid, mis viiks tõesti nõrge-mate parema aitamiseni juba järgmisest õppe-aastast. Samuti arvab Isamaa ja Res Publica Liit, et kui tudengid saavad hakkama 30 aka-deemilise ainepunktiga semestris, siis peaks rahvaesindajad samuti suutma õigel ajal selle eelnõuga hakkama saada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Läheme läbirääkimistega edasi. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Aadu Musta!

Aadu Must

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Nagu tänases arutelus korduvalt on mainitud, öeldi kevadel, kui me võtsime vastu nn tasuta kõrghariduse seaduse, et see on alles asja esimene pool ja kõrgharidusreformist tervikliku ülevaate saame siis, kui sellele lisandub seadus, mida me praegu menetleme. Selle plusse ja miinuseid, võimalikke ohte ja kahtlusi on täna juba korduvalt nimetatud. Kui kõik kahtlused lühidalt kokku võtta, siis on öeldud, et ilmselgelt soovib riik selle reformiga õnnelikuks teha võimalikult palju tudengeid, kulutades selleks võimalikult vähe raha. Inimlikult on see põhimõte ju arusaadav, ega keegi ei arvagi, et me rahahunnikus supleme.

Kuna tööpäev on juba õhtusse kiskunud, siis tulevad pähe igasugused naljakad paralleelid. 1938. aastal – või oli see 38. aasta veel saabumas – arutati Venemaal, et tuleks anda kõigile ohvitseridele, kes on kaua ja kenasti teeninud, kuldmedal. Need inimesed jäid seda ootama. Kui aeg kätte jõudis, said nad pronksmedali. Seltsimees Vorošilov oli kindralitele seletanud, et vaadake, lubati küll kulda, aga kulda oli mujal vaja ja pronksmedal on ju ka väga hea asi. Lihtsalt seltsimees Stalin tahtis võimalikult väikese rahaga võimalikult palju kindraleid ja muid ohvitsere õnnelikuks teha. Tuhhatševski olevat selle peale porisenud, et kui seltsimees Stalin tahab kedagi väga õnnelikuks teha, lasku endale kuul pähe – ainult üheksa grammi tina, ja kogu rahvas rõõmus- tab. Teadagi, kes pärast tina sai!

Aga tulen tagasi Eesti probleemide juurde. Arvan, et Eesti probleemid ei ole kergemad, vaid pigem keerulisemad kui see üheksa grammi tina kaalumise. Asi on nimelt selles, et Eesti alternatiivid on väga erinevad. On olemas arengukava "Eesti 2020". Musta stsenaariumi kohaselt on Eestis siis umbes 850 000 elanikku ja kõik turud, mis on lõuna pool Tallinna, on Euroopa jaoks hääbuavad turud. Targad inimesed on suures osas leidnud endale tööd ja rakendust teistes riikides ja tunnevad ennast päris hästi. Teise, alternatiivse ja positiivse stsenaariumi kohaselt, millest meile kogu aeg

on räägitud, on Eesti 2020. aastal rikas haritud riik Euroopas. Meid vaadatakse lugupidamisega ja meie juures käiakse õppimas. Ilmselt tegelikkus jääb kuhugi sinna vahele ja just otsustest, mis me täna teeme, ka kõrghariduse finantseerimise valdkonnas, sõltub see, kuhu poole me kursi võtame. Kas meie noored inimesed saavad kodumaal väärrika hariduse või peavad mujalt oma kohta otsima. Ehk saab näiteks Norras mingi stipiaga paremini ära elada või kusagil teises, kolmandas, neljandas, viiendas, kuuendas riigis.

Põhiküsimus on selles, ega see eelnõu ei too kaasa varanduslikku diferentseerumist hariduses. Pere võib tudengit toetada, aga me teame, et Eestis on peresid, kes ei jõua toetada, üha enam. Probleem ongi selles, kas kõrgharidus on jõukate privileeg või teostub teine alternatiiv, mis on Eestit alati edasi viinud. See on see, et osatakse hinnata kogu rahva potentsiaali ja iga inimese võimed loominguiliselt välja arendada. See ongi see tasakaalukoht.

Mis puutub tänasesse arutellusesse, siis ma tundsin härra ministri sõnavõtu ajal korduvalt nostalgilist poolehoidu, kui ta rääkis tudengite töökäimisest. Kunagi olin ma parim kühvlimees killustiku viskamisel ja veel viis aastat tagasi tuli see mul päris hästi välja. Kuigi jah, ajad on praegu natukene teised.

Palun aega juurde!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kolm minutit!

Aadu Must

Muide, neid vaidlusi, kui kaua peab perekond tudengit toetama, on Eesti kohtupraktikas ka olnud. See oli küll 19. sajandil, kui teised pärijad kaebasid kohtusse ühe *von'i*, kes oli 63-aastane ja sai pärandist kopsaka osa seni, kuni ta ülikoolis käib. 63. eluaastani käis too mees end igal aastal ülikooli kirja panemas, aga ega ta põrguline ei õppinud ja eksameid ei teinud. Aga see on eraldi lugu.

Mis puutub sellesse, et meil on tudengeid, kes püüavad igasugustest eeskirjadest kõrvale hiilida, siis muidugi püütakse seda teha. Ma mäletan, kui mina ülikoolis käisin, siis andsid mõned, kui oli lõpuülkonda vaja, abieluaval- duse sisse. Nii saadi noorpaaride poest lõpuak- tuse ülikond kätte ja jäeti hiljem lihtsalt abi- ellumata. Tänapäeva noored on edasi läinud.

Keskerakond arutas seda eelnõu, mis meie poole teel on, ja on seisukohal, et eesmärk on tegelikult kõigil üks: parandada tudengite olukorda. Kindlasti on see eelnõu üks samm selles suunas ja opositsiooni eesmärk on nüüd vaadata, kus on nõrgad kohad, ja konstruktiivse kriitikuna kaasa rääkida. Mitmele küsimusele me täna saime vastuse, aga teate, küsimusi on veel. Ja kui härra minister on tõepoolest nõus tulema asja arutama ka opositsioonierakondadesse, siis meie seisukohad kohe kindlasti üha enam lähenevad ja küllap leiame ka praegusest parema eelnõu versiooni. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Protseduuriline küsimus, Urmas Klaas, palun!

Urmas Klaas

See pole küll vist protseduuriline märkus, aga kolleeg Aadu Must ütles, et marssal Tuhhatševski protestis selle pronksmedali vastu 1938. aastal. Sel aastal ta ei saanud seda teha, sest Tuhhatševski surma-aasta on 1937.

Aadu Must

Jah, seltsimees Tuhhatševski protestis siis, kui ta veel elas, pärast seda sai ta tina.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan nii protseduurilist küsijat kui ka ametikaaslast, kes appi tuli! Meil käib tegelikult läbirääkimiste voor. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Hea juhataja, palun kolm minutit juurde!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kaheksa minutit!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud kolleegid! Ma keskendun kahele väiksele, aga põhimõttelisele küsimusele. Ühest on juba räägitud, teisest peaaegu mitte. Räägiksin kõigepealt eelnõu formaalsest osast seoses hea õigusloome tavaga ja seejärel vajaduspõhiste õppetoetuste sisulistest probleemidest sotsiaaldemokraatide vaatevinklist.

Teatavasti kõneleb meile homme justiitsminister õiguspoliitika arengusuundadest. See

sama minister kinnitas aastake tagasi, et tema juhtimisel muutub Eesti õigusloome läbimõeldumaks ja konsensuslikumaks. Sellest konsensuslikkusest on minu parlamendis oleku ajal saanud paras naljanumber, aga läbimõeldust võiks ju ikkagi eeldada, eriti sellises valdkonnas nagu kõrgharidus, mis mõjutab kogu ühiskonna arengut mitme aastakümne perspektiivis.

Kevadel menetluses olnud ülikooliseaduse eelnõu praagist oleme siin korduvalt saanud rääkida, seda ka pärast seda, kui president selle põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistas. Ka õppetoetusi käsitleva eelnõu puhul ootasime asjalikumat lähenemist. Justiitsministeerium andis kooskõlastusringil kategooriliselt teada, et kooskõlastab eelnõu üksnes juhul, kui sisulisi märkusi arvestatakse. Kooskõlastustabelist aga näeb, et haridusministeerium jättis enamiku neist siiski arvestamata, ja minule jääb arusaamatuks, miks valitsuse istungil, kus eelnõu heaks kiideti, justiitsminister sõna ei võtnud, et hea õigusloome tava eest seista. Aga eks me saame seda temalt homme küsida.

Nüüd siis konkreetselt. Poliitilistest loosungitest eemale minnes tsiteeriksin ma eelnõu ennast. Eelnõu seletuskirja leheküljelt 2 me loeme: "Kui ülalpool vaesuspiiri on loomulik eeldada, et üliõpilane saab oma elamiskulud katta vanemate ja õppelaenu toel, siis alla vaesuspiiri sissetulekuga üliõpilasel on õppimise toetamiseks vaja ka riigi panust." See on väga mõistlik ja ilus põhimõte. Aga nüüd tsiteerin seletuskirja järgmist lehekülge: "... arvestatud on ka sellega, et vanemad toetavad oma järeltulijaid ka juhul, kui sissetulek jääb alla suhtelise vaesuspiiri". Minule jäi selgusetuks, kumaga selle eelnõu väljatöötamisel siis arvestati: kas sellega, et ka alla vaesuspiiri elavad vanemad saavad oma üliõpilastest lapsi toetada, või mitte? Samal leheküljel väidetakse, et on tõenäoline, et kuni 26. eluaastani pühendub üliõpilane õpingutele, ei käi tööl ning saab peamise sissetuleku ja toetuse vanematelt. Teisalt nenditakse, et 37% üliõpilaste puhul, kelle leibkonnad elavad alla suhtelise vaesuse piiri, ei ole võimalik vanematel neid toetada. Nüüd aga selgub, et see peaks olema üks peamisi sissetulekuid. Kui vaadata üht teist dokumenti, nimelt uurimust "Eurostudent IV", millele seletuskirjas viidatakse, siis saab teada, mis on meie üliõpilaste põhiline sissetulek. Nooremas

vanuserühmas – s.o kuni 24-aastased üliõpilased – on 21%-l peamine sissetulek riigi toetus, 30%-l enda teenitud palk ja 44%-l perekonna toetus. Mida peab minister silmas, kui ta väidab, et tõenäoliselt on peamine sissetulek vanemate toetus, ei ole päris selge. Ning neid näiteid on muidugi veel.

Aga miks ma sellest räägin? Nimelt, kui sotsiaaldemokraadid esitasid kevadel oma õppetoe reformi eelnõu, mille koalitsioon maha hääletas, siis süüdistati meid lennukilt raha külvamises, poliitilises propagandas jms. Sõbrad, me rääkisime ühte väga lihtsat asja: üliõpilaste ja nende perede olukorda arvesse võttes ei taga 135-eurone õppetoe piisavat riigi tuge, et kõik andekad üliõpilased suudaksid 100% õppekavaga toime tulla. Kui valitsus tahab meile vastu vaielda, siis tuleb eelnõu seletuskirjas esitada oma arvutused, mis kajastavad nii perede toimetulekut, üliõpilaste sissetulekuid kui ka vajalikke kulutusi. Seda ei ole eelnõus adekvaatselt tehtud, ehkki nimetatud uurimus "Eurostudent IV" need andmed meile annab.

Ilma analüüsita väidetakse, et õppetoe, õppelaen, kahe kuu ulatuses töötamine ja ka alla vaesuspiiri elavate vanemate toetus tagavad kokku "sissetuleku, mille suurus annab võimaluse õpingutele pühenduda ka ilma täiskoormusega töötamata". Millise arvutuse alusel on selleni jõutud? Kas on analüüsitud, kas kavandatav vajaduspõhine õppetoe lahendab kõikide üliõpilasgruppide toimetulekumured? Kas ka nendel, kelle pered saavad toimetulekutoetust? Kas ka erivajadustega üliõpilaste omi? Kas ka nendel, kelle pered elavad õige pisut üle suhtelise vaesuse piiri, ja nendel, kes näiteks ühel semestril ei saa vajalikke ainepunkte kokku? Nendele küsimustele on vastus tõenäoliselt eitav.

Ma ei saa päris täpselt aru, mida me siin üldse praegu arutame, kui valitsus ei nõustunud meie eelnõuga ja selles nimetatud summadega, kuid ei ole ise läbi viinud korralikku analüüsi või kui on, siis ei soostu Riigikogu liikmetele selle tulemusi avaldamast. Nagu minu küsimused ministrile täna näitasid, minister ei soovinud öelda, kui paljud üliõpilased nende arvutuste järgi seda toetust hakkavad saama.

Ja nüüd põgusalt sisust. Siin suurt midagi uut ei ole. Sotsiaaldemokraadid on äärmiselt

nördinud, et võrreldes septembris 2011 haridusministeeriumi avaldatud õppetoe reformi põhimõtetega, kus öeldi, et õppetoe ei tohiks minna sotsiaaltoetuste hulka ning selle taotlemiseks ei tule täita õppekava 100% ulatuses, on käesolevast eelnõust need mõlemad mõistlikud põhimõtted välja visatud. See kitsendab seda pisikese õppetoe niigi väikest saajaringi veelgi. Seejuures ilma jäävad need, kes seda abi kõige rohkem vajaksid. Õppekava 100% täitmise nõue toob kaasa olukorra, kus vaesest perest üliõpilane, kes ei saa mõnel semestril 30 ainepunkti täis, peab esiteks oma õpingute eest maksma hakkama ja teiseks jääb ka õppetoe ilma. Kuidas sellises olukorras on võimalik ülikoolis edasi õppida?

Eelnõu eesmärk on, nagu me teame, just nimelt ka vaesematest peredest pärit üliõpilaste kõrghariduse võimaldamine. Haridusministeerium on seletuskirjas ja ka mujal öelnud, et mingi sotsiaaltoetust taotlema. Vahel haridusminister siis teab soovitada üliõpilastele seda valla- või linnavalitsust, kust saab õppemaksu katteks toimetulekutoetust taotleda?

Teine põhimõtteline otsus on Sotsiaalministeeriumi nõudmisel õppetoe arvestamine toimetulekutoetuse määramisel tulude hulka, kuigi esialgses eelnõus oli ette nähtud teisiti. See tähendab ju seda, et kõige vaesemate perede puhul, kellele makstakse toimetulekutoetust, ei saa noor inimene kuidagi ülikooli minna.

Põhimõtteliselt on võimalikud kaks lähemist õppe- ja muudele toetustele. Sotsiaaldemokraadid pooldavad üldiselt universaaltoetusi, nagu ka meie õppetoe eelnõus kirjas oli. Need jõuavad alati kõikide abivajajateni ning on äärmiselt lihtsalt administreeritavad.

Teine variant on luua vajaduspõhine süsteem. Sedagi on kindlasti võimalik teha mõistlikult, ent selle efektiivne toimimine nõuab suurt administratiivressurssi, et summad tõeliste abivajajateni jõuaksid. Ainult nõnda on minu arvates võimalik tagada põhiseaduse § 12 lõikes 1 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõtte. Kolmandat teed ei ole. Vajaduspõhine süsteem on põhimõtteliselt alati kallid. Selle eelnõu kontekstis viitan muidugi ka asjaolule, et ei ole võimalik õiglaselt ja võrdse kohtlemise printsiipi järgides määrata õppetoe 9–12 kuud vanade sissetulekuandmete põhjal.

Need on ainult mõned tähelepanekud selle eelnõu sisu ja kvaliteedi kohta. Sotsiaaldemokraadid muidugi esitavad nendele vastavad muudatusettepanekud. Üks on aga selge: praegusel kujul ei saa me seda eelnõu mitte kuidagi toetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu 236 muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 12. oktoobri 2012 kell 10. Esimene lugemine on lõpetatud ja seitsmes päevakorrapunkt käsitletud.

Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin jõudu teile teie töös!

Istungi lõpp kell 18.25.

Istungi kestus 5 tundi ja 25 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 27. september 2012

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Peaministri poliitiline avaldus

Istungi rakendamine

2. "Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018". Ettekanne elluviimise kohta 2011. aastal

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu kolmanda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Soovijaid ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud härra juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna seitse seaduseelnõu ja esitab ühe Riigikogu otsuse eelnõu. Kõik need on seotud järgmise aasta riigieelarvega. Esiteks, 2013. aasta riigieelarve seaduse eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Teiseks, Eesti keskmise palgaga seotud ametipalkade maksmise ajutise korralduse seaduse ja kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Kolmandaks, alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktiivi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Neljandaks, kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Kristen Michal. Viiendaks, keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu menetle-

misel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannus. Kuuendaks, meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Seitsmendaks, riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust välisminister Urmas Paet. Kaheksandaks, Riigikogu otsuse "Eesti Vabariigi osaluse suurendamine Euroopa Investeerimispannas" eelnõu. Eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaheksa eelnõu. Riigikogu juhatus otsustab nende edasise menetlemise Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt.

1. Peaministri poliitiline avaldus

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Lähtudes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-st 155 soovib peaminister esineda poliitilise avaldusega, mis kestab kuni 20 minutit. Lähtudes meie kodu- ja töökorrast leppisid Riigikogu juhatus ja peaminister kokku, et ettekandjale küsimusi ei esitata. Pärast avalduse esitamist avatakse läbirääkimised, mille käigus võivad sõnavõttudega esineda fraktsioonide esindajad. Ma palun Riigikogu kõnetooli peaminister Andrus Ansipi!

Andrus Ansip

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Äsja andis valitsus teile üle 2013. aasta riigieelarve seaduse eelnõu. Seekord alustan eelarve tutvustamist ühe endise riigimehe tsitaadiga: "Majanduspoliitikas tahab vabariigi valitsus püüda praeguse raske maksukoorma kergendamise poole. Kuna eelarve tasakaal meie

majandusliku arenemise eeltingimus on, tuleb ültähendatud sihi saavutamiseks teostada kindlat riigi kulude kokkuhoiu poliitikat. .. Maksusüsteemi tuleb lihtsustada. .. Lähikäimisteede – maanteed, raudteede ja veeteede – võrgu kordategemist ja arendamist peab vabariigi valitsus praegustes majanduslikkudes tingimustes tähtsamaks riigielu küsimuseks. .. Keskkoolide võrgu revideerimist ja ümberkorraldamist tuleb jätkata, kokku tõmmates ja sulgedes, kus tarvis ja võimalik, üksikuid klasse ja koole." Need sõnad kõlasid siitsamast Riigikogu kõnepuldil rohkem kui 86 aastat tagasi – 30. juulil 1926. aastal. Kõneleja oli tolleaegne riigivanem Jaan Teemant, kelle 140. sünniaastapäeva tähistasime sel esmaspäeval. Seega olid teemad, millest täna räägime, meie riigi jaoks olulised juba üle 80 aasta tagasi.

Eesti majandus on viimastel aastatel hästi kohanenud. Kriisist väljumises olime Euroopas kiiremate hulgas. Eesti majanduskasv oli eelmisel aastal Euroopa kiireim, kogunisti 8,3%. Kaupade ja teenuste ekspordi kasv oli parim Euroopas, tööpuuduse langus samuti. Palgad ja pensionid tõusid. Meie inimeste eluiga pikeneb jõudsalt. Meie majanduse struktuur on palju tugevam ja vastupidavam kui majandusbuumi ajal. Eesti majanduskeskkonna stabiilsus ning sellega kaasnevad investeringud võimaldavad ka järgmisel aastal riigieelarvet kasvatada.

Järgmise aasta eelarve olemuse on väga hästi ära tabanud Eesti Päevaleht, mille juhtkirja ma tsiteerin: "... tuleb aru saada, et maksame veel seniajani kinni kriisist tingitud erakorralisi ettenägematuid kulutusi ja kahjusid. Piltlikult öeldes pigistati kivist vesi välja, sest kasutati nii ühekordseid tulusid kui ka varusid. Meil tuleb läbi ajada täpselt nii paljuga, kui meil on. Seda enam, et Lõuna-Euroopasse pilku heites ja ka mujal Euroopas ebakindlust märgates ei tasuks praegu tuleviku arvel elama hakata. Eelarve sõltub ikka veel kriisidest, nii möödunuist kui ka võib-olla tulevatest."

Euroala kriisi lahendamine on võtnud kauem, kui keegi oodanud või veel vähem soovitud oleks. Aga meie ühised pingutused selle nimel ei ole raugenud. Järgmise nädala alguses alustab tegevust Euroopa stabiilsusmehhanism. Kolm nädalat tagasi teatas Euroopa Keskpang valmisolekust alustada nn rahapoliitilisi otsete-

hinguid, mis on juba aidanud finantsturge rahustada. Kolm programmiiki on teinud suuri edusamme, mõni neist rohkem, mõni tagasihoidlikumalt. Jõudu on kogumas diskussioon Euroopa Liidu tuleviku üle. Olen kindel, et suudame koos meiega ühtemoodi mõtlevate partneritega viia ellu muudatused, et Euroopa Liit saaks ühtsena ja senisest tugevamana edasi minna.

Ka järgmise aasta eelarvet planeerides on valitsus arvestanud nii ülemaailmse finantskriisi mõjudega kui ka kindla teadmise, et tuleviku arvel elada ei saa. Tuleva aasta riigieelarves on valitsussektori struktuurseks ülejäägiks planeeritud 0,1% SKT-st. Nominiaalselt on eelarve kavandatud 0,7%-lise defitsiidiga. Ülejäämisest aastast kavandab valitsus vastavalt eelarvestrateegiale püsivat nominaalset ülejääki.

Järgmise aasta riigieelarve tuludeks on planeeritud 7,5 miljardit eurot, kuludeks 7,7 miljardit eurot. Võrreldes 2012. aastaga kasvavad kulud 1,1%. Eesti valitsussektori võlakoormus jääb madalaimaks Euroopas.

Valitsuse ettepaneku järgi suureneb riigisektori palgafond 4,4%. See võimaldab ministri- ja kõrvalametite tösta palka eelkõige seal, kus vajadus on kõige suurem. Teiste seas tõusevad õpetajate, tervishoiutöötajate, kultuuritöötajate ja kaitseväelaste palgad. Ka töötuskindlustusmakse määra alanemine 4,2%-lt 3%-le jätab inimestele rohkem raha kätte. Plaanitav muutus mõjub kõigile töötajatele positiivselt: kahe keskmise palka teeniva lapsevanemaga peres jääb kätte umbes 180 lisaeurot aastas.

Järgmisel aastal kasvavad peretoetused ligi 5 miljonit eurot ehk 5%. Suur osa sellest lisarahast läheb vajaduspõhiste lastetoetuste reformiks, mille eesmärk on kahe aastaga kahekordistada kõige enam abi vajavates peredes elavate laste toetusi. Kehtivaid peretoetusi kellelki ära ei võeta ega vähendada. Kolmikute sünni korral makstavat toetust suurendatakse enam kui kolmekordseks ehk 3000 euron. Lisaks taastatakse tasustatud isapuhkus.

Meie riigi tulevik sõltub eelkõige sellest, kui hea hariduse saavad meie lapsed. Haridusse investeerimises oleme Euroopas esimese viie hulgas. Õpetajate palk tõuseb tänu riigi panusele ning haridussektori vahendite optimeerimisele keskmiselt 11%. Järgmise aasta kõige olulisemad reformid on haridusreformid.

Eelarve arvestab kõrgharidusreformiga, sh vajaduspõhiste õppetoetustega. Järgmisel aastal jätkub koolivõrgu korrastamine. Põhikool jääb kodulähedaseks. Uued gümnaasiumihooned saavad Nõo Realgümnaasium, Viljandi Gümnaasium, Läänemaa Ühisgümnaasium ja Jõgevamaa Gümnaasium.

Järgmisel aastal tõuseb kultuuritöötajate palk keskmiselt 5%. 2013. aasta eelarves suurenevad ka Eesti Kultuurkapitali vahendid, mis suunatakse kultuuriprojektide rahastamiseks. Võrreldes 2012. aastaga suureneb kultuuriprojektidesse suunatava raha hulk 5,2%.

Kui käesoleval aastal tõusid pensionid 4,4%, siis järgmisel aastal kavandame pensione tõsta 5%. Keskmiselt saab pensionär järgmisel aastal 190 eurot rohkem. Töötutoetus suureneb poole miinimumpalga määrani ehk praegusest 65 eurost 145 euronni kuus.

Läbikäimisteede – maanteed, raudteede ja veeteede võrgu kordategemine ja arendamine on oluline, nagu ütles varem tsiteeritud riigivanem Jaan Teemant. Ohutu ja efektiivse liiklemise tagamiseks investeerib riik teedesse umbes 160 miljonit eurot. Suurimad investeeringud on tuleval aastal Tallinna–Tartu–Luhamaa põhimaanteel Aruvalla–Kose 13,4-kilomeetrise neljarealise teelõigu, Tallinna ringteel neljarealise Vao–Saue ja Tallinna–Narva maanteel Vao–Maardu teelõigu ehitus. Tartu läänepoolne übersõit on täies ulatuses kavas lahendada neljarealise esimese klassi teena, mis jääb teenindama nii kohalikku kui ka transiitliiklust. Lisaks investeeritakse Luige ristmiku ja Jõhvi ning Ülemiste liiclussõlme ehitamisse. Kohalike teede hoiuks on 2013. aasta riigieelarves kavandatud 29,2 miljonit eurot, mida on 11,1 miljoni euro võrra enam kui sel aastal.

Keskkonnavaldkonnas on põhirõhk tänapäevase veevärgi ja puhta joogivee heaks tehtavatel investeeringutel, mille maht 2013. aastal on ligi 100 miljonit eurot. Järgmisel aastal valmib 40 veemajanduse projekti, mille abil saab 170 000 inimest kvaliteetse joogivee ja tänapäevase veevärgi.

Põllumajanduses toetame efektiivset tootmist. 2013. aastal on erakorraliste täiendavate põllumajanduse otsetoetuste maksmiseks eelarves ette nähtud 24,3 miljonit eurot.

Riigikaitse investeerime 2% SKT-st. Muu hulgas ehitatakse selle 2% abil 2014. aas-

ta lõpuks 1200 uut kasarmukohta, mis tähendab, et 2014. aasta lõpuks saavad kõik kaitseväelased tänapäevased elamis- ja väljaõppetingimused. Kaitseväge personalikuludes taastatakse majanduslanguse-eelne tase.

Siseministerium tõstab järgmisel aastal palka eelkõige inimestel, kes tegelevad otseselt turvalisuse tagamisega. Suurendatakse ka riigi võimekust astuda vastu raskele varjatud ja organiseeritud kuritegevusele. Suurendatakse vahendeid õnnetussurmade vähendamiseks ja ärahoidmiseks.

Välisesinduste võrgustiku arendamisel on 2013. aastal prioriteetne Aasia suuna edendamine. Eesti saatkond avatakse New Delhis ning Pekingis hakkab saatkond tööle uues majas.

Austatud Riigikogu! Värskest üleantud eelarve on optimistlik, kuid planeeritud vastutustundlikult ning riigi võimalusi arvestades. Hoolimata sellest, et meil läheb paljude teistega võrreldes päris hästi, ei võimalda ebakindlus maailmamajanduses riigieelarve kulusid kiiremini suurendada. Konservatiivne eelarvepoliitika on Eestile senini edu toonud ning kindlustab meie konkurentsivõime ka kiirelt muutuvates majandustingimustes. Kui jätkame konservatiivse eelarvepoliitikaga, on meie majandus usaldusväärne. Just usaldusväärsus on see, mis toob meie riiki otsesid välisinvesteeringuid, loob uusi töökohti ning aitab kasvata meie majandust. Eesti rahandus on jätkuvalt korras. Jäädes kindlaks senistele põhimõtetele, viime eelarve 2014. aastaks püsivasse ülejääki.

Kutsun teid üles toetama valitsuse esitatud eelarvet ning soovin teile konstruktiivset arutelu! Aitäh ja jõudu tööle!

Asesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud peaminister! Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Lugupeetud peaminister! 2013. aasta riigieelarve on Riigikogule üle antud ja alles nüüd pääsevad opositsiooni liikmed selle mahuka dokumendiga tõsisemalt tutvuma. Siiaamaani oleme pidanud infot ammutama ministrite väljütlemis-

test. Aga nagu rahvatarkus ütleb: kes see ikka koera saba tõstab kui mitte koer ise. Juba mitmel sügisel on mul pärast ministrite pressteateid tekkinud lootus, et nüüd lõpuks ometi on tehtud riigieelarve, mis arvestab Eesti inimeste vajadustega. Pärast eelarve üleandmist Riigikogule ja sellega põhjalikumalt tutvumist olen pidanud aga pettuma, sest paraku on alati selgunud, et kõik see, mis on kirjas olnud pressiteadetes, on olnud ainult ilus loosung.

Valitsus otsustas järgmise aasta riigieelarves suurendada valitsemisalade palgafondi 4,4%. Esialgu tundub see rõõmustava uudisena, aga kui ma võtan riigieelarve kõrvale Rahandusministeeriumi majandusprognosi, kus 2012. aasta tarbijahindade tõusuks on prognoositud 3,9%, siis tekib paratamatult küsimusi. Kas tegemist on ikka lubatud palgatõusuga või pigem inimeste ostujõu säilitamisega? Muidugi võib riigieelarves ettenähtud palgatõusu kokku võtta sõnadega, et abiks ikka, aga ega see eelmiste aastate kärpeid ei lunasta.

Väga paljude riigile oluliste sektorite spetsialistid on häbiväärselt vähe väärtustatud. Õpetajad on soovinud palga 20%-list tõusu, mis suurendaks haridussektori kulusid 34 miljoni euro võrra. Õpetajate palga alammäära tõstetakse küll 11%, kuid suurem osa sellest rahast tuleb, nagu viimasel ajal kombeks, sisetiste ressursside ümbertõstmise teel. Maakeeli öeldes võetakse õpetajatelt ära lisatasud ja vähendatakse koolide korrashoiukulusid. Selle tulemusena suureneb keskmise õpetaja pangakontole laekuv töötasu umbes 6 euro võrra. See aga ei ole kindlasti see, mida õpetajad sooviksid. Miskipärast ei pea praegune valitsusk koalitsioon investeringuks raha paigutamist inimesse, vaid ainult betooni. Ega iPad üksinda ei õpeta lapsi, seda teeb õpetaja, kes klassi ees seisab. Õpetajate palga viimane tõus toimus 2008. aastal. Sellest on möödunud juba viis aastat. Ma usun, et ka peaminister käib poes ja on näinud, mis on selle aja jooksul hindadega juhtunud: hinnad on tõusnud. Võrreldes 2010. aasta jaanuariga on ainuüksi toiduained kallinenud 20,2% ja eluasemekulud 21,1%. Selles valguses on õpetajate 20%-lise palgatõusu nõue ju täiesti arusaadav.

Hinnatõus on mõjutanud kõiki inimesi, aga eriti päästjaid, politseinikke, piirivalvureid, õpetajaid, meditsiinitöotajaid ning kultuuritöotajaid, kes saavad palka riigilt. Kui erasektor

on võimaluste piires palku tõstnud, siis riik on nendes elutähtsates valdkondades palgad külmutanud ja mõningatel juhtudel neid isegi kärpinud. Alati ei ole asi isegi niivõrd palganumbris, vaid suhtumises.

1. oktoobril alustavad Eesti tervishoiutöötajad streiki, eesmärgiga parandada tervishoiusüsteemi olukorda. Streikima sundis neid Sotsiaalministeeriumi suhtumine, nagu poleks tervishoiuprobleemid riiklikult olulised. Nende probleemide lahendamisega ei soovita tegelda. Hoolimata arstide, õdede ja hooldajate püüdlustest istuda sotsiaalministriga ühise laua taha ning leida lahendus, kuidas pidurdada meditsiinitöötajate välismaale põgenemist, on sotsiaalminister ka praegu seisukohal, et tema tervishoiutöötajatega kollektiivlepingu ega palga üle läbirääkimisi ei pea.

2013. aasta toob Eesti inimestele kaasa valusa löögi, sest kallineb elekter. Valitsus laiutab ainult käsi. Ometi on praegu kaks kolmandikku inimeste elektriarvest riigi kontrolli all. Üleeile avaldatud Eesti Energia uued hinnakirjad annavad selgema pildi elektri hinna kohta, selle kohta, mis meid kui tarbijaid uuest aastast ees ootab. Praegu, suletud elektriturul, on elektrienergia põhitariif 3,15 senti kilovatt-tunni kohta. Kui vaadata Eesti Energia avatud turu hinnapakette, siis kõige lühemas fikseeritud hinnaga lepingus on elektrienergia hind 4,99 senti kilovatt-tunni kohta.

Palun kolm minutit juurde!

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit juurde.

Kadri Simson

Hinnatõus on seega 58%. Lisame siia juurde Eleringi võrguteenuste hinna tõusu, mis on 13,3%. Me saame kokku, et järgmisel aastal ootab kodutarbijaid ees umbes 20% suurem elektriarve. Ärgem unustagem, et elekter ei kalline üksnes kodutarbijatele, vaid ka väikeettevõtjatele, sest siiani on avatud turult elektrit ostnud ainult suuretevõtted, kes tarbivad ühes tarbimiskohas enam kui 2 gigavatt-tundi elektrienergiat aastas. Elektrienergia hinna tõus tähendab ka seda, et kallineb toodang, see tähendab lisalööki rahakoti pihta. Selle taustal on pensioni 5%-line tõus, millest tuleb maha arvata juba praegune inflatsioon 3,9% ning tuleval aastal toimuv elektri kallinemine 20%,

tõesti naljanumber. Eesti pensionid ei taga meie vanavanematele ja vanematele elamisväärset elu.

Parandamisruumi on selle eelarve puhul maa ja ilm. Loodan, et riigieelarvet menettakse siin saalis konstruktiivselt. Väikesest eelarvedefitsiidist ning Euroopa stabiilsusmehhanismis suure hurraaga osalemisest saavad kasu peaminister ja rahandusminister, kellele saab osaks Euroopa kolleegide tunnustus ja heakskiit. Kuid äkki teeme sel aastal üle pika aja niimoodi, et eelarvest saaks kasu ka kogu Eesti rahvas? Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Kaia Iva! Kaheksa minutit.

Kaia Iva

Austatud juhataja! Peaminister! Head kolleegid! Kui me Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioonis analüüsisime, kuidas meie erakonna prioriteedid kajastuvad 2013. aasta riigieelarves, siis ütles hea kolleeg, et see eelarve võiks kanda pealkirja "Liiga hea, et olla tõsi". Tõsi ta on, aga seda koos teadmise, et mitme valupunkti jaoks piisavat rahakatet riigi rahakott siiski veel ei võimalda. Üle aastate annab tulude kasv riigile võimaluse suunata siiski lisaraha mitme valdkonna kitsaskohtadest ülesaamiseks. Selge esimene valik on siin panustamine inimestesse: tõusevad töötajate palgad ning laiemalt võttes suurenevad perede sissetulekud. Meie julgeolek hakkab nii vaimselt kui ka füüsiliselt olema paremini kaitstud, sest suuremat palka on võimalik maksta nii õpetajatele, päästjatele, politseinikele kui ka kaitseväelastele.

Järgmisel aastal leiavad olulised positiivsed muutused aset haridusvaldkonnas: õpetaja keskmine palk kasvab 860 euronit ning õpetaja miinimumpalk kasvab 608 eurost 715 euronit. Õiendan siinkohal eelkõneleja väite, et see on 11%, tegelikult kasvab miinimumpalk 18%. 1. septembril rakendub tasuta kõrghariduse reform ning iga võimekas ja õpitahteline noor saab asuda õppima õppemaksuta. Järgmise aasta eelarvesse planeeritud 3,6 miljonit eurot annavad kindlustunde, et Eestis esmakordselt rakendub vajaduspõhiste õppetootuste süsteem

teeb kõrghariduse kättesaadavaks ka kesisemal majanduslikul järjel olevale noorele.

IRL-i jaoks on väga tähtis, et põlvkondade solidaarsus väljendub 2013. aasta eelarves iga põlvkonna sissetulekute reaalses kasvus. Töötajate palgafondi kasvu kõrval on olulisel kohal peretoetuste kasv. Meie jaoks on siin tähtsad kaks aspekti. Vajaduspõhiste toetuste kõrval kasvab lastetoetus kõikidele lastele alates pere kolmandast lapsest ning täiendavad lastetoetused ei lähe toimetulekutoetuste arvutamisel enam arvesse, mis tähendab, et lisaraha on reaalne ja kindel pere sissetuleku kasv. Pere eakamatele on oluline pensionide 5%-line tõus. Õigluse märgiks on uuel aastal rakenduv vanemapension, kui pensionilisa hakatakse maksta ka taasiseseisvunud riigis sündinud laste kasvatamise eest. Nii väärtustame kõigi laste kasvatamise tähtsat tööd. Töökäija jaoks on oluline ka see, et töötuskindlustusmaks vähendamine toob igal palgapäeval pangaarvele pisut rohkem raha. Perede jaoks on oluline sõnum, et kodualuse maa maksu kaotamine jätab koduomanikele kätte umbes 13 miljonit eurot ning kortermajade soojustamist toetatakse KredExi kaudu 10 miljoni euroga. See tähendab edaspidist kokkuvõidu soojakuludelt, mis ilma soojustamiseta kasvaksid. Lasterikaste perede kodusid aidatakse uuendada 2,5 miljoni euro eest.

Esmakordselt suutsime Eestis põllumajandustoetusi maksimaalses mahus maksta 2008. aastal. Ka järgmisel aastal suudame sama joont hoida. Siinkohal tahan kõnetada Järvamaa tublit kartulikasvatajat, Miku talu peremeest Aivo Rebast, kes eile rahvusringhäälingu vahendusel väitis järgmist: "Loomulikult paneb muretsema, sest Eesti riik on ju selline, kes ei toeta absoluutselt oma põllumeest." Õnneks pole see väide õige. Ehk aitab ka teisi põllumehi selle kordamine, et Eesti riik toetab oma põllumehi. Euroopa Liidu eelarvest makstav ühtne pindalatoetus on 2013. aastal üle 100 miljoni euro. Selle maht suureneb selle aastaga võrreldes 10%. Samas tagame, et Eesti riigi maksumaksjate rahast makstakse põllumeestele 24,3 miljonit eurot riigisisest täiendavat otsetoetust, selleks et tasandada Euroopa Liidu ebavõrdseid otsetoetusi. Lisaks tagab Eesti riik maaelu arengukava ja Euroopa Kalandusfondi toetuste riigipoolse kaasfinantseerimise täies mahus, milleks võib kuluda 33,6 miljonit

eurot. Kokku on 2013. aastal Eestis nende fondide kogumaht üle 153 miljoni euro. Seega võib täiesti kindel olla, et Eesti riik toetab oma põllumehi praegu ja teeb seda ka edaspidi.

2013. aasta eelarves on kasvanud eraldatud summad teistegi IRL-i jaoks oluliste valdkondade jaoks. Need on kuriteoennetus, võitlus raske varjatud kuritegevusega, elupäästevõimekuse tugevdamine ja gümnaasiumide tugevdamise riiklik programm. Ka kohalike teede remondi jaoks mõeldud raha suureneb 60%.

Kuid märkida tuleb, et 2013. aasta eelarve, mille kohta öeldi, et see on liiga hea, et olla tõsi, ei ole kindlasti liiga hea. Vajadused ja ootused eelarvele on ka järgmisel aastal kaugelt suuremad kui riigi rahalised võimalused. Eelarveprojekt on realistlik, arvestab tulude ja kulude tasakaalu, mis on jätkusuutliku rahanduse ja majanduskasvu eeldus, sest riigi ja perede elujärke on võimalik parandada vaid majanduskasvule tuginedes. Loodan, et eelarve menetlus Riigikogus tuleb põhjalik ja konstrukttiivne. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esinaja Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Härra peaminister! Elu Eesti Vabariigis muutub päev-päevalt vajaduspõhisemaks. See on ka selle eelarve koostamise kõige tugevam märksõna, see sõna kostis siin täna ja kostab veel mitme kuu jooksul. Vaadates seda ilmekat teavitustööd, mis eelnes riigieelarve esitamisele, jäin ma mõtlema, kust see vajaduspõhisus siis tekib. Võimalusi nagu eriti ei ole, aga vajadus on. Vajadus on selge, see on kalendrisse kirjutatud – 2013. aasta valimised. Kes siis ei taha olla populaarne ja näidata ennast vajaduspõhiselt populaarsemana, kui võib-olla sobiks!

Näitena võib tuua kas või peretoetused, mida on vajaduspõhiselt kutsutud lausa reformiks. Soov aidata nigela sissetulekuga peresid suuremas mahus on kindlasti toetamist väärt, aga kuulutada see välja sellisel moel, et emadised hakkavad tegema hoopis teistsuguseid järeldusi, on nagu kurjast. Eriti kõlav on teadmine, et mitmed sätted jõustuvad alles aastal

2015. Teinud siis veelgi vahvamaid ettepanekuid, mis jõustuvad aastast 2025!

Õpetajate vajaduspõhisus on kindlaks määratud 11%-lise palgatõusuga. Ma mõtlesin, kelle käest on õpetajal võimalik abi küsida, kui see 11% tema taskus kuidagi ei kajastu. Kas ta läheb küsib Aaviksoo käest või omavalitsusjuhi käest, kelle eelarvest kaob koolide ehituseks mõeldud toetus ja kes peab varem võetud pikaajalisi kohustusi kuidagi täitma, või küsib ta koolidirektori käest? Millised on selle õpetaja võimalused siis, kui need kõik kolm näpuga üksteise peale näitavad ja ütlevad, et nemad ei ole süüdi?

Vajaduspõhiselt vähendati kunagi politseinike ja päästjate astmepalka 8%. Nüüd ei soovita muud kui kunagise astmepalga taastamist. Kas see umbes 4% on siis vajaduspõhine? Seesama käib ka sotsiaaltöötajate või kultuuritöötajate palga kohta.

Mille muu kui vajaduspõhise propagandana saab võtta meie tervishoiutöötajate palkade võrdlust teiste Eestis makstavate palkadega? Palun tuletage nii ministrile kui ka teistele meelde, et Eesti on Euroopa Liidu liige ja juba aastaid! Selles liidus liigub tööjõud vabalt. Meie arstid ja õed ei ole valiku ees, kas töötada oma erialal Eesti haiglas või analüütikuna Eesti pangas. Nende valik on hoopis teine: kas töötada arsti või õena siin või mujal.

Propaganda töötab ka mujal. Inimene, kes valdab aritmeetikat, suudab välja arvutada, et võimalustekohane pensionitõus oleks järgmisel aastal 6,36%. Teie taote trummi ja ütlete, et valitsus tõstab pensioni 5%.

Lõpetuseks räägin täna hommikustest värsketest emotsioonidest. Eelarvepoliitika ei arvesta kahjuks sendigi eest elektrituru avanemisega. Asjaolu, et minister Parts on Eesti Energia uutest hindadest üllatunud, on ikka tõeline üllatus. See on täiesti vajaduspõhine üllatus ehk teeseldud poos, sest muidu peaks teda süüdistama täielikus ebakompetentsuses.

Lõpetada tahan nagu alati positiivsel noodil. Valitsuse tööandjana arvan, et Riigikogu peab valitsust kiitma selle eest, et nad oma palka ei tõsta. See on õige, sest nad ei ole seda välja teeninud. (Aplaus.)

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised.

Oleme peaministri poliitilise avalduse menetlemise lõpetanud.

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Hea Riigikogu! Läheme teadete juurde. Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimised õiguskantsler Indrek Tederile ja sotsiaalminister Hanno Pevkurile.

Nüüd teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 74 Riigikogu liiget, puudub 27.

2. "Õiguspoliitika arengusuunad aastani 2018". Ettekanne elluviimise kohta 2011. aastal

Aseesimees Jüri Ratas

Esimene päevakorrapunkt on ettekanne õiguspoliitika arengusuundade elluviimise kohta. Ettekandja on justiitsminister Kristen Michal.

Lubage enne menetlemise algust teile lühidalt tutvustada selle korda, mis tuleneb meie armsa kodu- ja töökorra seaduse §-st 155. Kõigepealt on justiitsminister Kristen Michali ettekanne, mis kestab kuni 30 minutit. Pärast seda on küsimuste voor. Riigikogu liige võib ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Järgnevad läbirääkimised, mille käigus esinevad sõnavõttudega fraktsioonide esindajad. Pärast arutelu lõppemist Riigikogu otsust vastu ei võta.

Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli justiitsminister Kristen Michali!

Kristen Michal

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Justiitsministrid on juba aastaid esinenud Riigikogu ees, et anda aru kriminaalpoliitika arengusuundade täitmisest. See on olnud väärtuslik platvorm, millele tuginedes on Riigikogu saanud pidada poliitilist debatti rahvale tähtsal teemal. Kriminaalpoliitika ja selle arengusuunad on kahtlemata äärmiselt kaalukas osa õigusloomest, kuid siiski ainult üks osa. See tähendab, et suurt osa meie õiguskorrast ei ole parlamendi ees terviklikult käsitletud. See lünk on vajanud täitmist ning Riigikogu eelmise koosseisu soovil ma seda nüüd teengi.

Täna on esimene kord, kui justiitsminister esineb ettekandega õiguspoliitika arengusuundade elluviimise kohta. Võiks ju tagantjärele tarkusena arutleda selle üle, et ehk oleksime vajanud õiguspoliitika arengusuundade diskussiooni juba varem: siis, kui valmistusime ühinema Euroopa Liiduga ja meie õiguskorda võeti korraka üle suur osa Euroopa Liidu õigusest, või veelgi varem, eelmisel sajandil, kui pärast omariikluse taastamist asuti looma aluseadusi. Kuid nagu me hästi mäletame ja mõistame, piirasid meid toona soov kiiresti muutuda ja noore riigi kasvuraskused.

Igatahes on mul väga hea meel, et eelmine Riigikogu koosseis kiitis selle õiguspoliitilise alusotsuse oma viimase teona heaks. Sellega ta justkui kinnitas, et siirdeajastu torm ja tung on möödunud ning me peame poliitika kujundamises võtma kasutusele teadmuspõhise ja kaasava vaatenurga. See on tähtis meie kodanikele, ettevõtjatele ja partneritele, sest suurendab poliitika kujundamise legitiimsust, ja see on tähtis Eesti konkurentsivõime seisukohalt. Selline oli eelmise koosseisu poliitiline testament, millega kaasneb auväärne ülesanne kontrollida selle elluviimist.

Arengusuundade ja nende täitmise vallas on määrava tähtsusega poliitiline toetus ja nõudlus, eelkõige Riigikogu liikmete tasemel. OECD ja Euroopa Liidu soovitusel on eraldi seisva väärtusena toonitatud õiguspoliitika põhimõtete kokkulepet kõrgeimal poliitilisel tasandil, sest ilma selleta ei tunne ametnikud ja partnerid motivatsiooni pingutada. Kirjalikud ja poliitilise toetuse saanud arengusuunad on ühtne dokument, mis piltlikult öeldes näitab õigusloojale kätte õige suuna.

Arengusuunad annavad meile kvaliteetse õigusloome standardi, mida siiani oli vaja tuletada paljudest õigusaktidest ja halduspraktikast. Standard oli olemas vaikimisi, see justkui oli, aga ei olnud ka. Meil ei olnud üht ja selget alusdokumenti. Nüüd on see meil olemas ning selle ümber saab ehitada ühist arusaama ja konsensust.

Õiguspoliitika arengusuunad hõlmavad teemasid, mille tähtsust konkurentsivõimelise õiguskeskkonna saavutamise seisukohalt on tunnustanud OECD ja Euroopa Liit. Ulatuslik kaasamine, mõjusid teadvustav ja arvesse võttev õigusloome ning rakenduspraktika analüüs – need on märksõnad, milleta ei saa täna-

päevast õigusloomet ette kujutada. Euroopa Liidus ei räägitagi enam mitte paremast, vaid arukast õigusloomest. Üha enam pööratakse tähelepanu sellele, kuidas kujuneb õigusakti sisu. Keskendutakse õigusloomeprotsessi niisugusele ülesehitusele, mis aitab luua kvaliteetset sisu. Ka õiguspoliitika arengusuundade siht on kujundada arukat õigusloomet.

Valitsusele on tänavune aasta arengusuundade rakendamise esimene aasta. Kuna aasta ei ole läbi, siis keskendun peamiselt arengusuundade elluviimiseks loodud aluste ja olukorra kirjeldamisele. On veel vara osutada õigusloomes toimunud muutustele konkreetsete näidete abil. Seda soovin teha järgmistes ülevaadetes.

Arengusuundade rakendamine eeldab valitsuselt põhimõttelisi õigusloomeprotsessi muudatusi. Selline üldine suunanäitaja ei saa rakenduda automaatselt ja iseenesest. See eeldab kultuurilist muutust, valmisolekut ja soovi teha asju teistmoodi ning loomulikult senisest paremini. Samuti nõuab see meilt, et arendaksime poliitika analüüsi, partneritega suhtlemise ja normikirjutamise võimekust. Selle huvides ongi valitsus teinud 2011. ja 2012. aastal kaalukaid otsuseid hea õigusloome põhimõtete juurutamiseks õigusloomekorralduses: kehtestatud on hea õigusloome ja normitehnika eeskiri, mille rõhuasetus on heal õigusloomel, uendatud on kaasamise head tava ning praegu on valitsuses arutlusel mõju hindamise meetodika. Neis dokumentides sisalduva rakendamine parandab õigusloome kvaliteeti. Kuid seejuures ei tohi unustada, et pelgalt hea õigusloome põhimõtete heakskiit ei tähenda veel muud kui head lähtealust.

Kõige suuremat muutust ootame mõtteviisis. Kahetsusväärset vähe on levinud arusaam, et õigusloomeline sekkumine ei ole ainus võimalus sõlmkoht lahti harutada. Tihti on õigusakti muutmine tõepoolest parim moodus probleemist jagu saada, kuid sageli pole see ainuvõimalik viis. Hea õigusloome põhimõtete järgi algab õigusloometsüklil enamasti väljatöötamiskavatsuse koostamisest. Just siis peab õiguslooja analüüsima probleemi ja selle lahendusvariante. Valitud lahendus ei pruugi alati seisneda uues seaduses või seaduse muutmise seaduses. Kõne alla võib tulla hoopis õigusnormide parem rakendamine, halduspraktika muutmine või ühtlustamine, rahastamisküsimuste lahendamine või veel miski muu.

Paraku tuleb tõdeda, et tänini tikutakse liiga kergekäeliselt kohe seadust muutma. See on poliitiku ja ametniku silmis justkui selge ja kõigile arusaadav viis näidata, et asjaga tegeldakse. Avalikkuski kipub pigem nägema ja uskuma seaduste väidetavaid lünkasid, mitte aga suutmatust seadust ellu rakendada. Süüst pole siin priid ka ametnikud ise, kes mõnikord õigustavad oma tegematajätmissi seaduste praagiga. Kuid n-ö toreduseelnõud, mis olemasolevat õiguskorraldust ühtevalu täpsustavad, ei pruugi probleemi lahendada. Näiteks, kui õiguses on juba sätestatud üldine kohustus, siis kuidas aitab probleemi lahendada see, kui olukorda kirjeldatakse hulga näidete abil järjest täpsemini? Tõenäoliselt jõutakse nii aina uute samalaadsete seadusmuudatusteni, mida õigustatakse väitega, et varasem täpsustus ei olnud küllalt täpne. Ent kui arendame õigusakte kõige pisemate peensusteni, siis tekitame uusi piiranguid, mis takistavad seadusi mõistus- ja eesmärgipäraselt rakendada. Liiga laialt on levinud mõtteviis, et seaduse muutmise on alati parim lahendus. Loodan ja usun, et hea õigusloome põhimõtete rakendamine toob lähiaastail kaasa märkimisväärse suunamuutuse.

Kuna hea õigusloome põhimõtetest juhtivate muudatuste mõju õigusloomeprotsessile on väga põhimõtteline, otsustas valitsus kehtestada uuendustega kohanemiseks üleminekuaja. Nii tuleb 2012. aastal rakendada uusi nõudeid vähemalt veerandis ja 2013. aastal vähemalt pooltes eelnõudes ning 2014. aastal juba kõigis valitsuse õigusloomealgatustes. Ühest küljest on üleminekuajaga vaja oskuste parandamiseks. Senise õigusloomekorralduse kohaselt tuli väljatöötamiskavatsus koostada üksnes uue õigusinstituudi või uue seaduse loomise korral ja väljatöötamiskavatsusele esitatud nõuded olid väga üldised. Seetõttu on tulnud uusi oskusi lausa eraldi õpetada. Lähiaastail on plaanis korraldada veel ridamisi koolitusi. Teisalt ei ole võimalik seda laadi muudatusi päevapealt ellu viia. Menetluses on nii palju eelnõusid, et ei ole mõistlik neis juba tehtut tagasi pöörata.

Väljatöötamiskavatsuse kasutusala on märkimisväärselt avardatud. See ei ole enam mitte erand, vaid reegel, mis peab eelnema igale olulisele muudatusle kaasa toovale seaduseelnõule. Selles õigusloomejärgus peetakse konsultatsioone nii valitsuses kui ka huvirühmadega, et

leida sobiv poliitika kujundamise viis. Niisugune menetlus on ajasäästlik ja hoiab ära olukorrad, kus põhimõtteliste küsimuste üle hakatakse vaidlema alles siis, kui eelnõu koos seletuskirjaga on juba valmis. See on senise õigusloomekorraldusega võrreldes suur erinevus. Loomulikult võib kaasata varemgi, kuid igal juhul peab avalik konsultatsioon toimuma hiljemalt väljatöötamiskavatsuse koostamise etapis.

Seni on väljatöötamiskavatsus olnud õigusloomeprotsessi alguspunkt pigem erandjuhtudel. Muudatuste ulatusest annab aimu asjaolu, et kui näiteks terve 2011. aasta jooksul kooskõlastati üksnes neli väljatöötamiskavatsust, siis tänavu 1. jaanuarist 30. augustini esitati neid kavatsusi seitse ning tõenäoliselt jõuavad kõik ministriumid esitada sel aastal vähemalt ühe. Kogemus, mille ministriumid saavad, võimaldab ettevalmistavate tegevustega kiiremini edasi liikuda. Üleüldised arutelud kipuvad seevastu jääma pealiskaudseks jutu- toaks, mis ei vii kuhugi.

Eraldi väärivad märkimist muudatused õigustloovate aktide mõju analüüsimisel. Arengusuundade rakendamiseks loodud mõju hindamise süsteemiga tahetakse pakkuda tõendeid poliitiliste otsuste tegemiseks ja tagada, et probleemi lahendamisel saaks kaaluda kõiki kohaseid võimalusi. Seejuures ei pea suurima põhjalikkusega analüüsima iga viimast kui mõju, vaid ka mõju hindamine ise peab olema proportsionaalne ja ressursse säästev. Välja on töötatud olulisuse kriteerium, mille abil saab selgitada, mida analüüsida põhjalikumalt ja mida mitte. Põhjalikumalt mõjude analüüsi nõuavad õigusloomeettepanekud, mis puudutavad kas suurt sihtrühma, lahendavad suure ulatuse või sagedusega probleeme või mille puhul on märkimisväärne ebasoovitava mõju risk. Lisainfot ja mõtlemisainet peaks andma ka uuenduslik järeelhindamine, millega kontrollitakse, kas soovitud eesmärgid loodud õigusnormidega saavutati või mitte. On tõsi, et mõjude analüüsi rangemate nõuete tõttu kasvavad mõnevõrra ka kulud. Riigikantselei juurde Euroopa Sotsiaalfondi toel loodud tarkade otsuste fondist rahastatakse 2013. aasta lõpuni 837 000 euro eest muu hulgas seaduseelnõude mõju hindamisi ja uuringuid.

Ülalkirjeldatud muudatusi ei saa aga rakendada ilma inimesteta, kes neid ellu viivad, ja

igapäevast tööd toetavate struktuurideta. Arengusuundades seati eesmärk määrata igas ministriumis üks üksus, kes vastutab eelnõude juriidilise kvaliteedi eest, ja pöörata kavakindlat tähelepanu ametnikele, kes vastutavad õigusaktide ettevalmistamise eest. Justiitsministrium algataski kevadel valitsuse õigusloomeprotsessi analüüsi. Tahame selgitada õigusloomekorralduse viise ja rakendamist ministriumides ning hinnata, kuidas toimivad ministriumide õigusloome eest vastutavad struktuurid ja kas neid on vaja ühtlustada.

Kui oleme analüüsiga aasta lõpul valmis saanud, siis tuleb teha valikud, milliste küsimustega ja missuguse rakendusplaaniga edasi minna. Arutelu all on hulk lahendusi, mis aitaksid valitsuse õigusloomet ühtlasemalt ja kvaliteetsemalt korraldada. Mida killustatum on valitsuse õigusloomekorraldus, seda keerulisem on tagada õigusloome kvaliteeti.

Tervikliku riigivalitsemise eesmärki silmas pidades käivad arutelud näiteks selle üle, kas ja mis kujul koondada kõigi ministriumide õigusloomeplaanid tervikülevaateks valitsuse kavandatavast õigusloomest. Ootan ka Riigikogult selles küsimuses aktiivset kaasamõtet, sest see, millal, mis mahus ja millise kvaliteediga seaduseelnõud jõuavad parlamendi menetlusse, on Riigikogu töö korraldamise mõttes kahtlemata tähtis. Suurem rõhk õigele planeerimisele peaks väljenduma muu hulgas selles, et Eesti õigusaktide ühtlustamine Euroopa Liidu õigusega ei peaks toimuma kiirkorras. Kui umbes poolte eelnõudega ühtlustatakse Eesti õigust Euroopa Liidu õigusega, siis on kohatu nõuda eelnõu kiiremat menetlemist põhjusel, et vaja on üle võtta Euroopa Liidu õigust.

Arengusuundade eesmärgi saab saavutada ainult siis, kui õigusloomes osaleb senisest enam põhjalike juriidiliste teadmistega ametnike ehk õigusloomejuriste. Eespool mainitud analüüsis on luubi alla võetud ka see, kes siis on valitsuse õigusloomejurist, kelle tööst sõltub väga suuresti õigusloome kvaliteet. Sellele küsimusele pole niisama lihtne vastata.

Ministriumides oli tänavu kevadel ametis 626 õigusloomega tegelevat ametnikku ehk õigusloojat. Kõige suurema rühma – 388 inimest – moodustavad need ametnikud, kes kirjutavad seaduste ja määruste eelnõude kavandeid. Selliseid õigusloomejuriste, kes annavad

neile kavandeile juriidilise lihvi ehk tagavad eelnõude kvaliteedi, on märksa vähem – 137. Kuid nendegi ülesanded, paiknemine struktuuris, juriidiline haridus ja ka töötasu erinevad asutuste kaupa.

Meie eesmärk on saavutada ühtsem arusaam õigusloome alusküsimustes. Siis õnnestub ka vähendada senist õigusloomet iseloomustavaid tüüpeksimusi: näiteks uue regulatsiooni vajalikkuse, asukoha ja tasandi küsimus, ülearu üksikasjalik regulatsioon seadustes, üldseadustest põhjendamatute erandite loomine jne. Praegu on murekoht selles, et pole selge, kellele teavet jagada ja keda koolitada. Erinevused ei soodusta ka õigusloomejuristide roteerimist asutuste vahel.

Õigusteadlikkuse suurendamisel on kandev roll infotehnoloogilistel arendustöödel. Aasta algul tegime uuendatud Riigi Teataja võrguväljaandes kättesaadavaks Riigikohtu ning maa- ja ringkonnakohtute jõustunud kohtuotsused, hakkasime avaldama Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Riigikohtu lahendite kokkuvõtteid, mida seni avaldati tasulises infosüsteemis Digesta. Sel moel pääseb kvaliteetsele õigusinfole tasuta ligi. Samuti avaldatakse Riigi Teatajas iga seaduse sisu kokku võttev uudis. Kõik õigusaktid, kohtukokkuvõtted ja õigusuudised on hõlpsasti kättesaadavad ja "Minu Riigi Teataja" teenust kasutades saab neid tellida oma e-posti aadressile. Julgustan teid kõiki uusi teenuseid julgelt kasutama!

Uuendatud Riigi Teatajas on olemas ka seaduste tõlked. Ametlikus asjaajamises saab kasutada üksnes eestikeelseid Riigi Teatajas avaldatud akte, kuid peame olema arusaadavad ja avatud ka välismaailmale. Koalitsioonilepingus on toodud eesmärk tõlkida Eesti seadused inglise keelde. Eelkõige on tõlked mõeldud välisinvestoritele ja Euroopa Liidu partneritele. Seni on meie ligi 400 kehtivast seadusest tõlgitud inglise keelde üle 150 ajakohase tervikteksti. 2012. aasta lõpuks on tõlgitud üle poole seadustest. 2014. aasta lõpuks peavad tõlgitud olema kõik Eesti seadused ning tõlked hoitakse ajakohases seisus. Kui lisada veel see, et alates järgmisest aastast peavad kõik omavalitsusüksused avaldama oma määrused koos ajakohaste terviktekstidega Riigi Teatajas, siis on selge, et kodanikel on märksa lihtsam saada Eesti õiguskorrast tervikpilti.

Viimaks põgusalt asjast, mida kõik õigusloojad on juba aastaid pikisilmi oodanud. Nimelt võtame aasta lõpul Riigi Teatajas kasutusele kõikide menetluses olevate ja menetletud eelnõude ühtse otsingu, mille kaudu saab leida kõik seaduste või määruste eelnõude menetlustapid koos materjalidega, alates eelnõu väljatöötamiskavatsuse avalikust konsultatsioonist kuni õigusakti avaldamiseni Riigi Teatajas. Teave, mida siiani tuli otsida mitmest kohast, kogutakse lõpuks ometi kokku. See lahendus on ka rahvusvaheliselt tähelepanuväärne saavutus.

Lõpetuseks aga tulen tagasi hea õigusloome põhimõtete juurde. Kui neid järgida ja arendada õigusloomeametnike oskusi, siis paraneb ka õigusloome kvaliteet. Silmanähtav arenguhüpe ei toimu päevapealt, kuid üksjagu muudatusi on juba käimas. Ootused on suured. Hea õigusloome põhimõtete rakendumist jälgivad tähelepanelikult nii erialaliidud kui ka vabakond.

Ma lõpetan. Täna kõiki tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu, austatud minister! Teile on tublisti küsimusi. Jaak Allik, palun!

Jaak Allik

Lugupeetud härra minister! Teie ettekandes oli öeldud, et ametlikus asjaajamises saab kasutada üksnes eestikeelses Riigi Teatajas avaldatud tekste. Väga õige. Me peame olema arusaadavad ka välismaailmale ja seetõttu on kavas tõlkida Eesti seadused inglise keelde. See on väga tore, aga kas te ei arva, et eelkõige peaksid seadused olema arusaadavad eestimaalastele? Seetõttu ma küsin: kas ja millal on kavas saavutada see, et kõik meie seadused oleksid tõlgitud vene keelde?

Kristen Michal

Aitäh! Sellele küsimusele ma vastan, et sellist kavatsust ei ole. Meil ei ole kavatsust tõlkida Eesti seadusi vene keelde. Eesti riigi töökeel on eesti keel. Seaduste tõlkimisel inglise keelde lähtutakse põhimõttest, et valitud on üks Euroopa Liidu töökeel, milles on võimalik tutvustada ennast välisilmale. Ka kõikidel muudel juhtudel kasutatakse õigusabi puhul sellel põhimõttel inglise keelt. Me lähtume eeskätt sellest, et Eesti huvi on saada siia in-

vesteeringuid, mille tulemusena tekiks juurde kõrgepalgalisi töökohti ja oleks võimalik maksta inimestele kõrgemat palka. See on see eesmärk.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Üleeile arutati siin saalis olulise tähtsusega riikliku küsimusena põhiõiguste ja vabaduste riiveid Eestis ning kaitsepolitsei ja prokuratuuri tööd. Saime teada, et iga teine täiskasvanud inimene Eestis on kantud karistusregistrisse. Ma hakkasin mõtlema, et oma 43 tööaasta jooksul ei ole ma töötanud nii kriminogeenses seltskonnas kui see, mida ma näen täna siin ringi vaadates. Kuidas sa neid kahte väidet kommenteerid? Kas me oleme niivõrd mitteseaduskuuljad või on meie seadusraamistik vale?

Kristen Michal

Aitäh! Seda, kus hea küsija on varem töötanud ja kui kriminogeenne see seltskond on olnud, ma ei kommenteeri, see on ajalookirjutajate hinnata. Aga tuleb öelda, et kõike, mis inimeste karistamist puudutab, vaadatakse praegu üle. Karistusseadustiku revisjon on käimas. Nagu ma olen avalikult öelnud, kui õiguskorüfeed jõuavad tasakaalu otsingul tulemuseni, siis selle tulemusega me avalikkuse ette ka tuleme. Jaan Sootaki juhtimisel see praegu käib. Meil oli lootus, et juba sel aastal saame tulla avalikkuse ette uue lähenemisega karistusseadustikule, aga praegu tundub, et see aeg, kui siin esimesi vilju võiks näidata, jääb järgmise aasta algusesse. Küsimusele, kas Eestis on liiga paljusid inimesi karistatud, on juhtinud tähelepanu ka Riigikohtu esimees, kes on öelnud, et võib-olla ei ole päris mõistlik, kui üle poole tööealisest elanikkonnast on ühel või teisel viisil karistatud. Aga teisest küljest, kui me vaatame avalikkuse ja meedia ootusi, siis näeme, et iga kord, kui keegi midagi kuritegelikku teeb, on ootus, et karistus oleks võimalikult karm. See tasakaal on alati, kuidas öelda, tunnetuslik. Toon veel ühe näite. Hiljuti toimus meedias vaidlus, kui suur peaks olema vangide arv Eestis. Eestis on vangide arv mitu korda suurem kui Skandinaavias, aga turvalisuseni on meil veel pikk maa käia. Nii et ainult kar-

mid karistused või karistuste maksimummäärad ei taga turvalisust ega üldist õiguskuulakust. Pigem on siin oma osa sellel, millest me täna räägime: kuidas seadusi nii luua, et me saaksime neid norme ja tavasid üheselt mõista.

Aseesimees Jüri Ratas

Jevgeni Ossinovski, palun!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Eile oli meil esimesel lugemisel õppetootuste ja õppelaenu seaduse eelnõu. See eelnõu ei järginud mitut head õigusloome tava, millest te siin rääkisite, eriti mõjude hindamise osas. Teie allkirjaga kooskõlastuspaber juhtis paljudele neist puudustest ka tähelepanu. Te ütlesite, et te kooskõlastate eelnõu ainult siis, kui arvestatakse sisulisi märkusi. Haridusministeerium siiski ei arvestanud enamikku nendest sisulistest märkustest, aga sellegipoolest läbis see eelnõu valitsuse kooskõlastusringi ja on nüüd jõudnud Riigikokku. Mida võib oodata hea õigusloome tava rakendamisest, kui justiitsministri allkiri valitsuses eriti midagi ei loe?

Kristen Michal

Aitäh! Meil ei ole valitsuses muidugi võistlust, kelle allkiri rohkem loeb. Valitsus teeb otsused konsensuslikult ja seadused luuakse ikkagi siin saalis, selles majas. Teie olete ju need, kes otsustavad selle üle, milline hakkab õigusakt olema. Ei ole ka ebatavaline, kui mõni minister jääb eriarvamusele. Siis lisatakse see eriarvamus seadusandja jaoks eelnõu juurde, et Riigikogu liikmed saaksid vaadata ja hinnata selle eriarvamuse sügavust. Minu meelest ei tähenda hea õigusloome olulise põhimõtte järgimine isegi võib-olla mitte niipalju seda, et ministeeriumid omavahel vaidlevad. See vaidlus käib nii või teisiti. Oluline on see, et enne, kui asutakse õigusakti looma, oleks selge, kas seda probleemi või konkreetset küsimust on vaja lahendada just selle seadusega, selle konkreetse õigusaktiga, ja kui seda probleemi lahendada asutakse, et siis oleksid hinnatud selle lahenduse mõjud, et oleks teada oodatav eesmärk. Kui probleem on lahendatud, siis peab sellele järgnema analüüs. See on üks osa kogu ahelast. Aga ma arvan, et nüüd on juba teie otsustada, mis sellest konkreetsest õigusaktist saab.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaan Õunapuu, palun!

Jaan Õunapuu

Aitäh! Austatud minister! Viimastel nädalatel on ühiskonnas tekitanud tugevat vastukaja õigus- ja korrakaitseasutuste saamatus inimeste turvatunde tagamisel. Türi linna on hakatud lillepealinna asemel paraku nimetama juba pätipéalinnaks. Eile käis kõige kõrgem politseijuht olukorraga tutvumas ja tundub, et vist rahvast rahustamas. Mulle tundub, et see kõik on naeruväärselt hiljaks jäänud. Ma kuulsin möödunud nädalal Eesti Raadio studios olles, et olukorda hinnates oli härra Küüt ilmselgelt rahulolematu meie praeguse karistuspoliitika, eriti rünnete puhul politseinike vastu. Peaprokurör põhjendas seda kõike väljakujunenud karistuspraktikaga. Härra minister, kas te olete minuga nõus, kui ma väidan, et praegune olukord riivab väga paljude inimeste õiglustunnet?

Kristen Michal

Aitäh! Mulle jäi pisut ebaselgeks, milline täpselt oli see praegune olukord, millest te jutustasite. Aga mis puudutab rünnet ametnike, ka politseiametnike vastu, siis ükski riik ei saa seda sallida. See ei ole kindlasti heakskiidetav. Eestis on sellised ründed rangemini karistatavad kui teiste isikute ründamine. Nii et karistatav see tegu on ja neid inimesi, kes politseinikke ründavad, karistatakse. Ei saa öelda, et keegi jääks ilma karistusest. Mis puudutab karistusmäärasid ja seda, kas nendel rünnetel on mingeid põhjusi, siis tegelikult on see analüüsiküsimus. Kui vaadata üldisi numbreid, siis kuritegude üldine arv Eestis väheneb. Kui vaadata trende, siis isikuvastaste kuritegude osakaal on pigem suurenenud. Eksperdid seostavad seda sellega, et alkoholi tarbitakse rohkem. Kui masu ajal muutus alkoholi tarbimine absoluutnumbrites väiksemaks, siis nüüd on see suurenenud. Küll aga on vähenenud raskemate isikuvastaste kuritegude arv. Kuritegevuse trendide analüüsiga tegeldakse pidevalt. Kui võimuesindajat rünnatakse, siis tuleb vaadata, mis on selle põhjus, kas politseil on vaja teha taktikalisi muudatusi või on vaja teha seadusandlikke muudatusi. Paljud küsimused ongi sellised, mida tuleb koos analüüsida. Me kindlasti teeme politseiga siin koostööd.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Õiguspoliitika arengusuunad sisaldavad üheksa konkreetset ülesannet, mis tuleb täita 2012. aasta lõpuks. Kas saate äkki anda ülevaate, millistega nendest on reaalselt võimalik selle aasta lõpuks toime tulla ja millistega ei ole? Näiteks tuleb luua Euroopa Liidu õigusloomes osalemise kord, Euroopa Liidu õiguse ülevõtmise kord, eelnõude avalikuks arutluseks esitamise ja arutelu tulemuste Riigikogule esitamise kord jne.

Kristen Michal

Aitäh! Mul on olemas üks isegi veel põhjalikum tabel, kus on mitmel leheküljel kirjeldatud, mis ülesanded on täidetud ja mis on täitmisel. Ma ei hakka seda ette lugema, sest aeg on piiratud. Ma olen heameelega valmis selle teile andma või teile selle kättesaadavaks tegema.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Anvelt, palun!

Andres Anvelt

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Sa rääkisid oma ettekandes väga õigesti vajadusest tõhustada Eestis õigusloomekorralduse terviklikkust. Ütlesid, et see on järgmine oluline suund. Aga tihtipeale teeb muret õiguse rakendamise terviklikkus, see, kas ministeeriumid suudavad või ei suuda koostööd teha. Ma toon näiteks metallivarguste temaatika. Ma väidan, et seadused on olemas, aga see funktsioon on killustunud Siseministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi ja võib-olla veel mingite ametkondade vahel. Kokku võttes on olnud hea õigusloome ja on olemas hea õigus, aga selle rakendumine takerdub koostöö puudumise taha. Kas Justiitsministeerium plaanib selles valdkonnas koordineerivat tegevust, et heale õigusloomele järgneks ka hea õiguse rakendus?

Kristen Michal

Nagu ma ettekandes ütlesin, me alustame sellest, et õigusloome oleks ühtlase ja sarnase kvaliteediga. See tähendab selle ülevaatamist,

kuidas on ministeeriumis tagatud kvaliteedikontroll, et õigusloome poliitilised või tehnilised valikud oleksid sarnased. Me tegeleme praegu selle poolega. Mis puudutab seda, kuidas asutused koos töötavad, siis kui see meie haldusalasse puutub, kavatsame sellesse kindlasti panustada. Ma olen teiega nõus, et Eesti on nii väike, et me ei pea avalikku sektorisse juurde looma asutusi, mis koordineeriksid teisi asutusi, vaid pigem peaksid ametkonnad koostööd tegema. Siin meil poliitilisi erimeelsusi ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Arto Aas, palun!

Arto Aas

Suur tänu põhjaliku ettekande eest! Minu küsimus puudutab õigusloome kvaliteeti. Kauem Riigikogus olnud kolleegid on öelnud, et iga aastaga on see kvaliteet paremaks läinud. Seda on hea kuulda. Aga näiteks kevadisel istungjärgul tuli Kaitseministeeriumist Riigikogu menetlusse üks kaitseväeteenistust käsitlev eelnõu, mille eesmärk oli igati üllas ja loogiline, aga kus pidi tegema ligi 200 tehnilist muudatust ja parandust. Seal oli väga palju tehnilist praaki. Mis sellist praktikat tulevikus vältida aitaks? Kas siin on puudujääke ministeeriumide koostöös või tuleneb see probleem teatud ministeeriumide nõrgast mehitatusest õigusloomespetsialistidega?

Kristen Michal

Aitäh! See on üks selline teema, mida ma oma ettekandes puudutasin. See küsimus tekib ilmselt ka praktika käigus. Ma konkreetset eelnõu isegi ei käsitle ega soovi kindlasti etteheiteid teha. Aga kui teema on varem huvirühmade, asjatundjate, ekspertide, teadlaste ja praktikutega läbi arutatud, siis on seadusandja aruteludes vaja vähem teha, nagu te ütlesite, tehnilisi muudatusi. See ongi tegelikult hea õigusloome üks mõte: kõik võimalikult avalikult ja avatult läbi arutada. Ma juhin tähelepanu natuke kõrvalisele teemale, aga mulle tundub, et võib-olla ilmaasjata peljatakse huvirühmadega suhelda. Tihtipeale tekib mulje, nagu ei julgetaks nii palju suhelda inimestega, kes majanduses või mingis muus valdkonnas tegevad on. Kaitseministeeriumist rääkides olen täiesti kindel, et kaitseväelaste suhted oma

valdkonna ekspertidega on laitmatud. Oluline on eelnev töö, mis tuleb ära teha. Julgen tuua näite, et avaliku teenistuse reformi kohta tuli kokku 800–900 muudatusettepanekut, millest jäi arvestamata 100–150. See näitab, et töö peab olema piisavalt pikaajaline ja kõik asjad tuleb läbi käia. See ongi see kvaliteedi tagamine. Aga heas õigusloomes on veel tähtsam see, et need muudatused tehakse ära enne, kui seadus vastu võetakse. Palju hullem oleks, kui neid 200 või 20 muudatust peaks hakkama tegema peale seaduse vastuvõtmist ja tuleks seadust parandama hakata.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Austatud minister, hea sõber! Meie sõsarettevõtte on mõnes mõttes kirjanike liit, sest me mõlemad kirjutame, toodame tekste. Euroopas on toodetud 150 000 lehekülge õigustekste. Ma ei tea, kui palju oleme tootnud meie. Vähe sellest, kui me tekste ei tooda, siis kirjutab kas Kroonika, Mr. Alex või keegi teine, et näed, Riigikogu ei teinud jälle midagi. Kas sulle ei tundu, et mingil hetkel hakkab meie seaduste maht juba ületama mõistuse piire, et me jõuame nii kaugemale, et kirjutad veel ühe seaduse juurde ja siis ei loe neid eelmisi ka enam keegi? Või kuidas? Kui palju, mitusada seadust oleks veel vaja, et Eesti heaks saaks, või oleks vaja mitusada seadust maha võtta?

Kristen Michal

Aitäh! See on umbes samasugune küsimus, nagu "kus on kurva kodu" või "kes maksab memme vaeva". Sellele on väga keeruline vastata, kui aus olla. Hea õigusloome peaks pürgima selle poole (ma arvan, et me kõik peaksime seda tegema), et seadusi oleks täpselt nii palju, kui vaja, ja nii vähe, kui võimalik. Ega ühiskonna ülereguleerimine ei saa olla eesmärk. Seda oleme öelnud ka hea õigusloome põhimõtetes, et igal konkreetset juhul tuleb vaadata, kas on vaja seda kitsaskohta ületada seaduse või mõne muu õigusaktiga või on võimalik see probleem lahendada, alustades kas või kogukonna tasandist, omavahelisest koostööst ja rahastamisküsimustest. Kõike ei pea alati seadusega lahendama. Natuke levib ka see eksiarvamus, et kui seadusparandus on

töös, küll see siis Eestis kõik probleemid lahendab. Ega tegelikult ju ei lahenda. Nii et minu vastus on, et kindlasti ei maksa seaduste loomisega üle pingutada. Ühiskonnas elavad ikkagi vabad inimesed, kes on ise võimelised oma elu reguleerima. Sellest tulekski lähtuda.

Aseesimees Jüri Ratas

Maret Maripuu, palun!

Maret Maripuu

Aitäh! Hea minister! Seaduste arusaadavus on teema, mis on siin saalis kirgi kütnud ja ka komisjonides arutluse all olnud. Kunagi valmistati ette isegi seaduste arusaadavuse tagamise seaduse eelnõu. Šveitsis on keeleseaduses sätestatud, et õigusaktid peavad olema koostatud kodanikusõbralikus keeles. Kuidas sina meie õigusakte hindad? Kui arusaadavad need on, milline on meie õiguskeel ja mida siin vallas annab ära teha, et kodanikud ei kauge-neks riigist puhtalt sellepärast, et õigusaktidest ei ole võimalik aru saada?

Kristen Michal

Aitäh! Mina isiklikult pean seda küsimust väga oluliseks. Arvan, et siin annab päris palju ära teha. Uno Mereste võitles omal ajal sellisama eesmärgi eest, et oleks olemas seaduste arusaadavuse tagamise seadus või mis selle idee nimi oligi. Ma arvan, et sellega tuleb igal juhul tegelda. Õiguskeel ei tohi olla ainult juristide omavaheline släng ja n-ö kõrgpilootaaž, millest tavaline inimene ei saa advokaadi abita mitte mingit aimu. Kindlasti mitte. Ma arvan, et Riigikogul on seesama roll: te võtate eelnõu ette ja küsite, mida tegelikult tähendab see, mis siia kirja on pandud. Mina Justiitsministeriumis kindlasti selle eest võitlen ja tean, et on kolleege, kes ka selle eest võitlevad. Kindlasti tuleb seda tegevust jätkata. Seadus peab olema lihtne, selge ja arusaadav. Ainult nii on võimalik tagada, et inimesed austavad riiki ja õiguskorda.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Härra minister! Teie ettekandes äratas minu rõõmsat tähelepanu eriti see koht, kus te rääkisite seaduste pidevast parandamisest.

Tõepoolest, siia tuleb sageli eelnõusid, mis seisnevad ühe või teise seaduse muutmises, teinekord tehakse seda väga detailselt. Ma sain teie vastusest kolleeg Gräzinile teie mõttesuunast pisut paremini aimu, aga küsin siiski veel. Kas selle põhjus ei ole seesama asi, et seadused on liiga detailsed ja et suur jagu neist detailidest, mida me kipume seaduse tasemel reguleerima, võiksid äärmisel juhul kuuluda alamatesse aktidesse, kui üldse kuhugi? Mis te arvate, milliseid samme tuleks teha ja kas on paras aeg hakata julgemini liikuma tavaõiguse eelistamise poole, kaalutlusvõimaluste laiendamise poole, kohtupretsedentidele lootmise poole? Või ei ole ühiskond veel selleks valmis?

Kristen Michal

Aitäh! Mina arvan, et me vaikselt juba sennapoole liigume. Ka osa heast õigusloomest viitab sellele, et edaspidi tuleb seadusi vastu võtta vaid juhul, kui neid on vaja mõne probleemi lahendamiseks ja need seadused tegelikult probleemid ka lahendavad. Hiljem analüüsitakse, kas need on mõjunud täpselt nii, nagu eeldati. Seadused ei tohi mingi teema puhul olla n-ö poliitiline markeerimine. Mina olen samamoodi veendunud nagu teie (tean seda, olles teie varasemaid tekste lugenud), et kodanikuühiskond, kus kodanikud ise paljusid asju korraldavad ja reguleerivad, on see mudel, mille poole Eesti peaks liikuma. Eesti ei peaks liikuma seadustega ülereguleerimise mudeli poole.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Õigusteadlaste päevadel on üsna tihti juttu olnud, et me kipume väga kergekäeliselt oma seadusi muutma. Samas ei ole me suutnud piisava põhjalikkusega analüüsida, kas probleemi lahendamiseks on vaja tegelikult seadust muuta või oleks seda probleemi hoopistükkis võimalik lahendada alamaktide muutmise või parema rakendamise teel. Ma olen selle seisukohaga üsna sama meelt. Sa oma ettekandes rõhutasid just nimelt seaduste mõjude analüüsi ja järelkontrolli olulisust. Aga kas te olete mõelnud ka selle peale, et äkki peaks siis, kui

ühiskonnas mingi probleem tekib, mingisugune institutsioon analüüsima, kas see on ikka üldse probleem ja kuidas seda probleemi oleks võimalik lahendada? Milline institutsioon see võiks olla?

Kristen Michal

Aitäh! Hea õigusloome põhimõtted ju sellele viitavadki, et see institutsioon või, näitena öeldes, ministeerium, kelle pädevusse see teema kuulub, peaks kõigepealt esitama küsimused, kas see on üldse probleem, kui ulatuslik see probleem on ja kuidas seda probleemi lahendada. See ongi selle väljatöötamiskavatsuse ja mõjude esimese analüüsi mõte. Tuleb selgitada, keda see probleem puudutab, kas seda on vaja üldse lahendada mõne õigusaktiga jne. Võib-olla on küsimus milleski muus ja ei ole tingimata vajadust õigusakti või seadusmuudatuse järele. See ongi hea õigusloome põhimõtete ning kogu hea õigusloome sisu ja olemus. Selles suunas, ma arvan, peaks Eesti riik liikuma.

Aseesimees Jüri Ratas

Rait Maruste, palun!

Rait Maruste

Aitäh! Austatud minister! Need ideed, mõtted ja suunad, mis te esile tõite, vääriwad igati tunnustamist ja heakskiitmist. Kui te suudate need kõik ka ellu viia, on tehtud suur samm parema ja paremini toimiva õigusriigi poole. Jõudu teile! Aga ka te ise märkisite, et lõppkokkuvõttes võtab õigusakti vastu Riigikogu. Meie kanname vastutust selle eest, milline seadus rahva ette läheb ja kas seda kritiseeritakse või ei. Kuidas te hindate Riigikogu tehnilist võimekust ja õigusteaduslikku pagasit, selleks et Riigikogu saaks ise eelnõusid algatada, neid menetleda ning korralikku, hästi mõistetavasse ja ootuspärasesse vormi viia?

Kristen Michal

Aitäh! Mina julgen öelda, et ajaga on Riigikogu ilmselgelt järjest kompetentsemaks muutunud. Võib-olla on see paratamatu protsess, aga mulle tundub, vähemalt visuaalse mulje põhjal, et igas järgmises koosseisus on järjest rohkem juriste. See on paljude riikide parlamentides ja üldse poliitikas nii. See selleks, ega ainult juristid ei pea seadusi tegema. Küsi-

muse esimese osa juurde tulles ütlen, et neid põhimõtteid on võimalik rakendada sellisel juhul, kui terve valitsus, kogu ametkond ja ka parlament koos nende nimel töötavad. Siin on vastus ka küsimuse teisele poolele. Parlament saab täitevvõimu selle heaks kasutada, mida ta väga aktiivselt teebki. Ta tellib analüüse ja kokkuvõtteid ning küsib, kui tõsine üks või teine probleem on. Kui selgub, et probleem on parlamendis arutamise vääriiline, siis parlament algatab probleemi lahendamise. Ma näen siin pigem head sümbioosi. Aga kui parlament vajab või soovib oma seadusloomelise võimekuse suurendamiseks mingeid ressursse, siis see kõik on ju parlamendi kätes. Lõppkokkuvõttes otsustate teie siin saalis, kuidas selle temaga edasi minna.

Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

Yana Toom

Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Ma küll kuulsin teie vastust kolleeg Alliku küsimusele, kuid ma siiski täpsustan. Kolleeg Allik küsis nimelt, kas poleks võimalik või vaja tõlkida Eesti seadusi vene keelde. Nagu me kõik teame, iga kolmas Eesti elanik (seda ütles meie rahvaloendus) tunnistab, et tema emakeel on vene keel. Teie ütlesite täpselt kolm minutit ja kümme sekundit tagasi, et seadus peab olema lihtne, selge ja arusaadav ning ainult sellel juhul seda seadust austatakse. Kuidas kavatsete te kõike seda täita venekeelsete elanike puhul, kes võib-olla ei valda väga hästi eesti keelt?

Kristen Michal

Aitäh! Eesti riigi töökeel on siiski eesti keel. Ärgem seda siin saalis unustagem. Sellest lähtuvalt seadusi ka tehakse. Aga loomulikult peame seaduse lihtsuse ja selguse nimel edasi pingutama. Ma ei väida, et kõik seadused on ideaalsed. Kindlasti on meil pikk tee käia. Ma kavatsen omalt poolt Justiitsministeeriumis nii palju kui võimalik seda tagada. Ma arvan, et hästi palju on ka teil võimalik siin saalis teha, vaadates, et seadused oleksid arusaadavad. Mis tõlkimist puudutab, siis võin lisada (mul täpseid arve kahjuks kaasas ei ole), et seaduste venekeelsete kokkuvõtete vastu on läbi aegade üsna vähe huvi tuntud. Riigi Teataja on sellist teenust pakkunud, kuid see huvi aja jooksul

kahjuks vähenes. Seetõttu seda teenust enam ei pakuta ja ka praktilist vajadust selle järele pole olnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Juba aastaid on justiitsminister Riigikogus rääkinud kriminaalpoliitika arengusuundade täitmisest. Te ütlesite, et täna on esimene kord, kui justiitsminister esineb ettekandega õiguspoliitika arengusuundade elluviimise kohta. Ma leian, et see on nagu uus raamat, esimene lehekülg. Sellega seoses on mul teile küsimus. Kas võib nii aru saada, et kriminaalpoliitika arengusuundade täitmise kohta justiitsminister siin saalis enam aru ei anna?

Kristen Michal

Aitäh! Mina ei oska küll sellist järelust teha. Võib-olla on meie loogikad erinevad. Konkreetsete valdkondade arengusuundade täitmisest kannab minister ette selle kohaselt, kuidas seadusandja on soovinud või milline on ühiskondlik kokkulepe. Praegu on kokkulepe, et justiitsminister räägib õiguspoliitikast ja kriminaalpoliitikast, nii et ta teeb seda ilmselt ka tulevikus.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Ma jätkan sellel teemal, mida käsitlesid Jaak Allik ja Yana Toom. Esiteks, ma ei ole teiega nõus, et seaduste venekeelset tõlget halvasti kasutati. Tegelikult oli nii, et see andis päris suurele hulgale inimestele võimaluse seadustega kiiremini tutvuda, aga töös ja praktikas kasutati muidugi eestikeelset originaalvarianti. Praegu seda mitteametlikku tõlget pole, neid tõlkeid on mitu ja võib tekkida väga palju probleeme seoses sellega, et seadust saab kommenteerida nii või naa. Mis te arvate, kas see on riigil ikkagi hea idee, mitte tõlkida seadusi nende inimeste jaoks, kes moodustavad elanikkonnast kolmandiku?

Kristen Michal

Aitäh! Me mõlemad saame ju aru, et Eesti riigi töökeel on lõppkokkuvõttes siiski eesti keel. Me peame pürgima selle poole, et inimesed saaksid selles töökeeles õigusakte käsitleda, saaksid kvaliteetset õigusabi jne. Mida avalik sektor on siin teinud? Õigusabi ja juhised konkreetsete juhtumite kohta on kättesaadavad ka teistes keeltes. Õigusakte tõlgiti vene keelde aastaid tagasi. Veel kord palun vabandust, et mul ei ole neid konkreetseid arve kaasas! Aga ma olen selle probleemiga ka varem tutvunud, kuna Keskerakond on seda küsimust varemgi tõstatanud. Tõlkimine siiski aja jooksul vähenes. Tellijaid, kes soovisid seaduste venekeelseid tõlkeid, jäi vähemaks. Nii et nii praktika kui ka seadusruum määravad, et Eesti riigi töökeel on eesti keel, suund on üks. Me vähemalt praegu ei plaani hakata õigusakte vene keelde tõlkima.

Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea minister! Minu küsimus käsitleb Eesti põhiseadust. Viimasel ajal on terve hulk õiguseksperthe avaldanud arvamust, et põhiseadus tuleks nüüd, kui me oleme Euroopa Liidu ja euroala liige, üle vaadata või lausa ümber kirjutada. Missugune on teie seisukoht selles küsimuses?

Kristen Michal

Aitäh! See on väga keeruline küsimus. Arvan, et põhiseaduse 20. aastapäeval on akadeemilised arutelud sellel teemal äärmiselt kohased. Seda me oleme ka ise koalitsioonilepingu ja valitsuse nimel deklareerinud. Lisaks on põhiseaduse 20. aastapäevaga seoses plaanis erinevaid üritusi, ka noorema põlvkonna juristidele, kus põhiseaduse väärtusi avatakse ja vaadatakse üle erinevas vormis. Ma arvan, et see arutelu on kindlasti kohane. Mina ei toeta seda, et põhiseadust kergel käel muutma hakata, aga kui on vaja, siis kindlasti tuleb alustada analüüsist ja sealt edasi minna.

Aseesimees Jüri Ratas

Indrek Saar, palun!

Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma tulen korraks siiski nende tõlgete juurde tagasi. Ma saan aru teie deklareeritud põhimõtetest, mis puudutavad riigikeelt ja tõlget. Aga kui me vaatame tegelikku olukorda, siis me näeme, et suur osa Eesti elanikest, kes siin iga päev toimetavad ja tegutsevad, ei valda eesti keelt piisavalt, et lugeda seadusi eesti keeles. Ka ei pruugi nad vallata küllaldaselt inglise keelt, et lugeda seadusi inglise keeles. Samas puutuvad need inimesed iga päev, näiteks liikluses, kogu ülejäänud ühiskonnaga kokku. Nad peaksid olema teadlikud vähemalt sellest, millised muudatused on tehtud uues liikluseaduses, et nad ei oleks meile kõigile ohtlikud. Kas ei oleks siiski otstarbekas kaaluda selliste oluliste seaduste ametlikku tõlkimist vene keelde?

Kristen Michal

Aitäh! Nagu ma ütlesin, on olemas ülevaated. Olulisematest muudatustest antakse teada ju nii brošüüride kui ka infokanalite kaudu. Aga seadused on Eestis siiski eesti keeles, riigikeeles. Kui küsida, kas inimesed saavad nõu ja õigusabi, siis julgen öelda, et selle aasta Justiitsministeeriumi eelarves oli kõige suurem summa ette nähtud tasuta õigusnõustamise eelarve suurendamiseks. See nõustamine on mõeldud just vähekindlustatud inimestele ja nendele inimestele, kellel võib-olla on raskusi õiguse mõistmisega või kes vajavad esialgset abi ega soovi selle eest kohe maksta. See oli enim suurenenud summa meie eelarves 2012. aastal. 2013. aastal see summa taas kord suureneb. Ma olen pidanud isiklikult oluliseks, et inimestel oleks võimalik saada tasuta õigusabi, eeskätt just vähekindlustatud inimestel ja nendel inimestel, kellel pole võimalik kohe õigusaasjatundja poole pöörduda. Nii et igal juhul hoolitsetakse ka selle eest, et inimesed ei jääks ilma õigusnõuta.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud justiitsminister, ma tänan teid ettekande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Head ametikaaslased, avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Marko Pomerantsi!

Marko Pomerants

Tere päevast, hea eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Hea justiitsminister! Mina tean, kus on Kurva Kodu. See on Rakveres, Tallinna tänaval majas nr 60. See on väga hea toidukoht.

Ma olin natuke kimbatuses, kui ma tänast etteastet ette valmistasin, sest ma ei olnud väga kindel, kas ma peaksin kasutama rebimistehnikat või tegema hoopis nukuteatrit, et kuidagi illustreerida hea õigusloome tava, või oleks parem teha kaarditrikke, laenates kaardid oma pinginaabrilt Sven Sesterilt, kes, muide, alates eilsest on Euroopa meister bridžis. Palju õnne talle! Aga ma arvan, et me jääme läbirääkimistel tavapärase stiili juurde, katsume suuliselt öelda, mis meil öelda on. Kui meil on siin väga palju loovaid tegelasi, siis Riigikogu juhatus teeb meile äkki väikese loovtoa, kus me saame tegelda keraamika ja siiditrukiga.

Nüüd seadusloomest. Kui vaadata seda, kui üldine või konkreetne üks seadus olla saab, siis ega siin absoluutset tõde olemas ei ole. On muidugi olemas seadusaktid, kus konkreetsus kas või mingisuguse numbrilise näitaja kujul on väga vajalik. Samas ei tohiks me tõepoolest tekitada seda, et püüame seaduses ette näha iga jumala olukorra ja satume kohe kimbatusse, kui mõni olukord on analüüsivõimatu jäänud. Seetõttu on hea üldistustaseme säilitamine üks oluline märksõna.

Mõjudest rääkides tuleb öelda, et kindlasti peab neid ette nägema ja analüüsima, aga eks alati ole tõe kriteerium ikkagi praktika. Me kevadel arutasime riigilõive tsiviilkohtumenetluses ja tegime samuti analüüsi, mis juhtuma peaks. Iga kord kohe ei saagi aru, mis juhtub. Näiteks, kuigi seadus on nüüd paar kuud kehtinud, võib eelmise nädala reede seisuga öelda, et oodatu ei ole veel rakendunud ehk pöördmised kohtu poole ei ole kasvanud, on hoopiski vähenenud. Aga kas me saame seda öelda samamoodi aastal 2013, eks seda näeb. Kuid loomulikult, me peaksime võimalikult paljud mõjud eelnevalt läbi analüüsima.

Siin on räägitud tohutust seaduste voost. Ma arvan, et kunagi ei ole võimalik Eesti Vabariigis ületada seda aega, mis oli aastatel 2003–2004, kui me valmistusime astuma Euroopa Liitu. Nii et minu arvates ei ole Riigikogu praegu võimalik seadusloomega üle koormata. Sellist valitsust, kes seda teeks, pole

olemas ja sellist valitsust pole tarvis ka. Kindlasti ei ela me ka ise ju enam selles ajas, mis oli 1990. aastate alguses, kui Riigikogu liikmed käärisid käised üles, töötasid öö läbi ja nende tööhoog ei vaibunud enne, kui eelnõu oli valmis kirjutatud.

Üleüldse on see kindlasti debati küsimus, kui valmis peab olema üks eelnõu, mis Riigikokku tuuakse. Õigusloomejuristid – see on väga tore, kaasamine on lausa vajalik ja ettepanekuid võib tulla ka 800, nii nagu juhtus avaliku teenistuse seadusega, aga ma arvan, et Riigikogulegi peab tema roll jääma. Kindlasti on seaduseelnõudes poliitilisi kohti, kus otsustamine tulebki seadusandja kätte anda ja päeva lõpuks, nagu paljud meist armastavad öelda, president vaatab, et meie poliitilised plaanid oleksid kenasti kooskõlas põhiseadusega.

Ma võtan igaks juhuks kaks minutit juurde.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaks minutit juurde.

Marko Pomerants

Mis puudutab veel Riigikogu rolli, siis me kõik oleme siin rahvaesindajad. Meid küll aitavad juristid, aga eks me peame igauks, hoolimata oma akadeemilisest haridusest või selle puudumisest, suutma ka selles heas õigusloomes head olla. Kindlasti ei tule sellist aega, nagu loodab hea professor Igor Gräzin, et tuleb seaduste tühistamise kobarseadus, millega kõik mõtted seadused korruga, ühe seadusega ära tühistatakse, sest selline kobarseadus oleks vastuolus hea õigusloome tavaga.

Mis puudutab keeleküsimust ja seaduste kättesaadavust, siis kindlasti on liiklusseadus üks hea näide. Praegu on võimalik raamatupoodidest saada nii vene- kui ka eestikeelset seadust. Ettevõtjad on selle töö kenasti ära teinud. Iseküsimus on see, kui paljud eestimaalastest, eestlastest, iga päev liikluses osalejatest pärast seda, kui liiklusseaduses on muudatusi tehtud, seda loevad. Sageli arvavad inimesed lihtsalt, et küll ikka kuidagi läbi saab.

Ma arvan, et me oleme läinud ajaga paremaks ja seda juhtub meiega veelgi! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Neeme Suure! Kaheksa minutit.

Neeme Suur

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mis on see dokument, mille elluviimise kohta me ülevaadet kuulsime? Nagu võime lugeda dokumendist endast, on õiguspoliitika arengusuundade eesmärk määrata tegevuskava õigusaktide kvaliteedi parandamiseks. Esmalt ütlen, et seda tegevuskava oli tõesti vaja, olgugi et ka justiitsminister ise on tihti rõhutanud, et ei tohiks tõtata uusi normatiive ja regulatsioone looma, kui edu võiks saavutada olemasolevaid paremini ja tõhusamalt ellu viies. Dokument, mis määrab kindlaks tingimused, millele õigusaktid peavad vastama, oli ja on ka senini Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskiri, mis sündis aastal 1993 ning mis sõnastati uuesti aastal 2001 ja 2011. Kõik see, millest me täna oleme rääkinud – mõjude hindamine, kaasamine, sõnastamise selgus –, on seal kirjas. Tegelikult küll, jah, mitte strateegilise ega põhimõttelisena, vaid normatiivsena. Paraku ei osutunud normatiiv piisavaks.

Kobareelnõud, arusaamatud tekstid, huvirühmade ignoreerimine, vähene kaasatus, eba piisav mõjude hindamine ja ülereguleerimine olid ja on paraku siiani seadusloome igapäevane probleem. Alates 2007. aastast on aktiivselt kasutuses väljend "hea õigusloome tava" ning eelmise, 2011. aasta algusest on see valatud ka Riigikogu otsuse vormi.

Õiguspoliitika arengusuundade kui dokumendi väärtus seisneb kahes aspektis. Esiteks, õigusloome aluspõhimõtted korratakse selgelt ja üheselt arusaadavalt üle. Teiseks, Vabariigi Valitsusele antakse selge tegevuskava. Kui arengusuunad oleksid piirdunud deklaratiivsete põhimõtete loeteluga, siis oleksid väga kurjad kriitikud võinud väita, et tegemist on silmakirjaliku kattevarjuga, mis võimaldab suserdamist jätkata. Nüüd aga saame hinnata reaalseid toiminguid ja ülesandeid, mis tähtajalistena Riigikogu otsuses kajastuvad.

Kuna tegemist on Riigikogu kehtestatud tegevuskavaga, siis on Riigikogul oluline jälgida, kuidas seda tegevuskava ellu viiakse. Justiitsminister rääkis täna pikalt põhimõtete olulisusest ja sellest, et sellel aastal on esitatud juba seitse seaduseelnõu väljatöötamise kavatsust ning loodetavasti jõuab iga ministeerium sellel aastal esitada vähemalt ühe. Aga õiguspoliitika arengusuundades on üheksa konkreetset ülesannet, mis pidid olema täidetud

2012. aasta lõpuks, Riigikogus ettekande tegemine veel sellele lisaks. Jah, ülesandeid küll täidetakse, kuid paraku saime täna teada, et 2012. aastaks seatud ülesannete elluviimisega ollakse alles poole peal. Justiitsministeeriumil seisab ees väga tihe aastalõpp, kui tahetakse vähegi graafikus püsida. Tegelikult ei täideta tegevuskava vaid linnukese pärast, et oleks võimalik ette kanda, et see või teine asi on tehtud. Vaja on siiski hea õigusloome põhimõtete rakendamist ja rakendumist õigusloomes. Selles osas on asi paraku kurvem.

On 2012. aasta sügis, poolteist aastat on möödunud õiguspoliitika arengusuundade vastuvõtmisest. Koalitsiooni tööstiili võib iseloomustada sõnadega "eesmärk pühitseb abinõu". Vajaduspõhisus hakkab saama lausa hüüdlauseks. Ühe käega luuakse hea õigusloome põhimõtteid ja teise käega, vastavalt vajadusele, ignoreeritakse neid.

Räägime kaasamisest. Õigemini, millisest kaasamisest me saame rääkida kodualuse maa maamaksu kaotamise eelnõu puhul? Alles teisipäeval kordas peaminister üle põhitõe: seadust muudeti Tallinna ohjeldamiseks. Iga kohalik omavalitsus saab aru, et pakutud kompensatsioonimehhanism on puudulik ja vähendab omavalitsuste suveräänsust. Endine õiguskantsler Allar Jõks on kasutanud väljendit "paheline seadusandlus". Kas maamaksuseaduse muutmise puhul võime kasutada sama väljendit?

Millisest ühiskonna sidususe suurendamisest või legitiimsusest saame rääkida kollektiivlepingu seaduse muutmise, töötuskindlustuse põhimõtete muutmise või kõrgharidust käsitlevate seaduste muutmise seoses? Koalitsiooni teerull ei sõitnud üle mitte pelgalt opositsioonist Riigikogu saalis, vaid tänavatele kogunenud rahvamassidest, kui piltlikult väljendada.

Kui kõnelda kobarseadustest, siis äsja me menetlesime riigilõivude muutmist, kohtunike pensioniiga ning kohtutäiturite ja Justiitsministeeriumi suhteid. Seda kõike ühes eelnõus. Valdkond oli üks, aga teemad täiesti erinevad.

Või räägime mõjude hindamisest. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõu seletuskirjas on must valgel kirjas, et eelnõu ei too koolipidajale kaasa lisakulusid. See ei vasta tõele. Eile käsitlesime õppetoetuste ja õppelaenu seaduse eelnõu, kus ilmselgelt ei arvestata seda,

kuidas seadus mõjub vähem kindlustatud elanikele ja kõrghariduse kättesaadavusele.

Millisest selgusest ja arusaadavusest me saame seadustes rääkida, kui "perekond" ja "leibkond" on igas seaduses erinevad mõisted? Kujutage ette dialoogi noorte inimeste vahel: "Kallis, me võiksime abielluda ja perekonna luua." – "Oi, aga millist perekonda sa silmas pead, kas perekonnaseaduse, õppetoetuste ja õppelaenu seaduse või sotsiaalhoolekande seaduse mõistes?"

Head kolleegid! Õiguspoliitika arengusuund on ülioluline dokument. Ootused on tõesti suured. Pean esitama küsimuse: kas justiitsminister suudab tegevuskava ellu viia, kas dokumendis rõhutatud põhimõtted saavad ka tegelikult igapäevase õigusloome lahutamatuks osaks? Seda kõike ei pea ma küsima mitte sellepärast, et opositsiooni esindaja peab valitsuskoalitsiooni tegevuse suhtes ilmtingimata kriitiline olema, ja mitte ka sellepärast, et tegelikult on põhjust kriitiline olla, vaid sellepärast, et selle dokumendi elluviimisest sõltub otseselt poliitika, poliitikute ja Riigikogu maine ning rahva usaldus oma valitud esindajate vastu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Reformierakonna fraktsiooni esindaja Väino Linde!

Väino Linde

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Meie fraktsioon tunnustab päris tõsiselt seda tegevust, mida Vabariigi Valitsus on alustanud Riigikogu eelmise koosseisu viimastel päevadel vastu võetud programmdokumendi "Õiguspoliitika arengusuund aastani 2018" elluviimiseks. Täna juba mainiti siin, et meie kunagine hea kolleeg, akadeemik Uno Mereste, kes on nüüdseks manalamees, viitas aastaid tagasi sellele, et seadustest arusaamine ei tohi olla ainult kõrgesti haritud juristide pärusmaa, vaid seadus peab olema lihtne ja selge. Needsamad põhimõtted on ju ka õiguspoliitika arengusuundadesse sisse kirjutatud. Õigusaktide niisugusel moel koostamise ja rakendamise kaudu tuleb välja see poliitiline tahe või suund, mida koalitsioon on otsustanud ellu viia või millesse soovib oma jõu panustada opositsioon

või kogu Riigikogu, 101 liiget peaaegu et korraga, ka selliseid asju on olnud.

Aga näete, aabitsatõdesid on tarvis korrata. Seetõttu on väga hea, et me sellesse otsusesse sättisime selle, et igal aastal sügise paiku tuleb siia justiitsminister ja räägib meile, kuidas just nimelt valitsus on neid arengusuundi täitnud. Me ju ei kahtle keegi, et valitsusel on keskne roll õigusaktide väljatöötamisel ja nende mõjude hindamisel. Enamik õigusakte algatataksegi ju Vabariigi Valitsuses. Aga ka nende õigusaktide kohta, mida esitavad Riigikogu liikmed, komisjonid ja fraktsioonid, me küsime alati Vabariigi Valitsuse arvamust.

Mina ega meie fraktsioon ei ole samamoodi nõus sellega, nagu meie siin teerullina sõidaksime üle kõikidest seisukohtadest, mis ei tule mitte siit Riigikogust, vaid tulevad kolmandast sektorist, kodanikuühendustelt, asjast huvitatud isikutelt, kes on mingil moel seotud eelnõuga või tulevikus seadusega. Aga selge on ka see, et kõiki neid arvamusi ei saa üheselt arvestada. See ei oleks siis seadus. Lõpliku vastutuse peab ikkagi võtma Riigikogu, tegelikult vähemalt Riigikogu 51 liiget, kes saavad selle seaduse vastu võtta.

Väikestest asjadest saavad alguse suured teod. Meile kõigile oli omal ajal üllatuseks see, et näiteks Riigikogu Kantselei normitehnika eeskiri ei vastanud sellele, mis Riigikantselei normitehnika eeskirjas kirjas oli. Neid sätteid oli väga raske omavahel ühildada. Sõltumata sellest, kes parasjagu moodustasid riigis valitsuskoalitsiooni, oma poliitilisi seisukohti tahtsid kõik õigusaktide kaudu ellu viia.

Veel kord: jõudu tööle valitsusele! Ma usun, et me saame aasta pärast selle otsuse valguses rääkida juba märksa konkreetsematest asjadest. Täna oli tegemist siiski alles suundade, esialgsete seisukohtade loeteluga. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Ma tänan justiitsminister Kristen Michalit! Täna kõiki Riigikogu liikmeid, kes esinesid küsimuste ja sõnavõttudega! Päävakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 11.42.

Istungi kestus 1 tund ja 42 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 2. oktoober 2012

Kell 11.00

S i s u

Kell 11.00

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu (286 OE) esimene lugemine

Kell 15.48

Istungi rakendamine

1. Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu seadmine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu (286 OE) teine lugemine

Esimene täiendav istung

Kell 11.00

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu! Head kolleegid! Alustame Riigikogu 2. oktoobri esimest täiendavat istungit, mille Riigikogu esimees on kokku kutsunud Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 49 lõike 3 kohaselt Vabariigi Valitsuse taotlusel ja Riigikogu juhatuse 27. septembri otsusega Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu esimeseks lugemiseks. Istung kestab päevakorra ammendamiseni.

Nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Ma palun kõigepealt kõnetooli Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud proua juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kaks seaduseelnõu. Esiteks, looduskaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kesk-

konnaminister Keit Pentus-Rosimannus. Teiseks, loomakaitse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rannar Vassiljev!

Rannar Vassiljev

Head kolleegid! Eelmise nädala lõpus jõudsid ajakirjanduse kaudu meieni ärevad uudised Estonian Airi kohta. Sellest tulenevalt on sotsiaaldemokraatidel, kes on väga mures Eesti lennunduse tuleviku pärast, arupärimine majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhana Partsi. Eelmise aasta novembris kiitis valitsus heaks Estonian Airi uue äristrateegia, mis nägi Eesti jaoks tulevikus ette paremaid lennuühendusi ja seetõttu ka suuremat konkurentsivõimet. Ühtlasi otsustati ettevõttesse investeerida täiendavalt 30 miljonit eurot. Uue strateegia kohaselt peaks ettevõtte oma majandusseisu tugevdama ja tegelema ka sisemiste ümberkorraldustega. Samuti peaks ettevõtte lähtuvalt strateegiast aastatel 2012 ja 2013 suurendama oma turuosa nii Eestis, mujal Baltikumis kui ka Põhjamaades. Lennufirma juht Tero Taskila väitis uut strateegiat tutvustades, et tema meeskond võtab endale täieliku vastutuse uue strateegia elluviimise eest. Veel selle aasta keskel avaldati lootust, et ettevõtte jõuab 2013. aastal kasumisse. Poolaasta tulemused näitavad aga, et ettevõtte on peaaegu 15 miljoni euroga miinuses. Tulenevalt sellest on sotsiaaldemokraatidel majandus- ja kommunikatsiooniministrile mitu küsimust, mis puudutavad nii Estonian Airi finantsseisu kui ka seda, kuidas minister näeb vastutuse jaotumist juhtkonna ja enda kui aktsiate valitseja vahel, samuti seda, milline on selle kõige mõju Tallinna Lennujaamale. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Proua juhataja! Head kolleegid! Mul on üle anda Keskerakonna fraktsiooni arupärimine sotsiaalminister Hanno Pevkurile tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkuse kohta. Vabariigi Valitsuse seaduse § 67 lõige 1 sätestab, et Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas on riigi sotsiaalprobleemide lahendamiskavade koostamine ja elluviimine, rahva tervise kaitse ja arstiabi, tööhõive, tööturu ja töökeskkonna, sotsiaalse turvalisuse, sotsiaalkindlustuse ja -hoolekande korraldamine jne. Alates 1. oktoobrist on tervishoiutöötajad asunud streikima, eesmärgiga pidurdada arstide ja õdede Eestist lahkumist ning peatada tervishoiusüsteemi lagunemine. Streikijad soovivad, et töökoormusele kehtestataks ülempiir ning tervishoiu rahastamist suurendataks, selleks et arstiabi oleks patsientidele paremini kättesaadav. Siiani pole osapooled kokkuleppele jõudnud ning tervishoiutöötajate ettepanekud on jäänud pigem hüüdja hääleks kõrbes. Tervishoiusüsteemi rahastamise jätkusuutlikkuse tagamiseks tuleks leida haigekassa eelarvesse lisavahendeid. Selleks on pakutud mitmeid võimalusi, näiteks tuleks lõpetada mitu aastat kestnud seadusrikkumine ning riigieelarvest hüvitada haiglahoonete kulum. Sotsiaalministri kätes on võimalus muuta tervishoiusüsteemi korraldust ja põhimõtteid, sh rahastamist. Meil on järgmised küsimused. Kuidas hindab minister tervishoiusüsteemi hetkeolukorda? Millised on Sotsiaalministeeriumi plaanid arstide ja õdede Eestist lahkumise pidurdamiseks? Meil on ka muid küsimusi. Arupärimisele on koos minuga alla kirjutanud 11 Keskerakonna fraktsiooni liiget. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kadri Simson!

Kadri Simson

Head kolleegid! Ka mul on 11 kolleegi nimel üle anda arupärimine sotsiaalminister Hanno Pevkurile. Arupärimine käsitleb hinnatõusude sotsiaalseid aspekte. Nagu te olete tähele pannud, järgmisel aastal ees ootav suur elektri hinna tõus lööb tugevamini just väikese sissetulekuga perekondi. Kuid seda hinnatõusu

justkui üldse ei arvesta järgmise aasta riigieelarve, mis anti Riigikogule üle eelmisel nädalal. Vastupidi, riigieelarves on toimetulekutooteks planeeritud isegi neli miljonit eurot vähem kui käesoleval aastal. Seejuures jääb toimetulekupiir samaks nagu sellel aastal ehk on endiselt 76,70 eurot kuus. Me teame, mis on lisaks eluasemekuludele juhtunud toiduainete hindadega. Juba 2011. aastal tõusid Eestis hinnad nii palju, et minimaalse toidukorvi maksumus oli 85 eurot, mis on ikkagi märkimisväärselt suurem summa kui külmutatud toimetulekupiir. Seoses sellega on meil kolm küsimust sotsiaalministrile, kes peaks oma professionaalsest positsioonist tulenevalt mõtlema ka nende inimeste peale, kellel on Eestis kõige keerulisem toime tulla. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Olen juhatuse nimel vastu võtnud kaks seaduseelnõu ja kolm arupärimist. Kui need vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatule, siis otsustab Riigikogu juhatuse seaduseelnõude menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul ja arupärimised edastatakse viivitamatult adressaatidele.

Nüüd läheme teadete juurde. Riigikogu juhatuse on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid: Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni s.a 26. septembril algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on sotsiaalkomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud 2013. aasta riigieelarve seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud Eesti keskmise palgaga seotud ametipalkade maksmise ajutise korralduse seaduse ja kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud kohtute seaduse muutmise seaduse

eelnõu, mille juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on majanduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 27. septembril algatatud Riigikogu otsuse "Eesti Vabariigi osaluse suurendamine Euroopa Investeerimispangas" eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon.

Riigikogu juhatus on edastanud s.a 27. septembril Vabariigi Valitsuse esitatud järgmised seisukohad Euroopa Liidu asjade komisjonile. Esiteks, Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuse kohta, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ kasvuhõonegaaside saastekvootide enampakkumiste ajastamist käsitlevate sätete täpsustamiseks. Riigikogu juhatus on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade kohta arvamust andma keskkonnakomisjoni ja majanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 11. oktoober kell 16. Teiseks, Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni algatuste kohta finantssektori tarbijakaitse regulatsiooni täpsustamiseks. Riigikogu juhatus on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ja nende algatuste kohta arvamust andma rahanduskomisjoni ja majanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 11. oktoober kell 16. Kolmandaks, Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni algatatud tehnölevaatuspaketi kohta. Riigikogu juhatus on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning selle algatuse kohta arvamust andma majanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 18. oktoober kell 16. Neljandaks, Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi, mis käsitleb autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kollektiivset teostamist ning muusikateoste internetiõiguste multiterritoriaalset litsentsimist siseturul, eelnõu kohta. Riigikogu juhatus on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning selle eelnõu kohta arvamust andma õiguskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 11. oktoober kell 16.

Head kolleegid! Riigikogu täiendaval istungil on Riigikogu otsustusvõimeline, kui kohal on üle poole Riigikogu koosseisust. Seetõttu teeme kohaloleku kontrolli.

Hetkel on kohal 79 rahvasaadikut, puudub 22.

Asume päevakorra kinnitamise juurde. 2. oktoobri 2012. aasta esimese täiendava istungi päevakorras on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu esimene lugemine. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt hääletas 76 Riigikogu liiget, vastu oli 1, erapooletuid ei olnud. Päevakord on kinnitatud.

1. Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu (286 OE) esimene lugemine

Asesimees Laine Randjärv

Me asume tänase päevakorrapunkti käsitlemise juurde. Algab Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Teie ees olev Riigikogu otsuse eelnõu on seotud ESM-i jõustumisega ja 8. oktoobril toimuva ESM-i juhatajate nõukogu esimese koosolekuga. Otsuse eelnõu kohaselt kinnitab Riigikogu Euroopa stabiilsusmehhanismi ja Euroopa Finantsstabiilsuse Fondi ühiseks maksimaalseks laenumahuks 700 miljardit eurot. ESM-i maksimaalne laenumaht on endiselt 500 miljardit eurot. Seega ei suurendata riigi kohustusi. Valitsus küsib ka Riigikogu nõusolekut ESM-i teise kapitalimakse kiirendatud korras sissemaksmiseks 15 päeva jooksul ESM-i asutamislepingu jõustumisest arvates. Esimese maksega on 2012. aasta eelarves juba arvestatud. ESM-i lepingu preambuli punkti 6 kohaselt võib ESM-i juhatajate nõukogu lepingu

jõustumise korral üle vaadata samas punktis nimetatud EFSF-i, mis on ESM-i eelkäija, ja ESM-i summaarse laenumahu, milleks on seni 500 miljardit eurot. Nagu Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepingu ratifitseerimise ja rakendamise seaduse eelnõu seletuskirjas täpsustati ja korduvalt ka Riigikogu komisjonides seletati, tegid euroala rahandusministrid 30. märtsil 2012. aastal avalduse, et kahe fondi ülempiiriks on kavandatud 700 miljardit eurot. Samas kapitalimakseid ei suurendata ja riigi varaline kohustus ei suurene.

Euroala rahandusministrid on otsustanud ESM-i täisvõimsuse kiiremaks saavutamiseks teha kapitalimaksed kiiremini, kui algselt oli plaanitud. Kui lepingu kavandamisel plaaniti viis võrdset sisse makset viie aasta jooksul, siis nüüd on otsustatud sisse makset teha poole kiiremas tempos: kaks makset 2012. aastal, kaks makset 2013. aastal ning viimane 2014. aastal. Kuna Eesti 2012. aasta riigieelarves on arvestatud ühe sisse maksega, on teise sisse makse tegemiseks vaja esmalt Riigikogu otsust ning hiljem ka riigieelarve muudatust. Selle ettepaneku esitab valitsus Riigikogule lähiajal. Sisse makse puhul on tegemist finantseerimistehinguga. Eesti omandab 30 miljoni euro ulatuses finantsvara ehk osaluse ESM-is ning see ei kajastu riigieelarve tasakaalu arvestamisel. See mittearvestamine ei ole pelgalt formaalsus. Teisisõnu: tegemist ei ole raha ärakulutamisega, vaid ümberpaigutamisega riigi finantsvarade sees. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Me asume sõnavõtude juurde. Palun, Enn Eesmaa!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Austatud minister! Finants-, majandus- ja ärimaailmas sõltub väga palju usust. Kui investorid usuvad, siis turud tõusevad, kui investorid ei usu, siis turud tavaliselt langevad. Sina, hea minister, oled alati rääkinud veendunult ja veendumuspõhiselt. Kas sa usud, et Euroopa stabiilsusmehhanismi ja Euroopa Finantsstabiilsuse Fondi ühise laenumahu suurendamine 700 miljardi euron on piisav?

Jürgen Ligi

Aitäh! Praegu teadaolevate probleemide puhul võib öelda, et sellest piisab, aga turud

vajavad kindlasti deklaratsiooni, et tulemüür on kõrge. Seda on väga palju küsitud ja sellepärast 30. märtsil rahandusministrid sellise põhimõttelise otsuse langetasidki. Samas on skeptikuid, eriti angloameerika skeptikuid, kes kogu aeg räägivad palju suurematest summadest. Minu vastus on, et range finantsdistipliiniga riigid peavad näitama oma otsustavust. Me ei võta lõputult kohustusi, vaid surume teistele riikidele peale kodutööd. Kui nad sellega hakkama ei saa, siis nendes riikides peab inimeste heaolu riigi tagatud osas lihtsalt vähenema ja rohkem, kui nad sooviksid.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rainer Vakra!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Mul on väga lihtne küsimus, mida me oleme siin arutanud teiega, peaministriga ja rahanduskomisjoni esimehega. Et kõik siin saalis olid ja ka kõik väljaspool saali olid ühtemoodi aru saaksid, küsin: mis pärast tänast otsust jääb kokkuvõttes Eesti garantiide mahuks, kui me liidame EFSF-i ja ESM-i kokku? Kas oleks võimalik öelda euro täpsusega?

Jürgen Ligi

Eesti garantiide mahuks jääb väljalubatu EFSF-i raames (ma tuletan meelde, et EFSF-is ei ole me osalenud algusest peale, EFSF-is on meie osalus 0,26%) ja ESM-i sisse maksete lubadused. Siin ei saa lihtsalt öelda summat, sest tegemist on ülegarantiiga, ka kõige mustema stsenaariumi korral, kus, piltlikult öeldes, Eesti üksi maksab ja teised ei maksa või, kui väga täpne olla, maksavad viis kõige kõrgema reitinguga riiki ja Eesti. Aga see on absurdne stsenaarium. Samas antaksegi lubadusi kuhjaga. Nii et ei ole siin pead raputada ega imestada midagi. See on suuresti deklaratiivne garantiid. Suhteliselt keeruline on öelda, et kuskil täpselt on see tegelik piir. Sellest on palju räägitud. Kes tahab, räägib ärakulutatud eelarvekolmandikust. Mina ütlen, et see jutt ja võrdlus ühe aasta eelarvega on ebaadekvaatne, sest rahvusvahelises koostöös ei juhtu seda, et keegi jääb platsile üksinda ja siiski oma kohustusi täidab, ega juhtu ka seda, et see oleks ühe aasta probleem. See on pikaajaline probleem, need on pikaajalised lubadused, eelarved on

tehtud pika aja kohta ja on pikk rida riike, kes neid kohustusi täidavad.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Lugupeetud minister! Küsimus on käesoleva istungi vajalikkuse kohta. Mul on alati hea meel oma vanade sõpradega kohtuda, ka erakorraliselt, kas või iga mõne päeva tagant. Igal juhul on hea jooksvalt kõikide asjadega kursis olla, niipea kui need toimuma hakkavad. Aga kui ma seda otsuse eelnõu loen, siis saan aru, et see samm ei suurenda Eesti varalisi kohustusi. Eesti varaliste kohustuste suurendamine on Riigikogu prerogatiiv, aga siit paistab, et see samm neid ei suurenda. Ma kuulsin seda teie suust, loen seda seletuskirjast ning samuti oli otsuse eelnõu punkt 2, mis näeb ette sissemaksete kiirendamist, teada juba ratifitseerimise ajal. Kui see peaks nõudma riigieelarve muutmist, siis selleks, et eelarvet muuta, me koguneme niikuinii. Milline on teie tõlgendus, milleks on see istung ja see Riigikogu otsus üldse vajalik?

Jürgen Ligi

Aitäh! Tegelikult olen ma seda temaatikat arutades püüdnud kogu aeg selgitada, et Riigikogu ei pea võtma endale kohustusi, mis talle ebamugavusi tekitavad ega ole tingimata vajalikud. Need otsused ei ole võib-olla tema tase, vaid on täitevvõimu tase. Aga Riigikogu on heaks kiitnud Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepingu ratifitseerimise ja rakendamise seaduse, mis ütleb, et Riigikogu peab otsustama garantiidega seotud olulised küsimused. Selle piirangu väljaütlemise järel ei ole oluline küsimus minu hinnangul ainult laenumaht, vaid Riigikogu tahab ilmselt teada ka seda, kui olemasoleva garantiimahu sees võivad toimuda osalised muutused. Kuna on olemas selline siduv paragrahv, siis ma arvan, et te poleks mulle andestanud ja oleksite olnud väga pahasid, kui ma ei oleks selle eelnõuga teie ette tulnud ja oleksin pidanud ebavajalikuks teile teada anda, et selle garantii sees, piltlikult öeldes, võivad riskid suurened. Need ei pruugi suurened, aga need võivad seda teha. Rõhutan, et suurened võivad riskid, mitte laenumaht. Kuidas ma teile seda teisiti ütleksin?

Kevadel pandi mitme riigi seisukohtade alusel peale selline piirang, et ESM kogub küll kokku väga palju raha, aga ta ei saa sellest välja laenata mitte 500 miljardit eurot, vaid ümmarguselt 300 miljardit. Sellest lähtudes toimusid riikides ratifitseerimised ja sellest lähtudes toimus ratifitseerimine ka Eestis. Samas oli teada, et see piirang on tõenäoliselt ebamõistlik. Rahandusministrid on juba põhimõtteliselt otsustanud, et ESM-i laenumahuks võiks edaspidi saada, sõltuvalt kodustest heakskiitudest, 500 miljardit eurot. Ühesõnaga, oleks saanud teha niimoodi, et selle asja toimetavad lõpuni rahandusministrid, aga Riigikogu tegi selle protseduuri pikemaks. Meil ei õnnestunud saata seda eelnõu varem Riigikogu täiskokku, sest see oleks tähendanud täiesti ebatavaliste, tingimuslike, juba ette kaheldava juriidilise väärtusega otsuste tegemist. Kui koosolek on 8. kuu päeval ja päevakord tuleb välja saata 15 päeva enne koosolekut, siis oleks pidanud tegema väga palju väga imelikke protseduure ja eelnõu kiiresti kokku panema, et Riigikogu oleks eelmisel esmaspäeval saanud selle punkti päevakorda panna. Minu arust oli see lootusetu üritus.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Kui suureks hindate tõenäosust, et Riigikogu peab uuesti kogunema otsuse tegemiseks ja arutama Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamist või täiendava sisse makse tegemist? Või arvate, et eurotsooni kriisi on võimalik edaspidi lahendada või lisarahavajadust rahuldada Euroopa Keskpanga kaudu, kus näiteks ühe võimalusena trükitakse eurosid juurde, nii nagu on ühes riigis tehtud?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma kindlasti ei spekuleeri mingisuguse tõenäosusega, aga vaidlen vastu teie väitele, et rahatrükk keskpangas võiks kriisi lahendada. See ei oleks kriisist väljapääs ja see on võimatu ka Euroopa Liidu aluslepingute tõttu. Euroopa Keskpangal ei ole õigust maksta kinni riikide võlgu. Vastupidi, tal on mandaat piirata inflatsiooni ja rahamassi. Seda on ta suutnud pikas vaates hästi teha. Ma ei arva,

et see süsteem oleks muutumas. Keskpank saab majandusele likviidsust pakkuda kaudselt pankade kaudu, aga riigid peavad ikkagi ise toimetama. Mis puutub garantiimahu suurenemisse, siis praeguste teadmiste järgi ei ole kriisi lahendamiseks põhimõtteliselt vaja garantiimahtu või, ütleme, laenumahtu suurendada. Vaja on paremat kodutööd. Sellel positsioonil on Eesti olnud ka rahandusministrite kohtumistel.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Vladimir Velman!

Vladimir Velman

Täna, proua juhataja! Austatud rahandusminister! IMF-i asedirektor Thanos Catsambas on teatanud, et Kreeka vajab lähiajal eurotsoonilt kolmandat abipaketti. Sealhulgas on ta rääkinud, et Kreeka vajab lisafinantseeringuid, mis võivad tulla avaliku sektori kaasamisest või lisalaenu kujul. Mida mõistate teie avaliku sektori kaasamise all?

Jürgen Ligi

Aitäh! Avalik sektor on kaasatud näiteks ESM-i puhul, aga seal on võimalikke nüansse veel, millest siin ei ole põhjust rohkem rääkida. Avalik sektor tähendab avaliku raha väljaenamist, mis ta muud praeguste stsenaariumide puhul ikka tähendab. Ma kuidagi ei tahaks tähtsustada eri aegadel eri institutsioonide esindajate öeldud väiteid kolmanda abipaketi kohta. On ka neid, kes on selle selgelt välistanud ja kes tegelikult on selle ära ka otsustanud, näiteks Saksamaa. Samas võib teoreetiliselt ju valimistel see kõik muutuda. Elame ikkagi selles teadmises, mis praegu on, et Kreekale on antud teatud programm. Ei saa välistada, et selle aja jooksul tehakse olulisi muudatusi, kui riigid sellega nõustuvad, aga ikkagi püütakse graafikust kinni pidada ja kindlasti ei soovita laenumahtu lihtsalt suurendada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Deniss Boroditš!

Deniss Boroditš

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea minister! Eelnõu punkt 2 näeb ette, et Riigikogu nõustub teise 30 miljoni euro suuruse kapitalimakse tegemisega ESM-i kiirendatud korras. Kui me

vaatame ESM-i asutamislepingu artikli 41 lõiget 3, siis selle järgi riik tõepoolest võib – ma rõhutan sõna "võib" – otsustada teha need sissemaksed kiirendatud korras. Ma soovin teada, miks me soovime teha kapitalimakset kiirendatud korras. See tähendab Eesti riigile sel aastal 30 miljonit eurot lisakulu ja järgmisel aastal samuti. Seda kõike ajal, kui minu meelest on lahendamata väga palju riigisiseseid küsimusi, näiteks õpetajate ja meditsiinitöötajate palgad või lastetoetused.

Jürgen Ligi

Aitäh! Turumajandus ja rahvusvaheline koostöö on tegelikult keerulised asjad. See otsus on rahvusvahelise koostöö tulemus, lühidalt öeldes. Suvel otsustasid riigipead seda mahtu suurendada, formaalne otsus tuli suviselt Euroopa Ülemkogult. Turumajandusega on selline lugu, et vahel on vaja anda väga tugevaid signaale, et sa oled toimekas ja võimekas, siis sinusse usutakse. See tuleb lõppkokkuvõttes odavam kui näidata ennast aeglaselt ja võimetuna. Sellepärast otsustati Eesti puhul näidata otsustavust. Me ei ole spetsiaalselt ju peale käinud ega midagi taotlenud. Praegu taotleb Eesti valitsus parlamendilt selle otsuse heakskiitu, leides, et see on vajalik turgude veenmiseks ja ka meie riigi näitamiseks välispoliitiliselt usaldusväärse partnerina. Aga siin on ka pragmaatiline põhjus: meile oleks hea, kui ESM hakkaks kiiresti täismahus tööle. ESM on parem instrument kui EFSF. Mitte ainult sellepärast, et meil on seal väiksem võti, mis on muidugi väga oluline, vaid ka muudel põhjustel. ESM töötab sujuvamalt. Kui näiteks EFSF-iga tekib mingisugune probleem, siis hakatakse neid garantiisid välja nõudma riigilt, kui aga ESM-iga tekib suurem probleem, siis on tema puhverdusvõime palju suurem. Ta ju ei laena välja seda kapitali, mis meie sinna paneme, vaid ta laenab turult kokku raha ja teenindab iseennast selle usaldusväärse pinnalt, mis tal tänu sellele sisse makstud kapitalile on. Kui me maksame raha rutem sisse, siis on usaldusväärsus suurem. Mina usun küll, et ESM-i kohta me kuuleme algusest peale, et ta on suutnud turult negatiivse intressiga laenu saada. Aga muidugi sõltub see sellest, kui ärevad on turud. Võib-olla kaob negatiivne intress kui nähtus üldse ära, aga praegu on seda siiski olnud. Seda on olnud eri aegadel USA-s, on

olnud Saksamaal, on olnud ka EFSF-i puhul. Ma pean mõtlema, mis riigid veel on seda saanud. Siin on olnud veel üks või kaks sellist riiki, mille reiting on AAA. Aga ma ei ütle neid igaks juhuks välja, sest seda peab kontrollima.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Hea rahandusminister! Te olete meile mitmel korral rääkinud, kui vajalik on neid abipakette toetada, ja olete meile sisendanud, et need riigid kindlasti suudavad meie antud raha tagasi maksta ja garantiid kinni maksta. Olge hea ja sisendage mulle veel seda veendumust! Kuidas Kreeka riik ikkagi suudab neid kohustusi täita? Selle aasta teises kvartalis oli Kreeka riigi majanduslangus 6,2%. Samal ajal hakkab Kreeka riik sellesama summa eest, mis me täna eraldame, ehk 30 miljoni euro eest ehitama autoringrada. Millega te meid veenate, et see raha läheb õigesse kohta ja me saame selle raha tagasi? Minu küsimus on ka see: kas te toetate Kreeka järgmist abipaketti?

Jürgen Ligi

Aitäh! Kreekale ei ole tulemas uut abipaketti. Kreekal on olemasolev pakett, kus igat väljamakset kaalutakse sõltuvalt sellest, kuidas ta on omadega hakkama saanud. Ärge omistage mulle seda, nagu ma oleksin siin hirmsa veendumusega kinnitanud, et kõik riigid suudavad selle raha tagasi maksta! Neil ei ole tegelikult valikut. Ma olen võrdlemisi kindel selles, et nendele riikidele – seda ütlen ma praeguste teadmiste põhjal, aga alati võib teadmisi juurde tekkida – ei andestata midagi. Teised riigid ei kingi raha ära. Nad võivad teha mõõndusi näiteks tähtaegades. Kreeka probleemid on väga pikaajalised ja tähtaegade nihutamist ei saa ma kuidagi välistada. Vormeliraja uudist ei taha ma hästi uskuda, aga olen selle kohta juba informatsiooni küsinud. Ma tean, et mul postkastis on ka mingi vastus. Mina ei anna mingit heakskiitu ühelegi motosportidikulule, aga see on minu isiklik veendumus. Ma tean, et ma sellega riivan miljoneid Eesti motosportifänne, kuid minu arust on tegemist barbaarse spordialaga.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Täna, austatud istungi juhataja! Hea minister! Ma jätkan selle teemaga, mille kohta teie käest küsis Rainer Vakra. Kui me otsustasime umbes kuu aega tagasi siin saalis ESM-i ratiifitseerimist, ka siis, olgem ausad, ei saanud me vastust, missuguseks kujuneb kõige mustema stsenaariumi korral Eesti maksimaalne laenu-maht. Kas saate korra üle öelda, kas ESM-i ja EFSF-i kohustuste maht kokku hakkab olema 1,3 + 2 miljardit ehk 3,3 miljardit eurot? Ma tean, et rahanduskomisjonis teie ministeeriumi ametnik väitis, et see summa on 2,3 miljardit eurot. Või on õige hoopis mingi kolmas summa? Missugune on Eesti maksimaalne kohustuste maht kõige halvemal päeval, kui panna ESM ja EFSF kokku?

Jürgen Ligi

Aitäh! Te võite selle ise välja arvutada, arvestades meie võtmeid. Aga kõige mustema stsenaariumi kirjeldamine on äärmiselt eba-praktiline. See on mõttetu, see hakkab oma elu elama, aga ei vasta kuidagi reaalsusele. Ma ei hakka ju kirjeldama näiteks Riigikogu olukorda siis, kui siia maja peale langeks istungi ajal meteoriit. Ei ole lihtsalt mõtet seda juttu ajada. Rahvusvaheline koostöö ei seisne selles, et Eesti on üksi platsil ja üksi maksab. See ei ole võimalik. Aga turgudele on vaja anda tugev sõnum solidaarsuse kohta ja ülegalantiid, mille tulemus võib olla väga selge rahaline võit, peale selle, et me saame töötava mehhanismi. Selge rahaline võit tähendab, et me saame negatiivse intressiga laenu ja saame selle abil teenindada riike, kes on hädas, seni, kuni nad toimetavad ja oma plaanid täidavad. Aga 1,3 miljardist ESM-i puhul rääkida on mõttetu. See jutt on juriidiliselt vajalik, aga see ei ole sisuliselt vajalik.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Eelnõuga annab Eesti nõusoleku, et teine 30 miljoni euro suurune kapitalimakse ESM-i tehakse juba käesoleval aastal. Saan

aru, et teine osamaks on planeeritud ka 2012. aasta riigieelarve seaduse muutmise seadusesse. Sellega seoses ongi mul küsimus, härra minister: millal jõuab Riigikogusse 2012. aasta riigieelarve seaduse muutmise seaduse eelnõu?

Jürgen Ligi

Aitäh! Me lubame seda lähiajal teha. Ma vahepeal otsisin oma paberitest ja nägin, et see mustade stsenaariumide konstruktsioon annab kokku tõepoolest 2,3 miljardit eurot. Aga ma veel kord ütlen, et ärge mõelge selles suurusjärgus. See on absurdne stsenaarium, aga selle teadmine on juriidiliselt vajalik, et välistada igasuguseid kõhklusid turgudel.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud minister! Euroopa Finantsstabiilsuse Fond on tegutsenud juba päris pikka aega. Kas te tuletaksite meile täpselt meelde, millistes EFSF-i programmides ja kui suures ulatuses Eesti osaleb?

Jürgen Ligi

Ma ei ole kindel, et mul see statistika siin olemas on, aga kõik need otsused on Riigikogust läbi käinud. Ma olen täpsete summade ütlemisega praegu natukene raskustes. Mul on küll kirjas, mis on EFSF-ist üldse välja läinud: Iirimale 17,7 miljardit eurot, Portugalile 26 miljardit eurot ja Kreekale 130 miljardit eurot – kokku 173 miljardit eurot. Sinna peaks minu hinnangul lisama Hispaania 30 miljardit, mis tõenäoliselt kantakse EFSF-i kohustustest üle ESM-i kohustustesse ja mida ei ole välja makstud. Aga mul ei ole täpset arvu selle kohta, kuhu ja kui palju on Eesti panustama hakanud. Need otsused on Riigikogust läbi käinud, aga mul seda matemaatikat ees ei ole. Saadame need andmed teile kindlasti. Oot-oot, nüüd ma midagi leidsin! Eesti on osalenud 11 miljardi väljamaksmisel ja tema garantii on 31 miljonit eurot. Seega, 31 miljonit eurot on Eesti osalus EFSF-i programmides. Riigid said juba loetletud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud rahandusminister! Ma eeldan, et teil on kõnetoolis kaasas ka otsuse eelnõu 286 tekst, mille me peaksime täna teisel istungil heaks kiitma. Rahandusministeerium on ette valmistanud teksti, mille esimeses lõigus on kirjas: "Euroopa stabiliseerimismehhanismi asutamislepingu ratifitseerimise ja rakendamise seaduse § 2 lõike 3 ja § 3 lõike 1 alusel Riigikogu otsustab." 30. augustil võeti siin IRL-i ja Reformierakonna hääletega vastu Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamisleping, teie aga olete meile ette valmistanud eelnõu Euroopa stabiliseerimismehhanismi asutamislepingu ratifitseerimise ja rakendamise seaduse alusel. Kas Rahandusministeeriumi ettevalmistatud otsuse eelnõu tekst on teie meelest korrektne?

Jürgen Ligi

Aitäh! Hea küsimus. Kas stabiilsus- või stabiliseerimismehhanism? Ma arvan, et meil on aega seda üle kontrollida. *Stability*'t saab inglise keelest tõlkida nii ja teisiti. Kõnekeeles oleme harjunud ESM-iga. Ma ei ole sellele käändelõpule tähelepanu pööranud. Või peaks seda nimetama tüvelõpuks? Vaatame üle. See on hea tähelepanek.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rainer Vakra, teine küsimus!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Ma jätkan sealt, kus Jüri Ratas pooleli jäi. Te soovitasite tal võtmeid kasutades ise välja arvutada, mis puudutab EFSF-i ja ESM-i kogu võimalikku garantiid. Ütleme nii, et võib-olla doktorant Ratas saab sellega hakkama, aga magister Vakra kindlasti mitte. Kui me arutasime siin ESM-i lepingu ratifitseerimist, siis austatud rahanduskomisjoni esimees sai oma rahvaliku folklooriga teemal "summeerub või ei summeeru" lausa üle Eesti kuulsaks. Hiljem saatis ta välja pressiteate, kus väitis, et see summa on 1,7 miljardit eurot. Teie ütlesite, et n-ö must stsenaarium on 2,3 miljardit eurot. Minu jaoks on need väga suured arvud ja ma sooviksin enne nupule vajutamist teada, mis on siis kokkuvõttes Eesti maksimumgarantii musta stsenaariumi puhul.

Jürgen Ligi

Mina ausalt öeldes selle küsimuse siiruses kahtlen. Päris siiralt. Te küsite seda 17. korda. Te teate, mis on meie võti EFSF-is, ja te teate, mis on meie võti ESM-is. Ma peaksin need nüüd siin üle arvutama. Ma võin praegu siin puldis olles eksida. Võib-olla on õige see 1,7 miljardit, see võib tuleneda meie hilisemast liitumisest EFSF-iga. Kuskil on nüansid. Aga me ei räägi ju miljarditest, tegelikult ei ole tegemist miljarditega. Ei ole niimoodi, et kõik teised riigid loobuvad ja Eesti jääb üksinda platsile.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, protseduuriline küsimus, Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud juhataja! Mulle tundub, et on kohane võtta juhataja vaheaeg, et rahandusminister saaks välja arvutada Eesti kohustuste mahu ja suudaks Riigikogus anda korrektse vastuse teemal, mille üle tuleb täna lõpphääletus.

Jürgen Ligi

Ma arvan, et see on ebapraktiline märkus, sest praegu te küsisite minult ühe inimese esitatud väite kohta. Ma ei tahtnud öelda, et tema esitatud arv on vale. Ma ütlesin, et ma jätan võimaluse, et seda on vaja täpsustada. Aga kõik see ei ole tegelikult selle eelnõu sisu.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Kadri Simson, teine protseduuriline küsimus!

Kadri Simson

Lugupeetud juhataja! Rahandusminister Jürgen Ligi, vastates Rainer Vakra küsimusele, ütles, et ta võib eksida ja seetõttu ei riski praegu Eesti kohustuste summat välja käia. Ma tõepoolest arvan, et on kohane, et Riigikogu saaks lõpuks teada, mis on Eesti kohustuste täismaht. Kui ministril ei ole kaasas nõunikke, kes saaksid teda aidata, siis võib-olla saaks ta vaheaja jooksul selle välja selgitada.

Jürgen Ligi

Aitäh! Praktiline lahendus on see, et ma jään selle ...

Aseesimees Laine Randjärv

Härra minister, kas te lubate mul vastata protseduurilisele küsimusele, mis on esitatud juhatajale?

Jürgen Ligi

Muidugi.

Aseesimees Laine Randjärv

Ma tahan lihtsalt täpsustada, et see ei olnud protseduuriline küsimus. Ma usun, et järgmistele küsimustele vastates on Jürgen Ligil võimalik ka sellele küsimusele täpsemalt vastata. Me läheme edasi. Palun, Jüri Ratas, teine küsimus!

Jüri Ratas

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Ma küsin nüüd 18. korda ja loodan, et istungi juhataja andis õige vihje, et teil on ikkagi võimalik sellele küsimusele vastata. Te ütlete, et meil ei tasu seda kõige mustemat stsenaariumi nagu üldse mõttesse võtta. Samas võib tuua paralleeli. Kui Eesti Pank teeb majanduskasvu prognoose, siis on seal ka kolm prognoosi: optimistlik, pessimistlik ja keskmine prognoos. Kui lähtuda sellest, et Riigikogu on võimalikult laiapõhjaline Eesti rahva esindus, siis ma arvan, et Riigikogul on õigus ja lausa kohustus teada, millega peab Eesti kõige mustema stsenaariumi korral laenumahu või garantiide osas arvestama. Riigikogu ju otsustab, kas me toetame seda eelnõu või mitte. Milline on laenu- maht kõige mustema stsenaariumi puhul?

Jürgen Ligi

Aitäh! Kõigepealt, Eesti Pank ei esita kunagi majanduse kõige mustema stsenaariumi prognoosi. Kõige mustem stsenaarium ei ole tõenäoline, kõige mustem stsenaarium on alati katastroof. Eesti Pank on tõenäolisi stsenaariume reastanud, täpselt nii nagu, muide, Rahandusministeerium. Ma jään selle summa juurde – 2,3 miljardit eurot. Aga ma arvan, et on praktiline mitte eitada võimalust (ma polegi siin seda eitanud), et Sven Sesteril on täpsem arv. Kordan, on praktiline mitte seda võimalust eitada. See ei takista otseselt selle eelnõu arutelu. Kahe lugemise vahel me vaatame ja võrdleme neid arve. Sven Sesteril võib ju õigus olla, ta on Riigikogu liige. Mul ei ole põhjust öelda, et ta tingimata eksib.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aadu Must!

Aadu Must

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud rahandusminister! Ma olen õppinud juba nautima teie emotsionaalseid mõtisklusi ja filosoferimist selle üle, mis on suur või väike. Eriti vahva on, kui te avaldate arvamust selle kohta, mida üks või teine küsija peaks mõtlema. See tõttu ei esitagi ma sellist küsimust, millele vastamiseks te peaksite mingit konkreetset arvu teadma, vaid te saate mu küsimusele vastata omas stiilis. Eelnõu seletuskirjas öeldakse, et tõenäoliselt EFSF kuni oma tegevuse lõpetamiseni 2013. aasta keskpaigas lisakohustusi ei võta. Samas, eurogrupi 30. märtsi avalduses on kirjas, et EFSF võib võtta kohustusi ka uutes programmides. Mind väga huvitab, milline on teie tunne ja kumb nendest arvamustest teile rohkem meeldib. Kas need arvamused on omavahel vastuolus või langevad kokku? Mis te neist arvate?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei jõudnud teie mõttekäiku jälgida. Siin oli isiklike hinnanguid ja minu arust ka sõnavääratusi. Te rääkisite minu meelest segamini EFSF-ist ja ESM-ist, rääkisite mingisugustest erinevatest dokumentidest. Ma ei oska leida täpset küsimust ega võrrelda neid materjale, mida te tsiteerisite. Näidake mulle pärast neid must valgel, siis ma saan neid võrrelda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Deniss Boroditš, teine küsimus!

Deniss Boroditš

Aitäh! Hea minister! Ma tahan saada paar täpsustust EFSF-i kohta. Eelnõu seletuskirjas on vastukäiv informatsioon. Ühelt poolt on kirjutatud, et EFSF on võtnud kohustuse rahastada Iirimaa, Portugali ja Kreeka finantsprogramme 192 miljardi euro ulatuses ja et lisaks on ette nähtud 30 miljardit eurot kiireloomuliseks ootamatuks rahastamiseks. Samas on eelnõu kohaselt fikseeritud, et üldpiiriks hakkab olema 200 miljardit eurot. Kui me paneme 192-le 30 juurde, siis see 200 küll kuidagi ei ole. Kuidas sellega on?

Teine asi. Te ütlesite, et Eesti on seni garanteerinud kohustusi EFSF-is mõnekümne miljardi euro ulatuses. Samas on eelnõus kirjas, et Eesti on juba praegu garanteerinud 417 miljonit eurot või ülegarantiiga 665 eurot. Kumb info on täpsem?

Jürgen Ligi

Aitäh! Neid teisi arve ei ole ma enda teada kasutanud, kuigi need tunduvad mulle tuttavad. Kuidas teil oleks lihtsam seda kohustuste ülempiiri tajuda? Kõige lihtsam on, kui te jätate meelde selle 700 miljardit, millest rohkem laenata ei tohi. Ei ole välistatud teatud kattuvused EFSF-is ja ESM-is, aga üle 700 miljardi laenata ei tohi. See ei tähenda, et 700 miljardit laenatakse välja, lihtsalt ei tohi rohkem laenata.

Nüüd nendest 192-st ja 30 miljardist. Tõepoolest, 192 miljardi eest on võetud kohustusi. Minu teada on väljamakseid tehtud 173 miljardi eest, aga võib-olla on praeguseks mingid andmed vananenud. 192 miljardit EFSF-i kohustustena vastab tõele. 30 miljardit on ajutine raha, mida ei ole ära kasutatud, mis on antud Hispaania panganduse võimalike kiireloomuliste päästmisotsuste tarbeks. See raha seisab arvel, seda ei ole pankadesse paigutatud, see on mõeldud igaks juhuks. Küll ilma formaalse otsuseta, aga ma väidan, et kui ESM hakkab tööle, siis see 30 miljardit eurot saab ESM-i kohustuseks. Minu teadmine on praegu selline. Juhul kui see jääb EFSF-i kohustuseks, siis selle võrra väheneb ESM-i laenumaht. Nii et kokku võttes jääb 700 miljardit eurot kehtima.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Paisatab, et EFSF hakkab mõjutama ka meie valitusspektori võlakoormust. Kui me varem rääkisime sellest, et võlakoormus oli 6,1% SKT-st ja olime selle arvu üle üsna uhked, siis järgmise aasta riigieelarve eelnõus on kirjas, et võlakoormus jõuab 2013. aastal 12%-ni SKT-st, millest 4,3% moodustab EFSF. Kas Eesti võlakoormus hakkab vähenema kohe, kui EFSF tegevuse lõpetab ja kohustused antakse üle ESM-ile, või alles siis, kui praegused EFSF-i abipaketid lõpevad?

Jürgen Ligi

Aitäh! EFSF-i tõesti kajastatakse võlakoor-muses, aga mitte täies ulatuses, vaid nii palju, kui palju ta teeb väljamakseid riikidele. Tõe-poolest, lähiajal on tema mõju Eesti statistili-sele võlakoor-musele mitu protsenti SKT-st. See 12% on korrektne, niipalju kui ma mälu järgi tean kinnitada. See võlakoor-muse kom-ponent hakkab vähenema sõltuvalt sellest, kui-das laene teenindatakse. Aga võlakoor-musel on ju teisigi komponente, mis oma rolli män-givad. Näiteks on keskvalitsusel selleks Euroopa Investeerimispannga laen, mis on ammu võetud, aga mida me ei ole täies ulatuses ära kasutanud. Hiljuti võtsime jällegi ühe summa kasutusele. See on otseselt meie laen, mitte ainult statistiline laen.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Kadri Simson, teine küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud rahandusminister! Ma luban alustuseks endale ühe isikliku repliigi. Ma nimelt arvan, et tulenevalt teie perekond-likust taustast saaksite siis, kui te püüaksite, ajaloo-professorite küsimustest aru küll. Aga ju te siis ei püüa. Ma kordan seda küsimust maa-keeli. Kui te kaitsesite suvel siin ESM-i rati-fitseerimist, siis te ütlesite, et seal on Eesti osalus meile soodsam kui osalus EFSF-is ja ESM-i poolt tuleb hääletada sellepärast, et siis ei anta enam EFSF-ist uusi laene välja. Nüüd, septembrikuus, on ka Rahandusministeeriumi esindajad rahanduskomisjonis kinnitanud, et EFSF on valmis ikkagi veel laene välja andma. Kas see vastab tõele? Kas EFSF-ist jätkatakse laenude väljaandmist?

Jürgen Ligi

Aitäh! Nüüd ma sain aru, et see on teie perekondlik sõnum, mida ma hommikul raadiost kuulsin. Ma olin ausalt öeldes väga pet-tunud, et Riigikogu liige niimoodi asja seletab, et EFSF laenab edasi, kui ESM on tööle haka-nud. Niimoodi te rääkisite raadios. Praegune formuleering oli teil tõele lähemal. Tegelikult, kui meil on mingisugune rahavajadus ja kok-kulepe, et on kaks fondi, millest üks teatud aja jooksul lõpetab tegevuse, siis rahavajadust kaetakse vastavalt juriidilistele võimalustele. ESM ei saa hakata enne laenu andma, kui ta on

tööle hakanud, ratifitseerimiskirjad on üle an-tud ja kohtuprotsessid peetud. Nüüd on see toimunud, nõukogu esimene koosolek on 8. kuupäeval ja esimesel võimalusel lõpetatak-se EFSF-ist lisalaenu andmine. See on selge. Kõik liikmesriigid on pidanud oluliseks, et hakkaks tööle loomupärasem struktuur, mis pealegi ei suurendaks virtuaalset laenukoor-must. Te muidugi lihtsustasite minu suviseid sõnu tugevasti. Ma olen täpselt sama juttu rää-kinud kogu aeg. Ma ei ole mingisuguseid jääke piire EFSF-i ja ESM-i vahele tõmmanud, küll aga olen rääkinud ülempiirist 700 miljardit eurot. Kõigil on tahe võimalikult kiiresti alus-tada ESM-iga ja lõpetada tegelemine EFSF-iga. Seda, millal see õnnestub, ei saanud suvel järgalt kuidagi öelda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Neeme Suur!

Neeme Suur

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud minister! Ma saan teist muidugi aru, küsimusi on palju, numbreid on palju ja igas küsimuses on tegeli-kult mitu küsimust sees. Seetõttu on võib-olla keeruline järge pidada. Ma igaks juhuks ja arvude selgitamise huvides küsin veel üle De-niss Boroditši küsimuse tagumise osa: kui suured on Eesti väljaantud garantiid EFSF-i raames? Te ütlesite, et Eestil on garantiisid 31 miljoni euro ulatuses. Seletuskirjas on kirjas niimoodi: "EFSF on kokku välja maksnud 104 mld eurot, millest Eesti on garanteerinud 417 mln eurot (ülegarantiiga 665 mln eurot)." Mis nüüd siis õige on?

Jürgen Ligi

Kui ma kuulasin teie sõnastust, siis tundus see lause küll vigane olevat, aga juriidilist teksti ei tohi lihtsalt kuulmise järgi analüüsida. Mulle tundub, et see väide on vigane. 31 on mulle tuttav arv. See, mis puudutab 400 mil-jonit, kindlasti õige ei ole. Iseasi, kas see on kirjas täpselt nii, nagu mulle kuulmise järgi meelde jäi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Võsa!

Peeter Võsa

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Jagan täiesti teie optimismi. Tõepoolest, eurogrupi avalduses on kirjas, et euroala on viimase 18 kuu jooksul saavutanud märkimisväärsed edu riigivõlakriisist tulenevate väljakutsetega tegelemisel. Märkimisväärne! Sealhulgas tuuakse ühe suurema sammuna välja erasektori kaasamist Kreekas. Minu mäletamist mööda seisnes erasektori kaasamine selles, et erasektor pidi poole Kreeka võlast kustutama. Kas see ongi see märkimisväärne edu?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ei, see ei ole see. Tegelikult pidi ta kustutama kolmveerandi.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Kuulan siin teie vastuseid küsimustele. Seoses sellega tahan küsida järgmist. Te kaitsete siin saalis üht valitsuse esitatud eelnõu ja olete mitmel korral öelnud, et teile tundub, et seletuskirjast loetud read justkui ei vasta tõele. Kas te eelnõu 286 seletuskirja ikka läbi olete lugenud?

Jürgen Ligi

Ausõna, olen küll. Aga selle eelnõu puhul oli tegemist hästi kiire protseduuriga. Ma valitsuses ja ka siin olen kaitsnud selle eelnõu tegijaid. Ei ole võimalik eelnõu riskivabalt menetleda, kui asi aetakse väga kiireks. Meil oli aega üks nädal, et kiita asi valitsuses heaks ja saada kooskõlastused. Ma ei välista, et seletuskirja on jäänud probleeme. Aga ma oleksin väga kurb, kui neid seal oleks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud minister! See seletuskiri on natuke segane, seda peab kümme korda lugema, mõtlema ja arutama, enne kui sellest aru saab. Tänapäev siin saalis jääb arutelu käigus palju küsimusi õhku rippuma. Seletuskirjast saab ikkagi aru, et mõlema stabiilsusmehhanismi kokkuliitmisel

kasvab kohustuste maht 200 miljardi euro võrra. Ilmselt ei kasva ju ESM-i maht nii palju. Te ütlesite, et stabiilsusmehhanismi laenumaht kasvab 200 miljardi võrra. Ega see ei muuda kapitali sissemaksete suurust või muudab? Kas meil on siis teatud kohustus ka kapitalimakseid suurendada?

Jürgen Ligi

Aitäh! See ei suurenda kapitalimakseid. See oleks väga raske eraldi otsus, mida ei saa teha ilma Riigikogu nõusolekuta. Ma arvan, et see ei ole praegu liikmesriikides saavutatav. Kuningi aga ei tea tulevikku täpselt ette, ei tea, mis need argumendid võivad olla, sest valitsused vahetuvad, inimesed vahetuvad ja positsioone võidakse üle vaadata.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Kõik see, mida me teeme, on praegu mõnes mõttes juba läinud rong. Me osaleme nendes protsessides, mis on minu arusaamist mööda täiesti loomulik. Viimasel ajal ei ole eurokriisihüsteeria avalikkuses enam nii suur olnud. Teie käite Euroopas päris palju oma kolleegidega kohtumas ja arutate asju. Õelge kahe sõnaga, mis olukord eurotsoonis valitseb, ehk rahustage mind ja minu kaudu ka teisi inimesi. Millised trendid praegu eurotsoonis valitsevad, kas olukord läheb paremaks ja kas Hispaania on kontrolli all? Õelge midagi positiivset.

Jürgen Ligi

Aitäh! Kõige positiivsem on asja juures makrotasakaalustatuse parandamine, pidur on peale saadud kulude kasvule tooteühiku kohta, on paranenud jooksevkontod, loomulikult on ka defitsiite vähendatud. Aga kõige tähtsam on reeglistik. Reeglistik on paigas ja hakanud toimima. Kõik praegused mured on tekkinud reeglistiku puudumise ajal, õieti, lõtvade reeglite ja veel lõdvema praktika ajal. Praegu ei ole põhjust rääkida, et eurotsoon ei ole piisavalt otsuseid langetanud, selleks et olukorrast välja tulla. Meie maitse järgi oleks võinud küll rohkem teha. Aga siin on räägitud Maastrichti kriteeriumidest. Eurotsooni mõttes on see juba ammu iganenud termin. Esiteks, seesolijatele

neid kriteeriume ei rakendata, teiseks toimivad seal hoopis teised mehhanismid. Uus raamistik on esiteks rakendatud olukorras, kus 60%-st ei ole enam kinni peetud. Aga teiselt poolt jällegi adresseeritakse võlakoomust, adresseeritakse makrotasakaalustamatust. See on juba uus maailm ja see on hoopis usutavam, kui see oli mõni aasta tagasi, kui probleemid välja tulid ja selgus, et ollakse lõdvalt elanud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Inara Luigas, teine küsimus!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Ma siiski küsin veel üle EFSF-i kohta. Kui me nüüd selle otsuse vastu võtame, kas see tähendab seda, et EFSF-ist mitte ühtegi väljamakset enam lisaks ei tehta? Kas see tähendab, et 200 miljardit eurot on lagi ja EFSF-is enam ühtegi kohustust juurde ei võeta?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ütlesin, et ESM hakkab tööle nii ruttu kui võimalik. Ma ei saa välistada, et tekib mingisuguseid tehnilisi takistusi. Mulle tundub, et Kreeka järjekordne väljamakse graafiku järgi tuleb vist teha veel EFSF-ist. Ma ei saa seda välistada, aga see on liikmesriikide tahe, et iga järgmine väljamakse tuleks juba ESM-ist. Praegu on jutt oktoobrikuust. Esimene koosolek on meil 8. kuupäeval. Ma ei tea, missugused tehnilised tõrked seal on, aga tähtis on see 700-miljardiline piir. See on kindlaks määratud ja sellele me ootame heakskiitu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm, teine küsimus!

Tarmo Tamm

Aitäh! Härra minister! Nüüd on teil ka see paber ees, kus on kirjas, et Eesti on garanteerinud EFSF-is 417 miljonit eurot. Samal ajal räägite teie 31 miljonist eurost. Kumb arv on õige?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma kindlasti küsin, mis mõttekäik siin kirjas on, aga 31 juurde ma jään. Väljantud laenugarantiides on Eesti osa 31 miljonit eurot.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Esinejale rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandeks kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe Sven Sesteri!

Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Annan teile edasi enne Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu 286 SE esimest lugemist toimunud arutelude käigu.

Rahanduskomisjon käsitles Euroopa stabiilsusmehhanismiga seonduvaid arenguid s.a 24. septembri istungil. Rahandusministeeriumi esindajad andsid ülevaate EFSF-i ja ESM-i kohustuste hetkeseisust, ESM-i käivitamise protsessist ja ettevalmistatavast Riigikogu otsuse eelnõust, mis käsitleb maksimaalse laenumahu suurendamist ning teise kapitalimakse tegemist. Vabariigi Valitsus algatas nimetatud eelnõu 27. septembril ja samal päeval arutas komisjon seda erakorralisel istungil.

Eelnõu eesmärki veel kord korrates ütlen, et selle otsusega kinnitab Riigikogu Euroopa stabiilsusmehhanismi ehk ESM-i ja Euroopa Finantsstabiilsuse Fondi ehk EFSF-i ühiseks maksimaalseks laenumahuks 700 miljardit eurot. ESM-i maksimaalne laenumaht on seejuures 500 miljardit eurot. Riigikogu annab nõusoleku teise kapitalimakse, summas 30 miljonit eurot, kiirendatud korras maksmiseks 15 päeva jooksul ESM-i asutamislepingu jõustumisest.

Lühidalt räägin teemadest, mis komisjonis kõne all olid. Üks küsimus oli, mis toimub EFSF-i võlakirjadega. Vastus oli, et need kas aeguvad, vastavalt sellele, milliseks ajaks need võlakirjad on välja antud, või need refinantseeritakse ja võetakse ESM-i üle. See sõltub juba hilisematest otsustest ESM-is.

Teiseks olid komisjonis kõne all ESM-i sissemaksed. Oli küsimus, milline on sissemaksete suurus ja mis on hilisemad sammud sissemaksete osas. Siin anti infot, et esimese sissemaksu suurus on 30 miljonit eurot. Täpsemalt öeldes on see küll 148,8 miljonit eurot jagatud viiega ehk 29,75 miljonit eurot. Niisiis ei ole see päris 30 miljonit, aga 30 miljoni euroga on lihtsam opereerida. Teine makse, mida me hetkel menetleme, tehakse samamoodi 2012. aastal. Kaks järgmist makset tehakse 2013. aastal.

need nähakse ette järgmise aasta eelarve menetlemisel. Viimane makse tehakse 2014. aastal.

Oli küsimus, kas reiting AAA säilib, kui laenumaht suureneb 700 miljardi euron. Vastus oli, et reiting kui selline ESM-il säilib ja reitingu alanemist ei ole praegu ette näha.

Tunti huvi selle vastu, millisena jätkub EFSF-ist laenuandmine peale ESM-i käivitumist. Analoogne küsimus esitati ka täna siin saalis. Teoreetiliselt on võimalik, et EFSF võib edasi töötada, kuna talle on antud võimalus töötada 2013. aasta keskpaigani. Küll aga on jõutud sisuliselt poliitiliste kokkulepeteni, et kui ESM käivitub, siis peaks ESM jätkama võimalikke toetusprogramme enda egiidi ja tiiva all. Küsimus on selles, et ESM ei käivitu täies mahus. Täie mahuni jõutakse aastal 2014, kui on tehtud viimased aktsiakapitali sissemaksed. Aga vähemalt on olemas poliitiline tahe, et ESM alustab kohe peale oma formeerumist reaalsetl turul tegutsemist.

Tunti ka huvi, kui palju on EFSF-ist lubatud praegu raha välja anda. See teema käis ka siit saalist läbi. Praegu on selline informatsioon, et summa, millega opereeritakse, on 220 miljardit eurot, millest ligi 190 miljardit on Iirimaa, Portugali ja Kreeka abiprogrammid ning 30 miljardit on Hispaania abiprogramm, mis ei ole veel üle antud, aga mille kohta on otsus olemas. Sealt tuleneb see arusaam, et suurusjärgus 200 miljardit eurot tuleks EFSF-ilt ja 500 miljardit eurot ESM-ilt, kahe fondi peale kokku 700 miljardit eurot.

Komisjonis esitati veel küsimus, kas konkreetsetes fondides on arutatud erakapitali kaasamist. Kõlas vastus, et midagi kindlat ei ole arutatud, töötasandil on aga sellel teemal juttu olnud.

Tõsteti üles küsimus, et selle eelnõu preambulisse on vaja panna sisse viide riigieelarve baasseadusele. See oli Eiki Nestoril õige tähelepanek. Komisjon teeb esimese ja teise lugemise vahel selle paranduse ära.

Komisjon langetas järgmised otsused: eelnõu esimene lugemine lõpetada (poolt 7 komisjoni liiget, vastu 3, erapooletuid ei olnud) ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks üks tund pärast eelnõu esimese lugemise lõpetamist Riigikogu täiskogus (otsus tehti konsensusel). Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, Rait Maruste!

Rait Maruste

Täna, lugupeetud juhataja! Austatud kolleeg! Ma saan aru, et poliitiline otsus summeerida EFSF ja ESM tehti juba selle aasta märtsis. Mis takistas meil seda otsust varem käsitleda, mis takistas kõik seda laadi tegevused varem ära teha? Oleksime võinud seda teha näiteks siis, kui me olime koos 30. augustil. Peale selle, mida te arvate otsuse eelnõu pealkirjas olevast fraasist "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine"? Me oleme ju ükskhaaval ratifitseerinud nii EFSF-i kui ka ESM-i.

Sven Sester

Aitäh! Ma alustan summeerumisest, mis on ka varem küsimusi tekitanud. Augusti lõpus seda eelnõu menetledes väitsin ma, et need summad ei summeeru. Ka siis vihjati ministri arvamusele, et need summeeruvad. Vaadake nüüd nende kahe fondi mahte. Kui me võtame aluseks, et need summeeruvad, siis peaks kahe fondi kogumaht olema 940 miljardit: 440 miljardit EFSF-ist ja 500 miljardit ESM-ist. Selle loogika järgi võiks öelda, et tegemist ei ole automaatse matemaatilise summeerumisega. Te küsisite ka, miks me ei menetlenud seda eelnõu kohe peale ESM-i lepingu ratifitseerimist. Ma olen aru saanud, et selle kohta on ESM-i juhatajate koosolek andnud välja otsuse eelnõu, mille alusel Vabariigi Valitsus omakorda eelnõu vormistas. Minu informatsiooni-allikate järgi sai Vabariigi Valitsus esmase info alles 20. septembril. Kui vahepeal arvati, et seda oleks saanud veel varem menetleda, siis tegelikult ei saanud Vabariigi Valitsus seda otsuse eelnõu hakata varem üldse ette valmistamagi.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Hea kolleeg Rait Maruste võttis mul sõnad suust, küsides mu küsimuse ära, aga ma täpsustan pisut veel. Kui oli ESM-i baasseaduse arutelu, siis andsid sa võib-olla veidi vastuolulisi signaale selle sum-

meerituse või mittesummeerituse kohta. Kas sa võid täna üle kinnitada, milline on kogu Eesti kohustuste maht, mitte protsentides, aga rahakombriites?

Sven Sester

Vaata kui huvitav, et te seda ministrilt ei küsinud, vaid tulete minult küsima. Aga see on väga meeldiv. Ma püüan sellele küsimusele vastata, seda enam, et ma olen püüdnud teha natuke ka kodutööd. Hakkan siis pihta. On esitatud kolm arvu: Eesti Vabariigi kohustused on kas 1,3 miljardit eurot, mis tuleneb ESM-ist, 2 miljardit eurot, mis tuleneb EFSF-ist, või 3,3 miljardit eurot, mis on need kaks kohustust summeeruvalt võetult. Sisuliselt on esitatud kolm arvu. Ma arvan, et ma ei eksi, kui ma ütlen, et ükski nendest arvudest ei ole hetkel õige. Me peame lähtuma olukorrast, mis on täna, ja me peame vaatama olukorda, mis on lähitulevikus. Mida ma selle all silmas pean? Üks on selge: seoses ESM-iga oleme võtnud endale kohustuse 1,3 miljardi euro ulatuses. Selle võime nüüd ära kinnitada, see on selge. Seoses EFSF-iga oleme võtnud endale kohustuse 2 miljardi euro ulatuses. Samas teame, et EFSF-ist on välja antud laene, nagu te ka seletuskirjast võite lugeda, rohkem kui 100 miljardi euro eest, mis on neljandik kogumahust. Ehk me võime öelda, et ligilähedaselt neljandiku ulatuses on meil praegu ka garantiisid. Seletuskirjas on öeldud, et 417 miljonit eurot on praegu Eesti n-ö kohustus, ülegarantiiga koguni 665 miljonit eurot. Kui me vaatame neid kahte arvu, siis võib öelda, et meie kohustus on 1,7 miljardit eurot.

Vaatame edasi ja teeme arvutuse. Me teame, et EFSF-il on lisaks väljaantud üle 100 miljardile eurole olemas kokkulepped veel umbes 100 miljardi euro väljamaksmiseks, kogusumma on ligi 220 miljardit eurot. Siit omakorda tuleneb, et meie garantiid EFSF-is suurenevad praegusest 417 miljonist eurost ligi miljardi euronni ehk ligi pooleni meie garantiide mahust, mis oli EFSF-is ette nähtud. EFSF annabki laene välja ainult pooles ulatuses sellest mahust, mis oli kunagi ette nähtud. Järelikult võib öelda, et nende kahe garantii maht on kokku 2,3 miljardit eurot, mida härra minister ka täna siit puldist ütles.

Nüüd toon ma sisse veel ühe muutuja. Vaatame olukorda, kus ESM võtab ühel hetkel

võib-olla üle EFSF-i võlakohustused. Kui selline olukord peaks tekkima, siis kaovad ära EFSF-i garantiid ja me võime naasta olukorda, kus meie garantii on vaid 1,3 miljardit eurot. Seda sel juhul, kui ESM võtab endale EFSF-i kohustused. Siis aga tekib muidugi olukord, kus suure tõenäosusega on vaja ESM-i kapitali suurendada, kuna ESM-il on õigus anda välja 700 miljardi euro eest laene ja samal ajal tahab ta säilitada reitingut AAA.

Võttes selle pika vastuse kokku, võib öelda, et praegu on meie kohustus suure tõenäosusega suurusjärgus 1,7 miljardit eurot (ESM-i 1,3 miljardit + EFSF-i 400 miljonit). Edasi, meie kohustus hakkab suure tõenäosusega olema 2,3 miljardit eurot (ESM-i 1,3 miljardit ja EFSF-i miljard, lähtuvalt poolest tema mahust). Olenevalt sellest, kui palju ESM tulevikus võtab üle EFSF-i garantiisid, võib see summa meie jaoks väheneda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Imre Sooäär, teine küsimus!

Imre Sooäär

Aitäh väga hea, pika ja põhjaliku vastuse eest! Rainer Vakra analoogilisele küsimusele vastas siin ka minister. Ta rääkis võimalikust mustast stsenaariumist, mis ilmselt ei käivitu ja on ainult teoreetiline. Aga sellegipoolest, juhul kui peaks käivituma kõige mustem stsenaarium (ka neid on ajaloos ette tulnud), kas see tähendab, et see 3,3 miljardit eurot, mida sa mainisid oma pika vastuse alguses, oleks siis kogu kohustuste maht? Kas nii peab sinu jutust aru saama?

Sven Sester

Aitäh! Ei, nii ei tule minu jutust aru saada. Juba aritmeetikast tulenevalt saab öelda, et ei teki olukorda, kus EFSF annaks välja kogu oma laenumahu. Kui ta aga annab välja kogu oma laenumahu, siis ei teki olukorda, et ESM-il oleks 500 miljardit eurot, kuna nüüd on see maksimaalselt fikseeritud 700 miljardi euroga. Sellist olukorda ei saa tekkida, et 2 miljardit ja 1,3 miljardit oleksid korraga kõne all. See tähendaks tegelikult EFSF-i 440 miljardi täismahus realiseerumist, täismahus mittetagasitulemist, ning ESM-i 1,3 miljardi täismahus realiseerumist ja täismahus mittetagasitulemist. Sellist olukorda ei saa tekkida, kuna

me eelnõus juba fikseerime ära 700 miljardit. Nagu öeldud, sellist situatsiooni ei saa tekkida.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Kokk!

Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea ettekandja! Mul on üks tehniline küsimus. Kas ei peaks selles eelnõus ära parandama osamaksu summa? Kas see on ikka juriidiliselt õige, et siia on kirjutatud igaks osamaksuks 30 miljonit eurot, kui me teame, et see summa on natuke väiksem?

Sven Sester

Aitäh! Me rääkisime sel teemal Rahandusministeeriumi esindajatega ja küsisime, kas see summa peaks olema ära toodud euro täpsusega. Vastus on seni olnud, et tegemist on finantseerimistehinguga, eelnõusse on märgitud 30 miljonit eurot, kuid reaalne ülekanne on tõesti 29,75 või 29,80 miljonit eurot. See põhimõtteliselt ei nõua olemasoleva eelnõu muutmist. Rahandusministeeriumi vastus on siinamaani olnud see, et siin ei ole nõutav märkida konkreetne summa.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Peeter Laurson!

Peeter Laurson

Aitäh! Hea rahanduskomisjoni esimees! Milline on teie käsitus sellest lõplikust arvust kõige mustema stsenaariumi puhul? Milline see üks arv siiski on, mis jääks Eesti kohustuseks, kui must stsenaarium realiseerub? Minister rääkis siin küll kohustuste liitmisest, aga räägime ühest konkreetsest arvust. Mis see oleks kõige mustema stsenaariumi puhul?

Sven Sester

Aitäh! Ma arvan, et rahandusminister vastas korrektselt. On raske ja ebaloogiline väita, et täna toimub katastroof. Kui te küsite minult selles kontekstis, siis pean vastama, et kõige mustema stsenaariumi puhul on nii, et ükski Euroopa Liidu liikmesriik, kes on ESM-iga ühinenud, ei saa mingil põhjusel seda raha tagasi ja kõik kaotavad kõik. See peaks olema tegelikult see vastus, mis peaks teid rahuldama. Kuid küsimus on, milline on selle tõenäosus. Selle tõenäosus on olematu. Te võtate

pärast sõnasabast kinni, et ei ole midagi olematut, sest alati on mingi tõenäosuse protsent. Tõesti, see on olemas. Järelikult, see võimalus päris olematu ei ole. Korrektna oleks öelda, et see protsent ei ole küll olematu, kuid see on väga väike. See tähendaks tegelikult katastroofi Euroopas. See tähendaks olukorda, kus liikmesriikidele raha tagasi ei tule. Selle tõenäosus on üliväike. Ka fondides ju vaadatakse, milline on tõenäosus mingi raha kaotada. Sellises käsitluses on väga väike tõenäosus, et liikmesriigid kaotaksid oma raha täies mahus. See tõenäosus on lausa olematuse piiri lähedal. Põhjusi on väga palju, alates sellest, et seda raha ei anta mitte korraga, vaid jupphaaval, ja seda raha antakse n-ö monitoorides, mida raha saaja teeb. Kui sa järgmises voorus tahad raha saada, pead olema varem näidanud, et sa oma lubadusi täidad. See raha antakse pikaks ajaks, seda ei nõuta tagasi ühe aasta jooksul. Siin on palju muutujaid, mis, võiks öelda, mahendavad võimalikku riski. Aga kui te küsite, kas risk on olemas, siis vastan, et jah, loomulikult, risk on olemas. Selle vastu ei saa, et risk tõesti on. Aga selle kõige mustema stsenaariumi realiseerumise tõenäosus on üliväike.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Võib-olla esmalt tundub, et minu küsimus ei olegi selle teema kohta, aga usun, et teistpidi võttes ta seda ikka on. Tahan küsida nii. Hea rahanduskomisjoni esimees! Siinsamas saalis on kümneid aastaid aasta lõpus võetud vastu järgmise aasta riigieelarve. Kas sa võid nüüd kommenteerida, kui suure tõenäosusega me võime alati ettevaatavalt öelda, et riigieelarve täitub täpselt 100%?

Sven Sester

Kindlasti ei ole siis, kui me riigieelarvet oleme menetlenud, kunagi olnud tõenäosust, et riigieelarve täitub täpselt 100%. See on täiesti arusaadav. Kena on see, et enamikul juhtudel on riigieelarve tulude pool ootusi isegi ületanud. Lähiajaloo on olnud ka natuke teistsuguseid juhtumeid, aga enamikul kordadel on see ootusi ületanud. Loomulikult, eelarvet tehes võetakse aluseks mingid prognoosid ja lähtu-

take teatud makromajanduslikest näitajatest. Kunagi ei saa kõike eelnevalt täpselt nentida. Selles ongi selle asja loogika: üks asi on eelarve ja teine asi on selle hilisem täitmine.

Juhin ka tähelepanu, et lisaks ESM-i maksitava rahale paneb Eesti riik oma kapitali mitmesse teise organisatsiooni. Kohe-kohe on tulemas Riigikogu menetlusse – tegelikult ongi see juba Riigikokku saabunud – Euroopa Investeerimispannga aktsiakapitali suurendamise otsuse eelnõu. Läbi aegade on selliste eelnõude menetlus toimunud ilma ühegi küsimuseta. Samamoodi toimus sel aastal IMF-i aktsiakapitali suurendamise menetlus. Ka need on rahapaigutused vastavalt osanike kokkulepetele, Eestil on seal oma osalus ja tegemist on kümnete kui mitte sadade miljonite eurodega. Kui küsida, milline on risk näiteks IMF-is, siis aus vastus on, et ka seal on risk alati olemas. IMF-i hilisemad investeeringud arenguriikidesse – aga mitte ainult arenguriikidesse, vaid ka kõikidesse muudesse riikidesse – sisaldavad endas alati mingit riski, et see raha tagasi ei tule. Samamoodi, kui Eesti riigieelarvest paigutatakse raha äriühingutesse, siis on alati tegemist teatava riskiga, et see raha ei pruugi tagasi tulla. Me teame ka riigiettevõtteid, mis ongi reaalselt miinuses. Rahapaigutuse puhul tuleb alati hinnata, milline on tõenäosus, et see raha tagasi ei tule. Siin saan ma öelda, et see tõenäosus – need näitajad, mis on rahanduskomisjoni esitatud, näitavad seda – on väike, vähemalt praegu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea komisjoni esimees, hea kolleeg! Kuulan sind ja juba tüki aja eest tekkis mul küsimus, miks me ei taha ausalt öelda nii, nagu sa täna juba ütlesid, et jah, teoreetiliselt on see arv selline, aga me väga vähe usume, et see teoreetiline variant käiku läheb. Kui mitu kuud me sellest juba oleme rääkinud? Märtsist peale! Vahepeal tuleme jälle kokku ja siis rahvasaadikud hakkavad nagu vastust välja kiskuma, et öelge need arvud. Võiks rääkida, et see 2,3 miljardit – on see summa siis natukene suurem või väiksem – on teoreetiline võimalus, aga praktiline

olukord on selline. Miks see asi nii on? Miks me ei taha rahvale öelda, et nii on ja nii ei ole?

Sven Sester

Kuidas nüüd öeldagi? Ma ei ütle, et küsimus oli demagoogiline, sest see oleks vale ja ma ei tahaks mingil juhul teile nii öelda. Pigem ei taha ma teiega selles mõttes nõustuda, et seda poleks nagu öeldud. Tuletan meelde oma kõnet augusti lõpus, kui ma fraktsiooni esindajana käisin siin puldis ja selle välja ütlesin. Ma vaatasin, et hiljem Marika Tuus-Laul seda mitmel korral edukalt tsiteeris, öeldes, et Sven Sester ütles välja, et on olemas tõenäosus see raha kaotada. Ta on seda mitu korda oma kirjatükkides kasutanud. Ma olen alati öelnud, et see tõenäosus on olemas. Tegemist ei ole uskumisega, kuigi mingil määral võib öelda, et asi on ka uskumises. Küsimus on ikkagi statistikas, analüüsis ja analüüsil põhinevas arvamuses. Väino Linde küsis riigieelarve tegemise kohta. Ka seal ei ole küsimus selles, kas me usume, et meie riigieelarve tulude maht hakkab 2013. aastal olema selline või teistsugune. See peab baseeruma majanduskasvul, palgatõusul, veel mingitel näitajatel. Siis me võime öelda, et me usume, et lähtuvalt nendest näitajatest hakkab meie eelarve olema selline. Siin on samamoodi. Me ei saa öelda, et me usume, et see raha ei tule tagasi, või usume, et see raha tuleb tagasi ja lisaks koos intressidega. Juhin tähelepanu, et tegemist on koos intressidega väljaantavate laenudega. Siin ei ole küsimus mitte ainult uskumises, vaid küsimus on statistilistes näitajates, mida seiravad kümned inimesed, kümned spetsialistid, kes täpsustavad laenusaaaja tegevust ja iga päev jälgivad tema tööd.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Ma soovin stenogrammi jaoks täpsustada üht Sven Sesteri kõne alguses olnud eksitust. Tegemist ei ole mitte eelnõuga 286 SE, vaid eelnõuga 286 OE. See on otsuse eelnõu. Aitäh Sven Sesterile! Avan läbirääkimised ja palun kõnepulti Kadri Simsoni. Kaheksa minutit.

Kadri Simson

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Täna arutlusel oleva otsuse eelnõu heakskiitmine tähendab seda, et antakse õigus suurendada

Euroopa stabiilsusmehhanismi ja Euroopa Finantsstabiilsuse Fondi maksimaalset laenu- mahtu 700 miljardi euronit ning lubatakse teha täiendav 30 miljoni euro suurune kapitalimakse veel selle aasta jooksul. Täpsemalt peab Eesti leidma selle raha juba 12. oktoobril, kui möödub eeldatavasti 15 päeva ESM-i jõustumisest. Juhin tähelepanu, et Andrus Ansipi valitsus leiab selle raha ajal, kui Eestis toimub tervishoiutöötajate streik, ajal, kui õpetajatele on lubatud 20%-list palgatõusu, aga reaalsuses kasvavad palgakulud järgmise aasta eelarves vaid 4,4%, ajal, mil riigiettevõtte Eesti Energia on teatanud, et elektri põhitariif tõuseb uuest aastast 58%, ning ajal – see on kõige absurdsem –, kui Kreeka valitsus eraldab 30 miljonit eurot vormel 1 ringraja ehitamiseks. Kas see on solidaarsus?

Kolleeg Sven Sester põhjendas augusti lõpus ESM-iga liitumist sellega, et tegemist on koosolemise heas ja halvas. Täna paistab, et see on tõepoolest nii. Kreeklastel on olnud hea ja eestlastel on olnud halb. Kohati tundub, et rahalaeva asemel tuleks meil Kreekasse saata hoopis rahandusminister. Eksivad need, kes ütlevad, et ärgem rääkigem Kreekast. Just Kreekast tulebki rääkida, sest see tähendab abipaketti, milles Eesti juba osaleb. Esmaspäeval avaldatud Kreeka järgmise aasta riigieelarve ei ole rõõmustav. Kreeka võlakoormus, mis 2012. aastal on 169,5% SKT-st, kasvab järgmisel aastal 179,3%-ni SKT-st. See ületab isegi Eurostati prognoosi, kus pakuti Kreeka võlakoormuseks 2013. aastal 165,4% SKT-st. Niimoodi on väga raske kui mitte võimatu vähendada 2020. aastaks Kreeka riigi võlakoormust 120%-ni SKT-st.

Eelnõu seletuskirjas seisab, et otsusega suurendatakse Euroopa stabiilsusmehhanismide mahtu 200 miljardi euro võrra, millega juba arvestati ESMAL-i ratifitseerimisel. Väidetakse, et seega ei võta Eesti selle otsusega endale lisakohustusi. Küsimuste-vastuste voorus küsis kolleeg Rait Maruste: kes arvestas nende täiendava 200 miljardi euroga? Kui meenutada, siis 30. augusti Riigikogu täiskogu istungil ei olnud koalitsiooni esindajatel isegi vastust küsimusele, kas EFSF-i ja ESM-i kohustused summeeruvad või mitte ja täiendavast 200 miljardist eurost ei rääkinud siis keegi. Kui täna räägitakse, et see otsustati ära juba

30. märtsil, siis tekib küsimus, kas seda infot varjati rahvasaadikute eest.

Mõtleme korra Euroopa stabiilsusmehhanismide ajaloo peale, mis on juba küllalt pikaks kujunenud. Esmalt liitus Eesti EFSF-iga, seejärel tuli ESM. Kuna Eesti oli juba liitunud EFSF-iga ja sealt antud laenud pidid üle mine ma ESM-i, siis väidetavalt ei saanud me sealt kõrvale jääda. Seejärel oli jutt, et ESM-is saab erandkorras otsuseid vastu võtta 15 liikmesriiki ka siis, kui ülejäänud vastu on. See on väga praktiline näide selle kohta, kuidas küsimused-vastused Riigikogus ja parlamentaarne debatt aitavad asjas selgust tuua. Sest lõpuks tuli välja, et see väide oli vale, ja mõni aeg hiljem selgus, et 85%, mis on vajalik erakorralisteks otsusteks, ei olene mitte riikide arvust, vaid aktsiakapitalist ja seega saab otsuseid vastu võtta märksa väiksem arv riike.

ESM-iga liitumisega oli meil kiire, kuna sealne kapitalivõti oleval olnud ja oleval praegu Eestile soodsam. Täna aga loeme eelnõuga kaasas olevast eurogrupi 30. märtsi avaldusest, et jätkatakse juba alanud programmide EFSF-ist rahastamist ning kuni 2013. aasta keskpaigani kestval üleminekuperioodil võib fond kohustusi võtta ka uutest programmides osalemiseks. EFSF-i ei panda lukku. Euroopa stabiilsusmehhanismidega on Eestil läinud vana ütluse kohaselt, et algul annad sõrme, pärast võetakse juba terve käsi.

Uued üllatused ei pruugi Eesti jaoks üldse kaugel olla. Eelnõu põhjal elame teadmises, et ESM-i tehakse viis rahalist sissemakset: kaks osamakset sellel aastal, järgmised kaks 2013. aastal ja viimane 2014. aasta esimesel poolel. Kuna veel 30. augusti erakorralisel istungil ei räägitud 30. märtsi kokkuleppest, mille kohta nüüd Rahandusministeeriumi esindajad väidavad, et kõik pidid seda teadma, siis on kohane eurogrupi 30. märtsi avaldust meelde tuletada. Selles seisab, et kooskõlas ESM-i lepinguga kiirendatakse kapitali maksmist veelgi, kui see on vajalik sissemakstud kapitali ja ESM-i emissioonide jäägi 15%-lise suhtarvu säilitamiseks. Ehk ei ole välistatud, et kolm sissemakset võivad Eestile kaela vajuda järgmisel aastal.

Keskerakonna fraktsioon oli ESM-i asutamislepingu ratifitseerimise vastu ning on ka praegu seda meelt. Üle oma varju ei saa ega tohi üks väikeriik hüpata. Panused ja numbrid

selles liivakastis, kuhu me oleme trüginud, käivad Eestile ilmselgelt üle jõu. Neid panuseid ei tee väiksemaks ministri soovimatus neid Riigikogu kõnetoolis selgelt välja öelda. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Minister Jürgen Ligi on avaldanud soovi läbirääkimistel osaleda. Palun, Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Ma olin meeldivalt üllatunud, et keegi ei tulnud küsimusi esitades välja selliste teemadega nagu arstide streik ja kellegi palgad. Aga näed, ei pidanud lõpuni vastu, vähemalt Kadri mitte. Kuid ma ei taha selles stiilis jätkata ega meenutada, kelle palk siis tõuseb ja kelle oma ei tõuse. Minu palk ei tõuse, see ei ole tõusnud juba pikki aastaid, vaid on langenud. See teema ei ole seostatav palgaga, sest ainult vastutustundetu inimene kulutaks reservid ära jooksvateks kuludeks, millele tulevikus katet ei ole. Aga arste me ju ei saa likvideerida, sest arstid on ka tulevikus vajalikud. Reserve likvideerida võib küll.

Mida ma tegelikult tahtsin öelda? Tahtsin kõigepealt paluda Riigikogult vabandust, et ma ei suutnud oma taustamaterjalidest üles leida õigeid arve. Uskuge seda arvu, mis on seletuskirjas. Minu öeldud 31 miljonit eurot käis Portugali ühe summa kohta. EFSF-i puhul me räägime tegelikult rohkem kui 600 miljonist eurost, ülegarantiiga, ja 417 miljoni euro suurusest garantiist.

Mida garanteeritakse? Siin on omakorda mitmeid muutujaid. Kõigepealt anname garantiid sellele heakskiidetud programmile. Eraldi võib välja arvutada, kui suur on meie lubadus väljamaksete kohta. Väljamaksed omakorda ei ole kõikehõlmav arv, sest EFSF opereerib puhvriga, kõike ei maksta välja. Riik maksab kõige eest EFSF-ile intressi, aga kõike ei maksta sealt riigile välja, vaid ehitatakse sinna sisse puhvrid, et liikmesriigid oleksid ootamatuste eest kaitstud ka EFSF-i puhul.

Teine küsimus puudutab seda, kui suur on Eesti nn musta stsenaariumi kogukohustus. Ma kinnitan üle selle, mida ma ütlesin: see on suurusjärgus 2,3 miljardit eurot. Aga ma kinnitan üle ka selle, et sellise katastroofistse-

naariumi puhul on võimatu öelda täpset arvu. See võib natuke kõikuda mitmel põhjusel. Üks põhjus on see, et EFSF on teistsugune. Asi ongi eelkõige selles. EFSF-i puhul käib garantiid ka intresside kohta. Me ei tea täpseid intressimäärasid ega asjaolusid, et arvutada välja täpset summat. Teiseks, kui EFSF-is osalev riik muutub ise abiprogrammi kasutajaks, siis kukub ta garanteerijate hulgast kohe välja.

Proua Simson, kas te olete sellest teemast huvitatud või ei ole? Ma lootsin, et ma saan just nimelt teie küsimustele vastata.

Ühesõnaga, EFSF lõpetab esimesel võimalusel laenu andmise ja see aeg on peaaegu käes, aga tema garantiide hulka loetakse ka intressid. Me ei saa öelda ka osalevate riikide arvu, sest EFSF on kehvemalt üles ehitatud, selle poolest, et garantiid andjana ei ole enam asja sellest riigist, kes ise on abiprogrammi kasutajaks muutunud. Nüansse on veel, aga ma piirdun sellega.

Veel kord palun vabandust! Ma arvan, et põhilised vastused jäänud küsimused on vastatud. Aga 2,3 miljardist ei soovita ma mitte kellelgi rääkida. See ei ole realistlik stsenaarium. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Määratud eelnõu 286 muudatuste ettepanekute esitamise tähtajaks ühe tunni peale esimese täiendava istungi lõppu – kell 13.47.

Lugupeetud Riigikogu! Esimene täiendav istung lõppenud. Teine täiendav istung toimub täna, kolm tundi pärast käesoleva istungi lõppu. Päevakorras on Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu 286 teine lugemine. Istung algab kell 15.48. Esimene lugemine on lõpetatud. Aitäh!

Istungi lõpp kell 12.48.

Istungi kestus 1 tund ja 48 minutit.

Teine täiendav istung Kell 15.48

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu, head ametikaaslased! Head külalised! Alustame Riigikogu teist täiendavat istungit, mis kestab kuni päevakorra ammendumiseni. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Kõne-soove ei ole.

Läheme edasi teadete juurde. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ning määranud neile juhtivkomisjonid: 1) Vabariigi Valitsuse s.a 2. oktoobril algatatud looduskaitseaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; 2) Vabariigi Valitsuse s.a 2. oktoobril algatatud loomakaitseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on maaelukomisjon.

Riigikogu aseesimees on edastanud Riigikogu liikmete kaks arupärimist sotsiaalminister Hanno Pevkurile ning ühe arupärimise majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsile.

Head ametikaaslased, viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 64 Riigikogu liiget, puudub 37. Kuna kohalolijaid on rohkem, kui on Riigikogu koosseisu häälteenamused, ehk nüüd juba 65, siis on Riigikogu istung otsustusvõimeline.

1. Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu seadmine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu (286 OE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Alustame tänase päevakorrapunkti menetlemist: Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu 286 teine lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe Sven Sesteri! Palun, Kaia Iva, protseduuriline küsimus!

Kaia Iva

Aitäh! Märkusena selline informatsioon, et Riigikogu hoones ei ole praegu helisignaali kuulda. Ka hommikul ei olnud seda kõikides kohtades kuulda. Andsime info edasi, kuid siin taga ning kohviku ja koridoride piirkonnas see ei tööta. Nii et palume organiseerida, et helisignaali majas töötaksid.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan, see on väärt info! Ma loodan väga, et kui on järgmine korraline istung, siis kõik helisignaali majas töötavad. Aga kui keegi ei protesti, siis läheme istungiga edasi. Sven Sester, palun!

Sven Sester

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Annan siinkohal edasi rahanduskomisjonis toimunud arutelu ülevaate. Arutati Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu suurendamine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu 286 teise lugemisega seonduvat.

Muudatusettepanekute tähtjaks laekus kaks muudatusettepanekut Riigikogu liikmetelt Inara Luigaselt ja Deniss Boroditšilt. Nende esimene muudatusettepanek oli jätta välja tekst, kus nõustatakse kiirendatud korras, 15 päeva jooksul Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepingu jõustumisest arvates tegema teise 30 miljoni euro suuruse kapitalimakse. Komisjon seda ei toetanud. Ühelt poolt leiti, et pigem on kapitaliosa kiirendatud makse, lähitudes ka sellest, et ESM-is on meie osalusprotsent väiksem, pragmaatiliselt parem, ja teiselt poolt leiti, et kogu konstruktsioon ESM-i näol on kindlam. Toodi ka välja, et see on reaalelus Euroopas varem kokku lepitud ja meil oleks mõistlik see kokkulepe siinkohal kinnitada.

Teine Inara Luigase ja Deniss Boroditši ettepanek on fikseerida Eesti Vabariigi maksimaalne laenumahu garantii summas 2,3 miljardit eurot. Komisjon seda ei toetanud. Nenditi, et nii EFSF-i kui ka ESM-i menetlemisel on fikseeritud maksimaalne laenumaht kui selline, ja väga palju oleneb ka sellest, milliseks kujunevad lähiaegadel EFSF-i toimingud ja töö. Kuna EFSF-is on meie kapitalivõti suurem kui ESM-is, lisaks käsitletakse EFSF-is eraldi ka intresse, mida me garanteerime, ja kuna on fikseeritud maksimaalne laenumaht 700 mil-

jardi ulatuses, aga eraldi ei ole fikseeritud, mil-line saab olema laenumaht EFSF-i ulatuses, siis leiti, et me peaksime jääma senise fikseeringu juurde, mis annab meile indikatsiooni maksimaalse laenumahu osas.

Rahanduskomisjon tegi ka ise kaks muudatusettepanekut. Üks ettepanek oli muuta Riigikogu otsuse pealkirja, kus täpsustati, et mitte "laenumahu suurendamine", vaid "laenumahu seadmine". Uus pealkiri oleks siis "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu seadmine ja teise kapitalimakse tegemine". Siin selgituseks, et euroala rahandusministrid leppisid 2012. aasta 30. märtsil Kopenhaagenis toimunud kohtumisel kokku Euroopa stabiilsusfondide laenuvõime fikseerimises 700 miljardi euro tasemel, ja käesoleva otsusega me anname tegelikult Eesti esindajatele volituse ESM-i juhatajate nõukogus nimetatud maksimaalse laenumahu küsimuses hääletada. Seda ettepanekut arvestati täielikult, otsus tehti konsensussega, ühtegi vastuhäält ei olnud.

Teine ettepanek, mille rahanduskomisjon tegi, seondus kahe tähelepanekuga. Üks nendest kõlas täna siin saalis ja teine oli juba varem rahanduskomisjonis ettepanekuna tehtud. Nimelt juhtis Kadri Simson täna siin saalis tähelepanu, et vanas sõnastuses oli stabiilsusmehhanismi asemel stabiliseerimismehhanism. Nüüd me tegime selle rahanduskomisjonis korrektseks, tegemist on Euroopa stabiilsusmehhanismiga. Eiki Nestor oli juba varem rahanduskomisjonis teinud märkuse, et peaks olema korrektne viide riigieelarve seaduse vastavale paragrahvile ja lõikele. See muudatus on nüüd korrektselt eelnõusse sisse viidud. Ka see muudatusettepanek võeti vastu konsensussega, vastuväiteid ei olnud.

Komisjonis arutati veel mitmeid teemasid. Lisaks muudatusettepanekutele arutati ESM-i ja EFSF-i maksimaalse laenumahu muutmisest tingituna ESM-i algse lepingu teksti muutmise ja muudatuse Riigikogus ratifitseerimise vajadust. Otsuse eelnõu esitajad andsid meile siin selgitusi ja selgituste lühike kokkuvõte on selline, et muudatust ei pea tulema Riigikogusse veel eraldi ratifitseerima, sest lepingut kui sellist eraldi ei muudeta. Lisaks palusime õigus- ja analüüsiosakonnal anda kindluse huvides ülevaade sellest, kas otsuse eelnõu vastuvõtmiseks on vaja lihthäälteenamust või poolthäälteenamust. Selle kohta on õigus- ja ana-

lüüsiosakonnalt tulnud kirjalikus vormis informatsioon, et otsuse eelnõu vastuvõtmiseks ei ole vaja 51 häält, kuna siin ei võeta täiendavaid varalisi kohustusi.

Komisjon tegi ka otsuseid ja need on järgmised. Ettepanek on teine lugemine lõpetada ja panna konkreetne otsuse eelnõu lõpphääletusele (poolt oli 8, vastu 2, erapooletuid ei olnud). Komisjoni konsensuslik seisukoht on, et nimetatud otsuse puhul ei ole tegemist Eestile varalise kohustuse võtmisega põhiseaduse § 104 lõike 2 punkti 15 tähenduses, seega ei nõua hääletamine selles küsimuses Riigikogu koosseisu häälteenamust. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Austatud ettekandja, teile on vähemalt üks küsimus. Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Mõni tund tagasi lugesin meediast ühe meie iseenesest toreda kolleegi väljaütlemist selle kohta, et näete, ESM-i jaoks riik leiab 30 miljonit, aga meedikutele mitte kopi- katki. Kas komisjonis oli muu hulgas arutusel ka selline küsimus või oskate ise sellele vastata? Kuivõrd need küsimused omavahel võrreldavad on?

Sven Sester

Aitäh! Me oleme komisjonis sellel teemal varemgi rääkinud ja teema leidis tegelikult kajastust ka täna Riigikogu suures saalis. Ma kordan siis veel üle. Nii nagu Eesti riik on võtnud endale kohustuse maksta IMF-i aktsiakapitali, Euroopa Investeerimispanga aktsiakapitali, mis lähiajal tuleb Riigikogu menetlusse, Põhjamaade Investeerimispanga aktsiakapitali, on ta võtnud endale kohustuse maksta ka ESM-i aktsiakapitali sisse makse. Tegemist on finantseerimistehinguga, mis ei ole riigieelarve kontekstis otseselt kulupõhine, ja kõikvõimalikud tulevased kohustused, mis jäävad välja- poole praegu sisse makstavat aktsiakapitali, on üles võetavad bilansivälise kohustustena. Analoogne situatsioon on ka siis, kui me 2013. aasta riigieelarvet menetleme asume. Juhin tähelepanu, et seal me näeme võimalikke makseid Eesti Energiale, ka see on üks riigi- poolne makse konkreetse, antud juhul akt- siaseltsi aktsiakapitali.

Aseesimees Jüri Ratas

Deniss Boroditš, palun!

Deniss Boroditš

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Kui vaadata eelnõu lõppteeksti, siis arvestades Eesti riigi jaoks kõige mustemat stsenaariumi, me just jõudsime selgusele, et Eesti kohustuste mahuks jääb 2,3 miljardit eurot. Kui arvestada, et me peame nüüd kiirendatud korras leidma sel aastal täiendavad 30 miljonit ja ka järgmisel aastal leidma kiirendatud korras täiendavad 30 miljonit eurot, kas te jääte siis ikka seisukohale, et täna siin Riigikogus vastu võetav otsus on Eesti Vabariigile hea, kasulik ja pragmaatiline?

Sven Sester

Aitäh! Eks me oleme sellest siin varemgi rääkinud. Ma ütlesin nii, et Euroopa Liitu astudes ja hiljem Euroopa Liidu sees olles oleme võtnud endale teatavad kohustused ja saanud sellega ka teatavad õigused. Täna oleme otsuste juures, millega me täidame neid kohustusi, mis Euroopa Liidu liikmesriigid on oma õlgadele võtnud. Ma olen selle otsuse poolt hääletades veendunud, ma loodan, et tänaste tegevuste ja otsuste valguses saab Euroopa stabiilsemaks finantsiliselt, majanduslikult, etteennustatavamaks positiivses mõttes, ja mis mul muud jääb soovida ja loota, kui et neid lubadusi, mida võimalikud laenu vajajad annavad, ka täidetakse. Selleks, ma saan aru, on eraldi monitoorimine, mille järgi ei saa täislaenumahtu, milles laenuandja ja laenuvõtja on kokku leppinud, ühel hetkel korraga üle kanda, vaid järgmiste laenumaksete tegemine saab võimalikuks monitoorimise, lubaduste reaalse täitmise kaudu. Ma usun siiralt, et selline doominokiviefekt võib täiesti realselt toimida, kui üks, teine või kolmas riik sattub olukorda, kus laenurult on raske finantsvahendeid saada. Sest mida ESM tegelikult teeb? Ta annab võimaluse võtta endale mingil perioodil, ja see periood on fikseeritav, ajutiselt finantsleevendust. Ma usun, et finantsstabiilsuse tagamise seisukohalt on tegemist hea otsusega.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te loetlesite Väino Linde küsimusele vastates Eesti riigi kohustusi mitme institutsiooni ees. Te ütlesite, et Eesti riigil on kohustused ESM-i ees, IMF-i ees, mitme arengupanga ees jne. Kas teie arvates Eesti riigil ei ole kohustusi ka oma inimeste ees, kohustada neile elamisväärne toimetulek – arstidele, päästjatele, õpetajatele? Või olen ma millestki valesti aru saanud?

Sven Sester

Aitäh! Ei, te ei ole kindlasti valesti aru saanud. Eesti riigil on väga selge kohustus oma inimeste ees ja seetõttu me hakkamegi eelarvega, mis on saabunud Riigikokku, kohe tegelema. Ma usun, et juba lähinädalatel läheb meil riigieelarve menetlus lahti.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma jätkan Väino Linde küsimust. Ta ise on küll saalist lahkunud, aga ehk ta kohvikus kuuleb raadioülekannet. Jutt käib leitavast 30 miljonist eurost, millega tehakse kiirendatud sissemakse ESM-i. Kas te valgustaksite n-ö raamatupidamislikult, kuhu need 30 miljonit praegu paigutatud on? Eesti ju paigutab oma reserve eri kohtadesse. Kus see raha praegu on?

Sven Sester

Aitäh! Ma ei oska teile väga konkreetset vastata, sest mul ei ole ülevaadet, milline on praegu Eesti riigi kassareservi paigutus, millistesse finantsvahenditesse, millistesse võlakirjadesse, millistesse pangadeposiitidesse on see raha paigutatud. Kui teil on huvi, siis te kindlasti saate Rahandusministeeriumi poole pöörduda ja seda eraldi küsida. Ma juhin siin heade Riigikogu liikmete tähelepanu ka sellele, et seadusandlik ja täidesaatev võim tuleb kindlasti lahus hoida. Kui me võtame vastu mingid otsused, siis need on täitmiseks täidesaatvale võimule ja põhimõtteliselt on täidesaatval võimul talle antud volituste piires õigus teha ise otsuseid, kas ta võtab käiku kassareservi või võtab vajaduse korral laenu. Ma arvan, et ta teeb otsuse ka lähtuvalt pragmaatilistest kaa-

lutlustest, millise protsendiga kannab reserv konkreetsel juhul näiteks intressi ja millise protsendiga on võimalik võtta rahaturult laenu. Selliste otsuste tegemise me oleme delegeerinud täidesaatvale võimule ja ma arvan, et see on väga normaalne.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, hea juhataja! Te justkui väitsite, et selle 30 miljoni euro eest, mis suunatakse ESM-i teiseks sissemakseks, ei oleks saanud õpetajate palka tõsta. Kuidas sa seda põhjendad, kas see raha ei tulnudki riigieelarvest?

Sven Sester

Aitäh! Siin on väga lihtne ja loogiline põhjendus. Tegemist on meie reservidest võetava rahaga, mis suunatakse konkreetse fondi aktsiakapitali analoogselt sellega, nagu me suuname raha Eesti Energia aktsiakapitali või IMF-i aktsiakapitali. See on ühekordne otsus, mille puhul riigi seisukohalt ja raamatupidamislikult ei ole tegemist kuluga, vaid finantsinvesteeringuga. Nii lihtne see reaalelus ongi. Kui te tahate teha ettepaneku võtta vastu otsus ja suurendada riigi reservide abil näiteks palkasid, siis see võimalus on teil olemas. Küsimus on sel juhul see, et siis me hakkame suurendama neid ilma katteallikateta ja hakkame suurendama riigi defitsiiti. Kas meil on õigus teha seda ilma katteallikateta või mitte, on eraldi küsimus. Antud juhul, kui me võtame reservist raha ja paigutame teise fondi aktsiakapitali, siis me oleme raamatupidamislikus mõttes tekitanud sel hetkel finantsinvesteeringu ehk ühest aktivast on see läinud teise akti vasse.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees! Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves luges meile sügisistungjärgu alguses sõnad peale, et kui inimesed ei saa aru ESM-ist ja muudest Euroopa Liiduga seotud teemadest, siis on selles süüdi rahvasaadikud, kes ei ole osanud neid piisavalt

seletada. Kui ma nüüd kuulan küsimusi, siis nendes aetakse jätkuvalt sassi riigieelarve kuld ja finantsinvesteeringud, finantsvahendite paigutamine. Mida te rahanduskomisjoni esimehena arvate, kas küsimus on ebapiisavas selgitamises või selles, et ei tahetagi aru saada?

Sven Sester

Aitäh! Eks me oleme purjetanud komisjonis arutletud teemadest vähe kaugemale ja ma mäletan, et mõned päevad tagasi oli Kadri Simsoniga komisjoni istungi lõpu eel vestlus sel teemal, mis hetkel peaks komisjoni esindaja vait olema, rohkem mitte rääkima ja mis hetkel ta võib oma arvamust avaldada. Kui te küsite minu arvamust, siis eks ma seda ikkagi avaldan ka. Ma loodan siiralt, et Riigikogu liikmete puhul, kes selle kohta küsivad, ei ole tegemist teadmatusega. Tuleb nentida, et kõik meie materjalid on nii eelnõu põhiteksti kui seletuskirja näol kättesaadavad olnud, ja ma arvan, et küsimus ei ole mitte teadmatuses, pigem võib seda nimetada retoorikaks. Ma tõesti loodan siiralt, et tegemist ei ole teadmatusega. Kahju küll, kui see nii oleks.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees! Mulle tundub, et teil oli vist keelevääratus, kui te ütlesite, et opositsioon võiks teha ettepaneku kasutada reserve näiteks õpetajate palkadeks. Te kindlasti teate, et opositsioon ei saa ühtegi eelarve tasakaalu halvendavat ettepanekut teha. Kas vastab tõele, et Eesti riigi reservid on viimasel aastal vähenenud ja seda ainult valitsuse tehtud otsuste mõjul?

Sven Sester

Aitäh! See on väga hea tähelepanek. See on tegelikult ka vastus mainitud küsimustele, st me ei saa panna kahte asja ühte patta, nimelt reservidest võetavate finantside suunamist võimalikesse aktsiakapitalidesse ja kulutuste tegemist. Tõsilugu, et Riigikogul ei ole õigust suurendada siin kohapeal kulusid, kui ta ei leia selleks täiendavaid tululiike. Seda õigust meil ei ole ja ma püüdsin ka teile edasi anda, et selliseid võimalusi meil siin ei ole. Kui rääkida

reservidest, siis riigi reservid on varasemaga võrreldes vähenenud. Mul ei ole praegu konkreetseid andmeid, kuna arutatav eelnõu ei ole nõudnud sellise informatsiooni edasiandmist ja arutamist. Aga kui te küsite, kas viimastel perioodidel on riigi reservid vähenenud, siis jah, nad on vähenenud. Ja mis tegelikult veelgi olulisem, ei ole vaja vaadata mitte ainult riigi reserve, vaid vaja on vaadata sümbioosis, st riigi reservid *versus* meie laenumahud. Me võime ju kunstlikult reservid üleval hoida ja selle võrra laenukoormust suurendada või vastupidi, võtta oma reserve kasutusele ja selle võrra vähem ka laenu võtta. Siin on jällegi täidesaatval võimul võimalus teha otsuseid Eesti riigile parimal moel.

Aseesimees Jüri Ratas

Deniss Boroditš, palun!

Deniss Boroditš

Aitäh! Hea ettekandja! Siin oli küsimustes juttu finantsinvesteeringutest. Teie kui finants-taustaga inimene oskate siin vastata. Tavaaktiivide puhul on kõik väga lihtne, kuna aktsiatel on turuväärtus ja neid võib teatud hetkel ka realiseerida, saades turuväärtust. Mida te arvate kõnealuste finantsinvesteeringute valguses, kas seda väärtust on võimalik realiseerida ja kas selle eest on võimalik nimiväärtust saada?

Sven Sester

Aitäh! Selle investeeringu tegemine ESM-i ei kanna endas tegelikult seda väärtust või eesmärki, mida üldiselt kannavad tavalised finantsinvesteeringud, ka just erastruktuurides, kus peasjalikult on eesmärgiks saada kasumit. Kui me räägime näiteks Eesti Energiast või mingist muust Eesti riigi hallatavast riigiettevõttest, kus eesmärgiks võib olla nii kasumi saamine kui ka võimalike tulevaste projektide tegemine, mis iganes, siis me saame selle üle riigieelarve menetluse ajal arutleda. Praegusel juhul ei ole tegemist peasjalikult kasumi saamise eesmärgiga, vaid tegemist on Euroopa finantsilise stabiilsuse tagamisega ja seda peab ka nii vaatama. See on põhiline eesmärk. Ma kordan veel kord üle, et riigieelarves kajastuvad ESM-i minevad kapitali sissemaksed finantseerimistehinguna ja täpsemalt kirjjena saab see olema osaluse soetus rahvusvahelises organisatsioonis. Raamatupidamises võetakse

tehing samuti arvele osalusena, st mitte kuluna, vaid finantsvarana. ESM-i sissenõutava kapitali summad on potentsiaalne kohustus ja seda kajastatakse bilansivälise kohustusena.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Te räägite, justkui oleks tegemist väga hea finantsinvesteeringuga, mille üle me peaksime hästi õnnelikud olema. Kas rahanduskomisjon on hinnanud ka finantsinvesteeringu riski? Sel aastal oli Kreeka majanduskasv teises kvartalis $-6,2\%$, järgmiseks aastaks prognoositakse Kreeka majanduslanguseks -4% . Täna võisime lugeda, et Slovakkia peaminister seab kahtluse alla eurotsooni edaspidise eksisteerimise. Kas te olete hinnanud neid riske, mis kaasnevad Eesti maksumaksja raha kasutamisega?

Sven Sester

Aitäh, härra küsija! Te alustasite oma küsimust, pannes mu suhu sõnu, mida ma ei ole rääkinud. Nii on väga raske teiega konstruktivselt edasi debateerida. Te alustasite oma küsimust nimelt sellega, et ma olen teile siin rääkinud, kui õnnelik peab olema, et saab teha finantsinvesteeringuid. Ei, ma ütlen teile veel kord: me oleme Euroopas koos heas ja halvas. Praegu ongi see nn halb olukord, kus me peame midagi välja käima. Hea olukord on siis, kui me sõlmime järjekordse seitsmeaastase struktuurilepingute baasi, kus me iga euro eest, mis me Euroopasse anname, saame 3–3,5 eurot tagasi. Kui me anname miljard eurot, saame 3–3,5 miljardit eurot tagasi. See on see hea aeg ja see on raha, mida meilt keegi tagasi ei nõua. Need on meie toetused, Euroopa toetused põllumeestele, teedele jne. Praegu tuleb teha raske otsus, see on see halb aeg. See on vastuseks teie küsimuse esimesele poolele.

Nüüd teie põhiküsimus: kas on hinnatud võimalikku riski? Sel teemal oli meil arutelu ka täna eelnõu esimesel lugemisel. Ja kui te vaatate ESM-i otsuse ratifitseerimist augusti lõpus, siis otsuse eelnõu seletuskirjas oli ka kirjas, millised on ESM-i liikmesriikide võimalikud riskid, oht raha kaotada. Täna me korrasime selle mingil määral üle, et risk kaotada

kogu investering on nii Eestil kui ka teistel Euroopa Liidu liikmesriikidel väga väike.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Ma tänan, hea juhataja! Hea ettekandja! On selge, et selliste tehingutega, mille üle me täna siin otsustame, suureneb surve riigikassa reservidele. Sisuliselt konventeerime sularaha investeerimisinstrumentideks, millel on loomulikult omad riskid. Nagu sa mainisid, võib see mitmekordselt tagasi tulla, aga arvestades meediauudiseid, päris kindel see ei ole, et meie investering nii edukas on. Siit ka küsimus: kas rahanduskomisjonil on plaanis arutada riigikassa reservide planeerimist laiemalt? Millised selle põhimõtted peaksid olema? Võib-olla peaks hoopis rohkem puhvrit olema ja seda asja tuleks vaadata veidi laiemalt, mitte ainult stabiilsusmehhanismi kontekstis? Kas Rahandusministeeriumil on plaanis riigikassa reservide põhimõtete kujundamist arutada?

Sven Sester

Aitäh! Rahanduskomisjon ja Rahandusministeerium peatuvad vähemalt kord aastas reservide suurusel ja reservide muutumisel aasta jooksul ja saavad rahandusministrilt selle kohta täismahus ülevaate. Rahanduskomisjon ei võta osa ja tal ei olegi õigust võtta osa otsustamisest, kuidas ja kuhu peaks konkreetseid investeringuid tegema. Selleks on, ma saan aru, konkreetset lepingud oma eriala spetsialistidega, kes neid võimalikke finantsinvesteringuid teevad. Küll aga saab rahanduskomisjon kord aastas konkreetse ülevaate, mis on toimunud, kuhu on tehtud investeringuid, millised on olnud tootlused – kogu selline informatsioon.

Aseesimees Jüri Ratas

Rannar Vassiljev, palun!

Rannar Vassiljev

Aitäh! Hea ettekandja! Mainisid, et iga euro kohta, mis Eesti Euroopa Liitu paneb, tuleb sealt 3,5 eurot tagasi. Kas sa täpsustaksid seda arvutuskäiku, mitu eurot Eesti siis paneb Euroopa Liitu ja mitu eurot ta Euroopa Liidust tagasi saab?

Sven Sester

Kui võtame aluseks 2006–2013 mitmeaastase finantsperspektiivi (varsti hakkame rääkima finantsperspektiivist 2014–2020), siis üldised arvud ütlevad, et selle perioodi jooksul oleme maksnud Euroopasse ligi miljardi euro väärtuses osaluste eest, sõlminud mitmesuguseid kokkuleppeid ning saanud mitmete projektide ja kokkulepete kohaselt 3,5 miljardit tagasi. Sealt tulebki see arvutuskäik.

Aseesimees Jüri Ratas

Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Siin räägitakse pidevalt sellest toimingust kui finantsinvesteringust ja mõned rahvasaadikud viitavad sellele, kuidas presidendi kõnet ei ole osatud lahti seletada. Me räägime pidevalt ka solidaarsusest, et Euroopas peab olema solidaarne nii halvas kui heas. Mul on selline küsimus: kui me eeldame, et see investering lõpeb ikkagi kahjumiga, siis tegelikult on see Eesti riigile kulu, ja kas me oleme solidaarsed ainult kui riik või oleme solidaarsed ka kui rahvasaadikud? Kas teie kui rahanduskomisjoni esimees ise teeksite sellise finantsinvesteringu või peavad seda tegema ainult riigid? Kas me eraisikutena ei ole solidaarsed, oleme vaid riikidena?

Sven Sester

Aitäh! Ma ei saanud selles mõttes teie küsimusest aru, et siin on tegemist ju ainult riikidevahelise kokkuleppega, ei ole avatud mingit ühist fondi, kuhu eraisikud saaksid annetada, et hädasolijaid omakorda aidata. Selles mõttes on teie küsimusele raske paralleeli tuua. Küll aga juhin tähelepanu sellele näitele, millest me oleme siin ka varem rääkinud: kui teie naabri maja põleb, siis on küsimus, kas te lähete talle appi vett peale viskama või mitte. See on see küsimus. Me käsitleme Euroopa riike Euroopa siseturuna ja seda nad ongi, mitte ainult meie käsitluses, vaid ka reaalsuses. Me oleme võtnud endale teatavad kohustused ja neid kohustusi me täna täidame. Eraisikuna on teil ka kindlasti võimalus oma panus anda, kui te soovite. Siis on lihtsalt vaja välja mõelda mehhanism, kuidas te saaksite selle panuse anda.

Aseesimees Jüri Ratas

Aadu Must, palun!

Aadu Must

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Üle-eelmise küsimusega puhkenud diskussioonist jäi mulje, et ESM-is osaledes me saame rohkem tagasi, olid ilusad võrdlused – 1 ja 3,5. Kui Läti ei osale ESM-is, kas siis tema eurotoetusi ei saa?

Sven Sester

Vaadake, härra Must, ma ei öelnud seda, et me saame ESM-ist rohkem tagasi. Ma ütlesin, et struktuurifondidest aastaiks 2006–2013 saame rohkem tagasi. See oli minu vastus, ma ei ole kuidagi teistmoodi rääkinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Ma küsin hästi lihtsa küsimuse, haarates teie vastusest kinni. Täna on nii mitmedki reporterid meie käest küsinud, mis me teeme meid ees ootava palgatõusuga. Kas te olete nõus n-ö eraisikuna tegema ESM-i annetusfondi, kuhu me võiksime annetada oma palgatõusu?

Sven Sester

Ma pean tunnistama, et rahanduskomisjon täna sellele tähelepanu ei pööranud ja mul on väga raske hakata rääkima sellest temaatikast rahanduskomisjoni nimel.

Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Võsa, palun!

Peeter Võsa

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma jätkan Aadu Musta küsimust. Läti ei osale ESM-is. Kas siis Läti ei olegi saanud eurotoetusi?

Sven Sester

Aitäh! Läti on aegade jooksul kindlasti saanud eurotoetusi ja teeb praegu kõvasid jõupingutusi selle nimel, et neil oleks 2014. aastal võimalik ka eurotsooni tulla. Rahanduskomisjon tegi selle aasta kevadel kahepäevase visiidi Läti kolleegidele ning kohtus ka Läti rahandusministri ja Läti keskpanga esindajatega.

Kõigilt osapooltelt ja kohtumistelt saime väga selge signaali, et tehakse pingutusi eurotsooni tuleku nimel. Seejuures on praegune olukord või foon eurotsooni tulekuks ju tunduvalt halvem, vaadates, millised probleemid on mitmel eurotsooni riigil, kui oli meil, kes me võtsime selle otsuse vastu tunduvalt varem. Nii et Läti teeb tööd selle nimel, et olla aastal 2014 ka eurotsoonis.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud Riigikogu juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma küsin ikkagi veel selle aktsiakapitali ehk kapitali sissemaksete kohta. Kui nüüd lisaks ESM-i 500-le laenumaht suureneb veel, pluss 200 EFSF-i oma, siis tegelikult suureneb kogu laenumaht. Te ütlesite hommikusel istungil, et on võimalik, et kapitali sissemakseid suurendatakse, ja Eesti riigil tuleb teha lisamakseid. Minister ütles, et neid ei tule teha. Samuti ütles seda ka ministriumini esindaja. Kas te praeguseks olete aru saanud, kas tulevikus võib tekkida olukord, kus me lisaks 148 miljonile teeme veel sissemakseid?

Sven Sester

Aitäh! Mulle tundub, et te olete siin midagi kokku pannud, millest, ma kujutan ette, te ise ka täpselt aru ei saa. Meie lisamaksed on kokkuvõetuna 150 miljonit eurot. See jaguneb viide ossa ja meil on praegu riigieelarves ette nähtud üks viiendik, eelmise aasta sügisel vastu võetud otsuse kohaselt 30 miljonit eurot. Täna võtame eeldatavasti vastu eelnõu, mis annab meile võimaluse lisada teine viiendik. Selle aasta sügisel me menetleme järgmise aasta eelarvet, ja kui me oleme selle ära menetlenud ja see kõigile osapooltele sobib, siis lisame kolmanda ja neljanda viiendiku ning 2014. aastal tuleb viimane, viies viiendik. Lisaks siinkohal, et nii kaua kuni ei ole tehtud aktsiakapitali täielikku sissemakset, ei ole ka ESM oma maksimaalses koormuses tööle rakendunud. Rahandusministrid oma tänavu-kevadisel koosolekul just sellel põhjusel kiirendasidki maksete tegemist, algse viie aasta asemel tuleks need teha sisuliselt 2,5–3 aasta jooksul, et anda a) turgudele kindlust ja b) et

ESM oleks võimalike probleemide puhul tõesti kohe kapitaliseeritud.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Rahandusminister Jürgen Ligi on teada-tuntud keevalise mehena, sina oled selline väljapeetud ja rahulikum. Opositsioon viriseb siin praegu päris palju, aga opositsioon ei ole ka kõikides oma arvamustes ühtne. Selle tõttu mina, nähes, et ma olen vist viimane küsija, palun sul öelda kolme lausega Eesti inimestele midagi positiivset, mida ESM meile kaasa toob ja mida Eesti inimene võiks oma rahustamiseks ESM-i peale mõeldes tunda.

Sven Sester

Aitäh! Neid lauseid on kindlasti tunduvalt rohkem kui kolm. Mul on raske seda kolme lausesse panna, aga lühidalt kokku võttes võiks öelda, et tehes täna riigipoolseid sisse-makseid ESM-i aktsiakapitali, me loome tegelikult tulemüüri, ja see sõna ise ütleb ära, mida on mõeldud. Me loome tulemüüri võimalike probleemide järgmistesse riikidesse edasikandumise vastu. Meie tänased Eesti ettevõtjad on suuremalt osalt Euroopa majandusruumis, see on meie siseturg. Kui meil praegu ka ei ole võib-olla nii palju otsesuhteid Kreekaga, vaadates meie väliskaubanduse bilanssi, on meil suhted Saksamaaga, Saksamaal omakorda on jällegi suhted Kreekaga. See kõik on omavahel niivõrd seotud, need probleemid, mis on Kreekas, on olnud varem Portugalis, Iirimaal. Täna me ju Portugalist ja Iirimaast ei räägi, aga ma tuletan teile meelde, et need riigid on EFSF-ist saanud abi ja täidavad tingimusi, mis EFSF neile seadis. Ja põhjus, miks me nendest ei räägi, on see, et need tingimused on täidetud ja nad on suundumas sellele rajale, kus normaalne riik peaks olema. See tähendab seda, et lõpuks on rahvusvahelised finantsinvestorid nõus andma nendele riikidele juba ka otseabi teatavate intresside eest. Ehk siis me loome praegu finantsstabiilsust ja tegelikult kaitseme Euroopa stabiilset turgu. Ma arvan, et see on positiivne lõpusõnum minu poolt.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh! Hea ettekandja! Sinu viimane vastus andis mulle mõtteainet veel üheks küsimuseks. Sa rääkisid tulemüürist. Kas sa oled rahanduskomisjoni esimehena veendunud, et me ise saame olema õigel pool seda tulemüüri? Eesti on ju nii väike riik, et meist eurotsooni püsimine tervikuna ei sõltu. Kui meil peaks kunagi abi vaja minema, kas meie ikka saame siis abi, oleme õigel pool seda tulemüüri?

Sven Sester

Aitäh! See on hea küsimus. Me oleme seda teemat siin tegelikult ka varem ühes oma diskussioonis käsitlenud. Teema oli põhimõtteliselt see, et Euroopas on olemas väikesed ja suured. Me jõudsim diskussioonis selle kohani, milleks ESM on loodud. Keegi tõstis üles küsimuse, et ega Eestile appi ei tulda, et me oleme nii marginaalne riik. Teine idee oli selline, et kui suured riigid – Hispaania, Itaalia – on lõplike probleemide ees, siis jällegi ESM on liiga väike, et neid aidata. Siis tekib ju küsimus, milleks see ESM üldse loodud on, kui suure riigi jaoks on ta liiga väike ja väike riik on liiga marginaalne. Siinkohal ma saan küll tugineda rahandusministri sõnadele, aga ma täiesti usun, et see ka nii on. Kui rahandusminister sellele küsimusele vastas, siis ta ütles, et kõik riigid on Euroopas tähtsad, kaasa arvatud Küpros, kelle üle käib praegu arutelu. Küprosel võib suure tõenäosusega minna vaja laenuabi ja nüüd on küsimus, kas laenuabi tuleb sel juhul EFSF-ist, mis hetkel veel toimib, või tuleb ESM-ist. Euroopas on arusaam, et see on see pere, kellega tahetakse koos olla, ja Eesti on üks selle pere liikmeid.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan teid ettekande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised ja palun Riigikogu kõnetooli Lembit Kaljuvee.

Lembit Kaljuvee

Härra juhataja! Head kolleegid! Täna on paar korda mainitud, et härra president kiitis meid vähem kui kuu aega tagasi siit puldist selle eest, et me oma suvisel istungjärgul

ESM-ile *dobro* andsime. Samas oli öeldud, et me peaksime ESM-i iseendale ja ka rahvale selgeks tegema. Ma küsisin täna enda käest mitu korda, kas see tänane istung tegi meile endile ESM-i selgeks. Kas me tegime rahvale ESM-i sisu selgeks selles mõttes, et mis ta on, mis see ESM on ja millised ohud ta meile, meie rahvale ja riigile kaasa toob?

Mulle ei meeldinud see arutelu sellepärast, et valitsus püüab kogu aeg rääkida, et mingit ohtu pole, tuleb natuke raha anda, see ühest kohast teise tõsta ja midagi ei juhtu. Teatud mõttes on see õige. Mina julgen küll oma teadmiste baasil öelda, et kolme aasta finantsperspektiivis ei tõuse ega lange ühegi riigitöötaja palk, kui me selle otsuse täna vastu võtame. Sellest ta ei tõuse ega lange. Mina oleks ministri ja ka komisjoni esimehe asemel, kuigi tema teatud mõttes küll kõneles sellest, tõesti toonud välja selle finantsperspektiivi kolme aasta jooksul, mida see tähendab kõige halvema ja kõige parema variandi puhul. Kõige halvema variandi puhul juhtub ju see, et Eesti riik peab võtma laenu. Ega selle tõttu meil mitte keegi rohkem ega vähem kui täna söömata-joomata ei jää. Tegelikult kasvab Eesti riigi laenukoormus kõige halvemal juhul umbes 30–40%-ni ja elu läheb edasi. Seda me oleks pidanud kuulma ministri suust, mitte seda, et see peaaegu mitte midagi ei tähenda, see 30 miljonit jne. Neid detaile arutatakse ju ametnike vahel, neid arutatakse komisjonis. Üks küsimus on targem kui teine, üks küsimus on rumalam kui teine. Aga seda, mida inimesed kuulda tahaksid või mida me inimestele rääkida saame, on täna selle kolme-nelja tunni jooksul kahjuks vähe olnud. Peaks olema tõesti nii, nagu Aivar küsis: ütle inimestele midagi positiivset. Mis tegelikult saab olema pärast seda, kui see dokument alla kirjutatakse, millised on ohud ja millised tagasilöögid võivad seoses sellega tulla? Selles osas mina erilist selgust ei saanud. Loodeti, et tagasilöögid on väikesed.

Aga nüüd selle juurde, kas me peaksime alla kirjutama või ei peaks. Kui ma oleksin koalitsioonis, siis ma hääletaksin selle poolt, sellepärast et me oleme Euroopa Liidus, meie liitu on vaja kaitsta, meie raha on vaja kaitsta ja see on tulemüür, mis aitab seda teha. Kui ma olen opositsioonis ja kuulen sellist selgitust, nagu täna on siit tulnud, siis ma ei saa selle

poolt hääletada. Ma ei saa selle poolt hääletada, sest endale ei ole selgeks tehtud, mis see EFSF on või mis see ESM on. Mida ta meile, meie riigile ja rahvale kaasa toob, seda me pole öelnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun kolm minutit lisaajaga!

Lembit Kaljuvee

See ei ole ju tegelikult raske – meil on olemas aparaadid, on olemas inimesed, kes võivad kõik need asjad välja joonistada, nii halvema variandi kui ka parema variandi. Siin ei ole vaja rääkida seda, milline see halvem variant on. Kui komisjoni esimees ja minister jõuavad selle suure vaidluse tulemusena, mida siin saalis peetakse, kui on asja allakirjutamine, lõpuks välja ühe arvuni, siis see ei ole tõsine, asjalik ja professionaalne suhtumine. See olgu öeldud edaspidiseks. Mis ma meile siis soovitan? Täna õhtust tuleb lihtsalt teatud õppetunnid võtta, sest ma arvan, et ESM-i me arutame siin tulevikus veel. Teeme endale asjad paremini selgeks, siis me oskame paremini ja professionaalsemalt kaasa rääkida, ja mis veel tähtsam, ka oma inimestele selgitada, mida üks või teine samm tähendab. Ma arvan, et paljud meist ei oska seda hästi selgitada, kui me läheme koju. Ma arvan, et paljud, kes täna siin seda kuulavad või loevad, ei saa sellest aru. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud kolleegid! Ma arvan, et tänane päev on päris tõhus tööpäev olnud, ja mul oli fraktsioonikaaslase Aivar Riisaluga elav mõttevahetus selle üle, kas tuleb anda optimistlikku nooti. Ma alustaksin optimistliku noodiga. Ma arvan, et me oleme täna kõik aru saanud, kui oluline on, et Euroopa abimehhanismide arutelud toimuvad Riigikogu saalis. Sest täna oleme saanud mitmeid vastuseid küsimustele, mis senimaani hõljusid õhus ja mille puhul vastust kas ei öeldud või välditi. Kui me mõtleme hommikusele istungile, siis ka rahandusminister Jürgen Ligi proovis keerutada ja ka valdada, et mitte Eesti uut kohustuste ülempiiri

välja öelda, aga arutelude tulemusena on selgunud, et see ülempiir võib olla 2,3 miljardit. Ehk siis augustikuus räägitud ESM-i kohustus 1,3 miljardit, lisaks veel lubadus hoida lahti EFSF-i kuni poole mahu ulatuses. Nagu me mäletame, oli EFSF-i täismahu garantii Eesti jaoks 2 miljardit, järelikult pool mahtu on 1 miljard. Nii et tänase lõpphääletusega võetakse Eestile 2,3 miljardi suurune kohustus.

Mõnes mõttes tundub meie Euroopa-poliitika olevat selline, et valitsusel on tähtsam näida kui olla, ja selle näimise parim näide on see, mis toimus arutatava otsuse eelnõu pealkirjaga. Ministreerium oli ette valmistanud pealkirja ja ausalt ära öelnud, et see on maksimaalse laenumahu suurendamine. Pealkirjameistrid PR-spetsialistid leidsid, et suurendamine ei ole laenumahu puhul hea sõna, seetõttu seadistati see ümber ja nüüd on see siis maksimaalse laenumahu seadmine. Suurendamine oleks olnud selgem ja arusaadavam, aga halbade uudiste oskuslik müümine soosib kindlasti seda seadmise sõna.

Teine asi, mis nädala jooksul toimunud aruteludest on selgunud: kui suvel räägiti, et ESM asendab Eesti jaoks EFSF-i, siis nüüd ei ole keegi suutnud seda öelda, et EFSF lukku pannakse. Ma juhin tähelepanu sellele, et kuni EFSF on lahti, seni puudutab see ka Eesti riigi võlakooormust.

Lõpetuseks peatun korraaks ka reservidel. Eesti riigi reserve koguti ju selle jaoks, et neid rasketel aegadel kasutusele võtta. Nagu küsimuste ja vastuste voores juba näha oli, ei saa opositsioon mitte kunagi teha ettepanekut reservide kasutuselevõtuks, sellepärast et see halvendaks meie eelarve tasakaalu. Küll aga saab reserve rasketel aegadel alati kasutusele võtta valitsus. Ja seni oleme neid riigi reserve paigutanud sinna, kust neid on vajaduse korral võimalik kätte saada. Kui me nüüd teeme sellise tarmuka finantstehingu, mis tundub valitsuse erakondadele väga meelepärane olevat, siis ESM-ist me oma paigutatud reserve nii kergesti enam kätte ei saa.

Nii et laias laastus öeldes on vägagi hea, et Riigikogu võttis endale kohustuse neid teemasid ja Eesti jaoks ülisuuri kohustusi arutada. Ma arvan, et täissaal näitab kuni erakorraliste istungite lõpuni seda, et me võtame oma ülesannet väga tõsiselt. Ja kuigi Keskerakonna fraktsioon on kogu aeg toetanud seda, et kõik

need arutelud ja laenupiiri suurendamised jõuaksid alati Riigikogu suurde saali – me toetasime seda ka täna, andes omapoolse panuse kvoorumi kokkusaamiseks –, ei toeta me seda, et Eestile võetakse nii suuri kohustusi. Me ei toeta seda, et olukorras, kus Eestis on väga palju elutähtsaid valdkondi, mis vajavad lisatähelepanu, nendele valdkondadele tähelepanu ei pöörata, küll aga ilmutatakse ülemäärast innukust Euroopas ennast lõhkilaenanud riikide abipaketide sissemaksmisel. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Alustame eelnõu 286 muudatusettepanekute läbivaatamist. On laekunud neli muudatusettepanekut. Esimene on juhtivkomisjonilt, teine samuti juhtivkomisjonilt. Kolmas muudatusettepanek on laekunud Inara Luigaselt ja Deniss Boroditšilt, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Kas me saaksime seda muudatusettepanekut hääletada?

Aseesimees Jüri Ratas

Te saate seda teha, kui see soov teil on. Kuna te küsisite, kas te saaksite, siis ma ütlen, et jah, te saate. Kas te soovite või ei soovi?

Inara Luigas

Soovime seda muudatusettepanekut hääletada.

Aseesimees Jüri Ratas

Selge. Alustame hääletamise ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen hääletusele kolmanda muudatusettepaneku, mille on esitanud Riigikogu liikmed Inara Luigas ja Deniss Boroditš. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 4 Riigikogu liiget, vastu 46, erapooletuid 1. Ettepanek ei leidnud toetust.

Neljanda muudatusettepaneku on esitanud Inara Luigas ja Deniss Boroditš, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta arvestamata. Tulenevalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106

lõikest 2 ei kuulu see muudatusettepanek hääletamisele.

Head ametikaaslased! Sellega oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on panna eelnõu 286 teisel lugemisel ka lõpphääletusele. Alustame lõpphääletuse ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen eelnõu 286 lõpphääletusele. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 52, vastu 27 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Euroopa stabiilsusmehhanismi maksimaalse laenumahu seadmine ja teise kapitalimakse tegemine" eelnõu 286 on otsusena vastu võetud. (Tabel 8.)

Päevakorrapunkt on käsitletud.

Head ametikaaslased, ma tänan teid! Istung on lõppenud. Soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 16.47.

Istungi kestus 59 minutit.

Juhataja

L. Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 8. oktoober 2012
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine Euroopa Komisjoni soovitude kohta (nr 176)
2. Arupärimine Eesti rahva ja eluruumide loenduse kohta (nr 177)
3. Arupärimine Riigimetsa Majandamise Keskuse börsile viimise kohta (nr 183)
4. Arupärimine metallivarguste ja metalli kokkuostu punktide ebaseadusliku tegevuse kohta (nr 186)
5. Arupärimine Baltikumi suurima poolkoksimäe põlengu kohta (nr 188)
6. Arupärimine vägivalla kohta Gruusias (nr 191)
7. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, austatud Riigikogu! Tere päevast, lugupeetud peaminister! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu neljanda töönädala esmaspäevast istungit. Head kolleegid, nüüd on võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun kõnepulti Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab looduskaitseaduse ja riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu. Nimetatud eelnõu menetlemisel esindab Vabariigi Valitsust Keit Pentus-Rosimannus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Viktor Vassiljev, palun!

Viktor Vassiljev

Lugupeetud proua juhataja! Head kolleegid! Me elame praegu tervishoiutöötajate streigi tähe all, sest see on asi, mis puudutab mingit pidi igäühte meist. Kõigil meil on sugulasi ja

tuttavaid, kes vajavad arstiabi, ja mõned iga päev. Seoses sellega on Keskerakonna fraktsioonil üle anda seaduseelnõu. Eestil on nimelt olemas originaalne ressurss, mida võiks kasutada tervishoiusüsteemi rahastamiseks. Meie tublid elanikud tarbivad küllaltki palju alkoholi, nimelt 10,2 liitrit absoluutalkoholi inimese kohta. Selle näitajaga me oleme raudselt viie suurima tarbija hulgas Euroopa Liidus. Samuti on meil 30% elanikkonnast, kes suitsetavad.

Kõik need inimesed maksavad aktsiise. Mis oli tubaka- ja alkoholiaktsiiside algne mõte? Need kehtestati põhjusel, et inimesed, kes tarbivad ebatervislikke aineid, tekitavad kahju oma tervisele ja ka riigile. Põhimõte on, et kui neid inimesi peab ravima mittesuitsetajate ja karskete inimeste makstavast sotsiaalmaksust, siis las nad korvavad aktsiisi makstes riigile selleks kuluvad summad. Paraku praegu lähevad aktsiisid lihtsalt nagu musta auku. Me ei tea, milleks neid kasutatakse. Tulenevalt sellest teeb Keskerakonna fraktsioon ettepaneku algatada seadusmuudatus, millega suunatakse 20% alkoholi- ja tubakaaktsiisist otse haigekassa vahenditesse. See teeks järgmisel aastal 74 miljonit eurot. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Olen juhatusel nimel vastu võtnud kaks seaduseelnõu. Kui seaduseelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus nende menetluse kolme tööpäeva jooksul.

Head kolleegid, nüüd annan edasi järgmised teated. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse poolt tänavu 4. oktoobril esitatud järgmised eelnõud Euroopa Liidu asjade komisjonile. Esiteks, Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise "Teadusinfo paremini kättesaadavaks: rohkem kasu avaliku sektori investeeringutest teadustegevusse" ning komisjoni soovitusel teadusinfo kättesaadavuse säilitamise kohta suhtes. Riigikogu juhatus on

määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning teatise ja soovitusel kohta arvamust andma kultuurikomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 18. oktoober kell 16. Teiseks, Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni teatise "Euroopa teadusruumi partnerluse tugevdamine tiptaseme ja kasvu saavutamiseks" kohta. Riigikogu juhatus on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning teatise kohta arvamust andma kultuurikomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 18. oktoober kell 16. Kolmandaks, Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, millega käsitletakse inimestervishoiu kasutatavate ravimite kliinilisi katseid ja millega tunnustatakse kehtetuks direktiiv 2001/20/EÜ, eelnõu kohta. Riigikogu juhatus on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ja määruse eelnõu kohta arvamust andma sotsiaalkomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 18. oktoober kell 16. Neljandaks, Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi, milles käsitletakse liidu finantshuve kahjustava pettuse vastast võitlust kriminaalõiguse abil, eelnõu kohta. Riigikogu juhatus on määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning direktiivi eelnõu kohta arvamust andma õiguskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 18. oktoober kell 16. Viiendaks, finants-tehingute maksustamise alase tõhustatud koostöö algatamise taotluse esitamine Euroopa Komisjonile. Riigikogu juhatus on määranud taotluse esitamise kohta arvamust andma rahanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 11. oktoober kell 16. Riigikogu juhatus on edastanud Vabariigi Valitsuse s.a 8. oktoobril esitatud Eesti seisukohad Euroopa pangandusliidu ja pangandusjärelvalve loomise kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile ning määranud Vabariigi Valitsuse seisukohtade ning eelnõu kohta arvamust andma rahanduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 18. oktoober kell 16.

Head kolleegid, palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 82 Riigikogu liiget, puudub 19.

Lugupeetud kolleegid! Nüüd me võime minna selle nädala päevakorra kinnitamise juurde. Päevakord on teil laudadel. Palun, kolleeg Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Mul on küsimus neljapäevase esimese päevakorrapunkti kohta, mis on olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu. Kas Riigikogu juhatus tagab, et seekord on ettekannete tekstid aegsasti Riigikogu liikmetele kättesaadavad, et me saaksime selle tähtsa punkti aruteluks valmistuda?

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg! Jah, me teame seda muret. Loodetavasti on need materjalid teile õigel ajal kättesaadavad. Palun, kolleeg Kaia Iva!

Kaia Iva

Aitäh! Kuna arutelu on IRL-i fraktsiooni algatatud, julgen Paul-Eerik Rummole kinnitada, et erinevalt mõnest varasemast arutelust on need materjalid tõepoolest olemas.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Läheme nüüd selle nädala päevakorra kinnitamise juurde.

Panen hääletusele selle nädala päevakorra. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt oli 82 Riigikogu liiget, vastu või erapooletu ei olnud keegi. Päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine Euroopa Komisjoni soovitusel kohta (nr 176)

Esimees Ene Ergma

Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene arupärimine on Riigikogu liikmete Kadri Simsoni, Aivar Riisalu, Marika Tuus-Lauli, Valeri Korbi, Lauri Laasi, Enn Eesmaa, Eldar Efendjevi, Tarmo Tamme, Jüri Ratase, Aadu Musta, Kalev Kallo, Viktor Vassiljevi, Yana Toomi, Ester Tuiksoo ja Mailis Repsi tänavu 4. juunil esitatud arupärimine Euroopa Komisjoni soovitusel kohta (nr 176). Palun kõnepulti kolleeg Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud peaminister! Esitasime selle arupärimise teile suve alguses, kui Eestini olid just jõudnud Euroopa Komisjoni soovitusel. Nimelt, maikuu lõpus võttis Euroopa Komisjon vastu eelarvemeetmeid ja majandusreforme käsitlevate soovitusel paketi, kus olid kirjas igale liikmesriigile

konkreetsed soovitused finantsstabiilsuse parandamiseks, majanduskasvu suurendamiseks ja töökohtade loomiseks. Eesti puhul leiab komisjon, et hoolimata valitsussektori eelarve ülejäägist ja tööpuuduse vähendamisest pea poole võrra näivad Eesti reformipingutused olevat ebapiisavad.

Riigikogu opositsioonierakonnad on pidevalt juhtinud Vabariigi Valitsuse tähelepanu mitmesugustele kitsaskohtadele Eestis. Nüüd juhib väga paljudele neist omakorda tähelepanu ka Euroopa Komisjon.

Näiteks viitab komisjon oma hinnangus, et Eestis on eraisikute laenukoormus väga suur. Erasektori laenukoormus Eestis on võrreldes SKT-ga 160%. Suur on noorte tööpuudus ja pikaajaline tööpuudus, samuti töötute perede laste vaesusrisk. Euroopa Komisjoni dokumendis on öeldud, et Eesti on ise seadnud endale eesmärgiks suurendada tööhõive 20–64-aastaste vanuserühmas 76%-ni, mis tähendab, et 2009. aasta tasemega võrreldes tuleks luua veel 38 000 uut töökohta ehk tuua 38 000 inimest tööturule. Selle võiks saavutada läbi mõeldud sihispärase meetmetega, mis oleksid suunatud noortele töötutele, madala kvalifikatsiooniga inimestele, pikaajalistele töötutele ja vanemas eas inimestele, kombineerituna ühelt poolt suure tööpuudusega piirkondadele ning teiselt poolt alla kolmeaastaste laste hoidmise teenuste parandamisele suunatud meetmetega.

Komisjon leiab ka, et Eesti maksupoliitika on mõnes osas arusaamatu. Näiteks vähendab maamaksu kaotamine eluasemealuselt maalt võimalusi ilma majanduskasvu kahjustamata eelarvebaasi tugevdada ja mitmekesistada. Komisjon on oma soovitustes küllaltki kriitiline ka Eesti kehtiva vanemahüvitise süsteemi suhtes, sest see pöörab ebaoproportsionaalselt suurt tähelepanu lapse esimesele 18 elukuule. Komisjoni hinnangul on vanemahüvitise süsteem Eestis suhteliselt kulukas, aga nagu öeldud, pöörab tähelepanu ainult esimesele poolteisele eluaastale, samal ajal kui alla kolmeaastaste laste hoidmise teenuse pakkumine on ebapiisav. Eelkõige tekitab hüvitiste kõrge tase moonutavaid mõjusid tööturul. Vähem heldekäelised ja ümberkavandatud vanemahüvitised võiksid aidata suurendada tööjõu pakkumist, ilma et need avaldaksid sündimusele negatiivset mõju, parandades samal ajal ka avaliku sektori kulutuste otstarbekust. Samuti arvab

komisjon, et palju on tegemata suurema riski gruppi kuuluvate inimeste tagasitoomisel tööturule.

Komisjon peatub oma ettepanekutes Eestile eraldi meie maksusüsteemil, mis teadupärast erineb Euroopa keskmiste riikide maksusüsteemist. Eesti maksude osakaal võrreldes SKT-ga oli 34,2%. See tähendab, et me korjame natuke vähem maksuraha kokku kui Euroopas keskmiselt. Ning maksusüsteem on kallutatud tarbimismaksude suunas. Nagu teada, tarbimismaksud on ebaõiglasel maksud, sest nii maksustatakse enam neid inimesi, kes teenivad vähem. Dokumendis öeldakse, et tarbimismaksudest tulenev maksukoormus mõõdetuna tegeliku maksumäära alusel oli 2010. aastal Eestis 25,6%, mis on üks kõrgeimaid näitajaid Euroopa Liidus. Ka tööjõumaksude protsent oli meil Euroopa Liidu keskmisest kõrgem: 37%. Aga sellele vastukaaluks on ettevõtetele, ettevõtete tulule ja kapitalivarudele pandud maksud tugevalt alla Euroopa Liidu keskmise. Kokkuvõttes on kapitali 9,1%-line tegelik maksumäär madalam kui Euroopa Liidu keskmine, mis on 28,8%.

Me oleme tähele pannud, et mitmed rahvusvahelised organisatsioonid, näiteks OECD ja IMF, on samuti Eestile soovitusi jaganud. Eelmisel nädalal ilmus OECD värske ülevaade Eesti kohta. Seal avaldati arvamust, et Eesti peaks vähendama oma poliitika protsüklilisust. IMF juhtis juba 2009. aastal tähelepanu meie maksusüsteemile. Seetõttu ongi oluline neid ettepanekuid ka Riigikogus arutada. Täna!

Esimees Ene Ergma

Täna! Palun teid, lugupeetud peaminister, vastamiseks kõnepultil!

Andrus Ansip

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu! Head arupärijad! Enne, kui ma asun vastama konkreetsetele küsimustele, paluksin arupärijate esindajat täpsustada, kas komisjon tõesti on leidnud, et Eesti maksusüsteem on arusaamatu. Paluksin konkreetset viidet! Veel paluksin täpsustada, kas komisjon on tõepoolest leidnud, et eraisikute laenukoormus Eestis on väga suur. Paluksin sellelegi konkreetset viidet! Hinnang, et tarbimismaksud on ebaõiglasel, pole küll mitte komisjoni, vaid arupärijate esindaja hinnang, aga ma siiski pean vajali-

kuks märkida, et kogu Euroopa liigub praegu tööjõu maksustamiselt tarbimise ja ressursside kasutamise maksustamise poole, seega liigub Euroopa Liit arupärija väitel ebaõigluse suunas. Mina seda arvamust muidugi ei jaga.

Aga nüüd ma vastan teie küsimustele. Esimene küsimus: "Tarbimismaksudest tulenev maksukoormus oli Eestis 2010. aastal 25,6%, mis on üks kõrgemaid Euroopa Liidus. Miks on Eestis Euroopa Liidu kõrgeim tarbimismaksudest tulenev maksukoormus? Millal on plaanis Vabariigi Valitsusel vähendada tarbimismaksudest tulenevat maksukoormust?" Küsimuses viidatud 25,6% pärineb Euroopa Komisjoni välja antud maksuülevaatest "Taxation Trends 2012" ja näitab efektiivset maksumäära, mis inglise keeles on *implicit tax rate*. See tähendab laekumiste ja maksubaasi suhet ning seda mõjutavad vähendatud maksumäärad, maksukogumise efektiivsus ja varimajanduse osakaal. Mõnes riigis võib efektiivne maksumäär olla madal sellepärast, et maksustatakse küll kõrgelt, kuid tulused riigikassasse maksu-
pettuste tõttu ei laeku. Eestis on selle näitaja poolest Euroopa Liidus kuuendal kohal ehk siis meil maksud laekuvad.

Tarbimismaksude võrdlemisi suur osakaal Eestis maksutuludes on taotluslik. Ka Euroopa Komisjoni koostatav iga-aastane majanduskasvu raport toob välja, et tarbimismakse peetakse majanduskasvu vähem pärssivaks kui tööjõu- ja kapitalimakse. Tarbimismaksude laekumine ka majanduskriisi ajal on stabiilsem, tööturu kohandumise korral vähenevad eelkõige tulujärguliste sotsiaalmaksude laekumised, kuid tarbimistase säilib tänu säästudele. Eestis on võtnud konkurentsivõime kavas "Eesti 2020" suuna järkjärgult vähendada töötamise ja kasumi teenimise makse ning suurendada keskkonna koor-
damise ja tarbimise maksustamist. Riigieelarve maksutuludes on eelnevalt tulenevalt plaanis nihutada maksukoormust tööjõu maksustamiselt tarbimise maksustamise suunas ka edaspidi. Sellele aitavad kaasa tulumaksu määra ning töötuskindlustusmaksu määra vähendamine järgnevatel aastatel ning alkoholi- ja tubakaaktsiisi tõstmine. OECD on soovitanud Eestil vähendada käibemaksu erandeid ja jätkata ökomaksureformi, mis samuti suurendab tarbimismaksude osakaalu.

Teine küsimus: "Euroopa Komisjoni hinnangus on ära mainitud, et Eestis on ettevõtte-

tele, ettevõtete tulule ja kapitalivarudele pandud maksud tugevalt alla Euroopa Liidu keskmise. Kapitalimaksude tegelik maksumäär on Eestis 9,1%, mis jääb oluliselt alla Euroopa Liidu keskmisele, mis on 28,8%. Miks ei ole valitsus, kes tahab kõiges olla Euroopa Liidu riikide moodi, üle vaadanud Eesti kapitalimaksude süsteemi?" Kindlasti ei ole mõistlik püüelda kõiges Euroopa Liidu keskmise poole. Nagu eelmise küsimuse vastuses viidatud, püüab kapitali kõrge maksustamine majanduskasvu ning seetõttu käib näiteks Soomes debatt selle üle, kas ei oleks pigem mõistlik kopeerida Eesti maksusüsteemi või vähemalt vähendada ettevõtete maksukoormust. "Taxation Trends 2012" andmetel oli Eesti 2010. aasta kapitalimaksude osatähtsus SKT-s 2,2% ja kõrgis maksudes 6,3%, mis olid Euroopa Liidu 27 riigi seas kõige madalamad tasemed. Samas efektiivne maksumäär oli Eestis kõrgem – 9,1%, nagu juba varem nimetatud – kui Leedus ja Lätis, mis viitab sellele, et Eesti maksusüsteem kogub võrreldes maksubaasiga, sh ettevõtete kasumid, isegi rohkem tulu kui mõnede n-ö tavapärase ettevõtete tulumaksu süsteemiga riikide oma.

2010. aastal valminud Tartu Ülikooli, Poliitikauuringute Keskuse Praxis ja Advokaadibüroo Glimstedt ettevõtete tulumaksu uuringu selgus, et Eesti tulumaksusüsteem on äärmiselt atraktiivne ja julgustav, maksudega tegelemine on vähese ressursi- ja ajakuluga, millele viitab ka komisjoni ülevaade. Pärast Eestis 2000. aastal aset leidnud ettevõtete tulumaksu reformi on investeringute kasv olnud Eestis 39 protsendipunkti võrra suurem kui Lätis ja Leedus. Samuti leiti, et reform suurendas nii kapitalimahtu majanduses, tarbimist kui ka sisemajanduse kogutoodangut.

Kolmas küsimus: "Euroopa Komisjon märgib, et pikaajalistele töötutele suunatud meetmed ega kvalifikatsiooni tõstmise programmid suure tööpuudusega piirkondades ei ole olnud Eestis tõhusad. Millised on valitsuse konkreet-
sed sammud pikaajalise tööpuuduse vähendamiseks?" Alustada tuleks meeldetuletusest, et töötute arv on vähenenud kiiresti. See kehtib ka pikaajaliste töötute kohta, kes on tööd otsinud vähemalt 12 kuud. Majanduskriisi ajal kasvama hakanud pikaajaline töötus vähenes 2010. aasta 7,7%-lt 2012. aasta teises kvartalis 5,3%-le. Kuna üldine töötus on vähenenud

veel kiiremini, siis on pikaajaliste töötute osatähtsus kasvanud.

Eesti tööturupoliitika prioriteet on vähendada pikaajalist töötust, hoides ära uute pikaajaliste töötute lisandumist ja lühendades töötuse kestust. Seda tunnustatakse ka Riigikogu liikmete arupärimises viidatud Euroopa Komisjoni töödokumendis, kus muu hulgas on öeldud: "Valitsus pingutab selle nimel, et vähendada suurt tööpuudust, eriti pikaajalist töötust ja noorte tööpuudust, hinnates olukorda regulaarselt ja ajakohastades sellele vastavalt meetmeid, näiteks võttes aastateks 2012–2013 vastu uue tööhõive programmi." Edasiminekut tööturuteenuste arendamise ja pakkumise valdas näitab aktiivsetes tööturumeetmetes osalejate osakaalu pidev kasv. Kui 2010. aastal osales neis keskmiselt iga kümnes registreeritud töötute, siis 2011. aastal juba iga viies ning 2012. aasta esimesel poolel pea iga kolmas. Suurenenud on sealhulgas pikaajaliste töötute osalemine tööturuteenustes. 2012. aasta esimese poolaasta seisuga oli 75% pikaajalistest töötutest eelneva 12 kuu jooksul osalenud tööturuteenustes. Aasta varem oli see näitaja 67%.

Samuti on kasvanud aktiivsetele meetmetele tehtavad kulutused. Tööhõive programmi maht on 2012. aastal kuni 29,94 miljonit eurot, millele lisandub Euroopa Sotsiaalfondi vahendeid ligikaudu 11,51 miljoni euro ulatuses ning 2013. aastal kuni 31,22 miljonit eurot. Võrdluseks: 2010. aastal oli aktiivsete tööturumeetmete maht 20,68 miljonit eurot ja 2011. aastal 23,95 miljonit eurot.

Vabariigi Valitsuse tööhõiveprogramm 2012–2013 sisaldab rea uusi ja edasiarendatud tööturuteenuseid, mis sobivad just pikaajalise töötuse ärahoidmiseks ja pikaajaliste töötute tööle aitamiseks: nõustamine tööle saamise takistuste kõrvaldamiseks, näiteks psühholoogiliste võla- ja sõltuvusprobleemide puhul, individuaalne töölerakendamise teenus, mis tähendab töö otsimise motiveerimist, abistamist tööandjaga suhtlemisel ja tööle asumise lisakulude hüvitamist näiteks hoolduskohustusega inimeste puhul, töövalmiduse toetamise teenus, mis tähendab vabatahtlikku ja talgutööd, et süvendada inimese tööharjumust ja arendada tema sotsiaalseid oskusi. Samuti on muudetud ajutise ja lühiajalise töötamise soodustamiseks palgatoetuste maksmise tingimusi, võimaldades palgatoetust maksta töötule, kes

on arvel olnud vähemalt 12 kuud tööleasumisele eelneva 15 kuu jooksul.

Suure tööpuudusega piirkondades on osa probleemist töökohtade vähesus. Seega on oluline panustada ka ettevõtluse toetamisse. Töötukassa toetab töökohtade loomist töötutele ettevõtluse alustamise toetusega. 2012. aasta esimesel poolaastal on toetust saanud 350 töötut, kes soovisid ettevõtlust alustada. Piirkondades teeb töötukassa koostööd kohalike omavalitsustega. Koostöö raames valivad töötukassa ja kohalike omavalitsuste esindajad ühiselt välja inimesed, keda aidata konkreetselt nende probleemidest lähtuvalt.

Kui rääkida kvalifikatsiooni tõstmise programmidest, siis on valitsus tööturukoolituse mahtu viimastel aastatel pidevalt suurendanud. 2011. aastal oli koolituse alustajaid 20 658, mis on 2,4 korda rohkem kui 2010. aastal, mil neid oli 8563. 2012. aasta esimesel poolaastal oli tööturukoolitus kõige suurema mahuga teenus: alustajaid oli 18 000, mis tähendab eelmise aasta sama perioodiga võrreldes suurenemist 2,1 korda. Kasu on olnud koolituskaardist, mis võimaldab tööle saamiseks vajalikku koolitust pakkuda kiiremini ja paindlikumalt kui grupikoolituse korral. Alates 2011. aastast tõsteti selle piirmäära 2500 euronit, võimaldades pikema ja põhjalikumaid algõppekoolitusi, samuti saab sellega lisaks täiendusõppele ka ümberõpet pakkuda.

Neljas küsimus: "Vanemahüvitiseks tehtavad kulutused moodustavad peretoetusteks minevatest kogukulutustest 63%. Euroopa Komisjoni arvates tekitab hüvitiste kõrge tase moonutavaid mõjusid tööturul. Vähem heldekäelised ja ümber kavandatud vanemahüvitised võiksid aidata suurendada tööjõu pakkumist ilma, et need avaldaksid sündimusele negatiivset mõju, parandades samal ajal ka avaliku sektori kulutuste kvaliteeti. Miks ei ole valitsus siiani muutnud vanemahüvitise süsteemi, kuigi opositsioonierakonnad on sellele korduvalt tähelepanu juhtinud?" Majanduskriisi ajal on sündimusnäitajad Eestis püsivad üle Euroopa Liidu keskmise taseme – 2009. aasta sündimuskordaja oli 1,59. Aastail 2008–2010 oli sündimuskordaja Eestis stabiilselt veidi üle 1,6 ning 2011. aastal 1,52. Seda erinevalt näiteks meie lõunanaabrist, kus majanduskriisi ajal tõmmati perepoliitilisi meetmeid tagasi, sh vähendati vanemahüvitise asendusmäära, ning

kus sündimuskordaja langes 2010. aastal 1,17-ni.

Praxise 2009. aasta uuring "Vanemahüvitise mõju tööturule ja sündimuskäitumisele" näitab, et vanemahüvitisel on oma hea mõju olnud. Kõrgharidusega naiste ja töötavate naiste sünnitamise tõenäosus on pärast vanemahüvitise kehtestamist kasvanud. Analüüsi tulemused viitavad sellele, et vanemahüvitise kehtestamine on motiveerinud töötavaid naisi teist ja kolmandat last sünnitama. Analüüs viitab ka, et inimesed on hakanud teadlikumalt planeerima sünde järjestikku. Suurenenud on niusuguste järjestikuste sündide osakaal, kus sündide vahe on 1,5 – 2,5 aastat. Vanemahüvitis on avaldanud mõju ka naiste tööturukäitumisele. Üha rohkem naisi käib sünnitamisele eelneval aastal tööle ning saab sotsiaalmaksuga maksustatud tulu. Kõrgem sündimus ja samaaegselt naiste suurem tööhõive on olulised sotsiaalpoliitilised arengud, mida valitsus soovib edaspidigi toetada. Vanemahüvitise skeem on perepoliitiliselt olulise tähtsusega. Skeemi muutmine vähemsoodsaks annab perele negatiivse signaali ja põhjustab ebakindlust. Suure sündimuse tagamiseks on oluline perepoliitiliste meetmete paljusus ja kompleksus, aga ka kasutatavate abinõude stabiilsus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Läheme küsimuste juurde. Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Lugupeetud peaminister! Üsna hiljutises minevikus, mitte kaua aega tagasi astus Eesti OECD liikmeks. Siis kõlas retoorika, et sealt saame tarka nõu ja arenenud riikide kogutud informatsiooni, mis aitaks meil enda majandust arendada. Nüüd on OECD teinud mitmeid ettepanekuid, ka maksusüsteemi kohta, aga me millegipärast ei taha neid arvestada. OECD on märkinud, et meil on vaesema osa inimeste maksukoorem väga suur. Mida valitsus mõtleb: kuidas vähendada just vaesema elanikkonnaosa maksukoormust?

Andrus Ansip

Vaesema elanikkonna maksukoormuse vähendamiseks oleks vaja suurendada tulumaksuvaba miinimumi. See on kõige olulisem meede, mis on otseselt suunatud väiksema sis-

setulekuga inimeste maksukoormuse vähendamisele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal!

Priit Toobal

Lugupeetud peaminister! Minu küsimus puudutab vanemahüvitist, millest te ka oma vastuses rääkisite. Te küll nimetasite näitajaid, millega me oleme Euroopa Liidu keskmiste hulgas, aga Eesti Statistikaamet räägib möödunud aasta loomulikust iibest, mis kahjuks on negatiivne. Surmasid oli 565 võrra rohkem kui sünde. Kas ikkagi ei oleks mõistlik Euroopa Komisjoni kuulata ja natuke vanemahüvitise süsteemi muuta, olgu selleks kas muu lae kehtestamine või perioodi pikendamine? Liiga palju pööratakse tähelepanu lühikesele perioodile ja on suured vahed, mida makstakse. Ühele inimesele, kes teenib vähem, makstakse vähem, ja mõnele teisele, kes teenib rohkem, makstakse väga palju. Kas ei oleks mõtet seda süsteemi muuta?

Andrus Ansip

Igat head süsteemi saab täiustada, nii ka vanemahüvitise süsteemi. Ei räägi Euroopa Komisjon mingi lae seadmisest või ka perioodi pikendamisest, küll aga räägib Euroopa Komisjon sellest, et vanemahüvitise süsteemi võiks muuta paindlikumaks. See on ka töötute puhul aktuaalne. Nendel inimestel, kes saavad vanemahüvitist või töötu abiraha, võiks olla võimalik osakoormusega töötada, ilma et hüvitise maht väheneks. See on märksa laiem teema, millega valitsus tegeleb. Meil on ka puudega inimeste toetamise süsteem suhteliselt passiivne. Paljudel juhtudel riik lõpetab inimesega tegelemise siis, kui toetus on määratud ja inimene seda saab. Aga kui keegi on töövõime kaotanud, siis ei tähenda see tavaliselt seda, et töövõime on 100% kadunud. Tuleks tekitada stiimulid selleks, et need, kellel töövõime on säilinud näiteks 60% või 40% ulatuses, seda kasutaksid, et neil oleks ka majanduslik huvi seda teha. Me peaksime oma passiivsetelt toetustelt enamal määral minema toetuste saaja aktiveerimise teed. Ilmselt väärrib kaalumist ettepanek täiustada vanemahüvitise süsteemi nii, et mingi osakoormusega töötamine oleks aktsepteeritav, ilma et hüvitise maksmine see-

läbi väheneks. Kui inimene kirjutab lapsehoidmise kõrvalt näiteks artikleid, siis see aitab teda professionaalsel tasemel hoida. Me ei tohiks teda kuidagimoodi karistada sellega, et ta kaotab honorari tõttu mingisuguse toetussumma.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Austatud peaminister! Ma eeldan, mis vastuse ma sellele küsimusele saan.

Andrus Ansip

Aga siis ärge küsige!

Lauri Laasi

Aga äkki on siiski võimalus, et teie seisukohad on muutunud. Küsimus algab jälle tarbimismaksudest ja lõpeb tulumaksusüsteemi muutmisega. Küsimus iseenesest on selline. Aastal 2010 oli Eestis tarbimismaksudest tulenev maksukoormus 25,6%, mis on teadupärast üks Euroopa Liidu kõrgeimaid. On selge, et tarbimismaksude põhiprobleem on see, et väiksema sissetulekuga inimesed maksavad suhteliselt enam. Siit ka küsimus: kas te ei ole oma seisukohta vahepeal muutnud? Äkki võiks selle kompenseerida astmelisele tulumaksusüsteemile üleminekuga?

Andrus Ansip

Ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Lugupeetud härra peaminister! Euroopa Komisjon juhib oma dokumendis tähelepanu, et reisijateveos toimub areng isikliku sõiduauto kasutamise suunas. Mul ongi küsimus, lugupeetud härra peaminister: miks siis meie Eestis oleme automaksu vastu, kui see võiks osaliselt seda olukorda parandada?

Andrus Ansip

Me maksustame autoomanikke vastavalt sellele, kui palju nad autot kasutavad: me maksustame autoomanikke ja keskkonnale tekitavat kahju kütuseaktsiisi kaudu. Kütuseaktsiis

korreleerub päris hästi keskkonnale tekitatud kahjuga. Kütuseaktsiis, mida autojuht peab maksma, korreleerub küllalt hästi ka teedele tekitatud kahjuga. Me leiame, et see on kõige õiglasem autojuhtide maksustamise viis, see kompenseerib hästi kulutused, mis on seotud sõiduautode poolt keskkonnale ja teedele tehtava kahjuga. Automaks ei oleks Eestis minu hinnangul mõnes mõttes õiglane, sest paljud maaelanikud kasutavad autot harva, kord või kaks nädalas. See oleks just vaesematele inimestele ebaproportsionaalset koormat tähendav maks. Seetõttu me seda maksu ei ole tahtnudki juurutada.

Sama käib ka teiste kapitali-, omandimaksude kohta. Me teame, et meie korteri- ja maaomanikel on tihtipeale suhteliselt suur laenukoorem ja nende omand on niigi mitmesuguste maksetega juba koormatud. Sellele lisaks omandimaksu kehtestamine oleks Eesti puhul ilmselgelt ebaõiglane. Euroopa riigid ei ole kõik samasuguse ajalooga, Euroopa riikides ei ole omandistruktuur täpselt samasugune. Ma arvan, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid peavad võtma ja ka võtavad arvesse konkreetseid asjaolusid konkreetsetes riikides. Eesti puhul tähendab see seda, et korteri- ja maaomanike täiendav koormamine ei ole põhjendatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister! Euroopa Komisjon väidab, et Eesti riik toetab lapsi ebaproportsionaalselt. Aastal 2011 oli sündimus väiksem kui aastal 2010, aastaks 2012 ennustatakse, et sündimus on väiksem kui aastal 2011. Samas aga imelikul moel vanemahüvitiseks kuluvad summad aina kasvavad. Meie palgad teadupärast on kuni viimase ajani olnud külmutatud või isegi kahanenud. Ainukene selgitus, miks vanemahüvitisele kuluvad summad aina kasvavad, võiks olla see, et ülempiiri on iga aasta tõstetud. Euroopa Komisjon väidab seda, et Eesti pöörab ebaproportsionaalselt suurt tähelepanu lapse esimesele 18 elukuule, samal ajal alla kolmeaastaste laste hoidmise teenuse pakkumine on ebapiisav. Me mäletame, et 2009. aasta esimese eelarvekärpega võeti omavalitsustelt ära koolieelsete lasteasutuste raha just väikeste laste lasteaiakohtade

loomiseks. Kas ei peaks vanemahüvitise ülempiiri alandama ja andma enam raha lastehoiu arendamiseks?

Andrus Ansip

Ei peaks. Neid, kes saavad maksimummääras vanemahüvitist, on ainult 5% kõigist selle hüvitise saajatest. Olulist võitu ja lasteaiakohdade arvu kasvu selle lae vähendamisest küll ei tuleks. Jah, lastehoiuteenus on kohaliku omavalitsuse ülesanne. Riik algatas programmi lasteaiakohdade täiendamiseks, kuid me pidime sellest Eesti riigi maksumaksja rahaga arendatavast programmist majandussurutise ajal loobuma. Aga me asendasime selle veel suuremas ulatuses saasteühikute müügist laekuvate summadega ja Euroopa Liidu mitmesuguste toetusvahenditega. Väide, et kohalikud omavalitsused jäid kannatajaks, ei ole õige. See ei vasta tõele. Kohalikud omavalitsused on *summa summarum* saanud hulga rohkem, kui nad lootsid saada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marianne Mikko!

Marianne Mikko

Kuulates teid, lugupeetud peaminister, püüan ma aru saada, kas me teiega oleme ikka ühes ja sellesamas Euroopa Liidus. Sestap ma küsin teie käest üsna otsekoheselt: mida teie jaoks Euroopa Liit tähendab? Kas see on ennekõike majandusliit pelgalt oma siseturuga või siis on see ka poliitiline liit, kus muude poliitikate seas on tähtis koht näiteks sotsiaalpoliitikal?

Andrus Ansip

See on homse arutelu teema – teil on vist natuke sassi läinud. Minu jaoks on Euroopa Liit nii nagu ilmselt enamiku Eesti inimeste jaoks eelkõige oluline julgeolekupoliitilistel kaalutlustel. Ma olen veendunud, et Eesti inimesed soovisid Euroopa Liitu astuda eelkõige lähtudes julgeolekupoliitilistest kaalutlustest. Jah, me kõik teame, et Euroopa Liit pole kaitseorganisatsioon, pole NATO, aga me teame samal ajal seda, et kui Euroopa Liidu projekti alustati, oli see eelkõige rahu tagamise projekt. Rahu tagamise projekt on jõus siiani ja see on Euroopa Liidu kõige tähtsam ülesanne. Eesti inimeste jaoks on rahu tagamine äärmis-

selt oluline. Nõukogude väed lahkusid Eestist 1994. aastal ja see mälestus on meil väga selgelt mees. Seega: Euroopa Liit on minu jaoks eelkõige rahu tagamise projekt.

Euroopa Liit on Eesti inimeste jaoks ka väga tähtis majandusprojekt. Eesti ekspordist 70% läheb Euroopa Liidu teistesse riikidesse ja nendes riikides teenivad Eesti ettevõtjad oma tulu. Tänu sellele, et me saame oma eksporttoodangut müüa Euroopa Liitu ilma igasuguste takistusteta, proteksionistlike barjäärideta, luuakse Eesti inimestele töökohti ja loomulikult parandab see meie rahva elujärge. Euroopa Liit on tugevalt seotud ka euroga. Tänu eurole on meie intressimäärad märksa madalamad kui nendes riikides, kus euro kasutusel ei ole.

Euroopa Liit on loomulikult ka poliitiline liit, kus rakendatakse väga paljusid ühiselu reegleid. Need puudutavad absoluutselt kõiki tegevusalasid, mida üks inimene ette kujutada suudab.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Hea peaminister! Ma mõõnan, et Keskerakond ei ole Eesti maksusüsteemi kritiseerimisel sugugi ühtne ehk Keskerakonnas on kindlasti liikmeid, kes ei poolda astmelist tulumaksu. Ma mõõnan, et Eesti riigi üldine finants seisund näeb tõepoolest hea välja. Üks asi, mis minu hinge natukene kriibib, on see, et meie elanikkond on suutnud ennast peaaegu lõhki laenata. Elanikkonna laenukoormus on võrreldes SKT-ga 160%. Kas te ei karda üldise hinnatõusu ja inflatsiooni tingimustes, et ühel hetkel inimesed ei suuda oma laene enam tagasi maksta? Kas valitsus on seda ohtu teadvustanud?

Andrus Ansip

See ongi väide, millele ma päris alguses tähelepanu juhtisin. Kõnealune tekst ei räägi eraisikute võlakoormusest ja 160%-st, see räägib erasektori võlakoormusest ja 160%-st. Möödunud aasta lõpus oli Eesti eraisikute võlakoormus 51% võrreldes sisemajanduse kogutoodanguga. Selle kohta ei saa küll öelda, et tegemist on Euroopa Liidu mastaabis suure võlakoormusega. Ei, see jääb pigem väiksei-

mate hulka. Näiteks Rootsis on eraisikute võlakoormus sisemajanduse kogutoodanguga võrreldes ligi 200%. Erasektori võlakoormus tähendab ettevõtete võlgasid pluss eraisikute võlgasid. Erasektori võlakoormus on viimasel ajal, ka kriisi ajal, tugevasti vähenenud. Seda jälle ka Euroopa võrdluses. Tegemist pole ei absoluuttasemetelt ega protsentides mõõdetuna väga suure võlakoormusega.

Kõnealune dokument juhib tähelepanu sellele, mida me ka ise oleme korduvalt konstateerinud: võlakoormuse kasv buumi ajal oli väga kiire, see kindlasti tekitas majanduses ebakõlasid ja see on probleem. Sest kui võlakoormus kasvab liiga kiiresti – seal pole enam suurt vahet, kas me räägime eraisikutest või erasektorist –, siis saavad võlgnikuks ka need, kes võivad võlgade teenindamisega raskustesse sattuda. Kui kasvutempo oleks olnud tagasihoidlikum, oleks ilmselt võlgade võtmist hulga tõsisemalt kalkuleeritud ja tulemused oleksid hoopis teistsugused. Eesti probleem oli buumiaegne kiire võlakoormuse kasv, aga Eesti probleem Euroopa kontekstis ei ole kindlasti arupärimise tekstis viidatud eraisikute suur võlakoormus. Sellest ei kõnele ka see Euroopa Komisjoni dokument.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Deniss Boroditš!

Deniss Boroditš

Hea peaminister! See on võib-olla ka osaliselt homne teema, aga kuna täna on meil arupärimise teemaks Eesti maksupoliitika ja Euroopa Liit, siis küsin siiski. Viimasel ajal on väga palju nii Eestis kui ka Euroopa Liidus üldiselt räägitud fiskaalpoliitika tsentraliseerimisest Euroopa Liidus. Kui palju te usute võimalusse, et kunagi saabub aeg, kui Euroopa Liidus on tõesti ühtne finantspoliitika ehk ühtsed maksud?

Andrus Ansip

Ei, maksude harmoneerimist ei ole keegi isegi kavandanud. See on riikide endi pädevus ja selleks see ka jääb. Küll aga usun ma fiskaalpoliitika reeglite tugevdamisse. Teatavasti stabiilsuse ja kasvu pakt on ammusest aegadest olemas, aga paraku eriti just kriisi ajal me nägime, et riike, kes oleks stabiilsuse ja kasvu pakti kriteeriume austanud, väga palju ei

olnud. Lõpuks oli kriisi ajal ainult kaks riiki, kelle suhtes ülemäärase eelarvedefitsiidi menetlust ei alustatud: need olid Rootsi ja Eesti. Paraku tõsiasi, et 27 liikmesriigist ainult kahe puhul ei alustatud ülemäärase defitsiidi menetlust, väga suurest õiguskuulekusest ei kõnele. Tõele au andes tuleb nentida, et Soome ja Luksemburgi puhul selgus takkajärele, et väga palju põhjust algatada ülemäärase defitsiidi menetlust ei olnud. Nii et korralikke riike oli siiski pisut rohkem kui kaks. Üldiselt aga kokkulepitud reeglitest ei ole kinni peetud. Kuna reeglite täitmine on loomulikult vajalik, siis tuleb reeglite rikkumist sanktsioneerida. Kindlasti on see Euroopa Liidu kui terviku huvides ja kindlasti on see ka Eesti huvides. Kui kõik riigid võtavad endale vabatahtlikult ja ka iseenda huve silmas pidades ühised kohustused, siis neid kohustusi tuleb täita. Partnerid arvestavad sellega, et kohustusi täidavad kõik. Ja kui ei täida, siis et asi oleks kindlam, nõustatakse ka sanktsioonidega.

Ma loodan, et Eestit niisugused sanktsioonid kunagi ei ähvarda. Praegu me oleme sanktsioonidest ikka väga-väga kaugel. Eesti on viimase 20 aasta jooksul ainult korra ületanud eelarvedefitsiidi kriteeriumit, see oli 1999. aastal, mil meie valitsussektori defitsiit oli 3% asemel 3,5%. Kõigil ülejäänud aastatel on defitsiit olnud märksa pisem, pea pooltel aastatel aga on valitsussektori eelarve ülejäägis olnud. Valitsussektori võlakoormus Eestis on kõige pisem Euroopa Liidu riikide hulgas: lubatud on 60%, meil on 6,1%. Ma arvan, et on mõistlik hoida riigi rahandus heas korras. Praegune kriis on näidanud, et osa riike on väga suurtes raskustes – neil on krediiti raske kätte saada ja kui seda antakse, siis on see ülikallis. Aga praegune kriis on näidanud ka seda, et Euroopa Liit tervikuna maksab laenuintressidena aastas ära keskmiselt umbes 3% oma sisemajanduse kogutoodangust. Eesti puhul tähendaks 3% pooltteist kaitse-eelarvet ja poolt ter-
vishoiueelarvet. See raha läheks lihtsalt pankadele, selle asemel et kasutada seda oma inimete sissetulekute suurendamiseks. Tulevaste põlvete arvel võlgu võtta pole alati mõistlik. Teatud juhtudel, kui tegemist on väga tulusate investeeringutega, on see põhjendatud, kuid igapäevakulude katmine lastelt ja lastelastelt võlgu võttes ei ole mõistlik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Lugupeetud peaminister! Needsamad Euroopa Komisjoni soovitusel puudutavad lisaks eelarvemeetmetele ka majandusreformid. Mulle tundub, et kriisi ajal ja üleüldse viimastel aastatel pole Reformierakond enam Eestis ühtegi reformi algatanud. Te kordate päevast päeva siin puldis, et meil on Euroopa kiireim majanduskasv, samas me loeme päevast päeva ka uudiseid, et ei jätku raha ei tervishoiutöötajatele, ei tuletõrjujatele, ei politseinikele, ei haridusreformiks jne. Kas teile ei tundu, et teie valitsemisperioodi lõpuks me jõuame päris suurde rahapuudusesse? Eesti riik ei suuda teenida seda raha, mida riigi ülevõtmiseks oleks tarvis. Ometi on võimul ettevõtjate partei. Ettevõtluse arengut me ka ei näe ja raha napib igas vallas täiesti katastroofiliselt.

Andrus Ansip

Kõige paremad reformid on need, mida iga kodanik väga valusalt ei tunnetata. Näiteks on kriisiaegsetest reformidest kõige olulisemad reformid seotud tööturuga. Uus töölepingu seadus toimib ja osalt tänu sellele on Eestis tööpuudus vähenenud Euroopa Liidu riikide võrdluses kõige kiiremini. Me oleme tõstnud pensioniiga, alates aastast 2026 saab see olema 65 aastat. Mul on hea meel, et selle reformi vajadust Eestis mõistsid nii pensionäride ühendused kui ka töötajate enamus. Väga hea, et inimesed said aru, miks sellised reformid on vajalikud.

Samas, mul on kahju, et väga paljud inimesed pole märganud tervishoiusüsteemis tehtud väga olulisi muudatusi. Mäletame, et 2009. aastal suurendasime märksa patsiendi omaosalust. Enne oli töövõimetus omaosalus patsiendil ainult ühe päeva ulatuses, pärast muudatusi kolme päeva ulatuses. Lisaks sellele tekkis tööandja vastutus. Eesti oli kuni selle reformini ainus Euroopa Liidu liikmesriik, kus tööandjal ei olnud töövõimetusühivõitise katmisel mitte mingisuguseid kohustusi. Igal pool mujal Euroopas on tööandjatel ammu kohustused, Eestis neid ei olnud. 2009. aastast alates katavad tööandjad Eestis viis haiguse tõttu töölt eemal oldud päeva. Kokku tähendab see aastast 60–70 miljonit eurot. Kroonides oli kõi-

ge suurem vahe võrreldes maksimumväljamaksega, mis oli 2,4 miljardit krooni, koguni 1,15 miljardit krooni. Me oleme meie tervishoiusüsteemile alates selle olulise reformi läbiviimisest mitu miljardit krooni säästnud. Kui lisada juurde ka Euroopa Liidu vahendite kasutamine meie tervishoiuvõrgu parandamiseks, siis saame veel täiendavalt 2 miljardit krooni. Paljud kulutused said tehtud krooni ajal, seejärel räägin minagi praegu kroonides.

Paljud nendivad, et tervishoiusüsteem on tööotanud väga säästlikult ja seetõttu on seal reservid. Kui me liidame need kaks meetet – Euroopa Liidu vahendid pluss töövõimetusühivõitise koormuse äravõtmine haigekassalt –, siis saame märksa suurema summa, kui on praegu haigekassal reservides. See on väga oluline lisavahendite andmine tervishoiusüsteemile. Seda tuleks märgata. Aga kuna reformid ei ole olnud valulised, siis väga paljud ei ole üldse teadvustanud, et reformid on tehtud ja väga olulisel määral tervishoidu lisaraha suunatud.

Ma ei ole kindlasti nõus ka nendega, kes arvavad, et haiglahoone ja tervishoid, ravimine on kaks iseasja, et olemuslikult need kokku justkui ei kuulu. See on ikkagi väga selgelt üks tegevusala, mida tuleb optimaalselt majandada. Keegi meist ei kujuta ette, et poes maksab ta leivapätsi ostes kõigepealt ruumide omanikule mingisuguse summa ja siis järgmisena pagarile tema töö ja jahu eest. Keegi ei kujuta ette, et ta läheb lennukiga lendama, makstes kõigepealt lennuki eest ning siis piloodile ja stjuardessile teeninduse eest ka. Täpselt sama on tervishoiuteenusega. Väga lihtne on öelda, et viime mingisuguse teenuse haigekassast välja ja sellega on probleem lahendatud. Teie siin Riigikogus teate, et väljapoole Riigikogu saali otsustuspädevust ei anna seda kuidagi viia. Rahakate tuleb alati leida kõikidele kulu- tustele, mis võetakse kas või haigekassast välja.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Lugupeetud peaminister! Ma olen teiega nõus, et Eesti on teinud väga edukaid ja väga suuri reforme ning me peame selle üle uhkust tundma. Ka meedias on sageli juttu, et me

oleme kriisisituatsiooni ületanud ja oleme tõusuteel. Samas tunnetatakse ühiskonnas aina enam, et inimeste igapäevane elu on üha raskemaks muutunud. Midagi kisub nagu viltu ja sellest saab üha rohkem rahvast aru. Mis te arvate, kas me oleme teinud mingeid reforme valesti või oleme jätnud midagi tegemata? Mida Eesti riigis võiks veel teha, et inimesed tunnetaksid iga päev, et neil on Eestis hea elada?

Andrus Ansip

Kindlasti ma kurvastan praegu paljusid, öeldes, et Eurobaromeetri uuringute järgi on Eestis rahulolu riigiga Euroopa Liidu kõrgeimaid. Me oleme väga rikaste ja vanade demokraatlike traditsioonidega riikide järel seitsmendal kohal. On täiesti arusaadav, et igal pool rahulolematust riigiga kriisiajal süveneb, aga võrdluses oma kaaslastega paistab Eesti riik päris hea välja. Ja selle taga on ka teatud konkreetsed makromajanduslikud parameetrid, mis inimestele kindlustunnet annavad. Aga filosoofiliselt teie küsimustele vastates tuleb muidugi konstateerida, et alati saab reforme paremini teha, saab kiiremini teha, saab maksumaksja vahendeid veelgi efektiivsemalt kasutada. Eks me selle poole püüdleme.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud peaminister! Keskerakonna fraktsioon külastas hiljuti toiduainetööstusi Põlva maaklas ja seal pakuti välja, et oleks aeg toiduainete käibemaksu muuta. Ma tean teie seisukohta varasematest aegadest: ei mingeid erisusi! Ometi mõnes Euroopa riigis käibemaksuerisused toiduainete puhul kehtivad. Milline on teie arvamus täna selles osas?

Andrus Ansip

Minu arvamus ei ole muutunud. Ja kui meil on täna arutelu objektiks üks väga konkreetne dokument, siis ehk jääksime selle teema raamesse ja viitaksime dokumendile, mis ütleb, et Eestis tuleks käibemaksuerisusi veelgi enam kaotada, mitte et neid tuleks juurde tekitada. Maksusüsteemid, ka Euroopas, on riigiti väga erinevad. Mõnes riigis on käibemaks täiesti eranditevaba, mõnes riigis aga tehakse käibe-

maksu eri määradega muu hulgas ka näiteks sotsiaalpoliitikat, taotletakse sotsiaalpoliitiliste eesmärkide saavutamist. Eri poliitikaid viiakse ellu, stimuleerides eri trende käibemaksu eri määrade abil. Seda tehakse näiteks Ühendkuningriigis. Ühendkuningriik on käibemaksu eri määrade ja tariifide poolest ilmselt Euroopa kõige parem näide. Aga meil on olnud maksusüsteem lihtne, selge, ühetaoline ja läbipaistev ning selliseks ta võiks jääda.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised ja kutsun kõigepealt kõnepulti kolleeg Kadri Simsoni.

Kadri Simson

Head kolleegid! Mõni aeg tagasi tuli peaminister siia kõnetooli väga bravuurikalt. Ta ütles, et kelle jaoks on Eesti maksusüsteem arusaamatu. Arusaamatu võib tähendada mitut asja. Kui tehniliselt on maksukogumise üksikasjad selged, võib jääda arusaamatuks, miks kogutakse makse neilt, kes suurt maksukoorust kanda ei suuda, samal ajal kui tehakse kingitusi kõige jõukamatele. Ma arvan, et tehnilisest küljest on arusaadavad ka nende riikide maksukogumise põhimõtted, kes kasutavad samasugust tulumaksusüsteemi kui Eesti. Tehniliselt võib aru saada, kuidas koguvad tulumaksu Venemaa Föderatsioon, Ukraina, Gruusia, Türkmenistan, Kõrgõzstan, Albaania, Makedoonia, Mongoolia, Kasahstan, Moldovaavia, Valgevene ja Montenegro. Nad koguvad oma maksu samamoodi nagu meie. Aga arusaamatuks võib see jääda nendele riikidele, kes pole soovinud oma õiglasemat maksusüsteemi – me nimetame seda euroopalikuks maksusüsteemiks – meie oma suguseks muuta.

Kõik vanad Lääne-Euroopa riigid kasutavad sellist maksusüsteemi, kus igäüks kannab endale jõukohast koormat. See tähendab, et kui sissetulekud on suured, makstakse veidi kõrgema maksumäära alusel. Selline maksusüsteem on Euroopas näiteks Austrias, Belgias, Hispaanias, Hollandis, Itaalias ja Iirimaal, Maltas ja Poolas, Portugalis, Prantsusmaal, rääkimata Rootsist, Saksamaast, Soomest, Suurbritanniast ja Taanist. Aga ka mujal maailmas, näiteks Austraalias ning peale üheaastast katsetust taas jälle Islandil, samuti Norras, USA-s, Kanadas, Šveitsis ja Uus-Meremaal. See on see

maksusüsteem, kus mõeldakse ka selle peale, et väga väikese sissetulekuga inimesele ei ole mõtet kehtestada sama suurt maksuprotsenti kui suure sissetulekuga inimesele, sest sellisel juhul võib temast saada tööl käiv vaene. Peale riigimaksude äramaksmist peab säärane inimene pöörduma kas kohaliku omavalitsuse või mõne muu asutuse poole, et saada toetust ning järgmise palgapäevani ära elada.

Kui me räägime Euroopa Komisjoni soovist, siis üks väga selge soovitus Eestile ongi see, et me peaksime võtma kasutusele meetmeid vaesusrisiki vähendamiseks ning kahan-dama maksukoormust ja sotsiaalmakseid just nimelt väiksema sissetulekuga inimestel. Komisjon on öelnud ka seda, et riigipõhist soovitus tuleb korrata ning vaesusrisiki silmas pidades on vaja keskenduda vaesuse suhtes eriti kaitsetutele rühmadele.

Peaminister ütles, et Eesti riik paistab hea välja. Tõsi, puhttehniliste näitajate poolest võime head välja paista. Kui Eesti inimeste käest küsitakse, kuidas te oma riigiga rahul olete, siis loomulikult me kõik oleme Eesti riigiga rahul. Me teame hästi, et Eesti riigi iseseisvus ei ole midagi iseenesest olevat, selle nimel tuleb iga päev pingutada. Aga see ei tähenda, et Eesti inimesed peaksid olema rahul maksupoliitikaga, mis paneb eriti raske koorma väiksema sissetulekuga inimestele. Eesti keeles on ainsana Euroopa Liidus vanasõna, mis ülistab kannatamist: eestlane ütleb, et kes kannatab, see kaua elab. Eesti valijad on väga kannatlikud, on valmis tooma ohvreid ja kannatama selle nimel, et me raskest ajast välja tuleksime. Küll aga ei mõista nad, kui samal ajal tehakse kellelegi põhjuseta kingitusi.

Ka mina tahan rääkida Euroopa Komisjoni hinnangust, et mõned rahakulutused on meil ebaproportsionaalselt suured. Peaminister unustas ära, et 2009. aasta alguses, kui päev enne vabariigi aastapäeva võeti vastu selle aasta esimene negatiivne lisaelarve, vähendati kohalike omavalitsuste tulubaasi. Vastavalt meie põhiseadusele aga ei tohiks omavalitsuselt ühte tulumaksuosa ära võtta, tuues põhjuseks, et valitsusel lihtsalt tekkis selline mõte. Kui võetakse ära vahendeid, peab vähendama ka ülesandeid. Seetõttu sellelsamal veebruarikuu päeval 2009. aastal muudeti ka koolieelsete lasteasutuste seadust ja öeldi, et omavalitsused ei pea enam vastutama alla kolmeaas-

taste laste lasteaiakohtade eest. Nüüd ütleb Euroopa Komisjon, et selles vallas on puudujääk, samas kui üha rohkem ja rohkem raha eraldatakse vanemapalkadeks.

Palun kolm minutit lisaaega!

Esimees Ene Ergma

Kolm minutit juurde.

Kadri Simson

Olukord on selline, et 2008. aastal sündis Eestis 16 028 last ja möödunud aastal ainult 14 679, aga vanemapalgale kuluvad summad kasvavad lumepallina. See ei ole Eestis sündimust suurendanud. Samal ajal aga kärbitakse lasteaiakohtade arvu, võetakse ära huviringitoetus ja ranitsatoetus ega mõelda sellele, et koolilastel läheb pika koolipäeva jooksul kõht tühjaks, aga meie toiduainete kallinemise juures mõne aasta tagusest koolitoidutoetusest praegu tervisliku koolilõuna pakkumiseks enam ei jätku.

Tahaksin rääkida veel sellest, mis on Eestis toimunud tööturul. Eesti valitsus on võtnud väga ambitsioonika plaani, et 76% tööealistest inimestest peaks tööl käima. Möödunud aasta alguses aga valitsuse esindajad ütlesid, et häid uudiseid tööturult oodata ei ole, kuid vaadake Põhjamaade poole, seal värvatakse eestlasi päris hästi. Me teame ka, et Eesti üheülbaline maksusüsteem on tekitanud olukorra, kus pole erilisi maksuvahendeid, mis soodustaksid ettevõtluse naasmist maale. Maal ei ole tööd, aga ühistranspordi efektiivistamine on viinud olukorrani, et maal elades on väga kulukas linnas tööl käia. Kui sa saad miinimumpalka või natuke sellest enam, võib see kõik tööl käimiseks ära kuluda. Nii tekivadki heitunud inimesed, kes ei ole võib-olla ametlikult enam töötud, aga ei ole ka tööd leidnud.

Ma arvan, et meil tasuks Euroopa soovitusi kuulda võtta. Mõnikord nähakse olukorda kauge-malt selgemini kui kohapeal. Pikaajalistele töötutele suunatud meetmed, eriti suure tööpuudusega piirkondades, ei ole Eestis kuigi tõhusad olnud. Neile tuleks rohkem tähelepanu pöörata. Peaks parandama koostööd kohalike omavalitsustega, sest kohalikud omavalitsused näevad probleeme kõige selgemalt. Omavalitsusi ei tohiks valitsuse tasemel võtta konkurentide või vastastena, nendega jõud ühendades oleks võimalik ilmselt midagi teha ka

selleks, et töökohad maal oleksid inimestele lähedal.

Sellest ettepanekute paketist oleks väga palju rääkida, aga paraku vastupidi peaministrile, kes võib rääkida nii kaua, kuni mõtteid peas on, on Riigikogu liikmetel ajapiirang. Rohkematel teemadel ma peatuda ei jõua. Ma tänan tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun, härra peaminister, kas soovite ka osaleda läbirääkimistel? Kuid siin on teilgi aeg piiratud.

Andrus Ansip

Ma olen aru saanud, et ka arupärimistele vastamisel on minu aeg piiratud ja seetõttu ma alati kiirustan.

Aga hea Kadri Simson! Teie omistasite Euroopa Komisjonile väite, et Eesti maksusüsteem on arusaamatu, ja mina küsisin teilt konkreetset viidet. Ma ei kuulnud seda. Teie omistasite Euroopa Komisjonile väite, et eraisikute laenukoormus on Eestis väga suur. Ma ei kuulnud teie käest viidet Euroopa Komisjoni dokumendile selles küsimuses. Viitamisega tuleb olla korrektne! Kui teile on Eesti maksusüsteem arusaamatu ja teile tundub, et laenukoormus on suur, siis on see täiesti arusaadav. Inimesed saavad asjadest aru või ei saa aru, tunnevad süsteeme või ei tunne, aga teistele oma seisukohtade omistamine ei ole aus, olgem ausad!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Palun, Kadri Simson, ilmselt tahate repliigi öelda!

Kadri Simson

Tõepoolest, kuna peaminister minu nime suhu võttis, siis on mul õigus vastata. Euroopa Komisjoni ettepanekus on peatunud eraldi Eesti erasektori võlakoormusel, mis oli aastal 2011 konsolideeritud andmete põhjal pisut alla 160% võrreldes SKT-ga. Samal ajal kui Eesti riik on väga uhke oma väikese maksukoormuse üle, ütleb Euroopa Komisjon, et see erasektori 160%-ne võlakoormus kajastab endiselt kiiret võla kogunemist buumiaastatel ja nendest laenudest tulenev finantsvõimetus on selle kaasnähe. Kui peaminister ütleb, et erasektori pole 160% võrreldes SKT-ga probleemiks,

siis räägib ta teist juttu kui inimesed, kellel on raskusi laenu tagasimaksmisega. Ka ettevõtete areng on selle tõttu pidurdunud. Peaminister ei pane tähele, et nende laenude tagasimaksimine on eriti raske seetõttu, et viimasel ajal on peaministri juhitud valitsus tõstnud mitut aktsiisi ja käibemaksu. See suurendab igapäevaseid kulutusi ja kahandab võimalusi laenusid vähendada. Tänan tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem kõnesid ei ole. Lõpetan selle arupärimise käsitlemise.

2. Arupärimine Eesti rahva ja eluruumide loenduse kohta (nr 177)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. See on Riigikogu liikmete Yana Toomi, Eldar Efendijevi, Lauri Laasi, Olga Sõtniku, Ester Tuiksoo, Valeri Korbi ja Tarmo Tamme s.a 5. juunil esitatud arupärimine Eesti rahva ja eluruumide loenduse kohta (nr 177). Palun kõnepulti kolleeg Valeri Korbi!

Valeri Korb

Lugupeetud proua juhataja! Head kolleegid! 5. juunil saatsime arupärimise lugupeetud peaministrile, milles küsime Eesti rahva ja eluruumide loenduse kohta. Arupärimises kirjutasime sellest, et 2011. aastal toimus Eestis rahva ja eluruumide loendus, mille käigus loeti üle kõik Eesti püselanikud ja eluruumid. Möödunud aasta lõpu seisuga elas Eestis 1 294 236 püselanikku. Eelmisel rahvaloendusel, mis toimus Eestis aastal 2000, loendati kokku 1 370 052 inimest. Niisiis on Eestis elanike arv 11 aastaga vähenenud peaaegu 76 000 võrra ehk 5,5%.

Kui vaadelda loendatud püselanike arvu maakonniti, on muret tekitav, et võrreldes eelmise rahvaloendusega on pea kõikides maakondades elanikkond vähenenud. Elanike arv suurenes vaid Tartumaal (0,5%) ning Harjumaal (5,1%). Kõige enam on elanikkond vähenenud Järvemaal ja Hiiumaal: vastavalt 21% ja 18,9%. Samuti on kahe rahvaloenduse vahel muutunud rahvastiku vanuseline koosseis. Kui 2000. aastal moodustasid kuni 14-aastased rahvastikust 18%, siis 2011. aastal oli nende osatähtsus langenud 15%-ni. Samas oli 65-aas-

taste ja vanemate osatähtsus tõusnud 18%-ni. 2000. aastal oli see näitaja 15%.

Statistikaamet on rõhutanud, et rahvaloendus on ainus uuring, mis annab põhjaliku statistika selle kohta, kui palju on Eestis elanikke, millistes piirkondades ja tingimustes me elame ning millised me oleme. Need uuringu tulemused on Eesti edasise arengu kavandamiseks üliolulised. Kuigi 2011. aasta rahvaloenduse tulemused avaldatakse täismahus alles 2012. ja 2013. aasta jooksul, on püsielanike arvu vähenemine juba praegu selge ohumärk. Seoses eeltooduga on meil peaministrile neli küsimust, millele me tahaksime saada vastust. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Valeri Korb! Palun lugupeetud peaministri kõnepultil!

Andrus Ansip

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu! Head arupärijad! Ma ei saa jätta järele andmast kiusatusele veel kord heale Kadri Simsonile meelde tuletada, et eraisikud ja erasektor on kaks täiesti erinevat asja. Ei maksa omistada Euroopa Komisjonile väiteid, mida Euroopa Komisjon pole kunagi väitnud. Aga nüüd vastan teie arupärimisele. (Kadri Simsoni vahele hüüe.)

Esimees Ene Ergma

Ei ole mingisugust repliiki praegu! Palun jätkake arupärimisele vastamist! Teie omavalhel kasutage repliike väljaspool. Läheme edasi, härra peaminister, palun vastake!

Andrus Ansip

Esimene küsimus: "Milliseid järeldusi on Vabariigi Valitsus teinud Eesti püsielanike vähenemisest? Kas Teie näete pea kõikide maakondade elanikkonna vähenemises probleemi?"

Esimees Ene Ergma

Jah, palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on Riigikogu liikmel õigus kohapeal sõna võtta, kui tema nime mainitakse kõnepuldist.

Selle asja nimi pole vastavalt kodu- ja töökorra seadusele isegi mitte repliik, vaid sõnavõtt ja selleks on aega kaks minutit.

Esimees Ene Ergma

Jah. Ja vastavalt sellele seadusele on ka nii, et see võimalus on siis, kui inimene lõpetab oma ettekande, aga mitte vahepeal.

Andrus Ansip

Ma olen selles kodukorras küll suhteliselt vähe vilunud, aga ma küll ei kujuta ette, et pärast iga isiku mainimist kohe katkestatakse ettekanne repliikide või sõnavõttudega. See oleks küll päris eriline parlament, kus midagi sellist toimub.

Esimees Ene Ergma

Te olete õigesti aru saanud. See õigus on tõesti peale seda, kui inimene lõpetab oma ettekande. Palun, peaminister!

Andrus Ansip

Kordan veel esimest küsimust: "Milliseid järeldusi on Vabariigi Valitsus teinud Eesti püsielanike vähenemisest? Kas Teie näete pea kõikide maakondade elanikkonna vähenemises probleemi?" Statistikaameti avaldatud 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemused näitavad, et võrreldes 2000. aasta loenduse tulemustega on loendatud Eesti püsielanike arv vähenenud 5,5% ehk 75 816 inimese võrra. Selline loenduse tulemus oli ootuspärane, arvestades negatiivset loomuliku iivet ja rändesaldot. Samas on võrreldes Läti ja Leedu rahvaloenduse tulemustega Eestis loendatud elanike arvu vähenemine oluliselt väiksem. Lätis on püsielanike arv loendustevahelisel perioodil vähenenud 12,9% ja Leedus 12,3%.

Ei saa väita, et Eestis on maakondade elanikkonna vähenemine väga suur. Linnastumine on iseloomulik kõikidele Euroopa riikidele, see on loomulik protsess. Eesti linnastumise protsent on üks Euroopa madalaimaid – 69%. Näiteks Belgia linnastumise protsent on 97, Islandil 92, Taanis 87, Rootsis 85, Hollandis 82 ja Šveitsis 73. Enam-vähem võrdne linnastumise tase on meil Läti ja Leeduga: vastavalt 68 ja 67%.

Teine küsimus: "Registreeritud rände tagajärjel on rahvaarv kahe loenduse vahel kaha-

nenud 22 000 inimese võrra. Seda, kui suurt rahvastikukadu põhjustas registreerimata ränne, peaks näitama edasine analüüs. Kui palju on Teie hinnangul neid inimesi, kes kuuluvad viimasesse gruppi ehk kas võib juhtuda, et Eesti elanike arv väheneb veelgi, sest Soomes töötavad eestlased ei ole oma rännet registreerinud?" Eesti elanikkonna vähenemine 2000. ja 2011. aasta rahvaloenduse vahelisel ajal 22 000 inimese võrra on registreeritud rände tagajärg. Võib eeldada, et välismaal töötavate inimeste seas on potentsiaalseid Eestist lahkujaid, kuid välisriigis töötajaid ei saa automaatselt lugeda Eestist lahkunuteks. Kui välismaal töötav inimene käib regulaarselt Eestis, tal on siin perekond ja ta toetab peret rahaliselt, on tegemist Eesti püsielanikuga. Registreeritud rände kohta on meie rahvastikuregistril Soome omaga väga hea andmevahetus. Kui Eesti elanik registreerib oma elukoha Soomes, jõuab info selle kohta Eesti rahvastikuregistrisse. Rahvaloendusel ei omanud tähtsust inimese registreeritud elukoht, vaid tema püsielukoht. Seega ei mõjuta registreerimata tööränne Soome rände hinnanguid. Loendusel loeti Eesti püsielanike hulka ka Soomes töötavad ja seal ajutist elukohta omavad pendelrändajad, kellel on Eestis perekond ning kes suurema osa oma vabast ajast veedavad Eestis.

Kolmas küsimus: "Rahvaarvu vähenemist on põhjendatud negatiivse loomuliku iibega (rahvaarv on kahanenud 32 000 inimese võrra) ning registreeritud rändega (vähenenud 22 000 inimese võrra). Võttes arvesse, et elanikkond vähenes kokku pea 76 000 inimese võrra, jääb selgusetuks, kuhu kadus veel 22 000 inimest. Kas võib järeldada, et need 22 000 inimest on Eestist lahkunud?" Võrreldes 2000. aasta rahvaloenduse tulemustega on Eesti püsielanike arv vähenenud 75 816 inimese võrra, millest 32 000 on seotud negatiivse loomuliku iibega ning 22 000 registreeritud rändega. Ülejäänud umbes 22 000 sisaldab loendamata jäänud inimesi ja registreerimata rännet. 2011. aasta loendusel jäi Statistikaameti andmetel loendamata umbes 2% Eesti elanikest. Neid andmeid täpsustatakse veel registreeritud põhjal ja analüüsitakse, et leida tõendeid loendamata isikute kohta, kes tegelikult on Eesti püsielanikud. Saadud tulemused avaldatakse jooksvalt kuni 2014. aastani.

Neljas küsimus: "Milliseid meetmeid on Vabariigi Valitsuse plaanis rakendada selleks, et pidurdada Eesti maakondade elanikest tühjaks valgumist? Kuidas Teile tundub, kas rahvaloenduse tulemused ei viita selgelt haldusreformi läbiviimise vajalikkusele?" Esimese küsimuse vastuses tõin välja, et 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemused kinnitavad juba varem teada olnud rahvastikutrendide jätkumist. Tööjõu vaba liikumine on üks Euroopa Liidu põhimõtteid, samuti on siseränne riigis loomulik nähtus ja ennekõike noorte liikumist maalt linna keelustada ei ole võimalik ega mõistlik. Vabariigi Valitsus on aastate jooksul rakendanud eri meetmeid, millega toetatakse regionaalset arengut, et tagada inimeste jäämine või naasmine maapiirkonda. Näiteks 2012. aasta riigieelarvesse on regionaalarengu toetamiseks kavandatud rohkem kui 120 miljonit eurot, sh välisvahendeid üle 103 miljoni euro. Samuti on ette nähtud tasandusfondi toetus 72,3 miljonit eurot, mille eesmärk on toetada nõrgema tulubaasiga kohalike omavalitsusi ning tagada neile ühtlased võimalused elanike teenindamiseks.

Oleme valitsuses vastu võtnud kuus korraldust, millega suunatakse 39 miljonit eurot kasutamata saastekvoodi müügist laekunud raha kohalike omavalitsuste objektidele. Tegemist on sihtotstarbeliste summadega, mida kasutatakse avalike hoonete – koolid, lasteaiad, kultuurimajad, hooldekodud jne – renoveerimiseks, et parandada avalike teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust.

Äsja Riigikogule menetlemiseks üle antud 2013. aasta riigieelarves on kavandatud hulk investeringuid, mille eesmärk on parandada Eesti elanike elukvaliteeti nii linna- kui maapiirkondades. Näiteks ohutu ja efektiivse liiklemise tagamiseks investeerib riik teedesse umbes 160 miljonit eurot. Kohalike teede hoiuks on kavandatud 29,2 miljonit eurot, mis on 11,1 miljonit eurot enam kui sel aastal. See annab kohalikele omavalitsustele võimaluse investeerida senisest enam teehoidesse ja -ehitusse ning tagada inimeste mugav ja ohutum liikumine.

Keskkonna valdkonnas on põhirõhk tänapäevase veevärgi ja puhta joogivee investeringutel, mille maht on tuleval aastal ligi 100 miljonit eurot. Järgmisel aastal valmib 40 vee- ja majanduse projekti, millega saab 170 000 ini-

mest kvaliteetse joogivee ja kaasaegse veevärgi.

Põllumajanduse valdkonnas toetatakse efektiivset tootmist. 2013. aastal on erakorraliste täiendavate põllumajanduse otsetoetuste maksmiseks eelarves ette nähtud 24,3 miljonit eurot, lisaks arvestatakse Euroopa Liidu finantsperioodi 2014–2020 ettevalmistamisel Eesti regionaalarengu vajadusi.

Riigi poolt jõuga omavalitsuste liitmist ei pea ma endiselt vajalikuks. Kohalike omavalitsuste tähtsus, kõige olulisem roll seisneb keskvoimu tasakaalustamises. Pean ajalooliselt väljakujunenud omavalitsuste struktuuri oluliseks ja vaid teenuste parema pakkumise huvides seda jõuga lõhkuma mina küll ei lähe. Pigem soosib riik kohalike omavalitsuste vabatahtlikku ühinemist. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud peaminister! Hea kolleeg, Kadri Simson, kas teil on nüüd repliik või küsimus?

Kadri Simson

Kuidas iganes ma seda nimetama pean, et saada sõna. Lugupeetud juhataja! Ma pean teist lugu ja seetõttu ma arvan, et te tunnete Riigikogu kodu- ja töökorda.

Esimees Ene Ergma

Tunnen.

Kadri Simson

Riigikogu töö- ja kodukord annab Riigikogu liikmele õiguse esitada protesti. Ma oleksin soovinud esitada protesti peaministri sõnavõtu suhtes, sest ta tuli pulti vastama arupärimisele rahvaloenduse kohta, aga kulutas aega, et isiklikult mulle ära panna. Praegusel hetkel ma aga ei tahagi sellel peatuda, sest peaminister, kes sellel nädalal on ära pannud ka arstidele, meditsiinitöötajatele, pigem ülendab mind sellega, kui mullegi ära paneb. Las ta olla! Aga teie, lugupeetud juhataja, oleksite vastavalt kodukorrale pidanud andma Riigikogu liikmele, kes tõstis protesti avaldamiseks käe, päevakorraliselt sõna, et kuulda, milles mure on. Istungi juhataja lahendab protesti või vastab küsimusele viivitamata. Te ei teinud seda.

Esimees Ene Ergma

Te soovisite saada vastusõnavõttu.

Kadri Simson

Te ei lahendanud minu protesti viivitamata, te eirasite seda. Teades, et te tunnete kodu- ja töökorda, arvan ma, et te käitusite väga erapoolikult. Mul on lihtsalt teile palve kui sümpaatselt inimesele: ärge enam nii tehke! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Kuna küsimusi ei ole, siis suur tänu teile, härra peaminister!

Andrus Ansip

Ma sooviksin ...

Esimees Ene Ergma

Ei, palun! Me lõpetame praegu. Kuna ei ole soovi avada läbirääkimisi, siis on selle punkti arutelu lõppenud.

Andrus Ansip

Aitäh! Kahju.

3. Arupärimine Riigimetsa Majandamise Keskuse börsile viimise kohta (nr 183)

Esimees Ene Ergma

Järgmine arupärimine on Riigikogu liikmete Lauri Laasi, Aadu Musta, Kalev Kallo, Peeter Võsa, Enn Eesmaa, Eldar Efendijevi, Priit Toobali, Viktor Vassiljevi, Ester Tuiksoo, Marika Tuus-Lauli, Mailis Repsi, Vladimir Velmani ja Valeri Korbi 30. augustil esitatud arupärimine Riigimetsa Majandamise Keskuse börsile viimise kohta (nr 183). Palun kolleeg Lauri Laasi kõnepulti!

Lauri Laasi

Proua juhataja! Head kolleegid! Tõepoolest, 30. augustil s.a sai kümnekonna Keskerakonna fraktsiooni liikme poolt üle antud arupärimine proua keskkonnaministrile. Mure puudutab RMK võimalikku börsile viimist. Arupärimise sisu on järgmine. RMK on 1999. aastal loodud riigitulundusasutus. Juuliku lõpus oli aga Eesti Päevalehes artikkel, et riigi nälg dividendide järele tõukab RMK-d börsi poole. RMK kavatses lähiaastatel investeringute mahtu oluliselt suurendada, et mets ei läheks

hukka. Eelkõige lähevad need investeeringud kuivenduskraavide ja väljaveoteede ehitamiseks. Kraave on vaja metsa kasvutingimuste parandamiseks ja teid selleks, et materjali välja vedada. Ettevõttel oleks investeeringuteks vajalik raha endal olemas, kuid paraku võtab riik selle dividendidena ettevõttest välja. Tänavu võttis riik RMK-st välja 26 miljonit eurot dividende, RMK investeerimisvajaduse kataks aga 10 miljoni euro võrra väiksem dividendide väljamakse. Riik ei ole nõus oma dividendidest loobuma, mistõttu Eesti Päevalehe andmetel on rahandusminister Jürgen Ligi teinud ettepaneku viia RMK börsile. Selle lükkega astutakse samm suunas, kus üks Eesti põhilisemaid loodusvarasid ja riigi rikkusi soovitakse maha müüa peamiselt välisinvestoritele. Meie mure Eesti Päevalehe artiklist saadud info põhjal on niivõrd suur, et me oleme proua keskkonnaministrile ette valmistanud neli küsimust. Ootame eelkõige, et ta rahustaks meid maha ja me ei peaks enam mures olema, et RMK kas või osaliselt maha müüakse. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Lauri Laasi! Palun proua keskkonnaministri kõnepulti, et ta rahustaks meid maha!

Keit Pentus-Rosimannus

Austatud Riigikogu esimees! Head arupärijad! Teine kord ei pea te nii kaua ootama selleks, et oma küsimustele maharahustamiseks vastuseid saada, võite ka otse minu poole pöörduda. Ma kasutan kindlasti hea meelega võimalust teid maha rahustada. Vastuseks teie küsimustele on mul öelda järgmist.

Kõigepealt, oma esimeses küsimuses te esitate väite või hinnangu, millega ma kindlasti ei saa nõustuda. Hinnang puudutab seda, kuidas riik oma ettevõtete dividendipoliitika kujundamisel ettevõtete investeerimisvajadusi arvestab. Teie leiate, et riik ei arvesta neid investeerimisvajadusi. Mina seevastu kinnitan, et riik kindlasti arvestab talle kuuluvate ettevõtete dividendide puhul nii ettevõtete investeerimis- kui ka kapitalivajadusega ja ettevõtetest võetakse dividende ikkagi selliselt, et need ei seaks ohtu vajalike investeeringute tegemist. Investeeringute finantseerimiseks on ettevõtetele võimalik kasutada nii oma- kui ka võõrvahendeid ehk teisisõnu laene. Ja juhul kui

ettevõtte kapitalistruktuur võimaldab täiendavalt laenu kaasata, siis nii omaniku kui ka ettevõtte seisukohalt on otstarbekam, eelistatum kasutada võõrvahendeid. Selgitan veel pisut põhimõtteid, mille alusel selliseid otsuseid laiemalt tehakse. Riigi jaoks on kindlasti oluline ka nn alternatiivkulu või alternatiivtulu põhimõte. Teisisõnu või lahti seletades tähendab see seda, et riigi ressursse tuleb kasutada optimaalselt vastavalt olukorrale just nimelt seal, kus riigil neid vahendeid kõige rohkem vaja on ja kus need vahendid riigile kõige suuremat tulu toovad (tulu all ei peeta silmas ainuüksi rahalist tulu, st tulu ei pruugi väljenduda ainult rahas). RMK puhul on samamoodi. Rahavoogude paremaks juhtimiseks selle aasta riigieelarves, mis on parlamendi poolt heaks kiidetud, on ette nähtud võimalus kuni 20 miljoni euro suuruseks tagastatavaks eraldiseks ehk laenu andmiseks RMK-le.

Teine küsimus oli teil selle kohta, et miks Eesti riik üldse peaks kaasama kasumit teenivasse ettevõttesse erainvestoreid. Erainvestorite kaasamist analüüsitakse kindlasti erinevatel põhjustel. Näiteks olukorras, kus riigil mõnes konkreetsetes ettevõttes – me nüüd ei räägi RMK-st, vaid laiemalt, sest teie küsimus puudutas laiemalt riigiettevõtteid – puudub vajadus osaleda ettevõttes avalikest eesmärkidest tulenevalt ja turul toimib piisav konkurents. Samamoodi on otstarbekas kaaluda erainvestori kaasamist olukorras, kus ettevõtte vajab oma arenguks investeeringuid omakapitali mahus, mida riik või omanik kas ei suuda või ei soovi panustada. See mittesoovimine võib tuleneda olukorrast, kus investeeringutega kaasnevad või võivad kaasneda liigsed riskid. Aga neid põhjuseid, miks erainvestoreid kaasata, on kindlasti teisigi, näiteks erasektori kompetentsi kaasamine ettevõtte efektiivsuse tõstmiseks, konkurentsipositsiooni parandamiseks, ettevõtluskeskkonna ja kapitaliturgude arendamiseks. Nii et kindlasti võib öelda, et selle otsuse tegemisel ei ole kaalukaasil ainult see fakt, kas tegu on kasumit teeniva ettevõttega või mitte. Kasumi teenimisest sõltub ju lihtsalt hind, millega riik erainvestoreid kaasata saaks, müües olemasolevaid aktsiaid või emiteerides uusi.

Kolmas küsimus on teil sõnastatud sel moel: "Kas Te olete tutvunud rahandusministri plaaniga RMK osaliselt erastada? Mida Te sel-

lest plaanist arvate?" See on nüüd see rahustamise küsimus. Sellele on mul väga lühike vastus: valitsusel ei ole sellist plaani.

Neljas küsimus: "Kas RMK börsile viimise eesmärk on ESM-is osalemiseks vajalike vahendite tagamine?" Ma tükk aega mõtlesin, kuidas sellisele küsimusele üldse vastata. Esiteks, ma olen sunnitud teid parandama, sest juba puhtjuriidiliselt on olukord selline, et RMK-d, mis on riigitulundusasutus, ei ole võimalik börsile viia. Riigitulundusasutust ei ole võimalik puhtjuriidiliselt börsile viia. Nii et sellisele meelevaldsele konstruktsioonile, mille te oma küsimusega püstitanud olete, ei ole paraku võimalik vastata. Samas andsin eelmisele küsimusele vastuse, et valitsusel ei ole mingit plaani RMK-d erastada, RMK toimib hästi. RMK ülesanne on muu hulgas, nagu ma siin infotunnis ka varem olen selgitanud ja meenutanud, mitte ainult metsa majandada, vaid ka riigi looduskaitsealade eest hea seista, nende eest hoolt kanda. Äriettevõtte ei saaks seda teha sellisel kujul, nagu RMK seda teeb. Ja see tegevus on väga vajalik. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua keskkonnaminister! Nüüd küsimused. Palun, kolleeg Lauri Laasi!

Lauri Laasi

Aitäh, proua juhataja! Austatud minister! Kas on võimalik, et te võib-olla ei ole päris hästi asjaga kursis või on teist teatud info mööda läinud? Nimelt on vanemad, vabandust, nii vist ei sobi öelda, ütleme, mõnes mõttes kogenumad kolleegid – pean silmas Juhan Partsi ja Jürgen Ligit – kirjavahetust pidanud ja arutlenud selle üle, millised oleksid plussid riigi osalusega äriühingute börsile viimisel. Nad on puudutanud ka RMK-d. See kiri, mis on meile avalikest andmebaasidest näppu sattunud, on Rahandusministeeriumist välja saadetud 19. detsembril 2011. Kas on võimalik, et te olete teatud infost kõrvale jäänud või isegi meelega kõrvale jäetud, kuna teie seisukoht ja järjekindlus on ka teie kolleegidele teada?

Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Kas on võimalik, et te ei ole seda kirja piisava täpsusega lugenud ja olete teinud ekslikke järeldusi? Ma arvan, et see on võimalik. Ma väga soovitan teil seda kirja, mis on

suunatud majandusministrile, mis tõepoolest puudutab eelkõige riigi äriühinguid, mille hulka ei kuulu RMK, põhjalikult lugeda. Vajaduse korral on kindlasti ka rahandusminister valmis teile täiendavalt selgitama, mida selle kirjaga täpselt silmas peeti. RMK puhul ütlen veel kord, et ainuüksi puhtjuriidiliselt on tegu riigitulundusasutusega ja isegi kui kellelgi on väga kuri plaan – valitsusliikmetel seda kindlasti ei ole, aga kui kuskil mujal kellelgi selline plaan on –, et ta sooviks seda asutust börsile viia, siis see ei ole võimalik. Riigitulundusasutusi ei saa börsile viia.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Hea minister, aitäh, et te Eesti rahva maha rahustasite! See tekitas tõesti sügavat poleemikat ja Eesti rahvas poleks ilmselt sellega leppinud, kui mets oleks börsile läinud. Aga rahustage nüüd Eesti rahvas veel kord maha ja öelge, milline saab olema RMK juhi tulevane palk. Eelmine kord te infotunnis minu küsimusele vastates ju ütlesite, et te näete, et võiks välja kuulutada uue konkursi. Milline on seis tänasel päeval?

Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Te taas tsiteerite mind kaugeltki mitte täpselt. RMK juhiga ei sõlmi lepingut järgmiseks perioodiks mitte keskkonnaminister, vaid RMK nõukogu, kuhu keskkonnaminister ehk mina ei kuulu. RMK nõukogu, kuhu kuulub ka päris mitu Riigikogu liiget, on pidanud väga tublisid läbirääkimisi. Kui me nüüd räägime RMK juhi järgmise perioodi töötasust, siis RMK nõukogul on õnnestunud väga jõuliselt kärpida algset RMK juhi kandidaadi palgasoovi. Selle eest tuleb nõukogule kindlasti au anda. Küll aga olen olnud kriitiline selles osas, kas see kokkulepe, milleni RMK nõukogu lõpuks jõudis, on avaliku ootuse poole pealt vaadates kõige parem kokkulepe, eelkõige just palgataseme mõttes. Ma arvan, et see kriitika ja selline arusaamatus, mis nõukogu otsusele on järgnenud, on olnud õigustatud. Ma arvan, et oleks olnud vajalik ja on vajalik, et selliste otsuste puhul RMK nõukogu arvestaks pisut laiemalt ühiskonna palgatasest ja ootusi, mis palgatasemele on, mitte ei harras-

taks väga kitsalt ainult ühe ametikoha keskset lähenemist. Aga veel kord: võrreldes algse RMK juhi kandidaadi palgasooviga kärpis nõukogu tema palgasoovi väga olulisel määral.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud minister, ka mina tänan teid selle rahustamise eest! Te nii kenasti rääkisite, kuidas Eesti riigi mets jääb ikkagi riigi ja rahva omandisse. Aga ma küsin, kas on plaanis teie haldusalas mõni muu asutus või ettevõtte erastada. Äkki oskate meid valgustada?

Keit Pentus-Rosimannus

Ei ole. See ei tähenda seda, et neid võimalusi ja vajadusi pidevalt ei analüüsitaks. Aga hetkel sellist plaani küll ei ole. RMK puhul ma pean taas kord vajalikuks üle rõhutada, et tegu ei ole mitte äriühinguga, vaid riigitulundusasutusega, millele kehtivad teised reeglid, mille toimimine on paika pandud parlamendi poolt heaks kiidetud metsaseadusega. Seetõttu kehtivad RMK puhul teised eeldused ja toimimise põhimõtted kui äriühingu puhul. Suur hulk RMK tegevustest ei ole ärilise eesmärgiga, vaid looduskaitse eesmärgiga.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem küsimusi ei ole. Kõne-soove ei ole, me ei ava läbirääkimisi.

4. Arupärimine metallivarguste ja metalli kokkuostu punktide ebaseadusliku tegevuse kohta (nr 186)

Esimees Ene Ergma

Läheme järgmise arupärimise juurde. See on Riigikogu liikmete Andres Anvelti, Kalev Kotkase, Marianne Mikko, Karel Rüütli, Sven Mikseri, Indrek Saare, Jaan Õunapuu, Urve Palo, Rannar Vassiljevi, Helmen Küti, Eiki Nestori, Kalvi Kõva, Kajar Lemberi, Jaak Alliku, Rein Randveri ja Neeme Suure 10. septembril esitatud arupärimine metallivarguste ja metalli kokkuostu punktide ebaseadusliku tegevuse kohta (nr 186). Palun kõnepulti kolleeg Andres Anvelti!

Andres Anvelt

Proua juhataja! Lugupeetud proua minister! Head kolleegid! Mul on au teile ette kanda rea Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni liikmete arupärimine, mis põhineb mõni nädal tagasi, õigemini nüüd juba kuu aega tagasi rahvusringhäälingu saates "Pealtnägija" kajastatud tõsisel probleemil. Nimelt, metallivargused riikliku tähtsusega taristuobjektidelt, nagu Eesti Raudtee, side- ja elektrileviettevõtted. Need vargused teeb eriti ohtlikuks just asjaolu, et nende objektide kahjustamine võib kaasa tuua mitte ainult konkreetse majandussektori seisaku, vaid oluliste teenuste halvamise, ja mis veel hullem – vargused neilt objektidelt võivad tuua kaasa hädaolukordi ja õnnetusi. Nii ongi kurb näide see, et kaevuluukide varguste tagajärjel sai mõni aeg tagasi Eestis hukka seitse inimest ja hulk ka vigastada. Teisisõnu, vargustega tekitatud otsene kahju ei tundu võib-olla esmalt nii väga suur, kuid kaudselt nende tõttu tekkivad õnnetused ja kahjud on tunduvalt suuremad, ohtlikumad ja isiklikumad. Saates näidati ka väga ilmekalt, kuidas metalli kokkuostu kontorid täielikult eirasid seadusega kehtestatud nõudeid ning omandasid sularaha eest metallijäätmeid, mis oma sisult ja vormilt ei saaks kuidagi olla väljaspool spetsialiseeritud ettevõtete omavahelist käivet. See tähendab, et metalli kokkuostu kontorid ostsid ebaseaduslikult kokku selliseid jäätmeid, mille kokkuost on neil seadusega rangelt keelatud ja mis võivad pärineda ainult spetsialiseeritud asutustelt-ettevõtetelt.

Jäätmeseaduse järgi teostab järelevalvet metallijäätmete kogumise eritingimuste täitmise üle Keskkonnaministeeriumi valitsemise all olev Keskkonnainspektsioon. Samas on nende sadade, kui mitte tuhandete metallivargustega tegelemine arusaadavatel põhjustel Siseministeeriumi valitsemisala küsimus. Praegune keskkonnaministri koalitsioonipartner, siseminister Vaher on väitnud, et kuritegevusega võitlemisel on üks prioriteet just kuritegelikul teel omandatud vara realiseerimisvõimaluste äralõikamine. Antud juhul kujutavad need enam kui sada ametlikku metalli kokkuostu punkti oma kontrollimatu tegevusega endast just sedasama kuritegelikku realiseerimisvõimalust. Tekitatud kahjud laiemalt aga puudutavad nii Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Kaitseministeeriumi kui ka

paljude teiste ministeeriumide valitsemisala, rääkimata eraettevõtlusest ja kohalikest omavalitsustest.

Siit ka meie küsimus ja mure, kuidas toimib selle probleemi käsitlemisel koostöö kõigi nende erinevate ametkondade vahel, mille üheks tipuks on seesama Keskkonnainspeksioon. Meil on mure ka selle pärast, kuidas tõsta Keskkonnainspeksiooni tegevus nii tõhusale tasemele, et me suudaksime riiklikult vastu seista sellisele halvale olukorrale, nagu me nägime rahvusringhäälingu saates "Pealtnägija". Palun proua ministril ka küsimused ette lugeda, et oleks parem jälgida, mida meie küsime ja mida teie vastate. Suur aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Andres Anvelt! Palun proua keskkonnaministri kõnepulti!

Keit Pentus-Rosimannus

Austatud proua esimees! Head arupärijad! Riigikogu liikmed! Nagu te oma arupärimises väga õigesti märgite, on metallivargused igal juhul väga tõsine probleem. Sealjuures ei ole sedalaadi probleemi puhul, varavastase või avalikku turvalisust kahjustava iseloomuga kuritegude vastu kindlasti kohane ega mõistlik võidelda ainult keskkonnakaitseliste meetmetega. Te loetlete oma arupärimises ka hulganisti näiteid. Saab öelda, et nii teie nimetatud kaevuluukide äraviimine, elektriseadmetest kaablite väljalõikamine kui ka taluõuelt metalli anumate varastamine ei ole mitte niivõrd keskkonnakaitse valdkonna korrarikkumised, vaid kõige ehedamad varavastased süüteod või avaliku korra rasked rikkumised, millega põhjustatakse ohtu või isegi tekitatakse kahju inimeste tervisele ja ka elule, samamoodi avalikkuse jaoks olulistele süsteemidele ja rajatistele. Nii et metalli kokkuostu punkte, kus varastatud kraami kokku ostetakse, ei ole oluline vaadelda mitte ainult keskkonnanõuete täitmise seisukohast, vaid kindlasti ka sellest vaatenurgast, kas tegu on sisuliselt lõpp-punktiga, kus toimub mõne eksperdi hinnangul rahapesu reeglitega sarnanev ebaseadusliku metalli legaliseerimine. Seega on selle tõsise probleemide puntra lahendamiseks kriitiliselt oluline ja täiesti vältimatu nii politsei kui ka Maksu- ja Tolliametiga ning Keskkonnainspeksiooni ühine tegutsemine. Veel kord: ainult keskkonnakait-

seliste meetmetega ei ole võimalik võidelda nähtusega, millel osa ekspertide hinnangul on organiseeritud kuritegevuse tunnuseid ja mille negatiivne mõju ühiskonnale on kahtlemata suur. See koostöö – reidide ühine ettevalmistamine, ühisoperatsioonide kavandamine, planeerimine – toimub ja ma saan Keskkonnainspeksiooni osas kinnitada, et seda võetakse väga tõsiselt.

Aga nüüd teie küsimuste juurde. Loen need ka ette. Kõigepealt küsimus: "Kas Teie poolt juhitud ministeerium ja tema valitsemisalas tegutsev Keskkonnainspeksioon oli enne 05.06.2012 (Ma arvan, et see peab olema 5. september. – K. P-R.) ERR-i saadet "Pealtnägija" kursis metallijäätmete ebaseadusliku kokkuostu probleemiga? Kui oli, siis palume täpsustada, milliseid seadusandlikke initsiatiive selles valdkonnas on Keskkonnaministeerium või Keskkonnainspeksioon ette võtnud, et olukorda normaliseerida ja metallijäätmete ebaseaduslikku kokkuostu vähendada?" Keskkonnainspeksioon ei ole mitte ainult kursis selle probleemiga, vaid on sellega koostöös Politsei- ja Piirivalveameti ning Maksu- ja Tolliametiga ka tõsiselt tegelenud. Te küsite küll konkreetsete seadusandlike initsiatiivide kohta, aga inspeksioon peab muidugi praegu tegutsema selle seadusandliku raamistiku piires, mida parlament ette andnud on, ja selle piires on ka tegutsetud. See ei tähenda, et neid olemasolevaid seaduseid ei analüüsitaks. Analüüsitakse küll ja ma ei välista, et me tuleme seaduse muutmise ettepanekutega ka parlamendi ette.

Teine küsimus: "Milliseid kontrollimeetmeid on Keskkonnaministeerium või tema valitsemisalas tegutsev Keskkonnainspeksioon selliste kokkuostupunktide osas ette võtnud aastatel 2011–2012? Kui palju on algatatud väärteomenetlusi ning mis ulatuses trahvitud jäätmeseadusega metalli kokkuostus ette nähtud keelust üleastujaid? Mitmeid kordi ja mis ulatuses on kohaldatud Keskkonnainspeksiooni poolt jäätmeseaduse §-s 129¹ ettenähtud konfiskeerimist nende firmade suhtes, kes on metallijäätmete kokkuostu korda rikkunud?" Taas kord: kontrollimeetmeid planeeritakse Politsei- ja Piirivalveameti ning Maksu- ja Tolliametiga ühiselt, mõistagi Keskkonnainspeksiooni osalusel. Väärteomenetlusi on selle aja jooksul algatatud kümneid, konkreetne arv on 30, ja kokkuostupunkte on kontrollitud

kokku 170 korral. Kui te nüüd neid arve võrdlete, siis rohkem kui iga kuues kontrollkäik on toonud kaasa väärtemenetluse. Seni ei ole konfiskeerimist rakendatud, aga mulle teada olevalt toimub selles osas lähiajal muutus.

Järgmine küsimus: "Kas Keskkonnaministeeriumis või Keskkonnainspeksioonis on kontrollide tulemusi ja metalli kokkuostus eksisteerivat olukorda analüüsitud ja kui on, siis millised on nende analüüside järeldused, koostatud tegevuskavad või muud meetmed?" Lühike vastus oleks, et jah, on. Aga pisut pikemalt selgitades – eks nende kontrollkäikude, ühisoperatsioonide ja kontrollitulemuste analüüs on ikkagi aluseks ka järgmiste ühisoperatsioonide kavandamisele. Te kindlasti mõistate, et detailset tulevikku puudutavat tegevuskava, st kus, millal, kellega koos järgmised ühisoperatsioonid toimuvad, kuidas need planeeritud on, ma ei pea mõistlikuks avaldada. Siin sellel väga pikalt peatuda ei ole ilmselt väga praktiline ja vaevalt et see oli ka teie eesmärk. Aga ikkagi, kui teie küsimus oli, et kas analüüsitakse varasemaid kontrollkäike, siis loomulikult seda tehakse ja analüüsitakse ka neid teateid, mis inspeksioonile, politseile ja ka Maksu- ja Tolliametile nende operatsioonide vahepealsel ajal esitatud on. Edaspidised plaanid tehakse kõige selle põhjal.

Teie neljas küsimus kõlab järgmiselt: "Kuna metalli kokkuostuga seotud valdkond on ühelt poolt seotud kuritegelike rünnetega meie olulistele taristuobjektidele ja nende tegevuse seaduslikkusest sõltub suurel määral varastatud metalli edasimüügi turg, siis kas olete nimeetatud küsimust arutanud siseministriga? Kas nimeetatud probleemi kõrvaldamiseks on tehtud teistes ministeeriumides ja nende valitsemisalades koostööd, milles see seisneb ja millised on koostöö tulemid?" Taas kord: lühike vastus oleks jah. Nagu ma ka eespool korduvalt rõhutasin, kuna see probleemide pundar on niivõrd mitmetahuline, siis ainult koostöös ongi võimalik seda probleemi üldse lahendada. Eri ministeeriumide haldusala valitsusasutuste vahel see koostöö toimib. Näiteks viimati toimus, praeguseks juba mõni nädal tagasi, Keskkonnainspeksiooni, Politsei- ja Piirivalveameti, Maksu- ja Tolliameti, Keskkonnaameti ning Tallinna linna esindajate vaheline töönõupidamine, kus just nimelt edasisi koostööplaane

paika pandi ja ka ühisoperatsioonide jätkamises kokku lepidi.

Viimane küsimus: "Milliseid samme planeerite lähiajal ette võtta, et olukorda metallijäätmete kokkuostuturul normaliseerida? Kas ja milliseid seadusandlikke initsiatiive planeerite antud vallas ja millal?" Järgmiste reidide ja ühisoperatsioonide detailid lepitakse kokku Politsei- ja Piirivalveameti, Maksu- ja Tolliameti ning Keskkonnainspeksiooni vastava eriala ekspertide vahel. Seadusandlike initsiatiivide osas ütlen taas kord: praegu tuleb tegutseda nendes seadusandlikes raamidest, mis meil olemas on ja mis Riigikogu meile seadnud on. Aga jah, analüüs selle kohta, kas on vältimatu ja vajalik seadusandlikku raamistikku muuta, on käimas, ja nagu ma ka ühele varasemale küsimusele vastuseks ütlesin – ei saa välistada, et me ettepanekutega parlamendi ette tuleme. Ma ei tahaks siin praegu veel väga detailides neid võimalikke muudatusi välja käia, vältimaks hilisemat mitmeti mõistetavust. Las eri osapooled, kelle koostöös selle probleemide puntraga tegelemine käib, veel analüüsivad ja ootame nende konkreetseid ettepanekuid ära, siis jõuan nendega arvatavasti ka teie ette. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, proua minister! Asume küsimuste juurde. Palun, kolleeg Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Aitäh, istungi juhataja! Hea minister! Kui õhtuks on kindlasti raha tarvis, siis maainimene mõtleb: "Kust õhtuks raha saada? Viin vanarauda." Kui ta on vanaraua ära viinud, laekub talle mõne tunni pärast ka arvele raha. Kui raha on aga juba kliendile ära makstud, siis kokkuostjal puudub võib-olla tahe õiguskaitseorganitele seda vanarauda näidata. Ta paneb selle kuhugi hunniku alla ära, sest tal on selle eest juba raha välja makstud. Siit ka minu küsimus: kas te selles töөрühmas, kui te plaane teete, olete ka mõelnud sellise variandi peale, et kokkuostjatele antaks korraldus raha välja maksta mitte enne kui näiteks nädala või kümne päeva pärast?

Keit Pentus-Rosimannus

Mul puudub praegu info, et seda muudatusettepanekut oleks arutatud. Aga jah, eks see

käib kõigi nende võimalike ettepanekute kohta – kui teil on veel sarnaseid ettepanekuid, siis ma soovitan need näiteks Keskkonnainspektiooni juhile edastada. Fraktsioonina on teil kindlasti võimalus ka konkreetselt selle valdkonnaga tegelevate ekspertidega ettepanekute hetkeseisu arutada. Mul praegu lihtsalt puudub informatsioon, kas nüüd täpselt seda ettepanekut on käsitletud. Ilmselt vajab see põhjalikku analüüsi, mida konkreetselt sellise muudatuse tegemine muudab olukorras, kus, ma julgeks öelda, probleemiks ei ole ikkagi mitte need vanainimesed või maainimesed, kel õhtuks raha vaja on, vaid hoopis keerulisem skeem. Aga jah, tuleb analüüsida kõiki võimalikke ettepanekuid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kotkas!

Kalev Kotkas

Täna, proua eesistuja! Austet minister! Kas te teemaga tegeledes olete kaalunud ka võimalust muuta jäätmeseadust nii, et vabastada Keskkonnainspektatsioon üldse vanaraua kokkuostu järelevalve ülesandest? Tegemist ei ole ju niivõrd keskkonnakaitseprobleemiga, vaid just kriminaalse või kuritegeliku sasi-puntraga.

Keit Pentus-Rosimannus

Jällegi on lühike vastus ei. Keskkonnanõuded peavad olema ka tagatud. Kindlasti ei saa just nimelt varavastase iseloomuga süütegusid või kuritegusid lahendada ainult keskkonnajärelevalve raames. Aga see ei tähenda, et keskkonnanõuete täitmise üle järelevalvet ei peaks pidama, kindlasti peab. Kuid tuleb vahet teha, milliste probleemide lahendamiseks milline viis kõige otstarbekam on. Seda lahendust me ei ole kaalunud, et me Keskkonnainspektioonilt üldse võtaksime ära kohustuse keskkonnanõuete täitmist kontrollida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Aitäh, proua juhataja! Aitäh, proua minister, nende vastuste eest! Ma siiralt näen, et ega see probleem tegelikult väga, vähemalt minule kõrvaltvaatajana tundub, ei sobigi ehk Keskkonnaministeeriumi valitsemisalasse, kui me räägime hukkunud inimestest, kanalisatsioonilukkidest, Eesti Raudteest, side- ja elektriobjektidest, mis on ohus olnud. Seetõttu ma küsingi järgmist: mis teie arvate, puhtalt teie subjektiivse arvamuse järgi, kes peaks sellise probleemiga võitluses põhirolli mängima? Pean silmas seda, mida me nägime "Pealtnägi-
jas", ja seda, mis toimus. Need metalli kokkuostu punktid on ju tegelikult see realiseerimiskoht, millest ka siseminister on rääkinud seoses võitlusega organiseeritud kuritegevuse vastu. Kellel peaks olema n-ö teravik võitluses sellise kuritarvitusega, kas Keskkonnainspektioonil või politseil?

Keit Pentus-Rosimannus

See teravik peab olema jagatud. Mul on väga lihtne öelda, et küll oleks tore, kui see teravik oleks politseil, sest politsei peaks kindlasti just nimelt varavastaste süütegude ja kuritegude puhul olema see peamine tegeleja. Aga tõesti, see probleemide pundar on niivõrd mitmetahuline. Seal on kindlasti puutumus näiteks Maksu- ja Tolliametiga, igal juhul ka Keskkonnainspektatsiooniga. Nii et kordan taas: see on selline teema, mida ei saa lahendada ainult ühe või teise haldusalasse. Kui ükskõik kumb nendest lülidest korralikult ei tööta, siis efektiivselt seda kontrolli tagada on väga-väga keeruline. Kõik erinevad lülid peavad olema väga heal tasemel ja väga tõsiselt seda teemat võtma.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Kuulates seda metallivarguste teemat, tahan öelda, et kui natuke analüüsida, siis loomulikult on see suur vanametallibuumi aeg läbi ja nõukogude aeg jääb juba kaugemale, aia-ääred on enam-vähem puhtaks tehtud ja vanad tööstusalad ära koristatud. Sellepärast hakkabki king pigistama nendel kodanikel, kes metallivargustega on aastaid tegelenud. Nüüd hakkavad minema kaevuluugid, elektrijuhtmed ja muud sellised vajalikud asjad. Üldiselt see, et kokkuostjaid nii palju on, ei ole ilmselt enam kõige tõsisem probleem. Lihtsalt vanametalli ei ole enam nii palju. See ei ole küll populaar-

ne teema, ei lähe võib-olla selle peasuunaga kokku, aga metalli kokkuostjad võiksid ikkagi olla litsentsitud tegijad, et nad vastutaksid oma litsentsiga selle eest, mida nad tegelikult vastu võtavad. See seltskond võiks olla kontrollitud.

Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Jah, see on üks võimalikke tulevikuotsuseid või -arenguid, mida praegu analüüsitakse – see, et tegu võiks olla litsentsitud tegevusalaga, kus seetõttu, ütleme, hirm rikkumisele järgnevate tulemuste ees oleks mõnevõrra suurem. Nagu öeldud, seda analüüsitakse, aga ütlen taas kord: kuritegelik mõte jällegi lendab ilmselt sellisel kujul, nii kiiresti ja sellistes kõrgustes, et seadusandjal ongi vahel keeruline sellele järele jõuda või sellest ees käia. Esimene vastuväide sellele litsentsimisele on see, et kui ühelt firmalt litsents ära võetakse, tekib selle asemele kohe uus litsentsiga firma. Jah, seda tuleb veel analüüsida, aga see on üks võimalikke arengusuundi, kuhu me oleme liikumas.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem küsimusi selles päeva-korrapunktis ei ole. Kas on huvi pidada läbirääkimisi? Avame läbirääkimised. Palun, Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Proua juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Tegelikult ei olnudki minu eesmärk siia tulla, hakata heietama, kas Keskkonnaministeerium või Keskkonnainspeksioon on midagi õigesti või valesti teinud, ka mitte hakata sellest rääkima, kas metallivargused on Eestis ajaloo hõlma langenud. Kahjuks need seda kindlasti ei ole. Nagu meile siin kolleeg Tamkivi rääkis, oli see 1990. aastate alguses tõesti teistmoodi. Tänapäevaks on see probleem jõudnud iga talu õue peale. Tean seda omast käestki, oma pere talu pealt – kui seal kedagi kodus ei oleks, siis oleks, ma arvan, kõik aidad ja kõikvõimalikud augud tühjaks tõmmatud kõigest, mis vähegi reageerib metalliotsijale.

Pigem ma tahtsin siin rääkida üllatustest. Üllatustest, mida tihtipeale toob välja meedia, mida me mingil määral kogeme igapäevases elus nagu külma vee ämbrit. Imestame, et sellised asjad on veel Eesti Vabariigis võimalikud – Eesti Vabariigis, kes on juba 20 aastat

üles ehitanud oma õigussüsteemi, oma erinevaid valdkondi, kaitsmaks meie kodanike õigusi ja vara.

Pigem tuln ma siia nukralt ütleva seda, et seesama "Pealtnägija" toodud lõik näitas, et Eesti riigi ametkondadel on omavahelise koostöö eesmärgil veel väga pikk tee minna. Mul oli isegi siiralt kahju meie keskkonnaministri, kui ta peale seda "Pealtnägija" lõiku meedias oma üllatust avaldas. Kui me räägime sadadest, kui isegi mitte tuhandetest faktidest, mida me loeme lehtedest politsei teadaannete alt, kuidas jälle kuskil on terved alajaamad tühjaks tõmmatud, rääkimata nendest kümnetest, sadadest talukohtadest, kus käiakse üle Eesti riisumas, siis tõesti, mida Keskkonnaministeerium, Keskkonnainspeksioon saab teha? Ta saab tähelepanu juhtida ühele või teisele puudujäägile. Aga tegelikult ei saa see meie 20 aastat üles ehitatud õigussüsteemis olla üllatus, kus mingisugune varastatud ja võib-olla ka strateegiliselt ohtlik kraam oma otsa leiab. Ta leiabki oma otsa sellesamas kokkuostupunktis. Keskkonnainspeksioonil tõesti ei ole selliseid õigusi nagu politseil, tal ei ole ka selliseid võimalusi nagu politseil jälitustegevuseks ega selleks, et tuvastada, kuidas ühe või teise kuriteo tulemeid meie väikesel Eestil turul realiseeritakse.

Nii et ma tahangi soovida keskkonnaministrile jõudu just sellesama olukorra normaliseerimisel, kontrolli tõhustamisel, mis oleks ühele arenenud riigile kohane. Ka tuletan meelde mitmele õiguskaitseorganile, keda siin täna nimetati, nagu Maksu- ja Tolliametile, eriti politseile, seda, et tegelikult on otsene kuritegudega võitlemine vargusest kuni realiseerimiseni ikkagi politsei rida. Ennast ametkonna sildi taha peita ei ole kõige professionaalsem tegevus. Nii et jõudu teile, proua keskkonnaminister! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ja ma annan sõna keskkonnaministrile.

Keit Pentus-Rosimannus

Lugupeetud juhataja! Head arupärijad! Ma pidin siia tulema sellepärast, et ära klaarida üks kummaline seik. Ka teie viitasite ühele kõlavale pealkirjale, kus justkui mina oleksin ütelnud, et "Pealtnägija" lugu avas Keskkonna-

inspektsiooni silmad. Ma tahaks huviga näha, kus ma sellist asja öelnud olen või kust selline tsitaat võetud on. Ma küll selgitasin ajakirjanikule pikalt, et Keskkonnainspektsiooni jaoks ei olnud tegu üllatusega, vaid valdkonnaga, mida on pikka aega üritatud kontrolli alla saada, mida pidevalt kontrollitakse. Ka selle aasta kevadel läbi viidud ühisoperatsioonis avastati terve hulk üsna tõsiseid rikkumisi. Nii et kindlasti ei saa väita, et "Pealtnägija", kes tegi väga tänuväärset tööd selle eksperimendiga, oleks midagi sellist teatavaks teinud, mida varem mitte keegi Keskkonnainspektsioonist, politseist või Maksu- ja Tolliametist ei teadnud. Ma kindlasti tunnustan "Pealtnägijat" selle eest, et nad selle eksperimendi ette võtsid, ja ütlesin seda ka tolele ajakirjanikule. Aga ütleme, et las see pealkiri, nagu oleks tegu olnud silmi avava looga, jääda selle pealkirja pannud ajakirjaniku südametunnistusele. Jõudu soovimise eest kindlasti suur aitäh, seda läheb vaja! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Sulgen läbirääkimised ja seega on see päevakorrapunkt ammendunud.

5. Arupärimine Baltikumi suurima poolkoksimäe põlengu kohta (nr 188)

Aseesimees Laine Randjärv

Liigume järgmise arupärimise juurde. Viies arupärimine on Riigikogu liikmete Valeri Korb, Vladimir Velmani, Lauri Laasi, Peeter Võsa, Eldar Efendijevi, Kalev Kallo, Viktor Vassiljevi, Ester Tuiksoo, Mailis Repsi, Aivar Riisalu ja Mihhail Stalnuhhini 17. septembril 2012. aastal esitatud arupärimine Baltikumi suurima poolkoksimäe põlengu kohta. Arupärimine on esitatud keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannusele. Arupärijate nimel tuleb kõnetooli Valeri Korb. Palun!

Valeri Korb

Proua juhataja! Head kolleegid! Tõesti, 17. septembril esitasime arupärimise lugupeetud keskkonnaministrile. Arupärimise teema on Baltikumi suurima poolkoksimäe põleng. Arupärimises kirjutame sellest, et käesoleva aasta kevadel ilmnemise esimesed märgid, et Kohtla-Järve poolkoksimäe sisemus põleb. Mäe küljele tekkis esimene põlengukraater

ning suvel andsid tõsisest põlengust poolkoksimäel märku õhku tõusev tugev väävliahais ja -toss. Ometigi ei teavitanud Keskkonnaministeerium avalikkust põlengust, sest väidetavalt olid kõik õhukvaliteedi näitajad normis. Aga geoloog Erik Puura hinnangul torkab piirkonna välisõhu seire aruandes silma arvukalt vesiniksulfiidi piirnormi ületamisi seirepunktides. Lisaks elanikele on põlengu pärast mures ka mäe sulgemise töödega tegelevad ehitusfirmad. Mäe seisund on põlengu tõttu niivõrd ebastabiilne, et ehitusfirmad ei julge mäele enam oma tehnikat saata, kuna varingud on ettearvamatud.

Seoses sellega on meil lugupeetud ministritele järgmised küsimused. Miks ei teatanud Keskkonnaministeerium elanikele kohe poolkoksimäe põlengust? Kas nüüd on Keskkonnaministeeriumil teada, mis täpsemalt mäe sisemuses põleb? Millised saasteained on poolkoksiprügila tulekahjukolletest eraldunud? Kuidas on plaanis põleng kustutada? Millised on edasised stsenaariumid põlengu likvideerimiseks? Kui suureks võivad kujuneda ilmnenud probleemide lahendamiseks vajalikud kulud? Kuidas ning millal on plaanis jätkata poolkoksimäe sulgemiseks ettenähtud töid ja kuidas hakatakse pärast tööde lõpetamist jälgi- ma poolkoksiprügila seisundit? Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun vastama keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannuse!

Keit Pentus-Rosimannus

Austatud juhataja! Head arupärijad! Kuna küsimused juba loeti ette, siis ma lähen kohe vastuste juurde. Alustan sellest, et Ida-Virumaa aheraine- ja poolkoksimägede hõõgumine ja sealsed põlengud on olnud teada aastaid. Pike- ma aja vältel on täheldatud, et Kohtla-Järve poolkoksimäe osa harju suitseb või aurab, kuidas keegi seda nimetada soovib. Tolles poolkoksimäes toimunud kuumenemisele ja põlemisele viitasid ka taimestikuta alad nendel- samadel puistanguharjadel. Keskkonnaministeeriumi tellimusel poolkoksiprügila põlengut uurinud Tartu Ülikooli teadlaste hinnangul on kuumenemine ja põlemine toimunud vähemalt 20 aastat. Praegu on seal tegemist poolkoksijäätmete kunagise intensiivse põlengu jahtuva faasiga. Kogu poolkoksiprügila sulgemise

protsess ise on samuti olnud avalik, alates keskkonnamõju hindamisest kuni pärast riigihanget toimunud lepingute sõlmimiseni, mis on vajalikud projekti elluviimiseks. Kogu see protsess, mis algas juba aastaid tagasi, on olnud avalikult jälgitav ja üllatusena kellelegi kindlasti tulla ei saa. Projekti üks eesmärk ongi likvideerida õhureostust. Selleks kujundatakse poolkoksimäe järsud nõlvad laugemateks, et kõrvaldada tingimused põlengukollete tekkeks. Praeguseks on lahtise leegiga põlemine mäepinnal sumbunud. Kui teie küsimus puudutas seda, miks ei avaldatud eraldi teadet põlengu kohta, siis nagu te ka ise arupärimises viitasite, oht inimeste tervisele puudub. Küll aga on kõik andmed, ka ümberkaudse õhu seireandmed avalikult kõigile jälgitavad, need on seda alati olnud. Seal mingisuguseid muudatusi esinenud ei ole, seetõttu ei ole eraldi pressiteadet olnud vaja teha.

Teises küsimuses tundsite huvi, kas on teada, mis mäe sisemuses täpsemalt põleb. Taas saan viidata Tartu Ülikooli teadlastele, kes on põlengut uurinud ja kelle hinnangul võivad poolkoksimäe põlemist põhjustada suure orgaanikasisaldusega poolkoks, ka jääkpõlevkivi ja muud suure orgaanikasisaldusega tööstusjäätmed. Kuni 1980. aastate lõpuni kasutatud kamberahjude puhul oli poolkoksi orgaanilise ainese sisaldus kuni 15%. Praegu kasutatava nn Kiviteri protsessi õlgeneraatorites tekkiva poolkoksi orgaanilise aine sisaldus on keskmiselt 6% ja selle isesüttimise tõenäosus on väike. Aga tootmisprotsessi avariide või ebarahuldava töö tõttu on varem puistangutesse ladestatud koksistumata põlevkivijääke. Tõenäoliselt – nüüd tuginen ma taas Tartu Ülikooli teadlaste hinnangule – on sinna ladestatud ka muid suure orgaanikasisaldusega tööstusjäätmeid, nagu õli- ja pigijäätmed. Teadlaste hinnangul on võimalik, et sinna on ladestatud ka vanu liipreid. Ekspertide arvamuse kohaselt on põlemine tingitud just nimelt isesüttimispotentsiaaliga materjalide kriitilise massi paiknemisest poolkoksimägede järskude nõlvadega piirkonnas, kus õhuhapniku juurdepääsu korral algab soojuste akumulatsioon ja toimub kuumenemine isesüttimiseks vajalike temperatuurideni. See on Tartu Ülikooli teadlaste hinnang mäe sisemuse kohta.

Te küsisite ka, millised saasteained on poolkoksipürgila tulekahjukolletest eraldunud.

Poolkoksijäätmete lahtisel põlemisel eraldub peamiselt süsihappegaasi ja veeauru ning keskkonnaohtlikest gaasidest väävel- ja lämmastikoksiidi. Osalise, piiratud õhu juurdepääsuga põlemise korral eraldub väävelvesinikku ja õligaase. Taas kord juhin tähelepanu sellele, et seireandmed on avalikud ja 24 tundi jälgitavad. Need kinnitavad, et mäe põleng ega hõõgumine ei ole kaasa toonud ohtu inimeste tervisele. Seda jälgitakse pidevalt.

Tundsite huvi, kuidas on plaanis põleng kustutada ja millised on edasised stsenaariumid põlengu likvideerimiseks. Keskkonnaministeerium on tellinud kaks hinnangut põlengu olukorra kohta. Me palusime analüüsida ka võimalikke lahendusvariante. Tellisime need analüüsid ja hinnangud Tartu Ülikoolist ja Saksa firmast DMT GmbH & Co. Viimati nimetatu puhul on tegu firmaga, kellel on just nimelt selles valdkonnas rahvusvaheliselt palju kogemusi. Ekspertidid käsitlesid mõlemas analüüsis nelja võimalust põlengu likvideerimiseks. Esimene võimalus nägi ette, et põlenguala materjal tuleks välja kaevata ja teisaldada. See variant oleks põlenguala kõrgete temperatuuride tõttu tehnoloogiliselt erakordselt keerukas ja ka tööohutuse seisukohalt väga riskantne. Teine variant, mida analüüsiti, oli põlenguala konserveerimine. Selle variandi puhul on risk, et põleng võib hoolimata konserveerimisest edasi kanduda lasumi teistesse osadesse. Kolmas variant oli põlengu summutamine kustutamise teel, mis võimaldaks ajutiselt vähendada kuumenenud tsooni temperatuure, aga säiliks ikkagi oht, et tekivad uued põlengukolled. Neljas variant oli põlengu summutamine, takistades õhu juurdepääsu. Ka sellel variandil on nüansse, mida tuleb arvestada. Eelnevalt tuleb stabiliseerida põlengukollet ümbritsevad väga järsud nõlvad, põlenguala tuleb täita inertse materjaliga, kujundada ja katta õhukindla kattega. Analüüse ja hinnanguid tegid ekspertide grupid teineteisest sõltumata. Mõlemad jõudsid üsna sarnaste tulemusteni. Võimalikust neljast lahendusvariandist, mida ma kirjeldasin, on ekspertide soovitusel valitud põlengu summutamine, takistades õhu juurdepääsu. Praegu käivad põlenguala geotehnilised temperatuuriuuringud ja geofüüsikalised uuringud. Nende uuringute tulemusel tehakse detailne töökava. Siis on võimalik juba konkreetsete töödega edasi minna.

Te küsisite võimalike kulude kohta. Teid huvitas, kui suureks võivad kujuneda ilmnunud probleemide lahendamiseks vajalikud kulud. Kulude detailset mahtu on võimalik öelda pärast seda, kui see töökava on valminud. Praegu oleks see väga spekulatiivne. Kindlasti on oluline teada, et ettenägematute kulude katmiseks on lepingus ette nähtud ka tellija varu. Ma ei saa öelda, et selliste olukordadega on arvestatud, aga ettenägematute olukordade jaoks on lepingus reserv olemas.

Küsisite, kuidas ja millal on plaanis jätkata poolkoksimäe sulgemiseks ettenähtud töid. Tööd ülejäänud alal, mis ei hõlma põlengukollet, jätkuvad ka praegu. Umbes 100-hektarilisel alal toimuvad projekti kohaselt sulgemistööd. Alates selle aasta aprillist on tööd peatatud ainult 2-hektarilisel, põlengukollet ümbritseval alal.

Viimane küsimus käsitles seda, kuidas poolkoksiprügila seisundit hakatakse pärast tööde lõpetamist jälgima. Pärast poolkoksiprügila sulgemise projekti lõpetamist on järeelseire ette nähtud 30 aastaks. See aeg on üsna pikk. Programm hõlmab välisõhu-, aga ka pinna-, nõrg- ja põhjavee seiret ning suletud prügila katte ja muude asjasse puutuvate rajatiste viisuaalset seiret.

Esialgu on see küsimustele vastuseks kõik. Aga kindlasti jätkame sel teemal arutelu. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur aitäh! Ministrile on mitmeid küsimusi. Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Ma küsingi põlengu kustutamise plaanide kohta. Te ütlesite, et eksperdid on pakkunud neli varianti ja on jõutud ühisele seisukohale, et kõige mõistlikum oleks põleng kustutada õhu juurdepääsu piiramisega. Praegu tehakse alles lisauuringuid, kuidas seda teha võiks. Mis see ajaline perspektiiv võiks olla, millal nende uuringutega lõpule ja tegelike töödeni jõutakse? Millal see põleng võiks lõpuks kustuda?

Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Ma ühes vastuses ka mainisin, et praegu enam lahtise leegiga põlemist ei toimu.

Nüüd on tegu jahtumisfaasiga. Ma arvan, et selles valdkonnas on oluline, et teadlased saaksid oma tööd teha ilma jõulise ajalise pressinguta. See muidugi ei tähenda, et oleks võimalik asjaga venitada. Aga ma arvan, et oluline on, et lahendus, milleni lõpuks jõutakse, oleks kindel, ja need kavad oleksid nii põhjalikult läbi analüüsitud, et me ei peaks mõne aja pärast hakkama seda teemat uuesti avama ja käsitlema.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud proua minister! Aitäh vastuste eest! Ida-Virumaa ajaleht Põhjarannik avaldas 10. juunil artikli, mille autor on ajakirjanik Külli Kriis ja mis räägib sellest, et poolkoksimägedel on mahukamad sulgemistööd tehtud. Aga augusti lõpul saime ühtäkki teada, et tööde tagajärjel on poolkoks põlema läinud. 20. septembril lugesin samast ajalehest Keskkonnaministeeriumi jäätmeosakonna peaspetsialisti Raimo Jaaksoo sõnu, et on vaja "geofüüsikalise uuringuga mäe sisemus kaardistada ehk teha kindlaks võimalikud tühimikud, et edasised sulgemistööd oleksid ohutud." See projekt maksab üle 20 miljoni euro. Proua minister, kas te olete veendunud, et projekti elluviimise ettevalmistustööd olid tehtud täies mahus?

Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! See on küsimus, mida ma ka ise olen esitanud: kas ettevalmistustööde käigus oleks olnud võimalik kõike seda ette näha? Aga eks need ettevalmistustööd käisid ju samamoodi koostöös teadlastega. Mul ei ole küll praegu alust väita, et tollaste teadmiste pinnalt jäeti midagi tegemata või tehti valesid otsuseid. Uutele asjaoludele, mis nüüd ilmnunud on, on tulnud reageerida. See reageering on olnud kiire. Taas oleme kaasanud eksperte väljastpoolt ministeeriumi. Ma arvan, et Tartu Ülikooli teadlased on pädevad andma hinnangut, kuidas selles väga keerulises olukorras leida kõige mõistlikum lahendus. Tagantjärele on lihtne olla ettevalmistustööde suhtes kriitiline ning öelda, et oleks pidanud kõik veel põhjalikumalt läbi mõtlema ja oleks võinud ette näha kõike seda, mis praeguseks meile teada on. Ma

usun, et need eksperdid, kes eelprojekti kallal töötasid ja ka mõjuhinnanguid koostasid, võtsid arvesse kogu informatsiooni, mis sel hetkel olemas oli. Tuleb öelda, et tegu on mäega, mis kohe alguses mitte kõiki oma ebameeldivaid omadusi ei paljastanud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Austatud minister! Mõni aeg tagasi saime ajakirjanduse vahendusel teada, et selle poolkoksimäe sulgemisega on seotud ühe teadusemehe surm. Tema elutöö oli olnud nende mägede haljastamine. Kuna keskkonnateemadesse tuleb suhtuda väga suure ettevaatlikkusega ja läbimõeldult, mida te ilmselt teate, siis on mul küsimus: kui palju jõuti kasutada või kui palju praegu kasutatakse selle teadusemehe elutööd, tema uurimusi? Kas teil on sellest ülevaade?

Keit Pentus-Rosimannus

See oli üks artikkel, mis, ma arvan, oli kirjutatud üsna mõtlematult. Minu meelest ei ole mitte ühelegi ajakirjandusväljaandele kohane sellisel kujul inimese surma põhjustega mängida ja nendega spekuloida. Kui te tahtsite oma küsimusega teada seda, kas selle teadlase töid ka praegu hinnatakse ja kas neid kasutatakse, siis vastus on jah. Tegu oli väga hinnatud teadlasega. Töösse, mida ta aastate jooksul tegi, tuleb ka niimoodi suhtuda. Aga ma arvan, et see käsitlus, mis tolles lehes ilmus, oli tõesti täiesti kohatu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Hea minister, teile rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Päevakorrapunkt on ammendatud. Suur tänu keskkonnaminister Keit Pentus-Rosimannusele!

6. Arupärimine vägivalla kohta Gruusias (nr 191)

Aseesimees Laine Randjärv

Järgmine on Riigikogu liikmete Enn Eesmaa, Tarmo Tamme, Priit Toobali, Aadu Musta, Viktor Vassiljevi, Yana Toomi, Ester Tuiksoo, Kadri Simsoni, Aivar Riisalu, Mihhail

Stalnuhhini, Vladimir Velmani ja Lauri Laasi 24. septembril 2012. aastal esitatud arupärimine vägivalla kohta Gruusias. Arupärimine on esitatud välisminister Urmas Paetile. Ma palun arupärijate nimel kõnetooli Enn Eesmaa!

Enn Eesmaa

Head kolleegid! Austatud minister! See arupärimine, mis jõudis Riigikogu juhatusse 24. septembril, näitab veel kord, kui kiiresti lendab aeg ja kui kiiresti teinekord selles kiiresti lendavas ajas olukorrad kardinaalselt muutuvad. Kui me täna esitaksime välisministrile küsimusi Gruusia kohta, siis oleksid need mõnevõrra teistsugused. Ma arvan, et me kasutame seda arupärimist võib-olla mõnevõrra rohkem selleks, et analüüsida Gruusia praegust olukorda. Kuid minnes tagasi arupärimise juurde, millele vastamiseks on ka välisminister meie hulgas, loen ma selle veel kord ette.

Kui Gruusia president Mihheil Saakašvili 2008. aastal ametisse astus, rõhutas pidustustel osalenud Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves, et Eesti on Gruusia tugev, kuid nõudlik toetaja. President tõi välja, et Eesti nagu ka teised Euroopa Liidu riigid toetab jätkuvalt Gruusia reforme demokraatia, kodanikuühiskonna ja turumajanduse suunas.

Selle aasta 18. septembril avalikustas Gruusia opositsiooniline telekanal võika video, milles kohalikud vangivalvurid peksid alasti kistud vange ja vägistasid neid kumminuiadega. Video lekkis endise vangivalvuri kaudu, kelle sõnul piinati vange koguni siseministeriumi käsul. Üks õigusriigi esimesi tunnuseid on inimõiguste tunnustamine. Vangide alandamine nii võikal viisil on häbiväärne ning alandav. Seda tehti riigis, mille nn vanema venna rollis Eesti on olnud. Silmas tuleb pidada, et peamised kannatajad riigisisese vägivalla all on Gruusia rahvas, Gruusia riik ja Gruusia riigi demokraatia. Seega, kui üks õigusriigi alustalasid, milleks on inimõiguste austamine, on puudulik, ei saa väita, et Eesti on olnud Gruusia üleliia nõudlik toetaja.

Eeltoodust tulenevalt on meil välisministrile kolm küsimust. Millise hinnangu annaksite teie inimõiguste tunnustamisele Gruusias? Mil viisil peaks Eesti nende sündmuste taustal käituma? Kolmas küsimus kõlab aga tänasel päeval juba mõnevõrra retooriliselt: missugust nõu annate kujunenud olukorras Gruusia koda-

nikele? See on ilmselt juba Gruusia tõenäolise uue siseministri Irakli Garibašvili töö. Kuid kuna lõplikud valimistulemused ei ole veel välja kuulutatud, siis jätame ka selle kolmanda küsimuse praegu õhku. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun vastamiseks kõnetooli välisminister Urmas Paeti!

Urmas Paet

Tere õhtust! Kõigepealt vastused neile küsimustele, mis paar nädalat tagasi esitati.

Esimene küsimus: "Millise hinnangu anaksite Teie inimõiguste tunnustamisele Gruusias?" Eesti on Gruusia partnerina toetanud demokraatia ja inimõiguste arengut selles riigis, ta on esitanud kriitikat ja pakkunud ka meie oma kogemustel põhinevat abi. Gruusia inimõiguste olukorda on pidevalt hinnanud mitmed rahvusvahelised organisatsioonid, Euroopa Liit ja Gruusia kahepoolsed partnerid, aga ka riigisisesed institutsioonid. Gruusia ombudsmani tegevus põhiõiguste ja vabaduste tagamisel ning mitmesugustele probleemidele tähelepanu juhtimisel on kõige parem kinnitus sellele, et Gruusial on olemas sisemine valmisolek probleeme tunnustada ja neid ka lahendada. Praeguseks on ju selge, et küsimuses kirjeldatud äärmiselt halvale intsidendile järgnes päris kiire ja põhjalik reaktsioon. Nagu öeldud, Eestile on olnud teada ka vajakajäämised Gruusia arengus, millele on tähelepanu juhitud, näiteks probleemid justiitsüsteemi sõltumatuse, ühinguvabaduse tagamise või kinnipeetavate olukorraga seoses. Samas hindame selgelt kõiki neid muutusi ja reforme, mis Gruusias viimastel aastatel on toimunud. Nii meie teame kui ka Gruusia ise teab, et väga palju on veel teha. Nagu meiegi siin Eestis teame, demokraatliku ühiskonna ülesehitamine võtab aastaid, see on pikk protsess.

Gruusia puhul ei saa kindlasti unustada ka keskkonda, milles see ühiskond peab neid muutusi tegema, seda olukorda, kus, võib öelda, suurel osal ühiskonnaliikmetest on pidev hirm välisagressiooni ees. 21. sajandi alguses ei saa kindlasti pidada normaalseks olukorda, kui üks Euroopa ühiskond elab suures osas hirmus, ega ka seda, et osa selle riigi territooriumist on senini okupeeritud ja naaberriikide vahel on pinged, mille uuesti lõkkele löömine

mõjutaks väga oluliselt kõiki Lõuna-Kaukaasia riike. Me anname siin hinnanguid ja teinekord võib-olla ilmutame ka kärsitust Gruusia arengute suhtes. Tegelikult tuleks pidevalt silmas pidada konteksti, milles see ühiskond on pidanud viimastel aastatel arenema. Kui vaadata meie arengut, siis tuleb öelda, et kindlasti on meil olnud see õnn, et meie naabus on palju stabiilsem ja rahumeelsem. Kuid Gruusia eesmärgid on ambitsioonikad. Koos ühiskonna muutumisega on viimastel aastatel selgelt toimunud ka lõimumine Euroopa Liiduga. Kui vaadata idapartnerluse aspektist, siis Gruusia koos Moldovaga on praegu kõige edukamad Euroopa Liidu partnerid idapartnerluse raames. Samuti on olulised reformid ja soov liituda NATO-ga. Seega, kokku võttes, palju on vaja teha, ühiseid pingutusi tuleb kindlasti jätkata ka tulevikus. Samas, vastates otseselt küsimusele, pean ütleva, et mul ei ole mingit alust kahelda grusiinide oskuses hinnata inimõigusi ja põhivabadusi. Vaatame just toimunud parlamendivalimisi, mis rahvusvaheliste vaatlejate hinnangul lubasid igal kodanikul väljendada oma vaba tahet ehk olid üldjoontes vabad. Ka see on oluline hinnang inimõiguste arengule, arvestades seda, millisest ühiskonnast see riik on tulnud.

Teine küsimus: "Mil viisil peaks Eesti antud sündmuste taustal käituma?" Me oleme väga selgelt hukka mõistnud kinnipeetavate väärkohtlemise. Oleme selgelt rõhutanud ja rõhutama, et on vaja korraldada kõigi selle juhtumiga seotud asjaolude põhjalik ja läbipaistev uurimine ning süüdlased tuleb vastutusele võtta. Samuti on oluline – me oleme ka sellele tähelepanu juhtinud – astuda samme, et tulevikus selliseid juhtumeid Gruusia vanglasüsteemis ei oleks. Nii selle kui ka paljude muude põhjuste pärast jätkame oma tegevust Gruusia abistamisel. Ta on olnud seni meie arengukoostöö üks prioriteetriike ja praeguse arengukava järgi, mis kehtib aastani 2015, jääb selleks edaspidigi. Kahepoolse arengukoostöö vahenditest on Gruusiale broneeritud rohkem kui ühelegi teisele partnerriigile.

Viimane küsimus: "Missugust nõu annate Gruusia kodanikele kujunenud olukorras?" Kõigepealt, Gruusia on demokraatlik riik, kus rahvas saab võimu teostamisel osaleda valimiste kaudu. 1. oktoobril toimunud parlamendivalimised andsid selleks ka võimaluse. Nii

nagu demokraatlikes riikides ikka, on rahvas kõige õigem otsustama, milline on olnud senine areng ja keda usaldada järgmisteks aastateks riiki juhtima. Valimised võitnud valimisliit Gruusia Unistus on kinnitanud, et justiitsüsteemi reformiga jätkamine ja vangide väärkohtlemises osalenute kohtu ette toomine on üks nende ehk uue valitsuse prioriteete. Selles mõttes Gruusia kodanikud siin meie nõu enam väga ei vajagi. Tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, Enn Eesmaa!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Hea minister! Oled kohtunud Bidzina Ivanišviliga, tõi küll, enne valimisi, ja temaga vähemalt korra telefonis rääkinud ka pärast valimisi. Kas Gruusia tõenäoline tulevane peaminister rääkis ka oma lähimatest plaanidest, muu hulgas sellest, et ta on juba jõudnud öelda, et kavatses alustada läbirääkimisi Osseetiaga ja nende Gruusia territooriumil olevate aladega, mis praegu ei ole Gruusia kontrolli all?

Urmas Paet

Abhaasia ja Lõuna-Osseetia temadel ei ole ma temaga rääkinud. Kui me septembri keskel Thbilisis kohtusime, siis see kohtumine kestis umbes poolteist tundi. Selle aja jooksul me rääkisime muidugi päris paljudest asjadest. Tema sõnul on ka edaspidi Gruusia välispoliitilised prioriteedid lähenemine Euroopa Liidule ja NATO-le, lisaks püüd normaliseerida suhteid Venemaaga. Ta andis endale väga selgelt aru, et Lõuna-Osseetia ja Abhaasia probleemidele tuleb lahendust otsida, aga ta ei olnud eriline idealist ega arvanud, et need lahendused on väga kiired tulema. Me rääkisime ka Eesti ja Gruusia suhetest. Reedel, kui ma temaga telefonitsi kõnelesin, nimetas ta, nagu meie kohtumisel Thbilisis, et Eestis viimastel aastatel toimunud arengud on olnud talle ja Gruusiale selgeks eeskujuks ning ka tulevikus kavatses ta oma tegevuses Gruusia poliitikas lähtuda paljuski Eesti eeskujust ehk ta ei kavatses asuda jalgratast leiutama, vaid tahab vaadata neid muudatusi ja reforme, mis Eestis nende aegade jooksul on tehtud. Tema sõnul ei erine tema välispoliitiline programm, nagu ta

seda nimetas, väga oluliselt sellest, milline on see programm Gruusias seni olnud. Kuid ilmselt võivad erinevused tekkida mõningates taktilistes asjades.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh! Lugupeetud esineja! Teid kuulates jääb mulje, et Eesti n-ö abistamistegevus Gruusias demokraatia arendamisel on sattunud üsna viljakasse pinda. Kui ma aga lugesin viimasel nädalal ilmunud erakordselt tõsiseid artikleid Gruusia olukorra kohta, mille üks autor on teie erakonnakaaslane Silver Meikar ja teine autor on Ahto Lobjakas, siis avanes selle demokraatia kohta enneolematult õõvastav pilt. Sellesamas demokraatlikus riigis toodeti valimisteks massiliselt valeprotokolle, mida politsei peaaegu et toimetas valimisjaoskondadesse, ja rahvas seisis valimisjaoskondade ees, et valearvestusi ei tehtaks. Nüüd me kuuleme, et hulk ametnikke pakib kohvreid, et põgeneda sellest riigist ...

Aseesimees Laine Randjärv

Palun küsimust!

Heimar Lenk

Küsimus tuleb kohe. Ärge segage mind, palun! Nad tahavad põgeneda, kuna suur osa riigi varast on laiali jagatud. Nüüd on mul küsimus: kas Eesti tegevus Gruusias oli viljakas ja kas te kavatsete jätkata samal kursil ja samade meestega? Mart Laar oli seal, Eerik-Niiles Kross ...

Aseesimees Laine Randjärv

Te olete juba kümne sekundi võrra aega ületanud. Aitäh!

Heimar Lenk

No aga rahva huvi ...

Urmas Paet

Kõigepealt, kui vastata kas-küsimusele, kas Eesti senine abistamis- ja toetustegevus Gruusias on olnud edukas, siis lühidalt vastan, et jah. Kui ei Eesti ega paljude teiste Euroopa riikide toetus ja abi demokraatlike reformide läbiviimiseks nende aastate jooksul ei oleks

olnud edukas, siis, ma väidan, ei oleks viimased valimised olnud ausad. Lähtudes juba sellest väga põhimõttelisest faktist, millega antakse hinnanguid ühe või teise riigi demokraatia tasemele, julgen väita, et me oleme selles riigis põhimõtteliste muudatuste läbiviimisel ja hoiakute kujundamisel edu saavutanud. Nagu ma alguses küsimustele vastates ütlesin, see tee ei ole lõppenud. On selge, et selles riigis tuleb edaspidigi teha väga palju tõsiseid reforme ja muidugi kujundada väärtushoiakuid, põhimõtteid, mentaliteeti. Seda ei ole mõne aastaga võimalik siiski lõplikult teha, kui arvestada, et mitmel põlvkonnal on olnud hoopis teine mentaliteet. Probleeme saab kindlasti esile tuua, aga veel kord ütlen, et mulle väga meeldiks, kui ükskõik millisele riigile, teiste hulgas Gruusiale, ja seal toimuvale hinnangute andmisel üritataks vaadata võimalikult laia konteksti. Te nimetasite valimisedeleid. Minu jaoks on objektiivne ja autoriteetne OSCE ja valimisvaatlejate hinnang sellele, mis toimus. Esialgne hinnang on olnud see, et valimised olid olulisel määral vabad ja demokraatlikud. Üksikuid probleeme kindlasti oli, aga need ei mõjutanud üldpilti, valimistulemust ega seda, et põhimõtteliselt said kõik Gruusia kodanikud valimiste kaudu vabalt oma seisukohta väljendada. Seetõttu on oluline, et seda toetustegevust jätkaksime meie ja jätkaksid teised Euroopa riigid, nii et peale selle, et ka järgmised valimised oleksid õiglased ja vabad, oleks palju vähem kõikvõimalikku kriitikat ja muresid, mida me oleme valimiste eel ja ka järel eri eluaspektide kohta selles riigis kohanud. Aga veel kord ütlen, et ma soovitan sellele riigile ja tema tehtud muudatuste kiirusele hinnangu andmisel mõelda ja arvestada konteksti: 2008. aastal oli sõda, senini on seal kümneid tuhandeid sisepõgenikke, ühiskonnas tegelikult kestab hirm sõna otseses mõttes riigi ellujäämise pärast. Mis siin salata, see kõik avaldab ilmselt oma mõju ka reformide kiirusele ning mõtteviisi ja väärtushoiakute muutmise tempole.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Austatud minister! Te ühes vastuses ütlesite, et Eesti riik

panustab kõige enam meie riikide kahepoolsetesse suhetesse või Gruusia abistamisse. Kas te saate ütelda, kui palju me rahaliselt Gruusiat abistame ja miks me abistame kõige rohkem just Gruusiat?

Urmas Paet

Meie arengukoostöö arengukavas, meie planeerimistöös on kindlaks määratud peamised prioriteettriigid, kellele on juba aastaid süsteemselt palju tähelepanu pööratud. See väljendub ka ressursisides. Absoluutarvud võivad olla küll suhteliselt väikesed, aga meie oludes on need siiski arvestatavad. Näiteks oleme selle aasta eelarves plaaninud mitmesugustele projektidele Gruusias eraldada 400 000 eurot. Valdav osa nendest on seotud koolitusega, just riigiametnike ja diplomaatide koolitusega. Näiteks on idapartnerluse keskusel mitmeid ministriumide ja valdkondade otseseid koostööprogramme. Aga me tegeleme ka sisepõgenike olukorra leevendamise ja nende traumade leevendamisega, mis saadi 2008. aasta sõjast. Miks just Gruusia? Kui me vaatame arengukoostöö sihtriike, siis praeguse seisuga on nendeks kõik Euroopa Liidu idapartnerluse riigid, keda on kokku kuus (peale Gruusia veel Ukraina, Moldova, Armeenia, Aserbaidžaan ja Valgevene), ning lisaks neile Afganistan. Mis puudutab kuut idapartnerluse riiki, siis põhimõtte on see, et ennekõike me tahaksime aidata neid riike, kes meie abi kõige rohkem soovivad vastu võtta ja kus on näha, et asjad liiguvad edasi. Selles on Gruusia ja Moldova selgelt teistest ees. Kui vaadata seda, kui kaugelt on jõutud sisemiste reformidega, kui vaadata kas või Euroopa Liidu ja konkreetse riigi vahelise assotsiatsioonileppe sõlmimist või vabakaubandusleppe sõlmimist, siis Gruusia ja Moldova on olnud need riigid, kes siin meie kogemust ja abi on kõige rohkem soovinud. Nii et eks need asjad ole selgelt ka n-ö käsikäes käinud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Suur tänu, et te olete nõus vastama küsimustele, mis võib-olla natukene väljuvad selle arupärimise raamidest, sest see teema on

huvitav ja praegu aktuaalne. Ka minu küsimus väljub võib-olla natukene selle arupärimise kitsastest raamidest. Te varem rääkisite, millised võiksid tulevikus olla Gruusia ja Venemaa ning Gruusia ja Eesti suhted. Aga kuidas te hindate, milliseks kujunevad tulevikus Saakašvili ja Ivanišvili suhted?

Urmas Paet

Ei ole ju mingi saladus, et nendel inimestel on viimastel aastatel olnud väga tugevaid erimeelsusi, mis on väljendunud ka poliitilises võitluses. Nüüd on selles mõttes uus olukord, et Mihheil Saakašvili on Gruusia president kuni järgmiste presidendivalimisteni aastal 2014, Gruusia on edasi presidentaalne riik, niikaua kui põhiseaduse muudatused jõustuvad ja toimub üleminek parlamentaarsele valitsemiskorrale, aga Ivanišvili juhitud valimisliit on võitnud parlamendivalimised. Tal on praeguse seisuga, me eeldame seda, parlamendis enamus ehk võimalus moodustada valitsus. Siin jääb üle loota sellele, et nad suudavad võib-olla oma teatavad isiklikud antipaatiad alla suruda ja teha koostööd, nii nagu selles riigis, mis demokraatia teed käib, kohane oleks. Siin oleks kindlasti abi sellest, kui vaadataks natukene ringi maailma demokraatlikes riikides ja vaadataks, kuidas sellistes süsteemides on poliitikutud suutnud oma isikliku ego alla suruda ja siiski ühiskonna heaks teistega koostööd teha. Ega siin muud teed ei ole. Avalik rivaalitsemine, mis peatab või halvab selle ühiskonna arengu, ei ole ju mitte kellegi huvides, kõige vähem on see Gruusia inimeste huvides. Gruusia ühiskonna ja inimeste huve silmas pidades ei näe ma küll mingit teist teed, kui et siin tuleb väga selgelt juhendada sellest, mis on Gruusia põhiseaduses kirjas. Presidendil on oma roll, valitsusel on oma roll ja kõik oma isiklikud sümpaatiad või antipaatiad tuleb tagaplaanile jätta.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Mul on viimaste valimistega seotud tehniline küsimus. Kas Gruusia viimastel valimistel hääletati ka elektrooniliselt ja kui see nii

oli, siis kui palju inimesi või milline protsent valijatest seda võimalust kasutas?

Urmas Paet

Minu teada valisid nemad seekord klassikalisel moel ehk mitteelektroniliselt.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ministrile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised ja sõna on Enn Eesmaal. Palun!

Enn Eesmaa

Bidzina Ivanišvili võit Gruusia parlamendivalimistel tuli paljudele Eestis nii üllatuse kui ka pettumusena. Aastaid on meile kinnitatud, et Gruusia liigub kindlalt reformide teel, et rahvas usaldab Mihheil Saakašvilit ning näeb oma tulevikku Euroopa Liidus ja NATO-s. Vähe sellest, Gruusia opositsiooni käsitleti tavaliselt poliitmuigega, nende protestiitinguil nähti esmajoones purjus inimesi, kelle keelkaste oli teadagi kelle kinni makstud.

Hoopis vähe on juttu olnud prominentsetest, kõrgelt koolitatud opositsionitegelastest, samuti võimu koondumisest ühe mehe kätte nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Tähelepanuta on jäänud opositsiooni hoiatused võimuera-konna ebaproportsionaalselt määrava rolli eest ka nendel riikluse tasandil, mis peaksid ühes demokraatlikus riigis olema sõltumatud.

Mäletan kohtumist Gruusia opositsiooni esindajatega Riigikogus. Nende maalitud pilt ja esitatud tõendid ei vastanud kaugeltki meil Gruusia olukorra kohta valitsenud ametlikule arvamusele. Eesti on küll alati diplomaatiliselt korrektselt rõhutanud, et me toetame demokraatlikke reforme Gruusias, mitte niivõrd Saakašvilit. Kuid neid oli tegelikult üsna raske lahutada. Ta oli ikkagi reformide garant või midagi sellist.

Mäletan sedagi, kui Mihheil Saakašvili käis mõne aja eest Riigikogus. Ta oli kindel, et võimupartei võidab valimised. President oli küll mures Gruusia meedia, eriti eratelevisiooni pärast. Nüüd tundub, et riigipea mure oli põhjendatud. Meedia mõju on igas riigis tohutu, üleminekumaades, kus küsimusi on alati rohkem kui vastuseid, aga eriti. Tänapäeval algab enamik revolutsioonidest meedias, eriti just telekraanil. Oli see siis Eestis teisiti?

Esiialgu on raske ja riskantnegi väita, kui suurt rolli valimistulemustes mängisid õõvastavad kaadrid ühest Thbilisi vanglast. Kindlasti oli sellel piinlikul paljastusel mõjujõudu. Vastaste vahel käis enne valimisi tavatult äge sõnasõda ja meediakampaania, mis mõlemale osapoolle, isegi püstirikmale Ivanišvilile läks maksma kena kopika või, õigemini, lari. Ouline on siiski see, et valimised, mille rahvusvahelised vaatlejad ausaks ja demokraatlikuks hindasid, toimusid ning rahvas sai välja öelda tahtmise, mida nad paljudel rahvarohketel demonstratsioonidel rõhutanud olid.

Hoopis teine jutt on valimistulemuse sobivus eri riikide otsustajatele. Üldiselt on kommentaarides suudetud hoiduda nii liigsest eufooriast kui ka masendusest. Seda ka Eestis. Rõhutatud on Gruusia ühiskonna signaali oma valitsejaile ning kogu maailmale, räägitud on valimiste korraldamise korrektsusest ja detailideni läbimõeldud kulgemisest. Nii või teisiti, valimisvõit oli mäekõrgune, vahe kahe vastasleeri tulemuste vahel oli ligi 15%. Tänapäevase seisuga saab Bidzina Ivanišvili erakond Gruusia Unistus riigi parlamendi 150 kohast 83, Ühtne Rahvuslik Liikumine aga 67 kohta. Tänapäevani on lahendamata veel parkümmend protesti valimiste survekohas. Reaalselt võiks neist ehk kolmandik jõuda pikemas menetlusse, mis lõplike valimistulemuste väljakuulutamist mõnevõrra edasi lükkab. Keskvalimiskomisjon peaks lõplikud tulemused esitama 20. oktoobril ning parlamendi uus koosseis võiks koguneda 20 päeva pärast valimistulemuste kinnitamist ehk 9. novembril.

Samal ajal on valimised võitnud erakond moodustanud juba komisjoni konsultatsioonide pidamiseks praegu veel Gruusiat valitseva Ivane Merabišvili kabineti esindajatega. Komisjoni juhivad poliitikud, kes mängivad olulist rolli esmaspäeval avaldatud Bidzina Ivanišvili tulevase valitsuse nimekirjas. Irakli Alasaniast saab tõenäoliselt Gruusia asepeaminister ja kaitseminister. David Usupašvili hakkab esimehena juhtima Gruusia parlamendi tööd. Irakli Garibašvilile jäetakse siseministri ülesandete valitsemise koorem. Gruusia välisministriks kavandatud Maia Pandžikidze on oma riiki suursaadikuna esindanud Saksamaal ja Hollandis, tal on korralik diplomaatiline kogemus. Valitsuskabineti rahvusvaheliselt ehk värvikaim liige, tippjalgpallur, teiste suurklubide

kõrval koguni AC Milanis mänginud Kahha Kaladze on sooritanud särava poliittriblingu ning temast saab asepeaminister ning regionaalarengu- ja taristuminister.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas soovite aega juurde? Kolm minutit.

Enn Eesmaa

Ent mida me siis täpsemalt teame peaministri kandidaadist Bidzina Ivanišvilist? Vaid aasta eest poliitikasse tulnud mees on väga rikas, Forbesi andmeil on tal varandust 8,4 miljardit dollarit. Äri on ta peamiselt ajanud Venemaal, kus ta aastaid ka inseneriteadusi ja majandust õppis. Keegi pole suutnud tõestada, et ta arvuti- ja mobiiltelefoniäri, hiljem aga metalli- ja pangandusäri oleks ajanud ebaausalt või kellegi võimsa mahitusel. Ivanišvili oli tegev ja edukas hotelli- ning koguni apteegibisnises. Mehel, kes Venemaal tegutsedes kasutas eesnimet Boriss, on täna veel Prantsuse kodakondsus, kuid ta loodab tagasi saada Gruusia kodakondsuse.

Siinkohal lisavastus Priit Toobali küsimusele. Teatavasti esitab peaministri kandidaadi Gruusia president Saakašvili, kes Ivanišvili väitel oli peamine süüdlane selles, et Ivanišvililt võeti ära Gruusia kodakondsus. Aastal 2010 sai Ivanišvili lõpuks Prantsuse kodakondsuse. Sellest võib vist järeldada, millised on nende meeste omavahelised suhted. Igal juhul saab Ivanišvili Gruusia kodakondsuse kindlasti tagasi.

Tulevane peaminister on kinnitanud, et oma esimese tööviisi teeb ta USA-sse. Ivanišvili eramu Thbilisis lõi maailmakuulus Jaapani arhitekt Shin Takamatsu, selle maksumus on umbes 50 miljonit dollarit. Alles hiljuti tuli oksjoniuudiseid Bidzina Ivanišvili kallitest kunstiosutustest. Teiste seas omandas Gruusia rikkaim inimene kosmilise summa eest mõne Pablo Picasso originaalteose. Tulevase peaministri peres on neli last. Üks ta poegadest, Bera, on Gruusia menukamaid räppartiste. Muide, Ivanišvili erakond Gruusia Unistus saigi oma nime just ühe Bera Ivanišvili menulaulu järgi. Niisiis, ka omamoodi laulev revolutsioon. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas on veel kõnesoove? Ministeril lõppsooasooivi ei ole. Läbirääkimised on suletud ja päevakorrapunkti arutamine lõppenud.

7. Vaba mikrofon

Aseesimees Laine Randjärv

Peale haamrilööki on kõikidel soovijatel võimalik registreeruda esinemiseks vabas mikrofonis. Peale haamrilööki! Olgu peale. Palun, Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Proua juhataja! Vabandust, kiirustasin natuke! Head kolleegid! Praegu, kui on käimas tervishoiutöötajate streik, on paljud inimesed nõrдинud, et kuidas siis nii, arstid on andnud Hippokratese vande, et nad igal juhul ja alati abistavad kõiki, aga nüüd nad järsku streigivad. Vaadake, on selliseid nüansse, millest siia maani ei ole millegipärast räägitud. Haiglad streigivad praegu ainult nende teenuste osas, mille puhul lepingute maht on ületatud. Erakorralist abi osutatakse igal pool, aga paljude teenuste osas on töö tükiks ajaks ette ära tehtud. Tavaliselt tehakse haiglate bilanss selgeks detsembrikuus, siis vaadatakse, kui palju on lepinguid üle täidetud. Detsembris tekib aeg, kui ei toimu plaanilisi vastuvõtte ega plaanilisi operatsioone, kuna lepingute maht on ammu ületatud. Detsembris haigemajad ootavad, ega haigekassas ei teki juhuslikult mingite teenuste puhul väikest ülejääki, mida saaks ühelt realt teisele tõsta, et saaks mingi summa veel üle lepingu mahu kätte. Nüüd lihtsalt ei võetud aega maha mitte detsembris, vaid oktoobris.

Siin on räägitud, et järsku ei ole see streik õiguslikult korrektne või on mingit seadust rikutud. Ei ole, kõik on korrektne, sest lepingute maht on ületatud. See praktika on Eestis juba aastaid kestnud. Arstid ja õed, kõik meedikud on eetilised inimesed, nad ei lähe ainult palga pärast tööle. Ongi nii, et lepingu maht näeb ette teatud arvu lõikusi, aga kui tuleb inimene, kellel on valud ja keda peaks lõikama, siis teda lõigatakse ka siis, kui lepingu maht on ületatud. Kui haigemajal on voodipäevade arv täis, aga sinna saadetakse plaaniväline haige, kellel on valud, siis ta võetakse vastu. Niimoo-

di teevad arstid ületunde. Eriti raske on õdedel. Tihtipeale on nii, et õde teeb 24-tunnise valve, on päev otsa ja ka terve öö töö, võib-olla saab tunnikese kuskil operatsioonilaua ühe silmaga tukastada, hommikul aga öeldakse talle, et olgu hea ja töötagu veel paar tunnikest, sest haigetele on vaja tilguteid panna ja muid vajalikke asju teha. Tema, hea inimene, jääbki tööle, aga talle ei maksta selle eest. Selliseid asju toimub massiliselt.

See ongi see, mille vastu tervishoiutöötajad protestivad. Nad on teinud kõvasti ületunnitööd. Praegu haigekassa, muuseas, maksab haiglatele, kes streigivad. Ta maksab nende teenuste eest, mida praegu ei osutata, sest see töö on kõik kenasti ette ära tehtud. Aga streigiga antakse märku, et mitte kuskile ei kõlba see, et töötatakse n-ö sahtlisse. See on haigekassa termin, et haigla töötab sahtlisse.

Eetikast on tervishoiuametnikul ja tervishoiutöötajal erinev arusaam. Tervishoiutöötaja ütleb, et isegi kui on plaaniväline haige, ma pean ta ikkagi vastu võtma, mis sellest, et selle eest ei maksta. Tervishoiuametnik aga ütleb, et seda ei tohi teha, tuleb täita lepingut ja rohkem ei tohi teha. Vähe sellest, kui haigla on äriühing, siis üle lepingu mahu töötamine on ärilises mõttes kuritegevus, see on majanduslik kuritegu, isegi sihtasutuse puhul. Formaaljuridiliselt näeb see küll teistmoodi välja, see ei ole päris kuritegu, aga ikkagi käib see selle põhimõtte vastu. Kui leping on täidetud ja haigeid võetakse ikkagi vastu, kuigi keegi selle eest ei maksa, siis kannab haigla kahju.

Sellise dilemma ees meedikud ongi, sellepärast nad streigivadki. Eetika eetikaks, aga kus on piir? Kui tööpäev on läbi ja raha otsas ning kui pärast tööpäeva lõppu võetakse vastu veel üks haige, siis see on eetiline, kui võetakse vastu teine haige, siis ka see on eetiline. Aga mida teha kolmandaga? Hippokrates ei pea hluas teist külge keerama, sest eetika eest me võitlemegi. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun järgmisena kõnetooli Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Hea proua juhataja! Kallid kolleegid! Kindlasti oli eelmise nädala kõige tõsisem ja tähtsam sündmus arstide ja meditsiinitöötajate

streik, mille paarist nüansist eelkõneleja nii ilmekalt hetk tagasi puldis kõneles. Aga mina liikusin eelmisel nädalal ringi Virumaal ja minu käest küsiti kõige rohkem seda, mis saab järgmisel aastal elektrist, mis saab elektri hinnast. Küsiti: "Ütle, Lembit, millist paketti sa soovitud? Mida teha?"

Tõesti, eelmisel või üle-eelmisel nädalal tuli elektrituru avanemise temaatika riigis päris tõsiselt kõne alla. Ametnikud püüdsid etteheiteid pareerida ja vastata küsimustele, mida inimesed esitasid. Aga selge on see, et meditsiinitöötajate streik oli vägevam sündmus ja see summutas elektriteemalised arutelud meedias. Ma usun, et need tulevad veel ja veel kõne alla. Aga mida ma märkasin nende arutelude juures? Tegelikult räägitakse sellest kahe-kolme eurosendi suurusest elektri turuhinna muutusest, aga keegi ei räägi asja sisust, selle teisest poolest, mis puudutab ülekandetasusid ja elektrimakse. Meie valitsus, meie poliitikud peavad sellega tegelema, et rahva koormat järgmisel aastal seoses elektri hinna tõusuga vähendada. See vähendamise võimalus on olemas. Täna lugesin ma meediast, et valitsus on isegi väikese sammu astunud. Nii peabki. Aga pole vaja astuda väikseid samme, sest valitsusel on võimalik teha tõsiselt suuri samme.

Selleks me olemegi siin Riigikogu saalis, selleks on rahvas meid palganud, et me nende õiguste ja parema elu eest võitleksime. See võimalus on meil olemas komisjonides ja ka siin saalis. Kaks ja pool kuud lahutavad meid 1. jaanuarist 2013. Kui tuleb eelarve lugemine, siis käime need read kõik näpu või joonlauaga üle ja vaatame neid võimalusi, mida on riigil võimalik teha. Teine asi: teeme endale asjad selgeks, siis oskame inimestele häid soovitusi anda. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Täna-
ne istung on lõppenud. Homseni ja kõike head!

Istungi lõpp kell 18.07.

Istungi kestus 3 tundi ja 7 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 9. oktoober 2012

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Ülevaade Vabariigi Valitsuse tegevusest Euroopa Liidu poliitika teostamisel

2. Riikliku matusetoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (235 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Laine Randjärv

Hea Riigikogu! Austatud peaminister! Head külalised! Tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu neljanda töönädala teisipäevast istungit. Head kolleegid, nüüd on võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Neeme Suur!

Neeme Suur

Lugupeetud proua juhataja! Hea peaminister! Lugupeetud kolleegid! Grupil sotsiaaldemokraatidel on üle anda arupärimine regionaalministrile. Arupärimise teemaks on regionaalministri ja tema kokkukutsutud omavalitsuste mõttekoja tegevus. Eelkõige teevad meile muret omavalitsuste ja keskvalitsuse suhted. Teadaolevalt üleriigilised omavalitsuste liidud ei allkirjastanud Vabariigi Valitsuse delegatsiooni ja Omavalitsusliitude Koostöökoja riigieelarve läbirääkimiste protokoll. Samas me teame ka, et tänavu kevadel võttis Eestimaalinnade ja valdade üldkogu vastu deklaratsiooni, milles esitati Riigikogule ja Vabariigi Valitsusele ettepanekud regionaalse, maakondliku ja kohaliku omavalitsuse juhtimise ning omavalitsuste rahastamise korralduse muutmiseks. Selle aasta septembris avaldas justiitsminister oma kavatsused riigireformi põhimõtete väljatöötamiseks. Äsja ilmus uus omavalitsuste suutlikkuse edetabel, millest me näeme, et omavalitsuste suutlikkus on endiselt väga erinev ja erinevused suurenevad. Koalitsioonileping näeb ette kohalike omavalitsuste mõtte-

koja moodustamise, 2011. aasta sügisel regionaalminister selle mõttekoja ka kokku kutsus. Paraku on ainus pressiteade, mis selle mõttekoja tegevust käsitleb, pärit eelmise aasta novembrikuust, rohkem ei ole kuigi palju infot olnud. Nendel asjaoludel on sotsiaaldemokraatidel regionaalministrile seitse küsimust. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud proua juhataja! Austatud peaminister! Head kolleegid ja külalised! Mul on Keskerakonna fraktsiooni nimel üle anda arupärimine põllumajandusminister Helir-Valdor Seederile. Teema on põllumajandusministri valitsemisalas toimuv. Maailm on täis ebaõiglust. Kahjuks on seda ka Eestimaal. Häbiväärne oli lugeda 4. oktoobri Postimehest, kuidas meie demokraatlikus ja euroopalikus riigis karistatakse palga vähendamisega naisi, kes naasevad lapsehoolduspuhkuselt tööle. Mees on alati tark ja tubli ning kindlasti tubli tööinimene, aga tuleb välja, et naiste tööd Eestis veel piisavalt ei väärtustata, ka nende lisarolli mitte. Jah, see kõik juhtus Isamaa ja Res Publica Liitu kuuluva ning perepoliitikat vähemalt sõnades väärtustava põllumajandusministri haldusalas. Piinlik oli lugeda ka pressiteadet, kus ta külmalt ja kalgilt ütles, et tagantjärele ei ole mõtet enam targutada. Ei mingit vabandust, ei mingit kahetsust. Me saame aru, et igaüks võib eksida, aga selline käitumine tekitab igal juhul väga palju küsimusi. Küll on hea, et soovolinik ehk soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik selle asja üles võttis. Meil on seitse küsimust, millele on alla kirjutanud 13 Keskerakonna fraktsiooni liiget. Loodame väga, et selles haldusalas edaspidi koheldakse naisi meestega võrdsemalt. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud peaminister! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel on mul au üle anda eelnõu, mille sisu on kriminaalmenetluse seadustiku muutmine. Seda eelnõu koostama ajendas meid mure kokkuleppemenetluste teinekord küsitava arukuse ja nende kohaldamise lihtsuse pärast õiguskaitseorganites. Nimelt moodustavad kokkuleppemenetlused Eestis ligi 97% kõigist kriminaalmenetluses kasutatavatest kohtumenetluse liikidest ja nende kohaldamine on, julgen väita, muutunud devalveerunuks.

Eelnõuga kantakse nende kuritegude hulka, mille puhul ei tohi kohaldada kokkuleppemenetlust, vägivaldteod nii politseiametnike kui ka õigustmõistva võimu organite töötajate vastu. Seni on need kahetsusväärset välja jäänud, kuigi suur hulk selliste kuritegude koosseise, mis on suunatud riigi vastu või riigi funktsioonide täitmise vastu, kokkuleppemenetlust ei võimalda. Teine oluline pakutav kitsendus on, et läbirääkimisi karistuse liigi ja määra üle ei peeta, kui kahtlustatavat või süüdistatavat on varem täisealisena karistatud tahtliku kuriteo eest. Loodame, et sellega saame leevendada rahva õiglustunde riivamist ja vähendada kurjategijate karistamatustunnet. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Olen Riigikogu juhatusel nimel vastu võtnud ühe eelnõu. Riigikogu juhatus otsustab selle menetluse võtmise vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele. Samuti olen vastu võtnud kaks arupärimist. Kui need vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatud, edastab Riigikogu esimees need adressaadile viivitamatult.

Nüüd teadete juurde. Kolmapäeval, 10. oktoobril osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, kultuuri- ja sotsiaalminister Rein Lang ja sotsiaalminister Hanno Pevkur.

Head kolleegid, palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks on registreerunud 88 Riigikogu liiget, puudub 13.

Asume tänase päevakorra juurde.

1. Ülevaade Vabariigi Valitsuse tegevusest Euroopa Liidu poliitika teostamisel

Aseesimees Laine Randjärv

Kõigepealt on meil päevakorras ülevaade Vabariigi Valitsuse tegevusest Euroopa Liidu poliitika teostamisel. Ettekande teeb peaminister Andrus Ansip. Peaministri ülevaade võib kesta 30 minutit, samuti sellele järgnev Euroopa Liidu asjade komisjoni esimehe ettekanne. Nii ülevaate tegijale kui ka komisjoni ettekandjale võib igauks esitada ühe suulise küsimuse. Seejärel on läbirääkimised, millest võtavad osa üksnes fraktsioonide esindajad. Nii siis, palun ülevaateks Vabariigi Valitsuse tegevusest Euroopa Liidu poliitika teostamisel kõnepulti peaminister Andrus Ansipi!

Andrus Ansip

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Ekstsellentsid! Ma tänan võimaluse eest anda ülevaade valitsuse Euroopa Liidu poliitikast! Eestis on alanud elav ja kohati teravgi debatt Euroopa Liidu teemadel. Viimati nägime midagi samasugust liitumise otsustanud rahvahääletuse eel, pea kümme aastat tagasi. Arutelu on õigeaegne, sest Euroopas toimuvad praegu suured muutused. Eriti väikeriikidele on muutuste aeg rahvusvahelistes suhetes alati ka keeruliste valikute aeg. Neid valikuid ei saa ega tohi teha varjatult, kodanike seljataga. Seepärast soovin tänada Riigikohut põhjalikult läbikaalutud otsuse eest Euroopa stabiilsusmehhanismi põhiseaduspärasuse hindamisel, seepärast tunnustan õiguskantslerit, kes selle protsessi algatas, ning seepärast tervitan ka Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni ja väliskomisjoni ühiselt läbiviidavaid avatud istungeid Euroopa tuleviku teemal. Loodan, et tänane arutelu siin saalis on üks osa sellest debattist. Mul on ka meeldiv näha Eesti ajakirjanduse kasvavat ja üha professionaalsemat huvi Euroopa Liidu teemade vastu.

Austatud Riigikogu! Meie ees seisab üsna pea valik. See valik on, kas minna kaasa koostööd suurendava Euroopaga või jääda sellest kõrvale. See on tõenäoliselt mitu aastakümnet kestev protsess. Euroopa Komisjoni president José Manuel Barroso on kutsunud üles looma tulevikus rahvusriikide föderatsiooni. Seda võib ka teisiti nimetada – mõisteid defineeri-

takse erinevalt. Kuid mõte jääb samaks: EL-i liikmesriikide, vähemalt eurosooni riikide koostöö, koordineerimine, lõimimine tugevneb.

Nimetamisest olulisem on selle koostöö sisu. Millest me räägime? Miks see vajalik on? Kõige lihtsamalt öeldes käib Euroopa majandus- ja rahaliidu kapitaalremont. Stabiilsuse ja kasvu pakti järgimine üksi ei pruugi hoida ühisraha stabiilsena, hoolimata sellest, et kriisiaastate jooksul on juba palju tehtud. On jõustatud õigusaktide pakett, mis annab meile hoovald nii finantsdistsipliini rikkujatega tegelemiseks kui ka selliste rikkumiste ennetamiseks. Euroopa Komisjonil on praegu palju suuremad õigused liikmesriikide majandusolukorra analüüsimiseks ja riikidele soovitud tegemiseks, kuidas olukorda parandada. Riigikogu menetluses on fiskaalleppea tuntud lepingu eelnõu, mis kohustab kõiki selle osalisi kujundama oma eelarvepoliitikat konservatiivselt – nii nagu me seda Eestis juba 20 aastat teinud oleme.

Just eile pidas oma asutamiskoosoleku Euroopa stabiilsusmehhanismi juhatajate nõukogu, euroala IMF. Euroopa Keskpang on astunud samme, et tagada euroala rahaturgude teravikkus. Oleme praegu palju paremini kaitsitud kui neli aastat tagasi, mil Lehman Brothersi pankrott kriisi valla päästis. Siinkohal tuleb märkida, et vastupidi levinud arusaamale, et kriisis räsitud euroala riikides midagi ei toimu, räägivad arvud teist keelt. Kuigi kõigil on käia veel pikk tee, on nad oma eelarvepositsiooni oluliselt parandanud. Kriisiriikide konkurentsivõime paraneb, kuigi aeglaselt. Kohandumine ei ole toimunud nii kiiresti, kui me lootsime, ja nad ei tohi end lõdvaks lasta, kuid muutused toimuvad. Need on täiesti võrreldavad Läti ja Eesti sammudega kriisi alguses.

Ent kui senised kriisihaldusmeetmed toimivad, siis milleks veel midagi teha? Sellepärast, et võib kindel olla, et praegune majanduskriis ei jää viimaseks. Euroala ja laiemalt Euroopa Liit peab järgmiseks kriisiks valmis olema. Euroopa lahendus, mis tugineb kuue aastakümne lõimiskogemusele, on koostöö tihendamine. Herman Van Rompuy on järgmisel nädalal toimuva ülemkogu istungi ettevalmistamisel viidanud koostöö arendamise vajadusele neljas valdkonnas: pangandus-, eelarve-, majandus- ja poliitilise liidu alal. Kõigis neis valdkondades on välja käidud nii konkreetsemaid kui ka abstraktsemaid mõtteid, mille osas Eestil

tuleb kujundada välja oma seisukohad. Kas euroalal peaks olema Euroopa Liidu eelarvest eraldi seisev rahainstrument, mida saaks kasutada kriisi mõjude leevendamiseks või stiimulina struktuursete reformide läbiviimiseks? Kas euroala riigid peaksid omavahel või Euroopa Liidu institutsioonidega sõlmima siduvama lepingu, mis sätestaks täpsemad kohustused konkurentsivõime tugevdamisel – olgu tööturu arendamisel, riigi kulutuste kokkutõmbamisel või miks mitte ka haridussüsteemi reformimisel tänapäeva nõuetele paremini vastavaks? Milline peaks olema demokraatlik kontroll nende meetmete rakendamise üle? Ja juhul, kui anda euroalale suurem otsustusvõime, siis kuidas tagada nende otsuste legitiimsus olukorras, kus euroalal praegu oma poliitilised protseduurid peaaegu puuduvad?

Valitsus arutab neid küsimusi sellel neljapäeval, kuid enne seda soovin ma kuulda Riigikogu arvamust. Samuti on ilmselge, et Eesti seisukohad peabki lõpuks kujundama Riigikogu. Need küsimused esitatakse konkreetset ja konkreetseid peavad olema ka meie vastused, ning seda juba käesoleva aasta detsembri ülemkogu istungiks valmistudes. Seejärel saame Euroopa Liidus ja Eestis hakata arutama, kas uuendused nõuavad Euroopa Liidu aluslepingute ja Eesti põhiseaduse muutmist, ja kui nõuavad, siis mil määral.

Austatud Riigikogu! Ma nõustun Põhiseaduse Assamblee liikme ja meie põhiseaduse ühe autori Jüri Raidla antud hinnanguga hiljuti toimunud õigusteadlaste päeval. Nimelt, et enam koostööd tegevas – kui soovite, siis föderaalsemas – Euroopas on Eesti põhiseaduse preambulis sätestatud eesmärkide saavutamine lihtsam ning Eesti peaks olema Euroopa koostöö süvendamise eestvedajate hulgas, et tagada meie riigi huvide järgimine. Just seetõttu otsustas valitsus liituda riikide grupiga, kes soovivad algatada tihendatud koostööd finantstehingute maksu kehtestamiseks. Otsus selle kohta, kas Eesti sellise maksu ka kehtestab, on veel ees, kuid see samm võimaldaks meil oma seisukohti kaitsta ja arenguid mõjutada. Vastasel juhul jääb meil üle ainult üks valik: kas kaasa lohiseda või maha jääda.

Näeme, kuidas mõned liikmesriigid ennast ise koostööst distantseerivad. Mul on kahju seda vaadata. Sest ma usun, et koostöö on lõppkokkuvõttes alati majanduslikult ja poliitiliselt

kasulik, seda mõlemale poolele. Koostööst välja jäädes jääme kõik vaesemaks. Koostööst välja jäädes peaksime pikapeale leppima vähem kaitstud ja vaesema Eestiga, seda nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Euroopa Liidu liikmesust ei ole tark taandada vaid rahale. Täpselt samamoodi ei ole tark taandada vaid rahale Euroopa Liidu liikmesust. Olgu veel kord välja öeldud, et Eesti garanteeritav ja sissemakstav osa Euroopa Finantsstabiilsuse Fondi ning Euroopa stabiilsusmehhanismi antud ja antavateks laenudeks kokku on rohkem kui viis korda väiksem kui need toetused, mida Eesti on Euroopa Liidu eelarvest saanud või järgmise seitsme aasta jooksul saab. Kui võtta kõrvale veel investeeringud, mis on Eestisse tehtud osalt tänu sellele kindlustundele, mida Euroopaga lõimumine ja euroalaga liitumine on investoritele pakkunud, siis käib jutt juba kümnekordsest vahest. Ning ühisrahast saadavast kasust rääkides ei tohi unustada ka madalaid intresse meie eraisikutele ja ettevõtjatele.

Siinkohal soovin teha väikese kõrvalepõike käimasolevatele läbirääkimistele uue Euroopa Liidu eelarveraamistiku üle. On selge, et Eesti riik, Riigikogu ja valitsus ning Eestist valitud Euroopa Parlamendi liikmed teevad kõik endast oleneva, et järgmine eelarve võimaldaks alustada Rail Balticu loomist, et see tagaks investeeringuteks sama palju raha kui eelmisel perioodil ning võrdsustaks senisest suuremal määral põllumeestele antavaid otsetoetusi. See teema oli peamine ka kõigil minu eelmise nädala kohtumistel Euroopa Liidu juhtidega Brüsselis. Kuid me peame mõistma, et kuigi väga palju kära ja lärmi tehakse eelarve mahu ümber, on kõige olulisem see, kuhu raha läheb. Kas need kulutused, mida me plaanime, on otstarbekad ja tugevdavad Euroopat? Usun, et ka netomaksjaid, eelarve mahu kärpimise nõudjaid, huvitab tegelikult palju enam eelarve sisu. Loodan väga, et meil õnnestub eelarves kokku leppida juba selle aasta lõpuks. Euroopa kodanikud vajavad selget sõnumit, et Euroopa investeeringud majanduskasvu ja tööhõive toetamiseks on tagatud.

Austatud Riigikogu! Demokraatlik kontroll Euroopa otsuste üle eeldab palju mitmekesisemaid mehhanisme, suuremat võimude lahusust ning võimu jagamist, kui rahvusriigis kombeks. See eeldab tasakaalu erinevate üles-

annetega institutsioonide vahel. See printsiip on ka mõiste "föderatsioon" ehk "liit" põhisisu. See ei tähenda võimu tsentraliseerimist, vaid vastupidi, selle jagamist eri tasandite vahel. Nii nagu ei ole demokraatlik see, et üks riik saaks blokeerida enamiku heaolu ja turvalisuse kindlustamiseks vajaliku otsuse, ei oleks mõistetav enamiku dikteeritud otsus, mis üldse ei arvestaks mõne riigi koduste asjadega. Me peame oma uusi valikuid tehes pidevalt otsima tasakaalu eri valdkondade, otsustajate ja otsuste tasandite vahel.

Riigisiselt on mõistlik ja otstarbekas, kui me tugevdame oma Euroopa-poliitika legitimeerimist ja seda toetavaid praktikaid. Riigikogu on juba otsa lahti teinud, laiendades oma pädevust Euroopa stabiilsusmehhanismi toimimise üle kontrolli teostamisel. Eestis on kujunenud välja hea traditsioon, mille kohaselt valitsusjuht käib enne ülemkogu ja euroala tippkohtumisi Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjonis, et enne koos küsimused läbi arutada. Ma teen Riigikogule ettepaneku kaaluda Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse täiendamist, et kinnistada niisugune töökord ka seaduses. Seda korda võib laiendada selliseltki, et peaminister tuleks ja selgitaks tehtud valikute tagamaid ka pärast toimunud kohtumisi. Olgu siinkohal öeldud, et mina isiklikult olen valmis alati selgitama ülemkodus tehtavaid otsuseid nii enne kui ka pärast täiskogu ees, kui Riigikogu seda peaks soovima.

Austatud Riigikogu! Oma tänase kõnega markeerisin mõned valikukohad, mis Eesti ees lähiajal seisavad. Riigikogu pädevuses on nendes valikutes kaasa rääkida. Valitsus ootab teie tarku otsuseid, mis on tehtud pärast põhjalikke sisulisi arutelusid. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Väga suur tänu, austatud peaminister! Teile on laekunud küsimusi. Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea peaminister! Te oma ettekandes rõhutasite riikidevahelise koostöö tähtsust nii Euroopa Liidus kui ka kolmandate riikidega. Eile avati Nord Streami gaasijuhtme teine torujuhe. Eesti riik ainsa Balti mere äärses riigina ei osalenud selles projektis. Energeetikaküsimused on ju Euroopa

Liidu jaoks tähtsad. Millised on meie plaanid: kuidas me edaspidi käitume seoses Nord Streami gaasijuhtme teise järguga?

Andrus Ansip

Ma ei ole selle määratlusega küll sugugi päri, et Eesti on ainus riik, kes Nord Streami projektis ei osale. Torujuhtme otsad on teadagi mis riikides: üks ots Venemaal ja teine ots Saksamaal. Väide, et kõik riigid, kes toru kulgemise lähistele jäävad, osalevad projektis, ei ole päris tõene. Osalisi on ikkagi suhteliselt vähe ja mitteosalejaid enamik. Ka järgmiste projektide puhul ei ole majanduslikku osalust Eestile keegi pakkunud ja Eestil puudub ka huvi majanduslikult selles projektis osaleda. Meil ei ole praegu Venemaalt tuleva gaasi osas tarnepiiranguid, mis oleks limiteeritud torude läbilaskevõimega. Seetõttu pole meil majanduslikku huvi liituda ka Nord Streami uute kavandatud torude projektiga. Ma kujutan ette, et ega ka teisi selle projektiga liitujaid enne Saksamaad ei ole, küll aga on kuulda, et gaasi osta soovijaid on ka meist kaugemale jäävates riikides kui Saksamaal.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister! Kui Eesti Riigikohus tegi otsuse ESM-is osalemise õiguse kohta, langetati otsus teadupärast nii, et kümme häält oli poolt ja üheksa vastu, et Riigikogu enamusel on õigus võtta selliseid koormisi Eesti riigile. Lõppotsuses oli mainitud ka seda, et 2003. aasta rahvahääletusel saadud mandaat on ammendumas. On ammendumas selles mõttes, et pidevalt delegeeritakse Eesti otsustusõigust Euroopa Liidule. Te mainisite põgusalt, et valitsusel on plaanis mandaadi uuendamist arutada ka ülehomme toimival valitsuse istungil. Kas te selgitaksite, palun, oma mõtet, kuidas valitsus püüab uuendada oma mandaati edasiste otsustusõiguste delegeerimiseks ja selle elluviimiseks?

Andrus Ansip

Oi ei! Andke andeks, aga te saite küll väga valesti aru. Neljapäeval me ei hakka kindlasti referendumit kavandama. See on suur eksitus. Ma ei ole midagi sellist väitnud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalev Kotkas!

Kalev Kotkas

Austet peaminister! Kas tänase päeva seisuga on valitsusel ette näidata reaalseid positiivseid tulemusi Euroopa Liidu põllumajandustootuste võrdsustamise valdkonnas?

Andrus Ansip

Reaalsed positiivsed tulemused saavad olla siis, kui meil on mitmeaastase eelarveraamistiku numbrid olemas ja järgmise perioodi eelarve kinnitatud. Alles siis on võimalik rääkida sellest, kas tulemused olid või ei olnud. Praegu on otsustajate, mitme Euroopa Liidu institutsiooni juhtide toetav suhtumine otsetoetuste enamal määral võrdsustamisse olemas. Mõõdunud nädalal ma kohtusin Euroopa Parlamendi presidendi Martin Schulziga. Ta kinnitas ka pressikonverentsil, et Balti riikidele kavandatud põllumajanduse otsetoetused on häbi-väärselt väikesed ja talle on arusaamatu, miks peaksid Leedu, Läti ja Eesti põllumehed saama märgatavalt väiksemas mahus põllumajanduse otsetoetusi kui näiteks Rumeenia põllumehed. Ta tõi ka välja, kui palju läheks maksma Balti riikide toetuste tõstmise Rumeenia tasemeni. Minu mälu järgi oli see 0,07% Euroopa Liidu eelarvest. Schulz leidis, et nii väike rahasumma ei ole kindlasti põhjus, miks Euroopa Liit peaks hülgama solidaarsuse ja võrdse kohtlemise printsiibi. Täpselt samasugust mõistvat suhtumist olen ma kohanud ka teistel otsustus-tasanditel.

Me ju saame aru, et ei ole võimalik absoluutselt kõigile maksta toetusi üle keskmise. See on umbes sama nagu kõigile maksta palka üle keskmise. Ei ole kuidagi võimalik! Ei ole ka põllumajanduse otsetoetusi võimalik maksta kõigile üle keskmise, keegi peab ka alla keskmise saama. Aga meile ei ole üldse mitte vastuvõetav see, et nende madalate otsetoetuste määradega, mis praeguses projektis on Balti riikidele kavandatud, karistatakse meid eelkõige kiiresti läbiviidud reformide eest ja ka Vene-Aasia kriisi tagasilöökide eest. On ju nimelt selle perioodi näitajad otsetoetuste määramisel aluseks võetud. Ma väga loodan, et võrdse kohtlemise vajaduse mõistmine jõuab ükskord ka konsensusliku otsuseni, nii et Eesti põllumehed saavad märksa enamal määral

teiste Euroopa põllumeestega võrdselt koheldud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Hea ettekandja! Tõesti, summa on väike. Ja sellele, mispärast ta on nii ebaõiglane, on üks seletus: selle asja nimi on eurosolidaarsus. Aga ma tahtsin teist asja küsida. Tähendab, põllumajanduse subsideerimine üleüldse on filosoofiline probleem. Me arutasime ühe Euroopa Komisjoni liikmega, et ei ole arusaadav, miks näiteks ei subsideerita merekarbist kaelakeede ja puulusikate tootmist jms. Minu arvates on probleem ausalt öeldes selles, et subsideerimine on oma olemuselt vasakäärmuslik sotsialistlik poliitika. Küsimus: kas me oleme nõus sotsialistliku eksperimendiga, mida Euroopa Liit praegu ellu viib, toetades kõike vabaturuvastast? Kas meie konkurentsivõime seisukohast ei oleks õigem süvendada vaba turgu? Ma tean, mis sa ütled, aga ma tahan, et see oleks praegu siin täiesti selgelt välja öeldud.

Andrus Ansip

Jah, liberaalina meeldiks ka mulle see, kui meil subsideeritavaid valdkondi üleüldse ei oleks. Aga elu ei ole mitte must-valge. Elu ei hakka sellest ajast peale, kui meie teadlikeks liberaalideks saime, meil on ka ajalugu olemas. Ka põllumajandustoetustel on ajalugu ja Euroopa Liidu loomiselgi on oma ajalugu. Turgude ühendamine eeldas omal ajal mõne põllumajandustootja subsideerimist tööstusriikide tootjate poolt. Ja ajalooa on juba kord nii, et väljakujunenud olukorda päevapealt muuta ei õnnestu. Turuvahekorrad on välja kujunenud subsiidiumide tingimustes. Muidugi võib tahta päevapealt subsideerimist lõpetada, kuid tegelikus elus see ei õnnestu. Kõigepealt, turgude jõuvahekordade ümberjaotus on üsna prognoosimatu. Teiseks, miljonid inimesed peaksid loobuma väljakujunenud elustandardist, nad peaksid turul ümber orienteeruma ja see ei pruugi reaalpoliitikas teostatav olla.

Ma olen veendunud, et Eesti põllumajandustootjad saaksid Euroopa turul konkureerimisega suurepäraselt hakkama ka ilma igasuguste otsetoetusteta, aga selle eeltingimuseks peab olema see, et ka teistele otsetoetusi ei

maksta, et ka teistele põllumajandustootjatele riiklikke subsiidiume ei maksta. Seetõttu, kui me räägime Eesti põllumeeste võrdsemast kohtlemisest, siis me räägimegi eelkõige võrdsete võimaluste loomisest. Me ei küsi rohkem raha oma põllumeeste toetuseks, vaid me tahame lihtsalt võrdseid konkurentsitingimusi.

Samas annan mina küll endale täiesti selgelt aru, et lõpuks taandub selle küsimuse lahendus ikkagi rahale, sest Lääne-Euroopa riikides põllumajandustoetuste vähendamine ei ole praktiliselt teostatav. Minu ettekande illustreerimiseks näidatud slaididelt ju nägime, et küllalt mitmes riigis on inimeste sissetulekuid väga olulisel määral vähendatud. Kui põllumajanduse otsetoetusi vähendada, siis need slaidid oleksid hulga kujundlikumad – ilmselt sellele järgnevad rahva reaktsioonid oleksid impulsiivsemad, kui me praegu oma õhtustest teleduudistest näha võime.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaak Allik!

Jaak Allik

Lugupeetud härra peaminister! Oma ettekandes te väga sümpaatselt rääkisite lisaks tavalisele finantsjutule Euroopa finantsmajanduslikust integratsioonist ka võimalikust integratsioonist haridusreformide alal. Aga kuidas te suhtute Euroopa Liidu sisesesse integratsiooni elanikkonna sotsiaalset kaitset reguleeriva seadustiku alal? Ma pean silmas nii pensione, toetusi kui ka vähemuste kaitset.

Andrus Ansip

Ka selles osas koostöö Euroopa Liidus toimub. Kui teie küsimus pensionidest on suunatud mingisugusele ühtsele Euroopa Liidu pensioni kehtestamisele, siis seda ma pean küll praegu ja ka ettenähtavas tulevikus täiesti eba-reaalseks ideeks. Minu meelest see debatt on kunagi lähiminevikus ka toimunud. Seda uuesti avada ei ole mitte mingisugust mõtet.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Austatud peaminister! Olete oma väljaütlemistes rõhutanud viimaste aegade edukaid välisinvesteeringuid Eestisse. Nägime täna sel-

le kohta üsna kõrget tulpa. Millist euroaja välisinvesteeringut te peate Eesti jaoks kõige edukamaks?

Andrus Ansip

Raske on ühte välisinvesteeringut kõigist Eestisse tehtud välisinvesteeringutest esile tuua. Aga nimetaksin kõigepealt 500 investeeringut, mis on Eestisse tulnud Soomest. Möödunud aasta jooksul alustas Eestis tegevust 500 soomlaste osalusega äriühingut. Praeguseks on neid tublisti üle 4000, õigemini tegutseb Eestis ligi 5000 Soome osalusega ettevõtet. Nagu öeldud, pelgalt möödunud aastal alustas meil tegevust 500 Soome osalusega äriühingut. Kui nüüd valida välja kõige suurem investeering, mille Eestisse tuleku üheks eelduseks on vahest olnud ka Eesti liitumine eurosooniga, siis ma nimetaksin Ericssoni otsust osta komplekteerimistehas Tallinnas. Ma olen päris veendunud, et Eesti riigirahanduse hea olukord ja Eesti liitumine eurosooniga olid ühed põhjused, miks Ericsson julgus selle ostuotsuse teha. Eesti jaoks on see kahtlemata märgilise tähendusega, et sellised suured firmad nagu Telia-Sonera ja Ericsson usaldavad meie riiki nii võrd, et teevad siia väga suuri investeeringuid. See on sõnum kõigile teistele investoritele, kõigile teistele rootslastele ja soomlastele, et Eesti on usaldusväärne, siin on hea ettevõtluskeskkond ja siia tasub investeerida.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Austatud peaminister, kõigepealt tänan sisuka ettekande eest! Vaevalt et kellelgi on põhjust kahelda, et väikeriikidel on alati koostööst võimalik rohkem võita kui kaotada, aga seda loomulikult tingimusel, et koostööd teevad demokraatlikud riigid. Sellegipoolest, et see üha süvenev koostöö ei tekitaks meil siin koduses Eestis asjatuid kõhklusid ja kahtlusi, palun teie käest veel kord kinnitust, et tihenev koostöö ei mõjuta meil Eestis hästi töötavat ettevõtete reinvesteeringut kasumi maksustamist, et see ei ohusta meie võimalust ise otsustada, milline on meie üksikisiku tulumaksu määr, jne, jne.

Andrus Ansip

Ei ohusta. Te teate suurepäraselt, et maksuküsimused on Euroopa Liidus liikmesriikide ainupädevuses ja mitte kunagi ei hakka keegi või meie ise ühiselt Brüsselist dikteerima seda, missugune saab olema tulumaksu määr mingis liikmesriigis. Seda ohtu ei ole, neid hirme ei ole. Me oleme Euroopa Liidus selleks, et oma partneritega koostööd teha. Me ei ole seal selleks, et oma partneritega võidelda. Ei maksa ka avalikus debatis mingit niisugust võitluse kujundit luua – ei maksa kellelgi arvata, et me käime oma Euroopa Liidu kolleegidega võitlemas. Me käime seal ikkagi ühistel koosviibimistel koostööd tegemas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Lugupeetud peaminister! Alustuseks tahan tunnustada Eesti riigi senist järjekindlat tegevust Euroopa Liidu terviklikkuse tugevdamisel. Nagu näeme, on viimasel ajal elu sundinud minema sõnadelt tegudele ehk finantsjärevalve tõhustamisele. Siit ka minu küsimus. Kui me täna räägime juba väga reaalsest ühisest fiskaalpoliitilisest mõtlemisest, ühisest poliitikast, kas te võiksite avada meile oma isikliku visiooni või siis ka Euroopa teiste liidritega kohtumistel kogetu, millised poliitikad peaksid kaugemas perspektiivis ühtlustuma, et Euroopa edaspidi sellel terviklikkuse teel püsiks?

Andrus Ansip

Küsimus oli suunatud fiskaalkoostööle või fiskaalpoliitika koordineerimisele ehk siis eelarvekoostööle. Juba ammustest aegadest on Euroopa Liidus olemas stabiilsuse ja kasvu pakt. Too pakt näeb ette teatavad reeglid, mida liikmesriigid peavad järgima. Meile on nendest reeglitest kõige tuntum valitsussektori defitsiidi reegel. Kriteerium näeb ette, et defitsiit ei tohi ühelgi aastal ületada 3% liikmesriigi sisemajanduse kogutoodangust.

Teine meie jaoks väga tuntud ja tähtis reegel, mida paraku Euroopas massiliselt rikutakse, on valitsussektori võlakoormuse ülempiir. Stabiilsuse ja kasvu paktis on kokku lepitud selles, et ühegi liikmesriigi valitsussektori võlakoormus ei tohi ületada 60% sisemajanduse kogutoodangust. Jah, seal on teatud erandid,

sest juba kokkuleppe sõlmimise ajaks oli mõnel riigil valitsussektori võlakoormus üle 60% sisemajanduse kogutoodangust, kuid nende riikide puhul nähti ette järkjärguline valitsussektori võlakoormuse vähendamine.

Nagu ma juba eile siit kõnepuldist ütlesin, kogu selle ülemaailmse finantskriisi jooksul oli Euroopa Liidus ainult kaks sellist riiki, kelle suhtes ei algatatud ülemäärase eelarvedefitsiidi menetlust. Need riigid olid Rootsi ja Eesti. Oli veel kaks riiki, kelle suhtes algatati ülemäärase defitsiidi menetlus, kuid õige ruttu selgus, et selleks polnud kuigi palju alust. Päriskorras rahandusega riike, kes oleksid täitnud kõiki stabiilsuse ja kasvu pakti nõudeid kogu kriisi jooksul, on euroliidus kaks kuni viis. Paraku enamik Euroopa Liidu maid ei ole selle kriisi jooksul pakti reegleid täitnud. Samas võib alati mõelda, et kui massiliselt reegleid rikutakse, ehk on valed reeglid ja polegi mõtet neid täita. Paraku on kõik 27 Euroopa Liidu riiki endiselt veendunud, et reeglite täitmine kõikide liikmesmaade poolt on Euroopa Liidu sujuvaks toimimiseks hädavajalik.

Jah, kui reeglid on, aga neid ei täideta, kuigi nende täitmine on hädavajalik, siis tuleks keskenduda sellele, kuidas tagada reeglite täitmine. Ja nüüd me olemegi kokku leppinud selles, et reeglite ignoreerimisele järgnevad sanktsioonid. Neid sanktsioone aktsepteerivad ka kõik need, keda need sanktsioonid võivad lähemas tulevikus ähvardada. Eesti puhul ei ole sellest praegu põhjust rääkida, kuna kui jutt on ainult nendest kahest parameetrist, siis valitsussektori defitsiit on meil olnud suurem kui 3% SKT-st ainult 1999. aastal Vene-Aasia kriisi ajal. Siis oli see näitaja 3,5%. Kõigil ülejäänud aastatel on Eestil olnud kas väike defitsiit või siis peaaegu aastatel oleme oma eelarveaastad lõpetanud ülejäägiga. Valitsussektori võlakoormus Eestis on kõige väiksem Euroopa Liidus: 6,1% sisemajanduse kogutoodangust. Aga ikkagi, ka meie oleme väga huvitatud sellest, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid täidaksid nende endi poolt võetud kohustusi. See fiskaallepe peakski selleni viima, et Euroopa Liidus enam kokkulepitud eeskirjade rikkujaid ei ole.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urve Tiidus!

Urve Tiidus

Lugupeetud peaminister! Eile oli Euroopa Liidu asjade komisjonis üks ettekanne rahvusvahelise ettevõtluse professorilt Urmas Varblaselt, kes rääkis Euroopast maailma majanduse arengu kontekstis. Tema ettekandest selgus – see ei ole kuigi vana teema –, et võrdluste andmetel ei ole Euroopa parim koht investeerimiseks või tootmiseks või uuendusmeelseks tegutsemiseks. Aasia annab juba praegu silmad ette ja tulevikus veel rohkem. Kuna Eesti on Euroopa Liiduga juba aastaid koostööd teinud ja teiegi peaministrina olete osalenud selles protsessis, siis ma küsin teie käest, mis te sellest seisukohast arvate. Teiseks, mis riigist või riikidest tulevad Euroopa Liidus praegu kõige uuendusmeelsemad ideed ja kus on suurim valmidus konkurentsivõime Aasiaga rohkem edu saavutada?

Andrus Ansip

Kui ma tahaks nüüd oma saba kergitada, siis ma ütleks, et Eestist. Aga kindlasti see oleks pooltõde. Võib ju tõesti väita, et kasulik on investeerida Aasiasse või kuhugi mujale. Kui jutt käib Eesti investorist, siis mina soovitsin investeerida Eestisse. Eestis on investeringute kasv tagatud, siin on soodne ettevõtluskeskkond ja Eesti jaoks on avatud Euroopa Liidu ühine turg, kuhu läheb 70% meie ekspordist. Praegu öeldakse, et kuna Euroopa majandus kasvab aeglaselt, siis Eesti investorid ei peaks vaatama üldse Euroopa poole. Nad võiksid kuhugi kaugemale vaadata, Aasiasse näiteks. Kõik vaatavad Aasiasse! Aga mina väidan, et Euroopas on Eesti ettevõtjad ja ka Eesti tööjõud veel pikka aega väga konkurentsivõimelised. Me oleme saanud olulisi välisinvesteeringuid eelkõige oma naaberriikidest Rootsist ja Soomest. Need investeeringud on investeerijatele olnud väga tasuvad ja samas on need olnud ülimalt kasulikud ka Eesti inimestele. Need investeeringud on andnud Eesti inimestele tööd, meie ettevõtjad on teeninud Euroopa turgudel ka kasumeid. Selline Eesti konkurentsivõime hea positsioon jääb kestma veel küllalt pikkadeks aastateks.

Paljud investorid Eestis on arvanud, et see buum, mis oli Eestis, tuleb mõne aja pärast kindlasti ka mujal. Paraku on mitmed nendest investoritest oma investeeringud, mis nad mujale selles lootuses on teinud, kaotanud. Me

oleme lugenud kinnisvaraarendustest kuskil Aserbaidžaanis näiteks, mis ei ole tulu toonud, oleme lugenud kullakaevandustest kusagil Armeenias, mis ka ei ole Eesti ettevõtjatele töötatud tulu toonud. Eesti ettevõtjad on kaotanud oma raha, mis on investeeritud pelgalt lootuses, et need suured arengud, mis Eestis, Lätis ja Leedus on toimunud, toimuvad ka igal pool mujal meie kunagiste saatusekaaslaste juures. Nad on eksinud. Lootused ei ole täitunud ja need investorid on oma raha kaotanud.

Euroopa on konkurentsivõimeline. Kui investor peab silmas ainult tööjõu odavust ega pea oluliseks sotsiaalseid standardeid, keskkonnastandardeid, siis pole Euroopa soodne investeerimiskoht. Siis võib tõepoolest otsida kusagilt mujalt midagi hästi odavat. Kui investor peab silmas kestvat arengut, jätkusuutlikku arengut, siis sobivad investeerimiseks suurepäraselt ka Euroopa kõige kõrgemate palgakadega riigid, näiteks Luksemburg, Rootsi, Soome ja paljud teised maad. Veel kord: mina soovitan Eesti investoritel investeerida Eestisse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Lugupeetud peaminister! Suure osa oma kõnest te pühendasite rahandus- ja majandusküsimustele, mis on muidugi paratamatu. Eks meiegi avalik debatt ole keskendunud eelkõige sellele. Te küsisite oma kõnes, milline peaks olema demokraatlik kontroll nende meetmete rakendamise üle, aga kahjuks jäi see küsimus teie kõnes vastuseta. Siit minu küsimus. Mis on valitsuse seisukoht, kas Euroopa Liidu arenguks on vaja lihtsalt olemasolevate finants- ja majanduspoliitika juhtimismeetmete tõhusamat rakendamist või on aina süvenev probleem see, et lõhe Euroopa Liidu kodanike arvamuste ja Euroopa Liidu poliitiliste otsuste vahel aina süveneb ning seeläbi nende otsuste legitiimsus väheneb? Kas see on teie arvates probleem? Missuguseid muutusi on valitsuse arvates Euroopa Liidu poliitilises juhtimises vaja, et seda lõhet ületada?

Andrus Ansip

Trende on nii- ja naasuguseid. Eesti puhul ei saa öelda, et on tegemist mingisuguse lõhe-

ga kodanike ja Euroopa Liidu vahel, mis aina süveneb või kasvab. Avaliku arvamuse uurinud seda ei kinnita. Eurobaromeetri uuringud kinnitavad otse vastupidist: Eesti inimeste usaldus Euroopa Liidu institutsioonide vastu püsib tugevana. Eesti inimeste usaldus näiteks euro vastu on vastupidi paljude skeptikute ootustele Eurobaromeetri uuringute andmetel hoopis kasvanud: 71% Eesti inimestest usaldab eurot. Ma leiaksin samasuguseid kujundlikke näiteid ka väga paljudest teistest Euroopa Liidu riikidest. Seega ma ei nõustu selle üldhinnanguga, et Euroopa Liidus kasvab rahva usaldamatus Euroopa institutsioonide vastu. Ma arvan, et Lääne-Euroopas eriti on seda usalduse kasvu suurendanud Euroopa Parlamendi väga aktiivne tegevus. Samas ma muidugi mõõnan, et usaldust kõikide institutsioonide vastu, nii meie riigi enda kui ka Euroopa Liidu institutsioonide vastu on majanduslik ebastabiilsus kõvasti vähendanud.

Eesti puhul, kui me tõepoolest peaksime senisest olulisemal määral loovutama otsustamisõigust ühisotsustamise tasandile, siis on ka Riigikohus öelnud, et see vajaks uut rahva mandaati. Ja loomulikult, kui niisugune aeg peaks saabuma, siis me seda mandaati ka küsime. Mina pean ütleva, et ma valitsusjuhina ei näe lähemal ajal ette selliseid arenguid, mis võiks viia selleni, et otsustusõigus loovutatakse rahvusriigi tasandilt suurel määral Euroopa Liidu ühisele tasandile.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Marko Mihkelson!

Marko Mihkelson

Lugupeetud peaminister! Hästi kiirelt repliik seoses vastusega Urve Tiiduse küsimusele. Ma arvan, et me peaksime oma majanduse arendamisel ja ekspordisuundade toetamisel siiski veidi julgemad olema ja mõtlema, et majandus ei kasva mitte ainult Euroopa Liidus, vaid kasvab ka kaugemal. Näiteid on tegelikult palju paremaid kui need, mis te tõite Aserbaidžaanis ja Armeenia kohta. Aga küsimuse juurde. Esimest korda aastate jooksul antud ülevaadete puhul kõlas valitsuse ettekandes mitmel korral sõna "föderaalne" või "föderaalne Euroopa". Mainisite ka Barroso ettepanekut rahvusriikide föderatsiooni kohta. Oleks päris huvitav teada saada – ma olen nõus, et Eesti peaks olema

kindlasti eestvedaja Euroopa Liidu tihedamal lõimumisel –, kuidas peaks teie kui valitsusjuhi arvates see föderaalne Euroopa välja nägema.

Andrus Ansip

Eks hea küsija sai ise ka aru, et ma sümpaatiast José Manuel Barroso vastu kasutasin tema kujundlikku väljendit, mis sisaldas mõistet "rahvusriikide föderatsioon". Ma ütlesin ka oma kõnes, et mõisteid võib defineerida erinevalt. Sisuliselt me kõik saame aru, et kui eelarvesse kogutakse 1% riikide sisemajanduse kogutoodangust ehk GNI-ist, siis sellise eelarvega ei ole võimalik mitte mingisugust Šveitsilaadset föderatsiooni luua. See ei tööta. Samas me teame, kui raske on eelarve mahtu hoida väljakujunenud tasandil või kui raske oleks seda eelarvet õige pisutki suurendada. Need eelarve mahu debatil on minu kurvastuseks ära võtnud küllalt palju aega, mida oleks võinud kulutada Euroopa Liidu sisuliste eesmärkide üle diskuteerimiseks.

Ma mäletan küllalt hästi eelmise eelarveperioodi läbirääkimisi. See oli 2005. aastal. Me leppisime lõpuks kokku finantsperspektiivis aastateks 2007–2013. Me kulutasime meeletult palju aega selleks, et vaielda eelarve mahu üle. Netomaksjad pakkusid, et eelarvesse võiks anda 1,03% sisemajanduse kogutoodangust. Teised väitsid, et seda on liiga vähe püstitatud eesmärkide saavutamiseks ja õige oleks 1,06% kogutoodangust. Vaidlesime, vaidlused kestsid päevi ja ka öid. Lõpuks leppis ülemkogu kokku: eelarvesse hakkab minema 1,045% GNI-ist. Siis läks eelarve Euroopa Parlamenti ja Euroopa Parlament otsustas – ka neil peab olema mingi otsutamiseõigus –, et 1,045% GNI-ist on selgelt liiga vähe. Nemad otsustasid siis kehtestada, et eelarvesse läheb 1,05% riikide majanduse kogutoodangust. Nii see oli. Need vaidlused olid väga pingelised ja tulised ning võtsid ära küllalt palju väärtuslikku aega, mis oleks võinud kuluda hoopis Euroopa Liidu ja meie kõigi eesmärkide saavutamise üle peetavateks debattideks.

Arvestades seda konteksti, ei pea ma võimalikuks, et rahval oleks valmidus rääkida eelarve minimaalselt kas või kümnekordistamisest, aga föderatsiooni tarvis tuleks eelarve mahtu vähemalt kahekümnekordistada või Euroopa tingimustes isegi võib-olla kolmeküm-

nekordistada. See ei ole reaalne. Kui keegi kardab siin mingisuguse suure liitriigi või unitaar-Euroopa teket, siis see hirm on täiesti alusetu – selline liit on kaugel reaalsusest. Selliseid soove ei ole ilmselt kellelgi, kaasa arvatud José Manuel Barrosol, kes on rääkinud rahvusriikide föderatsioonist, mitte kunagi olnud.

Samas ei taha ma liiga teha ei endale ega oma kolleegidele, kes seitse aastat tagasi uue eelarvekava mahu üle vaidlesid. Seda vaidlust on lihtne taandada pelgalt vaidluseks, mida peeti raha üle – mitu protsenti on paras. Tegelikult ei olnud väga paljude vaidlejate jaoks raha see kõige olulisem. Kõige olulisem oli filosoofia, mida me selle raha eest tahame saada. Kui eesmärgid on õiged, siis ka praegusel puhul vaevalt et Saksamaa liidukantslerile oleks see ülimalt suur probleem, kui tuleks maksta, ma ei tea, 0,27% oma eelarvest selleks, et Euroopa Liit oleks tõepoolest tugevam ja just selline, nagu Saksamaa maksumaksja näha tahab. Küsimus on ikkagi, ka siis, kui räägitakse rahasummadest, suuresti filosoofias, eesmärkides, millist Euroopat me tahame.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Hea peaminister! Kõik eurotsooni 17 riiki ei ole eurotsooni tuleviku suhtes päris ühel meelel. Näiteks teie Slovakkia kolleeg näeb eurotsooni tuleviku väga mustades värvides, samuti ei ole tänasel päeval näha, et uusi riike oleks eurotsooniga liitumas. Näiteks Poola on öelnud, et eurotsoon saagu oma võlgadega enne hakkama, ja siis me mõtleme eurotsooniga liitumisele. Ma küsin: millal järgmine euroliidu riik ühineb eurotsooniga ja kas Eesti võiks positiivse näitena see innustaja olla?

Andrus Ansip

Ma loodan, et järgmine eurotsooniga liituja saab olema Läti. Läti on praegu sügavast kriisist väljunud, nad on väga head tööd teinud ja mulle teada oleva põhjal täitis Läti möödunud kuul juba kõiki Maastrichti kriteeriume, mis on vajalikud selleks, et ühineda eurotsooniga. Olen väga veendunud selles, et Läti eurost kindlasti võidak, aga otsus on muidugi Läti valitsuse teha. Eesti seisukohast oleks Läti ja

Leedu liitumine eurotsooniga väga teretulnud. Ma olen päris kindel, et ka teised Euroopa Liitu kuuluvad riigid peavad ükskord vajalikuks eurotsooniga liituda. Pessimistlikud, skeptilised avaldused käivad poliitika juurde. Vahel on need põhjendatud, vahel mitte kuigi objektiivsed. Seetõttu ma selliseid avaldusi arvustada ei võtaks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Deniss Boroditš!

Deniss Boroditš

Hea peaminister! Oma ettekandes te korduvalt rõhutasite, et Eestil ja ka üldiselt Euroopa Liidu liikmetel on kaks teed: kas minna kaasa koostööd suurendava Euroopaga ehk nagu Barroso nimetab, rahvusriikide föderatsiooniga, või jääda sellest kõrvale. Mul on küsimus: mida see kõrvalejäämine tähendaks institutsionaalses mõttes? Kas Euroopa Liidus võiks lisaks euroala liidule tekkida veel mingisugused ühendused või grupeeringud või see tähendab, et nende riikide teed, kes ei taha kaasa minna, lähevad Euroopa Liiduga lahku? Mida see nendele riikidele tähendaks?

Andrus Ansip

Juba sellest ajast peale, kui Eesti kavandas Euroopa Liitu astumist, oleme jälginud debatte kahekiiruselise Euroopa Liidu üle ja hiljem neis ka osalenud. Need debatid kord saavad hoogu juurde, kord jälle taanduvad. Aga debatid tavaliselt ei teki mitte millestki, nende tekimiseks on konkreetsed põhjused. Praegu me näeme, et mitmed riigid, enamasti eurotsooni maad, on valmis tegema rohkemal määral koostööd, on valmis süvendatud koostööks, teised riigid aga kas intuitiivselt või teadlikult püüavad isoleeruda, eralduda teistest.

Mul on küll väga hea meel, et selle majanduskriisi ajal ei ole Euroopa Liidus ilmselt tänu eurole ja tänu liidu tugevusele tekkinud väga palju proteksionistlikke barjääre, mis oleks hakanud osa liikmesriike teiste partnerite eest kaitsma. See on üks euro ja ka Euroopa Liidu suuremaid saavutusi, üks kindel tõestus, et nii eurotsoon kui ka Euroopa Liit on olnud head algatused. Samas me näeme teatud väsimust ja tüdimust. Ühed tahavad kiiremini edasi minna, neil on kiiremaks edasiliikumiseks kas mingisugused selged stiimulid olemas

või siis hädavajadus seda teha, teisi aga rahuldab ka võib-olla majanduslikel põhjustel praegune olukord üksjagu hästi. Eesti kuulub kindlasti nende hulka, kes tahavad kavandada Euroopa Liidu ühist tulevikku. Me oleme valmis süvendatud koostööks nendega, kes soovivad enamal määral koostööd teha, ja loomulikult tahame näha Euroopa Liitu tulevikuski ühtsena, mitte kahe rühmana, kes erineva kiirusega edasi liiguvad.

Samas ei ole õigustatud tahta seda, et need, kes soovivad kiiremini edasi liikuda, peaksid kogu aeg ootama nende järel, kes edasiliikumist takistavad. Erinevat filosoofilist suhtumist Euroopa Liitu kohtab ka peaministrite tasemel. Mõnes riigis räägitakse – ma arvan, et nad eksivad, kui nad nii väidavad, aga nii on väidetud –, et mõne maa ainus põhjus Euroopa Liitu astuda oli soov ühtekuuluvusfondist raha saada. Meile on see põhimõtteliselt täiesti vastuvõetamatu, et abiraha peab olema Euroopa Liidu koostöö kõige olulisem alus. Me ju kõik tahame saada ruttu netomaksjateks, me tahame, et meie majandus kiiresti kasvaks. Mis see siis tähendaks nendele, kes arvavad, et ainus Euroopa Liitu kuulumise põhjus ongi Brüsselist saadav raha? Kui ükskord jõukaks saadakse, kas siis astutakse välja?

Rahva meelsust eri riikides ei ole võimalik väga üheselt kirjeldada. Eile hea Marianne Mikko küsimuse peale ma juba ütlesin, et Eesti jaoks on Euroopa Liit eelkõige julgeolekuprojekt. Euroopa Liit loodi rahu tagamise projektina ja Eesti jaoks on rahu tagamine endiselt kõige olulisem põhjus, miks me astusime Euroopa Liitu ja tahame seal olla. Mis puutub majandusprojekti, siis 70% meie ekspordist läheb Euroopa Liitu. Seal me toodame või saame oma kasumi. Me võime ilma igasuguste proteksionistlike barjäärideta müüa oma kaupu ja teenuseid Euroopa Liidu turgudel. See on see, mis annab Eesti inimestele tööd ja leiba.

Loomulikult oleme ülimalt tänulikud Euroopa Liidu eri fondide toetuse eest. Me oleme väga uhked oma korras riigirahanduse üle, aga peame ausalt tunnistama, et neidsamu stabiilsuse ja kasvu pakti tingimusi suutis Eesti kriisi ajal täita tänu sellele, et me kasutasime varasemast veelgi efektiivsemalt Euroopa Liidu vahendeid. Samas ma ei ole nõus mitte kunagi ütleva seda, et Euroopa Liidu abiraha ongi see, mille pärast Eesti peaks Euroopa Liidus

olema. Ei! Julgeolekukaalutlustel me peame olema Euroopa Liidus ja ka ühtse turu pärast on Eestil ülimalt kasulik olla Euroopa Liidus.

Nii et avalik arvamus eri riikides on erinev. Ühed maad on endiselt väga suurtes raskustes ja neid iseloomustavad ühesugused probleemid, teised riigid on kriisist edukalt väljunud, nendel on teised eesmärgid ja ambitsioonid, kolmandad riigid on ootamatult sattunud finantsiliselt suhteliselt soodsasse olukorda tänu sellele, et euroala mõned riigid on kriisis. Nii et kõikidel on erihuvivid, vaatamata sellele, et kõik kuuluvad Euroopa Liitu. Aga meie sooviksime minna koostöös edasi nendega, kes tahavad süvendatud koostööd teha. Ent kindlasti on meie huvi ka selles, et Euroopa Liit säiliks ühtsena oma praeguse 27 liikmega ja tulevikus 28 liikmesriigiga.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Härra peaminister! Ma mõistan hästi teie reaalpoliitilist skeptitsismi ühise põllumajanduspoliitika olulise muutmise väljavaadete suhtes. Seda ei muudeta, kuigi toiduainete ilmselt jätkuva kallinemise juures oleks see majandusharu iseenesest küllaltki konkurentsivõimeline. Inimlik inertts mängib siin ilmselt kaasa. Aga kui selle kõrvale panna Euroopa globaalse konkurentsivõime tõstmiseks hädavajaliku teadus- ja arendustegevuse tugevam taganttõukamine ja võimalused selleks? Milliseks te peate neid perspektiive? Kas selles uues finantsperspektiivis võiks proportsioonid põllumajanduse toetamise ning teadus- ja arendustegevuse toetamise vahel oluliselt muutuda? On see realistlik perspektiiv?

Andrus Ansip

Võiks, aga kuigi realistlik see ei ole. Juba viidatud ajaloolistel põhjustel on pea pool Euroopa Liidu ühisest eelarvest ühise põllumajanduspoliitika eelarve. Aga nagu öeldud, see eelarve on tegelikult, arvestades riikide sise-majanduse kogutoodangut ja eelarve mahtu, väga pisikene eelarve. Kellelgi ei maksa arvata, et Euroopa Liidu eelarvega on väga suures ulatuses võimalik kujundada Euroopa Liidu või ka liikmesriikide majanduskeskkonda ja eri valdkondade poliitikaid.

Teadus- ja arendustegevuse finantseerimine peab jääma tulevikus, kui kõnelda Eestist, meie riigi ülesandeks ja ka Eesti erasektori ülesandeks. Aeg-ajalt me unustame ära, kui suur see Euroopa Liidu eelarve on, millest tema tekib ja kui palju meie sinna raha maksame. Tekivad kuidagi niisugused ootused, et see eelarve on põhjatu. Muudkui võta, panna pole vaja. Aga see on maksumaksja raha, nagu meie oma eelarve rahagi. Nii palju, kui me sinna sisse paneme, nii palju me sealt põhimõtteliselt võtta saame. Euroopa Liidu eelarvest meie saame võtta rohkem, sest netomaksjad, on nad siis sakslased või soomlased või rootslased, panevad sinna rohkem, kui nad peaksid. Aga proportsioonide muutmine on päevakorral. Ma loodan väga, et järgmine eelarve aastateks 2014–2020 on enamal määral suunatud "Euroopa 2020" eesmärkide saavutamiseks. On olemas ka "Horisont 2020" eesmärgid, mis otseselt teadus- ja arendustegevust puudutavad. Ka need peavad Euroopa Liidu järgmises eelarves olulisel kohal olema.

Minu jaoks on hästi tähtis, et see järgmine eelarve oleks suunatud piiriüleste taristuprojektide ehitamisele. Kui Euroopa Liidu eelarvet vaadata ainult kui mingit rahaallikat, kust saadava raha kasutamine on liikmesriigi jaoks täiesti vaba, siis minu meelest see ei ole mitte väga tark eelarvepoliitika. Ei ole mõtet raha kokku koguda ja seda siis suhteliselt võrdsetl pärast sissemaksjatele jälle tagasi jagada. Mõistlik oleks seda raha kasutada selleks, et Euroopat enamal määral ühendada.

Eesti tähtsaim välispoliitiline eesmärk viimase 20 aasta jooksul on olnud liitumine kõikvõimalike rahvusvaheliste organisatsioonide ja institutsioonidega. Me oleme selle eesmärgi täitmisega päris hästi hakkama saanud. Eesti on liitunud Euroopa Liiduga, NATO-ga, OECD-ga, Schengeni alas oleme, eurotsoonis oleme jne. Nüüd peaks rohkem tähelepanu pöörama füüsilisele infrastruktuurile: energiaühendustele, maanteedele, raudteedele. Kui me vaatame Euroopa kaarti – maanteid, raudteid –, siis põhimõtteliselt me ei näe väga suuri erinevusi võrreldes 20 aasta taguse Euroopa kaardiga.

Ma käisin kuu aega tagasi Kasahstanis. Minuga olid kaasas mitmed meie ettevõtjad, kes suudavad edukalt müüa oma toodangut Kasahstanis, Usbekistanis ja mujal kaugel Kesk-

Aasias. Paraku mitmed nendest ettevõtjatest ütlevad, et nad on oma toodanguga konkurent-sivõimelised Soomes, Rootsis, Lätis, Leedus ja Poolas (Repo Vabrikutest konkreetselt käib jutt), aga näiteks Saksamaal enam konkurent-sis ei olda. Transpordikulud maanteevedu ka-sutades on nii suured, et Saksamaal ja kauge-mal Lääne-Euroopas ei suudeta pelgalt raud-teetranspordi puudumise tõttu turukonkurent-sis püsida. Euroopa ühine turg on meie jaoks väga suur väärtus, aga me ei saa tõsiselt rää-kida kõikide eluvaldkondade puhul Euroopa ühisest vabast turust, kui meil puuduvad ühen-dusteed kogu turul oma kaupade realiseerimi-seks. Euroopa ühendamine peaks olema järg-mise eelarve kõige olulisem eesmärk, vähe-malt Eesti seisukohast lähtudes.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Arto Aas!

Arto Aas

Austatud peaminister! Rääkides Euroopa Liidu tulevikust ja sügavamast integreeritusest, ei saa üle ega ümber parlamentide rollist, eel-kõige pean praegu silmas Euroopa Parlamendi rolli. Kas teil on olnud Euroopa liidritega jutuajamisi ka europarlamenti tulevikust ning tema positsioonist otsuste langetamisel ja legi-timeerimisel? Olgem ausad, lihtne inimene tänavalt ei saa praegu europarlamenti rollist suurt aru. Europarlamenti liikmete tegemistest võib rohkem lugeda Kroonikast kui tõsisest ajakirjandusest. Milline on teie arvates Euroo-pa Parlamendi roll tulevikus?

Andrus Ansip

Ühele küsimusele vastates ei ole kindlasti võimalik selgitada Euroopa Parlamendi rolli ei praegu ega ka tulevikus mitte. Küllap Marianne Mikko on valmis pühendama päevi ja nädalaid ja kuid selleks, et oma Riigikogu kaaslas-tele Euroopa Parlamendi rollist rääkida. Minu silmis on Euroopa Parlamendi roll väga oluli-ne. Ma olen veendunud, et tänu Euroopa Par-lamendile, aga täpselt samamoodi ka tänu Euroopa Komisjonile on väiksemate riikide huvid märksa enamal määral kaitstud, kui need oleksid kaitstud siis, kui nimetatud institut-sioone Euroopa Liidus poleks. Euroopa Parla-mendi roll tulevikus saab ainult tugevneda. Ma

ei näe mingit ratsionaalset mõtet parlamendi rolli tulevikus kahandada.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Hea peaminister! Kui jutt on Euroopa Liidu tulevikust, siis tahes-tahtmata aina rohkem rää-gitakse eurotsoonist. Kui võtta teie tänane kõ-ne, siis ka teie keskendusite just fiskaalprob-leemidele ja eurotsooni küsimustele. Tõsi, vastustes olete seda teemat laiemaks viinud ja rääkinud Euroopa Liidu aluspõhimõtetest ning öelnud ka välja, et oleks hea, kui me suudame minna edasi kas 27 või 28-kesi. Kui me täna sellel Euroopa Liidu tuleviku arutelul püüame tuleviku peale mõelda, siis mida te prognoo-site: kas kahe-kolme-nelja aasta pärast on Eu-roopa Liit 27+ või 27– liikmesriiki?

Andrus Ansip

Kindlasti 27+, sest Horvaatia liitumine on otsustatud nii Horvaatia rahva kui ka nende poolt, kes Horvaatia Euroopa Liitu vastu võta-vad. Ka Riigikogu on selle otsuse langetanud. Euroopa Liit kasvab, aga kui kiire see kasv saab olema, on omaette teema ja selle kohta ma prognoose teha ei julge.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marianne Mikko!

Marianne Mikko

Suur tänu! Ma hindan peaministrit tema avameelsuse eest Euroopa poliitika küsimus-tele vastamisel ja loodan, et ta vastab siiralt ka minu küsimusele. Pean tunnistama, et Euroopa Liidu asjade komisjoni asejuhina olen ma ala-tasa skisofreenilises olukorras. Ma ei saa täp-selt aru, miks ma pean kohtuma meie riigi kõr-gete ametnikega. ELAK on ju kutsutud ellu, võtmaks seisukoht, kas anda või mitte anda Eesti Vabariigi ministritele mandaati enne Brüsselisse minekut. Mida aga teha nende mi-nistritega, kes on laisad mandaadi järele tule-ma või veelgi enam, väldivad tööd Brüsselis ministrite nõukogus? Mida teha nende minist-ritega, kes ei seisa Eesti asja ajamise eest Brüsselis?

Andrus Ansip

Hea Marianne, minu valitsuskabinetis ei ole ühtegi laiska ministrit.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Neeme Suur!

Neeme Suur

Lugupeetud peaminister! Me räägime praegu Euroopa Liidu sidemete tihendamise, lõimumise süvendamisest, aga eelkõige teeme seda majandus- ja rahanduspoliitikat silmas pidades. Eesti jaoks on aga väga oluline ka välis- ja julgeolekupoliitika. Te ka ise ütlesite, et just julgeolekukaalutlustel on Eesti jaoks euroliidu koostöö süvenemine tähtis. Mida teeb Eesti selleks, et Euroopa Liidu ühtne välis- ja julgeolekupoliitika saaks reaalsuseks? Näiteks kuidas selles valguses võiksid areneda meie suhted Venemaaga?

Andrus Ansip

Euroopa Liidu ühtne julgeoleku- ja välispoliitika on juba reaalsus. Nüüd on valikute koht, kas kaitsepoliitikas koostööd veelgi enamal määral süvendada või piirduda selle koostöö tasemega, mis on juba saavutatud. Mina näeksin tulevikus paremat koostööd NATO ja Euroopa Liidu vahel. Peaksime hoiduma oma vahendite killustamisest ja teatud funktsioonide dubleerimisest. Kindlasti on ka Euroopa Liidu riikide vahel kaitsekoostöö süvendamiseks veel kõvasti arenguruumi. Mul on hea meel, et euroliidu raames toimib näiteks Põhjamaade lahingugruppide koostöö. Kuid arenguruumi on veel piisavalt palju.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Lugupeetud peaminister! Euroopa Liidus on väga mitmeid väljakutseid. Üks väga selge ja suur probleem on peamiselt läbi Kreeka ja Itaalia, varem läbi Malta ja Hispaania saabunud 10 000 või enam immigranti kuus. Tullakse erinevatel põhjustel, peamiselt seetõttu, et kriis on mõjunud ka euroliidu lähiriikidele ja nn kolmandates riikides on olukord veelgi kehvem. Selge on, et piirid lõputult ei pea ja ka näiteks läbi Türgi tilgub inimesi päris palju. Mida teie arvates saab Euroopa Liidus selle

küsimuse lahendustena välja pakkuda? Kas püüda piire sulgeda või on teil paremaid mõtteid?

Andrus Ansip

Ei ole ilmselt ka küsijal kahtlust selles, et rakendada tuleb mitmesuguseid meetmeid. Piiride parem valvamine, migratsiooni tõhusam kontroll jääb meie ees seisvaks ülesandeks veel pikkadeks aastateks. Kuid sama oluliseks pean arenguabi andmist nendele maadele, kust majanduslikel või ka poliitilistel põhjustel massiliselt Euroopa Liidu riikidesse sisse rännatakse, sh ebaseaduslikult. Siin ei ole ühte ühesuunalist lahendust, vaid tegutseda tuleb õige mitmes valdkonnas ja üheaegselt.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Lugupeetud peaminister! Mõnedki küsimused on juba kõlanud sel teemal, mis on natuke inspireeritud nendest kokkusaamistest ja aruteludest, mida minu pinginaaber Taavi Rõivas on viimasel ajal meil Riigikogus initsieerinud. Me oleme arutanud Euroopa Liidu tulevikku. Eile oli üks eriti huvitav koosolek, mida on natuke ka refereeritud. Akadeemik Urmas Varblane rääkis meile väga põnevaid asju Euroopast. Tegelikult on palju sellest meile teada, lihtsalt me pole neid asju selles seoses vaadanud. Ühest küljest on toiduainete hinnad viimase 20 aastaga kaks korda kallinenud, teisalt aga on Euroopa Liidu põllumajandustoetused kümme korda suuremad kui toetused teaduse ja innovatsiooni arenguks. Nüüd me hakkame kirjutama kirja, milles nõuame põllumajandustoetuste suurendamist. Kas Eesti ei võiks olla koos Balti sõpradega, vastupidi, sellel positsioonil, et paneme ette langetada põllumajandustoetused Euroopas meie tasemele ja kasutame ülejäänud raha ära teaduse, innovatsiooni ja hariduse jaoks, mis oleks panus tulevikku?

Andrus Ansip

Eks me muidugi oleksime rohkem huvitatud sellest, et meie ühine eelarveraha suunataks teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni. Aga ma olen täna juba küsimustele vastates viidanud Euroopa Liidu kujunemise loole, ajaloolle. Sellesse ajalukku on sisse kir-

jutatud ka märkimisväärsed põllumajanduse otsetoetused väga paljudes riikides.

Iseenesest dilemma, kuhu raha kulutada, kas põllumajandusele või innovatsioonile ja teadusele, ei ole sugugi uus. Tavaliselt sellised valikud püstitatakse siis, kui peetakse eelarveläbirääkimisi. Seitse aastat tagasi oli täpselt sama küsimus. Ühed riigid nõuavad põllumajandustoetuste vähendamist ning teadus- ja arendustegevuse kulutuste suurendamist. Teised riigid ütlevad, et mingisugune sotsiaalne õiglus peab säilima. Tööstusriigid müüvad meile ilma igasuguse takistuseta oma toodangut ja meil oli selline kokkulepe, kui me liitu astusime, et vastutasuks saab meie põllumajandus nii riiklikult kui ka Euroopa Liidu ühisest eelarvest subsideeritud. Selline põllumeeste toetamine ei ole mitte mingisugune ebaõiglane pärand, see on liidu moodustamiseks just nimelt kõige õiglasem lahendus olnud.

Praegu on aeg kõvasti edasi läinud ja ma kordan veel kord seda, mida ma juba varem ütlesin: Eesti põllumehed saaksid suurepäraselt hakkama ka ilma igasuguste otsetoetusteta, aga seda ainult tingimusel, kui teised ka riiklikku abi põllumajandustootmisel ei saa. See teine kõige olulisem tingimus, see teistele abi mittemaksmine, ei ole aga poliitiliselt realiseeritav. Seetõttu me peame seisma oma põllumeeste eest ja nõudma, et neid koheldaks võrdselt või võrdsemalt Euroopa Liidu teiste põllumeestega.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Austatud härra peaminister! Eile oli siin saalis väga palju juttu meie ja muu Euroopa maksusüsteemidest. Täna on Eesti Päevaleht tänuväärsest välja toonud probleemi, et Euroopa riigid toetavad käibemaksuerisusi, muu hulgas toiduainete puhul. Kui me varasematel aastatel oleme seda küsimust käsitlenud, siis oleme ka teilt kuulnud, et Euroopa läheb järjest rohkem üle nende erisuste kaotamisele. Aga näiteks Maltas ja Suurbritannias on toiduainete käibemaks endiselt 0%, Iirimaal osal toiduainetel jne. Pilt on täpselt sama. Mis te arvate, kas meil ei tuleks siiski kaaluda niisugust euroopalikku, tarbijasõbralikumaksu-

poliitikat? Ma arvan, et inimesed ikkagi ootavad Euroopa Liidust konkreetset tulemit.

Andrus Ansip

Ei, see väga euroopalik asi küll ei ole, kui käibemaks on diferentseeritud. Eile ma juba siit kõnepuldist ütlesin, et käibemaksuga taotletakse väga erinevaid majandus- ja ka sotsiaalpoliitilisi eesmärke. Näiteks Ühendkuningriigis ei oleks mõeldav rakendada ühtset käibemaksumäära, seal on erisusi väga palju. Selle taga on riigi traditsioonid, mida riigi elanikud kindlasti austavad ja millest nad hoolivad. Kui kas OECD või Euroopa Komisjon teeb meile ettepaneku käibemaksuerisusi veelgi vähendada, siis me arutame neid ettepanekuid. Me oleme käibemaksuerisusi vähendanud, et oma maksusüsteem veelgi lihtsamaks, läbipaistvamaks ja maksumaksjale arusaadavamaks muuta. See on enesepettus, kui mõned arvavad, et näiteks toiduainete käibemaksumäära langetamine alandab hindu. See on pigem meede oma põllumajandustootja riiklikuks toetamiseks kui meede toiduainete hindade tarbijasõbralikumaks muutmiseks. Te nimetasite Iirimaad. Iirimaal on toiduainete käibemaks 0%. Samas, kui te vaatate Eurostati hinnavõrdlust, siis kõige kallimad toiduained Euroopa Liidus on just nimelt Iirimaal. See on pelk unistus, et kui käibemaksumäära alandatakse, siis hinnad langevad.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Annely Akkermann!

Annely Akkermann

Austatud peaminister! Viimase seitsme aastaga oleme jõudnud SKT kasvuga muule Euroopale palju lähemale. Praegu on Eesti näitaja 62% Euroopa Liidu keskmisest SKT-st inimese kohta. Me saame järgmisel finantsperioodil veel abi, et Euroopale järele jõuda. Mis te arvate, kas me jõuame 2020. aastaks selle maagilise 75%-ni keskmisest SKT-st? Ning millal me võiksime Euroopale päris järele jõuda oma SKT ja palkadega, nii et inimeste väljaränne majanduslikel põhjustel väheneks? Kas selleks kulub üks või kaks inim põlve?

Andrus Ansip

Ma olen loomult optimist. Ma küll ei arva, et selleks peaks kuluma inimpõlv või veelgi enam, mitu inimpõlve. 75% – aastaks 2020 ilmtingimata see asi juhtub, mina usun seda küll kindlalt. Nagu te teate, minu eesmärk on märksa ambitsioonikam kui 75% Euroopa Liidu keskmisest. Aga me peame hoolitsema selle eest, et meie majandus kiiresti kasvaks. Me soovime, et ka teiste Euroopa Liidu riikide majandused kiiresti kasvaksid. Aga vaadates eri riikide statistikat, võrreldes arenguid kümne aasta jooksul, me näeme ka seda, et mõnes riigis on kümne aasta jooksul sisemajanduse kogutoodang kasvanud vaid 1%. Selliseid ainult paari protsendi võrra kasvajaid on mitu. Kogu selles kasvutrendis põhjustab muudatusi muidugi ülemaailmne finantskriis, mille küttes veel väga paljud Euroopa Liidu maad praegu on. Eesti sisemajanduse kogutoodangu mahu ennustamine, arvestades seda, et muu maailma käitumine on meie jaoks raskesti prognoositav, on suhteliselt tänamatu töö. Aga veel kord: möödunud aastal meie majandus kasvas 8,3%, tänavu on kasv tagasihoidlikum, kuid olen kindel, et ka sel aastal saab Eesti majanduskasv olema Euroopa Liidu esimeste hulgas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Olga Sõtnik!

Olga Sõtnik

Härra peaminister! Üks valdkond, kus Euroopa Liit on viimasel ajal teinud tihedamat koostööd, on olnud ühine välispoliitika. Milline on olnud Eesti riigi ja Eesti valitsuse roll Euroopa Liidu välispoliitika kujundamisel? Kas me oleme selle ühise välispoliitika raames ka mingisuguseid oma välispoliitilisi eesmärke silmas pidanud ja mida me võime oodata tulevikult?

Andrus Ansip

Euroopa Liidu välisteenistuses järgitakse ühiseid välispoliitilisi eesmärke. Need eesmärgid, olgu öeldud, on ka Eesti eesmärgid, sest Euroopa Liidu välispoliitika on Eestigi huvides. Kui rääkida Eesti inimestest, siis Eesti diplomaate, Eesti kõrgelt kvalifitseeritud riigiametnikke on nii Euroopa Liidu välisteenistuses kui ka Euroopa Liidu institutsioonides

võrreldes meie rahvaarvuga eaproportsionaalselt palju. Eesti spetsialistid on mitmesugustele ametikohtadele konkureerimisel olnud, võib öelda, isegi liiga edukad. Me oleme paljudest oma headest spetsialistidest, headest diplomaatidest pidanud loobuma Euroopa institutsioonide kasuks. Samas ma usun, et nad kõik ajavad seal Euroopa asja, aga küllap peavad nad silmas ka oma isamaa huve.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Siim Kabrits!

Siim Kabrits

Lugupeetud peaminister! Kui me täna räägime riikide võlgade kasvust, siis võib väita, et suures osas on need korrelatsioonis energia hindade tõusuga. Millised on Euroopa Liidu plaanid, et pidurdada energia kallinemist?

Andrus Ansip

Ma ei ole nõus selle protsessi välise külje sisule ülekandmisega. Kui energia hinnad on tõusnud ja riikide võlakoormus kasvanud, siis ma ei näe selles mitte mingisugust põhjuslikku seost. Energia on ju ka Eestis kallinenud, aga meie võlakoorem ei ole kasvanud. Võrreldes buumieelse ajaga on võlakoormus vähenenud, vaatamata sellele, et vahepeal on energia hinnad kahekordistunud. Siin ei ole mitte mingisugust põhjuslikku seost.

Energia hinnad kujunevad maailmaturul, neid ei kujunda Euroopa. Euroopas naftat küll leidub, aga suhteliselt vähe, ja ka siis, kui seda oleks rohkem, kujuneks hind ikkagi maailmaturul. Euroopas me saame teha energia hindade madalamal hoidmiseks midagi muud: me saame luua energiaühendusi, et Euroopas saaks toimida vabaturg ka energiasektoris. Jälle tuleb toonitada, et Eestile on see eriliselt oluline teema ka elektrienergia hinna seisukohalt. Teatavasti tänu Balti energiaturu meetme Baltic Energy Market Interconnection Plan rahale me saame ehitada teise kaabli, mis ühendab Eestit ja Soomet. See on Estlink 2. Soome ja Eesti on saanud Euroopa Liidu eelarvest 100 miljonit eurot, et see teine kaabel välja ehitada. Esimene kaabel on teatavasti 350 megavatti, teine kaabel tuleb 650 megavatti, kokku teeb see 1000 megavatti. Ja kui meid ühendab Soome ja teiste Põhjamaade energiaturuga 1000 megavatti, siis me saame rõõmsalt öelda, et Eesti

ei ole enam energeetilises mõttes isoleeritud saar Euroopa Liidus. See ühendus on Eestile väga vajalik.

Paljud on küsinud, miks Eesti ühineb vabaturuga, läheb üle vabaturu hindadele enne, kui see ühendustee on valmis. Põhjus on väga lihtne: mitte keegi, ammugi mitte soomlased, ei oleks olnud nõus investeerima Estlink 2 kaablistesse, kui poleks seaduse tasemel otsust, et Eesti elektrienergia turg saab olema vabaturg. See oli investeeringute eelduseks. Lõppkokkuvõttes vaba turg, ühine suur turg annab ka konkurentsisis kõige odavama hinna. Kui turud on suletud, siis mingi lühikese perioodi jooksul on võimalik administratiivselt hindu all hoida, kuid kaugemas perspektiivis tuleb teha investeeringuid ja suletud turu hind ei saa olla madalam kui vabas konkurentsisis avatud turul kujunev hind. Tavaliselt odav hind, ükskõik mis tootmissektoris, saab olla lühiajaline ja see saavutatakse amortisatsioonikulude, amortisatsioonifondide kogumata jätmise arvel ja ükskord viib see tarnekindluse märgatava kaanemiseni.

Gaasiturul puhul on täpselt sama olukord. Euroopa Liidus on vastu võetud mitu energia-sektorit puudutavat direktiivi. Kolmas direktiiv räägib ka sellest, et gaasiturul tuleb infrastruktuuri omanik ja gaasimüüja omandiliselt lahutada. See on Euroopas äraproovitud meetod. See tagab kõige kindlamalt tarbijale kõige odavama hinna. Euroopa Liit saab oma ühiste regulatsioonidega, aga ka oma investeeringutega suurel määral muuta energia hindasid tarbijale sõbralikumas, vastuvõetavamas suunas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Reet Roos!

Reet Roos

Lugupeetud peaminister! Minu küsimus puudutab pangandusliidu loomise plaane. Kontekst, nagu me teame, on tõsiasi, et Eesti turg on peaaegjalikult Rootsi pankade käes ja Rootsi on sellele plaanile pigem vastu, meie aga poolt. Kuidas see lähemas perspektiivis teile tundub: millised on meie võimalused ja mis sellest üldse saab?

Andrus Ansip

Pangaliit on kaugema perspektiivi eesmärk. Lähema perspektiivi eesmärk on üks selle

pangaliidu osadest: hästi toimiv piiriülene järelevalvesüsteem. Pangaliit peaks hõlmama ka ühtset hoiuste, deposiidi kindlustust, samuti peaks see hõlmama ühtseid kriisi reguleerimise mehhanisme. Kuid me anname endale aru, et neid suuri eesmärke kiirkorras saavutada ei ole võimalik. Mitmed Euroopa Liidu riigid tahaksid pangaliidu luua ühe aktiga, saada kätte kõik korraga – nii inspeksiooni ja hoiuste tagamise kui ka kriisi haldamise mehhanismid. Mitmed väidavad, et eraldi võetuna need osised ei ole efektiivsed või üleüldse mitte realiseeritavad. Ma seda arvamust ei jaga. Ma leian, et finantsjärelevalve teostamine, vastava institutsiooni loomine on eraldi teostatav ja kindlasti Euroopa Liidule ka vajalik. Kindlasti on see vajalik eurotsoonile eraldivõetuna, kuid ma pean efektiivselt toimiva finantsjärelevalve rakendamist vajalikuks ka Euroopa Liidule kui tervikule.

Me teame, et meie pangad, on nad siis Rootsi või Taani pankade tütarpankad, on ikkagi Eesti pangad, sest nad tegutsevad Eesti seaduste ja muude regulatsioonide alusel. Need Eesti pangad on hästi kapitaliseeritud ja heade reservidega. Kriisi ajal said Eesti kommertsbankad hästi hakkama. Eesti ei pidanud kulutama maksumaksja raha selleks, et aidata hädast välja meie kommertsbankasid. Eesti kuulus nende kaheksa Euroopa Liidu riigi hulka, kus ei tulnud maksumaksja raha kulutada pankade päästmiseks. Enamikus euroliidu maades paraku tuli seda teha ja, kurb öelda, aga ilmselt kulub ka lähemas tulevikus mõnes riigis maksumaksja raha pankade päästmiseks.

Me võiksime püüda kapselduda ja öelda, et meil on asjad korras, meid üleeuroopaline pangandusjärelevalve ei puuduta. Aga see pole ju nii, sest me tunneme iga päev, et kriis teistes Euroopa Liidu riikides mõjutab meie igapäevaelu. Me oleme väga huvitatud sellest, et euro oleks stabiilne, et euroliit oleks finantsiliselt stabiilne, ja selleks on piiriülese pangandusjärelevalve rakendamine ilmingimata vajalik, et stabiilsus nii eurotsoonis kui Euroopa Liidus laiemalt oleks tagatud.

Samas jah, ka meil on küsimusi, kuidas näiteks ühtne deposiidikindlustus toimuma hakkab. Meil on praegugi suhteliselt efektiivne ühtne hoiuste kindlustuse süsteem, meil on olnud väga hea piiriülene koostöö nii Soome kui ka Rootsiga. Kriisi ajal oli panganduskoos-

töö ja panganduse järelevalve alane koostöö Eesti ja Rootsi vahel väga efektiivne. Kui räägitakse ühtsest deposiidikindlustusest, hoiuste tagamise süsteemist terves Euroopa Liidus, siis mida see meie jaoks tähendab? Kas me peaksime kõigepealt liituma sellesama pangaliidu raames loodava deposiidikindlustusega ja teise panuse tegema siis regionaalsele deposiidikindlustusele, mis meil siiani on toiminud? Topelt nagu maksta ei tahaks. Seega, kui me pangandusliitu loome, siis peaksime juba alguses väga selgelt määratlema, milline saab olema pangaliidu liikmesriikide ja pangaliitu mittekuuluvate riikide vaheline koostöö.

Kuid veel kord: piiriüleselt hästi toimiva järelevalve loomine ei ole minu hinnangul seotud teiste pangaliidu funktsioonidega nagu deposiidikindlustus ja kriisihaldusmehhanism. Eesti pangad kindlasti ei tunne hirmu selle pärast, et tuleb üks range inspektor kusagilt ja ütleb, et teil on pangas lood kehvasti. Samas ma olen veendunud, et mitte ükski kommertsbank terves Euroopa Liidus ei tohiks olla *a priori* kindel, et mitte mingil juhul teda ei ähvarda ei pankrott ega likvideerimine, ükskõik kui halbu krediidiotsuseid ta langetanud on. Peab olema võimalus, et tuleb erapooletu, kompetentne, autoriteetne järelevalvaja ja ütleb, et kui te rikute neid, neid ja neid normatiive ja kui te mingiks tähtjaks tehtud vigu ei paranda, siis tuleb pank sulgeda. Sellist hirmu mõned pangad tunnevadki ja neil on selleks ka põhjust. Minu meelest just nendest riikidest, kus pangad ei ole nii tugevad, nagu nad on Eestis või Rootsis, tulevadki efektiivse järelevalvesüsteemi edasilükkamise ettepanekud, ettepanekud *à la* teeme kõik koos kunagi kauges tulevikus, teeme järelevalve mehhanismi koos kriisihaldusmehhanismiga, hoiuste tagamise skeemidega. Me tahaksime samm-sammult edasi liikuda ja selles mõttes meie seda ühtset efektiivset järelevalvet toetame.

Aseesimees Jüri Ratas

Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Lugupeetud peaminister! Demokraatide ühendus ja hea kolleeg Inara Luigas on korduvalt siin saalis tõstatanud finantstehingute maksu kehtestamise küsimuse. Teie ütlesite täna oma kõnes, et otsus selle kohta, kas Eesti

sellise maksu kehtestab, on veel ees. Mul on selline lihtne küsimus: kas teie isiklikult kui Andrus Ansip ja kui peaminister seda finantstehingute maksu kehtestamist toetate või mitte?

Andrus Ansip

Niisugused ei- või jah-küsimused on lihtsad küsida, aga suhteliselt rasked vastata. Nagu ma juba varem finantstehingute maksu lahates olen rääkinud, tegemist ei ole mitte mingisuguse triviaalse küsimusega, millele on võimalik vastata kas ei või jah, selgitamata seejuures, keda see finantstehingute maks hõlmab, missugused saavad olema määrad, mis tehinguid see maks puudutab jne. Te saate ju suurepäraselt aru, et kuni need küsimused ja väga paljud teised, mida ma siit kõnepuldist praegu ei esitanud, on vastuseta, ei ole kellelgi, kaasa arvatud teil, võimalik vastata sellele küsimusele kas ei või jah.

Kindlasti me tahame selle initsiatiiviga kaasa minna, samas me ei ole huvitatud sellest, et jaepanganduse tarbijaid saaks koormata täiendava maksuga. Finantstehingute maks sellisena, nagu Euroopa Liit, Euroopa Komisjon selle kavandas, pidi kehtima hakkama eelkõige finantsinstitutsioonide, suurte pankade vaheliste tehingute maksuna. Paraku praeguseks on täiesti selge, et 27 liikmesriigi hulgas finantstehingute maksu Euroopa Komisjoni pakutud kontseptsioon konsensuslikku heakskiitu pole pälvinud ega pälvigi. Mõned liikmesriigid on kategooriliselt sellele maksule vastu.

Kindlasti ei tohiks finantstehingute maks pärssida säästmist, pensionifonde näiteks, kogumist tuleviku tarvis – see ei tohiks olla täiendavalt maksustatud. Samas teiselt poolt tuleb tunnistada, et pangandus, eriti need kõige riskantsemad tehingud, mida Eestis peaaegu ei tehta, on võrreldes teiste majandustegevuse aladega alamaksustatud. Paljudes Lääne-Euroopa riikides lihtsad inimesed nõuavad õiglust ja ka võrdsust. Ei tohi olla nii, et kui pangad on kasumis, siis kasum kuulub pankuritele ja pangajuhtidele ning see väljendub ka pangajuhtide ülisuurtes palkades, aga kui pangad on kahjumis, siis kahjum on rahva ja riigi oma. Sellist ebaõiglust on mitmes Euroopa riigis üksjagu palju tunnetatud ja suuresti on finantstehingute maksu idee selle ebaõiglustunde peegeldus.

Eesti puhul me ei süüdistata oma pankasid. Me ei arva, et pangad on kriisi põhjustanud. Aga meil ei ole keegi ka sääraseid ülirasumeid teeninud nagu mõnes muus pangas. Seetõttu on olukord liikmesriigiti erinev. Me tahame olla läbirääkijate hulgas. Me ei taha olla ainult selles rollis, kus on valida, nagu ma oma kõnes ütlesin, kas lohiseda järel või jääda maha ehk kas liituda paketi, milles teised on meie asemel kokku leppinud, või öelda, et meie sellega ei liitu. Parem ikkagi olla läbirääkijate hulgas, olla poliitika kujundajate hulgas, olla Euroopa Liidu tuleviku kujundajate hulgas kui jääda debattidest kõrvale ja siis lõpuks langetada otsus, kas liituda sellega, mida teised pakuvad, või mitte.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Austatud peaminister! Keerulistes olukordades on ühtne infoväli väga oluline. Ma väga tänan teid tänaste pikkade ja põhjalike vastuste eest! Välisministeeriumi kodulehel on üleval "Gondori kroonika", otseinfo sellest, mis Brüsselis toimub. Õigustatult lõpetasite te eelmisele küsimusele vastamise sellega, et väga oluline on olla mitte järelelohisega, vaid poliitika kujundaja. Mind huvitab see, mida konkreetselt kavatseb valitsus edaspidi teha selleks, et üha rohkem Eesti inimesi tunneksid, et nad on ka poliitika kujundajad, et nad ei ole järelelohisega, et nad on hästi informeeritud sellest, mis Euroopa Liidus toimub, mida riik ja valitsus, Riigikogu teevad selleks, et Euroopa Liidus oleksid Eesti kodanikud võrdväärsed, tunneksid ennast võrdväärselt ja kaasatuna.

Andrus Ansip

Ega see küsimus nüüd kergete killast ei ole. Ega see ainult valitsuse või peaministri kujundada ka ei ole, kuidas rahvas tajub Eestit Euroopa Liidus ja kuidas rahvas tajub otsuseid, mis Euroopa Liidus on langetatud. Suuresti tänu ESM-ile on ka Euroopa Liidu teemad Eesti inimese jaoks arusaadavamaks muutunud. Enne neid kuumi debatte võtsid väga paljud seda kuidagi nagu garanteeritud, et on Euroopa Liit ja Eesti kuulub ka sinna, aga eriti nendes teemadesse ei süvenetud. Võib-olla liiga palju on olnud arusaama, et mis see minu, lihtsa

inimese jaoks ikka tähendab, mina ei saa sellest mitte midagi.

Ma arvan, et tänu ESM-i debattidele on paljud inimesed hakanud mõistma, et Euroopa Liit ongi see, tänu millele on neil töökoht, tänu millele ehitatakse Eestis mitmeid teid jne, jne. See ühtses Euroopa Liidu ruumis olemise ja euroalal olemise tunnetamine on viimasel ajal märkimisväärselt süvenenud. Ma tõin siin ühele varasemale küsimusele vastates välja mitmed andmed Eurobaromeetri uuringust. Need kinnitavad, et olukord ei ole mitte halvemaks läinud, vaid tegelikult on Eestis mõistmist Euroopa Liidus toimuva suhtes viimasel ajal võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega hoopis juurde tulnud. Ma võiksin viidata ka ühele Eurobaromeetri avaliku halduse toimimise ja rahulolu uuringule, mille järgi Eesti inimeste hinnang oma riigi halduse toimimisele on seitsmendal kohal Euroopa Liidus. Kujutate ette: eespool on Luksemburg, Saksamaa, Rootsi, Soome ja veel paar väga rikast riiki, ja siis korraga seitsmendal kohal Eesti!

Minu meelest on see üks suur puudus meie sotsiaalteaduslikus käsitluses, et võetakse üks tees ja hakatakse selle ümber keerutama ega asetata seda teesi või selles sisalduvaid osiseid Euroopa Liidu üldisesse konteksti. Te ju teate, et isegi palju kirjutud Eesti Riigikogu on Euroopa Liidu kontekstis tublisti üle keskmise usaldusväärsusega. Ka meie valitsus on Euroopa Liidu keskmisega võrreldes tublisti usaldusväärsem. Ma ei mäleta täpselt Eesti valitsuse kohta selles pingereas, kas me olime seitsmendad või kaheksandad, aga see koht oli päris hea. Ning isegi meie erakonnad, keda hästi palju kirjutakse ja kritiseeritakse, on Euroopa keskmisest märksa usaldusväärsemad.

See ei tähenda, et meil ei ole arenguruumi – arenguruumi on üksjagu. Ma kiitsin oma kõnes ka Eesti ajakirjandust. Olen päris veendunud, et Eesti ajakirjandus käsitleb Euroopa teemasid märksa professionaalsemalt kui aastaid tagasi. See ei ole pelk kompliment. Ma ei pea ajakirjandusele komplimente tegema, sest need on valinud mind ajakirjanduse vaenlaseks ja mul kiitmise vajadus puudub. Aga ma siiski tunnustan neid, nad on teinud väga head tööd. Kõik me saame teha rohkem selleks, et Euroopa teemad rahvale lähedasemaks muutuksid. Aga ma olen veendunud, et üksjagu head on selles vallas juba ära tehtud.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Hea peaminister, tänan teid tõepoolest sisukate ja pikkade vastuste eest! Euroopa Liit oma erinevate liikmete ja erineva kultuuriga peab ilmselt reegleid karmistama. Minu südamevalu on seotud sellega, et täna hommikul tuli uudis, et Euroopa Komisjon kavatses põllupidajatele panna kohustuse jätta 7% põllumaad roheliseks, et taastada mitmesuguste loomaliikide elukeskkond. Eesti jaoks on see üsna kahtlase väärtusega nõudmine, mida ilmselt ei ole mõistlik ellu viia. Mu küsimus tulebki siit. Millised võimalused on Vabariigi Valitsusel selliste Eesti seisukohast selgelt kummaliste või peaaegu et kahjulike otsuste vastu võidelda ja kui palju teie häält Euroopas kuulda võetakse?

Andrus Ansip

Ei ole see idee ülemkogu tasandile jõudnud. Samas ütleksin, et rohestamise eesmärk, mingi protsendi haritava maa sööti jätmise ei ole Euroopas sugugi uus teema. Ning see ei ole mitte ainult Euroopa teema, vaid see on teema väga paljudes teisteski riikides terves maailmas. Paikkondades, kus põllumajandus on olnud aastakümneid, isegi sajandi jooksul väga intensiivne, on riikide territooriumist liiga suur osa kultuuristatud, intensiivselt haritav ja see jätab metsikule loodusele suhteliselt vähe ruumi.

Toon teile näite märksa kaugemalt, Kasahstanist, kus ma kuu aega tagasi käisin. Kunagi olid kasahhid nomaadid, karjatasid väga suurel territooriumil. Siis tuldi ja künti nende karjamaad üles, nende traditsiooniline eluviis hävitati. Üles künti väga viljakad maad ja künti üles ka maad, mis väga viljakad ei olnud. Omaaegse nõukogude poliitika eesmärk oli tekitada eri regioonide vastastikust sõltuvust, et igasugused iseseisvuspüüded maha suruda. Mida kasahhid nüüd teevad? Nad on plaanipäraselt paljud territooriumid uuesti sööti jätanud ja looduslikuks muutnud. Nad on väga õnnelikud selle üle, et jälle elavad nendel väljadel jänesed ja rebased.

Euroopas on samasugune lugu. Kui linnulaul kipub suurteil territooriumidel ära kaduma pelgalt seetõttu, et linnul pole kuskile pesa

teha, siis see võib tunduda mõne jaoks ülearuse toretsemisena, kui midagi ette võetakse. Noh, nüüd on heast elust päris segi läinud, mõtlevad linnukeste peale, mardikate peale, sitikate peale, keda linnukesed võiksid süüa, ja takistavad seega industriaalset põllumajanduslikku tootmist. Eesti puhul see teema aktuaalne ei ole, kuna 50% meie territooriumist on metsaga kaetud. Meil on küllalt ka soolasid ja rabasid. Meil ei ole mitte mingisugust vajadust kuidagi majanduslikult stimuleerida looduslike, metsikute rohealade lisandumist Eesti maastikku. Meil on väga hea tasakaal praegu olemas. Seetõttu ma arvan, et meil seda 7% silmas pidava üleskutsega liituda vaja ei ole. Kui keegi tahab luua instrumendi, mis soodustaks maade sööti jätmist, siis Eestis keegi seda kasutama ei hakka. Lihtsalt vajadus raha sel moel kasutada Eesti riigis minu hinnangul puudub.

Aga ma veel kord ütlen, et kui te Lääne-Euroopas sõidate ühest linnast teise, siis te võite maantee ääres näha sadu kilomeetreid täiesti korralikult ülesharitud maad ja ainult majad on seal vahel, võib-olla mõned metsatukad ka, aga kõik põllud on maanteeservani üles küntud. Metsikule loodusele on liiga vähe ruumi jäänud. Seega tegemist ei ole Brüsseli totrusega, vaid mõne riigi jaoks hädavajadusega. Meie võiksime tolerantsed olla ja mõista, et see 7% ei tulene mitte ametniku piiratusest, vaid vajadusest tagada looduslik mitmekesisus nendes riikides, kus see mitmekesisus ei ole nii hästi säilinud nagu meil siin Eestis.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud peaminister, ma tänan teid ettekande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Euroopa Liidu asjade komisjoni esimehe Taavi Rõivase!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Peaminister! Lugupeetud külalised! Head kolleegid! Suvel Eestis käinud Briti ajaloolane Timothy Garton Ash kasutas viimases Foreign Affairsis Euroopa praegust arengut kirjeldades väljendit "rännak mõtteladile". Ta tuletas meelde meeleolusid, mille tõttu Euroopa koostöö sündis, ja kõrvutas neid kasvava küünilisusega, mis väljendub praegu paljude inimeste suhtumises Euroopa Liitu. Ka

mulle tundub, et niikaua, kui Euroopa Liit on olnud ilmeksimatult majanduslikult kasulik, on olnud lihtne Euroopa Liidu otsuseid avalikkusele selgitada. Nüüd, kui kriisi tõttu on vaja praktikas rakendada seni sõnades ja lepingutes väljendatud Euroopa koostöö põhimõtteid, näiteks vastutust või solidaarsust, leiavad aga paljud eurooplased, et tegemist on justkui põhjendamatu või suisa ebaõiglaste nõudmistega. Eksivad need, kes mõõdavad eurooplaseks olemist ainult sissepandud ja väljavõetud eurodes. Kuulumine Euroopa Liitu on midagi palju enam, see on kuulumine ühtsesse väärtusruumi. See on küsimus keskkonnast, milles soovime oma lapsed üles kasvatada. Ash tuletas meelde meeolelu, mis valdas eurooplasi pärast teist maailmasõda, eriti teadmist, millise kaoseni võib viia konflikt Euroopa riikide vahel. Ka nüüd, aastakümneid hiljem käivitunud Euroopa Liidu tuleviku arutelu tuumaks on ikka seesama parema tuleviku kujundamise ideaal, seekord mõneti uues kontekstis, üleilmastumise tingimustes. Üleilmne info, kapitali, kaupade ja inimeste liikumisvabadus ning selle liikumise kiirus on muutnud maailma riigid üksteisest sõltuvaks sellises ulatuses, nagu seda kunagi varem pole olnud. Aga ehk ei olegi nii raske ehitada silda, konsensust või mõistmist teise maailmasõja järgsete ja tänapäevaste, üleilmastumisega kohanevate eurooplaste mõttelaadide vahele.

Hea Riigikogu! Kuidas siis juhtida Euroopa arenguid? Millist Euroopat meie, eestlased, soovime? Pakun kolm arutelu teemat. Kesken-dun esmalt põgusalt rahaliidu arengutele ja puudutan ka Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi läbirääkimisi. Teiseks käsitlen sisetur-gu ja vajadust seda realselt avada. Kolman-daks räägin Euroopa Liidu demokraatlikust juhtimisest, sh käsitlen mõistagi Riigikogu tööd.

Avatud majandusega eksportival väikeriigil on väga palju võita sellest, kui tal on kaubanduspartneriga sama rahahüük. Naljätlemisi on ju öeldud, et kui krooni vahetuskurss seoti 20 aastat tagasi Saksa margaga, siis said Eestist ja Saksamaast esimesed eurosooni riigid. Kindel valuuta on olnud meie majandusedu nurgakivi. Nüüd, mil osa eurosoonist on liigse laenamisega tõmmanud nii oma riigi kui ka meie ühise raha peale turgude meelepaha, oleks äärmiselt lühinägelik pettuda euros kui

sellises. Ühise valuutaga oleme jätkuvalt tugevamad ja majanduslikult edukamad kui ilma selleta. Mitme Euroopa riigi majanduslikud probleemid ei tekkinud mitte seetõttu, et Euroopa Liidu regulatsioonid oleksid olnud halvad, vaid sellepärast, et neid regulatsioone ei järgitud. Praeguse akuutse kriisi lahendamise võti peitub selles, et asutakse juba varem sõlmitud kokkuleppeid täitma. Uute eelnõude näol lisandub ju olemuslikult vaid see, et nende kokkulepete täitmise tõenäosust suurendatakse lisasanktsioonidega.

Väljapoole paistavad Euroopa Liit ja euro jätkuvalt atraktiivsed, seda hoolimata populistlikuvõitu rünnakutest ESM-i või EFSF-i aadressil. Eesti on olnud aktiivne Euroopa Liidu laienemispoliitika toetaja ning loomulikult tunneme heameelt Horvaatia liitumise üle järgmisel suvel. Ootame suure põnevusega uudiseid oma lõunanaabrite saavutustest Maastrichti kriteeriumidele vastamisel. Loodan siiralt, et nende pingutusi kroonib edu ning Lätist saab juba 2014. aasta alguses eurosooni riik. Ka Leedu ja Poola liitumine on tähtis nii nende endi kui ka Eesti seisukohalt.

Head ametikaaslased! Ka järgmisel seitsmeaastasel eelarveperioodil on Eesti veel nende riikide hulgas, kes saab Euroopa Liidu kesksest eelarvest rohkem tuge, kui ise panustab. Julgen aga öelda, et Euroopa Liidu jaoks on Eesti toetamine ühtekuuluvuspoliitika vahendite kaudu käsitletav investeeringuna. Eesti eesmärk on kasutada neid vahendeid võimalikult efektiivselt majanduse arenguks. See tähendab, et tulevikus saame hakkama ka välise toetuseta. Veelgi enam, Eesti ambitsioon on jõuda võimalikult kiiresti abisaajate seast panustajate hulka ehk, teisisõnu, soovime jõukamatele riikidele elatustasemelt järele jõuda. Soovime investeerida nii transpordi- kui ka energiataristusse, et teha tasa investeeringute mahajäämus, mis sündis meie tahte vastaselt kaotatud vabaduse tõttu. Loomes endale muu Euroopaga võrdsed võimalused kasvuks ja heaoluks. Oleme end tõestanud kiireima järelejõudmise tempoga Euroopas ning ühe efektiivseima euroraha kasutajana. Mõistagi peame igasse Euroopast tulnud eurosse suhtuma niisama hoolikalt kui Eesti maksumaksja taskust võetud eurosse, sest ainult nii saame olla kindlad, et kasu Eesti arengule on maksimaalne.

Euroopa Liidu asjade komisjon on traditsiooniliselt valmistanud ministritele ja ameti juhtidele peavalu, jälgides pingsalt euroraha kasutamise tulemuslikkust ja otstarbekust. Nüüd soovime, et Riigikogu räägiks aktiivselt kaasa järgmise perioodi prioriteetide seadmisel ning riigisiseste plaanide väljatöötamisel. Juba järgmisel nädalal arutame komisjonis Rahan- dusministeeriumis väljatöötatud esimesi ette- panekuid. Kõigepealt tuleb aga, mõistagi, saa- vutada kokkulepped, mis võimaldaksid meil Euroopa Liidu eelarvevahendeid kavandama hakata. Kaks aastat tagasi alanud Euroopa Lii- du eelarveraamistiku läbirääkimised on jõud- nud esimesse, otsustamise faasi. Ei ole sala- dus, et Eesti seisab jätkuvalt nii ühtekuuluvus- vahendite piirmäära tõstmise kui ka ühise põl- lumajanduspoliitika eelarve jaotuse võrdsusta- mise eest. Võõrsilt tulnud eurodesse austusega suhtumist ootame muidugi ka teistelt, olgu tegu struktuuritoetuse või abilaenuga. Lugesed programmiriikide reformide ja kärbete üle- vaateid, tabame end ELAK-is tihti mõttelt, kas oodatust suurem majanduslangus on ikka ob- jektiivne asjaolu, et tasakaaluesmärgide saa- vutamist edasi lükata, nagu praegu Euroopas on kokku lepitud, või peaks sellisel juhul soo- vitama võtta pikemaid samme. Lõpuks ei tehta ju rehkendust mitte Brüsseli või Frankfurdi jaoks, vaid selleks, et oma riik taas ree peale aidata. Mäletame veel hästi, et Eesti seadis endale kriisiaegsed tasakaaluesmärgid ise, kuigi kõige raskemal aastal võtsime aluseks Maastrichti kriteeriumi piiri. Kui selgus, et välistegurid on oodatust halvema mõjuga, kor- rigeerisime sammu pikkust, mitte eesmärki ennast.

Hea Riigikogu! Euroopa januneb uue ma- janduskasvu järele. Nagu me hästi teame ja võlakriisist loodetavasti meelde jätame, ei ole riiklikud stiimulpaketid kestliku kasvu allikad. Kasv saab tulla üksnes majandusest ning kas- vavast konkurentsist ja kaubandusest. Hooli- mata sellest, et Euroopa Liidus on justkui ava- tud siseturg, esineb jätkuvalt hulgaliselt aru- saamatuid bürokraatlikke piiranguid, mis ta- kistavad kaupade ja eriti teenuste vaba liiku- mist. Nii näiteks peab eestlasest giid saama enne Itaalias tööleasumist kohaliku kutseosku- se kinnituse. Kui eestlane soovib Luksembur- gis poodi avada, peab ta läbi tegema kvalifi- katsioonikontrolli, kus nõutakse tõendit, et

inimesel oleks poejuhtimise alal töökogemus. Näiteid võib tuua lõputult. Iga selline esmapil- gul väike tõrge takistab tegelikult siseturu arengut ja Euroopa Liidu tulevast majandus- kasvu, rääkimata suurematest asjadest, näiteks suutmatusest luua ühtset digitaalse isikutuvas- tuse ja elektroonilise allkirjastamise süsteemi.

Ka praegu Eestis aktuaalsel tervishoiusek- tori tulevikuteemal on väga selge piiriülene mõõde. Me teame, et patsientidel on õigus kasutada tervishoiuteenuseid teistes riikides ja saada selle eest oma riigis hüvitist. Selle õigu- se realiseerimisel on ülioluline kokku leppida reeglites ning avada turg patsientide vabaks liikumiseks. Teame, et Eesti meditsiinisektor on konkurentsivõimeline nii hinna kui ka kva- liteedi poolest ning patsientide Eestisse too- mine on üks oluline lisarahaallikas kodumaise haigekassa kõrval.

Samavõrd oluline kui siseturg on Euroopa Liidu jaoks ka väliskaubandus. See on teema, mida muu hulgas lahkasime põhjalikult eile toimunud avalikul ühisistungil koos välis- komisjoniga. Leian, et vabakaubanduslepped USA ja Aasia riikidega on see suund, mille Euroopa peab valima. Proteksionism on eilne päev ning Euroopa Liidu ambitsioon peaks olema märksa suurem oma siseturu kaitsmi- sest. Meie praegustest sammudest kaubavahe- tuse liberaliseerimisel sõltub, kas Euroopa Liit on globaalses kaubanduses võtmemängija ka 10, 20 või 50 aasta pärast.

Mul on erakordselt hea meel, et peaminister puudutas oma sõnavõtus parlamendi töökor- ralduse küsimust. Minagi leian, et Riigikogu pädevust tuleks Euroopa Liidu asjades nüüdis- ajastada. Lisaks ülemkogujärgsele ülevaatele, mis oleks igati positiivne, vajab selgemat man- daati valitsuse osalemine näiteks eurogrupi kohtumistel. Riigikogu kodu- ja töökorra sea- duse muutmise seaduse eelnõu on väljatöö- tamisel ning ootame töörühmalt tulemusi juba selle kuu lõpuks. Kodukorralduselt on aga äärmiselt oluline leida võimalusi avalikeks kaasavateks aruteludeks. Tegime neid möödu- nud aastal nii ACTA kui ka eurotsooni tema- del ning praegu on käimas pikem ja põhja- likum sari, kus vaeme Euroopa Liidu tuleviku- arenguid Eesti vaatevinklist. Need arutelud on avalikud, neid kantakse internetis üle ja seal osalevad külalised, muu hulgas valitsusvälised eksperdid. Euroopa Liidu tulevik on meie

kõigi tulevik ning Riigikogu arutelud Euroopa Liidu teemadel saavad olla ja peavad olema nii avatud ja kaasavad kui vähegi võimalik. Kui valik on see, kas jääda Brüsselist valmis tulevikuplaane ootama või ise aktiivselt kaasa rääkida, siis valime ilmselgelt teise variandi.

Hea Riigikogu! Saksa päritolu endine Ameerika Ühendriikide diplomaat ja poliitik Henry Kissinger lõpetab oma raamatu, rääkides tulevikust. Ta märgib, et tulevikunägemust esitades ei saa seda millegagi tõestada ning hinnangud lootuste ja võimaluste vahekorrale on vaid oletuslikud. Ühte on aga siiski enam-vähem võimalik oletada, kui mõtleme Euroopa Liidu praegusele koostööle ja selle tulevikule. Euroopa koostöö on alguse saanud kriisist ja kriisihetkedel on alati leitud poliitilist tahet ning jõudu seda koostööd süvendada ja edasi viia. Ärgem siis otsigem kriisihetkedest Euroopas ilmtingimata murdepunkte või Euroopa koostööd lõhkuvaid algeid. Kriis on Euroopa koostöö loomulik olek ja edasiviiv jõud, see on ka parim hetk peeglisse vaadata. Anname endast parima, et kogu Euroopa Liit väljuks nagu Eesti kriisist tugevamana, ja anname endast parima, et Euroopa tulevikku ehitades oskaksime õppida nii minevikust kui ka olevikust. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Lugupeetud ettekandja! Mul on väga konkreetne küsimus. Euroopa Liidus saab tõenäoliselt teoks Rail Balticu projekt. Minu küsimus sinule on selline: mis sa arvad, kas 20 aasta pärast võiks Eestil või Tallinnal olla püsiühendus ka Soomega, nii et Rail Baltic muutuks täielikuks ja täiuslikuks?

Taavi Rõivas

Aitäh, hea pinginaaber, sellise lihtsa küsimuse eest! Olles väga suur optimist, loodan, et järgmise seitsmeaastase eelarveperioodi jooksul on võimalik püsiühendusega ühendada manner ja Muhumaa. Seda, kas ja millal püsiühendus Soomega, mis on meil nii kultuurilises, keelelises kui ka vaimses mõttes juba niigi olemas, realiseerub füüsilise sillana, ma

öelda ei oska. Nii suureks optimistiks ma enast pidada ei julge, et siin kuupäeva pakkuda.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Meie president Toomas Hendrik Ilves surus europarlamenti liige olles koos teise tollase europarlamenti liikmega, Soome poliitiku Alexander Stubbiga läbi Läänemere strateegia. See oli esimene makroregionaalne strateegia Euroopa Liidus. Praegu makroregionaalne lähenemine aina süveneb. On olemas Vahemere strateegia, luuakse Atlandi strateegiat. Peaminister ütles, et Eesti on huvitatud võimalikult homogeensest Euroopa Liidust, samas aga makroregionaalne lähenemine aina süveneb. Kuidas me peaksime riigina käituma, kas pigem süvendama makroregionaalset lähenemist või püüdma seda vähendada?

Taavi Rõivas

Aitäh! Mina isiklikult olen igal juhul koostöö pooldaja. Lisaks regionaalsele Läänemere strateegiale on koostööks ju veel hulgaliselt teisi formaate. Euroopa Liidu asjade komisjonil on väga tihe koostöö Läti, Leedu ja Poola kolleegidega. Seda seetõttu, et meil on erakordselt palju ühiseid teemasid, mida Euroopas ajada, meil on väga selged ühised huvid. Me ei soovi olla tulevikus isoleeritud saar, ükskõik kas energia- või transpordiühenduste mõttes. Selliseid ühiste huvide eest seismise formaate, ma usun, on piisavalt palju, et koostöövõimalused Euroopas oleksid laialdased.

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Austatud esineja! Ma palun vabandust, aga ma arvan, et te peate järgmise protseduuri ajaks minema oma kohale tagasi! Nimelt on istungi juhatajale tulnud Euroopa Liidu asjade komisjonilt kiri. Kirja sisu on järgmine: "Euroopa Liidu asjade komisjon palub tänast, 9. oktoobri Riigikogu täiskogu istungit pikendada kuni päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni." Alla on kirjutanud komisjoni esimees Taavi Rõivas. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Head ametikaaslased, panen hääletusele Euroopa Liidu asjade komisjoni palve, et tänast, 9. oktoobri täiskogu istungit pikendataks kuni päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt oli 57 Riigikogu liiget, vastu 9, erapooletuks jäi 1. Ettepanek leidis toetust.

Head ametikaaslased, läheme edasi. Me oleme küsimuste-vastuste voo juures. Mul on hea meel anda küsimuseks sõna Kalvi Kõvale. Palun!

Kalvi Kõva

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea Euroopa Liidu asjade komisjoni esimees! Minu küsimus on ühtsete pindalatoetuste kohta. Võiks ütelda, et Riigikogu liikmed on sellel teemal olnud üpris aktiivsed. Meie Balti Assamblee delegatsioon on allkirjastanud pöördumise Euroopa Komisjoni poole, maaelukomisjon koos Läti ja Leedu parlamendikomisjonidega on teinud pöördumise Euroopa Komisjoni ja parlamendi poole. Samuti on kõik parlamendiliikmed saanud siin Riigikogus anda Eesti põllumajanduse katusorganisatsioonide korraldatud aktsiooni ajal oma allkirja põllumeeste toetusks. Seda üllatavam oli eilne põllumajandusministri avaldus, et Riigikogu võiks võtta vastu veel ühe pöördumise Euroopa Parlamendi poole. Mis teie sellest arvate?

Taavi Rõivas

Aitäh! Arutelu selle pöördumise üle on meie fraktsioonis veel pooleli ja võib-olla ei ole kohane lõplikku seisukohta võtta. Küll aga lisan nendele avaldustele, mida te nimetasite, korduvad avaldused, mida Euroopa Liidu asjade komisjon on ühes teiste riikide Euroopa Liidu asjade komisjonidega teinud parlamentidevahelisele suurimale kongressile, igal poolaastal toimuvale COSAC-i kohtumisele, mis toimub juba sel pühapäeval. Ma usun, et neid avaldusi on parlamendis tehtud vägagi palju. Oluline on see, et me suudaksime kolleegidele ka omavahelistes vestlustes selgelt ja arusaadavalt selgitada, miks me leiame, et põllumajandustoetuste võrdsustamine on õiglane ja õige samm, miks see suurendab konkurentsi ja kuidas on see hea kogu Euroopa, mitte ainult Eesti jaoks. Võib-olla tasub ikkagi aeg-ajalt üle korrata, et me ilmtingimata ei soovi, et

kõik põllumehed saaksid rohkem, vaid meie jaoks on sobilik võrdsustamine ka selles suunas, kui ülemistel tippudel toetusi pisut vähendada. Ka see tegelikult suurendab võrdsust ja konkurentsi ning see on see, mida me soovime. Aga põllumajandusministri avalduse kohta me kindlasti oma seisukoha kujundame. See on otsustamise koht, kas on vaja veel ühte avaldust või piisab sellest, et me kõik, kohtudes oma kolleegidega, hoolimata sellest, kas me kuulume opositsiooni või koalitsiooni, võimalikult aktiivselt kõikides formaatides nendel teemadel räägiksime. Ka teiste liikmesriikide parlamentide seisukohtadest sõltub tegelikult vägagi palju see, milline lõpuks järgmine seitsmeaastane eelarvekava olema hakkab. Mul on väga hea meel, et nendel teemadel ei jookse Riigikogus arvamuste erinevus koalitsiooni ja opositsiooni joont mööda. Me kõik leiame, et nende teemade eest, mis on seotud Eesti rahvuslike huvidega, tuleb ühiselt seista. Ma arvan, et iga kord, kui me Euroopa Liidus reisisime või oma kolleegidega kohtume, on meie kõigi püha kohus seda teha, sest meie valijad ootavad meilt seda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea kolleeg! Minu küsimus puudutab Euroopa Liidu CO₂ kvootide poliitikat. Teame, et nüüd algab järgmine jaotamise ja kauplemise periood. Eesti riigieelarve järgmise aasta projektis on ette nähtud, et kvootide pealt tuleb 23 või 27 miljonit eurot tulu. Mis sa arvad, kas arvestades CO₂ kvootide praegust hinda, on 27 miljonit eurot reaalne, võttes arvesse suurt hinnakukkumist ja neid ponnistusi, mida Euroopa Liit püüab teha, et seda turgu kuidagi koos hoida?

Taavi Rõivas

Aitäh! Ütlen ausalt, et see ei kuulu teemade ringi, mille kohta Euroopa Liidu asjade komisjonile oleks teada võrdväärset tasemel tehtud ekspertii, nagu on teada näiteks selle komisjonile, millesse kuulud sina, hea kolleeg, kuigi me oleme sunnitud pidama ennast ekspertideks või vähemasti spetsialistideks väga paljudel teemadel, mis Euroopas kõne all on. Ma arvan, et minu isiklik veendumus ei anna

mingit olulist lisakaalu sellele ekspertiisile, mille tulemusi sa tead. Ma pigem jätan sellele küsimusele vastamata.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Sa puudutasid oma ettekandes tervishoiusektorit, täpsemalt, tervishoiuteenuste eksporti. On tõesti väga õige, et see tooks meie tervishoidu lisatööd ja lisaraha, mis on vägagi positiivne. Aga selleks on vaja kahepoolset valmisolekut. Kõigepealt on vaja valmisolekut Eestis, et me suudaksime inimesi teenindada ning oleksid olemas taristu ja keeleoskusega inimesed, kuni sinnamaani välja, et me peame suutma igale patsiendile ka arvet esitada. Aga peab olema valmis teinegi pool ehk need riigid, kust seda teenust siia tarbima tullakse. Nende tervishoiu eest tasumise süsteemid peavad olema valmis selleks, et teenust saadakse mujal ja selle eest ka makstakse mujal. Kas te saate selgitada, millised on meie tegevused selles suunas, et teised riigid oleksid valmis oma patsiente siia saatma?

Taavi Rõivas

Aitäh! Patsiendi vaba liikumise direktiiviga käis töö mitu aastat ja praegu on see direktiiv ülevõtmisel. Kui ma õigesti mäletan, siis tähtsaks kõigide riikide jaoks on aasta pärast ehk järgmise aasta sügisel tuleks see üle võtta. Ma usun, et Eestist saab tõenäoliselt selle direktiivi üks kiiremaid ülevõtjaid, sest me tõepoolest näeme siin meie otsest huvi ja võimalikku lisarahaallikat Eesti tervishoiusektorile. Tegelikult on see muidugi palju laiem teema, sest see suurendab konkurentsi ja annab patsientidele lisavõimalusi. Lisaraha Eesti süsteemile ei ole kindlasti ainus põhjus, miks patsiendi vaba liikumise direktiiv tuleks võimalikult kiiresti üle võtta või miks patsientide vaba liikumine peaks kiiresti võimalikuks saama.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Hea ettekandja! Me võime rääkida riikide parlamentide tähtsusest Euroopas mida tahes,

fakt on see, et niipea kui Eesti parlament hakkas seda küsimust arutama, lahkusid välisriikide esindajad rõdult *in corpore*. Teiste sõnades, välisriike huvitab kõige vähem see, mida meie siin teeme.

Kui me aga räägime ühisest põllumajanduspoliitikast, siis minu arvates ei ole probleem rahas, mis on tõesti väike, siin on omad traditsioonid jne. Mulle tundub, et tegemist on intellektuaalse impotentsiga, võimetusega mõelda väljaspool plaanimajanduse ja haldusjuhtimise süsteemi. See on ÜPP reaalne taust – võimetus mõelda liberaalse turumajanduse tingimustes.

Nüüd küsimus: kas Euroopa Liidu laev ei ole praegu nii vasakule kreenis, et ta üldse enam kaldale ei jõuagi?

Taavi Rõivas

Aitäh! Ma kindlasti ei arva, et meie praegust arutelu ei jälgita täie tähelepanuga muu hulgas teiste riikide parlamentides või et seda ei tee teiste riikide diplomaadid. Selle arutelu jälgimise ainus võimalus ei ole meie istungisaali rõdu, vaid seda on teadupärast võimalik jälgida ka otse-eeত্রis interneti vahendusel.

Sinu küsimusel oli kaks poolt. Üks pool on põllumajanduspoliitika. Sellele peaminister minu meelest väga tabavalt ja poliitilisi realiteete ära märkides juba vastas. Kuigi ka minu jaoks oli väga intrigeeriv eile kuulnud professor Varblase mõte, mis tegelikult ei ole mitte kuigi uus, et põllumajanduse otsetoetuste ülemise otsa radikaalset kärpimist võiks nende riikide jaoks kompenseerida just nimelt suurema teadus- ja arendusraha abil. Siin on küsimus, milline on tuleviku Euroopa, milliseid valdkondi me soovime Euroopa ühisest allikast rahastada.

Väga filosoofiline küsimus on see, kas Euroopa on vasakule kaldu. Minu isiklik veendumus on, et seda väga sügavalt vasakule kaldumist oli mõnes riigis kindlasti näha siis, kui asuti ellu viima ilmselgelt üle jõu käivat sotsiaalriigi mudelit, aga reaalsus toob selle laeva püstloodi tagasi. Lõputult kalduda üle võimete elamisse ehk vasakule, kui sa soovid nii öelda, ei ole võimalik. Ma olen siin optimist. Tegelikult ei ole minu meelest nendel riikidel ka muud valikut kui oma süsteem tasakaalu saada ja see laev, mis on, sinu kujundit kasutades, meie ühine Euroopa laev, jälle normaalselt,

praegusest palju kiiremini ja positiivsel kursil liikuma saada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on sulle kui Euroopa Liidu asjade komisjoni esimehele. Enne kõlas siin saalis küsimus peaministrile, miks mõnikord ikkagi juhtub niimoodi, et ministrid ei jõua komisjoni ja komisjonis tuleb otsa vaadata ministeeriumide tippametnikele. Minu küsimus vaatab asja teisest küljest: kuidas sa hindad komisjoni liikmete aktiivsust komisjoni töös kaasalöömisel? On ju Euroopa Liidu asjade komisjoni töö olnud viimasel ajal suhteliselt pingeline, seal otsustatakse väga tähtsaid asju. Kuidas komisjoni liikmed oma töösse suhtuvad?

Taavi Rõivas

Aitäh, hea küsija! Sinu juhitud fraktsioonile jagub mul ainult kiidusõnu. Aga tõsisemalt öeldes: minu roll komisjoni esimehena ei ole ilmselt võrreldav klassijuhataja omaga, kes peaks põhjusega puudumisi päevikusse märkima ja pragama, kui puudumisi palju saab. Küll aga ütlen ma, et enamikul kordadel, kui välja arvata fraktsioonide väljasõitude päevad, kui meil tõesti on mõnikord olnud kvoorumiga probleeme – see on üks olemuslik probleem, et fraktsioonid soovivad tihti reedeti väljasõite korraldada –, on osalemine olnud mitte ainult arvukas, vaid ka sisuliselt väga kvaliteetne. Mul jagub komisjoni liikmetele pigem kiidusõnu, kuigi ma ei tea, kas mina peaksin olema see, kes oma kolleegidele hinnanguid annab. Mis puudutab ministrite osalemist, siis ma ei ole siin päriselt nõus komisjoni aseesimehe kriitikaga. Näiteks peaminister, rahandusminister ning majandus- ja kommunikatsiooniminister, aga ka sotsiaalminister ja keskkonnaminister, kelle valdkonnas on meie komisjoniga seotud teemasid küll võib-olla mõnevõrra vähem, on osalenud peaaegu alati või alati. Meil on olnud juba mitmendat koosseisu teadlik poliitika, et eelnõusid tulevad tutvustama ministeeriumiametnikud. See on niimoodi nii erialakomisjonides kui ka Euroopa Liidu asjade komisjonis. Kuid tõsi on ka

see, et me alati, kui lähiajal on toimumas ministrite nõukogu koosolek, ootame Euroopa Liidu asjade komisjoni istungile ministrit ja oleme äärmiselt nõrdsinud, kui minister isiklikult ei osale. Ma ei ütleks, et see pilt näeb halvem välja kui varem. Aga printsipiis me loomulikult eeldame, et kõikide Eesti seisukohtade tutvustamisel esindab valitsuse positsioone minister isiklikult.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Rait Maruste!

Rait Maruste

Täna, proua juhataja! Austatud ettekandja! Praegune Euroopa Liit loodi ühes kriisisituatsioonis, teise ilmasõja järel. Need põhjused ja motiivid, miks Euroopa Liit siis loodi, on tänaseks ammendunud ja Euroopa Liit on uute oluliste ülesannete ees. Euroopa Liidu probleem ei ole praegu mitte see, mis oli kunagi, vaid uued arengud. Probleem ei ole ka mitte selles, kas mõni toetusmeede on liiga suur või väike. Euroopa Liidu probleem on tema struktuurales ülesehituses. Minu küsimus teile ongi: kas Euroopa Liidu asjade komisjonil on lähiajal plaanis korraldada arutelu sel teemal, milline võiks olla uue Euroopa Liidu struktuurales või riigiõiguslik ülesehitus ja toimemehhanism?

Taavi Rõivas

Aitäh! Ma väga loodan, et mitte kunagi enam ei teki olemuslikku küsimust, kas Euroopas on rahu või mitte. Seetõttu on äärmiselt hea, et selles mõttes Euroopa Liidu ees seisvad ülesanded oluliselt erinevad nendest, mis olid aastakümneid tagasi. Mis puudutab Euroopa Liidu tuleviku arutelusid Riigikogus, siis me oleme seni pidanud kaks sissejuhatavat arutelu, kus me oleme püüdnud sõnastada võimalikud küsimused, millele meil peaks vastus olema olema, selles kontekstis, millist Euroopat Eesti soovib. Nende küsimuste hulgas on kindlasti ka Euroopa Liidu toimimine nii demokraatliku otsustusprotsessi kontekstis kui ka institutsioonide, ametkondade ja kõige selle kontekstis. Teatud mõttes me selle teema juba avasime eilsel istungil, kus kaks õigusteaduse professorit tutvustasid võimalikke arengustenaariume. Aga see, millal täpselt ja kui detailselt me neid teemasid käsitleme, sõltub kindlasti komisjoni liikmetest ja arutelude edasisest

käigust. Milline on Euroopa Liidus otsustusprotsess ja kuidas Euroopa Liitu juhitakse, on kindlasti üks nendest küsimustest, millele me soovime ka Eesti parlamendi nimel vastata.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja, suur tänu asjakohase ettekande eest! Juba arutelu alguses öeldi välja üks väide, mis esmapilgul tundub olevat veidi vastuoluline. Tahan küsida, kuidas sellega tegelikult on. Nimelt väideti, et mida enam Euroopa riigid, sh Eesti, liiguvad föderatsiooni suunas Euroopa Liidu mõttes, seda enam on teistpidi võttes jällegi tagatud Eesti põhiseaduse preambulis toodud eesti rahvuse, keele ja kultuuri ning iseseisva Eesti riigi säilimine.

Taavi Rõivas

Aitäh! Nagu ma ütlesin, kuulumine Euroopasse tähendab eeskätt kuulumist ühtsesse väärtusruumi. Vabariigi Valitsus sõnastas juba pisut enam kui aasta tagasi Eesti Euroopa Liidu poliitika, kus on üsna selge sõnaga välja toodud, millist koostööd ja milliste pädevuste süvendamist me õigeks peame. Mina usun pigem seda, et Euroopa koostöö ei tähenda ainult iseseisvuse äraandmist, nagu kõige skeptilisemad inimesed proovivad näidata, vaid see on tegelikult tohutu suure iseseisvuse ja otsustusvõime juurdevõitmine. See on otsustusõigus palju suurema maailma üle, kui seda on meie Eesti, ja see koostöö, olgu majandus-, keele- või kultuuriküsimustes, on kindlasti Eesti jaoks oluline.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rein Randver!

Rein Randver

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja, ka mina tänan info ja põhjaliku ettevalmistuse eest! Minu küsimus lähtub peaministri sõnadest, et kõige lihtsamalt öeldes käib Euroopa majandus- ja rahaliidu kapitaalremont ning selleks, et neid otsuseid teha, peab otsuseid vastu võtma kõrgemal tasandil ehk Euroopa Parlamendis. Teatavasti on ka seal eri astmetes arutatud Euroopa Parlamendi valimi-

se süsteemi reformi, mille märksõnad on olnud kohtade ümberjaotus, riikidevahelised nimekirjad, valimispäev, valimisvanus jne. Milline seisukoht on Euroopa Liidu asjade komisjonil? Kas te olete seda arutanud? Kuidas edasi toimida?

Taavi Rõivas

Aitäh! Korrektnen vastus on, et Euroopa Liidu asjade komisjon ei ole arutanud võimalikke muudatusi Euroopa Parlamendi valimise süsteemis. Seetõttu ei ole mul voli vastata kogu komisjoni nimel. Aga mina isiklikult oleksin ettevaatlik kõikvõimalike väga suurte muudatuste suhtes, mis otsustamist näiteks Eesti inimesest kaugemale võiksid viia. Seda me kindlasti ei soovi. Küll aga teema, mida me oleme väga palju Euroopa Liidu asjade komisjonis arutanud ja arutame kindlasti edaspidigi, on see, kuidas hoida Eesti-sisene otsustusprotsess ja Euroopa Liidu asjades kaasarääkimine võimalikult tõhus ja tulemuslik. Ma usun, et Eesti võimalused Euroopa otsustes kaasa rääkida on kõige tugevamad valitsuse ministrite ja nende mandaadi kaudu, mis nad on parlamendi käest saanud. Mina olen Euroopa Liidu sellesuunalise juhtimise veendunud toetaja, aga nagu ma ütlesin, see ei ole komisjoni ametlik seisukoht, sest Euroopa Parlamendi valimise teemat ei ole me väga põhjalikult käsitletud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Sõerd!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Eesti on olnud Euroopa Liidu küsimuste lahendamisel äärmiselt koostöövalmis ja konstruktiivne. Peaminister rõhutas oma sõnavõtus, et me kavatseme olla sellised ka tulevikus. Paraku on reaalsus selline, et võlakriisi lahendamise aruteludel on lõunapoolsete ja põhjapoolsete riikide vahel (viimati nimetatud on koondunud Saksamaaga ühte gruppi) kujunenud põhimõtteliselt erinevad arusaamad võlakriisi lahendusteedest. Viimase näitena võtame kas või 25. septembril Helsingi lähedal toimunud Saksamaa, Hollandi ja Soome rahandusministrite kohtumisele järgnenud ühisavalduse, kus ministrid käsitlesid ESM-i tulemusi, mis on ...

Aseesimees Laine Randjärv

Küsimus, palun! Aeg on täis.

Aivar Sõerd

Kas Eesti ei peaks võtma selgema positsiooni?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun vastata!

Taavi Rõivas

Aitäh! Selge positsioon on alati suur väärtus. Ma arvan, et nendes küsimustes näeme sina, mina ja Vabariigi Valitsus asju üsna ühtemoodi. On aja küsimus, millal enamik Euroopast väga selgelt kaldub sinna poole – võibolla on juba kaldunudki –, et tulevast kasvu ei oodata enam mitte avaliku sektori kuludest, nagu seda kriisi ajal püüti teha ja mis osutus erakordselt jätkusuutmatuks, vaid seda oodatakse avatud siseturust ja riigi rahanduse korraldamisest. Nendes küsimustes, ma arvan, on Eesti seisukohad olnud väga selged. Veelgi olulisem on, et paljude meist oluliselt suuremate riikide jaoks, aga ka niisama suurte riikide jaoks kui meie, oleme hea näide elust enesest, millised on teed kriisist kiireks väljumiseks. Võlga ei saa ravida uue võlga, vaid seda tuleb ravida kiire struktuurireformiga, ja puudujääki tuleb ravida kärbetega. Ma arvan, et Eesti seisukohad on üksjagu selged, aga kui me leiame komisjonis, et mõnes kohas võiks Eesti hääle veelgi selgemalt kõlada, siis ettepanekud on alati oodatud. Ma olen täiesti kindel, et ka Vabariigi Valitsus võtab neid ettepanekuid kuulda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Hea kolleeg! Tahan teada sinu arvamust: kas Vabariigi Valitsusel on Euroopa Liidu poliitika teostamisel prioriteete või tõmbame kõiki otsi korraga?

Taavi Rõivas

Aitäh! Minu arvamus on, et on küll.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Marianne Mikko!

Marianne Mikko

Täna Euroopa Liidu asjade komisjoni esimeest hea ettekande eest! Kahju muidugi, et me ei saanud seda eelnevalt komisjonis läbi arutada. Kuid mul on teile sama küsimus nagu peaministrilegi. Mida ikkagi teha ministritega, kes eelistavad ELAK-isse tulemise asemel teisi formaate, näiteks raadiosaates esinemist, või, veelgi enam, ministritega, kes ei viitsi sõita Brüsselisse Eesti asju ajama? Statistika näitab, et kui välja arvata pea-, välis- ja rahandusminister, siis kõik teised ministrid on neid sõite ära jätnud. Taanis, Rootsis või Soomes oleks selline käitumine mõeldamatu.

Taavi Rõivas

Aitäh, hea komisjoni aseesimees! Ma arvan, et see, et sina oled meie komisjoni aseesimees, on praktikas üks kõige parem meetod, mis tagab ministrite kohaloleku, sest sa oled tööpoolest iga puudumise suhtes ilmutanud nulltolerantsi. Ma ei ütle, et see kuidagi vale oleks. See on pigem väga hea. Ma palun vabandust välisministrilt, kelle ma ennist unustasin sellest nimekirjast välja ja kes tööpoolest on alati ise komisjoni istungitel osalenud. Mis puudutab ministreid, kes ei käi kohal mõnes nõukogus, siis mina väga selgelt eristaksin mitteametlikud nõukogud, kus ei ole tegemist konkreetset Eesti huvide kaitsmisega või kus ei võeta vastu uusi otsuseid, nendest nõukogudest, kus tööpoolest saab kaitsta Eesti põhimõttelisi huve, kus käivad läbirääkimised ja mis on otsustamise kohad. Need nõukogud on erineva kaaluga. Me oleme alati komisjonis jälginud, et nendes nõukogudes, kus Eesti seisukohast olulisi otsuseid tehakse või kus Eesti hääle peaks valjusti kõlama, oleks ikkagi minister ise kohal. Tõsi on ka see, et Eesti riigi ministeeriumide jaotus, mis valdavalt on tehtud enne Euroopa Liiduga liitumist, on mõnevõrra teistsugune kui paljudes teistes riikides. Meil katab mõni minister isegi enam kui kümme Euroopa Liidus täiesti eraldiseisvat valdkonda. See võib mõnele ministrile tähendada seda, et suur osa nende tööst ongi Euroopa Liidu suunaline. Aga ma ei pea seda ka kuidagi valeks, need ministrid lihtsalt peavad oma aega planeerides sellega arvestama. Ma igal juhul usun, et me oleme ka tulevikus koos sinuga ministrite kutsumises järjepidevad ja küsime alati kindlasti põhjust,

kui mõni minister puudub. Seda me oleme ju alati teinud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tõnis Lukas!

Tõnis Lukas

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Oleme kuulnud kahte põhjalikku ettekannet. Kolleeg Gräzin juhtis tähelepanu, et välisdiplomaadid on parlamentaarse debati ajaks lahkunud, aga äkki nii ongi parem, sest võib-olla mõne riigi korrektse diplomaadi süda jätkaks minu küsimust kuuldes nüüd löögi vahele. Te ütlesite, et me peame vaatama, millise keskkonna me oma lastele jätame, ja ka seda, et meil on Euroopa Liidus otsustusruumi lausa juurde tulnud. Kas te olete niisama informeeritud kui põhiseaduskomisjoni esimees Euroopa võimalikust uuest asüülipoliitikast? Kas ka Euroopa Liidu asjade komisjoni lauale on tulnud mingi informatsioon osa Euroopa riikide võimaliku ettepaneku kohta jaotada asüüliitaotlused tulevikus kvootide järgi võrdselt liikmesriikide vahel?

Taavi Rõivas

Aitäh! Neid ettepanekuid on ju jooksvalt tehtud, küll mitte selliselt, et need oleksid olnud kuidagi ametliku eelnõuna. Ma vähemalt ei mäleta, et mingit ametlikku eelnõu selles küsimuses laual oleks olnud. Aga need ideed on olnud teada ja nendel teemadel me oleme vestelnud, ütleme, sellistes parlamentaarse koostöö formaatides nagu COSAC või Euroopa Liidu asjade komisjonide poolaastakonverents. Sellest teemast ei ole Euroopa Liidu asjade komisjonis selles kontekstis räägitud, vähemalt ei ole Eesti küll võtnud seisukohta, et asüüliitaotlusi tuleks kuidagi kvoodi alusel üle Euroopa jaotama hakata.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja, kõigepealt tahan tänada väga optimistliku ettekande ja optimistlike vastuste eest! Teid kuulates tekib tunne, et Euroopa käekäik hakkab väga palju sõltuma sellest, millised inimesed hakkavad meie Euroopat

juhtima. Kui need on sellised optimistlikud inimesed, siis läheb meil kindlasti hästi. Minu küsimus seisneb selles, et Venemaa on järjekindlalt taotlenud viisavabadust Euroopa Liiduga. Millises rollis peaksime olema meie kui naaberriik, kas rohkem sõna võtma ja kaasa rääkima, kas peaksime olema eestvedajad või lihtsalt pealtvaatajad?

Taavi Rõivas

Aitäh küsimuse eest ja aitäh komplimentide eest! Kõik teemad, mille vastu Eestil on vahetu huvi – viisavabadus Venemaaga on kindlasti üks nendest –, on sellised, kus me peaksime kaasa rääkima. Aga me teame väga hästi, et Eesti ei aja oma viisapoliitikat üksinda, vaid me kuulume Schengeni ruumi. Teisalt on olemas väga selged kriteeriumid, millele tuleks vastata, selleks et viisaleevendust Schengeni ruumiga üldse arutada või sellega kuidagi edasi minna. Ma arvan, et nii nagu väga paljudes muudes küsimustes on Eesti ka siin üsna konkreetselt kriteeriumide täitmisele ja jälgimisele orienteeritud.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu, hea ettekandja! Rohkem küsimusi teile ei ole. Me asume läbirääkimiste juurde. Sõna saavad fraktsioonide esindajad. Palun esimesena kõnepulti Marko Mihkelsoni Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Marko Mihkelson

Lugupeetud Riigikogu istungi juhataja! Head kolleegid! Austatud peaminister! Aeg lendab kiiresti. Juba on möödunud mitu aastat sellest, kui võlakriisi raske koorem hakkas rusuma Euroopa Liitu ning pani tõsiselt proovile kogu ühenduse vastupidavuse. Kuigi viimastel kuudel on liikmesriigid kasvanud surve tõttu suutnud astuda mitmeid olulisi samme üldise närvilisuse ning rahaturgude emotsioonide ohjeldamiseks, olgu selleks kas või eilsest käivitunud Euroopa stabiilsusmehhanism, oleme endiselt alles suurema debati algusjärgus.

Viimati andis valitsus oma Euroopa Liidu poliitikast siin aru läinud aasta 15. novembril. Juba siis rõhutas Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon, et Euroopa Liidu poliitikast rääkides peame suutma Eestis vaadata kaugemale ühest valimistsüklist ning mõtlema tõsiselt

teemal, mis saab Euroopast ja milline on Eesti roll uue, muutuva Euroopa Liidu kujundamisel. Tegime ka ettepaneku alustada põhjalikumaid arutelusid Riigikogu tasandil, et võimalikult eripalgelise informatsiooni ja erinevate arvamuste põhjal kujundada poliitilist ühisosa üleeuroopalises debatis osalemiseks.

Mul on hea meel, et eriti viimastel nädalatel on nii Riigikogu täiskogus kui ka Euroopa Liidu asjade komisjoni ja väliskomisjoni ühisaruteludel räägitud Euroopa Liidu tulevikust nähtavasti rohkem kui kunagi varem siinsete seinte vahel. See on alles algus, sest juba tuleval nädalal annab Euroopa Ülemkogu oma esimese suurema sisendi tulevikudebatti.

Ma olen nõus peaminister Andrus Ansipiga, kes vandeadvokaat Jüri Raidlale viidates rõhutas, et Eesti peaks olema Euroopa koostöö süvendamise eestvedajate hulgas, et omakorda tagada meie rahvuslike huvide järgimine. Isamaa ja Res Publica Liit on kindlalt arvamusel, et Eesti peab olema uue ja muutuva Euroopa Liidu kujundaja, mitte aga kujundatav. Meil on praegu unikaalne võimalus, sest mitte kunagi varem pole me olnud nii lähedal Euroopa tuumikule ning mitte kunagi varem pole meie sõnal olnud selline kaal nagu nüüd. See on väga kõva kapital, mida tuleb osata investeerida parimal viisil.

Head kolleegid! Tõepoolest, nüüdseks on veelgi kindlamalt selge, et Euroopa Liidus toimivate arengute peaküsimus pole kaugeltki vaid võlakriisi leevendamine. Euroopa Liidu peaküsimus on, kuidas suuta vananeva elanikkonna, kahaneva tööharjumuse, võlgadele rajatud petliku heaolu ja uute atraktiivsete mõjukeskuste kiire esilekerkimise tingimustes säilitada konkurentsivõime ning tõsiselt võetavus rahvusvahelistes suhetes.

Alles eile kuulsime professor Urmas Varblase ettekandest, miks pole Euroopa Liit parim koht investeerimiseks, tootmiseks või uendusmeelseks tegutsemiseks ning kuidas meie kohmakas ülereguleeritus killustunud probleemide lahendusi edasi lükkab ja pingutusi vältiv kuvand takistab arengut soovitud suunas. Lisaks esitas professor Varblane veelgi laiema küsimuse: kas Euroopas suudetakse läbi arutada ja mõista, et konkurentsivõime säilitamine globaliseerunud maailmamajanduses ei võimalda rahvusriikidel hästi enam säilitada

suveräänsust 1648. aasta Vestfaali rahust pärinevates kategooriates?

Mitmed analüütikud on viidanud, et Euroopa Liidu praeguste sõlmprobleemide üks tekkepõhjusi seisneb selles, et ühendus järk-järgult kaugeneb oma kodanikest ja suureneb demokraatliku järelevalve defitsiit. Ühest küljest ütleb meid ümbritsev reaalsus, et ilma tihedama lõimumiseta on Euroopa Liidu tulevik pärsitud või määratud koguni marginaliseerumisele. Teisalt pole aga Euroopa poliitikutel olnud piisavalt selgroogu ega visiooni, et kodanikele eesseisvaid valikuid lahti seletada.

Just sellepärast on Eestis laienevas arutelus Euroopa tuleviku üle eriti oluline kaasatuse mõõde, seejuures on Eestis väga hea pinnas sisuliseks ning tulevikku vaatavaks aruteluks. Viimase Eurobaromeetri küsitluse kohaselt usutakse just Eestis kõige enam (seda tegi kaks kolmandikku vastanutest), et Euroopa Liit väljub kriisist tugevamana. See peaks survestama ka meid, poliitikuide parimate lahenduste otsimisele ning aktiivsele osalusele Euroopa jätkuvas ülesehitamises.

Head kolleegid! Euroopa Liidu ja eriti eurotsooni vastutustundliku liikmena on Eestil praegu kaugelt rohkem põhjust olla senisest palju nõudlikum partner ühtsema ja tugevama Euroopa kujundamisel. Seejuures on võimalik juba nüüd palju saavutada olemasolevaid kokkuleppeid järgides ning põhimõtteid austades. IRL-i fraktsiooni arvates tuleb Eestil senisest veelgi jõulisemalt töötada Euroopa Liidu tõeliselt vaba ja avatud siseturu kujundamisel, haridus- ja teadustegevuse tähtsustamisel kogu ühenduse tasandil ning liikmesriikide omavahelist konkurentsi piiravate tõkendite eemaldamisel.

See on ka põhjus, miks IRL tegi eile ettepaneku alustada Riigikogus avalduse eelnõu menetlemist, millega meie parlament võtaks selge positsiooni Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika reformimise kohta. Parempoolse erakonnana ei soosi me kaugeltki otsetoetuste ühtlustamist täiendavate üleeuroopaliste eelarvealdiste kaudu, vaid ebavõrdsete määrade tasandamist allapoole. Olgem ausad, praegune olukord, kus Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika vahendid ületavad kümnekordselt teadus-, arendus- ja innovatsioonipoliitikasse suunatavaid summasid, ei ole sugugi lootustandev eri strateegiates ihaldatud globaalse

konkurentsivõime säilitamiseks või tugevdamiseks. Uue finantsperspektiivi aruteludes peab ka Eesti sellele ebakõlale selgelt viitama.

Lõpetuseks. Euroopa Liidus on ees tõsiste valikute aeg. Need valikud on kindlasti põhimõttelisemad ja kokkuleppimiseks arvatavasti keerulisemad kui senised otsustamised. Täna me veel ei tea, millisel viisil ja kui kiiresti Euroopa Liit muutub, küll aga teame kindlasti, et Eesti parema tuleviku huvides on ühtse, atraktiivse ning tulevikku suunatud ühenduse kujundamine. Ühtse Euroopa idee ja teostus peab muutuma eliidiprojektist Euroopa kodanike tahteavalduseks. Vaid siis on ühenduse vundament vankumatu ning peab vastu ka kõige karmimatele katsumustele. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Marianne Mikko Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Marianne Mikko

Lugupeetud eesistuja! Austatud peaminister! Euroopa Liidu tuleviku arutelu on sotsiaaldemokraatidele kui Eesti vanimale poliitilisele jõule eriti südamelähedane. Võime uhkusega öelda, et meie sellised väärtused nagu solidaarsus, nõrgemate aitamine ja võrdsed võimalused on olnud Euroopa Liidu põhiväärtused aegade algusest ja jäävad loodetavasti põhiväärtusteks ka kauges tulevikus.

On märkimisväärne, et Euroopa Liidu poliitikast ülevaadet teinud peaminister Ansip pettis meie lootusi, kui ütles, et Euroopa Liidu liikmesust ei ole tark hinnata vaid raha põhjal. Just seda me arvasime teda tegevat. Meie teine meeldiv pettumus oli see, kui peaminister ei kasutanud oma kõnes kordagi abivahendina Eurostati andmeid. Tõesti, kui käes on otsimise, aga ka otsustamise aeg, siis võib üks või teine statistika kõlada võõristavalt, et mitte öelda õõnsalt.

Suur pilt vajab suurt ja selget mõtet. Euroopa Liit küsib taas kord iseendalt, kas meie olemise mõte, *raison d'être*, on riikide liit või liitriik. Ent seekord on see peaaegu 30 liikmesriigiga ühenduse küsimus hoopis suurema tähendusega kui siis, kui Euroopa Liidus oli 12 või 15 liikmesriiki, kui polnud ühisraha, kriisist rääkimata. Riikide liit ehk valitsustevaheline ühendus või liitriik ehk föderatiivne ühen-

dus muutus selle aasta septembris rahvusriikide föderatsiooniks. Uue termini tõi osavalt mängu Euroopa Komisjoni president Barroso oma esinemises Euroopa Parlamendi liikmete ees. Sõnapaar lendas kõikidesse Euroopa pealinnadesse. Sestap ootas meiegi fraktsioon Eesti peaministri tänasest kõnest põnevusega vastust, mida arvab valitsus eesotsas oma juhiga sellisest föderatsioonist. Oma esinemises siin meie ees ei avanud peaminister kaarte ülemäära palju. Ettevaatlikult andis valitsusjuht mõista, et föderatsiooni mõtet pole Stenbocki majas üle parda heidetud, vaat et vastupidigi. Aga sotsiaaldemokraatidele jäi segaseks vastus põhiküsimusele: kas riikide liit, liitriik või hoopis rahvusriikide föderatsioon? Kui mõte on olemas, siis tuleb see selgelt ja julgelt välja öelda.

Peaminister üllatas meid tasakaaluga. Ent samas küsime, mis signaali tahtis peaminister õigupoolest anda, kui ta ütles, et me peame uusi valikuid tehes pidevalt otsima tasakaalu eri valdkondade, otsustajate ja otsuste tasandite vahel. Härra Ansip, see on küll üks tore hämajutt, kus kõige selgem sõna on "tasakaal". Sotsiaaldemokraadid kirjutavad erilise hoolega sellele tasakaalule alla, *et alors*, ja edasi?

Üldse jättis peaminister õhku mitmeid olulisi küsimusi. Optimist arvab, et see on kaasaamine, realist mõtleb, et tegemist on pigem spikerdamisega, olukorras, kus oma mõtted puuduvad. Samas pakkus peaminister Riigikogule juba olemasolevaid otsustamispädevusi. Künik väidab, et Euroopa Liidu asjade komisjon jäeti ikka kummitempli rolli, kui arvestada, millised on parlamendiliikmete võimalused näiteks Euroopa semestrit mõjutada.

Sotsiaaldemokraadid panid tähele ühte huvitavat arengut. See puudutab "kahekiiruselist" Euroopa Liitu. Kuni euroalaga liitumiseni oli Eesti ühemõtteliselt erineva arengukiirusega Euroopa Liidu kõvahäälne vastane. Ent täna kuulsime, kuidas kahekiiruseline Euroopa on saanud ilusa formuleeringu – koostöö süvendamise eestvedamine. Rahvuslike huvide järgimise pärast peab Eesti olema eestvedajate hulgas. Tsiteerin peaministrit: "Vastasel juhul jääb meil üle ainult üks valik: kas kaasa lohiseda või maha jääda." See kõlab niisama ähvardavalt nagu Hugo Chávezi sõnad "Kas meiega või surm!".

Euroopa Liidust rääkis Eesti peaminister kui raha- ja majandusliidust ning puudutas ka pangaliitu. Üllatuslikult peatus ta isegi poliitilise liidu teemal. Tema mure demokraatliku rolli pärast soojendas sotsiaaldemokraatide südant.

Aseesimees Laine Randjärv

Lisaaeg kolm minutit.

Marianne Mikko

Ent üks, mis jäi kõnest kindlalt välja – ja meie fraktsioon ei pea seda paraku üllatuslikuks, küll aga kurvastab see meid –, oli sotsiaalse Euroopa Liidu teema. Täna Riigikogu liikmete ees kõnetoolis oli õige koht ja isegi kohus just sellel teemal rääkida. Seda oleks olnud vaja teha just siin ja praegu, kui Eesti meedikud streigivad, kui õpetajad on avaldanud meelt, kui töajouturg on turbulentsis, kui niru sissetulekuga Eesti perede arv kasvab. Ükskõik mida meelepärast statistika Andrus Ansipile ka ei jutustaks, meie tahtsime ja tahame kuulda mehesõna, kuidas Euroopa Komisjoni soovitusi sotsiaalse Euroopa kontekstis Eestis ellu viiakse. Mis veel peale ignorantsi on Eesti valitsuse Euroopa Liidu poliitika sotsiaalvallas? Ükskõik kuidas valitsusk koalitsioon asjasse ei suhtuks, sotsiaaldemokraadid on veendunud, et ka sotsiaalne mõõde ja eriti sotsiaalne mõõde on Euroopa Liit. Paraku näib olevat ilmvõimatu kuulda võimulolevalt valitsuselt mõtet (veel vähem tegu, mis seda näitaks), et Euroopa Liit on kolmemõõtmeline ühendus: sotsiaalne, majanduslik ja poliitiline. Kui praegune valitsus seda ei taipa, siis küll tuleb aeg, kui uus valitsus hindab olukorda õigesti. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Kalle Palling Reformierakonna fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Kalle Palling

Austatud juhataja! Peaminister! Kolleegid! Reformierakonna fraktsiooni esindajana tervitan tänast arutelu ja selle rõhuasetust – pilku tulevikku. On ülimalt oluline, et me ei keskenduks vaid päevakajalistele probleemidele, vaid suudaksime näha Euroopat 5, 10 ja 15 aasta

pärast. Ainult pikaajaline visioon aitab viia Euroopa eilsest päevast homsesse.

Teatud mõttes on Euroopa kaks peamist reforme vajavad valdkonda, põllumajandus ja finantsüsteem, sarnase dilemma ees – kas loota rohkemale solidaarsusele ja ümberjagamisele või proovida leida tagasitee turumeetmete juurde. Ehk Eestil on valida, kas ikkagi nõuda endale niisama suuri otsetoetusi kui Euroopa Liidus keskmiselt või püüda Euroopa Liidu põllumajanduspoliitikas toetuste osakaalu vähendada. Ütlen seda sellepärast, et ma ei ole kindel Euroopa võimalustes lükata tänaste fundamentaalsete probleemide lahendamist homsesse. Mõistagi tuleb muudatusi ellu viia samm-sammult, aga kindlalt visiooni järgides.

Peame vajalikuks, et mis tahes regulatsioonid suunaksid riike tagasi turu poole, mitte aga üha rohkem abi küsima. Senine lootus, et kvantiteet võiks pöörduda kvaliteediks, ei ole suures plaanis tulemust andnud. Ühtlasi on üsna rumal loota paremat tulemust, tehes sedasama mis tavaliselt. Illustreerin seda mõtet näitega taastuvenergia eesmärkide täitmise kohta. Kui riigi eesmärk on siin saavutada ainult teatud osa elektri tarbimise kogumahust, siis on valik lihtne: põletame samades ahjudes, kus varem põles süsi või põlevkivi, puitu, nii saavutame vajalikud näitajad, aga uusi elektritootmisvõimsusi ei loo. Kui aga soovitakse energia tootmist tegelikult efektiivsemaks ja puhtamaks muuta, tuleks probleemile läheneda innovaatsiliselt. Poliitika elluviimine ei tohiks tähendada vaid punktivõitu, vaid peaks looma suuremat lisandväärtust.

Käesoleva Riigikogu koosseisu töö algusest alates on Reformierakonna fraktsioon põhjalikult arutanud Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi vahendite kasutamist. Reformierakond on seisukohal, et raha saamine ei tohi olla eesmärk omaette. Me peame võtma meetmeid, mis ka tegelikult töötaksid, mitte ei muudaks fundamentaalselt meile edu toonud vaba turumajanduse toimimise loogikat. Eesti ei tohi sattuda sõltuvusse toetustest, nagu on juhtunud paljude võlakriisis vaevlevate riikidega. Toonitan, et abivahendid, mida me ka järgmise finantsperspektiivi ajal Euroopa Liidu eelarvest saame, on täpselt samasugune raha kui meie riigieelarves maksumaksjatelt kogutud raha. Igat eurot kasutusele võttes peame jälgima, et me ei tekitaks juurde kulu, vaid

peame kaugemas perspektiivis suutma toota võimalikult palju tulu ja lisandväärtust.

Euroopas peab muutuma mõtteviis, et toetuste abil loodud infrastruktuuri oluline väärtus on töökohtade ajutine loomine ja maksuraha laekumine. Silmas tuleks pidada siiski seda, et investeeringud toetaksid esmajärjekorras ekspordi- ja konkurentsivõimet, sotsiaalpoliitika jaoks on loodud teised vahendid.

Reformierakonna jaoks on oluline, et järgmise finantsperspektiivi jooksul rahastataks järgmisi objekte ja valdkondi. Esiteks, Tallina–Tartu maantee tuleb ehitada neljarealiseks ja rajada Saaremaa püsiühendus. Selleks, et eespool nimetatud investeeringutest ei saaks kuluprojektid, võiks minu isiklikul hinnangul kaaluda põhimõtte "kasutaja maksab" rakendamist. Teiseks tuleb rahastada investeeringuid haridus- ja haiglavõrku. Kolmandaks on ülimalt oluline, et järgmise finantsperspektiivi ajal rakenduks Euroopa ühendamise rahastu (CEF). Vaid sellisel juhul saame olla kindlad, et liikmesriigid lepivad omavahel kokku piiriüleste infrastruktuuriobjektide rahastamises. Eesti jaoks on ilmselgelt olulised Balti riikide ja Soome ühine veeldatud maagaasi terminal ja Rail Balticu raudteeühendus.

Tulen nüüd tagasi Euroopa Liidu tuleviku juurde. Eelkõnelejad peatusid pikalt (seda tehti täna ka üldisemalt) José Manuel Barroso uuel ideel luua Euroopa riikide föderatsioon. Euroopa föderaliseerimise mõõtja on subsidiaarsuspõhimõte. Me peame leidma vastused küsimusele, mida täiendav föderaliseerumine annaks liidule tervikuna, aga ka konkreetset Eestile. Eesti teine dilemma on see, kas panustada ühispoliitika võimalikult aktiivsesse edendamisse või iseseisva konkurentsivõime kasvatamisse. Tuletan meelde, et eile toimus Euroopa Liidu asjade komisjoni eestvedamisel põhjalik arutelu, mis keskendus just sellele aspektile. Me peame tagama, et ühisinitsiatiividega kaasaminek ei vähendaks meie konkurentsivõimet ega muudaks meid järjest sõltuvamaks Euroopa Liidu ühiseelarvest.

Austatud kuulajad! Ma kutsun kõiki fraktsioone aktiivselt osalema Euroopa Liidu asjade komisjoni ja väliskomisjoni ühiselt korraldataval Euroopa Liidu tulevikku analüüsivatel üritustel! Vaid nii suudame ise olla need, kes Euroopa paremat tulevikku kujundavad. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun kõnetooli Jüri Ratase Keskerakonna fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Jüri Ratas

Austatud istungi juhataja! Peaminister! Head ametikaaslased! Külalised! Kõigepealt soovin avaldada heameelt ja tunnustust, et me räägime täna Euroopa Liidu poliitikast kui tervikust, et me ei räägi ainult eurotsoonist. See annab meile võimaluse mõelda suuremalt ja kaugemale ulatuvamalt.

Lubage mul alustuseks tsiteerida Eesti Vabariigi peaministri 15. novembril 2011. aastal peetud kõnet. See kõne peeti Riigikogus ja selle teema oli ülevaade Euroopa Liidu poliitika teostamisest: "Lepinguid ei tohi muuta kerge käega, kuid see ei saa olla tabu. Vajaduse korral peab seda tegema. On selge, et meie eelistus koostöö süvendamisel ja lepingute muutmisel on liikuda edasi kogu Euroopa Liidu raamistikus, koos kõikide liikmesriikidega, sest on asju, mis lihtsalt töötavad 27-kesi kõige paremini – näiteks siseturg." Just sellel eelistusel ja liikmesriikide arvul 27 soovingi pikemalt peatuda.

Juba mitu aastat on räägitud kahekiiruselise Euroopast ning viimastel kuudel üha valjemalt ja julgemalt. Tegelikult käib jutt Euroopa Liidu tsentraliseerimisest või detsentraliseerimisest. Tõsi, viimastest ei räägita eriti valjult, sest praegune suundumus seoses majandus- ja fiskaalkriisiga on tugevalt tsentraliseerimise suunas. Huvitav, kuidas on kahekiiruselises Euroopas võimalik saada valmis Rail Balticu ühendus, eeldades, et Baltikumis jääb kehtima praegune euro kasutamise situatsioon.

Lubage mul korra teha ajas tagasivaade. Aastal 1951 loodi Euroopa Söe- ja Teraseühendus, mida peetakse Euroopa integratsiooni alguseks. Tõsi, veel täpsemaks kuupäevaks loetakse 9. maid 1950. Kuupäevad kuupäevadeks. Kõige olulisem põhjus ja eesmärk, miks loodi tulevane Euroopa Liit, oli see, et see oli kuue Euroopa riigi rahuliit, kus turumeetmete abil muudeti sõjapidamine asutajariikide vahel peaaegu võimatuks.

Miks ma kõnelen ajaloost, mis on meile niigi teada? Vähemalt 2008.–2009. aastani rääkisime peamiselt Euroopa Liidu alusväärtusest, milleks on olnud ja loodan, et edaspidigi on

kodanike, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumine Euroopa Liidu piires. Seda fundamentaalset seisukohta on hakanud tõsiselt muutma võlakriis, mis võtab võimust Euroopa Liidus ja eurotsoonis. Kas rohkem kaalu, muutmaks Euroopa Liidu senist arengut, on viimasel neljal-viiel võlakriisiaastal, või on olulisem enam kui pool sajandit, mil on lähtunud kodanike, kaupade, teenuste ja kapitali vabast liikumisest? Just eeskätt see esmane rahu tagamise põhimõte peab hoidma ära Euroopa lõhenemise.

Arvan, et järjest enam konkurentsivõimet on Euroopa Liidul, mis põhineb detsentraliseerimisel ja kus on vähemalt 27 riiki, lähitulevikus 28 riiki. Just see annab tugevuse ja usaldusväärse eelise. Selline Euroopa on tugevam kui eurotsoon, kus me pingutame püksirihma, et päästa Kreekat, ning äkitselt avastame, et omavaluutaga Rootsi, Taani ja Suurbritannia purjetavad teisel kursil. Huvitav, missuguse kiirusega nemad kahekiiruselises Euroopas sõidavad, või on olemas juba kolme-kiiruseline Euroopa? Usun, et mõistame nende riikide panust just ühtse Euroopa Liidu stabiliseerimisse ning suurema siseturu tagamisse. Lihtsustatud retoorika, et kui sind ei ole eurogrupis, siis sind ei ole olemas ka Euroopa otsustajate ehk esimese Euroopa hulgas, on väär. Briti peaministri mõne päeva tagust avaldust Euroopa Liidu eelarve vetostamise kohta tuleb võtta tõsiselt. Eurotsoon peab peeglist vaatama ning küsima, miks nii kaugele on mindud. Liikmesriikide omanäolisus ei ole halb. Vastupidi, eri riikide ja rahvaste lähenemisnurk näiteks rahandus- ja sotsiaalpoliitikale annab võimaluse parimatest kogemustest õppida ning neid võimaluse korral oma riigis rakendada.

Mõeldes veel korra tsentraliseeritud või detsentraliseeritud Euroopa Liidule, tuleb öelda, et kindlasti on ka häid näiteid tsentraliseerimise kohta. Lennuohutusnõuded on muutnud lennundust ohutumaks, keskkonnakaitselised regulatsioonid on muutnud ühiskonda keskkonda säästvamaks. Samas, absurdsed regulatsioonid kurkide suuruse või kõveruse kohta ei ole loodetud tulemust andnud.

Kui püüda näitlikult võrrelda Euroopa Liitu ja Ameerika Ühendriike, siis võiks küsida, miks ei räägita mitmekiiruselisest Ameerikast, kus 30 osariiki arenaksid ühel kiirusel ja 20 osariiki teisel kiirusel. Põhjus on loomulikult

selles, et tegemist on ühe riigiga ning eri osariigid igas mõttes rikastavad seda riiki ja seda majandusturgu ning just erinevuste abil kasvavad konkurentsivõimet.

Austatud Riigikogu! Kindlasti ei saa me tänases arutelus üle ega ümber põllumajandussektori otsetoetustest. Praegu on otsustamisel Euroopa Liidu eelarve järgmiseks eelarveperioodiks, sh pannakse paika põllumajanduslike otsetoetuste tasemed eri riikides. Eesti kindel seisukoht peab siin olema, et liigutaks otsetoetuste võrdsustamise suunas.

Head kuulajad! Oma tänases ettekandes rääkis peaminister korduvalt eurotsooni fiskaalpoliitikast ja ESM-ist. Tunnustamist vääriv on Riigikogu parteideülene ühisarvamus ESM-i menetluse otsustusprotsesside kohta ehk seisukoht, et suurem sõnaõigus jääb Riigikogu täiskogule. Loodetavasti hakkab ESM olema nii tugev tulemüür, et eurotsoon taastab oma usaldusväärse ning liikmesriigid ei hakka üle jõu elama. Praegu tundub, et eurotsoon on kulupõhine ja Euroopa Liit tulupõhine. Ma väga loodan, et ma siin eksin. Järjest olulisemaks muutub Euroopa Liidus ka fiskaaldistsipliini kinnipidamine. Üks hea mõõdupuu on Maastrichti kriteeriumid või vähemalt nendest tulenevad põhimõtted. Eurostati andmetel ületas selle aasta esimeses kvartalis 12 euroala riiki Maastrichti kriteeriumides ettenähtud 60%-list võlakoormust. Maastrichti kriteeriumide täitmine ei saa olla eesmärk omaette vaid euroalaga ühinedes, neist kriteeriumidest peavad kõik liikmesriigid iga päev lähtuma.

Keskerakonna fraktsiooni arvates vajab eraldi ja süvitsi käsitlemist Riigikohtu üldkogu 12. juuli otsus, kus märgiti ära ka põhiseaduslikkuse riive aspekt selles osas, kui palju ja mil määral on Riigikogul õigust delegeerida Eesti pädevust Euroopa Liidule. Arvame, et see küsimus vajab ühiskonnas laiapõhjalist diskussiooni. Kindlasti ei saa siin takistuseks olla 2014. aastal toimuvad Euroopa Parlamendi valimised. Kui uus alusleping või aluslepingu muutmine toob kaasa meie riigi pädevuse ulatuslikuma delegeerimise Euroopa Liidule, siis kindlasti toetame selle küsimuse panekut rahvahääletusele. Oleme edaspidigi seisukohal, et nii nagu Lissaboni leppes, kus vähemalt ühele miljonile Euroopa Liidu elanikule on antud rahvahääletuse algatuse õigus, peab see põhi-

mõte olema kajastatud ka Eesti Vabariigi põhiseaduses.

Lõpetuseks soovin Keskerakonna fraktsiooni nimel tänada Euroopa Liidu asjade komisjoni ja väliskomisjoni liikmeid ning nende esimehi avatud istungite eest, kus koos spetsialistidega arutatakse Euroopa Liidu tulevikku. Tänan kuulamast!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Peaminister Andrus Ansip on avaldanud soovi läbirääkimistel sõna võtta. Palun!

Andrus Ansip

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu, ma tänan teid rohkete küsimuste ja sisuka debati eest! Ma tänan ka Euroopa Liidu asjade komisjoni väga asjaliku ja konstruktiivse koostöö eest! Ma soovin, et debatt Euroopa Liidu teemadel oleks Riigikogus tulevikuski intensiivne. Ma loodan, et me ka tulevikus ei võta kapselduvat hoiakut, ei sea küsimusi "meie *versus* nemad", vaid otsime lahendusi, kuidas me saaksime kõik üheskoos koostööst Euroopa Liidus võita. Aitäh teile!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Päevakorrapunkt on ammendatud.

2. Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (235 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me liigume järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Siin on muutunud kaasettekandja. Kaasettekandja on sotsiaalkomisjoni liige Rein Aidma. Asume esimese lugemise juurde. Ma palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Yana Toomi!

Yana Toom

Proua eesistuja! Head kolleegid! Tegemist on eelnõuga, mis kannab pealkirja "Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu". Asi on selles, et alates 1. juulist 2009 kaotati Eestis matusetootus, mis oli mõeldud

n-ö füüsilistele isikutele. Matusetootuse saaja võib nüüd olla ainult kohalik omavalitsus, kes matab omasteta või tundmatuid isikuid. Matusetootuse suurus, kui see masu ajal ära võeti, oli 191 eurot. Niisama palju saab praegu ka kohalik omavalitsus, kui ta matuseid korraldab. Kuna kolm aastat tagasi oli tegemist kriisiga ja ajutiste kärbetega, siis me lähtume sellest, et nüüd oleks õige aeg matusetootus taastada. Seda enam, et nagu näitasid meie läbirääkimised väga paljude omavalitsustega ja sealsete sotsiaalhoolekande töötajatega, on see paljudes omavalitsustes suur probleem, mis tekitab palju peavalu. Nimelt, hüppeliselt on kasvanud inimeste arv, kes keelduvad omaseid matmast, kuna neil pole selleks raha. Meile on teada kümned juhtumid – ma ei liialda –, kus inimesed on võtnud kiirlaenu, et matuseid korraldada. Krematooriumides ollakse hädas sellega, et riulitel seisavad tuhaurnid, aga inimesed ei saa neid n-ö välja osta, kuna selleks lihtsalt ei ole raha. Olukord on tihtilugu selline, et viivis on juba suurem kui teenuse maksumus. Sellist olukorda ei saa pidada normaalseks. Lähtuvalt sellest me teemegi ettepaneku taastada matusetootus endisel kujul.

Ma tean küll juba ette, et valitsus seda eelnõu paraku ei toeta. Seda põhjusel, nagu on siin hästi lühikeses kirjas öeldud, et omal ajal võeti see toetus ära selleks, et riigi vahendeid saaks kasutada efektiivsemalt ja vajaduspõhiselt. Aga ma siiski palun teil, head koalitsiooniliikmed (ma vaatan, et eelnõu tekitab teie seas "meeletut" huvi, saalis on üheksa koalitsiooniliiget, aga arvata on, et hääletuse ajaks on kõik kohal, et vastu hääletada), seda eelnõu mitte välja hääletada, sest peale esimest lugemist on võimalik matusetootuse saajate ringi piirata ja muuta see toetus tõepoolest vajaduspõhiseks, nagu soovib meie austatud Vabariigi Valitsus. Me anname kõik endale aru, et probleem on olemas ja probleem on suur. Ma tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Me asume küsimuste juurde. Palun, Rein Aidma!

Rein Aidma

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te viitasite võimalusele kahe lugemise vahel teha niisugune muudatus, et muuta

see toetus n-ö vajaduspõhiseks. Te järelikult tunnistate, et pigem oleks tarvis matusetoetus muuta vajaduspõhiseks. Miks te siis tegite niisuguse lausalise ettepaneku ega lähtunud kohe sellest printsibist?

Yana Toom

Ma siiralt püüan saavutada kompromissi opositsiooni ja koalitsiooni poliitilise soovi vahel.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Siin on tegemist teemaga, mis ühelt poolt on üks väike detail omavalitsuste autonoomia suures kompleksis, aga teiselt poolt on see, võrreldes omavalitsuste autonoomia teiste detailidega, muidugi tunduvalt dramaatilisem, seetõttu, et see on seotud surma ja matuste teemaga. Kas te selle eelnõu ettevalmistamise ajal olete saanud ülevaate, kuidas omavalitsused on ikkagi toime tulnud matusetoetuse väljamaksmisega kas siis nendele, kes seda vajavad, või lausaliselt? Ja kas on olnud väga dramaatilisi juhtumeid, kus sellega lihtsalt ei ole toime tulnud ning inimeste nii materiaalsed kaotused kui ka emotsionaalsed kannatused on kasvanud?

Yana Toom

Ma tänan küsimuse eest! Selliseid näiteid, jah, on. Ma ei taha näpuga näidata, sest, ausalt öeldes, väiksemad ja vaesemad KOV-id balansseerivad inimesi toetades kuidagi seaduse piiiril. Näiteks näeb seadus ette, et kohalik omavalitsus saab matusetoetust juhul, kui ta matab omasteta isikut. See on toonud kaasa selle, et inimesed kirjutavad umbes sellise avalduse (mul on üks selline avaldus kabinetis, võin teile hiljem seda lugeda anda): "Ma ei soovi oma tüdart matta, kuna ma polnud teda 20 aastat näinud. Ta tuli ja suri, ta on mulle võõras inimene." Ma usun, et keegi sellist avaldust kerge südamega ei kirjuta, aga inimestel pole lihtsalt teist väljapääsu. Kohalik omavalitsus matab inimese maha, kuigi inimesel on omaksed olemas. See tähendab, et võlutakse välja mingisugune ajutine toetus. Suuremad omavalitsused saavad kõige sellega hakkama, aga me teame, et meil on 226 oma-

valitsust ja on ka selliseid, kus sellega hakka-ma ei saada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Jents!

Kalle Jents

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Te just äsja kõnepuldist ütlesite, justkui teie fraktsioon oleks nõus ka sellega, kui see toetus oleks vajaduspõhine, et te peate seda üpris õigustatuks. Kas te ei leia, et sel juhul oleks ikkagi targem uus eelnõu esitada? Siis oleks vaja välja töötada rahalised piirid ja kriteeriumid. Niimoodi puusalt tulistades on ilmselt väga raske seda eelnõu muuta.

Yana Toom

Ma tänan küsimast! Teate, mulle väga meeldivad sellised väljendid. Ka meie peaminister räägib aeg-ajalt, et me soovime raha lennukilt loopida. Teie nüüd ütlesite, et me tulistame puusalt. Minu arvates selle teema puhul, vabandust, ei ole see päris kohane väljend. Teil on muidugi õigus, seda kõike võiks teha. Aga ma loodan ka teie koostööle. Kusjuures mitte sellisel viisil, et me hääletame praegu selle eelnõu välja ja siis ootame pikki kuid või isegi aastaid, kuni koalitsioon tuleb oma eelnõuga välja, vaid ma loodan, et me saame siin parlamendis seda tööd ühiselt teha. Selleks me oleme ju siia valitud, nii teie kui ka mina.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Kokk!

Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma olen sinuga täiesti nõus, et väga suurele osale Eesti rahvast tekitavad praegu probleeme nii matused kui ka kõik nendega seonduv. Aga igal vallal on kohustus oma inimeste ees. Nagu vanaasti öeldi, iga vald toetab oma sante ja vaeseid. Võib-olla tuleks vaadata asja hoopis teise kandi pealt. Praegu on vähenenud omavalitsustele minev üksikisiku tulumaksu osa. Võib-olla võiks vaadata seda, kuidas eelarves see üksikisiku tulumaksu summa kasvama hakkaks. Iga vald teab ikkagi täpselt, kellele ja kui palju oleks vaja toetust maksta. Seal vallas, kus mina elan, makstakse matusetoetust kõigile, sõltumata sellest, kas tal on raha või mitte.

Kui ma tahtsin oma isa matuseid korraldades sellest loobuda, siis see ei olnud võimalik, sest seda toetust makstakse lihtsalt kõigile.

Yana Toom

Väga tore, et Eestis on selliseid valdu, kus toetust makstakse igäihele, tulistatakse puusalt ja loobitakse raha lausa lennukilt alla. Aga mis puudutab kohustust, siis see oleks võib-olla väga õige lähenemine. Kuid me kõik teame väga hästi, et meil on seni väga suures osas lahti kirjutamata riigi ja KOV-ide kohustused. Praegu ongi siin lünk, sest tegelikult ei kohusta ükski seadus matma, saate aru. See ongi nii, et kui tahan, siis matan, aga kui ei taha, siis ei mata. See kehtib nii riigi kui ka KOV-i suhtes. See ongi see lünk, mille me tahame praegu likvideerida.

Aseesimees Laine Randjärv

Vabandust, ma soovin ühe repliigi öelda! Tundub, et see puusalt tulistamise väljend on saanud praegu vale konteksti. Kalle Jentsi sõnavõttus ei olnud see mõeldud mitte samas mõttes kui lennukilt raha loopimine, seal oli teine kontekst. Ei ole mõtet seda teemat enam arendada. Palun, Rein Aidma, teine küsimus!

Rein Aidma

Aitäh! Oma eelnõu seletuskirjas olete viidanud, et koormus riigieelarvele, kui kõik need toetused lausaliselt taastada, on umbes 3,5 miljonit eurot. Samas märgite juurde, et seaduse mõju oleks võimalik arvestada 2013. aasta riigieelarve planeerimisel. Te teate ju väga hästi, et riigieelarve eelnõu on juba Riigikokku antud. Planeerimine on hiljaks jäänud. Kuidas sellest tühikust edasi minna?

Yana Toom

Ma tänan küsimast! See nn tühik tekkis seetõttu, et me andsime selle eelnõu menetluse maikuus, kui me arvasime, et oleks võimalik seda veel planeerida. Nüüd on paraku oktoober, teil on õigus. Nii et me peame kas aega nihutama või ikkagi suutma kuidagi selle asja ära planeerida.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Ma olen kolleeg Riisaluga mitu korda (õieti kaks korda) rääkinud sellest, et matuseteenuste hind on Eestis väga kõrge. Siit see probleem tekibki. Kirjelda mulle, palun, milline on olukord Eesti matuseteenuste turul! Normaalse turusituatsiooni korral peaksid matuseteenused olema muidugi odavamad. Vaata, ma ei saa hääletada, kui ma ei tea tausta. Aga sellest probleemist olen ma sinu erakonnakaaslasega vähemalt kaks korda väga teravalt rääkinud.

Yana Toom

Ma tänan! Tõesti, olukord ei ole hea. Ka seletuskirjas on välja toodud, et näiteks tuhas-tamine koos kabeli kasutamise maksab Tallinnas 500 eurot, mis on üle mõistuse kõrge hind. Samas teame, et matusetarvikute käibemaks on kõrge. See võiks ju olla madalam. See on ilmselt järgmine samm, mis seadusandjal teha tuleks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Remo Holsmer!

Remo Holsmer

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Te kaitsete eelnõu, mis näeb ette, et matusetootus kehtiks kõigile, oleks universaalne toetus. Te ütlesite oma vastustes, et olete valmis ka kompromissideks koalitsiooni ja valitsusega. Võib-olla te kirjeldate, milline see ettepanek võiks olla, kuhu see piir tuleks n-ö vajaduspõhise toetuse puhul tõmmata? Kas olete selle peale mõelnud?

Yana Toom

Jah, hea Remo! Ma sisemiselt, oma hinges olen selle vastu, sellel lihtsal põhjusel, et pärast lähedase kaotamist ei ole väga õige aeg joosta paberitega ringi ja tõestada sotsiaal-ametnikule, et sul ei ole raha. See on inimese elus niigi raske aeg. Aga kui me juba sellest räägime, siis ütlen, et ilmselt me peame vaatama sissetulekuid ja väljaminekuid ning kõiki muid asju. Kuid kindlasti ei tohi lähtuda toimetulekupiirist, sest see on meil olematult madal. Lähtuma peab ikka millestki muust.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Igor Gräzin, teine küsimus!

Igor Gräzin

Ma pean jätkama. Ma ei saanud vastust. Kas matuseteenustel on olemas turg ja konkurents, mis toob hinna alla, või ei ole seda tepts mitte? Kui seda ei ole, siis on see tegelikult väga morbiidne koht ja vahend, kuidas riik hakkaks subsideerima turumonopole või, ühesõnaga, monopole, kes teenivad täpselt nii palju, kui nad tahavad. Nad keevitavad just sellise hinna, nagu soovivad. Te rääkisite 500 eurost. Ma ei tea, kui pannakse hinnaks 5000, kas siis maksame ikka edasi või? Ma kordan veel kord küsimust: kas selle teenuse puhul on olemas turg või ei ole? Jah või ei?

Yana Toom

Jah, siin on turg olemas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kalle Jents, teine küsimus!

Kalle Jents

Aitäh, hea juhataja! Aitäh ka täpsustuste eest! Tõepoolest, oma väljendiga pidasin ma silmas eelnõu menetlemise käiku. Tuleks korrektselt algusest alustada ja sugugi mitte aastateks see eelnõu kusagile vedelema jätta. Aga ei tuleks käituda nii, et noh, teeme selle siis ümber. Nii nagu te ise siit puldist äsja ütlesite, tuleks arutada seda, et lähtuma ei peaks toimetulekupiirist. Võib-olla oleks vaja analüüsida, milline see õige piir on, teha konkreetset arvutused, kui palju inimesi on hädas oma lähedaste matmisega, ja tulla siis siia uue, korrektse eelnõuga?

Yana Toom

Aitäh! Ma pean seletama kahte asja. Eesti keel ei ole minu emakeel. Nii et kui ma liialt emotsionaalselt teie väljenditele reageerin, siis ma palun vabandust. Aga ma usun, et kui mina kasutaksin teiega rääkides selliseid venekeelseid väljendeid, siis võib-olla ka teie oleksite ärritunud. See selleks.

Nüüd väljendist "korrektnen eelnõu". Ma leian siiralt, et see eelnõu on vägagi korrektne. Mind paneb imestama – ma olen muidugi suhteliselt uus Riigikogu liige, mitte nii staažikas kui mõni teine siin – selline hoiak, et opositsioon tegi mingi asja põlve otsas valmis ja nüüd koalitsioon siin kritiseerib. Minu arusaam on see, et me võiksime teha koostööd.

Kui teil on häid ettepanekuid, siis me hea meelelega kuulame need ära. Aga paraku ei tulnud isegi sotsiaalkomisjoni istungil ühtegi ettepanekut peale selle, et mulle öeldi, et kui ma praegu selle eelnõu tagasi võtaksin, siis kunagi hiljem tekitatakse selle teema üle arutelu. See aga ei ole konstruktiivne lähenemine.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Suurem osa siin saalis toimunud diskussioonist on keskendunud sellele, kas see toetus peaks olema lausaline või vajaduspõhine. Yana, kas ma saan väga valesti aru, et see meie pakutud eelnõu näebki tegelikult ette vajaduspõhist toetust? Seda toetust saavad ju need, kellel on vaja korraldada matuseid. See ei ole selles mõttes lausaline toetus, et seda makstakse kõigile, vaid seda makstakse ainult neile, kes korraldavad matuseid.

Yana Toom

Priit, kui sa tahtsid küsida, kas me soovime anda matusetootust nendele, kes kedagi ei mata, siis vastus on, et ei soovi. Samas on eelnõus selline punkt, et inimene peab ikkagi seda toetust küsima, mitte nii nagu ühe Riigikogu liikme koduvallas, kus antakse seda kõigile ja vägisi. Tuleb ikka avaldus täita.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu, Yana Toom! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun kaasettekandeks kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Rein Aidma! Istungi lõpuni on jäänud ainult 13 minutit, kuid see konkreetne toiming lõpetatakse.

Rein Aidma

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas kõnesolevat riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 235, mille oli esitanud Keskerakonna fraktsioon, s.a 24. septembril. Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu tutvustas Yana Toom kui eelnõu algataja esindaja. Eelnõu eesmärk on taastada riiklik matusetootus enne 1. juulit 2009. aastal kehtinud kujul.

Vabariigi Valitsus ei toeta riikliku matuse-toetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 235. Valitsuse seisukohta tutvustas Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna peaspetsialist Marina Jefrosinina. Vabariigi Valitsuse arvamusele riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta oli digitaalselt alla kirjutanud minister Hanno Pevkur. Eelnõu arutelu toimus Vabariigi Valitsuse 14. juuni istungil. Istungi protokoll nr 25 päevakorrapunkti nr 2 kohaselt Vabariigi Valitsus ei toetanud Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni esitatud eelnõu. Otsus tehti ühehäälselt. Vabariigi Valitsus tugines oma arvamuses asjaolule, et riiklik matusetootus vaadati 2009. aastal üle eesmärgiga parandada riigi rahaliste vahendite kasutamise efektiivsust ja vajaduspõhisust ning matusetootuse saajate ringi vähendamine ja piirdumine vaid valla- või linnavalitsusega ei ole mõeldud ajutise lahendusena. Sotsiaaltoetused peavad olema rohkem suunatud puuduse käes kannatavatele inimestele, kes toetuseta satuksid toimetulekuraskustesse. See-ga ei saa pidada põhjendatuks matusetootuse võimaldamist kõigile, arvestamata surnu omaste majanduslikke võimalusi. Isikutele vältimatu sotsiaalabi osutamine ja sotsiaaltoetuse maksmine on kohaliku iseloomuga ülesanne. Kohaliku omavalitsuse üksused tulevad üksikjuhtumite lahendamiseks efektiivsemalt toime kui riik, mistõttu ei ole otstarbekas selliseid funktsioone seada riiklikul tasemel korraldamiseks. Kohaliku omavalitsuse üksused pidasid isikute abivajadusest lähtudes vajalikuks maksta 2011. aastal matusetootust, nii nagu siin juba näide toodi, summas 572 237 eurot. Eeltoodud põhjendustest tulenevalt ei toetanud Vabariigi Valitsus riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 235 ega ettepanekut taastada riikliku matusetootuse maksmine enne 1. juulit 2009. aastal kehtinud kujul.

Komisjon, nagu öeldud, arutas eelnõu 24. septembril. Tõepoolest, nagu eelmine ettekandja juba viitas, oli komisjoni esimehe Margus Tsahkna ettepanekul kõne all see, et tuleks kuulata ära kohalike omavalitsuste esindajate võimalikud mured selles delikaatses küsimuses ja pärast seda, kui komisjonil on käepärast ülevaade kõikidest omavalitsustest, oleks võimalik mõelda sellise eelnõu esitamisele, mis võtaks arvesse tegelikku olukorda ja võimalikke raskusi.

Kuna eelnõu esitaja ei olnud nõus eelnõu tagasi võtma, siis tegi komisjon nimetatud kuupäeval toimunud istungil kolm otsust. Esiteks, saata kõnealune riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 235 Riigikogu täiskogu päevakorda 9. oktoobril 2012. aastal. See otsus langetati konsensusega. Teiseks, teha ettepanek eelnõu tagasi lükata. Selle ettepaneku poolt oli 5 ja vastu 3 komisjoni liiget, erapooletuid ei olnud. Kolmandaks määras komisjon ettekandjaks Margus Tsahkna, aga kuna ta pidi sõitma väliskomandeerin-gusse, siis on täna ettekandjaks siin puldis kõneleja. Ma tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Me jõuame kuni istungi lõpuni esitada mõne küsimuse. Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea kolleeg! Eelnõu mittetoetamise põhjus on, ütleme nii, väga võõrastav. Kus siis riigi raha ja vahendeid teie meelest ikkagi efektiivsemalt kasutada saaks kui mitte inimeste abistamiseks olukorras, kus neil on niigi raske? Me teame ju ka seda, et matuseteenused on väga kallid. Kas meie riigi rahandust hoi-taksegi korras inimeste arvel, nii et lihtsalt ei toetata neid inimesi, keda oleks vaja toetada? Võib-olla tutvustate lähemalt ka hääletustulemusi, kes kuidas hääletas?

Rein Aidma

Aitäh küsimuse eest! Kui meenutada varasemaid küsimusi ja vastuseid, siis te viitasite sellele, et siin justkui ei ole konkureerivat teenusepakkumist, mis võimaldaks hinda alandada. Probleem on tegelikult palju laiem kui ainult lausalise toetuse maksmine. Võib-olla me tõesti maksame lihtsalt kinni ka neid toetusi, mille kulupool ei ole põhjendatud. Me peame ära kuulama kohaliku omavalitsuse, kes on praegu selle teenuse osutaja ja mures oleva inimese toetaja. Kui me leiame niisuguse lahenduse, mis võimaldab seda toetust maksta lahkunu tõepoolest puudust kannatavatele perekonnaliikmetele, et nad saaksid seda kurba toimingut korraldada, siis selle elluviimiseks on tarvis niisugust eelnõu, mille abil see võimalik oleks. Ütlen veel kord, et praegu mak-savad seda toetust kohalikud omavalitsused ja nende esindajatega oleks vaja läbi rääkida, kas

see toetus peab nende arvates olema lausaline. Pärast seda oleks võimalik jõuda niisuguste seisukohtadeni, mille alusel saaks välja töötada eelnõu, mis peaks andma optimaalse lahendi.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Ega see seisukoht vist päris vale ei olegi, et sellega võiksid tegelda kohalikud omavalitsused. Aga küsimus on selles, kust selle jaoks raha leitakse. Vaatame kas või 2009. aastat, kui riik hoidis oma kulutusi kokku 3,5 miljoni euro võrra ja vähendas samal ajal omavalitsuste tulubaasi näiteks tulumaksu osas 0,5%. Kuidas need kaks asja kokku käivad? Kust kohalik omavalitsus peaks selle raha leidma?

Rein Aidma

Aitäh küsimuse eest! Jah, loomulikult, raha on meil kogu aeg vähe. Aga raha ei ole kahjuks vaja mitte ainult matusetoetuseks, vaid ka näiteks õpetajate palkadeks. Käimas on väga tõsine protsess seoses arstidega, tervishoiutöötajatega tervikuna. Küsimuse all on, kuidas me politseinike, piirivalvurite jt palku suudame korrigeerida. Ütlen veel kord, et me peame kõiges leidma optimaalsed lahendid, et me suudaksime oma väikese riigi väikese eelarve piires vajaduspõhised rahastamismudelid ära otsustada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Yana Toom!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Hea ettekandja! Me kõik teame väga hästi, et eelnõu menetlemiseks pärast seda, kui see menetlusse antakse, on enne esimest lugemist aega seitse töönädalat. Kõnesoleval juhul jäi vahepeale ka suvi. Kas see ei tähenda seda, et sotsiaalkomisjoni töö on jäänud tegemata? Sa praegu üldiselt räägid sellest, et oleks tulnud ära kuulata need ja need. Miks ei ole seda tehtud?

Rein Aidma

Aitäh küsimuse eest! Komisjoni tööplaan sõltub tõepoolest kõikvõimalikest teguritest, kaasa arvatud sellest, et suvel istungeid ei toi-

mu. Me jõudsime selle eelnõu menetlemiseni just nimelt nüüd ehk sügisel. Matusetoetusega seonduvad muudatused on tarvis ette võtta alles selle järel, kui meil on olemas ülevaade ja informatsioon. Aga seda saab teha ainult koostöös kohalike omavalitsustega. Ainult nii saab seda probleemi tervikuna lahendada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Et riigivõim oma alamatesse saab üht- või teistpidi suhtuda, see selleks. Aga võib-olla on Riigikogu liikmetele üllatus, et Eesti riigil on sel alal ka rahvusvahelised kohustused. Me oleme siin Riigikogus ratifitseerinud Euroopa sotsiaalhartat, mis ütleb, et inimesed, kellel ei ole vajalikke vahendeid, peavad saama abi, selleks et omakseid matta. Meil inimesed abi ei saa, matusetoetust saavad omavalitsused, et matta neid inimesi, kellel ei ole sugulasi. Kas komisjon arutas seda, kas me täidame praegu sotsiaalhartat nõudeid?

Rein Aidma

Aitäh küsimuse eest, hea kolleeg! Täpselt niisugusel kujul me seda ei arutanud. Ma saan ainult lühidalt viidata sinu enda küsimuse sõnastusele. Pole õige, et toetust ei saada. Toetust saavad need inimesed, kellel on selle järele vajadus, ja seda toetust maksavad kohalikud omavalitsused. Kas riik saab kohalikele omavalitsustele appi tulla? See on küsimus, mille me peame järgmise menetluse käigus ette võtma ja leidma optimaalse lahenduse. Aga veel kord ütlen, et kohalikud omavalitsused maksavad praegu seda toetust, mida harta ette näeb.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Registreeritud seitse sõnavõttu liiguvad järgmise istungi päevakorda. Tänapäevane istung on lõppenud. Suur tänu Rein Aidmale! Me jätkame homme, kolmapäeval. Kõike head!

Istungi lõpp kell 14.00.

Istungi kestus 4 tundi.

Juhataja

L. Randjärv
Riigikogu aseesimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 10. oktoober 2012

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Matusetoetus
2. Võrumaa Muuseumi ja Võru Instituudi ühendamine
3. Tervishoiutöötajate streik
4. Tehniliste abivahendite kättesaadavus erivajadustega inimestele
5. Alkoholi- ja tubakaaktsiis
6. Töötukassa raha kasutamine haigus- hüvitisteks
7. Mustpeade maja tagastamine

Istungi rakendamine

1. Riikliku matusetoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (235 SE) esimese lugemise jätkamine
2. Maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (241 SE) kolmas lugemine
3. Elektroonilise side seaduse § 90 täiendamise seaduse eelnõu (243 SE) teine lugemine
4. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu (259 SE) esimene lugemine
5. Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (234 SE) esimene lugemine
6. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu (233 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, austatud peaminister ja ministrid! Alustame tänast infotundi. Palun, kohaloleku kontroll!

Kohalolijaks registreerus 42 Riigikogu liiget, puudub 59. Täna infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, kultuuriminister Rein Lang ja sotsiaalminister Hanno Pevkur.

1. Matusetoetus

Esimees Ene Ergma

Alustame tänase esimese küsimusega. Palun, kolleeg Yana Toom! Küsimus on peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Yana Toom

Ma tänan, proua eesistuja! Austatud peaminister! Eile katkes meil siin saalis matusetoetuse seaduse eelnõu arutelu, mida me täna peale infotundi jätkame. Muu hulgas arutasime ka valitsuse seisukohta, mis oli meie eelnõu mittetoetav. Põhjus oli see, et valitsuse arvates peab matusetoetus olema vajaduspõhine. Öelge palun, mida tähendab teie arvates see vajaduspõhisus ja milline võiks näiteks matusetoetuse mudel olla!

Andrus Ansip

Aitäh! Euroopas on vähe riike, kus on olemas lausaline matusetoetus. Enamasti on riikides kindlustusega võimalik inimese surma puhul määrata matuse korraldajatele toetuse maksmine. See, et Eestis kunagi kehtestati matusetoetus lausalise toetusena, on Euroopa kontekstis suhteliselt suur erand. Tõsi, niisuguseid riike Euroopas on. Meile kõige lähemal on üheks selliseks riigiks Leedu, kus on olemas lausaline matusetoetus. Kuid kordan veel kord: selliseid riike on Euroopas väga vähe. Enamasti ei peeta loomulikuks, ratsionaalseks sellist tegevust, kus maksumaksja käest korjatakse raha kokku ja makstakse siis võrdselt kõigile seesama kokkukorjatud raha tagasi. Ka Eestit hiljuti väisanud OECD peasekretär kinnitas, et Eesti peab enamal määral sihitama sotsiaaltoetusi ehk sotsiaaltoetused peavad olema märksa enam vajaduspõhised. Kellel on vajadus ja kellel ei ole vajadust konkreetse toetuse liigi puhul, selle peab otsustama kohalik omavalitsus. Matusetoetuse maksmine on oma olemuselt omavalitsuse pädevuses.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Yana Toom, esimene täpsustav küsimus!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Hea peaminister! Paraku nii ei ole – selles mõttes, et seda kohustust ei ole kohalikul omavalitsusel, seda ei ole ka riigil. Aga minu küsimus on selline. Matusetootuse seaduse eelnõu laekus 16. mail, enam kui viis kuud on möödas. Milles on asi? Miks ei ole seda vajaduspõhisuse teemat valitsuses arutatud? See eelnõu lihtsalt hääletatakse praegu maha sellel ettekäändel, et seal puudub n-ö vajaduspõhisuse dimensioon. Miks ei ole valitsus selle kallal tööd teinud?

Andrus Ansip

Aitäh! Valitsus on seda eelnõu arutanud ja otsustanud seda esitatud kujul mitte toetada. Üks argument on juba nimetatud: me ei saa lubada oma riigi tulude juures lausalisi toetusi enamasti nendele, kes neid toetusi hädasti ei vaja. Toetuse saamine peab olema õigustatud ja õigustatud on ta sel puhul, kui inimesed elavad vaesuses, kui nad vajavad seda toetust. Teie pakutud eelnõu eeldaks täiendavate vahendite leidmist 3,5 miljoni euro ulatuses ja see on riigieelarve jaoks väga suur summa. Riigieelarve kasutab maksumaksjate raha efektiivselt ja nagu ma juba korra ütlesin – kõigile nende makstud maksudest mingi osa tagasimaksmine pole ratsionaalne, sellega ei peaks riik tegelema.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Yana Toom, teine täpsustav küsimus!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Meedia tegelikult väga laialt kajastas seda teemat. Ma just eile enne istungit sirvisin neid vanu artikleid. Muu hulgas hakkas mulle silma TV3 väike uudisklipp, kus oli juttu sellest, et ühes krematoriumis on riikli peal mitukümmend tuhurni, mida omaksed ei jõua välja osta, ja viivis on kõrgem kui teenustasu ise. Kas te peaministrina oskate anda hea soovitus inimestele, kes ei suuda neid urne välja osta, kuna nad ei ole võimelised seda teenust kinni maksma?

Andrus Ansip

Aitäh! Kui inimesed tõepoolest ei suuda kinni maksta seda teenust, mille nad ise on tellinud, ja see on matuseteeenus, siis kohalik omavalitsus peab selliseid inimesi aitama. Riik on võtnud enda kanda nende inimeste matmise kulude katmise, kellel pole omakseid või kelle isik on tuvastamata. See on riigi kohustus. Kohalikud omavalitsused peavad aitama neid, kes ise hakkama ei saa.

Esimees Ene Ergma

Kuna teema on tähtis, siis luban neli koha peal registreeritud küsimust. Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh! Kõigepealt see, hea peaminister, et kuidagi naljakalt kõlas, kui te ütlesite, et inimene ise on tellinud selle teenuse. Surma ei tellita, inimene tuleb ikka ära matta. Aga mul on teile küsimus. Ma olen pannud tähele, et teie valitsusele on koormaks inimesed Eesti riigis. Selleks et seda koormust vähendada, sobib ehk selline ettepanek. Kohalik omavalitsus ei oska ka pärast inimese surma öelda, kas tema sugulased on vaesed või mitte. Võib-olla valitsus teeks sellise ettepaneku ja Riigikogu kinnitaks selle ära, et vanemast peast iga inimene, kes soovib, kirjutab enne lahkumist igavikuteele valmis avalduse: "Palun, lugupeetud peaminister, andke mulle matusetootust, kui ma peaksin lahkuma!" Õelge oma hinnang! Mis te arvate sellisest ettepanekust?

Andrus Ansip

Ma olen alati imetlenud teie huumorimeelt, aga seekord paneb mind imestama see, et te isegi surmaga oskate nalja teha. Ega see väga kohane ei ole. Ma ei ole kunagi väitnud, et surnud ise on oma kremeerimise tellinud. Need, kes on kremeerimise tellinud, on siiski elavad inimesed. Elavad inimesed teavad, kas nad suudavad selle teenuse eest maksta või mitte. Kui nad ei suuda selle teenuse eest maksta, tuleb pöörduda kohaliku omavalitsuse poole ja kohalik omavalitsus peab selliseid inimesi aitama. Kui pole sugulasi, lähedasi või isik on tuvastamata, siis sellise inimese matmiskulud katab riik riigieelarvest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Täna, proua juhataja! Austatud peaminister! Matuse toetus kehtestati riikliku toetusena 2000. aastal pärast Eesti ühinemist Euroopa Nõukogu sotsiaalkindlustuskoodeksiga. Vastavalt Euroopa Nõukogu sotsiaalkindlustuskoodeksi ja Euroopa Liidu põhimõtetele loetaksegi seda üheks sotsiaalkindlustuse liigiks. Ma tahan parandada teie vastuses ühe ebakõla. Kui kohalik omavalitsus matab omasteta inimesi, siis kahjuks ei kata kõiki kulutusi riik. Ta on neid kulutusi katnud matuse toetusega samas määras ja tegelikult omavalitsused on lisanud sellele juurde, sest nad ei suutnud kroonijal 3000 krooniga ja nüüd ei suuda 190 euroga matuseid korraldada. Aga minu küsimus on selline: kas koalitsioon plaanib tulla välja eelnõuga ehk siis ettepanekuga luua vajaduspõhine matuse toetus?

Andrus Ansip

Aitäh! Kindlasti ei kavatsen valitsus välja tulla lausalise matuse toetuse kehtestamise eelnõuga. Põhjendused on ka juba esitatud. Nii Euroopa Komisjon, OECD kui ka teised auväärased institutsioonid on korduvalt juhtinud Eesti valitsuse tähelepanu sellele, et meie sotsiaaltoetused on vaid universaaltoetused ja Eesti on Euroopa Liidus erandlik just selle poolest, et meil vajaduspõhiseid toetusi praktiliselt polegi. Siit saalist on arupärija viidatud eelnõu käsitlusele, kuid ka väiteid, justkui oleks matuse toetus ette nähtud Euroopa sotsiaalhartas. Täna te viitasite teisele dokumendile ja see dokument on parem alus kui sotsiaalhartas. Ma olen selliste väidete esitamisel sotsiaalhartat korduvalt lugenud küll lõiguti, küll otsast lõpuni, kuid Eiki Nestori väidet ei ole ma sotsiaalhartast suutnud leida. Ma oleksin väga tänulik, kui Eiki Nestor mulle selle matuse toetuse lõigu sotsiaalhartast üles leiaks. Küll aga on sotsiaalkindlustuskoodeksi lisas räägitud matuse toetusest, kuid olgu öeldud, et Eesti lisasid ratifitseerinud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea peaminister! Pärast huvitav on teid kuulata. Aga huvitav on ka see, kuidas siis näiteks Euroopa sai meile omal ajal teha lausa ettekirjutuse, et meie matuse toetused on liiga väikesed. Seda teemat arutati siin saalis ja, muide, neid toetusi ka tõsteti. Mul on need paberid isegi alles. Nii et me oleme tõesti Euroopa sotsiaalhartas ja sotsiaalkindlustuskoodeksiga ühinenud ja need on meile siduvad. Aga ma küsin siiski: kas te teate täpselt, kui kallis matuse toetus ikkagi on? Me ei räägi praegu vaestest, kes nagnu ei jõua seda kinni maksta. Kas teie meelest näiteks keskklassi inimesed, kellele see surm tuleb võib-olla ootamatult, suudavad selle kinni maksta? Ja miks ei võiks riik natuke olla toeks sel raskel hetkel?

Andrus Ansip

Aitäh! Hea küsija! Ma pean veel kord pöörduma triviaalsuste juurde. Nii vaesemad inimesed kui ka keskklass on need, kes kujundavad riigieelarve oma maksetega. Riik ei tee mingeid imesid. Riik ei võta raha kübarast. Riik Riigikogu ja valitsuse isikus saab ümber jagada seda, mida maksumaksja riigikassasse on maksnud. Minule teadaolevalt ei ole mitte kunagi Eestile ette heidetud seda, et universaaltoetusena on matuse toetus Eestis liiga väike. Siis tuleks etteheiteid teha enamikule Euroopa Liidu riikidest, kus matuse toetust universaaltoetusena üleüldse ei ole. Ma mälu järgi viitan – ma ei pruugi päris euro täpsusega seda öelda –, et minu meelest on kindlustuspõhine matuse toetus Hispaanias 48 eurot. See on väiksem, kui ta Eestis määrana kehtestatud on. Ma võin öelda, et mulle teadaoleva põhjal makstakse enamikus Euroopa riikides matuse toetust kindlatel juhtudel. Näiteks siis, kui kindlustatu on hukkunud tööõnnetuses, kui hukkunu või surnu puhul on täidetud teatud eeltingimused, milleks mõnedel puhkudel on viie aasta jooksul sotsiaalkindlustussüsteemis kaasalöömine, sh teatud kindla perioodi eest maksude maksmine.

Esimees Ene Ergma

Ja viimane kohapeal registreeritud küsimus kolleeg Priit Toobalilt.

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud peaminister! Eile siin saalis sedasama matuse-toetuse teemat arutades ütles kolleeg Rein Aidma ja ka teie olete seda täna korduvalt rõhutanud, et see inimestele appi tulek on kohalike omavalitsuste küsimus. Aga aastatel 2000–2009 leidis riik, et see on tema kohustus. Pärast 2009. aastat ütleb ta, et nüüd võiksid kohalikud omavalitsused aidata, mitte enam riik. Kas see ei ole jälle üks valitsuse poolt kohalikele omavalitsustele pandud ülesanne, andmata kaasa rahalisi vahendeid? Kuna mul on veel 25 sekundit küsimuse esitamise lõpuni aega, siis ma kordan Helmen Küti küsimust. Kas Vabariigi Valitsus tuleb välja vajaduspõhise matusetootuse seaduse eelnõuga ja kui jah, siis millal?

Andrus Ansip

Aitäh! Kas ja millal, seda pole Vabariigi Valitsus praegu otsustanud. Ma kinnitan veel kord oma arvamust. Minu veendumuse järgi on vajaduspõhise toetuse maksmine kohaliku omavalitsuse ülesanne.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Võrumaa Muuseumi ja Võru Instituudi ühendamine

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Kalvi Kõvalt kultuuriminister Rein Langile. Palun!

Kalvi Kõva

Aitüma, hää istungi juhataja! Hää ministri-herr! Võta õiguse küsüda võro keeleh, kuna viimäts rahva kokkulugemise aigu 75 000 eestimaalast üteli, et mõistva kõnõlda võro kiilt. Ja mu küsimine on ka sääne lihtne. Jutte on säänsit ja määnsit, aga võrokelele on kõrvu kostunu sääne jutt, et ministeeriumil on plaan Võro Instituudi ja muuseumi leiva ühte kappi panda. Kas tollel jutul on ka määnegi tõepõhi all?

Rein Lang

Aitäh! Küsimus oli täiesti arusaadav. Jah, sellist mõttevahetust on peetud. See on kind-

lasti üks võimalikest arengustsenaariumidest, kuidas parandada ajaloolise Võrumaa nii ainelise kui ka vaimse pärandi kogumist ja uurimist. Praegu on meil kaks kõrvuti majades tegutsevat riigiasutust: Võru Instituut ja Võrumaa Muuseum. Mõlemil on oma põhikiri. Ja nagu me märkame, teatud teemad ikkagi n-ö kukuvad kahe vahele ära ja nendega ei tegele kumbki. Võru Instituudil on teadusnõukogu, kes sooviks tänasega võrreldes palju enam keskenduda ainult keeleküsimustele. See aga ei lähe kokku praeguse Võru Instituudi põhikirjaga, mis ütleb selgelt, et Võru Instituut tegeleb ka ainelise kultuuripärandi kogumisele kaasaaitamisega ja ajaloolise võro kultuuri säilitamisega tervikuna. Kuidas need arutelud täpselt lõpevad, kas nad lõpevad sihentset moodi, et leivad ühte kappi pannasse, seda mina ei oska praegu öelda. Aga arutelud käivad. Nii võib ka võrokestele edasi öelda, ehkki ka meie oleme seda neile korduvalt edasi öelnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalvi Kõva, esimene täpsustav küsimus!

Kalvi Kõva

Aitüma! Üts küsimine siis viil. Mis ti plaanin siis om, kas tuu tulevane võro kultuuri tukev asutus om sihtasutus või om ta riigiasutus või määne tuu juriidiline vorm tuul täädusasutusel tulevikun olema saa?

Rein Lang

Aitüma küsimuse eest! Ma ei oska praegu kindlalt öelda. Valikuid ongi kaks. Esiteks, kahe asutuse baasil tekib uus sihtasutus, kus osaleksid minu nägemust mööda ka kohalikud omavalitsused, või on tegemist ühe riigiasutusega. Teiseks, jääb kaks riigiasutust või jääb üks neist riigiasutuse ja teine sihtasutusena. See kõik on tulevaste arutelude teema. Selle küsimuse lahendamine ei ole sugugi mitte Kultuuriministeeriumi selle aasta tööplaanis. Praegu käivad need arutelud rohkem seal kohapeal, ka Võrumaa Muuseumi direktori ametist lahkumise tõttu, aga 2013. aasta esimesel poolel tahaks lõpliku otsuseni jõuda küll.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalvi Kõva, teine täpsustav küsimus!

Kalvi Kõva

Hää ministriherr, sa lõpuni ütlid tuu asja ära, et kuis tuu ajagraafik om, et 2013. aasta tönõ puul oles tuu, kui asi peäs olema selge. Tollele küsimusele ma vastuse nüüd sai, aga kui sõna sai võetus, siis küsü, et tuu lõppeesmärk, et kats asutust ütte panda, kas ma saa õigel aru, et tuu lõppeesmärk olnud tuu, et na kats asutust üten koon saava tiidust nigu parempidi hoita ja ka tiidust nüüd parempidi tetä?

Rein Lang

Nojah, kui see otstarbekaks kujuneb, siis kindlasti see võiks ollagi eesmärk. Aga eesmärk ei ole siin mitte ainult teenusekeskne, vaid jutt on ikkagi ka kultuuripärandi säilitamisest ja hoidmisest tervikuna, millega ei pruugi alati kaasas käia kõikvõimalikud igapäevased teenused. Nagu ma ütlesin vastuses teie esimesele küsimusele: praegu on kaks riigiasutust, kes mõlemad tegelevad ühe ja sama asjaga, aga paratamatult mingid teemad n-õ kukuvad kahe vahele ära ja see ei ole väga mõistlik.

Esimees Ene Ergma

Ja nüüd üks kohapeal registreeritud küsimus kolleeg Inara Luigaselt.

Inara Luigas

Aitäh, austet istungi juhataja! Väga austet ministre! Tuu, et korgembalt poolt võrokestel silma pääl hoiate, on ta ikka hää. Tuu meeldib setokestele veika. Aga mul on selline lihtne küsimine, tuu, et kate asja nagu tahetass kokku panda, et kas on tettu ka menegi uuring või analüüs, kost tuu säne hõlahuis ja algatus, et kats erinevat institutsiooni pandass ühte, et nagu ütenu panna?

Rein Lang

Eks seda peabki arutama, milline on ratsionaalne käitumise viis. Kui te peate silmas analüüse, siis loomulikult me analüüsime. Me analüüsime ju kogu aeg kahe asutuse tegevust ja küsime selle kohta nõukogudelt ka. Kui te arvate, et peaks tegema sotsioloogilise küsitluse või mingi põhjaneva analüüsi kahe riigiasutuse tegevuse suhtes, siis seda mina ei arva. Sellega me saame nii väikeses riigis ka ministri tasemel suurepäraselt hakkama. Aga

ma kordan veel üks kord: kõik on ratsionaalsuse küsimus, et ei kannataks ka kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Tervishoiutöötajate streik

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Marika Tuus-Laulilt sotsiaalminister Hanno Pevkurile. Palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Ma saan aru, mis on tervishoiutöötajate streigi peamine põhjus. See on nagu karje meedikute poolt, et täpselt samamoodi enam edasi minna ei saa. Meil ei ole mingisugust strateegiat või nägemust tulevikuks. Ilmselt on ka väga palju pahameelt tekitanud nii teie kui ka peaministri poolt eelmisel nädalal väljaöeldu, et meie tervishoid on niivõrd efektiivne, et see on Euroopa kõige parem, ja seda tuuakse justkui eeskujuks. Sisuliselt on see efektiivsus tühi nagu sidrun ja see tuleb palkade arvel, meedikute töökoormuse arvel, patsientide arvel. Patsiente võetakse lühemat aega vastu, järjekorrad pikenevad, omaosalus suureneb jne. Kui me lähemalt vaatame, siis ega me pole tervishoidu väärtustanud. Selle protsent SKT-s on meil ju ikkagi väiksem kui meiega võrreldavates riikides ja see protsent on vähenenud. Kus on see n-õ võtmekoht, mis plaanid teil on raha suhtes?

Hanno Pevkur

Aitäh! Nüüd peaksin küsima Riigikogu esimehelt umbes tund aega, et rääkida, mis on plaanis.

Esimees Ene Ergma

Kaks minutit.

Hanno Pevkur

Aitäh! Kui te ütlete, et plaane ei ole, siis ma ei saa sellega kategooriliselt nõustuda. Võtke kas või ette Sotsiaalministeeriumi kodulehekülge. Haiglate liit, arstid – kõik teavad seda, millised need plaanid on. Kui me alustame kõige suuremast ülddokumendist, raamdoku-

mendist, s.o rahvastiku tervise arengukavast, mis on kehtestatud aastani 2020, siis seal on kõik tegevused kirjas. Sealt edasi tulevad haiglavõrgu arengukava, hooldusravivõrgu arengukava, esmatasandi tervishoiu arengukava. Kõik plaanid on eri osapooltega kokku lepitud. Küsimus on selles, kas ja kui palju on meil võimekust neid plaane n-ö ajapärast lõpuni viia või me tahame seda aega ettepoole tuua. Kui te küsite, mida praeguses kriisiolukorras teha, siis tegelikult, vaadake, on meil omaosalus viimastel andmetel kukkunud alla 20%. See on Euroopas kindlasti üks väiksemaid näitajaid. Ma olen nõus, et omaosalus on suur hambaravi ja ravimite puhul. Aga kümme aastat ei ole ravimite puhul Eestis olnud ka olukorda, kus kolm aastat järjest oleks soodusretseptiravimite omaosalus alla läinud. See on tõsiasi, nii on see olnud – kui tahate, võtke statistika ette. Kui vaadata, millised on arstide nõudmised ja ettepanekud, siis näiteks üleeile käisid nad välja ettepaneku, et maakonnahaiglates võiks nädalavahetustel valve ära lõpetada, st maakonnahaiglates oleks valve olemas 24 tundi esmaspäevast reedel kella neljani. See on üks ettepanek, mille arstid on välja käinud. Samamoodi on haiglate liit saatnud ministrile kirja voodipäevatasu ja visiiditasu tõstmiseks. Sama küsimuse on tõstatanud ka perearstid. Kui me räägime lisaraha toomisest tervishoidu, siis valitsusk koalitsioon on rääkinud haigus- ja töövõimetuskulude väljaviimisest ravikindlustusest, et see annaks võimalusi. Aga küsige veel, siis me saame edasi rääkida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul, esimene täpsustav küsimus!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Väiksema omaosaluse te saate sellega, et arvestate selle hulka ka tervisekaitse ja profülaktika raha. Reaalne, õige arv on Praxise koduleheküljel ja see on ikka 27% ja sealt edasi. Aga ma tahan küsida järgmist. Meile on teinud väga palju huvitavaid ettepanekuid ja analüüse küll OECD, küll WHO, küll Praxis. Seal on tõesti häid ettepanekuid. Põhimure on see, et meie riik ise paneb tervishoidu vähe juurde ja tahab hakkama saada ainult maksurahaga. Enamikus riikides ju niimoodi ei ole, st nad panevad päris suure protsendi juurde.

Meie seda ei tee. Miks me ometi ei mõtle selle mudeli peale? Kui te mõtlete, et suurendame jälle omaosalust ja voodipäevatasu ja ma ei tea, mida veel, siis meie patsient ei ole võimeline seda ju kuidagimoodi kinni maksma. Ma küsin veel: miks te ei ole neid rahvusvaheliste teadlaste uuringuid arvestanud?

Hanno Pevkur

Aitäh! Kui me räägime rahvusvahelistest uuringutest ja te räägite omaosalusest, siis omaosaluse statistika on kõikides riikides ühesugune. Kui omaosaluse sees hakata tegema jaotusi, siis, jah, nagu ma ütlesin, ravimite ja hambaravi puhul on see suurem, aga keskmine statistiline näitaja, mis on praeguseks juba kukkunud alla 20%, arvutatakse kõikides riikides ühesuguse meetoodika alusel. Nii et võtke selles osas ette rahvusvaheline statistika ja te näete, et Eestis on eelmise aasta näitaja veidi üle 20%, selle aasta oma tuleb natuke alla 20%. See kindlasti ei ole suur näitaja. Kui te räägite rahvusvahelistest uuringutest, siis väga palju sealt tulnud ettepanekuid on ju töösse läinud. Alustame haiglavõrgust. Haiglavõrgu arengukava aitasid tõesti rootslased meil kirjutada. Kui te räägite riigi täiendavast panustamisest ravikindlustusse, siis vabandust, aga kust see riigieelarve raha tuleb? Riigieelarve raha tuleb ikkagi ka maksudest. Meil on lihtsalt valikukohad ja maksude abil kaetakse riigieelarvest päris märkimisväärne hulk valdkondi. Hakkame neid üles lugema: vältimatu abi, töötute ravikindlustus, kiirabi, residendid. Kui me kõik need summad kokku liidame, siis me saame miljonitesse, kui mitte sadadesse miljonitesse ulatuva summa. Paneme sinna juurde haiglate investeeringud. Viimasel seitsmel aastal on panustatud suurusjärgus 250 miljonit eurot. Kui te jaotate selle 250 miljonit eurot seitsme aasta vahel, siis näete, et ka siis on igal aastal väga suur summa investeeringuteks läinud. Seal on nii Euroopa raha kui haiglate kaasfinantseeringud. Haiglate kaasfinantseering ei tule aga kuskilt mujalt kui maksumaksja taskust. Seega, ravikindlustuses me saame rääkida maksumaksja raha ümberjagamisest ja selle ümberjagamise käigus on järgmise aasta ravikindlustuse eelarve suurem, kui see eales Eestis on olnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul, teine täp-sustav küsimus!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Rahalised valikud olenevad riigi prioriteetidest. Meie järgmise aasta eelarve kulud on 7,7 miljardit eurot, nii et see on tõesti küsimus, mida te tähtsaks peate. Huvitav, kuidas see omaosalus kogu aeg väheneb, kui meil on ravimitele tulnud käibemaks, kui töövõime-tuslehtede puhul on omavastutust rohkem, kui hooldusravi on läinud tasuliseks, kui hambaravis on ära kaotatud n-ö profülaktiline raha ja kõige suuremad kärped on tehtud tervishoius? Tullis tagasi streigi juurde, küsin siiski veel järgmist. Peaminister ütles eelmine nädal, et ju on streigi põhjustajaks olnud eelmine haige-kassa juhatuse esimees Danilov. Ma ei saa peaministri käest seda praegu küsida. Kas teie arvate ka niimoodi? Teie olete ju aastaid olnud haigekassa nõukogu esimees. Kas teie jääte selles nüüd ikkagi süüdi? Mis te arvate?

Hanno Pevkur

Ma usun, et süü otsimine ei vii meid mitte grammi eestki edasi. Tulen korraks tagasi selle omaosaluse juurde. Omaosaluse arvutamine ja määratlemine on igal pool selgelt ja võrdselt kirjas. Omaosaluse protsendi vähenemine saabki tulla sellest, et riik panustab üldisesse arengusse rohkem ja tema ravikindlustuse kulud on läinud suuremaks, inimese omaosalus ei ole aga sellega märkimisväärselt kasvanud. Võtame sellesama voodipäevatasu – 1.60 eurot, kuni kümme päeva. Kui te peaksite olema haiglaravil rohkem kui kümme päeva, siis te ikkagi ei maksa rohkem kui 16 eurot kogu haiglas viibimise aja eest. Tõsiasi on aga see, et haiglad ei suuda selle voodipäevatasuga katta isegi teile pakutatavat toitu ravil viibimise aja jooksul. Selle toidu hind, mis haiglad hanke käigus sisse ostavad, jääb nelja-viie euro vahele, mõnel juhul võib-olla isegi üle selle. Nii et kui me räägime sellest, et patsienti on siiani voodipäevatasu ja visiiditasuga hoitud, siis nii see on. Ja sealt on tulnud ka see, et need patsiendi kulud ei ole kasvanud, aga riigi kulutused tervishoiule on kasvanud. Sellest ka protsendi vahed. Nüüd, kui te räägite, kas keegi on süüdi, siis vaadake, ma ütlen veel kord, et süü otsimine ei aita kuidagi sellest olukorrast välja.

Kui me vaatame ühiskonnas ringi, siis väga suur hulk sektoreid sooviks palgatõusu. Kui võtta üleilsed läbirääkimised, siis arstide liidu ja tervishoiutöötajate kutseliidu väljakäidud nõudmine, et jaotamata kasum tuleks võtta kasutusele maksimaalses ulatuses, tähendaks kogu riigieelarvele ca –25 miljonit eurot. Kui te näitate näpuga, kelle pealt see 25 miljonit ühisest riigitulust ära võtta, siis on võimalik selline otsus teha. Mina ei näe selliseid kohti, kust me saaksime praegu 25 miljonit eurot – kuskilt riigieelarve teistest ridadest, kas kolleeg Langilt või kolleeg Aaviksoolt – ära võtta.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd kohapeal registreeritud küsimused! Alustame kolleeg Rannar Vassiljevist.

Rannar Vassiljev

Aitäh! Ma saan aru, et süü või süüdlase otsimine on suhteliselt ebameeldiv tegevus, aga üldiselt keegi ju olukorra eest vastutama peab. Ja minu küsimus ongi lihtne: kes teie hinnangul vastutab selle olukorra eest, mis on tekkinud, mis on ajanud arstid streikima? On need arstid ise, on need haiglad, on see Sotsiaalministeerium koos ministriga või on see valitsus?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma hea meelega räägiksin ikkagi faktidest ja olukorrast. Kui me räägime, millised olid nõudmised, mille pealt streik algas, siis need olid sellised, et eriarstiabis peaks arsti palk kahe aastaga tõusma 50%. Selliseid maksumaksja vahendeid ei ole olemas. Kui me räägime üldarstiabist, siis seal pidid teatud gruppidel palgad tõusma kahe aastaga 100%. See oli see koht, kus läbirääkimised täiesti loomulikult lõhki läksid. Ja kui töötajad on valinud streigi oma meelsuse väljendamiseks, siis streik on nende põhiseaduslik õigus, aga see puudutab vaid läbirääkimiste tulemust. Õigust poliitilisi nõudmisi esitada ei ole. Kui räägitakse sellest, et tahetakse süsteemi muuta, siis olgem realistid. Kui räägitakse arsti tööaja koormuse vähendamisest, siis tuleb teisele poolele öelda ka seda, et patsiendi jaoks läheb järjekord pikemaks. Siin on haigekassa nõukogu koos kõikide esindajatega, sh lastekaitse ja pensionäride esindajad, selgelt öelnud, et järjekorrad ei saa pikeneda. Me olime niigi

sunnitud neid pikendama. Kui me vaatame veel tagasi kriisiaastatesse, siis väga valusad ravikindlustuses tehtud otsused on viinud selleni, et ravikindlustuses on kulusid vähendatud suurusjärgus 100 või isegi rohkem miljonit. Kui seda otsust aga haigekassa nõukogus tehtud ei oleks, oleksime seisus, kus arstide palka oleks tulnud vähendada võib-olla 20%, sellepärast et maksumaksja raha ravikindlustusse ei laekunud. Ma võin selles tuima statistiliste arvude keeles jätkata, aga see kõik viitab ühele asjale – ravikindlustuses on tehtud väga valusaid otsuseid, mis tähendab seda, et näiteks meedikute palk keskmiselt on viimase viie aasta jooksul tõusnud rohkem kui Eesti maksumaksjal keskmiselt. Järelikult ongi tervishoidu panustatud rohkem ja tervishoius ulatuvad personalikulud juba 45%-ni.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea minister! Kõigepealt on kiiduväärt see, et te valitsuse esindajana olete läbirääkimiste laua taha läinud. Võib-olla küll natuke hilja, aga parem hilja kui mitte kunagi. Te olete mitmetel läbirääkimistel käinud ka sel nädalal. Ma saan aru, et teil on võib-olla raske mu küsimusele vastata, sest te ei ole otseselt otsustaja. Aga missugune on teie hinnang, kui kaua see arstide streik veel kesta võib? Millal sellele lõpp võiks tulla?

Hanno Pevkur

Aitäh! Kohvipaksu või klaasmuna pealt ennustamine ei ole väga viljakas tegevus. Kui me vaatame faktilisele olukorrale otsa, siis järgmisel aastal on tervishoius 55 miljonit lisaraha. Selle 55 miljoni sees on ca 20 miljonit n-ö sundkulutusi ehk suuremad ravimihüvitised, rohkem raha töövõimetushüvitisteks jne. 35 miljoni euro ulatuses me saame teha valikuid: kas suunata see personalikuludeks, järjekordade lühendamiseks või mingiteks muudeks kulutusteks. Need on need piirid. Kui me nendest piiridest üle läheme, siis me peame ka selgelt ütleva siin saalis riigieelarvet muutes, kust rea pealt me midagi ära võtame. Nagu ma ütlesin: kust me ära võtame, kas kultuuri rea pealt, hariduse rea pealt või kaitse rea pealt?

Nagu öeldud, need on need piirid. 55 miljonit lisaraha on väga suur summa. Mina usun, et tegelikult oleks võimalik nendes piirides ka mõistlikke kokkuleppeid saavutada. Kui me vaatame läbirääkimiste seisu – need hakkasid 36 minutit tagasi uuesti pihta –, siis see on keeruline, sest eile õhtul kell seitse saatsid arstide liidu ja tervishoiutöötajate kutseliidu esindajad oma nõudmised konkreetsete protsentidega. Mina praegu, vähemalt nende nõudmiste pinnalt ei saa küll olla veendunud, et maksumaksja nii palju lisaraha kuskilt leida võiks. Nii et väga keeruline on ennustada, kui kaua streik kestab.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra sotsiaalminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Tehniliste abivahendite kättesaadavus erivajadustega inimestele

Esimees Ene Ergma

Palun järgmine küsimus kolleeg Helmen Kütilt! Küsimus on jällegi sotsiaalminister Hanno Pevkurile.

Helmen Kütt

Täna, proua juhataja! Austatud sotsiaalminister! Ma usun, et te olete kursis, et abivahendite soodumüük ja laenus on selle aasta augusti seisuga peatunud väga paljudes maakondades ning maavalitsused on riigieelarveliste vahendite nappuse tõttu pandud olukorda, mis ei võimalda neil täita seadusega ettenähtud ülesandeid. Selle sihtgrupi suurenemine, kellel on õigus soodustust saada, ja tehniliste abivahendite hindade kontrollimatu tõus on aga tekitanud olukorra, kus erivajadustega inimeste õiguste realiseerimine jääb täitmata ning pikad ootejärjekorrad panevad ohtu nende igapäevaeluga toimetuleku. Eriti kahetsusväärne on, et see puudutab ka lapsi, näiteks mähkmete, inkovahendite ja teiste abivahendite olukorda. Mis te arvate, kas 2012. aastal on võimalik leida veel lisaraha ja neid pikki järjekordi vähendada?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma olen teiega sada protsenti nõus, et abivahendite turg vajab korrastamist. Need muudatused, mis me oleme juba sel aastal ette

võtnud ja mida küsija kindlasti väga hästi teab, ehk n-ö piirhinnaloogika peaks meile andma võimaluse pakkuda abivahendeid palju rohkematele inimestele, kui me seda praegu suudame. Esimesed piirhinnad, mis puudutavad teatud liikumisabivahendeid, samamoodi näiteks ortopeedilisi jalatseid, sisetaldu ja tallatugesid, on olemas. See määruse eelnõu, mis puudutab inkotoodete piirhindasid, on kooskõlastusringil. Tulles selle aasta juurde tagasi, siis jah, oleme teinud ettepaneku abivahendite summa suurendamiseks lisaeelarvest. Kui lisaeelarvega jõutakse nii kaugele, et ta ka kinnitatud saab, siis on esialgse kokkuleppe kohaselt Rahandusministeeriumiga võimalik abivahendite summat sel aastal tõsta. Nägime ette ka võimaluse suurendada abivahenditele ettenähtud raha hulka järgmise aasta baaseelarves, et järjekorraprobleemi lahendada või leevendada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helmen Kütt, esimene täpsustav küsimus!

Helmen Kütt

Täna, proua juhataja! Austatud minister, aitäh eelmise vastuse eest! Nüüd ma küsin järgmist. Aastal 2010 pöördus teie poole Eesti Vaegkuuljate Liit ja esitas taotluse lahendada juba 2011. aastaks kuuldeaparaatide kompenseerimise piirmäärade küsimus. Praegu kehtib tööealistele piirmäär 288 eurot ja pensioniealistele 225 eurot. Ühegi teise puude liigiga inimesele ei ole kehtestatud abivahendite piirmäärasid. Mis te arvate, kas on võimalik selline erivajadustega inimeste diskrimineerimine lõpetada? Ja kuidas on teil lood selle tööplaaniga? Seda oodati väga juba aastal 2011, praegu on 2012. aasta lõppemas. Millal te selle probleemiga tegelete?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Tegeleme sellega kogu aeg. Tõsi on, et see n-ö teistpidi muudatus kuulmisabivahendite puhul tähendab ju samamoodi täiendavaid vahendeid. Aga nagu ma ütlesin, tegelikult peaks meie eesmärk eelkõige olema see, et me lepime kõikides piirhindades kokku. Kui me oleme kõikides piirhindades kokku leppinud, siis võime loota, et abivahendite eelarves tekib täiendav ressurss ja on või-

malik ka kuulmisabivahendite probleem lahendada.

Esimees Ene Ergma

Nüüd palun veel teine täpsustav küsimus kolleeg Helmen Kütilt!

Helmen Kütt

Täna, proua juhataja! Austatud minister! 2013. aasta eelarve on üle antud Riigikogule tutvumiseks. Ma ei märganud seal tehniliste erivahendite kompenseerimiseks oleva raha suurenemist. Ma tean, et puuetega inimeste kohta on taotlenud 5%-list suurendamist. Milline on siis 2013. aastal see summa, mis võimaldaks tänaseks paljudes valdkondades juba pool aastat või aasta järjekorras olnud inimeste probleeme lahendada?

Hanno Pevkur

Aitäh! Vaadake veel – kasv on olemas küll. On-on! Ma võtan praegu riigieelarve seletuskirja ette. Siin on kasv ligi pool miljonit eurot. Abivahendite ootejärjekorra leevendamiseks on igal juhul kasv ette nähtud. Kui on vaja, siis ma saadan teile ka lahtikirjutuse, kuhu ridade peale see on täpselt planeeritud. Aga kindlasti on kasv planeeritud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra sotsiaalminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Alkoholi- ja tubakaaktsiis

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Viktor Vassiljevilt peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Härra peaminister! Küsimus on alkoholi- ja tubakaaktsiisi kohta. Alkohol ja tubakas on ilmselt maksustatud kogu tsiviliseeritud maailmas ja asja mõte on selge – kui inimesed vabatahtlikult rikuvad oma tervist, siis korvaku ka ühiskonnale sellest põhjustatud kulutused. Kas võiksite täpsemalt selgitada, milliste eesmärkide saavutamisele on suunatud alkoholi- ja tubakaaktsiis ning millistest kriteeriumitest lähtuvalt on arvatud nende praegused määrad?

Andrus Ansip

Aitäh! Alkoholi- ja tubakaaktsiisist laekuv raha läheb riigieelarvesse ja riigieelarve kulu- tused kaetakse muu hulgas aktsiisidest laeku- nud tulude arvel. Esiteks määratakse aktsiisid muidugi Euroopa Liidu miinimummääradest lähtudes. Tubaka puhul me ei ole miinimum- määra veel saavutanud. Kahel järgneval aastal tõuseb tubakaaktsiisi määr 6% võrra ja 2014. aastal me saavutame samaks aastaks ette nähtud Euroopa Liidu tubakaaktsiisi miini- mummäära. Alkoholi puhul on Eesti aktsiisid Euroopa võrdluses pigem kõrgemad kui mada- lamad. Mitmetel puhkudel oleme Euroopa Liidus oma aktsiisikaupu maksustanud kõrge- mate aktsiisimääradega, kui Euroopa Liidus keskmiselt tavaks on. Eesti alkoholi lõpphind on Euroopa Liidu 27 liikmesriigi võrdluses kalliduselt kümnendal kohal. Kui tulla teie kü- simuse juurde tagasi, siis aktsiiside määramisel on üks olulisi eesmärke vähendada hinna kau- du tervisele kahjulike toodete tarbimist. Aga need aktsiisid peavad olema nii mõistlikul tasemel, et nad ei soodustaks salakaubandust.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Viktor Vassiljev, esimene täpsustav küsimus!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Härra peaminister! Me saime hulganisti vahvaid arve, aga ma siis- ki täpsustan oma eelmist küsimust. Kas alko- holi- ja tubakaaktsiisi määrad lähtuvad ainult Euroopa direktiivist või ka selgest mõistusest, et korvata neid kahjusid, mida alkoholi ja tu- baka tarbijad ühiskonnale tekitavad? Ja kas on tehtud ka mingeid arvutusi, millised need kah- jud on ja millisel määral võiks neid just nimelt aktsiisi abil korvata?

Andrus Ansip

Aitäh! Terve mõistus pidi minu vastusest kindlasti järeldama seda, et Eestis arvestatakse aktsiiside määramisel ka turu taluvusega. Ma nimetasin, et Eesti alkohol on Euroopa Liidus kalliduselt kümnendal kohal. Me oleme mak- sustanud alkoholi aktsiisiga kõrgemalt, kui seda Euroopa Liidus keskmiselt tehakse, kuid maksustada seda veel kaks korda kõrgemalt ei ole ilmselt võimalik, sest siis Eesti aktsiisi- kaupa enam keegi ei ostaks, kogu turg läheks

illegaalseks ja alkohol veetaks sisse mujalt. Ma väidan, et Eestis on aktsiisi kogumine päris efektiivne, päris heal järjel ja meie aktsiisikaupade aktsiisimäärad on küllalt optimaalsed. Optimaalsed selles mõttes, et maksimaalselt korvatakse nende tervisele kahjulike kaupade tarbimisest tekkivaid kahjusid tervishoiusüsteemile, samas ei ole määrad liiga kõrged, et kaotada ära kõik aktsiisitulud. Põhimõtteliselt võib ju kehtestada kuiva seaduse ja loobuda üleüldse aktsiisitulude kasseerimisest riigikas- sasse. Ainult et sellised kogemused maailma eri paigus on näidanud seda, et tervist kahjus- tatakse endiselt, kuritegevus suureneb ja riigi- tulud vähenevad märgatavalt.

Esimees Ene Ergma

Palun viimane täpsustav küsimus kolleeg Viktor Vassiljevilt!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud peami- nister! Nagu te ütlesite, alkoholi- ja tubakaakt- siisi kasutatakse ka selleks, et hüvitada seda kahju, mida tekitavad nende ainete tarbijad ter- vishoiusüsteemile. Millisel moel see siis taga- takse, et alkoholi- ja tubakaaktsiis läheks just nimelt nende tervishoiusüsteemile tekitatud kahjude korvamiseks?

Andrus Ansip

Aitäh! Ei, seda pole ma kunagi väitnud ja ükski maksusüsteem ei tohiks olla niivõrd paindumatu, et üks konkreetne tulu seotakse ühe konkreetse eelarvekuluga. Paindlikkust on Eesti riigieelarves juba praegugi vähe. Ma ei pea kindlasti võimalikuks enamal määral sidu- da kulusid konkreetsete eelarvetulu allikatega. Kui teid rahustab väide, et aktsiisituludest makstakse õpetajatele palgad, siis see väide on kindlasti tõene. Ja ma arvan, et me mõlemad oleme nüüd jõudnud kokkuleppele, et aktsiisi- makseid kasutatakse õilsal eesmärgil.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

6. Töötukassa raha kasutamine haigus- hüvitisteks

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Heljo Pikhofilt sotsiaalminister Hanno Pevkurile. Palun!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud sotsiaalminister! Olete öelnud, et haigushüvitiste maksmine töötukassa eelarvest jätkaks haigekassale alles 40–50 miljonit eurot. Kas teie plaani kohaselt jääks sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa (13%) muutmata? Ja kui palju suureneks töötuskindlustusmaks?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma olen jätkuvalt seda meelt, et see on mõistlik ja hea plaan. Selle taust on ju väga lihtne. Kui inimene jääb tööturult eemale, siis sellega seotud hüvitised võiksid olla välja makstud ühest kohast, sõltumata sellest, kas see on töölt sunnitud eemalejäämine näiteks terviseprobleemide või koondamise tõttu. Need hüvitised ei ole nii eriliigilised. Kui natuke ajalugu vaadata, siis tegelikult on teada, miks need haigushüvitised omal ajal ravikindlustusse pandi. Mujale neid lihtsalt kahjuks ei olnud panna. Mis puudutab 13%, siis mina ei näe küll mingit vajadust, et me sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa peaksime muutma. Selle eeldus ju ongi see meie väljaõeldu, et 40–50 miljonit eurot võiks sealt vabaneda ravikindlustuse kulude katteks – igati mõistlik plaan. Mis puudutab töötuskindlustusmaks, siis ka töötukassa juhatuse esimees on juba kommenteerinud, et praegu ei ole mingit vajadust selleks, et me peaksime seetõttu hakkama töötuskindlustusmaks määra tõstma.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof, esimene täpsustav küsimus!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud minister! Praegu maksab töötajate tervisekindlustuse eest tööandja. Töötukassas on kaks hüvitiste sihtfondi: üks on töötuskindlustuse sihtfond ja teine on sihtfond koondamise ja tööandja maksejõuetuse tarbeks. Millisest töötukassa sihtkapitalist hakkaks toimuma haigushüvitiste maksmine ja kas

teie soov on võtta see raha Eesti töötajate taskest?

Hanno Pevkur

Aitäh! Kõiki neid detaile praegu arutatakse seoses töövõimetuse süsteemi reformi ja töövõimetuskindlustuse loomisega. Kindlasti saab need detailid täpsustatult üle arutada ka siin saalis, kui need seadusmuudatused teie ette jõuavad. Aga ma kindlasti ei käsitleks mitte ainult seda teemat, mida teie mainisite. Samamoodi on vaja lahendada Riigikogu liikmete ravikindlustuse, töövõimetushüvitise küsimus, ka juhatuse ja nõukogu liikmete puhul, kes praegu töötuskindlustusmaks ei maksa. Aga juhul, kui näiteks juhatuse või nõukogu liige jääb haiguslehele, siis haigushüvitist ta saab. Nii et siin on kindlasti küsimusi, mis vajavad täiendavat arutelu. Selleks ma olen igati avatud. Ma ei näe mingit põhjust, et me seda üheskoos ei võiks arutada. Aga öelda täna, millisest sihtkapitalist see hüvitiste maksmine tuleb – ärme pane endale piire ette! Võib-olla on vaja uus sihtkapital luua. See saal siin on see, kes seadusi vastu võtab. Kui üldine arusaam on olemas, et töölt eemalejäämisega seotud hüvitised, sõltumata sellest, kas eemalejäämine on põhjustatud näiteks haigusest või koondamisest, kuuluvad inimesele väljamaksmisele ühest kohast ja inimesega suheldakse ühes kohas, mis vähendab bürokraatiat, siis ma arvan, et see on igati mõistlik. Eelmise küsimuse jätkuks tasub veel meelde tuletada, et töötuskindlustusmaks mitte ei suurene, vaid järgmisest aastast väheneb 4,2%-lt 3%-le.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof, teine täpsustav küsimus!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud minister! Te nimetasite terve rea inimesi, kes pole töötukassas arvel, kelle pealt seda maksu sinna ei lähe. Aga füüsilisest isikust ettevõtjad ei ole ju praegu kindlustatud töötuskindlustuse mõttes. Kuidas nendega hakkab olema? See teie plaan tundub ebaloogiline.

Hanno Pevkur

Ei, see plaan ei tundu kuidagi ebaloogiline. Ma ütlen veel kord, et töölt eemalejäämise

puhuks on inimesele ette nähtud hüvitis. Kui ta vajab ravi, siis saab ravikindlustuskassa abil kogu tema ravi kaetud. Hüvitised on hoopis teine teema. Inimesele on vaja hüvitada töölt eemaloleku aeg. Kui ta koondatakse, siis on ette nähtud seaduse kaitse. Seal on selgelt oma hüvitise määrad. FIE-de kindlustamine sarnaneb juhatuse ja nõukogu liikmete olukorraga. Nagu ma ütlesin eelmisele küsimusele vastates, on see temaatika vaja detailideni läbi töötada. Seal on erinevaid võimalusi. Üks võimalus on teha ravikindlustuskassast mingi siire töötukassasse nende isikute töövõimetushüvitiste väljamaksmiseks, sellepärast et tööandjana nad ju maksavad ravikindlustusmaksu. On ka muid lahendusi, variante on mitmeid. Need kõik tuleb kindlasti oma ala ekspertidega veel detailideni läbi rääkida. Kui see on juba eelnõu vormis – töövõimetuskindlustuse süsteem tervikuna, sh tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustus, peab vähemalt meie plaanide kohaselt saama valitsusele esitatud järgmise aasta esimese kvartali lõpuks –, siis saame arutada ka nende detailide üle, kes kui palju ja kuhu siirdeid teeb või milline saab olema täpne skeem, kuidas inimene oma töövõimetushüvitist saab. Aga ma ei näe, et selles skeemis peaks olulisi muudatusi tegema.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra sotsiaalminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

7. Mustpeade maja tagastamine

Esimees Ene Ergma

Me oleme jõudnud viimase küsimuse juurde. See on kolleeg Priit Toobalilt kultuuriminister Rein Langile. Palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud minister! Mõnda aega tagasi langetas Vabariigi Valitsus otsuse Mustpeade maja tagastamise kohta. Seepeale otsustas Tallinna linn, et ta alustab allkirjade kogumist nii Tallinna linnas kui laiemalt üle Eesti. Mõne päeva taguse seisuga oli allkirju kogutud ligi 80 000, nende kogumine jätkub üsna intensiivselt. Kas teil kultuuriministrina ei ole pärast suure hulga allkirjade kogumist tekkinud plaani minna uuesti

Vabariigi Valitsuse ette ja see otsus uuesti läbi vaadata?

Rein Lang

Aitäh! Kõigepealt mind muidugi hämmastab Keskerakonna ja eriti Tallinna Linnavalitsuse võime koguda kõikvõimalikke allkirju. Meenutan mõningaid tõsiasju. Mustpeade vennaskond on omandireformi seaduse järgi õigustatud subjekt. Maja, mida nad tagasi soovivad, on täiesti olemas ja neil on õigus seda taotleda. Selle maja mittetagastamine vennaskonnale tuleks kõne alla siis, kui selle tagastamine ei oleks kooskõlas avalike huvidega. Mustpeade vennaskond on kinnitanud, et ta aitab selles majas igati kaasa Tallinna Filharmoonia tegevusele, kui maja neile tagastatakse, looks isegi senisest paremad tingimused Tallinna Filharmoonia tegevuseks. Kui te arvate, et nende paremate tingimuste loomine ei ole kooskõlas avalike huvidega, siis nii öelgegi. Mina ei saa aru, mis peaks praegusel juhul olema see avalik huvi, mis sellises olukorras peaks takistama selle maja tagastamist õigusjärgsele omanikule. Kuidas võiks avalik huvi olla paremini kaitstud Tallinna Linnavalitsuse poolt Mustpeade vennaskonna asemel? See on see dilemma, mille ees minu meelest Eesti ühiskond täna seisab. Kui te tahate näidata Mustpeade vennaskonda mingisuguse poolpõrandaaluse organisatsioonina, kelle vastu on võimalik koguda allkirju, siis minu meelest te sellega solvate ka enda pikaajalist kolleegi Peeter Tulvistet, kes on Mustpeade vennaskonna liige.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal, teie täpsustav küsimus!

Priit Toobal

Aitäh! Ma olen teiega täiesti ühte meelt, et avalik huvi ongi see kriteerium, mille järgi siin otsustada saab. Nagu ma aru saan, siis järgmise nädala esmaspäevast algab selleteemaline kohtuistung. Kohus ongi see, kes seda avaliku huvi asja juures hindab, samuti seda, kas Vabariigi Valitsuse otsus on õiguspärane või mitte. Te viitasite ühele Mustpeade vennaskonna liikmele, Peeter Tulvistele, ja ka sellele, et me justkui peame seda vennaskonda mingisuguseks põrandaaluseks organisatsiooniks. Aga

me ju tõesti ei tea, vähemalt avalikkus ei tea peale Peeter Tulviste mitte ühtegi Mustpeade vennaskonna liiget. Kas teil kui Vabariigi Valitsuse liikmel ja kultuuriministril on rohkem teadmisi, kes kuuluvad Mustpeade vennaskonda, ehk kelle käsutusse või kasutusse Mustpeade maja võib minna?

Rein Lang

Aitäh! On ikka ja sellest on olnud ka ajakirjanduses päris palju juttu. Tulen veel üks kord tagasi selle avaliku huvi temaatika juurde. Tallinna Linnavalitsuse seostamine avaliku huviga, võrdusmärgi panemine avaliku huvi ja Tallinna Linnavalitsuse vahele ehk siis avaliku huvi võrdsustamine Keskerakonna tegevusega – see on minu meelest suurshullustus. Minul on ettepanek, et kindlasti oleks vaja ära kasutada see moment, kui arstide streik lõpeb, ja külastada mõnda doktorit.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid, palun ilma emotsioonideta vastata! Kuna meie aeg hakkab läbi saama, siis lõpetan selle huvitava küsimuse käsitlemise. Suur tänu kolleegidele küsimuste esitamise eest ja valitsusliikmetele küsimustele vastamise eest! Infotunni aeg on läbi.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu neljanda töönädala kolmapäevast istungit. Head kolleegid, nüüd on aeg üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Ma kutsun kõnepulti kolleeg Rainer Vakra!

Rainer Vakra

Austatud juhataja! Head kolleegid! Käesolev arupärimine on esitatud Eesti Panga presidendile ja puudutab Eesti Panga tegevust seoses VEB Fondiga. Arupärimise on esitanud viis Riigikogu liiget: Kalle Laanet, Deniss Boroditš, Inara Luigas, Lembit Kaljuvee ja Rainer Vakra.

2. juunil 2012 ilmus meedias uudis, mille kohaselt VEB Fondi likvideerija on esitanud Riigikohtule andmed, et VEB Fondi sertifikaatidega 108 miljoni krooni ulatuses tehtud tehingute kohta puuduvad dokumendid. Samuti

on likvideerija kinnitusel Eesti Pank esitanud oma 1995. aasta 5. aprilli kirjas tegelikkusele mittevastavaid andmeid Venemaa residentide nõude suuruse kohta, mis andis omakorda võimaluse realiseerida 420 miljoni krooni ulatuses VEB Fondi sertifikaatidest tulenevaid nõudeid. Tänapäevani pole teada, kes ja kuidas raha liigutas. Pole teada, kas ja kui palju Eesti Pangale, riigile kuuluvate sertifikaatide eest raha saadi. Võib eeldada, et Eesti Pank on saatnud Venemaa Välisajanduspangale teadvalt valeandmeid. Selle alusel saadi VEB Fondi likvideerija kinnituse kohaselt Venemaalt kätte üle 462 miljoni krooni suurune summa. Seejuures pole valitsus ja keskpank kunagi avalikult tunnistanud, et Venemaalt on õnnestunud raha kätte saada. Keskpank võlgneb nüüd avalikkusele selgituse, mis peitub nende hämarate tehingute taga. Arupärijad soovivad selgitust, kas Eesti Pank on astunud mingeid samme selle tehingu asjaolude selgitamiseks, ja kui on, siis milliseid. Selleks esitame Eesti Panga presidendile arupärimise koos viie konkreetse küsimusega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Urve Palo!

Urve Palo

Tere päevast! Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaaldemokraadid ja Riigikogu demokraatide ühenduse liikmed esitavad majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsile arupärimise elektrituru avanemise kohta.

Elektriturg avaneb pisut enam kui 80 päeva pärast. Me ei saa kuidagi leppida sellega, et suur osa Eesti elanikest on seni veel teadmatuses ja segaduses. Nad ei tea, mida teha, milline elektripakett valida ja millise elektrimüüjaga leping sõlmida. Infoturu avanemise kohta leiab vaid internetist. Sotsiaaldemokraatide ja Riigikogu demokraatide ühenduse liikmete nõudel tuleb majandusminister Juhan Partsil anda Riigikogu ees põhjalik ülevaade elektri hinna tõusude kohta ja põhjendada, miks riik on jätnud sajad tuhanded inimesed teadmatusse. Küsime, kuidas jõuab info nende tarbijateni, kes ei kasuta internetti, kes nõustab neid elektripakettide valikul? Ministril tuleb anda hinnang ka sellele, kas Eesti Energia agressiivsed müügivõtted on ikka kooskõlas vaba

konkurentsi reeglitega. Samuti küsime Juhan Partsilt, kelle erakond lubas parlamendivalimistel kodukulud alla viia, kas ta 2011. aasta alguses teadis, et järgmise aasta 1. jaanuaril hakatakse Eestis elektrit ostma börsilt. Kas ministri jaoks oli see üllatus, et elektri hind kallineb? Mitu protsenti suurenevad ministri hinnangul inimeste elektriarved, kas ja kuidas on plaanis leevendada kodukulude kallinemist Eesti inimestele ja eriti vähekindlustatud peredele? Küsime, kas valimislubaduse "Kodukulud alla" puhul, mis anti kaks aastat tagasi, oli tegu asjatundmatuse või teadliku inimeste petmisega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatusel nimel olen vastu võtnud kaks arupärimist. Kui arupärimised vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, edastan need otsekohe adressaatidele.

Teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid: esiteks, Vabariigi Valitsuse s.a 8. oktoobril algatatud looduskaitseaduse ja riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; teiseks, Eesti Keskerakonna fraktsiooni s.a 8. oktoobril esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon, muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on s.a 23. oktoober kell 18; kolmandaks, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni s.a 9. oktoobril algatatud kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon.

Olen edastanud Riigikogu liikmete arupärimised põllumajandusminister Helir-Valdor Seederile ning regionaalminister Siim Valmar Kiislerile.

Head kolleegid, palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

Palun tähelepanu! Täpsustame päevakorda. Täna neljandas päevakorrapunktis teeb sotsiaalkomisjonipoolse ettekande sotsiaalkomisjoni liige Reet Roos.

1. Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (235 SE) esimese lugemise jätkamine

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Eile jäi meil pooleli Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 235 esimene lugemine. Jätkame küsimuste esitamist teisele ettekandjale, kelleks on sotsiaalkomisjoni liige Rein Aidma. Palun teid, kolleeg Rein Aidma, Riigikogu kõnetooli! Palun küsimus, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud kolleeg ettekandja! Tuli välja niiviisi, et seda küsimust käsitleti ka täna infotunnis. Peaminister vastas põhimõtteliselt paljudele küsimustele, mida ma tahtsin eile teile esitada. Aga nii või naa, mõned asjad jäid avatuks. Peaminister hindas meie eelnõu valitsusele mittevastuvõetavaks ja ka komisjonile, kus koalitsioonil on enamus, ei olnud see vastuvõetav. Mul tekkis küsimus, milline eelnõu võiks olla vastuvõetav. Kuidas te arvate, võib-olla oleks otstarbekas teha valitsusele ülesandeks töötada välja eelnõu ja lahendada see küsimus?

Rein Aidma

Aitäh küsimuse eest! Komisjonis markeerisime järgmise etapi sel viisil, et teema jääb päevakorra. Me kutsume – ma kordan nüüd natuke eilseid vastuseid – lähitulevikus kindlasti kokku kohalike omavalitsuste esindajad ja kindlasti osalevad arutelus ka ministriumid esindajad. Selle järel, kui on välja kujundatud seisukohad, peame leidma niisuguse lahendi, mis võimaldaks leida matusetootuse probleemile suhteliselt valutut lahendi, lähtudes eelkõige omaste seisukohast, kes vajavad abi, ja teisest küljest ka meie riigi rahaliste ressurside otstarbeka kasutamise seisukohast.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helmen Kütt!

Helmen Kütt

Täna, proua juhataja! Austatud ettekandja! Eile Yana Toomile esitatud küsimused ja selle seaduseelnõu kriitika seoses universaalse tootuse loomisega tekitas minus küsimuse. Ma

saan aru, et seisukoht sõltub tihti istekohast. Endise maavanemana te olete kindlasti kursis omavalitsuste rahaliste kärbetega 2009. aastal, kui kohustus üle tuli. Kuidas te saite selle eelnõu vastu hääletada, teades, et omavalitsused on juba nii linnade liidu kui ka omavalitsuste liidu kaudu pöördunud selle kohustuse täitmise võimatuse tõttu riigi poole lisavahendite saamiseks? 2009. aastal, kui see kohustus üle tuli, siis vähendati ka vahendeid.

Rein Aidma

Aitäh! Küsimusele vastamine läheks kindlasti kaugemale eelnõu komisjonis menetlemise ülevaatest. Ma võin lühidalt öelda ainult seda, et esiteks tehti tol ajal kärpeid kogu riigis. Teiseks, riik oma eelarves ja inimesed, kes on ka riigi palgal, kaotasid tol ajal rohkem kui kohalikud omavalitsused, eriti arvestades CO₂ kvootide müügist saadud vahendeid jne. Kuid veel kord: see on praegu minu vastus küsimusele, komisjonis me seda ei arutanud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peeter Võsa!

Peeter Võsa

Aitäh, proua esimees! Lugupeetud ettekandja! Ma alustan oma küsimust ühe maailmas tuntud poliitiku sõnadega, et üks surm on traagika, tuhat surma on statistika. Enne kui sellest traagikast statistika saab, on hea meel, et olete aru saanud küsimuse olulisusest ja olete nõus tulevikus arutama juba surnud, juba tuhastatud ja matmist ootavate inimeste küsimust. Öelge mõni lohutav sõna või andke nõu neile, kelle jaoks surm on olnud traagika ja kelle omaste tuhk ootab krematooriumi ahju kõrval riivil mulda sängitamist. Või te ei arutanud seda küsimust komisjonis niimoodi?

Rein Aidma

Aitäh! Jah, täpselt niisuguses asetus me küsimust komisjonis ei arutanud. Aga veel kord: kohalikud omavalitsused panustasid eelmisel aastal selle raske teema lahendamiseks üle 500 000 euro. Ongi õige koht kohalikel omavalitsustel seda muret leevendada, toetust anda. See on fakt, mida me teame. Kas riik saab siin täiendavalt appi tulla, see selgub edaspidi, nagu ma juba korduvalt olen öelnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus tuleb teie eilsetest vastustest. Nimelt vastasite mingil hetkel, et sotsiaalkomisjon jäi selle eelnõu menetlemisel ajahätta, teil ei olnud võimalik kohtuda kohalike omavalitsuste esindajatega. See eelnõu algatati juba kevadel ja aega on olnud. Te mainisite, et suvel ei pidanud te vajalikuks kokku tulla. Ilmselt peaksin ma küsimuse, miks komisjon oma tööd niimoodi korraldas, suunama komisjoni nimetatud eelnõu kaasettekandjale, kes on komisjoni esimees Margus Tsahkna. Seetõttu küsin ma teie käest ainult seda, kus on Margus Tsahkna. Kui komisjon ise määras selle eelnõu arutamiseks eilse päeva ja pani arutelu ettekandjaks Margus Tsahkna, kus ta siis on?

Rein Aidma

Aitäh! Ma saan öelda ainult seda, et kuna Margus Tsahkna on praegu komanderingus, siis on tehtud niisugune muudatus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul, teine küsimus!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Samuti teie eilseid vastuseid silmas pidades tekkis mul küsimus, kas te ikka tegelikult tajute, millest jutt on. Me räägime olukorrast, mis on inimestele, lahkunu omastele, lähedastele ju elus võib-olla kõige-kõige raskem ja kurvem üleüldse. Kas koalitsioon ja ministrid suudavad nende vahendite efektiivse kasutamise kõrval üldse näha ka seda hädas inimest siin Eestis? Vastamata jäi ka see, milline siis komisjonis ikkagi see hääletus oli, kes kuidas hääletas?

Rein Aidma

Aitäh! Sissejuhatuseks palun vabandust, et jätsin eile küsimuse teisele poolele, õigemini, see oli vist küsimuse algus, otseselt vastamata. Ma alustan praegu sellest. Komisjon tegi ettepaneku saata eelnõu esimesele lugemisele – see ettepanek võeti konsensuslikult, ühehäälselt vastu. Teiseks tegi komisjoni esimees ettepaneku esimene lugemine lõpetada – selle

ettepaneku poolt hääletas kolm komisjoni liiget, vastu oli viis ning erapooletuid oli null. Seega ei leidnud ettepanek esimene lugemine lõpetada toetust.

Mis puutub küsimuse algusse, siis me peame endale aru andma, et ka kõige traagilismates olukordades, sh ka olukorras, kus riigil on raskusi, kus kohalikel omavalitsustel on raskusi, kus meie riigi elanikel on raskusi, olenemata asjaoludest, peame käituma alati mõistuspäraselt ja leidma olukordadele niisugused lahendused, mis kellelegi rohkem haiget ei teeks. Kuid veel kord: kõik tuleb teha meie piiratud ressursside piires.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Yana Toom, teine küsimus!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Hea ettekandja! Ma täpsustan oma minuti jooksul muu hulgas ka seda, et tegelikult tulin ma komisjonis ise välja ettepanekuga kutsuda kohale sotsiaaltöötajad, mille peale ma sain eitava vastuse. Aga see selleks. Mu küsimus on selline. Eile ma seisin kõnepuldis ja ma lihtsalt sain lugeda, ma vaatasin stenogrammi ka: saalis oli täpselt üheksa koalitsioonisaadikut. Ma palun vabandust, mu selja taga istus veel proua Randjärv, seega oli neid 10. Ülejäänud 46 ei pidanud seda punkti piisavalt huvitavaks, mis tegelikult annab märku sellest, et ilmselt on teil mingisugune selge arusaam, kuidas seda probleemi tulevikus lahendada. Kas te saaksite, palun, seda arusaama ka meiega jagada?

Rein Aidma

Aitäh, hea kolleeg! Ma vastan lühidalt, sest see ei ole teema, mida me oleksime komisjonis arutanud. Ma vastan ainult seda: te teate väga hästi, et Riigikogu tehnilised võimalused võimaldavad mis tahes küsimuse arutelu väga teraselt jälgida oma töökabinetist, s.o otseülekandes. Selleks ei ole kindlasti füüsiliselt tarvis saalis kohal olla. Nii et palun ärge tehke neid kaugeleulatuvaid järeldusi, mis teie küsimuses sisaldasid. See ei ole nii.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev, teine küsimus!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud kõneleja! Teie rõhutasite eile ja täna rõhutas infotunnis peaminister, et tänapäevases olukorras omavalitsus peab toetama, leidma vahendeid, et toetada inimesi, kes vajavad abi selles olukorras. Teiselt poolt te teate väga hästi, et omavalitsuste kohustustes ei ole seda valdkonda. See on küllaltki hästi lahti kirjutatud. Ma ei räägi sellest, et tulevikus ei võiks olla, aga praeguses olukorras on see nii. Kuidas te mõtlete, kui palju võtab aega, et töötada välja positsioon, kus riik valitsuse tasemel ja omavalitsuse tasemel leiaks bilansi selles küsimuses?

Rein Aidma

Aitäh! Kuna me selle eelnõu menetlemisel komisjonis niisugust ülesandepüstitust ei arutanud, siis loomulikult ei saa mina praegu siit puldist anda täpseid, kuupäeva täpsusega vett-pidavaid andmeid. Ehk veel kord: siit puldist on öeldud, peaminister ütles täna, sotsiaalminister on varem öelnud ja ka ministeeriumi ametnikega rääkides on kinnitatud, et see teema tuleb veel kord ette ja me peame leidma siis niisuguse lahendi, milleks meie ressursid on nii kohalike omavalitsuste kui riigieelarve mõistes mõistlikud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Hea kolleeg! Muidu on teie vastused väga veenvad, aga täna te mind millegipärast ei veena. Te panete väga suure ja julma vastutuse matusetootuse eest kohalikele omavalitsustele ning teatavasti te olete endine omavalitsusjuht. See küsimus tõstatas meil üleüldse Ida-Virumaal, aga see selleks. Ma tahan küsida, milline on selles osas komisjoni edasine perspektiiv? Kas matusetootus jääb osaliselt riigi kanda, osaliselt omavalitsuse kanda või mida te komisjonis sellel teemal edasi arutate?

Rein Aidma

Aitäh küsimuse eest! Prognoosida, mida me edaspidi arutama hakkame, oleks natukene etteruttav. Las komisjon teeb oma igapäevast tööd, nii nagu ta seda planeerib ja toimetab. Ma saan ainult korrata, kui rääkida teemal riik

versus kohalikud omavalitsused, et need, kes seda toetust kõige otsesemalt vajavad, vajavad seda võib-olla rohkem, kui on tänane 191 eurot ja natuke peale, ja siis sihtotstarbeline, just nendele mõeldud toetus, kes seda tõepoolest vajavad, annabki võimalikult optimaalse vastuse. See töö on komisjonis ees, aga missugune see töö saab olema – ootame ära, kui komisjon sellega tegelema hakkab.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! On tõeliselt kurb kuulata, mille pealt riik tänasel päeval kokku hoiab – hoiab kokku nende inimeste pealt, kes on andnud oma panuse riigieelarvesse. Kahju, et lahkunud ei ole riigi prioriteet. Kui rääkida rahast, siis riik andis varem matusetootusteks vist 3,5 miljonit eurot, ja te räägite, et kohalikud omavalitsused toetavad täna 0,5 miljoni euroga. Kohalikud omavalitsused toetasid ka siis, kui riik toetas, aga kohalikud omavalitsused ei ole suutnud tänasel päeval sinna täiendavat raha juurde panna. Nii et tunnistame ausalt, et raha, millega inimesi toetada, on 3 miljonit eurot vähem.

Rein Aidma

Aitäh! Ma pean mõtlema, kuidas formuleerida seda enda jaoks küsimusena, millele vastata. Esiteks, niimoodi me komisjonis ei arutanud. Teiseks on lugu ikkagi selles, et lauseline toetus – teie küsimuses nimetatud summad näitavad seda ilmekalt – ei olegi otstarbekas. Otstarbekas on ikkagi vajaduspõhine toetus. Kuidas see mehhanism hakkab kujunema ja saab välja töötatud – jätame selle praegu siin puldis täpsemalt iseloomustamata. See saab olema komisjoni ja asjaomaste institutsioonide järgneva töö produkt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal, teine küsimus!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea ettekandja! Tegelikult on ikka häbilugu küll, kuidas Vabariigi Valitsus päev-päevalt lisab kohalikule omavalitsusele ülesandeid, aga rahalisi vahendeid nende täitmiseks kaasa ei anna. Aastatel

2000–2009, mil Reformierakond oli samuti valitsusvastutust kandmas, leidis Vabariigi Valitsus ja riik, et see on riigi kohustus, ja maksis matusetootust. Alates 2009. aastast, eriti selles kahe päeva jooksul peetud debatis parlamendis, olete nii teie kui ka teie erakonnakaaslane peaminister Ansip leidnud, et see justkui ei ole enam riigi ülesanne. Üheksa aastat te pidasite seda riigi kohustuseks ja riik maksis matusetootust, aga tänases ja eilses debatis te olete leidnud, et see justkui ei ole enam riigi ülesanne. Millest selline meelemuutus?

Rein Aidma

Aitäh! Me ei arutanud komisjonis teemat sellest vaatevinklist, kuid ma ütlen stenogrammi jaoks siitsamast veel kord, et see ei ole ainult riigi ülesanne, see ongi tõesti kohaliku omavalitsuse ülesanne. Ja ma kordan: kui me enne 2009. aastat võisime oma eelarve kasvu arvestades mõelda kolme aasta perspektiivis võib-olla veel suuremate toetuste peale, kaasa arvatud kohalikele omavalitsustele eraldatavad toetused, siis 2012. aastal on meil niisugune finantsmajanduslik olukord, kus me peame iga senti lugema, ja veel parem, kui avalik sektor kasutab kõiki neid sente ka võimalikult täpselt ja sihtotstarbeliselt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Viktor Vassiljev!

Viktor Vassiljev

Aitäh, proua juhataja! Austatud ettekandja! Nagu ma aru saan, te toetate sihtotstarbelisi toetusi ainult nendele, kes seda kindlalt vajavad, ja minu meelest matusetootust antaksegi tõesti inimestele, kes on surnud ja vajavad matmist, mitte kõigile elanikele. Aga siin tuleb ju arvestada ka seda, et enamasti on nad eakad inimesed, kes on istunud meie vabaduse eest Siberis, kes on raskel Nõukogude ajal ehitanud üles kõik selle, mis me hiljem erastasime, kes on andnud oma panuse kõigesse, mida me tarbime. Kas riik, kes maksab neile häbiväärset pensioni, annab arstiabi, mis ei kindlusta tervenemist, ning võtab hooldekodus peaaegu täies ulatuses ära pensioni, ei võiks siiski avaldada neile viimset poolehoidu ja austust ning maksta matusetootust?

Rein Aidma

Aitäh! Siberist me komisjonis ei rääkinud, küll aga tean ka oma pere tuttavate ja vanemate kaudu seda ajalugu suurepäraselt, lugupeetud küsija. Pöörates teie küsimuse natuke pea peale, ma lähen nüüd isiklikuks, veel kord kordan, et me ei arutanud seda komisjonis: ärme teeme sellest teemast palagani!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud komisjonipoolne ettekandja! Te mainisite, et matusetoetust oleks võimalik edasi arutada, kui see oleks vajaduspõhine. Eelnõus ongi kirjas, et seda toetust saavad kadunukese omaksed siis, kui nad tunnevad vajadust ja kirjutavad avalduse. Järelikult need, kes vajadust ei tunne, ei kirjuta avaldust ja toetust ei saa. Kas selline tähelepanek muudab teie seisukohta ja te olete valmis eelnõu edasi arutama?

Rein Aidma

Aitäh! Minu isiklik seisukoht on minu hääletamise juures näha. Ma ei ole praegu siin puldis selleks, et teile oma isiklike seisukohti demonstreerida. Ma räägin täna siin sellest, mida me komisjonis arutasime – komisjoni esindajana on see minu peamine ülesanne. Aga ma kordan veel kord: avalik sektor ei ole mitte ainult riik, see on ka kohalik omavalitsus ja kõnealune teema on kohaliku omavalitsuse teema.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rannar Vassiljev!

Rannar Vassiljev

Aitäh! Kas komisjonis tekkis diskussioon või tuli mõni komisjoni liige välja mõttega, et komisjon võiks teha eelnõu, mis võimaldaks maksta vajaduspõhist matusetoetust, või ei arutatud seal seda teemat?

Rein Aidma

Niisuguse rakursi alt me ei arutanud. Kuid kordan veel kord, et see, kuidas me uue eelnõu välja töötame, mis printsiipidest me lähtume ja

kuhu me jõuame, on komisjoni järgneva töö ülesanne.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ester Tuiksoo, teine küsimus!

Ester Tuiksoo

Täna teid, proua juhataja! Hea kolleeg! Mainisite ühes oma vastuses, et komisjonil on plaan kutsuda selles küsimuses sotsiaalsed partnerid ümarlaua arutelule. Kas komisjon arutas, millal see kohtumine toimub ja kui kiirelt see teema uuesti komisjonis päevakorradele tuleb? Praegu on teil kulunud selle arutamiseks pool aastat. Kui kaua see võiks veel jätkuda?

Rein Aidma

Aitäh! Komisjonis me niisugust ajagraafikut ei koostanud ega ei arutanud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Hea eestkõneleja! Ma jätkan oma pinginaabri küsimust. Kas komisjonis oli juttu vajaduspõhise tingimustest või ei arutatud komisjonis üldse seda vajaduspõhise aspekti?

Rein Aidma

Aitäh küsimast! Kuna eelnõu oli esitatud eesmärgiga taastada lausaline toetus, nii nagu see oli enne 2009. aastat, vastavat kuupäeva nimetamata, siis me komisjonis niisugust teemat selle eelnõu kõrval tõepoolest ei arutanud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma usun, et seda teemat komisjonis ei arutatud, aga milline on teie seisukoht ja teie nägemus, kas meie ühiskonnas on üldse nõudmist sellise toetuse järele?

Rein Aidma

Aitäh! Te küsite minu isiklikku arvamust, aga ma arvan, et keegi komisjonist ei ole seisukohal, et niisugust toetust vaja ei ole. See

toetus on realselt Eesti Vabariigis ka olemas. Küsimus on ainult selles, kuidas seda paremini rahastada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Mille põhjal te komisjonis jõudsite nii ühesele seisukohale, et see eelnõu taotleb lausalise toetuse taastamist, kui eelnõus tehakse ettepanek sõnastada seaduse § 7 lõike 1 preambul nii, et toetust antakse ikkagi sellele, kes esitab avalduse? Kellel toetust vaja ei ole, see avaldust ei esita. See ei olegi mingi lausaline toetus, vaid see ongi vajaduspõhine. Inimene, kellel on vajadus, esitab selle avalduse.

Rein Aidma

Aitäh! Esitatud küsimus ja lausalise toetuse sisu võib-olla ei kattu teineteisega üksüheselt, see on selge. Kuid põhimõte on selles, et vahendid, mis riik kohalikele omavalitsustele matusetootuse tarvis eraldab eraldi reana ehk lipukesena, nagu seda on harjutud teinekord nimetama, ei olegi mõeldud niimoodi, et see toetus on kõigile, kes mis tahes põhjustel võiksid sellele pretendeerida. Antud juhul on jutt sellest, et toetus niisugusel kujul, nagu see oli enne 2009. aastat, riigi eraldatud vahenditena, ei ole otstarbekas. Komisjon sedastas tõepoolest, et seda ei ole otstarbekas taastada. Sellepärast me tulime täna ka siia saali ettepanekuga seaduseelnõu mitte toetada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rannar Vassiljev, teine küsimus!

Rannar Vassiljev

Aitäh! Ma sain teie vastusest aru, et komisjoni enamuse arvates sellist toetust Eestis niisugusel kujul vaja ei ole. Täna ütles peaminister infotunnis, et vajaduspõhine matusetootus võiks kaalumisele tulla. Ta ei tahtnud küll mingil põhjusel – ma ei tea, miks – öelda, millal see võiks Riigikogu ette jõuda. Aga kuna te olete selle komisjoni siseeluga paremini kursis kui mina, siis kuidas teile tundub: kui valitsusest selline eelnõu tuleks, kas komisjoni enamus oleks siis endiselt samal seisukohal, et

matusetootust pole vaja, või võiks komisjon oma seisukohta muuta?

Rein Aidma

Aitäh, hea küsija! Ei komisjon ega mina siit puldist pole kunagi öelnud, et otstarbekohast matusetootust ei ole vaja. On küll. Aga see, millal ja kuidas me selle riigi poolt täiendavalt omavalitsustele eraldatavatesse, omavalitsustele niikuinii eraldatavatesse vahenditesse sisse arvame, tuleb meil ette alles siis, kui me oleme selle komisjonis läbi arutanud. Me teeme seda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas, teine küsimus!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma ei tea, kas teie ei ole teemast aru saanud või ei ole mina teie vastusest aru saanud. Te ütlesite vastuseks minu küsimusele, et selline toetus on täiesti olemas, küsimus on vaid selles, kuidas seda jagatakse. Ma loen seletuskirjast ja tuletan teile meelde, et kohalike omavalitsuste ülesanne on tagada matuste korraldamine vaid siis, kui isik on omasteta või isik on tundmatu. Kõikidel teistel ju kaotati see toetus ära. Võib-olla peakski vabastama kohalikud omavalitsused sellest kohustusest ja vastutusest, riik peaks võtma kõik need kohustused enda kanda, ehk siis saab riik vahetult ja otseselt tunda seda valu ja viletsust, mida inimesed sellise kurva sündmuse puhul endas kannavad.

Rein Aidma

Aitäh, lugupeetud küsija! Mina olen teist aru saanud ja ilmselt saate ka teie hea tahtmise korral vastustest aru, aga võib-olla tõlgendate neid omamoodi. Ma kordan, et esiteks, komisjonis me praegu niimoodi ei arutanud. Fakt on aga see, et kohalike inimeste kõige vahetumate murede ja probleemide lahendamisel on kõige lähemal kohalik omavalitsus. Küsimuse all on see, kuidas riik saab võimalikus hädaolukorras täiendavalt tuge anda. See on teema, mida me edaspidi hakkame lahendama. Aga antud juhul on see toetus nende jaoks, kes kohalike omavalitsuste äranägemisel seda ka vajavad, tõepoolest olemas. Kohalik omavalitsus on praegu selle inimese kõige lähem toetaja.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Ratas, teine küsimus!

Jüri Ratas

Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Mulle sümpatiseerib väga teie seisukoht, et kohalik omavalitsus on inimestele nende murede lahendajana kõige lähemal. Kindlasti soovime seda mõtet toetada. Kui siit teha väike edasiarendus, siis kas komisjonis oli juttu või millised on teie enda mõtted, kuidas võiks need kulutused kohalikule omavalitsusele katta? Kas te näete ette mingit uut kohalikku maksu või näete, et mõni riiklik maks, näiteks üksikisiku tulumaks, muutub kohalikuks maksuks, või tõstate üksikisiku tulumaksu protsenti? See on väga sümpaatne mõte, aga usun, et kindlasti oli mõttel, et kohalik omavalitsus on selliste murede puhul kõige lähemal, ka edasiarendus. Kas te arutasite katteallika küsimust?

Rein Aidma

Aitäh, hea kolleeg, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Niisugust täiendavat maksu, nagu sa oma küsimuses mainisid, me loomulikult ei arutanud. Ilmselt ei tule see ka kõne alla. Kuid jään enda juurde, et kohalik omavalitsus on nendes küsimustes kõige otsesem oma elanike ja mures oleva inimese abistaja. Selles ulatuses, kui palju ja missuguseid avalikus kasutuses olevaid vahendeid riik saab kasutada ehk milline on nende ülemine piir, me saame ka kulutusi katta. Kõik.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Rein Aidma! Avan läbirääkimised ja palun kõnepulti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Marika Tuus-Lauli! Kaheksa minutit.

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Head rahvasaadikud! Matusetoetuse maksimisest loobuti 2009. aasta teise lisaelarve seadusega. 18. juunil võeti seadus vastu ja 12 päeva pärast hakkas see kehtima. Mäletan, et eelarve arutusel pandi see muudatusettepanek kord sisse, siis võeti jälle välja ja lõpuks loomulikult tehti ära. Nii et koalitsioon, tol korral Reformierakond ja IRL, keda toetasid kindlasti rohelised, eriti kärbeta puhul, tegi selle otsuse. Tundub, et neil oli endil häbi just

nimelt sellise ettepanekuga eelarve tasakaalu ajada. Täna on juba kolmas kord, kui selline eelnõu on tehtud – selle on esitanud Keskerakonna fraktsioon ning eelmises koosseisus Rahvaliit ning eraldi Keskerakonna ja Rahvaliidu endise fraktsiooni saadikurühm, nende hulgas Mai Treial ja Ester Tuiksoo. On tõesti ära toodud ka summad – eelmises koosseisus oli see 3000 krooni, aga seekord on meil lisatud, et matuse korraldajal tuleb esitada avaldus pensioniametile. Nii et me saame öelda, et juba kolmandat aastat eraisikutele riiklikku matusetootust ei maksta. Seda makstakse valla- või linnavalitsusele juhul, kui neil tuleb korraldada tundmatu või omasteta lahkunu matused. Mitte lihtsalt nii, et ta toetab neid, kes vajavad abi, vaid seal on väga täpselt öeldud.

Peale riikliku matusetootuse kärpimist on summad, mis inimestel matusteks lähevad, märgatavalt kasvanud. Väga paljud inimesed ei suuda lihtsalt seda raha välja käia ja nad on tõepoolest hädas. Muidugi on sattunud väga raskesse majanduslikku olukorda need inimesed, keda see kurb sündmus ootamatult tabab. Paljud omavalitsused on aga väga vaesed ja ei saa raskes olukorras inimesi kuidagipidi aidata, sest ka omavalitsuste raha on ju korduvalt kärbitud. 3,5 miljonit eurot oli see rahahulk, mis valitsus kirsturaha arvel tol korral inimestelt ära võttis ja inimesed sel viisil väga raskesse ja masendavasse olukorda jättis. Piinlik on lugeda sotsiaalminister Hanno Pevkuri põhjendust, miks raha ära võeti: parandada rahaliste vahendite kasutamise efektiivsust. Kuulda sellist väljendit sotsiaalministrilt, kellelt eeldaks rohkem sotsiaalset tundlikkust kui ehk mõnelt teiselt ministrilt, on muidugi masendav. Ja siis äkki on põhjendusele lisatud, et matusetootuse ringi piiramine vaid valla- ja linnavalitsustega pole mõeldud ajutise lahendusena. Nii et tegelikult ei teinudki valitsus 2009. aastal kõiki neid kärpeid vajadusest sel hetkel raha riigieelarvesse juurde saada, vaid lihtsalt kasutati ära olukorda, et neidki väheseid toetusi ja hüvitisi, mida see üdini õhuke riik veel maksis, igaveseks ära võtta. Seega, teie keeli öeldes, inimeste taskust võeti raha ära.

Tuletan meelde, et ega see ei olnud ainuke kärbe, mis kadunukest leinavate lähedaste arvel tehti. Üks esimesi kärpeid, mille Ansipi valitsus 2008. aastal tegi, oli ju matuseteenuste ja matusetarvete käibemaksu tõstmine. See oli

väga suur tõstmine, 5%-lt 18%-le, seejärel 20%-le. Kõik, mis on seotud matustega, alates puusärgist või leinatalitusest, läks kallimaks. See muutis ka matuste korraldamise väga palju kallimaks ja päevapealt.

Aga asi pole siiski nii lihtne, et võtame ära ja kõik. Ma tahan rõhutada, et Eesti on ühinenud Euroopa sotsiaalharta ja sotsiaalkindlustuskoodeksiga. Matusetoetus on üks sotsiaalkindlustusliik, mida Eesti on endale siduvaks pidanud, ja on selle punkti ratifitseerinud. Seda otsust lihtsalt tuleb täita. Mida aga Eesti on teinud? Me oleme jätnud sellest kindlustusliigist alles n-ö ümbrise. Riik justkui maksaks seda toetust, nagu juba öeldud, omavalitsustele omasteta inimeste matmiseks. Aga tegelikult inimesed toetust ei saa. See on jälle tüüpiline jokk-seis või rahvaga manipuleerimine. Mäletan, et ka varem, kui seda toetust veel maksti, märgiti ühel aastal sotsiaalharta aruandes spetsiaalselt halvas mõttes ära, et Eesti matusetused on liiga väikesed ega vasta standarditele. Tol korral seda toetust suurendati. Nii et antud juhul ei ole me sotsiaalkoodeksi ja sotsiaalharta kohaselt teinud seda, mida meilt nõutakse ja millega me ise oleme nõus olnud.

Kirsturaha äravõtmine on jätnud Ansipi valitsustest ikkagi väga halva märgi. Ääretult kahju, et sotsiaalminister sellega kaasa läks. Riigi rahandust ei saa korras hoida inimeste toimetuleku arvel. Aga teil on võimalus seda eelnõu täna toetada. Usun, et jääte iseenda ees õigeks ja päeva lõpuks on ka parem tunne. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun, kolleeg Rein Aidma, koha pealt kaks minutit Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

Rein Aidma

Aitäh, lugupeetud juhataja! Ma teen ühe täpsustuse. Nimelt, olemasolevatel andmetel ei ole Eesti matusetoetuse osa sotsiaalkindlustuse koodeksis ratifitseerinud. See tähendab, et me ei ole ennast nende nõuetega ka sidunud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Nüüd küll rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu tagasi lükata, siis tuleb see ettepanek läbi hääletada.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku lükata tagasi Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud riikliku matusetoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 235. Palun hääletada!

Poolt hääletas 46 Riigikogu liiget, vastu 36, erapooletuid oli 2. Seaduseelnõu 235 on esimesel lugemisel tagasi lükatud. (Tabel 9.)

2. Maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (241 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 241 kolmandat lugemist. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Läheme lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid! Kuna see seadus vajab vastuvõtmiseks koosseisu häälteenamust, siis palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

Hea Riigikogu, panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud maksukorralduse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 241. Palun hääletada!

Poolt hääletas 72 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 10.)

3. Elektroonilise side seaduse § 90 täiendamise seaduse eelnõu (243 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine päevakorrapunkt on majanduskomisjoni algatatud elektroonilise side seaduse § 90 täiendamise seaduse eelnõu 243 teine lugemine. Ettekandjaks palun kõnepulti majanduskomisjoni liikme kolleeg Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Austatud juhataja! Head kolleegid! Majanduskomisjon arutas elektroonilise side seaduse § 90 täiendamise seaduse eelnõu 243 oma 24. septembri istungil. Arutusel oli teisele lugemisele saatmine. Komisjoni istungile olid

kutsutud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi sideosakonna juhataja asetäitja Mart Laas ja Kultuuriministeeriumi meediaosakonna juhataja Peeter Sookruus.

Komisjoni ettepanek on muuta eelnõu, täiendada elektroonilise side seaduse § 90 lõiget 1, asendades sõna "tasu" sõnadega "mõistlikku tasu". Sõnastus näeks välja järgmiselt: "Vaba juurdepääsuga televisiooniteenuse osutajal on õigus nõuda kaabelviteenust osutavalt sideettevõtjalt mõistlikku tasu teleprogrammide taasedastamise eest." Selle täpsustuse lisamine annab paremini edasi sätte eesmärgi, mille kohaselt peaksid poolte läbirääkimised olema suunatud heas usus kokkuleppe sõlmimisele. Samuti võtab see ära võimaluse ühel osapoolel nõuda kokkuleppe sõlmimise eest teiselt poolt ebamõistlikult kõrget tasu. Ühtlasi tuleb rõhutada, et juhul kui vaba juurdepääsuga televisiooniteenuse osutaja nõuab kaabelviteenust osutavalt sideettevõtjalt tasu oma teleprogrammide taasedastamise eest, siis ei ole viimasel kohustust vastavaid programme oma kaabelvõrgus edastada. Nimetatud edastamise kohustus kehtib ainult juhul, kui televisiooniteenuse osutaja teleprogrammide taasedastamise eest tasu ei nõua.

Eelnõu muutmisel arvestatakse seda, et samas kehtib autoriõiguse seaduse § 73 lõige 1, mille kohaselt on televisiooni- ja raadioteenuse osutajal ainuõigus lubada ja keelata oma saadete taasedastamine. See autoriõiguse norm annab ka Eesti Rahvusringhäälingule ainuõiguse lubada või keelata oma saadete taasedastamist ning siit tulenevalt õiguse nõuda taasedastamise lubamise korral sideettevõtjalt tasu vastavalt kokkuleppele. Seega ei peaks käesoleva seaduse täiendamine muutma ERR-i jaoks tänaseks kujunenud olukorda.

Komisjon otsustas konsensusega saata eelnõu täiskogu päevakorda 10. oktoobriks 2012, teha ettepanek teine lugemine lõpetada ja saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, 18. oktoobril 2012. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Toomas Tõniste! Jätka me küsimustega. Palun, kolleeg Jaan Õunapuu!

Jaan Õunapuu

Aitäh, hea esimees! Lugupeetud ettekandja! Ma ei küsi teie käest mõistliku tasu definitiooni ega palu, et te hakkaksite seda siin meile põhjendama. On selge, et see, kes ostab, tahab vähem maksta, ja see, kes tahab oma kaubast lahti saada, tahaks selle eest suuremat hüvitist. Aga komisjonis oli meil juttu ka sellest, et see kõik on ikkagi ju ajutine. Jah, võib-olla see seaduseelnõu võtab tõesti mingisugused pinged maha, aga mitte igaveseks. Ma ei taha ka, et te siin ennustamisega tegelema hakkate. Aga seda ma tahaksin küll, et te ütleksite siin saalis, kas see lahendab vabalevist lahkumise probleemid, et TV3 ja Kanal 2 ei tule võib-olla aasta pärast jälle tagasi selle ideega, et nad lähevad ära.

Toomas Tõniste

Aitäh! Eks siin elus ole paljud asjad ajutised. Vahel jäävad ka need ajutised asjad väga pikaks ajaks, muutuvad n-ö mitteajutisteks. Aga sinu murest ma saan aru. Täna olukorras tahamegi selle eelnõu tulemusena jõuda sinnamaani, et telekanalid võimalikult kaua vabalevis oleksid, ja seni kuni vabalevi vaatajaskond on võrdlemisi suur (praegu umbes 13–13,5%, 75 000 peret), liiguvad seal reklaamirahad. Vaat see ongi ennustamine, kas see aeg on aasta, kaks, kolm, viis. Tehnoloogia areng on üldse maailmas väga kiire ja me teame ju, et analoogtelefonide omanikud võivad olla pahased, miks nad peavad helistama mobiilsidevõrku, et keegi võiks neile selle telefoni hüvitada. Samas tulevad jõudsalt peale lairibühendus, mobiilne kanaliülekanne, mis iganes. Raske öelda, kui kiirelt tehnoloogia areng ka sellesse valdkonda sisse murrab ja millal vabalevi vaatajaskond täitsa kokku kuivab, nii et telekanalitel ei ole enam mõtet seal olla.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Lillo!

Kalev Lillo

Aitäh, proua eesistuja! Hea ettekandja! Kas komisjonis oli juttu ka sellest, et väidetavalt rahvusringhäälingul justkui ei ole võimalik ühtegi tasu küsida, kaasa arvatud autoriõiguse tasusid? Mis seisukohale komisjonis selles küsimuses asuti?

Toomas Tõniste

Aitäh! Seda teemat arutati ja leiti, et rahvusringhäälingule jääb alles õigus saada sideteenuse osutajalt tasu autoriõiguse seaduse alusel. Nii et selle koha pealt ei tohiks mingeid probleeme olla.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Õunapuu, teine küsimus!

Jaan Õunapuu

Aitäh! Väga põgusalt oli komisjonis juttu võimalikust riigipoolsest dotatsioonist nendele kanalitele, mis jäävad vabalevisse – käis läbi ka summa, mis oli umbes 300 000 eurot aastas –, ja et need kanalid võiksid ka tulevikus jääda vabalevisse. Kas koalitsioonis on seda teemat käsitletud ja kas seda peetakse tähtsaks näiteks 2014. aasta eelarve koostamisel? Võib-olla maksta see hoopiski kinni TV3-le ja Kanal 2-le?

Toomas Tõniste

Aitäh! Ausalt öeldes ma ei mäleta, et meil oleks konkreetselt sel teemal juttu olnud. Mina sain aru niimoodi, et kui need kanalid lähevad vabalevist ära, siis tekib võib-olla reaalselt olukord, kus võiks rääkida mingist riigipoolsest dotatsioonist, et nad sealt ära ei läheks. Aga praegu on ju tegelikult asi selles, et nad tahavad saada tasu või et neil tekiks õigus küsida tasu selle eest, et nad kaabeltelevisioonis pilti näitavad. See on mõlemapoolne huvi, televisioonikanalite huvi tasu saada ja kaabelleviteenuse osutaja huvi, et tal oleks mida näidata, et tal vaatajaid oleks, ja seal kuskil vahepeal ongi see kokkulepe. Ma usun, et siin mingit probleemi ei teki.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Austatud ettekandja! Tegelikult pole selle sõnastuse iseendaga ju suurt midagi teha, ta ei erine palju sellest, mis enne oli. Aga ma mõistan, et teinekord on mõistlik tuua mingisse seadusesse sisse sõna "mõistlik", juhul kui see annab mõistliku tulemuse. Kas siis, kui seadus sellisel kujul vastu võetakse, võid sina majanduskomisjoni esindajana rahumeeli öelda, et

prouad saavad oma lemmikseriaale edasi vaadata?

Toomas Tõniste

Täna mul ei ole põhjust muretseda, et nad ei saa. Ja see mõistlik ongi tõesti mõistlik. See peab olema mõlemale poolele põhjendatud. See võtab ära mõlema osapoole hirmud, et keegi lihtsalt hakkab põhjendamatult suurt tasu küsima.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arto Aas!

Arto Aas

Aitäh! Mis juhtub sel juhul, kui me seda seadust ei muuda, nagu siin opositsiooni erakonnad tõenäoliselt arvavad? Mina olen aru saanud, et sellisel juhul rakenduks must stsenaarium. Need kanalid lahkuksid vabalevist, maapiirkondades jääks ekraan tühjaks ja samal ajal tekiks vabalevist lahkuvatel kanalitel õigus kaabellevi vaatajatelt tasu küsida. Nii et midagi positiivset ei juhtuks, kui me seadust ei muuda. Kas ma olen asjadest õigesti aru saanud või on siin midagi segast?

Toomas Tõniste

Aitäh! Eks olukord ongi selline, et juba praegu võivad telekanalid tulla minuti pealt vabalevist ära, ja kaudselt nad ongi kas siis n-ö ähvardanud või öelnud, et neil niisugused mõtted on. Kui me täna midagi ei tee, ega ma ei julge siin väita, et siis nad lähevad vaba juurdepääsuga televisioonist ära. Võib-olla oleksid seal veel mitu aastat edasi, sest seal on ikkagi väga suur vaatajate hulk ja see kasu, mis nad sealt reklaamide kaudu saavad, on ka suur. Meie eelnõu aitab kindlasti olukorda parandada ja teeb minu meelest mõistlikumaks. On ju normaalne, et kui sa toodad midagi, siis on sul ka õigus selle eest tasu saada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Eiki Nestor, teine küsimus!

Eiki Nestor

No ma küsin siis uuesti: kas nüüd on majanduskomisjon kindel, et nad jäävad vabalevisse?

Toomas Tõniste

Jah, on kindel.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu ettekandjale! Me avame läbirääkimised. Palun, Jaan Õunapuu!

Jaan Õunapuu

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Eelnõu esimene lugemine oli neli kuud tagasi ja selle ajaga midagi väga olulist ei ole muutunud, nii Kanal 2 kui TV3 on jätkuvalt vabalevis. Seaduseelnõu on majanduskomisjonis mitu korda arutusel olnud. Nagu näete, on eelnõule lisandunud üks sõna, sõna "mõistlik", nii et nüüd on "mõistlik tasu". Väga keeruline on hakata siin hindama, kuidas kumbki osapool tulevikus selle seaduse valguses käituma hakkab, aga ma tuletan teile kõigile meelde selle eelnõu tegelikku eesmärki. Eesmärk ongi seotud just sellega, et inimesed said 2,5 aastat tagasi valitsuse käest kindla signaali: muretsege endale digiboks ja te näete vabalevi kanaleid. Väga vähe aega on mööda läinud ja nüüd on inimesed küsimärgi ees, kas nad tegid tol ajal õigesti, kui käisid välja natuke vähem kui tuhat krooni, sest võib-olla peab nüüd mõne aja pärast uuesti mingisuguse teise lahenduse leidma, et saaks jätkuvalt näha nii Kanal 2 kui TV3.

Sotsiaaldemokraatide fraktsioon ei näe, et seadusmuudatuse vastuvõtmine probleemile lahenduse tooks. Väga hea reageering tuli Eesti Ringhäälingute Liidult, kes oma kirjas ütleb, et kui seadusandja tahe on tagada tarbijale senine olukord, kus tarbija sai vaadata vabalevis olevaid televisiooniprogramme tasuta või minimaalse tasu eest, siis ka käesoleva eelnõu jõustumise korral ei ole see lõplikult garanteeritud. Me oleme sellega väga päri.

Vahepeal on olnud juttu sellest, et need, kes on kaabellevi operaatorite mõjuväljas, maksaksid rohkem, ja need inimesed, kes kasutavad vabalevi, ei maksaks midagi. Kas tegemist on ebavõrdse kohtlemisega? Ma tuletan veel kord meelde, et tegelikult on vabalevi kasutajad ka ühekordse investeeringu teinud ja digiboksi ostnud. Nad on samuti selle eest maksanud.

Arvame ka, et eelnõu ei anna garantiid, et kanalid, kes aastas vähemalt korra pöörduvad

avalikkuse poole sooviga vabalevist lahkuda, seda poole aasta, aasta või kahe aasta pärast enam ei teeks. Ma küsisin võimaliku riigipoolse toe kohta, on see siis 300 000 eurot või 400 000 eurot, just sellepärast, et anda praegu vabalevis televiisorit vaatavatele inimestele valitsusepoolne signaal, et neid ei ole üksi jäetud. Võib-olla tuleks ka tõe silma vaadata ja ausalt inimestele öelda: see kahe aasta tagune digipööre oli loomulikult vajalik, kvaliteet paranes, selle vastu ei ole meil kellelgi midagi, aga olge head ja hakake aasta-kahe pärast otsima endale muid lahendusi, et teie telepilt ka tulevikus säiliks.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas soovite kolm minutit lisaajaga?

Jaan Õunapuu

Jah, palun! Tulenevalt sellest me näeme, et eelnõu ei lahenda ei programmitootjate, kaabelviteenuse pakkujate ega tarbijate vahelisi ebakõlasid. Sellel põhjusel ei saa me eelnõu ka toetada. Lõpetan oma jutu täpselt sama lausega, mis ma ütlesin siinsamas puldis 12. juunil: lubadustest tuleb kinni pidada ja rahvas ei tohiks end tunda petetuna! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ma palun järgmisena kõnepulti Arto Aasa!

Arto Aas

Aitäh! Lähtuvalt eelmisest sõnavõtust lisan omalt poolt paar mõtet või kommentaari. Loomulikult ei saa riik sundida eraettevõtjaid olema vabalevis. Vabalevis olemine on väga kallid. Seepärast ongi praegu lahendus selles, et me võidame aega, kuni riik ei ole valmis maksma erakanalitele kinni vabalevis olekut, mida me ju praegu ei aruta. Meil pole selleks eelarves raha ja ma arvan, et palganõudmiste taustal oleks ka kohatu seda küsimust hetkel arutada. Me võidame tegelikult aega ja saame toetuda sellele, mida erakanalid on ise meile lubanud. Nad on seaduseelnõu menetlemise ajal öelnud meile, et kui see seadus muutub, siis nad püsivad vabalevis veel kaks-kolm aastat. See on päris pikk aeg, päris pikk aeg nende inimeste jaoks, kes elavad maapiirkondades ja kelleni kaabel ei ulatu. Nii et usaldades era-telekanaleid, on minul küll veendumus, et see

seadusmuudatus parandab tänast olukorda. Vähemalt kaob ära see risk, et homsel päeval need kanalid kaovad eest. Ja see, et me loome õigusliku selguse, et kaabeltelevisioonifirmad peavad tasuma Kanal 2 ja TV3 saadete edastamise eest nendele erakanalitele teatud tasu, on täiesti loomulik – iga asja eest tuleb maksta. Tegelikult on õiguslikud lepingulised suhted kaabeltelevisioonifirmade ja telekanalite vahel olemas, makstakse Kanal 11, TV6 eest jne. Need suhted ja hinnad on välja kujunenud ja see praktika on olemas. Loomulikult me ei saa siin väga pikalt ette vaadata, mis juhtub viie või kümne aasta pärast, aga lähiperspektiiviks on see seadus igal juhul vajalik ja sellepärast ma palun teil seda toetada! Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, süngen läbirääkimised.

Vaatame läbi muudatusettepanekud. Eelnõu kohta on laekunud üks muudatusettepanek majanduskomisjonilt ja juhtivkomisjon on arvestanud seda täielikult. Eelnõu 243 teine lugemine on lõpetatud.

4. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu (259 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me asume järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu 259 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli sotsiaalminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Mul on au tutvustada teile narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu nr 259. Meil on Riigikogule ettepanek luua selle seadusega võimalus lisada narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirja keemilised ühendid, mille käitlemine on keelatud üksnes siis, kui selle eesmärk on isikule narkojoobe tekitamine. Kui seda natuke lahti seletada, siis eelnõuga sätestatakse keeld käidelda tervisele

potentsiaalselt ohtlike keemilisi ühendeid, juhul kui eesmärk, nagu ma ütlesin, on isikule narkojoobe tekitamine. Eelnõu kohaselt piiratakse tervisele potentsiaalselt ohtlike keemiliste ühendite kättesaadavust psühhoaktiivse toime saamise eesmärgil, ennetatakse tervisekahjustuste tekkimist ning kaitstakse seeläbi loomulikult ka rahva tervist laiemalt. Selliste ühendite jaoks on ettepanek lisada määrusesse "Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil käitlemise ning sellealase arvestuse ja aruandluse tingimused ja kord ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad" V nimekiri, kuhu kantakse hetkel kaks ainet, gammabütürolaktoon ja 1,4-butaandiool, mille lühendid on GBL ja 1,4-BD. Kui maakeeli öelda, mida need lühendid tegelikult tähendavad, siis need on seotud narkootilise joobe või uimastava toime tekitamisega. GBL on ka laialdasemalt meedias käsitletud GHB ehk korgijoogi lähteaine. Selleks, et neid lähteaineid saaks keelustada, tuleb selline nimekiri seaduse tasandil kinnitada.

Siin on ka üks erisus elik, nagu ma ütlesin, neid aineid on keelatud käidelda narkojoobe tekitamise eesmärgil. Põhjus on väga lihtne. Nimelt kasutatakse GBL-i ja 1,4-BD-d ka tööstuslikul eesmärgil, eelkõige kummi ja plasti sünteesis, samuti värvitööstuses ja tööstusliku lahustina.

Me toetame kindlasti sotsiaalkomisjoni ettepanekut esimene lugemine lõpetada ja eelnõu loomulikult pärast kolmandat lugemist ka vastu võtta. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea minister! Eks see ole järjekordne näide, kuidas rahamaailma huvi leida ühendeid, mis tekitavad narkojoovet, paneb tihti uusi ja uuduslikke samme tegema. Kui palju teie ministrium puutub kokku selliste arendustega ja kui tihti või kui palju te saate sellist informatsiooni mujalt? Kas need on Eesti laborite töö tulemused või on see pigem rahvusvahelise koostöö tulemus, et sellised ühendid on juba kuskil kasutuses, on müügis ja seetõttu me peame seadustega järele jõudma?

Hanno Pevkur

Aitäh! Kõik kanalid toimivad. Loomulikult on meie peamine allikas Politsei- ja Piirivalveamet, samamoodi Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev Eesti Kohtuekspertiisi Instituut. Kohtuekspertiisi instituudiga on meil küll piisavalt tihe suhe. Kui nemad tuvastavad midagi uut kas kellegi verest või muul moel, kui nad on saanud signaali, et turul midagi sellist liigub, siis jõuab see signaal ka meieni. Sellest tulenevalt meie omalt poolt, kui on ministri tasandi määrus, lisame selle kohe loetellu. Ka selle eelnõu juurde me oleme lisanud, kui palju Politsei- ja Piirivalveamet on viimastel aastatel neid lähteaineid konfiskeerinud. Aga kuna seaduse piir oli selle koha peal nii õhukene, GBL otseselt keelustatud ei olnud, ta oli tööstuslikult kasutatav ja on jätkuvalt tööstuslikult kasutatav, siis oli politseil raske siduda seda konkreetsete kuritegudega. Ma loodan, et selle eelnõu vastuvõtmise järel saab politsei töö samamoodi selgemaks. Kui selliseid aineid peaks veel tulema, siis seesama V nimekirja, mis nüüd lisatakse, ongi selline, kuhu neid aineid on võimalik lihtsamalt lisada.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Repts, teine küsimus!

Mailis Repts

Aitäh! Ma tulen veel korra teie ettekandes nimetatud ühendite juurde. Kas selliseid tööstuslikult kasutatavaid, aga samal ajal laiatarbekasutusse jõudnud arendusi, mis tekitavad küll muret, aga mille puhul me ei ole jõudnud päris kindla seaduseelnõuni, on veel?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma küll ei kasutaks sõna "laiatarbekasutus", kindlasti ei ole tegemist laiatarbekaubaga. Kui mõni kriminaal või halbade kavatsustega inimene kasutab kas GBL-i otse või sellest saadud GHB-d inimeste uimastamiseks, siis on teatud maalt ilmselgelt tegemist kuriteoga, ja teatud maalt, kui seda ei ole seni seaduse mõistes saadud tuvastada, see kahjuks kuritegu ei ole. Nüüd me anname selle võimaluse. Minule teadaolevalt küll hetkel turul ühtegi sellist ainet, mis peaks olema keelustatud, aga ei ole keelustatud, ei tohiks olla. Aga nagu ma ütlesin, turul toimuv muutub päris kiiresti. Kohtuekspertiisi instituudist laekuvad

teatud teatud sagedusega, mõnikord tihemini, mõnikord harvemini. Eks see sõltub pigem sellest, millised arengud ja muutused kuritegelikult maastikul toimuvad.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andres Anvelt! Ei ole kuulda. Kas meil on tehniline probleem? Võtame vaheaja ja katsume selle asja korda teha. Võtame vaheaja esialgu vähemalt kaheks minutiks. Me jätkame kell 15.17.

V a h e a e g

Aseesimees Laine Randjärv

Juhataja pikendab tehnilist vaheaega veel kümneks minutiks. Jätkame 15.28.

V a h e a e g

Aseesimees Laine Randjärv

Austatud Riigikogu, kas te olete nõus jätkama tehnilise probleemi tõttu väljakuulutatud kümneminutilise vaheaja asemel viieminutilise vaheaja järel? Nüüd peaksid puldid korras olema. Andres Anvelt saab esitada küsimuse ministri-le. Palun!

Andres Anvelt

Aitäh, proua juhataja! Ma loodan, et see ei olnud Anonymouse küberrünnak. Minu küsimus härra sotsiaalministrile on jätkuvalt see, et GBH-d teatakse Eesti turul juba umbes 15 aastat ja selle lähteained on teada peaaegu niisama kaua. Kas te oskate öelda, miks nende lähteainete panek sellesse nimekirja on nii kaua aega võtnud, et see alles täna päevakorral on?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma täpsustan, et see on GHB. Keeruline on öelda, miks see just praegu selleni jõudis. Tõsiasi on, et läbirääkimised Politsei- ja Piirivalveameti ning Eesti Kohtuekspertiisi Instituudiga selle üle, mida ja kuidas reguleerida, on mõningase aja kindlasti võtnud. Kui me vaatame seda ajalist piiri, siis eks siin oli seesama küsimus, et need ained on Eesti turul legaalselt ka olemas. Tuli tekitada selline regulatsioon, et need, kes seda ühendit legaalselt Eestisse toovad, ei satuks kuidagi ohtu oma äritegevusega, ja samas välistada illegaalne tegevus. Nende kokkulepete saavutamine on järelikult võtnud sellise aja. Ega mul selles mõttes väga konkreetset, ühelauselist vastust, miks

just praegu ja mitte kaks aastat tagasi, ei olegi. Oluline on, et me oleme selle küsimusega siin, oluline on, et oleme kõikide osapooltega jõudnud selgele arusaamisele, milline see regulatsioon peaks olema ja millises kohas. Kõigepealt alustame narkootiliste ja psühhotropsete ainete seadusega, meil peab selleks olema volitusnorm Riigikogult. Alguses kaalusime ka, kas minister saaks lihtsalt võtta selle määruse ja kirjutada regulatsiooni määrusesse sisse oma suva järgi. Pikas arutelus juristidega selgus, et ikkagi ei saa, on vaja tekitada V lisanimikiri ja siis on võimalik seda sinna panna. Seaduse teksti kirjutamine koos seletuskirja ja kõikide kooskõlastusringidega ise võtab juba päris märkimisväärse aja. Aga siin me täna oleme, teeme siis seda tööd Riigikogus nii kiiresti, kui on võimalik. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, minister! Palun kaasettekandeks kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Reet Roos!

Reet Roos

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas valitsuse algatatud narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu 259 s.a 24. septembril. Istungil andsid eelnõust ülevaate sotsiaalminister Hanno Pevkur ja Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna tervisepoliitika juht Ene Augasmägi.

Eelnõu sisu ma uuesti ümber jutustama ei hakka. Küll aga uuris komisjon, kas sellega seoses tuleks täiendada ka karistusseadustikku. Me saime selge vastuse, et seda tegema ei pea, sest kui aine kasutamise eesmärk on tuvastatud ja tõendatud, siis ongi selle eelnõu järgi tegemist keelatud tegevusega, kusjuures narkojoovet ei pea kaasnema, piisab kui tegevus on sellele suunatud.

Sotsiaalkomisjon otsustas konsensusega saata eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kodu- ja töökorra seaduses ettenähtu järgi 24. oktoober 2012 kell 18. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Aitäh, Reet Roos! Kas soovitakse avada

läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovi- ta. Vastavalt komisjoni ettepanekule on esi- mene lugemine lõpetatud. Määrän eelnõu 259 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 2012. aasta 24. oktoobri kell 18.

5. Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (234 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me asume järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Riigikogu liikmete Inara Luigase, Lembit Kaljuvee, Kalle Laaneti, Deniss Boroditši ja Rainer Vakra algatatud keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Proua juhataja! Kallid kolleegid siin saalis, kolleegid, kes kuulavad seda ettekannet oma tubades, ja üldse kõik, kes seda ettekannet kuulavad või loevad! Alustades selle väikese seadusmuudatuse tutvustamist, ei saa ma kahjuks alustada nii nagu need esinejad, kes tulevad pulti, on hirmus rõõmsad ja säravad ning ütlevad, et tegemist on väga hea või vähemalt hea seaduseelnõuga. Mina saan kahjuks öelda ainult seda, et tegemist on väga keeruka seaduseelnõuga. Seetõttu saan ka aru, miks keskkonnakomisjon on seda nii pikalt arutanud.

Pea teile tunnistama, et idee see eelnõu koostada küpses minus natuke rohkem kui kolm aastat tagasi, 2009. aastal, kui Riigikogu muutis keskkonnatasude seadust. Ma julgesin nende mõtetega Keskerakonna fraktsiooni nõupidamisel välja tulla veidi üle aasta tagasi. Olen püüdnud seda mõtet n-ö müüa ka koalitsioonipoliitikutele. Ma saan aru, miks Keskerakonna fraktsioon mind seekord ei toetanud. Ei ole ju opositsiooni asi tegelda maksude tõstmisega, siin aga on teatud mõttes sellega tegemist. Miks ma julgesin selle seaduseelnõuga tulla välja demokraatide juures? Ma tänan neid, et nad seda eelnõu toetasid! Ma julgesin seda sellepärast, et ma olen nende asjade sees olnud päris pikka aega, aastakümneid. Ma ütlen teile, et see on väga-väga kallis seaduseelnõu. Selle seaduseelnõuga me määrame põhimõtteliselt ära selle, kuidas miljardid eurod lähiaastatel liikuma hakkavad.

Eesti on põlevkiviriik, ta on õliriik, meil on üle miljardi tonni läbiuuritud põlevkivivarusid. Meie põhiseaduse § 5 ütleb, et loodusvarad on riigi omand, st need on meie rahva omad. Me müüme selle vara meie ettevõtjatele. See seaduseelnõu on esitatud sellepärast, et me oleme seda teinud liiga odavalt. Me oleme mõnes mõttes selle maavara lausa ära kinkinud. Mul on siin kaasas kõik vastulaused, mis on komisjonile eelnõu kohta esitatud, ja ma käin need täna siin läbi, samuti räägin poolthäältest, nii palju kui ma selle aja jooksul suudan seda teha. Aga kõige rohkem tahan rõhutada, et see eelnõu ei ole õiglane mitte üksi meie rahva jaoks, vaid see on õiglane ka nende ettevõtjate jaoks, kes põlevkivi kaevandavad ja töötlevad. Ma olen olnud sellega tegelevate ettevõtete taassünni juures. Need on Kunda Nordic Tsement, Viru Keemia Grupp ja Eesti Energia. Ma olen näinud nende elu ligidalt ja kaugelt. Paljud nende ettevõtete omanikud on minu sõbrad ja nad ei kiida mind selle eest, et ma selle eelnõuga välja tuln. Aga ma arvan, et mu sõbrad jäävad mulle alles ka pärast seda, kui eelnõu seadusena vastu võetakse.

See eelnõu ei ole muidugi täiesti õiglane. Ebaõiglane on eelnõu selles mõttes, et alles riik ju lubas, et keskkonnatasude kallale enne 2015. aastat ei minda. Aga ma tõmbaksin siia väga selge piiri. Mis on põlevkivi ressursimaks? See on õli ressursimaks. Kui me räägime kohaliku maavara maksustamisest, siis me räägime liivast, kruusast või turbast, aga õliressursi maksustamine toimub arenenud riikides hoopis teistel alustel. See on energiaallikas ja seda maksustatakse teistel alustel. Nii nagu seletuskirjas on öeldud, põlevkivi me anname ära väga madala hinna eest. Maailmaturul on kivisöe hind praegu 115 eurot tonni eest, põlevkivi hind aga 10–11 eurot. Me saame põlevkivi kätte 11 euroga. Kütteväärtuste vahe on ainult kolmekordne, aga hinnavahe on kümnekordne. Eestimaa Looduse Fond ja Eesti Keskkonnaühenduste Koda on andnud komisjonile teada, et nende arvutuste põhjal (mitte emotsioonide põhjal) võiks põlevkivi kasutamise tasumäär olla 21,6 eurot, mitte 3,4 eurot, nagu pakkusid demokraadid ja nagu pakun mina. See on arvutatud CO₂ emissiooni põhjal. Seda on võimalik teatud meetodiga teha. Aga 20 euro suurust kasutusmaksu või müügitasumaksu meie põlevkivitööstus praegu välja ei kan-

nata, kuid kolmeeurose kannatab ja seda mitte lühiajaliselt, vaid pikaajaliselt. Meil on vaja siin teha pikaajalisi otsuseid.

Vaatame, kes põlevkivi kaevandavad ja tarvitavad ning kes seda töötlevad. Põlevkivi kaevandajaid on neli, töötlejaid on neli ja kasutajaid on viis. Need on Eesti Energia, Viru Keemia Grupp, Kunda Nordic Tsement ja Kiviõli õlitööstus. Ainus, kes n-ö ostab põlevkivi, on Silmeti soojuselektrijaam. Nii et me muudame selle eelnõuga otseselt ainult viie ettevõtte sisendit.

Käin nüüd läbi komisjonis esitatud seisukohavõtted. Ma kiidan komisjoni selle eest, et ta pöördus kõikide asjaosaliste poole. Saadi ka vastused. Ma kommenteerin neid asju kergelt, selles mõttes kergelt, et aeg ei võimalda seda väga sügavalt teha. Aga nagu ma ütlesin, need seisukohad, mis ettevõtted välja käisid, on põhimõtteliselt õiged. Kõige õigem põhimõte, mis kõikidest nendest seisukohtadest läbi käib, on see, et riik ei tohi käituda niimoodi, nagu ta tahab ressursidega käituda. Juba kolmandat korda tuleb ta ressursimaksu kallale, kuigi on lubanud, et ta seda ei tee. Me muutsime seda maksu 2009. aastal ja enne seda 2005. aastal. Kuigi me olime lubanud, et me seda ei tee, aga siis tulid minusugused või meie- või teiesugused ja hakkasid rääkima, et sealt oleks võimalik raha saada.

Miks mina selle ideega välja tuln? Eks see ole teatud mõttes poliitika, millal sellega välja tulla ja mis silt sellele heale seadusele külge panna. Ikka vaadatakse seda asja nii, et mis nagu müüks. Ma olen väga tänulik, et nende viie kuu jooksul, kui see seaduseelnõu oli küll mõne aja sahtlis, aga tegelikult oli teema n-ö üleval, ka valitsus – mitte küll üksi sellepärast, aga siiski – selle asjaga tegeles. Valitsus on hakanud nende teemadega tegelema. Kui see arutelu jätkub, siis me võib-olla jõuame selleni, et vaatame üle tähtajad ja kindlasti ka need arvud, aga me peame põlevkiviresursi kohta oma otsused tegema. Me peame muutma selle maksu õigeks ja õiglaseks rahvale ja kasutajatele.

Siin on veel üks argument. Mul on siin tänane Äripäev, kus on kirjas Ida-Viru ettevõtete TOP. Me näeme, et eesotsas on siin õliettevõtted. Minu kunagine alluv ja hea tuttav Robert Karpelin, kes juhib Kiviõli Keemiatööstust, kirjutab, et nad hukuvad, kui ressursimaks

tõuseb. Vaatame nende viimaste aastate rentaablust. See on kõikunud 30% piirides. Me kõik teame, mis on 30%-line rentaablus, aga siin saalis on ettevõtjaid, kes ka tunnetavad, mida tähendab, kui ettevõtte käive on 34,6 miljonit eurot ja kasum 12 miljonit eurot. Või võtame minu teiste sõprade ettevõtte. Viru Keemia Grupp on tõesti väga palju investeerinud, tal on väga suured finantskulud, 183 miljonit eurot, kasum on aga 34 miljonit. Kui me täiendava ressursitasu tõstame kahe krooni peale, siis see tähendab, et eelmisel aastal oleks nende kasum olnud 30 miljonit eurot, mitte 34 miljonit. Viru Keemia Grupp kasutas umbes kaks miljonit tonni põlevkivi ja kaheeurone ressursitasu tähendaks nelja miljonit eurot. Või võtame Kiviõli Keemiatööstuse. Tema kasum oli 12 miljonit eurot. Ta kasutas miljon tonni põlevkivi, seega, täiendava ressursitasu kehtestamise korral oleks kasum olnud 10 miljonit eurot. Mõnes mõttes võib olla alatu lugeda teiste raha, eks ole, aga sa pead seda aeg-ajalt tegema. Võtame Eesti Energia. Eesti Energia kasum oli 150 miljoni euro ringis. Ta oleks sellest 150 miljonist kaotanud 34 miljonit, tegelikult mitte kaotanud, vaid ta oleks pidanud rohkem maksma. Tema kasum oleks siis olnud 34 miljoni euro võrra väiksem. Neis küsimustes ei tohi aga ainult ühte aastat vaadata. Kui me pikaajaliselt vaatame, siis näeme, et see sektor on põlevkivi pealt hästi teeninud. Kuna see on rahva oma, siis on rahval ka õigus põlevkivi eest rohkem saada. Kas paneme selle raha õpetajate või päästjate palgakadesse või arendame meditsiini, see on meie tahte, mõistuse ja võib-olla ka emotsioonide määrata.

Ma lubasin teile, et ma käin üle seisukohad, miks seda maksu ei tuleks tõsta. Neid seisukohti on komisjonile esitanud mu kunagised võitluskaaslased ja praegused sõbrad. Ma rääkisin siin ühest, teisest ja kolmandast, miks seda võiks teha ja peaks tegema just õigluse aspektist lähtudes, aga vaatame, mida on kirjutanud Viru Keemia Grupp, kes on esitanud kõige sisukama vastulause. Ma kriipsutan siin alla, et nad ütlevad, et sisuliselt ei ole eelnõu mõjusid analüüsitud. Jah, tegelikult on kõiki asju võimalik analüüsida. Näiteks võime analüüsida seda, kas asi on must või valge, sest igauks näeb asju teatud varjundiga. Aga need arvud, millest ma teile rääkisin, ei ole kirjuta-

tud mitte valgele, vaid roosale, sest Äripäev on seda värvi leht, ning need on kirjutatud tumeda värviga. Need ei ole mitte ühe aasta arvud, vaid need näitavad tendentsi. Tegemist on põlevkiviresursiga, mida me maksustame, mis on maa sees, mis on meie rahva oma ja mida on üle miljardi tonni. Kui me räägime kahest või kahekümnest eurost tonni peale, siis on siin tegemist kas miljardite või kümnete miljardite eurodega. Hea küll, see ei toimu aasta ega kahe jooksul, see on kümne või kolmekümne aasta raha, mille üle me peaksime siin hakkama vaidlema ja mõtlema, kuidas me selle rikkusega – meile paljudele on õpetatud, et põlevkivi on meie rikkus – ümber käime. Kas me tõesti kasutame seda meie inimeste, meie rahva heaolu parandamiseks, tehes seda mõistlikult, või anname sellest suure tüki teatud seltskonnale? Kindlasti kasutavad omanikud seda raha ettevõtete arendamiseks ja ka sellest me võidaksime teatud mõttes kõik. See ongi otsustamise koht. See on üks asi, mida ma tahtsin öelda teile ja ka oma sõpradele. Riigikogu ning riigimehed ja -naised peaksid asjale sedapidi lähenema.

Miks ma julgesin öelda, et ma olen nende ettevõtete taassünni juures olnud? 15 aastat tagasi oli olukord selline, et õli hind maailmaturul oli madal ning riik toetas ja doteeris neid ettevõtteid, ta andis neile põlevkivi väga odava hinna eest, sest see sektor oli peaaegu kokku kukkumas. Nüüd on olukord muutunud. Me peame tahtma ja oskama neid asju vaadata, anda neile õiged hinnangud ja minema edasi sellelt baasilt, et me tõesti põlevkivi õigesti hindaksime.

Mis ma siis teile lõpetuseks ütlen?

Aseesimees Laine Randjärv

Lõpetus ongi käes. Võib-olla saate küsimustele vastates veel midagi öelda. Aitäh! Asume küsimuste juurde. Palun, Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Sa kasutasid oma pikas ettekandes palju arve. Siit tekkiski mul küsimus. Kui me paneme põlevkivitonnile kaks eurot juurde, siis võime näha, et elektri hind tõuseb ja soojuse hind tõuseb samuti. Seejärel tõusevad ka teised hinnad. Oskad sa ütelda, kuidas muutuvad elektri

ja soojuse hind, kui tonnile tuleb kaks eurot juurde?

Lembit Kaljuvee

Ei oska. Sellist tarka pole veel sündinud, kes oskaks öelda, milline see hind hakkab olema. Sellepärast, et keegi ei tea, milline hakkab järgmisel aastal olema elektri ja soojuse hind. Teatud mõttes on need spekulatsioonid. Mina võin kindlalt öelda, et elektri hind selle maksu tõttu inimestele ei muutu, sest me läheme ju vabaturule ja elektrit ostetakse turult. Mis puudutab soojuse hinda, siis soojuse hinnale tekib surve kahes linnas, Narvas ja Sillamäel, kes kasutavad sooja tootmiseks põlevkivi. Kui tugev see hakkab täpselt olema, seda ei oska ma öelda, aga teatud surve kindlasti tekib. Kui me vaatame, milline on nende ettevõtete sisuline vajadus hinda tõsta, siis mina seda vajadust ei näe. Ma rääkisin täna Ago Sildega ja küsisin, kuidas ta selle rõõmusõnumi üle elaks, kui ta peaks hakkama Kiviõlist põlevkivi ostma kahe euro võrra kallimalt. Ta ei kilganud rõõmust, aga arvas, et seda nad soojuse hinnale kindlasti otsa ei keevitaks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tõnis Lukas!

Tõnis Lukas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Põlevkivi ressursitasu tuleb tõsta ja selle tõstmine mingil määral, nagu me kokku lepime, on kindlasti õiglane ja õige. Ma arvan, et see arusaam, et seda tuleb tõsta, on üldine. Aga energeetikas ja sellega seonduvas tööstuses on kaks valdkonda, mille ümber viimasel ajal käiakse nagu ümber palava pudru. Üks on taastuvenergeetika ehk konkreetset tuuleenergiaga tegelevad ettevõtted ning teine on põlevkiviõli tootmine ja sellega tegelevad ettevõtted. Kumb on teie hinnangul ettevõtjate jaoks praegu kasumlikum?

Lembit Kaljuvee

Kui säilivad need dotatsioonid, mis me oleme kehtestanud, siis on tuuleenergia kindlasti väga kasumlik energia tootmise viis. Mis puudutab õlitööstust, siis ka õlitööstus on praegu väga suure kasumlikkusega, aga meie Eestis õlist elektrit ei tooda. Me põhimõtteliselt müüme oma põlevkiviõli maha, mingil määral

teeme seda Eestis, aga me ka ekspordime seda. Kui öelda, milline see kasum on, siis see on teatud mõttes spekulatiivne. See kasum ei ole väike ei ühes ega teises sektoris. Küsimus on selles, et õlitööstust me ei doteeri, aga tuuleenergiale me maksame ju peale. Kõik, kes me siin saalis oleme, maksame peale. Eesti sentides maksime 84 senti iga kilovatt-tunni pealt, kusjuures Narva Elektrijaamad said sellest peaaegu kolmandiku. Ma täpselt arvu ei ütle, kuna see jutt läheb n-ö linti.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Sõerd!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Ma tänan selle ettekande eest, mis oli palju sisukam ja põhjalikum kui seletuskiri! Seletuskirjas te toote välja, et 1. jaanuarist sõltub elektri hind elektribörsist, mistõttu täiendava ressursimaksu kehtestamine ei ole tarbijale määrava tähtsusega. Kas ma saan õigesti aru ja kas te olete nõus, et kui vähendada mingit olemasolevat maksu, näiteks elektriaktsiisi, mille osatähtsus on väga väike, 3–4%, siis ka sellel sammul ei ole lõpptarbijale tähtsust?

Lembit Kaljuvee

Alati on tähtsus olemas, on see siis suure või väikese kaaluga. Nagu sa ise ütlesid, see sõltub sellest, kes mida tähtsaks peab. Küsimus on selles, kas see mõju on suur või väike. Kindlasti ei anna aktsiisi vähendamine arvuliselt eriti suurt tulemust, aga mis puudutab mõju elektri hinnale, siis see on olematu, kuna elektrit ostetakse turult. Nii et siin on vahe sees. Aktsiisile on see mõju suhteliselt väike, kui me protsentidena võtame (ma seda protsenti praegu peast ei ütle), aga vabaturul ei mõjuta see absoluutselt. "Absoluutselt" on isegi vale öelda, veidikene võib see siiski mõjutada, sest kui me siin piirkonnas ise elektrit ei tooda, siis turuhind läheb kõrgemaks, kui me ei hakka Vene elektrit ostma. Meie ühendused ei võimalda praegu Nord Pool Spotilt osta ja Nord Pool Spotil endal on ka veel eri piirkonnad. Nii et kui me ei tooda, siis meie hind läheb kõrgemaks. Teatud mõju võib sellel olla, aga seda ei saa arvuliselt mitte keegi öelda isegi tagantjärele mitte, seda võib ainult arvata. See mõju on peaaegu olematu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Neeme Suur!

Neeme Suur

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma kindlasti loodan, et esimese ja teise ning ka teise ja kolmanda lugemise vahel saab see eelnõu täiendust. Ma küsingi võimaliku täienduse kohta. Te seletuskirjas kirjutate, et te kasutaksite laekuvat lisasummat õpetajate palga tõstmiseks. Samas ütleb keskkonnatasude seaduse § 4 punkt 3, et keskkonnatasudest riigieelarvesse laekuvat raha saab kasutada sihtotstarbeliselt keskkonnaseisundi hoidmiseks, loodusvarade taastootmiseks ja keskkonnanakahjustuste heastamiseks. Kas te pidasite silmas, et selle eelnõuga tuleks peale tasumäär muuta ka § 4 ja peaks võimaldama keskkonnatasudest laekuvat raha abil teha muidki kulutusi?

Lembit Kaljuvee

Sa lugesid selle lõigu ette. Seda lõiku, mis ütleb, et keskkonnatasude otstarve on keskkonnasuunitlusega, mainisid ka need ettevõtjad. Ma võin vastata siin sedapidi: see, milline on keskkond, oleneb väga palju õpetajatest. Laste õpetamine on ääretult tähtis. Oluline on, kuidas nad suhtuvad loodusesse, ellu üldse jne. Siin võib väga palju spekuloida. Kindlasti on sellel pakutud ideel, nagu ma oma ettekandes ka ütlesin, oma poliitiline maik juures. Võtangi seda nii. Me oleme praegu mõlemad opositsioonis. Opositsiooni on süüdistatud, et tulla se küll välja väga heade mõtetega selle kohta, keda tuleks aidata ja millist eluala või üritust tuleks riigil finantseerida, aga keegi ei ütle, mille arvel või kust selleks raha saab. Põhimõtteliselt läheb kogu raha ühte katlasse, riigieelarvesse, ja sealt saab raha suunata sinna, tänna ja kolmandasse paika. See, et ühte, teist ja kolmandat summat tuleb sihtotstarbeliselt kasutada, on selge, aga kõiki neid asju annab suunata. Eelnõu mõte on selles, mida ma olen ka välja öelnud, et meie riik ja rahvas saaksid põlevkivi eest õiget hinda. Kuhu me selle raha suuname? Nagu ma ütlesin, õpetajate palkadeks või sinna või tänna. Kui raha on olemas, siis on võimalik seda eelarve sees ümber paigutada. See ei ole mitte ainult võimalik, vaid seda ka kogu aeg tehakse. Need, kes on eelarve tegemise juures olnud – mitte Riigikogus,

aga mujal –, teavad, kuidas see katel keeb. Mina ei ütle, et ma seda täpselt tean, aga ma arvan, et ma üht-teist siiski tean.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Deniss Boroditš!

Deniss Boroditš

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest on see teema laiem kui ainult ressursitasu tõstmine. Teema puudutab ka oleviku, mineviku ja tuleviku paradigmasid. Me peame teatud asjade puhul vaatama tuleviku poole. Teie ettekandes kõlas, et põlevkivi on tõepoolest üks vähestest ressursidest, mis meil on, ja seega oleks mõistlik seda kasutada kõige efektiivsemal viisil. Seda tehakse praegu kahel moel. Esiteks kasutatakse seda elektri tootmisel ehk lihtsas keeles öeldes topitakse ahju ja saadakse 11 eurot tonni eest, nagu te välja tõite. Teiseks on võimalik luua lisandväärtust, kasutada seda õlitööstuses ja müüa see õli pärast maha, saades 400 eurot tonni eest. Kuidas teie mõistliku inimesena seda ressursi kasutaksite? Kas toetaksite pigem lisandväärtuse loomist õlitööstuses? Millist efektiivset viisi te kasutaksite elektri tootmisel, arvestades CO₂ kvootide maksumust ning kapitalikuluid?

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Head rahvasaadikud, palun katsume esitada küsimuse minuti jooksul, küsimust esitades ei ole vaja kõnet pidada! Palun, vastaja!

Lembit Kaljuvee

Muidugi, me oleme kohustatud põlevkivi heaperemehelikult kasutama. Seda ütleb meie põhiseadus ja ütlevad teised seadused. See on meie rahva vara. Kas teha põlevkivist õli või toppida seda ahju? Vastus on, et kindlasti tuleks teha õli. Võib-olla mitte üksi kütteõli, aga ka kergkütust või lõhnaõli, nagu Viru Keemia Grupp teeb ja mis on kõige kallim. Euroopa energiapoliitika praeguste põhimõtete järgi seda ahju ajada ei tohiks. Kui ma olin tööl põlevkivitööstuses, siis meie saime küll asjast niimoodi aru, et põlevkivitööstus peaks Eestis arenema kaevandamisest kuni lõhnaõli tootmiseni. Sel hetkel aeti umbes 95% põlevkivist ahju ja õli tehti ääretult vähe, kuna õli oli odav ja kellelgi selle vastu huvi polnud. Praegu on

see protsent juba peaaegu 20 peal. Me oleme näinud, et kiiresti on mindud üle õli tootmisele. Me peame vaatama, et me loodust ei reostaks. Mina olen siit puldist ja ka koha pealt juba viis aastat küsinud minister Partsi käest, miks me nende asjadega venitame. Meil oleks võinud juba valmis olla see elektri jaam, mida me nüüd alles ehitama hakkasime, ja me oleksime tootnud elektrit nii, et eralduks palju vähem CO₂. Me oleksime nüüd tunduvalt paremas olukorras. Ma läksin detailidesse, palun vabandust! Aga minu vastus on, et mida vähem me põlevkivi ahju ajame, seda õigem, mida rohkem me seda väärtustame õlites, mida rohkem me sellega tegeleme, selles mõttes, et töötleme seda, arendame keemiatööstust, seda kasulikum on see meile kõigile.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra Lembit Kaljuvee! 24. septembril tehti keskkonnakomisjonis ettepanek see eelnõu tagasi lükata. 8. oktoobril, sel esmaspäeval, ei olnud komisjonis seda punkti päevakorras, aga 9. oktoobril tuli komisjoni otsus, et eelnõu toetatakse ja saadetakse esimesele lugemisele. Minu küsimus sulle ongi: mis siis juhtus nende kahe nädalaga? Võid sa seda kommenteerida?

Lembit Kaljuvee

Mina, vastupidi sinule, ei ole keskkonnakomisjoni liige. Ma võin ainult arvata, mis toimus. Ma murdsin selle üle pead, miks need asjad muutusid. Ma juhtusin suvel kuulama meie endise väga lugupeetud kolleegi Katrin Karisma ülestunnistust, et kui ta oli keskkonnakomisjoni liige, siis see aeg oli talle ääretult keeruline ja raske. Ta läks keskkonnakomisjoni kultuuriinimesena ega saanud aru paljustki, mis seal räägiti. Ta tahtis hirmsasti kaasa töötada, aga tal oli nagu piinlik seda teha. Ma sain aru, et inimene tunneb oma ala, aga ta oli keskkonnakomisjonis ja pidi seal vastu võtma tõsiseid otsuseid. Osa sellest, mis juhtus, ma paneksin selle arvele, et kahjuks me oleme (ka mina olen selles olukorras olnud, eriti kui ma olin põhiseaduskomisjoni liige) pahatahti sellises keerulises olukorras, et me arutavat asja ei tunneta ja siis kas tõmbume eemale või

teeme selle asja endale selgeks. Mulle tundub, et vahepeal tegid kolleegid endale üht-teist selgeks. Tegemist on tõesti miljardi euro küsimusega. Ma tervitan seda. Nii me peamegi edasi minema. Kuidas see oligi: õppides ja õpetades õpime.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Meelis Mälberg!

Meelis Mälberg

Aitäh! Hea ettekandja! Minu küsimus on samast ooperist kui kolleeg Deniss Boroditšil. Üldjuhul on nii, et mida kallim on ressurss, seda efektiivsemalt seda üritatakse kasutada. Kas sa valdkonna hea tundjana oskad öelda, kas praegustel kasutajatel on efektiivistamise ruumi ja kuidas nad saaksid seda ressursi efektiivsemalt kasutada?

Lembit Kaljuvee

Aitäh küsimuse eest! Kindlasti on võimalik seda ressursi mitu korda paremini kasutada. Tuleb kiitvalt öelda kasutajate kohta, et selles suunas on liigutud, kui me võtame Viru Keemia Grupi või Kiviõli Keemiakombinaadi, ükskõik kelle, kes põlevkiviga tegeleb. Aga see liikumine on olnud liiga aeglane. Selles ei saa me üksi neid ettevõtteid süüdistada. Ka meie siin, selles Toompea majas ei ole võibolla kõige õigemini käitunud, me ei ole seda kiirendanud. Praegu on minu arvates põlevkivimajanduse kõige suurem puudus see, et teadmised ei ole ühe mütsi all. Need neli ettevõtet, kellest täna on juttu olnud, pusivad kõik omaette. Teaduse pool on suhteliselt killustatud. Igaüks varjab oma mehi, oma teadmisi ja sisemiselt konkureeritakse, kes teeb Enefiti ja kes teeb *benefit*'i. Palun vabandust väljenduse eest! Koostöö viiks meid edasi. Mõni läheb seda n-ö poolikut asja Ameerikasse või Jordaaniale müüma. Müüakse neid asju, mida veel olemas ei ole. Seda olen ma siit puldist kritiseerinud ja mitte ainult mina, vaid ka paljud teie seast. Kuigi me oleme energeetikapoliitika dokumendid ja põlevkivi arengukavad siin vastu võtnud, on meil vajakajäämisi. Just teaduse poole killustatus on takistuseks. Me peaksime Riigikogus tegema samme, et teadust rohkem ühe mütsi alla viia ja ka meie ettevõtteid selles suunas lükata.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Ma olen kultuuriinimene ja tahan asjadest, mida ma võib-olla väga hästi ei tunne, paremini aru saada. Te oma ettekandes tõlgendasite mõistet "ressursitasu" või "ressursimaks" (seda kasutati mõlemal kujul) mulle täiesti arusaadavalt kui ostuhinda, millega ettevõtte ostab rahva käest üldrahvalikku ressursi ja toimetab sellega edasi, tehes seda suurelt jaolt oma kasumi huvides. Aga teiselt poolt on tegemist ju keskkonnatasuga, selles mõttes, et vastava seaduse järgi kasutatakse seda keskkonnaseisundi parandamiseks. Kas sellisel juhul, kui selline skeem, nagu te tõlgendasite, on õige, ei peaks ressursitasu ehk ostuhind olema madalam nendele ettevõtjatele, kes oma tehnoloogiaga keskkonda vähem saastavad?

Lembit Kaljuvee

See on võib-olla arutluse teema. Kas oleks vaja teha nii, et kui näiteks Eesti Energia ajab põlevkivi ahju, siis temale paneme suurema maksu peale, aga kui kivitükist tehakse lõhnaõli, siis selle eest võtame võib-olla vähem maksu? Seda oleks ääretult keeruline dikteerida. Maailmas on kaks lähenemist: kas maksustatakse toodangut, mida sellest ressursist tehakse, või toorainet. Tooraine maksustamisel on väga suured plussid selles osas, et me ei karista ettevõtjat kalli toodangu eest, öeldes, et ta tegi kalli toodangu ja nüüd pannakse talle suur maks peale. Me anname nagu vaba mineku, et, poisid või tüdrukud või mehed ja naised, tehke hästi kallis ja vägev asi, see on teie oma. Me ei ütle, et kui sa teed sedamoodi, siis on nii, kui teed teistmoodi, siis on naa. Te juhtisite tähelepanu keskkonnaaspektile. Me näeme raha, eks ole, aga mis sellest saab? Kui võtad põlevkivi maast välja, siis jääb auk järele. Mis sellest august saab, kes selle kinni maksab ja mille arvel? Meie teatud mõttes filosoofiline lähenemine on see, et raha tuleb sinna auku tagasi panna. Kolleeg Neeme Suur küsis selle kohta. Aga tegelikult me seda ei tee. Kuhu ressursitasu läheb? On ju olemas seadus, mis näeb ette, kuidas seda jagada, milline osa läheb omavalitsusele, kuhu seda raha võib suunata ja mida sellega teha. Need on kõik sellised nüansid. Minu ettekande põhirõhk oli sel-

lel, et probleem on väga suur ja tõsine ning tegemist on hästi suure raha jagamisega. Kui rääkida nüanssides, kuidas seda teha, siis sinu küsimusele otse vastates ütlen nii, et mina olen seda meelt, et ressurs tuleb maksustada, aga teine ots olgu vaba. Andke minna ja tehke! Minu sõnum on see, et me võtame põlevkiviresursi eest liiga vähe raha, me lausa kingime selle ära.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rainer Vakra!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Täna on seda teemat arutades korduvalt tulnud kõne alla ka elektri hinna võimalik tõus. Kas ma sain õigesti aru, et teie põhjenduse järgi ei mõjuta ressursitasu otseselt elektri hinda seetõttu, et see hind kujuneb börsil, mis tähendab, et kõik elektritootjad konkureerivad omavahel? Kolleeg Aivar Sõerd aga küsis, kas aktsiisi vähendamine vähendaks elektri hinda. Börsil kujunenud hinnale lisab Eesti riik omalt poolt taastuvenegiataset, võrgutasu, aktsiisi ja käibemaksu. Mul on lihtne küsimus: kui ühte neist neljast vähendada, kas siis lõpptarbijale elektri hind langeb või mitte?

Lembit Kaljuvee

Jah, langeb. Kui ükskõik millist maksu vähendatakse, siis hind langeb. Kõige suurem maks on käibemaks, 20%. Aktsiis on üle 4%, taastuvenegiataset on umbes 12%. Kui me need kokku liidame, siis saame, et elektri hinda on võimalik alandada ligi 40%. Ainult et kust leida raha asemele? Eelarvesse seda raha siis ei tule. Selline ongi vastus. Jah, iga elektrile peale pandud maksu alandamine alandab elektri hinda.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Ma küsin, lähtudes teie varasematest vastustest ja eriti teie dialoogist kolleeg Neeme Suurega. Kas ma saan õigesti aru, et teie taotlus, lisaks sellele, mis on otseselt eelnõus kirjas ja mida on natuke mõista antud seletuskirjas, on see, et tuleks selgelt teineteisest lahutada ressursitasu kogumine ning selle ja muude

laekumiste suunamine keskkonnaseisundi parandamise või taastamise heaks? Kas see raha, mis teie eelnõu jõustumise korral riigile juurde tuleks, läheks selgelt sellesse nn ühisesse riigi katlasse, ilma et kellelgi oleks kohustust kasutada seda kindlal eesmärgil, keskkonna huvides?

Lembit Kaljuvee

Eelnõus on väga selgelt öeldud, et eelnõu seadusena jõustumise puhul on tegemist 40 miljoni euroga: põlevkivi kasutatakse aastas 20 miljonit tonni, kui kaks eurot ressursitasu lisada tonnile juurde, siis teeb see kokku 40 miljonit eurot. Seda 40 miljonit on vaja selleks, et tõsta õpetajate palka 20%. Me näitasime, kust on võimalik seda raha saada. Kuidas Riigikogu otsustab, on Riigikogu asi. Meie ettepanek oli see, et näete, raha on siin. Õpetajate jaoks oli vaja 40 miljonit eurot ja me käisime selle välja.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Deniss Boroditš, teine küsimus!

Deniss Boroditš

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tahan täpsustada oma esimest küsimust. Kas ma saan õigesti aru, et selle eelnõu eesmärk lisaks sellele, et me saame ressursi eest rahvale rohkem raha, on see, et ta paneb kogu selle sektori käima, sundides põlevkiviga tegelevaid ettevõtteid seda võimalikult efektiivselt kasutama? Kas nii me saame lahti ka vanast elektri tootmise paradigmast, et me ei aja enam põlevkivi ahju, vaid mõtleme selle peale, kuidas kõige efektiivsema kapitalikuluga elektrit toota?

Lembit Kaljuvee

Sul on täiesti õigus. Kindlasti on siin teatud mõttes sund. Mitte küll meie ei sunni, aga me paneme turu sundima. Kui põlevkivi on kallim, siis sellest ei tasu enam elektrit toota. Järelikult läheb Narvas ahju vähem põlevkivi. See on selge, et Eesti Energia ei saa enam sellises koguses põlevkivi ahju ajada. See on teatud mõttes survemeetod, sest võib-olla ta rakendab siis rohkem energiat selles suunas, et õli toota. Uus õlitechas Enefit 280 peaks oktoobris käiku minema. Siin on täiesti tugev side ja seos olemas.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Istusin oma toas, kuulasin seda ettekannet ja sellele järgnevalt debatti, kuni tuli ka tahtmine küsida. Ühest küljest on ju täiesti õige, et alates 1. jaanuarist 2013, kui tekib elektri vabaturg, ei ole sellel, mis maksab tooraine ehk põlevkivi, enam otsest seost elektriarvega, sest me ei pea ju põlevkivielektrit ostma. Sa oled nii põlevkivi kaevandamisega kui ka sellest elektri tootmisega väga hästi kursis. Kas sa oskad öelda, kui praegusele tasemele panna teie plaani kohaselt kaks eurot juurde, kas see lõpetab põlevkivist elektri tootmise lihtsalt ära?

Lembit Kaljuvee

Kindlasti ei lõpeta. Põlevkivist elektri tootmine küll väheneb, kuid kui palju, seda ei oska mitte keegi öelda. See ei ole emotsiooniküsimus, ma võin seda öelda teadmiste põhjal. Ma laon praegu arvud välja. Praegu maksavad tarbijad 11 eurosentit kilovatt-tunni eest, põlevkivi hind sellest on umbes 1,5 senti, isegi natuke vähem. Tähendab: 11 ja 1,5. Kui me paneme kaks eurot ressursitasu põlevkivitonnile otsa, siis arvestades, et kilovatt-tund maksab praegu 11 senti, hakkab see maksma 13. Tähendab, elektri omahind sõltub põlevkivist väga vähe. Kunagi oli selline olukord, kus elektri hinnast moodustas põlevkivi poole ja poole moodustas elektri tootmine. Oligi niimoodi, et kui kilovatt-tund maksis neli kopikat, siis põlevkivitööstus sai kaks kopikat ja elektrijaamad said samuti kaks. Praegu on niimoodi, et kui kilovatt-tund maksab 11 senti, siis põlevkivitööstus saab sellest umbes 1,3 senti, ülejäänud läheb riigile, võrkudele, taastuvenegiatootjatele, vahendajatele, turutegelastele jne. Ma arvan, et sa said oma küsimusele vastuse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, teine küsimus Aivar Sõerdilt!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Tahan vaielda vastu Rainer Vakrale, kes on ilmselt eksiteel. Hinna määrab ikkagi nõudmise ja pakkumise vahekord. Maksude suuren-

damine ei kandu üksüheselt lõpphinda. Sellepärast ma küsingi. Ka teie väitsite sama. Miks on niimoodi, et nendes riikides, kus on näiteks lastekaupade käibemaks madalam, on teinekord kõige kõrgemad lastekaupade hinnad?

Lembit Kaljuvee

Mina olen ausalt öeldes olnud oma lastele väga halb isa, ma ei ole neile eriti asju ostnud ega nende asjadega tegelnud. Aga mis puudutab asja tõsisemat poolt, siis seda sektorit ega kaubanduse poolt ma ei jaga. Mul on muidugi omad mõtted selle kohta, miks need tendentsid on sellised, nagu sa ütlesid, aga ma ei taha hakata neid siin jagama. Kas saab tõmmata paralleele elektri ja lastekaupade hinna vahele? Me võime tegelikult seda teha. Näiteks võivad finantsistid või majandusinimesed kõiki asju kõrvutada. Teatud ühiseid jooni on alati võimalik leida. Mis puudutab elektri hinda, siis me ei ole siin kõva häälega välja öelnud seda – kuigi see käib päevateema juurde, sest me räägime elektri hinnast seoses põlevkiviga –, et meie riik on viimastel aastatel teinud kõik selleks, et elektri hind Eestis oleks kõrge maksumõtte tõttu, mida me oleme korduvalt tõstnud, ja võrgutasu tõttu. Majandusministeerium on lasknud Eesti Energial ellu viia sellist poliitikat, et me ehitame võrke peaaegu kullast. Ma olen härra Partsile öelnud, et me ehitame kullast võrke, me teeme need liiga kalliks. Me teeme need liiga heaks ja seetõttu liiga kalliks. Näiteks on kodusid, kus on Eesti Energia sunnil kolm korda arvesteid vahetatud. Üks arvestite vahetamise ring läheb Eestis maksma, arvestades klientide arvu, ma arvutasin selle kunagi välja, üle 800 miljoni krooni. Arvesti tuuakse kohale, pannakse seina peale ja kõik see läheb elektri hinda sisse. Sellised investeeringud tähendavad ju ka hinna kunstlikku tõstmist. Nüüd tahetakse teha tädi Maalile nutivõrgud. See ei tasu kunagi ära ja selliseid totrusi ei tohi teha. Inseneridele see meeldib, aga majanduslikult on see täiesti mõttetu. Me oleme lasknud võrkude ehitamise käest ära ja see on tõstnud elektri hinda. Me oleme ka makse tõstnud. See, et me avatud turule läheme, on selge, sellest pole kuhugi pääsu, kas me seda tahame või ei taha, aga selle osa on suhteliselt väike, osakaaluna võetuna. Võta kodus arve ette ja vaata, mille eest sa maksad. Kolm

senti maksad sa praegu elektri eest, aga kokku maksad 13 senti.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Valeri Korb, teine küsimus!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud kolleeg! Tahan ainult täpsustada. Ütlesite, et ressursitasu jaguneb nii, et sealt läheb osa kohalikule omavalitsusele jne. Tahan seoses sellega küsida, kas seal on ette nähtud raha ka õpetajate palga tõstmiseks. Ma pole sellest midagi varem kuulnud.

Lembit Kaljuvee

Ma räägin seda, et kui on raha, siis on võimalik seda raha jagada. Kui raha ei ole, siis ei ole see võimalik. Tõesti, haridusminister on teatanud, et nad lubasid palka tõsta ja tõstsidki, et nii ja nii palju sellest 20%-st annab riik, ülejäänud on omavalitsuste asi. Kui Eesti riigieelarve on suurem, siis on võimalik seda raha jagada selle kohaselt, kuidas me siin otsustame.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Väga suur tänu, Lembit Kaljuvee! Ma palun kaasettekandeks kõnetooli keskkonnakomisjoni liikme Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Hea istungi juhataja! Austatud kolleegid! Esimest korda arutas keskkonnakomisjon seda väga põnevat seaduseelnõu oma istungil 10. septembril. Eelnõu tutvustas komisjoni liikmetele keskkonnakomisjoni liige Rainer Vakra. Valitsuse seisukohta oli esindama tulnud Keskkonnaministeeriumi kantsler Rita Annus, kes tõi sõnumi, et valitsus ei toeta eelnõu sellisel kujul. Põhjendused oli järgmised. Esiteks on tegemist väga järsu ressursitasu tõusuga, umbes 2,5 korda. Teiseks on läbi analüüsitud see, mis puudutab ettevõtlikliimat ja selle stabiilsust. Ettevõtetele tuli see ettepanek kahtlemata ootamatult ja ka rakendusaeg on väga lühike. Eelnõu seadusena jõustumise korral rakenduks ressursitasu tõus 1. jaanuarist 2013. Täna on 10. oktoober, nagu te teate. Oli ettepanek see seaduseelnõu sellisel kujul tagasi lükata.

Oma 10. septembri istungil keskkonnakomisjon menetluslike otsuseid ei teinud, need otsused lükati edasi järgmisele istungile. 24. septembril arutas keskkonnakomisjon seda eelnõu teist korda. Selleks ajaks olid laekunud seisukohad ettevõtetele, keda see muudatus puudutaks, eelkõneleja neid siin nimetas. Oli kiri ka Eestimaa Looduse Fondilt. Ettevõtete vastused olid muidugi negatiivsed, mittetoetavad, Eestimaa Looduse Fondi seisukoht oli aga toetav. Keskkonnakomisjon tegi oma 24. septembri istungil otsuse saata eelnõu esimesele lugemisele ja teha täiskogule ettepanek see eelnõu sellisel kujul tagasi lükata.

Küll aga arutas keskkonnakomisjon seda eelnõu veel kord oma eisel istungil, kus otsustati komisjoni senist otsust muuta. Otsustati teha Riigikogu täiskogule ettepanek lõpetada eelnõu 234 esimene lugemine. Otsuse muutmise põhjus on see, et ka valitsus on esitanud Riigikogu menetlusse keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu, milles samuti tehakse ettepanekuid keskkonnatasusid tõsta. Kuna tegemist on ühe ja sama seaduse ning kohati ka sama paragrahvi muutmisega, siis oleks võimalik need eelnõud edaspidi ühendada.

Komisjon otsustas teha Riigikogu juhatusel ettepaneku määrata keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu 234 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 24. oktoobri s.a. Viimane kellaaeg, millal neid saaks veel esitada, on kell 16. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Küsimus on Indrek Saarel.

Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Siin kõlasid küsimused Lembit Kaljuveele, kes ei ole keskkonnakomisjoni liige ja ametlikult vist mitte ka koalitsiooni liige. Võib-olla sina, kes sa oled mõlemat, suudad täita selle tühimiku, mis valitseb osa Riigikogu liikmete teadmistes selle kohta, mis siis selle seaduseelnõuga juhtus. Mina olen kuulnud, et vahepeal püüti komisjoni elektroonilist koosolekut kokku kutsuda, et sel teel otsust ümber teha, püüti ka füüsiliselt koguneda, aga kuna seegi oli Riigikogu kodukorraga vastuolus, siis see ei õnnestunud. Millest selline paanika, mis peamiselt valdas koalitsiooni kuuluvaid rahvasaadikuid?

Jaanus Tamkivi

Täna küsimuse eest! Teinekord tundub elu põnevam, kui ta tegelikult on. Mingit salapära siin ei ole. Nagu ma ütlesin ka oma sissejuhatavas sõnavõtus, komisjoni liikmete seisukoht, et seda otsust tuleks muuta, tulenes sellest, et ka valitsus on esitanud seaduseelnõu, mis käsitleb keskkonnatasude tõusu. Kuna teema komisjonis nagunii menetlusele tuleb ja sellega tuleb edaspidi tegelda, mitte ainult konkreetset selle eelnõuga seoses, siis oli mõte, et loogiline oleks neid asju koos arutada. Selle tõttu ei olnud enam otstarbekas lähtuda otsusest seaduseelnõu tagasi lükata ja teemaga üldse mitte tegelda.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Ettekandjale rohkem küsimusi ei ole. Avame läbirääkimised. Palun, Karel Rüütli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Karel Rüütli

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Kindlasti tuleb demokraatide saadikurühma algatust tunnustada. Tänu sellele eelnõule on nii Riigikogu suurel saalil kui ka keskkonnakomisjonil võimalik meie rahvusliku ressursi tulevikus kaasa rääkida. Samas on üha õigustatum küsimus, kas meie rahvas saab õiglast tulu ressursilt, mis meile kuulub. Teisalt ei tohi unustada, et riik on teinud sotsiaalpartneritega maksurahu. 18. juunil 2009. aastal võttis parlament vastu keskkonnatasude muutmise ettepanekud, mis oluliselt suurendasid keskkonnamakse aastateks 2011–2015. Ehk veel kehtiv seadus näeb ette suurendada põlevkivi kaevandamisõiguse tasu 39% ja vee erikasutustasu kaevandustes suureneb 27%. Lisaks kasvab aastail 2011–2015 tuha ja poolkoki ladestamise tasu 107%.

Seega ei ole vähetähtis küsimus, milline hakkab olema meie põlevkivitööstuse tulevik, kui Euroopa Liit jätkab oma karmi kliimapolitikat, mis võib kujuneda selliseks, et meil pole enam võimalik oma rahvuslikku rikkust senisel viisil kasutada. Mil viisil ja kas üldse julgustame oma suurtööstusi tegema suuremahulisi ja pikaajalisi investeeringuid, sh kindlasti suuremahulisi keskkonnainvesteeringuid?

Valitsuse poole vaadates jääb praegu mulje, et keskkonnatasude poliitikas valitseb suur

segadus ja ebakindlus. Mulle tundub, et puudub selge pikaajaline nägemus, millises suunas soovitakse liikuda. Kuidas muidu tõlgendada olukorda, kus esmalt lastakse demokraatide eelnõu põhja ja siis püütakse keskkonnakomisjoni erakorralistel istungitel kahel korral, osalt küll ebaõnnestunult, seda eelnõu menetlusse jätta?

Lisaks tahan markeerida, et hoolimata pikaajalisest kokkuleppesest on valitsus hakanud keskkonnavaldkonnas laiaulatuslikult makse tõstma, šokeerides tarbijaid ja traumeerides ettevõtjaid. Üks eelnõu keskkonnakomisjoni menetluses juba on, teine on arvatavasti kohe tulemas. Loomulikult on sotsiaaldemokraadid seisukohal, et nii põlevkivi ressursitasu kui ka muud keskkonnatasud vajavad ülevaatamist, kuid ilma põhjalike mõjuanalüüsideta on väga raske põhjanevaid ja lõplikke otsuseid teha. Ka maksutähtaegade nihutamine eeldab sotsiaalpartneritega olulise diskussiooni pidamist. Jah, keskkonnakomisjonile on lubatud mitmeid analüüsi keskkonnatasude muutmise kohta. Me ootame neid kindlasti. Aga valitsuse poole vaadates soovime näha kaugemat perspektiivi. Ma tuletan meelde, et aastaks 2015 peab Riigikogu laual olema põlevkivi kasutamise uus riiklik arengukava. Ma loodan, et ministeerium on selle tööga algust teinud. Valitsuse liikmetel tasuks meeles pidada, et Riigikogu tuleb sellesse protsessi kaasata algusest peale, mitte ainult templi allalöömiseks.

Kui vaadata laiemalt, mis mujal maailmas toimub, siis trend on liikumine uute tehnoloogiate suunas, mis vähendavad energia tarbimist, suunavad fookuse puhastele tehnoloogiatele ning üritavad meie ökoloogilist jalajälge kontrolli alla saada. Ühesõnaga, rohemajanduse arendamisele meil alternatiivi ei ole. Kindlasti saab Eesti nendest protsessidest ainult võita. Igal juhul jõudu diskussioonide ja arutelude pidamisel! Tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Seaduseelnõu 234 esimene lugemine on lõppenud. Määratud eelnõu muudatustettepanekute esitamise tähtajaks 24. oktoobri 2012 kell 16.

6. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu (233 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun kõnetooli Riigikogu liikme Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Seoses selle eelnõuga tuleb natuke meelega muuta. Kui eelmine eelnõu rääkis ressursitasu tõstmisest, siis meie oleme välja tulnud ettepanekuga, kuidas saaks kodutarbijate elektriarveid vähendada ja seda maksude vähendamise teel. Eelnõu seadusena vastuvõtmise korral oleks keskmise Eesti leibkonna reaalne võit järgmisel aastal 15 eurot. Alandades elektriaktsiisi Euroopa Liidus lubatud miinimummääran, ühe euroniga megavatt-tunni kohta, saame seadusandlikul viisil tegutsedes siin Riigikogus pehmedada 1. jaanuarist kodutarbijaid ees ootavat elektrituru avanemisega kaasnevat hinnatõusu.

Kui Keskerakonna ettepanekut, sedasama ettepanekut, kuidas pehmedada eratarbijatele elektrituru avanemisega kaasnevat hinnatõusu, rahanduskomisjonis arutati, siis ei olnud veel teada hinnatõusu tegelik tase. Ilmselt just seetõttu tegid IRL-i ja Reformierakonna liikmed liiga kergekäeliselt otsuse, et riigil polegi vaja enda käes olevaid vahendeid kasutada ja inimesi 1. jaanuarist ees ootavaid suuremaid arveid ei tulegi vähendada. Komisjon otsustas, et seda seaduseelnõu ei ole vaja edasi menetleda. Aga päev hiljem selgusid Eesti Energia vabaturupakettide hinnad. Elektritariif tõuseb 58%. Ma usun, et selle taustal on ka koalitsiooni liikmed oma üleolevat suhtumist muutnud ja nad on valmis jätkama arutelusid, kuidas Eesti oludes sellist elutähtsat kaupa, nagu elekter seda on, siiski taskukohasemana hoida.

Eelnõu seletuskirjale on lisatud põhjalikud arvutused. Praeguses situatsioonis tuleb aluseks võtta meie pakutud nn riskistsenaarium. Kuna tabelis on andmed toodud protsentides,

siis viimases veerus toodud 60% tundub praegustes oludes kõige tõenäolisem olevat.

Kui meie käest küsida, miks me seda eelnõu alles nüüd, napilt kolm kuud enne elektrituru avanemist siin Riigikogus arutame, siis ma tuletan natuke ajalugu meelde. Keskerakonna fraktsioon on elektrituru avanemise riskide ja sellest tuleneva elektri kõrgema hinnaga sihipäraselt tegelnud juba üle poolteise aasta. Mäletatavasti avati 1. aprillist 2011 elektriturg suurtarbijatele. Me nägime, et nendele ettevõtetele, kelle tarbimine oli suurem kui kaks gigavatt-tundi, tähendas elektribörsilt ostmine seda, et kaasnes ligi 50%-line hinnatõus. Me oleme kohtunud Konkurentsiameti peadirektori Märt Otsaga, kes julges juba poolteist aastat tagasi väita, et 2013. aasta 1. jaanuaril algab paratamatult protsess, kus Põhjamaade hind kandub üle Eesti tarbijale. Konkurentsiameti hinnangul tõuseb hind kodutarbijale kaks korda. Seda kinnitas ka see, mis oli juhtunud suurtarbijatega.

Sellest tulenevalt algatas Keskerakond 5. mail 2011 sellesama nimega seaduseelnõu, nagu täna on meie ees – alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu. Toona kandis see numbrit 33. Kui see seaduseelnõu jõudis 2011. aasta septembris Riigikokku, siis arutelu kestis lausa kaks päeva: 20. ja 21. septembril. Ilmselt tundus aasta ja kolm kuud enne elektrituru avanemist see nii kauge aeg olevat, et selle probleemiga sisuliselt ei tegeldud. Aga meile tulid appi sotsid, kes päev enne seaduseelnõu väljahääletamist andsid sama seadusmuudatuse enda nimel üle. Sisulised kokkulangevused olid väga suured. Nii et täna oleme siin Riigikogu saalis kolmandat korda arutamas seda, kuidas Eesti Riigikogu seadusandlikult saaks pehmen-dada eratarbijaid ees ootavat elektri hinna tõusu.

Mida on sellel ajal teinud valitsus? Peale eelnõude väljahääletamist on valitsuse poolt kostnud ainult suur vaikus. Pigem on käsi laiutatud ja öeldud, et turg reguleerib ja valitsus ei peagi midagi tegema, tema ainult võtab suurenenud tulu vastu. Tõsi, üleile korraldati erakorraline, ühe päevakorrapunktiga valitsuskabineti nõupidamine, mille tulemuseks avalikkusele oli Juhan Partsi nime all välja saadetud pressiteade, mis teatas, et Juhan Partsi ettepanekul alandatakse taastuvenergiatasu

15–20%. See on tubli algatus. Minister on seda pikalt lubanud. Aga ma juhin tähelepanu, et sellise ettepaneku mõju tarbijale on kolm korda väiksem kui täna arutlusel oleval elektriaktsiisi alandamisel Euroopa Liidus lubatud alammäärani. Kui me need kaks meetet kokku liidame, siis on abi Eesti inimestele märgatav.

Valitsuse seaduseelnõu, mis on kabineti läbi vaieldud, aga valitsuse istungil ei ole seda veel nii küpseks vormitud, et seda saaks Riigikogule üle anda, ei puuduta muud kui seda, millisel viisil reguleeritakse taastuvatest energiaallikatest elektri tootmist Eesti Energia Narva Elektriijaamade AS-i Balti elektriijaama 11. energiaplokis. Ajakirjanduses on juba tehtud analüüs, et uue korra järgi sõltub toetus börsihinnast, toetuse lagi on 9,3 senti kilovatt-tunni kohta, millest lahutatakse börsihind. Näiteks oleksid eilse börsihinna korral kõik teised tootjad saanud täpselt niisama suurt toetust kui seni.

Aga ma ei tulnud siia mitte selleks, et rääkida majandusministri algatusest, mille mõju kodutarbijatele on kolm korda väiksem kui täna arutataval seaduseelnõul. Samas, taustast tuleb rääkida. Meie jaoks, kes me iga kuu elektriarveid maksame, on areng olnud märkimisväärne. Ma panin tähele, et siin enne räägiti sellest, kas lisatud maksud suurendavad kodutarbija elektriarvet või ei. Ma püüan arvuliselt teile edasi anda seda, mida elektrile lisatakse tasud ja maksud lõpparves tähendavad. Võtsin alguspunktiks 2007. aasta, kui elektri lõpphind peale kõikide maksude lisamist oli 8,1 senti kilovatt-tunni kohta. Selle järel kehtestati elektriaktsiis ning tõsteti elektrile lisatavat käibemaksu. Tõusnud on ka taastuvenergiatasu ja võrgutasud. Kui me võtame lõpppunktiks järgmise aasta, siis järgmisel aastal on Eesti Energia kodutarbijal, kes sõlmib kuueks kuuks püsilepingu, vaja tasuda sama koguse elektrienergia eest 14,2 eurosent. Oli vaja maksta 8,1, aga nüüd on vaja maksta 14,2 senti. Nagu ma mainisin, 2007. aasta juunis, täpsemalt, 14. juunil, kehtestati elektriaktsiis ja see kehtestati mitu korda kõrgemas määras, kui on Euroopa Liidus kehtestatud alammäär. Toona ei osanud ka valitsusliikmed sellise maksumise selgitamiseks eriti midagi sisulist öelda. Päev peale seaduse vastuvõtmist, mida tehti toonase valitsuskolitsiooni hääletage, esines majandus- ja kommunikatsioonimi-

nister Juhan Parts Eesti Tööandjate Keskliidu volikogu koosolekul. Majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts ei osanud tööandjatele selgitada, millise analüüsi tulemuste põhjal aktsiisimäärad kehtestati ning kas sellist analüüsi on üldse tehtud. Minister nõustus, et olukorraga põhjalikuma tutvumise ning poolt- ja vastuargumentide kaalumise järel võib seadus juba enne jõustumist muudatusi vajada. Aga paraku enne jõustumist seadust ei muudetud. Muudatus tuli halvemuse suunas. Aprillist 2010 tõsteti aktsiisi veel kolmandiku võrra.

Miks ma üldse peatun riigimaksudel? Aga sellepärast, et ka näiteks Statistikaamet on märganud, et Eestis on elektri hinnale lisatavad maksud suuremad kui enamikus Euroopa riikides. Ma tsiteerin Statistikaametit: "Nagu äritarbija nii ka kodutarbija hinnas erinevad maksud riigiti oluliselt. Eesti kodutarbija hinnas on sarnaselt äritarbijale maksude osa võrdluses teiste Euroopa riikidega üks suuremaid. Konkurentsilt juhivad maksukoormuse osa kodutarbija elektri hinnas Taani ja Saksamaa, kus taanlaste maksukoormus on isegi üle poole elektri hinnast, Saksamaal veidi alla poole. Eesti maksukoormus on kodutarbija elektrienergia hinnast ligi 30%, natuke suurem sellest on maksude osa veel Rootsis ja Portugalis. Enamikus Euroopa riikides on kodutarbija elektri maksukoormus 20% piires. Alla 10% on maksude osa kodutarbija hinnast Lätis, Maltal ja Suurbritannias. Kodutarbijate maksudes sisaldub ka käibemaks." Nii et kui eelmise seaduseelnõu arutelul Aivar Sõerd teatas, et maksud ei tõsta elektri hinda ja elektritariifi kehtestab konkurents, siis mis iganes hinna on konkurents kehtestanud, sinna lisab Eesti riik ikkagi võrgutasu, aktsiisi, taastuvenergiatasu ja käibemaksu. Need tulevad fikseeritult mis iganes hinnale otsa. Kodutarbija on siinjuures kahekordse mõju all, sest peale oma elektriarve mõjutab teda ka äritarbijate tarbitava elektri hinna kasv, mis väljendub kaupade hinna tõusus.

Juhin tähelepanu veel Eesti Panga sellel nädalal avaldatud pressiteatele. Eesti Pank annab meile teada, et inflatsiooni mõjutab 2013. aastal enim energia kallinemine, elektri hinna tõusul on majanduskasvu pärssiv mõju, kuna eelkõige vähendab see majapidamiste reaalsesissetulekut ning seeläbi ka tarbimise ja sisenõudluse kasvu. Eesti Pank jätkab: "Majandu-

se kehvema väljavaate tõttu vähenevad edaspidi nii investeeringud kui ka nõudlus töajõu järele." Ehk see, et järgmisest aastast tõuseb elektri hind, ei saa olla ka riigile ükskõik. Ja riigi käes on hoovad. Enamik elektri lõpparvet moodustavatest otsustest on sellised, mida on võimalik teha siin.

Elektri hinna tõus on justkui regressiivne maks. Kõige suurema mõju saavad enda kanda vaesemad leibkonnad. Praxisel analüütiku Andres Võrgu arvutused näitavad, et vaesematel Eesti inimestel läheb juba praegu sajast eurost, mida neil on võimalik kulutada, üheksa elektriarve tasumiseks.

Lõpetuseks peatun põgusalt sellel, kust tuleb selle maksuanduse jaoks kate. Juba siis, kui me aasta tagasi seaduseelnõu kaitsesime, pahandas Aivar Sõerd selle üle, et 2013. aastaks on lisatulud juba planeeritud, kuidas siis saab 2011. aastal 2013. aasta eelarvet vähendada. See mõte oli toona mulle arusaamatu, aga täna võiks ta komisjoni ettekandjana sellesama pahandamisega siin uuesti välja tulla. Paadunud demokraadina ja uskudes meie põhiseaduses sätestatud mõttesse, et Eesti on parlamentaarne vabariik, väidan ma, et Riigikogul on õigus teha eelarve kohta muudatusettepanekuid, mitte käituda ainult nupule vajutajana. Aga lisaks sellele, et elektri hinna tõusust teenib kasumit elektritootja, arvatakse teiste riikide näitel, et umbes kaks kolmandikku tarbijaid jääb truuks oma senisele elektritootjale. Seega saab kõige suurema kasumi Eesti Energia, aga kõrgemast hinnast teenib märkimisväärse tulu ka Eesti riik, sest kõrgemale hinnale lisandub suurem käibemaks. Seejuures tundub praegu see tulu olevat suurem, kui valitsus prognoosis. Rahandusministeeriumi eelarveprognoosis öeldi, et nemad ei prognoosinud 58%-list elektritariifi tõusu, vaid prognoositi märksa väiksemat. Praegu on riigieelarves juba märkimisväärne lõtk. Seega on igati võimalik Riigikogus riigieelarve menetlemise käigus eelnõust tulenevale tulu vähenemisele katet leida. See aitaks kodutarbijatele leevendada elektri hinna märkimisväärset tõusu järgmisel aastal.

Seetõttu palun, et eelnõu ei lükataks tagasi, vaid jätkataks selle teema arutamist, sest Eesti inimeste toimetuleku ja Eesti ettevõtete jätkusuutlikkuse jaoks on vaja võtta meetmeid, mis aitavad elektri hinna tõusu pehmendada. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu, Kadri Simson! Teile on hulk küsimusi. Palun, Aivar Sõerd!

Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Palun ettekandjal mitte panna teistele sõnu suhu! Ma rääkisin hinna üks ühele ülekandmisest. Aga praegu ei ole mul küsimus mitte hinnamõju, vaid hoopis katteallikate kohta. Käibemaks ei saa olla katteallikas, kuna sellega on riigieelarve prognoosis juba arvestatud. Teie eelnõu katteallikat ära ei too. Pealegi on teil käibemaksu arvestus valesti tehtud, see on tehtud nii metoodiliselt valesti kui ka summa ei klapi. Teie eelnõu maksumus on 24 miljonit eurot, aga käibemaksu arvestus näitab viit miljonit. Seega ei saa käibemaks olla katteallikas. Ma küsin veel kord konkreetselt: mis on teie eelnõu järgi konkreetne katteallikas? Te ütlesite õigesti, et eelmine eelnõu suurendas tulusid, aga teie eelnõu vähendab tulusid. Mis on katteallikas?

Kadri Simson

See eelnõu anti Riigikogu menetlusse 14. mail 2012. Seega oli valitsusel küllalt aega planeerida, kuidas otstarbekalt kasutada käibemaksu, mida hakkab rohkem laekuma, sest elektrienergia hind tõuseb. On võimalik planeerida, et see käibemaks läheks ka nende kulutuste katteks, mis jääksid aktsiisi väiksema laekumise tõttu tulemata. Nii et katteallikas leitakse 2013. aasta riigieelarvest ja loodetavasti teie abil.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Hea ettekandja! Sa kasutasid väljendit "paadunud demokraadina". Kuidas sa paadunud demokraadina võtsid vastu meie majandusministri avalduse pärast seda, kui Eesti Energia oli oma hinnapaketid välja käinud: "Ma tahan rõhutada, et ettevõtte üldkoosolek ütleb, et ärge minu kaupa ostke!"? Minister ütles sellised sõnad. Millised olid sinu kui paadunud demokraadi emotsioonid ja mõtted sellest tulenevalt?

Kadri Simson

Ma tahan uskuda, et majandusminister ei ole ebakompetentne. Ma tahan uskuda, et ta on tähele pannud ka teistes ministriumides toimuvaid arenguid ja on pannud tähele seda, et Rahandusministeerium on võtnud vastu kevadise majandusprognoosi, kus on öeldud: "Sealjuures tõuseb elektrienergia tariif 2013. aasta 1. jaanuarist ligi 50%." See suur tõus ei tulnud üllatusena, seda oli ette aimata. Mina tõlgendan seda nii, et majandusminister soovib ennast vastutusest puhtaks pesta ja seejuures ei soovi arvestada, et riigieelarvesse laekub kõrgema hinna tõttu rohkem käibemaksu. Ilmselt rõõmustab ta ka Eesti Energia kasvava tulukuse üle.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid, me arutame praegu ikkagi seda seaduseelnõu, eks ole? Palun, kolleeg Urve Palo!

Urve Palo

Aitäh, proua eesistuja! Hea esineja! Teie seaduseelnõu teeb ettepaneku, et kodutarbijatele võiks elektriaktsiisi 4,5 korda alandada. Aga miks te ei tee ettepanekut alandada ka näiteks äritarbijate tarbitava elektri aktsiisi, mis on samuti lausa üle kaheksa korra kõrgem, kui Euroopa Liidu normid seda lubavad? See omakorda mõjuks positiivselt nii lõpptoodangu, kaupade ja teenuste hindadele Eestis kui ka meie ettevõtete konkurentsivõimele?

Kadri Simson

Olen nõus. Tegelikult andis sellesama lubaduse juba aastal 2007 ka majandusminister Juhan Parts. Ta ütles, et tuleb kaaluda erandite tegemist elektriaktsiisi osas. Mul on ka täpne viide olemas. Aga me leidsime, et kõige suurema löögi elektrituru avamisest saavad eratarbijad. Selle jaoks, et seda mõtet ka valitsusk koalitsiooni liikmetele vastuvõetavaks teha, tulime välja n-ö pooliku ettepanekuga, et kaitsta neid inimesi, kes kõige rohkem löögi all on.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kaia Iva!

Kaia Iva

Aitäh! Sa kõnelesid sellest, kui suure osa pere eelarvest võtab elektri hind. Kuid kui me

võrdleme näiteks kahte leibkonda, kesise sissetulekuga kahe lapsega peret tagasihoidlikus kahetoalises korteris ja märksa laiemate võimalustega niisama suurt peret suures kahekordses majas, siis kumb neist selle eelnõu seadusena rakendamise korral summama rohkem võidab, kas vaene või jõukas pere? Siia kõrvale küsimus: kumb neist peredest vajab enam riigieelarvest ümberjaotatavat tulu, olgu siis toetustena või muude selliste maksetena?

Kadri Simson

Aitäh! Mina rääkisin Praxise analüütiku Andres Võrgu analüüsist, kus Eesti inimesed on jagatud viide detšiili. Seal selgub, et kõige jõukamad inimesed kulutavad igast sajast teenitud eurost vaid 3,5 eurot elektriarve maksmiseks, kõige vaesemad leibkonnad peavad igast sajast olemasolevast eurost elektriarve maksmiseks välja käima üheksa eurot. Kõige väiksema sissetulekuga leibkondadele on elektri hinna tõus kõige raskem kanda. Mis puutub sellesse, et mõnele leibkonnale on elektri hinna tõus eriti raske, siis, tõepoolest, 15 000 Eesti majapidamist kütavad elektriga. Nendele võib elektri hinna tõus tähendada seda, et sellel talvel tuleb mingitest teistest elutähtsatest asjadest võib-olla isegi loobuda. Eestis ei ole küte vaba valik või luksuskaup, see on sundvajadus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalle Palling!

Kalle Palling

Aitäh! Austatud ettekandja! Tegelikult on juba alates 2010. aastast räägitud, et kokku võttes suureneb elektriarve kuni 20%. Kui me vaatame neid pakkujaid, kes on oma hinnaga juba välja tulnud, siis näeme, et hinnatõus jääb ju 20% piiresse. Seda esiteks. Teiseks, kui me vaatame Eesti tarbija keskmist elektriarvet, siis see on 26 eurot. Liidame sinna juurde hinnatõusu, mis on viis eurot kuus. Kui suure kokkuhoiu teie ettepanek tarbijale tooks, võttes arvesse, et elektrituru avanemisest tingitult kallineb elekter keskmiselt viis eurot kuus?

Kadri Simson

Aitäh! Me teame praegu Eesti Energia hinnapakumist, Eesti Energia paketid kujunevad tõenäoliselt ühtedeks populaarsemateks.

Me teame ka seda, et Elering tõstab võrgutasusid 13%. Nende algandmete põhjal võib öelda, et järgmisel aastal kasvab kodutarbija elektri lõpparve 21,4%. Rahandusministeerium prognoosis, et elektri lõpparve võiks suurened 16,8%. Täpselt selline oleks see hinnatõus siis, kui me võtaksime vastu Keskerakonna ettepaneku alandada elektriaktsiisi Euroopa Liidus lubatud miinimummääradele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Taavi Rõivas!

Taavi Rõivas

Aitäh! See, et Keskerakonna ladvikusse kuuluv isik nimetas ennast Riigikogu saalis veendunud demokraadiks, põhjustas muigeid nii opositsiooni kui ka koalitsiooni leiris. Ma tänan selle meeoluka vahetala eest muidu nii tõsise teema arutelul! Ma ei saanud aga aru teie rehkendusest. Te ütlesite, et kui ühte maksumuudatust, siis on võimalik see raha teiste maksudega tagasi saada, riigieelarve miskit ei kaota, aga tarbija võidab. Ma ei pea ennast väga halvaks arvutajaks, aga sellistest arvutustest, nagu teie siin esitlesite, on mul tõesti raske aru saada. Palun selgitage, kuidas täpselt ja kui mitme miljoniga me selle teie eelnõu tõttu miinuses või plussis oleme!

Kadri Simson

Taavi Rõivas, teil peaks häbi olema, kui te irvitate selle üle, kui ma ütlesin, et ma usun, et Eestis, parlamentaarses demokraatias, on Riigikogul õigus eelarvet kujundada ja muuta, Riigikogu ei pea lihtsalt nuppu vajutama, kiites heaks selle eelnõu, mis valitsus meile saatnud on. Sellest ma räägingi.

Elektri põhitariif tõuseb igal juhul, sest selle toob kaasa elektrituru avanemine. Sellest võidab Eesti eelarve, sest kõrgem põhitariif tähendab automaatselt ka suuremaid käibemaksutuluseid. Rääkimata sellest, et kõrgem elektritariif tähendab suuremat kasumit Eesti Energiale. Mina nimetaksin Eesti Energiast välja võetavat dividendi juba peidetud maksustamiseks. Kui aastal 2005 võeti Eesti Energiast välja 6,2 miljonit eurot, siis nüüd on see summa kümme korda suurem – 65,5 miljonit eurot. Möödunud aastal võeti välja 56 miljonit eurot, 2010. aastal lausa 109,2 miljonit eurot. Tuleva aasta kohta mina riigieelarvest täpseid

andmeid kätte ei saanud, aga öeldakse, et üldiselt suurenevad dividendid 2,25%. Seega võib eeldada, et Eesti Energiast väljavõetav dividend jääb vähemalt samasse suurusjärku nagu sel aastal. Nii et riik on valmis elektrituru avanemisest võtma tulu Eesti Energiast võetava dividendi kaudu, ta on valmis võtma tulu kõrgema käibemaksu kaudu, aga ei ole nõus mitte midagi tegema selle jaoks, et inimestele elektrituru avanemist pehmenada. Ma arvan, et me oleme olukorras, kus seda peaks tegema.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Hea ettekandja! Mind alati rõõmustab see sõna "katteallikas", see on nii tore. Riigieelarve koostamisel on tal oma selge mõte olemas – sa ei saa teha muudatust, millel ei ole katteallikat. Vabariigi Valitsusel on kohustus tuua meie ette riigieelarve, mis lähtub kehtivatest seadustest ja Vabariigi Valitsuse enda ettepanekutest. See eelnõu esitati kevadel. Äkki me peaksime riigieelarve baasseadust täiendama nõudega, et valitsuse esitatud eelarve vastaks ka Riigikogus juba algatatud seaduseelnõudele, mis on menetluses? Siis kaoks ära see selle eelnõu kontekstis täiesti kohatu vaidlus, valitsus võtaks arvesse kõiki eelnõusid, mis olemas on, ja aitaks meid. Meil kaoks siis katteallika küsimus ära.

Kadri Simson

See on väga tarmukas ettepanek. Aga juhin tähelepanu, et katteallika kohta esitatud küsimused ei väljendanud ju tõsist muret. Täpselt samu küsimusi esitati siin eelmise aasta septembris, kui poolteist aastat oli aega katteallikat leida. Siis oli mure, et juba mingitesse riigieelarve plaanidesse võib olla aastaks 2013 sisse planeeritud see lisatulu, mis elektrituru avanemisest tuleb, kuigi aastal 2011 ei olnud 2013. aasta riigieelarve mustanditki veel olemas. Nii et see on väljamõeldud põhjendus, miks ei saa mitte midagi teha elektri hinna tõusu leevendamiseks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Sõerd, teine küsimus!

Aivar Sõerd

Aitäh! Te vastasite minu eelmisele küsimusele, et küllap ka mina oskan sellele kulule eelarvest katteallika leida. Kuna Eiki Nestori ettepanek eelarve baasseaduse täiendamise kohta veel ei kehti, siis küsin ma järgmist. Äkki Riigikogu toetab teie eelnõu ja on tõesti vaja leida 24-miljoniline katteallikas. Aga ma kuulaksin enne ära teie ettepaneku, mida teie katteallikaks pakute, sest eelarve eelnõu on üle antud ja ma arvan, et te olete jõudnud seda natuke vaadata. Kust kohast teie selle leiaksite, 2013. aasta eelarve eelnõu silmas pidades?

Kadri Simson

Aitäh, lugupeetud Aivar Sõerd! Teie kunagine maailma parima rahandusministrina kindlasti teate eelarve katteallikate leidmise kõiki nüansse. Aga mina tean ainult seda, et kui valitsus saab meie ette tuua riigieelarve, mis võib olla ka miinuses, defitsiidis, siis Riigikogu opositsioon saab teha ainult neid muudatusettepanekuid, mis riigieelarve tasakaalu ei halvenda, ja katteallikad peavad meil alati olemas olema. Selline ettepanek leiab kindlasti ka teie toetust.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kaia Iva, teine küsimus!

Kaia Iva

Aitäh! Mul on kahju, Kadri, et sa minu küsimusele mitte üheski punktis ei vastanud. See, mida sa selgitasid analüüsi kohta, millised on tarbimise suhtarvud, oli täiesti arusaadav juba sinu ettekandest. Ma küsin siis kas-küsimuse. Kas sa oled nõus, et suure majapidamisega ja palju tarbima harjunud jõukas pere võidaks selle eelnõu seadusena rakendumise korral rahaliselt absoluutnumbrites rohkem kui vähem tarbima harjunud, ütleme, vaene pere? Kas sa oled sellega nõus? Ja kas sa oled sellega nõus, et vaene pere vajab maksudena kogutud, riigieelarvest ümberjaotatavat toetust rohkem kui jõukas pere? Kas sa oled nende kahe kas-küsimusega nõus?

Kadri Simson

Aitäh! Eks siin ole sama probleem nagu näiteks tulumaksu alandamisel 1%. Noored sotsiaaldemokraadid on teinud väga hea lendelehe, kus nad ütlevad, et maksu alandamise

korral 1% võidab peaminister 48 eurot ja miinimumpalka teeniv inimene ainult 1 euro. Aga elektriarve vähenemise korral jääb väikesse sissetulekuga leibkonnale sellest rahast, mis tal üldse kasutada on, kätte palju suurem osa kui jõukale perele tema kasutada olevast rahast.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Taavi Rõivas, teine küsimus!

Taavi Rõivas

Aitäh! Veel kord minu siiras tunnustus selle innovaatilise matemaatika eest muu hulgas viimasele küsimusele vastamisel! Aga te vingerdate väga osavalt kõrvale konkreetsetest küsimustest ega arvesta konkreetset olukorda, seda, et on esitatud riigieelarve eelnõu, kus parlamendil on loomulikult võimalik muudatusi teha. Kindlasti me neid ka teeme. Kui opositsioon teeb konstruktiivseid ettepanekuid, siis küllap leiavad needki toetust. Aga teil on konkreetne eelnõu, mis väga suure raha riigieelarvest välja viib. Õelge, palun, mille te kirjutate sinna teisele poolele katteallikaks! Me tõesti tahame seda teada, sest muidu jääb see eelnõu tühipaljaks sõnakõlksuks. Me põhimõtteliselt ei saa selliseid eelnõusid toetada.

Kadri Simson

Kuna te keeldute lugemast eelnõu seletuskirja, siis loen ma teile seletuskirja ette. Siin on eraldi osa "Mõju tarbijatele" ja järgmises osas räägitakse ka katteallikast: "Seaduseelnõu vähendab riigieelarvesse elektriaktsiisi laekumist. 2011. aastal laekus riigieelarvesse elektrienergia aktsiisi 32,3 miljonit eurot. (Kõrvalmärkusena seletuskirjale lisan, et valitsus planeerib praegu igal aastal elektriaktsiisi juurde laekumist umbes sammuga + 1 miljon eurot. – K. S.) Tõenäoliselt elektri hinna kallinedes elektritarbimine pigem väheneb või jääb samaks. Elektriaktsiisimäära muutmisel väheneks aktsiisi laekumine riigieelarvesse 24 miljoni euro ulatuses. Samas suureneb elektri hinna kallinemise tõttu käibemaksu laekumine riigieelarvesse. Elektrienergia kogutarve 2009. aastal oli ligi kaheksa teravatt-tundi. Sellest kolmandiku ehk 2,6 TWh tarvitavad suurtarbijad, kes ostavad juba täna elektrienergiat elektribörsilt kallima hinnaga. Ülejäänud 5,4 TWh hind kallineb 2013. aastal, mistõttu suu-

reneb sellelt laekuv käibemaks. Prognoosi kohaselt (tabel 2) suureneb käibemaks 0,25 euro senti kWh kohta ehk 2,5 eurot MWh kohta ning 2,5 miljonit eurot TWh kohta. Seega laekub täiendavalt riigieelarvesse käibemaksu 13,5 miljonit eurot. Kokku väheneb eelnõuga elektriaktsiisi laekumine riigieelarvesse 24 miljoni euro võrra. Käibemaksu laekumine kaotab sellest 13,5 miljonit eurot. Ülejäänud elektriaktsiisi väiksemat laekumist (10,5 miljonit eurot) on võimalik arvestada 2013. aasta riigieelarve koostamisel." Kuna seda arvestatud ei ole, siis tuleb silmas pidada, et Eesti Energia tõenäoline tulukus järgmisel aastal on suurem, sest Eesti Energia tulukuse hindamisel ei eeldatud nii kõrge hinnaga pakette, ei eeldatud, et ta tõstab kodutarbija elektritariifi 58%. Tahhan juurde öelda, et kui me mais seaduseelnõu algatasime, siis oli täiesti mõistlik eeldada, et eelnõu jõuab siia saali arutlusele enne, kui peaminister meile riigieelarve üle annab.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalle Palling, teine küsimus!

Kalle Palling

Aitäh! Hea Kadri! Kuna sa ei vastanud konkreetsetelt minu eelmisele küsimusele, mitu eurot iga pere tulenevalt teie seadusmuudatusest kokku hoiab, siis küsin ma uuesti. Teiseks tahan tähelepanu juhtida sellele, et sa tõid siin näiteid Eesti Energia dividendi kohta, aga kindlasti ei soovinud sa ju tarbijaid ega Eesti rahvast eksitada, nagu kogu Eesti Energia kasum, mis võimaldab dividendi maksta, tuleks tavatarbijate reguleeritud hinnast. Eesti Energia teenib kasumit ikkagi vabaturul, milleks on elektriturud väljaspool Eestit, ja loomulikult ka põlevkiviõli müügist. Ma usun, et kindlasti ei teinud sa seda pahatahtlikult, kui ütlesid, et elektri kõrgem hind võimaldab suuremat dividendi. Eesti Energia peab ju hakkama elektri tootmiseks ostma vabaturult CO₂ kvooti.

Kadri Simson

Aitäh! Hea pärija, kindlasti tead sina Eesti Energia nõukogu liikmena paremini, millist dividendi kavatsetakse järgmisel aastal sellest firmast välja võtta. Aga lihtsale küsimusele lihtne vastus: keskmine Eesti leibkond peaks aktsiisi alandamisest Euroopa Liidus lubatud miinimummääradele võitma 15 eurot aastas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor, teine küsimus!

Eiki Nestor

Enne kui ma küsimuse esitan, tahan eriti juhataja tähelepanu juhtida sellele, et see küsimus on rangelt selle eelnõu kohta.

Esimees Ene Ergma

Täna!

Eiki Nestor

Küsimus kõlab nii: kas algatajatel oli eelnõu algatades mingit pidi ka see mõte, et nii saaks aidata saavutada erakondadeülest konsensust, aidates kaasa sellele, et üks võimuliitu kuuluv erakond, Isamaa ja Res Publica Liit, saaks täita valimistel antud lubadusi?

Kadri Simson

Selge see, et kus viga näed laita, seal tule ja aita. IRL on tõepoolest lubanud kodukulud alla viia. Sellele lubadusele on järgnenud kaks aastat, kui kodukulud on märkimisväärselt kasvunud ja on olnud ka tavalise sissetulekuga inimestele väga suureks koormaks. Kuna ma näen, et küsimused on peaaegu ammendatud, siis lõpetuseks kordan üle selle, et kodutarbija elektriarve koosneb viiest osast. Neist ainult üks osa on elektritariif, mida me vabaturu tingimustes muuta ei saa. Ülejäänud neli osa on riigi kontrolli all. Eleringi võrgutasu on Konkurentsiameti kontrolli all. Lisatavad käibemaks, taastuvenergiatasu ja elektriaktsiis sõltuvad puhtalt poliitilistest otsustest. Kui me muutseme selle üle, mis järgmisel aastal seoses elektrituru avanemisega Eesti inimestega juhtuma hakkab, siis tasuks neid hoobasid, mis meil on, tõsiselt kaaluda. Oluliseks tuleb pida inimeste toimetulekut, mitte täita eelarvet inimeste arvel, kes seda koormat võib-olla kanda ei suuda.

Esimees Ene Ergma

Teile on veel üks küsimus. Palun, kolleeg Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Hea ettekandja! Kui järgmisel aastal juhtub, et taastuvenergiatasu väheneb, mis alandaks elektrienergia hinda ja mis vähendaks seda

käibemaksu positiivset kasvutrendi, millele sa vihjasid, kas te võtate siis oma eelnõu tagasi?

Kadri Simson

Alates esmaspäevast, kui tuli välja pressiteade, olen ma enda jaoks teinud uue tabeli selle kohta, mis hinnatõusudega kaasneb. Küll on kahju, et ma ei saa seda tabelit teile praegu näidata ja pean seda suusõnaliselt püüdma edasi anda. Praegu on elektrienergia põhitariif 3,15 senti, võrgutasu 5,19 senti, taastuvenergiatasu 0,97 senti, elektriaktsiis 0,447 senti ning kõigele sellele otsa tuleb käibemaks 1,95 senti. Nii et lõpphind kodutarbijale on 11,71 senti. Kui me võtame aluseks börsilt ostetava energia, siis võib aimata, et põhitariif tõuseb 4,99 sendile. Kõik ülejäänud osised muutuksid ka, eks ole? Võrgutasu tõstetakse 5,19 sendilt 5,44 sendile. Taastuvenergiatasu on Juhan Parts lubanud vähendada 15%, nii et kui see oli 0,97 senti, siis see alaneks 0,825 sendile. Selle mõju lõpparvele oleks 1,5%. Koos meie ettepanekuga, mille mõju on 4,6%, oleks mõju kokku juba 6,1%. Juhan Partsi ettepanek on lõpptarbija hinnale küll kolm korda väiksema mõjuga kui meie oma, aga kahekesi koos võiksid need järgmisel aastal mingit leevendust anda.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Kadri Simson! Kutsun ettekandjaks kõnepulti rahanduskomisjoni liikme Aivar Sõerdi. Palun!

Aivar Sõerd

Austatud juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu enne esimest lugemist 24. septembril. Arutelul tutvustas eelnõu meile selle algataja, eelkõneleja Kadri Simson. Rahanduskomisjoni istungil osales ka Rahandusministeeriumi tolli- ja aktsiisipoliitika osakonna peaspetsialist Lauri Lelumees. Komisjonile oli laekunud Vabariigi Valitsuse kiri, mis on teile kättesaadav. Valitsus seda eelnõu ei toeta ja on päris põhjalikult oma seisukohta põhjendanud.

Küsimustest, mida komisjonis arutati, on ülevaade selline. Kõigepealt küsiti eelnõu algatajalt, kas eelnõu täidab piisavalt seda eesmärki, milleks ta on esitatud, ehk kas tõesti leevendab eelnõu tuntavalt hinnatõusu. On tänagi siin saalis kõlanud küsimusi eelnõu mõju

kohta riigieelarvele. Loomulikult oli kõne all katteallika küsimus. Üks rahanduskomisjoni liige märkis, et kui Rahandusministeerium kirjutab, et hinnatõus ei ole seotud maksustamisega, siis hinna alandamine ei tohiks samuti olla maksustamisega seotud. Rahanduskomisjonis kõlas küsimus valimislubaduste täitmise kohta. Üks komisjoni liige märkis, et elektri hinna kujunemine mõjutab toimetulekutoetuse arvestamist. See oligi kogu komisjoni arutelu. Ma panin selle endale üsna täpselt kirja ja andsin teile edasi.

Komisjon langetas järgmised otsused. Komisjon tegi ettepaneku võtta eelnõu esimene lugemine päevakorda teisipäeval (see oli konsensuslik otsus), aga eelnõu kandus üle tänasesse päeva. Komisjon tegi otsuse teha täiskogule ettepanek eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Selle ettepaneku poolt oli 6 komisjoni liiget, vastu oli 5 ja 1 komisjoni liige jäi erapooletuks. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Aivar Sõerd! Alustame küsimuste esitamist. Palun, kolleeg Jüri Ratas!

Jüri Ratas

Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Ma tänan, et te andsite sellise põhjaliku ülevaate komisjoni arutelust! Aga tahtsin küsida, kas komisjonis ei tekkinud sellist mõtet, et tegemist on ikkagi hea eelnõuga, ma ütleksin isegi, tsiteerides praegust kultuuriministrit, et tegemist on väga hea eelnõuga, mille abil võiks inimeste toimetulek elektri hinna langemise tõttu järgmisel aastal oluliselt paraneda. Kas ka seda mõtet oli komisjonis tunda, et selle eelnõu lugemistega võiks edasi minna, teha esimese ja teise lugemise vahel eelnõu veel paremaks ja tulla kolmandal lugemisel lõpphääletuseks saali?

Aivar Sõerd

Aitäh! Komisjoni enamusel kujunes pigem arvamus, vähemalt minu hinnangul, et tegemist ei ole hea eelnõuga, kuna aktsiisi osatähtsus on üsna väike, 3–4% hinnakomponentide kogusummast, samas on mõju riigieelarvele ehk riigi tulude vähenemine üsna suur. 24 miljonit eurot on väga suur summa. Eelnõu algataja selgitustest koos käibemaksuviguritega, ma arvan, vähemalt mõtleavam pool meist aru

ei saanud. Ka see kinnitas, et tegemist ei ole hea eelnõuga, sest 24 miljonit eurot, mida riigieelarve kaotab, on tuntav summa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Loomulikult peab riigieelarve olema tasakaalus ja selle jaoks on vaja kusagilt tulusid leida. Küsimus on ainult selles, kust kohast neid leida. Pigem on see küsimus maailmavaateline. Mina leian, et ei ole just kõige targem võtta raha laste, pensionäride, haiglate, omavalitsuste käest jne. Pigem võiksid selle eest maksta need, kes teenivad tulu. Te küsite, mis on katteallikas. Katteallikas võiks olla üksikisiku tulumaksutõus 0,3–0,35%. Kas te sellist küsimust ei ole arutanud?

Aivar Sõerd

Aitäh! Selle kohta vastan, et esitage eelnõu. Ma ei ole näinud, et ka astmelise tulumaksu propageerijad oleksid esitanud korraliku, arutamist vääriiva seaduseelnõu astmelise tulumaksu kohta, kuigi praegune koosseis on töötanud juba paar aastat. Esitage eelnõu, mida oleks võimalik arutada!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Hea esineja! Te võtate elektri pealt väga kõrget aktsiisi, mis on, teame, mitu korda kõrgem Euroopa Liidu miinimumnõudest, ja siis võtate aktsiisi pealt veel käibemaksu, mille lisate kõige viimasena. Te võtate maksu pealt maksu. Kas see on teie meelest eetilise?

Aivar Sõerd

Aitäh! Ma olen praegu komisjoni esindaja rollis. Kuigi olen kunagi olnud maksukoguja rollis, aga praegu ma makse kindlasti ei kogu. Tõesti, käibemaksu toimimise loogika on selline, et käibemaksu baasi arvestatakse sisse kõik omahinna komponendid, lõivud ja eelnevad aktsiisid. See on nii kogu Euroopa Liidus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kolleeg Kaia Iva küsimusest Kadri Simsonile kõlas läbi, et jõukamad leibkonnad võivad sellest eelnõust rohkem kui vähem jõukad leibkonnad, ja kuidagi kumas läbi see, et soovitakse kehtestada vajaduspõhine elektriaktsiis. Kas koalitsiooni liikmetel ongi selline mõte, et elektri hinna tõusu olukorras saaks inimeste olukorda leevendada, kui hakata vajaduspõhiselt aktsiisi küsima? Teine küsimus on see: kes on teie arvates saali mõtlevam pool?

Aivar Sõerd

Aitäh selle küsimuse eest! See on teil huvitav mõte, aga ma ei arva, et vajaduspõhisuse sisseviimine laialdast toetust leiaks. Ega me seda põhjalikult ei arutanudki. Ma arvan, et mõtlevam pool on need, kes said aru, et eelnõu algataja seletused koos nende käibemaksuviguritega on katteallika kontekstis kunstlikud, arusaamatud ja täiesti meelevaldsed.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Kokk!

Aivar Kokk

Hea juhataja! Hea ettekandja! Kuidas komisjonis see arutelu toimus? Mille jaoks on Riigikogu liikmed siia saali valitud? 75% Eesti elanikest saavad alla keskmist palka ja me räägime pidevalt, et maksukoormus ei peaks tõusma. Ega suurem maksukoormus ei tähenda mitte ainult protsentuaalset tõusu, ka rahaline tõus on maksukoormuse suurenemine. Täna on minu arvates päris hea eelnõu saali toodud. Kas ei oleks võinud analüüsida ja arutada, kuidas edasi minna? Kumb siis parem on, kas maksta iga päev rohkem toimetulekutoetusi või vaadata, kuidas saaks maksukoormust sellisena hoida, et inimesed saaksid end kuidagi ära majandada?

Aivar Sõerd

Aitäh! See oli pikk küsimus. Üks puudus oli sellel eelnõul veel: eelnõu algataja ei ole pannud eelnõule juurde eksperdihinnanguid, milline võiks olla aktsiisi muutmise tegelik mõju, kuigi seda oleks olnud aega teha, sest eelnõu anti üle juba mais. Ei ole eksperdihinnanguid ega pole kaasatud huvigruppe. Tõesti,

komisjonis jäi arutelu üsna pinnapealseks, ma olen sellega nõus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee, teine küsimus!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Hea kolleeg! Ütlesid korduvalt, et tegemist ei ole hea eelnõuga. Põhjendasid seda maksudega. Aga kas komisjonis oli juttu sellest, et midagi peaks ikkagi ette võtma, et see hinnatõus inimestele nii valus ei oleks? Kas ei ole mõnda muud allikat või ei saaks mõnda muud maksu ümber tõsta, näiteks paigutada taastuvenergiatasu teisele reale, mitte kliendi reale, ja nii ikkagi seda hinnatõusu leevendada? Kas sellel teemal oli komisjonis juttu?

Aivar Sõerd

Aitäh! Ma olen teiega nõus, et need on arutamist väärivad teemad. Valitsus on teinud ettepaneku taastuvenergiatasu vähendada, mis peaks jõudma aruteluks siia Riigikokku ja muidugi ka rahanduskomisjoni. Loomulikult, me nii laialt seda teemat ei käsitlenud. Aga ma veel kord ütlen, et need teemad väärivad arutamist, seda enam, et taastuvenergiatasu osakaal on palju suurem kui aktsiisi osakaal.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud esimees! Hea ettekandja! Ma saan aru, et teie põhimure selle eelnõu juures on see, mida te mitmel korral heitsite ka eelnõu algatajale ette, justkui ei oleks esitatud katteallikat selle tulu kohta, mis riigieelarvel jääb selle eelnõu seadusena rakendamise korral saamata. Mõne aasta pärast on sinu koduerakond planeerinud vähendada üksikisiku tulumaksu, mis vanas väeringus tähendab riigieelarvele ligi miljardi krooni võrra väiksemaid tulusid. Mis on selle katteallikas?

Aivar Sõerd

Aitäh! Ma kuulasin, kui siin oli arutelul matusetootus. Siis oldi väga huvitatud sellest, milline katteallikas on ikkagi ette nähtud kohalikule omavalitsusele surnute auväärse ära-

saatmisega seotud kulude katmiseks. Seal oli katteallika küsimus väga teravalt üleval. Kuna tegemist oli väga suure summaga, siis ma arvan, et küsimus eelnõu katteallika kohta oli igati õigustatud, aga kahjuks jäi see vastusetu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rainer Vakra!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Te mainisite rahandusspetsialistina ja, ma saan aru, ka saali mõtleva poole esindajana korduvalt, et elektriaktsiisi langetamine 3,8%-lt 0,7%-le on tühine ja nii väike summa, et seda pole vaata et mõtet arutada. Samas ütlesite oma ettekande lõpus, et kuidas seda eelnõu saab toetada, kui riik kaotab suure ja olulise summa, kokku 24 miljonit eurot. Kas te ei ole kuulnud mõttetera, et kes senti ei korja, see eurot ei saa? Kumb see summa siis on, kas tühine ja väike või suur ja oluline? Ma ei saa aru, kas 24 miljonit eurot väikeste osadena kokku korjates on teie jaoks tühine, aga kui see kõik kokku panna, siis on see suur ja oluline. Kas ma sain millestki valesti aru?

Aivar Sõerd

2005. aastal olin ma rahandusministrite nõukogus. See oli vist Manchesteris, Suurbritannia eesistumise ajal. Seal esitati sama küsimus seoses nafta hinna tõusuga. Rahandusministrid võtsid põhimõttelise seisukoha, et maksupoliitiliste meetmetega ei sekkuta, selleks et energiahindade tõusu leevendada, kuna kui aktsiisi langetamisel isegi mingisugune mõju on, siis jääb see ühekordseks ega kandu lõpphinda. 2008. aastal kordasid rahandusministrid selle põhimõtte üle ECOFIN-i nõupidamisel, ka 2011. aastal rõhutati seda. Täna on Euroopa rahandusministrid seisukohal, et ei tohiks sekkuda maksupoliitiliste meetmega ning igal juhul tuleks vältida turgu moonutavaid maksupoliitilisi ja muid sekkumismeetmeid. Samas on rahandusministrid pidevalt rõhutanud vajadust edendada energiatõhusust, alternatiivseid energiaallikaid, suurendada energiaturgude läbipaistvust, edendada konkurentsi energiaturgudel. Need on need teemad. Selles mõttes ei ole ma teie käsitlusega nõus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Urve Palo, teine küsimus!

Urve Palo

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud kõneleja! Muide, Euroopa Liidus kasutatakse miinimumnormidest kõrgemat elektriaktsiisi ainult viies riigis, Eesti nende hulgas. Te ütlesite, et kui elektriarve 4% väheneb, siis ei ole see üldse märkimisväärne. Ma jään siin küll eriarvamusele. Aga teie mõtleva inimesena oskate kindlasti öelda, mis on siis parem lahendus, kuidas võiks uuel aastal rohkem alandada inimeste elektriarveid ja leevendada suurt eesootavat hinnatõusu. Teil on kindlasti häid ja konstruktiivseid mõtteid.

Aivar Sõerd

Mis puudutab võrdlust teiste riikidega, siis oli mul see võrdlus kaasas tookord, kui sotsiaaldemokraadid analoogse eelnõu esitasid. Siis ma seda võrdlust ka tutvustasin. Aga kuna komisjon võrdlust teiste riikidega seekord ei käsitlenud, siis mul seda ülevaadet kaasas ei ole. Tõesti on Euroopa Liidu liikmesriike, kus aktsiisi on kehtestatud miinimummääras ehk see on üks euro, aga on ka liikmesriike, kus on mitu korda kõrgem määr kui meil. Praktika on väga erinev. Aga veel kord ütlen, et valitsuse ettepanekud jõuavad lähiajal kindlasti meie laudadele. Taastuenergiatasu vähendamine on see, mida me saame siin kindlasti konstruktiivselt arutada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud Aivar Sõerd! Ma kõigepealt õiendan ära ühe teie eksituse. Te nimelt eksisite, vastates kolleeg Tarmo Tamme küsimusele. Te ütlesite, et tulumaksuseaduse eelnõu ei ole esitatud. Ma juhin teie tähelepanu, et seaduseelnõu nr 97, mida eelmisel aastal siin arutati ja mis oli ette valmistatud majandusteadlaste abiga, käsitles just nimelt astmelise tulumaksu probleemistikku. Kui te hästi ei mäleta, ärge siis nii kindlalt väitke.

Minu küsimus puudutab aga seda, et te teatasite, et turgu moonutavaid maksupoliitilisi meetmeid ei tohi võtta. Meie eelnõu käsitleb aktsiisi alandamist. Nagu kolleeg Urve Palo

ütles, enamikus Euroopa Liidu riikides kasutatakse madalamat aktsiisimäära kui Eestis. Kes turgu moonutab?

Aivar Sõerd

Aitäh! Mina tean ühte nn astmelise tulumaksu seaduse eelnõu, mida me oleme selle koosseisu ajal käsitlenud. See eelnõu muutis ühte sätet kehtivas tulumaksuseaduses, mis on üles ehitatud proportsionaalse tulumaksu loogikale, ega haakunud seega sugugi kehtiva tulumaksuseadusega. Selle kohta võib öelda, et kuna seda ei olnud võimalik rakendada, siis võib-olla oleks see eelarve tulusid hoopis vähendanud, kuna oleks tekitanud totaalset segadust. Kui te pidasite silmas seda eelnõu, siis pean ütleva, et seda eelnõu ei saa tõsiselt võtta.

Aga mis puudutab Euroopa Liidu rahandusministrite arusaamu, siis juba 2005. aastal vastu võetud otsuse tähendus on ikkagi see, et maksupoliitiliste meetmetega energiahindade tõusu leevendamisse ei sekkuta. Isegi, kui mõju on olemas, jääb see lühiajaliseks ega jõua tarbijateni. See on vale tee hinnatõusu leevendamiseks.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Kokk, palun!

Aivar Kokk

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Sa ütlesid minu küsimusele vastates, et komisjonis oli teil pealiskaudne arutelu. Kui eelnõu on üle kolme kuu komisjoni käes, kas see ei võimalda siis ikkagi tõsiselt arutada seda teemat, mis Eesti inimesi väga mõjutab?

Aivar Sõerd

Aitäh! See küsimus ei olnud küll mulle, sest mina asusin oma rolli alles 24. septembril. Mis enne seda toimus, seda ma ei tea. Aga vastuseks teie küsimusele ütlen, et eelnõu algatajad ei ole eenõule lisanud eksperdihinnanguid ega mõjuanalüüse, ka ei ole kohtunud huvigruppidega. Siin on puudujääke. Kui me räägime energia hinnast ja kitsamalt elektri hinnast, siis see on tõsine ja tähtis küsimus. Meie komisjoni arutelu piirdus aga nelja-viie küsimuse ja paari kommentaariga.

Aseesimees Jüri Ratas

Jevgeni Ossinovski, palun!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma ei saa kuidagi teiega nõustuda, et ainult pool saalist on mõtlevad inimesed. Ma arvan, et terve see saal on täis mõtlevaid inimesi. Näiteks aitab Keskerakond mõelda, kuidas saaks IRL oma valimislubadust täita. Sellepärast arvan, et Reformierakonna esindajana tasuks teil kaaluda ka vajaduspõhise aktsiisi ideed. Võib-olla see oleks reaalne tugi oma koalitsioonipartnerile. Aga minu küsimus jätkab Aivar Koka küsimust. Arvestades seda, missugune on Riigikogu maine avalikkuses, kas teil ei ole piinlik öelda, et selle väga tõsise ettepaneku arutelu komisjonis oli pealiskaudne?

Aivar Sõerd

Aitäh! Siin oli jälle mitu küsimust koos. Kõigepealt, valimislubadused. Vaadake, ma ei muretse IRL-i valimislubaduste pärast. Ma arvan, et IRL on oma valimislubadused olulises osas kas juba täitnud või on neid täitmas. Küll aga muretsen ma nende erakondade valimislubaduste pärast, kes on opositsioonis ja kellel pole mingit võimalust oma lubadusi täita. Aga see selleks. Mis puudutab komisjoni arutelu, siis minul oli üsna vähe võimalusi seda suunata. Mina, Taavi Rõivas ja Eiki Nestor olimegi põhilised küsijad. Paraku me ka nendele vähestele küsimustele vastust ei saanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Minu ettepanek katteallikate kohta ei olnud seotud astmelise tulumaksuga, vaid ma pidasin silmas üksikisiku tulumaksu võimalikku 0,35%-list tõusu. Niipalju täpsustuseks. Aga kas te ikka realselt tajute, mis praegu Eestis toimub? Ma soovitan teil õhtul Tallinnast ja Viimsist kaugeemale sõita. Milliseid Eesti külasid ja väikelinnu te näete? Need on õhtusel ja öisel ajal kõik pimedad. Ma küsin: kas me sellist Eestit tahtsime? Kas see, et me selle eelnõu esimesel lugemisel välja hääletame, näitab suhtumist Eesti rahvasse?

Aivar Sõerd

Aitäh! Mul ei ole vaja kuhugi kaugele sõita, ka Viimsis on tänavad öösel üsna pimedad, vähemalt seal, kus mina elan. Kokkuhoid on jõudnud ka kõige rikkamatesse valdadesse. Aga ma olen nõus, et see on tõsine küsimus. Eks need arutelud seisavad ees. Aga see eelnõu ei lahenda kindlasti neid probleeme, mis on seotud energiaturuga ja kitsamalt võttes elektrienergiaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Rainer Vakra, palun!

Rainer Vakra

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Te ühes eelmises vastuses ütlesite, et eelnõu algataja ei ole huvigruppidega kohtunud. Ma tõesti loodan, et siin saalis ei ole ühtegi rahvasaadikut, kes ei ole kohtunud selle eelnõu huvigruppidega ehk Eesti elanikega. Te väitsite mulle vastates, et te ei ole minu käsitlusega rahul. Mina ei ole rahul teie vastusega. Ma küsin hästi lihtsalt uuesti. Te väitsite, esiteks, et aktsiisi langetamine 3,8%-lt 0,7%-le on tühine asi, sest see ei muuda inimeste elektriarvet, teiseks ütlesite põhimõtteliselt samas lauses, et see on riigile väga suur kaotus, sest 24 miljonit eurot on suur raha. Lihtne küsimus: kas 24 miljonit on suur raha või mitte, isegi kui see on kokku kogutud Eesti elanikelt väikeste osadena?

Aivar Sõerd

Aitäh! 24 miljonit eurot on eelarves päris suur raha. See on umbes samas suurusjärgus, nagu 30 miljonit eurot, mis on eelarvekavas (ma arvan, et te olete jõudnud sellega juba põgusalt tutvuda) arvestatud avaliku sektori töötajate palkade kasvuks. Nii et tegemist on eelarve mõistes olulise summaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Laurson, palun!

Peeter Laurson

Aitäh! Hea ettekandja! Kas sa oled minuga nõus, et komisjonis tuleks uuesti arutlusele võtta elektriaktsiisi teema ja arutada, kas on üldse mingeid võimalusi eelarvest elektriaktsiisi langust katta?

Aivar Sõerd

Aitäh! Energiaküsimusi käsitletakse rahanduskomisjonis kindlasti laiemalt. Aktsiisiteemasid me käsitleme pidevalt. Välistada ei saa midagi.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

Helmen Kütt

Täna! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus ei tulene mitte sellest murest, et me valimislubadusi täita ei suuda (teie ju muretsesite opositsiooni valimislubaduste pärast), vaid ma küsin selle tõttu, et riigil on kohustus tagada kõige nõrgemate toimetulek. Kui me vaatame riigieelarvet, mida ka rahanduskomisjon kindlasti teeb, siis näeme, et aastal 2013 vähenevad toimetulekutoetusteks mõeldud summad tunduvalt. See ei saa kuidagi loogiline olla. Kui elektri hind tõuseb, elektriarved on suuremad ja paljud inimesed pöörduvad omavalitsusse, et riigi vahenditest toimetulekutoetust saada, siis kuidas on võimalik, et 2013. aasta riigieelarves on toimetulekutoetusteks mõeldud vahendid väiksemad?

Aivar Sõerd

Aitäh! Hea kolleeg! Ma vastan teile samuti, nagu vastas siin kunagi mulle Urve Palo: me ei aruta praegu riigieelarvet.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Te räägite ühelt poolt sellest, et opositsioonil, ütleme, on piiratud võimalused oma eelnõusid kaitsta või valmistada neid ette nii viisi, et need vastaksid kõikidele pretensioonidele, mida koalitsioon võib esitada. Teiselt poolt räägite sellest, et kõik eelnõud, sh see, mida me praegu arutame, vajavad ekspertiisi ja vajavad protokollid, kus on kirjas läbirääkimised ja veel midagi. Kuidas te hindate, võib-olla see õige koht, kus võiks kõik need küsimused lahendada, on komisjon ja komisjon on see koht, kus tuleks leida balanss koalitsiooni ja opositsiooni arvamuste vahel, kui on sellised tõsised küsimused? Siin toetan ma kolleegi IRL-ist,

kes on pooldanud selle eelnõu menetlemise jätkamist.

Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Te olete õigel teel. Loomulikult, komisjon on see põhiline koht, kus on võimalik asju sisuliselt arutada ja eksperte kaasata. Ka selle eelnõu algataja oleks võinud vaevuda kas või Rahandusministeeriumiga koos läbi arvestama näiteks needsamad käibemaksu arvestused, et eelnõu seletuskirjas ei oleks neid vigu, mis seal praegu on. Jah, kui me toome siin paralleeli näiteks mõni aeg tagasi menetletud kütuse erimärgistamise teemaga, siis tuleb öelda, et tollal ei toimunud arutelud mitte ainult komisjonis, vaid moodustati lausa töögrupe, kes kohtusid ehitusmaterjalide tootjatega, kaevandajatega, mitmete asjasse puutuvate valdkondade esindajatega. See on hea praktika ja seda tuleb kindlasti jätkata.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud Aivar Sõerd! Eelnõus on tõepoolest tehtud arvutused, et käibemaks, mis lisandub kõigile neile neljale komponendile, on seoses elektrituru avanemisega 0,25 euro senti kilovatt-tunni kohta suurem. Me võtsime aluseks, et põhitariifi tõus on 40%, tegelikult tundub, et see on 58%. Seega, käibemaks, mis kõigele lisandub, on veel suuremgi. Kui meie arvasime, et eratarbijate tarbitavale elektrile, mida on 5,4 teravatt-tundi, lisandunud käibemaks toob riigieelarvesse tulu 13,5 miljonit eurot, siis praegu tundub, et see tulu on hoopis 22,68 miljonit eurot. Kas te palun ütleksite, mida ütles Rahandusministeeriumi esindaja komisjoni arutelul selle kohta, kui palju riigieelarve võidab elektri hinna tõusust just seetõttu, et kõrgemale hinnale lisandub suurem käibemaks?

Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt, käibemaksu laekumise prognoosi ei saa käsitleda selle konkreetse kulu kontekstis. Te ei näita sellele kulule, mis eelnõu kaasa toob, katteallikat. Käibemaksu prognoos on hoopis teine asi. Kui te tahate käibemaksu prognoosi vaidlustada, siis vaidlustage prognoos ja öelge, mis

prognoosis valesti on. Aga rahanduskomisjonis olnud Rahandusministeeriumi esindaja, kui ma õigesti mäletan, hiljem täpsustas käibemaksu prognoosi tulenevalt sellest, kui palju riik elektri hinna tõusu tõttu võidab. Ma mäletan, et see mõju oli 5–6 miljonit eurot. Aga nad viitasid ühele ebatäpsusele, mis on ka praegu eelnõu seletuskirjas sees. Te ei ole käibemaksu arvestamisel lähtunud mitte sellest aktsiisimäärast, mida te oma eelnõuga tahate kehtestada, vaid praegusest aktsiisimäärast. See on ju täiesti vale meetod. Kui te tahate seda mõju välja arvutada, siis te oleksite pidanud võtma käibemaksu baasi vähendatud määra, mitte praeguse määra. Aga põhimõtteliselt ei saa käibemaksu arvestus olla selle eelnõu katteallikas. Katsuge sellest aru saada.

Aseesimees Jüri Ratas

Priit Toobal, palun!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Mul on kas-küsimus. Ma olen täiesti rahul, kui te vastate kas-küsimusele ei või jah. Kui läheb õnneks ja täna menetluses olev Keskerakonna seaduseelnõu võetakse seadusena vastu, kas siis Eesti inimene hakkab uuest aastast elektri eest vähem maksma?

Aivar Sõerd

Aitäh! Eelnõu algataja on püüdnud näidata, et see eelnõu võiks tunduvalt alandada elektri hinda ja parandada inimeste olukorda. Paraku ta seda ei tee, küll aga kaotab riik suure osa oma tuludest. Ega mul ei ole võimalik neid arvutusi praegu peast öelda. Eelnõu seletuskirjas on tõesti, jah, viidatud sellele, et eelnõu võiks alandada keskmise kodutarbija elektrienergiakulusid 15 euro võrra aastas. Ma ei ole kindel, et see arvutus on pädev, aga võib-olla see vähenemine jääb sinna suurusjärku, võib-olla on see teatud eeldustel nii suur. Kuid veel kord ütlen, et teine asi on riigieelarve kulu-pool. Mõju kulupoolele on 24 miljonit eurot, mis ka muidugi ei pretendeeri täielikule täpsusele.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu juhataja! Hea komisjoni ettekandja! See on küll huvitav, et te arutasite rahanduskomisjonis väga pikalt teemal, kuidas opositsioonis olles te ei saa oma valijatele antud lubadusi täita, aga koalitsioonis olles saate. Kuid te loomulikult räägite täpselt seda, mida komisjonis räägiti. Aga kui te komisjonis nii põhjalikult ja mitmekülgsest väga paljusid teemasid arutasite, siis võib-olla te tutvustate, milliseid muid meetmeid lisaks taastuvenergiatasu vähendamisele te kavatsete komisjoni tasandil tõstatada, et meie inimeste suutlikkus oma elamut kütta ja valgustada oleks siis, kui me oleme läinud vabale turule, vähemalt samaväärne kui praegu.

Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! Kui ma olin rahanduskomisjoni esindajana siin puldis kaks nädalat tagasi, tutvustades ühte eelnõu – vist alkoholiaktsiisi käsitlevat eelnõu, kui ma õigesti mäletan –, siis tuletas teie fraktsiooni esindaja mulle meelde, et ma pean jääma rangelt komisjoni arutelu raamidesse ja mul ei ole õigust isegi oma isiklikku arvamust avaldada. Ma mõõnan, et võib-olla olen ma täna oma vastustes natuke komisjoni arutelust välja läinud. Aga alternatiivseid meetmeid, hea kolleeg, me rahanduskomisjonis tõesti ei arutanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Kui järgmisest aastast elektri hind tõuseb ning taas kord käivitub kõikide kaupade ja teenuste hinnaralli, kodukuludest tõusevad kindlasti küttekulud jne, mis te siis arvate, kuidas Eesti inimene sellele reageerib? Kunagi on ajalehtedes spekulieritud, et elektri hinna tõus võib kaasa tuua valitsuse kukkumise. Aga ma küsin, milliseid meetmeid te võtate ja kuidas te ikkagi püüate kogu seda hinnatõusu leevendada.

Aivar Sõerd

Aitäh küsimuse eest! See läheb jällegi komisjoni arutelust paraku välja. Ma tahaksin küll vastata, aga vist ei saa. Kuid ma tõesti usun, et taastuvenergiatasu vähendamine on väga tähtis küsimus, mille valitsus on Riigiko-

gule arutamiseks ette valmistanud. See on üks selline küsimus, aga see loetelu ei ole kindlasti lõplik. Mis puudutab teie küsimust inflatsiooni kohta, siis loomulikult ei tee see kedagi rõõmsaks. Ka eile avaldatud IMF-i prognoos täpsustas Eesti prognoositavat inflatsiooni, mis peaks IMF-i hinnangul jääma järgmisel aastal suurusjärku 4%, mis ei ole kindlasti meeldiv. See on natukene suurem kui meie enda ehk Rahandusministeeriumi prognoos, mis oli vist 3,5%, kui ma mälu järgi õigesti ütlen.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Urve Palo!

Urve Palo

Tere õhtust, lugupeetud eesistuja ja head kolleegid! Isamaa ja Res Publica Liit seadis oma valimiseelses propagandas esikohale lubaduse võimul olles kodukulusid alandada. Kuna tegu oli erakonnaga, kellele kuulus majandusministri portfelli, võis arvata, et nad tõesti teavad, millest räägivad, ja suudavad plaanitu hiljem ka teostada. Seda kurvem on praegune tegelikkus. Eluasemekulud on viimase paari aasta jooksul Statistikaameti andmetel kasvanud enam kui 16%. Kallinenud on nii elekter, soojusenergia kui ka küte. Ja hinnatõus jätkub. Võttes arvesse Eesti Energia pakutud uusi pakette, kus elektri põhitariif on 50–80% kallim, ning võrguteenuste hinna 7%-list tõusu, peavad inimesed uue aasta algusest arvestama üle 20% suuremate elektriarvetega. Tõsi, majandusminister hiljem täpsustas, et valimislubaduse all peeti eelkõige silmas KredExi programme majade soojustamiseks. Paraku peab ütleva, et nendest programmidest on tänaseks osa saanud 1–2% Eesti leibkondadest ja seda viimase kümne aasta jooksul. Ka see raha on nüüd KredExis ammendatud. Kas ja kui palju riik vahendeid juurde annab, pole teada. Samal ajal on 98% Eesti elanikest, kes pole majade soojustamisest osa saanud, pidanud pettuma. Kodukulud jätkavad tõusu ja mingeid märke, et valitsusel oleks soov leevendada kas või uuest aastast tõusvat elektri hinda, pole näha ega kuulda. Ometi on mitmeid võimalusi, kuidas tarbijaid kaitsta ja elektri hinna tõusu leevendada.

Sotsiaaldemokraadid on viimase aasta jook-sul pöördunud valitsuse poole nii konkreetsete seaduseelnõude kui ka ministrile esitatud erinevate arupärimiste vormis ettepanekutega, mille realiseerumine oleks andnud elektri hinna tõusule leevendust. Paraku on kõik tagasi lükatud, sh ettepanek alandada elektriaktsiisi. Praegu on Eestis elektriaktsiis kodutarbijale tõesti 4,5 korda kõrgem ja äritarbijale kaheksa korda kõrgem, kui Euroopa miinimumnormid nõuavad. Nagu ennist märkisin, kõrgemaid aktsiise kasutavad Euroopa Liidu 27 liikmesriigist üksnes viis riiki, Eesti nende hulgas. Seetõttu tegid sotsiaaldemokraadid juba aasta tagasi ettepaneku viia nii kodu- kui ka äritarbijate tarbitava elektri aktsiis Euroopas kehtestatud miinimumnormideni ja vabastada aktsiisist taastuvatest allikatest toodetud elekter. Aktsiisi vähendamise korral praegusest 4,47 eurost 1 euronit megavatt-tunni eest väheneksid inimeste elektriarved tervelt 4%. Ma ütlen "tervelt", mitte "ainult", erinevalt rahanduskomisjoni esindajast. Olgu mainitud, et valitsuse suurejooneline plaan aidata tarbijaid sel teel, et uuest aastast võib-olla taastuenergiatasu natukene alaneb, ei ole tõesti kahjuks märkimisväärne, sest me räägime ühest, võib-olla ka natuke suuremast protsendist. Aga neljal protsendil on märkimisväärne mõju. Ometi on võimalik taastuenergiatasu oluliselt vähendada, kui me CO₂ vahendeid kasutaksime ...

Palun lisaiega!

Aseesimees Jüri Ratas

Kolm minutit.

Urve Palo

... investeringuteks taastuvasse allikatesse, mitte ei sunniks inimesi arvete kaudu kõike seda kinni maksma. Äriettevõtete kulutused elektrile oleksid meie eelnõu kohaselt samuti langenud 4%. Tööstusettevõtetes, kus elekter on oluline sisend, tooks see kaasa ettevõtete konkurentsivõime suurenemise rahvusvahelistel turgudel ning langeksid kohalike toodete ja teenuste hinnad.

Niisiis, kokku võttes tuleb öelda, et olulist rolli kodukulude ohjeldamisel mängib valitsusparteide põhimõtteline lähenemine sellele küsimusele. Nagu ma ütlesin, võimalusi on palju. Kas näiteks IRL-ile, kes on lubanud tegelda kodukulude alandamisega, on oluline

tarbijat kaitsta ning eluasemega seotud kulu-tuste tõusu kontrollida ja leevendada või mitte? Seda saame kohe varsti näha. Sotsiaaldemokraadid eelnõu igal juhul toetavad. Kahju küll, et siin ei arvestata äritarbijaid ega tehta ettepanekut taastuvatest allikatest toodetud elekter täielikult elektriaktsiisist vabastada. Aga nagu ütles Kadri Simson, hea kolleeg, pool on parem kui mitte midagi. Nii et sotsiaaldemokraadid igal juhul seda eelnõu toetavad. Loodame, et lisaks Keskerakonnale teevad seda vähemalt ka IRL-i liikmed. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Head kolleegid! Minu tähelepanu pälvis rahanduskomisjoni esindaja tähelepanek, et seda seaduseelnõu ei saa heaks kiita seetõttu, et see teema pole huvigruppidega läbi räägitud. Ma väidan, et kõige olulisem huvigrupp meie jaoks siin on Eesti elanikud. Ma ei ole viimasel ajal kohanud ühtegi Eesti elanikku, keda ei paneks muretsema elektrituru avanemine.

Tõsi, eelnõu algatajatel jäi üks huvigrupp kaasamata, see on valitsus ja Rahandusministeerium, kes arvavad, et elektrituru avanemine toob kaasa ainult tulu, ega ole valmis kandma ühtegi kulu, selleks et hinda inimestele taskukohasemaks teha. Praegu on olukord selline, et tavalisele kodutarbijale hakkavad uuest aastast tulema elektriarved, mis võivad olla ligikaudu viiendiku võrra suuremad, ja riik saab sellest tulu, sest suuremad arved toovad kirsina tordil kaasa ka suurema käibemaksu.

Me arvutasime välja, et elektrituru avanemine võiks riigile tuua 13,5 miljonit eurot lisatulu, aga me ei osanud mais arvata, et elektritariif suureneb kõige tumedama stsenaariumi järgi, nagu nüüd läinud on. See tähendab, et riigi lisatulu elektrituru avanemisest võib ulatuda üle 22 miljoni euro. Lisatulu toob see ka elektritootjatele, sest nad saavad avatud turul müüa energiat kõrgema tariifiga. See lisatulu tähendab lisakulu Eesti leibkondadele. Meil on võimalus otsustada, et see kulu Eesti leibkondadele ei oleks nii suur, nagu see on juhul, kui me mitte midagi ei tee. Seetõttu võiks seda eelnõu edasi arutada, et näidata oma soovi

pehmendada avatud elektrituru mõju Eesti pe-redele. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 233 tuleb esimesel lugemisel tagasi lükata. Head ametikaaslased, hakkame ette valmistama selle ettepaneku hääletamist.

Head ametikaaslased, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 233 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 38 Riigikogu liiget, vastu 27, erapooletuid ei ole. Ettepanek leidis toetust. Eelnõu 233 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 11.)

Kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 18.11.

Istungi kestus 5 tundi ja 11 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XII RIIGIKOGU STENOGRAMM

IV ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 11. oktoober 2012

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimusena 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemuste arutelu

2. Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (250 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Head ametikaaslased! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärku neljanda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Yana Toom, palun!

Yana Toom

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni nimel on mul au üle anda käibemaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille väljatöötamise vajaduse tekitas üleeile ja eile siin saalis paraku läbi kukutatud riikliku matusetootuse seaduse muutmise eelnõu. Ma ei hakka siin üle kordama kõiki neid argumente, mis siin juba kõlasid seoses Eesti inimeste võimekusega korraldada matuseid. Ütlen vaid seda, et eelnõu on suunatud sellele, et alandada matusetarvikute käibemaksu kehtivalt 20%-lt 9%-le. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, mul on teile paar teadet. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe eelnõu ning vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele otsustab Riigikogu juhatuse selle edasise menetlemise. Rohkem kõnesoove ei näe. Riigikogu esimees on edastanud Riigikogu liikmete arupärimise Eesti Panga presidendile Ardo Hanssonile ning majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsile.

Head ametikaaslased, seoses sellega, et homme toimub Toomepea lossis ja Riigikogu hoones, sh ka siin saalis üritusi, palun teid oma töömaterjalid laudadelt ja sahtlitest kaasa võtta!

Palun viime nüüd läbi kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 77 Riigikogu liiget, puudub 24.

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimusena 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemuste arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Alustame nüüd tänaste päevakorrapunktide menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on olulise tähtsusega riikliku küsimusena 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse tulemuste arutelu. Enne, kui me asume arutelu juurde, lubage mul lühidalt tutvustada selle arutelu korda, mis tuleneb meie kodu- ja töökorra seaduse §-st 153. Riigikogu juhatuse määras Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ettepanekul selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamiseks järgmise korra. Kõigepealt on rahva ja eluruumide loenduse metoodikajuhi Ene-Margit Tiidu ettekanne kuni 20 minutit. Seejärel on küsimused ja vastused kuni 30 minutit. Peale seda on MTÜ Noor Eesti eestvedaja Andrei Hvostovi ettekanne kuni 15 minutit, millele järgneb küsimuste ja vastuste voor kuni 30 minutit. Seejärel on Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimehe Margus Tsahkna ettekanne kuni 15 minutit ning pärast seda küsimused ja vastused kuni 30 minutit. Riigikogu liige võib selle päevakorrapunkti raames esitada kõigile ettekandjatele kokku kuni kaks suulist küsimust. Läbirääkimiste voor on peale küsimuste vooru ning sõnavõttudega võivad esineda Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Vastavalt meie tavale palun teeme sellise kokkuleppe, et kõigepealt

esinevad fraktsioonide esindajad. Arutelu lõpemisel Riigikogu otsust vastu ei võta.

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon on teinud ettepaneku pikendada vajaduse korral tänast istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Tuleme selle ettepaneku juurde tagasi töö käigus, kui see vajadus tekib.

Alustame tänase esimese päevakorrapunkti arutelu. Kutsun Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahva ja eluruumide loenduse metoodikajuhi. Professor Ene-Margit Tiit, palun!

Ene-Margit Tiit

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on meeldiv ülesanne rääkida möödunud aastate suurest ettevõtmisest, rahva ja eluruumide loendusest Eestis. See loendus on ülemaailmne ettevõtmine ja oleks väga tore, kui kogu Maa elanikkond ka teisi asju teeks nii üksmeelselt, nagu nad on suhtunud endi loendamisse. Praeguseks on ÜRO korraldusel loendatud juba üle 6 miljardi inimese. Eesti kuulub teatavasti Euroopa Liitu ja lisaks ÜRO-le on Eesti rahva loendust koordineerinud ja seadustanud ka Euroopa Liit. See ei tähenda mingeid mõttetuid direktiive banaankõveruse kohta, vaid kokkuleppeid selle kohta, mis on kõige tähtsamad asjad, mida inimesi loendades mõõdetakse. See tähendab ühtlasi kõigi Euroopa Liidu riikide head võrreldavust ja läbipaistvust ning ka seda, et tegelikult me loodame väga näha kõigi teiste riikide andmeid samas ulatuses, nagu meie oma andmed välja paneme.

Eestis algas seekord loenduse ettevalmistus juba viis aastat tagasi ja oli üsnagi ahvatlev ettepanek teha loendus registripõhiselt, sest alates 2000. aastast on Eestis hakanud üsna palju registreid tööle ning arusaadavalt on registrite põhjal andmete kokkulugemine palju odavam ja palju lihtsam kui inimeste küsitamine. Registripõhiseid loendusi oli selleks ajaks tehtud ainult mõnel Põhjamaal.

Niisiis, esimeste aastate jooksul analüüsitigi päris põhjalikult meie registrite olukorda ja selgus, et kuna registrid on noored, siis hoolimata nende üsnagi mõistlikust ideoloogilisest alusest nende põhjal loendust teha ei saa. Kõige suurem probleem oli see, et meie inimesed ei ela mitte nendes kohtades, kuhu nad on ennast rahvastikuregistris sisse kirjutanud. Nii-

siis sai õiguslikuks aluseks riikliku statistika seadus, kus sätestati, et loendus toimub kombineeritud meetodil. Registreid on kasutatud niihästi ettevalmistuse käigus kui ka hilisemal andmetöötlusel, kuid ikkagi ainult abivahendina.

Andmete kogumiseks nähti ette kaks võimalust. Üks neist oli iseloendus interneti teel ja teine silmast silma küsitlus sülearvuteid kasutades. Esimene ja kõige olulisem küsimus, mida on korduvalt esitatud, on see, keda loendatakse. Rahvaloendustel on põhimõtteliselt kaks varianti: loendatakse kas alalist või faktiilist, s.o loendusmomendil kohalolevat rahvastikku. Need väga palju üksteisest ei erine, aga tänapäeval loendatakse alalist rahvastikku, st inimesi, kes alaliselt riigis elavad. Alalise elaniku staatus saadakse, aga ka kaotatakse valdavalt 12 kuu jooksul, välja arvatud erandjuhud. Alaliste elanike hulka arvatakse rahvusvaheliste kokkulepete põhjal ka pendelrändajad, kellel antud riigis on perekond, kelle juures nad viibivad suurema osa vabast ajast, kuigi töö pärast võivad nad ajutiselt elada ka mõnes teises riigis.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma palun vabandust! Head ametikaaslased, saalis on sumin. Ma palun, oleme vaikselt, austame ettekandjat ja austame neid, kes soovivad kuulata! Palun, ettekandja!

Ene-Margit Tiit

Niisiis, Eestis loendati kolme kategooria inimesi: alalisi elanikke, ajutisi elanikke, kes Eestis viibivad 3–12 kuud, ja täiesti uue kategooriana Eestist lahkunud isikuid, kelle kohta infot andsid nende lähisugulased. Siinjuures selgitan, et Eesti rahvastikku kuuluvad ainult püsielanikud, ülejäänud on n-ö lisainfo. Lisaks sellele loendati eluruume – tegemist oli rahva ja eluruumide loendamisega –, sh ka asustamata eluruume. Ja mis väga oluline: loendati ka leibkondi ja perekondi.

Küsimustik oli meil erakordselt põhjalik. Üldse on Eesti riigis ise korraldatud neli loendust ja kõigil nendel kordadel on küsitud väga põhjalikult Eesti inimese staatuse, hariduse, töekspidamise ning viimasel ajal ka juurte ja põlvnemise kohta. Niisiis, lisaks nendele küsimustele, mis olid rahvusvaheliselt väljundite

jaoks ette nähtud, esitati küsimusi, mis tulenesid meie traditsioonidest, aga ka uutest uurimissuundadest. Olenevalt sellest, kas tegu oli lapse või täiskasvanud inimesega, ja ka olenevalt elukäigust tuli isikuankeedis vastata 10–40 küsimusele. Kõik need ankeedid olid varustatud abitekstidega, need olid meil kolmes keeles. Küsimuste väljamõtlemine oli üsna suur töö, mille kallal töötas komisjon, kuhu kutsuti eksperte. Kogu ankeetide ettevalmistamine, kaasa arvatud küsimuste lihvimine ja testimine, võttis aega mitu aastat.

Siin on üks niisugune väike graafik, mis näitab seda, kui kaua kulus aega nendele küsimustele vastamiseks. Etteruttavalt tuleb kohe öelda, et internetis kulus keskmisel leibkonnal peaaegu tund aega kõigile ankeetidele vastamiseks, samas küsitaja sai sellega toime enam kui poole vähema ajaga. Isikuküsimused olid keerukad, leibkonna küsimused võtsid samuti suhteliselt palju aega, eluruumi küsimused olid seevastu hästi lihtsad.

Loendus algas nagu alati loendusmomendil, milleks oli möödunud aasta viimase päeva algushetk, kell 00.00. Miks selline aeg? Euroliidu kohustus oli alustada loendust ehk määrata loendusmoment aastal 2011. Väga mitmel kaalutlusel tundus olevat õige valida just nimelt see hetk, sest see oli hetk, mille puhul on vastajatel väga lihtne meelde tuletada, mis toimus enne seda ja mis pärast. Esimene kuu aega toimus internetiloendus, järgnesid 17 päeva andmete korrastuseks ja siis kuni loenduse lõpuni, 31. märtsini küsitlusloendus täiesti tavalise küsitluse näol.

Kõige suurema probleemi tekitas muidugi esmakordne e-loendus – mitte ainult tõsiasi, et loendus tehti interneti abil, vaid see oli esmakordne iseloendus. Kõik inimesed pidid kõigist küsimustest aru saama ja neile adekvaatselt vastama. Selline varasem kogemus meil puudus, küll aga oli loenduse keskkonda sisenemise kohta positiivseid näiteid tuludeklaratsioonide täitmise vallast ja me lootsime inimeste koostöövalmidusele. See tähendas muidugi väga põhjalikke selgitustekste, mitme võimalusega kliendituge, samuti küsimuste õige vastuse kontrollimist mitmesuguste automaatsete loogikakontrollide abil, mis välistavad ühest küljest näpuvead, aga teisest küljest ka lollitamise.

Tulemus ületas kõiki meie ootusi. Selgus, et internetis loendati jämedalt öeldes kaks kolmandikku kõigist loendatavatest, kusjuures see oli väga selgelt rohkem, kui üheski teises riigis on õnnestunud saavutada. Sealjuures ei olnud meil internetis mitte lühem ankeet, nagu mõnel pool oli, vaid oli täispikk ankeet. Ja hilisem kontroll näitas ka, et internetis täidetud ankeedid olid üldiselt väga kvaliteetsed, vastamata oli jäänud väga väike protsent küsimustest.

Siin on üks kaardike, mis näitab, kus loendati internetis aktiivselt, kus mitte väga aktiivselt. On selge, linnade ümbruses oldi aktiivsemad.

Edasi toimus küsitlusloendus. Küsitleti loomulikult neid, kes ei olnud end internetis loendanud, aga lisaks täpsustati kõigi eluhoonete ruumikoordinaadid ja kontrolliti üle ka asustamata eluruumid. Küsitlusloendusel kasutati moodsat tehnikat – sülearvuteid, GPS-seadmeid – ja ühtlasi oli seda tööd võimalik asjaomase tarkvara abil pidevalt jälgida. Andmeid saadeti regulaarselt andmebaasi.

Mul on olemas väike pilt selle kohta, missuguses vanuses inimesed loendasid ennast internetis, missuguses vanuses oodati küsitajat koju. Piiriks oli 65 aastat.

Väga tõsiselt suhtuti andmekaitse- ja turvameetmesse, mingeid andmelekked ei olnud. Eeltäidetud andmeid näidati ainult isikule endale, isegi mitte leibkonnaliikmetele, andmed säilitati ja edastati ainult krüptitud kujul, kusjuures ka arvuti kaotuse puhul ei olnud võimalik arvutis olevaid andmeid lugeda. Ja ka loendajad ise ei saanud enam lõpetatud ankeete näha. Andmetöötlejad näevad küll mõningatel juhtudel ankeete identifitseerivaid andmeid, kuid mitte koos ankeedivastustega.

Nüüd esmased tulemused. Kokku loendati 1 294 236 Eesti püsielanikku. Mis puutub rahvaarvu vähenemisse võrreldes eelmise loendusega ligemale 76 000 inimese võrra, kas see oli üllatus? Üldiselt oli sellest kaost küllalt suur osa ette teada. Negatiivne loomulik iive oli pidevalt registreeritud ja Statistikaametis kogu aeg teada. Selle suurus oli enam kui 30 000 inimest. Tõsi, negatiivse loomuliku iive kohta tuleb öelda, et see aasta-aastalt vähenes ja viimastel aastatel jõudis nulli lähedale. Registreeritud väljarände negatiivne saldo oli umbes 22 000 inimest. Registreerimata väljaränne on

ainult hinnatav, võib oletada, et see on umbes sama suur.

Tekkis veel küsimus, et kõiki inimesi ei õnnestunud loendada. Alakaetus tähendab seda, et üks osa inimesi jääb loendamata. See on tänapäeva rahvaloendustel väga suur probleem. Alati on inimesi, kes hoiduvad loendamisest, on neid, kes lihtsalt ei anna ennast kätte. Mitmetel põhjustel on peaaegu kõigis riikides umbes 2%-ne alakaetus ja seda peetakse üsna normaalseks.

Meile tuli pärast loenduse lõppu hulk teateid, et "mind ei ole loendatud". Siin on nende teadete jaotus üle kogu Eesti. Ei ole nii, et mõnes piirkonnas oleks neid olnud eriti palju rohkem või vähem, pigem on niisuguseid inimesi kõikjal. Loomulikult ei andnud kaugeltki kõik, kes loendamata jäid, endast teada. Põhimõtteliselt on meil võimalik ka hinnata seda, kui palju inimesi loendamata jäi. Selleks me saame kasutada registreid. Meil on praegu hästi toimivad registrid ja on selge, et registritesse kuulub suurem osa Eesti püsielanikest. Siin on näha, kuidas eri vanuses inimesi on rohkem või vähem alaloendatud, aga need inimesed võivad väga hästi ka juba Eestist lahkunud olla. Selleks, et kindlaks teha, kes nendest inimestest, kes jäid loendamata, tegelikult Eestis elavad ja kes nendest on lahkunud, saame kasutada registreid. Need, kes on registrites, on tõenäoliselt Eestis olemas, see on n-ö alakaetus. Inimesed, keda registrites ei ole, on tõenäoliselt Eestist lahkunud. Ja meie hinnang on, et ka meil on tegu loenduse umbes 2%-se alakaetusega.

Mida loendus näitas? Esialgu on meil väga vähe loendustulemusi avaldatud. Kui küsitakse, mis on üllatus, siis võib-olla kõige ootamatum tulemus on see, kui ebaühtlaselt on rahvaarv vähenenud eri maakondades, kuigi teatud määral võis seda oodata. Selgus, et rahvaarv Harjumaal on suurenenud ligi kolmandiku võrra, Tallinnas jäänud enam-vähem samaks, Tartus samuti, igal pool mujal aga on rahvaarv vähenenud 15–20%, mõnes kohas isegi veel enam.

Mis puutub ülejäänud andmetesse, mis meile selgeks said, siis need näitavad tegelikult enam-vähem arengu stabiilsust. Eesti emakeele kõnelejate arv on 1% võrra suurenenud. Uus küsimus oli murde kohta. Murdekeelt kõneleb umbes 15% nendest inimestest, kelle emakeel

on eesti keel. Rahvuse jaotus on üsna sarnane varasemaga. Eestlaste arv on küll vähenenud, kuid osakaal jälle umbes 1% võrra suurenenud. Üks positiivne näitaja on see, et määratlemata kodakondsusega inimeste arv on ligi poole võrra vähenenud. Enamik neist on omandanud Eesti kodakondsuse, kuid on ka neid, kes on Venemaa kodakondsuse omandanud.

Mis siis kõige olulisem on? Rahvaarv on vähenenud ja rahvas on vananenud. Aga see suundumus oli tegelikult juba varem ja siin ei ole mingisugust väga kapitaalset muutust toimunud. Kuid see on asi, mille peale, ma arvan, meil kõigil tuleb tõsiselt mõelda. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, suur aitäh teile! Teile on ka küsimusi. Ene Ergma, palun!

Ene Ergma

Suur tänu! Lugupeetud professor Ene-Margit Tiit, ma tänan väga teid ettekande eest! Ma olen seda juba üks kord kuulnud, aga sellegipoolest oli see minule huvitav. Kuid mul on üks küsimus. Ma tean, kui keeruline on igasuguste küsitluste läbiviimine, andmetöötlus jne, selleks et saada enam-vähem tõeseid või tõele lähedasi tulemusi. Viimasel ajal on väga moodi läinud teha igal pool *online*-meedias tohutult palju mitmesuguseid küsitlusi. Neid nimetatakse isegi gallupiteks ja, mis kõige huvitavam, väga tihti püütakse avalikku arvamust veenda, et asjad on tõesti nii, nagu nende küsitluste tulemused näitavad. Kas te võiksite professionaalina öelda, kui palju võib niisuguseid küsitlusi uskuda? Vahest teie asutus ei peakski enam eksisteerima?

Ene-Margit Tiit

Tõepoolest, selleks et teha üks korralik küsitlus, tuleb kõigepealt fikseerida, milline on see populatsioon või kogum, kelle arvamusi soovitakse teada saada. Teiseks tuleb sellest moodustada korralike reeglite põhjal valim, lihtsalt öeldes kas juhuslik või kuidagi kihtide järgi valitud. Sel juhul tõepoolest tulemus, mis saadakse, iseloomustab kogu seda populatsiooni, milleks võib olla näiteks kogu elanikkond. Päris kindlasti ei õnnestu n-ö vabatahtlikult veebis klikkivate inimestega saavutada kogu elanikkonna või ka mingi fikseeritud rühma esindatust. Selle tõttu niisugused tulemused,

mille puhul on isegi võimalus, et mõni avaldab oma arvamust korduvalt, mida ühegi uuringu korral ialgi ei tohiks juhtuda, ei ole kindlasti usaldusväärsed. Mulle tundub, et need süvendavad hoiakut, et statistika on midagi sellist, mis on vale. Tegelikult ei ole see statistika.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud professor Ene-Margit Tiit! Mina sooviksin teie käest kuulda natuke täpsemalt pendelrände kohta. Te nimetasite, et need inimesed arvati Eesti püsielanike hulka. Statistikaamet on öelnud, et nende inimeste täpne arv, kes tegelikult Eestis ei tööta ja on siia jätnud võib-olla vaid oma lapsed, selgub aasta lõpuks. Aga teades teie pikaajast kogemust ja senist täpset prognoosi, tahan küsida: kas te oskate öelda, kui palju umbes võib olla neid Eesti inimesi, kes töötavad väljaspool Eestit?

Ene-Margit Tiit

Tegelikult ei tohi ma öelda ühtegi arvu, mida Statistikaamet ei ole ametlikult avaldanud. Selle taga on statistika sõltumatus printsiip. Ma ei või teile öelda mingeid arve, mida teised inimesed näha ei saa. Nii et kahjuks ma sellele küsimusele vastata ei saa. Aga me toepoolest küsisime inimeste töökohti. Me saame peagi selgelt öelda, kui paljude põhitöökoht on väljaspool Eestit. See info tõesti tuleb ja see pannakse välja minu teada 17. detsembril. Nii et ma palun väga vabandust, aga ootame selle kuupäevani.

Aseesimees Jüri Ratas

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Lugupeetud professor, ma tänan teid väga asjaliku ja konkreetse ettekande eest! Tahan teid selle suure auditoriumi ees kõva häälega veel tagantjärele tänada ka nende ülevaadete ja analüüside eest, millega te mind aitasite siis, kui mul tuli rahvastikuminiistri kohustusi täita! Teie esitused on alati olnud väga täpsed, väga korrektsed ja igal juhul täiesti poliitiliselt kalutamata, mis on meie tegevuse aluseks, kui juhtimisest rääkida. Aga minu küsimus on selline. Endiselt on ilmselt probleemiks rändesta-

tistika, sellele ei saa nagu päris pihta. Kui loomulikku iivet puudutav, sündid-surmad on meie demograafilises pildis peaaegu sada protsenti paigas, siis rännet on tõenäoliselt väga raske jälgida. Millised võiksid olla võimalused muuta ka see statistika usaldusväärsemaks?

Ene-Margit Tiit

See on muidugi õige, et sündid-surmad on meil väga täpselt registreeritud. Rände kohta on meil olemas registreerimisandmed, mis kahjuks ei ole katvad. Nüüd teistest võimalustest. Just sellel eesmärgil me esitasimegi rahvaloenduses täiendava küsimuse ja küsisime igalt leibkonnalt, kas selle leibkonna lähisugulasi on viimase 12 aasta jooksul välismaale lahkunud. See on üsna oluline lisainfo, mida me saame kasutada. Me saame kindlaks teha, kui suur osa nendest inimestest on rahvastikuregistri järgi ametlikult lahkunud, kui suur osa on registreerimata lahkunud. Neid inimesi on võimalik identifitseerida ja see annab meile üsna tublisti lisainfot.

Lisainfot on muidugi võimalik saada ka teiste riikidega koostöös, sest kõik Euroopa riigid on sisserännet mõõtnud. Sisserännet on loendusel teatavasti lihtne mõõta. Inimesed on selles riigis olemas, nendelt saab seda küsida. Pannes kokku info teistest Euroopa riikidest, põhimõtteliselt muidugi ka kõigist teistest maailma riikidest, võime mingi pildi saada. Ainus õnnetus on see, et eestlasi on nii vähe, et suuremas osas riikides on eestlaste osakaal sisserännanute hulgas nii väike, et seda võib-olla üldse eraldi välja ei toodagi. Aga igal juhul ma usun, et need kaks allikat – esiteks, meie endi küsitlus ja teiseks, koostöö teiste riikidega pärast rahvaloendust – annavad meile märksa selgema pildi.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Austatud ettekandja, suur tänu väga hea ettekande eest! Ma küsin teilt kui rahvastikuteadlaselt seda, milline on rahvastikuteadlaste hinnangul poliitikute või poliitiliste otsuste roll rahvastikuprotsessides laiemalt. Miks näiteks Prantsusmaal on loomulik iive ja sündimuskordajad taastootmise tasemel, mõnes teises

riigis aga mitte? Kas selles on poliitilistel otustel mingi roll?

Ene-Margit Tiit

Kindlasti on. Perepoliitilised otsused suurendavad inimeste turvatunnet, teadmist, et riik nendest hoolib. See aitab iibele kindlasti kaasa. Näiteks Prantsusmaal on perepoliitika olnud väga järjepidev. Rusikareegel on see, et perepoliitika peab edasi arenema meetmete rohkenemise ja süvenemise suunas. Ükskõik missugusele hüvele lõpu tegemine annab paratamatult üsna suure tagasilöögi.

Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Suur tänu väga hea ettekande eest! Mul on üks tehniline küsimus. Ma märkasin, et ühe slaidi ühes punktis oli kirjas lollitamise võimalus. Tõepoolest, meil oli suur väljakutse viia seekord loendus läbi internetimaailmas ja teil olid selleks välja töötatud tõsised filtrid. Kas te saate öelda, kui palju seda lollitamist küsitlusel esines? Kas saite mingi indikatsiooni internetimaailma usaldusväärsest?

Ene-Margit Tiit

Tegelikult oli seda äärmiselt vähe. Nagu ma ütlesin, meil olid kontrollid peal, mis ei lubanud näiteks kirja panna, et poeg on vanem kui isa ja muid sääraseid asju. Ainus variant, kus oli võimalik vaba tekstiga mängida, oli tegevuse kirjeldamine ja oma ameti märkimine. Minu meelest ütlesid meie kodeerijad, et meil pandi kirja seitse presidenti, aga enamik nendest olid mingite ühingute presidendid. Massiliselt sellist asja ei olnud, need olid üksikjuhtumid.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Suur tänu teile väga sümpaatse ja väga täpse ettekande eest! On haruldane siin saalis näha, kuidas sekundi pealt ajalimiiti järgitakse, eks siin kõnele professionaalsus! Minu küsimus teile aga on järgmine. Te viitasite, et järjepidevus perepoliitikas on äärmiselt oluline. Viimaste aastate majanduslikult keerulistel

aegadel on Eesti riigis eelarvekärpeid tehtud kõikides sektorites. On püütud lapsi säästa, aga see ei ole alati õnnestunud. Mida te arvate, kas võib väita, et rahalise kärpe suurusest olulisem on selles vallas kärpega antud moraalne sõnum või kuvand?

Ene-Margit Tiit

Jah, on küll. Perepoliitikas on äärmiselt tähtis nimelt teenuste osa ja just see osa on meil jäänud mõnevõrra nõrgemaks. Aga loomulikult, kui igal pool tehti kärpeid, siis andis see tunda ka sündimuses. See kajastus üsna adekvaatselt.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Suur tänu! Ma jätkan samal teemal. Tõepoolest, kui me vaatame arve, siis alates 2008. aastast on järsult kukkunud esmasündide arv, samal ajal kui teise ja kolmanda lapse sündide arv on püsinud enam-vähem sama. Vägisi jääb mulje, et kui peres on juba üks laps olemas, siis vanemad enam nii väga ei karda uut last saada. Aga mida pelgavad nad teie arvates enne esimese lapse sündi? Millega seletada just esmasündide arvu nii järsku kukkumist?

Ene-Margit Tiit

Sellele küsimusele ei ole lihtne vastata. Selleks oleks tarvis teha mõningad uuringud, nagu neid on Eestis varemgi tehtud. Rõhuasetus oleks küsimustel "Mida teie peaksite vajalikuks selleks, et sünnitada last?", "Missugused on teie hirmud seoses sellega?" jms. Praegu on üsna raske sellele küsimusele vastata. Muidugi võib esimese lapse mittesünnitamine tähendada ka seda, et lapse saamist lükatakse lihtsalt edasi, nagu see oli peale taasiseseisvumist. Sündide edasilükkamise tendents toimib meil siiani. Võimalik, et paljud naised ei ole sünnitamisest loobunud, vaid jäänud paremaid aegu ootama.

Aseesimees Jüri Ratas

Urve Palo, palun!

Urve Palo

Väga austatud esineja, suur aitäh ettekande eest ja suur aitäh suure töö eest rahvaloenduse läbiviimisel! Minu küsimus puudutab ka esmasündu. Asjaomane statistika on väga-väga muret tekitav. Kui esimesi lapsi ei sünni, siis ei sünni ju teisi ja kolmandaid ka. Millist nõu teie kui väga kogenud spetsialist annaksite valitsusele, mida Eesti riik võiks ette võtta, et julgustada peresid esimest last saama, et nad tunneksid riigi tuge?

Ene-Margit Tiit

Võimalike perepoliitiliste meetmete loetelu on väga pikk. Üks üsna õnnestunud samm, mis Eesti riik on teinud, on vanemahüvitis. Sellele järgnes tööpoolest laste arvu suurenemine, mida sai ka statistiliste meetmetega hinnata. Näib, et tänaseks on selle meetme toime nõrgenenud. Ilmselt on tarvis uusi abinõusid. Eeskätt võiks need olla sammud, mis näitavad, et riik aitab lastehoidu korraldada ning toetab koolitoidu pakkumist ja koolis käimise võimalusi. Ühesõnaga, arendada tuleks kõiki teenu-seid, mis on lastega seotud. Just nimelt nende tähtsus on vaieldamatult väga suur. Mis täpselt kõige paremini aitaks, seda ei ole keegi kunagi välja mõelnud. Oluline on sõnum, et riik hoolib lastest.

Aseesimees Jüri Ratas

Urve Tiidus, palun!

Urve Tiidus

Lugupeetud professor Tiit! Prognoosimine on tänamatu töö, aga ma siiski palun teil rahvastikuteadlasena ennustada, kui suur võiks rahvastiku arv Eestis olla 20 aasta pärast. Kas seda on võimalik prognoosida? Oleksin väga tänulik.

Ene-Margit Tiit

Seda on võimalik teha. Rahvastikuprognoose teevad niihästi ÜRO kui ka meie enda Statistikaameti töötajad. Rahvastikuprognoos on Statistikaameti kodulehel täiesti olemas. Ma ei hakka seda praegu lahti võtma, et seda teile ette lugeda. Kui ma väga jämedalt ütlen, siis meie rahvaarv kahaneb praeguste tendentside järgi igal aastal umbes 3000 inimese võrra. Siit pole väga raske rehkendada, et 2020. aastal, kaheksa aasta pärast, on Eesti

rahvaarv 25 000 võrra väiksem. Aga see on muidugi väga jäme prognoos. Täpsema prognoosi võib leida Statistikaameti kodulehelt.

Aseesimees Jüri Ratas

Andres Anvelt, palun!

Andres Anvelt

Aitäh, proua professor, huvitava ettekande eest! Mind paelus üks slaid pealkirjaga "Loendatud püsielanike arv". Siin on informatsioon, mida me oleme juba kuid teadnud: et Eesti püsielanike arv on vähenenud rohkem kui 75 000 võrra. Ja see 75 000 sisaldab endas kolme tegurit. Üks on kahanemine negatiivse loomuliku iibe tõttu – 30 000, teine registreeritud väljaränne – 22 000 ja siis kolmas "tõenäoliselt on registreerimata väljarände saldo samas suurusjärgus". Minu küsimus: kas peale 17. detsembril on võimalik sellest kolmandast formuleeringust sõna "tõenäoliselt" välja võtta ja saada pilt, kas tegu on registreerimata väljarändega või on selles arvus peidus mingid muud tegurid?

Ene-Margit Tiit

Selles on peidus ka loendamata jäänud inimesed ja just nimelt loendamata jäänud inimeste arvu, selle protsendi me 17. detsembril kavatseme avaldada. Täpsem info registreerimata väljarände kohta tuleb hiljem. Nagu ma ütlesin, see on kaunis raskesti hinnatav. See pilt ei ole täies ulatuses mitte see, mille me küsitluses saame, sest kaugeltki kõigil inimestel ei jäänud siia omakseid, kes meile infot oleks andnud. Kui arvutusi väga detailselt teha, siis me peame mingil määral arvestama ka eelmise rahvaloenduse käigus sisse sattunud teatavaid ebatäpsusi. Kõik see on keerukas arvestus.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

Helmen Kütt

Austatud professor, kõigepealt suur tänu ettekande eest, aga muidugi ka suure-suure töö eest rahvaloenduse läbiviimisel ja nende andmete töötlemisel! Minu küsimus puudutab seda, et alati hakkab peale suurt tööd tagasi vaadates silma mõni asi, mida tahaks järgmine kord teisiti teha, või mõni probleem, mille

järgmine kord tahaks ära hoida. Kas teil on midagi konkreetset nimetada?

Ene-Margit Tiit

Üks möödalaskmine, mis sai kõigile selgeks, oli see, et me ei julgenud ennustada, et meil nii palju inimesi ennast internetis loendab. Meie olime võrdlemisi tagasihoidlikud ja rehendasime, et 25% vast. Mis puutub sellesse, mis toimub järgmine kord, siis praegu tehakse küllalt tõsist tööd selleks, et järgmine kord me enam ei peakski inimesi intervjuerima, et me saaksime teha loenduse registripõhiselt. See on optimistlik ootus, mingil määral loodeti seda ka peale eelmist loendust. Praegu aga on töö selle nimel üsna hooga käima läinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Taavi Rõivas, palun!

Taavi Rõivas

Väga austatud ettekandja! Mulle tundub, et kõige olulisem sündimuse suurendamisel on anda noortele peredele kindlustunne tuleviku ees. Vahepealsetel aastatel, kui majandusel läks halvasti, lõi see kindlustunne kõikuma. See tundub mulle loogiline. Samas, vanemahüvitis on seda kindlustunnet kahtlemata suurendanud. Te ütlete, et nüüd tuleks leida täiendavaid meetmeid, mis kindlustunnet veelgi suurendaksid, sealhulgas peaksid olema teenused näiteks lastehoiu näol. Aga öelge, palun: need asjad, mis meie perepoliitikas hästi on, kas me peaksime neid hoidma? Kuidas mõjutavad noorte perede kindlustunnet poliitilised rünnakud hästi toimivate asjade vastu, näiteks vanemahüvitis, mida me ka siin saalis kahjuks väga tihti kogeme?

Ene-Margit Tiit

See on väga raske küsimus. Mittepoliitiline, statistikuna, kes on poliitikast täiesti sõltumatu, arvan ma, et kõik meetmed on head, ükskõik missugune poliitiline rühmitus või partei need välja pakub. Kõik meetmed on head, kui nad toimivad. Selles, et poliitilised rünnakud või poliitikute omavahelised arutelud väga mõjutavad noori peresid, ma ei ole väga veendunud. Iseküsimus on tõepoolest, kui meediasse ilmub teade: see meede pannakse kahtluse alla, see meede kustutatakse. Siis

on tõepoolest perepoliitika järjepidevusega midagi korrast ära.

Aseesimees Jüri Ratas

Ester Tuiksoo, palun!

Ester Tuiksoo

Lugupeetud professor! Minu meelest oli hästi sümpaatne, et rahvaloendusel oli küsimus ka regionaalsete keelte kohta. See andis päris hea ülevaate, kui palju meil osatakse võru ja setu keelt ning veel väiksemaid keeli. Minu küsimus on tulevikku vaatav. Hiljuti oli üks uuring, kus eesti keel liigitati ohustatud keelte hulka. Tuginedes rahvaloenduse andmetele, mis te arvate, mitmeks sajandiks veel eesti keelt jätkub?

Ene-Margit Tiit

Ennustamine on raske töö ja sajandite kaugusele ennustamine on eriti raske töö. See, mida need keeleteadlased eesti keele ohustatuse kohta ütlesid, ei olnud kuigi tõsine häirekell. Samavõrd ohustatud on paljud Euroopa keeled, mis loodetavasti ikkagi sajanditeks püsima jäävad. Eesti keele väga suur pluss on ju see, et eesti keele tehnoloogia kallal töötatakse väga intensiivselt. Selles vallas on saadud häid tulemusi ja selles vallas töö jätkub. On öeldud, et tänapäeval säilivad nimelt need keeled, mille puhul just tehnoloogiline pool on arenenud, mis on ühtlasi arvutikeeled. Tänapäeva eesti keel on laia kandepinnaga, see on ka teaduste keel ja kõigi eluvaldkondade keel. Kas või 25 aastat tagasi oli eesti keele kandepind märksa väiksem. Oli terve hulk eluvaldkondi, kus eesti keelt ei kasutatud. Tänapäeval kasutatakse seda igal pool. Nii et selles suhtes olen ma üsna optimistlik.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud ettekandja! Oma kõne lõpus te ütlesite, et Eesti rahvaarv kukkus alla, keskmine vanus läks üles. See on kõik seotud inimestega, kes elavad meie riigis. Aga loendus haaras ka teise suure ploki küsimusi, mis on seotud eluruumidega. Palun öelge paari lausega, mis on eluruumide maastikul muutunud viimase kümne aasta jooksul!

Ene-Margit Tiit

Kahjuks pean ütlema, et selle kohta ei ole me andmeid avaldanud. Seega, selle kohta ma kahjuks ei saa midagi öelda. See, et teatud hulgal inimestel on – jällegi ma konkreetset arvu ei ütle – lisaks põhielukohale ka teine elukoht, on tõsi ja sellepärast me selle teise elukohta ka küsisime. Ilmselt on elamistingimused paranenud väga paljudel, aga arve ma selle kohta ei ütle.

Aseesimees Jüri Ratas

Urve Tiidus, palun!

Urve Tiidus

Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on seotud teemaga, mis puudutab väljarännet Eestist teistesse riikidesse. Viimastel aastatel on väga paljud eestlased läinud Soome tööle. Teatavasti 1954. aastal loodi ühine Põhjamaade tööturg ja pärast seda läks mõnekümne aasta jooksul Soomest Rootsi ja teistesse riikidesse ligi kolmveerand miljonit inimest. Kuidas te neid rahvastiku väljarände ja sisserände protsesse üldisemalt iseloomustaksite? Mingil ajal soomlased hakkasid kodumaale tagasi tulema. Mis meid võiks ees oodata?

Ene-Margit Tiit

Meilgi on väljarände kõrval pidevalt olnud ka sisseränne. Muuseas, on väga huvitav, et viimastel aastatel on alla 2-aastaste laste sisseränne olnud isegi pisut suurem kui väljaränne. Seega paljud pered ilmselt tulevad Eestisse tagasi enne seda, kui lapsed lähevad kooli. Sellist edasi-tagasi rännet on meil olnud kogu aeg. Headel aastatel oli nõnda, et tagasiränne oli lahkumisega üsna võrreldava mahuga. Viimastel aastatel on lahkumine olnud massilisem, aga see pole nii radikaalne tendents, et see lausa probleeme tekitaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Repts, palun!

Mailis Repts

Lugupeetud professor Tiit, ka mina soovin teid tänada tõepoolest väga hea ettekande ja väga sisuliste vastuste eest! Aga tulen tagasi äsja kõlanud teema juurde, see on nimelt laste ehk noorte perede väljaränne. Me oleme oma sündimusnäitajate pärast viimastel aastatel üs-

na mures olnud, sest kriisiaeg on ilmselgelt mõjutanud perede otsuseid endale esimene või järgmine laps muretseda. Kui vaadata meie koolistatistikat, siis tekitab muret ka see, et koolieas lapsed lahkuvad koos oma perega Eestist. Minnakse püsivalt ära. Kas ka teie statistikas on näha selline tendents, mis praegu EHS-es kajastub?

Ene-Margit Tiit

Jah, loomulikult on meil EHS-ega väga tihe koostöö ja on teada, et teatud hulk lapsi lahkub koos vanematega. Samas me ei saa veel öelda, et nad on jäädavalt lahkunud. Nad on lahkunud mingiks ajaks, aga on täiesti võimalik, et nad tulevad kunagi tagasi. Ma ei tõmbaks kriipsu peale kõigile, kes on praegu majanduslikel või muudel põhjustel Eestist lahkunud. On täiesti selge, et mingi hulk neist tuleb tagasi isegi siis, kui nad seda praegu ei planeeri.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Luik, palun!

Lauri Luik

Lugupeetud ettekandja! Rahvaloendusel oli üks küsimus, mis puudutas inimeste haridustaset. Millised järeldused sellest aspektist võib teha ja kas teil on parlamendile selles osas ka mingeid konkreetseid ettepanekuid, kuidas olukorda tulevikus paremaks muuta?

Ene-Margit Tiit

Haridusest räägime järgmise aasta kevadel. Need andmed avaldatakse järgmise aasta märtsis.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud professor Ene-Margit Tiit, tänan teid väga teie ettekande eest ja ka vastuste eest! Palun nüüd ettekandeks Riigikogu kõnetooli MTÜ Noor Eesti eestvedaja Andrei Hvostovi!

Andrei Hvostov

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Tervitus ka sinna üles rõdule, kus, ma saan aru, on üks keskkooliklass pidamas ühiskonnaõpetuse tundi.

Esiteks pean ma ilmselt selgitama, miks ma siin üldse olen. 20. septembril, kui Tarmo Jü-

risto käis siin rääkimas vabaihenduste teemal, siis mingi hetk tekkis saalis küsimus, kes ta üldse selline on ja miks ta teie ees seisab. Seda stenogrammi oli tõesti hästi lustakas lugeda. Et midagi niisugust minuga ei juhtuks, siis ma määratlen ennast kohe praegu.

Ma ei seisa siin kui ajakirjanik, ma ei ole siin ka kui mitte kirjanik, vaid ma olen siin kui ühe mittetulundusühingu juhatuse liige. Too mittetulundusühing on Noor Eesti. Samuti tahan ma siin teie ees seistes määratleda, milline on minu hoiak teie suhtes. Me oleme viimasel ajal täheldanud sellist minu arvates täiesti vale ja kurvastavat tendentsi, et tähistus "professionaalne poliitik" on muutunud kuidagi halvustavaks, selliseks pejoratiivseks. Ma absoluutselt ei jaga sellist hoiakut. Nii nagu on igas valdkonnas omad spetsialistid, olgu see tervishoid või olgu see haridus, nii on ka poliitikas omad spetsialistid. Mina suhtun teisse praegu kui poliitikaspetsialistidesse. Siin seistes ma tunnistan, et mina ei ole selle valdkonna spetsialist. Ma olen selline huviline, vaatleja, jälgija, aga mitte spetsialist.

Aga nüüd tänase teema juurde. Professor Tiit kandis meile juba asjade seisu ette ning kuna me saame numbritest aru, siis me saame ka aru, mida meile ette kanti. Siit võib kohe edasi minna küsimustega, kuidas olukorda parandada ja mis on see tüsistav faktor, mis ei lase meil läbi viia konsekvantset perepoliitikat. Võimaliku vastuse sellele küsimusele sain ma siinsamas Riigikogu ruumides, küll ühes teises saalis. Nimelt toimus konverentsisaalis 8. juunil ümarlaud, kus arutati rahvaloenduse tulemusi. Ma olin seal kohal ning mitte ajakirjanikuna, vaid just nimelt oma MTÜ esindajana. Tollel koosolekul sain ma väga suure üllatuse osaliseks, ja pigem positiivse üllatuse osaliseks. Margus Tsahkna, kes on teatavasti sotsiaalkomisjoni esimees ja IRL-i liige, esines seal teatud poliitilise pihtimusega. See kõik on YouTube'is olemas, võib järele kontrollida, et Tsahkna on tõesti seda öelnud. Ta mõõnis, et valimiskampaaniate läbiviijana on ta alati vaadanud, kui suured või kui perspektiivikad on ühed või teised valijarühmad, ja et küünilise poliitikuna – nii ta ennast nimetas – on ta alati vaadanud, kelle nimel nagu tasub pingutada. Tema järelendus oli selline, et üldiselt tasub pingutada elanikkonna selle osa sümpaatiat võitmise nimel, kes, ütleme niimoodi delikaatselt,

pole enam fertiilses eas. Tegu on siis elanikkonna vanema segmendiga.

See selleks. Hiljuti, kui ma lastele valimisõiguse andmise teemal olin initsieerinud ühe väikse arutluse Daniel Vaariku blogis "Memokraat", siis seal tuli pihtimusega välja ka Liisa Pakosta. Kuna see on seal must valgel kirjas, siis ma lihtsalt loen selle praegu teile ette. Niisiis, Liisa ütles järgmist: "Sa võid täna ribadeks töötada ennast laste nimel, aga hääli valimistel ikka ei saa, sest selles sektoris on lihtsalt hääleõiguslikke nii vähe ja seega valituks ei osutu. Seega pead tegema poliitikas valiku – kas töötad masse puudutavate küsimustega ja saad massi hääli või teed korraks sähvavuse laste olukorra teemal, ent see jääbki su viimaseks tööks esinduskogus."

Nüüd ma tahan teile öelda seda, et hästi loomulik oleks, kui teiste fraktsioonide liikmed võtaksid sellise hoiaku, et see, mis IRL räägib, on IRL-i mure ja teisi see absoluutselt ei puuduta. Ma manitsen teid võtmast sellist kaitsvat hoiakut, sest tegelik elu näitab, et te olete kõik patused. Kui aastal 2008 tabas meid rahanduskriis ning selle ulatus hakkas selguma, asuti eelarvet korrigeerima väiksemate arvude suunas. Kutsuti kokku kärpekrokodillid, kes hakkasid kõigepealt murdma kõige nõrgemaid.

Mis olid tookord esimesed sammud? Rahnitsatoetuse kaotamine, esimese lapse pealt antud tulumaksuvabastuse tagasivõtmine, pere-toetuste kasvu peatamine. Te võite omavahel kokku leppida, kui suured teened ühel või teisel erakonnal selles kõiges on. Väidan siinkohal, et ka Keskerakonnal ja sotsiaaldemokraatidel ei ole siin põhjust endale vastu rinda lüüa, et meie oleme teistmoodi käitunud. Tallinna linna tasandil käitusite täpselt samamoodi. Aga Tallinn – see on üks kolmandik Eestist, majanduslikult 70% Eestist.

Asudes murdma seda ühiskonna nõrgemat poolt, hoidusite samas pensionäre puutumast. Mis on põhjus? Meil on 404 000 pensionäri ehk kolmandik elanikkonnast. Lapsetoetuse saajaid on 260 000, kusjuures pooled neist on ühe vanemaga perekonnad ehk enamasti üksikemad. Lihtsa matemaatilise tehte abil saame aru, et väikelastega perekondade atraktiivsus valimisvõitluses on tunduvalt väiksem kui auväärt senioride atraktiivsus. Ma üldse ei kahtle, et poliitikutena te olete Eesti demograafi-

listest protsessidest väga häiritud ja te kindlasti tahaksite aidata noori peresid. Ent realistlikult mõeldes saate poliitikutena aru, et pingutada tuleb hoopis teiste elanikkonnagruppide poolehoiu võitmise nimel.

Millised on sellise pragmaatilise poliitika tagajärjed rahvastiku taastootmisele? Professor Tiit toonitas äsja, et perepoliitika on maksimaalselt efektiivne vaid siis, kui see on järjepidev. Seda järjepidevust ei ole olnud. 2009. aastal katkestati igasugune järjepidev perepoliitika. Noortele peredele anti signaal, mille põhjal nad võivad järeldada, et kui järgmine kord tuleb mingisugune rahanduslik katklüsm – ja tõenäoliselt see tuleb, me ju näeme, mis Euroopa Liidus toimub –, siis jälle on nemad need, kes esimesena üle parda heidetakse. Ei ole mitte mingisugust garantiid, et niimoodi ei juhtu. Nende suurte kärbeta aastal räägiti, et sellise pudi-padi nagu ranitsatoetused ja esimese lapsega seotud tulumaksuvabastuse tagasivõtmine ei takista kedagi lapsi sünnitamast. Minu meelest on sellised väited lihtsalt otsene vale.

Tõenäoliselt sel sügisel saab teoks selline imeline ja tore asi, et teil, poliitikutel, on ette näidata üks suur töövõit, nimelt lapsetoetuse kolmekordne kasv. Ent jälle tagasi tulles minu eelmise lõigu mõtte juurde: kas see võiks kuidagi noori inimesi inspireerida lapsi saama? Te võite lapsetoetuse kas või kümnekordseks suurendada, aga puudub garantiid, et see jääb püsima ka siis, kui väga-väga rasked ajad saabuvad. Kuna seda garantiid ei ole, siis tegelikult see abinõu ei mõju.

Nüüd põhilise juurde. Kuidas teha niimoodi, et aidata erakondadel, aidata valitsusel ajada poliitikat, mis edendab Eesti rahva iivet? MTÜ Noor Eesti kutsuti kokku umbes samal ajal, kui hakkasid tegutsema kärpekrokodillid. Selle MTÜ eesmärk on propageerida ideed, et lastele tuleks anda valimisõigus alates nende sünnihetkest. Seda valimisõigust realiseeriks konkreetse lapse vanem, kuni laps saab täiskasvanuks ja hakkab juba ise valima. On täiesti arusaadav, mis on sellise ettepaneku mõte. Samas olen sellest hetkest peale, mil Noor Eesti tolle idee välja käis, vägagi hästi ette kujutanud, milline kõikvõimalik kriitika sellele ideele osaks saab. Näiteks on meile ette heidetud, et kas selle ettepaneku esitajad tõesti kujutavad ette, et selline lisahääl valimistel

mõjub noortele nii innustavalt, et nad selle nimel hakkavad lapsi tegema. Absoluutselt mitte! Mina seda ei arva ja Noor Eesti seda ei arva – me ei ole sellised primitivistid. Eesmärk on muuta fertiilses eas olev elanikkond ehk väikeste lastega inimesed, kellel võiks olla veel soov lapsi saada, poliitikute silmis atraktiivseks. See on eesmärk, see on asja mõte.

Nüüd olen ma seda ideed selgitanud ja võiks hakata otsi kokku tõmbama. Lõpetuseks tahan aga öelda, et kui kriitikute arvates on see ettepanek jabur, ebarealistlik, aferistlik – mida kõike veel! –, siis ma kasutaks sama võtet, mida kasutavad juhtivad poliitikud, kui mingisugust nende ideed hakatakse kritiseerima. Nad küsivad: mis on siis teie ettepanek? Mis on siis alternatiiv? Kui see, mida Noor Eesti pakub ehk lastele valimisõiguse andmine on jabur, siis selle väitega ei tohiks nagu piirduda. Tahaks kuulda, mis on alternatiivsed võimalused. Palun ärme hakkame jälle rääkima mingisugusest ühiskondliku leppe asutusest! Kas kutsume Aadu Luukase sealtpoolsusest tagasi? Ärme räägime mingisuguse erikomisjoni loomisest või sellest, et Riigikogu liikmed võtavad kohustuse iga nädal kirjutada maakonnalehtedes ja üleriigilistes lehtedes kolumne sellest, kuidas me kõik armastame lapsi ja et lapsed on meie tulevik. Seda kõike on juba tehtud ja sellest hoolimata oleme praegu selles olukorras, kus me oleme. Täna tähelepanu eest!

Asesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Teile on ka küsimusi. Olga Sõtnik, palun!

Olga Sõtnik

Lugupeetud ettekandja, täna teid kahe lapse emana ettekande ja selle huvitava mõtte eest! Ma arvan, et siin on, mille üle mõelda ja mida arutada. Küsimus on mul natuke teisest valdkonnast. Oma sõnavõttus te ütlesite, et Keskerakond on Tallinna linnas kasutanud samu kärpemeetmeid, mida koalitsioon riigi tasandil. Kas te võiksite nimetada täpsemalt, mida Tallinna linn on ära kaotanud nende viimaste aastate jooksul? Millised toetused on kadunud – kas koolitoetus, sünnitoetus või näiteks hoolduspakk vastsündinule? Või on huvihariduse valdkonnas midagi kärbitud? Nime tage need konkreetset kärped, mida Tallinna linn on teinud viimastel aastatel?

Andrei Hvostov

Nii palju kui ma tean, on Tallinnas läbi aastate lasteaialaste puhul nn pearaha kõikunud siia-sinna. Näiteks aastal 2006 – mul on juhtumisi arvud siin ees, kuna ma aimasin, et mingi selline küsimus võib Keskerakonnalt tulla – oli pearaha lapse kohta praeguses väeringus 1563 eurot, aastal 2012 aga 1578 eurot. Perioodil 2006–2012 on need summad väga erinevad olnud. Kõige toredam oli 2009. aasta, siis oli pearaha 2034 eurot, aga peale seda on toimunud pidev langus. Me oleme praegu pearaha maksmise näitaja poolest samas seisus kui aastal 2006. Ma ei ole selle valdkonna spetsialist – ma ei ole lasteaednik, ma ei ole koolieelse lasteasutuse pedagoog, aga nii palju ma tean, et pearaha vähenemine tekitab väga suuri probleeme. Jutt on ju lasteaedadest ja see on täpselt see problemaatika, millest me siin täna räägime. Vabandust, aga te olete patused! Võib muidugi rääkida ka investeringutest, aga need on ühed teised arvud. Ma praegu sellega piirduks.

Aseesimees Jüri Ratas

Yana Toom, palun!

Yana Toom

Hea ettekandja! Ma ei taha sellesse poleemikasse laskuda. Me võime seda hiljem kuskil nurga taga arutada, kes kui palju on laste pealt kokku hoidnud. Aga praegu ma tegin arvuti lahti ja vaatasin, et seal on üleval uudis, et Anija vallas müüs kohtutäitur enampakkumisel talu, kus elab kaheksa lapsega pere. Hiljemalt 1. novembril peavad nad välja, kuskile lageda taeva alla kolima. Seal on pikk lugu, kuidas see kõik algas ja millega see lõppes. Oletame, et see sinu pakutud seadusmuudatus oleks meil juba aastaid toiminud. Kas sellisel juhul oleks Eesti saanud nii hästi täita Maastrichti kriteeriume? Kas me saaksime olla Euroopa Liidu oivik? Kas me saaksime trummi taguda, et me täidame siin kõiki reegleid, et meil on eelarvedistsipliin ja mis iganes? Miks ma seda küsin? Sest see on väga huvitav suunamuutus, kui eilne krokodill tahab täna anda lastele valimisõiguse. Siis ta ju kärpis, kas nüüd on õige aeg muutuseks? Kas sa ei karda, et sind kasutatakse ära valimiseelses võitluses?

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud küsija, teie aeg!

Andrei Hvostov

Ei, ma ei karda, et mind võidaks ära kasutada. Vastupidi, ma väga loodan, et mind kasutatakse ära valimiseelses võitluses, kasutatakse ära õigete ja vajalike ideede väljahõikamisel. Nüüd sellest arutluskäigust, mis saanuks, kui me oleks juba 20 aastat tagasi ellu viinud reformi, et valimistel saab oma laste eest häält anda. Kas me siis täidaksime Maastrichti kriteeriume ja kõike muud? Oh, see kõik jääb väga selliseks hüpoteetiliseks. Ma tean ühte inimest – ta istub praegu teie hulgas –, kes kuuldavasti on selle idee vastu sel põhjusel, et kui niisugune reform läbi viia, siis kogu Eesti poliitika muutub vasakpoolseks. Aga tema parempoolse poliitikuna üldiselt ei tahaks sellist asja. See on külma sõja aastate retoorika *better dead than Red* – parem olla surnud kui punane! Mis ma oskan selle kohta öelda? Ma ei tea, kas parempoolsus peab olema tingimata seotud sellise räige turumajandusega.

Ajaloolane Jaak Valge, kellesse ilmselt suhtutakse nii või naa, aga kes siiski on kahekordse kõrgharidusega – ta ei ole ülikoolis mitte ainult ajalugu õppinud, vaid ka inimgeograafiat, nii et on pädev kaasa rääkima nii rahvastiku- kui ka majandusküsimustes –, propageerib viimasel ajal, nagu ma olen aru saanud, isegi sellist mõistet nagu "vasakrahvuslus". Rahvuslus ei pea tingimata parempoolne olema, see võib olla ka vasakpoolne.

Ma ei tea, kui ma hakkam nüüd pikalt ja põhjalikult sellele küsimusele vastama, siis see kõik kandub paratamatult filosoferimise valdkonda. Ma olen kusagil kirjutanud – ilmselt see oli Eesti Ekspressis tänavu suvel –, et lapse soetamine toob inimesele meie turumajanduslikus võitluses kahju. Turumajanduslikus konkurentsis on laps miinus. Mida vähem lapsi ühel või teisel perekonnal on, seda efektiivsem on ta turumajanduslikus mõttes. Parema, kui lapsi üldse ei ole.

Ja siin on tohutu vastuolu meie riigi poliitilises filosoofias. Mida riik tahab? Kas sellist turustiihiat, mis paneb kõik paika, ja samas tahaks nagu lapsi ka? Aga need asjad on ühitamatud! See asi ei tööta! Mina olen seda hoo manud just suheldes noorte naistega. Kui võrrelda meie suurt turumajanduslikku edasimi-

neku teatud võitluse rindega – vabandust, ma olen meesterahvas ja reservohvitser, seepärast kasutan aeg-ajalt militaarseid termineid ja mõttekäike –, siis iga noort fertiilses eas naist vaadatakse kui võimalikku desertööri. On teada, et erafirmades on olnud kummalisi katseid suruda noortele naistele peale peaaegu et allkirjaga võetud kohustust, et nad teatud perioodil ei jää rasedaks, ei sünnita last. See on tegelikkus.

Turumajanduslikust loogikast lähtudes nii peabki käituma. Kui me saame ühiskonda veel ühe väikse lapse juurde, siis see väike laps meile midagi sisse ei too. Tööl ta ei käi, makse ei maksa, ta ainult tahab midagi saada. Ta tahab hoolitsust, igasugu vahendeid – puhas väljaminek rahandusministri seisukohalt, puhas kuluartikkel. Iga jumala laps lihtsalt õõnestab meie turumajanduslikku efektiivsust. Paraku see on niimoodi. Ma võiksin sellest hästi pikalt rääkida, aga panen praegu siin punkti.

Aseesimees Jüri Ratas

Ene Ergma, palun!

Ene Ergma

Mina püüan esitada küsimuse, mis ei ole väga poliitiline. Ma tahaksin, et vastaksite praegu mitte kui MTÜ esindaja, vaid kui Eesti Ekspressi ajakirjanik. Eesti Ekspressi ajakirjaniku ma saadan tagasi aega peale Põhjasõda ja peale katku. Minu tuttav ajaloolane Küllö Arjakas on öelnud, et Eesti inimesi jäi siis järele 100 000 – 200 000. Mida kirjutaks Andrei Hvostov Eesti Ekspressis, milliseid hirmsaid pilte ta näeks? Kas see rahvas üldse on võimeline ellu jääma, kui teda nii vähe on? Mida ma tahan sellega öelda? Ma tahan öelda, et oma rolli mängivad ka väga paljud teised faktorid peale selle, et anda lastele valimisõigus või kogu aeg suurendada mingisuguseid materiaal-seid hüvesid.

Andrei Hvostov

Esiteks, mida ma kirjutaks? Võib-olla et kirjutangi sellel teemal. Hiljuti kuulsin ühte lustakat lugu ühelt ajalooõpetajalt, kes rääkis 8. klassi lastest ja nende kontrolltöö tulemustest. Seal oli jutuks just Eesti demograafiline olukord peale Põhjasõda. Mulle õpetati ülikoolis, et tookord, peale kogu seda katastroofilist rahvastiku vähenemist, kui oli tõesti juba küsi-

mus, kas eesti rahvas üldse püsima jääb, kompenseeriti need kaotused suures osas inimestega, kes kutsuti või toodi Eestisse Soomest ja Lätist. Kui ma ei eksi, siis isegi Hollandist tuli rahvast siia. Seda on lastele ka praegu õpetatud ja kontrolltöö ülesanne oli, et nimetage need faktorid, mis aitasid ära hoida eesti rahva väljasuremise. Üks 8. klassi poiss vastas, et aitas talupoegade seks. Aga rahva väljasuremine on huvitaval kombel praegugi hästi aktuaalne. Käivad arutlused, kuidas demograafilisest august välja ronida: kas kutsuda siia inimesi mujalt, seekord küll mitte Soomest ega Lätist, sest sealgi pole rahvast ülearu, vaid kusagilt kaugemalt, või siis panustada talupoegade seksile. Arusaadav on, et kui panustada sellele viimasele ja selle nimel kohe praegu midagi ette võtta, siis esimesed tulemused saabuvad kümne või isegi alles 15–20 aasta pärast. Ma ei tea, seda peaks professor Tiidult küsima. See oleks esimene meede, mis annaks kunagi mingisuguse tulemuse.

Nüüd vastuse teine pool. Kuna ma olen siin praegu mitte ainult MTÜ esindaja, vaid aeg-ajalt, kui on sobiv hetk, siis ma tuletan sedagi meelde, et ma olen ka kirjanik. Ma olen seda täiesti avalikult deklareerinud, et eesti kirjanikuna ma hetkekski ei unusta, et ma kirjutatan väljasureva rahva väljasurevas keeles. See ongi see minu valu. Samas ma olen ajalugu õppinud inimesena – küll on hea niimoodi rolle vahetada! – selles mõttes optimistlik, et ma tean, millist tohutut rolli on mänginud eesti rahva kujunemisel, üldse meie palge kujunemisel, et me oleme sellised, nagu oleme, säärane nüüd juba minevikku kadunud vähemus nagu baltisakslased. Me oleme nende kultuuripärandi üle võtnud, me oleme nende pärijad. Selles mõttes ma olen optimistlik.

Isegi siis, kui meil oma rahvuskehandi hoidmise üritus nihu läheb, on selge, et maa tühjaks ei jää, siia tuleb keegi. Aga vähemalt meie kultuuritegelased peaksid selle nimel pingutama, et me loome niisuguse kultuuri, piisavalt tüseda kultuurikihi, millest jätkub ka nendele, ma ei tea, mis keelsetele ja mis usku inimestele, kes siia kunagi tulevad. Nad võtavad selle üle võib-olla. See on minu kui kultuuris ennast teostava inimese suur paleus või, ütleme, vaimne päästerõngas või õlekõrs. Minu seisukohalt võttes ei ole asjad sugugi lootusetud. Aga see on jälle rohkem selline kultuu-

rilis-ajaloolis-filosoofiline küsimus. Ma ei lisa praegu rohkem midagi.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

Helmen Kütt

Lugupeetud ettekandja! Minule optimistina meeldib väga, et kui on probleem, mida väike sündimus kindlasti on, siis pakutakse erinevaid lahendusi. Kui probleem on, aga lahendusi ei otsita, siis kahtlemata ei ole head nahka loota. Mulle meeldib iga mõte, mida tasub arutada, plusse ja miinuseid kokku liita. Tahaksin aga teha ühe täpsustuse teie sõnade kohta, et vähendati lastetoetusi ja kärbiti seda valdkonda. Uskuge, ega see ei ole suurendanud pensionäride arvu. Matusetoetust kärbiti ka, aga mitte keegi ei jäta sellepärast suremata, et matusetoetust ei ole. Lihtsalt demograafilised protsessid on sellised. Ja ka nüüd, kui suurendatakse lapsetoetust, eakate arv suureneb endiselt. Küsimus on aga selline: kuidas peaks valija käituma, kui tal on kolm last? Mina valiksin näiteks Reformierakonna, üks minu lastest ütleb, et tema eelistab Keskerakonda, teine Reformierakonda ja kolmas sotsiaaldemokraate. Kuidas see isa või ema, kes läheb valimiskabiini, hääletab? Kuidas käituksite teie?

Andrei Hvostov

Väga õigustatud küsimus! Jutt on perekonna kodurahust. Siin ei ole oht mitte ainult selles, et vanemad lähevad oma lastega tülli, vaid vanemad võivad ka isekeskis väga suurde tülli pöörata. Aga selline elu juba kord on! Ma tahan teile kõigile kui lapsevanematele – te kindlasti enamikus olete lapsevanemad nagu minagi – meelde tuletada, et nii või teisiti me lapsevanemadena määrame väga suures osas oma laste elu. Alates sellest, mis kell laps magama läheb, kui palju saab ta taskuraha, pluss selline lapse jaoks äärmiselt oluline otsus nagu see, mis kooli ta läheb. Kui lapsevanem kasutab oma eesõigust lapse eest valida, siis see ei ole suurem lapse õiguste ahistamine või vägi-vald kui see, mida me ngunii teostame iga jumala päev oma lapsevanema jõupositioonilt.

Teine asi on see, et lastele ei saa läheneda ühe mõõdupuuga, et kõik alla 18-aastased järeltulijad on lapsed. Kui laps on juba vähemalt

16-aastane, siis tal ilmselt on mingid omad eelistused. Siit me jõuame ettepanekuni, et võiks alandada valimisiga, millest on rääkinud Reformierakond ja mis on Austrias juba teostunud. Miks ei võiks lapsed valida juba 16. eluaastast alates? Miks mitte langetada valimisiga 16. eluaastani? Seda on kindlasti vaja teha just nimelt sellepärast, et avada teismeliste raevu ventiil. Ma küll ei arva, et nad kohe tõttavad seda õigust kasutama. Austria kogemus näitab, et üldiselt 16-aastased noored eriti ei taha valida. See on ka arusaadav, sest erakondade menüüst, mida pakutakse, ei ole 16-aastastel anarhistidel mitte midagi valida. Aga see õigus põhimõtteliselt võiks siiski olla.

Lähem nüüd oma vastusega konkreetsemaks – te tõite näiteks olukorra, kus isa või ema tahab valida ühte erakonda, aga lastel on võib-olla mingisugused teised eelistused. Mina siiski näen meie ettepanekus ehk natuke idealistlikku võimalust lahti saada sellest needusest, mida nimetatakse poliitika võõrandumiseks rahvast. Vanematel tuleb hakata kodus oma lastele seletusi andma ja ma usun, et korralikud lapsevanemad annavadki oma lastele aeg-ajalt aru, mida nad teevad neile kuuluvate asjadega. Lapsevanemadena me teame, et lapsed on hästi järjekindlad seda uurima. Kui laps teab, et tal on hääleõigus ja tema vanemad seda kasutavad, siis vahest on laps väga huvitatud, et talle antakse aru, kelle poolt hääletatakse. Isegi need lapsevanemad, Eesti Vabariigi kodanikud, kes mõnikord deklareerivad, et nemad poliitika vastu huvi ei tunne, nad on apoliitilised, laste juurde sellise jutuga enam minna ei saa. Ma muutun nüüd korraks mees-terahvaks ja kinnitan, et üldiselt lastele meeldib mõelda, et isa on maailma kõige targem inimene, ning isad ja muidugi ka emad peavad hakkama laste lootusi õigustama. Mulle kangastub selline perekond (juhul, kui see uuen- dus läbi läheb), kus vanemad hakkavad töö- poolest parteide programme ja ettepanekuid lugema kas või selleks, et mitte laste ees häbisse jääda, kui nad hakkavad küsima: "Aga mis te minule kuuluva häälega teete? Miks te teete just sellise valiku, mitte teistsuguse?" Seda ma usun.

Aseesimees Jüri Ratas

Tõnis Lukas, palun!

Tõnis Lukas

Hea kõneleja! Gerontokraatia on hõimuvanemate võim ja üldiselt võib olla positiivne, kui vanemad elukogenud inimesed suunavad hõimu saatust. Sellisel juhul aga on tegu paljude laste saatuse suunamisega. Praegu jätavad näiteks Soome minevad noored pered oma isa ja ema Eestisse ilma lapselasteta maha ja järelkasvu mõttes võib see ühiskonnale ohtlik olla. Aga nüüd tänase teema juurde. Ma olen ühena paljudest ka sedasama ideed propageerinud ja mulle on esitatud samasuguseid küsimusi, nagu eelkõnelejagi küsis. Mis sa ikkagi ütled, kuidas jagada vanemate vahel näiteks kolme lapse eest hääled, kui nad kokkuleppele ei jõua?

Andrei Hvostov

Jah, see ongi kõige suurem kari. Minul endal on vastus olemas, aga tõenäoliselt paljudele see ei meeldi. Mina annaksin laste esindamise õiguse emale. Sel lihtsal põhjusel, et lapsed on natukene rohkem ema kui isa omad. Selle lihtsaks anatoomiliseks tõestuseks või sümboliks on see nabaarm, mis meil kõigil keset kõhtu on ja mis on meid kunagi ühendanud emaga, mitte isaga.

Vaatame praegust Eesti peremudelit – kui seda saab üldse nimetada peremudeliks, siis üksikvanemate arv aina suureneb. See on lihtsalt halastamatu tõsiasi, et need üksikvanemad kipuvad olema naised. Naised võtavadki endale suurema vastutuse juba hetkel, kui otsustatakse laps ilmale tuua. Eriti teise ja kolmanda lapse puhul on see juba enam-vähem ainult naise otsustada, meestel on siin väga vähe midagi kaasa rääkida.

Meie iibeaugust väljaronimisel on tohutult suur roll naistel ja mitte vanemas eas meespoliitikutel, kelle lapsed said täiskasvanuks juba Nõukogude ajal ja kes absoluutselt ei tea, mida tähendab lapse üleskasvatamine turumajanduse tingimustes. Aga millegipärast võtavad nemad aeg-ajalt hästi aktiivselt sõna ja vaatavad isegi süüdistavalt nooremate naiste poole, miks nad ei täida oma kohust. Millegipärast, jah, nii kui iibest tuleb juttu, pöördub kohe süüdistav pilk fertiilses eas olevate naiste poole: miks te ometi ei sünnita? Kui selline küsimus on õigustatud – juhul, kui on õigustatud –, siis järelikult tuleb selleks, et naised

saaksid seda rolli täita, luua teatud eeltingimused.

Kui just lapse ema on see, kes valib oma laste eest ehk annab poliitikutele tellimuse, mida tema kui ema ja naine neilt ootab, näiteks et hakake palun mingite mulle sobivate programmidega välja tulema, siis see oleks ilmselt märksa efektiivsem kui hakata siin leiutama muid süsteeme. On igasuguseid ettepanekuid kõlanud, näiteks et kui on üks laps, siis anna me isale pool häält ja emale pool häält, või, ma ei tea, et hakkame mingeid koefitsiente perekonnas arvutama. See ajab süsteemi hästi segaseks ja asi kisub rappa. Selliste ettepanekutega tahetakse lihtsalt lastele valimisõiguse andmise idee hästi efektiivselt torpedeerida. Mina annaksin selle õiguse pigem emadele, naistele.

Siin oleks ka üks huvitav kõrvalefekt. Viimasel ajal on räägitud sookvootide kehtestamisest ja küsitud etteheitvalt, miks on Riigikogus naissoost liikmeid vähem kui mehi. Kui sellise reformi läbiviimisel antaks õigus lapsi esindada just naistele, siis peale seda võib Riigikogu koosneda sajabrotsendiliselt ainult meestest. Siis poleks mingit tähtsust, kes on poliitika teostaja. Tähtis on see, kes on poliitika tellija. Need 101 meest, kes siin istuksid, hakkasid väga tähelepanelikult kuulama, millised on Eesti naiste soovid. Nad peaksid väga läbimõeldult valijate jaoks mingeid ettepanekuid, mingeid programme koostama. See kõik nihutaks perepoliitika õigemasse suunda ja selleks pole üldse vaja, et Riigikogus istuks 101 naist. See võib anda häid tulemusi iibepoliitiliselt, samas aga ei pruugi. Sellepärast et need 101 inimest, kes siin istuksid, hoiaksid hästi meeles, et meil on 404 000 pensionäri ja kõigest 260 000 inimest, kellele makstakse lapsetoetust ja kes eeldatavalt on väikeste laste vanemad. Selline on poliitilise elu loogika.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Hea ettekandja, kõigepealt suur tänu sisuliste vastuste eest! Te rääkisite vanemate mõjust lastele. Mul on kolm last, kes on 20 ja 30 eluaasta vahel. Olen neile väga selgelt andnud märku, et olen valmis vanaisa rolliks. Kahjuks on see mõju olnud suhteliselt väike, vanaisaks

ma saanud ei ole. Põhiline argument, mida lapsed ütlevad: me tunneme ebakindlust tuleviku ees, äkki me ei saa ise ka hakkama, mis lapsi me veel muretseme. Kuidas nemad veel hakkama saavad? See on minu laste põhiline vastus: kogu ühiskonnas valitseb ebakindlus, kas tullaakse toime. Kuid minu konkreetne küsimus on hoopis selline. Kas te olete arutanud ka sellist mõjutusvahendit nagu lastetusmaks?

Andrei Hvostov

Lastetusmaks? Kuna ma olen pool oma elust elanud Nõukogude süsteemi tingimustes, siis ma isegi mäletan, mis asi see on. Ma ise olen ka seda maksnud. Ma suhtun sellesse ideesse, selle idee reanimeerimisse hästi negatiivselt, sellepärast et lastetusmaks on karistus. Karistus inimestele, kes erinevatel põhjustel ei ole võtnud vastu otsust laps saada. Teie rääkisite oma lastest. Tegelikult neid võib ainult kiita, sellepärast et nad käituvad nagu õiged turumajanduslikud võitlejad. Kui meil kõik hakkavad kohe lapsi tegema, selle asemel et tööd rabada ja maksusid maksta, siis kuidas me kaheksa aasta pärast jõuame selleni, et meie SKT inimese kohta moodustab 75% Euroopa keskmisest näitajast? Ja kuidas me jõuame siis viie rikkaima riigi hulka? Selle nimel tuleb tööd teha. Lapsed aga on töö tegemisel takistuseks. See oli praegu muidugi natuke ironiliselt öeldud.

Aga kui tulla lastetusmaksu juurde tagasi, siis statistiliselt on minu teada umbes viiendik fertiilses eas inimestest kas bioloogilisel või mingil muul põhjusel võimetud lapsi saama. Neid inimesi ei tohi mitte mingil juhul karistada. Seda enam, et kui see lastele valimisõiguse andmise idee välja käidi, siis ma mitmelt kriitikut kuulsin just nimelt sellist argumenti, et neid inimesi, kes mingil põhjusel lapsi ei saa, hakatakse nagu alavääristama või karistama. Jumal hoidku sellise tunde tekitamise eest!

Samas see loogika on kuidagi hästi vildakas – et kedagi võidakse sellega, et keegi teine saab midagi juurde, karistada. Valimisõiguse andmine minu meelest ei ole mingisugune inimese premeerimine. Tegelikult on see inimesele vastutuse panemine. Valimisõigus ei ole preemia. Nii et kui arvatakse, et lapsevanemad on kuidagi hirmsat moodi eelistatud seisundis võrreldes nendega, kes ei ole lapseva-

nemad, siis ma hästi ei saa sellest loogikast aru. Õigemini saan aru küll, aga see loogika põhineb minu arvates mingisugustel vildakatel mõttekonstruktsioonidel.

Ma hakkasin selle idee peale sügavalt mõtlema aastal 2009 ehk siis, kui Noor Eesti sellega välja tuli. Mõned arvamuslimidrid võtsid selle kommenteerimiseks sõna ja enamasti negatiivses võtmes. Üks hästi tuntud sotsioloog väitis, et niisuguse reformi läbiviimise mõju on selline, et samahästi võiks senioridelt, pensionäridelt hääleõiguse ära võtta. Samasuguse mõttekäiguga esines avalikkuse ees ühe ajalehe peatoimetaja, kes võrdles seda ettepanekuga võtta siis parem pensionäridelt juba hääl vähemaks.

Kellelki millegi äravõtmine ei tule üldse kõne alla! See on justkui jälle mingisugune nullsumma mäng, et kui me anname lapsevanematele hääleõigust juurde, siis me nagu kellelki teiselt võtame seda vähemaks. Niisugust loogikat ei ole! On muuseas teada sellised kogemused Berliinist. Berliini linnaosad on meie mõistes suhteliselt iseseisvad omavalitsused, kellel on ka oma eelarve. Ida-Berliinis on linnaosa nimega Marzahn, kus võeti mõni aasta tagasi vastu otsus, et linnaosavalitsuse eelarve üle hääletamisel korrutatakse väikelastega perekondade hääled mingisuguse koefitsiendiga. Eelarve koostamisel arvestati seega lapsevanemate hääli rohkem kui lastetute hääli. Väidetavalt – ma ei saa siin küll konkreetseid arve nimetada – on selle uuenduse tulemusena hakanud mingisuguseid uusi hüvesid saama ka selle linnaosa vanem elanikkond. Ma ei tea, milline seos selle vahel täpselt on, aga tundub, et mingi loogika selles on, et kui lapsevanemad saavad täiendavad valimishääled, siis ega nad kohe vanureid üle parda ei heida. Pigem nad ikkagi mõtleavad hoolitsevalt ka senioridele.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja, ma tänan teid ettekandja ja vastuste eest! Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni esimehe Margus Tsahkna!

Margus Tsahkna

Lugupeetud juhataja! Hea Riigikogu! Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves ütles oma vabariigi aastapäeva kõnes mõni aasta

tagasi, et ajal, kui meie olulisemad väljapoole suunatud arengueesmärgid, nagu NATO, Euroopa Liidu, OECD ja eurotsooniga liitumine, on täidetud, tuleks tulevikku silmas pidades pöörata pilk sissepoole, Eesti riigi inimvara, meie oma inimeste poole. Viimase 20 aasta jooksul oleme saanud Euroopa ühiskonna täieõiguslikuks liikmeks, millega kaasneb palju positiivset, kuid samas peame arvestama, et meie püsijäämine rahvana sõltub ikkagi ainult meist endast. Koos elukvaliteedi paranemisega oleme nakatunud ka nn vana Euroopa haigustesse. Meie rahvastik vananeb, tööeliste elanike hulk kahaneb ja lapsi sünnib vähe. Kui vana Euroopa riikidel on selle haiguse sümptomite leevendamiseks võimalik veel rakendada meiega võrreldes külluslikke sotsiaalsüsteemi hüvesid, siis meie peame hakkama saama palju kasinamate võimalustega. See nõuab meilt oluliselt targemat ning nutikamat käitumist, aga eelkõige nõuab see julgust endale tunnistada, et haiguse raviks ei piisa sümptomite leevendamisest, vaid on aeg süüvida ja otsustavalt sekkuda nende tekke põhjustesse. Põhimõtteliste muudatuste aluseks on paradigma vahetumine. See tähendab, et muudatused ei saa olla pinnapealsed, vaid peavad algama süsteemi põhimõttelistest muutustest, sellistest muutustest, mis tagaksid lastega perede osakaalu olulise suurenemise poliitiliste otsuste langetamise protsessis.

2011. aastal korraldatud rahva ja eluruumide loenduse tulemused on meile lauale pandud. Rahva ja eluruumide loenduse esialgsetel andmetel loendati 1 294 236 püsivalt Eestis elavat inimest. Eelmise rahvaloendusega võrreldes, mis toimus kümme aastat tagasi, on Eesti püsielanike arv vähenenud 75 816 võrra ehk 5,5%. See on peaaegu Tartu-suuruse linna rahvaarv. Ka vanuseline koosseis on kümne aasta jooksul muutunud. Kui 2000. aastal moodustasid kuni 14-aastased rahvastikust 18%, siis 2011. aastal oli nende osatähtsus vähenenud 15%-ni. Samas oli 65-aastaste ja vanemate osatähtsus suurenenud 18%-ni, aastal 2000 oli selles vanuses inimesi 15%.

Meie suurim ülesanne on peatada rahvaarvu vähenemine, pöörata see tõusule ja tagada olemasolevate inimeste maksimaalne areng, et avada meie inimvara potentsiaal ning rakendada see oma riigi ja rahva püsijäämise eesmärgi saavutamiseks.

Rahvaarvule avaldavad mõju eelkõige sündimus ja seda mõjutav perepoliitika, suremus ja seda mõjutav tervisepoliitika ning väljaränne ja seda mõjutav rändepoliitika. Lisaks mõjutavad sündimust mitmed teised valdkonnad ja paljude meetmete koosmõju, mistõttu perede heaolu tagamiseks ei piisa vaid kitsalt perepoliitiliste eesmärkide täitmisest. Peresid mõjutavad ka maksusüsteem ja pensioniskeemid, rääkimata tervishoiust, haridus-, eluase- ja tööturupoliitikast. See on kirjas laste ja perede arengukava sissejuhatuses, mis võeti riikliku arengukavana vastu eelmisel aastal ja kehtib aastani 2020.

Kõige selle keskel on aga lastega pered, nende kindlustunne ning positiivne ootus tuleviku suhtes. Kui eespool toodud poliitika ei viida ellu just lastega perede huvidest lähtuvalt, ei ole võimalik saavutada suuremat eesmärki – eesti rahva jätkusuutlikku arengut. Laste- ja perepoliitika mõjutab peaaegu iga eestimaalast ning on kas kaudselt või otseselt seotud kõigi inimese eluvaldkondadega sünnist surmani. See, mil määral panustatakse laste ja perede heaolusse, kajastub varem või hiljem rahvastiku tervises, hariduses, kuritegevuse näitajates, tööhõives ja majanduses ehk kõikides valdkondades. Olukorras, kus meie rahvastik on vananemas, eluiga pikeneb, kuid mitte tervelt elatud eluaastate tõttu, tuleb rõhutada, et perspektiivis jääb vähemaks töökäsi, kes peavad üleval hoidma kogu meie riigi sotsiaalsüsteemi. Sotsiaalsüsteemi teenuste ja hüvede tarbijaid on aga üha rohkem, mistõttu on tähtis luua olemasolevale inimvarale maksimaalsed arenguvõimalused ning avada selle potentsiaali.

Eestis elab absoluutses vaesuses üle 45 000 lapse ehk iga viies laps. Kui lisada vaesusriskis elavad lapsed, puudutab vaesus rohkem kui 63 000 last. See selgub õiguskantsleri büroo koostatud ülevaatest "Vaesus ja sellega seotud probleemid lastega peredes". See aga tähendab, et juba praegu elab Pärnu linna täis lapsi olukorras, kus nende arenguvõimalused ei ole piisavad ning nende tulevikupotentsiaal ja konkurentsivõime on tunduvalt piiratud. Kuid just nendele ehitame üles oma riigi ja rahva tuleviku. Seda ütlen ma ilma igasuguse paatoseta. See on karm tõsiasi, millest ei tohi mööda vaadata. Tõsi on ka see, et enamik nendest lastest ei ole asotsiaalse päritoluga vanemate

lapsed, vaid üksinda last kasvatava vanema või kolme ja enama lapsega perede lapsed. Kehtib reegel, et kui peres on kaks vanemat ja mõlemad töötavad, siis pärast kolmanda lapse sündi, rääkimata neljandast ja enamast lapsest, langetakse allapoole vaesuspiiri. Samas kehtib reegel, et rahva juurdekasv algab just nimelt pere kolmandast lapsest. See tõsiasi ehk allapoole vaesuspiiri langemine kehtib ka üksinda last kasvatavate vanemate puhul, kusjuures selliseid perekondi on üha enam ja enam.

Austatud Riigikogu! Meil ei ole vaja viimase 20 aasta pärast häbeneda. Meie prioriteet on olnud eelkõige oma rahvusriigi loomine ning selle julgeoleku kindlustamine. Me oleme välja arendanud demokraatlikult toimiva riigi kõigi oma institutsioonidega, mis on läbi tulnud mitmesugustest raskustest. Kuid praegu ei ole meie rahvusliku julgeoleku tagamise pant mitte ainult rahvusvahelised organisatsioonid, vaid eelkõige meie ise. Meie inimvara kvaliteet ja selle püsijäämine on selge prioriteet edaspidiseks. Viimased 20 aastat on näidanud, et suuresti vaid tagajärgedega tegelemine ei ole jätkusuutlik. See pigem soodustab probleemide kuhjumist ning nõuab seetõttu järjest kasvavaid investeeringuid. Senine laste- ja perepoliitika on keskendunud eelkõige probleemide ilmestavate sümptomite leevendamisele, samas on põhjustega tegelemine jäänud piisava tähelepanuta.

Teine probleem on meie laste- ja perepoliitika heitlikkus, puudub ühtne visioon ning pikaajaline järjepidev poliitika. Me oleme ellu viinud mitmeid perepoliitilisi meetmeid, kuid nende mõju ei ole olnud üksteist täiendav, vaid on tihti olnud vastuoluline. Üks näide on vanemahüvitise süsteemi rakendamine, mille toime on selgelt positiivne, nii nagu ka eelkõneleja ütles. Samas peame tõdema, et valdav osa lastele ja peredele mõeldud riiklikust ressursist läheb sündide toetamiseks ning väikelaste toetamiseks esimese poolteise aasta jooksul. Sealt edasi on olukord leebelt öeldes puudulik ja, mis kõige olulisem, ebastabiilne.

Sündimust mõjutav oluline tegur on stabiilsus riigi laste- ja perepoliitikas. Peab tõdema, et meil see stabiilsus puudub. Kui mingi meede on võetud, siis selle kaotamine, ükskõik kui väikese mõjuga see ka ei ole, annab väga negatiivse sõnumi nendele, kes on otsustamas pere juurdekasvu üle. Majanduskriisi ajal

pealesunnitud kärped puudutasid ka perepoliitilisi meetmeid. Kärbiti esimese lapse eest antavat tulumaksusoodustust ja ranitsatoetust ning peatati isapalga kehtivus. Samasisulisi otsuseid langetati ka omavalitsuste tasandil. Kellegi käed ei ole siin puhtad. Kuid samas otsustati tõsta pensione ning pensionid tõusevad igal aastal ka tulevikus. Siin ei ole mõtet kellegi peale näpuga näidata. Kõik poliitilised jõud, kes siin saalis on esindatud, on nendes protsessides eri tasanditel otsustajatena osalenud. Üksteise süüdistamine ei aita meid mitte kuidagi edasi. Ka mina olin üks nendest krokodillidest, kes valmistas ette riigieelarve kärpeid, ma ei varja seda.

Hea meel on tõdeda, et majanduse kosudes oleme hakanud perepoliitilisi meetmeid taastama. Järgmisest aastast rakendub laste kasvatamist väärtustav emapension, käivitub lastetoetuste reform, millega rakendatakse vajaduspõhine esimese ja teise lapse toetus ning peaaegu kahekordistatakse kõigile lastele mõeldud lapsetoetust alates pere kolmandast lapsest. Kolmikute sünni puhul makstav toetus kolmekordistub ning uuesti hakkab kehtima isapalk. Kuid majanduskriisi tõttu langetatud otsused laste- ja perepoliitika valdkonnas on ühiskonnale andnud sõnumi, mis muudab lapsi planeerivate inimeste ootused tuleviku suhtes ebakindlaks.

Eri aegadel võimul olnud erinevad poliitilised jõud on rakendanud erineva mõjuga poliitika. Samas tuleb tunnistada, et eakamate generatsioon on olnud eelisseisundis, kuna poliitilise süsteemi loogika järgi on just nemad kõige kaalukam osa ühiskonnast. Kõikide erakondade programmides on lubadus pensione tõsta ja kui seda lubadust ei täideta, võib see erakond järgmistel valimistel osalemise mõtte kõrvale jätta. Samas on kõikide erakondade programmides lubadused seista lastega perede huvide eest, kuid nende täitmise praktika on erinev.

Ma ei heida midagi ette meie eakatele ega erakondadele, kuid nii nagu Eestis, on ka Euroopa riikides just eakam ühiskonnaosa see, kes moodustab kõige suurema huvigrupi, osaleb aktiivselt valimistel ning kujundab seeläbi ka eelistusi poliitiliste otsuste langetamisel. Demograafilised protsessid on seda suundumust süvendamas. Eluiga pikeneb, sündimus väheneb, vanemaealiste osakaal ühiskonnas

suureneb ja nooremate oma kahaneb. Meie valimissüsteemi on sisse kirjutatud vääramatulokord, mille järgi täisealiste ja noorte poliitiline mõju on järjest vähenemas. Kuigi me räägime põlvkondadevahelisest solidaarsusest, muutub kaugemas perspektiivis sotsiaalsüsteemi ülalpidajate ning põhilist lisandväärtust tootvate inimeste osakaal üha väiksemaks, ühiskonna koormus aga suureneb. 2011. aastal registreeriti üle 900 000 valija, kellest valimas käis 63% ehk 580 000 inimest. Praegu on pensioni saavate isikute arv 404 525, mis moodustab peaaegu poole valijate arvust. Tõsi, kõik pensioniealised isikud ei ole valimisõiguslikud, aga suurusjärk on kõnekas.

Sellises olukorras peame tunnistama, et ühiskonnas domineeriva grupi surve dikteerib ka poliitilisi otsuseid. Kuid kas me suudame sel moel muuta toimuvaid demograafilisi protsesse? Kas süsteemi muutes on võimalik mõjutada erakondade käitumist laste- ja peresõbralikumaks, mis tagaks meie püsijäämise? Kas perevalimiste põhimõtte rakendamine oleks võimalus tagada meie rahvuse püsijäämine?

Perevalimiste all pean silmas lastele nende sünnihetkest valimisõiguse andmist viisil, mille järgi kuni lapse täisealiseks saamiseni teostab valimisõigust lapse eest lapsevanem. Eestis pole olnud põhjalikke arutelusid sellel teemal. Küll aga on seda teemat mitmekülgsetl käsitletud Saksamaal. 2008. aastal esitas 46 Bundestagi liiget valitsusele ettepaneku valmistada ette põhiseaduse muudatus, mille kohaselt antakse kodanikele valimisõigus alates sünnist. Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi on hääleõiguslik Eesti kodanik, kes on saanud 18 aastat vanaks. Perevalimiste rakendamine tähendab, et me peame algatama põhiseaduse muutmise ning andma hääleõiguse kõigile Eesti kodanikele alates sünnihetkest. Nii põhimõttelise muudatuse tegemine eeldab laiapõhjalist rahvaarutelu. Analüüsima peab nii selle muudatuse mõjusid kui ka õiguslikku tähendust.

Olen seisukohal, et põhiseaduse muutmine peab olema tingitud väga põhjendatud vajadusest. Kuid demograafilised arengud näitavad, et ka meie põhiseaduses sõnastatud rahvusriigi püsijäämise eesmärk on kaugemas perspektiivis ohtu sattumas, mistõttu pean põhiseaduse muutmist selle eesmärgi saavutamise nimel põhjendatuks.

2012. aasta esimesel poolaastal sai peretoetusi 259 097 last. Perevalimiste rakendamise korral suureneks valijate arv rohkem kui 250 000 inimese võrra, mis aitaks tasakaalustada eri vanuses olevate inimeste osakaalu valijate hulgas. On selge, et alaealiste laste eest valimisõigust teostavad vanemad lähtuvad valimisotsuseid langetades eelkõige oma subjektiivsetest arusaamadest, mis aga on tavaliselt suunatud oma perekonna ja laste huvide eest seismisele. Erakonnad on seetõttu sunnitud lastega perede huve oluliselt tõsisemalt arvestama ning seda pikaajaliselt, kuna valimised toimuvad iga nelja aasta järel.

Tänapäeval on poliitilised jõud piisavalt professionaalsed ning valimiskampaniat tehakse täie teadlikkusega sellest, kui suured on valijarühmad, kui aktiivselt nad valimas käivad ning millised on nende esmased huvid. Kui viimase majanduskriisi ajal oleksid juba kehtinud perevalimised, oleksid südikamad poliitikud seisnud eakate inimeste huvide kõrval ka laste ja perede huvide eest. See on minu väide. Just nimelt eakate inimeste huvide kõrval, mitte nende asemel. Ma palun, et ei hakataks neid huvisid omavahel vastandama. Perevalimiste rakendamine paneks poliitikud, kellest enamiku seljaajus tiksub vajadus osutada uuesti valituks, olukorda, kus lastega perede huvidega arvestamine muutub nende ellujäämise tagatiseks.

Head kaaslased! Ma loodan, et perevalimiste idee tekitab nii ühiskonnas kui ka poliitilistes jõududes arutelu. See arutelu ei tohi aga kujuneda juba tehtud tegude õigustamiseks ning teistele näpuga näitamiseks, vaid peab olema suunatud põhiprobleemi lahendamisele. Enne, kui te selle põhimõttelise, paradigmata vahetava idee kohta sõna võtate, hingake mõni kord sügavalt sisse ja mõelge selle sisu üle. Idee sisu on tagada laste ja perede poliitilise kaalu suurendamise kaudu meie rahva ja riigi jätkusuutlikkus. Ma loodan, et konsensus selles küsimuses on võimalik saavutada aktiivse debati abil. Isegi kui tegu on kogu ühiskonda raputava ja esmapilgul hulljulge ideega, on see igal juhul parem kui üldse ilma igasuguse ideeta edasiminekuks. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Asume küsimuste ja vastuste juurde. Palun, Priit Sibul!

Priit Sibul

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea kõneleja! Ma olen sinuga nõus, et olukord on keeruline ja selle lahendamiseks on vaja minigeid raputavaid ideid. Eelnimetatud idee üks sellistest ongi. Omal ajal IRL arutas seda, et põhiseadusesse võiks panna klausli riigieelarve tasakaalu kohta. Siis pigem naerdi selle idee üle. Sa mainisid ka ise, et oled olnud krokodillide komisjonis, aga nüüd oled võidelnud lapsetoetuste kasvu eest. Kas sinu meelest see põhiseaduse muudatus, igale inimesele hääle andmine, aitaks tulevikus keerulistel aegadel vältida seda, et perepoliitika järjepidevuse arvel tuleb lõivu maksta? Seda järjepidevust mainisid sina oma kõnes ning seda pidasid oluliseks kirjanik Hvostov ja enne teda kõnelnud Ene-Margit Tiit. Kas me saaksime selle muudatusega sinu arvates kindluse, et perepoliitika muutub järjepidevamaks?

Margus Tsahkna

Aitäh! Andrei Hvostov siin juba sellest rääkis. Ma olen seda päris ausalt välja öelnud kui poliitik ja inimene, kes on olnud väga paljude valimiste ettevalmistamise juures. Ma arvan, et ma tean, kuidas töötab Eesti poliitiline süsteem ja mitte ainult Eesti, vaid ka Euroopa ja Ameerika Ühendriikide süsteem, ning kuidas langeatakse poliitilisi otsuseid. Tõsi, see läheb järjest professionaalsemaks. Kui me vaatame Ameerika Ühendriikide presidendivalimiste debatte, siis seal teatakse väga täpselt, kus on need valijad, kes võiksid kaalukaussi ühele või teisele poole kallutada. Need sõnumid on väga selged ja ühesugused. Kui me vaatame Eesti ajalugu viimase 20 aasta jooksul, siis mul on tunne, et viimase seitsme-kaheksa aasta jooksul on ka erakondade tegevus läinud üha professionaalsemaks. Seda ei tasu erakondadele ette heita. Erakonnad teavad üha täpsemalt, mis ühiskonnas toimub, millised on konkreet- sed huvid ja kui suured on huvirühmad. Meil ei ole endale mitte midagi ette heita. Ma ei distantseeru poliitikutest, ma olen ise üks teist. Poliitiliste, eriti raskete poliitiliste otsuste langetamisel vaadatakse väga tõsiselt ja täpselt, mis on ühiskonnas toimumas ja kuidas see mõjutab järgneva protsesse.

Tõsi on see, et ühiskond vananeb, eakate grupp ühiskonnas on suur. Nad käivad valimas sellepärast, et nad hoolivad oma riigist. Nad

käivad võib-olla rohkem valimas kui nooremad inimesed. Seetõttu ei ole ka väga rasketel aegadel, kui on olnud vaja riigi kulusid kärpida, ükski erakond tulnud välja mõttega, et tuleks eakate teemaga radikaalselt tegelda. Raske südamega, aga lõpuks on langenud otsus hoida kokku just nimelt pere- ja lastepoliitika pealt. Nagu ka eelkõnelejad on öelnud, kõige suurem oht ongi see, kui laste- ja perepoliitika on ebastabiilne ehk antakse ebastabiilsust tekitavaid sõnumeid ühiskonnale ja nendele inimestele, eelkõige nendele naistele, kes peavad langetama otsuseid laste sünni suhtes. Eriti ohtlik on see siis, kui ei kaaluta esimese või teise lapse sündi, vaid kolmanda või neljanda lapse sündi, kust algab tegelikult rahvastiku juurdekasv. Põhiseaduse muudatus, mida on hiljem väga-väga raske tagasi keerata, tooks ühiskonda juurde selle osa valijaid, kes praegu on valimistest eemal, ehk lapsed. Neid on üle 250 000. See on väga suur hulk ja see sunnib kogu poliitilist süsteemi (ma ei räägi isegi poliitikutest ühekaupa, vaid kogu poliitilisest süsteemist) järjepidevalt nende huvidega arvestama. Minu sõnum ei ole mitte see, et me peaksime vastandama valijarühmi ja vanusegrupe, vaid et me oma jätkusuutlikkuse ja Eesti rahva püsijäämise tagamiseks tookime laste poliitilise jõu hääleõiguslike kodanike hulka. Me tasakaalustame nii ühiskonnas toimuvaid protsesse. See on see mõte. Ma arvan, et poliitilised jõud on lihtsalt sunnitud seda järgima.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Yana Toom, teine küsimus!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Ma üritan ühe minutiga küsida kolme asja. Sina omakorda ürita need meelde jätta. Esiteks, kui see süsteem oleks kehtinud siis, kui sa olid krokodillide komisjonis, kas see oleks sinu valikuid muutnud? Teiseks, mis saab sinu arvates selles mudelis kodakondsuseta laste häälest? Kolmandaks, kui me läheme alternatiivi juurde, siis kuidas sa suhtud ettepanekusse, mis kõlas ühel ümarlaulal – kehtestada teatud protsent SKT-st, mis läheks lastega perede toetuseks, samamoodi nagu on tehtud näiteks kaitsekulutuste puhul?

Margus Tsahkna

Aitäh! Ütleme niimoodi, et majanduskriis on lihtsalt üks näide. Meil on ka varem neid otsuseid tehtud, kusjuures neid ei ole tehtud mitte ainult riigi tasemel. Siin on räägitud, mis on toimunud omavalitsustes, näiteks Tallinnas. Ma ei tahaks hakata arutama seda, kes mida tegi. See ei kannu vilja. Aga see on päris kujukas näide. Me peame üha rohkem panustama just nimelt laste ja perede huvide tagamisse. Seal on see potentsiaal, millele toetudes me kõik tulevikus elame, millele toetudes elab kogu meie riik. Ei ole selgemaid arve kui rahvaloenduse arvud ja prognoosid, mida tehakse. Demograafilised prognoosid on väga kindlad, neid muuta on väga-väga raske. See eeldab seda, et me muudame või tegelikult vahetame paradigmat kogu ühiskonnas ja muudame valimisõiguslikuks kõik isikud alates sünnihetkest. Mis puudutab mittekodanikke ja kodanikke, siis n-ö riigi tasemel valimistel (me räägime praegu eelkõige Riigikogu valimistest) on printsiip selge: valimisõigus on kodanikel. Kindlasti tuleb laiendada seda kõigi kodanike lastele, kellel on valimisõigus. See juriidiline arutelu, ma loodan, on veel ees. Ma loodan, et seda põhimõttelist küsimust ei tambita täna mutta, vaid me avame oma mõistuse selle arutelu jaoks. Yana, mul on hea meel, et sina oled seda juba tegelikult teinud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Ester Tuiksoo, teine küsimus!

Ester Tuiksoo

Täna väga, proua juhataja! Hea kolleeg! Mulle väga meeldib teie kirg, millega te räägite perepoliitikast. Kui te aega saate, siis rääkige seda ka oma kolleegile, kelle haldusalas lausa diskrimineeritakse lapsehoolduspuhkusest naasvaid naisi. Mul ongi selline küsimus: mida teie sellest arvate, kas tööturule naasev noor ema on vähem väärtuslik töötaja kui teised, et ta peaks teatud aja jooksul vähem palka saama?

Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Oleme ka erakonnas seda teemat arutanud ja küsinud täpsustusi konkreetse juhtumi kohta. See juhtum ei ole tegelikult nii dramaatiline, kui see meedia vahendusel paistab. Kindlasti aga saate ka ise selle

kohta ministri käest küsida. Minu arvamus on hoopis vastupidine sellele, milline on tegelik käitumine meie tööturul. Ma näen seda oma peres ja ka oma sõprade pealt, kes on minuvanused ning kelle peres on üks, kaks või mõnel kolm last. Tegelikult ei ole motiveeritumat ja paremat töötajat kui just nimelt väikese lapse juurest tulnud ema, kes väga selgelt tahab ennast teostada ja ühiskonda panustada. Tööandjate suhtumist tuleb tugevalt muuta. Lapse sünni järel tööle naasnud emade suhtes on eelarvamusi, mis ei vasta tegelikkusele. Seda sõnumit peaks väga tõsiselt levitama. Ma arvan, et olukorras, kus on järjest suurem tööjõupuudus, saavad ka tööandjad üha enam aru, et noor ema on väga väärt töötaja.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Reet Roos!

Reet Roos

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tahtsin seda küsida Andrei Hvastovilt ja tegelikult küsisingi, aga ma küsin, Margus, ka sinu käest: mis on sinu meelest siin kõige tugevam vastuargument? Me oleme lugenud igasuguseid vastuargumente sellele ideele, aga mis on sinu meelest kõige pädevam vastuargument? Mida saaks selle vastu teha?

Margus Tsahkna

Kõigepealt, me peame julgema iseendale tunnistada ühiskonnas toimuvaid protsesse ja meil tuleb rahulikult aru saada sellest, mida me peaksime tegema. Kui me korraks kõik mõtleme, hoolimata oma erakondlikust kuuluvusest ja maailmavaatest, mis eesmärgil see muudatus tuleks teha, siis siin ei ole vastuargumente. Probleem tekib pigem juriidilise lahenduse leidmisel, et seda oleks võimalikult lihtne ka ellu viia. Kui ühiskonnas on debatt tekkinud ja ühiskond kaldub selle poole, et ollakse valmis selleks põhimõtteliseks muudatuseks, siis on vaja välja töötada pädev ja lihtne lahendus. Valimisõigusega seonduvad küsimused peavad olema üheselt ja lihtsalt seadustes sätestatud, et siin ei tuleks väga palju vaidlusküsimusi. See on oluline koht. Aga kindlasti on Eestis ja ka rahvusvahelisel tasemel pädevaid teadlasi, kes sellel teemal kaasa mõtleavad.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andres Jalak!

Andres Jalak

Aitäh! Hea ettekandja! Mis sa arvad valimisea alandamisest 16. eluaastale? Kas see võiks olla esimene samm Andrei Hvostovi idee elluviimisel või hoopiski selle idee koostisosa?

Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Muuseas, hea kolleeg Helmen Kütt tõi kohtumisel Saksa kolleegidega välja sellise vastuargumendi: kuidas saab vanem lapse eest otsustada siis, kui laps on näiteks juba 17-aastane ja täiesti teadlik sellest, mis ühiskonnas toimub, ning tal on välja kujunenud oma arvamus? Minu arvates käib valimisea langetamine selle ettepanekuga sama rada ehk üks täiendab teist. Tõepoolest, pigem muudab ettepanek anda lastele valimisõigus valimisea langetamise peaaegu et iseenesestmõistetavaks, selles mõttes, et need peaksid käima koos. Ma arvan, et päris suur osa sellest saalist võiks siin jõuda konsensussele. Neid asju ei tohi mitte vastandada, et üks ettepanek on hea ja teine halb. Tegelikult liiguvad need täpselt ühes ja samas suunas. Lihtsalt selle mõju, kui me anname valimisõiguse sünnist alates, on ühiskonnas mitu korda suurem kui sellel, kui me alandame valimisõiguslikku vanust näiteks 16. eluaastani, mis puudutab paari tuhandet inimest. Aga valimisõigus sünnihetkest alates puudutab üle 250 000 inimese, mis toob kaasa muudatuse kogu poliitilises mõtlemises.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Kaia Iva, teine küsimus!

Kaia Iva

Aitäh! Täna on räägitud mitmetest võimalustest ja nende meetmete mõjust. Kolleeg Kalle Laanet tõi välja, et tema arvamus järgi võiks iivet tõsta lastetusmaks. Mina ei kujuta ette, kuidas maksuga iivet tõstetakse. Aga mis võiks olla selle kõnealuse võimaluse, anda kõigile kodanikele juba sünnihetkest valimisõigus, üldisem mõju? Mis sa arvad? Siia juurde küsin: kas võib olla ka oht, et see tekitab vastandumist? Kas näiteks eakam kodanikond võiks selle peale pahandada? Siin on ju

täna räägitud, et lastele ja noortele peredele tuleks anda suurem sõnaõigus.

Margus Tsahkna

Aitäh! See on põhimõtteline muutus sellest hetkest saadik, kui kodanik langetab oma otsuse omaenda riigi järgneva nelja-aastase perioodi kujundamise suhtes. Selle mõju on selline, et lisandub üle 250 000 hääle. Meie valijate arv on alla ühe miljoni, nendest käib valimas üle 60%. Tegelikult mõju ongi ühiskonna põhimõtteline surve poliitilistele jõududele. Kõik poliitilised jõud – olemasolevad, tulevased ja lahkuvad poliitilised jõud – peavad selle mõjuga arvestama, kuna see mõju on märkimisväärne. Teiseks, see nõuab põhiseaduse muutmist, mis tähendab, et seda uuesti ümber teha on peaaegu võimatu. See garanteerib, et see mõju ei ole mitte selline, nagu ühekordsel poliitilisel aktsioonil või mingil valimislubadusel kümnekordistada lastetoetust vms, vaid see mõju on pidev ja pikaajaline. Kui me otsustame seda teha, siis teeb Eesti rahvas põhimõttelise otsuse, mis püsib seni, kuni ei teki mingi väga otsustav jõud, kes soovib seda muuta. Aga seda ma enam ei usu.

Mis puudutab eri eagruppide vastandamist, siis ma juba oma kõnes ütlesin, et selleks hirmuks ei ole mitte mingit põhjust. Just nimelt seetõttu, et me pigem tasakaalustame vanuserühmi omavahel. Teine pool on siin võib-olla emotsionaalsem: eakamad inimesed ja vanavanemad hoolivad lastelaste käekäigust tihti isegi rohkem kui vanemad, kes on hõivatud igapäevatööga. Seetõttu ei näe ma siin emotsionaalse vastandumise võimalust. Kui see teema rahulikult avada ja ühiskonnas debatti pidada, siis terve mõistus ütleb, et sel ettepanekul on sisu.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Paul-Eerik Rummo, teine küsimus!

Paul-Eerik Rummo

Suur tänu! Meil toimub siin viimasel ajal võrdlemisi sageli olulise tähtsusega riiklike küsimuste arutelusid ja võib-olla alati mitte üldse nii olulistel teemadel. Aga tänane teema on kahtlemata üks kõige olulisemaid. Riigi demograafilise olukorra arutamine parlamendis, eriti kui on olemas sellised materjalid nagu rahvaloenduse tulemused, kuulub kindlasti

sellesse formaati. Kuid ma arvan, et võib-olla me oleme natuke kiirustanud selle arutelu korraldamisega, sest lõplikud tulemused alles tulevad. Osa asju on praegu meie eest veel n-õ salastatud ja kindlasti on meie võimalikud poliitilised otsused kvaliteetsemad, kui me oleme kõige sellega tutvunud. Aga ma tahan küsida, kuidas sotsiaalkomisjon tänaseks aruteluks valmistus. Milliseid teemasid ja ideesid veel esile tõusis, lisaks sellele perevalimiste ideele, mida te olete siin põhiliselt esitanud? Kas sotsiaalkomisjon töötas selle teemaga põhjalikult?

Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Selle riiklikult tähtsa küsimuse arutelu kutsus ellu IRL-i fraktsioon, seda ei ole algatanud sotsiaalkomisjon. Seetõttu sotsiaalkomisjon seda küsimust ka ette ei valmistanud ja selle konkreetse küsimuse arutelu seal ei ole toimunud. Küll aga arutab sotsiaalkomisjon jooksvalt kõiki küsimusi, mis puudutavad sotsiaalsfääri, muu hulgas laste- ja perepoliitikat. Ma võin siin küll südamerahuga öelda, et see on üks kõige põhilisemaid teemasid, millega sotsiaalkomisjon on tegelnud ja ka edasi tegeleb. See puudutab eelkõige just nimelt laste vaesust ja perepoliitikat, seda, kuidas hakkama saadakse. Menetlusse on antud riigieelarve seaduse eelnõu. Ma loodan, et järgmisel nädalal algatakse siin saalis ka laste- ja peretoetuste reformi käsitleva seaduse eelnõu. Nende teemadega tegeleb sotsiaalkomisjon iga päev.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Heljo Pikhof!

Heljo Pikhof

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Mul on selline küsimus: kes valib lastekodulaste eest, kas direktor, kasvataja või koristaja? Räägime ka sellisest juhtumist, kui vanemlikud õigused on ära võetud. Näiteks on see ema sünnitanud üheksa last. Kas tal on ikka õigus laste eest valida? Kuidas see kord on?

Margus Tsahkna

Hea küsija! Need on sellised väga head küsimused, millele tuleb leida lahendus, just nimelt juriidiline lahendus. Aga ma olen nõus, et kõigepealt tuleb leida konsensus, kas ühiskond on põhimõtteliselt valmis sellele tee-

minema. Andrei Hvostov ütles välja ühe võimaliku lahenduse: üks vanem saab lapse eest valimisõiguse. Kui me vaatame, kuidas sotsiaalsüsteem on seni töötanud, siis kõiki lapse-toetusi, kõiki peretoetusi makstakse ühele vanemale, samuti arvestatakse ühele vanemale laste pealt pensioniaastaid. Nii et tegelikult on meie õigusruumis juba olemas see lahendus, kes on n-õ seaduse mõttes see, kes lapse kasvatamisega ka juriidilises mõttes tegeleb. Kui ei jõuta kokkuleppele, siis praegune süsteem näeb ette võimaluse pöörduda kohtusse. Aga neid kohtuasju on 20 aasta jooksul olnud väga vähe, alla kümne. Ma tahan öelda, et on vaja tõsiselt läbi mõelda, kuidas nende erandjuhtumite puhul käituda, aga kindlasti on nende laste õigused tagatud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Urve Palo, teine küsimus!

Urve Palo

Aitäh, proua eesistuja! Hea kõneleja! Sa lubasid, et sa räägid täna väga ausalt, vähemalt sa ütlesid nii. Ütle, palun, hästi ausalt, mis sul takistab täna laste ja lastega perede eest seista! Milleks sul neid lisahääli vaja on, olukorras, kus sa oled sotsiaalkomisjoni esimees ja võimukoalitsiooni esindaja? Kes sind takistab, kas erakonnakaaslased või Reformierakond, ja mis need lisahääled praegu annaksid? Kui vaadata näiteks järgmise aasta eelarvet, siis me ei näe seal mingeid muutusi. See, et vaesuses elav laps saab juurde kümme eurot, ei ole ju reform. See ei ole see, mis naisi sünnitama paneb, ega ka see, kui midagi muutub alates kolmandast lapsest. Me räägime sellest, et juba esimeste laste sünde on vaja soodustada, peresid toetada. Teenuseid ju juurde ei tule. Mis teid takistab?

Margus Tsahkna

Aitäh! Me elame demokraatlikus riigis, meil on Riigikogu ja igähe arvamus on siin väga tähtis. Minu arvates on see, et järgmisel aastal alustatakse lastetoetuste reformi, sisuliselt kahekordistatakse kolmanda lapse toetust ja kolmekordistatakse kolmikute sünni puhul makstavat toetust, väga tõsine samm. Samamoodi taastub järgmisel aastal isapalk. Aga debatt selle üle, mida igäüks isiklikult saaks teha, ja etteheide, miks järgmise aasta eelarves

ei ole ette nähtud näiteks lapsetoetuste kümnekordistamist jne, ei vii meid eriti kuskile, kuna me oleme praegu sellises olukorras, nagu me oleme. Ma ütlesin juba enne, et ma ei taha üldse seda debatti alustada, aga, Urve, sa ise seda tekitad. Kõik erakonnad on tegelnud sellega, mis on muutnud meie perepoliitika ebasabiilseks. Kui me alustasime majanduskriisi alguses kärpeid, siis olid sotsiaaldemokraadid valitsuses. Nad kandsid rahandusministri vastutust ja rahandusminister tuli kärpeettepanekuga valitsusse. See debatt ei vii meid mitte kuskile, Urve. Ma tahan öelda, et on vaja süsteemi muutust, milleks sobib perevalimiste kehtestamine. Sellega me lihtsalt mõjutame. Ega see ei välista mitte midagi tulevikus, aga me tekitame olukorra, kus me anname kõigile valimisõiguse ning suurendame oluliselt laste ja perede osakaalu poliitiliste otsuste langetamises.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Teatavasti sätestab Riigikogu liikme staatuse seadus vaba mandaadi põhimõtte, mille järgi Riigikogu liige on sõltumatu ja täidab oma ülesandeid kooskõlas põhiseaduse, seaduste, avalike huvide ja oma südametunnistusega. See sisuliselt tähendab, et oma otsustes ei tohi ta esindada ühe konkreetse valija või isegi valijagrupi huve, vaid tuleb mõelda ühiskonna pikaajalistele arengutele. Kuidas sa ise selles kontekstis kommenteerid enda väljajütmist, millele viitas Andrei Hvostov, et sa ei saa nende teemadega piisavalt tegelda, kuna sa pead pensionäre esindama?

Margus Tsahkna

Ma ei saanud küll küsimusest täpselt aru, aga kutsun teid üles mõtlema natuke abstraktsel tasemel, mitte ainult ühe konkreetse küsimusega piirdudes. Selles ettepanekus peitub põhimõtteline muudatus. Kogu meie valimissüsteem, kõik meie poliitilised otsused on tegelikult rahva tahte väljendused. Siin ei ole niimoodi – vähemasti ei tohiks olla ja minu arvates Eestis ka enam niimoodi ei ole –, et enne valimisi lubatakse tohutu suure populismiga midagi kokku, saadakse hääled, aga mõ-

ne aasta pärast lahkutakse poliitikast. Kõik erakonnad, kes siin saalis täna esindatud on, on Eesti elus osalenud aastaid, nad on läbi teinud väga palju valimisi. Väga paljud inimesed on siin olnud päris mitu koosseisu ja nad teavad, et kui midagi lubada, siis tuleb lubadus ka ellu viia. Mõned küll ütlevad, et valijate mälu on lühike, aga tegelikult ei ole. Inimesed mäletavad väga täpselt. Seetõttu see mõte, et anda põhiseaduse muudatusega poliitilist kaalu juurde just nimelt lastele ja pereinimestele, tähendab seda, et pikaajaliselt (ma ei räägi siin üksikutest poliitikutest, vaid üldse poliitilise loogika toimimisest) arvestatakse just nimelt laste ja perede huvidega. Selle loogika vastu, ma arvan, ei ole ka küsija.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Austatud ettekandja! IRL-i põlvkondadepoliitika on mind alati imestama pannud. Ma mäletan, et 2005. aastal, kui meie tegime läbi aegade kõige suurema pensionitõusu, ei hääletanud selle poolt Res Publica ja suur osa Isamaast. Tol korral teie eestkõneleja ütles, et pensionitõus tuleb tulevaste põlvete arvel. Täna te esitate soovi peredele mitu häält anda. See tähendab tegelikult eakate hääle osatähtsuse vähendamist, mis tähendab, et te ei väärtusta vanemat põlvkonda, kelle loodud kogemustele ja varadele on see ühiskond üles ehitatud. Millest ikkagi see vastandamine ja miks te ei hooli vanemate inimeste kogemustest? On siis tõesti küsimus selles, et eakad teid ei vali?

Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Ma ei olekski ette kujutanud, et te oleksite kuidagi teistmoodi küsida võinud. Ma ei ole öelnud mitte midagi sellist, mida teie oma küsimuses väitsite, vaid olen mitu korda öelnud pigem vastupidist. Teie olete praegu see, kes üritab eri eagruppide vastandamist kõne alla võtta, mitte mina. Mina väidan, et tuleb suurendada laste ja perede osakaalu ühiskonnas, mitte kellegi oma vähendada. Ma arvan, et eakam valijarühm on väga selgelt ka sellel seisukohal ja nad toetavad seda, kuna nad teavad oma elukogemuse põhjal, kui tähtis on, et laste ja perede huvid oleksid kaitstud. Ma ei lähe kaasa selle vastandami-

sega, kuna siin ei ole vastandamist olemas. Kindlasti mõni poliitik (võib-olla ka küsija) tunneb, et sellest võib saada tema poliitilise lennu jätkuteema, aga ma arvan, et seda ei tasu selle peale üles ehitada. Vastandamist ei ole.

Ma tuletan meelde, et järgmisel aastal tõusevad pensionid 5%, pensionide tõus on eelarvesse sisse kirjutatud. Eakatel ei tasu muretseda, et keegi hakkab nende pensioni kärpima. Vastupidi. Aga me peame sinna kõrvale väga tõsiselt võtma laste ja perede huvid. Meil on olemas laste ja perede arengukava kuni aastani 2020, mille valitsus võttis vastu eelmisel aastal. Selle elluviimine kuni aastani 2020 maksab üle 380 miljoni euro. See on kõikide osapooltega kokku lepitud dokument. Selle koostamises osalesid kõikide erakondade esindajad. See on koostatud tõestuspõhisele meetodile tuginedes, aastate kaupa on läbi mõeldud mitmesugused meetmed, sellel on olemas rakenduskava, on teada kõige selle maksumus. Selle rakendamine nõuab väga suurt poliitilist tahet. Ma ei räägi siin populistlikest üksiklubadustest, vaid just nimelt pidevast, aastate jooksul, valimistest valimisteni kestvast tegevusest.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Heljo Pikhof, teine küsimus!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud ettekandja! Taasiseseisvunud Eestis ei ole veel kunagi varem sündinud nii vähe esiklapsi kui praegu, *circa* 42% vähem kui 1991. aastal. See omakorda tähendab, et varsti väheneb peresse teise lapsena sündivate laste arv. Kui me niimoodi edasi läheme, siis võime kolme lapsega pere kanda peagi punasesse raamatusse. Sinu kiidetud vanemapsion, mida praegused 30-aastased hakkavad tõenäoliselt saama 70–75-aastaselt, ei ole kindlasti hoob sündimuse suurendamiseks. Minu küsimus on: mida praegune valitsuskoalitsioon ja IRL on teinud selleks, et meil sünniks rohkem esimesi ja teisi lapsi?

Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Milliseid positiivseid poliitilisi otsuseid on langetatud viimase viie ja poole aasta jooksul? Neid on tegelikult olnud väga palju, aga see ei ole tänase debati teema. Küll aga, Heljo, on sinu märkus väga täpne. Tegelikult ongi esiklaste sündide arv vähene-

nud. Ma loodan, et see ei ole pikaajaline trend. Aga kindlasti on seal mängus see, et me oleme tulnud läbi väga raske majanduskriisi. Inimeste olukord on ebastabiilne. Ma mainisin siin ega tee sellest mingit saladust, et nii riigi kui ka omavalitsuste tasemel on tehtud otsuseid, mis on mõjunud negatiivselt stabiilsuse ootusele, eelkõige nende puhul, kes on otsustamas lapse sünni üle. Seetõttu ka see ettepanek, mille ma täna siin esitasin. Lisaks poliitilise loogika muutumisele, ma arvan, et see annaks – eelkõige põhiseaduse muutmise tasemel – lastele ja nende vanematele ka sellise väärtuse, et nad teavad, et tulevikus selliseid negatiivseid otsuseid ei tehta.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kahjuks on küsimusteks ettenähtud aeg otsas. Nii et Priit Sibul jääb seekord oma võimalusest ilma. Isamaa ja Res Publica Liit on teinud ettepaneku pikendada istungi aega päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Me peame selle ettepaneku läbi hääletama.

Hea Riigikogu, panen hääletusele Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ettepaneku pikendada istungit päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt oli 40 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuks jäi 4. Seega pikendame tänast istungit päevakorra ammendamiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni.

Me jätkame läbirääkimistega. Palun, Heljo Pikhof!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Rahvaloenduse tulemused – meid on 75 816 inimest vähem kui kümme aastat tagasi – näitavad kätte Eesti praeguse suundumuse. Oleme teel oma rahvata riigi poole. Praegu elab omal maal 889 770 eestlast, niisama palju kui 19. sajandi lõpul. Liati meie rahvastik vananeb ja vananeb kiiresti.

Väljaränne ja vähene sündimus on Eesti rahva kokkukuivamise peamised tegurid. Miks jäävad lapsed sündimata? Miks minnakse ära võõrsile? Mõlemale küsimusele on üks ja sama vastus: riik ei hooli oma inimestest. Riigina elame otsekui mängu- või pseudoelu, elame mingite abstraktsete numbrite, näitajate nimel,

hoides alandlikku, anuvad pilku Euroopa vanematel vendadel – eks me ikka ole tublid, eks me ikka ole kiitust väärt? Oma inimene, kelle tarvis riik ju loodud ongi, oleks justkui mitmendajärguline, pelgalt nutriku kiiduväärt tulemuste saavutamiseks. Ometi, mida vähem jääb Eestisse eestlasi, seda kulukam on rahvusriiki säilitada. Kes oskaks ennustada, millal jõuab kätte see aeg, kui meie suurkoolid lähivad lausaliselt üle inglise keelele? Et aga eesti rahvas ja rahvuskultuur saavad elujõuliselt areneda ainult eestikeelses keskkonnas ja riigi toel, on selgesti teada juba esimesest omariikluse ajast. Sellest eesmärgist, mis on ka pühalikult sõnastatud meie põhiseaduses, oleme priitahtlikult mööda elamas.

Kui jätkame endist viisi, võtame tulevastelt ja loodetavasti arukamatelt põlvedelt ära võimaluse riigilaevukest õigele kursile keerata. Ka parima tahtmise korral ei jaksaks nad enam, sest neid jääb selleks liiga vähe järele. Sestap peame riigi näilise tubliduse allutama oma inimeste huvidele ning aega viitmata muutma maksu-, sotsiaal- ja regionaalpoliitikat. Õhuke riik ei toimi. Iseregulatsiooni teele jäetud regionaalpoliitika tagajärjed on käes: maavallad tühjenevad ja elu koondub suurlinnade ümber. Iga lasteaed, algkool või apteek, mis maakohas kinni pannakse, toob omakorda kaasa lumepalliefekti. Kuidas kodupaigas edasi elada, peret luua ja lapsi kasvatada, kui kõik tugiteenused mujale liiguvad?

On kahetsusväärne, et kõige rohkem rahvast on ära läinud Järvamaalt, kümne aastaga on elanike arv seal vähenenud 21%. Lausaliselt on mindud mujaltki Kesk-Eestist, kus on meie parimad põllumaad ehk parimad eeldused maaeluks. Kui juured on kord läbi lõigatud, ei siis ole püsi uueski elupaigas, näiteks Tallinna külje all, pigem on see hoolaud minekuks üle lahe või mõnele muule võõrale maale.

Lausa traagiline tundub aga mullune iibelangus. Tunamullusega võrreldes sündis üle tuhande lapse vähem. On ju sünnitusealiste naiste arv meil praegu tipus, tegemist on veel laulva revolutsiooni aegse arvuka põlvkonnaga. Mõne aasta pärast on palju vähem noori inimesi peale kasvamas. Keskmise laste arv naise kohta oli möödunud aastal 1,52. Rahvastiku taastootmiseks peaks summaarne sündimuskordaja olema vähemalt 2,1. Lootust ei sisenda ka naiste sünnitusvanuse tõus. Ema

keskmise vanus lapse sünni ajal oli mullu 29,5 aastat. Taasiseseisvunud Eestis ei ole kunagi varem sündinud nii vähe esiklapsi kui praegu, *circa* 42% vähem kui 1991. aastal. See omakorda tähendab varsti teiste laste sündide arvu vähenemist. Kui naised lükkavad lapsesaamise soovi muudkui edasi, jäävadki lapsed pahatihti sündimata. Ega seegi ei aita, kui kutsume üles, et naised, hakake ometi sünnitama.

Kahe-kolme lapse soov on meie naistes loomuldasa elanud pikki põlvkondi.

Aseesimees Laine Randjärv

Kas soovite aega pikendada? Kolm minutit.

Heljo Pikhof

Sõjad, okupatsioonid ja aineiline kitsikus ei ole lasknud seda loomusundi teoks teha, sest ega lapsi ei sünnitata riigile, lapsed sünnivad armastusest ja siis, kui perel on kindlustunne, et järeltulija suudetakse väärikalt üles kasvatada.

Nüüdses Eestis on põhjused, miks otsustatakse piirduda näiteks ühe lapsega, mitu korda läbi uuritud ja mitut pidi plaanidesse kirjutatud. Meetmedki on must valgel kirjas Sotsiaalministeeriumi koostatud "Laste ja perede arengukavas 2012–2020". Arengukava soovib panustada ennekõike lapse kasvamist toetava keskkonna loomisesse, mis hõlmab senisest paindlikumaid tööturumeetmeid, paremaid pere- ja tööelu ühildamise võimalusi, uute lasteaiakohtade loomist ja ka universaalsete lapse-toetuste suurendamist. Kõik oleks justkui korras, kui need poleks ainult paljad paberid.

Kui Euroopa Liidu liikmesriikides kulub praegu sotsiaaltoetusteks keskmiselt 27% SKT-st, siis autahvli Eestis on see näitaja 12,5%. Ilma vanemahüvitiseta oleks kogu sotsiaaltoetuste summa aga kaduvväike. Muidugi aitab vanemahüvitis peret, ent ainult lapse esimesele poolteisele eluaastale keskendumine ei anna soovitud tulemusi. Muidugi on hea, et vanemapension sai seadustatud, ent naeruväärt on kuulutada, et lootus eakana pensionilisa saada on hoob sündimuse suurendamiseks. Ülearune pole ükski riigi võetav meede, mis lapsi ja lastega peresid pisutki edasi aitab. Kui me ei taha olla võlgu omaenese lastele, peaksime sõlmima lausa ühiskondliku kokkuleppe, et peretoetused moodustaksid vähemalt 3%

SKT-st ja oleks rohkem lastele mõeldud tasuta teenuseid.

Mis aga põrmugi ei aita, on praeguste riigitiirijate populistlik lubadus, et aasta pärast saavad kõige suuremas kitsikuses elavad lapsed kümme eurot kuus juurde. See ei kisu ühtegi last vaesusest välja. Otse loomulikult ei lisa lapsetoetuste reformiks ülendatu, kuid tegelikult pigem skandaali summutamiseks mõeldud meede pisukestki kindlustunnet potentsiaalsetele lastevanematele, kes kaaluvad lapsesaamise soovi.

Kõik taandub valikutele, mida tähtsaks pidada, mida mitte. Oma kahaneva rahvastikuga riigis peaksime iga poliitilist otsust, iga majanduslikku otsust langetades lähtuma inimese, nii väikese kui ka vana inimese heaolust, mitte aga mõisahärra heakskiidust. Ajalugu näitab, et eestlased on vägagi edasipüüdlik rahvas. Me tahame Euroopa Liidus olla eurooplaste moodi, aga paraku see poliitika, mida meie valitsuskalitsioon ajab, meid siin kaugele ei aita. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Liisa-Ly Pakosta! Kolm minutit juurde, kokku kaheksa minutit.

Liisa-Ly Pakosta

Head kolleegid! Alustan stenogrammi huvides vastusega Olga Sõtniku küsimusele Tallinna kohta. Tema tõi oma pere näite, mina toon oma pere näite. Minu neli esimest last said Tallinnalt nii sünnitoetuse kui ka imikupaki. Kui sündis aga viies laps, siis ütles Tallinn, et nüüd on vaja kärpida, ja imikupakki ega sünnitoetust laps ei saanud. Laste huvihariduse raha on nulli tõmmatud, laste sporditoetuse raha on oluliselt vähendatud, nulli on tõmmatud ka koolide huvihariduse ja pikapäevaväruühmade raha, vähendatud on lasteaedade pearaha ja investeringud muudeti olematuks. Kui lasteaia pearahast rääkida, siis on see Tallinnas kuni 1800 eurot lapse kohta väiksem kui naaberomavalitsustes.

Kuid me ei räägi rahaküsimustest, asi ei ole vaesuses. Meil on ligi 700 000 mootorsõidukit ja alla 300 000 lapse. Vaatame ainult sõiduautosid. Head kolleegid! 1980. aastal oli Eestis 126 500 sõiduauto ja 22 204 sündi, mullu ehk aastal 2011 oli 574 000 sõiduauto ehk viis korda rohkem ja 14 679 sündi ehk 50% vä-

hem. Asi ei ole vaesuses, olgem ausad, asi pole ka suutmatuses. Ühte Tallinna agulisse nimega Kalamaja on Tallinn planeerinud uutesse korteritesse 4000 uut elanikku. Iga korteri juurde ehitatakse isegi tasuta ühistranspordi ajastul vähemalt üks parkimiskoht. Auto pole meil kohustuslik, kuid lastele oleme põhiseaduses pannud kohustuse omandada põhiharidus. Ent mitte ainumastki uut põhikoolikohta ei ole planeeritud. Neid on juba praegu puudu. Kalamaja Põhikoolis on esimesse klassi surutud 29 õpilast, ehkki seadus üle 24 lapse klassi kohta ei luba. Oktoobri alguse seisuga oli Tallinnas järjekorras 1700 lasteaiaaialist last, neist suur osa juba eelmisest aastast.

Ent siiski, asi ei ole ka pahatahtlikkuses. Riik taastab 2013. aastal isapuhkuse, vanemad pension tuleb samuti 1. jaanuarist, pered ei pea maksma kõrgkoolis õppemaksu, lapsetoetused hakkavad kasvama, põhikoole surutakse kodudele lähemale ja isegi Tallinnas tehakse lasteaedadele uut arengukava.

Asi pole ühes või teises erakonnas. Kõik, kes on võimul olnud, on laste arvel kärpinud. Asi pole isegi mitte ainult Eestis. Ka maailma kõige lapsesõbralikumal riigil Rootsil arutavad nii riigiteadlased kui ka lastearstide selts vajadust kehtestada Rootsis valimisõigus alates sünnihetkest, mida realiseeriksid lastevanemad. Põhjenduseks tuuakse seesama mis Eestis: laste õigused ei ole piisavalt hästi kaitstud, laste õiguslik olukord on ka Rootsi riigis tunnistatud probleemiks.

Asi pole rahas, vaid üldises turvatundes. Kärpimisega, nagu rõhutas Andrei Hvostov ja nagu mitu korda kordas professor Ene-Margit Tiit, on inimestelt võetud turvatunne. Esmasündide arvu järsk vähenemine 2008. aastast alates on piisavalt tõsine signaal. Põhjus on sügavamal kui sotside ja Keskerakonna vähendatud lasteaia pearaha või Reformierakonna ja IRL-i äravõetud ranitsatoetus. Me räägime õiglusest, me räägime inimõigustest, täpsemalt sellest, kas laps on ühiskonna jaoks teistega võrdväärne inimene. Kui igale kodanikule on riik ette näinud tulumaksuvaba piiri, siis miks pole ligi 100 000 last nende kodanike hulgas?

Läheme veel põhimõttelisemate õigusküsimuste juurde. Kas pole loogiline, et iga inimene tähendab ühiskonnakorralduses ühte häält? Kogu demokraatia areng maailmas on liikunud selles suunas, et üks inimene peaks

tähendama ühte häält valimistel. Miks me arvame, et lapsed ei võiks oma häält delegeerida, kui kõik need inimesed, kes siin saalis on, 101 Riigikogu liiget, tegutsevad siin meile delegeeritud häälte alusel?

Ent sõnadelt tegudele. Isamaa ja Res Publica Liit kinnitab oma valimislubaduste kohaselt, et, esiteks, perevalimiste osas me liigume edasi Eesti põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu ettevalmistamisega. Jah, me teeme eelnõu põhiseaduse muutmiseks. Kõik ettepanekud, kõik tähelepanekud ja ka kõik väga teravad küsimused on teretulnud. Täna arutelu olgu tõsise parlamentaarse ühiskondliku debati algus.

Teine lubadus on märgatavalt keerulisem, sest see puudutab juba olemasoleva reegli täitmist. Head kolleegid! Alates 2001. aastast, 11 aastat, on meil olemas olnud Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskiri. Selles on must valgel kirjas, et iga eelnõu seletuskiri peab algama selgitusega, analüüsiga, kuidas eelnõu mõjutab või kas ta üldse mõjutab demograafilist olukorda. See on kirjas §-s 49 "Seaduse eeldatava mõju kajastamine". Demograafilise mõju kajastamist eelnõude seletuskirjades pole minu nõrgad silmad näinud. Miks? Me pole seda lihtsalt teinud! Jah, me kajastame seletuskirjas seda, kuidas eelnõu mõjutab lilled ja liblikate olukorda, aga oma liigikaaslastele me tähelepanu ei pööra. Eelnõu analüüsid me kajastame isegi seda, kuidas see mõjutab soolist võrdõiguslikkust. Sotsiaalministeeriumis on soolise võrdõiguslikkuse osakond suurem kui laste ja perede osakond. Me lubame Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel ja loodame väga, et meiega ühinevad ka kolm teist erakonda, et me hakkame seda juba 11 aastat kehtinud eeskirja täitma. Võimalik, et selleks tuleb kokku kutsuda töörühm, et arutada, kuidas seda kõige paremini teha, aga on viimane aeg sellega alustada. See on ka üks neid asju, mida demograafid on meile südamele pannud.

Lõpetuseks: igasugune laste ja eakate vastandamine on tõepoolest rumal ja ka sisuliselt äärmiselt vale. Isamaa ja Res Publica Liit rõhutab, et meil tuleb kaitsta kõiki nõrgemaid ja valimistel peavad olema esindatud ka kõik nõrgemad ja abivajajad. Ühiskonna nõrgema poole eest hoolitsemine ja solidaarselt kõikide valimisõiguse arvestamine annaks just sellise

tulemuse nagu Saksamaal, mille kohta tõi näite Andrei Hvostov, kus ühiskonnas võitsid nii lastega pered kui ka eakad. Suur aitäh! Me soovime vähemalt kahesüsteemse uuendusega edasi minna.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Rein Aidma! Kaheksa minutit.

Rein Aidma

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Head peaettekandjad! Lubage hakatuseks heita üks pilk ajalukku. Umbes 70 000 aastat tagasi oli Maa elanikkond väljasuremise äärel. Pärast Toba vulkaani purset jäi meie kaugeid-kaugeid eellasi järele umbes 10 000. Ka Eestis ei ole kergem olnud. Kui enne meie ajaarvamist ehk enne Kristuse sündi elas Eestis natuke üle 7000 elaniku, siis Liivi sõda, täna siin juba jutuks olnud Põhjasõda, katk, ikaldus jne jätsid eestlasi alale, kus vahepeal oli olnud mitusada tuhat elanikku, järele napilt 150 000.

Teisest küljest tahan juhtida tähelepanu mõningatele demograafilise käitumise vastuoludele. Kõigepealt, maakera rahvaarvu kasv *versus* arenenud elatustasemega riikide rahvaarvu juurdekasvu vähenemine. Kas siin ei ole tegemist kõrge elatustasemega riikide rahvastiku alateadliku, demograafiliselt alalhoidliku käitumisega, sest väidetakse, et kõigile ei jätku Euroopa, Ameerika ja Jaapani kõrgtasemel elustandardi kohaseid ressursse? Võib-olla. Edasi, järgmine vastuolu: tootmine *versus* tarbimise ja ökoloogilise jalajälje kasv. Maa, kus praegu on seitse miljardit või isegi rohkem elanikku, ei suuda ilmselt jagada neid ressursse kõigile, vähemalt mitte eelnimetatud riikide või piirkondadega võrreldavalt, neid ressursse ei jätku. Järgmine vastuolu on vananeva elanikkonna kasv *versus* maksumaksjate, tööl käiva elanikkonna pidev vähenemine, mida me väga hästi tunnetame oma riigis, ka Euroopas tervikuna on samamoodi. Sellega kaasneb see, et näiteks meie põhjanaabriks olevas Soomes, kus on regionaalpoliitilisteks vahenditeks olnud mitu korda rohkem raha ja on seda ka praegu, on ometigi sama tendents: rahvas koondub suurematesse keskustesse, eriti Lõuna-Soome suunal.

Kas või nende vastuolude loetlemisest piisab, et öelda, et see, kui me täna, ühelt poolt

küll murega, siin lahendusi püüame leida, on nende tendentside ja vastuolude taustal sisuliselt justkui teatud mõttes vastuvoolu ujumine. Aga meil ei ole muud valikut, me peame leidma optimaalse lahenduse, selleks et meid oleks ja me kestaksime.

Öeldakse, et optimist on hästi informeeritud pessimist. Millesse me ise usume? Paljud sõnavõttud, mida ka siin on kuulnud, on kahjuks olnud liiga pessimistlikud. Jah, meil on mured ning meil on tõsised olukorrad, mis vajavad lahendusi ja võib-olla ka väga erakorralisi lahendusi. Fakt on see, et ei ole olemas kuldset, ühemõttelist ja ainuvõimalikku vastust, mis kõik need mured lahendaks. Ometigi peame leidma võtmed, mida oleme suutelised ellu rakendama.

Reformierakonna eestvedamisel sisseseatud vanemahüvitis on andnud predele kindlustunde. Seda süsteemi on vaja jätkata ja arendada. Ma kordan veel kord, et kõik sõnavõttud, mis vanemahüvitist kuidagi halvustavad, seda vähendada püüavad vms, tähendavad ainult ühte – ebakindlust noortele predele. Miks me peame seda ebakindlust suurendama? Reformierakond seisab kindlalt selle eest, et vanemahüvitis mitte ainult ei jätku, vaid seda ka arendataks.

Kõik see, mis puudutab perede, sh lasterikaste perede toetamist, vajab loomulikult samuti arendamist. Eriti tuleb vaadata seda aega, kui vanemahüvitise maksimine on lõppenud. Me oleme sellele teele asunud: lapsehoiuteenuste arendamine, pere- ja tööelu võimaluste ühitamine, riiklikult tunnustatud peresõbraliku ettevõtte tunnustuse sisseseadmine, et lapsevanem teaks, kus tema väärtust hinnatakse ja vajadusi mõistetakse, samuti laste huvihariduse arendamine ja ringiraha kehtestamine, kui tuua näiteid selle kohta, mida me juba varem oleme planeerinud. Ma väga loodan, et meie riigi ja kogu maailma majanduslik olukord paraneb vähemalt ülejäärgmisest aastast alates niivõrd, et me saame seda kõike rakendada hakata.

Reformierakond ei ole lõpuni veendunud perevalimiste võimalikkuses, kuigi on teemat detailselt arutanud. Me analüüsime kindlasti põhjalikult, kuidas see mõjub rahvastiku juurdekasvule, ja langetame siis otsuse. Kindlasti – siit puldist on seda juba öeldud – ei taha me kuidagi näha seda võimalust kui võimalikku

vastandumist vanemaealistele. Pigem tahan ma öelda ja kinnitada, et meie erakond on kindlalt seda meelt, et vanemaealistele tuleb tööturul luua niisugused võimalused, et nende tööiga võiks pikeneda, nii et nad oleksid suutelised endale ise elatusvahendeid teenima. See säätaks võimalikke kulutusi ka avalikus sektoris, need ei jääks ainult noorte kanda, kelle arv väheneb.

Jah, me oleme riigi ja rahvana ajaloos korduvalt ebaõigluse all kannatanud. Ometigi oleme 20 aastaga rahva ja riigina peaaegu olematusest uuesti tõusnud. Minu arust kohati liigsest pessimismist hoolimata oleme jõudnud ligi 70%-ni Euroopa Liidu keskmisest elatus-tasemest. Meie rahvas ja tema loodud riik on olnud tublid. Me oleme tulnud rasketest olukordadest välja. Soovin, et meil oleks rohkem eneseusku ja kindlustunnet, et meie põlvkond ja järgmised põlvkonnad saaksid hakkama nii rahva kui ka riigina. Ma tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun järgmisena kõnepulti Aadu Musta!

Aadu Must

Austatud juhataja! Head kolleegid! Meie tänane teema on rahvaloenduse esialgsete tulemuste analüüs. Rahvaloendusi nagu üldse statistikat on juba nende korraldamise algusaegadest peale peetud tarkade valitsejate tööriistaks. Oleks hea, kui see tänapäeval täpselt samuti oleks. Pole ju kellelegi saladus, et halb demograafiline olukord on mis tahes riigi jätkusuutlikkusele üks väga suur oht. Ka täna on rahvastiku vanuselisest struktuurist ja vähesest sündimusest üsna palju räägitud. Ma mõtlesin, et ma räägin sellest, millest veel räägitud ei ole. Muidu juhtub nii, et tahame poti ühes servas keeta rammusat suppi, aga unustame ära, et potis keeb ka midagi muud.

Sündimus ja suremus on olulised tegurid, n-ö ordinaarsed tegurid, ent just ränne on see, mis võib kaasa tuua mitte ainult languse, vaid ka demograafilise katastroofi. Eestist on tõepoolest saamas väljarändajate maa. Kõige mustema prognoosi kohaselt elab praeguste poliitiliste arengute jätkudes Eestis varsti ainult kuni 850 000 elanikku. See ei oleks mitte ainult kvantitatiivne, vaid paratamatult ka

ränk kvalitatiivne tagasilöök kogu ühiskonnale ning löök jätkusuutlikkusele ja omariiklusele.

Siin räägiti episoodiliselt ajaloost. See oli minu jaoks suur provokatsioon. Tahaksin hakata ka ajaloost rääkima, sest liiga tihti käiakse ajaloost rääkides välja müüte ja tahtlikke valikuid. Võiksin esitada arhiiviallikaid ja rääkida 17. sajandi allikatest, kui mõnes külas elasid ainult Berend, *ein Holländer*, Hermann, *ein Deutsche*, Jaak, *ein Russe* ja kuidas nende lapsed olid 30 aastat hiljem eestlased. Aga kahjuks ei ole see tänane teema. Täpselt samuti ei ole mul võimalik kummutada müüti, nagu oleks Eestis peale Põhjasõda elanud ainult 150 000 inimest. Selle on elegantselt kummutanud juba praeguse rahandusministri isa Herbert Ligi. Aga teate, kirja pandi tollal küll vähe inimesi.

Praeguse rändeolukorra analüüsimisel tasub kindlasti esitada ajaloolisi võrdlusi, aga võib-olla kõige kohasem on võrrelda 1907., 1908., 1909. ja 1910. aastaga, mil käis meedias äge võitlus, sellepärast et rahvas läks ära. Põhjus oli selge: mujal oli parem. Neid mujal oodati. Ajalehes kirjutati, et Eestis ei ole võimalik sulaste palka tõsta, sest muidu vajub Eesti talumajandus kohe kolinal kokku, aga kui mõne aastaga lahkus Eestist 30 000 sulast, siis tõsteti küll. Eesti esimese põllutöömistri Theodor Pooli isa Mart Pool kirjutas pojale: "Jüri läks Siberisse, tuli tema asemel tuulemootor karjalauda katusele panna, mis nüüd vett pumpab." Ei läinud mitte ainult sulased, läksid ka haritud inimesed – arstid, insenerid, tehnikud, vorstija juustumeistrid –, sest neid seal oodati. Oli veel üks põhjus: Vene riik soosis seda, sest äärealadel oli vaja valgeid inimesi, et "kollaseid vendi" välja tõrjuda.

Kõige tähtsam on teada, et rände mõjutamine on raske. See eeldab sotsiaalsete, majanduslike ja kultuuriliste meetmete hästi läbi mõeldud koosmõju. Ränne ei ole koer, et näitad talle vorstitükki ja juba jooksebki teisele poole. Rahvaränne reageerib ainult kvalitatiivsetele muutustele ühiskonnas. 20. sajandi algul toimus Eestis lausa demograafiline ime, kui väljarändamisest tekkinud august välja saadi, aga see ei juhtunud iseenesest. Väljarände kaotused kompenseeris suurem sündimus. Eesti talupere ideaal oli neljalapseline mudel. Veel suurem ime oli see, et osa kodumaalt lahkunud, vahepeal isegi sakslaseks ja venelaseks

hakanud eestlasi tuli tagasi. Eestlaseks hakati uuesti aastal 1914, kui Venemaal ei olnud enam popp sakslane olla, sest sakslastega ju sõiditi. Venemaalt tuldi tagasi siis, kui Jaan Poska kutsus: "Eesti vennad, tulge oma riiki ehitama!"

Ohtlik on loota, et olukord paraneb iseenesest. Mõnikord ollakse varmad statistikast lohutust leidma, et tänapäeval tullakse ju ka tagasi. Rahvarände teadusliku teooria looja Ernst Georg Ravenstein, kes oli vahva saksa päritoluga inglise teadlane, luureanalüütik ja suurepärane ...

Aseesimees Laine Randjärv

Kas soovite lisaiega? Kolm minutit.

Aadu Must

... Tartu Ülikooli teadlaste tööde tundja, ütles nii: "Igale rände vastab alati vastuvoog, mis on sellest umbes suurusjärgu võrra väiksem." Kui te näete statistikast seda 10%, mis teises suunas sõidab, siis ärge arvake, et põhi-voog on sellega kustunud, vaid need on need, kes mujal juuri alla ei saanud.

Oma riigi tekkimise järel tulid paljud tagasi. Mis paneks nüüd inimesi tagasi tulema? Oma riigi loomise trump on juba ära kasutatud. Maailmasõda, mille tagajärjel väljarändealad kokku variseksid, ei ole ka nagu asjalik mõte, sest me ei taha, et Euroopa, kuhu tänapäeval minnakse, kokku variseks, kuna meie tõekspidamiste järgi peaks siis kokku varisema meiegi maailm. Laias, puhttehnilises plaanis on Eesti omalaadses migratsioonitupikus, sest meie asualal valitseb ränne idast läände ja ka kagust loodesse, kuid ühel pool on tööjõu vaba liikumine olemas, teisel pool on aga müür ees ja sealt saavad üle ainult suured lõhed või need tegelased, keda aidatakse. Ma ei räägi sellest müürist pikemalt, see müür on lihtsalt olemas ja seda peab teadma.

Rahvaränne ja urbaniseerumine on globaalsed probleemid, need ei tee muret mitte ainult Eestis. Mitmel maal on selle vastu üles ehitatud tugevad taganemisstrateegiad, alates regionaalpoliitikast, näiteks on seda tehtud täna juba korduvalt kiidetud Rootsis ja teistes Skandinaavia maades. Meil jääb aga mulje, et me oleme Nõukogude väejuhtidelt õppinud ainult ründamist ja taganemine või taganemisstra-

teegia on meie arvates nagu nõrkade teema. Seetõttu tänase arutelu algatajatele suur aitäh!

Meie head ametivennad vaevalt rõõmus-taksid, kui tänase Eesti riigilaevukese suure kapteni ja väiksemate kaptenite elutöö võetaks kunagi kokku sõnadega: "Tuju reibas, täis sügavat optimismi, lasksime laeva põhja." Selleks et nii ei juhtuks, tuleb meie riiki senisest hoopis tasakaalukamalt juhtida. Jõudu meile selleks!

Kui ma kella vaatan, siis näen, et ma saan episoodiliselt puudutada ka perevalimiste teemat. Inimlikult võttes on see idee mulle väga sümpaatne. 1880. aastatel oli minu vanavana-isal Ants Krossil vallavanemana palju pahan-dust, kui Käru vallavolikogus läksid koolivaid-lused lõhki ja ta ütles: "Poisikesed ukse taha, nüüd laste isad otsustavad!" Samas olen seisukohal, et kindlasti ei ole perevalimised ainuke ja isegi mitte kõige olulisem võimalus olukor-da parandada. Ma olen veendunud, et probleemi tuleb vaadata tunduvalt laiemalt. Kui me räägime, et me ehitame Eestis kodanikuühis-konda, siis ei maksa arvata, et me teeme seda kuidagi nurga taga, näiteks otsekui mööda minnes kodanikuühiskonna vundamendist, kohalikust omavalitsusest. Aitäh kõigile, kes lõ-puni vastu pidasid! Tänan!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun järgmisena kõnetooli Tõnis Lukase!

Tõnis Lukas

Austatud juhataja, palun igaks juhaks kolm minutit juurde!

Aseesimees Laine Randjärv

Kaheksa minutit.

Tõnis Lukas

Head kolleegid! Alustuseks tunnustus Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioonile väga olulise teema algatamise eest ja ka selle eest, et on liitunud ühe esmapilgul kaunis radikaalse ettepanekuga. See on olnud ju diskussiooni all juba mõne aja ja erinevad algatajad on seda teemat üles tõstnud, kuid kui see võetakse üles sellisel foorumil ja tõstetakse sellisele tähelepanutasemele nagu praegu, siis võib asjast ka asja saada. Nii et igal juhul aitäh!

Meeleheide viib elu edasi. Peamine on, et iialgi ei tohi kaotada meeleheidet. On teadus-likult tõestatud, et organism võtab ennast kokku siis, kui tal on häda, surmahäda. Kui orga-nism suudab ennast mobiliseerida – ja mis see rahvas muud on kui üks elav organism –, siis ta saab sellest hädast üle, tuleb surmahädast välja. Selle tõttu on meeleheide kui signaal igati tänuväärne. Meeleheide kui apaatia allikas tuleb muidugi kõrvale jätta. Siis on letargia väga lähedal ja ka surm ei ole kaugel. Nii et ammutame siit optimismi.

Me saame aru, kuhu me oleme praegu jõudnud. Aga kas me kõik ikka saame sellest aru? Me teeme oma otsuseid ju seniste elu-kogemuste baasil. Järjest rohkem kasvab otsustajate hulgas nende hulk, kes on käinud nn eliitkoolides. Nende jaoks ei ole probleemid, mis tekivad teistsugustes koolides, teistes piirkondades, tõsiselt võetavad, nad ei tunnetaneid. Linnastumise tingimustes on otsustajate hulgas järjest rohkem neid, kes on linnast pärit. Maapiirkondade probleeme ei tunnetata. Muidugi, läbiviimata haldusreform, mis tähendab seda, et igal pool ei ole tugevaid omavalit-susi, kes saaksid elu kohapeal elujõulisena hoi-da, on üks põhjus. Võib-olla ongi see läbi viimata sellepärast, et teistsuguste kogemustega inimesed ei pea seda nii oluliseks.

Kui ühiskonnas muutub põlvkondade vahe-kord selliseks, et oma laste eest muretsejate osakaal liiasti väheneb, siis võib see määrata selle ühiskonna fataalse arengu tulevikus. Praegu ongi nii. Üha rohkem on otsustajate hulgas neid, kes kas ei puutu oma laste kasvatamise probleemiga enam kokku, või neid, kes mingil põhjusel ei olegi sellega kunagi kokku puutunud, neid, kes võtavad elustandardiks glamuurse reklaami kuskilt plakati pealt või televisioonist ning elavad hoopis selle järgi. Nad ei mõista, miks nende eakaaslased tegelevad sellise aega ja ka vahendeid nõudva asjaga nagu laste kasvatamine.

Me peame sellise destruktivse kogemuse ja mentaliteedi määravat arengut ühiskonnas pidurdama. Kui selleks on vaja kunstlikult suurendada lastega perede häälte osakaalu praeguse traditsiooniga võrreldes, siis tuleb seda teha. Kui need kogemused, mis lastega peredel on, või see mure ja positiivne meeleheide, mis neil on, on ühiskonnas hakanud liiga vähe kaaluma, siis tuleb sellele anda kunstlikult rohkem

kaalu, kui ühiskond tahab elama jääda. Selles mõttes on ettepanek, mille esitasid Andrei Hvostov ning poliitilise jõuna Isamaa ja Res Publica Liit, igal juhul kaalumist väärt ja ma arvan, et ka elluviimist väärt. Kui me organismina tunnetame elutahet ja seda, et me tahame ise oma eluruumi hoida, et me ei taha (kahjuks juba ka natuke manati sellist tulevikku meile silme ette), et lähitulevikus hakataks siin rääkima täiesti teist keelt või hakkaksid kehtima teised traditsioonid, ning kui me tahame, et rahvas oleks arengujõuline, siis tuleb anda sellele rahvale võimalus.

Muide, gerontokraatia tingimustes (sellel mõistel võib olla ka positiivne tähendus) ei pruugi tähelepanu väljarändele olla piisavalt tõsine, sest nendele inimestele, kelle lapsed on juba läinud, ei ole see teema oluline. Aga kui sinu suhtlusringkonnast, sinu klassi- ja õe-kaaslaste hulgast inimesi järjest lahkub, siis see kogemus mõjutab sind. Me oleme oma kogemustega siin ühiskonnas liiga kihistunud ja killustunud, meil on fragmenteerunud suhtlusvõrgustikud. Hästi hakkama saavad inimesed, kes töötavad headel kohtadel ja käivad ainult hästi hakkama saavate inimeste sünnipäevadel ega juhtu ka mööda maad ringi sõitma ja inimeste tegelikku elu nägema, võivad arvata, et probleemi ei olegi, et kui keegi ka läheb, siis küll ta tuleb kunagi tagasi. Aga probleem on tegelikult väga tõsine.

Üks ettepanek on veel. Võiks rakendada positiivset või ümberpööratud lastetusmaksu. Mis see tulumaksuvabastus või tulumaksusoodustus lastega peredele või laste eest muud on kui ümberpööratud ja n-ö positiivseks pööratud lastetusmaks? Võiks panna seisma tulumaksu alandamise idee, sest praegu meie ühiskond seda välja ei kannata. Liikuda tuleks sinnapoole, et näiteks neljandast lapsest peale pere või üks vanem tulumaksu ei maksa. See oleks täiesti selge panus lastega perede heaks. Jah, te ütlete, et me oleme juba liiga sügavale Euroopa Liitu sisse läinud, et sein on ees. Lähiajal hakatakse maksupoliitikat ühtlustama ja vaevalt niisuguseid vallatusi ühel rahval teha lastakse. Kui me kiiresti ei tegutse, siis ka see põhiseaduse muudatus, mida me praegu kavandame ja mis oleks õige, st valimistel vanematele laste eest hääle andmine, satuks Brüsselis tõenäoliselt n-ö diskussiooni alla ja võib-olla meil ei lubatakski seda teha. Aga

tehkem siis oma sammud kiiresti ära ja katsugem jääda iseseisvaks! Peamine: katsugem jääda alles!

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jevgeni Ossinovski!

Jevgeni Ossinovski

Head kolleegid! Ma räägin ka natuke destruktiivse meelelaadiga võitlemisest, aga võib-olla pisut teises võtmes. Mul oli tegelikult lühike repliik, mis oli mõeldud küsimusena Andrei Hvostovile, aga kahjuks sai tal vastamise aeg enne otsa. Andrei on minu meelest huvitav segu pessimismist ja lootusrikkast idealismist. Ühelt poolt ta küll räägib, kuidas ta kirjutab hääbuvale rahvale hääbuvast keeles, aga teiselt poolt on tal lootust, et midagi on ikkagi võimalik teha lastele lisahääle andmisega. Selles konkreetsetes küsimuses on see idealism minu meelest oma sisult siiski kahetsusväärset pessimistlik ja küüniline. Ei ole muidugi saladus, et erakonnad igal pool demokraatlikus maailmas liiguvad tänu tehnoloogilistele arengutele aina enam poliititehnoloogia suunas, jättes pikaajaliste ühiskondlike probleemide tegeliku lahendamise tihtipeale tagaplaanile. Minu meelest oleks täiesti väär sellega leppida. Vastupidi, sellega tuleks Eesti teadlastel, kultuuriinimestel, ajakirjanikel ja kogu ühiskonnal võidelda. Kui erakond lubab, et ta tegeleb Eesti rahva jätkusuutlikkuse küsimustega, aga valitsuses olles hakkab kokkukohi vajaduse korral eeskätt kärpima just peretoetuste süsteemi raha, siis see erakond valeb. Siis tuleb vale tuvastada ja kogu ühiskond peab selle kategooriliselt hukka mõistma. Järgmistel valimistel see erakond siis kas Riigikokku ei pääse või vähemasti ta rohkem nii ei käitu.

Kui rääkida Riigikogu liikmetest, siis ma küsisin Margus Tsahkna, kes kahjuks on saalist lahkunud, vaba mandaadi mõiste kohta. Minu mõte oli väga lihtne. Me oleme Eesti seaduste järgi oma otsustes siin konkreetsetest valijatest ja isegi valijagrupidest sõltumatud, aga avaliku huvi ja Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt peame tagama, et Eesti inimesed välja ei rändaks ega välja sureks. Kui Riigikogu liikmed Margus Tsahkna ja Liisa-Ly Pakosta ütlevad, et nad ei saa edendada kestliku perepoliitika väljatöötamist, kuna see ei anna neile

valimistel hääli, siis ei täida nad oma seaduslikku kohustust rahvaesindajatena. Alati on sellisel puhul võimalus Riigikogust tagasi astuda. Minu meelest võiks Andrei Hvostov võtta siinkohal ka ajakirjaniku rolli ja küsida, kuidas saab rahvaesindaja mitte seista selle eest, et tagada Eesti riigi tulevikku.

Ma tahan tegelikult öelda seda, et me peame nõudma rohkem küpset demokraatiat, kus avalikkus nõuab erakondadelt ja poliitikutelt kestlikke lahendusi ega luba neil alluda lühiajalisele populistlikule survele. Poliititehnoloogia võidukäigu ravimiseks ei tohiks minu meelest kasutada uut poliititehnoloogiat. Aga lisahääle andmine lastele on ju ilmselgelt poliititehnoloogiline meede. Sellega me tunnistasime, et Eesti ühiskond ei ole valmis nn päris demokraatiaks, kus valijad on võimelised oma mätta otsast natukene kaugemale vaatama. Selles kontekstis on minu meelest suhteliselt naljakas see, et me sõnades ja osaliselt ka tegudes oleme viimased kümme aastat väga palju näinud vaeva selle nimel, et tugevdada kodanikuühiskonda, kaasata kodanikuühendusi rohkem seadusloomeprotsessi jne. Kui me lõppkokkuvõttes ikkagi arvame, et lahendus on selles, et me kasutame mõnda poliititehnoloogilist nippi, selleks et keegi saaks kuskil rohkem esindatust, siis ei ole sellel kõigel ju mõtet. Mina igal juhul usun demokraatiasse ja pean sellises küsimuses poliititehnoloogilisi lahendusi väga ohtlikuks.

Mis puudutab pensionäre, siis mina, lähtudes suhtlemisest oma valijatega (võib-olla on siin muidugi tegemist sotsiaaldemokraate valivate inimeste eripäraga, kuigi ma ei usu seda), pean ütleva, et üldiselt on pensionärid palju rohkem mures selle pärast, mis saab nende lastest ja lastelastest, kui selle pärast, mitu protsenti nende pension järgmisel aastal tõuseb. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Ma palun kõnetooli Priit Sibula!

Priit Sibul

Austatud istungi juhataja! Ma alustan repiigiga kolleeg Jevgeni Ossinovski kõne kohta. Ma arvan, et kui me suudaksime kokku leppida, kuidas meie, 101 Riigikogu liiget, saaksime siin jätkata võimalikult kaua, siis see oleks poliititehnoloogiline lähenemine. Aga kui me

püüame anda inimesele valimistel häält alates sünnist, siis see on minu meelest paradigmaatiline muutus ühiskonnas. Seda ma poliititehnoloogiliseks nipiks kindlasti ei pea.

Olemasolevat olukorda ning rahva ja eluruumide loenduse esmaseid tulemusi arvestades on meil minu meelest vaja muudatusi mõtteviisis ja selle küsimuse käsitlemise paradigmas. Uued ideed, mis meid korralikult raputavad, on kindlasti teretulnud. Ma isiklikult arvan, et debatt ja põhiseaduse muutmise selles küsimuses on piisavalt põhjendatud. Aga on ka võimalusi, mida me juba nüüd saame selle küsimuse lahendamiseks kasutada. Siin on terve hulk probleeme, mida on võimalik lahendada kiiremini ja ka põhiseadust muutmata, alates adopteerimise keerukusest kuni abortide, sh valikabortide riigieelarvest rahastamiseni välja.

Aeg-ajalt kuuleme katsetest ja ideedest muuta olemasolevat arusaama perekonnast. Räägitakse, et ajad on muutunud ja see nõuab uusi võimalusi ka õiguslikus keskkonnas. Mina sellist mõtteviisi kindlasti ei toeta. Kui me vaatame ajaloo jooksul muutunud suhtumist kas või abortidesse, siis olen veendunud, et hiljemalt kahe inimpõlve pärast räägime laialatuslikust vajadusest võimaldada eutanaasiat, sest demograafiline olukord ja inimeste tahtmatus leppida elukvaliteedi halvenemisega võivad just selleni viia. Uskuge, me keegi ei taha end sellest olukorrast leida.

Just sellepärast on minu meelest oluline teha kõik selleks, et peredel oleks olemas kindlus. Kui emal ja isal on olemas kindlus ja kui on olemas armastus, siis sünnivad ka lapsed. Tänane arutelu ja esitatud idee aitavad meid selles suunas kindlasti edasi. Jätkame siis nii siin saalis kui ka väljaspool seda saali tegevusi, mis aitavad emal ja isal põhinevat perekonda tunda end oma tuleviku osas kindlamana. Meil on selleks võimalus olemas. Ma tänan kõiki kaasamõtlejaid!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas on veel läbirääkimissoove? Läbirääkimissoove rohkem ei ole. Ma tänan väga kõiki arvamuse avaldajaid, osavõtjaid ja selle tähtsa arutelu ettevalmistajaid! Tänan ka külalisi!

Esimene päevakorrapunkt on ammendatud.

2. Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (250 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me jätkame ja alustame tööd teise päevakorrapunktiga, milleks on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Yana Toomi!

Yana Toom

Proua eesistuja! Head kolleegid! Tegemist on seaduseelnõuga, mis peaks muutma karistusseadustikku, nimelt selle kahte paragrahvi: § 58 ja § 151.

Kehtiva karistusseadustiku § 58 käsitleb karistust raskendavaid asjaolusid. Kokku on neid asjaolusid 11, näiteks kuriteo toimepanemine laste suhtes ja muud jõhkrad asjad. Meie ettepanek on lisada sinna juurde rassilise, rahvusliku või usulise vihkamise motiiv.

Teine muudatusettepanek käsitleb § 151 "Vaenu õhutamine". Probleem on selles, et kehtiva seaduse järgi ei ole vaenu õhutamine sisuliselt karistatav, kui see ei too endaga kaasa füüsilisi tagajärgi, näiteks surma või haiglavoodisse sattumist. See tähendab, et kehtiv seadus tegelikult soosib vaenu õhutamist.

Vajadusele seda normi muuta on paljud rahvusvahelised organisatsioonid mitmes raportis pidevalt Eesti riigi tähelepanu juhtinud. Ma ei hakka siin kõiki neid ette lugema. Aga näiteks ÜRO rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee, mis tegi sellekohase tähelepaneku 2010. aastal, Euroopa Nõukogu moodustatud rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjon ning vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni nõuandekomitee, mis on Euroopa Nõukogu organ, on viimase kahe aasta jooksul juhtinud meie tähelepanu sellele, et sellised muudatused tuleks teha.

Lisaks sellele on eelnõus defineeritud, mis asi on avalik üleskutse. Seni pole seda jällegi tehtud.

Ette rutates ütlen, et ma tean, et valitsus seda eelnõu ei toetanud. Meile väideti, et põhjus on Justiitsministeeriumis kooskõlastusringil olev karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, vangistusseaduse ja vääртеomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu. See

eelnõu on tõesti kooskõlastusringil. Aga nüüd on juhtunud üks huvitav asi, mida ma ka ise komisjoni arutelu ajal ei teadnud, sest seda polnud siis veel juhtunud: seda Justiitsministeeriumi seaduseelnõu ei kooskõlastanud Siseministeerium. Põhjus oli selles, et Siseministeeriumi seisukoha järgi tuleks olukorras, kus karistusseadustiku muutmise vajadus tuleneb üksnes mõnest rahvusvahelisest kohustusest, seda karistusnormi muuta minimaalselt, säilitades võimalikult palju normi struktuuri ja senist terminoloogiat. Siseministeerium väitis, et kuna eelnõu seletuskirjas ei olnud esitatud ühtegi sisulist põhjendust, miks tuleks kuriteo-koosseisu põhitegevust tähistav mõiste "üleskutsumine" asendada mõistega "kihutamine", siis ei saa Siseministeerium Justiitsministeeriumi väljatöötatud eelnõu toetada. Meie oma eelnõus seaduse terminoloogiat ei ole muutnud. Me toetame pigem Siseministeeriumi seisukohta, sest need on tõepoolest kaks eri mõistet. Lisan veel niipalju, et Justiitsministeeriumi eelnõu muudab koguni karistusseadustiku 24 paragrahvi, nii et läheb kuidagi väga laiaks, ja muudab ka teisi seadusi. See menetlus võib ilmselt veel palju aega võtta.

Nii et minu ettepanek Riigikogule on meie eelnõu toetada, sest praegu on Eestis selline olukord, kus vaenu õhutamine ei ole karistatav. Me võime aga kõik tuua kümne minuti jooksul kümme näidet selle kohta, kuidas see vaenu õhutamine tegelikkuses toimub. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Teile on üks küsimus. Palun, Mart Nutt!

Mart Nutt

Aitäh, proua juhataja! Austatud ettekandja! Meie naaberriigis Venemaa Föderatsioonis võeti hiljuti vastutusele inimene, kes kirjutas ajalehes, et Udmurtias ei ole koolis enam peaaegu mingit võimalust udmurdi keelt õppida. Võimude arvates õhutas udmurdi keele õpetamise teema tõstatamine rahvustevahelist vihkamist. Kas teie esitatud eelnõu seaduseks saamine ei või luua õiguslikku alust sellele, et vene kooli aktiviste saaks süüdistada rahvustevahelise vihkamise õhutamises?

Yana Toom

Seni, kuni me ei ela Venemaa Föderatsioonis, mis, ma siiralt usun, meid ei ohusta, pole see kindlasti võimalik.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Rohkem küsimusi ei ole. Palun kaasettekandeks kõnetooli õiguskomisjoni esimehe Marko Pomerantsi!

Marko Pomerants

Tere päevast, lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Tutvustan komisjoni esindajana, mida komisjoni istungil arutati. Õiguskomisjon arutas eelnõu 250 24. septembril. Lisaks komisjoni liikmetele olid kohal justiitsminister Kristen Michal, tema nõunik Madis Timpson ning karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Kati Maitse-Pärkna. Eelnõu tutvustas meile Yana Toom.

Loomulikult huvitas komisjoni liikmeid, mis on selle eelnõu koostamise motiiv. Yana Toom vastas, et ühelt poolt on põhjuseks puhas loogika, aga teisest küljest mitmed ettekirjutused, mida ta ka oma ettekandes mainis. Neist üks on ÜRO rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komiteelt ja teine vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni nõuandekomiteelt.

Komisjonis toimus debatt õhutamise ja kihutamise temaatika üle, mida Yana Toom siin natuke juba käsitles. Lisaks toimus arutelu väga erinevate eestimaiste kaasuste põhjal. Arutleti, kas üks või teine juhtum võiks olla selle paragrahvi alusel karistatav (stiilinäitena võib tuua järgmised juhud: "kuul kellelegi pähe", "kommarid ahju" või "pruunid lapsed") ja kas mõni erakond tuleks Eestis seetõttu sulgeda. Aga me suutsime sellest arutelust väärikalt väljuda ja ära kuulata Vabariigi Valitsuse seisukoha. Yana algatajana juba mainis, et see on eitav.

Kui rääkida sellest, mida sellele eelnõule võiks ette heita, siis üks probleem on seotud eelnõus toodud seaduse § 151 lõikega 1. See tegu peaks Euroopa Nõukogu raamotsuse kohaselt olema kuritegu ega saa olla väärtegu. Seda esiteks. Kindlasti ei ole väga õnnestunud ka selle paragrahvi lõige 2, kus tuuakse sisse punkt 11. Lisaks on maitseasi see, mis puudutab lõikeid 3 ja 4.

Aga kindlasti ei saa öelda, et sellest eelnõust ei ole midagi positiivset üle võtta. Valit-

suse eelnõu, mis pärast vaidlusi Sise- ja Justiitsministeeriumis, ma arvan, saab muidugi ilusasti kompleksseks, nii nagu valitsuse eelnõud ikka, aga ma küsisin seda, kas ka täna arutatavas eelnõus on midagi positiivset. Justiitsministeeriumi talitusejuhataja Kati Maitse-Pärkna vastus oli, et kindlasti tuleks tunnustada pakutud lõiget 5, kus püütakse defineerida avalikku üleskutset konkreetse paragrahvi tähenduses. Tema arvates võiks ka valitsus selle mõiste samamoodi lahti kirjutada, kas siis konkreetse lõikena seaduses või tehes seda selletuskirjas, et avalik üleskutse oleks kõigile ühtemoodi arusaadav.

Nüüd komisjoni otsustest. Komisjon, olles arutanud seda eelnõu ja seda, kas on mõistlik seda ühendada valitsuse võimaliku eelnõuga, ning hoolimata nendest positiivsetest külgedest, mis ma esile tõin ja mille eest Keskerakonda kui algatajat kiita tuleb, otsustas saata selle eelnõu täna täiskogu päevakorda (see on ka tehtud ja siin me olime kõik ühel meelel), aga samuti teha ettepaneku see eelnõu tagasi lükata (poolt oli 5 ja vastu 4 komisjoni liiget, 1 liige puudus). Ettekandjaks määrati mind. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Teile on hulk küsimusi. Palun, Yana Toom!

Yana Toom

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Ma ilma irvitamiseta küsin, äkki te värskendate mu mälu: miks ei ole võimalik neid kahte eelnõu ühendada, kui meie eelnõu läbiks esimese lugemise ja see teine eelnõu peale neid vaidlusi tuleks Riigikogu saali?

Marko Pomerants

Aitüma! See on alati selline filosoofilise arutamise koht, kas seda teha või mitte. Kuna eelnõu 250 tegelikult ei anna vastuseid kõikidele küsimustele, mida raamkonventsioon nõuab (nt rassistlikku ühendusse kuulumise karistatavus, rahvusvahelise kuriteo alatähtsustamise karistatavus, samuti väärteo ja kuriteo temaatika, mida ma siin mainisin), siis ainult selle ühisosa nimel, mis seal on, ei olnud mõtet neid eelnõusid ühendada. Aga oleks võinud otsustada ka teistmoodi. Ma arvan, et see ei ole suur ja põhimõtteline küsimus. See ongi alati

valikute koht, siin ei ole absoluutset tõe olemas. Me teame, et aastate jooksul on ridamisi olnud opositsiooni algatatud seaduseelnõusid, mis on esimese lugemise läbinud ja kõik on olnud õnnelikud. Aga kui paljud neist lõpuks seaduseks on saanud? Väga vähesed. Ma muidugi loodan, et õiguskomisjonis üks selline eelnõu peagi on.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Aivar Kokk!

Aivar Kokk

Hea eesistuja! Hea ettekandja! Sa rääkisid, et komisjonis arutati selliseid "ilusaid" hüüdlauseid nagu "tumedad lapsed", "kuul pähe" ja kõike muud. Kuidas sulle tundub, kas see on loomulik, mis toimub Eesti meedias ja vahel ka siin saalis, et mõnitamine ja halvustamine on kõigile lubatud ning seadusega see mitte kuidagi karistatav ei ole?

Marko Pomerants

Aitüma! Siin saan ma ainult isiklikku arvamust avaldada. Loomulikult on respekt üksteise vastu hea lastetoe tunnus. Nii see valdavalt peaks olema. Komisjonis me seda küsimust põhjalikumalt ei arutanud.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Yana Toom, teine küsimus!

Yana Toom

Aitäh! Teate, kui ma seda kõike kuulasin, siis tuli mulle meelde minu lemmikreklaam, Eesti Päevalehe reklaam: "Ei loe Eesti Päevalehte? Järelikult tibia." Selliseid asju on tegelikult väga palju. Minu küsimus teile kui optimistile on selline: millal võiks see säte, mida me praegu arutame, teie arvates ikkagi saada nõnda vormistatud, et vaenu õhutamine oleks tõepoolest ka seadusega taunitav? Millal see võiks juhtuda?

Marko Pomerants

Ei julge ühtegi tärnimit pakkuda. Olen kindel, et kindlasti peab seda tegema eraldi ja enne, kui karistusseadustiku töögrupp on kogu karistusseadustiku läbi vaadanud. Ma eeldan, et see võiks juhtuda veel sel aastal. Mis puudutab õiguskomisjoni, siis sõltumata sellest, kas eelnõus käsitletakse 4, 14 või 2 seadust,

meie menetleme kõik eelnõud oma kümne inimesega kenasti ja väga kiirelt ära.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Andres Anvelt!

Andres Anvelt

Aitäh, proua juhataja! Hea kolleeg Marko! Siin on palju olnud juttu, eriti opositsiooni esitatud eelnõude puhul, et toimub karistusseadustiku audit. Ma tean, et sa oled selle töögruppi liige. Need tähtajad on vist natuke edasi nihkunud. Oskad sa praegu meid valgustada, kas teie töögrupil on olemas mingi tärmin, millal näiteks võiks teoreetiliselt jõuda Riigikokku karistusseadustiku uus redaktsioon? Kas see võiks toimuda selle koosseisu tööaja jooksul või olen ma liiga optimistlik?

Marko Pomerants

See, et sa sellised ajaraamid andsid, tegi vastamise palju lihtsamaks. Ma arvan, et vastus on jaa. Mis puudutab sisulist tööd, et kas lihtsalt käib mingisugune töögrupp koos, aga midagi ei toimu, siis siin on vastus ei. Meil on kokku lepitud oktoobri- ja novembrikuu koosolekute ajad. 18. oktoobril on minu meelest järgmine koosolek. Me töötame korraga umbes kolm tundi, konkreetne peatükk on ette valmistatud ja kui diskussiooni ei teki, siis ütleme lihtsalt, et tore on. Kui tekib diskussioon ja me leiame, et peaks pakkuma mingisuguse teise lahenduse, siis antakse Jaan Sootaki seltskonnale võimalus tulla uue konkreetse sõnastusega järgmisele katsele. See tegevus on pidev. Ma julgen isegi arvata, et pole ebarealistlik, et see suur paberipakk võiks olla Riigikogusse esitamiseks küps aastal 2013.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu eesistuja! Hea komisjoni esindaja! Kuulasin tähelepanelikult teie arvamusi, miks üks või teine eelnõu ei ole sobilik. Jäi kõrva kriipima, et teie peamine argument, miks ei ole võimalik probleemi sisuliselt menetleda, on see, et paralleelselt Riigikoguga, kes on seadusandlik võim, on olemas mingisugune täidesaatva võimu ja ekspertide kogu, kuhu juhuslikult kuulub ka mõni sea-

dusandliku võimu esindaja, ja see kogu teeb põhimõtteliselt meie töö ära. Teile kui komisjoni esindajale on mul selline küsimus: miks te arvate, et õige koht seaduseelnõuga ja probleemidega sisuliselt tegelda ei ole just komisjon? Me ei pea ootama iga eelnõu puhul seda, et kuskilt täidesaatva võimu käest tuleb see lõplik tõde.

Marko Pomerants

Aitüma! Tõde, nagu me kõik teame, tuleb ainult Riigikogu saalist, enamasti on see puhas kuld ja Vabariigi President enamikul juhtudel seda ka aktsepteerib. Mis puudutab eelnõude ettevalmistamist, siis ma arvan, on täiesti mõistlik, kui täitevvõim oma aparaadiga panustab sellesse, et meil oleksid võimalikult kvaliteetsed eelnõud, mida me saame tõesti igasuguste piiranguteta arutada ja mille kohta otsuseid teha.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Esinejale rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Kuna juhtivkomisjoni ettepanek oli eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, siis peame selle ettepaneku läbi hääletama. Me alustame selle ettevalmistamist.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu 250 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt on 39 Riigikogu liiget ja vastu 23, erapooletuks ei jäänud keegi. Ettepanek leidis toetust ja eelnõu on tagasi lükatud. (Tabel 12.)

Head kolleegid, meie päevakord on ammen-datud. Soovin teile head päeva jätku! Kohtumiseni uuel nädalal!

Istungi lõpp kell 13.35.

Istungi kestus 3 tundi ja 35 minutit.

Juhataja

L. Randjärv
Riigikogu aseesimees